

שבוע אחרון של פסח - בכל העולם

(21 - 27 April 19)

ט"ז - כ"ב ניסן תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְדָּה בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוּחַ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יֵשֶׁא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שָׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הנקב.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל
מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִינְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל
לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֶרְצְכֶם בָּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ
לְבִהְמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְכְךָ וּבְקוֹמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיּוֹמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנִתְּנוּ עַל צִיצִית הַכְּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהַיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקֶּבֶל עַלִי מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מִצוֹה לְהַתְּפִיל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שִׁמְתַּחֲלֵק
לִימֵי הַחוּדוֹשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיַבְנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֶךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי לשכלל יד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תוכה "לה'") בציוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

תהלים

ק"ח.

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ב יֹאמְרוּ־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ג יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן
כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ד יֹאמְרוּ־נָא יְרֵאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בַמַּרְחֵב יְהוָה:
ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִהִיעָשָׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַעֲזָרִי וְאֲנִי אֶרְאֶה בְשָׁנָאֵי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטָח בָּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטָח בַּבְּדִיקִים: י כָּל־גִּזְיִים סָבְבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יא סָבְבוּנִי
גַּם־סָבְבוּנִי בְשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יב סָבְבוּנִי כְּבָדִּים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילָם: יג דַּחֲה
המשך מזמור ק"ח נדפס בעמוד פב

ק"ט.

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מופר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום ותוא חכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

א א אֲשֶׁרֶי תִמְיַמ־דֶּרֶךְ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁרֶי נִצְרִי עֲדָתוֹ בְּכָל־לֵב יְדַרְשׁוּהוּ: ג אֶף לֹא־פָעַל
עוֹלָה בְּדַרְכֵי הַלָּכִי: ד אֶתָּה צוֹיִתָּה פִקְדֵיךְ לִשְׁמֹר מֵאֵד: ה אֲחֵלִי יִפְנוּ דְרָכֶי לִשְׁמֹר חֻקֶּיךָ: ו אֲזִי לֹא־אֲבֹשׁ

המשך מזמור ק"ט נדפס בעמ' פו

אגרות קודש

ב"ה, ח"י ניסן, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מ"יב ניסן.

התקוה חזקה ע"פ תוכן מכתבה שלה, שמרגישה וגם רואה איך שנחוצה פעולתה ועזרתה לבני ביתה, ואדבריה עתה לאחרית פטירת בעלה ע"ה גדלה הנחיצות עוד יותר, וכמוכן שתבליג על צערה ומצב רוחה ותעשה כל התלוי בה לעזר הקרובים, לא רק בני ביתה ממש, אלא הנמצאים בסביבתה בכלל, שהרי כל ישראל חברים ואפילו אם עד עתה לא הורגלה בזה, בודאי הרעיון אשר זהו נחת רוח אמיתי הכי נעלה שיכולה לגרום לנשמת הנפטר, תוסיף בה כח ועודד לעשות בכל האמור, נוסף אשר זהו ציווי תורתנו הק' תורת חיים, והרי ציווי התורה הוא גם נתינת כח, ואף שמוכן שכל התחלות קשות ובפרט במצבים כהנ"ל ובמצב רוח כהנ"ל, הרי כאמור ציווי השי"ת הוא גם נתינת כח בערך הקישוים, וכבר הודיעונו חכמנו ז"ל אשר הבא לטהר מסייעין אותנו, וינעם לי להתבשר טוב בזה...

בברכה לבשו"ט.

ברכת האילנות:

היוצא בימי ניסן ורואה אילנות שמוציאין פרח צריך לברך: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם שֶׁלֹּא

חָסֵר בְּעוֹלָמוֹ כָּלוּם וּבָרָא בּוֹ בְּרִיּוֹת טוֹבוֹת וְאֵילָנוֹת טוֹבוֹת לִיהֲנוֹת בָּהֶם

בְּיָמֵי אָדָם ואינו מברך אלא בפעם ראשונה שרואה בכל שנה (סדר ברכת הנהנין פרק יג הלכה יד).

מפתח כללי

רכז..... עין יעקב מסכת מגילה	ב	א) סדר הנחת תפילין	א) סדר הנחת תפילין
מסכת בכורות עם ביאורים	ג	ב) מזמורי תהלים קיח, קיט	ב) מזמורי תהלים קיח, קיט
מדף ד עד דף י		ג) מאמר ד"ה ונחה עליו רוח הוי' גוי' אחרון של פסח, ה'תשכ"ה	ג) מאמר ד"ה ונחה עליו רוח הוי' גוי' אחרון של פסח, ה'תשכ"ה
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		ד) ר"ד יום שביעי של פסח, בעת הסעודה, ה'תשכ"ה	ד) ר"ד יום שביעי של פסח, בעת הסעודה, ה'תשכ"ה
כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	יח	ה) שיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ה	ה) שיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ה
רס..... אדמו"ר הזקן		ו) משיחות יום אחרון של פסח (בסעודת משיח) ה'תשנ"א	ו) משיחות יום אחרון של פסח (בסעודת משיח) ה'תשנ"א
כד) שולחן ערוך הלכות תפילין		ז) לקוטי-שיחות חג הפסח כרך יז	ז) לקוטי-שיחות חג הפסח כרך יז
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן		ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל
כה) לקוטי תורה ד"ה ביאור הדברים בענין "לטהר", "טטהרו"		ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי	ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי
רסג..... אדמו"ר הזקן		י) שיעורי חומש יומי לשבוע אחרון של פסח	י) שיעורי חומש יומי לשבוע אחרון של פסח
כו) שערי תשובה		יא) שיעורי תהלים לשבוע אחרון של פסח	יא) שיעורי תהלים לשבוע אחרון של פסח
רסז..... אדמו"ר האמצעי		יב) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע אחרון של פסח	יב) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע אחרון של פסח
כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך		יג) לוח "היום יום" לשבוע אחרון של פסח	יג) לוח "היום יום" לשבוע אחרון של פסח
רסח..... אדמו"ר ה"צמח צדק"		יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
כח) תורת שמואל תרל"ב		שיעורי רמב"ם	
רסט..... אדמו"ר מוהר"ש		טו) – ג' פרקים ליום לשבוע אחרון של פסח	טו) – ג' פרקים ליום לשבוע אחרון של פסח
כט) קונטרס עץ החיים		טז) – פרק אחד ליום לשבוע אחרון של פסח	טז) – פרק אחד ליום לשבוע אחרון של פסח
רסט..... אדמו"ר מוהרש"ב		יז) – ספר המצוות לשבוע אחרון של פסח	יז) – ספר המצוות לשבוע אחרון של פסח
ל) ספר המאמרים – קונטרסים		יח) מסכת סוטה עם ביאורים	יח) מסכת סוטה עם ביאורים
רעא..... אדמו"ר מוהרי"צ		מדף ב עד דף ז	מדף ב עד דף ז
לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק		נביאים וכתובים	
רעג..... אדמו"ר מוהרי"צ		יט) ירמיה פרק יב-יג, קהלת פרק ב	יט) ירמיה פרק יב-יג, קהלת פרק ב
לב) אגרות קודש		כ) משניות – מסכת סנהדרין	כ) משניות – מסכת סנהדרין
רעד..... אדמו"ר מוהרי"צ		ריח	ריח
לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש		דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי	
לד) לוח זמנים לשבוע אחרון של פסח			
לה) עירוב תבשילין			
לו) סדר מצות הדלקת נרות לשביעי ושבת אחרון של פסח			
רעט..... רעט			

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בנבואת ישעיהו, בפסוקי ההפסטה של אחרון-שלי-פסח (בחוץ לארץ),
2 לגבי מלך המשיח:
3 וְנָחָה עָלָיו תְּשֵׁרָה עָלָיו רִיחַ הַיְוֵי גֹ' וְהָרִיחוּ בִּירְאָת הַיְוֵי גֹ'
4 ועל מצב העולם בימות המשיח נאמר בהמשך וְגַר זָאב עִם כְּבֶשׂ גֹ',
5 וּמִכְבָּאָר כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרִי-
6 וְחָמִי אֲדָמוֹ"ר בְּמִאֲמָרוֹ מִשְׁנַת
7 תִּשְׁטֹ"ט דְּבוּר־הַמִּתְחִיל הַפּוֹתַח
8 בַּפִּסְטוֹק זֶה², שְׂבָפְסוּקִים אֱלוֹ
9 מִתְאָר הַנְּבִיא יִשְׁעִיָּהוּ אֶת בִּיאַת
10 מְשִׁיחַ צִדְקָנוֹ שְׂיָבֵא לְגֻלְגָּלְנוֹ
11 בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ אָמֵן, וְאוֹמֵר
12 הַנְּבִיא בְּזֶה פְּמָה דְּכָרִים בְּנוֹגֵעַ
13 לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ וְהַנְּהַגְתּוֹ.
14 בְּתַחֲלָה מִכְבָּאָר הַנְּבִיא מַעֲלַת
15 מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ עֲצָמוֹ - וְנָחָה
16 עָלָיו רִיחַ הַיְוֵי וְגֹ', וְאַחֲרֵיכֶן
17 מִכְבָּאָר אֶת הַנְּהַגְתּוֹ - וְהָרִיחוֹ
18 בִּירְאָת הַיְוֵי וְגֹ' [שְׁגָם
19 "וְהָרִיחוֹ" הוּא עֲנִין
20 בְּהַנְּהַגְתּוֹ, דְּמוּרָח³ וְדִאִין⁴
21 מְרִיחַ וּדִין, כְּלוּמַר מְכַרֵּעַ אֶת הַדִּין לְפִי
22 הָרִיחַ, מְבַלֵּי צוּרֵךְ לְגִבּוֹת עֲדוֹת
23 וְלַהֲרֹבוֹת [בַּחֲקִירוֹת], וְלֹאֲחֲרִיזָה
24 מוֹסִיף הַנְּבִיא וְאוֹמֵר עוֹד עַל בִּיאַת
25 הַמְּשִׁיחַ וְגַר זָאב עִם כְּבֶשׂ גֹ',
26 שֶׁהַנְּהַגַּת הַמְּשִׁיחַ תִּהְיֶה
27 בְּאוֹפֶן כְּזֶה שְׂיַפְעוּל⁵ גְּלוֹי
28 אֱלֻקוֹת בְּכָל הָעוֹלָם, לֹא רַק
29 בְּסוּג הַמְּדַבֵּר בְּנֵי אָדָם אֲלֵא גַם
30 בְּסוּג הַחַי בְּעָלֵי חַיִּים (זָאב וְנֹמֵר
31 וְכו')⁶ וְאַפִּילוּ בְּסוּג הַדּוֹמִם⁷
32 גַּם יַפְעַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ גִּלְדֵי אֲלוּקוֹת,
- וּכְמוֹ שְׂמִמְשִׁיף בְּכַתּוּב⁸ כִּי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת הַיְוֵי,
שְׁגָם הָאָרֶץ הַגְּשָׁמִית (דּוֹמִם) שֶׁאֵין בָּהּ אֲפִילוּ חַיּוֹת שֶׁל צוּמָח וּבוֹדָאֵי
לֹא שֶׁל בְּעָלֵי חַיִּים וּבְנֵי אָדָם) תִּהְיֶה מְלָאָה דְּעָה אֶת הַיְוֵי.
וּמִדִּיק הַרְבֵּי הַרִי"צ בְּמִאֲמָר הַנּוֹכַח מִשְׁנַת תִּשְׁטֹ"ט, דְּצָרִיף לְהַבִּין,
דְּמַכְיָן שְׂיִהְיָ אֲזִי מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת הַיְוֵי,
מְלָאָה הָאָרֶץ דְּעָה אֶת הַיְוֵי,
לְמָה יִצְטָרְכוּ לְמֶלֶךְ וְהָרִי
בַּפִּשְׁטוֹת תַּפְקִיד הַמֶּלֶךְ הוּא לַעֲשׂוֹת
מִשְׁפָּט וְסֹדֵר, וְכֹאשֶׁר כָּל הָעוֹלָם מֵלֵא
בִּידֵיעַת ה' אֵין צוּרֵךְ בְּכָךְ?
וְנִקְדַּח הַבְּאוּר בְּזֶה⁹ דְּמִלּוּכָה
הוּא עֲנִין שֶׁהַתְּנַשְׂאוֹת וְהוֹרֹמוֹת
שֶׁל הַמֶּלֶךְ, מָה שְׂהַמְלֵךְ מוֹבְדֵל
וּמְרוֹמֵם מִהָעֵם וְנִמְצָא בְּדִרְגָּה
נְעֻלִית מִמֶּה. וְגַם הַצִּיּוּנִים שֶׁל
הַמְלֵךְ הַפְּקוּדוֹת שֶׁהַמֶּלֶךְ מְצוּוֹה עַל
הָעַם (אֵף שֶׁלְכָאוּרָה הֵם
תְּנוּעָה פְּעוּלָה בְּכּוּיִן דְּקִירוּב,
שְׂהַמְלֵךְ מִתְקָרֵב אֶל הָעַם
לְהַנְהִיגֵם פְּרָצוֹנוֹ וְהַפְּקוּדוֹת הֵם
כְּתוּבָה מִהֲקִירוּב וְהַתְּיַחֲסוּת שֶׁל
הַמֶּלֶךְ אֶל הָעַם) הֵם¹⁰ בְּאוֹפֶן

(*) המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויצא לאור בקונטרס אחרון של פסח - תשמ"ז. (1) ישע"י יא, ב ואילך. - הפטורת אחרון של פסח. (2) דשנת ה'תש"ט. נדפס בסה"מ ה'תש"ט ע' 123 ואילך. (3) סנהדרין צג, ב. (4) ועפ"ז מובן בפשטות מה שמוסיף בהמאמר "דמורה ודאין". (5) ראה אוה"ת נ"ך ע' קפז מס' כלי פז, "שע"י וחי" צדק אזור מתניו.. עי"ז יהי וגר זאב עם כבש כו"*. ועפ"ז יובן מ"ש בהמאמר (רק) "במלך המשיח ובהנהגתו" - אף שמדובר גם במצב העולם שיהי' אז - דיש לומר, שזה נכלל ב"הנהגתו". (6) כהפס"ד בקבלה ובחסידות שהכתובים הם כפשוטם - ראה ד"ה כי פדה לאדה"ז (סה"מ אתהלך לאזני ע' נח), ועם הגהות - באוה"ת נח (כרך ג) תרע, א. וראה שם תרע, ב ואילך. מאמרי אדה"ז ענינים ע' פז, ועם הגהות - באוה"ת שם תרלג, ב ואילך. המשך וככה תרל"ז פצ"ד. ועוד. וראה "סיום הרמב"ם" (משיחות יו"ד שבט ה'תשמ"ז) ס"ט (תורת מנחם - הדרינים על הרמב"ם ויש"ע ע' קל. וש"נ). ועוד. (7) להעיר מהכתוב (חבקוק ב, יא) אבן מקיר תזעק וגו'. וראה מדרש תהלים סוף מזמור עג. (8) ישע"י שם, ט. (9) וראה ספר המצות להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ג (ק, ב ואילך).

(*) ולהעיר גם מרמב"ם ה' מלכים ספ"א "ויתקן את העולם כו", שמשיח יתקן את העולם. ואף שכונת הרמב"ם שם ב"לתקן את העולם" היא לסוג המדבר ("אהפוך אל עמיס") - הרי לדעת הרמב"ם (רפ"ב) "וגר זאב עם כבש" הוא משל.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דְּרוֹמָמוֹת וְהַבְּדֵלָה של המלך מהעם, בְּדֶרֶךְ פְּקוּדָה וּגְזֵרָה ולא
2 באופן שהמלך יורד אל העם, מסביר לעם את הנימוקים להחלטות שלו
3 ומשכנע אותם לקבל את הדברים. וְכֵן כשם שמצד המלך הפקודות והגזירות
4 ניתנות לעם מתוך רוממות והתנשאות, כך הוא גם מצד העם, דְּמָה
5 שֶׁהֵם מְקַיְמִים צִוּוֵי הַמֶּלֶךְ
6 הוא לא מְפַנֵּי שֶׁהֵם יוֹדְעִים
7 וּמְשִׁיגִים בשכלם והבנתם אֵת
8 טַעַם הַצִּוּוִּי, כִּי-אֵם אלא מֵצַד
9 יִרְאת וְאִמָּת הַמֶּלֶךְ, כמאמר
10 חכמינו ז"ל על הפסוק שְׁתֵּהא
11 אִימְתוּ עֲלֶיךָ¹¹. וְנִמְצָא, שֶׁגַם
12 הַהֲשָׁפָעָה מֵהַמֶּלֶךְ לָהֶעָם ולא
13 רק מצבו של המלך מצד עצמו הוא
14 בְּאוֹפֶן דִּהְתַּנְשְׂאוֹת וְהַבְּדֵלָה.
15 וְזֶהוּ הַהֲפָרֵשׁ הַחֲבֹדֵל שֶׁבֵּין
16 הַשְּׁפָעָה דָּרָב לַתַּלְמִיד לַהֲשָׁפָעָה
17 דְּמֶלֶךְ לעם, דַּעֲנִין הַשְּׁפָעָה
18 דָּרָב הוא מֵה שֶׁהָרַב מִתְקָרֵב
19 לַתַּלְמִיד (שְׁמַצְמָצֵם אֵת
20 שְׁכָלוֹ שמצד עצמו הוא גדול ועמוק
21 לְפִי-עֵרֶךְ יכולת הקליטה וההכלה
22 של כְּלִי הַשֶּׁכֶל של התלמיד)
23 בְּאוֹפֶן שֶׁהַתַּלְמִיד יִשְׁגֶּה אֵת
24 הַשֶּׁכֶל והתאמת הדברים לתלמיד
25 היא על ידי התקרבות של הרב
26 לתלמיד, מֵה-שְׁאִין-בֶּן הַשְּׁפָעָה
27 דְּמֶלֶךְ לעם היא מוֹבְדֵלָת
28 מֵהָעָם, לַמַּעֲלָה מֵהַשֶּׁכֶל
29 שֶׁלָּהֶם כאמור שהמלך מצווה לעם
30 פְּקוּדוֹת וּגְזִירוֹת ואינו מסביר ומשכנע
31 מדוע יש לעשות כך.
32 וְהַשְׂרֵשׁ דִּשְׁנֵי עֲנִינִים אֵלוֹ
33 (שני סוגי ההשפעה האמורים לעיל
34 הַשְּׁפָעָה דָּרָב וְדְמֶלֶךְ) הוא¹²
35 גַּם בַּתּוֹרָה, דִּישׁ בָּהּ (דוֹגְמָת)
36 שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלוֹ הַשְּׁפָעָה בְּדֶרֶךְ
37 קִירּוֹב אל המקבל והשפעה באופן של
38 רוממות והבדלה. דִּישְׁנָם עֲנִינִים
39 בַּתּוֹרָה שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בַּשֶּׁכֶל
40 והלימוד בהם הוא מתוך קירוב כלימוד הרב עם תלמידו, אֲבָל עֲצָם
- הַתּוֹרָה הִיא לַמַּעֲלָה מֵהַשֶּׁכֶל¹³ ואינה נתפסת בשכל האנושי המוגבל
ומצד עצם התורה, לימוד התורה הוא בדרך רוממות, כמו השפעת המלך על
העם. וְלַעֲתִיד-לְבָא, יִתְגַּלּוּ שְׁנֵי הָעֲנִינִים האמורים שבתורה. דְּזֶהוּ
הטעם הפנימי על מֵה שְׁמִשִּׁיחַ נִקְרָא בשני שמות בְּשֵׁם רַב ענין
הקירוב וּבְשֵׁם מֶלֶךְ ענין הרוממות,
הֵינּוּ, דְּנוֹסָף עַל זֶה שְׁמִשִּׁיחַ
ילמד תורה לעם ישראל מתוך קירוב כי
הוא יִלְמַד תּוֹרָה לְכָל יִשְׂרָאֵל¹⁴
וְיִשְׁפָּעֵי לְכוֹלָם טוב טַעַם
וְדַעַת בְּסוּדוֹת, בְּפִנְיָמוֹת
הַתּוֹרָה, שְׁמַצַּד הַשְּׁפָעָה זֶה
נִקְרָא מִשִּׁיחַ בְּשֵׁם רַב, הֵנָּה
הוא בְּעֲצָמוֹ יִשְׁגֶּה בלימוד התורה
הַרְבֵּה יוֹתֵר לְאִין קֶץ ללא סוֹף,
לאין שיעור מִמָּה שְׁיִשְׁפָּעֵי לבני
ישראל בַּהֲשָׁגָה, וְהַהֲשָׁפָעָה
דַּעֲנִינִים אֵלוֹ שִׁישִׁיג בעצמו, שהם
נעלים לאין שיעור מהדברים שהוא
משפיע לבני ישראל תְּהִיָּה בְּבַחֲנִית
מְקִיף מלמעלה ואינו מושג ונקלט
בפנימיות, בְּדוֹגְמָת הַשְּׁפָעָה
דְּמֶלֶךְ שהיא מתוך הבדלה ורוממות.
וְיֵשׁ לְהוֹסִיף לְכַאֲוָרָה, דַּעַל-
פִּי הַיְדוּעֵי¹⁵ בתורת החסידות
שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה דְּמִשִּׁיחַ (ואין
הכוונה רק ללימוד התורה של משיח
עצמו אלא גם מֵה שְׁלִימוֹד אֵת כָּל
הָעָם) יְהִיָּה בְּאוֹפֶן דְּרֵאָיָה
שְׁלִימוֹד מֵהַשָּׁגָה (וכמובאר על
כך ב'לקוטי תורה' פרשת צו: "...
בבחינת ראייה ממש שלמעלה מבחינת
שמיעה והבנה שהיא על-ידי אותיות ...
על-דרך מה שכתוב ... גבי הארז"ל
שבשעת השנייה ביום השבת שמע
בישיבה של מעלה בפרשת בלק ובלעם
דברים נפלאים מה שלא יכול לפרשם
בשמונים שנים רצופים. וזה תמוה
לכאורה איך יכול לתפוס במחשבתו
בשעה אחת מה שצריך לומר בדבור
שמונים שנה ... הענין הוא שהשגתו היה בבחינת ראייה דהיינו ראיית עצמיות
שמונים שנה ... הענין הוא שהשגתו היה בבחינת ראייה דהיינו ראיית עצמיות

(10) ראה בארוכה סה"מ ה'תש"ח ע' 45. (11) סנהדרין כב, א במשנה. ספרי עה"פ שופטים יז, טו. רמב"ם ה' מלכים רפ"ב.
(12) ככל הענינים דעולם שמשתלשלים מענינים בתורה - אסתכל באוריייתא וברא עלמא (זח"ב קסא, א"ב). (13) ראה בארוכה
ד"ה ת"ר מצות נ"ח ה'תשל"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ע' קסד ואילך) פ"ד. וש"נ. (14) ראה לקו"ת צו יז, א.
מאמרי אדה"ז פרשיות התורה ח"א ע' רסא. שער האמונה פנ"ו. (15) לקו"ת שם, א"ב. שער האמונה פ"ס. סד"ה וידבר
אלקים (השני) תרצ"ט. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 החכמה ולא כמו שמתלבשת בבניה והשגה בבחינת אותיות והיא למעלה
2 מעלה מבחינת השכל כמו שמלוכב בהשגה ואותיות עד שיתכן שמה שמשיג
3 בבחינת ראיית החכמה בשעה ושתיים, כשרצה להלבישה באותיות יצטרך על
4 זה זמן ס' או פ' שנה", **מובן מזה, דהענינים שישפיע משיח**
5 **באופן דמלך הם ענינים**
6 **כאלו שאינם יכולים לבא**
7 **בגלוי אפילו בראיה**
8 **שלמעלה מהשכל** שאותם ילמד
9 משיח את כל העם בתור רב, **ואף-**
10 **על-פיכך, מצד זה שמשיח**
11 **יהיה (גם) מלך, יגלה**
12 **לישראל גם ענינים אלו שהם**
13 למעלה מהתגלות לגמרי, אפילו
14 למעלה מהתגלות באופן של ראייה,
15 **אלא שהגלוי דענינים אלו**
16 **יהיה בדרך מקיף כלומר, אכן גם**
17 ענינים אלו יתגלו אבל לא יחדרו
18 בפנימיות אלא יישארו בדרך 'מקיף'
19 מלמעלה.
20 **(ב) וממשיך הרבי הרי"צ**
21 **במאמר¹⁶ הנזכר של שנת תש"ט,**
22 **דכל זה (הינו, הן ההשפעה**
23 **דבר הבאה בדרך של קירוב, והן**
24 **ההשפעה דמלך¹⁷ הבאה בדרך**
25 **של רוממות והתנשאות, שמשיח**
26 **ישפיע לעם ישראל לעתיד לבוא) בא**
27 **דוקא על-ידי הקדמת**
28 **העבודה עבודת ה' של בני ישראל**
29 **דזמן הגלות** שהיא הקדמה והכנה
30 להשפעות של ימות המשיח, כפי
31 שיתבאר להלן.
32 **ולהבין השיכות של העבודה**
33 **של בני ישראל דזמן הגלות**
34 **להגילוי של האור האלוני**
35 **וההשפעות דלעתיד-לבא,**
36 **מקדים במאמר¹⁸, שמצד גודל ורובי ההעלמות וההסתרים**
37 **על הרוחניות ועל האלוות שבזמן הגלות, עקר העבודה בזמן**
38 **הגלות הוא** לא כל כך בעבודה נעלית של דרגות גבוהות בהבנה והשגה
39 באלוקות או באהבת ה' ויראת ה' אלא **בדרך נצחון** והתגבורות על
- 40 ההעלמות וההסתרים, **להיות חזק בקיום התורה ומצות** במעשה
41 **בפועל ממש,** גם כאשר האדם לא נמצא בדרגה רוחנית גבוהה בעבודת
42 המוח והלב **מבלי להתחשב עם שום מונע ומעכב** מקיום התורה
43 והמצוות במעשה בפועל. **דבכללות** באופן כללי עבודת ה' בדרך ניצחון
44 **הוא ענין העבודה דמסירות-**
45 **נפש שלמעלה מטעם ודעת,**
46 מעל ומעבר למה שההיגיון והשכל
47 האנושי מחייב, **דענין המסירות-**
48 **נפש הוא שאינו נכנס בשום**
49 **שקלא-וטררא,** וההחלטה להיות
50 חזק בלימוד התורה ובקיום המצוות
51 בפועל היא לא לאחר דיון ובחינת
52 השיקולים השונים **כיאם** מתוך
53 הנחה והחליטה תקיפה **שאי-אפשר**
54 **לא ייתכן כלל¹⁹ להיות באופן**
55 **אחר.**
56 **והענין הוא, דבזמן הפית**
57 **כאשר בית המקדש היה קיים היו כל**
58 **ישראל במדרגה** רוחנית
59 **עליונה²⁰, דנוסף על זה**
60 **שהיו פעלי השגה והבנה שכלית**
61 **גדולה²¹ בתורה ובעניני אלוות,**
62 **הנה בעליהם לרגל לבית**
63 המקדש בחג הפסח, בחג השבועות
64 ובחג הסוכות **היתה אצלם גם**
65 **ראיה באלקות (שלמעלה**
66 **מהשגה שכלית, שהרי אינה דומה**
67 **ראיה לשמיעה ובחוש הראיה הקליטה**
68 **היא הרבה יותר חזקה והרבה יותר**
69 **מוחשית מאשר הבנה והשגה שכלית)**
70 **כמו שכתוב²² בתורה אודות**
71 **המצווה לעלות לרגל בחגים שלש**
72 **פעמים בשנה יראה גו'**
73 **וכשם שפא האדם לבית המקדש**
74 **כדי לראות לפני ה', כך בא**
75 **לראות²³ את הגילוי האלוני, מה-שאין-כן בזמן הגלות** לאחר
76 חורבן בית המקדש, כאשר אין אפשרות לראות אלוות בגלוי **כתיב²⁴ אני**
77 **ישנה, ואמרו רז"ל²⁵ שמצב זה בו נסות ישראל נמצאת במצב רוחני**
78 **יורד הדומה ל'שינה' בה כוחות הנפש של האדם נמצאים בתרדמה ובחלישות,**

(16) ד"ה הנ"ל תש"ט בתחילתו. (17) כפירוש הפשוט ב"כ לזה". וכמובן גם מזה שכל הגילויים דלע"ל תלויים במעשינו ועבודתנו בזמן הגלות (ראה תניא רפ"ז). (18) במאמר הנ"ל בתחילתו "יש להקדים תחילה מה שנתבאר לעיל", ו"לעיל", במאמרי המשך חגה"פ תש"ט שלפני המאמר ד"ה ונחה, מבאר ענינים אלו באריכות. (19) ראה תניא ספ"ח. (20) ד"ה אין הקב"ה בא בטרונא תרפ"ה פ"ו (סה"מ תרפ"ה ע' רסג ואילך). (21) שם. וראה גם המשך חגה"פ תש"ט ס"ד (ע' 122). (22) משפטים כג, יז. תשא לד, כג. (23) ראה חגיגה ב, א. (24) שה"ש ה, ב. (25) זח"ג צה, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הוא כאשר בני ישראל נמצאים בגלותא בגלות, דכמו שבשניה
 2 בפשוטה מתעלמים כל כחות הנפש הפנימיים ואינם פועלים
 3 בגלוי, מתחיל מכת השכל, שבעת השנה מסתלק עולה ונעלם
 4 כח השכל ולא נשאר וממשיך לפעול אלא כח המדמה²⁶, כוח
 5 הדמיון שהוא אמנם פועל של המוח
 6 והשכל, אבל לעומת כוח ההבנה
 7 וההשגה, כוח הדמיון הוא דבר מועט
 8 ונחות, ועקר ההתעלמות וההסתר
 9 (שמצד השניה) הוא בכח
 10 הראיה (ועד שנה ההתעלמות
 11 של כוח הראיה נפר גם באברי
 12 הגוף, ובשונה משאר האברים, כמו
 13 למשל הידיים והרגליים שהתעלמות
 14 הכוחות שבהם (כוח המעשה, כוח
 15 ההליכה) אינה פועלת בהם שום שינוי
 16 חיצוני, הרי ההתעלמות של כוח
 17 הראיה בעת השנה ניכרת בעין
 18 הגשמית שבעת השנה נסגרים
 19 העינים²⁷, כמו כן הוא גם
 20 בשניה במובן הרוחני דגלות,
 21 דעקר ההעלם על האור האלוכי
 22 ומצב ה'שנה' דגלות הוא מה
 23 שבזמן הגלות לא ישנה לא
 24 קיימת הראיה באלקות, וההעלם
 25 וההסתר הוא באופן של אתותינו
 26 לא ראינו²⁸, לא רואים אותות
 27 ומופתים, וגם ההשגה באלקות
 28 (ששנה אם כי בדוגה הרבה יותר
 29 נמוכה גם בזמן הגלות) אינה
 30 בערך קלל היא ללא כל יחס
 31 והשוואה להשגה של בני ישראל
 32 באלקות שבזמן הבית, ועד כדי
 33 כך גדול הפער בין ההשגה בזמן הבית
 34 באלקות להשגה שישנה כעת
 35 באלקות שההשגה שבזמן
 36 הגלות (לגבי ההשגה שבזמן
 37 הבית) היא בדוגמת כח
 38 המדמה שבשניה²⁹ כוח הדמיון
 39 הפועל בעת השנה, לעומת כוח השכל של התפיסה וההבנה הפועל בשעה
 40 שהאדם ער. ומצד זה, מאחר שההבנה וההשגה שבזמן הגלות היא ברמה
 41 נמוכה לאין שיעור מוז שבזמן הבית, גם האהבה ויראה הרגשות של
 42 אהבת ה' ויראת ה' (שבזמן הגלות) אינה כדבעי אלא ברמה נמוכה
- לאין שיעור לעומת האהבה והיראה שהיו בזמן שבית המקדש קיים. וממשיך
 ומפרט מדוע האהבה והיראה שבזמן הגלות היא ברמה נמוכה דנוסף לזה
 שבזמן הגלות אי-אפשר לא יכול להיות הבטול להשתתפות
 (בטול פנימי) בזמן שבית המקדש היה קיים, העולים לרגל בחגים היו
 משתחוים לפני ה' וההשתחויה שבה
 האדם נשכב על הקרקע כשראשו
 ורגליו הם בשווה מסמלת התבטלות
 פנימית עמוקה של המציאות והיישות
 העצמית שלו, וביטול זה לא יכול
 להיות בזמן הגלות כיוון שבא
 דוקא מצד הראיה באלקות,
 הביטול נובע מעוצמת הגילוי האלוכי
 שהאדם רואה בבית המקדש בעלותו
 לרגל, וכמו שכתוב³⁰ בנוסח
 תפילת מוסף לגבי זמן הגלות, ואין
 אנו יכולים בזמן הזה לעלות
 ולראות ולהשתתפות לפניה,
 דמכיון שאין אנו יכולים
 לעלות לבית המקדש ולראות
 ולראות אלקות בגלוי כפי שהיה בזמן
 שבית המקדש קיים, במילא אין
 אנו יכולים (גם) להשתתפות
 להיות בבחינת בטול פנימי³¹
 כפי שהיה בעלייה לרגל, בנוסף לכך,
 הנה גם הביטול חיצוני
 (בטול דכריעה כאשר האדם לא
 משתחוה באופן שהראש והרגל הם
 בשווה אלא רק כורע ומתכופף, הדבר
 מסמל ביטול ברמה יותר נמוכה מאשר
 השתחוואה, ביטול חיצוני)³², שבא
 מצד השגת אלקות (ששנה,
 בכללות, גם בזמן הגלות אלא
 שאינו ברמה הגבוהה והנעלית שהייתה
 בזמן שבית המקדש היה קיים), הנה
 גם ביטול זה, החיצוני, אינו
 כדבעי, כפי שצריך להיות, מכיון
 שגם ההשגה באלקות שבזמן
 הגלות למרות שבאופן כללי היא

(26) תו"א וישב כח, ג. (27) סה"מ תרס"ט ס"ע צט ואילך. ובארוכה - ד"ה פדה בשלום תשי"ג [פ"ג ואילך (סה"מ תשי"ג ע' מט ואילך)]. (28) תהלים עד, ט. (29) תו"א שם. סה"מ תרס"ט שם ע' קא. ובכ"מ. (30) בתפלת מוסף דיו"ט. (31) לקו"ת ברכה צח, ב. המשך חגה"פ תש"ט פ"ב (ע' 108). (32) ראה בארוכה המשך הנ"ל פ"ג (ע' 109).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האלוקי ועל הנשמה (כולל גם ההעלם וההסתר הגדול במיוחד
 דָּרָא דַּעְקָבְתָּא דְּמִשְׁיָחָא הדור של סוף הגלות) הוא רק על
 כחות הפנימיים דְּהַנְשָׁמָה כחות השכל והרגש ולא על מדת
 הנצח הקשורה במעשה בפועל, שהוא דבר חיצוני לעומת הכחות
 הפנימיים, ולכאורה צריך להבין מדוע
 דווקא הכחות הפנימיים, הנעלים
 יותר, מושפעים מההעלם וההסתר יותר
 מכוח הנצחון שהוא יותר חיצוני ויותר
 נוחת, מְבָאָר הרבי הרי"צ
 בַּמָּאָמֶר³⁵, שָׁהוּ לְפִי שְׁשָׁרֵשׁ
 הַנְּפֶשׁ³⁶ הוא בַּעֲצָם הַנְּפֶשׁ,
 כלומר, אמנם בסדר המדרגות של
 הכחות בנפש האדם, הכחות הפנימיים
 השכל והרגש, יותר נעלים ממידת
 הנצח, אבל בשורש הדברים בעומק
 הנפש השורש של מידת הנצח הוא
 עמוק ונעלה יותר והוא בעצמות
 הנפש, ולכן גם ההעלמות וההסתרים
 הגדולים לא מעלימים עליו, דְּכִמּוֹ
 כֵּן הוא לְמַעְלָה, בספירות
 העליונות באלוקות, שְׁשָׁרֵשׁ מידת
 הַנְּצִיחַ האלוּקִית הוא בַּפְּנִימִיּוֹת
 הַכֶּתֶר, בעומק ובפנימיות בחינת
 'כתר עליון' (שלמעלה מעשר הספירות
 שהתחלתן בענין המוחין, ספירת
 החכמה, כשם שכתר גשמי הוא מעל
 הראש) ובַּפְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר לֹא
 שִׁיף עֲנִיָּן הַשִּׁינּוּי וּשְׁוֹם דְּבַר לֹא
 יכול להסתיר על בחינת זו או למנוע
 את פעולתה. וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּב³⁷ על
 הקדוש־ברוך־הוא כפי שהוא מתגלה
 ופועל באמצעות מידת הנצח וְגַם
 נִצְחַת יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקֹר לֹא יִתְּכֵן
 שיהיה בו שינוי מהאמת ולא נִצְחָם
 ולא ייתכן שתהיה בו חרטה כִּי לֹא
 אָדָם הוא לְהַנְחִים כִּי אֵין הוא כְּמוֹ
 אדם שעשוי לשנות את דעתו
 ולהתחרט, ולפי המשמעות הפנימית של הדברים, במידת הנצח אין מקום
 ל'הנחם' דַּעְנָן הַנְּחָמָה וְהַשִּׁנּוּי למעלה באלוקות שִׁיף ייתכן רק
 בַּבְּחִינָת 'אָדָם', כפי שהקדוש־ברוך־הוא נקרא 'אדם', תואר המורה על
 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, האור האלוּקִי כפי שיוֹרֵד מלמעלה למטה בהשתלשלות
 ממדרגה למדרגה (כחוליות של שלשלת האחוות זו בזו) וּמִפְּיָן שְׁשָׁרֵשׁ
 מידת הַנְּצִיחַ העליונה הוא בַּבְּחִינָת "לֹא אָדָם", לְמַעְלָה

הַמוֹחִין וְהַלְבָּבוֹת, והשכל והרגש הולכים ונחלשים כַּמָּאָמֶר רַז"ל³³
 רבותינו זכרונם־לברכה בגמרא לִפְנֵי שֵׁל רֵאשׁוֹנִים היה רחב מאד כפתחו
 של האולם בבית המקדש כו' ושל אחרונים פחות רחב ורוחבו כרוחב פתח
 ההיכל שבבית המקדש, וְאֵנּוּ ליבנו פתוח כרוחב פתח צר מאד כַּמָּלָא נָקָב
 מַחֲטָ סִידָקִית, וכך המוחות
 והלבבות מתמעטים מדור לדור
 וּבִפְרֹט בְּדָרָא דַּעְקָבְתָּא
 דְּמִשְׁיָחָא בדור עקבותיו של
 המשיח, הדור של סוף הגלות
 שְׁתַּרְבּוּ הַהַעְלָמוֹת
 וְהַהַסְתָּרִים יותר מאשר בדורות
 הקודמים (נוסף לזה שנתמעטו
 הַמוֹחִין ההולכים ומתמעטים מדור
 לדור, כאמור לעיל). וְלִכְּנֵן בִּזְמַן
 הַזֶּה נִגְזַע עוד יותר מאשר
 בדורות הקודמים עֲנִיָּן הַנְּצִיחַ
 וההתגברות לקיים תורה ומצוות
 למרות הקשיים וההסתרים
 וְהַמִּסְרִיּוֹת־נֶפֶשׁ לעבודת ה'
 שְׁלִמְעָלָה מְשַׁעֲם־וְדַעַת מעל
 ומעבר למה שמתחייב על־פי ההיגיון.
 וְגַם ה'בַּעֲלֵי מוֹחִין' הַנְּמַצָּאִים
 עֲכָשׁוּ גם אלה שהם כן בעלי שכל
 ומסוגלים לעבוד את ה' בעבודת המוח,
 בהבנה והשגה, צְרִיכִים לְהִנִּיחַ
 שְׁכָלָם הצידה ולא לִילֹךְ אַחֲרֵי
 הַטַּעַם־וְדַעַת לא להסתמך על
 השכל וההיגיון ולפעול על פיהם (כִּי
 מִצַּד הַשְּׁכָל האנושי אֶפְשָׁר
 לְנִטּוֹת חִס־וְשְׁלוֹם מִדְרָךְ
 הָאָמֶת, כי השכל עלול להמציא
 נִימוּקִים שׁוֹנִים שאינם נכונים על פי
 האמת וּבִפְרֹט עֲכָשׁוּ בתקופת
 'עקבתא דמשיחא' שְׁתַּרְבּוּ
 הַהַעְלָמוֹת וְהַהַסְתָּרִים יותר
 מאשר בדורות הקודמים, כַּנֶּזְכָּר
 לְעֵילָה, רק אלא צריך לַעֲמּוֹד
 חֲזָק בתוקף רב שְׁלֹא לְנִטּוֹת חִס־וְשְׁלוֹם מִה'שְׁלַחַן עֲרוּךְ'
 ההלכה הפסוקה בספר 'שולחן ערוך' אֶפִּילוּ קָרוּצוּ שֵׁל יו"ד אֶפִּילוּ
 נִטְיָה מִזְעִירִת כְּגוֹרֵל ה'קִרְקִי' שעל גבי האות יו"ד שהיא האות הקטנה ביותר,
 ולעבוד את ה' עֲבוּדָה בְּדִרְךָ נִצְחוֹן וּמִסְרִיּוֹת־נֶפֶשׁ שְׁלִמְעָלָה
 מִהַשְּׁכָל³⁴ כמבואר לעיל.
 וְהִנֵּה הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַהַעְלָם וְהַהַסְתָּר דִּהַגְלוֹת על האור

(33) עירובין נג, א. (34) המשך הנ"ל פ"ד (ע' 122-3). (35) ד"ה ונחה תש"ט פט"ו ואילך (ע' 124 ואילך) (36) ראה גם המשך
 באתי לגני השי"ת פ"א ואילך. ובכ"מ. (37) שמואל-א טו, כט. וראה תו"א יתרו עב, ג.

אחרון של פסח, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מהשְׁתַּלְשְׁלוֹת, לְכֵן אֵין שִׁיךְ בּוֹ שִׁינוּי, וַיִּשְׁנֹו עֲנִיין הַנִּיצְחוֹן
2 בְּגִילּוּי גַם בְּזִמְן הַגְּלוּת לְמִירוֹת כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרוֹת. וְלֹא עוֹד,
3 וְלֹא זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁהִנִּיצְחוֹן קִיִּים גַּם בּוֹמֵן הַגְּלוּת לְמִירוֹת הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרוֹת
4 אֲלֵא יִתִּירָה מִזֶּה שֶׁבְּזִמְן הַגְּלוּת בְּכָלִל, וּבִפְרָט בְּעֶקֶב הַתְּשׁוּבָה וְהַתְּשׁוּבָה
5 כְּשֶׁהִסְתַּר גְּדוֹל עוֹד יוֹתֵר, כִּחַ
6 הַנִּיצְחוֹן וְהַמְסִירוֹת-נֶפֶשׁ שֶׁל
7 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל מוֹנֵעַ
8 וּמַעֲכֹב וּלְקִיִּים תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּפֹעַל
9 הוּא בְּגִילּוּי יוֹתֵר מִבְּזִמְן
10 הַבֵּית³⁸.
11 וַיֵּשׁ לְזוּמֵר, דְּמָה שֶׁמִּבְּאֵר בְּמִאֲמָר (וּבְאֲרוּכָה)
12 בְּמִאֲמָר (וּבְאֲרוּכָה) בְּמַעֲלָת
13 שְׂרָשׁ הַנֶּצֶחַ כְּפִי שֶׁהוּא בְּאִלּוּקוֹת
14 וְכֵן כְּפִי שֶׁהוּא בְּכוֹחוֹת הַנִּשְׁמָה
15 הָאִלּוּקִית, הוּא (גַּם) כְּדִי לְבָאֵר
16 הַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַגְּלוּי דִּלְעִתִּיד-לָבֹא בָּא דְּוָקָא
17 הָאִלּוּקִית דִּלְעִתִּיד-לָבֹא בָּא
18 דְּוָקָא עַל-יְדֵי הַקְּדָמָת
19 הָעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּזְמָן
20 הַגְּלוּת. דְּלִהּיָתָּה שֶׁהָעֲבוּדָה
21 בְּזִמְן הַגְּלוּת הִיא בְּדֶרֶךְ
22 נִצְחוֹן, כְּמִבּוֹאָר לַעֲלִי, דְּשִׁרָשׁ
23 הַנֶּצֶחַ הוּא מִפְּנִימִיּוֹת הַבֵּית,
24 בְּחִינַת יֵשֶׁת חֲשֹׁךְ סְתֵרוֹ³⁹
25 שֶׁלְּמַעְלָה מְגִלּוּי, בְּפִשְׁטוֹת
26 הַמוֹשָׁךְ "חֹשֶׁךְ" מִשְׁמַעוֹ הַעֲלֵם וְהַסְתַּר
27 שֶׁמוֹנֵעַ אֶת הַתְּגַלּוּת הָאוֹר הָאִלּוּקִי, אֵךְ
28 יֵשׁ גַּם "חֹשֶׁךְ" בְּמִשְׁמַעוֹת נַעֲלִית שֶׁל
29 בְּחִינַת נַעֲלִית כָּל כֵּךְ שֶׁהִיא לְמַעֲלָה
30 מִלְּבֹא לִידֵי גִילּוּי, וְעֵינֵין זֶה נִרְמָז
31 בְּכַתּוּב "יֵשֶׁת חֲשֹׁךְ סְתֵרוֹ", הַקְּדוּשָׁה
32 בְּרוּךְ-הוּא שֶׁם אֶת הַחֹשֶׁךְ לְהִיטֵל נִסְתָּר,
33 לְמַעֲלָה מִהַתְּגַלּוּת, וְזֶה עֲנִינָה שֶׁל
34 פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר, הַבְּחִינָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁהִיא
35 הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל מִידַת הַנֶּצֶחַ, לְכֵן עַל-
36 יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
37 הָעוֹבְדִים אֶת ה' דִּזְמָן הַגְּלוּת
38 וְיִתְגַּלּוּ לְעִתִּיד-לָבֹא בִּימֹות
39 הַמְּשִׁיחַ גַּם הָעֲנִינִים הַלָּלוּ בְּאִלּוּקוֹת
40 שֶׁלְּמַעְלָה מִהַשְׁגָּה וְרֵאיוֹנָה⁴⁰, כִּיּוֹן שֶׁהָעֲבוּדָה בְּזִמְן הַגְּלוּת הִיא לֹא
41 עַל יְדֵי הַכֹּהֵן וְהַשֹּׁהֵן אוֹ רֵאיוֹנָה אֲלֵא בְּמִידַת הַנִּיצְחוֹן וְהַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ שֶׁלְּמַעֲלָה
42 מִהַשְׁגָּה וְלְמַעֲלָה מִרֵּאיוֹנָה, וְלִכֵּן עֲבוּדָה זֶה הִיא הַכֹּהֵן וְהַקְּדָמָה רֵאיוֹנָה לְהַתְּגַלּוּת
- 43 עֲנִינִים שֶׁלְּמַעֲלָה מִהַשְׁגָּה וְרֵאיוֹנָה (לְמַעְלָה גַּם מִהַשְׁגָּה וְרֵאיוֹנָה
44 בְּאִלּוּקוֹת דִּלְעִתִּיד שֶׁתִּהְיֶה לְעִתִּיד לְבֹא), וְרַק שֶׁמְּשִׁיחַ יִגְלֶה אוֹתָם
45 בְּאִוְפֵן דְּמִלּוּכָה, בְּדֶרֶךְ שֶׁל רוֹמְמוֹת וְהַבְּדִלָּה, וְלֹא בְּדֶרֶךְ שֶׁל קִירּוֹב
46 בְּנִזְכָּר לַעֲלִי.
47 (ד) וּמִמְּשִׁיחַ בְּמִאֲמָר⁴¹,
48 דְּבִאֲוִיר דְּכָר זֶה (מָה) שֶׁהַגְּלוּי
49 הַגְּדוֹל וְהַמּוֹפְלָא דִּלְעִתִּיד בָּא
50 דְּוָקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה שֶׁל
51 הַהַתְּגַבְּרוֹת עַל הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרוֹת
52 שֶׁבְּזִמְן הַגְּלוּת) יוֹכֵן מַעֲנִין
53 יְרִידַת הַנִּשְׁמָה לְמַטָּה,
54 שֶׁהִירִידָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה הָאִלּוּקִית
55 מִשּׁוֹרֵשָׁה וּמִקּוּרָה הַגְּבוּהָ מֵאֵד
56 בְּאִלּוּקוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי לְהַתְּלַבֵּשׁ
57 בְּגוֹף גִּשְׁמִי הִיא לְצוּרָה עֲלִיָּה כְּדִי
58 שֶׁבִּסּוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר תְּתַעֲלֶה לְמַעֲמַד וּמַצֵּב
59 נַעֲלָה עוֹד יוֹתֵר מִכְּפִי שֶׁהִיטָה לְפָנֵי
60 הִירִידָה. דְּמָזָה מוֹכֵן גַּם בִּירִידָה
61 דְּגְלוּת, שֶׁהִיא גַּם יְרִידָה גְּדוּלָּה
62 מֵאֵד בִּיחֹס לְמַצֵּב הָרוּחָנִי שֶׁל בְּנֵי
63 יִשְׂרָאֵל וּמַצֵּב הָעוֹלָם קוֹדֵם הִירִידָה,
64 וְהַמְטָרָה שֶׁל הִירִידָה הִיא לְצוּרָה
65 עֲלִיָּה לְמַעֲמַד וּמַצֵּב נַעֲלָה מֵאֵד, יוֹתֵר
66 מִכְּפִי שֶׁהִיא קוֹדֵם הַגְּלוּת. שֶׁעַל-יְדֵי
67 הָעֲבוּדָה בְּזִמְן הַגְּלוּת דְּוָקָא
68 מִתְּוֹן מְסִירוֹת נֶפֶשׁ לְהַתְּגַבֵּר עַל
69 הַהַעֲלָמוֹת וְהַהִסְתָּרוֹת יִהְיֶה בְּסוּפּוֹ שֶׁל
70 דְּבַר, לְאַחֵר הִיצִיאָה מִהַגְּלוּת, הַגְּלוּי
71 שֶׁל הָאוֹר הָאִלּוּקִי דִּלְעִתִּיד לְבֹא,
72 בִּימֹות הַמְּשִׁיחַ שֶׁהוּא נַעֲלָה יוֹתֵר
73 מִהַגְּלוּי שֶׁהִיא בְּזִמְן הַבֵּית
74 לְפָנֵי הִירִידָה וְהַהַעֲלָם בְּגִלּוֹת.
75 וַיֵּשׁ לְזוּמֵר, דְּהוֹסְפֶת בְּאוֹר זֶה
76 כְּטַעַם עַל כֵּךְ שֶׁהַגְּלוּי דִּלְעִתִּיד יִבּוֹא
77 עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה בְּזִמְן הַגְּלוּת (שֶׁבְּזִמְן
78 הִירִידָה דְּהַגְּלוּת הִיא
79 מְלַכְתְּחֻלָּה לְצוּרָה עֲלִיָּה לְמַצֵּב
80 נַעֲלָה יוֹתֵר מִכְּפִי שֶׁהִיא קוֹדֵם הִירִידָה)
81 הוּא בְּכָדִי לְבָאֵר הַטַּעַם עַל
82 זֶה שֶׁגַּם הַגְּלוּי דְּמְשִׁיחַ שֶׁיִּגְלֶה בְּתוֹר רַב, בְּהַשְׁגָּה וְרֵאיוֹנָה,
83 וְלֹא רַק הַגְּלוּי שֶׁיִּגְלֶה הַמְּשִׁיחַ בְּתוֹר מֶלֶךְ, בָּא דְּוָקָא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
84 דִּזְמָן הַגְּלוּת (אֵף) שֶׁעֲנִין הַהַשְׁגָּה וּמִכְּלִי-שֶׁפֶן הָרֵאיוֹנָה, הִיא

(38) המשך חגה"פ תש"ט פ"א ואילך (ע' 118 ואילך). וראה להלן סעיף ט. (39) תהלים יח, יב. (40) וכמבואר במאמר הנ"ל פ"ז (ובארוכה בהמשך באתי לגני), דע"י התעוררות הנצחון דנה"א, מתגלים האוצרות שלמעלה, "בחינת ההעלם והסתימות דא"ס". (41) פ"ב (ריש ע' 130).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

גופא באור זה הצמצום גורם שינוי באור עצמו, ובכמה ענינים ופעולות
הצמצום באור הגבול היא בכמה היבטים, כפי שממשיך ומפרט.
אחד, שלפני הצמצום היה אור זה אור הגבול מעורב וכלול
באור הכלי-גבול, ועל-ידי הצמצום נבדל האור הגבול מהאור
הכלי-גבול להיות ניכר ורגש בפני
עצמו⁴³, שעל-ידי זה ירד
ממעלתו הקודמת בה היה קודם
הצמצום, כאשר היה מעורב בתוך
האור הכלי-גבול וכלול בו ולא ניכר
כמצאות בפני עצמה.
ב', דעל-ידי שנמשך דרך
דלוג, הצמצום שלא בהדרגה
המשכת וירידת האור האלוקי ממדרגה
למדרגה בסדר השתלשלות' היא בסדר
והדרגה כך שיש יחס קרוב בין כל דרגה
ודרגה לזו שמעליה וזו שמתחתיה, אבל
המעבר בין לפני הצמצום לאחר
הצמצום הוא בדרך דילוג, לא בסדר
והדרגה, כך שלאחר הצמצום נמשך
אור מצומצם שאין לו יחס וערך לאור
האין-סוף הכלי-גבול שהאיר קודם
הצמצום, ולכן הוא האור המאיר
לאחר הצמצום בא ונמשך ומתגלה
בבחינת התחלקות באופנים
שונים של עשר ספירות עשרה
כוחות אלוקים שונים, בעוד שלפני
הצמצום מאיר אור עליון פשוט לא
מוגרד בשום הגדרה ואין בו התחלקות
לספירות שונות, וכמבואר ב'המשך'
תער"ב: "דהצמצום הוא שנתעלם האור
ונשאר מקום פנוי כו' והמשכת האור
אחר-כך באה בדרך דילוג הצמצום
והיינו שלא בהדרגה כו', וכמו על-דרך-משל המדלג וקופץ ממקום למקום
שהוא נעתק ממקום למקום שלא בהדרגה בהילוך מעט מעט על הארץ אלא
הוא כפורה באויר כו', וכמו כן הוא למעלה שנמשך האור דרך דילוג הצמצום
שלא בהדרגה ועל ידי זה הוא בא בבחינת התחלקות כו', והיינו שאין זה רק
שהצמצום מגביל את האור (...) כי אם שהאור עצמו בא בהתחלקות כו'
ונכמבאר בארוכה⁴⁴, דענין הספירות שבאור שלאחר הצמצום
הוא לא רק מצד הפלים שבהם האור מתלבש ובאמצעותם הוא מאיר,
כי ענינים הוא שהאור יאיר במדידה והגבלה, כִּי-אם שֶׁעֵנִן הַסְפִּירוֹת
הוא גם מצד האור, כי האור שמאיר לאחר הצמצום הוא אור שמצד
עצמו כבר שייך להגדרות והתחלקות לבחינות שונות].

דוקא בזמן הבית, פנזפר לעיל ולכאורה לא מובן איך העבודה בזמן
הזה, שהיא מתוך קבלת עול ומסירות נפש, ונעדרת הכנה והשגה, וכל שכן
שהיא נעדרת ראייה, יכולה להיות הכנה והקדמה לגילויים שיהיו לעתיד
לכוא).
ויוכן זה מענין הירידה של
האור האלוקי היורד ונמשך מלמעלה
למטה שבכללות ההשתלשלות
של האור ממדרגה למדרגה, דתחלת
הירידה הוא צמצום
הראשון, הצמצום של האור
האלוקי האין-סוף שנסתלק הצידיה,
כביכול, והתעלם האור, וכן נוצרה
נתינת מקום לבריאת עולמות ונבראים
מגובלים, וידוע⁴² בתורת החסידות
דפעולת הצמצום הראשון הנזכר
לעיל היא הן באור-אין-סוף
הכלי-גבול עצמו שנסתלק הצידיה,
כביכול, והן בהאור שבבחינת
גבול (האור שלהאיר
העולמות) שגם בו יש צמצום
ומיעוט ואינו מאיר בעולמות כמו
שהוא מצד עצמו אלא רק הארה
מועטת ממנו יורדת להחיות את
העולמות. דפעולת הצמצום
באור הכלי-גבול האין-סוף עצמו
הוא מה שנתעלם לא להאיר
למטה, וחזר ועלה למעלה ונכלל
במקורו במקור האור, ואינו
מאיר בגלוי במקום החלל
שנוצר בעקבות סילוק וצמצום האור,
היינו דפעולת הצמצום באור
זה האין-סוף, הכלי גבול הוא לא
בהאור גופא עצמו אלא באופן הארתו שקודם הצמצום האיר ללא גבול
ולאחר הצמצום אינו מאיר. ויש לומר השעם, מדוע באמת הצמצום לא
פועל באור הכלי גבול עצמו אלא רק באופן הארתו, דמפנין שאור זה
האין-סוף הוא בעצם מהותו למעלה מערך העולמות המוגבלים,
אין ביכולת הצמצום שנועד כדי לברוא עולמות מוגבלים לפעול בו
באור הכלי-גבול ירידה והגבלה, וכל פעולת הצמצום באור זה
אינה פועלת שינוי באור עצמו אלא הוא שלא יאיר אור אין-סוף
במקום החלל המקום הפנוי (נתינת המקום הרוחנית) לצורך עמידת
העולמות שנוצר כתוצאה מהצמצום. מה-שאין-כן פעולת הצמצום
בהאור שלהאיר העולמות שהוא אור מוגבל ומועט הוא בהאור

(42) בהבא לקמן ראה בארוכה ד"ה ויהי הענין וד"ה שלאחריו תרע"ה (המשך תער"ב ח"ב ע' תתקלד ואילך). (43) ראה גם המשך חגה"פ תש"ט פכ"ג וכ"ד (ע' 133 ואילך). (44) המשך תער"ב שם ס"ע תתקלח ואילך. המשך ר"ה תרצ"ד (תשי"א) פ"כ וכ"א (סה"מ תשי"א ע' 84 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ג', דַּעֲלִידֵי הַצִּמְצוּם מִתְלַבֵּשׁ (אַחֲר־כֶּף) הָאוֹר בְּהַפְלִים, 47 הַפְּלִים 47 כְּחֻצָּא מִכּ כְּהִתְלַבֵּשׁ בְּכֵלִים שְׁעֵינִים הוּא לְהַגְבִּיל אֶת הָאוֹר, 42
- 2 הַצִּמְצוּם גֵּרָם לִכּ כְּהָאוֹר הַמְאִיר לְאַחַר הַצִּמְצוּם יִהְיֶה מְסוּגָל לְהִתְלַבֵּשׁ בְּכֵלִים 43 וְהַהֲדוּת שֶׁל הַכֵּלִים חָלִים עַל הָאוֹר, וְכֵן גַּם הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּגוֹף גּוֹרֵמֶת
- 3 שְׁעַל־יְדִידָהּ הוּא הָאוֹר כֹּא בְּהַנְשָׁמָה, שְׁנַעֲשֶׂה כְּמוֹ הַכֵּלִים 44 לְהַנְשָׁמָה' שֶׁל אוֹר הַנְּשָׁמָה.
- 4 וְהַהֲדוּת וְהַהֲגַבְּלוֹת שֶׁל הַכֵּלִים חֲלוֹת גַּם עַל הָאוֹר עֲצוּמוֹ. 45 וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַם בְּהַעֲלָם עַל גִּילוי הָאֱלֻהוּת דְּגָלוֹת, שִׁישׁ
- 5 (ה) וְהִנֵּה עַל־דֶּרֶךְ־זֶה כְּדוּמָה 46 בּוֹ דּוֹגְמָת שְׁנֵי עֲנִינִים אֱלֹהִים
- 6 לְפַעֲלוֹת הַהֲעֵלֶם בְּאוֹר הָאֱלֹקִי עַל יְדֵי 47 שִׁשְׁנֵם בְּהֲעֵלֶם שֶׁל הַצִּמְצוּם הָרָאשׁוֹן
- 7 הַצִּמְצוּם הוּא גַם בְּהַעֲלָם 48 וּבְהֲעֵלֶם שֶׁל יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמִטָּה 49 שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִפְּרִט.
- 8 יְרִידַת הַנְּשָׁמָה לְמִטָּה 49 שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִפְּרִט. 49 שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִפְּרִט.
- 9 לְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף גִּשְׁמִי בְּעוֹלָם הַזֶּה 50 א', מַה שְׁבִזְמָן הַגָּלוּת לֹא
- 10 (שְׁכָל הַהַעֲלָמוֹת מִכָּל הַסּוּגִים 51 יִשְׁנֵם אֵינִם הַגִּילּוּיִים דְּבִית
- 11 שְׂרָשֶׁם הוּא מִהַעֲלָם 52 הַמְקַדֵּשׁ שֶׁהָאִירוֹ בּוֹמֵן שְׁבִית
- 12 (דְּצִמְצוּם) הָרָאשׁוֹן כִּי כָל הָעֵלֶם 53 הַמְקַדֵּשׁ הִיָּה קִיָּם, וְהוּא מַה
- 13 וְהִסְתֵּר עַל עֲנִיֵּן אֱלֹקִי רוּחָנִי, בְּכָל 54 שְׁמַשְׁחָרֵב בֵּית הַמְקַדֵּשׁ אֵין
- 14 מִהַדְּרוֹת, נִמְשָׁךְ וּמִשְׁתַּלְשֵׁל מִהַעֲלָם 55 אָנוּ יְכוּלִים לַעֲלוֹת לְבֵית הַמְקַדֵּשׁ
- 15 שֶׁל צִמְצוּם הָרָאשׁוֹן), שִׁישׁ בּוֹ 56 בְּשִׁלוּשֵׁת הָרִגְלִים וְאֵין אָנוּ יְכוּלִים
- 16 בְּהֲעֵלֶם שֶׁל יְרִידַת הַנְּשָׁמָה בְּגוֹף שְׁנֵי 57 לְקַבֵּל אֶת הַגִּילּוּי הָאֱלֹקִי שֶׁהִיָּה
- 17 עֲנִינִים, דּוֹגְמָת שְׁנֵי עֲנִינִים 58 בְּמִקְדָּשׁ וְלִרְאוֹת, וְאֵין לָנוּ אֶת
- 18 הַנֶּ"ל שְׁבִצְמָנוֹ הָרָאשׁוֹן⁴⁵, 59 הַיְכוּלָה "לְרְאוֹת" הֵינּוּ שְׁלֹא יִשְׁנָה
- 19 כְּפִי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמִפְּרִט. 60 שֶׁאֵין רְאוּיָה בְּאֵלְיוֹת בְּגִלְל הַהֲעֵלֶם
- 20 א', שְׁבִיחוֹת הַנְּשָׁמָה לְמַעְלָה, 61 וְהִסְתֵּר שְׁשׁוּר בּוֹמֵן הַגָּלוּת אֵין לָנוּ
- 21 לְפָנֵי הַיְרִידָה לְעוֹלָם הַזֶּה וְלִגּוֹף הַגִּשְׁמִי, 62 אֶת הַיְכוּלָה לְקַלוֹת אֱלֹקוֹת בְּאוֹפֵן שֶׁל
- 22 כָּל כְּחוּתִיָּה שֶׁל הַנְּשָׁמָה הָאִירוֹ 63 רְאוּיָה.
- 23 בְּגִלּוֹי, וּבִירִידָתָהּ לְמִטָּה, הֵם 64 וּב', שְׁגָם הַהַשְׁגָּה בְּאֱלֻהוּת
- 24 בְּהַעֲלָם. דְּהַעֲלָם הִזָּה אֵינוֹ 65 שְׁבִזְמָן הַגָּלוּת בְּאִמְצָעוֹת הַבְּנָה
- 25 מַה שְׁהַגּוֹף הַגִּשְׁמִי מַעֲלִים עַל 66 בְּשִׁכָּל (שֶׁהִיָּה בְּדִרְגָּה יוֹתֵר נְמוּכָה
- 26 הַתְּגָלוֹת כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ, כִּי־אֵם 67 מְרִיאָה) אֵינָה הַשְׁגָּה אֲמִיתִית כִּי
- 27 שְׁעֵנִינִים וּכְחוֹת אֱלֹהֵי הַנְּשָׁמָה 68 הָאָדָם אֵינוֹ מְסוּגָל לְקַלוֹת בְּשִׁכָּלוֹ אֶת
- 28 נְשָׁאִירִים לְמַעְלָה בְּאֱלֻהוּת, 69 עוֹמֵק הַדְּבָרִים לְאִמְיִתּוֹת, שְׁזָהוּ
- 29 בְּדִרְגוֹת שֶׁחֵן שׁוֹרֵשׁ הַנְּשָׁמָה וְאֵינֶם 70 חוֹסֵר הַיְכוּלָה לְקַלוֹת עֲנִינֵי אֱלֻהוּת
- 30 מִתְּלַבָּשִׁים לְפַעֲלוֹת בְּגוֹף⁴⁶, 71 כְּרָאוּי וְלִאִמְיִתּוֹת (לֹא רַק מִצַּד
- 31 בְּדִרְגָּמָת מַה שְׁאוֹר הַבְּלִי־ 72 זֶה שְׁלֹא יִשְׁנֵם שְׁבִזְמָן הַגָּלוּת לֹא
- 32 גְּבוּל שֶׁהָאִיר בְּגִלּוֹי לְפָנֵי הַצִּמְצוּם 73 מְאִירִים הַגִּילּוּיִים דְּבִית
- 33 הָרָאשׁוֹן אֵינוֹ מְאִיר בְּמִקְוֶם 74 הַמְקַדֵּשׁ, אֲלֵא גַם) מִצַּד
- 34 הַחֲלָל הַמִּקְוֶם הַפְּנוּי לְבִרְיָא 75 הַהַעֲלָם וְהִסְתֵּר דְּגָלוֹת,
- 35 הַעוֹלָמוֹת שְׁנוּצֵר בְּעֻקְבוֹת הַצִּמְצוּם 76 שְׁמַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הַשְׁגָּת
- 36 הָרָאשׁוֹן אֲלֵא נִשְׁאָר נִעֲלָם. 77 אֱלֻהוּת וְלֹא מִאֲפָשֵׁר לְהַשִּׁיג אֱלֻהוּת
- 37 וּב', שְׁגָם עֲנִינִים וּכְחוֹת אֱלֹהֵי 78 כְּרָאוּי.
- 38 שֶׁל הַנְּשָׁמָה שְׁמַתְלַבָּשִׁים בְּגוֹף, 79 (ו) וְהִנֵּה יְדוּעֵ⁴⁹ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת
- 39 הֵם בְּהַנְשָׁמָה, בְּדִרְגָּמָת 80 דְּכֻנּוּת הַמְטָרָה וְהַתְּכִילָה שֶׁל
- 40 הַהַעֲלָם שְׁבִאוֹר הַקּוֹ לְאַחַר הַצִּמְצוּם הָרָאשׁוֹן חוֹר וְהָאִיר אוֹר מוֹעֵט 81 הַצִּמְצוּם הוּא בְּכִדֵּי שְׁהַגִּילּוּי דָּאוֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל יְהִיָּה
- 41 וּמְצוּמָם הַנִּמְשָׁל לְקוֹ דֵּק וְבָאוֹר זֶה יֵשׁ הָעֵלֶם וְהַנְּשָׁמָה, כְּבִיכּוֹל, שְׁמַצַּד 82 וְיֹאִיר בְּגִלּוֹי גַם בְּעוֹלָמוֹת הַמּוֹגְבָּלִים (כְּלוֹמֵר, פַּעֲלוֹת הַצִּמְצוּם הֵיָּה הָעֵלֶם

(45) המשך חגה"פ תש"ט פ"כ ע' (130). (46) ראה המשך הנ"ל שם, דזה שבירידת הנשמה מתעלמים הכחות שלה הוא "כמו האדם בעת השינה דאינו רואה ואינו שומע מאומה" - והרי ההעלם דשינה הוא לא מה שהגוף מעלים אלא אדרבא מה שהכחות והנשמה מסתלקים מהגוף. (47) כמפורש בהמשך תער"ב שם ע' תתקצ. (48) להעיר, דענין הראי' (ובפרט דביהמ"ק) הוא מצד גילוי עצמות ואו"ס, כדלקמן ס"ו. משא"כ ענין ההשגה (שיש בה התחלקות, והיא באופן דחידוש) הוא מצד אור הקו. (49) המשך תרס"ו ע' ד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 תפיסת וקליטת האלוקות באופן ברור ומוחשי כמו ראייה **לְהַשִּׁגָּת אֱלֹקוֹת** 43
 2 תפיסת וקליטת האלוקות על ידי השגה שכלית. **דְּכָאֲשֶׁר הִידִיעָה** 44
 3 וההכרה **בְּאֱלֹקוֹת הָיָא בְּאוֹפֵן דְּרֵאִיָּה** כמו ראייה ברורה ומוחשית 45
 4 בעיניים, **אֶפִּילוּ בְּרֵאִיָּה דְּחֻכְמָה**, אפילו אם מדובר על ראייה כפי שהיא 46
 5 במדריגת ה'חכמה' שבשכל **וְעַל-** 47
 6 **אֶחָת פְּמָה וְכַמָּה בְּרֵאִיָּה** 48
 7 **דְּנִבּוּאָה** אם הידיעה וההכרה 49
 8 באלוקות היא נעלית הרבה יותר, כפי 50
 9 שהקדוש-ברוך-הוא מתגלה לנביאים 51
 10 **שְׁהִיָּא רֵאִיָּה מְמִשׁ⁵¹**, ממש כמו 52
 11 ראייה בעיניים גשמיים, אוי **הִידִיעָה** 53
 12 וההכרה באלוקות היא **בְּפִשְׁטוּת** 54
 13 כדבר פשוט ומובן מאליו **שְׁאִין** 55
 14 **צְרִיךְ** האדם ה'רוּחָא' אלוקות בדרגה 56
 15 זו **לְרֵאִיוֹת וְהוֹכָחוֹת עַל זֶה** 57
 16 והדבר נקלט בו ומתקבל אצלו 58
 17 'בפשיטות', **מַה-שְׁאִין-כֵּן** 59
 18 **כְּשֶׁהִידִיעָה** וההכרה של האדם 60
 19 **בְּאֱלֹקוֹת הָיָא מִצַּד הַכֶּרֶחַ** 61
 20 **הַשָּׁכֵל** ידיעה המבוססת על הוכחות 62
 21 הגיוניות, היא **בְּדֶרֶךְ הַתְּחַדְּשׁוֹת** 63
 22 חידוש ופלא. 64
 23 **אֲבָל בְּפִרְטוּת** יותר, ההבדל בין 65
 24 שני האופנים בידיעת אלוקות בצורה 66
 25 יותר מפורטת, לאמיתו של דבר, 67
 26 **הַעֲנִין דְּאֱלֹקוֹת בְּפִשְׁטוּת** 68
 27 תפיסת אלוקות וידיעה והכרה 69
 28 באלוקות כדבר פשוט ומובן מאליו 70
 29 **יְהִיָּה** רק **לְעֵתִיד-לָבָא**, בימות 71
 30 המשיח, **מַה-שְׁאִין-כֵּן עַכְשָׁו** 72
 31 בזמן הגלות **גַּם הַגְּלוּי דְּנִבּוּאָה** 73
 32 ההתגלות האלוקית לנביאים, למרות 74
 33 שהיא בדרגה גבוהה ביותר, **הוּא** 75
 34 **בְּדֶרֶךְ הַתְּחַדְּשׁוֹת** ולא נקלטת 76
 35 כדבר פשוט ומובן מאליו. **שְׁהִירִי** 77
 36 **בְּדִכְרִים גְּשָׁמִיִּים** מוחשיים **יָכוֹל** 78
 37 **לְרֵאִיוֹת כָּל אֶחָד וְאֶין בְּזֶה** 79
 38 **הַפְּלָאָה** ושם חידוש **כָּלל**, **מַה-שְׁאִין-כֵּן עֲנִין הַנִּבּוּאָה** אינו מסור 80
 39 לכל אחד אלא **הוּא דְּוָקָא בְּמִי שְׁהוּא רֵאִיוֹ לְזֶה**, להיות נביא, 81
 40 **דְּאִין הַנִּבּוּאָה חָלָה אֱלָא עַל** מי שהתקיימו תנאים מיוחדים והוא 82
 41 **חָכֵם גְּדוֹל בְּחֻכְמָה גְּבוּר בְּמִדּוֹתָיו וְכוּ'⁵²**, **וְכֵן הוּא בְּרֵאִיָּה** 83
 42 **דְּחֻכְמָה** שאמנם היא לא ראייה בדרגה נעלית כמו הנבואה אבל גם זו דרגה 84

1 והסתר והגבלה, אבל המטרה והתכלית היא **בְּשִׁבְלִי הַגִּילוי**, **דְּקוֹדֶם** 1
 2 **הַצְמָצוֹם**, לפני הצמצום הראשון, **כְּשֶׁהִיָּה אור-אֵין-סוֹף** האור 2
 3 האלוקי הבלתי-גבול, **מְמַלָּא מְקוֹם הַחֲלָל** כל המציאות, מבלי שתהיה 3
 4 נתינת מקום (רוחנית) לקיום עולמות מוגבלים, **לֹא הִיָּה אֶפְשָׁר** לא הייתה 4
 5 יכולה **לְהִיּוֹת מְצִיאוֹת** 5
 6 **הַעוֹלָמוֹת** המוגבלים, **וּבְמִלָּא** 6
 7 מאחר שלא יכולה להיות מציאות של 7
 8 עולמות **לֹא הִיָּה הַגְּלוּי** 8
 9 **בַּעוֹלָמוֹת**, **וְעַל-יְדֵי הַצְמָצוֹם** 9
 10 **נִתְחַדֵּשׁ שְׁהִיָּה גְלוּי דְּאור-אֵין-** 10
 11 **סוֹף יְהִיָּה** ויאיר **גַּם בַּעוֹלָמוֹת**. 11
 12 **וְיִוָּבֵן זֶה בְּהַקְדָּים הִידוּעֵם⁵⁰** 12
 13 **הַחֲסִידוֹת⁵⁰ (בְּעֵנִין הַהֶעֱלֵם עַל** 13
 14 **הָאור האלוקי הַהֶצְמָצוֹם, מַה** 14
 15 **שְׁאור הַבְּלִי-גְבוּל** האין-סוֹף 15
 16 **נִתְעַלֵּם** התעלה וחדל מלהאיר בגלוי 16
 17 **וְנִכְלָל בְּמִקְרוֹ וְשׁוּרְשׁו בַּאלוֹקוֹת** 17
 18 **מְבִלִּי** להאיר כמציאות בפני עצמה), 18
 19 **דְּקוֹדֶם הַצְמָצוֹם**, לפני הצמצום 19
 20 הראשון, **כְּאֶשֶׁר אור-אֵין-סוֹף** 20
 21 **הַבְּלִי-גְבוּל הִיָּה מְמַלָּא אֶת** 21
 22 **מְקוֹם הַחֲלָל** מבלי שתהיה נתינת 22
 23 מקום למציאות כלשהי **(הַיְנוּ)** 23
 24 **שְׁהֵאִיר בּו ב'מְקוֹם הַחֲלָל אור-** 24
 25 **אֵין-סוֹף הַבְּלִי-גְבוּל) הִיָּה** 25
 26 **אֱלֹקוֹת בְּפִשְׁטוּת וּמְצִיאוֹת** 26
 27 **בְּהַתְּחַדְּשׁוֹת**, האלוקות התקבלה 27
 28 כדבר פשוט ומובן מאליו, ואילו 28
 29 המציאות של העולמות והנבראים 29
 30 כדבר גשמי הייתה חידוש ופלא **וְעַל-** 30
 31 **יְדֵי סְלוּק הָאור** הצידה, כביכול, 31
 32 שווהי פעולת הצמצום, **נַעֲשֶׂה** 32
 33 **מְצִיאוֹת בְּפִשְׁטוּת** המציאות של 33
 34 העולמות והנבראים נתפסת כדבר 34
 35 פשוט ומובן מאליו **וְאֱלֹקוֹת** 35
 36 **בְּהַתְּחַדְּשׁוֹת** האלוקות נתפסת כדבר 36
 37 חידוש ופלא. 37
 38 **וּבַחֲלוּק דְּשְׁנֵי עֲנִינִים אֱלוּ בַּעֲבוּדַת הָאָדָם**, ההבדל בין שני 38
 39 הדברים הללו, אלוקות בפשיטות ומציאות בהתחדשות מצד אחד, ומציאות 39
 40 בפשיטות ועולמות בהתחדשות מצד שני, כפי שהוא משתקף בעבודת ה' של 40
 41 האדם **כְּמָה מְדַרְגּוֹת** דרגות שונות, כפי שממשיך ומפרט. 41
 42 **בְּכָלִלוֹת** באופן כללי **הוּא הַחֲלוּק בֵּין רֵאִית אֱלֹקוֹת** 42

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לפלא גם בדורו כו', אבל לעתיד לא יהי' זה בדרך נפלא כלל וסודות התורה
לא יקראו כלל בשם סוד ולא בשם נפלאות כו'".
(ז) ועל-דרך-זה בדומה למבואר לעיל על גילוי האלוקות שהאיר קודם
הצמצום באופן טבעי, לא כדבר חידוש היה גם בראית אלוקות על-ידי
בני ישראל שהיתה בבית
המקדש, דזה שהגילוי דראיה
שבבית המקדש היה בכל
אחד ואחד מבני ישראל שעלו
לרגל, "יראה כל זכורך", מבלי
יוצא מן הכלל, לא כמו הגילוי בנבואה
או אפילו הגילוי בחכמה שהוא רק
לראויים לזה, כמבואר לעיל, הוא
מפני שבבית המקדש האיר
גילוי אור-אין-סוף שקודם
הצמצום שאין גבול להתגלותו,
והארתו היא כדבר טבעי מובן מאליו,
אלא שאף-על-פי-כן, למרות
שבאופן כללי הגילוי בבית המקדש היה
דומה לגילוי שלפני הצמצום גם
הגילוי דבית המקדש לא היה
כמו דבר טבעי ומובן מאליו
ממש שאין בו חידוש והפלאה.
דמפנין שהגילוי היה רק בבית
המקדש ולא במקום אחר [ולא
כמו ראית דברים גשמיים
שאין צריך לזה מקום מיוחד
אלא הדברים הגשמיים נראים במוחש
ונתפסים בעיני בשר בכל מקום
ומקום], הרי מובן, דזה שבבית
המקדש היה ראית אלוקות
היה מצד איזו סבה, מצד
גילוי דאור-אין-סוף שהאיר
בבית המקדש, ואם כן יש בו
חידוש וייחודיות מה-שאין-כן
לעתיד-לבא⁵⁵ תהיה ראית
אלוקות כמו דבר טבעי ממש⁵⁶.

גבוהה בהשגת אלוקות שהיא רק ביחודי סגולה, הרי שגילוי
הנבואה עכשו בזמן הגלות הוא בדרך חידוש והפלאה ולא
בדרך פשיטות כדבר פשוט ומובן מאליו, והוא מה שאומרים
עליו חידוש שהוא נביא. והוא מפני שכללות הגילוי של
האלוקות עכשו, גם הגילוי
דנבואה, הוא מאור הקו
שאחר הצמצום ולאחר הצמצום,
עניני אלוקות מתקבלים כחידוש
ופלא, שהרי בעולם שורר העלם
והסתור על אלוקות. מה-שאין-כן
לעתיד-לבא בימות המשיח שאז
יהיה הגילוי דאור-אין-סוף
שקודם הצמצום, אור בלי-גבול
שלמעלה מכל הגבלה וגדר ושום דבר
לא מעלים ומסתיר עליו תהיה
הנבואה כמו דבר טבעי
ממש, שלכן יהיה בראית אלוקות
בנבואה בכל אחד ואחת, גם
בילדים וילדות, כמו
שכתוב⁵³ ביעודי הגאולה השלימה
אשפוך את רוחי על כל בשר
ונבאו בניהם ובנותיהם⁵⁴ היינו
שכולם יהיו נביאים, וכפי שמבואר
ב'המשך' תער"ב אודות גילוי האלוקות
לעתיד לבוא 'בפשיטות' וכדבר טבעי:
'דרכמו שעכשיו תפיסת היש
והמציאות הוא דבר טבעי, כמו כן יהי'
לעתיד תפיסת האלוקות כדבר טבעי
(כו'), ולא כמו התגלות סודות התורה
עכשיו ליחודי סגולה כמו הרשב"י
והחב"ד שזהו רק ליחודי סגולה, והי'
דבר פלא שסודות התורה נקראו
נפלאות והתגלותו הוא כמו התגלות
דבר הנפלא כו', וכמו נס נפלא שנעשה
בהיפך הטבע שנקרא נפלאות וכמו
שכתוב נגד כל עמך אעשה נפלאות
כו', שמפליא מאוד לב הרואים שמתפעל כל רואה בחידוש גדול ונורא כזה,
וכמו כן סודות התורה נקראים נפלאות וכמו פליאות חכמה נפלאות מתורתך
כו', והתגלות הסוד הוא כמו גילוי דבר הנפלא כו', וכמו הרשב"י עליו-השלום
שהי' נפלא מאד הן בעבודתו בהביטול שלו בדבר קטירא אתקטנא כו', והן
בידיעה והשגה שלו בנפלאות התורה ובמופתים שלו שהי' מלומד בנסים והיה

(53) יואל ג, א. (54) וכמבואר כ"ז בד"ה ויהי הענן שם. (55) ראה ד"ה ויהי הענן שם (ע' תתקלו) "שבביהמ"ק הי' גילוי
אוא"ס. וביותר מזה יהי' לעתיד. (56) ישעי' מ, ה. וראה שער האמונה פנ"ה. (57) ראה ד"ה ויהי הענן שם "דכמו שעכשיו
תפיסת היש והמציאות הוא דבר טבעי, כמו"כ יהי' לעתיד תפיסת האלוקות כדבר טבעי כו'". (58) ועפ"ז תומתק ההוספה
ד"וראו כל בשר" על "ונגלה כבוד הוי'" (שלפנ"ז) - אף שזה מובן לכאורה מ"ונגלה גו'", כי אמיתית הענין ד"ונגלה"

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ח) וְצָרִיף לְהִבִּין, הָרִי הַגָּלִי דְאֹר־אֵין-סוֹף הַבְּלִי-גָבֹול, וּמַצִּיאוֹת הָעוֹלָמוֹת הַמוֹגְבִּילִים וּבְמִיּוֹד הָעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי - הֵם שְׁנֵי
2 הַפְּכִים הַסּוֹתְרִים זֶה לָזֶה, שְׁלֹכֵן כִּיווֹן שֶׁהָאֵין-סוֹף וְהָעוֹלָמוֹת הֵם בְּסִתְרָה
3 זֶה לָזֶה כְּשֶׁהִיָּה אֹר־אֵין-סוֹף הַבְּלִי-גָבֹול, שֶׁהוּא לַמַּעֲלָה מִכֹּל מִדִּידָה
4 וְהַגְּבִלָה, מְמַלֵּא אֶת מְקוֹם
5 הַחֲלָל, וְכֹל ה'חֲלָל' הִיָּה מִלֵּא בְּגִלּוֹי
6 אֱלוֹקוֹת מְבַלִּי כָל נִתְּנֵת מְקוֹם לַמַּצִּיאוֹת
7 אַחֲרֵת לֹא הָיָה אֶפְשָׁר יִכּוֹלָה
8 לְהִיּוֹת הַתְּהִיּוֹת הָעוֹלָמוֹת כִּי
9 אֶל מוֹל גִּלּוֹי הָאֵין-סוֹף אֵין מְקוֹם
10 לְשׁוֹם מַצִּיאוֹת אַחֲרֵת, וּבְכַדִּי
11 שִׁיְהִיָּה מְקוֹם שֶׁתִּהְיֶה נִתְּנֵת מְקוֹם
12 הַנּוֹצֵרֶת, בְּרוּחָנִיּוֹת, בְּרוּחָנִיּוֹת (עֲנִיּוֹן) לְעוֹלָמוֹת
13 הַנּוֹצֵרֶת לְהִיּוֹת סְלוֹק הָאֹר אֵין-
14 סוֹף הַצִּידָה, כְּבִיכּוֹל, שֶׁלֹא יֵאִיר,
15 וּמִפִּיּוֹן שֶׁתִּהְיֶה הַמַּצִּיאוֹת
16 הָעוֹלָמוֹת וְהַקִּיּוֹם שֶׁלֹּהֶם בְּתוֹר
17 עוֹלָמוֹת מוֹגְבִּילִים הִיא דְּוָקָא
18 מְסֻלּוֹק וְהַתְּעַלְמוֹת הָאֹר (הַפֶּךְ
19 עֲנִיּוֹן הַגָּלִי), הִיאֲךָ אֶפְשָׁר אֵין
20 יִיחָדֵן שֶׁהַמַּצִּיאוֹת דְּעוֹלָמוֹת
21 (וְעַל-אַחַת-כְּמָה-וְכְּמָה
22 הַמַּצִּיאוֹת דְּבִשָׁר גְּשָׁמִי שֶׁהִיא
23 מַצִּיאוֹת גְּשָׁמִית וְחֻמוֹרִית וּבְכֹל זֹאת
24 עֲלֶיהָ מְדוּבָר בִּיעוֹד "וִירוֹא כֹל בִּשְׁר
25 יַחֲדִי כִי פִי ה' דִּבֶּר", כֹּאמֹר לְעִיל)
26 תִּהְיֶה בְּאֹפֶן שֶׁמְבַּחֲמִיאוֹתָהּ
27 יִהְיֶה בָּהּ גָּלִי אֱלֹקוֹת שֶׁמַּצֵּד
28 אַחַד חִישָׁאֵר בְּגִדֵּי הַמַּצִּיאוֹת שֶׁלֹּה,
29 וּמַצֵּד שְׁנֵי יִהְיֶה בָּהּ גִּלּוֹי שֶׁל הָאֵין-סוֹף
30 שֶׁאֵין לוֹ גְּבֹול?
31 וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּמִפִּיּוֹן שְׁפִנְיָת
32 הַמַּטְרָה וְהַתְּכִלִּית שֶׁל הַצְּמִצּוֹם
33 שֶׁהוּא אִמְנֵם פְּעוּלָה שֶׁל הָעוֹלָם וְהַסּוֹתֵר
34 אֶבֶל כּוֹנֵנָה וְתַכְלִיתָהּ הִיא בְּשִׁבְלִי
35 הַגָּלִי (כִּדִּי שֶׁהַגָּלִי יִהְיֶה גַם

הוא שהוא בגלוי בכל מקום? וע"פ מ"ש בפנים מוכן, שהחידוש ד"וראו כל בשר" הוא שהבשר יראה (לא רק מצד הגילוי דכבוד הוי', אלא גם) מצד הבשר גופא. 59) להעיר ממ"ש בההמשך (חגה"פ תש"ט) ספ"ל שהתכלית דירידת הנשמה בגוף הוא "בכדי לחזות בנועם הוי'", ענין הראי'. ומבאר שם, דקודם הירידה הי' ראי' באלקות רק בעצם הנשמה, והעלי' שנעשית ע"י הירידה הוא "שגם בחינת הגילוי של הנשמה תבוא לחזות בבחי' ראי' ממש". - הרי שהעלי' דהנשמה שמדובר כאן הוא (רק) שנמשך ענין נעלה יותר שלא הי' בהנשמה קודם הירידה, כי אם גם) שאותו הענין שהי' מקודם (ראי') יהי' גם ב"בחינת הגילוי של הנשמה". ומזה מוכן עד"ז בהעלי' שע"י הירידה דגלות, שהעלי' היא (לא רק) הענינים שמשחית יגלה אותם מצד זה שהוא מלך, שלא היו אפילו בזמן הבית, כי אם גם) שהענינים דהשגה וראי' (שהיו בזמן הבית) יהיו גם מצד המטה, כפנים.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מצד זה שהוא מִלֵּךְ המרום מהעם), אֵלָא⁵⁹ גַם הָעֵנִינִים
2 דְּהַשְׁגָּה וְרֵאִיָּה⁶⁰, שהם אמצעים לקלוט ולתפוס דברים בצורה פנימית
3 שְׁמִשִּׁיחַ יִגְלָה אוֹתָם בְּתוֹר רַב⁶¹ מתוך קירוב, שְׁגַם הַגְּלוֹי
4 דְּעֵנִינִים אֵלֹו הוּא עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּזִמְן הַגְּלוֹת לְמִוֹת שְׁחִיא
5 עבודה במסירות נפש ומירת הניצחון
6 מתוך קבלת עול ללא השגה וללא
7 ראייה, כִּי זֶה שְׁלַעְתִּיד-לְבֹא
8 יְהִיָּה "וְרֵאוּ כָל בְּשָׂר" גו'
9 מִצַּד הַטָּבַע וְהַתְּכֻנוֹת דְּבִשָּׁר
10 גּוֹפָא עצמו וגילוי האלוקות בעולם
11 יִהְיֶה לְחַיִּית דְּבַר טַבְעִי מוֹבֵן מֵאֲלוֹי,
12 הוּא דְּוָקָא עַל-יְדֵי שְׁמַגְלִים
13 הַכּוֹנֵה הַפְּנִימִית דְּהִירִידָה,
14 שְׁהִירִידָה הִיא צוּרָה עֲלֶיהָ
15 ולאחר שמתברר שכל הירידה וכל
16 הצמצום וכל ההעלם נועדו בעצם
17 בשביל הגילוי, אִי גַם הָעֲבוּדָה דּוֹמֵן
18 הַגְּלוֹת שֶׁאֵין בָּהּ הַשְׁגָּה וְאֵין בָּהּ רֵאִיָּה
19 מֵהוּוֹה הַקְּדָמָה וְהַכְּנָה רֵאִיָּה לְגִילּוֹי
20 אלוקות.
21 (ט) וְהִנֵּה עֲנִין זֶה (שְׁהִצְמָצוֹם
22 הוּא בְּשִׁבִּיל הַגְּלוֹי) מִתְּגַלָּה
23 (בְּעֵקֶר) עַל-יְדֵי הָעֲבוּדָה
24 דְּזִמְן הַגְּלוֹת שְׁחִיא עבודה של
25 מסירות נפש, כמבואר לעיל, וכפי
26 שממשיך ומבאר.
27 דְּהִנֵּה הִירִידָה דְּגְלוֹת, כְּמוֹ
28 יִירִידַת הַנִּשְׁמָה בְּנוֹף, הִיא לְצוּרָה
29 עֲלֶיהָ כִּי שְׁלֹאחַר סִיּוֹם הַגְּלוֹת
30 כשכתבו הגאולה תהיה התעלות למצב
31 נעלה עוד יותר מכפי שהיה לפני
32 הַגְּלוֹת (בְּדוּגְמַת מַה שְׁהִצְמָצוֹם
33 הוּא בְּשִׁבִּיל הַגְּלוֹי, כמבואר לעיל). אֵלָא שְׁבַעֲנִין זֶה (הִירִידָה
- דְּגְלוֹת) מִתְּנִסָּף חִידוּשׁ מִיּוֹחַד שְׁלֵא קִיִּים בְּעִנִּין הַצְמָצוֹם וְהִגְלוֹי, שְׁגַם
בְּזִמְן הַגְּלוֹת גּוֹפָא עצמו, בעת הירידה שקודם העלייה, רֵאִיָּה
בְּפוֹעַל אִיךָ שְׁהִעֲלֵם דְּהַגְּלוֹת הָעוֹבְדָה שְׁלֵא רֵאִיָּה אֲלוֹקוֹת בּוֹמֵן
הַגְּלוֹת מְעוֹרֵר בְּבִנְיַיִם יִשְׂרָאֵל אֵת כֹּחַ הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ לְהַתְּגַבֵּר עַל
הַהֲעֻלּוֹת וְהַהֲסִתֵּרִים, כִּפִּי שְׁמַמְשִׁיךְ
וּמִפְּרִט.
וְהָעֲנִין הוּא בְּמִבְּאָר
בְּמִבְּאָר⁶², דְּבִזְמַן הַגְּלוֹת
בְּכָל, וּבְפִרְט בְּדָרָא דְּעֵקֶבְתָּא
דְּמִשְׁחָא, כֹּאשֶׁר הָעֵלֶם וְהַהֲסִתֵּר
גְּדוֹל עוֹד יוֹתֵר, כֹּחַ הַמְּסִירוֹת-
נֶפֶשׁ לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַמְּנִיעוֹת וְלִקְיִים
תּוֹרָה וּמִצְוֹת בְּפוֹעַל הוּא בְּגִלּוֹי
יוֹתֵר מִבְּזִמְן הַבִּיטָה כֹּאשֶׁר הִיא
גִּילּוֹי אֲלוֹקוֹת. וּמִבְּאֵי מִשְׁלָל עַל
זֶה מִכֹּחַ הַרְצוֹן שְׁבַעֲנִין
הָאֶדָם, שְׁעֵם הַיְּתוֹת כֹּחַ מִקְּוֶה
שֶׁאֵינוֹ מִתְּלַבֵּשׁ בְּאֲבָרִים בְּפִנִּימִיּוֹת כְּמוֹ
הַכּוֹחֹת הַפְּנִימִיִּים שְׁעִיקָם הַשְׁכַּל
וְהַרְגֵּשׁ, שְׁלֹכֵן הוּא נִמְצָא בְּכָל
הָאֲבָרִים בְּאוֹתָהּ מִידָה כִּי הוּא פּוֹעֵל
בְּדֶרֶךְ 'מִקְוֶה' מִלְּמַעְלָה וְלֹא
בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית כְּמוֹ כּוֹחַ הָרֵאִיָּה
שְׁמִתְלַבֵּשׁ דּוּוֹקָא בְּעִין וְכּוֹחַ הַשְּׁמִיעָה
שְׁמִתְלַבֵּשׁ דּוּקָא בְּאוֹזֵן, מִכָּל-מְקוֹם
עֵקֶר גְּלוֹי הַרְצוֹן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הוּא
בְּהִצְמָצוּת⁶³, שְׁלֹכֵן נֶקֶל יוֹתֵר
לְאֶדָם לְהִכְנִיס עֲקֵבוֹ בְּמִים
רוֹתְחִים, אִיךָ שְׁהַדְּבָר כְּרוֹךְ בְּסִבָּל,
מִקְּמוֹ לְתַת מִים רוֹתְחִים עַל
רֵאשׁוֹ כִּי הַרְצוֹן מִתְּגַלָּה וּפּוֹעֵל בְּעֵקֶב,
בּוֹ אֵין הַכְּנָה וְהַשְׁגָּה וּבְדֶרֶךְ כָּלל
הַתְּחוּשׁוֹת חֲלָשׁוֹת יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּרֵאשׁ. דְּכְמוֹ-כֵן הוּא גַם בְּצִיּוֹר

60) הענין דהפיכת הצמצום לאור (ע"י שמגלים את כוונת הצמצום, שהוא בשביל הגילוי) הוא הן בנוגע לגילוי אור הבל"ג (כנ"ל בארוכה בפנים), והן בנוגע להגילוי דאור הקו (ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקצא "שהכלי מתהפך ונעשה ג"כ כמו האור.. ומאיר בזה האור.. כמו שהוא בעצם"). ולכן הן הענין דראי' (שמצד גילוי אור הבל"ג) והן הענין דהשגה (שמצד גילוי הקו) באים ע"י העבודה בזמן הגלות, שעל ידה נתגלה שכוונת הצמצום הוא בשביל הגילוי. 61) בהמשך תרס"ו שבהערה 49, דנוסף לזה שע"י הצמצום דוקא יהי' לע"ל הגילוי דאוא"ס (שהאיר גם מקודם) גם בעולמות, יהי' גם הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלמעלה גם מהאור שהאיר לפני הצמצום. ויש לומר, דזה שלעתיד יהי' הראי' באלקות "כמו דבר טבעי ממש" - הו"ע מה שלעתיד יהי' הגילוי דאוא"ס (שהאיר בגילוי גם קודם הצמצום) גם בעולמות; והענינים שלמעלה מראי' (למעלה מבחינת גילוי) שמישיח יגלה אותם מצד זה שהוא מלך - הוא דוגמת הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלא האיר גם קודם הצמצום. 62) ד"ה אני ישנה בהמשך חגה"פ תש"ט. 63) לכאורה הי' אפ"ל, שהשכל שבראש מעלים על הרצון, משא"כ העקב. אבל ראה לקו"ש ח"ט ע' 75 הערה 30, דמהלשון בתו"א (א, ב) "ובבחינה זו נקרא הרגל ראש" משמע דהעקב (מצד פחיתותו) הוא כלי לבחינת תחילתו. עיי"ש בארוכה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קוֹמָה' דְּכִנְסַת יִשְׂרָאֵל כשהיא נמשלת לדמות של אדם שיש לו גם
2 'ראש' וגם 'עקב', שִׁכְחַת הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ (כַּח בְּלִתי מוֹגְבֵּל,
3 שְׁלֹמֶעֱלָה מִהֶתְלַבְּשׁוֹת בְּכָלִים וכל עניינו הוא לעבוד את ה' מעל
4 ומעבר למתחייב מצד השכל או הרגש שעם כל מעלתם הרי הם מוגבלים)
5 הוא בְּגִלּוֹי יוֹתֵר בְּאַנְשִׁים
6 פְּשׁוּטִים שבוֹדֵךְ כָּלִל הֵם בְּדֹרָגָה
7 יוֹתֵר נְמוּכָה (בְּחִינַת עֲקָבִיִּים)
8 מִבְּעֲלֵי מוֹחִין' שֶׁהֵם בְּדֹרֶךְ כָּלִל
9 בְּדֹרָגָה יוֹתֵר גְּבוּהָה, אֲבָל כְּשִׁיש צוּרֶךְ
10 בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ הִדְבֵּר מִתְּגַלָּה בְּאַנְשִׁים
11 פְּשׁוּטִים יוֹתֵר מִבְּעֲלֵי מוֹחִין. וְעַל־
12 דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּצִיּוֹר קוֹמָה'
13 דִּקְלָלוֹת כָּל הַדּוֹרוֹת שִׁיש דּוֹרוֹת
14 נְעִלִים שֶׁהֵם בְּדֹגְמַת 'ראש' ויש דּוֹרוֹת
15 נְחוּמִים שֶׁהֵם בְּדֹגְמַת 'עקב' שֶׁעָקֵר
16 גִּלּוֹי כַּח הַמְסִירוֹת־נֶפֶשׁ הוּא
17 בְּדֶרֶךְ דִּקְבָּתָא דְּמִשְׁיָחָא שְׂבו
18 יש יוֹתֵר אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים וּפְחוּת 'בעלי
19 מוֹחִין, וְכוּ מִתְּגַלָּה כּוֹחַ הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ
20 יוֹתֵר מִבְּדוֹרוֹת הַקּוֹדְמִים. דִּהְסָפָה
21 לְזֶה מָה שֶׁהָעֵלֶם הַגָּלוּת
22 מְעוֹרֵר וּמְגַלָּה כַּח הַמְסִירוֹת־
23 נֶפֶשׁ (אֵף שֶׁהָעֵלֶם וּגְלוֹי הֵם
24 שְׁנֵי הַפָּכִים וְלִכְאוּרָה לֹא מוֹכֵן אֵין
25 הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר מִבְּאִי כּוֹחוֹת לִידֵי גִלּוֹי)
26 הוּא מִפְּנֵי שֶׁשָּׂרֵשׁ הָעֵלֶם
27 דְּגָלוּת הוּא הָעֵלֶם דְּצִמְצוּם
28 הָרֵאשׁוֹן, שֶׁכּוֹנֵנוּ הוּא בְּשִׁבִּיל
29 הַגִּילּוֹי כִּמְבוּאָר לַעֲלֵל שֶׁכֵּל
30 הַהֶעֱלָמוֹת נִמְשָׁכוֹת מִהָעֵלֶם שֶׁל
31 הַצִּמְצוּם הָרֵאשׁוֹן, וְכֵן נִתְבָּאָר שֶׁכֵּשׁ
32 שֶׁהָעֵלֶם שֶׁל הַצִּמְצוּם הָרֵאשׁוֹן נִוְעַד
33 לְאִמְתּוֹ שֶׁל דְּבַר בְּשִׁבִּיל הַגִּילּוֹי, כִּךְ
34 הָעֵלֶם שֶׁל יִרְדָּת הַנִּשְׁמָה לִמְטָה הוּא
35 בְּשִׁבִּיל הָעֲלִיָּה, וְכֵן גַּם הָעֵלֶם שֶׁל
36 הַגָּלוּת מִטְּרָתוֹ וְתַכְלִיתוֹ הוּא הַגִּילּוֹי,
37 וּמִמִּילָא אֵין סְתִירָה בְּכֵךְ שֶׁהָעֵלֶם שִׁיש
38 עַל הָאֵלּוּקוֹת בְּזִמָּן הַגָּלוּת מְעוֹרֵר
39 וּמְגַלָּה אֶת כּוֹחַ הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ.
40 וְעַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת־
41 נֶפֶשׁ בְּזִמָּן הַגָּלוּת, עַל־יְדֵי־זֶה
- מִתְּגַלָּה בְּפֹעֵל עֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי דִּהְעָלֶם (דִּהְעָלֶם
הַגָּלוּת, וְעַד לְשָׂרְשׁוֹ הָעֵלֶם דְּצִמְצוּם הָרֵאשׁוֹן), שֶׁעֲנִינוּ
וּמִטְּרָתוֹ וְתַכְלִיתוֹ הוּא בְּשִׁבִּיל הַגִּלּוֹי.
י"ד) וְעַל־פִּי כָּל הַנֶּ"ל יוֹכֵן גַּם־כֵּן מָה שֶׁהָעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הָעוֹבְדִים אֶת ה' דְּזִמָּן
הַגָּלוּת, וּבְפֶרֶט בְּדֶרֶךְ
דִּקְבָּתָא דְּמִשְׁיָחָא, יִשְׁנֵם שְׁנֵי
עֲנִינִים הַנִּדְרָשִׁים בְּמִיּוֹד בְּתַקּוּפָה
זו, לִימּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה
בְּהִכָּנָה וְהַשְׁגָּה דוֹקָא, וּבִיחֵד
עִם זֶה הָעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת־
נֶפֶשׁ שֶׁכֵּל עֲנִינָהּ הוּא לַעֲבֹד אֶת ה'
לְמַעַל מִטַּעַם וּדְעָתָה, מִעֲבֹר לְמָה
שֶׁמִּתְבַּקֵּשׁ וּמִתְחַיֵּב עַל פִּי הַשִּׁכֵּל, וְאֵין
זו סְתִירָה אֲלֹא שְׁנֵי הַדְּבָרִים מְשֻׁלָּמִים
זֶה אֶת זֶה. כִּי בְּפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה
שֶׁתְּתַגַּלָּה לְעֵתִיד, יִשְׁנֵן שְׁתֵּי
מִדְּרָגּוֹת, מָה שֶׁאֶפְשָׁר יִכּוֹל
לְבֹא בְּהַשְׁגָּה, וְעַצֵּם פְּנִימִיּוֹת
הַתּוֹרָה שֶׁלְמַעַל מִהַשְׁגָּה
(וְלַמַּעַל גַּם מִרְאִיָּה) וְלַעֲתִיד
לְבֹא גַם זֶה יִתְגַּלָּה, וּמִפְּנֵי שֶׁכֵּל
הַגִּילּוֹיִים הָאֵלּוּקִיִּים דִּלְעֵתִיד שֶׁל
יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ תְּלוּיִים בְּמַעֲשֵׂינֵינוּ
וְעַבְדוּתֵנוּ עֲכָשׁוֹ⁶⁴ וְזוּ הַהִכָּנָה
וְהַקְדָּמָה לְגִילּוֹיִים שֶׁל לַעֲתִיד לְבֹא,
לְכֵן כַּעַת, בְּזִמָּן הַגָּלוּת דּוֹרְשִׁים
מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד שְׁתֵּי
הָעֲבוּדוֹת הָאֲמֻרוֹת, הַהִתְעַסְקוֹת
בְּלִימּוּד הַחֲסִידוֹת (מַעֲיִן
תּוֹרָתוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ) בְּהִכָּנָה
וְהַשְׁגָּה⁶⁵ עַד כִּמָּה שָׂרָךְ אִפְשָׁר,
וּבִיחֵד עִם זֶה הָעֲבוּדָה
דְּמִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ, מְסִירַת
הָרָצוֹן, לְמַעַל מִטַּעַם וּדְעָתָה,
שֶׁעַל־יְדֵי שְׁתֵּי עֲבוּדוֹת אֵלּוּ יִהְיֶה
גִּלּוֹי הַמְּשִׁיחַ בְּשְׁנֵי הָאוֹפָנִים דְּרַב' ו'מִלְךְ',
בְּקֶרֶב מַמָּשׁ.

(64) תניא רפ"ז. (65) ועי' המבואר לעיל ס"ח ובהערה 60, גם הענינים שמשיח יגלה אותם מצד שהוא רב - באים ע"י העבודה דמס"נ שבזמן הגלות, כי ע"י דוקא מתגלה שכונת הצמצום הוא בשביל הגילוי. אבל: זהו (העבודה דמס"נ) בכדי שהגילוי דענינים אלו יהי' בעולמות, משא"כ הגילוי דהענינים עצמם שמשיח יגלה בתור רב הוא ע"י העבודה דהכנה והשגה דוקא, מדה כנגד מדה.

בס"ד. ר"ד יום שביעי של פסח, בעת הסעודה, ה'תשכ"ה.

רשימה פרטית בלתי מוגה

- 1 כשיברו אודות ה"שפאלער זיידע"¹, שאל אחד המסובים על דבר שייכותו לחב"ד. ואמר
- 2 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:
- 3 ישנו הסיפור ששמעתי מכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר²:
- 4 אדמו"ר הזקן התחיל לכתוב גם "ספר של צדיקים" (נוסף ל"ספר של בינונים"), ואמר לו ה"סבא
- 5 משפאל", שהעולם אינו יכול להכיל זאת, ונתעורר קטרוג למעלה ופסקו שישורף, ואני אעלה באותו להב
- 6 השמימה. וכן היה, שבזמן השריפה נסתלק ה"סבא משפאל".
- 7 - שאלתי אצל כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר: הרי ה"סבא משפאל" היה בריחוק מקום? ולא ענה
- 8 על זה. -
- 9 ונמצא, שיש איזו שייכות ביניהם כו'.
- 10 עוד סיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר³:
- 11 פעם ביקר ה"סבא משפאל" אצל אדמו"ר הזקן (בשנת תקס"ט או תק"ע), וסיפר לו, אשר בהיותו
- 12 בן ג' שנים זכה לראות את הבעל-שם-טוב, והניח הבעל-שם-טוב ידו הקדושה על לבו, ומאז "חס" לו
- 13 ("פון יעמאלט אָן איז מיר וואַרעם"), והיינו, שבכך נטע בו הבעל-שם-טוב את מדת אהבת ישראל.
- 14 [אחד המסובים אמר שרוצה לשאול דבר-מה, ואמר לו כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א (בבת שחוק):
- 15 הרי אין זה ליל ראשון של פסח⁴!...].

בס"ד. שיחת אחרון של פסח, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- 16 כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הקדושות לסעודה. ולאחרי שניגנו הניגון "אתה בחרתנו",
- 17 צוה כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ממצרים גאלתנו", והניגון "אני מאמין".
- 18 א. בסעודת אחרון של פסח לפני עשרים שנה¹, אמר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר: לחיים,
- 19 (ופירש), יתן ה' יתברך שכל הגילויים של יום-טוב זה, והגילוי של יום זה, אחרון של פסח, הגילוי של
- 20 משיח, יומשכו בהתגלות בחסד וברחמים.
- 21 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לקח כוס יין ואמר: "לחיים, יתן ה' יתברך וכו' בחסד וברחמים".
- 22 ואחר-כך המשיך:]
- 23 ופירוש הדברים:
- 24 יום-טוב (סתם) - קאי על כל הימים-טובים, כפי שאומרים בנוסח "אתה בחרתנו" בתפלת כל יום-טוב.
- 25 ולכן הוסיף כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר והדגיש "יום-טוב זה", שכוונתו להיום-טוב דחג הפסח
- 26 בפרט.

¹ ב"היום יום" יד טבת).

² (4) ראה שיחת ליל ב' דחה"פ תרצ"ט סי"ג (סה"ש תרצ"ט ע' 324).

³ (1) שיחת אחש"פ בסעודת היום תש"ה בסופה (סה"ש תש"ה ע' 100).

¹ כשהזכירו המסובים שיש בימינו משפחות בשם "זיידמן" ו"זיידה" וכיו"ב שמתייחסים ל"סבא משפאל", אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שמכיר כמה משפחות כאלו.

² ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ב ע' 342. וש"נ.

³ ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' תנא. וש"נ (נעתק)

ואכן בחג הפסח ישנם ב' הענינים: (א) ענין היום-טוב שבו, אשר נוסף על היותו אחד משלשת הרגלים, הרי הוא "ראש" (השנה) לרגלים² (לא רק תחילה לרגלים, תחילה בזמן, אלא "ראש לרגלים"), דכשם שהראש שבאדם כולל את החיות של כל האברים ומנהיג אותם³, כמו כן כולל חג הפסח את כל הימים-טובים ומנהיג אותם. (ב) חג הפסח. וכוונת כבוד-קדושת מורי-יחמי אדמו"ר בדברו אודות "הגילויים של יום-טוב זה" היא - הן להגילויים של יום-טוב בכלל (שכל הימים-טובים כלולים בחג הפסח), והן להגילויים של חג הפסח ביחוד.

וממשיך כבוד-קדושת מורי-יחמי אדמו"ר - "והגילוי של יום זה, אחרון של פסח, הגילוי של משיח": כיון שאומר "והגילוי כו'" (בוא"ו המוסיף), מובן, שאין כוונתו לענינו של אחרון של פסח כפי שהוא אחד מימי הפסח (דכשם שבכל יום-טוב חוגגים בחוץ לארץ יום-טוב שני של גלויות, כך גם בשביעי של פסח יש יום-טוב שני) - שהרי אין זה ענין נוסף, אלא רק פרט ממה שכתוב לפני זה אודות "הגילויים של יום-טוב זה"; ועל כן צריך לומר, שכוונתו לענין מיוחד שישינו באחרון של פסח שאינו בשאר ימי הפסח שלפני זה.

וממשיך לבאר שזהו "הגילוי של משיח", שאין זה ענין בפני עצמו (שלכן אינו אומר "והגילוי כו'"), אלא זהו פירוש ל"הגילוי של יום זה", היינו, שענינו המיוחד של יום זה, אחרון של פסח, הוא: "הגילוי של משיח" (כדלקמן).

ב. על-פי הנזכר לעיל יש לבאר הטעם שיום זה נקרא בשם "אחרון של פסח": ובהקדמה - ששמא מילתא היא⁴. שם של דבר מסויים, שם שנתקבל אצל בני ישראל, ובפרט כאשר שם זה הובא בספרים שהם חלק מתורה שבעל-פה - אינו שם הסכמי, היינו, שבכדי שידעו במה דברים אמורים, הסכימו לקרותו בשם מסויים (מבלי הבט על כך אם זהו שם המורה על תוכן הדבר הנקרא בשם זה אם לאו), אלא זהו שם שמבטא ומכיל את התוכן של הדבר הנקרא בשם זה.

ועל-פי-זה אינו מובן מדוע נקרא יום-טוב זה בשם "אחרון של פסח": יום אחרון של יום-טוב - ישנו (לא רק בחג הפסח, אלא) גם בחג השבועות ובחג הסוכות, ואף-על-פי-כן אינם נקראים בשם "אחרון", אלא בחג הסוכות נקרא יום האחרון בשם "שמחת תורה", שמבטא את ענינו המיוחד של יום זה לגבי כל שאר ימי חג הסוכות, ובחג השבועות נקרא היום האחרון בשם "שבועות" (סתם), או (כאשר רוצים להדגיש את ענינו המיוחד ולהבדילו מיום הראשון דשבועות) בשם "יום-טוב שני דשבועות".

ואם כן, גם בחג הפסח היה היום האחרון צריך להקרא בשם "פסח" (סתם), או "שמיני של פסח", כדי לידע איזה יום זה, או בשם שמורה על הענין דקריעת ים סוף (מצד היותו יום-טוב שני של שביעי של פסח שבו היתה קריעת ים סוף), או (אם רוצים להדגיש את ענינו המיוחד ולהבדילו משביעי של פסח) בשם יום-טוב שני של היום-טוב דקריעת ים סוף. ומהו הטעם שנקרא בשם "אחרון של פסח"? ובהכרח לומר שיש מעלה מיוחדת ביום זה לגבי כל שאר ימי הפסח שמתבטאת בשם "אחרון של פסח" דוקא.

ג. והענין בזה:

השם "אחרון" מורה על היותו סיום וחותם כל הענין, שכולל את כולו ופועל בו שלימות כו'. ובנדון דידן: "שביעי של פסח" - עם היותו בהמשך לימים שלפניו, כי ללא ששת הימים שלפניו אינו יכול להיות שביעי, הרי הוא רק בהמשך לימים שלפניו, אבל אינו כולל אותם, וכמודגש בכך שאינו

תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 10). ועוד.

(4) ראה ברכות ז, ב. יומא פג, ב. ובארוכה - אג"ק ח"א ע' רפט ואילך. וש"נ.

(2) ר"ה ד, א.

(3) ראה לק"ת תבוא מא, ג. נצבים מז, א"ב. דרושי ר"ה נח, א"ב. סידור (עם דא"ח) שער ר"ה רלד, ג. עט"ר שער ר"ה בתחלתו. מאמרי ר"ה דשנת תש"א (סה"מ תש"א בתחלתו);

- 1 נקרא בשם "שבעה", מספר הכולל, אלא בשם "שביעי", מספר סידורי; מה-שאינ-כן "אחרון של פסח"
- 2 - הרי השם "אחרון" מורה שהוא כולל את כל ימי הפסח שלפניו ומשלים אותם.
- 3 ועל-דרך שמצינו במחנה דן, שלהיותו האחרון לכל המחנות⁵, היה "מאסף לכל המחנות"⁶, ש"כל מי
- 4 שהיה מאבד דבר היה מחזירו לו"⁷. וכמו כן גם בנוגע ל"אחרון של פסח", שמתקן ומשלים את כל ימי
- 5 הפסח שלפניו.
- 6 ומזה גופא שביכלתו לתקן ולהשלים את כל ימי הפסח, מוכח, שיש בו ענין נעלה יותר מכל ימי
- 7 הפסח, שלכן ביכלתו לתקנם ולהשלים.
- 8 ד. ועל-פי האמור לעיל (סעיף א) שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר מפרש מעלת הגילוי דאחרון
- 9 של פסח שזהו הגילוי של משיח - יש לבאר השייכות של מעלת אחרון של פסח שמשלים את כל ימי
- 10 הפסח עם ענינו של משיח:
- 11 ויובן על-פי הידוע שמשיח יפעל קיבוץ גלויות⁸: משיח יקבץ את כל בני ישראל מכל המקומות
- 12 שנמצאים בגלות, ויביא אותם לארץ ישראל.
- 13 ובהקדמה:
- 14 אצל בני ישראל קשורה הגשמיות עם הרוחניות: כדי ש"עץ השדה יתן פרי"ו בגשמיות, צריכה להיות
- 15 ההנהגה ד"בחוקתי תלכו וגו'"⁹, שעל-ידי-זה "עץ השדה יתן פרי"ו ברוחניות, כדברי הגמרא¹⁰: "מאי
- 16 פירות .. מצוות", ואז, "עץ השדה יתן פרי"ו בגשמיות.
- 17 ועל-דרך-זה בנוגע לקיבוץ גלויות - שמשיח יקבץ את נדחי ישראל בגשמיות, מצד זה שיקבץ את
- 18 כל ניצוצות הקדושה שנמצאים בגלות, וכפי שמבאר כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן
- 19 במכתבו הידוע¹¹ (בענין ביאת המשיח, והחילוק שבין "דוד" ל"בן דוד") תוכן הענין דקיבוץ גלויות
- 20 ברוחניות.
- 21 הסיבה לכך שניצוצות הקדושה נמצאים בגלות - תחילתה מצד שבירת הכלים, ולאחרי כן - מצד
- 22 ענין החטאים כו'.
- 23 כאשר יהודי משקיע את כחותיו - כח המעשה והדיבור והמחשבה, שבעיקרם הם כחות נפשו האלקית,
- 24 כחות דקדושה - בעניני עולם הזה, הרי הוא לוקח את ניצוצות הקדושה שבו ומכניס אותם למעמד ומצב
- 25 של גלות.
- 26 [ובפרטיות יותר:
- 27 ביחס לכח המעשה והדיבור, שתמורת זה שכח המעשה צריך להיות מלוכש במעשה המצוות, וכח
- 28 הדיבור צריך להיות מלוכש בדיבור התורה והתפלה, וכן בדברי אהבה וקירוב לחבירו, שזה נכלל במצות
- 29 "ואהבת לרעך כמוך"¹², וכדאיתא בתניא¹³: "לא הפסיד שכר מצות אהבת רעים" [ואדרבה: בדברי אהבה
- 30 וקירוב יש מעלה לגבי עשיית טובה, כמובן מדברי הגמרא¹⁴ אודות מעלת "המפייסו" לגבי "הנותן
- 31 פרוטה"] - הרי הוא מלביש את כח המעשה והדיבור בעניני עולם הזה.
- 32 ובעיקר - ביחס לכח המחשבה, שזה נוגע יותר מאשר כח המעשה והדיבור, כי: (א) בג' הלבושים
- 33 מחשבה דיבור ומעשה, הנה כח המחשבה הוא היותר זך ונעלה, ולכן הרי זה נוגע בנפש יותר. (ב) בנוגע
- 34 למעשה ודיבור יש לו תירוץ - דכיון שהנשמה ירדה למטה ונתלבשה בגוף, זקוק הוא לעניני עולם הזה

(10) סוטה מו, סע"א.

(11) אג"ק שלו ח"א ע' שט ואילך.

(12) קדושים יט, יח.

(13) פל"ב.

(14) ב"ב ט, ב.

(5) ראה במדבר ב, לא.

(6) בהעלותך יו"ד, כה.

(7) פרש"י עה"פ (מירושלמי עירובין פ"ה ה"א).

(8) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ד.

(9) ר"פ בחוקתי.

כו'; מה-שאינ-כן בנוגע למחשבה אין לו תירוץ - דכיון שמחשבה היא לעצמו, הרי יכול לעשות את כל הענינים שצריך לעשותם גם מבלי לחשוב אודותם.

ובמחשבה גופא - נוגע בעיקר מחשבה שבמחשבה עוד יותר מאשר מחשבה שבדיבור, כי: (א) מחשבה שבמחשבה מגעת בעומק יותר בנפש, (ב) בנוגע למחשבה שבמחשבה בודאי אין תירוץ כלל, כי אפילו אם הוא טוען שמוכרח להשתמש בכח המחשבה בשביל דיבור ומעשה, הרי זה רק בחינת מחשבה שבדיבור כו', אבל לא בחינת מחשבה שבמחשבה, שאינה נוגעת לענינים של פועל].

וזהו ענינו של משיח - שיקבץ את כל ניצוצות הקדושה, כחותיו של יהודי, שנאבדו (ע"ד מאמר רז"ל¹⁵ "המאבד מה שנותנים לו") בנפש הבהמית, ויחזיר אותם לנפש האלקית, שהיא הה'בעל בית' האמיתי אשר אליו שייכים כל הכחות של איש ישראל - בדוגמת מחנה דן שהיה מחזיר האבידות לבעליהן, ועל-ידי קיבוץ גלויות ברוחניות יפעל גם קיבוץ גלויות בגשמיות - שיקבץ את כל בני ישראל מכל מקומות גלויותיהם, ויביא אותם לארץ ישראל, "ארץ אשר הוי' אלקיך דורש אותה תמיד עיני הוי' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹⁶, שזהו המקום שאליו שייכים בני ישראל.

ה. ועל-פי-זה מובנת השייכות בין ענינו של משיח, שזהו הגילוי שמאיר באחרון של פסח, עם מעלת אחרון של פסח שכולל ומשלים את כל ימי הפסח:

איתא ב'פרי עץ חיים'¹⁷ בנוגע לז' הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, שכוללים את כל שבועת ימי השבוע - שיום ראשון מתקן את כל ימי ראשון של השנה שעברה, יום שני מתקן את כל ימי שני, וכן בשאר ימי השבוע.

ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לז' ימי הפסח, שגם הם כוללים את כל שבועת ימי השבוע - שהם פועלים בסדר דמלמעלה למטה על כל שבועת ימי השבוע שבמשך השנה הבאה: העבודה של יום ראשון דחג הפסח, שבקביעות שנה זו חל בשבת - פועלת על כל השבתות של השנה הבאה; העבודה של יום השני דחג הפסח (שחל ביום ראשון בשבוע) - פועלת על כל ימי ראשון, ועל-דרך-זה בשאר הימים, עד לעבודה דשביעי של פסח, שפועלת על כל ימי ששי של השנה הבאה.

וכל זה - כאשר העבודה היא כרבעי;

אבל כאשר נחסר בעבודה דשבועת ימי הפסח, ויהודי איבד את הכחות שניתנו לו - הנה על זה באה הניתנת-כח באחרון של פסח, שבו מאיר גילוי הארת המשיח¹⁸, שניתן הכח לקיבוץ גלויות, לתקן ולהשלים את העבודה שהיה צריך לעשות במשך כל ימי חג הפסח, שעל-ידי-זה נמשך גם על כל הימים של השנה הבאה.

ו. וככל ענין שבתורה, שלאחרי שנתגלה הרי זה נעשה נחלתו של כל אחד מישראל, כן הוא בנדון דידן - שלאחרי שכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר גילה ופירסם שבאחרון של פסח מאיר גילוי הארת המשיח, ולכן צריכה להיות בו העבודה דקיבוץ גלויות, הרי זה נעשה חובתו וזכותו של כל אחד מישראל, שצריך לעסוק בעבודה זו. ובמילא מובן גודל האחריות כאשר חסר בעבודה זו.

ועל זה הביע כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר את ברכתו "שכל הגילויים .. יומשכו בהתגלות בחדס וברחמים":

ענין החדס הוא - שמצדו נותנים לכולם.

וכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר לא הסתפק בענין החדס, אלא הוסיף גם ענין הרחמים - שמעלת הרחמים על החדס היא בשתיים: (א) מצד חסד - הרי אף שנותנים לכולם, הרי זה באופן של "נהמא

(15) חגיגה ד, רע"א. וראה לקו"ת פינחס עו, ריש ע"ב. (18) שיחת יום אחש"פ תש"ב ס"ג (סה"ש תש"ב ס"ע 109 ואילך) - נעתק ב"היום יום" כב ניסן (אחש"פ). וראה גם לעיל ס"א. לקמן ס"ח.

(16) עקב יא, יב.

(17) שער תפלת ר"ה ספ"ז.

1 דכיסופא¹⁹, מה-שאינ-כן מצד רחמים, ניכרת ענינו של המקבל²⁰. (ב) ענין הרחמים מגיע בעומק יותר
2 מאשר ענין החסד, כידוע²¹ שרחמים "לוקח" ("דערנעמט") את הפנימיות, ועל-ידי הפנימיות - גם את
3 העצמיות.

4 ובתור הקדמה לכל הענין המדובר אז, אמר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר "לחיים" על יין -
5 בהתאם למאמר רז"ל²² "אין אומרים שירה אלא על היין".

* * *

6 ז. שנה זו היא שנת המאה להסתלקות ה'צמח-צדק', שהרי הסתלקותו היתה בי"ג ניסן תרכ"ו, ונמצא,
7 שבערב פסח השתא התחילה שנת המאה להסתלקותו.

8 [ובהקדמה - שכבר דובר פעם²³ שאף-על-פי שמדידת הזמן שלמטה לא קיימת למעלה, וכמוזכר
9 לעיל²⁴ שבעולם היצירה נכללים עשר או חמש עשרה שנים שלנו בבת אחת, מכל-מקום גם למעלה יש
10 ענינים מסויימים שבהם מתחשבים עם אופן הזמן שלמטה, וכדברי הגמרא²⁵: "יש בגר בקבר".

11 וזהו גם מה שמצינו בנגלה דתורה, ובארוכה בספרי מוסר, קבלה וחסידות²⁶, שלאחרי הסתלקות
12 הנשמה מהגוף יש חילוקים בין י"ב חודש (שבהם גופא יש כמה חילוקים²⁷) למשך הזמן שלאחרי זה²⁸,
13 וגם לאחרי י"ב חודש, הנה בכל שנה ושנה בבוא יום ה"אָרצייט" (מצד מציאות הזמן למטה) נעשית
14 עליה בנשמה למעלה.

15 וכידוע רשימת כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר שרשם ביומנו, שראה בחלום את אביו, כבוד-קדושת
16 אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן, באמרו דרוש חסידות על קאָפיטל פ' בתהלים, שהיה הקאָפיטל המתאים
17 למספר שנותיו בשנה ההיא (כידוע המנהג שביום ההולדת בכל שנה מתחילים לומר הקאָפיטל תהלים
18 המתאים למספר השנים²⁹), אף שהיה זה עשרים שנה לאחרי הסתלקותו³⁰.

19 ומזה מוכח, שגם לאחרי ההסתלקות יש עליות הקשורות עם שינויי הזמן למטה. וענין זה שייך לא
20 רק אצל נשיאי ישראל, אלא גם אצל כל בני ישראל, כדמוכח מהחילוקים בנוגע ל"ב חודש וכו', שישנם
21 אצל כל בני ישראל].

22 ובהתאם לכך, יש להתעכב על מאורע שאירע אצל ה'צמח צדק' באחרון של פסח האחרון בחיים
23 חיותו בעלמא דין, בשנת תרכ"ה, כפי שסיפר כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר באחרון של פסח בבואו
24 לאמריקא בפעם השניה³¹. וכיון שהסיפור נדפס כבר, אזכיר את נקודת הדברים בקיצור - הנוגע לענינו.

25 ח. וזה דבר הסיפור:

26 כאשר אדמו"ר מהר"ש סעד עם בני הבית סעודת יום-טוב, ואמר לילדיו שהיום הוא אחרון של פסח,
27 שאל בנו הרש"ב מדוע היום האחרון של פסח הוא יום-טוב? והשיבה אחותו המבוגרת, דבורה לאה,
28 שכאשר בני ישראל נזהרים מאיסור חמץ, שהוא איסור חמור, במשך שבועה ימים, לכן עושים יום-טוב
29 ביום האחרון של פסח. וכאשר אדמו"ר מהר"ש שמע את הביאור של בתו דבורה לאה, אמר לה: דבורה
30 לאה, יש לך ראש טוב.

(19) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. רבכ"מ.
(20) ראה גם תורת מנחם סה"מ אלול ע' רנג. וש"נ.
(21) ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ס"ע קנד ואילך. וש"נ.
(22) ברכות לה, א. וש"נ.
(23) ראה תורת מנחם - התועדויות חכ"ו ע' 115 ואילך. וש"נ.
(24) שיחת ליל ב' דחה"פ סי"ז (לעיל ע' 177). וש"נ.
(25) כתובות לח, סע"ב.
(26) ראה תורת מנחם - התועדויות חל"ט ס"ע 58 ואילך. וש"נ.
(27) שבהם תלויים חילוקי הדעות בזמן אמירת קדיש (נעתקו ונסמנו בתורת מנחם - התועדויות ח"ב ע' 151).
(28) ראה שבת קנב, סע"ב.
(29) ראה תורת מנחם - התועדויות ח"מ ע' 251. וש"נ.
(30) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 111. וש"נ.
(31) שיחת אחש"פ בסעודת הלילה ה'ש"ת ס"ג (סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 71 ואילך).

1 לאחרי כן, כאשר אדמו"ר מהר"ש נכנס עם ילדיו אל אביו ה'צמח צדק' כדי לשמשו - סיפר לו מה
2 ששאל הרשב"ב, ומה שהשיבה דבורה לאה, ואמר ה'צמח צדק', שזהו תירוץ שכלי טוב.
3 ואחר-כך קרא ה'צמח צדק' את הילדים שיתקברו אליו (כי מקודם לכן עמד רק אביהם, אדמו"ר
4 מהר"ש, בקירוב מקום לה'צמח צדק'), ואמר להם: היום האחרון של חג הפסח נקרא בשם "אחרון של
5 פסח", היינו, שאחרון של פסח הוא סיום הענין שהתחיל בלילה הראשון של פסח. הלילה הראשון של
6 פסח הוא היום-טוב שלנו על הגאולה שגאלנו הקדוש-ברוך-הוא ממצרים.. אחרון של פסח הוא
7 היום-טוב שלנו על הגאולה האחרונה שהקדוש-ברוך-הוא יגאל אותנו מהגלות האחרון על-ידי משיח
8 צדקנו וכו'.

9 ובהמשך לסיפור הנזכר לעיל מה'צמח צדק', סיפר אז כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר עוד סיפור
10 שסיפר לו אביו, כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן³², ותוכנו:
11 בליל אחרון של פסח תרס"ו נכנס כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן לחדר הספרים, ושמע
12 שמתנהל ויכוח חזק בין נכדותיו, בנותיו של כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר: אחת אומרת שאחרון של
13 פסח הוא יום-טוב כמו כל הימים-טובים, ואחת אומרת שאינו יום-טוב כמו כל הימים טובים, והראיה,
14 שבהדלקת הנרות אין אומרים ברכת שהחיינו.

15 וכרגע - סיים כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן לספר לכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר
16 - נזכרתי על המאורע דאחרון של פסח בשנת תרכ"ה.

17 ט. סיפור הנ"ל כשלעצמו - אילו היה מופיע בספר סיפורי מעשיות, הרי זה סיפור נאה; אבל, לאחרי
18 העיון וההתבוננות - כאשר לוקחים בחשבון שסיפור זה מכיל פתגם של נשיא בישראל, ה'צמח-צדק',
19 שנמסר על-ידי נשיאי ישראל, עד לכבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, שסיפרו באחרון של פסח (שנוסף
20 על מעלת ימי הפסח בכלל, יש בו מעלה מיוחדת על כל ימי הפסח, כנזכר לעיל), ואחר-כך רשם אותו
21 וצוה להדפיסו, כך, שבודאי כל פרטי הענינים שבו הם מכוונים כו'³³ - הרי הסיפור כולו מוקשה מתחילתו
22 עד סופו³⁴:

23 (א) היום-טוב דאחרון של פסח - כפשוטו - הוא מצד היותו יום-טוב שני דשביעי של פסח, ולא -
24 כדברי ה'צמח צדק' - מצד הגאולה האחרונה?

25 (ב) וקושיא גדולה יותר - שה'צמח צדק' סותר את עצמו: על הטעם שהיום-טוב הוא בגלל שבני
26 ישראל נזהרו מאיסור חמץ, אמר ה'צמח צדק' שזהו תירוץ שכלי טוב, והיינו, שמסכים לזה; ואחר-כך
27 אומר שהיום-טוב הוא מטעם אחר - מצד הגאולה האחרונה?

28 וכל זה - בנוגע לסיפור אודות ה'צמח צדק'; ופלא גדול יותר - בנוגע לסיפור כבוד קדושת אדמו"ר
29 (מהורש"ב) נשמתו-עדן, שכאשר שמע את הויכוח של בנות כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר אם אחרון
30 של פסח הוא יום-טוב כמו כל הימים טובים או לא, נזכר על פתגם ה'צמח צדק' שהיום-טוב דאחרון
31 של פסח הוא מצד הגאולה האחרונה [והיינו, שנוסף לכך שמעצם הסיפור משמע שב' הענינים שייכים
32 זה לזה, הנה כדי שלא יהיה מקום לטעות הוסיף כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן והדגיש
33 "וכרגע נזכרתי כו'"] - דלכאורה: מהי השייכות של ב' הענינים זה לזה?

34 ואדרבה - לא זו בלבד שאינם שייכים זה לזה, אלא עוד זאת, שהם בסתירה זה לזה: כאשר אומרים
35 שהיום-טוב דאחרון של פסח אינו כמו שאר הימים טובים, והראיה, שאין אומרים ברכת שהחיינו,
36 נמצא,

(34) ראה גם שיחת אחש"פ תשכ"ג סי"ג (תורת מנחם -

התועודיות חל"ו ע' 313 ואילך).

(32) שיחה הנ"ל ס"ד (שם ע' 72).

(33) ראה גם תורת מנחם - התועודיות חמ"ב ע' 113. וש"נ.

1 שמעלתו פחותה מכל ה'מים טובים'; ואילו לפי דברי ה'צמח צדק' שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא
2 מצד הגאולה האחרונה, נמצא, שמעלתו גדולה יותר מכל ה'מים טובים'³⁵.

* * *

3 י. סיפור הנ"ל (סעיף ח) מאחרון של פסח שנת תרס"ו, שכאשר כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב)
4 נשמתו-עדן שמע את הויכוח של נכדתי בנוגע להיום-טוב דאחרון של פסח, נזכר אודות המאורע שאירע
5 באחרון של פסח תרכ"ה - אירע בליל אחרון של פסח; ונוסף לזה היה עוד מאורע ביום אחרון של פסח:
6 ביום אחרון של פסח שנת תרס"ו, ערך כבוד קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן סעודת יום-טוב
7 - בפעם הראשונה - עם תלמידי תומכי תמימים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות³⁶.
8 (ואמר כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א:) ובכן, גם עתה יש לקיים מנהג זה³⁷.

* * *

9 יא. בהמשך להאמור לעיל (סעיף ח) בשם ה'צמח צדק' שהיום האחרון של פסח הוא סיום הענין
10 שהתחיל בלילה הראשון של פסח - הרי כאן המקום להשלים הענינים שדובר אודותם בימים הראשונים
11 דפסח:
12 ענין הא', בנוגע למילת בני ישראל בליל הפסח לצורך אכילת הפסח³⁸ - הוגה על-ידי כבוד קדושת
13 אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ז עמוד 125 ואילך.
14 וענין הב', בנוגע לפסח שחל בשבת, שלא גזרו שלא לאכול מצה ומרור משום גזירה דרבה³⁹ - הוגה
15 על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ז עמוד 48 ואילך.

* * *

16 יב. ענין נוסף בהמשך לימים הראשונים דחג הפסח:
17 בג' הענינים דפסח מצה ומרור - הנה הענין דפסח אינו שייך כלל בזמן הזה, מרור הוא רק מדרבנן,
18 ומצה היא מדאורייתא גם בזמן הזה⁴⁰.
19 החילוק בין ג' הענינים פסח מצוה ומרור בגשמיות הוא: מרור - הוא דבר שיש בו טעם מרירות;
20 מצה - אין בה טעם (אמנם אין בה טעם של מרירות, אבל גם טעם טוב מיוחד אין בה); ואילו פסח -
21 יש בו טעם טוב מיוחד, ועד שנאכל על השובע⁴¹, ואינו נאכל אלא צלי⁴², כדרך שהמלכים אוכלים⁴³.
22 וההוראה מזה בנוגע אלינו⁴⁴:
23 ישנם הטוענים⁴⁵: אילו היה הקדוש-ברוך-הוא נותן שיהיה מעמד ומצב של הרחבה - אזי היה קיום
24 התורה ומצוות בנקל יותר.
25 והמענה על זה:
26 הרחבה מיוחדת - פסח - היתה רק בזמן הבית, שאז היו "חטים ככליות"⁴⁶ וכיוצא בזה; אבל בזמן
27 הגלות לא שייך סדר כזה, וכדברי הגמרא⁴⁷: "מיום שחרב בית המקדש .. דיו לעבד שיהא כרבו כו".

(41) שם ע, א. רמב"ם הל' ק"פ פ"ח ה"ג.

(42) פסחים שם.

(43) חינוך מצוה ז.

(44) ראה בארוכה "רשימות" חוברת לח ע' 19 ואילך. וראה גם שיחת ליל ב' דחה"פ תש"כ ס"ה (תורת מנחם - התועדויות חכ"ח ע' 15). וש"נ.

(45) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 98. וש"נ.

(46) ראה תענית כג, רע"א.

(47) ברכות נח, ב. ועוד.

(35) המשך הענין - ראה לקמן סמ"ט ואילך.

(36) ראה גם שיחת אחש"פ הנ"ל סט"ז (תורת מנחם שם ע' 312). וש"נ.

(37) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שאין לשנות ד' הכוסות בבת אחת, שאז אין יוצאים י"ח (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב סט"ז. וש"נ), ויש להפסיק ביניהם לכל הפחות בניגון.

(38) שנתבאר בשיחת ליל ב' דחה"פ ס"ט (לעיל ע' 172).

(39) שנתבאר בשיחת הנ"ל ס"ז (לעיל ס"ע 169 ואילך).

(40) פסחים קכ, א. שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ה סט"ו.

אמנם, כל זה אינו אלא בנוגע לענין של הרחבה מיוחדת; אבל כאשר מדובר אודות אכילת מצה, ¹
 ענין שנוגע לצורך האדם, לחבר גופו ונפשו - על זה לא מוותרים כו'; ענין זה ישנו גם בזמן הגלות, ²
 ומן התורה. ³
 ועל-דרך-זה ברוחניות: אף-על-פי שבזמן הגלות לא מאיר גילוי אלקות - הרי זה רק בנוגע לענינים ⁴
 של הרחבה כו'; אבל הענינים העיקריים הדרושים לכל אחד מישראל - צריכים להיות וישנם תמיד, ללא ⁵
 חילוקים. ⁶
 ולכן גם בזמן הגלות יכולים וצריכים לעסוק בכל עניני העבודה כו', עד שפועלים את הגאולה ⁷
 האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש. ⁸

* * *

יג. בין הענינים שבהם משתווית הגאולה העתידה ליציאת מצרים (כפי שלמדים ממה שכתוב⁴⁸ "כימי ⁹
 צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות") - הרי זה מ"ש⁴⁹ "והדריך בנעלים" (שזהו בהוספה על מה שכתוב⁵⁰ ¹⁰
 "בנהר יעברו ברגל", "ברגל" סתם, ואילו כאן נתפרש גם ענין ה"נעלים"), שזהו על-דרך מה שנאמר ¹¹
 ביציאת מצרים "נעליכם ברגליכם"⁵¹. ¹²
 ומזה מובן, שטעם הציווי "נעליכם ברגליכם" אינו בגלל שהיציאה ממצרים היתה "בחפזון"⁵² (כפי ¹³
 שמצינו במפרשים⁵³ בנוגע לציווי "מתניכם חגורים" ו"מקלכם בידכם") - שהרי טעם זה שייך רק ביציאת ¹⁴
 מצרים, ולא בגאולה העתידה, עליה נאמר⁵⁴ "לא בחפזון תצאו", אלא אדרבה, "בשובה ונחת תושעון"⁵⁵, ¹⁵
 וכיון ש"והדריך בנעלים" שנאמר בגאולה העתידה הוא מטעם אחר, צריך לומר שגם "נעליכם ברגליכם" ¹⁶
 שביציאת מצרים הוא מאותו טעם כמו בגאולה העתידה, שהרי "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו ¹⁷
 נפלאות"⁵⁶. ¹⁸
 וכשם ש"והדריך בנעלים" שנאמר בגאולה העתידה מכריח לומר ש"נעליכם ברגליכם" שנאמר ביציאת ¹⁹
 מצרים אינו מצד ענין החפזון, הרי זה מכריח גם שאין זה בכדי להנצל מקוצים וברקנים או מנחשים ²⁰
 (דכיון שבנחש נאמר⁵⁷ "ואתה תשופנו עקב", עלול העקב להנזק מן הנחש) - כי: טעם זה שייך רק ²¹
 ביציאת מצרים, דכיון שאז הלכו במדבר שיש בו קוצים וברקנים וגם נחשים, כמו שכתוב⁵⁸ "המוליך ²²
 במדבר .. נחש שרף ועקרב גו'", הנה כדי שלא ינזקו מהם (ובפרט כאשר ההליכה היא בחפזון, שאז ²³
 לא מעיינים ומתבוננים בדרך), הוצרכו לנעלים; מה-שאינ-כן בגאולה העתידה, שאז יקויים היעוד "וגר ²⁴
 זאב עם כבש גו' ונער קטן נוהג במ"ש⁵⁹, "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי"⁶⁰, וכמאמר רז"ל⁶¹ על ²⁵
 הפסוק⁶² "מזמור שיר ליום השבת", "למשבית מזיקין מן העולם" - הרי לא שייך טעם זה. ²⁶
 וכיון שכאשר התורה מבארת את אופני הגאולה (יציאת מצרים וגאולה העתידה) מדגישה התורה ²⁷
 שצריך להיות "נעליכם ברגליכם", "והדריך בנעלים"⁶³ - הרי מובן, שזהו (לא רק מצד סיבה צדדית, ²⁸
 אלא) ענין עיקרי בגאולה. וצריך להבין: מהי השייכות של נעלים לענין הגאולה? ²⁹

(58) עקב ח, טו.

(59) ישע' יא, ו.

(60) שם, ט.

(61) יל"ש בחוקותי רמז תערב (נתבאר בהמשך מים רבים

תרל"ו פקס"א ואילך).

(62) תהלים צב, א.

(63) ראה גם שיחת אחש"פ תשי"ט סי"ד ואילך (תורת מנחם

- התוועדות חכ"ה ע' 233 ואילך). תשכ"א סי"ח ואילך (תורת

מנחם - התוועדות ח"ל ע' 259 ואילך).

(48) מיכה ז, טו.

(49) ישע' יא, טו.

(50) תהלים סו, ו.

(51) בא יב, יא.

(52) פ' ראה טז, ג.

(53) ראה פרש"י וספורנו עה"פ ב שם.

(54) ישע' נב, יב.

(55) שם ל, טו.

(56) ראה גם המשך וככה תרל"ז פק"ח ואילך.

(57) בראשית ג, טו.

1 גם צריך להבין:

2 ידוע שכל הגילויים דלעתיד-לבוא תלויים "במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות"⁶⁴. והיינו, שלא
3 זו בלבד שהגילויים דלעתיד-לבוא באים על-ידי עבודה (סתם), ולא באופן של "נהמא דכיסופא"¹⁹, אלא
4 עוד זאת, שהעבודה צריכה להיות מעין הגילוי, כיון שהיא גורמת וממשכת את הגילוי, כמאמר רז"ל⁶⁵
5 "שכר מצוה מצוה", "כי הגורם שכר המצוה היא המצוה בעצמה"⁶⁴.

6 וכיון ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", הרי מובן, שכשם שהגילויים של הגאולה העתידה
7 תלויים בעבודתנו בגלות זה, כך היו עניני יציאת מצרים תלויים בעבודתם של ישראל בהיותם בגלות
8 מצרים.

9 וצריך להבין: מהי העבודה שצריכה להיות עתה, וכן העבודה שהיתה בגלות מצרים - שפועלת
10 שתהיה הגאולה באופן של הליכה בנעלים?

11 יד. ויש להקדים תחילה ביאור ענין הנעל - הלבוש של העקב שברגל:

12 העקב שברגל הוא אבר היותר תחתון בגשמיות. וכיון שכל הענינים הגשמיים נמשכים מענינם
13 ברוחניות, ובפרט באדם, שכיון שענינו להגביר את הצורה על החומר, הרי בודאי שאצלו תלויים עניני
14 החומר בעניני הצורה - הרי מובן, שהעקב שברגל הוא היותר תחתון גם ברוחניות.

15 וכידוע שעיקר החיות הוא בראש, ואילו בגוף יש פחות חיות, וברגל החיות הוא פחות ביותר, ועד
16 שבועקב אין החיות בגילוי כלל, שלכן נקרא "מלאך המות שבאדם"⁶⁶.

17 וזהו גם הטעם לכך שההליכה על הארץ היא באמצעות העקב, שנמצא בסמיכות לארץ: ארץ היא
18 בחינת דומם (כללות יסוד העפר). וכדי שיוכל להיות החיבור של האדם, מין המדבר, עם הארץ שמבחינת
19 הדומם, שהם רחוקים זה מזה בתכלית - צריך להיות "ממוצע" ביניהם, שזהו ה"עקב", בחינת הדומם
20 שבאדם, דכיון שביחס לאדם עצמו הרי הוא דומם, לכן יכול להיות בסמיכות לארץ, בחינת דומם ממש.

21 אך גם העקב שברגל זקוק ללבוש הנעל:

22 אף-על-פי שהעקב שברגל הוא בחינת הדומם שבאדם, ועל-ידו הולך האדם על הארץ, בחינת דומם
23 ממש - אף-על-פי-כן, צריך להיות הפסק בין העקב שברגל ובין הארץ.

24 האברים והכחות העליונים של האדם - הרי מלכתחילה אין להם שייכות אל הארץ; החידוש הוא
25 שאפילו בחינת הדומם שבאדם, שיש לו כבר שייכות אל הארץ - צריך להיות דבר המפסיק בינו ובין
26 הארץ.

27 טו. והענין בזה:

28 הנשמה - היא חצובה מתחת כסא הכבוד⁶⁷, ולמעלה יותר. ולאחרי שהקדוש-ברוך-הוא הורידה לעולם
29 הזה להתלבש בגוף גשמי, הנה כדי שיהיה קישור הנשמה בגוף, זקוקים לארץ - "ארץ ממנה יצא לחם"⁶⁸,
30 ש"לבב אנוש יסעד"⁶⁹, ועל ידו תתחבר הנשמה עם הגוף. אך למרות שצריכים לעסוק בענינים ארציים,
31 צריך להיות בשעת מעשה "נעל" - דבר המפסיק בינו לארץ, היינו, שיהיה מנותק מהענינים הארציים,
32 לעשותם בלא לב ולב⁷⁰.

33 כלומר: לא די בכך שבענינים הארציים, עניני מסחר וכיוצא בזה, יעסוק רק זמן מועט, כפי המוכרח
34 לפרנסתו בלבד, ואילו במשך כל שאר הזמן יהיה מונח בתורה ותפלה, ללא טרדות ומחשבות זרות
35 מענינים גשמיים; הדרישה היא - שגם בעת המסחר גופא יהיה מנותק מענינים ארציים.

(68) איוב כח, ה.

(69) תהלים קד, טו.

(70) ראה סד"ה יגיע כפיך דליל ב' דחה"פ דאשתקד (תורת

מנחם - התועדויות חל"ט ע' 279). וש"נ.

(64) תניא רפ"ז.

(65) אבות פ"ד מ"ב.

(66) אדר"נ ספ"א.

(67) ראה זח"ג כט, ריש ע"ב. וראה הנסמן בנצו"ז לזח"א קיג,

ובדוגמת הנעל שהוא לבוש של העקב שברגל; הנעל אינו לבוש של המוח ולב, ואפילו לא לבוש
 על חלק הרגל שלמעלה מהעקב - אברים אלו מלכתחילה אינם בסמיכות אל הארץ; החידוש של הנעל
 הוא - שאפילו העקב שהוא בסמיכות לארץ, הרי הוא מנותק מן הארץ.
 ועל־דרך־זה בעבודה: אפילו בזמן שהאדם עוסק בענינים הארציים - הרי זה בלא לב ולב, כי־אם
 מצד ההכרח בלבד. וכמאמר רז"ל⁷¹ "יכול יהא יושב ובטל, תלמוד לומר⁷² אשר תעשה": מצד עצמו
 היה יושב בטל ממלאכה בענינים גשמיים, אלא שהוא "אנוס על פי הדיבור"⁷³, לקיים את הציווי "בכל
 אשר תעשה".
 טז. על־פי־זה יובן מאמר רז"ל⁷⁴ "לעולם ימכור אדם קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו":
 לכאורה אינו מובן: מהי השייכות בין קורות ביתו למנעלים? - קורות ביתו הם למעלה מראשו, ואילו
 מנעלים הם למטה אפילו מעקבי רגליו, ואם כן, מהי השייכות ביניהם, ולא עוד אלא שמוטב למכור
 קורות ביתו למעלה מראשו בשביל מנעלים שלמטה אפילו מעקבי רגליו?
 והביאור בזה:
 ראש - הוא הכלי לשכל, וקורות ביתו שלמעלה מהראש - היינו שמכיר בשכלו שיש ענין שלמעלה
 ממנו. ובדוגמת דברי הגמרא⁷⁵ שביסוד הראש הוא סגולה ליראת שמים, כי הלבוש שלובש על גבי הראש
 מורה שיש ענין שלמעלה מראשו.
 אך יש חילוק בין לבוש שעל גבי הראש לקורות ביתו:
 לבוש - הוא מדוד לפי מדת האבר המלובש בו, מה־שאינ־כן קורות ביתו אינם מדודים לפי מדות
 האדם.⁷⁶
 וזוהי מעלת קורות ביתו לגבי הלבוש שעל גבי הראש: כיסוי הראש - עם היותו סגולה ליראת שמים,
 כיון שנרגש אצלו ענין האלקות שלמעלה ממנו, אבל זהו ענין שמדוד לפי אופן השגתו, וכאשר
 הקדוש־ברוך־הוא מדוד לפי ראשו - אין זה כדבעי. ולכן צריך להיות הענין דקורות ביתו - שיהיה נרגש
 אצלו שאלקות אינו מוגבל כלל לפי אופן ההשגה.
 אבל לאידך, לא צריך להיות מקיף שאינו שייך אליו כלל, אלא "קורות ביתו" דוקא, והיינו, שצריך
 להיות נרגש אצלו ש"הוי" - היה הוה ויהיה כאחד⁷⁷, למעלה מהגבלה - הוא "אלקינו", כחנו וחיותנו⁷⁸.
 ובלשון הקבלה והחסידות הוא ענין מקיף דיחידה, ובאותיות פשוטות הוא ענין האמונה שהקדוש־
 ברוך־הוא הוא לא רק ממלא כל עלמין, אלא הוא גם סובב כל עלמין, וכולא קמיה כלא חשיב, וביחד
 עם זה, הנה "כמצביה עבד בחיל שמיא"⁷⁹, שמנהיג את העולם כולו, עם היותו קדוש ומובדל מהעולמות.
 ובכדי שיהיה הענין ד"קורות ביתו", דרושה ההקדמה ד"מנעלים לרגליו" (שלכן "לעולם ימכור אדם
 קורות ביתו ויקח מנעלים לרגליו"), כי כאשר חסר אצלו ענין ה"מנעלים", אזי גם "קורות ביתו" אינם
 פועלים מאומה; דוקא לאחר שפועל על עצמו להתנתק מענינים ארציים, שעל־ידי־זה מבטיח גם את
 שלימותם של כחותיו התחתונים ("מנעלים לרגליו") - אזי יכולה להיות אצלו ההשגה בבחינת האלקות
 שלמעלה מגדר עולמות באופן של "קורות ביתו", שתחדור בכחותיו ופעולותיו ותשפיע עליהם, כמו
 קורות ביתו בגשמיות שהם מחסה מזרם וממטר⁸⁰.

(77) זח"ג רנז, ב. פרדס ש"א פ"ט. תניא שעהי"ה א פ"ז (פב), א.

(78) ראה טושו"ע ואדה"ז אור"ח ס"ה. לקו"ת בלק עג, ג. פינחס פ, א. ובכ"מ.

(79) דניאל ד, לב.

(80) ע"פ לשון הכתוב - ישעי' ד, ו.

(71) מדרש תהלים קלו, יג. ויל"ש שם (רמז תתפג). וראה לקו"ש ח"א ע' 189 הערה 11. חיי"ז ע' 245 הערה 20. וש"נ.

(72) פ' ראה טו, יח.

(73) נוסח הגש"פ (פיסקא וירד מצרימה).

(74) שבת קכט, א.

(75) שם קנו, ב. שו"ע אדה"ז אור"ח ס"ב ס"ז.

(76) ראה לקו"ת ברכה צח, ד ואילך. ובכ"מ.

1 ההתחלה צריכה להיות - לא מענינים נעלים ב"עשה טוב", השגת בחינת סובב כל עלמין כו', אלא
 2 - מ"סור מרע", שלא תהיה לו שייכות לענינים ארציים. ובדוגמת חינוך התינוק, שלא מתחילים ללמוד
 3 עמו ענינים עמוקים באחדות הוי', אלא התחלת הלימוד הוא מ"תורה צוה גו'"⁸¹, אמירת ברכה, קריאת
 4 שמע, וכיוצא בזה. ועל-דרך-זה בכל יום, שהתחלת העבודה אינה בקריאת שמע, התבוננות באחדות הוי',
 5 אלא באמירת "מודה אני", שזהו ענין פשוט שאין בו אפילו הזכרת שמות הקדושים, ורק לאחר זה
 6 מגיעים לקריאת שמע, שענינה ההתבוננות ב"אחד", שז' הרקיעים והארץ וד' רוחות השמים הם בטלים
 7 לאור אין-סוף, אלופו של עולם⁸².

8 יז. ועל-פי-זה יובן הענין ד"נעליכם ברגליכם" שהוצרך להיות ביציאת מצרים:

9 יציאת מצרים היתה הקדמה למתן-תורה, כמו שכתוב⁸³ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
 10 האלקים על ההר הזה". וכדי שיהיו ראויים לגילוי הנעלה דמתן תורה, צוה הקדוש-ברוך-הוא שיהיה
 11 הענין ד"נעליכם ברגליכם", היינו, שיהיה הפסק בינם ובין הארץ, בדוגמת הקדמת ה"מנעלים" ל"קורות
 12 ביתו", שעל-ידי-זה יהיו ראויים לקבלת התורה.

13 ובדוגמת הענין דמתן תורה שבכל יום, כמו שכתוב בנוסח ברכת התורה "אשר בחר בנו מכל העמים
 14 ונתן לנו את תורתו": לכל לראש צריך להיות הענין ד"בחר בנו מכל העמים", שיהודי נבחר ומובדל מכל
 15 העמים, ואין לו שייכות לעולם - "מנעלים לרגליו"; ולאחרי כן יכול להיות הענין ד"נתן לנו את תורתו".

16 וכיון שהענין ד"נעליכם ברגליכם" הוא הכנה לקבלת התורה, שזוהי התכלית דיציאת מצרים - אין
 17 זה ענין צדדי, אלא ענין עיקרי ביציאת מצרים.

18 יח. והענין ד"נעליכם ברגליכם" בשעת יציאת מצרים - היה בתור שכר על עבודתם של ישראל
 19 במצרים שהיתה מעין השכר:

20 בהיות בני ישראל במצרים היו מובדלים מן המצריים - לא רק בכך ש"הטיל הקדוש-ברוך-הוא שמו
 21 עליהם וכו'"⁸⁴, אלא גם בכך ש"לא שינו" ונזהרו בכל ד' הענינים שנימנו במדרשי רז"ל⁸⁵. ועל-ידי-זה
 22 שהיו מובדלים מן המצריים, היו מובדלים גם מכל העמים, שהרי מצרים היתה אז מושלת בכיפה על כל
 23 העולם כולו⁸⁶.

24 ועל זה בא השכר, שבשעת יציאת מצרים היה הענין ד"נעליכם ברגליכם" - שמבלי הבט על כך
 25 שהלכו "במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב גו'" בגשמיות וברוחניות, הבדיל הקדוש-ברוך-הוא
 26 אותם על-ידי עשיית דבר המפסיק בינם ובין המדבר.

27 יט. וכשם שביציאת מצרים היה הענין ד"נעליכם ברגליכם" - כמו כן יהיה הענין ד"והדריך בנעלים"
 28 בגאולה העתידה:

29 לכאורה, הנה כשם שלעתיד-לבוא לא יהיה צורך במנעלים בגלל חשש מקוצים וברקנים או נחשים,
 30 שהרי "לא ירעו ולא ישחיתו גו'" (כנזכר לעיל סעיף י"ג) - כמו כן לא יהיה צורך בדבר המפסיק בין
 31 האדם ובין הארץ, דכיון שהארץ עצמה תהיה במעמד ומצב ש"מלאה הארץ דעה את הוי'"⁶⁰, אם כן מהו
 32 הצורך בהבדלה מן הארץ.

33 לעתיד-לבוא יקויים היעוד "לתקן עולם במלכות שדי"⁸⁷, על-ידי-זה שיהיה בעולם גילוי אלקות,
 34 ועד להגילוי דשם הוי', כמאמר רז"ל⁸⁸ "לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה נכתב ביו"ד ה"י ונקרא
 35 באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד, נכתב ביו"ד ה"י ונקרא ביו"ד ה"י . . כשאני נכתב אני נקרא".

(85) ראה מכילתא בא יב, ו. ויק"ר פל"ב, ה.

(86) מכילתא בשלח יד, ה. תרגום שני מג"א בתחלתו.

(87) נוסח התפלה - "ועל כן נקוה".

(88) פסחים נ, א.

(81) ברכה לג, ד. סוכה מב, א.

(82) ראה סמ"ק הובא בב"י או"ח סס"א. שו"ע ואדה"ז שם
 ס"ו. לקו"ת תזריע כג, ג. ובכ"מ.

(83) שמות ג, יב. וראה שמו"ר פ"ג, ד. פרש"י עה"פ.

(84) פרש"י פינחס כו, ה. וראה יל"ש תהלים רמז תתעט.

והרי החילוק בין שם אד' לשם הוי' הוא, שאד' הוא מלשון אדנות⁸⁹, והיינו, שהקדוש-ברוך-הוא הוא
'בעל הבית' על כל העולם, אבל אף-על-פי-כן, העולם הוא מציאות בפני עצמו, ובדוגמת אדון ועבד
שהם ב' דברים נפרדים; מה-שאי-כן שם הוי' שענינו היה הוה ויהיה כאחד, היינו, שבגדר הזמן (היה
הוה ויהיה) גופא הרי זה באופן שלמעלה מהזמן (כאחד), והיינו, שלא זו בלבד שאלקות הוא 'בעל הבית'
על העולם, אלא שהעולם עצמו הוא אלקות, שלכן הנה הזמן עצמו הוא למעלה מהזמן.
אמנם, למרות זיכוך העולם לעתיד-לבוא, יהיה גם אז הענין ד"הדריך בנעלים":
לעתיד-לבוא כאשר העולם יהיה בתכלית הזיכוך - יהיו בני ישראל במדריגה נעלית עוד יותר.
ועל-דרך מה שכתוב⁹⁰ "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתיים כאור שבעת
הימים", והיינו, שאף-על-פי שאור הלבנה יגדל להיות כמו אור החמה עכשיו, הנה אור החמה
דלעתיד-לבוא יהיה גדול יותר⁹¹.
ולכן, אף שלעתיד-לבוא כתיב⁹² "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", אין זה מגיע להעילוי
שיהיה אז אצל בני ישראל, שלכן הנה גם אז יהיה הענין ד"בחר בנו מכל העמים".
וזהו גם שלעתיד-לבוא כתיב⁹³ "ועמדו זרים ורעו צאנכם":
"זרים" - לא קאי על אומות העולם כפי שהם ב'ציור' שבזמננו, שהרי לעתיד-לבוא יקויים היעוד⁹⁴
"את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", אלא הכוונה היא על אומות העולם כפי שיהיו לאחר ש"אהפוך
אל עמים גו' לעבדו שכם אחד".
ואף-על-פי-כן, הנה לא זו בלבד שיהיו למטה במדריגה מבני ישראל, אלא עוד זאת, שיהיו בריחוק
שבאין-ערוך, ועד כמו דבר זר לגמרי - "זרים", ותפקידם יהי' - "ורעו צאנכם", ואילו לענינים היותר
פנימיים, לא תהיה להם שייכות.
ועל-פי-זה מובן, שגם לעתיד-לבוא, כאשר יזדכך עולם הזה הגשמי עד ש"מלאה הארץ דעה את הוי'",
- והרי ענין זה גופא יהיה על-ידי בני ישראל, שכן, אף-על-פי שבני-ישראל מובדלים מן העולם,
הרי ידוע המשל שכאשר פועלים באדם הגבהת הראש, אזי נגבהים בדרך ממילא כל חלקי הגוף, עד
לעקביים, כולל גם המנעלים, ואפילו כל מה שנדבק תחת המנעלים -
הנה גם אז יהיה הענין ד"הדריך בנעלים" כדי להפסיק בין עקב הרגל של איש ישראל ובין הארץ,
וכידוע⁹⁵ שגם בענין של מחיצה והבדלה יש כמה דרגות: בין טמא לטהור, בין קודש לחול, ובין טוב
ליותר טוב.
כ. וענין "והדריך בנעלים" בגאולה העתידה יהיה על-ידי עבודתנו עתה בזמן הגלות - עבודה כזו
שהיא מעין השכר ד"הדריך בנעלים":
יהודי צריך לדעת, שאף-על-פי שנמצא בגלות בין העמים, וכל ההשפעות הגשמיות שמושפעות אליו
באים באמצעות ע' השרים, על-ידי השר של המדינה שנמצא בה, אף-על-פי-כן, צריך להיות ניכר שהוא
יהודי; עליו להיות מובדל מן העולם - "אתה בחרתנו מכל העמים".
וענין זה צריך להיות לא רק בפנימיותו, אלא באופן ש"ראו כל עמי הארץ כי שם הוי' נקרא עליך"⁹⁶,
היינו, שאפילו אומות העולם צריכים לראות ששייך ל"זרע ברך הוי'"⁹⁷, וצריכים לראות זאת לא רק
ב"תפילין שבראש"⁹⁸, במוח ולב, אלא גם בעקביים, והיינו, שגם כאשר עוסק בעובדין דחול, באמצעות

(93) ישע' סא, ה.

(94) זכרי' יג, ב.

(95) ראה גם תו"א לך לך יג, א. דרמ"צ ז, ב.

(96) תבוא כח, יו"ד.

(97) ישע' סא, ט.

(98) ראה ברכות ו, א.

(89) ראה טושו"ע ואדה"ז שבעה ערה 78. שעהיה"א שבעה ערה

77.

(90) ישע' ל, כו.

(91) ראה סד"ה ויהי אור הלבנה בלקו"ת צו יו"ד, א. רד"ה

והי' אור הלבנה תרס"ז (המשך תרס"ו ע' תט).

(92) צפנ"ג ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

- 1 העקביים (שהרי הכחות הנעלים הם באופן שמלכתחילה אין להם שייכות לארציות, אפילו לא באופן
2 שיש דבר המפסיק ביניהם), הרי זה באופן שיש "מנעלים לרגליו", היינו, שהוא מובדל מהם, ועושה
3 אותם רק בגלל היותו "אנוס על פי הדיבור" (כנזכר לעיל סעיף ט"ו).
- 4 וכאשר נועל מנעלים לרגליו - הרי מלבד הריוח שיש לו עתה, שהמנעלים מגינים עליו לא רק מסכנת
5 הנחשים, אלא גם מקוצים וברקנים, הנה עוד זאת, שעל-ידי-זה יזכה לקיום היעוד "והדריך בנעלים"
6 לעתיד-לבוא - שגם כאשר יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", ו"מלאה הארץ
7 דעה את הוי'", אזי יהיו בני ישראל בהבדלה מן העולם.
- 8 כא. והנה, ב'ספר חרדים' מצינו חלוקת המצוות לפי שייכותם לאברי גוף האדם, ונימנו שם המצוות
9 התלויות ברגל. וביניהם יש גם ענין הריצה לכל דבר מצוה⁹⁹, שהריצה היא ברגל, ובפרטיות יותר - בעקב
10 שברגל.
- 11 ובנוגע לענינו:
- 12 כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר תיקן והנהיג שבכל ה'מים טובים', מועדים לשמחה, ילכו
13 לבתי-כנסיות כדי לשמח יהודים, והרי קיום תקנה זו קשור עם ענין ההליכה על-ידי העקב שברגל.
- 14 ובנוגע להליכה זו - הנה כיון שקודם שמגיעים לבתי-כנסיות צריכים לעבור באמצע חלק מעולם הזה
15 שאינו קדושה, לכן יש צורך ב"מנעלים", כדי שלא ידבק בו מהענינים הארציים שבאמצע. והיינו, שאף
16 שזוהי הליכה לדבר מצוה, מכל-מקום כאשר נמצאים בדרך, קודם שמגיעים לדבר מצוה, יש צורך בענין
17 המנעלים;
- 18 אבל כאשר מגיעים כבר לבתי-כנסיות ונפגשים עם יהודים - אזי צריך להסיר את המנעלים והמחיצות,
19 כי: (א) נמצאים בבית-כנסת, "מקדש מעט"¹⁰⁰, והרי בבית המקדש היו צריכים לילך דוקא בלי מנעלים,
20 בכדי שלא יהיה דבר החוצץ בינו לבין המקדש¹⁰¹. ועל-דרך מה שכתוב¹⁰² "של נעליך מעל רגליך כי
21 המקום גו' אדמת קודש הוא". (ב) כאשר נפגשים עם יהודי ומדברים עמו כו', צריך להסיר את המחיצות
22 ולהתאחד עמו - "ואהבת לרעך כמוך"¹².
- 23 כב. (וסיים כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א:)
- 24 כל אלו שקיימו את תקנת כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר והלכו למקומות רחוקים [בגשמיות, אבל
25 לא ברוחניות חס-ושלום, וכאמור, שכאשר פוגשים יהודים בבתי-כנסיות צריך להסיר את כל המחיצות],
26 כדי לשמח יהודים בחג הפסח,
- 27 - וכיון שחג הפסח הוא ראש לרגלים², תהיה הליכה זו התחלה טובה להליכה גם בכל שאר המועדים
28 לשמחה -
- 29 יאמרו "לחיים" וינגנו ניגון שמחה, מתוך החלטה טובה לקיים תקנה זו גם בשאר הרגלים, ומתוך
30 שמחה וטוב לבב.
- 31 וזו תהיה הכנה להיעוד "והדריך בנעלים" שיהיה בגאולה האמיתית והשלמה על-ידי משיח צדקנו,
32 בקרוב ממש.
- 33 [אחד המסובים אמר "לחיים" עבור יהודי רוסיא, ואחר-כך הורה כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א לאחד
34 האורחים מיהודי רוסיא שיאמר "לחיים", וניגנו "הושיעה את עמך", וכבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א
35 עמד מלא קומתו ורקד על מקומו בשמחה גדולה].

* * *

(101) ראה זכאים טו, ב. רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ה הי"ז.
(102) שמות ג, ה.

(99) ראה ספר חרדים חלק מ"ע מד"ק ומד"ס פ"ו.
(100) יחזקאל יא, טז. וראה מגילה כט, א.

כג. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל ונחה עליו רוח הוי' (הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א).¹
2

* * *

כד. בהמשך להמדובר לעיל³⁹ אודות הענין המיוחד בשנה זו, שחג הפסח מתחיל ביום השבת (ובמילא גם סיומו של חג הפסח, אחרון של פסח, הוא ביום השבת) - יש להתעכב על ענין נוסף המיוחד בשנה זו, שהיא שנת העיבור (ששייך במיוחד לחג הפסח, כדלקמן),
ונקראת גם "שנה תמימה", כדרשת חז"ל (במסכת ערכין¹⁰³) על הפסוק¹⁰⁴ "עד מלאת לו שנה תמימה" (גבי מכירת בתי ערי חומה), "כשהוא אומר תמימה, להביא את חודש העיבור" (שאם היתה שנה מעוברת אינה נחלטת עד שלשה עשר חודש).
8

ועל-פי תורת הבעל-שם-טוב¹⁰⁵ שמכל ענין צריך ללמוד הוראה בעבודת ה' - יש לבאר ההוראה בעבודת האדם שלמדים מהענין דשנת העיבור, שנה תמימה.
10

כה. ויובן זה מתוכן ענין שנת העיבור כפשוטו¹⁰⁶ - שעל ידה משתווה החילוק שבין שנת הלבנה לשנת החמה, ש"יתירה שנת החמה על שנת הלבנה קרוב מאחד עשר יום"¹⁰⁷ :
12

"ישראל מונין ללבנה¹⁰⁸ - "המאור הקטן"¹⁰⁹, כי גם בני ישראל הם במעמד ומצב של קטנות - "אתם המעט מכל העמים"¹¹⁰, "יעקב הקטן שמואל הקטן דוד הקטן"¹¹¹, ולכן הסדר הוא ש"קטן מונה לקטן"¹¹², שזהו מנין חדשי השנה, שהם חדשי הלבנה, החל מחודש ניסן, עליו נאמר¹¹³ "החודש הזה לכם ראש חדשים".
16

אמנם, ישנו גם הציווי "שמור את חודש האביב"¹¹⁴, "כדי שיהיה פסח בזמן האביב"¹¹⁵ [ועל-דרך-זה בנוגע לשאר המועדים, שחג השבועות צריך להיות בזמן הקציר והביכורים, וחג הסוכות בזמן האסיף, אלא שהציווי "שמור גו'" נאמר בנוגע לחג הפסח דוקא], והרי זמן האביב [ועל-דרך-זה זמן הקציר וזמן האסיף] תלוי במהלך השמש.
20

ועל זה נותנת התורה עצה - להוסיף עוד חודש אחת לב' או ג' שנים: "כשיתקבץ מן התוספת הזאת (י"א יום שיתירה שנת החמה על שנת הלבנה) כמו שלושים יום או פחות מעט או יותר מעט, מוסיפין חודש אחד ועושים אותה השנה שלשה עשר חודש, והיא הנקראת שנה מעוברת"¹⁰⁷, "ואין מוסיפין לעולם אלא אדר .. ולולי הוספת החודש הזה, הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות הגשמים"¹¹⁶ (ולדעת כמה מוני המצוות - מצוות-עשה לעבר השנים כדי שיהי' חג הפסח בחודש האביב¹¹⁷).
25

וכמו כן שנה זו, שהיא שנה ששית למחזור קטן של י"ט שנה, היא שנה מעוברת, כפי שמבאר הרמב"ם בהלכות קידוש החודש¹¹⁸ שכל מחזור של תשע עשרה שנה יש בו שבע שנים מעוברות (שנה השלישית ושנה הששית וכו') ושתיים עשרה שנים פשוטות, ובסיום המחזור משתנים שני החמה עם שני הלבנה.
29

ונמצא, שענינה של שנת העיבור, שנקראת שנה תמימה, הוא - שעל-ידי הוספת חודש העיבור נשלם החסרון של שנת הלבנה לגבי שנת החמה.
31

(111) ראה חולין ס, ב.

(112) ב"ר פ"ו, ג. וראה חדא"ג מהרש"א לסוכה שם.

(113) בא יב, ב.

(114) פ' ראה טז, א ובפרש"י.

(115) רמב"ם שם פ"ד ה"ב.

(116) שם ה"א.

(117) ראה רמב"ן ובה"ג - הובאו במכתב י"א ניסן שנה זו

בהערה (אג"ק חכ"ג ס"ע שם ואילך).

(118) פ"ו ה"י"א. רפ"י.

(103) לא, א (במשנה) ובפרש"י. וראה גם יהל אור ע' סז.

(104) בהר כה, ל.

(105) ראה חתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרכ"ג

ואילך. וש"נ (נעתק ב"היום יום" ט אי"ר).

(106) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 70. וש"נ.

(107) רמב"ם הל' קידוש"ח פ"א ה"ב.

(108) סוכה כט, א.

(109) בראשית א, טז.

(110) ואתחנן ז, ז.

- 1 ועוד פרט בזה - שלא זו בלבד שנשלם החסרון שנחסר בעבר, אלא עוד זאת, שעל-ידי-זה ניתוסף
2 מספר ימים בתור "מקדמה" על העתיד, לשנה הבאה.
- 3 ולהעיר, שגם בסיום מחזור קטן של י"ט שנה שמשותפים שני החמה עם שני הלבנה, הרי חודש העיבור
4 האחרון הוא חודש אדר של שנה הי"ט, ולאחריו יש עוד חצי שנה, ששה חדשי הלבנה, שבכל אחד מהם
5 נחסר כמעת-לעת לגבי מהלך החמה, ונמצא, שכ"ד ימים של חודש העיבור משלימים את החסרון שנחסר
6 בעבר, ואילו ששה ימים האחרונים שבו הם בשביל העתיד, להשלים את החסרון של ששה החדשים
7 שלאחרי זה.
- 8 [ועל-דרך-זה מצינו בענין נוסף בשנה שלימה:
- 9 בנוגע לסדר החדשים המלאים והחסרים, הנה "שני החדשים שהם מרחשון וכסלו . . שנה שיהיה בה
10 שני חדשים אלו מלאים היא שנקראו חדשיה שלמים, ושנה שיהיו . . חסרים נקראו חדשיה חסרין, ושנה
11 שיהיה בה מרחשון חסר וכסלו מלא נקראו חדשיה כסדרין"¹¹⁹.
- 12 וכיון שגם בשנה כסדרה (כאשר מרחשון חסר וכסלו מלא) אין חסרון (שהרי רק כאשר שניהם חסרים
13 נקראת שנה חסרה), הרי מובן, שבשנה שלימה (כאשר שניהם מלאים) נעשה לא רק שלימות החסרון
14 שנחסר בעבר, אלא גם הוספה על העתיד¹²⁰].
- 15 כו. ומזה למדים הוראה בעבודת האדם:
- 16 החילוק שבין חמה ללבנה הוא - שבחמה אין שינויים, ואילו בלבנה יש שינויים, שלפעמים הולכת
17 ומתמעטת ולפעמים הולכת ומתמלאת.
- 18 ועל-דרך-זה בנוגע לבני ישראל שנמשלו ללבנה - נוסף לכך ש"אתם המעט מכל העמים", מעט בכמות
19 לגבי ריבוי הכמות של אומות העולם, כפי שהיה בכל הדורות, כולל גם בימי שלמה כאשר בני ישראל
20 היו במעמד ומצב ד"קיימא סיהרא באשלמותא"¹²¹, ומכל הארצות באו והביאו מתנות כו'¹²², הרי גם אז,
21 כשהסתכלו בעיני בשר על הכמות בלבד, ראו שבני ישראל הם מתי מספר לגבי ה"רוב עם" שמחוץ לבני
22 ישראל - שיש בהם שינויים של עליות וירידות, כפי שרואים בדברי ימי ישראל במשך כל הדורות.
- 23 ועל-דרך-זה בכל אדם, שיש אצלו ענינים שאין בהם שינויים, ויש אצלו ענינים שהם באופן של עליות
24 וירידות, ולדוגמא: בנוגע לג' הדברים שבהם משתנה אדם לבהמה, כמו אכילה ושתייה¹²³ - אין שינויים
25 בין קטנותו נעורותו וזקנותו, שהרי מהרגע הראשון שנולד ועד לרגע האחרון במשך כל ימי חייו זקוק
26 הוא לאכילה ושתייה [אמנם יש ביכולתו להתענות למשך זמן מסוים, אבל זהו באופן שמכריח וכופה את
27 עצמו לעשות היפך טבעו כו']; ואילו בנוגע לכחותיו הפנימיים, כמו כח השכל - הרי "עיר פרא אדם
28 יולד"¹²⁴, ואחר-כך כשהולך וגדל אזי מתפתח כח שכלו והבנתו עד לימי הזקנה, ובימי הזקנה גופא יש
29 חילוקים בין זקני תלמידי חכמים לזקני עמי הארץ כו'¹²⁵, והיינו, שיש בזה שינויים, עליות וירידות.
- 30 ועל-דרך-זה יש חילוק בין ענינים שאין בהם שינויים (חמה) לענינים שיש בהם שינויים (לבנה) -
31 בעבודת ה':
- 32 אצל איש ישראל ישנם ענינים שמזעזעים אותו ("עס גיט אים אַ טרייסל"), ולדוגמא: כאשר מדובר
33 אודות ציווי מפורש בשולחן-ערוך ועל-אחת-כמה-וכמה בתורה-שבכתב - הרי בודאי לא שייך בזה
34 שינויים; אבל כאשר מדובר אודות ענין שהוא רק מדרבנן, דקדוק קל של דברי סופרים - אזי יתכן
35 שבמקום שמכירים אותו הרי הוא מקפיד ונוזהר בזה, מה-שאין-כן בהיותו בדרך, במרחקים, במקום שאין
36 מכירים אותו, אזי עלול לוותר ולא להקפיד על חלב ישראל ופת ישראל. - הוא יודע אמנם שאצל

(122) ראה מלכים-א ה ואילך. שם יו"ד.

(123) ראה חגיגה טז, א.

(124) איוב יא, יב.

(125) ראה משנה סוף קנים.

(119) שם פ"ח ה"ו.

(120) ראה גם "פירוש" לרמב"ם שם ה"ה.

(121) זח"א קנ, רע"א. רכג, א"ב. רכה, סע"ב. ועוד. וראה גם

שמור"ר פט"ו, כו.

הקדוש־ברוך־הוא אין שינויים, שנמצא בשוה בביתו ובדרך כו', אבל אף־על־פי־כן, אצלו יש שינויים, עליות וירידות.

וענין זה הוא בב' הקצוות: גם קל שבקלים, שכל הענינים אצלו הם באופן של עליות וירידות - הנה כאשר בא לענין שנוגע לנקודת היהדות, אזי מוסר נפשו על קדושת השם (כמבואר בתניא¹²⁶); ולאידך גיסא - "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא"¹²⁷, אמנם לא בענין המפורש בתורה שבכתב ותורה שבעל־פה, אבל בענין של הידור מצוה בלבד - אם רק אין בזה חילול השם, כדברי רב: "היכי דמי חילול השם .. כגון אנא אי שקילנא בשרא מטבחא ולא יהבינא דמי לאלתר"¹²⁸, אבל במקום שאין מכירים אותו, ובמילא לא יהיה בזיון וזלזול התורה, יכול לוותר על זה.

ולהוסיף, שגם בנגלה דתורה רואים שיש ענין של שינויים:

איתא במשנה¹²⁹ ומבואר בירושלמי¹²⁹ ש"עם הארץ אינו משקר בשבת", ולכן יכולים לסמוך על דבריו בנוגע לדמאי כו'. ולכאורה אינו מובן - דממה־נפשך: כיון שאסור לומר דבר שקר, כציווי התורה "מדבר שקר תרחק"¹³⁰, מהו החילוק בין יום השבת לימות החול; ואם ביום חול ביכלתו לומר דבר שקר למרות האיסור שבדבר (שאינו שייך אליו...) - מדוע בשבת אינו משקר?!

אך הענין הוא - שביום השבת מתעלה העולם כולו, ולכן מתעלה גם הוא, ועילוי זה מתבטא בכך שמתירא לומר דבר שקר, מה־שאינ־כן בימות החול כו'.

ועל־דרך־זה יש שינויים בכמה ענינים בכללות העבודה בכל יום: בשעת התפלה ולימוד התורה הרי הוא נמצא במעמד ומצב נעלה, בבחינת שבת ("א שבת־דיקער"), כראוי ליהודי; אבל לאחר התפלה, בצאתו לרחוב לעסוק בעניני פרנסה, שאז צריך להתמודד עם ה"תחרות" שמתנהלת מסביב - איך יכול להזהר ולשמור על כל פרטי הדקדוקים שנתבארו ב"שולחן ערוך" חושן־משפט בנוגע לדיני השגת גבול, או בנוגע לאבק לשון הרע וכיוצא בזה, בה בשעה שצריך לדאוג לפרנסתו ופרנסת בני ביתו? ...!

כז. וכיון דאתינן להכי, יש להעיר גם בנוגע להיתר הכי גדול שבעולם שנתחדש במדינה זו:

יש ענין בלתי־רצוי שגם אם הוא לא יעשה זאת, יתקיים הדבר בלא־הכי (כפי שהתפרסם בעיתון שישנם כבר האמצעים הכספיים הדרושים לכך), ואם כן, מה החסרון בכך שהוא ינצל זאת כדי להשיג פרנסתו?!

ואדרבה - יש לו ראיות שונות ומשונות שהוא צריך לעשות זאת: גם אם הוא לא יעשה זאת, הרי יהיה הדבר בעולם, ובלשון חז"ל¹³¹: "אי אפשר לעולם בלא בורסקי", וכיון שכן - טוען הוא - מוטב שייעשה הדבר על ידו, כי בנוגע אליו - הרי להיותו בבחינת כהן גדול ששימש שמונים שנה, וכבר עברו רוב שנותיו, לא ישפיע הדבר לרעה; וגם בנוגע לעולם - הרי כשייעשה הדבר על ידי אחרים, אזי יהיה הרע במילואו, ואילו כשייעשה הדבר על ידו, אזי ישתדל למעט את הרע עד כמה שאפשר - שלא תהיה עבירה גדולה, אלא עבירה ממוצעת או עבירה קטנה; ובינתיים תהיה גם תועלת עבורו - בנוגע לעניני פרנסה... ובודאי ינצל זאת עבור עניני יהדות, כמו הוספה בצדקה וכיוצא בזה.

כאשר שואלים אותו: האם גם בהיותו בשיבה היה סבור כך - הרי הוא מזדעזע... בודאי לא היה מעלה על דעתו מחשבה כזו. ואם כן, מה נשתנה עכשיו - הרי התורה היא נצחית¹³² (וכמודגש בנוסח ברכת התורה: "נותן התורה", לשון הוה¹³³), ומצוותיה נצחיות הן, כולל גם הציווי ד"לפני עור"¹³⁴. ואפילו לפי הדעה¹³⁵ שהאיסור ד"לפני עור" מן התורה הוא רק "בתרי עברי נהרא", הרי לכל הדעות יש בזה איסור דרבנן¹³⁶, כיון שהוא ה"ממוצע" שעל ידו נעשה האיסור.

(126) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(127) של"ה כה, א. לקו"ת תזריע כג, א. ובכ"מ.

(128) קדושים יט, יד.

(129) ע"ז ו, ריש ע"ב.

(130) ראה ר"ן ע"ז שם. תוד"ה בבא - שבת ג, רע"א.

(126) פי"ד. פי"ח ט.

(127) קהלת ז, כ.

(128) יומא פו, א. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ה.

(129) דמאי רפ"ד.

(130) משפטים כג, ז.

(131) פסחים סה, רע"א. וש"נ.

1 ולהעיר גם מביאור אדמו"ר הזקן באגרת הקודש¹³⁷ בענין שמעי בן גרא שקלל את דוד, שאף שלהיותו
2 "בעל בחירה .. מתחייב .. על רוע בחירתו, אף-על-פי-כן, על הניזק כבר נגזר מן השמים, והרבה שלוחים
3 למקום, ולא עוד אלא אפילו בשעה זו ממש שמכהו או מקללו מתלבש בו כח ה' ורוח פיו יתברך
4 המחיהו ומקיימו, וכמו שכתוב¹³⁸ כי ה' אמר לו קלל, והיכן אמר לשמעי, אלא שמחשבה זו שנפלה
5 לשמעי בלבו ומוחו, ירדה מאת ה' ורוח פיו המחיה כל צבאם, החיה רוחו של שמעי בשעה שדיבר
6 דברים אלו לדוד, כי אילו נסתלק רוח פיו יתברך רגע אחד מרוחו של שמעי, לא יכול לדבר מאומה,
7 וזהו כי ה' אמר לו בעת ההיא ממש קלל את דוד, ומי יאמר וגו'."

8 ולכאורה היה שמעי בן גרא יכול לעשות חשבון, שגם אם הוא לא יקלל את דוד, הרי ימצא מישהו
9 אחר שיקלל אותו, ואם כן, מוטב שתהיה הקללה על ידו, בהיותו תלמיד חכם וכו' (כדאיתא בגמרא¹³⁹
10 גודל הפלאת מעלתו), מאשר על-ידי מישהו אחר שאינו במעלה זו, שאז מי יודע באיזה אופן תהיה
11 הקללה. ואף-על-פי-כן, היה זה ענין בלתי רצוי, ועד שנתחייב מיתה על זה!

12 ועל-דרך-זה בנדון-דידן - שגם כאשר טוען שכוונתו רצויה, כדי להמעיט בדבר הבלתי-רצוי (שיהיה
13 כמו קללת שמעי), אין לו לדחות את עצמו ("שפאָרן זיך") להיות השליח שעל ידו ייעשה דבר שהוא
14 היפך הקדושה, הטוב והרצוי כו'.

15 כח. ובנוגע לענינו - הנה כאשר כל אחד יתבונן בחייו, יווכח, שגם אצלו יש ענין של שינויים כו',
16 אלא, ש"לא ברשיעי עסקינן"¹⁴⁰, כך, שכאשר מדובר אודות ענין שאין לו היתר, בודאי לא יעלה על
17 דעתו לעשותו, ובזה אכן לא נשתנה מכמו שהיה בישיבה כו'; אבל יש ענינים שבהם נשתנה מכמו שהיה
18 בישיבה - שאז היה בעולם הזה הגשמי, ואילו עתה נמצא הוא בעולם הזה החומרי... במעמד ומצב שהעולם
19 הוא בפשיטות ואלקות הוא בהתחדשות¹⁴¹.

20 ולדוגמא: בהיותו בישיבה, היתה שייכותו ל"פרה" ו"חמור" אך ורק בלימוד הסוגיא ד"המחליף פרה
21 בחמור"¹⁴², שעל-ידי-זה מקיים מצות תלמוד תורה; ואילו עתה, מתעסק בפרה וחמור כפשוטם.

22 ובזה גופא יכולה להיות ההתעסקות עם פרה וחמור באופן של רשות, ועד ש"כל מעשיך יהיו לשם
23 שמים"¹⁴³ ו"בכל דרכיך דעהו"¹⁴⁴; אבל יכול להיות גם מצב שאינו אוחד בדרגא זו, אלא הנהגתו היא
24 כפי המתחייב מצד נפשו הבהמית, ובפרט אם הוא גם להוט אחר תאוות הממון וכו'.

25 ומובן, שבאופן כזה ההתעסקות היא לא רק עם פרה וחמור גשמיים שאפשר למששם בידים, אלא
26 פרה וחמור ששייכים לקליפות, ועד לג' קליפות הטמאות - בריחוק הכי גדול מפרה וחמור כפי שהם
27 בגמרא ובפירוש התוספות וב"שולחן ערוך" חושן-משפט.

28 וזהו כללות החילוק שבין חמה ולבנה בעבודת האדם - שיש ענינים שבהם לא שייך שינויים, החל
29 מנקודת היהדות, ועל-דרך-זה בכמה ענינים בעבודה בפועל שבהם מתנהג בעולם כמו בהיותו בישיבה,
30 בבית-הכנסת ובית-המדרש; ויש ענינים שבהם יכולים להיות שינויים כו', כמו הלבנה שלפעמים היא
31 מלאה ולפעמים היא חסרה, ועד למעמד ומצב שבענינים מסויימים מתנהג באופן שלא ניכר החילוק בינו
32 לבין אינו-יהודי.

33 כט. ועל זה באה ההוראה משנת העיבור - שכדי להשלים את החסרון של שנת הלבנה לגבי שנת
34 החמה, צריך להוסיף חודש העיבור, שעל-ידי-זה נעשה לא רק מילוי החסרון, אלא גם הוספה יתירה
35 עבור העתיד:

(141) ראה סה"מ תש"ו ע' 30. ועוד.

(142) ב"מ ק, רע"א.

(143) אבות פ"ב מ"ב.

(144) משלי ג, ו.

(137) סכ"ה (קלח, ב).

(138) שמואל-ב טז, יו"ד.

(139) ראה גיטין נט, רע"א. וש"נ.

(140) ראה יומא ו, א. וש"נ.

1 כאשר יש מצב של שינויים, מיעוט וירידה, שזהו ענין של חטא, מלשון חסרון¹⁴⁵ - אזי צריך להיות
2 ענין התשובה לא רק באופן שמכאן ולהבא תהיה הנהגתו כמו קודם החסרון, אלא צריך להוסיף זהירות
3 גדולה יותר,

4 - כמובא באגרת התשובה¹⁴⁶ מה שכתוב ב'תנא דבי אליהו' [ולפנינו הרי זה במדרש¹⁴⁷] "אדם עבר
5 עבירה ונתחייב מיתה למקום, מה יעשה ויחיה, אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק
6 א' ישנה ב' פרקים". וזהו כללות הענין המבואר בספרי מוסר¹⁴⁸, שבעל-תשובה צריך זהירות יתירה בענין
7 שנכשל בו בעבר -

8 כשם שכדי להשלים את החסרון של שנת הלבנה לא די בהוספת מספר הימים החסרים, אלא צריך
9 להוסיף חודש שלם (שהרי "אי אפשר להיות השנה שנים עשר חודש וכך ימים, שנאמר¹¹³ לחדשי
10 השנה, חדשים אתה מונה לשנה, ואי אתה מונה ימים"¹⁰⁷), שעל-ידי-זה ניתוסף במספר הימים יותר
11 מאשר בשנה רגילה.

12 ואז נעשית "שנה תמימה", והיינו, שענין התמימות והשלמות בעבודת ה' ניכר דוקא כאשר היה ענין
13 של חסרון, ואף-על-פי-כן נעשית השלמת החסרון בהוספה יתירה לגבי המעמד ומצב שהיה לפני החסרון.
14 וזהו גם הענין ד"תשובה שלימה":

15 בענין התשובה מבאר רבינו הזקן¹⁴⁹ שיש ב' מדרגות: תשובה תתאה ותשובה עילאה. אמנם, מלשון
16 חז"ל "תשובה שלימה"¹⁵⁰, מובן, שכללות ענין התשובה, גם תשובה תתאה, צריך להיות באופן של
17 שלימות דוקא, ולדוגמא - שהתשובה אינה מפני יראת העונש, שאז התשובה אינה בשלימותה, שהרי
18 לולי יראת העונש, הנה מצד עצמו אוהז הוא במעמדו ומצבו הקודם, שסומך על "כחו ועוצם ידו"¹⁵¹,
19 ולא נוגע לו מאומה כו'.

20 ונוסף לכך, יש בזה גם הרמז שענין השלימות בעבודת ה' הוא דוקא כאשר ישנו ענין התשובה, כי: גם
21 כאשר מדובר אודות מי שנמצא במעמד ומצב ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"¹⁵², ועד לצדיק
22 במדרגת דוד ש"לבי חלל בקרבי"¹⁵³, ולכן אמר "בחנני ה' ונסני"¹⁵⁴ - הרי סוף כל סוף יכול ליפול
23 ממדרגתו כו'; מה-שאין-כן מי שחטא ושב בתשובה, היינו, שהיה אצלו ענין של חסרון, בדוגמת החסרון
24 דשנת הלבנה, והשלים את החסרון, ולא עוד אלא שהוסיף מעט, ועל-אחת-כמה-וכמה אם הוסיף הרבה,
25 כשם שחודש העיבור מוסיף על העתיד - אזי יודעים שעבודתו היא בשלימות.

26 ל. והוראה נוספת מזה שהוספת חודש העיבור קשורה עם "חודש האביב", כדי שיהא חג הפסח
27 בחודש האביב (כנזכר לעיל סעיף כ"ה):

28 נתבאר במכתב הכללי¹⁵⁵ בנוגע לשייכות דיציאת מצרים לחודש האביב ("כי בחודש האביב הוציאך
29 ה' אלקיך ממצרים"¹¹⁴), שחודש האביב הוא הזמן שבו יוצאים ורואים אילנות מלבלין וכו'¹⁵⁶, והיינו,
30 שנעשה חידוש כחות הטבע במילואם ובאופן של התגברות מיום ליום, ולכן, כאשר בחודש האביב פועל
31 יהודי בעבודתו הענין ד"משכו וקחו גו"¹⁵⁷, "משכו ידיכם מעבודה-זרה"¹⁵⁸, לבטל את העבודה-זרה של
32 מצרים שדוגלת בשלטון כחות הטבע כו' - אזי יודעים שאכן היה אצלו ענין היציאה ממצרים.

33 וזהו גם מה שחודש העיבור שייך לחודש האביב - כי גם השלמת החסרון, ענין התשובה, צריך להיות
34 כאשר האדם נמצא בשלימות כחותיו, ולא לאחרי שהזקין ותש כחו כו' - כדרשת רבותינו זכרונם-

(151) ע"פ לשון הכתוב - עקב ח, יז.

(152) תניא רפי"ב.

(153) תהלים קט, כב.

(154) שם כו, ב.

(155) די"א ניסן שנה זו - אג"ק חכ"ג ע' שסה.

(156) ברכות מג, ב.

(157) בא יב, כא.

(158) מכילתא עה"פ. הובא בפרש"י עה"פ שם, ו.

(145) ראה ויצא לא, לט ובפרש"י. ס' שופטים כ, טז.
מלכים-א א, כא ובפרש"י. לקו"ת מטות פב, א. נצבים נא, א.
ובכ"מ.

(146) ספ"ט.

(147) ויק"ר רפכ"ה.

(148) ראה לקו"ש חל"ט ע' 97. וש"נ.

(149) תניא אגה"ת פ"ד ואילך.

(150) נוסח תפלת העמידה דימי החול.

- 1 לברכה¹⁵⁹ על הפסוק¹⁶⁰ "אשרי איש ירא את ה'", "אשרי מי שעושה תשובה כשהוא איש" (כשהוא בחור
- 2 בכחו .. קודם ימי הזקנה), וכדאיתא בגמרא¹⁶¹ "היכי דמי בעל תשובה .. כגון שבאת לידו דבר עבירה
- 3 פעם ראשונה ושניה וניצל הימנה .. באותה אשה באותו פרק באותו מקום", והיינו, שעומד בכח גופו
- 4 בכל תוקף רתיחת הדמים, ואף-על-פי-כן עומד בנסיון כו' - שאז יודעים שהתשובה היא בשלימותה.
- 5 לא. וכאשר חג הפסח הוא בחודש האביב (על-ידי הוספת חודש העיבור), אזי נעשים גם שאר ה'מים
- 6 טובים' בזמנם - חג השבועות בזמן הקציר, וחג הסוכות בזמן האסיף:
- 7 כאשר ישנו הענין ד"משכו ידיכם מעבודה-זרה", היינו, שאינו מתפעל מהעבודה-זרה של המדינה גם
- 8 בהיותה בתקפה, ומתנהג באופן הפכי, "קחו לכם צאן של מצוה"¹⁵⁸ - הרי זה פועל ומשפיע על כללות
- 9 העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות, שזהו ענינם של חג השבועות - "זמן מתן תורתנו", וחג הסוכות,
- 10 חג האסיף, "באספך מגרנך ומיקבך"¹⁶², אסיפת הפירות - "מאי פירות מצוות"¹⁶⁰,
- 11 כולל גם בפרטיות יותר בנוגע ללימוד התורה גופא - הן ההשגה בתורה לפני ריבוי היגיעה, בדוגמת
- 12 תבואת השדה (ענינו של חג הקציר) שצומחת ללא ריבוי יגיעה, והן ההשגה בתורה שלאחרי ריבוי
- 13 היגיעה, עד ש"קאי אדעתיה דרביה"¹⁶³, בדוגמת צמיחת הפירות (ענינו של חג האסיף) לאחר ריבוי
- 14 יגיעה.
- 15 ובאופן כזה נמשך מהענין ד"משכו וקחו לכם" עד ל"עצרת תהיה לכם"¹⁶⁴ - "יהיו לך לבדך ואין
- 16 לזרים אתך"¹⁶⁵ - המשכת כל טוב רוחני וכל טוב גשמי לנפש האלקית ועל ידה גם לנפש הבהמית ולגוף,
- 17 וזוכים לשנה טובה ומבורכת בגשמיות וברוחניות גם יחד.
- * * *
- 18 לב. על הפסוק¹⁵⁷ "משכו וקחו לכם גו'" - יש מקשים:
- 19 כיון שנאמר "קחו לכם צאן גו' ושחטו הפסח", בה בשעה שהצאן היה ה"עבודה-זרה" של מצרים¹⁶⁶
- 20 - הרי בדרך ממילא לא היו שייכים כבר לעבודה-זרה, ואם כן, לשם מה צריך הכתוב להוסיף ולהקדים
- 21 תיבת "משכו", שפירושה "משכו ידיכם מעבודה-זרה"¹⁵⁸, ורק אחר-כך "וקחו"?
- 22 ומשמעות הדברים - שהענין ד"קחו לכם גו'" לאמיתו אינו יכול להיות ללא ההקדמה ד"משכו ידיכם
- 23 מעבודה-זרה".
- 24 והביאור בזה - בפשטות - על-פי הכלל בדרכי התשובה, שכדי שהתשובה תהיה כדבעי, לא די לתקן
- 25 מקצת מהענינים שקלל, אף אם זהו החלק העיקרי, ואילו שאר הדברים ישארו כמו שהם, אלא התשובה
- 26 והתיקון צריך להיות בנוגע לכל הענינים.
- 27 לא די בהתעוררות כללית בלבד, ללא שימת-לב לענינים פרטיים, בחשבו, שכיון שנעשה בעל-תשובה,
- 28 אזי נשתנה לגמרי ונעשה מציאות חדשה ("א נייער מענטש")¹⁶⁷, אלא יש צורך להתבונן ולשים לב גם
- 29 לפרטי הענינים - כל פרטי הענינים שעבר על רצון העליון, החל מענינים המפורשים בתורה שבכתב,
- 30 ועד להענינים ד"כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש", שגם הם ניתנו למשה מסיני¹⁶⁸.
- 31 וכפי שמצינו בהלכה, שהגזול את חברו, הנה גם לאחר שמתחרט על מעשיו ושב בתשובה כו',
- 32 צריך להחזיר את הגזילה, גם כאשר מדובר אודות "שוה פרוטה" בלבד, ועד ש"יוליכנו אחריו אפילו
- 33 למדי"¹⁶⁹.

(165) משלי ה, יז. וראה שמו"ר פט"ו, כג.

(166) פרש"י ויגש מו, לד. וארא ח, כב.

(167) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ב ה"ד.

(168) ראה מגילה יט, ב. ועוד. הנסמן בלקו"ש חי"ט ע' 252.

(169) ב"מ נה, א (במשנה). וש"נ.

(159) ע"ז יט, א (ובפרש"י).

(160) תהלים קיב, א.

(161) יומא פו, ב. וראה רמב"ם הל' תשובה רפ"ב.

(162) פ' ראה טז, יג.

(163) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(164) פינחס כט, לה.

וזהו גם שאמיתית ענין התשובה הוא על-ידי ההתבוננות בהענין ד"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך¹⁷⁰

- אף שלכאורה העיקר הוא שמחליט שמהיום והלאה יתנהג כדבעי, בהתאם לרצונו של הקדוש-ברוך-
הוא, ואף-על-פי-כן יש צורך לחזור ולהתבונן בפרטי הענינים הבלתי-רצויים שהיו בעבר, ולא לחשוב
שהם ענינים טפלים, שיתבטלו בדרך ממילא על-ידי הענין העיקרי.

וזהו מה שנאמר "משכו וקחו לכם צאן גו'":

"צאן" - ה'עבודה-זרה' של מצרים - הם הענינים שהמדינה משתחוה להם כו'; ועל זה נאמר "משכו
וקחו גו'" - שלא די בביטול ושלילת ה'עבודה-זרה' על-ידי-זה שמכאן ולהבא יקח "צאן של מצוה",
אלא יש צורך בהקדמה ד"משכו ידיכם מעבודה-זרה", למשוך ידו מכללות אופן החיים שהביאו לידי
ההנהגה שלא כדבעי, ולעקור את עצמו מהסביבה שבגללה הגיע למעמד ומצב זה.

ואם אינו רואה נחיצות בדבר, וטוען, שדי בכך ש"עמד בנסיון" ושחט את הטלה וביטל את
ה'עבודה-זרה' של מצרים, ושוב לא יזיק לו להשאיר במצרים ולהמשיך להשתייך לחברתם של עובדי
'עבודה-זרה' כו' - אומרים לו, שהסימן לכך שהענין ד"שחטו הפסח" הוא כדבעי, הרי הוא דוקא כאשר
ישנו הענין ד"משכו ידיכם", וכל זמן שאינו עוקר עצמו מהסביבה, ולא עוד אלא שנוח לו ומתענג
בסביבה זו, הרי זה סימן שיש לו עדיין שייכות ל'עבודה-זרה'!

כאשר יהודי שב בתשובה אבל חסר אצלו הרגש ד"רע ומר עזבך את הוי' אלקיך", הרי זו הוכחה
שתשובתו אינה שלימה; וכאשר יש אצלו רגש המרירות, הנה כשמתמרמר על המסובב, צריך להתמרמר
ולשנוא גם את הסיבה שהביאה לידי מסובב זה.

וזהו הענין ד"תשובת המשקל"¹⁷¹ - שבאותה מדה שהיה לו התענוג בעשיית העבירה, במדה כזו צריך
להיות הצער שבהתשובה, כדי לבטל את התענוג שהיה לו על-ידי העבירה; וכאשר חסר בהמשקל,
שהצער אינו במדה זו, אזי חסר גם בתשובה.

לג. ומזה באים לענין נוסף¹⁷²:

לאחרונה נתפשטה במדינה זו "מגיפה" - שיש כאלו שנהנים לערוך "ויכוחים" עם אלו שאינם מודים
בעניני יהדות.

כאשר הויכוח הוא עם אדם מישראל - אזי יש בזה משום מצות "הוכח תוכיח"¹⁷³, ובפרט כשהויכוח
הוא עם אדם כזה שעליו פוסקת הגמרא¹⁷⁴ "אסור לרחם עליו", וכידוע¹⁷⁵ פתגם אדמו"ר נשמתו-עדן
בענין זה: עד כמה גדולה הרחמנות על מי שאפילו התורה אומרת שאסור לרחם עליו...

אבל כאן מדובר אודות ויכוחים עם "מצרים" - שזהו דבר שאין בו תועלת, שהרי מדובר אודות גוי
שאין צורך כלל לגיירו, ואף-על-פי-כן, נהנה לערוך ויכוחים עם הגוי.

ובכן: מהו פשר ההנאה בויכוחים עם גויים? ! - אין זו אלא הוכחה שחסר אצלו בענין ד"משכו ידיכם
מעבודה-זרה", והיינו, שהוודאות בשלילת מציאות ה'לעומת זה' אינה בשלימות אצלו, וכנראה שזוהי
הסיבה שהוא להוט אחר ויכוחים עם הגוי, כדי לנסות לשכנע את עצמו!...

לד. וזהו הטעם ל"דבר פלא" שרואים בענין זה:

אילו היה צורך בויכוחים עם גויים כדי להוכיח את האמת כו' - היה צריך להיות הסדר, שמי שהוא
למדן יותר, ירא-שמים יותר, ונוגע לו יותר "לתקן עולם במלכות שדי"⁸⁷, ישתדל וירדוף יותר אחרי
ויכוחים אלו.

205 ואילך); ש"פ בראשית תשל"ב; וא"ו תשרי תשמ"ח (נעתקו
ב"התקשרות" גליון כג ע' 9 ואילך).

(173 קדושים יט, יז.

(174 ברכות לג, א. וש"נ.

(175 ראה גם לעיל ע' 153. וש"נ.

(170 ירמ' ב, יט.

(171 ראה לקו"ת ואתחנן ט, ד. ובכ"מ.

(172 בהבא לקמן - ראה גם אג"ק חכ"ז ריש ע' תצה. וש"נ.
מכתב ט' טבת; כ"ו אדר שני; כ"ה ניסן; ט"ו אייר שנה זו
(תורגמו מאנגלית ב"כפר חב"ד" גליונות 1235; 1238). שיחות
פורים תשכ"ז סכ"ח ואילך (תורת מנחם - התועודיות חמ"ט ע')

- 1 ובפועל רואים אנו, שבין בני ישראל גופא, הנה דוקא מי שהוא עס-הארץ גדול יותר, ופחות
 2 ירא-שמים - רודף הוא יותר אחרי ויכוחים אלו; ודוקא מי שאינו מייחס חשיבות ל'שולחן ערוך' כלל
 3 - עוסק בויכוחים אלו מתוך להט והתלהבות, בטענה שאי אפשר להניח לעולם להתהלך בעיוורון! ...
 4 בצעירותו - למד ב"פאבליק סקול", ב"היי סקול" וב"קאָלעדזש", ובזמנו הפנוי שיחק "פוט-באָל";
 5 ואילו עתה, מצד ה"משרה" שמכהן בה, ומשלמים לו עבודה כך וכך - קרא כמה ספרים מתורגמים
 6 לאנגלית (שהרי אינו מבין לשון הקודש, וגם אם מבין - אין לו פנאי לזה, אלא יש לו ספרי קיצורים
 7 שבהם הוא מעיין, וסומך על "כחו הגדול" שישפיקו לו קיצורים אלו כדי לנצח בויכוח), ומכה על
 8 ה"שטענדער", ומכריז שרצונו להביא ולגלות "אמת¹⁷⁶ הוי' לעולם"!!! - איזו "אמת", ה"אמת" שקיבל
 9 ממי ש"שנה ופירש"!!!
 10 ישנו פתגם שכאשר יש ספק ולא יודעים כיצד לנהוג, יש לשאול עס-הארץ ולעשות להיפך¹⁷⁷.
 11 ועל-דרך-זה בנדון דידן: כאשר רואים מי הם אלו שנהנים להתווכח עם גויים, מה מצבם בשמירת התורה
 12 ומצוות כו' - יודעים בבירור שצריכים להתנהג להיפך.
 13 [ולהעיר גם מהפתגם הידוע של הרב הצדיק ר' לוי יצחק מבארדיטשוב¹⁷⁸, שבא בטענה להקדוש-ברוך-
 14 הוא על כך שה"גן-עדן" נמצא "בספרים", שכן, אילו היה הגן-עדן נראה במוחש בעולם, אזי היתה הנהגת
 15 בני ישראל כדבעי. ובנדון דידן - הרי זה ענין שנראה במוחש!...].
 16 לה. ולגופו של ענין:
 17 עריכת ויכוחים עם אינם-יהודים - לא זו בלבד שאין בה משום "קידוש השם", אלא עוד זאת, על-פי
 18 פסק הרמב"ם הרי זה איסור מן התורה, ובזה גופא - לא בהלכות מאכלות אסורות וכיוצא בזה, אלא
 19 בהלכות עבודה-זרה, כמו שכתב הרמב"ם¹⁷⁹ ש"על ענין זה הזהירה תורה ונאמר בה¹⁸⁰ ולא תתורו אחרי
 20 לבבכם ("זו מינות").. אשר אתם זונים, כלומר, לא ימשך כל אחד מכם אחר דעתו הקצרה וידמה
 21 שמחשבתו משגת האמת", "ונמצא יוצא לידי מינות".
 22 וכל זה - גם כאשר מנצח בויכוח, כי בשעה שמתווכח עם הזולת, עליו לשמוע את טענותיו, ודבר
 23 זה פועל בו, וכמאמר רז"ל¹⁸¹ "המתאבק עם מנוול מתנוול גם כן".
 24 ולהעיר גם מהידוע אודות אחד מחכמי ישראל (שנזכר בספרי ה'צמח צדק'), שעסק בתרגום תורה
 25 שבכתב עבור גויים, ובסופו של דבר, ירד מנכסיו ונעשה עני מדוכא, ומיוצאי חלציו היו כאלו שהמירו
 26 את דתם רחמנא-ליצלן.
 27 לו. ועל-פי דברי הרמב"ם הנ"ל, מובן, שמי שעוסק בויכוחים כאלו - אין כוונתו לשם שמים, לשם
 28 קיום וחיזוק התורה והמצוות ("ניט ער איז אויסן דעם אויבערשטן, און ניט ער איז אויסן תורה ומצוות"),
 29 אלא לשם מילוי תאוותו; אין זה ענין הבא מצד השכל שבראש, אלא מצד תאוות הלב - "ולא תתורו
 30 אחרי לבבכם גוי' אשר אתם זונים גוי'".
 31 אם היה נוגע לו חיזוק היהדות - היה עוסק בעצמו בלימוד התורה, ופועל גם על אשתו ובניו, על
 32 קהילתו, ועל אלף ומאה בתי-כנסיות שישנם בני-יאָרק; ורק לאחר כן, אם ישאר לו עדיין פנאי - אזי
 33 יוכל להתעסק בהענין ד"אז אהפוך גוי"⁹²...
 34 ובנוגע לפועל - הנה מאז שעזב את הישיבה (ושכח כל מה שלמד שם...), אין לו פנאי לעיין בספר;
 35 יש לו ספרי קיצורים, עד לקיצור של ה'קיצור שולחן ערוך' - שהרי הוא "אורטדוקסי"... ומי שהוא
 36 למטה מזה - הרי הוא פטור אפילו מלימוד 'קיצור שולחן ערוך', וגם מלימוד קיצור של ה'קיצור שולחן
 37 ערוך', אלא "מקלו¹⁸² יגיד לו"...

(179) פ"ב ה"ג.

(180) שלח טו, לט.

(181) תניא ספכ"ח.

(182) לשון הכתוב - הושע ד, יב.

(176) תהלים קיז, ב.

(177) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ד ע' 155. וש"נ.

(178) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ו ע' תכ. וראה גם

תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 98. וש"נ.

1 הוא עסוק בהכנת "נאום" ("ספִיטש") עבור מסיבת "תנאים", "בר-מצוה" או "ברית-מילה", או בהכנת
2 "נאום" כדי לאומרו ב"בית החיים" רחמנא-ליצלן;

3 בכל אסיפה - עליו להיות ה"נאום אורח" ("גאסט רעדנער"), ולא רק באסיפה בענין שהוא דבר
4 הרשות, אלא גם בענין שהוא דבר איסור... אלא ש"עושה טובה" ואינו אוכל בסעודה החגיגית
5 ("באנקעט"), אבל מכל-מקום דואג שיזמינו אותו לשם, שכן, איך יתכן שיתקיים "באנקעט" והוא לא
6 יישב ב"שולחן הכבוד"? ...!

7 וכן בנוגע לענין הויכוחים: רצונו להיות "עסקן", "יועץ" ו"דברן", ולהראות שביכלתו לנצח בויכוח;
8 וכשרואה שיהודי פלוני מתווכח עם יהודי, מתווכח הוא עם אינו-יהודי...

9 ומוסיף לטעון:

10 איך יוכל לעסוק בלימוד, ולהניח שהעולם ימשיך ללכת בחשיכה? ... הרי עליו מוטל להביא את קדושת
11 האלקות בכל העולם כולו, ולכן עורך ויכוחים עם גוי, כדי להשמיע את דעתו, ולהראות לו שהוא "בעל
12 הסברה" ו"דרשן טוב" (לא מפני ה"ישות" שלו, כמובן... אלא כדי שיקויים מה שכתוב¹⁸³ "וראו כל עמי
13 הארץ גו'..."), ולקבל ממנו "סמיכה" על גדלותו...

14 בשנים שעברו, היה רב צריך להיות ירא-שמים, ונוסף לזה היה צריך להיות למדן, כדי שיוכל לפסוק
15 שאלות, ולאחרי כן החליטו, שיראת-שמים - מהיכא תיתי, העיקר הוא שיהיה למדן; אחר-כך הוסיפו
16 שצריך להיות "למדן" (להבדיל) בהוויות העולם (שהרי לולי זאת יקרא "בטלן"...), ובשביל זה צריך
17 ללמוד לימודי חול, על-כל-פנים בדרך טפל; ועד שלאחרי זה, כאשר "אכשור דרי"¹⁸³ (כמאמר רז"ל¹⁸⁴)
18 "אם ראשונים כמלאכים כו'")... נעשה הטפל עיקר - שהתחילו להרבות בלימודי החול ולמעט לימודי
19 הקודש, שכן, אם ילמד "קיצורים" בלימודי חול - לא יקבל "תואר אקדמי", מה-שאין-כן אם ילמד
20 "קיצורים" בלימודי קודש - עדיין יוכל לקבל "סמיכה"...

21 ובכל זה ניתוסף עתה ענין חדש:

22 פעם היה הסדר, שקבלת ה"סמיכה" היתה איש מפי איש עד משה רבינו¹⁸⁵; לאחר שנתבטלה סמיכה
23 זו - היו המסמיכים רבנים מיוחדים, גדולי הדור, ואחר-כך היתה קבלת ה"סמיכה" מרב למדן סתם;

24 אך לאחרי זה התחילה להיות קבלת ה"סמיכה" מהמוסד שעבורו נתן אביו ממון רב יותר; ולאחרי
25 זה, התחילה להיות קבלת ה"סמיכה" מאשתו של ה"פרעזידענט"...

26 - כידוע מה שכתוב בכתבי האריז"ל¹⁸⁶ בנוגע לדורנו, דרא דעקבתא דמשיחא (שהוא גלגול מדור
27 יציאת מצרים), שהיה נשמעין לנשותיהן, וממילא הולכת ה"רבנית" שלו אל אשתו של ה"פרעזידענט",
28 והיא פועלת על ה"פרעזידענט" שימנה אותו ל"ראב"י"... -

29 ובכל אופן, הרי זו לכל-הפחות "סמיכה" מאיש או אשה מבני ישראל;

30 אמנם, מעתה יהיה בזה סדר חדש - שכאשר ה"גלח" (הכומר) יאמר שהוא "דברן" ו"דרשן" טוב, ויש
31 לו ידיעה אודות "אותו האיש" (שהרי כדי לקבל מחמאה מה"גלח" - עליו להיות בקי בעניניו של "אותו
32 האיש"), וגם אודות ענינים שאמר "מחמד המשוגע" (כפי שכותב עליו הרמב"ם¹⁸⁷) - אזי ראוי הוא
33 להיות רב, מאחר שהוסמך על-ידי ה"גלח"....

34 וכאשר אומרים לו שתמורת קריאה בספרי האפיקורסים, מוטב שיקרא פסוק חומש (על-כל-פנים עם
35 תרגום אנגלי), או קטע ב"עין יעקב", או סעיף ב'קיצור שולחן ערוך' - טוען שהוא "עסוק" ("ביזי")
36 בצרכי הרבים, וממילא פטור הוא מכל הענינים... אם רצונך להיות עסוק בצרכי ציבור - היה עסקן

(183) יבמות לט, ב. וש"נ. ראה ל"ת וסה"ל להאריז"ל שמות ג, ד. שער הגלגולים

(184) ע"פ שבת קיב, ב (וראה לקו"ש חט"ו ע' 281 הערה הקדמה כ.

(187) באגרת תימן.

14. וש"נ.

(185) ראה רמב"ם הל' סנהדרין רפ"ד.

- 1 ציבורי, אבל למה חפץ אתה להיות "רב" ומנהיג רוחני, כשאינך מוצא פנאי לעיין בספר יהודי, אפילו
2 בשפה האנגלית? ... ולאיך, כדי להראות לגויים שהוא יודע מה שאמר "אותו האיש", ויודע מה שנאמר
3 ב"חוקה" ("קאנסטיטושאן"), ויודע כיצד לשמור על ה"חוקה" - בשביל זה יש לו פנאי!
- 4 כיצד יכול אדם כזה להיות רב בישראל ("ראב"י"), בה בשעה שהקדיש את כל זמנו עבור לימודי
5 חול, ופיטם עצמו בספרי מינות (כנראה מצד "דע מה שתשיב" ¹⁸⁸), ומאבד את כל ימיו על ענינים של
6 מה בכך, ולכל היותר, על ענינים של בריאות הגוף וכיוצא בזה! ...
- 7 ולא עוד אלא שהוא זה שמתיימר לייצג את בני ישראל בויכוח עם גויים! ... - עד עתה לא הבלית
8 את יהדותו בגלוי, לא במשפחתו ("למשפחותיכם" ¹⁵⁷) ולא ברחוב; אבל בנוגע לויכוח - צריך הוא להיות
9 הראשון, וסבור שינצח, ולא עוד אלא שרצונו לזכות לסייעתא דשמיא, שסייעו לו להשיב לאפיקורוס! ...
- 10 וכאשר אומרים לו שהרמב"ם פוסק שיש בזה איסור מן התורה, "ולא תתורו אחרי לבבכם גו'" -
11 טוען הוא, שהדברים אמורים רק במי שאינו מקורב למלכות, אבל הוא - להיותו מקורב למלכות, יש לו
12 שייכות עם ה"נשיא" ("פרעזידענט") ועם "סגן הנשיא" ("ווייס פרעזידענט"), ועם נשיאת "ארגון
13 הנשים", ועד שהתאספו יהודים נבחרים מעם, ובחרו בו להיות "ראב"י על גבי ראב"י", "פרעזידענט" של
14 הארגון הרבני... כך, שהרי יהודים פוסקים שהוא "גדול בישראל" - הרי הכל מוטל על כתפיו, ומוכרח
15 הוא להאיר את העולם באור האלקים! ...
- 16 הוא טוען שצריכים להאיר את העולם לרגל "זמן חירותנו" - בה בשעה שלאמיתו של דבר הוא עצמו
17 אינו בן-חורין:
- 18 אצל גויים - יש אופנים שונים של חירות; אבל אצל בני ישראל - אם חפצים ב"חירות" ("פרידאם"),
19 הרי הדרך היחידה לזה היא (לא על-ידי הליכה ל"קאלעדזש", השתתפות בויכוחים, קריאת "עיתונים"
20 וספרי קיצורים, אלא) על-ידי לימוד התורה, כמאמר רז"ל ¹⁸⁹ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד
21 תורה", ובהקדמת ברכת התורה - "ברכו בתורה תחלה" ¹⁹⁰ - "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את
22 תורתו".
- 23 ואילו הוא טוען שאי-אפשר לחיות ב"גטו" (שזהו היפך ההנהגה של "בן חורין"), ושההבדלה
24 מהגויים היא "אפליה" ("דיסקרימינאציע"), ושם רצונו לחיות ב"גטו" היה יכול לחיות באירופא, ולשם
25 מה צריכים לחיות ב"אמריקא"! ...
- 26 לז. ועל זה באה ההוראה - "משכו ידיכם מעבודה-זרה" וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח
27 וגו'":
- 28 עבודתו של יהודי היא באופן ד"משכו ידיכם מעבודה-זרה" - שבורח ומסתלק מהגויים, כולל גם
29 מהגוי שבקרבו ¹⁹¹ [ולא איכפת לו שילעגו עליו ויאמרו שהוא שייך ל"גטו" ומאמין ש"אתה בחרתנו",
30 ולא משתדל להשיג "תואר אקדמי" ("דיגרי") שהיה מסייע לו לכסות את הוצאותיו, בידעו ש"אפילו
31 ריש גרוגותא משמיא מנו לי" ¹⁹²], ואז יכול לשחוט הפסח.
- 32 וכך מתנהג לא רק בנוגע לעצמו, אלא כהמשך הכתוב: "למשפחותיכם", גם בנוגע לבני ביתו וכל
33 הנמנים עמו על הפסח, ובמובן הרחב - ובפרט כשמדובר אודות "רב", "מלמד", "מנהל" ו"מנהיג רוחני"
34 הרי זה כולל גם את כל אלו הנמצאים תחת השפעתו.
- 35 וכל זה לא נעשה בצנעא, באופן שבצאתו לרחוב לא ניכר שהוא יהודי, אלא כהמשך הכתוב: "והגעתם
36 אל המשקוף ואל שתי המזוזות" ¹⁹³ ("שלש מתנות" ¹⁹⁴, "בתלת זימני הוי חזקה" ¹⁹⁵, והיינו שזוהי פעולה

(192) ברכות נח, סע"א. וש"נ.

(193) בא יב, כב.

(194) פרש"י עה"פ.

(195) ב"מ קו, ריש ע"ב.

(188) אבות פ"ב מ"ד.

(189) אבות פ"ו מ"ב.

(190) נדרים פא, א. וש"נ.

(191) ראה שבת קה, ב.

נצחית, לו, לבניו ולבני בניו), כך, שיהיה הדבר ניכר גם ברחוב, ואפילו ה"מלאך המשחית" ידע שכאן
גר יהודי ששחט את ה'עבודה-זרה' של המדינה!
אבל הוא - לא עולה על דעתו ליתן מדם הפסח על המשקוף ועל שתי המזוזות, כך שיהיה מוקף
מכל הצדדים בהכרזה שהוא ובניו ביתו שחטו את ה'עבודה-זרה'. - וכי איך אפשר לתבוע דבר כזה? ...!
בגד ארוך - אינו לובש; זקן (שאפילו לדעת המתנגדים הרי זה הידור, ולדעת ה'צמח צדק' חיוב
דאורייתא¹⁹⁶) - אין לו; ובנוגע לציצית - נוהג הוא באופן ד"הצנע לכת", עד שאפילו בניו ביתו אינם
יודעים שהוא יהודי...
את ילדיו - שולח הוא ל"קאלעדזש" ללמוד לימודי חול, וחפץ שיצליחו בזה בתכלית השלימות;
אבל בנוגע לזקן (עבור בנו) ופאה נכרית (עבור בתו) - חסוֹשֶׁלום, זה לא "מודרני"! - לפני כמה מאות
שנים (וכן אצל אלו שמתנהגים כמו לפני כמה מאות שנים...) היה זה "ענין", אבל בנוגע אליו - "רחמנא
ליבא בעי"¹⁹⁷, ומה איכפת לו כיצד נראה חיצונית הגוף? - עליו להיות חלק מה"חברה" ("סאָסייטעט"),
וכאמור, שאי־אפשר להיות ב"גטו" ...!
בשעת ה"דרשה" ("סערמאָן") ביום־הכפורים - בהיותו לבוש בכיפתו הלבנה - מכריז הוא "שמע
ישראל"; אבל מיד במוצאי יום הכיפורים, כשיוצא לרחוב - נזהר הוא שלא להתגרות בגויים, באמרו
שזוהי גמרא מפורשת במסכת מגילה¹⁹⁸: "אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו" ...
ולעומת זאת, כאשר מדובר אודות כל עניני המדינה, כל ענין של כבוד שאין בו קורטוב של
יראת־שמים - נאבק הוא להיות הראשון! וכמו כן בנוגע ל"דר־שיח" ("דייאָלאָג") עם גויים - צריך הוא
להיות הראשון, שהרי יש לו "תארים אקדמיים" מכל ה"קאלעדזשעס" הגדולים... - לא של יהודים אלא
של גויים דוקא, שהרי אי אפשר שיהיו "קאלעדזשעס" יהודיים שמעורבים בהם לימודי קודש ולימודי
חול, ועל־דרך מה שכתוב ב'חובת הלבבות'¹⁹⁹ שכשם שלא ישכנו אש ומים בכלי אחד, כך לא ישכנו
בלב אחד אהבת ה' ועניני עולם הזה (ורק אהבת ה' ויראת ה' יכולים לשכון יחד²⁰⁰).
לח. וה"צרה" הכי גדולה בזה - שאין פוצה פה ומצפצף!
ישנם שחוששים לדבר אודות ענין זה, באמרם שזהו דבר שנעשה כבר "אופנתי" ("געוואָרן אַ מאָדע"),
ו"אחרי רבים להטות"²⁰¹, ומה גם שנמצאים ב"אמריקא", וצריכים "לחיות עם הזמן", ו"מוטב שיהיו
שוגגין כו"²⁰², ומודים להקדוש־ברוך־הוא שהמצב אינו גרוע יותר כו'.
וישנם גם "ממוצעים", שמתרצים את התעסקותם בזה, באמרם, שכיון שבפועל מתקיימים הויכוחים,
ועלול לצאת מהם קלקול, הרי מוטב שילך אל הויכוח (לא "עם־הארץ", אלא) "בן־תורה", ששמו מופיע
בספרון שעל "דף־השער" שלו מתנוסס שם של ארגון "אורטודוקסי" ...
[וזאת - למרות שכתוצאה מזה ימשכו אחריו תלמידיו, שלא הגיעו לקרסוליו (אף שגם "קרסוליו"
הם יו"ד טפחים למטה מתחת לארץ...), וגם הם ילכו לשם (מבלי לשאול אותו וללא ידיעתו), שהרי
ה"ראַביי" שלהם הלך לשם, "ונמצא שם שמים כו"²⁰³ - היפך קידוש השם!].
אבל האמת היא - שאילו היו יוצאים בפומבי נגד ענין זה, היו מצליחים בעזרת ה' יתברך.
לט. ויש להוסיף, שהענין האמור לעיל מודגש גם בנוגע ליציאת מצרים (שדוגמתה תהיה גם הגאולה
העתידה, כמו שכתוב "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁴⁸):

199) שער ח פ"ג אופן כה.
200) ספרי ואתחנן ו, ה.
201) משפטים כג, ב.
202) ביצה ל, א. ויש"נ.
203) אבות פ"א מ"א.

196) ראה בארוכה תורת מנחם - התוועדות ח"ח ע' 138 ואילך. ויש"נ.
197) סנהדרין קו, ב ובפרש"י. זהר ח"ב קסב, ב. ח"ג רפא, ב.
198) ו, ב. ויש"נ.
199) ויש"נ.

- 1 ידוע שפרעה וחרטומי מצרים היו חכמים גדולים ביותר²⁰⁴. וכיון שמשנה רבינו ענינו חכמה²⁰⁵, היה
 2 יכול לנהל עמהם ויכוח (ובפרט שמשנה רבינו עצמו נתגדל בבית פרעה, וידע דרכי המצריים ואיך להתנהג
 3 עמהם כו'), ולהוכיח להם שאלהי מצרים אין בהם ממש, ורק אלקי ישראל הוא האלקים, ואז בוודאי
 4 היו מציינים לו מרצונם הטוב.
- 5 ומה גם שאז לא היה הדבר נמשך י"ב חדשים (כפי שנמשכו עשר המכות), אלא במשך שעות אחדות
 6 היה יכול לקבץ יחד את כל חרטומי מצרים, והיה מנצחם בויכוח, והיו מתגיירים והולכים יחד עם בני
 7 ישראל לקבל את התורה!
- 8 זאת ועוד:
- 9 בשביעי של פסח, בעת קריעת ים-סוף, כשרצו לומר שירה, אמר הקדוש-ברוך-הוא "מעשה ידי טובעין
 10 בים ואתם אומרים שירה"²⁰⁶; והרי היה אפשר לחסוך זאת, אילו רק היה משה רבינו מתווכח עם
 11 המצריים!
- 12 ועל-דרך-זה בנוגע למכת בכורות, וכן כל שאר המכות שלפני זה - ש"לא עבד קודשא-ברוך-הוא
 13 ניסא למגנא"²⁰⁷ - אילו היה משה מתווכח עם המצריים, לא היה צורך בכל הנסים דעשר המכות!
- 14 ואף-על-פי-כן, לא נרמז בשום מקום, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל-פה, שמשנה הכניס את
 15 עצמו בויכוחים עם המצריים!
- 16 כאשר מציעים להכנס עם המצריים בויכוחים כו' - אומרת התורה: לא! אלא ההנהגה עמהם צריכה
 17 להיות דוקא באופן ד"והרביתי את אותותי גו"²⁰⁸.
- 18 ומהטעמים לדבר - כי, אף שמצד הענין דיציאת מצרים היה נקל יותר שמשנה יפעל זאת על-ידי
 19 ויכוחים כו', מכל-מקום, בנוגע למשה עצמו, הרי עצם הויכוח הוא בבחינת "המתאבק עם מנוול כו'",
 20 כנזכר לעיל.
- 21 ומכאן ראייה נוספת לשלילת ענין הויכוחים בימינו אלו. - והלואי שיפסיקו זאת מצד התעוררות "דעת
 22 הקהל" של בני ישראל עצמם, בחסד וברחמים, ולא יצטרכו להגיע למעמד ומצב - שהיה ביציאת מצרים
 23 - ש"ביד חזקה יגרשם" ("על כרחם של ישראל")²⁰⁹, שכן, אף שהלה טוען שהוא "קרוב למלכות", הרי
 24 אין זה באופן שהגויים רודפים אחריו... ואדרבה: סוף כל סוף ישליכוהו מחוץ לדלת בבזיונות לא עלינו
 25 ("ניט פֿאַר קיינעם געדאַכט").
- 26 מ. אלא מאי, השאלה היא מי יעמיד את אומות העולם על-דרך האמת?!
- 27 ובכן: ענין זה יכול להיעשות על-ידי אלו השקועים בלימוד התורה והמסוגלים ומוכשרים לזה,
 28 כשירגישו שעליהם לעסוק בענין זה.
- 29 ובעיקר - יתקיים הדבר בעת קץ הימין, שזהו הזמן לקיום היעוד "אז אהפוך גו'" (כמבואר גם
 30 בתנאים²¹⁰); ובינתיים - אין שום מצוה לעסוק בגירות,
- 31 [ואדרבה: גם מי שבא להתגייר מדעת עצמו בזמן הזה²¹¹ - הנה לפני שמקבלים אותו "ומודיעין אותו
 32 מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות כו'", מתווכחים עמו ו"אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר
 33 כו'"²¹²],

204 ראה מדרש הנעלם בזה"א כה, סע"א. הובא בלקו"ת
 ס"פ צו. וראה גם מלכים-א ה, יו"ד.

205 ראה לקו"ת עקב יז, א. ובכ"מ.

206 מגילה יו"ד, סע"ב.

207 ראה דרשות הר"ן דרוש ח (נעתק בלקו"ש ח"ג ע' 966

הערה 3). וראה שבת נג, ב. ועוד.

208 וארא ז, ג.

209 ס"פ שמות (ובפרש"י).

210 ספ"ל.

211 משא"כ לימות המשיח - אין מקבלים גרים כלל (יבמות

כד, ב).

212 שם מז, א.

1 וכאמור לעיל - שהנהגה צריכה להיות באופן ד"משכו וקחו לכם גו", שזוהי ההנהגה שהביאה
2 לחירות האמיתית - החירות ד"תעבדון את האלקים גו"⁸³, ועל-דרך-זה בימינו אלה - שהנהגה זו היא
3 שתביא את הגאולה, שתהיה בחסד וברחמים, על-ידי-זה שגלך - מתוך הרחבה ברוחניות ובגשמיות -
4 בדרך הוי', ונלמד תורת הוי', ונפיץ יהדות בלי פשרות בקרב בני ישראל, והנהגה זו תביא את הגאולה,
5 שאז יקויים היעוד ד"אז אהפוך גו" - אבל לא על-ידינו, אלא על-ידי משיח צדקנו, בקרוב בימינו ממש.

* * *

6 מא. דובר לעיל (סעיף ח) אודות דברי ה'צמח צדק' באחרון של פסח תרכ"ה (אחרון של פסח האחרון
7 לפני הסתלקותו), שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה האחרונה שהקדוש-ברוך-הוא יגאל
8 אותנו מן הגלות האחרון על-ידי משיח צדקנו.

ובהקדמה:

9
10 אף-על-פי שדברי ה'צמח צדק' הנ"ל נאמרו לילדים, מכל-מקום, בודאי מיוסדים הדברים ומתאימים
11 על-פי התורה, שכן, דבר שאומר "איש אמת" (אפילו רק לילדים וכיוצא בזה), הרי זה דבר אמת, והיינו,
12 שמתאים על-פי 'תורת אמת', ועל-אחת-כמה-וכמה כשהדברים נאמרו על-ידי "שר התורה", ועל-אחת-
13 כמה-וכמה נשיא בישראל, ונמסרו הדברים על-ידי נשיאי ישראל שלאחריו - הרי בודאי שהדברים
14 מתאימים על-פי 'תורת אמת'.

15 ובנודון דידן: אף שהטעם הפשוט להיום-טוב דאחרון של פסח הוא להיותו יום-טוב שני דשביעי של
16 פסח - יש בו גם הענין שהיום-טוב הוא מצד הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח צדקנו.

וככל הענינים שבפנימיות התורה²¹³ - מרומז הדבר גם בנגלה דתורה:

17
18 באחרון של פסח מפטירין "עוד היום בנזב לעמוד גו"²¹⁴, וטעם הדבר, "לפי שכליל פסח היתה
19 מפלתו של סנחריב"²¹⁵.

20 ולכאורה אינו מובן: הרי מפלת סנחריב היתה כליל ראשון של פסח, שנאמר²¹⁶ "השיר יהיה לכם
21 כליל התקדש חג", ומה שייכותה לאחרון של פסח?

והביאור בזה²¹⁷:

22
23 מפלת סנחריב היתה על-ידי חזקיה. וכיון שעל חזקיה אמרו רז"ל²¹⁸ "ביקש הקדוש-ברוך-הוא לעשות
24 חזקיה משיח", לכן מפטירין אודות נצחוננו של חזקיה באחרון של פסח, לרמז על השייכות של היום-טוב
25 דאחרון-של-פסח עם הגאולה העתידה לבוא על-ידי משיח צדקנו.

26 מב. ובהקדמה לכך שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה האחרונה, אמר ה'צמח צדק',
27 שאחרון של פסח הוא סיום הענין שהתחיל כליל הראשון של פסח, וביאר, שהלילה הראשון של פסח
28 הוא היום-טוב שלנו על הגאולה שגאלנו הקדוש-ברוך-הוא ממצרים,

29 - אף שלכאורה אינו מובן מהו הצורך בהקדמה זו, שהרי השאלה היתה בנוגע להיום-טוב דאחרון
30 של פסח, ואם כן, היה לו לומר מיד שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה האחרונה -

31 כי בזה מרומז התיווך בין דברי ה'צמח צדק' שהיום-טוב דאחרון של פסח הוא על הגאולה העתידה,
32 ובין הטעם הפשוט שאחרון של פסח הוא אחד מימי חג הפסח, יום-טוב שני דשביעי של פסח:

(213) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ס"ע 107.
(214) ישעי' י"ד, לב.
(215) שו"ע אדה"ז אר"ח סת"צ ס"ג.
(216) ישעי' ל, כט.
(217) ראה גם שיחת אהש"פ תשכ"א בתחלתה (תורת מנחם - התועדויות ח"ל ע' 244 ואילך). תשכ"ב סכ"ג (תורת מנחם - התועדויות חל"ג ע' 349). וש"נ.
(218) סנהדרין צד, א.

- 1 כיון שאחרון של פסח הוא (לא רק האחרון בזמן, אלא גם) הסיום והשלימות של כל ימי הפסח
 2 (כנזכר לעיל סעיף ג) - הרי הוא כולל גם את הגאולה האחרונה, שהיא הסיום והשלימות של הגאולה
 3 ממצרים.
 4 והענין בזה:
 5 כתיב⁴⁸ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". וידועה קושיית הזהר²¹⁹: מדוע נאמר "כימי צאתך
 6 גו'", "ימי" דייקא, לשון רבים, הרי יציאת מצרים היתה ביום אחד (בט"ו ניסן שנת ב'תמ"ח), ואם כן,
 7 הוה-ליה למימר "כיום צאתך גו"?
 8 ומבאר בזה כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר²²⁰, שהחל מזמן יציאת מצרים עד לגאולה העתידה לבוא
 9 במהרה בימינו אמן, ממשיכים תמיד לצאת ממצרים, וכל זמן שעדיין לא באה הגאולה העתידה, נמצאים
 10 עדיין במצרים, ולכן נאמר "כימי צאתך מארץ מצרים", "ימי" לשון רבים.
 11 כשם שבנוגע ליציאת מצרים כפשוטה נאמר⁸³ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על
 12 ההר הזה", היינו, שנקודת השיא של יציאת מצרים היא מתן-תורה, וכדאיאת ב'זהר חדש²²¹ "בכל יום
 13 (מיציאת מצרים עד מתן-תורה) אפיק לך מן גלותא", כיון שעד מתן-תורה היו עדיין ב"מצרים" - כך גם
 14 בכללות יותר, שתכלית השלימות דיציאת מצרים תהיה לעתיד-לבוא, שאז יהיה תכלית השלימות
 15 דמתן-תורה, בהתגלות תורתו של משיח, כמו שכתוב²²² "ישקני מנשיקות פיהו", שהוא ענין טעמי תורה
 16 שיתגלו לעתיד-לבוא.
 17 מג. והביאור בזה:
 18 החל מיציאת מצרים, כאשר "היום הזה נהיית לעם"²²³, התחילה עבודתם של ישראל (לא רק בנוגע
 19 לעצמם, אלא גם) לפעול בעולם - להאיר את העולם שגם הוא יהיה כלי לאלקות. וכיון שגמר הענין
 20 יהיה רק בגאולה העתידה, ש"אז אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד"⁹², ועד ש"ראו כל בשר גו'"²²⁴,
 21 הנה עד אז לא הסתיימה היציאה ממצרים; כל זמן שעדיין לא נתבררו כל הניצוצות שנמצאים בכל חלקי
 22 העולם - הנה מצד זה שהניצוצות נמצאים בגלות, תקועים ("שטעקן") גם בני ישראל בגלות.
 23 ואף שלכאורה איזה ערך יש לעולם (עם ניצוצות הקדושה שבו) לגבי בני ישראל - הרי כיון שבני
 24 ישראל הם הכוונה הפנימית של העולם, כמאמר רז"ל²²⁵ "בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית",
 25 והשליחות של בני ישראל היא לזכך את העולם, לכן, קשורים בני ישראל עם ניצוצות הקדושה שבעולם,
 26 וכל זמן שניצוצות הקדושה הם בגלות, חסר עדיין בגאולה של בני ישראל.
 27 וככל הענינים משתקף גם ענין זה בהלכה בפועל²¹³ - כפי שמצינו בנוגע לטבילה במקוה, שכל זמן
 28 שישנו חלק השייך לגוף, אפילו שערות שהם טפל לבשרו²²⁶, שנשאר מחוץ למים, ולא נטהר, אזי לא
 29 נטהר האדם כולו, אפילו ראשו²²⁷. ועד כדי כך קשורה טהרת הראש וטהרת השערות, שלא זו בלבד
 30 שתלויים זה בזה (שהראש אינו יכול להטהר ללא השערות), אלא עוד זאת, שטהרתם מוכרחת להיות
 31 בבת אחת, שהרי אי אפשר לחלק את הטבילה לחלקים, תחילה חלק זה ואחר-כך חלק אחר, תחילה
 32 העיקר ואחר-כך הטפל, או להיפך, אלא טבילת כל אברי הגוף יחד עם השער הטפל מוכרחת להיות בבת
 33 אחת.
 34 וכמו כן בנוגע לגאולת עם ישראל - שאינה יכולה להיות בשלימותה אלא רק כאשר עם ישראל ישלים
 35 את שליחותו ויברר גם את ניצוצות הקדושה שבעולם (אף שהם טפלים ובאין-ערוך לבני ישראל עצמם),
 36 וענין זה יושלם בגאולה העתידה, ש"אז אהפוך אל עמים וגו'".

(223) תבוא כז, ט.

(224) ישע"י מ, ה.

(225) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. ובכ"מ.

(226) עירובין ד, ב. וש"נ.

(227) ראה רמב"ם הל' מקוואות פ"א ה"ז.

(219) ח"ג קעו, רע"א. וראה גם זח"א בהשמטות סי' כה

(רסא, ב), הובא באוה"ת נ"ך עה"פ סק"ז (ע' תפז).

(220) רד"ה כימי צאתך דאש"פ תש"ח (סה"מ תש"ח ע')

(159). וראה גם שם רפ"ב (ע' 164).

(221) ר"פ יתרו.

(222) שה"ש א, ב ובפרש"י.

- נח. דובר כמה פעמים²⁷⁹ שכל ענין שמקשרים עם מעשה בפועל, הרי זה בתוקף יותר, כמובא גם בנגלה דתורה.
- וכן הוא בנוגע להמדובר לעיל (סעיף כ"ה) בענין "שמור את חודש האביב", שיהא חג הפסח בזמן האביב, היינו, שתהיה התבואה מוכנה לקצירה - הרי השייכות למעשה בפועל מודגשת במיוחד בנוגע לארץ ישראל (מה-שאינ-כן בחוץ לארץ).
- ובנוגע אלינו - הרי זה שייך במיוחד לכפר חב"ד, ששם ישנה ההתעסקות בעבודת השדה והכרם על-ידי אחינו בני ישראל שיצאו לחירות לאחר כמה וכמה שנים שהיו נתונים בצרה ושביה²⁸⁰, ולכן הוצרכה עבודתם להיות מתוך מסירות נפש בפועל ובגלוי (כמו שנתבאר לעיל במאמר²⁸¹).
- ויהי רצון, שיציאתם משם תהיה באופן ש"בתר רישא גופא אזיל"²⁸², היינו, שתהיה היציאה לחירות - עם כל הפירושים - אצל כל בני ישראל שעדיין נמצאים שם, בשמחה וטוב לבב, מתוך הרחבה ועונג, ועד לחירות האמיתית שתהיה אצלם - בתוככי כל בני ישראל בכל מקום שהם - בקרוב ממש, על-ידי משיח צדקנו.
- [לאחרי ברכת המזון, תפלת ערבית, הבדלה ואמירת "ויתן-לך" - נתן כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לכל המסובים שיחיו בידו הקדושה מ"כוס של ברכה". וטרם צאתו אמר:
- שבוע טוב, קיץ בריא וטוב תמידי ("א גוטן תמיד"), ולהמשיך על כל השנה כולה.
- ואחר-כך התחיל כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן "כי בשמחה תצאו".]

(281) ד"ה ונחה גר' פ"ט (לעיל ע' 193).
(282) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

(279) ראה שיחת אחש"פ תש"כ ס"ב (תורת מנחם - התוועדיות חכ"ח ע' 40 ואילך). שם חמ"ב ע' 223. וש"נ.
(280) ראה גם לעיל ס"ע 81 ואילך. וש"נ.

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' ב

- שבלעו דג טמא, **הא לא חֲזִינִיה דְּבָלַע** - אולם אם נמצא בתוך מעיו, אבל לא ראינו שבלעו, הרי הוא אסור, כי **אִמְרֵי אֲשֶׁרֻצִּי אֲשֶׁרִּין** - יש לומר שהדג הטמא השריצו וילד דג שמראהו כדג טהור, ואיסורו משום שהיצא מהטמא טמא.
- דנה הגמרא: **מִנְלָן שְׂדֵה מִשְׁרִיץ, דְּתַנִּיא, דְּג טָמָא מִשְׁרִיץ** - מתעבר ומוליד עובר כבהמות וחיות, ואילו דג **טָהוֹר** אינו מוליד, אלא **מְטִיל בִּיצִים**, ומזן גדלים דגים, וכיון שדג טמא משריץ, אם לא ראינו שבלע דג טהור, אף שהדג הנמצא בתוכו יש לו סימני דג טהור, יש לחשוש שמא הוא עובר שלו, שמראהו כדג טהור, ואסור. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי שִׁישׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׂדֵה טָהוֹר** הנמצא בדג טמא, הוא עובר שלו, **כִּי חֲזִינָא דְּבָלַע** - גם אם ראינו שבלע דג טהור, יאסר הדג הנמצא בפנים, כי **אִמְרֵינָן הָאִי אֵינְכֶּלָא וְהָאִי אֲשֶׁרֻצִּי אֲשֶׁרִּין** - הדג הטהור שבלע, התעכל, והדג הטהור הנמצא בדג הטמא, הוא עוברו של הדג הטמא. מתרצת הגמרא: **אִמְרֵי רַב שְׂשֻׁת, מַה שֶּׁשֵּׁנִי בַּמִּשְׁנָה שְׂבָלַע דֵּג טָהוֹר, אִין הַכּוּוּנָה שְׂרָאִינוּ כִּיצַד הָדָג הַטָּמֵא בּוֹלַע דֵּג טָהוֹר, אֵלָא בְּגֻזְן שְׂמִצָּאֵא** את הדג הטהור, **דְּרָךְ בֵּית הָרִיעִי** של הדג הטמא, ומוכח שהדג הטהור נכנס אליו מבחוץ, שאם היה עוברו של הדג הטמא, היה נמצא ברחם, ולא בדרך בית הרעי.
- רַב פָּפָא אָמַר** לתרץ, **בְּגֻזְן שְׂמִצָּאֵא** את הדג הטהור, **דְּרָךְ בֵּית הַבְּלִיעָה** של הדג הטמא, ומוכח שהדג הטהור נכנס אליו מבחוץ, שאם היה עוברו של הדג הטמא, היה עוברו של הדג הטמא, אלא היה ברחם, ולא בדרך בית הבליעה.
- רַב נַחֲמָן אָמַר** לתרץ, **בְּגֻזְן שְׂמִצָּאֵא** את הדג הטהור, כשהוא **שָׁלֵם** - שנגמרה צורתו, והוא גדול, ואם היה עוברו של הדג הטמא, לא היה משתחה ברחם הדג, אלא היה יוצא כדרך כל ולד שהושלם.
- רַב אֲשִׁי אָמַר**, המשנה עוסקת גם באופן שלא ראינו שהדג הטהור נבלע על ידי הטמא, ומכל מקום תולין שנבלע על ידו, ומותר, משום שרוב דגים **בְּמִינָן מִשְׁרִיץִין** - יולדים דג ממין שלהם, ולכן כשנמצא דג טהור בתוך דג טמא, הרי זה מוכח שאינו עוברו, ו**כִּמְיָ שְׂבָלַע לְפָנֵינוּ דְּמִי** - והרי זה כאילו ראינו איך שהדג הטמא בלע דג טהור.
- תַּנּוּ רַבְּנָן, דְּג טָמָא מִשְׁרִיץ** - מוליד את עוברו, ודג **טָהוֹר מְטִיל בִּיצִים**, כל בעל חי **הַמּוֹלִיד** ולדות, ולא מטיל ביצים, יש לו דדים, והוא **מְנִיק** את ולדותו, וכל בעל חי **הַמְטִיל בִּיצִים**, אינו מניק את צאצאיו, אלא **מְלַקֵּט** להם אוכל, חוץ **מִעֲטֹלָה, שְׂאֵפָה** על פי **שְׂמִטִּיל בִּיצִים**, הוא **מְנִיק** את צאצאיו.

בס"ד. משיחות יום אחרון של פסח* (בסעודת משיח) ה'תנש"א.

וכיון שכל עניני התורה (ובנדו"ד הקביעות
דהימים טובים) הם בתכלית הדיוק, מסתבר לומר,
שיש קשר ושייכות בין הקביעות דחג הפסח בשבת
לקביעותו בפרשת שמיני (שבהם חל חג הפסח).

וצריך להבין הקשר והשייכות דהקביעות דחג
הפסח בשבת ובפ' שמיני – דלכאורה שבת ושמיני
הם ב' ענינים שונים, כידוע⁷ שיום השבת הוא א'
משבעת ימי בראשית, שבעת ימי ההיקף, ויום
השמיני הוא למעלה משבעת ימי ההיקף, ועד כדי
כך, ש"כל מספר ז' חול ומספר שמיני קודש .. כי
מספר זה מיוחד אליו ית"י"⁸, היינו, שגם דרגת
הקדושה דיום השבת שייכת לעולם, שלימות העולם,
כמארז"ל⁹ "מה הי' העולם חסר מנוחה באת שבת
באת מנוחה", ואינה בערך¹⁰ לגבי הקדושה דשמיני
שלמעלה מהעולם, "מיוחד אליו ית"י".

ב. ויש לבאר תחילה מעלת הקביעות דפסח
שחל בשבת שמצינו בנוגע לספירת העומר:

על הפסוק¹¹ "וספרתם לכם ממחרת השבת גו'
שבע שבתות תמימות תהינה", איתא במדרש¹²
"אימתי (הן תמימות) בזמן שאין ישוע ושכני'
ביניהם", ופירש במתנות כהונה (בשם הרוקח¹³):

קדושה בהקביעות דראש השנה***, ב"ר"ה לחסידות (י"ט כסלו),
ובימי הפורים**** (הקיום דקבלת התורה על כל השנה) – ג"פ.
(7) ראה שו"ת הרשב"א ח"א ס"ט. הובא ונת' בד"ה ויהי ביום
השמיני תרע"ח, תש"ד ותש"ה. ועוד.

(8) כלי יקר ריש פרשתנו (שמיני). הובא ונת' בד"ה ויהי ביום
השמיני הנ"ל.

(9) פרש"י בראשית ב, ב. פרש"י מגילה ט, א (ד"ה ויכל).
וראה ב"ר פ"י, ט ובמת"כ שם.

(10) ע"ד ובדוגמת ריחוק הערך דחול לגבי קודש.

(11) אמור כג, טו.

(12) קה"ר פ"א, ג. – ועד"ז במנחות סה, ב (ובפרש"י): "כתוב
אחד אומר תספרו חמישים יום, וכתוב אחד אומר שבע שבתות
תמימות תהינה, הא כיצד, כאן ביו"ט שחל להיות בשבת
(מיתוקם שבע שבתות תמימות תהינה), כאן ביו"ט שחל להיות
בחול (מיתוקם קרא בחמישים יום ולא שבועות שלימות)". אבל
שם אפ"ל שריב"ז אמר כן להביתוסי לדחותו בקש, ולי' לא ס"ל
הכי (ראה לקו"ש ח"ב ע' 96 הערה 6).

(13) בהלכות עומר סרצ"ה.

א. מהמעלות המיוחדות דחג הפסח בקביעות
שנה זו: בנוגע לימי השבוע – שהתחלתו (יום
ראשון דפסח) וסיומו (יום אחרון של פסח – בחוץ
לארץ, ובארץ ישראל – אסרו חג¹) ביום השבת,
ובנוגע לפרשת השבוע – בפרשת שמיני.

והקשר והשייכות שביניהם (הקביעות בשבת
ובפרשת שמיני) מודגש יותר בהשינוי בהקריאה
דפרשת שמיני (שחל בה חג הפסח) בגלל הקביעות
דפסח בשבת – שכאשר חג הפסח חל ביום השבת
קורין "ויהי ביום השמיני" (במשך שלשה שבועות)
שמונה פעמים². וכידוע הפתגם "שמיני שמונה
שמינה"³, שכאשר קורין "ויהי ביום השמיני"
שמונה פעמים, נעשית השנה כולה (שמתחילה
מחג הפסח, "ראש⁴ השנה לרגלים"⁵) שנה שמינה,
היינו, שהענין דשמיני נמשך באופן של קביעות
("חזקה"⁶) על ובכל השנה כולה.

(* כולל גם שיחת ליל אחרון של פסח – לקהל ש' שחזרו
מה"תהלוכה", כנהוג מכונ"כ שנים שביו"ט הולכים לבקר בני'
שבבתי-כנסיות ובתי-מדרשות בכונ"כ שכונות, כדי להוסיף
בשמחת החג (ע"י ההתאחדות עם רבים מבני' שבשאר שכונות),
ובפרט ע"י אמירת דברי תורה ("פיקודי ה' ישרים משמחי לב"),
נגלה דתורה ופנימיות התורה.

(1) ולהעיר, שכשחל בשבת אין בו חמץ כלל, והסעודות דשבת
הם באכילת מצה דוקא, שבוה ניכר יותר ההמשך והשייכות לחג
הפסח.

(2) ובארץ הקודש – (במשך ב' שבועות*) חמשה פעמים.
וי"ל, שבפעם החמישית נשלם עיקר הענין (וכולל גם העילוי
דפעם השמינית) – ע"ד המבואר בכ"מ (סידור שער הל"ג בעומר
דש, א ואילך) שבספירת הוד שבהוד, ספירה החמישית, נשלם
עיקר הענין דספה"ע (כולל גם העילוי דיום החמישים).

(3) הובא ונת' בלקו"ש ח"ז ע' 297. שיחת אחש"פ וש"פ
שמיני תשמ"ה ותשמ"ח. ועוד.

(4) ריש מס' ר"ה. שם ד, א.

(5) ולהיותו "ראש השנה לרגלים" – נמשך ממנו נמשך על
ובכל הרגלים (ובכל הימים שביניהם) עד ל"ראש השנה לרגלים"
שלאח"ז (בכל השנה). כלומר, נוסף לכך שמכל רגל ויו"ט נמשך
ענינו הכללי של היו"ט ("מועדים לשמחה") עד הרגל
שלאחריו** (ראה לקו"ת ברכה צח, ב), נעשית ההמשכה הכללית
לכל הרגלים ב"ראש השנה לרגלים".

(6) להעיר מהדגשת התוקף ד"חזקה" בג' ימים רצופים של

(* להעיר שחזקה היא גם בב' פנמים – לדעת רבי (ב"מ קז, ריש ע"ב.
וש"ג), ששייך במיוחד לא"י, "כל רבי מארץ ישראל" (סדר תנאים
ואמוראים בסופו. ועוד. וראה והספדת לתו"א ק"ז, ד. ובכ"מ).

(**) וענינו הפריט של היו"ט (בחג הפסח – "זמן חרותנו") עד ליו"ט זה
בשנה שלאח"ז (ראה גם התוענויות תשמ"ח ח"ג ע' 80. ועוד).

(**) ובחזק לארץ – גם בימים ראשונים דחג הסוכות, ובשמע"צ
ושמח"ת – ג"פ (גם) בהתחלת השנה.
(**) ובחזק לארץ – גם ב"זמן מתן תורתנו", שב' הימים דיו"ט הם
מיד לאחר יום השבת.

למדים גם בנוגע לכללות הענין דספירת העומר
בשאר השנים, כדלקמן.

ג. ויובן בהקדם הדיוק בלשון הכתוב "וספרתם
לכם ממחרת גו'" (ממחרת היום שלפניו, ולא מיום
פלוני²²) – שספירת העומר היא ממחרת הפסח –
דלכאורה צריך להבין:

ידוע שחג הפסח (ע"ש הדילוג והפסיחה²³)
ענינו גילוי אלקות שלמעלה מהעולם – "נגלה²⁴
עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה (בכבודו
ובעצמו²⁵) וגאלם", משא"כ ספירת העומר ענינה
עבודת האדם בבירור והעלאת ז' המדות (שכלולים
מז', מחסד שבחסד עד מלכות שבמלכות, שבכל
יום ממ"ט הימים נעשה הבירור דמדה פרטית), הן
בירור המדות שבנפש האדם, והן בירור העולם
כולו שנברא ע"י ז' המדות דלמעלה (כמ"ש בנוסח
התפלה שלאחרי ספה"ע: "שיטהרו נפשות עמך
ישראל .. ואטהר ואתקדש בקדושה של מעלה, ועל
ידי זה יושפע שפע רב בכל העולמות").

וכיון שפסח וספה"ע הם ענינים שונים וחלוקים
זמ"ז – מהי ההדגשה שספירת העומר היא ממחרת
(בסמיכות ובהמשך ל) הפסח?

ויש להוסיף, ששאלה זו מודגשת יותר בדיוק
הלשון "ממחרת השבת" (ולא ממחרת היום"ט), שחג
הפסח נקרא כאן בשם "שבת" – שהרי החילוק בין
ימים-טובים (שהתחלתם בחג הפסח, "ראש השנה
לרגלים"²⁶) לשבת, הוא, שקדושת הימים-טובים
תלוי' בב"ד (עבודת האדם), כמ"ש²⁶ "מועדי ה'
אשר תקראו אותם", "קרי בי' תקראו אתם"²⁷,
"ישראל אינהו דקדשינהו לזמנים"²⁸, משא"כ שבת
ש"מקדשא וקיימא"²⁹ (מלמעלה), ואעפ"כ מדגיש
הכתוב שספירת העומר (עבודת האדם) היא
ממחרת (בסמיכות ובהמשך ל) השבת?

(22) כבהמשך הכתוב – "מיום הביאכם את עומר התנופה".

(23) ראה פרש"י בא, יב, יא. שם, יג. ועוד.

(24) נוסח הגש"פ.

(25) "כבודו הוא בחי' מל' דא"ס כמו שהוא לפני הצמצום כו',
ובעצמו היינו בחי' עצמות אוא"ס שלמעלה גם מבחי' מל' דא"ס
כו'" (סה"מ אעת"ד ע' עה. ועוד).

(26) אמור כג, ב.

(27) פרש"י ר"ה כה, א (ד"ה אתם).

(28) ברכות מט, א.

(29) ביצה יז, א.

1 "כשבא ר"ח ניסן בשבת, יבוא פסח בשבת ויתחילו
2 בספור במוצאי שבת, ואז השבתות הן תמימות
3 כששת ימי בראשית"¹⁴.

4 ונתבאר במק"א¹⁵ שאף שהפירוש ד"ממחרת
5 השבת" הוא (לא ממחרת השבת שבפסח, כדעת
6 הבייתוסים, אלא) "ממחרת היום"ט¹⁶ (גם כשפסח
7 חל באמצע השבוע, ככרוב השנים), והפירוש
8 ד"שבתות תמימות" הוא (לא "תמימות כששת ימי
9 בראשית", אלא) שבועות שלימות במנינם (שלא
10 החסיר יום אחד¹⁷) ובמעט לעת ("בזמן שאתה
11 מתחיל לימנות מבערב"¹⁸) – מ"מ, כיון שהכתוב
12 מדייק "וספרתם לכם ממחרת השבת גו' שבע
13 שבתות תמימות תהיינה", מובן, שכאשר פסח חל
14 בשבת ומתחילים לספור במוצאי שבת ("ממחרת
15 השבת" כפשוטו) נעשית שלימות גדולה יותר
16 בה"שבתות תמימות", "תמימות (גם) כששת ימי
17 בראשית", תמימות שבתתמימות¹⁹.

18 ודרוש ביאור והסבר: מהו הטעם שהציווי
19 דספירת העומר שבכל השנים נכתב בתורה בלשון
20 שמדגיש שלימות יתירה ששייכת בשנים מיוחדות
21 שבהם חל פסח בשבת – "וספרתם לכם ממחרת
22 השבת גו' שבע שבתות תמימות" – שהתחלת
23 הספירה היא "ממחרת השבת" (כפשוטו), "ואז
24 השבתות הן תמימות כששת ימי בראשית"?

25 ומסתבר לומר, שהשלימות דשבת (שנרמזת
26 בלשון הכתוב "וספרתם לכם ממחרת השבת גו'
27 שבע שבתות תמימות") שייכת לכללות הענין
28 דספירת העומר בכל השנים²⁰, אלא שענין זה
29 מתגלה בהדגשה יתירה כשפסח חל בשבת²¹, ומזה

(14) ר'בזמן שאין ישוע ושכני' ביניהם" – לסימן נקט,
שהמשמרות דישוע ושכני' לא עבדו בין פסח לעצרת כשחל פסח
בשבת (מ"כ בשם הרוקח שם). וראה לקמן הערה 36.

(15) לקו"ש ח"כ שם. חכ"כ ע' 145.

(16) מנחות סה, ב ואילך. תו"כ ופרש"י עה"פ.

(17) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח סתפ"ט סכ"ג.

(18) מנחות סו, א. תו"כ ופרש"י עה"פ.

(19) להעיר, שהתואר "תמימות" מורה על שלימות יתירה, ע"ד
דרז"ל (ערכין לא, א) בפירוש "שנה תמימה", "להביא את חודש
העיבור", שגם לולי חודש העיבור נחשבת שנה שלימה, ומזה
מובן גם הפירוש "שבתות תמימות", שלימות יתירה בהשבתות,
ע"ד שבת בשבתו (ראה אוה"ת אמור ע' תתעא. המשך תרס"ו ע'
רח).

(20) גם כשהתחלת הספירה אינה ממחרת השבת כפשוטו, שאז
השבתות אינם תמימות כששת ימי בראשית.

(21) שמתחילים לספור "ממחרת השבת" כפשוטו, ואז
השבתות הן תמימות כששת ימי בראשית.

1 ד. ויש לומר הביאור בזה:

2 בהדגשת השייכות דספירת העומר לחג הפסח
3 (שספה"ע היא ממחרת הפסח) מרומז התוכן
4 והחידוש שבספירת העומר – שעבודת האדם
5 (ספה"ע) היא (לא רק בענינים השייכים לגדרי
6 האדם והעולם, אלא גם) בהמשכת וגילוי הענינים
7 שלמעלה מגדרי האדם והעולם, היינו, שעניני חג
8 הפסח שלמעלה מהעולם שנתגלו ע"י הקב"ה,
9 יומשכו ויתגלו בפנימיות (באדם ובעולם) ע"י
10 עבודת האדם, שע"ז ישנם ב' המעלות גם יחד:
11 גילוי אלקות שלמעלה מהעולם, וביחד עם זה,
12 נמשך וחודר בגדרי העולם וע"י עבודת האדם
13 בעולם.

14 וענין זה מרומז ומבואר בפסוק "וספרתם לכם
15 ממחרת השבת גו' שבע שבתות תמימות תהיינה
16 עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמישים יום":

17 "ממחרת השבת" פירושו מבחי' שלמעלה
18 מהשבת³⁰, היינו, בחי' שלמעלה גם מהשלימות
19 דעולם (שבת), למעלה לגמרי מגדרי העולם. וזהו
20 הטעם שהכתוב מדגיש השייכות לחג הפסח בלשון
21 "ממחרת השבת" ולא "ממחרת היו"ט" – להורות
22 על מעלת הגילוי דחג הפסח שהוא למעלה (לא רק
23 מיו"ט, שתלוי בעבודת בני", אלא למעלה גם)
24 משבת ש"מקדשא וקיימא", למעלה לגמרי מגדרי
25 העולם.

26 ועז"נ "וספרתם לכם ממחרת השבת" –
27 שהעבודה דספה"ע היא להמשיך מהבחי' שלמעלה
28 מגדרי העולם, "ממחרת השבת", שתתגלה ותחדור
29 בגדרי העולם, "שבע שבתות", ועי"ז "שבע
30 שבתות) תמימות תהיינה", כיון שב"שבע שבתות"
31 (גדרי העולם) נמשך ונתגלה ועד שנעשים חדורים
32 בהשלימות האמיתית ("תמימות") שלמעלה מגדרי
33 העולם.

34 וממשיך בכתוב "עד ממחרת השבת השביעית
35 תספרו חמישים יום" – שע"ז באים לבחי'
36 שלמעלה יותר מהשבת השביעית ("ממחרת השבת
37 השביעית"), שזהו"ע שער החמישים ("תספרו
38 חמישים יום") דבינה, שבאין ערוך לשבעת המדות
39 שבהם נברא העולם, וזוהי השלימות האמיתית

(30 ראה ספר הליקוטים (דא"ח להצ"צ) ערך ספיה"ע ע'
תקעט ואילך. וש"נ.

40 דהעולם שנעשית ע"י העבודה דספה"ע ("שבע
41 שבתות תמימות תהיינה")³¹ – שנמשך ומתגלה בו
42 גם הבחי' שלמעלה מגדרי העולם, שזהו הגילוי
43 דמתן-תורה³².

44 ה. וענין זה ניכר בגילוי בפסח שחל בשבת:
45 ובהקדים – שאף שבמדרש נתפרש רק
46 השלימות דימי הספירה, שכש"יתחילו בספור
47 במוצאי שבת, ואז השבתות הן תמימות כששת ימי
48 בראשית", מ"מ, כיון שמעלה זו היא כשחל פסח
49 בשבת, מסתבר לומר, שהשלימות היא גם בפסח
50 עצמו³³, כי, להפירוש ד"שבתות תמימות" "כששת
51 ימי בראשית", הפירוש ד"ממחרת (ה)שבת" (פסח)
52 הוא "ממחרת) שבת בראשית"³⁴ (פסח שחל
53 בשבת).

54 וההסברה בזה:

55 בנוגע לחג הפסח – כשחל בשבת ניכר בגילוי
56 הדילוג והפסיחה (פסח) גם לגבי השלימות דשבת
57 ("ממחרת השבת"³⁵), היינו, דילוג ופסיחה למעלה
58 מגדרי העולם.

59 ובנוגע לימי הספירה – שכשהתחלת הספירה
60 היא במוצאי שבת ("ממחרת השבת" כפשוטו) ואז
61 השבתות הן תמימות כששת ימי בראשית, ניכר
62 בגילוי שהבחי' שלמעלה מגדרי העולם ("ממחרת
63 השבת") נמשכת וחודרת בגדרי העולם ("ימי
64 בראשית").

65 ומזה מובן שב' הקצוות שבכללות הענין
66 דספה"ע (בכל השנים) – גילוי בחי' שלמעלה
67 מהעולם, "ממחרת השבת", והמשכחה בגדרי

(31 ומעין זה בכל שבת – שנוסף על הקדושה שלמעלה,
"מקדשא וקיימא", נמשכת קדושה נעלית יותר ע"י עבודת האדם,
כמ"ש "זכור את יום השבת לקדשו" (יתרו כ, ח), "וקראת לשבת
עונג" (ישעי' נח, יג), ובלשון חז"ל (שבת קיח, סע"א) "המענג
את השבת" (ראה אה"ת אמור שם). וראה לקמן הערה 46.
(32 ראה לקו"ת במדבר י"ד, ד ואילך. וראה גם אה"ת
לתהלים (יהל אור) עה"פ תורת ה' תמימה (ע' סו ואילך).
(33 ואדרבה: הקביעות דפסח בשבת היא טיבת השלימות
דימי הספירה.

(34 מנחות סה, ב.

(35 לא רק "ממחרת (למעלה מ)היו"ט" שתלוי בעבודת בני",
אלא גם "ממחרת (למעלה מ)השבת" ש"מקדשא וקיימא" (כנ"ל
ס"ד). – ולהעיר, שהפירוש "ממחרת היו"ט" הוא בתושב"ע" ע"י
הלימוד דבב"י בהדרשות שהתורה נדרשת בהם, משא"כ "ממחרת
השבת" הוא הפירוש הפשוט בתושב"כ (גילוי מלמעלה) שגם
הצדוקים מודים בה.

אחרון של פסח (גמר ושלמות חג הפסח⁴⁰) שחל
בשבת, שניכר בגלוי עוד יותר שהוא למעלה מגדרי
העולם לגמרי, להיותו יום שמיני דפסח⁴¹, בחי'
שמיני שלמעלה משבעת ימי ההיקף (אפילו ביחס
לשבעת ימי הפסח שענינם דילוג ופסיחה, למעלה
מהעולם);

והמשכחה בגדרי העולם, "שבע שבתות" –
שהדילוג ופסיחה בפסח (שחל בשבת) עצמו
[שעיקרו מיום שני דפסח, דילוג ופסיחה גם לגבי
יום ראשון דפסח⁴², והולך ומוסיף בהדילוג
ופסיחה במשך שבעה ימים] הוא בשבעת ימי
השבוע, גדרי העולם, ולא עוד אלא שנמשך בשבעת
המדות שבמדת החסד שעל ידה נעשה בנין העולם,
כמ"ש⁴³ "כי אמרתי עולם חסד יבנה", ומזה מובן
גם בנוגע לבנין העולם ע"י עבודת האדם, שעיקרו
ע"י העבודה בבירור מדת החסד.

ז. ובפרטיות יותר (בחג הפסח עצמו) – בנוגע
לאחרון (שמיני) של פסח שחל בשבת:

לכל לראש – שבחי' שמיני שלמעלה משבעת
ימי ההיקף דפסח, נמשכת וחודרת ביום השבת,
שבו נעשית השלימות ("ויכולו"⁴⁴) דכל ששת ימי
בראשית, שלימות העולם (כולל ובמיוחד –
שלימות העולם שע"י עבודת האדם, כמאורז⁴⁵
"כל האומר ויכולו בערב שבת .. נעשה שותף
להקב"ה במעשה בראשית"⁴⁶).

ועוד ועיקר:

(40) כולל גם תיקון והשלמת (גם מלשון שלימות) העבודה
דכל ימי הפסח – ע"י "מאסף לכל המחנות" (ראה התועודות
תשמ"ח ח"ג ע' 108 ואילך. ועוד).

(41) כפי שנקרא בכ"מ (ראה לדוגמא: רמב"ם הל' תפלה פ"ג
ה"ח. שו"ע (ואדה"ז) א"ח סתצ"ב ס"ח (סת"צ סי"ב)).

(42) משא"כ הדילוג והפסיחה דיום ראשון דפסח הוא ביחס
למעמד ומצב שלפני פסח.

(43) תהלים פט, ג. וראה סה"מ תש"ח ריש ע' 273. וש"נ.

(44) בראשית ב, א. וראה אוה"ת עה"פ.

(45) שבת קיט, רע"ב.

(46) ראה אוה"ת בראשית (כרך ג) תקו, ב: "כי מצד מע"ב פי'
ויכולו השמים הוא ע"ד לכל תכלה ראיתי קץ, שהכח המאיר בהם
הוא בבחי' גבול ותכלית, אך עי"ז שאומר ויכולו ומעיד על מע"ב
ה"ז מכלל קיום מצות שבת, והיא בבחי' רחבה מצותך מאד, בלי
גבול, א"כ עי"ז ממשיך המשכת אור א"ס ממש במע"ב, ולכן
שפיר נעשה שותף להקב"ה". ובהמשך הענין מביא תנא' (יתרו
סט, סע"ג ואילך) ש"השבת עצמו נק' שבת בראשית.. וע"י קיום
המצוות ממשיך בהשבת.. מלמעלה מבחי' ראשית" – דיש לומר,
שזהו ע"ד הענין ד"ממחרת השבת", למעלה מבחי' השבת.

1 העולם, "שבע שבתות" – ניכרים בגלוי ובהדגשה
2 בפסח שחל בשבת³⁶.

3 ו. ובפרטיות יותר – מודגשת השלימות דימי
4 הספירה בפסח שחל בשבת בימי הספירה שבחג
5 הפסח עצמו:

6 ימי הספירה שבחג הפסח – מיום שני דפסח
7 ("ממחרת השבת") עד אחרון של פסח (בחוף
8 לארץ, ובארץ ישראל אסרו חג) – הם שבעה ימים
9 שהם שבוע אחד³⁷, שבו נשלמת הספירה (והבירור)
10 דכל פרטי שבעת המדות שבמדת החסד (מחסד
11 שבחסד עד מלכות שבחסד), המדה הראשונה
12 והעיקרית – "יומא דאזיל עם כולהו יומין"³⁸ (מעין
13 ודוגמת השלימות דכל ימי הספירה³⁹).

14 וכשהקביעות דשבעת ימי הספירה דחג הפסח
15 (מיום שני דפסח עד אחרון של פסח) היא בהתאם
16 לשבעת ימי השבוע (כשפסח חל בשבת) ניכרים
17 בגלוי ובהדגשה ב' הקצוות שבספה"ע:

18 גילוי בחי' שלמעלה מהעולם, "ממחרת השבת"
19 – ביום ראשון דפסח שחל בשבת, דילוג ופסיחה
20 גם לגבי שלימות העולם (שבת), ועאכו"כ ביום

(36) ועפ"ז י"ל הרמז בה"סימן" ד"תמימות" – "בזמן שאין
ישוע ושכני' ביניהם": "ישוע", אותיות "ישוע", ש"ע נהורין, רומז
על דרגת האלקות שלמעלה מהעולם, בחי' סוכ"ע, ו"שכני'",
אותיות "שכינה", רומז על דרגת האלקות ששוכנת ומתלבשת
בעולם, בחי' ממוכ"ע.

והסדר הרגיל (ברוב השנים) הוא ש"ישוע ושכני'" באים בין
פסח לעצרת, היינו, שהמשכת בחי' "ממחרת השבת" ב"שבע
שבתות" (ע"י העבודה דספה"ע שבין פסח לעצרת) היא
באמצעות "ישוע ושכני'", השתלשלות וירידה מבחי' סוכ"ע
("ישוע") לבחי' ממוכ"ע ("שכני'").

ו"אימתי הן תמימות (תכלית השלימות בב' הקצוות, דרגא
הכי נעלית, שחודרת בגדרי העולם) בזמן שאין ישוע ושכני'
ביניהם" – שהמשכה והגילוי ד"ממחרת השבת" ב"שבע
שבתות" (בין פסח לעצרת) אינה ע"י ההשתלשלות דסוכ"ע
וממוכ"ע ("ישוע ושכני'"), אלא באופן שדרגת האלקות שלמעלה
מהעולם נמשכת ומתגלה וחודרת בגדרי העולם, כי, הגילוי
ד"ממחרת השבת" הוא מדרגא נעלית יותר גם מבחי' סוכ"ע
(ששייך לעולמות, "סוכב כל עולמין"), ולכן נמשכת וחודרת בגדרי
העולם שלא ע"י אמצעות בחי' סוכ"ע וממוכ"ע.

(37) ד"מצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי" (מנחות סו,
א).

(38) ראה זח"ג קג, א"ב. קצא, ב. לקו"ש ח"ה ע' 174 בשוה"ג.
וש"נ.

(39) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 32 (בביאור הטעם הפנימי
לההיחוד דאכילת מצה שריו' באחרון של פסח – מעין ודוגמת
השלימות דשתי הלחם בחג השבועות שלאחרי כללות העבודה
דספה"ע).

28 "חמורים וערכים דברי סופרים יותר מדברי
29 תורה"⁵⁶.

30 ה. עפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות
31 דהקביעות דפסח בשבת לקביעותו בפרשת שמני:
32 אע"פ ש"שבת" ו"שמני" הם ב' דרגות שונות
33 וחלוקות זמ"ז, ששבת מורה על שלימות העולם,
34 ושמני מורה על בחי' שלמעלה מהעולם (כנ"ל
35 ס"א) – הרי השבת דפסח (שעליו נאמר "ממחרת
36 השבת") הוא באופן של דילוג ופסיחה למעלה
37 משלימות העולם, בחי' שמני⁵⁷.

38 ומזה מובן שבחי' "ממחרת השבת" (בחי'
39 שמני) שניכרת בגלוי בפסח שחל בשבת (דילוג
40 ופסיחה גם לגבי שלימות העולם) היא בהדגשה
41 גדולה יותר בשבת דפסח שבפרשת שמני – שמני
42 שבשמני.

43 ובפרטיות יותר – הקשר והשייכות דהקביעות
44 דפסח בשבת ובפרשת שמני (דילוג והפסיחה גם
45 לגבי שלימות העולם שבשבת, בחי' שמני) מודגש
46 בהקריאה ד"ויהי ביום השמני" שמונה פעמים
47 (כנ"ל ס"א), בחי' השמינית שבבחי' שמני גופא⁵⁸,
48 ומהם – במנחת שבת⁵⁹ דיום ראשון דפסח (עליו
49 נאמר "ממחרת השבת"), ו(עוד יותר) במנחת
50 שבת⁵⁹ דיום שמני דפסח⁶⁰.

51 וענין זה מודגש גם בהשלימות שבימי הספירה,
52 "שבע שבתות תמימות תהינה", "תמימות כששת"

1 אחרון של פסח הוא יו"ט שני (של גליות)
2 דשביעי של פסח, שבו הי' (גמר ושלמות היציאה
3 ממצרים^{47 ע"י}) קריעת ים סוף⁴⁸.

4 ומבואר בדרושי חסידות⁴⁹ שבקריעת ים סוף
5 נעשה החיבור דים ויבשה, עלמא דאתכסיי
6 ועלמא דאתגלייא, אצילות ובי"ע, ובזה גופא בב'
7 אופנים: (א) דעת הזהר⁵⁰ שהחיבור הוא באופן של
8 העלאה מלמטה למעלה, (ב) דעת האריז"ל⁵¹
9 שהחיבור הוא באופן של המשכה מלמעלה למטה.
10 ו"אלו ואלו דברי אלקים חיים"⁵² – שהחיבור הוא
11 בב' האופנים, מלמעלה למטה ומלמטה למעלה.

12 ומזה מובן שגם בקריעת ים סוף (ענינו של
13 שביעי של פסח, שאחרון של פסח הוא היו"ט שני
14 שלו) מודגש גילוי בחי' שלמעלה מהעולם
15 שנמשכת וחודרת בגדרי העולם – כיון שהחיבור
16 דים (בחי' למעלה מהעולם) ויבשה (עולם) הוא הן
17 באופן של גילוי והמשכה מלמעלה, שבו מודגשת
18 מעלת האור למעלה מגדרי העולם, והן באופן של
19 העלאה מלמטה למטה, שבו מודגשת המשכתו
20 מצד ובגדרי העולם.

21 ויש להוסיף, שענין זה מודגש גם בהחיבור
22 דשביעי של פסח ואחרון של פסח (ב' ימים דיו"ט
23 א')⁵³ – שהיו"ט דשביעי של פסח הוא מן התורה,
24 שבו מודגש בעיקר הגילוי מלמעלה, והיו"ט
25 דאחרון של פסח הוא מדרבנן⁵⁴, שבו מודגשת
26 בעיקר ההמשכה והפעולה מצד ובגדרי העולם,
27 שע"ז נוסף עליו גדול יותר, כמובן ממארוז⁵⁵

(56) ויש לומר, שהמעלה דדברי סופרים שבאחרון של פסח (ובאה"ק – באסרו חג) נמשכת ופועלת גם בשביעי של פסח, כיון שהשייכות שביניהם (ובפרט השייכות ד"אסרו חג", קשירה בעבותים) היא באופן שמשפיעים זה על זה.

(57) ראה אה"ת אמור ס"ע קסז: "הפי' ממחרת השבת מבחי' שלמעלה מהשבת.. וע"ד למנצח על השמינית כו'".

(58) ויש לומר, שגילוי זה ישנו כבר גם בהתחלת הזמן דפרשת שמני, כיון שיודעים מלכתחילה שיקראו "ויהי ביום השמני" שמונה פעמים.

(59) להעיר, שמנחת שבת, "דעו דרעיון", היא דרגא יותר נעלית בשבת גופא – ע"ד ובדוגמת הבחי' ד"ממחרת השבת".

(60) ובארץ הקודש – בהקריאה דפרשת שמני כולה (בשחרית דשבת אסרו חג, שבה מסיימים וחותמים (בארץ הקודש) הקריאה בפרשת שמני**).

(* ואולי י"ל שהמעלה ד"אסרו חג" (ובנדוד"ד, הקשירה בעבותים ליום שלפניו) ישנה גם באחרון של פסח (כיון שיו"ט שני מוסיף, ולא גורע ח"ו).

(** ודוגמתו בחז"ל – שהקריאה ד"ויהי ביום השמיני" במנחת שבת דאחרון של פסח היא בפעם החמישית, שבה נשלם עיקר הענין. כנ"ל הערה 2.

(47) באופן שנתבטל לגמרי האפשרות דפסח ממצרים, כיון ש"ירא ישראל את מצרים מת על שפת הים" (בשלח יד, ל).

(48) להעיר ממ"ש בהפטרות אחרון של פסח: "והחרים ה' את לשון ים מצרים והניף ידו על הנהר ג' כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים" (ישעי' יא, טר"ז) – שזהו תוכן הענין דקריעת ים סוף (שקורין בתורה בשביעי של פסח), ובאופן נעלה יותר (ראה לקו"ט צו טז, ד ואילך. ובארוכה – המשך והחרים תרל"א. ובכ"מ).

(49) סידור (עם דא"ח) שער חהמ"צ רפט, ד ואילך. ובארוכה – המשך והחרים תרל"א.

(50) ח"ב מח, ב.

(51) פע"ח שער חהמ"צ פ"ח.

(52) עירובין יג, ב. וש"נ.

(53) ועד"ז בארץ ישראל – החיבור דשביעי של פסח (כפי שכולל גם הענינים דאחרון של פסח) ואסרו חג (ובפרט ש"אסרו חג" הוא מלשון קשירה, ועד לקשירה "בעבותים").

(54) ועאכ"כ אסרו חג בארץ ישראל.

(55) ראה סנהדרין פח, ב – במשנה. ירושלמי שם פ"א ה"ד. ועוד.

- רוח ה' וגו' והריחו ביראת ה' וגו' (68), ובתיאור 24
מצב העולם בימות המשיח ("וגר" 69) זאב עם כבש 25
וגו' (70). 26
- ג) באחרון של פסח (לאחרי מנחה) אוכלים 27
סעודת משיח⁷¹ (כולל גם שתיית ד' כוסות שהם 28
כנגד ד' לשונות של גאולה⁷²), כמנהג⁷³ הבעש"ט⁷⁴ 29
שנתגלה ונתפרסם ע"י כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) 30
נ"ע (בישיבת תומכי תמימים), ונתפשט ביותר ע"י 31
כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, עד שבדורנו זה⁷⁵ 32
נעשה מנהג פשוט והולך ומתפשט אצל רבים 33
מבני" (ועד לכל אשר בשם ישראל יכונה⁷⁶) בכל 34
תפוצות ישראל⁷⁷. 35
- ד) ועוד וגו' עיקר – שהשייכות דאחרון של 36
פסח לגאולה מרומזת גם בספירת העומר: 37
- נתבאר לעיל (ס"ד) שכללות הענין דספה"ע 38
הוא להמשיך בעולם ("שבע שבתות") הבחי' 39

- ימי בראשית", עי"ז שבגדרי העולם ("ימי 1
בראשית") נמשכת הבחי' שלמעלה מהעולם 2
("ממחרת השבת") – ששבעת ימי השבוע (מיום 3
ראשון עד יום השבת) דשבוע הראשון שקשור עם 4
מדת החסד, מדה הראשונה והעיקרית שבה נעשה 5
בנין העולם, הם בפרשת שמיני⁶¹, שחזורים בהגילוי 6
דבחי' שמיני שלמעלה מהעולם⁶². 7
- ט. ויש להוסיף ולבאר גם המעלה דקביעות 8
שנה זו (שפסח חל בשבת ובפרשת שמיני) – בנוגע 9
להדגשת ענין הגאולה באחרון של פסח: 10
- נוסף לכך שחג הפסח ("זמן חרותנו") בכללותו 11
הוא התחלת ושוורש⁶³ לכל עניני הגאולה, עד 12
לגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, עלי' 13
נאמר⁶⁴ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" 14
– מודגשת הגאולה העתידה (בחג הפסח עצמו) 15
בעיקר (בימים האחרונים דפסח, ובפרט) באחרון 16
של פסח⁶⁵, כי: 17

- א) אחרון של פסח הוא יום שמיני דפסח, וידוע 18
ש"שמיני" קשור עם ענין הגאולה, כמארז"ל⁶⁶ 19
"כינור .. של ימות המשיח שמונה". 20
- ב) באחרון של פסח מפטירין בענינו של משיח – 21
ו"יצא" ⁶⁷ חוטר מגזע ישי וגו', ושאר הפסוקים 22
שלאח"ז בתיאור מעלותיו של המשיח ("ונחה עליו 23

- ובפרטיות יותר – הן השבוע דמדת החסד והן השבוע 61
דמדת הגבורה הם בפרשת שמיני*, וגם השבוע דמדת התפארת 62
מתברר מפרשת שמיני, היינו, שהעבודה דספה"ע בג' המדות 63
חג"ת (עיקר המדות) ** שייכת לפרשת שמיני.
- 64 (2) ולהעיר, ש"שמיני" הוא גם מלשון שומן, שמפעפע 65
בכולו, שרומז על הגילוי וההמשכה בגדרי העולם (ראה גם שיחת 66
ערב פסח שנה זו ס"ד).
- 67 (3) ראה ד"ה כימי צאתך תש"ח רפי"ב.
- 68 (4) מיכה ז, טו.
- 69 (5) ראה גם לקו"ש ימים אחרונים של פסח שנה זו ס"ה.
- 70 (6) ערכין יג, ב.
- 71 (7) ישע"י יא, א. – ומקדימים הפסוקים שלפנ"ז (יו"ד, 72
לבר"ל) ע"ד מפלתו של סנחריב שהיתה בליל ה)פסח (מגילה 73
לא, א ובפרש"י. טושו"ע (ואדה"ז) אר"ח סת"צ ס"ח (סי"ג), 74
וסומכים לזה הגאולה העתידה שאף היא תהי' בפסח, דק"ל כר' 75
יהושע (ר"ה יא, רע"א) שבניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל (ראה 76
מחזור ויטרי במקומו).
- 77 (8) ולהעיר מהשייכות דסנחריב וחזקיהו (שגאולתו היתה ע"י 78
מפלת סנחריב) לגוג ומגוג ומשיח – כמארז"ל (סנהדרין צד, א) 79
"ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג".

(* ובארץ הקודש – השבוע דמדת הגבורה מתברך מפרשת שמיני.
(** ובארץ הקודש – העבודה דספה"ע בב' הקוין דימין (חסד) ושמואל
(גבורה). המשכה והעלאת).

ויש להוסיף, שאף שבפועל לא נעשה חזקיהו משיח, ולאח"ז 1
הי' החורבן והגלות נכמרו גם בפסוק "והלכנו באדיר יפול" 2
(בהמשך ההפטורה (שם, לד)) שדרשוהו חז"ל על חורבן ביהמ"ק 3
(גיטין נו, רע"ב) – הי"ז ירידה צורך עלי', כדי שהגאולה ע"י 4
משיח תהי' באופן נעלה יותר, ועד לעילוי שבאין ערוך, שלכן, 5
"ואמרת ביום ההוא אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני" 6
(כמ"ש בסיום ההפטורה (שם יב, א)), נחמה בכפלים (איכ"ר 7
ספ"א).

68 (6) שם יא, ב"ג.

69 (7) שם, ו.

70 (8) כולל ובמיוחד "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים 71
מכסים" (שם, ט) – שמציאות העולם ("הארץ") תהי' חדורה 72
ומכוסה לגמרי ב"דעה את ה'" שלמעלה מגדרי העולם.

73 (9) שבזה מודגש שענינו של משיח הוא בגילוי (לא רק 74
באמירת ההפטורה בדיבור, מעשה זוטא, אלא גם) במעשה 75
בפועל, באכילה ושתי'.

76 (10) ירושלמי פסחים פ"י ה"א. ועוד.

77 (11) "היום יום" כ"ב ניסן, אחרון של פסח. ובכ"מ.

78 (12) להעיר משייכותו של הבעש"ט להגאולה – כדברי מלך 79
המשיח שביאתו ללוי' בהפצת המעיינות דהבעש"ט חוצה 80
(אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו).

79 (13) ג' דורות, שע"ז נעשה תוקף הנצחיות, ע"ד מ"ש (ישע"י 80
נט, כא) "לא ימושו מפין ומפי זרעך ומפי זרע זרעך גו' עד 81
עולם", ועד ש"מחזרת על אכסניא שלה" (ב"מ פה, א).

80 (14) ל' הכתוב – ישע"י מז, ה. וראה לקו"ש ח"ח ס"ע 329
ואילך. וש"נ.

81 (15) ובארץ ישראל אוכלים סעודת משיח (וד' כוסות) בשביעי 82
של פסח. – ולהעיר שגם הפטורת היום ב"שירת דוד" קשורה עם 83
הגילוי דמשיח בן דוד, ונאמרת לכבוד משיח (סה"ש תרח"ץ ע' 84
283 – בשם הצ"צ), ועד"ו קריאת היום בשירת הים, שסיימה 85
וחותמה ע"ד הגאולה העתידה – "תביאמו ותטעמו בהר נחלתך 86
גו' מקדש אדניי כוננו ידיך", כש"ה ימלוך לעולם ועד", "לעתיד 87
לבוא שכל המלוכה שלו" (בשלח טו, יד"ח ובפרש"י).

תגלה מלכותו של הקב"ה בכל העולם (שנבנה 30
ע"י מדת החסד), כמ"ש "ה' ימלוך לעולם ועד" 83, 31
והיתה לה' המלוכה" 84, "והי' ה' למלך על כל 32
הארץ גו" 85.

י. וכל זה בהדגשה יתירה באחרון של פסח 34
דשנה זו – שחל בשבת ובפרשת שמני:

(א) בנוגע למעלת היום – שמני של פסח – 36
מודגשת יותר השייכות לגאולה מצד ענינו של יום 37
השבת, ששירו של יום השבת ("מזמור שיר ליום 38
השבת") הוא "מזמור" 86 שיר לעתיד לבוא, ליום 39
שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" 87, ומצד 40
פרשת השבוע – "ויהי ביום השמיני", שנוסף על 41
השייכות ד"שמני" לגאולה, מודגשת השייכות 42
לגאולה גם בתוכן הפרשה ע"ד השראת השכינה 43
במשכן, שעיקרה ושלמותה בביהמ"ק השלישי, 44
"מקדש אדני" כוננו ידיך" 83, בגאולה העתידה. 45

(ב) בנוגע להפטורת היום (שהיא סיום וחותם 46
הקריאה) – בענינו של משיח – מודגשת השייכות 47
לגאולה גם בקריאת היום (שההפטורה היא סיומה 48
וחותמה) שכשחל בשבת מוסיפים ומתחילים 49
הקריאה מ"עשר תעשר" 88, שבזה נרמזת שלימות 50
הגאולה הקשורה עם מספר עשר (למעלה גם 51
מ"שמני" 89) – "עלי עשור" 90.

(ג) בנוגע לסעודת משיח – נוסף בהשייכות 53
לגאולה גם מצד סעודה שלישית דיום השבת, 54
"רעוא דרעוין" 91, שבו מודגש עיקר הענין ד"יום 55
שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" 92. ועוד וג"ז 56
עיקר – שמסעודת משיח באים תיכף ל"סעודתא 57
דדוד מלכא משיחא" 93 במוצאי שבת 58

ד"ממחרת השבת", בחי' שלמעלה משלימות 1
העולם (למעלה משבת), "עד ממחרת השבת 2
השביעית תספרו חמישים יום", שזהו"ע המשכת 3
וגילוי שער הנו"ן דבינה. ובזה מודגשת השייכות 4
לגאולה העתידה – שהרי עיקר ושלמות המשכת 5
וגילוי שער הנו"ן דבינה (בחי' שלמעלה מהעולם 6
לגמרי, וביחד עם זה, באופן שימושך ויחדור 7
בגדרי העולם) יהי' בגאולה העתידה (שאו תהי' גם 8
השלימות דמתן-תורה ביום החמישים – "תורה 9
חדשה מאתי תצא" 79).

[ועפ"ז יש לבאר הטעם (הפנימי) ש"אחר 11
הספירה נוהגין לומר יהי רצון" 80 שיבנה ביהמ"ק 12
כו" 81 – שהרי הטעם ש"עכשיו אין אנו סופרין 13
אלא זכר למקדש .. לפיכך מתפללין שיבנה בית 14
המקדש ונקיים המצוה כתקונה" 81, שייך גם בשאר 15
המצוות שהם זכר למקדש, ואעפ"כ לא מצינו בהם 16
מנהג מיוחד להתפלל תיכף שיבנה בית המקדש – 17
כיון שהתוכן דספירת העומר הו"ע המשכת וגילוי 18
שער הנו"ן ששייך במיוחד לגאולה העתידה] 19

וכיון שבאחרון של פסח נשלמת הספירה 20
דשבוע הראשון והעיקרי, מעין ודוגמת שלימות 21
כללות הענין דספ"ה"ע (כנ"ל ס"ו) – מודגשת בו 22
ביותר השייכות לגילוי שער הנו"ן בגאולה 23
העתידה. 24

ויש לומר, שענין זה מרומז גם בהספירה 25
הפרטית דאחרון של פסח – מלכות שבחסד – שגמר 26
ושלימות (כל פרטי הספירות שבמדת) חסדו של 27
הקב"ה הוא החסד הכי גדול ועיקרי דגאולה 28
האמיתית והשלימה ע"י מלך המשיח, שעל ידו 29

(78) ומרומז ב"כימי צאתך מארץ מצרים) אראנו נפלאות" –
נ"ן פלאות (זח"א דסא, ריש ע"ב).
(79) ישע"י נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(80) ובכמה סידורים (וכ"ה בסידורו של רבינו הזקן) –
"הרחמן הוא יחזיר לנו עבודת בית המקדש כו". וי"ל שההוספה
בנוסח זה על הנוסח "יהי רצון כו" שיבנה בית המקדש במהרה
בימינו" – שאין זה (רק) בלשון של בקשה ותפלה (ועד להמשכת
רצון חדש – "יהי רצון" (נסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 121)), אלא
(גם) בלשון של ודאות.

(81) שו"ע אדה"ז אר"ח סתפ"ט ס"א (מתוס' מגילה כ, סע"ב).
(82) ובפשטות י"ל – שכיון שאופן קיום מצות ספ"ה"ע (ספירת
הימים) בזמן הזה שוה ממש לאופן קיומה בזמן שביהמ"ק הי'
קיים (דלא כשאר המצוות שעושים זכר למקדש, שהחילוק בין
זמן הזה לזמן שביהמ"ק הי' קיים הוא גם באופן הפעולה), לכן
יש צורך להדגיש שאין זה אלא זכר למקדש – עי"ז שמתפללין
שיבנה בית המקדש ונקיים המצוה כתיקונה".

(83) שמזכירים בשירת הים בהקריאה דשביעי של פסח (כנ"ל
הערה 77).

(84) עובדי' בסופו.

(85) זכרי' יד, ט.

(86) תמיד בסופה.

(87) וכמ"ש בברכת המזון (סעודת משיח שב)יום השבת:
"הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

(88) פ' ראה יד, כב.

(89) ושייך גם ל"ויהי ביום השמיני" שקורין במנחה – ש"נטל
עשר עטרות" (שבת פז, ב. פרש"י ריש פרשתנו).

(90) תהלים צב, ד. וראה ערכין שם.

(91) זח"ב פח, סע"ב.

(92) ראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמב ואילך).

(93) סידור הארז"ל במקומו. ועוד. וראה בארוכה סה"ש
תשמ"ח ח"ב ע' 387 ואילך.

בהתוועדות זו יהי' ביחד עם משיח צדקנו⁹⁷,
ועאכו"כ ברכת המזון שבסיום הסעודה שתהי' ע"י
דוד מלכא משיחא, כמארז"ל (בנוגע לסעודה
דלעתיד לבוא) "לאחר שאוכלין ושותין נותנין ..
כוס של ברכה לברך .. אומר לו לדוד טול וברך,
אומר להן אני אברך ולי נאה לברך, שנאמר⁹⁸ כוס
ישועות אשא ובשם ה' אקרא"⁹⁹, "כסא דדוד
לעלמא דאתי מאתן ועשרין וחד לוגא מחזיק,
שנאמר¹⁰⁰ כוסי רוי', רוי' בגימטריא הכי הוי'¹⁰¹.
ולאח"ז יהי' ההמשך וגמר ושלמות קיום
המצוה דספירת העומר (לא באופן ד"זכר למקדש",
אלא) "כתיקונה" (כיון שבינתיים "הרחמן הוא יחזיר
לנו עבודת בית המקדש למקומה") – בביהמ"ק
השלישי, שיבנה במהרה בימינו, תיכף ומיד ממש.

(97 כולל גם שתיית הד' כוסות, וניגוני שמחה* – שיהיו כנגד
ד' לשונות של גאולה באופן ש"נודה לך שיר חדש.. גאל ישראל"
(לשון עבר).

(98 תהלים קטז, ג.
(99 פסחים קט, ב.
(100 תהלים כג, ה.
(101 יומא עו, א.

(* לאחר ז' חלק זה דהשיחה – צוה כ"ק אדמו"ר שליט"א לגן
(שמונת עשרת) הניגונים של רבותינו נשיאנו. וניגון: "שלוש תנועות"
(דהבעש"ט המגיד ואדה"י). "בני היכלא" (לאדמו"ר הזקן).
ה"קאפעליע" (לאדמו"ר האמצעי). "ימין ה'" (להצ"צ). "לכתחילה
אריבער" (לאדמו"ר מהר"ש). ניגון הכנה (לאדמו"ר מהורש"ב).
"הבינונו" (לאדמו"ר מהור"צ). "אתה בחרתנו" (לכ"ק אדמו"ר
שליט"א). (המור"ל).

קודש⁹⁴, היינו, שהגילוי דמשיח ב"סעודה" הוא
באופן כפול, ו"כפל"⁹⁵ שייך ורומז לגאולה⁹⁶.
(ד) ובנוגע לספירת העומר – סיום השבוע
הראשון והעיקרי, מעין ודוגמת השלימות דספה"ע
שעי"ז נמשך גילוי שער הנו"ן, שעיקרו ושלמותו
בהגאולה העתידה – הרי, ע"פ האמור לעיל
(ס"ד-ו) שבפסח שחל בשבת מודגשת השלימות
דספה"ע [בב' הקצוות: הן בהדרגא שלמעלה
מהעולם, "ממחרת השבת גו' חמישים יום", והן
בהמשכה וגילוי בגדרי העולם, "ימי בראשית"],
מודגשת בו יותר גם השלימות דגילוי שער הנו"ן
שבגאולה העתידה.

יא. ויה"ר שבעמדנו בסעודת משיח באחרון של
פסח שחל בשבת ובפרשת שמני, שבה מודגש
ביותר ענין הגאולה – תבוא הגאולה האמיתית
והשלימה ע"י משיח צדקנו בפועל ממש, ותיכף
ומיד ממש.

ובפשטות – שההמשך דסעודת משיח

(94 כש"מלוין את המלך" (שו"ע אדה"ז או"ח ס"ש ס"ב) –
שאו נמצאים עדיין יחד עם המלך, "שבת המלכה" (שם סרס"ב
ס"ד).

(95 כולל גם ה"כפל" דשבת – "כל עיסקא דשבתא כפול"
(מדרש תהלים צב, א. וראה לקו"ת ר"פ בשלח. ובכ"מ).
(96 ראה פדר"א פמ"ח. יל"ש ר"פ לך לך. דיה לך לך תרכ"ז.
תר"ל. ועוד.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

לא מְנַאֵן הַכְּתוּב ל-2,400 שקלים אֱלָא בְּפִרְמִיּוֹת – כמנין
שקלים בודדים, שְׁמַע מִיָּנָה מְנָה שֶׁל קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, וכל עוד
אין 3,000 שקלים אינו נחשב ככבר. ובפסוק זה אי אפשר לדחות
שאינו מזכיר אלא מאה כבר ויותר, שהרי הזכיר שבעים כבר וזה
נחשב כמנין פרטי, הגמרא דוחה גם הוכחה זו: וְדִילְמָא אף
שהזכיר הכתוב שבעים כבר אף שאין בו מאה, מכל מקום אינו
מזכיר 2,400 שקלים ככבר אחד, כי רק פְּרִמָּא רְבָה – פרטים
רבים, כגון 70 כבר, קָא חֲשִׁיב בְּכִבְרִי, אולם פְּרִמָּא זִמְנָא – פרט
מועט, כגון כבר אחד לֹא קִנְשִׁיב בְּכִבְרִי, ולכן מנה 2,400
השקלים כשקלים בודדים, ולא ככבר.
הגמרא מביאה מקור אחר לדברי רבן יוחנן בן זכאי: אֱלָא אָמַר
רַב חֲסִדָּא, מְהֵבָא – מהפסוק (יחזקאל מה יב) 'וְהִשְׁקַל עֲשָׂרִים גֵּרָה.
וְעֲשָׂרִים שְׁקָלִים, ועוד חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִים שְׁקָלִים, ועוד עֲשָׂרָה
וְחֲמִשָּׁה שְׁקָל, הַמְנָה יְהִי לָכֶם' – ערך כל אלו יחד שהם ששים
שקלים הוא מנה.

אִתָּא שגם ערך כבר קודש הוא 60 כמו כבר חול, הרי ב-71 מנה
יש כבר אחד שלם של 60 מנה, ו'מָאָה וְאַחַד כְּבָר וְאַחַת עֲשָׂרָה
מְנָה' מִכְּעִי לִיה – ויהיה הכתוב צריך לומר: ולא לפורטם
כשקלים בודדים. אֱלָא מְדִלָּא מְנַאֵן הַכְּתוּב ל-1,775 שקלים
אֱלָא בְּפִרְמִיּוֹת – כמנין שקלים בודדים, שְׁמַע מִיָּנָה מְנָה שֶׁל
קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, ויש בו 120 מנה, ולפיכך מנאן כשקלים
בודדים, משום שאין ב-71 מנה כבר אחד שלם של קודש שערכו
120 מנה. הגמרא דוחה הוכחה זו: וְדִילְמָא בְּלָלִי קִנְשִׁיב בְּכִבְרִי
– התורה מונה במנין הככרות רק מנין של מאות, אך פְּרִמָּא לֹא
קָא חֲשִׁיב בְּכִבְרִי – מנין של כבר בודד לא, ואין ללמוד מפירוט
מנין השקלים בפסוק זה, שבהקדש ששים מנה אינו כבר.
הגמרא מביאה מקור אחר לדברי רבן יוחנן בן זכאי: אֱלָא מְהֵבָא
למד שכבר קודש כפול היה, שנאמר (שם לח כט) 'וְנִחְזַשְׁתָּ
הַתְּנוּפָה שְׁבַעִים כְּבָר וְאַלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שְׁקָל', וקשה,
שְׁהָרִי חֲשֹׁבֵן הַשְּׁקָלִים כָּאֵן הוּא תִּשְׁעִים וְשֵׁשָׁה מְנָה, כי בכל
מנה יש 25 שקלים, וב-2,400 שקלים יש 96 מנה, ומכל מקום

לקוטי שיחות חג הפסח כרך יז

מתורגם ללשון הקודש

ידי שנהיו לעם, הפכו בני ישראל⁷ ל"מציאות²¹
חדשה"⁸.

כוונת ושליומות⁹ יציאת מצרים הוא מתן תורה, כפי
שנאמר¹⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את
האלקים על ההר הזה".

[זהו אחד ההסברים לכך שחג השבועות, "זמן מתן
תורתנו"¹¹, נקבע על-ידי ספירת שבע שבתות ממחרת
הפסח, וזאת כדי ללמד שחג שבועות, מתן תורה, הוא
המשך¹² ליציאת מצרים, לידת עם ישראל].

כלומר, לידת עם ישראל קשורה בכך שהם הופכים
לעם-תורה¹³ – כל מהותם של בני ישראל (גם)
כיחידים¹⁴ היא תורה.

והמציאות החדשה איננה רק מפני שבגלות מצרים
היו בני-ישראל במצב שפל ביותר, ולא היו "כלים"
מתאימים לקבלת תורה, ואדרבה: בהיותם במ"ט שערי
טומאה¹⁵, הם היו שרויים במצב המנוגד לתורה
וקדושה,

אלא בעיקר מפני שהתורה היא "אצלו אמון...
שעשועים"¹⁶, חמדה גנוזה שגנוזה לך¹⁷ – היא נעלית
לגמרי מן הנבראים, ולפיכך היא היתה לגבי בני
ישראל, - שהם למטה, ובנוסף לכך במצרים - דבר
חדש לגמרי, שלא בתחומם.

בכך מוסברים שלושת השמות – "חג המצות", "זמן
חרותנו" ו"חג הפסח". הם מבטאים שלושה שלבים,
הנדרשים (ודוקא בסדר זה) כדי ליצור מציאות חדשה.

א.

שמותיו של חג הפסח וסדרם

1 חג הפסח מכונה בשלושה שמות: (א) בתורה
2 שבכתב¹ הוא נקרא "חג המצות". (ב) בנוסח התפילה
3 קבעו להוסיף ("חג המצות הזה... זמן חרותנו". ג)
4 בלשון חז"ל (וכך גם בלשון הנפוצה) נקראים כל
5 שבעת (או שמונת) הימים² בשם "חג פסח".

6 ויש לומר שבחג זה ישנו תוכן עיקרי כללי, המכיל
7 שלושה ענינים, שמתבטאים בשלושת השמות שהוזכרו
8 לעיל.

9 וכיוון שגם סדר בתורה הוא "תורה" – הוראה³,
10 יוצא ששלושת השמות והוראותיהם באים לפי סדר
11 חשיבותם:

12 בתחילה מופיע הענין של "חג המצות", השם
13 המופיע בתורה שבכתב, אחר-כך הענין של "זמן
14 חרותנו", מטבע שטבעו חכמים – אנשי כנסת הגדולה⁴
15 – לומר בתפלה, ולבסוף – "חג הפסח", שהוא שם
16 הנפוץ בלשון חז"ל ובלשון בני אדם⁵.

ב.

יציאת מצרים - הפיכת בני ישראל למציאות חדשה

17 זמן יציאת מצרים הוא, כמוסבר בנבואת יחזקאל⁶
18 זמן לידת עם ישראל. ענין זה מתואר בלשון "לידה",
19 לא רק מפני שאז נהיו בני ישראל לעם, דבר שמתאים
20 לאומרו, להבדיל, גם על עמים אחרים, אלא מפני שעל

(10) שמות ג, יב.

(11) שזהו תוכן העיקרי דחגה"ש – ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע'
21, עיי"ש.

(12) להעיר משה"ש (פ"ז, ב, ב), דשבועות נק' "עצרת של פסח".

(13) כמאמר הר"ס: אומתנו איננה אומה כי אם בתורתנו (ס'
האמונות והדעות מ"ג פ"ז).

(14) להעיר ממד"ל (סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א) דכל המלמד
(את) בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. וראה לקו"ש
[המתורגם] חט"ו ע' 192 ואילך. ובארוכה – לקו"ש חכ"ג ע' 11 ואילך.

(15) ז"ח ר"פ יתרו.

(16) משלי ח, ל. וראה אגה"ק ד"ה דוד זמירות. לקו"ת במדבר ד"ה
ואהי' אצלו אמון. סהמ"צ להצ"צ מצות משא הארון בכתף. המשך
תע"ב פ' קפג. ובכ"מ.

(17) שבת פח, ב.

(1) משפטים כג, טו. תשא לד, יח. אמור כג, ו. ראה טז, טז.

(2) ולא רק יום י"ד וט"ו ניסן שנק' "פסח" גם בתושב"כ (ראה
השקו"ט כו' – בס' המועדים בהלכה (לרש"י זיין) ע' רטו ואילך. וראה
הערה הבאה במכתב כללי לחגה"פ תשל"ו בתחילתו (נדפס – בהגש"פ
קה"ת, תשמ"ד) ע' (תרסח)).

(3) דתורה מלשון הוראה ("זח"ג נג, ב. ועוד).

(4) ברכות לג, א.

(5) ראה קדושת לוי פ' בא בנוגע להשמות חמ"צ וחה"פ.

(6) קאפיטל טז ובמפרשים שם.

(7) שהיו כבר במציאות של "גוי גדול עצום ורב" (תבוא כו, ה).

(8) וכן – ביצי"מ היתה התחלת הגירות דבני, ובמ"ת גמר הגירות
(יבמות מו, א ואילך. כריתות ט, א), אשר "גר שנתגייר קטן שנולד דמי"
(יבמות כב, א. וש"נ).

(9) שאז בטל המיצר (ההגבלה) שתחתונים לא יעלו למעלה (תנחומא

ורא טו. שמור"ר פ"ב, ג).

ג.

בהעברת רעיון חדש מרב לתלמיד יש שלושה שלבי-עבודה

- 1 את האמור לעיל ניתן להבין באמצעות דוגמא של
- 2 רב המלמד תלמיד רעיון חדש, שהתלמיד עצמו,
- 3 בשכלו שלו, לא יכול היה להגיע אליו, לגביו זהו דבר
- 4 חדש¹⁸, ולא מפני שלא שמע זאת עד עתה, אלא מפני
- 5 שזה מעבר לתחום שכלו של התלמיד. בלימוד זה
- 6 דרושים גם-כן שלושה כיווני עבודה:
- 7 דבר ראשון צריך להיות אצל התלמיד כיוון של
- 8 התבטלות עצמית, כמאמר חז"ל¹⁹, שאצל "תלמיד חכם
- 9 שיושב לפני רבו" צריך להיות "שפתותיו נוטפות מר"
- 10 ("מרירות מחמת אימה"²⁰),
- 11 [שהרי בכוחותיו ובשכלו שלו אין התלמיד יכול
- 12 להגיע לרעיון החדש, הנשגב מתחומו. רק התבטלות
- 13 עצמית – חוסר מציאות – מהווה "כלי" לכך²¹, בדומה
- 14 לדברי חז"ל²²: "כלי ריקן מחזיק"].
- 15 אך לאחר מכן צריך התלמיד להשתדל לקלוט את
- 16 הרעיון, ולכן עליו להשתמש בשכלו שלו.
- 17 [יחד עם זאת שדוקא "כלי ריקן מחזיק" – הרי
- 18 צריך הוא להיות "כלי" שלם, ללא נקב המבטל את
- 19 עניונו²³. ולפיכך אין די בהתבטלות, ויש צורך בהכנה
- 20 מתאימה לקליטת הרעיון, באמצעות כלי מקבל
- 21 ומחזיק].
- 22 מטרת הלימוד היא, שבסופו של דבר יגיע התלמיד
- 23 למצב של "קאי (איניש) אדעתי דרבי" (=אדם עומד
- 24 על דעת רבו)²⁴. אמנם במצבו הנכשווי אין התלמיד
- 25 מסוגל להגיע ל"דעתי דרבי"²⁵
- 26 – לכן על הרב "לצמצם" את הרעיון בהתאם
- 27 לשכלו של התלמיד (כך שעומקו של הרעיון יהיה
- 28 טמון בהגלם ברעיון הפשוט, ה"מצומצם")²⁶ –
- 29 אך יחד עם זאת צריך התלמיד לפעול בכיוון של

השתחררות ממגבלות שכלו שלו, והתעלות שכלו
לדרגת שכלו של הרב. באמצעות זאת הוא יוכל בסופו
של דבר להיות "קאי... אדעתי דרבי", שהוא שכל
נעלה יותר.

ד.

הקושי לגבי סדרם של שלבי הלימוד הנ"ל, וההסבר עליו

- על הסדר שצויין לעיל בין חלקי הלימוד – תחילה
- "שפתותיו נוטפות מר" (התבטלות עצמית), ואחר-כך
- הכנה להיות כלי (מציאות עצמית), מתעורר, לכאורה,
- קושי:
- הגמרא²⁷ אומרת ש"רבה²⁸ מקמי דפתח להו לרבנן
- אמר מלתא דבדיחותא ובדחי רבנן (=רבה – לפני
- שהתחיל לימודו לחכמים אמר דבר של שמחה,
- והחכמים בדחו, שמחו) לסוף יתיב באימתא ופתח
- בשמעתא (=לבסוף ישב באימה ופתח בלימוד). מכאן
- נראה שתחלה יש ליצור את השלב של "נפתח לבס"²⁹,
- הכנת ה"כלי" הראוי להכנת ה"שמעתא", ורק אחר-
- כך "יתיב באימתא" (יראה וביטול)?
- ההסבר על כך הוא: "מלתא דבדיחותא" אשר
- "מקמי דפתח להו לרבנן", הוא רק הכנה כללית
- ללימוד. אין זה חלק מן הלימוד עצמו.
- במילים אחרות: "מלתא דבדיחותא" לא נועדה
- להכין אותו לקליטת הרעיון השכלי, אלא לעורר אצלו
- את הרצון הכללי לקבל, ששכלו יהי בכלל בהלך רוח
- של "קבלה"³⁰.
- אבל הקשר בין הרב לתלמיד, העברת הרעיון אל
- התלמיד, יכול להיווצר רק כאשר "יתיב באימתא"³¹
- (ופתח בשמעתיא)."

ה.

הקושי בסדר "שמאל דוחה וימין מקרבת"

- הסדר במאמר חז"ל³² "לעולם תהא שמאל דוחה

(28) בתניא פ"ז – "רבא". והוא ע"פ גירסת היל"ש מ"ב רמז רכו.
ר"ח פסחים שם (וראה דק"ס שבת ופסחים שם). נח' בשיחת יוד שבת
תשכ"ד.

(29) פרש"י שבת שם ד"ה ובדחי.

(30) עייג"כ ד"ה לכה דודי תרפ"ט פ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א כ, ב).
(31) להעיר ג"כ מהמשך תערובת ח"ב ע' תתפו, דגם התשוקה לשמוע
את שכל הרב מבלבלת מקבלת השכל (כי צ"ל כלי ריקן לגמרי, ביטול
מכל וכל).

(32) סוטה מז, א. סנהדרין קז, ב. הובא להלכה – ה' ת"ת לאדה"ז
פ"ד סי"ז.

(18) ראה סה"מ ע"ר ע' ג'. המשך תערובת פרק קפח. ועוד.

(19) שבת ל, ב. פסחים קז, א. וראה אוה"ת מסעי ע' א"תב. ועוד.

(20) פרש"י שבת שם ד"ה נוטפות.

(21) ראה המשך תערובת פקל"ט ופקצ"ט (ושם, שעי' הביטול מקבל
עצם השכל, ע"ש).

(22) ברכות מ, א. וראה ד"ה היושבת בגנים ה'שית פ"ו (וש"ג).

(23) כלים פ"ג.

(24) ע"ז ה, ב.

(25) רק לאחר "ארבעין שנין" – ע"ז שם.

(26) ראה בארוכה ד"ה וידעת תני"ז. ובכ"מ.

(27) שבת ופסחים שם.

26 אך אין מדובר כאן על פעולות מסוג של "ימין
27 מקרבת" הבאות כהנה הכרחית לפני עצם ההשפעה⁴⁰,
28 כאמירת מלתא דבדיחותא לתלמידים, או משיכת
29 התלמיד הקטן ב"דברים אהובים אצלו".
ו.

הפיכתם של בני ישראל למציאות חדשה כרוכה בשלושת הענינים הללו

30 כשם ששלושה ענינים אלו נדרשים בלימוד רעיון
31 חדש, כך הוא גם, וקל-יחומר שכך הוא הדבר, כאשר
32 מדובר בשינוי מהותי של מציאות האדם עד להפיכתו
33 ל"מציאות חדשה".

34 וכך בענינינו, בקשר לבני ישראל, ש"לידתם" כעם
35 ישראל, שהשלמתה היא כאשר "תעבדון את האלקים
36 על ההר הזה" (כפי שהוסבר לעיל בסעי' ב), כרוכה
37 אף היא בשלושת הענינים הללו:

38 א) כדי שבני ישראל יוכלו לקבל את התורה, יש
39 צורך ב"תעבדון" – עבודה ויגיעה לביטול דמותם
40 הקודמת המנוגדת לתורה. "תעבדון" – עבודת עבד,
41 העובד מתוך התבטלות עצמית וקבלת עול⁴¹.
42 שהרי כדי לקבל את תורת ה' יש צורך ב"נעשה
43 ונשמע"⁴², הקדמת⁴³ נעשה לנשמע.

44 ב) מצד שני, העבודה של "תעבדון" איננה מסוג
45 השובר את מציאותו של היהודי, אלא להיפך: זהו עצם
46 מציאותו⁴⁴, בדומה לדגים, שלדברי רשב"ג הם אינם
47 חוצצים⁴⁵, והרי יהודים ותורה הם כדגים וים⁴⁶.

1 וימין מקרבת" קשה לפי האמור לעיל, שהרי לפיו³³
2 משתמע שתמיד יש צורך תחילה ב"שמאל דוחה" ורק
3 אחר-כך "ימין מקרבת".
4 [וההדגשה במאמר זה היא שאת ה"דוחה" יש
5 לעשות ב"שמאל" – יד כהה, ואת ה"מקרבת"
6 ב"ימין"]³⁴.

7 ועל כך יש לשאול: כיצד מתאים סדר זה למאמר
8 ש"מקמי פתח להו... אמר מלתא דבדיחותא ("מקרבת")
9 .. לטוף יתיב באימתא (כיוון הפוך לקודם)...?"
10 ועוד: כלל הוא³⁵ שימין קודמת לשמאל, ואילו כאן
11 שמאל קודמת לימין?

12 והשאלה גוברת יותר³⁶: לאחר המאמר "לעולם
13 תהא..." מובא ש"יצר, תינוק ואשה, תהא שמאל דוחה
14 וימין מקרבת" – והרי הסדר אצל "תינוק" הוא,
15 שתחילה יש לזרוז ללימוד "בדברים שהם אהובים
16 אצלו לקטנות שניו... קרא ואתן לך אגוזים וכו'", כפי
17 שמדחייב הרמב"ם בפירושו המשניות³⁷.

18 ומכך מובן שאצל תינוק יש צורך ב"ימין מקרבת"
19 לפני "שמאל דוחה" [כפי שרואים, אכן, במציאות,
20 שאם יגשו אל התינוק בתחילה ב"שמאל דוחה" עלול
21 הדבר להרחיקו לחלוטין מן הלימוד].

22 הדברים מובנים³⁸ לפי האמור לעיל (בסעיף ד):
23 במאמר "לעולם תהא..." מדובר רק על סדר ההשפעה
24 בפועל על הזולת, שבכך הסדר הוא: תחילה "שמאל
25 דוחה" ואחר-כך "ימין מקרבת"³⁹.

(33) וכ"ה סדרם בכתוב – שה"ש ב, ו. יל"ש עה"פ.

(34) ראה עיון יעקב לע"י סוטה שם.

(35) ש"ר אדה"ז או"ח ס"ב סעיף ד'.

(36) כי במאמר הנ"ל אפשר לתרץ, דוחה שהקדים "שמאל דוחה" ל"ימין מקרבת" הוא (לא מפני שכן צ"ל הסדר בכלל, כ"א) מפני שקאי שם באלישע וגחזי, לאחר שגחזי כבר היה תלמיד אלישע (ועד כ"כ ששלח אותו עם משענתו להחיות בן השונמית (מ"ב ד, כט ואילך)) – וא"כ כבר היה "ימין מקרבת" לפני⁴⁰.

[ועפ"ז י"ל דב' הדגשות ישנן במאמר הנ"ל: א) שדחי צ"ל רק בשמאל וקירוב בימין, כנ"ל בפנים, ב) גם אם כבר קיים "ימין מקרבת" ולא הועיל ככל הדרוש ולכן צ"ל הנהגה ד"שמאל דוחה" – הנה לאחר ה"שמאל דוחה" צ"ל עוה"פ "ימין מקרבת"].

אבל [נוסף ע"ז, שמסתמת הלשון "לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת" משמע, ש"לעולם" כן צ"ל סדרם (ובפרט, שבזהר (ח"ג קעז, ב) הובא מאמר זה סתם ("שמאל תהא דוחה וימין מקרבת" – לא בשייכות לסיפור דאלישע)) – הרי] ב"יצר תינוק כו"ל עכצ"ל כפנים.

(37) סנהדרין פ' חלק ד"ה והכת החמישית.

(38) ראה גם לק"ש ח"ה ע' 359.

(39) ועד"ז במאמר "יצר תינוק ואשה כו". ועיין רמב"ם הל' תשובה (פ"ה ה"א. ועיי"ש ה"ה), שהעובד כדי לקבל שכר כו' נק' "עובד מידאה",

ו"על דרך זה" עובדים "עמי הארץ והנשים והקטנים שמחנכים אותן לעבוד מיראה - "שמאל" עד שתרכה דעתן ויעבדו מאהבה ("ימין").

(40) להעיר ד"ברייתו של עולם" היא בסדר ד"ברישא חשוכא והדר נהורא", בתחילה "צמצום" ("שמאל") ואח"כ אור ("ימין") – שבת עז, ב. סידור רעט, סע"ב. ובכ"ז – אבל זהו בנוגע לסדר הבריאה בפועל, אבל טיבת הבריאה היא מפני "כי חפץ חסד הוא" (ימין מקרבת). וראה ס' הערכים-חב"ד כרך ב' ע' אור-ביחס לחושך סעיף ב"ה, ושו"נ.

(41) להעיר דבמ"ת "וינועו" – באימה וביראה וברתת ובזיע" (יתרו כ, טו. ברכות כב, א ובפרש"י שם).

(42) משפטים כד, ז. (ושם, ג (יתרו יט, כ): נעשה).

(43) שבת פח, סע"א ואילך.

(44) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 246 (ועוד) שמכיון שקב"ע היא מציאות האמיתית של ישראל לכן יש לו חיות ותענוג בעבודה זו.

(45) משנה מקואות פ"ו, מ"ז. אלא שאין הלכה כמותו – נת' בר"ה וראיתי אני, תרס"ב. – אבל הרי פסקין כוותי' בהא דובחים (כב, א). וכבר שקי"ט בזה בתויו"ט מקואות שם. והארץ בזה בס' גולות עליות שם. חיבור לטהרה הל' מקואות כלל ב' בסופו (לפענ"ד בשנויא דחיקא). ועוד, ואכ"מ.

(46) ברכות סא, ב.

הנעלה באין-ערוך ממה שהיה אצל בני ישראל⁵⁴ (מצד 32
ה"דילוג" הנעלה שבא מלמעלה ביציאת מצרים⁵⁵ ומתן 33
תורה), וזוהי עבודה של השתחררות מן ההגבלות, 34
והתעלות לדרגה גבוהה ביותר. 35

ז.

ההוראה בעבודת ה'

אחת מההוראות הנלמדות מכך לגבי עבודת ה' של 36
כל יהודי: 37

"ראשית העבודה ועיקרה ושרשה" היא "יראה" 38
וקבלת עול, "עבודת עבד"⁵⁶, אך עבודה זו איננה 39
צריכה להיעשות מתוך עצבות והישברות, ח"ו, שהרי 40
"ועמך כולם צדיקים" 41

אלא-אם-כן הוא הקים מסך ומחיצה מבדילה... 42
שאז עליו לשבור אותן תחילה – "לשבר הקליפות... 43
על-ידי שבירת לבו ומרירות נפשו"⁵⁷ – 44

כי בקדושה מצד עצמה אין "שבירה". כאשר יש 45
צורך במרירות "ולב נשבר ורוח נמוכה" הרי זה "מצד 46
הגוף ונפש הבהמית"⁵⁸, כאשר הם בבחינת "שולט ח"ו 47
על האדם"⁵⁹, ואז "לב נשבר ומרירות הנפש" (של 48
"גבורות קדושות") מבטלים את שליטתם⁵⁶, אבל "מצד 49
נפש האלקית" אין כלל "שבירה" – אלא "שמחה"⁵⁵. 50

[זהו גם ההסבר לסיפור: לאדמו"ר הזקן היתה 51
קופסת טבק מכסף, ללא מכסה, כי אדמו"ר הזקן 52
השתמש במכסה הכסף המבריק כדי לכוון את התפילין 53
שבראש, שיהיו בדיוק באמצע. 54

כאשר דברו על כך לפני ה"צמח צדק", תוך 55
התבטאות שאדמו"ר הזקן שבר את המכסה מן 56
הקופסא, אמר על כך ה"צמח צדק", ששבירה לא 57
היתה ענינו של ה"סבא" (אדמו"ר הזקן), הוא לא שבר, 58
אלא כפי הנראה, המכסה היה מחובר לקופסא בחוט, 59
וה"סבא" הסיר את החוט המחבר. 60

וכך אומרים חז"ל⁴⁷ "אין לך בן חורין אלא מי 1
שעוסק בתלמוד תורה" (והלא לכאורה, תורה היא ענין 2
של "תעבדון" – עבדות?) – כיוון שטבעם האמיתי של 3
היהודים הוא קיום תורה ומצוות, כדברי המשנה⁴⁸: אני 4
נבראתי לשמש את קוני. 5

ולפיכך: כאשר יהודי אינו מקיים תורה ומצוות ר"ל, 6
הרי למרות שנראה לו שהוא "חפשי" ובלי עול, ושכך 7
קל לו יותר מאשר לו היה מקיים תורה ומצוות, בכל 8
זאת, כיוון שחיים שאינם לפי התורה ח"ו הם ההיפך 9
מן הנדרש לפי מהותו וטבעו האמיתיים, הרי זהו ענין 10
של "עבודת פרך". 11

[בדומה למאמר חז"ל⁴⁹ שמשמעותה של עבודת 12
פרך⁵⁰ היא "מלאכת נשים לאנשים" – למרות 13
שהעבודה היא, לכאורה, קלה יותר, הרי אצל אנשים 14
זוהי "עבודת פרך", כי זה בניגוד להרגלם וטבעם]. 15

רק כאשר קיים אצלו הענין של "תעבדון", הריהו 16
בן חורין אמיתי. 17

ג) באמצעות מתן תורה נוצר שינוי נעלה באין ערוך 18
בבני ישראל, עד שהענין של "תעבדון" של בני ישראל, 19
שהוא, לכאורה, עבודה מדודה ומוגבלת, הרי 20
בפנימיותה זוהי עבודה הקשורה בנותן התורה⁵¹, 21
וכתוצאה מכך היא נעלית מכל מדידה והגבלה. 22

וזוהו שלושת השמות – "חג המצות", "זמן 23
חרותנו", ו"חג הפסח": 24

"מצה" ("חג המצות") מורה על התבטלות עצמית 25
והוסר התנשאות⁵². 26

"חרותנו" ("זמן חרותנו") מורה על כך שהביטול 27
מתהווה במציאותו של היהודי באופן שמורגשת אצלו 28
החרות האמיתית, כפי שהוסבר לעיל, ויש לו הנאה 29
ותענוג מכך. 30

"פסח" ("חג הפסח") הוא מלשון "דילוג"⁵³. דילוג 31

וגם מטעם זה הוצרך להיות ענין ה"דילוג" אצל בני עור בהיותם 67
במצרים (כנ"ל בהערה הקודמת), כי 68

– נוסף לזה, שמכיון שייצ"מ היא הכנה למ"ת, לכן תיכף ביצי"מ 69
צ"ל ההכנה (לא רק ד"מצה" ו"חירות", כ"א) גם להדילוג דמ"ת [בסגנון 70
אחר: תיכף בתחילת החינוך על המחונך להתחיל להכין את עצמו 71
לשימוות חינוכו, שהוא "דילוג" בערך מצבו בהווה] – 72
מכיון שביצי"מ גופא ה' ה"דילוג" מלמעלה, הוצרך להיות דוגמתו 73
אצל בני "זכר לשמו שקרי פסח" (לשון רש"י הנ"ל). 74

(56) תניא רפמ"א.

(57) תניא פי"ו.

(58) תניא ספל"ד.

(59) תניא פל"א (ל"ט, ב).

(47) אבות פ"ו מ"ב.

(48) קידושין בסופה.

(49) סוטה יא, ריש ע"ב. שמור"ר פ"א, יא.

(50) ולגירסת רש"י סוטה שם – נק' "עבודה קשה".

(51) כמשנ"ת בכ"מ ע"פ דרו"ל (הובא לעיל הערה 9) שבמ"ת נעשה 75
ביטול ה"גזירה" דעליונים לא ירדו לתחתונים כו'. 76

(52) לקות צו ד"ה ששת ימים (הא"פ) פ"ג. ובכ"מ.

(53) פרש"י בא יב, יא, שם, יג. כדעת ר' יאשי' במכילתא שם.

(54) ראה פרש"י שם (יא): ואתם עשו כל עבודותיו .. דרך דילוג 77
וקפיצת. ראה מכתב כללי לחגה"פ תשל"ו (נדרס – בהגש"פ קה"ת, 78
תשמ"ו-ז' ע' תרסח). ובארוכה – שיחות ומאמרים דחודש ניסן תשל"ו. 79

(55) ראה לקמן ע' 159 וש"נ.

- 1 ולכאורה יש לשאול: הלא אף אם אדמו"ר הזקן
 - 2 היה שובר את המכסה, הרי היה זה לשם קיום מצוה⁶⁰,
 - 3 ולא ענין של "שבירה" בפני עצמה?
 - 4 אך הענין הוא כך: בקדושה מצד עצמה אין כלל
 - 5 ענין של "שבירה", ולפיכך היה ברור ל"צמח צדק"
 - 6 שאדמו"ר הזקן בוודאי לא שבר את המכסה].
 - 7 ולפי כל האמור לעיל, הרי ההתבטלות העצמית
 - 8 וקבלת-העול, הנדרשים כ"ראשית העבודה" בעבודת
 - 9 הנפש האלקית עצמה, צריכים להיעשות בשמחה
 - 10 ובחיות, תוך ידיעה שזוהי חירותו האמיתית
 - 11 ומציאותו⁶¹ האמיתית של יהודי.
- (משיחת אחרון של פסח תשל"ז)

60) ולהעיר משו"ע אדה"ז הל' שמירת גוף ונפש ובל תשחית סעיף טו.
61) להעיר שמציאותו של עבד הוא מציאות האדון שלכן מה שקנה עבד קנה רבו מלכתחילה (רשב"א קידושין כג, ב).

אגרות קודש

ב"ה, ו' ניסן, תשי"ד
ברוקלין.
שלום וברכה!

לפלא שזה זמן רב ביותר שלא קבלתי ממנו כל ידיעות אף שמקבל הנני פ"ש ע"י אחרים וקרוביו.

ועל של עתה באתי מעניינא דיומא ימי חג הפסח הממששים ובאים, ועיקרם באכילת מצה לילה הראשון, ומהיסודות שלה הוא הענין דוהגדת לבנך, וכפי המובן מנוסח ההגדה ומפס"ד הלכה למעשה גם בבן חכם ובבן גדול הכתוב מדבר, ומחילוק המענות אשר בנוסח הנ"ל שהחילוק מיוסד על שינוי הכתובים מובן ופשוט שהמענה צ"ל מתאים למהות הבן.

וכיון שזיכהו השי"ת בבן יחיד אשר לבו ער לענייני אהבת ישראל, ואפילו בתנועה דהעדר החשבון ולא דוקא עבודה ע"פ טו"ד, וכמו שהראה בפועל ע"י השתתפותו בהגנה ובהצלת היהודים והבאים לאה"ק ת"ו ע"י משיח צדקנו בב"א וכו', שבודאי זהו בא מהאבות לבנים ומהחיות של חסידים בני חסידים, הרי זהו הוכחה גמורה שבסיוע ובגישה המתאמת יכול ה' להיות עובד ד' ולנצל את כל כחותיו הנ"ל לא רק במקצוע דאהבת ישראל אלא גם בהמקצועות דאהבת התורה ואהבת השם אשר ע"פ תורת הבעש"ט חד הוא.

ואם מאיזה סיבה שתהי' אינו נוטה להתעסקות בעולם המסחר, הרי צריך להשתדל בכל עוז ובכל תוקף להכשיר לפניו הדרך למצוא פרנסתו בענין אחר אם של פקידות או בחקלאות או בבית חרשת במשק וכו' ובלבד שימצא בסביבתו שלא יוכרח לעמוד בנסיון תמיד על כל ענין שבתורה [אור] ונר מצוה, והרי הרבה דבוק חברים עושה וכו' וכו'.

ובאשר כ' נמצא באה"ק ת"ו זה רבות בשנים לפלא גדול ביותר שלא השקיע מרץ הנצרך בחיפוש ענין כזה שאחרי שיעבוד בזה הוא בעצמו יוכל אח"כ להכניס את בנו בזה, שבתחלת הכניסה נצרך כל אחד לעזר מקרוב ומייד ועאכו"כ שצ"ל לבן מהורים, שבמילא ה' מצליח בנו בגשמיות וברוחניות גם יחד שזהו ג"כ הצלחתם של ההורים.

מוכח שגם ביחיד כן הוא כדאיתא ביומא בפ' יוהכ"פ⁸ דף פ"ו ע"ש. והרי ההוא גברא אמר גנבא בלשון יחיד, ועוד בהפסוק הן כו' מבואר בהדיא פעמים שלוש, שהוא כמו שאמר ההוא גברא, אתרתי תלת, משא"כ בפסוק כה אמר כו' כתיב רק שלשה.

י"ל, כי הפסוק דכה אמר כו' מיירי בגניבה כמש"ש⁹ על מכרם בכסף צדיק והוא מה שהאחים מכרו את יוסף בכ' כסף (ולכן מפטירין¹⁰ זה בפ' וישב ששם כתוב ממכירת יוסף ומגניבתו) שהוא ענין גניבה כמ"ש¹¹ כי גנב גנבתי מארץ העברים כו'.

משא"כ בהפסוק דהן כל אלה יפעל אל פעמים ושלש עם גבר לא מבואר מענין גניבה, וההוא גברא אמר¹² גנבא, לכן הביא שמואל הפסוק הזה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד קעג

בראשית ל"ח, א - ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירא

כח

ביאור מ"ש בזהר "וישמו חירא" ד"אתחבר בי חווא",

דאות ריש מתחלף באות ו

וירד¹³ יהודה מאת אחיו, דהא אתכסיא סיהרא,

(א) הפסוק בעמוס "על שלשה פשעי ישראל" הוא לשון רבים, משא"כ הפסוק באיוב הוא "פעמים ושלש עם גבר" לשון יחיד, וכאן בגמרא הרי מיירי באדם יחיד כהלשון "ההוא... גנבא", וא"כ מתאים יותר הפסוק באיוב ולא הפסוק בעמוס?

(ב) בגמרא מדייק "אתרתי ותלת גנבא" שהוא "פעמיים ושלש" בדיוק כמ"ש באיוב, משא"כ בעמוס כתוב רק "על שלשה פשעי ישראל", וא"כ הרי מתאים יותר הפסוק באיוב?

וע"ז מתרץ דהגמ' רצה להביא פסוק בשייכות ל"גניבה" דוקא.

(8) יומא פו, ב: תניא ר' יוסי בר יהודה אומר אדם עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין לו, שני' מוחלין לו, שלישית מוחלין לו, רביעית אין מוחלין לו שנא' (עמוס ב, ו) כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, ואומר (איוב לג, כט) הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר, מאי ואומר, וכי תימא הני מילי בציבור אבל ביחיד לא, תא שמע הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר. ע"ש.

(9) ראה ילקוט שמעוני וישב רמז קמב וז"ל: וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף, כל אחד ואחד מהם נטל שני כספים לקנות מנעלים לרגליהם שנא' (עמוס ב, ו) על מכרם בכסף צדיק ואבינו בעבור נעלים. ע"ש. (והוא המשך למ"ש "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל" הרי הפסוק מיירי בחטא ופשע דגניבה).

(10) ראה לבוש. אבודרהם.

(11) בראשית מ, טו.

(12) ראה בפנים בתורת לוי יצחק דמ"ש "אתרתי תלת" קאי על גניבה דוקא, ע"ש כל הביאור עפ"י קבלה.

(13) [תרגום ללה"ק] וירד יהודה מאת אחיו. לפי שנתכסה אורה

בראשית ל"ז, כח - ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור וימכרו את יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את יוסף מצרימה

כז

ביאור הגמ' (סנהדרין ז, א) "אתרתי תלת גנבא וכו",

ומביא ראי' בקשר לגניבת יוסף "על מכרם בכסף צדיק"

ההוא¹ דהוה קאמר ואזיל אתרתי תלת גנבא לא מיקטל, אמר ל' שמואל לרב יהודה קרא כתיב? כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו.

סנהדרין ז, א

אתרתי תלת גנבא לא מיקטל, כלומר אם עובר אדם עבירה פעמים ושלש ולא באה עליו פורענות, אל תתמה, דאחרי תלת גנבא לא מיקטל וסופו ללקות באחרונה.

רש"י

כללות הענין מה שאמרו קרא כתיב, הוא להורות ולהראות דליכא³ מידי דלא רמיזי באורייתא, וכל מה שאומרים בעולם הכל רמזו בתורה, יען כי חיות כל העולם כולו הוא מתורה כמאמר⁴ בראשית בשביל התורה שנקרא ראשית, ובעשרה⁵ מאמרות שבתורה נברא העולם, ולכן ליכא מידי דלא רמזו באורייתא.

א"ל שמואל לרב יהודה קרא כתיב כו' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, ולא הביא הפסוק⁶ הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר באיוב סי' ל"ג, שמהפסוק⁷ הן כל אלה יפעל אל

(1) [תרגום ללה"ק] ההוא דהוה קאמר ואזיל (הי' אדם שהי' דרכו לומר), אתרתי תלת גנבא לא מיקטל (על שתיים ושלש גניבות הגנב עדיין אינו נהרג אבל לבסוף יענש על כולן [עיי' מהרש"א], וכמו כן מי שעבר עבירה פעמים ושלש ולא באה עליו פורענות אל יתמה, שאף שאין מענישים מיד על שנים ושלש עבירות, אך סופו ללקות באחרונה), אמר ל' שמואל לרב יהודה קרא כתיב (אמר לו שמואל לרב יהודה, אימרה זו כתובה כבר בפסוק שנא' [עמוס ב, ו]), כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו (כלומר שעל שלש פשעים עוד החריש להם הקב"ה, אבל כשחטאו ברביעי נענשו על כולם).

(2) עמוס ב, ו. "כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו על מכרם בכסף צדיק ואבינו בעבור נעלים". ראה הערה 9.

(3) תענית ט, א.

(4) בראשית רבה פ"א, א.

(5) אבות פרק ה, משנה א.

(6) איוב לג, כט.

(7) מבאר ה"יתרון" לכאורה, מהפסוק באיוב, והוא מצד שני טעמים:

ילקוט לוי יצחק על התורה

כחויא, הרי שהחרי האמור בבני שעיר החרי, הוא החוי, כחויא, האמור בצבעון (עיינ בתוס' שם ד"ה חוי).
כמו כן הכא חירה הוא כמו חיוה, כי ר' מתחלף בו',
באלף בית¹⁵ דאח"ס¹⁶ בט"ע כו' ומ"ר כו'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קנו

ונחת מדרגא דמתקנא לגו דרגא אוחרא, דאתחבר בי' חויא, כמה דאת אמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה, ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, ואיהו רע, וכלא חד, דאתיא מסטרא דיצר הרע.

ספר הזהר חלק א' דף קפז

עיינ בשבת דף פ"ה עמוד א'¹⁴ וחורי כו' וחוי כו'

שטועמין את הארץ, לאיזה דבר ראוי.

כחויא, כנחש שמאכלו עפר.

[תוס': ד"ה חוי, אומר ר"ת דלא היינו חוי דשבעת עממין שהרי אינו דורש כלום למה שמם כן, אלא בני שעיר גופי' איקרי חוי דכתיב בת צבעון החוי (בראשית לו, ב).]

(15) ראה שבת קד. פסחים ה. רש"י ד"ה אך חלק. ראה הערה 4.

(16) פירוש: אל"ף ב"ת בסימני אח"ס בט"ע הוא: דמחלקים האותיות דאל"ף ב"ת שבעה שבעה, היינו שבעה אותיות בכל שורה, ויוצא אותיות "ומר" בסדר אחת, ועי' האותיות מתחלפים, כזה:

א	ב	ג	ד	ה	ו	ז
ח	ט	י	כ	ל	מ	נ
ס	ע	פ	צ	ק	ר	ש

וזהו חירה, האות רי"ש מתחלף באות ואו נעשה חיוה – שהוא חיוא (נחש) וד"ל.

יירדה ממדרגתה המתוקנת לה למדרגה אחרת שנתחבר בה הנחש הקדמוני. כמו דאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה, ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, ואיהו רע, וכלא חד ער ורע אותיותיהם שוות, דאתיא מסטרא דיצר הרע, לפי שנולד מצד היצר הרע שהוא הנחש.

(14) אמר רבי יונתן מאי דכתיב (בראשית לו, כ) אלה בני שעיר החורי יושבי הארץ, אטו כולי עלמא יושבי רקיע נינהו אלא שהיו בקיאינ בישובה של ארץ שהיו אומרים מלא קנה זו לזית, מלא קנה זו לגפנים, מלי כסף קנה זה לתאנים, וחורי שמריחים את הארץ, וחוי אמר רב פפא שהיו טועמין את הארץ כחויא.

רש"י: מלא קנה זה, קנה המדה שבו מודדין הקרקע.

לזית, ראוי לגדל זיתים וזה לתאנה והיו יודעין להפריש את הארץ בין קנה לקנה בריחה וטעמה היכן לזיתים והיכן הוא לתאנים וממילא דבקיאים היו בשיעור יניקה.

שמריחין, סרס את התיבה ודורשה.

וחוי, למה נקרא חוי.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' ב

ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן, ויצפורי מצורע, ופטר
חמור, ובשר בחלב, בולן מטמאין טומאת אוכלין – כל
איסורים אלו מקבלים טומאה משרץ, ומטמאים אוכלים
אחרים הנוגעים בהם. רבי שמעון אומר, בולן אין מטמאין
טומאת אוכלין, כי הם אסורים בהנאה ואינם נחשבים אוכל.
ומודה רבי שמעון בבשר בחלב, שמטמא טומאת אוכלין
אף שאסור בהנאה, הואיל והיתה לו שעת הפושט – שלפני
שהתבשלו הבשר עם החלב היו מותרים באכילה, וחל עליהם
שם אוכל. ואמר רבי אפי אמר רבי יוחנן, מאי טעמיה
דרבי שמעון, שהאסור בהנאה אינו מקבל טומאה, דכתיב
בטומאת אוכלים (ויקרא יא לד) 'מכל האוכל אשר יאכל',
ודרשו אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים ו-לגוים,
כלומר שאינו אסור בהנאה, קרוי אוכל ומקבל טומאה,
אוכל שאי אתה יכול להאכילו לאחרים, כי אסור בהנאה,
והנותן לאחרים נהנה בכך שהם מחזיקים לו טובה, אינו קרוי
אוכל, ואינו מקבל טומאה. וממה שאמר רבי שמעון שפטר
חמור אינו מקבל טומאה משום שאסור בהנאה מוכח, שמודה
שלפני עריפה אסור בהנאה.

חמור שאינו אסור בהנאה.
הגמרא מקשה על אופן הדרשה של רבי שמעון: בשלמא לרבי
יהודה, שדרש מ'צאנך' להחיר גזיה ועבודה בבכור שיש בו
שותפות עם גוי, היינו דכתיב 'צאנך' בלשון נוכח, ללמד שרק
צאן שלך אסור בגזיה ועבודה, וגם לשון 'שורך' מוכח, שאף
שאינו ממעט שור אחר נאמר בו 'שורך' אטו – אגב 'צאנך'.
אלא לרבי שמעון שלא דרש מזה למעט שור או צאן אחר,
'שורך' ו'צאנך' למה לי, היה ראוי לומר 'שור' ו'צאן', קשויא –
לשון הכתוב קשה לרבי שמעון.
הגמרא מבארת שאם נערף החמור הכל מודים שאסור בהנאה:
אמר רבה, ומודה רבי שמעון לאחר עריפה, כלומר, אם לא
פדאו אלא ערפו שהוא אסור בהנאה. מאי טעמא, נמר – למד
בגזירה שוה 'עריפה' 'עריפה' מעגלה ערופה, נאמר בפטר חמור
(שמות יג א) 'ואם לא תפדה וערפתו', ונאמר בעגלה ערופה (דברים
כא ד) 'וערפו שם את העגלה בנחל', כשם שעגלה ערופה אסורה
בהנאה, כך פטר חמור לאחר עריפה אסור בהנאה.
אמר רבא, מנא אמינא ליה שרבי שמעון מודה שפטר חמור
אחר עריפה אסור בהנאה, דתניא, העגלה וכלאי הפרס,
ושור הנסקל שנשחט לאחר גמר דינו, ועגלה ערופה

קראת אחותי כו', לזה קורין אלו העריות לומר להקב"ה שלא יגלה ערותינו בין שרי העובדי כוכבים בעת החתמה כו' ע"ש.

והיינו כי הגלות ויסורים נק' גילוי ערות כנסת ישראל כמ"ש ביחזקאל סי' ט"ז ל"ז וגיליתי ערותך אליהם יעו"ש דתרגם יונתן ואגלי בהתתיך להון ויחזון כל עמא קלונך וע' בהושע סי' ב' י"א ובישעי' סי' מ"ז ה', וזהו הפי' שמבקשים ממנו ית' שלא יגלה עוונותינו כי אם אדרבה יכסה על פשעינו כמ"ש ביחזקאל סי' ה"ל פסוק ח' ואפרש כנפי עליך ואכסה ערותך ות"י ואעדת חוביכון.

וזהו ענין יום כפורים לשון כסוי שמסיר עוונותינו היפך וגיליתי ערותך, וזהו כנ"ל בענין כסית כל חטאתם. אור התורה אחרי עמוד שיא (בהוספות)

יח, טו – ערות כלתך לא תגלה אשת בןך היא לא תגלה ערותה

ג. בזהו פרשתנו (עא:): אמר ר' יהודה מחציפותא' דצדקת חדא נפקא כמה טבאן לעלמא, ומאן היא תמר וכו', והכי אוקימנא תמר אוקימת מלה לתתא, ופרחת פרחין ואניצת ענפין, ומבואר במפרשים (הרמ"ק ומקדש מלך ועי' בליקוטי תורה מאריז"ל פ' וישב), דהכוונה דע"י מעשה תמר עם יהודה בא שורש מלכות בית דוד ומשיח, שבא מפרץ בנה.

ו"ל דהטעם דהזוהר מביא זה בפ' אחרי, דהרי בפ' פרשתנו כתוב "ערות כלתך לא תגלה", וכדי שלא להוציא לעז ח"ו על מלכות בית דוד ומשיח, ע"כ מביא הזוהר דאדרבה ע"י מעשי' הטובים, יצאה ממנה פרחים טובים שמהם נשתלשלה מלכות בית דוד ומשיח.

ואם תאמר הא גופא שאלה, דהאיך התיר יהודה לבוא על כלתו, וי"ל דמרומו בפ' גופא התירוץ, דהכתוב מד"ק "אשת בןך", ולא "ערות בןך" (ועיין בפרש"י), דהרי מבואר בפרשת דרכים דרך האתרים – דרוש ראשון – דער ואונן שמשו שלא כדרכם (יבמות לד), ובבני נח אין האשה נקנית אלא כדרכה ע"ש באריכות. וא"כ מעולם לא הי' אישות בין ער ואונן עם תמר, ומוותרת היא ליהודה, ואדרבה דזכתה לשלשלת הקדושה דדוד ומשיח (עיין מכות כג: ממני יצאו כבושות ובפרש"י, ועיין ב"ר פפ"ה הקב"ה עסק לברוא אורו של משיח ע"ש).

זרע יצחק

טז, כב – ונשא השעיר עליו את כל עוונותם אל ארץ גזרה ושלח את השעיר במדבר

א. בגמ' יומא סו: שאלו את ר"א בנוגע השעיר, דחפו ולא מות, מהו שירד אחריו וימיתנו, א"ל כן יאבדו כל אויביך ה' (שופטים ה, לא) וכו', ובגמ' שם מסיים דהטעם דלא ענה להם ר"א הדין מפני שלא שמע מפי רבו.

ויש לבאר דמה ענה להם ר"א כן יאבדו כל אויביך ה', מה הקשר של תפלת ושירת דבורה להשעיר הנשלח לעזאזל.

ויש לומר עפ"י המבואר במפרשים (עיין אברבנאל, עקידת יצחק שער לו, ובמהרש"א בגמ' שם) דהשעיר מרמז על עשו כמ"ש איש שעיר וכו', וכן על שר שלו הס"ם, ובעיקר מרמז על גלות עשו הוא אדום מלכות הרביעי היא גלות רומי (עי' רש"י סוף פרשת וישלח).

ומבואר ברמב"ם סוף הלכות מלכים דבזמן שיבוא משיח אז האומות כולם מודים על טעותם, דת המוסלמים ודת הנוצרים, כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', והיתה לה' המלוכה, וביום ההוא יהי' ה' אחד וישמו אחד.

וזהו שאמר ר"א, כששאלו, השעיר שדחפו למטה ולא מות, ענה להם כן יאבדו וכו', דהשעיר שנפל הוא רמז אל נפילת האומות לע"ל, היינו לא שיחרבו וימותו כל האומות כשיבוא משיח, אלא כמ"ש לעיל ברמב"ם שכל האומות יחזרו בתשובה ויאמינו בה' אלקי עולם, אלא יהי' להם נפילה ולא מיתה.

וזהו שהביא הפסוק "כן יאבדו כל אויביך ה'", דאופן אבידת האומות העולם לע"ל, יהי' ע"ד השאלה ששאלו לו, היינו, "דחפו ולא מות", דלא יהי' מיתה לכל האומות לע"ל כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה', אלא יהי' כמשל "דחפו" דיהי' להם נפילה במלכותם, למטה, ולא מיתה.

והשעיר מרמז לעשו, הרומים, וכמבואר באברבנאל על ישעי' דקאי על דת הנוצרי, דלע"ל כולם, כל האו"ה יפסיקו מלהאמין במשיח שקר שלהם, ויאמינו בה' אלקי עולם, והי' ה' למלך על כל הארץ.

פרי דוד

יח, ט – ואל אשה בנידת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה

ב. כתב הש"ך סוף פרשת אחרי, טעם למה קורין פרשת עריות במנחה דיום הכפורים בשם מדר"א שאומרים להקב"ה אתה כתבת ערות אמך לא תגלה אמך היא, וישראל קראת אמי, כתבת ערות אחותך לא תגלה וישראל

(1) [תרגום ללה"ק:] מחציפות של צדקת אחת, יצאו כמה טובות בעולם כו', וכך ביארנו כי תמר העמידה ועשתה פעולה למטה, וע"י יצאו ממנה פרחים והניצה ענפי הקדושה וכו'.

♦ יום ראשון ט"ז ניסן ♦

א ומליל יי עם משה בחר דמיתו תרין בני
אחרן בקרוביהון אשתא נוקריא קדם יי
ומיתו:

טז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי
אֶהֱרֹן בְּקִרְבָּתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיֹּמְתוּ:

לו: אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב, שלא תמות
בדרך שמת פלוני. זה זרזו יותר מן הראשון, לכך
נאמר: "אחרי מות שני בני אהרן".

טז"א וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן
וְגו'. מה תלמוד לומר? היה רבי אלעזר בן עזריה
מושל מושל לחולה שנקנס אצלו רופא. אמר לו:
אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב. בא אחר ואמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו ע' 117)

לעניני העולם - להבדיל בין הטמא לטהור. ולאחר-מכן
מגיעה פרשת אחרי - העוסקת בדיני יום-כפור - לאחר
שאדם שמע את מצוות התורה, ונכשל בהם, אל לו
להתיאש, בגלל שישנו יום הכפור, ביום זה "יכפר עליכם
לטהר אתכם".

פרשת אחרי
סדר הפרשיות מתחלת חמש ויקרא ועד פרשת אחרי, הוא
בסדר מלמעלה למטה: ראשית מגיעות ויקרא, צו וחלק
מפ' שמני - בהם מדבר על עניני קדשה בלבד, המשפן,
בגדי הכהונה, הקרבנות וכו'. לאחר-מכן שמני, תזריע
ומצורע - פרשיות שעוסקות בהבדלה שבין עניני קדשה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז ע' 117)

החולה היא לקר את גופו. רק אזהרה ופחד שאם יעשה
כך ימות בדרך שמת פלוני, גורמת לחולה, שלא לעשות
דברים אלו.

על-דרך-זה בענין אהרן והכהנים, תשוקתם הטבעית של
הכהנים להתעלות ולהתקרב אל ה' היא כל-כך עצומה,
שאזהרה לבדה לא תועיל. רק הפחד שהם ימותו בדרך
שמתו בני אהרן, היא תגרום להם להתגבר על תשוקתם
הטבעית.

וַיְדַבֵּר ה' . . . אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן (טז, א) מִשָּׁל
לחולה שנקנס אצל רופא . . . ואמר לו: אל תאכל צונן
וְאֶל תִּשְׁכַּב בְּטַחֲב, שְׁלֹא תָמוּת בְּדֶרֶךְ שְׁמַת פְּלוֹנִי . . .
לְכָךְ נֶאֱמַר 'אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְנֵי אֶהֱרֹן' שְׁלֹא יָמוּת בְּדֶרֶךְ
שְׁמוֹתוֹ בְּנָיו. (רש"י) בדרך כלל אדם חולה, סובל מוח גבוה,
ולכן יש לו תשוקה גדולה לצנן את גופו ע"י אכילת דברים
צוננים, ושהיות במקומות קרים. אזהרה לבד שלא יאכל
צונן ולא ישכב במקומות קרים, לא תועיל, כי תשוקתו של

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 117)

פאכילת מאכל צונן. **שכיבה בטחב** – כנגד האסור להקנס
לקדש הקדשים ללא קרבנות (אפלו ביום כפור). כי
השהיה שם ללא הקרבת קרבנות דומה לשהיתו של חולה
במקום קר, ללא אכילת מאכל צונן.

אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב (רש"י טז, א) **אכילת
צונן** – כנגד האסור להקנס לקדש הקדשים בכל יום
(מלבד יום כפור) אפלו לשם הקרבת קרבנות. כי הקרבנות
נמשלים ללחם ולמאכל, והקרבנות שלא פדיו כמוהו

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך ג, עמוד 987 – מתוך 'לקראת שבת')

חטאים של בני אהרן

ויש לומר הביאור בזה: תורת החסידות מבארת (עיין באור
החיים' הקדוש), שהחטא של שני בני אהרן לא היה חטא
כפשוטו חס-ושלום, אלא חטאם התבטא בכך שנתנו
שדבקותם העצומה בהקב"ה תביאם לידי פלות הנפש
כפועל. וזה פירוש "בקרבתם לפני ה' וימותו" שקירובם
אל ה' היה באופן המביא ל"וימותו", וזה נחשב לחטא, כי
בד בבד עם הרצון להתפשט מהגשמיות ולהדבק באלקות
- "רצוא", צריכה להיות גם התנועה ד"שוב", העבודה
דנשמה בגוף והתעסקות בעניני העולם.
ועל-פי-זה יובן שכל הענינים שנאמרו על חטא בני אהרן

אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני-יהוה וימתו:
(טז, א)

ואינו מובן: מה מוסיפה תיבת "וימותו" על הנכתב קודם
"אחרי מות שני בני אהרן"?

עוד צריך להבין: מבין הדברים שעליהם נעשו בני אהרן,
מונה המדרש פדלהלן: נכנסו לפני ולפנים [לקודש]
הקדשים], מחוסרי בגדים היו [לא לבשו את כל בגדי
הכהונה שחייבים ללבושם בעת עשיית העבודה], לא היו
להם בגדים, לא היו להם נשים.. וצריך להבין, היכן מרומזים
הם בפסוק?

נרמזים בפסוק, שכולם ענינם הוא שהיה להם 'רצוא ללא שוב' "בקרבתם לפני ה' וימותו": נכנסו לפני ולפנים – ענין הרצוא. מחוסרי בגדים – נכנסו ללא לבושים המרמזים על

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אַחִיךָ וְאֶל־יָבֵא בְּכַל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַפִּתְּרָה אֲשֶׁר עַל־הָאֹרֶן וְלֹא יָמוּת כִּי בַעֲנֵן אֲרָאָה עַל־הַפִּתְּרָה:

כ"י וַיֹּאמֶר ה' אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אַחִיךָ וְאֶל־יָבֵא • שלא ימות בדרך שמתו בניו. ולא ימות. שאם בא, הוא מת. כי בענן אראה • כי תמיד אני

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר-יחזות כרך ג, פרשת אחרי)

על ידי ה"ואל", הלא, ביטול עצמי - כשהרצון הוא לא בקירוב האישי לקדוש-ברוך-הוא, אלא רק למלא את רצון העליון - אזי "יבוא אל הקודש".

(ג) בָּזָאת יָבֵא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בִּפְרָשׁ בֶּן־בֶּקֶר לַחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה:

כ"י בָּזָאת • גימטריא שלו ארבע מאות ועשר, רמז לבית ראשון. בָּזָאת יבא אהרן וגו' • ואף זו, לא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תנש"א כרך ב עמ' 215)

בָּזָאת יבא אהרן אל הקדש (טז, א) בכל שעה שהוא רוצה לננס יננס, רק שיננס בסדר הזה (ויקרא רבה) משמע, שמקומו האמתי של אהרן הוא בקדש הקדשים. והנה, כל יהודי הוא 'כהן גדול', כדאיאת ב'בעל הטורים' על הפסוק "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", ואם כן, מקומו

~ נקודות משיחות קודש ~

"זאת" לפי ביאור הזוהר - הוא יראה וביטול, ו"דא תרעא לאעלאה", כשישנה ההקדמה של "זאת", יראה וביטול, הרי גם אם "יבוא אהרן אל הקודש" (רצוא), יננס "לפני ולפנים", לא יפריע לו הדבר ל"נקבר גו' ובעד ביתו - זו אשתו", אל ה'שוב' לעניני עולם (ואדרבה, אם חסר ה"ביתו

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ו ח"ג ע' 196)

בָּזָאת יבוא אהרן אל הקדש (טז, א) בָּזָאת: גימטריא שלו ארבע מאות ועשר, רמז לבית הראשון (רש"י) על הפסוק "ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם" (לאחר חטא העגל), אומר רש"י: עדן לא שמענו שהתפלל משה עליהם, והוא אומר הניחה לי? אלא כאן פתח לו פתח,

לבושי המצוות (עיין תניא פרק ה) שנתלבשו בגשמיות העולם. לא היו להם נשים ובנים - לא עסקו במצוות פריה ורביה שמטרתה להמשיך נשמות בגופים.

בואמר יי למשה מלל עם אהרן אחיך ולא יהי עלל בכל עדן לקודשא מגיו לפרכתא לקדם פפרתא די על ארונא ולא ימות ארי בעננא אנא מתגלי על בית פפרתא:

נראה שם עם עמוד ענני. ולפי שגלוי שכינתי שם, יזהר שלא יגליל לבא, זהו פשוטו; ומדרשו: לא יבא כ"אם בענן הקטרת ביום הפפורים.

גבא יהי עלל אהרן לקודשא בתור פר תורי לחטאתא ודבר לעלתא:

בכל עת, כ"אם ביום-הפפורים, כמו שמפרש בסוף הפרשה: "בחדש השביעי בעשור לחדש".

האמתי בקדש הקדשים, והוא שיך לקדשה זו. וכפסוק הרמב"ם: "כל איש . . אשר נדבה רוחו . . נתקדש קדש קדשים" (וימתק על פי המספר בנביא, שהחביאו את יואש בעלית קדש הקדשים שש שנים).

זו אשתו", אינה יכולה להיות כלל הפניסה לפני ולפנים, כי תכלית ה"רצוא" היא -שיימשך ב"שוב". וכך גם היה ביציאה מלפני ולפנים - מייד ביציאה מקודש הקדשים, היה מתפלל אותו כהן גדול תפילה על "פרנסת עמך בית ישראל" - פרנסה בעניני העולם - בגשמיות.

והודיעו שהדבר תלוי בו, שאם יתפלל עליהם, לא יכלם". ועל דרך זה בעניננו, הרמז שבפתוב, ארבע מאות ועשר - רמז לבית ראשון, הוא פתיחת פתח לבני ישראל, שאם ישמעו לקב"ה, ולא יחטאו, תבטל ההגבלה של מספר השנים, ובית המקדש הראשון ישאר נצחי.

(ד) **כִּתְּנֵת-בֶּדֶד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי-בֶדֶד יִהְיוּ עַל-בָּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵי בֶדֶד יִחְגֹּר וּבְמַצְנֶפֶת בֶּדֶד יִצְנֶנָּה בְּגֵדֵי-קֹדֶשׁ הֵם וְרִחֵץ בַּמַּיִם אֶת-בָּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם:**

ד כִּתְּנֵת-בֶּדֶד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי בֶּדֶד יִהְיוּ עַל בִּסְרָה וּבְהִמְנָא דְּבוּצָא יִסְר וּבְמַצְנֶפֶת דְּבוּצָא יִחַת בְּרִישָׁה לְבוּשֵׁי קֹדֶשׁ אֲנֹן וְיִסְחֵי בְּמֵיָא יֵת בִּסְרָה וְיִלְבָּשֻׁנָּה:

וְאַחֲתַתְהָ. וְרִחֵץ בַּמַּיִם. אוֹתוֹ הַיּוֹם טָעֹן טְבִילָה בְּכָל חֲלִיפוֹתָיו (יומא ל), וְחִמַּשׁ פַּעַמִּים הָיָה מְחַלִּיף מַעֲבֹדֶת פָּנִים לַעֲבֹדֶת חוּץ, וּמַחוּץ לְפָנִים, וּמִשְׁנָה מִבְּגָדֵי זָהָב לְבָגְדֵי לָבָן וּמִבְּגָדֵי לָבָן לְבָגְדֵי זָהָב, וּבְכָל חֲלִיפָה טָעֹן טְבִילָה וְשָׁנִי קְדוּשֵׁי יָדִים וְרִגְלִים מִן הַכִּיּוֹר.

כִּי"א כִּתְּנֵת-בֶּדֶד וְגו'. מַגִּיד שְׂאִינוּ מִשְׁמַשׁ לְפָנִים בְּשִׁמוּנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא מִשְׁמַשׁ בָּהֶם בַּחוּץ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם זָהָב, לְפִי שְׂאִין קָטָנוֹר נִעֲשֶׂה סָגוֹר (ר"ה כו), אֲלֵא בְּאַרְבָּעָה, כִּכְהֵן הַדִּיּוֹט, וְכָלֹן שֶׁל בּוּץ. קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ. (ת"כ) שִׁיְהִיו מִשְׁלֵל הַקֹּדֶשׁ. יִצְנֶנָּה. כִּתְּרִגוּמוֹ: 'יִחַת בְּרִישָׁה', וְנִיחַ בְּרִאשׁוֹ, כְּמוֹ (בראשית לט טז): "וַתִּנַּח בְּגָדוֹ",

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסיים כ"ו בניסן)

"וְרִחֵץ בַּמַּיִם אֶת בָּשָׂרוֹ" - נֶשׁ לְרַחֵץ וּלְנָקוֹת אֶת הַבָּשָׂר, וְכֵן לְהַדִּיחַ אֶת ה'אֵת', הַטָּפֶל לְבָשָׂר, דִּהְיִנוּ הַהֲרָגִים הַשּׁוֹנִים שֶׁמְקוֹרָם ב'בָּשָׂרִית', וְלִהְפֹךְ זֹאת ל'בָּשָׂר קֹדֶשׁ'. **"וּלְבָשָׁם"** - אוֹ-אֵז אֶפְשָׁר לְלַבֵּשׁ אֶת 'בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ'.

בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרִחֵץ בַּמַּיִם אֶת בָּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם (ז, טז) **בְּגָדִים** - רוֹמְזִים לְמַחֲשָׁבָה וְדָבוּר, שֶׁנִּקְרָאוּ לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ. **"בְּגָדֵי קֹדֶשׁ"** - מַחֲשָׁבָה וְדָבוּר בְּעֵנִינִים שֶׁל תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

ה וּמֵן כְּשֶׁמֶת דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרִין צְפִירֵי עֵזִין לְחִטָּאתָא וְדָכַר מִד לַעֲלָתָא:

(ה) **וּמֵאֵת עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי-שְׁעִירֵי עִזִּים לְחִטָּאת וְאֵיל אֶחָד לְעֹלָה:**

ו וַיִּקְרַב אֶהֱרֹן יֵת תּוֹרָא דְּחִטָּאתָא דִּי לָהּ וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתָהּ:

(ו) **וְהִקְרִיב אֶהֱרֹן אֶת-פֶּר החִטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ וְכִפֹּר בָּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ:**

בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ • (יומא לו, ת"כ) מִתְּנֻדָּה עָלָיו עֲוֹנוֹתָיו וְעֲוֹנוֹת בֵּיתוֹ.

כִּי"א אֶת-פֶּר החִטָּאת אֲשֶׁר-לוֹ • הָאֲמֹר לְמַעַלָּה. וְלִמְדָךְ כָּאן, שֶׁמִּשְׁלֹה הוּא בָּא וְלֹא מִשְׁלֵל צְבוּר. וְכִפֹּר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך ג פרשת אחרי)

הַיְצִיָּה מִהַקּוֹדֶשׁ. נָשִׁי יִשְׂרָאֵל לֹא צְרִיכוֹת לְחֻשָּׁשׁ, שָׂאֵם הַבֶּעַל יֶאֱרִיף בְּתַפִּילָתוֹ בְּשַׁעָה אוֹ יוֹתֵר, אוֹ אִם יִמְשִׁיף בְּלִימוּדוֹ בְּשַׁעָה אוֹ יוֹתֵר, יִחְסֹר בְּעֵנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים; כֵּן אֵין מְקוֹם לְדִאָגָה, שָׂאֵם יִחְנְכוּ אֶת הַיְלָדִים לְלִמּוּד תּוֹרָה יוֹם שְׁלָם, תִּתְחַסֵּר אַחֲרֵיכֶם בְּהַסְתָּדְרוֹת שְׁלָהֶם כִּי - אֲלֵא אֲדָרְבָּה, עֲלֵיהֶם לְהַסְבִּיר לְבַעֲלֵיהֶן וּלְבָנֵיהֶן, שְׂדוּקָא עַל-יְדֵי הַהוֹסָפָה בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, "בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ", יִתּוּסֵף ב'וְנִתַּתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְגו'".

בְּכִנִּיסַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בַּיּוֹם הַכִּיפּוּרִים לְקוֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, הָיָה נוֹגֵעַ ה'בֵּית - וְזֶה אֲשֶׁתוֹ". וְהִרְמָזוּ בָּזֶה: בְּכָדִי שֶׁהַכִּנִּיסָה אֶל הַקּוֹדֶשׁ תִּהְיֶה פְּרָאוּי, שְׂאֵז הִיא מְבִיאָה ל'"יְצִיָּה בְּשָׁלוֹם", שְׂאֵהוּ תְּכַלִּית הַכִּנִּיסָה - הָרִי זֶה תִּלּוּי בְּנֵשִׁי יִשְׂרָאֵל. שְׂגַם כְּאֶשֶׁר הַבֶּעַל נִמְצָא "לְפָנֵי וּלְפָנִים", גַּם אֵז יֵשׁ הַתְּאֻמָּה בֵּין "בֵּיתוֹ" לְדָרְגָתוֹ שְׁלוֹ, וְעוֹד יוֹתֵר: זְכוּתוֹ וְתַפְקִידוֹ שֶׁל נָשִׁי יִשְׂרָאֵל הִיא לְהַשְׁפִּיעַ עַל בַּעֲלֶיהָ וּבְנֵיהָ, שֶׁלִּגְבִּיהֶם תִּהְיֶה הַכִּנִּיסָה אֶל הַקּוֹדֶשׁ קְשׁוּרָה עִם

ו וַיִּסַּב יֵת תְּרִין צְפִירִין וַיִּקַּח יִתְהוֹן קָדָם יי בְּתֵרַע מִשְׁפָּן זִמְנָא:

(ז) **וַלָּקַח אֶת-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים וְהַעֲמִיד אֹתָם לְפָנֵי יְהוָה פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:**

ח וַיִּתֵּן אֶהֱרֹן עַל תְּרִין צְפִירִין עֲדָבִין עֲדָבָא מִד לְשִׁמָּא דִּי וְעֲדָבָא מִד לַעֲזָאוֹל:

(ח) **וַיִּתֵּן אֶהֱרֹן עַל-שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גִּרְלוֹת גּוֹרֵל אֶחָד לַיהוָה וְגּוֹרֵל אֶחָד לַעֲזָאוֹל:**

כ"י וַנִּתֵּן אֶהְרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׁעִירִים גְּדֵלוֹת • מַעֲמִיד אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשְׂמָאל, וְנוֹתֵן שְׁתֵּי יָדָיו בְּקַלְפֵּי, וְנוֹטֵל גֹּדֶל בְּיָמִין וְחִבְרוּ בְּשָׂמָאל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם אֶת

(ט) וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת־הַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּדֶל לַיהוָה וַעֲשָׂהוּ חַטָּאת:

כ"י וַעֲשָׂהוּ חַטָּאת • בְּשִׁמְנֵי הַגֹּדֶל עָלָיו, קֹרָא לוֹ שֵׁם, וְאוֹמֵר: "לֹה־ חַטָּאת".

(י) וְהַשְּׁעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגֹּדֶל לַעֲזָאוֹל יַעֲמִד־חֵי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאוֹל הַמִּדְבָּרָה:

כ"י וַיַּעֲמִד־חֵי • כְּמוֹ "יַעֲמִד חֵי", עַל־יְדֵי אֲחֵרִים; וְתַרְגּוּמוֹ: "יִתְקַם כַּד חֵי". (ת"כ) מַה תִּלְמִיד לֹאמַר? לִפִּי שְׁנָאֵמַר: "לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאוֹל", וְאֵינִי יוֹדֵעַ שְׁלוּחוֹ אִם

(יא) וְהִקְרִיב אֶהְרֹן אֶת־פֶּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכַפֵּר בָּעֵדוּ וּבְעֵד בֵּיתוֹ וְשַׁחַט אֶת־פֶּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:

כ"י וְכַפֵּר בָּעֵדוּ וּבְעֵד • (ת"כ) וְדוּי שְׁנֵי עָלָיו וְעַל אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם כָּל־קְרוּיִים בֵּיתוֹ, שְׁנָאֵמַר: (תהלים קלה) "בֵּית אֶהְרֹן בָּרְכוּ אֶת־ה' וְגו'". מִכָּאן, שֶׁהַכֹּהֲנִים

(יב) וְלָקַח מִלֹּא־הַמִּחְתָּה גִּחְלִי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמִלֹּא חֲפָזָיו קִטְרֹת סַמִּים דָּקָה וְהִבִּיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת:

כ"י מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן (יזמא מה). מִלִּפְנֵי ה' • מִצַּד שְׁלִפְנֵי הַפֶּתַח, וְהוּא צַד מַעֲרִבִי. דָּקָה • (יזמא שם) מַה תִּלְמִיד לֹאמַר "דָּקָה", וְהִלָּא כָּל הַקִּטְרֹת דָּקָה

(יג) וְנָתַן אֶת־הַקִּטְרֹת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה עֵנַן הַקִּטְרֹת אֶת־הַפָּרֹת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת וְלֹא יָמוּת:

כ"י עַל־הָאֵשׁ • שֶׁבִּתּוֹךְ הַמִּחְתָּה. וְלֹא יָמוּת • הָאֵשׁ אִם לֹא עֲשָׂאָה כְּתֻבָּה, חַיִּב מִיתָה.

(יד) וְלָקַח מִדָּם הַפֶּר וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַפָּרֹת קֹדְמָה וּלְפָנֵי הַפָּרֹת יִזָּה שִׁבְע־פְּעָמִים מִן־הָדָם בְּאֶצְבָּעוֹ:

כ"י וְהִזָּה בְּאֶצְבָּעוֹ • הִזָּאָה אַחַת בְּמִשְׁמַע. וּלְפָנֵי הַפָּרֹת יִזָּה שִׁבְע־ • הָרִי אַחַת לַמַּעֲלָה וְשִׁבְע־ לַמַּטָּה.

וַיַּצְפִּירָא דִּי סְלִיק עֲדָבָא לַעֲזָאוֹל יִתְקַם כַּד חֵי קָדָם יִי לְכַפֵּרָא עֲלוּהִי לְשַׁלַּח יְתֵה לַעֲזָאוֹל לְמִדְבָּרָא:

יֵא וַיִּקְרַב אֶהְרֹן יֵת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵה וַיִּכְפֹּר עֲלוּהִי וְעַל אֲנָשׁ בֵּיתָה וַיְכּוֹס יֵת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵה:

מִתְכַּפְּרִים בּוֹ, (ת"כ) וְכָל כְּפָרְתָן אֵינָה אֵלָא עַל טַמְאָת מִקְדָּשׁ וְקִדְשִׁיו, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר: "וְכַפֵּר עַל־הַקִּדְשׁ מִטַּמְאָת וְגו'".

יב וַיִּסַּב מְלִי מִחֲתִיתָא גּוֹמְרִין דְּאֶשָּׁא מֵעָלָיו מִדְבָּחָא מִן קָדָם יִי וּמְלִי חֲפָזָהִי קִטְרֹת בּוֹסְמִין דְּקִינִין וְיַעַל מְגִיז לְפָרֹכֶתָא:

הֵיא, שְׁנָאֵמַר (שמות ל לו): "וַיִּשְׁחָקֵת מִמֶּנָּה הַדָּק"? אֵלָא שְׁתַּתָּא דָּקָה מִן הַדָּקָה, שְׁמַעְרַב יוֹם־הַכַּפּוּרִים הָיָה מְחֻזָּרָה לַמִּכְתָּשֶׁת.

יג וַיִּתֵּן יֵת קִטְרֹת בּוֹסְמִיָא עַל אֶשְׁתָּא לְקָדָם יִי וְחִפִּי עֲנָנָא קִטְרֹתָא יֵת כְּפָרָתָא דִּי עַל סְהֻדָּתָא וְלֹא יָמוּת:

יד וַיִּסַּב מִדָּמָא דְתּוֹרָא וַיִּזִּי בְּאֶצְבָּעָה עַל אִפִּי כְּפָרָתָא קִדְמָא וְלִקְדָם כְּפָרָתָא יִזִּי שִׁבְע־ וּמִגִּין מִן דָּמָא בְּאֶצְבָּעָה:

טו ויכוס ית צפירא דחטאתא די לעמא
ויעל ית דמה למגיו לפרקתא ויעבד לדמה
קמא די עבד לדמא דתורא ונדי יתה על
בפרקתא ולקדם בפרקתא:

(טו) וְשַׁחַט אֶת־שְׁעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעֵם וְהִבִּיא
אֶת־דָּמּוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֶכֶת וַעֲשֵׂה אֶת־דָּמּוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשָׂה לָדָם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי
הַכַּפֹּרֶת:

כז"א אֲשֶׁר לָעֵם • מה שֶׁהַפָּר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים, מְכַפֵּר הַשְּׁעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשְּׁעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו
הַגֹּזֶל לָשֵׁם. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לָדָם הַפָּר • אחת למעלה
ושבע למטה.

טז ויכפר על קודשא מסואבת בני ישראל
וממדיהון לכל חטאיהון וכן יעבד למשפן
זמנא דשרי עמהון בגו סואבתהון:

(טז) וַיִּכָּפֶר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִפְשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתֶם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד
הַשֹּׁכֵן אִתְּם בְּתוֹךְ טְמֵאתֶם:

(יז) כָּשֵׁם שֶׁהָיָה מְשֻׁנֵּיָהֶם בְּפָנִים אַחַת לַמַּעֲלָה
וְשִׁבְעַת לַמַּטָּה, כִּף מִזָּה עַל הַפָּרֶכֶת מִבַּחוּץ מְשֻׁנֵּיָהֶם
אַחַת לַמַּעֲלָה וְשִׁבְעַת לַמַּטָּה. הַשֹּׁכֵן אִתְּם בְּתוֹךְ
טְמֵאתֶם • אף־על־פי שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׂכִינָה בִּינֵיהֶם.

כז"א מִטְּמֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (ח"ס) עַל הַנִּכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ
בְּטְמֵאָה, וְלֹא נִדְרַע לָהֶם בַּסּוּף, שְׁנֵאָמַר: "לְכָל־
חַטֹּאתֶם", וְחַטָּאת הִיא שְׂוֹגֵג. וּמִפְשְׁעֵיהֶם • אף
הַנִּכְנָסִין מִזִּיד בְּטְמֵאָה. וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאַהֲל מוֹעֵד •

יז וְכָל אִנָּשׁ לֹא יִהְיֶה בְּמִשְׁכַּן זְמַנָּא בְּמַעֲלָה
לְכַפֵּרָא קוּדְשָׁא עַד מִפְקָה ויכפר עלוהי
ועל אָנֶשׁ בֵּיתָה וְעַל כָּל קְהֵלָא דְיִשְׂרָאֵל:

(יז) וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאַהֲל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר
בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד בֵּיתוֹ וּבַעֲד
כָּל־קְהֵל יִשְׂרָאֵל:

עטרת מרים

חֲקִיתוּ בְּכָל־לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ לַהֲקִים אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת
הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד כְּלִי־הַעֵם בְּבֵרִית קְבִלָּה הַבְּרִית:
ד וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲלֻקְתּוֹ הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁנָה סְנִי
כְּהוֹנָה גְּדוֹלָה כְּסֵנִי מִשׁוֹת מִלְחָמָה וְאֶת־שְׁמֵרֵי הַסֵּף הַשְּׂעִירִים לְהוֹצִיא
מִהִיכַל יְהוָה אֶת כָּל־הַפְּלִים
הַעֲשׂוּיִם לַבָּעַל וְלֹאֲשֵׁרָה וְלִכָּל
צָבָא הַשָּׁמַיִם וּיִשְׂרָאֵל מִחוּץ
לְיִרוּשָׁלַם בְּשִׁדְמוֹת בְּמִישׁוֹר
קִרְדּוֹן וְנִשְׂא אֶת־עַפְרָם בֵּית־אֵל
כִּי שָׁם הָיָה מְקוֹם טְמֵאָה:

עטרת מרים

א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כְּלִי־זָקֵנִי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: ב וַיַּעַל
הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂרָאֵל וְיִרוּשָׁלַם אִתּוֹ
וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקְטָן וְעַד־גְּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹתֵיהֶם
אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה מִפְּנֵי שִׁמְצָאוֹ שֶׁהָיָה
נִגְלָל בְּחוֹכְחָה שְׂפִימוֹת אֵלֶּה דְּבָרֵי
הַבְּרִית: ג וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־
הָעֲמֻד מְקוֹם מַעֲמַד הַמֶּלֶךְ בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ וַיְכַרֵּת אֶת־הַבְּרִית א לִפְנֵי
יְהוָה לְלָכֶת אַחֵר יְהוָה וְלִשְׁמֹר
מִצְוֹתָיו וְאֶת־עֲדוּתָיו וְאֶת־

הַפְטָרָה לְיוֹם שְׁנֵי שֵׁל פֶּסַח מַלְכִּים ב פֶּרֶק כג
כג א וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאסְפוּ אֵלָיו כְּלִי־זָקֵנִי
יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם: ב וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית־יְהוָה
וְכָל־אִישׁ יְהוּדָה וְכָל־יִשְׂרָאֵל וְיִרוּשָׁלַם אִתּוֹ

וְהַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים וְכָל־הָעָם לְמִקְטָן וְעַד־גְּדוֹל וַיִּקְרָא בְּאָזְנוֹתֵיהֶם אֶת־כָּל־דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית
הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: ג וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל־הָעֲמֻד וַיְכַרֵּת אֶת־הַבְּרִית א לִפְנֵי יְהוָה לְלָכֶת אַחֵר
יְהוָה וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְאֶת־עֲדוּתָיו וְאֶת־חֲקִיתוֹ בְּכָל־לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ לַהֲקִים אֶת־דְּבָרֵי הַבְּרִית
הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל־הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד כְּלִי־הַעֵם בְּבֵרִית: ד וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־חֲלֻקְתּוֹ הַכֶּהֵן הַגָּדוֹל
וְאֶת־כֹּהֲנֵי הַמִּשְׁנָה וְאֶת־שְׁמֵרֵי הַסֵּף לְהוֹצִיא מִהִיכַל יְהוָה אֶת כָּל־הַפְּלִים הַעֲשׂוּיִם לַבָּעַל
וְלֹאֲשֵׁרָה וְלִכָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם וּיִשְׂרָאֵל מִחוּץ לְיִרוּשָׁלַם בְּשִׁדְמוֹת קִרְדּוֹן וְנִשְׂא אֶת־עַפְרָם בֵּית־אֵל:

עטרת מרים

ה וְהַשְׁבִּית בִּיטֵל אֶת־הַכְּמָרִים כִּהְיוּ עֹבְדֵת זָרָה אֲשֶׁר נָתַנוּ אֲשֶׁר הָעַמִּידוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטֹּר לַהֲוִית מִקְטָרִים בְּכַמּוֹת בְּעֶרְי יְהוּדָה וּמִסְכֵּי וּסְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַמִּקְטָרִים לַבַּעַל לְשֹׁמֵשׁ וְלִזְרָח וְלַמְזֻלוֹת וְלִכָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם גַּם אוֹתָם הִשְׁבִּית: וַיֵּצֵא אֶת־הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית

יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל־נַחַל קָדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קָדְרוֹן וַיֵּדֶק לְעֹפֹר שְׂרָפָה עַד שְׁחִיתָה דֶּק כַּעֲפֹר וַיִּשְׁלַךְ אֶת־עַפְרָהּ עַל־קֶבֶר בְּנֵי הָעָם שֶׁהָיוּ עֹבְדִים לָהֶם: וַיִּתֵּן אֶת־בְּתֵי הַקִּדְּשִׁים בְּתֵי הַזֶּהָה אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנָּשִׁים מִיְּהוּדָה לָנוֹת אֲרָגוֹת שָׁם בָּתִּים וַיַּעֲוֶה לְאַשְׁרָה: ח וַיָּבֵא לִירוּשָׁלַם לַהֲחֹזֵק בְּחִשּׁוֹכָה אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מִזֶּרַע אַהֲרֹן מְעַרְי יְהוּדָה אֲשֶׁר נָעֲשׂוּ כְמָרִים לְעֹבְדָה זָרָה וַיִּטְמְאוּ אֶת־הַכְּמָוֹת הַשִּׁלֹּךְ שָׁם נִבְלָוֹת וְכֹדֻמָּה אֲשֶׁר קָטְרוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים הַכְּמָוֹת אֲשֶׁר עָמְדוּ מִזֶּבֶע עַד־בָּאָר שָׁבַע וַנִּתֵּן אֶת־כְּמָוֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר עָמְדוּ מִלִּל הַשְּׁעָרִים וְאֲשֶׁר בִּפְתָח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ שַׁר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאוֹל אִישׁ בָּבֹא אֶל הָעִיר בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אֲךָ לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַכְּמָוֹת עוֹד לְשֵׁרֵת אֶל־מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי לֹא הִכְשִׁירוּ עוֹד לְעֹבְדָה כִּי אִם־אִכְלוּ מִצּוֹת מִנְחֹת הַנֶּאֱפוֹת מִצּוֹת, וְהָיוּ תְרוּן לִשְׂאֵר קִדְשִׁים בְּתוֹךְ אֲחִיהֶם: כֹּא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כב כִּי לֹא נַעֲשֶׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִיָּמֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יָמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־בְּשִׂמְנָה עֲשֶׂה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ

עטרת מרים

וְאִשְׁיָהּוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כד וְגַם אֶת־הָאֲבוֹת וְאֶת־הַיָּדְעָנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלְגָּלִים וְאֶת כָּל הַשִּׁקְצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בָאָרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בְּעַר יִאֲשִׁיּהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתוּבִים עַל־הַפֶּסֶר בַּעֲבוּר הַפֶּסֶר אֲשֶׁר מֵצָא

חֲלֻקְתָּהוּ בְּהִנֵּן בֵּית יְהוָה כִּי הַפֶּסֶר הַזֶּה הָיְתָה סִימָה לְכָל זֶה: כה וְכִמְהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לִבּוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מַאֲדוֹ כְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כְּמָהוּ:

ה וְהַשְׁבִּית אֶת־הַכְּמָרִים אֲשֶׁר נָתַנוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטֹּר בְּכַמּוֹת בְּעֶרְי יְהוּדָה וּמִסְכֵּי יְרוּשָׁלַם וְאֶת־הַמִּקְטָרִים לַבַּעַל לְשֹׁמֵשׁ וְלִזְרָח וְלַמְזֻלוֹת וְלִכָּל צָבָא הַשָּׁמַיִם: וַיֵּצֵא אֶת־

הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלַם אֶל־נַחַל קָדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קָדְרוֹן וַיֵּדֶק לְעֹפֹר וַיִּשְׁלַךְ אֶת־עַפְרָהּ עַל־קֶבֶר בְּנֵי הָעָם: ז וַיִּתֵּן אֶת־בְּתֵי הַקִּדְּשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הַנָּשִׁים אֲרָגוֹת שָׁם בָּתִּים לְאַשְׁרָה: ח וַיָּבֵא אֶת־כָּל־הַכֹּהֲנִים מְעַרְי יְהוּדָה וַיִּטְמְאוּ אֶת־הַכְּמָוֹת אֲשֶׁר קָטְרוּ־שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים מִזֶּבֶע עַד־בָּאָר שָׁבַע וַנִּתֵּן אֶת־כְּמָוֹת הַשְּׁעָרִים אֲשֶׁר־פְּתַח שַׁעַר יְהוֹשֻׁעַ שַׁר־הָעִיר אֲשֶׁר־עַל־שְׂמֹאוֹל אִישׁ בְּשַׁעַר הָעִיר: ט אֲךָ לֹא יַעֲלוּ כֹהֲנֵי הַכְּמָוֹת אֶל־מִזְבֵּחַ יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם־אִכְלוּ מִצּוֹת בְּתוֹךְ אֲחִיהֶם: כֹּא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הָעָם לֵאמֹר עֲשׂוּ פֶסַח לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּכָתוּב עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַזֶּה: כב כִּי לֹא נַעֲשֶׂה כַּפֶּסַח הַזֶּה מִיָּמֵי הַשְּׁפָטִים אֲשֶׁר שָׁפְטוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל וְכָל יָמֵי מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וּמַלְכֵי יְהוּדָה: כג כִּי אִם־בְּשִׂמְנָה עֲשֶׂה שָׁנָה לַמֶּלֶךְ וְאִשְׁיָהּוּ נַעֲשֶׂה הַפֶּסַח הַזֶּה לַיהוָה בִּירוּשָׁלַם: כד וְגַם אֶת־הָאֲבוֹת וְאֶת־הַיָּדְעָנִים וְאֶת־הַתְּרָפִים וְאֶת־הַגִּלְגָּלִים וְאֶת כָּל הַשִּׁקְצִים אֲשֶׁר נִרְאוּ בָאָרֶץ יְהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם בְּעַר יִאֲשִׁיּהוּ לְמַעַן הָקִים אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַכְּתוּבִים עַל־הַפֶּסֶר אֲשֶׁר מֵצָא חֲלֻקְתָּהוּ בְּהִנֵּן בֵּית יְהוָה: כה וְכִמְהוּ לֹא־הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר־שָׁב אֶל־יְהוָה בְּכָל־לִבּוֹ וּבְכָל־נַפְשׁוֹ וּבְכָל־מַאֲדוֹ כְּכָל תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאַחֲרָיו לֹא־קָם כְּמָהוּ:

♦ יום שני י"ז ניסן ♦

יח ויפיק למדבקה די קדם יי וכפר עלוהי
ויסב מדקא דתורא ומדקא דצפירא ויתן על
קרנת מדבקה סחור סחור:

(יח) ויצא אל-המזבח אשר לפני-יהוה וכפר עליו
ולקח מדם הפל ומדם השעיר ונתן על-קרנות
המזבח סביב:

המזבח ולחוצ, ויתחיל מקרן מזרחית צפונית (יזמא)
(נח) • וכפר עליו • ומה היא כפרתו? "ולקח מדם
הפל ומדם השעיר" – מערבין זה לתוך זה.

נח"י • אל-המזבח אשר לפני-ה' • זה מזבח הזהב,
שהוא לפני ה' בהיכל, ומה תלמוד לומר "ויצא"?
לפי שהנה הנזאות על הפרכת ועמד מן המזבח
ולפנים והנה, ובמתנות המזבח הזקיקו לצאת מן

יט וידי עלוהי מן דמא באצבעה שבע זמנין
וידבנה ויקדשנה מסואבא בני ישראל:

(יט) והנה עליו מן-הדם באצבעו שבע פעמים
וטהרו וקדשו מטמאת בני ישראל:

נח"י • והנה עליו מן-הדם • אחר שנתן מתנות באצבעו על קרנותיו, מזה שבע הנזאות על גגו (נ"ב) • וטהרו •
ממה שעבר • וקדשו • לעתיד לבא.

כ וישצי מלכפרא על קודשא ועל משכן
זמנא ועל מדבקה ויקרב ית צפירא חיא:

(כ) וכלה מכפר את-הקדש ואת-אהל מועד ואת-
המזבח והקריב את-השעיר החי:

כא ויסמוך אהרן ית תרתיין ידוהי על ריש
צפירא חיא וידי עלוהי ית כל עוית בני
ישראל וית כל מרדיהון לכל חטאיהון ויתן
יתהון על ריש צפירא וישלח ביד גבר דזמין
למכה למדבקה:

(כא) וסמך אהרן את-שתי ידיו על-ראש השעיר
החי והתודה עליו את-כל-עונת בני ישראל
ואת-כל-פשעיהם לכל-חטאתם ונתן אתם על-
ראש השעיר ושלח ביד-איש עתי המדברה:

נח"י • איש עתי • (יזמא טז) המוכן לכך מיום אתמול.

כב ויטול צפירא עלוהי ית כל חוביהון
לארעא דלא תבא וישלח ית צפירא
במדבקה:

(כב) ונשא השעיר עליו את-כל-עונתם אל-ארץ
גזרה ושלח את-השעיר במדבר:

כג וייעול אהרן למשכן זמנא וישלח ית
לבושי בוצא די לבש במעלה לקודשא
ויצנענין תמן:

(כג) ובא אהרן אל-אהל מועד ופשט את-בגדי הכהן
אשר לבש בבאו אל-הקדש והניחם שם:

ופשט את-בגדי הכהן • אחר שהוציאם, ולובש בגדי
זהב לתמיד של בין הערבים. וזהו סדר העבודות:
תמיד של שחר בבגדי זהב, ועבודת פל ושעיר
הפנימיים וקטרת של מחתה בבגדי לבן, ואילו ואיל
העם ומקצת המוספין בבגדי זהב, והוצאת כף
ומחתה בבגדי לבן, ושיירי המוספין ותמיד של בין
הערבים וקטרת ההיכל שעל מזבח הפנימי בבגדי
זהב. וסדר המקראות, לפי סדר העבודות, כך הוא:

נח"י • ובא אהרן אל-אהל מועד • אמרו רבותינו
שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם לדבריהם
במסכת יומא (דף לב), ואמרו: כל הפרשה פלה נאמרה
על הסדר, חוץ מ'ביאה' זו שהיא אחר עשיית עולתו
ועולת העם והקטרת אמורי פל ושעיר שנעשים
בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטן ולובש
בגדי לבן. ובא אל-אהל מועד • להוציא את הכף
ואת המחטה, שהקטיר בה הקטרת לפני ולפנים.

אל־הַמִּתְנַהֵּה, וְאַחֲרֵי־כֵן: "וְכָא אֲהֲרֹן". וְהַנִּיחָם שָׁם • מִלְמַד שְׁטַעוֹנִין גְּנִיזָה וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן אַרְבָּעָה בְּגָדִים לְיוֹם כְּפוּרִים אַחֵר.

וְיִשְׁלַח אֶת־הַשְּׂעִיר בַּמִּדְבָּר, "וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְגו'", "וְיִצֵּא וְעָשָׂה אֶת־עֲלָתוֹ וְגו'", "וְאֵת חֶלֶב הַחֹטֵאת וְגו'", וְכָל הַפָּרָשָׁה עַד "וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות נדך כח עמ' 224)

הַמַּעֲשִׂים" (רמב"ם). מוזן אפוא, שגם הכהן הגדול עצמו צריך להגיע להתחדשות כזו; ולכן לבש בכל שנה בגדים חדשים, שכן הוא נהיה אדם חדש ונעלה יותר, ובגדי השנה הקודמת אינם ראויים לו עוד.

וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ . . לְיוֹם כְּפוּרִים אַחֵר (רש"י טז, כג) עבודת הכהן הגדול ביום כפור הביאה את ישראל לתשובה, וכך נתקפרו עוונותיהם. והנה ידוע, שבעל תשובה אמתי נהפך בפניו לאיש אחר: "איני אותו האיש שעשה אותו

כד וַיִּסְחִי יְת בִּסְרָה בְּמִיָּא בְּאַתֵּר קָדִישׁ וַיִּלְבֹּשׁ יְת לְבוּשׁוֹהִי וַיִּפּוֹק וַיַּעֲבֹד יְת עֲלֵתָהּ וַיְת עֲלֵת עֲמָא וַיִּכְפֹּר עֲלוֹהִי וְעַל עֲמָא:

(כד) וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בַּמָּקוֹם קָדוֹשׁ וְלַבֵּשׁ אֶת־בְּגָדָיו וַיִּצֵּא וְעָשָׂה אֶת־עֲלָתוֹ וְאֶת־עֲלֵת הָעֵם וְכִפֹּר בַּעֲדוֹ וּבַעֲד הָעָם:

ליום, אכל הראשונה היתה בחיל. ולבש את־בגדיו • שמונה בגדים שהוא עובד בהן כל ימות השנה. ויצא • מן ההיכל אל החצר שמזבח העולה שם. ועשה את־עֲלָתוֹ • איל לעולה האמור למעלה: "בזאת יבא אהרן וגו'". וְאֶת־עֲלֵת הָעָם • (יזמא עג) "ואיל אחד לעלה" האמור למעלה "ומאת עדת בני ישראל וגו'".

כ"י◀ וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְגו' • (יזמא לב) למעלה למדנו מ"וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְלַבֵּשׁ", שפשהוא משנה מבגדי זהב לבגדי לבן, טעון טבילה. שבאותה טבילה פשט בגדי זהב שעבד בהן עבודת תמיד של שחר, ולבש בגדי לבן לעבודת היום; וכאן למדנו, שפשהוא משנה מבגדי לבן לבגדי זהב, טעון טבילה. במקום קדוש • (ת"כ, יזמא שם) המקדש בקדשת עזרה, והיא היתה בגג בית הפרה, וכן ארבע טבילות הפאות חובה

♦ יום שלישי י"ח ניסן ♦

כה וַיֵּת תֹּרָא דְחֻטְאָתָא יִסַּק לְמִדְבָּרָא:

(כה) וְאֵת חֶלֶב הַחֹטֵאת יִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ:

"לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קִטְרֵת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה" (שמות ל ט).

כ"י◀ וְאֵת חֶלֶב הַחֹטֵאת • אמורי פר ושעיר. יקטיר המזבחה • על מזבח החיצון, דאלו בפנימי כתיב:

כו וְדַמִּיבִיל יְת צְפִירָא לַעֲזָאזֵל יַצֵּב לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי יְת בִּסְרָה בְּמִיָּא וּבְתֵר כֵּן יַעֲוֹל לְמִשְׁרִיתָא:

(כו) וְהַמִּשְׁלַח אֶת־הַשְּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּתְנַהֵּה:

כו וַיֵּת תֹּרָא דְחֻטְאָתָא וַיֵּת צְפִירָא דְחֻטְאָתָא דִּי אַתְעַל מִדְבָּחוֹן לְכִפְרָא בְּקוֹדֶשָׁא יִתְפַּקוֹן לְמִכְרָא לְמִשְׁרִיתָא וַיִּקְדוֹן בְּנוֹרָא יְת מִשְׁפִּיהוֹן וַיֵּת בִּסְרָהוֹן וַיֵּת אֲכִלְיָהוֹן:

(כו) וְאֵת פֶּר הַחֹטֵאת וְאֵת שְׂעִיר הַחֹטֵאת אֲשֶׁר הוּכָא אֶת־דָּמָם לְכַפֹּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמִּחֲנֶה וְשִׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פְּרִשָּׁם:

כ"י◀ אֲשֶׁר הוּכָא אֶת־דָּמָם • להיכל ולפני ולפנים.

כח וְדַמִּיבִיל דְּתִהוֹן יַצֵּב לְבוּשׁוֹהִי וַיִּסְחִי יְת בִּסְרָה בְּמִיָּא וּבְתֵר כֵּן יַעֲוֹל לְמִשְׁרִיתָא:

(כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יִכְבֶּם בְּגָדָיו וְרַחֵץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹא אֶל־הַמִּתְנַהֵּה:

כט ותהי לכוֹן לָקֵנָם עֲלֵם פִּירְחָא שְׂבִיעָא
בְּעִשְׂרָא לִרְחָא תַעֲנוּן יֵת נַפְשִׁיתִיכוֹן וְכָל
עֲבִידָא לֹא תַעֲבִדוֹן נְצִיקָא וְגִיּוּרָא דִּיתְגִּירוֹן
בִּינִיכוֹן :

(כט) וְהִיתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי
בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תַּעֲנוּ אֶת־נַפְשֵׁיכֶם וְכָל־מְלָאכָה
לֹא תַעֲשׂוּ הָאֲזוּרָה וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם :

ל אַרְי בִּימָא הַדִּין זְכַפְר עֲלִיכוֹן לְדַפְאָה
יִתְכוֹן מִכָּל חוֹבִיכוֹן קָדָם יְיָ תַדְפוּן :

(ל) בִּיְבוֹיֹם הַזֶּה יִכְפֹּר עֲלֵיכֶם לְמַהֵר אֶתְכֶם מִכָּל
חַטָּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּמְהָרוּ :

לא שְׁבֵת שְׁבֵתָא הִיא לְכוֹן וְתַעֲנוּן יֵת
נַפְשִׁיתִיכוֹן קָדָם עֲלֵם :

(לא) שְׁבֵת שְׁבֵתוֹן הִיא לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם
חֻקַּת עוֹלָם :

לב ויכפר בְּהִנָּא דִּי רַבִּי יְתָה וְדִי יִקְרַב
יֵת קֶרְבָּנָה לְשִׁמְשָׁא תַחֲוֹת אַבּוּהִי וְיִלְכֹּשׁ
יֵת לְבוּשֵׁי בּוּצָא לְבוּשֵׁי קוֹדֶשָׁא :

(לב) וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וְאֲשֶׁר יִמְלֹא
אֶת־יָדָיו לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלִכְשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַבָּד
בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ :

בְּגָדִים מַנִּין? תִּלְמוּד לומר: "וְאֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת יָדָיו
וְגו'" , וְהֵם כָּל הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָמְדוּ מִיִּשְׁיָהוּ
וְאֵילָף, שְׂבִימִי נִגְנָזָה צְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה.
לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו • (ת"כ) לְלַמֵּד שֶׁאֵם בְּנוֹ מְמַלֵּא אֶת
מְקוֹמוֹ, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם.

כז"י • וְכִפֹּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח וְגו' • (ת"כ) כִּפֹּרָה זוֹ
שֶׁל יוֹם־הַכַּפּוּרִים אֵינָה כְּשֶׁרָה אֲלֵא בְּכַהֵן גָּדוֹל, לְפִי
שְׁנֵאמָרָה כָּל הַפִּרְשָׁה בְּאַהֲרֹן, הַצֶּרֶף לומר בְּכַהֵן גָּדוֹל
הָבָא אַחֲרָיו שִׁיָּהָא כְּמוֹהוּ. וְאֲשֶׁר יִמְלֹא אֶת־יָדָיו •
(ת"כ) אֵין לִי אֲלֵא הַמִּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מְרַבָּה

לג ויכפר עַל מִקְדָּשׁ קוֹדֶשָׁא וְעַל מִשְׁכַּן
זִמְנָא וְעַל מִדְבָּחָא יִכְפֹּר וְעַל בְּהִנָּא וְעַל כָּל
עֲמָא דְקַהֲלָא יִכְפֹּר :

(לג) וְכִפֹּר אֶת־מִקְדָּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־
הַמִּזְבֵּחַ יִכְפֹּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקֹּהֶל
יִכְפֹּר :

לד ותהי דָּא לְכוֹן לָקֵנָם עֲלֵם לְכַפֵּרָא עַל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִכָּל חוֹבִיהוֹן תְּדָא בְּשֵׁתָא וְעַבְד
כְּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מִשָּׁה :

(לד) וְהִיתָה־זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטָּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה : פ

שְׁלֹא הָיָה לוֹבֶשֶׁן לְגִדְלָתוֹ, אֲלֵא כְּמָקָם גִּזְרַת הַמֶּלֶךְ
• (ת"כ)

כז"י • וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו' • כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם־
הַכַּפּוּרִים עָשָׂה כַּסֵּדֶר הַזֶּה ; וְיִלְהִיֵּד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן,

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ I עַמ' 131)

לְלִבֶּשׂ אוֹתָם). אֶף לְגַבִּי בְּגָדֵי הַלְבָן, שֶׁהָיוּ מִיְּחִידִים לוֹ לְיוֹם
כַּפּוּר זֶה (רש"י פסוק כג), הָיָה עֲלוּל לְחֹשֶׁב שְׂנוּעָדוֹ לְצַנֵּן אֶת
גִּדְלָתוֹ, וְלָכֵן בְּיוֹם כַּפּוּר הָבָא יֵשׁ צֶרֶף בְּחֻדָּשִׁים, בְּהִתְאַם
לְדַרְגָּתוֹ אֲזוֹ.

שְׁלֹא הָיָה לוֹבֶשֶׁן לְגִדְלָתוֹ (רש"י טז, לד) יֵשׁ לְשֹׂאֵל, מִדּוּעַ
נֶאֱמַר שִׁבַּח זֶה בְּבְגָדֵי הַלְבָן, לֹא בְּבְגָדֵי הַזָּהָב. וְיֵשׁ לומר,
דִּהְיָה לְגַבִּי בְּגָדֵי הַזָּהָב אֵין חֻדוֹשׁ בְּכֶךְ שְׁלֹא לְבֶשֶׂם לְגִדְלָתוֹ,
שֶׁהָיוּ לֹא הָיוּ מִיְּחִידִים לוֹ (גַּם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הָבָא אַחֲרָיו יָכוֹל

♦ יוֹם רְבִיעִי י"ט נִיסָן ♦

א וּמִלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימָר :

יז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר :

(ב) דָּבַר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֵל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר:

ב מלל עם אהרן ועם בנوهי ועם כל בני ישראל ותימר להון דין פתגמא די פקיד יי למימר:

(ג) אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֶז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:

ג גבר גבר מבית ישראל די יכוס תור או אמר או עזא במשריתא או די יכוס מברא למשריתא:

כ"י • אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ־כֶשֶׂב • בַּמִּקְדָּשִׁין הַכְּתוּב מְדַבֵּר, שְׁנָאֵמַר: "לְהַקְרִיב קָרְבָּן". בַּמַּחֲנֶה • (ובחים קו) חוץ לעזרה.

(ד) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֵבִיאוּ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יַחֲשֹׁב לְאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ:

ד ולתרע משפן זמנא לא איתא לקרבא קרבנא קדם יי קדם משפנא דיי דמא יתחשב לגברא ההוא דמא אשד וישתיצי אנשא ההוא מגו עמה:

כ"י • דָּם יַחֲשֹׁב • כְּשׁוֹפֵךְ דָּם הָאֵדָם, שְׁמַתְחִיב בְּנַפְשׁוֹ. דָּם שָׁפָךְ • (ת"כ) לַרְבוּת אֶת הַזֹּרֵק דָּמִים בַּחוּץ.

(ה) לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשֹּׁדֶה וְהֵבִיאוּ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ וְזָבְחוּ שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם:

ה בדיל די זיתון בני ישראל ית דבחייהו די אנון דבחין על אפי חקלא וניתנון לקדם יי לתרע משפן זמנא לנת פהנא ויכסון נכסת קידשין קדם יי יתהון:

כ"י • אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים • אֲשֶׁר הֵם רִגִּילִים לְזִבְחָה.

(ו) וְזֹרֵק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַקָּטִיר הַחֹלֵב לָרִיחַ נִיחַח לַיהוָה:

ו וזורק פהנא ית דמא על מדבחא דיי פתרע משפן זמנא ויסק תרבא לאתקבלא ברענא קדם יי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קמד)

וְזֹרֵק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם (יז, ו) דָּם מִסֹּמֶל חַיּוֹת וְחַמִּימוֹת ("כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בָּדָם הִיא"), הוּא, כִּינן שְׁהִלֵּט וְהִתְלַהּבוּת בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם אֵינוֹ מִקְרָח. מִה־שְּׂאִי־כֵן הַבֶּשֶׂר עֲצָמוֹ מִקְרָח הוּא, שְׂכָן נֶתַן לְהַפֵּךְ אוֹתוֹ לַקָּדָשׁ. רַק לְדַבְרִים שֶׁבִקְדָּשָׁה. וְכֵן הָדָם אֲסוּר בְּאֲכִילָה, הֵינּוּ שֶׁלֹּא

(ז) וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לְשַׁעֲרֵם אֲשֶׁר הֵם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹאת לָהֶם לְדוֹרֹתָם:

ז ולא ידבחינו עוד ית דבחייהו לשדין די אנון טען פתריהו קדם עלם תהי דא להון לדריהו:

כ"י • לְשַׁעֲרֵם • לְשִׁדִּים, כְּמוֹ (ישעיה יג כא): "וּשְׁעִירִים יִרְקְדוּ־שָׁם".

♦ יום חמישי כ' ניסן ♦

(ח) וְאֵלֵיהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יִגּוֹר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֲלָה אוֹ־זֶבַח:

ח ולהון תימר גבר גבר מבית ישראל ומן גירא דיתגורין פיניכון די נסק עלתא או נכסת קידשיא:

כ"י • אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֲלָה • לְחַיֵּב עַל הַמִּקְטִיר אֵיבָרִים בַּחוּץ [עין פרא"ם] כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ, שְׂאֵם שֹׁחַט אַחַד וְהָעֲלָה חִבְרוּ, שְׁנִינָהן חִבְבִּין (ת"כ. חולין קט) •

(ט) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּנוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ
לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמּוּי:
כ"ט • וְנִכְרַת • וְרָעוּ נִכְרַת וְיָמִיו נִכְרַתִּין.

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנָי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת
אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּה:

כ"ט • כָּל־דָּם • לִפִּי שָׁנָאֵמַר: "בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר", יָכוֹל לֹא
יְהֵא חַיִּב אֲלָא עַל דָּם הַמִּקְדָּשִׁים? תִּלְמוּד לומד:
מִכָּל עֶסְקִי וְעוֹסֵק בּוֹ.

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּתִיו לָכֶם
עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם כִּי־הָדָם הוּא
בַּנֶּפֶשׁ יִכְפֹּר:

כ"ט • כִּי נֶפֶשׁ הַבֶּשֶׂר • שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, "בְּדָם הִיא" תְּלוּיָה, וְלִפְיָךְ נִתְּתִיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם;
תְּבֹא נֶפֶשׁ וְתִכְפֹּר עַל הַנֶּפֶשׁ.

(יב) עַל־כֵּן אִמְרָתִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם
לֹא־תֹאכַל דָּם וְהִגַּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:
כ"ט • כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם • לְהַזְהִיר גְּדוּלִים עַל הַקְטָנִים.

(יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם
אֲשֶׁר יַצִּיד צִיד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפּוֹ
אֶת־דָּמֹו וְכִסְּהוּ בַּעֲפָר:

כ"ט • אֲשֶׁר יַצִּיד • (ת"כ. חולין פד) אֵין לִי אֲלָא צִיד, אֲנִין
וְתַרְנַגְלִין מִנֵּין? תִּלְמוּד לומד: "צִיד", מִכָּל־מְקוֹם.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (על־פִּי לְקוּטֵר־שִׁיחוֹת כִּדָּךְ לו, עמוד 52 - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שַׁבָּת')

כִּסּוּי הַדָּם - בְּחֵי הָאָדָם

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר
יַצִּיד צִיד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֹאכַל וְשִׁפּוֹ אֶת־דָּמֹו
וְכִסְּהוּ בַּעֲפָר: (יג, יז)

צוּה . . לְכַסּוֹת כָּל דָּם בְּחַיָּה וְעוֹף כִּי לֹא יִתְקַרֵּב דָּמָם עַל
הַמִּזְבֵּחַ, כִּי גַם בַּעֲוֹפוֹת לֹא יִקְרַב מִקָּדָשׁ שְׁנֵי מִיָּנִים בְּלִבָּד
וְגַם הֵם אֵינָם נִשְׁחָטִים, אֲבָל בְּהִמּוֹת רֹב הַמִּצְוִיִּים
נִשְׁחָטִים לְשֵׁם הַנִּכְבֵּד, וְדָמָם לְכַפֵּר וְאֵין רָאוּי לְכַסּוֹתוֹ. וְלֹא
חָשַׁשׁ לְכַסּוֹת דָּם הַחוּלִין בְּהִמָּה, כִּי אֵין חוּלִין בְּמִדְּבָר וְגַם
אַחֲרֵי כֵן עַל הָרֹב צוּה. (רמב"ן בַּפְּרָשְׁתּוֹ)

וְיֵשׁ לְבָאֵר הָעֵנִין בַּעֲבוּדַת הָאָדָם:

"דָּם" הוּא עֵנִין חַיִּית, "הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ", וְתַכְלִיתוֹ הוּא
לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בַּעֲנֵינִי קְדוּשָׁה, שֶׁכָּל דְּבָר שֶׁבְּקִדּוּשָׁה צָרִיכִים
לַעֲשׂוֹתוֹ בְּחִיּוֹת וְהַתְּלַבּוּת לְלוּיָהּ דּוֹקָא. מִה־שְּׂאִין־כֵּן בַּעֲנֵינִי
חוּל - דְּבָרֵי הַרְשׁוֹת שֶׁל הָאָדָם, צָרִיכִים לַעֲשׂוֹתָם בְּלִי חִיּוֹת,
"בְּלֹא לֵב וְלֵב", דְּ"כָל מַעֲשִׂיךְ יִהְיֶה לְשֵׁם שְׁמִים" דּוֹקָא לֹא
בְּשִׁבִּיל הַנָּאֵת גּוֹפּוֹ, אֲלָא כְּדִי לַעֲבֹד אֶת הַבּוֹרָא. וְזֶה תוֹכֵן
מִצְוֹת כִּסּוּי הַדָּם, שֶׁבַּעֲנֵינִי חוּלִין צָרִיכִים לְכַסּוֹת אֶת הָדָם,
שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִכְרַ בְּהֵם חִיּוֹת.

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁכִּסּוּי הָדָם צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּעֲפָר
דּוֹקָא - כִּי עָפָר מוֹרָה עַל שְׁפָלוּת וְהַכְנָעָה "וְאֵנִכִּי עָפָר

שלו הם חלק מעבודת ה' שלו, מובן שגם עסקי החולין שלו יכולים להיות בחיות והתלהבות, ואין צריך לכסות הדם כיון שהחיות שלו היא בקדושה שבדבר, ותו לא. וזה נקמץ בזה שבהמת חולין אינה צריכה פיסוי דם, מאחר שרוב מיני בהמות ראויין למזבח.

ואמר, "ונפשי כעפר לכל תהיה", וכאשר האדם עוסק בדברי הרשות, צריך לעורר בנפשו הבטול וההכנעה, להיות חרד שלא להמשיך אחר תאוות הלב (לעסוק בדברי הרשות בשביל הנאת הגוף), אלא כל פונתו תהיה רק לשם שמים. אך כאשר האדם חדור כולו בקדושה, וגם דברי הרשות

יד ארי נפש כל בסרא דמה בנפשה הוא ואמרית לבני ישראל דם כל בסרא לא תיכלון ארי נפש כל בסרא דמה היא כל דילגיה ישימי:

(יד) פִּי-נֶפֶשׁ כָּל-בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנִפְשׁוֹ הוּא וְאָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּם כָּל-בָּשָׂר לֹא תֹאכְלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל-בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל-אֲכָלֹי יִפְרֹת:

הנפש היא הדם. 'דם' ו'בשר' לשון זכר. 'נפש' לשון נקבה.

כ"י • דמו בנפשו הוא • דמו הוא לו במקום הנפש, שהנפש תלויה בו. פִּי-נֶפֶשׁ כָּל-בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא •

טו וכל אגש די ייכול נבילא ותבירא פניצבא ובגירא ויצבע לבושהי ויסחי במיא ויהי מסאב עד רמשא וידפי:

(טו) וְכָל-נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה בְּאֶזְרָח וּבְגֵר וּכְבֶּם בְּגִדָיו וּרְחֵץ בַּמַּיִם וּטְמֵא עַד-הָעֶרֶב וּטְהַר:

נקתבה אלא לדרש. וכן שנינו: יכול תהא נבלת עוף טמא מטמאה בבית הבליעה? תלמוד לומר "טרפה" – מי שיש במינו טרפה. יצא עוף טמא, שאין במינו טרפה.

כ"י • אֲשֶׁר תֹּאכַל נִבְלָה וּטְרֵפָה • בנבלת עוף טהור דבר הפתוי, שאין לה טמאה אלא בשעה שנבלעת בבית הבליעה. ולמדך כאן, שטמאה באכילתה ואינה מטמאה במגע, ו"טרפה" האמורה כאן, לא

טז ואם לא יצבע ובסרה לא יסחי ויקבל חובה: ירחץ ונשא עונו • על רחיצת גופו ענוש פרת, ועל כבוש בגדים במלקות.

(טז) וְאִם לֹא יִכְבֶּם וּבָשָׂרוֹ לֹא יִרְחֹץ וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ: פ כ"י • וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ • אם יאכל קדש או יכנס למקדש, חייב על טמאה זו ככל שאר טמאות. ובשרו לא

א ומליל יי עם משה למימר:

יח (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון אנא יי אלהיכם:

(ב) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לנתק בעריות בימי עזרא, לפיכך בא עליהם בגזרה: "אני ה' אלהיכם" – דעו מי גוזר עליכם, דין להפרע ונאמן לשלם שכר.

כ"י • אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • אני הוא שאמרתי בסיני (שמות כ): "אנכי ה' אלהיך", וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי. רבי אומר: גלוי וידוע לפניו שסופן

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יב עמ' 89)

ואף שדברים שבעל-פה אסור לאמון בכתב, התירו זאת משום "עת לעשות לה' הפרו תורתך". הרי שרבי מפרש פסוק שאמר דוד על זמן פתיבת המשנה; ואף כאן אזיל לשיטתיה ומפרש שפונת הפתוי היא לזמן עזרא.

רבי אומר . . שסופן לנתק בעריות בימי עזרא (רש"י יח, ב) בדרך הפשט קשה לומר שפונת הפתוי היא למאדע שיצאע זמן רב אחר כך, וכדי לתרץ קצת קשי זה, אומר רש"י דבר בשם אומרו. דהנה, רבי סדר וכתב את המשנה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעוין לקוטי שיחות כרך יב, עמוד 83 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

'קבלו גזרותי' גם בשמנוגרות לשכל

וצריך ביאור, לכאורה תוכן קבלת המלכות ("קבלתם עליכם מלכותי") הוא שמקבל על עצמו כל מה שיצוהו המלך, כולל גם גזרות, ומדוע אם כן מחלק רש"י "קבלתם

דבר אל-בני ישראל ואמרת אליהם אני יהוה אלהיכם: אני הוא שאמרתי בסיני אנכי ה' אלקיך וקבלתם עליכם מלכותי, מעתה קבלו גזרותי (יח, ב. ובפירוש רש"י).

עליכם מלכותי (ובנוסף לך) מעתה קבלו גזרותי?
והביאור בזה: יש מקום לומר שבקבלת מלכות שמים, שקבלו בני ישראל בהר סיני, קבלו רק מצות המובנות בשכל, או לכל הפחות שאינן מנגזרות לשכל, אבל לא קבלו גזרות שמנוגדות לשכל.
ולכן, לפני שהקב"ה צוה על העריות שהם בגדר גזרה המנוגדת לסברא המתבקשת, הזהירם על קבלת הגזרות. והטעם ש'עריות' הוי בגדר גזרה הוא:
תכלית הנשואין הוא "פרו ורבו", ועד שנעשים ל"בשר

אחד" בתולדותיהם, ועל פן מובן שיש שלמות בזה כאשר האשה היא "שאר בשרו" של האיש. ובפרט דחזינו שכל קיים העולם תלוי בכך שבני אדם הראשון התחתנו עם אחיותיהם, ואף ביצקב מצינו שנשא אחיות והיתה מטתו שלמה, וכן עמרם נשא דודתו, ונולדו אהרן מרים ומשה. אם-כן נמצא שהסברא נותנת כי קרבה בנישואין צריכה להיות מעלה ולא איסור, ומוכנת ה"גזרה" בכך ש"איש איש אל כל שאר בשרו לא תקרבו וגו'", ולכן הקדימה התורה "אני ה' אלקיכם" - מעתה קבלו גזרותי.

~ נקודות משיחות קורש ~ (משיחת שבת פרשת אחרי-קדושים, תשל"א)

ובכלל ועיקר: תכלית הנישואין הוא שיהיה פרו ורבו, ונעשו ל"בשר אחד" - בילדיהם, הרי מובן שזהו בשלימות יותר כשהאשה היא **שאר בשרו** של האיש. ובדיני עריות נהפוך הוא, והתחלתם: איש איש אל **כל שאר בשרו** לא תקרבו גו'!

ועוד: ברא הקב"ה את העולם באופן שקיומו היה תלוי בזה שבני אדם הראשון ישאו אחיות שלהם, נעקב נשא אחיות והיתה מטתו דוקא שלמה, עמרם נשא דודתו ונולדו מרים אהרן ומשה, שעליפי כל זה - האיסור ד"כל שאר בשרו" הרי הוא על-דרך פירוש רש"י בענין העקידה "אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחסרת ואמרת קח נא את בנך, עכשיו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער". לכן בא ציווי מיוחד על קבלת ה"גזרות" בכללות, ואחר-כך בא הציווי על ה"גזרה" הפרטית, על העריות.

והטעם דהציווי על העריות נקרא "גזרה":
דבר מובן הוא, שבנוגע לנישואין, מעלת היוחסין תופסת מקום חשוב ועיקרי, ובפרט כשהבא להשתדף הוא בר יחוס נעלה. וכמו שלמדנו וראינו שהתורה האריכה ביחוסה של אשת אהרן, שנשא את "אלישבע בת עמינדב אחות נחשון" - לבאר שהיתה מצינית ביחוסה, בהיותה (בת עמינדב וגם) אחות נחשון [וכדפירש רש"י: "מכאן למדנו, הנושא אשה צריך לבדוק באחיה!"]; וכן אברהם כששלח את אליעזר לקחת אשה לבנו ליצחק, אמר לו "כי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק", כי בנות ארצו ומולדתו מיוחסות הן, בהיותן ממשפחת אברהם.

ולפי זה, הסברא נותנת שהשידוך הכי טוב לאיש המיוחס הוא - ממשפחתו, וכל הקרוב אליו יותר, הגון ומתאים יותר לענין השידוך.

(ג) **כמעשה ארץ-מצרים אשר ישבתם-בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו ובחקתיהם לא תלכו:**

ג' בעובדי עמא דארעא דמצרים די יתבתון בה לא תעבדון ובעובדי עמא דארעא דכנען די אנא מעל יתכון תמן לא תעבדון ובנימוסיהון לא תהכון:

ובחקתיהם לא תלכו • מה הניח הכתוב שלא אמר? אלא אלו נימוסות שלהן, דברים החקוקין להם, כגון טרטיאות ואצטדיאות. רבי מאיר אומר: אלו דרכי האמורי שמנו חכמים.

כ"י • כמעשה ארץ-מצרים • (ח"ט) מגיד שמעשיהם של מצריים ושל כנעניים מקלקלים מפל האמות, ואותו מקום שישבו בו ישראל מקלקל מן הכל. אשר אני מביא אתכם שמה • מגיד שאותן עממין שפכו ישראל, מקלקלים יותר מכלם • (ח"ט).

ד' ית דיני תעבדון וית קמי תשרון להלכא בהון אנא וי אלחכון:

(ד) **את-משפטי תעשו ואת-חקתי תשמרו להלכת בהם אני יהוה אלהיכם:**

אכילת חזיר ולבישת שעטנז וטהרת מי חטאת, לכו נאמר: "אני ה'", גזרתי עליכם, אי אתם רשאים להפטר! • **להלכת בהם** • אל תפטר מתוכם, שלא תאמר: למדת חכמת ישראל, אלף ואלמד חכמת האמות.

כ"י • את-משפטי תעשו • אלו דברים האמורים בתורה במשפט, שאלו לא נאמרו, היו כדאי לאמרן. ואת-חקתי תשמרו • דברים שהם גזרת המלך, שיצר הרע משיב עליהם: 'למה לנו לשמרן?' ואמות העולם משיבין עליהן, כגון:

(ה) וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי וְאֶת־מִשְׁפָּטֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אִתְּם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם אֲנִי יְהוָה: ס

וּשְׁמִירָה לַחֲקִים. וְחֵי בָהֶם. לְעוֹלָם הַבָּא, שָׁאֵם תֹּאמַר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵלֵא סוּפוֹ הוּא מֵת! אֲנִי ה' נֶאֱמָן לְשֵׁלֶם שְׂכָר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת אחרי, שבת הגדול, י"ב ניסן, ה'תשכ"ז)

וההספיד והדעי, שפאשר כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר לקח "מלמד" עבור בנותיו, טען המלמד שילמד עמהם רק ענינים שעל-פי שכל, אבל לא יספר להם אודות ענינים שהם למעלה מהשכל והטבע, כמו סיפורים מבהילים מהבעל-שם-טוב ואדמו"ר הזקן וכו'. ואמר לו אדמו"ר נשמתו-עז, שאין לעשות כן, אלא מיד בהתחלת החינוך צריך להדגיש את היסוד - שהקב"ה משיד את המערכות על-ידי ענינים שהם למעלה מהטבע.

וכן הוא בנדון-ידן - שצריך להיות חיות ולהט ולהכריז ברחובות ("שרייען אין די גאסן") אודות ענין ה"חוקים" שהם למעלה מן השכל.

וזוהו גם תוכן הפירוש "ליתן שמירה ועשיה לחוקים ושמירה ועשיה למשפטים" - שהקיים של חוקים ומשפטים צריך להיות באופן שונה, וכמובאר הפתגם של כבוד קדושת מורי וחמי אדמו"ר, שגם המצוות ד"משפטים" צריך לקיימם (לא מצד חייב השכל, אלא) מתוך אותה "קבלת עול" שבה מקיימים המצוות ד"חוקים", "שהן גזרת המלך", שזהו תוכן הענין ד"שמירה ועשיה למשפטים".

וכידוע גם בענין "קרבת אלקים לי טוב", שפאשר העבודה היא מצד הרגש עצמו, אין זה תכלית הפונה כו'.

וּשְׁמִרְתֶּם אֶת־חֻקְתִּי • לְרִבּוֹת שָׁאֵר דְּקְדוּקֵי הַפְּרָשָׁה, שֶׁלֹּא פָּרַט הַפְּתוּב בָּהֶם (ת"כ). דָּבָר אַחֵר: לִתֵּן שְׁמִירָה וְעֲשִׂיָּה לַחֲקִים, וּשְׁמִירָה וְעֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים, לְפִי שֶׁלֹּא נִתֵּן אֵלָּא עֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים

הַלְשׁוֹן שְׁמִירָה - פִּירוּשׁוֹ (גם) מַלְשׁוֹן הַמִּתְנָה, כְּפִי שֶׁהָבֵן חָמֵשׁ לְמִקְרָא זֹכֵר פִּירוּשׁ רַש"י בְּפָרֶשֶׁת וַיֵּשֶׁב עַל הַפָּסוּק "וַאֲבִיו שָׁמַר אֶת הַדָּבָר", "הִיָּה מִמֵּתִין וּמִצָּפָה מֵתִי יְבוֹא". וְכִינּוּ שֶׁהַפְּתוּב מְדַבֵּק לִזְמַר "וּשְׁמִרְתֶּם אֶת חֻקוֹתֵי", בַּלְשׁוֹן שְׁמִירָה דּוּקָא - יֵשׁ בָּזֶה גַם הַמְשָׁמָעוּת שֶׁל הַמִּתְנָה וְצִיפָּיָה, שֶׁזֶה מוֹרָה עַל הַחַיּוּת וְהַהֲתַלְהָבוּת ("קֶאֶךְ") וְהַעֲרִיבוּת ("גַּעֲשָׂמָאק") שְׁצָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּדָבָר.

וְזֶהוּ מֵה שֶׁמִּסִּיִּים רַש"י בְּפִירוּשׁ הַפָּסוּק "וְאֵת חֻקוֹתֵי תִשְׁמְרוּ", דְּקָאֵי עַל "דְּבָרִים שֶׁהֵן גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ כּו'", "אִי אַתֶּם רֹשָׁאִים לִפְטֹר", וְכֵן בְּהַמְשָׁךְ הַפְּתוּב: "לִלְקַח בָּהֶם", "אַל תִּפְטֹר מִתּוֹכָם, שֶׁלֹּא תֹאמַר לְמַדְתִּי חֻכְמַת יִשְׂרָאֵל, אֲלֹךְ וְאֶלְמַד חֻכְמַת הָאוֹמוֹת" - שֶׁלֹּא מְדוּבָר כָּאֵן אִוְדוֹת עֲצֵם הַלִּימּוּד וְהַקִּיּוּם, אֲלֹא אִוְדוֹת הַחַיּוּת וְהַהֲתַלְהָבוּת בָּזֶה. יְהוּדֵי יָכוֹל לִטְעוֹן: כִּיצַד יָכוֹלִים לְדָרוֹשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁתִּהְיֶה לוֹ חַיּוּת וְהַהֲתַלְהָבוּת ("עַר זָאֵל זִיךְ קֶאֶכְו") בְּ"חֻקִּים" שֶׁאֵין עֲלֵיהֶם טַעַם! - הוּא יָכוֹל לַעֲסוֹק בְּלֹהֵט וּלְדַבֵּר עִם גּוֹיִם רַק אִוְדוֹת "מִשְׁפָּטִים", שְׁמוּבָנִים עַל־פִּי שְׂכָל, וּבַלְשׁוֹן הַפְּתוּב: "כִּי הִיא חֻכְמַתְכֶּם וּבִינְתְּכֶם לַעֲיִנֵי הָעַמִּים"; אֲבָל לֹא בְּנוֹגַע לְחֻקִּים. וְאֶדְרָבָה - טוֹעֵן הוּא - לְהַרְעִישׁ בְּנוֹגַע לְ"חֻקִּים" הָרִי זֶה 'חִלּוּל הַשֵּׁם'!...

וְעַל זֶה אוֹמְרִים לוֹ: "אִי־אַתָּה רֹשָׁאֵי הַפְּטֹר"; עַל־יָד לַעֲסוֹק מִתּוֹךְ חַיּוּת וְלֹהֵט גַּם בְּעֵינֵי הַחֻקִּים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת אחרון שלפסח תשמ"ו. התועדויות תשמ"ו כרך כ, עמ' 451)

ה"וחי בהם" (שעשית מצוה ממשכה בחיות) בחוטי הציצית הגשמיים ממש.

וחי בהם (יח, ה)

מספר שאצל הבעל-שם-טוב התנועעו חוטי הציצית מעצמם, כאלו היו דבר חי. כי אצל הבעל-שם-טוב נתגלה

~ נקודות משיחות קודש ~ (הדיונים י' בשבט)

צדק, אמר לה:

על קיום המצוות נאמר "וחי בהם", הינו שיש להכניס חיות במצוות. כדי לעשות זאת מוקרחים להיות בעל כח, בריאים וחזקים, ולהיות בשמחה.

וסים ואמר: אינך חובת להתפלל לפני האכילה. מוטב לאכל בשביל התפלה, מלהתפלל בשביל האכילה!

הרבנית רבקה, זוגתו של כבוד קדושת אדמו"ר המהר"ש, חלתה פעם, והרופא צוה עליה לאכל תיכף בקומה משנתה. הרבנית, שלא רצתה לטעם קדם התפלה, נהגה להתפלל תחלה בהשקמה, ורק לאחר מכן לאכל פת שחרית.

כשנודע הדבר לחותנה, כבוד קדושת אדמו"ר ה'צמח-

♦ יום שישי כ"א ניסן ♦

(ו) אִישׁ אִישׁ אֶל-כָּל-שָׂאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת
עֲרוּהָ אֲנִי יְהוָה: ׀

כ"י • לֹא תִקְרְבוּ • לְהַזְהִיר הַנִּזְכָּה בְּזָכְרִי, לִכְךָ נֶאֱמַר לְשׁוֹן רַבִּים. אֲנִי ה' • נֶאֱמַן לְשֵׁלֶם שָׂכָר.

(ז) עֲרוֹת אָבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הוּא
לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ׀

כ"י • עֲרוֹת אָבִיךָ • (סנהדרין נד) זו אִשְׁתְּ אָבִיךָ. או אִינוֹ
אֶלָּא כְּמִשְׁמַעוֹ? נֶאֱמַר כָּאֵן: "עֲרוֹת אָבִיךָ", וְנֶאֱמַר
לְהֵלֵךְ (לקמן כ): "עֲרוֹת אָבִיךָ גִּלָּה". מִה לְהֵלֵךְ אִשְׁתְּ אָבִיךָ,

(ח) עֲרוֹת אִשְׁתְּ-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָבִיךָ הוּא: ׀
כ"י • עֲרוֹת אִשְׁתְּ-אָבִיךָ • לְרַבּוֹת לְאַחֵר מִיָּתָהּ.

(ט) עֲרוֹת אַחֻתְךָ בִּתְ-אָבִיךָ או בִּתְ-אִמְךָ מוֹלֶדֶת
בֵּית או מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן: ׀

כ"י • בִּתְ-אָבִיךָ • אֵף בֵּית אֲנוּסָה כְּמִשְׁמַעוֹ. מוֹלֶדֶת
בֵּית או מוֹלֶדֶת חוּץ • בֵּין שְׁנוּלָדָה מֵאִמָּה שְׂאוּמִרִים

(י) עֲרוֹת בִּתְ-בִּנְיָ או בִּתְ-בִּתְךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָן
כִּי עֲרוֹתָהּ הֵנָּה: ׀

כ"י • עֲרוֹת בִּתְ-בִּנְיָ וְגו' • (יבמות צו) בִּבְתוֹ מֵאֲנוּסָתוֹ -
הַפְּתוּב מִדָּבָר. וּבְתוֹ וּבֵת בְּתוֹ מֵאִשְׁתּוֹ, אֲנִי לְמַדִּין
מִ"עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּה" שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֵן "לֹא תִגְלֶה", בֵּין

(יא) עֲרוֹת בִּתְ-אִשְׁתְּ אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אַחֻתְךָ
הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ׀

כ"י • עֲרוֹת בִּתְ-אִשְׁתְּ אָבִיךָ • לְמַד שְׂאִינוֹ חַיֵּב עַל אַחֻתּוֹ מִשְׁפָּחָה וְנִזְכְּרִית, לִכְךָ נֶאֱמַר: בִּתְ-אִשְׁתְּ אָבִיךָ,
בְּרִאיוֹנָה לְקַדּוּשֵׁינוֹ.

(יב) עֲרוֹת אַחֻתְ-אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה שָׂאֵר אָבִיךָ הוּא: ׀

(יג) עֲרוֹת אַחֻתְ-אִמְךָ לֹא תִגְלֶה כִּי-שָׂאֵר אִמְךָ
הוּא: ׀

וְגָבֵר גָּבֵר לְכָל קָרִיב בְּסִרְיָה לֹא תִקְרְבוּ
לְגִלָּאָה עֲרִיאָה אָנָּה יי:

ז עֲרִיבָה אָבִיךָ וְעֲרִיבָה אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אִמְךָ הוּא
לֹא תִגְלֶה עֲרִיבָהּ:

אֵף כָּאֵן אִשְׁתְּ אָבִיךָ. וְעֲרוֹת אִמְךָ • לְהִבִּיא אִמּוֹ שְׂאִינָה
אִשְׁתְּ אָבִיךָ.

ח עֲרִיבָה אִמְתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרִיבָה אָבִיךָ
הוּא:

ט עֲרִיבָה אִמְתְּךָ בֵּת אָבִיךָ או בֵּת אִמְךָ דִּילִידָא
מִן אָבִיךָ מִן אִמְתְּ אַחֲרֵי או מִן אִמְךָ לְגָבֵר
אַחֲרֵי לֹא תִגְלֶה עֲרִיבָתָהּ:

לו לְאָבִיךָ: קָם אֶת אִמָּהּ, וּבֵין שְׂאוּמִרִים לוֹ: הוּצָא
אֶת אִמָּהּ, כְּגוֹן: מִמְּזֻזָּה או נְתִינָה.

י עֲרִיבָה בֵּת בִּרְךָ או בֵּת בִּרְמֶךָ לֹא תִגְלֶה
עֲרִיבָתָהּ אֲרִי עֲרִיבָתָהּ אֲנִי:

שְׂהִיא מִמֶּנּוּ, בֵּין שְׂהִיא מֵאִישׁ אַחֵר. עֲרוֹת בִּתְ-בִּנְיָ •
קִלְ-יָחֵם לְבִתְךָ, אֶלָּא לְפִי שְׂאִין מְזִהִירִין מִן הַדִּין,
לְמַדוּהָ מִ'גִּזְרָה-שְׁוָה' (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח) •

יא עֲרִיבָה בֵּת אִמְתְּ אָבִיךָ דִּילִידָא מִן אָבִיךָ
אַחֲמָךְ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרִיבָתָהּ:

יב עֲרִיבָה אִמְתְּ אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה קָרִיבָה אָבִיךָ
הוּא:

יג עֲרִיבָה אִמְתְּ אִמְךָ לֹא תִגְלֶה אֲרִי קָרִיבָה
אִמְךָ הוּא:

(יד) עֲרוֹת אֲחֵי־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב יְדֹתֶיךָ הוּא: ם

כ"י • עֲרוֹת אֲחֵי־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה • ומה היא עֲרוֹתוֹ? "אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב".

(טו) עֲרוֹת כִּלְתֶיךָ לֹא תִגְלֶה אִשֶּׁת בְּנֶיךָ הוּא לֹא תִגְלֶה עֲרוֹתָהּ: ם

כ"י • אִשֶּׁת בְּנֶיךָ הוּא • לֹא אֲמַרְתִּי אֶלָּא בְּשִׁישׁ לְבָנֶיךָ אִישׁוֹת בָּהֶן, פָּרַט לְאַנוּסָה וְשִׁפְחָה וְנִזְכָּרִית (סנהדרין עה) •

(טז) עֲרוֹת אִשֶּׁת־אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָחִיךָ הוּא: ם

טז עֲרוֹת אִשֶּׁת אָחִיךָ לֹא תִגְלֶה עֲרוֹת אָחִיךָ הוּא: ם

(יז) עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּכָהּ וְאֶת־בִּתְּהָּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה זְמָה הוּא:

יז עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תִגְלֶה אֶת־בִּתְּכָהּ וְאֶת־בִּתְּהָּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ שְׂאֵרָה הִנֵּה זְמָה הוּא:

כ"י • עֲרוֹת אִשָּׁה וּבִתָּהּ • (יבמות צז) לֹא אָסַר הַכְּתוּב אֶלָּא עַל־יְדֵי נִשְׁוּאֵי הָרָאוּשָׁנָה, לְכַךְ נֶאֱמַר: "לֹא תִקַּח", לְשׁוֹן קִיחָה, וְכֵן לְעִנִּין הָעֵשׂ: "אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ" (לקמן כ), לְשׁוֹן קִיחָה, אֲכַל אֲנִס

אִשָּׁה, מִתֵּר לְשֹׂא בִתָּהּ. שְׂאֵרָה הִנֵּה • קְרוֹבוֹת זֶה לְזֶה. זְמָה • עֲצָה, כְּתִרְגוּמוֹ: "עֲצָת חֲטָאִין", שִׁיִּצְרֶךְ יוֹעֵצֶךְ לְחֻטָּא.

(יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ עָלֶיהָ בְּחִיָּה:

יח וְאִשָּׁה אֶת־אֲחֻתָּהּ עִם אֲחֻתָּהּ לֹא תִקַּח לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ עָלֶיהָ בְּחִיָּה:

כ"י • אֶל־אֲחֻתָּהּ • (קידושין א) שְׂתִימָן כְּאֻחָתָּה. לְצִרֵּר • לְשׁוֹן צָרָה, לְעִשׂוֹת אֶת זֶה צָרָה לְזֶה. בְּחִיָּה • לְמַדֵּךְ

שָׂאֵם גְּרִשָּׁה, לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחֻתָּהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּחַיִּים.

(יט) וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרָב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ:

יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדָּת טַמְאָתָהּ לֹא תִקְרָב לְגִלּוֹת עֲרוֹתָהּ:

(כ) וְאֶל־אִשֶּׁת עַמִּיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְזֹרַע לְטַמְאָתָהּ־בָּהּ:

כ וְאֶת־חֲבֵרְךָ לֹא תִתֵּן שְׂכָבְתְּךָ לְזֹרַע לְטַמְאָתָהּ־בָּהּ:

(כא) וּמִזִּרְעֶךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֹל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

כא וּמִזִּרְעֶךָ לֹא תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ וְלֹא תַחֲלֹל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

כ"י • לַמֶּלֶךְ • עֲבוֹדַת אֱלִילִים הִיא שְׂשֻׁמָּה 'מֶלֶךְ', וְזֶה הִיא עֲבוֹדָתָהּ, שְׂמוֹסֵר בְּנוֹ לְכַמְרִים, (סנהדרין סד) וְעוֹשִׂין שְׂתֵי מִדּוֹרוֹת גְּדוּלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֵּן בְּרִגְלָיו בֵּין

שְׂתֵי מִדּוֹרוֹת הָאֵשׁ. לֹא־תִתֵּן • זֶה הִיא מְסִירָתוֹ לְכַמְרִים. לְהַעֲבִיר לַמֶּלֶךְ • זֶה הַעֲבֵרַת הָאֵשׁ.

עטרת מרים

שי למורא

(א) ביום הַצִּיל ה' אוֹתוֹ מִכַּף כָּל אוֹיְבָיו, לַעַת וְקִנְתוּ לְאַחֵר שְׁעָבָיו
עָלָיו כָּל צָרוֹתָיו וְנָצַל מִכָּלם. פֶּרוּשׁ אַחֵר, כָּבֵל עַת שֶׁבָּאָה עָלָיו צָרָה וְנָצַל מִכָּנָה
הִיא שֶׁר הַשִּׁירָה הִזְאֵת. וּמִכַּף שְׂאוּל, לִפִּי שְׁתֵּית אוֹיְבוֹ וְרוֹדְפוֹ מִכָּלם, הַזִּכְרִיו
לְחִידָה. (ב) סִלְעִי, חֲזָקִי, כְּמוֹ סֵלַע חֲזָקִי. וּמִצְדָּתִי, מִבְּצָרִי. וּמִפְּלָטִי לִי, מִפְּלַט

אוֹתִי עִם צָבָא יִשְׂרָאֵל בְּמִלְחָמָהּ. וְגַם
בְּחַיֹּתַי לְבָדִי. (ג) צוּרִי, חֲזָקִי, כְּמוֹ צוּר
וְסִלְעִי. וְקִרְן יִשְׁעִי, הוּא לִי לְעוֹר כְּמוֹ
קֶרֶן לְכַל הַקְּרָנִים. מִשְׁגָּבִי, מִנְיָח
אוֹתִי. וּמִנוּסִי, שְׁתִּייתִי גַם אֵלָיו
לְעוֹרָה. מִחֲמָם, מֵאֲנִשׁ חֲמָם.
(ד) מִהֲלָל אֶקְרָא ה' וְגו', פֶּאֶשֶׁר
אֲנִי קוֹרֵא אֶל ה' בְּהִלָּל, אֲנִי נֹשֵׁעַ.
(ה) אֶפְגֵּי, מִשְׁבְּרֵי מוֹת, מִשְׁבְּרֵי
צָרוֹת שׁוֹכְרוֹת מוֹכִילוֹת אֶל מוֹת. פֶּרוּשׁ
אַחֵר, גָּלִי מוֹת. נִחְלִי בְּלִיעֵל, גִּסּוֹת
שׁוֹמְפוֹת בְּנִחָל, מֵאֲנִשׁ בְּלִיעֵל.

יְבַעֲתִנִּי, יְבַעֲתוּ וְיַחֲרִידוּ אוֹתִי.
(ו) חֲבִלִי שְׂאוּל, מִכְּאוֹבֵי מוֹת.
"חֲבִלִי", כְּמוֹ "חֲבִלִי יוֹלָדָה" (וַחֲשַׁנּוּ

יג.) קִדְמִנִּי, בָּאוּ לִפְנֵי.
(ח) וַיִּתְּנֶנְשׁ וַתִּרְעֵשׁ הָאָרֶץ, נֶעֱשׂה
וַיַּעַד וַיַּעַשׂ תִּקְוָתוֹ אֶת אוֹיְבֵי יִשְׂרָאֵל
הָאָרֶץ. מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ,
שְׁחָרְעִישׁ הַקֶּבֶד ה' גַּם אֶת צָבָא הַשָּׁמַיִם
בְּשִׁבְלֵי. כִּי חָרָה לוֹ, פֶּאֶשֶׁר חָרָה לוֹ
עַל מַעֲשֵׂיהֶם וְנָקָם מֵהֶם נִקְמָתִי.

(ט) עָלָה עֵשֶׁן בָּאָפוֹ, הוּא עֵשֶׁן
פַּעַם. כְּמוֹ "אֲנִי נֶעֱשֵׂן אִף ה'" (דְּבָרִים
כט.ט). תֹּאכַל, תִּשְׂרֹף אֶת תְּקִימָם
עָלֶי. (י) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ, נָטָה אֶת
הַשָּׁמַיִם לְמִשָּׁה לָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ עֲלֵיהֶם
לְהִתְקָרֵב אֶל שׁוֹנְאֵי לְחַיּוֹת בָּהֶם.
כְּלוּמֹר שְׂחִיתָ מִמֶּהָר לְהַפְרַע מֵהֶם.
וַעֲרַפֵּל תַּחַת רִגְלָיו, שְׁחַדָּה גֵּעֵב
הַעֲנֹן לְחַיּוֹת מוֹכֵן לְהַפְרַע מִשׁוֹנְאֵי.

(יא) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוֹב וַיַּעַף וְגו',
הוּא מִשָּׁל עַל מַהֲרֹתָיו לְבֹא לְעוֹרָה.
(יב) וַיֵּשֶׁת חֲשָׁד סְבִיבוֹתָיו
סְכוּת, שֶׁם אֶת תַּחֲשָׁד סְבִיבוֹתָיו
לְסָפָה לְהַגִּיז עָלָיו. כְּעֵנִי שְׂנֵאמֶר "וַיְהִי
הַעֲנָן וַתַּחֲשָׁד" (שְׁמוֹת יד.ב) שְׁתִּיהָ
מִפְּסִק בֵּין הַמִּצְוִים לְיִשְׂרָאֵל. חֲשָׁרָה
כִּיִּם עָבִי שְׁחָקִים, קְשׁוֹר הַכִּיִּם
בְּעֵנִי הַשָּׁמַיִם, מֵהֶם בָּא תַּחֲשָׁד.
יְרַעַם, יִתֵּן בָּהֶם רַעֲמִים.

"בשבת ראש חודש מפטירין בציבור הפטרה
הקשורה עם ראש חודש – "השמים כסאי" עד וה'
מידי חודש בחדשו גו", ולא ההפטרה דפרשת
השבוע. ואף על פי כן, ידוע המנהג שנתפרסם על
ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שביחיד – יש לומר גם
את ההפטרה דפרשת השבוע. ועל דרך זה בנוגע
לשבת חול המועד, שביציבור מפטירין בהפטרה
המיוחדת לשבת חול המועד, אבל ביחיד – יש
לומר גם את ההפטרה הקשורה עם פרשת השבוע."

התוועדיות חלק א תשמ"ה עמוד 351

הפטרה ליום שביעי של פסח

בשמואל ב פרק כב

א וַיִּדְבֹּר דָּוִד לַיהוָה אֶת־דְּבָרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת
בְּיוֹם הַצִּיל יְהוָה אֹתוֹ מִכַּף כָּל־אֹיְבָיו וּמִכַּף
שְׂאוּל: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה סִלְעִי וּמִצְדָּתִי וּמִפְּלָטִי־
לִי: ג אֱלֹהֵי צוּרִי אַחֲסֶה־בּוֹ מִגִּזִּי וְקִרְן יִשְׁעִי
מִשְׁגָּבִי וּמִנוּסִי מִשְׁעִי מִחֲמָם תִּשְׁעֵנִי:
ד מִהֲלָל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבֵי אוֹשַׁע: ה כִּי
אֶפְגֵּי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נִחְלִי בְּלִיעֵל יְבַעֲתִנִּי:
ו חֲבִלִי שְׂאוּל סִבְנִי קִדְמִנִּי מִקְשֵׁי־מוֹת:
ז בְּצַר־לִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי אֶקְרָא
וַיִּשְׁמַע מִהִיכָל קוֹלִי וַיִּשְׁעֵתִי בְּאֲזֵנוֹ:

ח וַיִּתְּנֶנְשׁ וַתִּרְעֵשׁ הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנֶנְשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ:
ט עָלָה עֵשֶׁן בָּאָפוֹ וַאֲשׁ מִפּוֹ תֹאכַל גַּחְלִים בָּעֵרוֹ מִמֶּנּוּ: י וַיֵּט שָׁמַיִם
וַיִּרְדּוּ וַעֲרַפֵּל תַּחַת רִגְלָיו: יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוֹב וַיַּעַף וַיִּרְא עַל־פְּנֵי־רוּחַ:
יב וַיֵּשֶׁת חֲשָׁד סְבִיבוֹתָיו סְכוּת חֲשָׁרָת־מִים עָבִי שְׁחָקִים: יג מִנְּגָה נִגְדּוּ
בָּעֵרוֹ גַּחְלֵי־אֵשׁ: יד יִרַעַם מוֹשְׁמִים יְהוָה וְעֲלִיֹן יִתֵּן קוֹלּוֹ: טו וַיִּשְׁלַח
(יג) מִנְּגָה נִגְדּוּ וְגו', כַּתוּב הָאֵל שֶׁלִּפְנֵי אֲשֶׁר חָפְצוֹ לְהֵאֵיר וּלְהוֹשִׁיעַ לִי, מִנָּה עֲצָמוֹ בָּעֵרוֹ גַּחְלֵי אֵשׁ בְּאֹיְבֵי. (יד) יִרַעַם, יִתֵּן בָּהֶם רַעֲמִים

וּמִנוּסִי יַעַד לָנוּס מֵאִיּוֹם הָאֵלֶּים
מִשְׁעִי מִחֲמָם מֵאֲנִשׁ חֲמָם
תִּשְׁעֵנִי: ד פֶּאֶשֶׁר מִהֲלָל בְּהִלָּל
כְּשֶׁאֲנִי מִהֲלָל וְאֶקְרָא אֶל יְהוָה אֲנִי
וּמֵאֹיְבֵי אוֹשַׁע אֲנִי נֹשֵׁעַ: ה כִּי
אֶפְגֵּי מִשְׁבְּרֵי־מוֹת נִחְלִי בְּלִיעֵל
יְבַעֲתִנִּי: ו חֲבִלִי כְּאִבִּי שְׂאוּל
סִבְנִי קִדְמִנִּי אוֹיְבֵי לְשִׁים בְּרָדִי
מִקְשֵׁי הַמּוֹלִיכִים אֶת מוֹת: ז בְּצַר
לִי אֲנִי אֶקְרָא יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהֵי
אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מִהִיכָל מִן הַשָּׁמַיִם
קוֹלִי וַיִּשְׁעֵתִי וַיַּעֲתֵתִי בָּאֵזְנוֹ:
ח וַיִּתְּנֶנְשׁ נֶעֱשׂה וַתִּרְעֵשׁ יִשְׂרָאֵל
הָאָרֶץ מִרֹּב הַפֶּחַר, מוֹסְדוֹת
הַשָּׁמַיִם יִרְגְּזוּ וַיִּתְּנֶנְשׁוּ כִּי
פֶאֶשֶׁר חָרָה לוֹ לְקַחַת מֵהֶם נִקְמָתִי:
ט עָלָה עֵשֶׁן בָּאָפוֹ מִשָּׁל עַל חֲרוֹן
אָפוֹ בְּאֹיְבִים וַאֲשׁ מִנְּגוֹת דָּרִי מִפּוֹ
תֹאכַל בְּרָשָׁעִים, גַּחְלִים בָּעֵרוֹ
מִמֶּנּוּ לְשׂוֹרֵף בְּשׁוֹנְאֵי: י וַיֵּט שָׁמַיִם
וַיִּרְדּוּ לְהַקֵּם מֵאֹיְבָיו וַעֲרַפֵּל תַּחַת
רִגְלָיו לְחַיּוֹת מוֹכֵן לְהַפְרַע מֵהֶם:
יא וַיִּרְכַּב כָּאוֹל עַל־כְּרוֹב מִלֵּאָד
וַיַּעַף בְּמַהֲרֹת וַיִּרְא הִנֵּה נִרְאָה בָּא
עַל־פְּנֵי־רוּחַ: יב וַיֵּשֶׁת שֶׁם
חֲשָׁד סְבִיבוֹתָיו סְכוּת לְחַיּוֹת מוֹכֵן
לְהַחֲשֹׁד לְאוֹיְבֵי, חֲשָׁרָת רַבּוֹ מִיִּם
הַקְּשָׁרִים בְּעָבִי שְׁחָקִים: יג מִנְּגָה
מִהֲאֹרָה נִגְדּוּ מֵאִיר לְאוֹיְבָיו, וַיִּשְׁנֹאֵו
בָּעֵרוֹ גַּחְלֵי־אֵשׁ מִשְׁמִיעַ קוֹל רַעַם:
יד יִרַעַם מוֹשְׁמִים יְהוָה וְעֲלִיֹן

עטרת מרים

שי למורא

נחישתה על ידי ורועותי. "קשת נחישת" הוא בנוי לקשת עשויה ממתכת חזקה ומישה. (לו) כגון ישעיה, ישעיה היה לי למנו. וענתך תרפני, הענה שפך להשגיח בי, עשתה אותי כאלו הייתי עם רב. (לו) תרחיב צעדי וגו', הרחבת פסיעותי, כדי שלא יקערו רגלי. כלומר, שלא נפילתי בידי שונאי.

(ב) ותורני חיל למלחמה, אותה אותי בכח להלחם. תכריע קמי תחתני, ואת שונאי תפיל לכרע תחת. (מא) תתה לי ערף, נתת אותם שניסו ויחפכו לי ערפם. משנאי ואצמיתם, וגם משנאי ניסו, וגם כל זה אישנם ואכירתם. (מב) ישעו ואין מושיע וגו', כמו "ישעו אל ה' ולא ענם ואין מושיע", כי הם רשעים וקוראים אל ה' ולכם לא נכון עמו. אדקם ארקעם, אעשה אותם דק דק וארדד אותם על פני האדמה. (מד) מריבי עמי, מאניש מלחמתי אשר בבני עמי הלוחמים נגדי. תשמרני לראש גוים, שמרתי מני כלם עד שהבאתני להיות לראש גוים. עם לא ידעת, עמים אשר הם מארץ רחוקה. (מה) לשמוע און ישמעו לי, מפני משמע אונותם יהיו נשמעים בלבד, אפילו שלא בפני, יהיו נשמעים לי. (מו) בני נכר יבלו, אויבי הגוים יבלו ויפמשו. ויחגרו ממסגרותם, ויהיו חגרים בגדליהם מפנה שיהיו סגורים כדי בבלי. ברוך. (מז) וירם אלהי צור ישעי, והאלהים שהוא תקף ישעי הוא רם על כל רמים, ולכן לא אירא מאיבי. (מח) הנותן נקמות לי, הנוקם נקמתי. (מט) ומוציאי מאיבי, ומצילי מאיבי. ונקמני תרוממני, וכן הקמים עלי תנביהני. (נ) מגדול ישועות מלכו, מגדל ישועות הוא

בעת הפתחי לזרות: לו ותתנלי כגון ישעיה ישעיה היה לי למנו וענתך מדת ענותותך תרפני עשתה כאלו הייתי עם רב: לו תרחיב הרחבת צעדי פסיעותי תחתני ולא לכל ימערו קרסלי רגלי לנפול בארץ: לח ארדפה איבי ואשמידם ולא אשוב עד-כלותם: לט ואכלם ואמחצם עם

פצעים ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: מ ותורני ותאורני חיל כח למלחמה להלחם, ואת שונאי תכריע קמי תפיל לכרע תחתני: מא ואיבי שברחו לפני תתה לי הפכו לי ערף משנאי עם כי ניסו, אישנם ואצמיתם אכרות אותם: מב ישעו ופנו אל מלכי האדמה ואין משיע לאחר זמן ופנו אליהנה להתפלל אליה, אבל ולא ענם: מנ ואשחקם אכתש אותם להיות דק כעפר ארץ כטיט המושקף בחוצות אדקם אעשה אותם דק דק ארקעם ארקעם: מד ותפלטני מריבי עמי כמו שאול ונבל ואחיתופל ואבשלום תשמרני מד כולם, עד שהייתי לראש גוים עם אשר לא ידעתי והם יעבדני: מה בני נכר יתפחשרלי וכבו לי מיראתם אותי, ואמרו לא קמנו לך, אפילו שלא בפני לשמע און ישמעו לי יהיו נשמעים אלי לכל אשר אצוה: מו בני נכר יבלו יהיו אבירים ויחגרו חגרים ממסגרותם מקושי יסורי מסגר שאני מסרן בהם: מז חיה יהנה העושה לי אלה וברוך על כל ברכה ותהלה צורי תקפי וחזקי וירם הוא רם על כל רמים אלהי צור ישעי ולזה לא אירא שתקצר ידו מלהושיעני: מח האל הנותן נקמת לי הנוקם נקמתי ומריר עמים תחתני: מט ומוציאי ומצילי אותי

מאיבי ומקמני יותר מן קמי תרוממני תשימי נשא ורם במקושה, מאניש חמסים חמס תצילני: נ עלכן אודך יהנה בגוים ולשמך אומר: נא דעו אשר ה' מגדול עושה ישועות גדולות למלכו ועשה חסד ועשה חסדים למשיחו בן יעשה לדוד ולזרעו עד-עולם:

קשת-נחישת ורעתי: לו ותתנלי כגון ישעיה וענתך תרפני: לו תרחיב צעדי תחתני ולא מערו קרסלי: לח ארדפה איבי ואשמידם ולא אשוב עד-כלותם: לט ואכלם ואמחצם ולא יקומון ויפלו תחת רגלי: מ ותאורני חיל למלחמה תכריע קמי תחתני: מא ואיבי תתה לי ערף משנאי ואצמיתם: מב ישעו ואין משיע אליהנה ולא ענם: מנ ואשחקם כעפר ארץ כטיט-חוצות אדקם ארקעם: מד ותפלטני מריבי עמי תשמרני לראש גוים עם לא ידעתי יעבדני: מה בני נכר יתפחשר לי לשמע און ישמעו לי: מו בני נכר יבלו ויחגרו ממסגרותם: מז חיה יהנה וברוך צורי וירם אלהי צור ישעי: מח האל הנותן נקמת לי ומריר עמים תחתני: מט ומוציאי מאיבי ומקמני תרוממני מאניש חמסים תצילני: נ על-כן אודך יהנה בגוים ולשמך אומר: נא מגדול ישועות מלכו ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד-עולם:

ולזרעו עד-עולם:

למלכו, שבשם שאדם גם במגדלו והוא גזול מאויבו, כמו בן נסתי אלו ונשעתי מאיבי. ועושה חסד למשיחו, כלומר, לא בעבור תשלום גמול, כראם בחסדו הגדול שהוא עושה למשיחו שהוא דוד המלך. ולזרעו עד עולם, כמו שעשה לדוד, בן יעשה לזרעו עד עולם.

♦ שבת קודש כ"ב ניסן ♦

(כב) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשָּׁכַב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תוֹעֵבָה הִוא: כב וְעַם דְּכוּרָא לֹא תִשָּׁכֹּב מִשְׁכְּבֵי אִתְתָּא תוֹעֵבָתָא הִיא:

(כג) וּבְכָל־בְּהֶמְהָ לֹא־תִתֵּן שְׁכֶבֶתְךָ לְטִמְאַתָּהּ־בָּהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְּהֶמְהָ לְרִבְעָהּ תִּבֹּל הִוא: כג וּבְכָל בְּעִירָא לֹא תִתֵּן שְׁכֶבֶתְךָ לְאִסְתָּאבָּא בַּהּ וְאִתְתָּא לֹא תִקֹּם קֳדָם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ תִּבֹּלָא הִוא:

כס"י▶ תִּבֹּל הִוא • לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְעֲרוּהָ וְנֹאֵף, וְכֵן: "וְאִפִּי עַל־תִּבְּלִיתֶם" (ישעיה י כה). דְּבָר אַחֵר: "תִּבֹּל הִוא", לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעֶרְבּוֹב זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֶמָּה.

(כד) אֶל־תִּטְמָאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְּכָל־אֵלֶּה נִטְמָאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם: כד לֹא תִסְתַּאֲבוּן בְּכָל אֱלִין אַרִי בְּכָל אֱלִין אִסְתָּאבוּ עִמְמָא דִּי אָנָּא מִגְּלִי מִן קְדָמִיכוֹן:

(כה) וּתִטְמָא הָאָרֶץ וְאִפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וְתִקָּא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ: כה וְאִסְתָּאֲבַת אֶרְעָא וְאִסְעָרִית חוּבָהּ עָלֶיהָ וְרוֹקִיעֵת אֶרְעָא יֵת יִתְבָּהָא:

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אֹתָם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֹרָח וְהַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: כו כּוּ וְתִשְׁרֹן אֲתוֹן יֵת קִזְמִי וְיֵת דִּינִי וְלֹא תַעֲבִדוֹן מִכָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֱלִין וְיִצִּיבָא וְגִיּוּרָא דִּיתְגִּירוֹן בִּינִיכוֹן:

(כז) כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנֹשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וּתִטְמָא הָאָרֶץ: כז כּוּ אַרִי יֵת כָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֱלִין עֲבִדוּ אֲנָשֵׁי אֶרְעָא דִּי קְדָמִיכוֹן וְאִסְתָּאֲבַת אֶרְעָא:

(כח) וְלֹא־תִקִּיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאַכֶּם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כח כּוּ וְלֹא תִרוֹקֵן אֶרְעָא יִתְכוֹן בְּסִאֲבִיכוֹן יִתְהָ כֻּמָּא דְרוֹקִיעֵת יֵת עִמְמָא דִּי קְדָמִיכוֹן:

כס"י▶ וְלֹא־תִקִּיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם • מִשַּׁל לְכֹן מִלֹּךְ שְׁהֶאֱכִילוּהוּ דְּבָר מְאִיס שְׂאִין עוֹמֵד בְּמַעֲיוֹ אֵלָא מְקִיאוֹ, כֹּן אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָה מְקִימַת עוֹבְרֵי עֲבָרָה. וְתִרְגּוּמוֹ: 'וְלֹא תִרוֹקֵן', לְשׁוֹן רִקּוֹן, מְרִיקָה עֲצָמָה מֵהֶם.

(כט) כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפֹשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקְרֵב עִמָּם: כט אַרִי כָּל דִּי יַעֲבִד מִכָּל תּוֹעֵבָתָא הָאֱלִין וְיִשְׁתִּיצוֹן נַפְשָׁתָא דִּיעֲבִדוֹן מִגֹּו עִמְהוֹן:

כס"י▶ הַנְּפֹשׁוֹת הָעֹשֹׂת • הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּמִשְׁמַע.

(ל) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת מַחֲקוֹת הַתּוֹעֵבוֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטְמָאוּ בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ ל וְתִשְׁרֹן יֵת מִשְׁרַת מִימְרִי בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבֵּד מִימִימוּסֵי תּוֹעֵבָתָא דְאִתְעֲבָדָא קְדָמִיכוֹן וְלֹא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אָנָּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ: פ פ פ

הנָּאָה יֵשׁ לִי בָכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיִּיבִים כְּלִיָּהּ? לָכֵךְ נֹאמַר:
 "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם":

וְשִׁמְרֹתֶם אֶת־מִשְׁמְרֹתַי • לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל
 כָּךְ. וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • הָא אִם
 תִּטְמְאוּ, אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרֵי, וּמֵה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 100)

הַנִּגּוּד שֶׁל שָׂכָר, שְׁמוּנָה עַל הַנָּאָה מֵעֲבֹדֶת יִשְׂרָאֵל. כְּלִיָּהּ
 – הַנִּגּוּד שֶׁל פְּרָעוֹן, שְׁמוּנָה עַל קִשּׁוֹר בֵּין ה' לְיִשְׂרָאֵל ("וְכָ
 אֲתֶכֶם יָדַעְתִּי .. עַל כֵּן אֶפְקֹד .. אֶת כָּל עֲזֹנֹתֵיכֶם"); כֹּאשֶׁר
 מִתְבַּטֵּל קִשּׁוֹר זֶה, שֶׁהוּא חֲזִינוּ, הַתּוֹצֵאָה הִיא כְּלִיָּהּ ר"ל.

וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרֵי, וּמֵה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בָכֶם, וְאַתֶּם
 מִתְחַיִּיבִים כְּלִיָּהּ (רש"י יח, ל) רש"י כְּתַב לְעִיל "דָּעוּ מִי גִזְרֵי
 עֲלֵיכֶם, דִּין לְהַפְרֵעַ וְנֶאֱמָן לְשֹׁלֵם שָׂכָר". נִפְסָלִים (מִבְּדָלִים)
 – הוּא הַנִּגּוּד שֶׁל "מִי גִזְרֵי", כִּי הֶעֱבֵדָה שֶׁה' גִּזְרֵי עֲלֵינוּ
 גִּזְרוֹת מוֹכִיחָה שֶׁהוּא קְרוֹב לָנוּ וּמִתְעַסֵּק אִתָּנוּ. הַנָּאָה –

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 101)

לָגֵרִם נַחַת רוּחַ לֵה' ("אֵין לִי הַנָּאָה בָּכֶם"). אֲלֹא, עֲלִי
 לְהַתְבַּנֵּן בְּכָךְ שֶׁהַקֶּב"ה שׂוֹאֵל אוֹתוֹ, כְּפִיכּוֹל: "מֵה הַנָּאָה יֵשׁ
 לִי בָכֶם"? וְלַחֲפֹשׁ דֶּרֶךְ לָשׁוּב וּלְהִתְקַרֵּב אֵלָיו וּלְגֵרִם לוֹ נַחַת
 רוּחַ.

וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם, אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם (יח, ל) הָא אִם
 תִּטְמְאוּ אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם .. וּמֵה הַנָּאָה יֵשׁ לִי בָכֶם (רש"י)
 יֵשׁ לְשֹׁאֵל, מִדּוּעַ נִקְטָה לְשׁוֹן שְׂאֵלָה, וְלֹא כְּתַב "וְאֵין לִי הַנָּאָה
 בָּכֶם". וְיֵשׁ לוֹמַר: גַּם מִי שֶׁהַקֶּב"ה אוֹמֵר עֲלָיו "אֲנִי
 אֱלֹהֵיכֶם" – אֵל לוֹ לְהִתְנַשֵּׁא וּלְחַשֵּׁב שֶׁאֵין לוֹ עוֹד תִּקְוָה

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן. חסלת פרשת אחרי

עטרת מרים

שׁוֹכֵחִים כִּי בִלְבָבוּ יָכִין מִדַּעְתּוֹ: ד' וְשִׁפְטָה בְּצִדְקָה אֶת מִשְׁפַּט דִּלִּים וְהוֹכִיחַ
 בְּמִישׁוֹר כִּפִּי הָרָאִי לְעַנּוּי־אַרְצָן שְׂלֵא יִזְלֹם עוֹד וְהִכָּה רִשְׁעֵי אֶרֶץ
 בְּשִׁבְטָה בְּקִלְלַת פִּי וּבִרְוִחַ שְׁפָתָיו יָמִית רִשְׁעֵי: ה וְהִיהָ צֶדֶק וְאֱמוּנָה
 שְׂחִיזִיק בָּהֶן יִהְיֶה לוֹ אֲזוֹר מִתְנַנּוּ לְחוּץ וְהָאֱמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצִיו: ו וְגַר
 דָּוִד זָאֵב עַם־פֶּבֶשׁ וְנֹמֵר עַם־גִּדִּי
 יִרְבֵּץ וְעָגַל וּכְפִיר וּמִרְיָא בְּהִמָּה
 פְּטוּמָה יִחְדּוּ וְנֹעַר קָטָן נִהְגַּב בָּם
 יִלְדִּי אוֹתָם: ז וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה
 יִחְדּוּ וְלֹא יִחְדְּרוּ זֶה מִזֶּה יִרְבְּצוּ יִגְדְּלוּ
 יִלְדִּיתָּן וְאִרְיָה כְּבָקָר וְאִכְל־תִּבְנִי:

הפטרת אחרון של פסח

ישעיה פרק י

לֵב עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לְעַמּוֹד יִנְפֹף יְדוֹ תֵּר
 בִּתְצִיּוֹן גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: לֵב הִנֵּה הָאֲדוֹן יְהוָה

צְבָאוֹת מְסַעֵף פְּאֶרְהָ בְּמַעֲרָצָה וְרַמֵּי הַקּוֹמָה גִּדְעִים וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ:
 לֹד וְנִקְףָּ סִבְכֵי הַיַּעַר בְּכַרְוֹל וְהַלְבָּנוֹן בְּאֲדִיר יְפֹל: יא א וַיֵּצֵא חֲטָר
 מִגִּזְעַ יִשְׂי וְנִצֵּר מִשְׁרָשֵׁיו יִפְרָה: כ וּנְחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חֲכָמָה
 וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְהוָה: ג וְהִרְחִיז בִּירְאֵת יְהוָה
 וְלֹא־לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ יוֹכִיחַ: ד וְשִׁפְטָה בְּצִדְקָה
 דִּלִּים וְהוֹכִיחַ בְּמִישׁוֹר לְעַנּוּי־אַרְצָן וְהִכָּה אֶרֶץ בְּשִׁבְטָה פִּי וּבִרְוִחַ שְׁפָתָיו
 יָמִית רִשְׁעֵי: ה וְהִיהָ צֶדֶק אֲזוֹר מִתְנַנּוּ וְהָאֱמוּנָה אֲזוֹר חֲלָצִיו: ו וְגַר זָאֵב
 עַם־פֶּבֶשׁ וְנֹמֵר עַם־גִּדִּי יִרְבֵּץ וְעָגַל וּכְפִיר וּמִרְיָא יִחְדּוּ וְנֹעַר קָטָן נִהְגַּב בָּם:
 ז וּפְרָה וְדָב תִּרְעִינָה יִחְדּוּ יִרְבְּצוּ יִלְדִּיתָּן וְאִרְיָה כְּבָקָר וְאִכְל־תִּבְנִי:

עטרת מרים

לֵב מִלֵּךְ אֲשׁוּר אֲמַר עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב עֲלֵנוּ לְעַמּוֹד כִּי מִשֵּׁם נִרְאִית יְרוּשָׁלַם
 וְאִו יִנְפֹף יְדוֹ עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ לֵעַג כְּאוֹמֵר הִלֵּא בְּנָקֵל אֲכַבְשֶׁנָּה לְתֵר בִּתְצִיּוֹן
 גְּבַעַת יְרוּשָׁלַם: לֵב אֲבָל לֹא הִיָּה כִּמוֹ שֶׁחֲשַׁב כִּי הִנֵּה בְּלִילָה תִּהְיֶה הָאֲדוֹן
 יְהוָה צְבָאוֹת מְסַעֵף פְּאֶרְהָ כִּרַּת עֲנָפָיו בְּמַעֲרָצָה בְּמִשׁוֹר, כְּלוֹמֵר, שֶׁלֹּא
 הַמִּלֵּךְ וְהַכָּה בָּהֶם וְרַמֵּי הַקּוֹמָה
 הַשָּׂרִים הַגְּדוֹלִים גִּדְעִים וְכִרְתּוּ
 וְהַגְּבָהִים יִשְׁפְּלוּ: לֹד וְנִקְףָּ וּכְרִית
 סִבְכֵי הַיַּעַר הַעֲנָפִים הַמְסַבִּים זֶה
 כֹּה בְּכַרְוֹל רֹצֵחַ לוֹמֵר: חִילוֹ תִּרְבַּ
 יִמְחוּ עַל יְדֵי הַמִּלֵּךְ וְהַלְבָּנוֹן מְרִיבִית
 חִילוֹתָיו בְּאֲדִיר עַל יְדֵי הַמִּלֵּךְ הָאֲדִיר
 וְהַחֹק יְפֹל: א אֵל תִּתְקַוָּה מִתְפַּלֵּא
 הַגְּדוֹל הַזֶּה שֶׁיַּעֲשֶׂה בִּימֵי חֲקִירָתוֹ
 בְּמִפְלַת מִחְנֶה אֲשׁוּר כִּי יָבֹא וְזֶמן בִּימֹת
 הַמִּשְׁחָה שֶׁיִּפְלֹא לַעֲשׂוֹת עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה
 וְיֵצֵא חֲטָר שְׂכַת מְלִיכָה מִגִּזְעַ יִשְׂי
 מִזֶּרַע דָּוִד הוּא מִלֵּךְ הַמִּשְׁחָה וְנִצֵּר מִשֵּׁ
 מִשְׁרָשֵׁיו יִפְרָה תַּעֲשֶׂה פִּי: ב וּנְחָה
 עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חֲכָמָה רוּחַ
 חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה
 רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְהוָה:
 ג וְהִרְחִיז בְּמִשְׁחָה הַכֹּהֵן כִּמוֹ רִיחַ יְרִישָׁה
 וְכַחֲזֵן כְּכִי אֶדְם הַטּוֹבִים הַקָּה אִם
 רָעִים, וְהַכֵּל בִּירְאֵת יְהוָה שֶׁשֵּׁשׁ לוֹ
 וְלֹא יִצְטָרֵךְ לְמִרְאָה עֵינָיו כְּדִי
 שֶׁיִּשְׁפּוֹט וְלֹא־לְמִשְׁמַע אָזְנוֹ כְּדִי

עטרת מרים

והיה ואפרים יבזו את־בני־קדם אדום ומואב משלוח ידם לבזם ובני עמון יסורו אל משמעתם לקבל מצותם: מן והחרים יכרת יהוה את לשון ים מי נחרי מצרים והניף ידו על־הנהר פרת בעים רוחו והפכו יחלק אותו לשבעה נחלים עם דרך ביניהם והרדיד ירדו עליהם את בני הנולה בנעלים אשר בנליהם לשוב מהנולה: מן והיתה מסלה דרך סלולה לשאר עמו שלא מתו בגולה אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל מסלה בים סוף ביום עלתו מארץ מצרים: א ואמרתי ביום ההוא אורד יהוה כי אנפתי כי והגליתי וכפר גלותי עלי ישוב אפד ותנחמני בהצאת הנוכח: ב הואיל הזה עמי אל ישועתי אבטח אבטח פסח ולא אפחד עוד כי עזי תישועה היתה למען הראות חסדו וזמרת יה והלמען אומר בשבחו יהוה ויהיילי לישועה: ג ושאתבתם־מים בששון כמו השואב מים מן הפעון הנובע כי לא ידאג מן יבול המים, מן השאבו בששון את תישועה ממעוני תישועה: ד ואמרתי ביום ההוא הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים על־לתי הודיעו כי נשגב שמו: ה זמרו יהוה כי גאות עשה מודעת זאת בכל־הארץ: ו צהלי ורני יושבת ציון כִּי־גדול בקרבך קדוש ישראל:

עטרת מרים

ח וישעשע יונק יתעסק לשמוח בהושטת ידו על־חר פתן אשר הפתן יושב שם ולא יזקנו ועל מאורת הקעקע שיושב שם צפעוני גמול ידו הרה ישיש שם: ט התחשים הרעים לא־ירעו עוד ולא־ישחיתו משהו בכל־הר קדשי הנובה הוות תתה כִּי־מלאה הארץ דעה את־יהוה כמים לים מכסים: י והיה ביום ההוא משה יוצא משרש ישי אשר עמד לגם עמים ביום קבוץ גלויות אליו כל גוים ידרשו כדי לעשות מה שצוים והיתה מנחתו לכבוד כי כל הגוים יכבדוהו ויעבדוהו: יא והיה ביום ההוא יוסיף אדני שנית כגד גאולת מצרים ידו לקנות את־שאר עמו את הנשארים בגולה אשר לא מתו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפטרס ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים: יב ונשא גם לגוים לעורר לב הפרסים לשלוח את ישראל מן הגולה ובה ואסף נדתי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע בנפות הארץ: יג וסרה קנאת לא יתקנאו ביהודה וצרי יהודה הם בני אפרים ופרתו אפרים משיח בן יוסף לא־יקנא את־יהודה ויהודה את משיח בן דוד לא־יצר את־אפרים: יד ועפו ומהרו בעוף הפורח ללכת בכתף בצד פלשתים ימה במעברה של ארץ ישראל יחדו

ח וישעשע יונק על־חר פתן ועל מאורת צפעוני גמול ידו הרה: ט לא־ירעו ולא־ישחיתו בכל־הר קדשי כִּי־מלאה הארץ דעה את־יהוה כמים לים מכסים: י והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לגם עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד: יא והיה ביום ההוא יוסיף אדני שנית ידו לקנות את־שאר עמו אשר־ישאר מאשור וממצרים ומפטרס ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים: יב ונשא גם לגוים ואסף נדתי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע בנפות הארץ: יג וסרה קנאת אפרים וצרי יהודה יפרתו אפרים לא־יקנא את־יהודה ויהודה לא־יצר את־אפרים: יד ועפו בכתף פלשתים ימה יחדו יבזו את־בני־קדם אדום ומואב משלוח ידם ובני עמון משמעתם: טו והחרים יהוה את לשון ים־מצרים והניף ידו על־הנהר פרת בעים רוחו והפכו לשבעה נחלים והרדיד ירדו עליהם בנעלים: טז והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל מסלה בים סוף ביום עלתו מארץ מצרים: א ואמרתי ביום ההוא אורד יהוה כי אנפתי כי ישוב אפד ותנחמני בהצאת הנוכח: ב הואיל הזה עמי אל ישועתי אבטח ולא אפחד עוד כי עזי וזמרת יה יהוה ויהיילי לישועה: ג ושאתבתם־מים בששון כמו השואב מים מן הפעון הנובע כי לא ידאג מן יבול המים, מן השאבו בששון את תישועה ממעוני תישועה: ד ואמרתי ביום ההוא הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים על־לתי הודיעו כי נשגב שמו: ה זמרו יהוה כי גאות עשה מודעת זאת בכל־הארץ: ו צהלי ורני יושבת ציון כִּי־גדול בקרבך קדוש ישראל:

עמון משמעתם: טו והחרים יהוה את לשון ים־מצרים והניף ידו על־הנהר פרת בעים רוחו והפכו לשבעה נחלים והרדיד בנעלים: טז והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור כאשר היתה לישראל ביום עלתו מארץ מצרים: יב א ואמרתי ביום ההוא אורד יהוה כי אנפתי כי ישוב אפד ותנחמני בהצאת הנוכח: ב הזה אל ישועתי אבטח ולא אפחד עוד כי עזי וזמרת יה יהוה ויהיילי לישועה: ג ושאתבתם־מים בששון ממעוני תישועה: ד ואמרתי ביום ההוא הודו ליהוה קראו בשמו הודיעו בעמים על־לתי הודיעו כי נשגב שמו: ה זמרו יהוה כי גאות עשה מודעת זאת בכל־הארץ: ו צהלי ורני יושבת ציון כִּי־גדול בקרבך קדוש ישראל:

עטרת מרים

שי למורא

ז הלוא כבני כשנים הנפדים תמיד על ידי שחרות עורם, פן אתם לי בני ישראל הגם שתגלו ותתעברו בין העמים, תמיד תהיו נקרים, כי אתם לי נאם יהוה והראיה לזה הלוא את ישראל אחר ימים רבים של גלות ושעבוד, העליתי מארץ מצרים מופרד וניפר בשמו וכיוצא. ופלישתיים

(ז) כבני כשנים אתם לי, כמו בני פושעים שהם עבדים לאדוניהם עבדות עולם, פן אתם עבדים לי כל ימי עולם. הלא את ישראל העליתי מארץ מצרים, שהי העליתי אתכם מארץ מצרים מבית עבדים, לכן אתם לי לעבדים. ופלישתיים מכפתור וארם מקור, וכי אעלה את הפלשתים

שמוצאם מכפתור וגלו מארץ פלשתים למקומות אחרים, וכי אעלה אותם ממקום גלותם. וארם מקור, וכשבא מלך אשור והגלה את ארם ל"קור" (כמו שכתוב במלכיסדב טו, טז), וכי אעלה אותם משם. ורצה לומר, הואיל ולא עשיתי ולא אעשה לאמה אחרת כפי שעשיתי עמכם, לכן קנויים אתם לי לעבדים. (ח) בממלכה החפצאה, היא המלכות של אפרים. את בית יעקב, את המון העם לא אשמיד לגמרי, אלא את המלוכה בלבד אשמיד. (ט) והנעוטי, מלשון הנעה ונדויה. בפברה, מין נפה להפדרת עפר ופסלת מוגדרי החטה. ולא יפול צרור ארץ, שגדירי החטה הטובים וכן צרור שהוא עבה מנקבי הכברה אינם נופלים לארץ. פן יתועשו ישראל וימלטו בכל הגוים, ולא יפלו לארץ אלא חטאים שבהם הדומים לעפר ולפסלת. (י) לא תגיש, לא תתקרב. ותקדים, ולא תמרח. בעדינו, בעד מעשינו, שהם אומרים מקרה הוא בעולם. (יא) ביום ההוא, ביום הנאלה, את סבת דוד, את מלכות דוד. ונקראת "סבת" כי היא סוככת על העם. הנפלת, אשר נפלה והשפלה בזמן הגלות. וגדרתי את פרציהן, שלא יתה מלך אחר על שבטים אחרים, שלא תהיה שום פרצה במלכות בית דוד. והרסתיו אקים, המריסה שהיתה במלכות בית דוד כל ימי הגלות שלא

מלכו כלל, הרי אז אקים אותה. בימי עולם, כמו שהיתה מאז בימי דוד עצמו. (יב) למען יירשו וגו', הפסוק כמו הפוך, "למען יירשו אשר נקרא שמיי עליהם, את שארית אדום וכל אויביהם הגוים". (יג) ונגש חורש בקצור, כלומר, הרבה תבואה תצמח, ויהיו עוסקים בקצירה עד זמן התרישה, והחורש ותקוצר ופגשו זה בזה. ודרך ענבים במושב הדרע, ויהיו עוסקים בדררכת הענבים עד הורעה. והטיפו ההרים עסים, רבוי צמיחת ענבים ושאר

הפרות, כאלו יזוב מההרים זין טוב ותוקן ושאר משקים של פרות. עסים, ענן כתישה וסחיטת פרות. מלשון "ועפוטם רשעים" (מלאכי גכא). תתמוגגנה, על דרך משל, כאלו תנבעות נמנו ונמסו מרובי החלב שוב עליהן מן הצאן. ואף על פי שלא נזכר החלב בפסוק, כך היא הפזנה, בדרך המקרא לקצר במקום המיוכן

הפטרה לפרשת אחריומות

עמוס פרק ט

ז הלוא כבני כשנים אתם לי בני ישראל נאם יהוה הלוא את ישראל העליתי מארץ מצרים ופלישתיים מכפתור וארם מקור: ח הגה עיני אדני יהוה בממלכה החפצאה והשמדתי אתה מעל פני האדמה אפס כי לא השמיד אשמיד את בית יעקב את המון העם של אפרים, הגם שיענשו, יהיו תמיד בית יעקב נקרים בין הגוים נאם יהוה: ט כיהנה אנכי מצוה והנעוטי להגלותם ולהניעם בכל הגוים את בית ישראל כאשר יזעל מה שמנפים בפברה להפיל העפר, פן ישראל יתועשו וימלטו בכל הגוים ולא יפול צרור הנרענים מלאים מקמח, הם הצדיקים המלאים בתורה ומצוות, לא יפלו ארץ וישארו באמתותם: י בחרב ימותו כל חטאי עמי האמרים לא תגיש לא תתקרב ותקדים ולא יסתר לבוא בעדינו הרעה להעניש אותנו כי הכל ענין מקרה: יא ביום ההוא ביום הנאולה אקים את סבת דוד הנפלת אחיז המלוכה לבית דוד אשר נפלה והשפלה בימי הגולה וגדרתי אבנה את פרציהן הפדקים והרסתיו אקים ובניתיה להיות בני ומתוקן בימי עולם שתהיה מלכות קבועה במקומם: יב למען יירשו ישראל את שארית אדום כי רוב בני אדום יפלו או במלחמת גוג ויגוג וכל הגוים אשר נקרא שמיי עליהם שהם יצרו שם ה' ויבדלו אמונת האמת, כל אלה יהיו ירושה למשיח נאם יהוה עשה זאת: יג הגה ימים באים נאם יהוה ונגש חורש בקצור ולא יספיקו לבצור עד שזבא עת הדרע והטיפו וזלו ענבים במושב הדרע, וכאלו וכל הנבעות תתמוגגנה

ההרים עסים מרבוי החלב שוב עליהן מן הצאן. ואף על פי שלא נזכר החלב בפסוק, כך היא הפזנה, בדרך המקרא לקצר במקום המיוכן

מאליו או מקומם אחר, וכן נאמר "יפפו ההרים עמים והגבעות תלכנה חלב" (יואל ד.ח). **יד וְשִׁבְתִּי**, אעמיד בהשקט ומרגוע. כמו "בשובה ונחת תושעין" (ישעיה לז). **את שְׁבוֹת עַמִּי**, את בני השבי של בני עמי ישראל. נשמות, שהיו שוממות בזמן הגלות.

תחמוססנה, מרוב מרעה השמן שלהם, והחלב הוב מן הצאן: **יד וְשִׁבְתִּי** **את־שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל** מעלתם ומדרגתם וכן **עָרִים נִשְׁמוֹת** שהיו שוממות בעת הגולה וישבו ונטעו כרמים ושתו את־ייןם ועשו גלות ואכלו את־פריהם ולא יגלו עוד

ממנה כי שמה ישבו עד עולם: **טו וְנִטְעַתִּים** על־אדמתם יהיו כעץ הנטוע במקומו שאי אפשר לעקרו מאדמתו ולא ינחשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם לא ילכו עוד בגלות לעולם אמר יהוה אלהיך:

יד וְשִׁבְתִּי את־שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְכָנוּ עָרִים נִשְׁמוֹת וְיִשְׁבוּ וְנִטְעוּ כְרָמִים וְיִשְׁתּוּ את־ייןם וְעָשׂוּ גָלוֹת וְאָכְלוּ את־פְּרִיָהֶם: טו וְנִטְעַתִּים על־אדמתם ולא ינחשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר יהוה אלהיך:

וְשִׁתּוּ את יינם, כלומר, שלא יהיה יגיעם לריק, ולא יבואו אוֹיְבֵיהֶם. **טו) וְנִטְעַתִּים**, אני אטעם, כעץ הנטוע היטב, שלא יזוז ממקומו, כלומר, שלא יגלו עוד מארצם. **אמר ה' אלהיך**, ככה הוא מאמר הקב"ה לנביא עמוס.

המשך מעמוד נח

מובן שבכל הנ"ל אין כוונתי למוסר וגם זוכר הנני הענין דאין צועקין על העבר, אבל על של עתה ושל העתיד הקרוב כוונתי, שעכ"פ מכאן ולהבא ישים לבו לבנו הנ"ל ביחוד ובתמידות ומובטחים אנו מפסק רז"ל אשר יגעת ומצאת.

ובודאי למותר להוסיף אשר הנהגת בן יחיד משפיעה ג"כ על הנהגת בת יחידה, וכאשר מבטיחים את הראשון ה"ז ג"כ התחלה טובה ואולי יותר מהתחלה להבטיח גם את הענין השני.

ידוע אשר הענין דחג הפסח הוא ענין הבטחון של בני ישראל בהקב"ה כמ"ש זכרתי לך חסד נעורִיך לכתך אחרי במדבר וגוי וכמו שבימים ההם בזמן הזה שהראו ישראל בטחונם במדה היותר גדולה הרי ראו גם בעיני בשר, המן בארה של מרים אשר שמלתך לא בלתה מעליך, הרי בכל שנה בזמן הזה מתעוררים ענינים הנ"ל ותוקף מדת הבטחון ממשיך ג"כ ישועה כללית ופרטית בכל המצטרך בגוי"ר, וע"פ המבואר בלקו"ת לרבנו הזקן בפי ברכה דצ"ח ע"ב הנה יומשך זה בביתו ובסביבתו גם בימי השנה.

והנה שם (בלקו"ת הנ"ל) המדובר הוא בבחי' ביטול שישנו בכל המועדים ובמילא א"צ להמשיך אלא עד הרגל הבא אחריו, משא"כ בענינים המיוחדים לכל מועד ומועד שנמשכים על כל השנה כולה ובפרט בנוגע לחג הפסח וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ ז"יע בשיחת חג הפסח תש"ג הארת כל המועדים מאירה בכל יום והארת חג הפסח נמשכת תמיד.

ויש להסביר הדברים בקיצור עכ"פ אשר בכללות שבועות הוא ענין התורה זמן מ"ת, סוכות הוא בכללות ענין המצות וכללותה מצות הצדקה מקיפים (עיין תניא פרק ה') וכמ"ש ואשים דברי בפיך ובצל ידיך כסיתך. ופסח זמן חירותנו הוא ענין האמונה וכלשון הזהר דמצה היא מיכלא דמהימנותא. והנה עניני תורה ומצות תלויים בזמן ובמקום.

משא"כ האמונה שהיא מצוה תמידית ויסוד כל התורה ומצוה, וק"ל.

בברכת חג פסח כשר ושמח.

דחיתני לנפל ויהוה עזרני: יד עזי וזמרת יה ויהי־לִי לישועה: טו קול י רָנָה וישועה באה־לי צדיקים
 ימין יהוה עשה חיל: טז ימין יהוה רוממה ימין יהוה עשה חיל: ז לא־אמות בִּיאֲחִיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי
 יְהוָה: יח יסֹר יסֹרֵנִי יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אוֹרֶה יְהוָה: כ וְהִשְׁעַר לִיהוָה
 צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתִנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֲבֹן מַאֲסוֹ הַבּוֹגִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה:
 כג מִאֵת יְהוָה הִתְּתָה וְאֵת הָיָא נִפְלְאוֹת בְּעֵינָיו: כד וְהִחִיּוּם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחַה בּוֹ: כה אֲנִי
 יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הָבֹא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל
 יְהוָה וַיָּאֵר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֶתָּה וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ
 לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ:

בְּהִיטִי אֶל־כָּל־מִצּוֹתֶיךָ: ז אוֹדֶךָ בְּיֶשֶׁר לֵבב בְּלִמְדִי מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ: ח אֶת־חֻקֶּיךָ אֲשֶׁמֶר אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי
 עַד־מָאֹד: ב ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נָּעַר אֶת־אֲרָחוֹ לְשֹׁמֵר כְּדִבְרְךָ: י בְּכָל־לִבִּי דִרְשָׁתִּיךָ אֶל־תִּשְׁגֵּנִי מִמִּצּוֹתֶיךָ:
 יא בְּלִבִּי צִפְנִיתִי אִמְרָתְךָ לִמְעַן לֹא אֲחֲטֶאֱלֶךָ: יב בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמִדְנֵי חֻקֶּיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרָתִי כָּל
 מִשְׁפָּטֵי־פִיד: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל־חַוֹן: טו בַּפְּקוּדֶיךָ אִשְׁיַחַה וְאִבִּיטָה אֲרֻחֹתֶיךָ: טז בַּחֲקִיתֶיךָ
 אֲשִׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאִשְׁמְרָה דְּבָרְךָ: יח גִּלְעָיִנִי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת
 מִתּוֹרָתְךָ: יט גֵּר אֲנִכִּי בְּאֶרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ: כ גִּרְסָה נַפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גִּעְרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשּׁוֹנִים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גִּל מַעֲלֵי חֶרֶף וּבּוֹז כִּי עֲדוֹתֶיךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים
 כִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקוּד: כד גַּם־עֲדוֹתֶיךָ שַׁעֲשֻׁעֵי אֲנָשִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפֹר נַפְשִׁי חֲזִינִי
 כְּדִבְרְךָ: כו דְּרָכִי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמִדְנֵי חֻקֶּיךָ: כז דֶּרֶךְ־פְּקוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאִשְׁיַחַה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה
 נַפְשִׁי מִתּוֹנָה לִמְנֵי כְּדִבְרְךָ: כט דֶּרֶךְ־שֹׁקֵר הָסֵר מִמֶּנִּי וְתוֹרָתְךָ חֲנִנִי: ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ
 שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיֹשְׁנִי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ אֲרוּץ כִּי תִרְחִיב לִפְנֵי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה
 דֶּרֶךְ חֻקֶּיךָ וְאִצְרֶנָּה עֵקֶב: לד הִבִּינִי וְאִצְרֶנָּה תוֹרָתְךָ וְאִשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצָתִי: לו חֲטִלִּי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שָׁוָא בְּדֶרֶךְךָ חֲנִינִי: לח חֲקֵם
 לְעֲבֹדְךָ אִמְרָתְךָ אֲשֶׁר לִירָאָתְךָ: לט העֲבֵר חֲרָפָתִי אֲשֶׁר יִגְרָתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹכִים: מ הִנֵּה תִּאֲבָתִי
 לַפְּקוּדֶיךָ בְּצִדְקָתְךָ חֲנִינִי: ו מא וַיִּבְאֵנִי חֲסִדְךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ פֶּאֶמְרָתְךָ: מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי דְּבַר כִּי־כִמְחָתִי
 בְּדִבְרְךָ: מג וְאֶל־תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחַלְתִּי: מד וְאִשְׁמְרָה תוֹרָתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם
 וָעֶד: מה וְאֶתְחַלֵּק בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: מו וְאִדְבַּרָה בְּעֲדוֹתֶיךָ נֶגֶד מְלָכִים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאִשְׁתַּעֲשֶׂע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאִשְׂאֵ־כָפִי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיַחַה בַּחֲקוּד:
 ז מט וְכִרְדִּבְרָה לְעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחַלְתִּנִּי: נ וְאֵת נַחֲמָתִי בְּעֵינִי כִּי אִמְרָתְךָ חִתִּיתִנִּי: נא וְזִדִּים הִלְצִנִּי

קמו סורו־מִמֶּנִּי מִרְעִים וְאַצְרֵה מִצֹּת אֱלֹהִי: קמו סִמְכֵנִי כְּאַמְרַתְךָ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיֹשֵׁנִי מִשִּׁבְרִי: קיו סְעַדְנִי
 וְאַוְשַׁעַה וְאַשְׁעֵה בַחֲקֹךָ תָּמִיד: קיח סְלִית פֶּל־שׁוֹגִים מַחֲקִיךָ בִּי־שֹׁקֵר תִּרְמִיתָם: קיט סֹגִים הַשְׁבַּת
 כָּל־רִשְׁעֵי־אָרֶץ לָכֵן אֶהְבֹּתִי עֲדֹתֶיךָ: קכ סִמַּר מִפְּחַדְךָ בְּשָׂרִי וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קֵם עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט
 וְצִדֵּק פֶּל־תִּנְחֵנִי לַעֲשֹׂקִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֲלֵי־עֲשָׂקֵנִי זָדִים: קכג עֵינִי פָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וְלֹא־מִרַת
 צִדְקָךָ: קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחֶסֶדְךָ וַחֲקֹךָ לְמַדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדֹתֶיךָ: קכו עַת
 לַעֲשׂוֹת לִיהוָה הִפְרוּ תוֹרָתְךָ: קכו עֲלֶיךָ אֶהְבֹּתִי מִצֹּתֶיךָ מִזֶּהָב וּמִפָּז: קכז עֲלֶיךָ פֶּל־פְּקוּדֵי כָל־יִשְׂרָאֵל
 פֶּל־אֶרֶח שֹׁקֵר שָׁנֵאתִי: פ קֵם פִּלְאוֹת עֲדוּתֶיךָ עֲלֶיךָ נִצַּרְתָּם נִפְשֵׁי: קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פִּתְיִים:
 קלא בִּי־פִּעְרָתִי וְאַשְׁאֵפָה בִּי לְמִצֹּתֶיךָ יֹאֲבָתִי: קלב פָּנָה־אֵלַי וְחַנּוּנִי כְּמִשְׁפָּט לֹאֲהַבִּי שִׁמְךָ: קלג פִּעְמִי הֵכֵן
 בְּאַמְרַתְךָ וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כָל־אָנוּן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׂק אָדָם וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנֶיךָ הָאֵר בְּעֲבָדְךָ
 וְלִמְדֵנִי אֶת־חֻקֶּיךָ: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינִי עַל־לֹא־שִׁמְרוֹ תוֹרָתְךָ: צ קלו צִדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר
 מִשְׁפָּטֶיךָ: קלח צִוִּית צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מְאֹד: קלט צִמְתַּנִּי כְּנִשְׁכְּחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי: קמ צְרוּפָה
 אִמְרַתְךָ מְאֹד וְעֲבָדְךָ אֶהְבָּה: קמא צִעִיר אֲנִי וְנִבְוָה פִּקְדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קמב צִדְקַתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם
 וְתוֹרָתְךָ אֱמֶת: קמג צִר־וּמִצּוֹק מִצְאוֹנִי מִצֹּתֶיךָ שַׁעֲשָׁעִי: קמד צִדֵּק עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה:
 ק מה קָרָאתִי בְּכָל־לֵב עֲנֵנִי יְהוָה חֻקֶּיךָ אֶצְרֵה: קמו קָרָאתֶיךָ הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדֹתֶיךָ: קמו קִדְמָתִי
 בְּנִשָּׁף וְאַשְׁוֹעָה לְדְבָרְךָ יַחֲלִיתִי: קמז קִדְמוֹ עֵינִי אֲשִׁמְרוֹת לְשִׁיחַ בְּאַמְרַתְךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כְּחֶסֶדְךָ
 יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִי: קנ קָרְבוּ רִדְפִי וְזֶמֶה מִתּוֹרָתְךָ רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אַתָּה יְהוָה וְכָל־מִצֹּתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קָדָם יִדְעָתִי מִעֲדוּתֶיךָ בִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתָם: ר קנג רָאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי בִּי־תוֹרָתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה
 רִיבִי וְגֵאֲלֵנִי לְאַמְרַתְךָ חֲנִי: קנה רַחֹק מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה בִּי־חֻקֶּיךָ לֹא דִרְשׁוּ: קנו רַחֲמֶיךָ רַבִּים: י יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲנִי: קנז רַבִּים רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוּתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רֵאִיתִי בְּגִדִים וְאַתְקוּטְמָה אֲשֶׁר אִמְרַתְךָ
 לֹא שָׁמְרוּ: קנט רָאֵה בִּי־פְקוּדֶיךָ אֶהְבֹּתִי יְהוָה כְּחֶסֶדְךָ חֲנִי: קס רֹאש־דְּבָרְךָ אֱמֶת וְלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט
 צִדְקָךָ: ש קסא שָׁרִים רִדְפוּנִי חֲנָם וּמִדְּבָרְךָ פֶּתַח לִבִּי: קסב שֵׁשׁ אֲנִי עַל־אַמְרַתְךָ כְּמוֹצֵא שְׁלָל רֵב:
 קסג שֹׁקֵר שָׁנֵאתִי וְאַתְעַבָּה תוֹרָתְךָ אֶהְבֹּתִי: קסד שִׁבְעַת בְּיוֹם הַלְלָתֶיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: קסה שְׁלוֹם רֵב
 לֹאֲהַבִּי תוֹרָתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל: קסו שִׁבְרָתִי לִישׁוּעָתְךָ יְהוָה וּמִצֹּתֶיךָ עֲשִׂיתִי: קסז שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ
 וְאַהֲבָם מְאֹד: קסח שְׁמִרָתִי פְּקוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ בִּי כָל־דְּרָכִי נִגְדָּה: ת קסט תִּקְרַב רַנְתִּי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדְבָרְךָ
 הִבִּינִי: קע תִּבּוֹא תַחְנֹנִתִּי לְפָנֶיךָ כְּאַמְרַתְךָ תִּצְלֵנִי: קעא תִּבְעֲנָה שִׁפְתֵי תְהִלָּה בִּי תִלְמִדֶיךָ חֻקֶּיךָ: קעב תִּעַן
 לְשׁוֹנִי אִמְרַתְךָ בִּי כָל־מִצֹּתֶיךָ צִדֵּק: קעג תְּהִי־יִידְךָ לְעִזְרוֹנִי בִּי פְּקוּדֶיךָ בְּחִרָתִי: קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעָתְךָ
 יְהוָה וְתוֹרָתְךָ שַׁעֲשָׁעִי: קעה תַּחֲוִי־נִפְשִׁי וְתַחֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי: קעו תַּעֲלִיתִי כִּשְׂה אֶבֶד בִּקְשׁ עֲבָדְךָ
 בִּי מִצֹּתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

שיעורי תהלים לשבוע אחרון של פסח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראווי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ט"ז ניסן פרק כ, מפרק עט עד סוף פרק פב	יום רביעי - י"ט ניסן פרק כ, מפרק צ עד סוף פרק צו
יום שני - י"ז ניסן פרק כ, מפרק פג עד סוף פרק פז	יום חמישי - כ' ניסן פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג
יום שלישי - י"ח ניסן פרק כ, מפרק פח עד סוף פרק פט	יום שישי - כ"א ניסן פרק כ, מפרק קד עד סוף פרק קה
שבת קודש - כ"ב ניסן פרק כ מפרק קו עד סוף פרק קז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמנם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ט"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 114, אך אמנם אמרו... עד עמ' 116, ברוך אתה וכה"ג.

ליקוטי אמרים

אך אמנם

אמרו רז"ל לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל לכן יתכוין ליחד ולדבקה בו ית' מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל שהוא רוח פיו ית' הנק' בשם שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן והיא היא המשפעת בו כח הדבור הזה שמדבר בדברי תורה או כח המעשה הזה לעשות מצוה זו ויחוד זה הוא ע"י המשכת אור א"ס ב"ה למטה ע"י עסק התורה והמצוות שהוא מלוכש בהן ויתכוין להמשיך אורו ית' על מקור נפשו ונפשות כל ישראל לייחדן וכמ"ש לקמן פי' יחוד זה באריכות ע"ש. וזהו פי' לשם יחוד קב"ה ושכינתיה בשם כל ישראל*

הגהה

(וגם על ידי זה יתמתקן גם כן הגבורות בחסדים ממילא בהתכללות המדות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה

אין-סוף, את מקור כוח הדיבור או כוח המעשה, שהוא גם מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל. ויחוד זה, - של מקור נפשות ישראל באור אין-סוף הוא על-ידי המשכת אור אין-סוף ברוך-הוא למטה, על-ידי עסק התורה והמצוות שהוא - אור אין-סוף ברוך-הוא, מלכש בהן. - בתורה ובמצוות; ויתבון להמשיך אורו ויתברך על מקור נפשו ונפשות כל ישראל לייחדן, - לאחד את מקור נפשו ונפשות כל ישראל באורו יתברך, וכמו שיתבאר לקמן פירוש יחוד זה באריכות, ע"נ שם. וזהו פירוש "לשם יחוד קדשא-ברוך-הוא ושכינתה בשם כל ישראל". - שאומרים לפני קיומן של מצוות, שעל ידי קיום מצוות, יהיה יחוד קדשא-ברוך-הוא (הקב"ה), מקור התורה והמצוות, ושכינה, וזאת "בשם כל ישראל", כי

כאמור, שכינה היא מקור כל נפשות ישראל. הגהה בהגהה שאנו עומדים ללמוד, מסביר רבנו הזקן, שנוסף על הדבקות באור אין-סוף ברוך-הוא, שלימוד התורה וקיום המצוה יוצרים בנפשו ובמקור נפשות כל ישראל - "יחוד קדשא-ברוך-הוא ושכינתיה" - מביא הדבר גם ל"המתקת הדינים", שה"גבורות" נהפכות ל"חסדים", שיהיה חסד בלבד. דבר זה בא מהיחוד של המדות למעלה, שחסד וגבורה, שהן הפכיות ומנוגדות זו לזו, יהיו לענין אחד, על ידי המשכת אור שלמעלה משתי מדות אלו, עד ששתיהן בטלות לעומת אור זה, והניגוד שבין מדה אחת לחברתה - מתבטל ממילא. אור זה, המביא יחוד זה במדות, הוא הרצון העליון הנמשך על ידי קיום תורה ומצוות - שכן, תורה ומצוות הן הרי רצונו של הקב"ה שלמעלה מעלה מהמדות חסד וגבורה - וכשרצון עליון זה, שהוא מקור החסדים, נמשך ומתגלה על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, מתאחדות מדות אלו, ו"גבורה" נהפכת ל"חסד". * (וגם על-ידי-זה - על ידי קיום תורה ומצוות, יתמתקן גם-כן הגבורות בחסדים - התוקף של ה"גבורות" יומתק ממילא, בהתכללות - על ידי התכללות, המדות ויחודם, - שהמדות למעלה יתאחדו ויתכללו אחת בשניה, על-ידי גילוי רצון העליון ברוך-הוא,

למדנו שכוונתו של יהודי בשעת קיומו תורה ומצוות, צריכה להיות, כדי לדבק את נפשו בהקב"ה, - ורבנו הזקן ממשך ומוסיף, יהודי הרי צריך להכליל את עצמו ב"כלל ישראל", ולכן עליו לשאוף ולכוון בעבודתו, לא רק שנפשו תהיה דבוקה בהקב"ה, אלא שגם מקור נפשו ומקור נפשות כל ישראל - יהיה דבוק בהקב"ה, על-ידי-זה מייחדים, כלומר - מאחדים ומדבקים את קודשא-ברוך-הוא (הקב"ה) ושכינתיה (ושכינתו), שכן "קדשא-ברוך-הוא" הוא מקור התורה והמצוות, ו"שכינה" היא מקור נפשות כל ישראל - והו' פירוש הנוסח "לשם יחוד" שאומרים לפני קיום מצוה, שיהיה "יחוד קדשא-ברוך-הוא ושכינתיה" וזאת "בשם כל ישראל" - שפי' - ודיחוד (עשיית המצוה) הוא בשם כל ישראל - וע"פ הנ"ל

מובן ההכרח בזה, כיון שצ"ל היחוד עם שכינת' שהיא מקור נפשות כל ישראל - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: משמעות "בשם כל ישראל" היא, שהיחוד (זאת אומרת: מעשה המצוה) הוא בשם כל ישראל - שעשיית המצוה היא בשביל ובשם כל כלל ישראל, מכיון שהיחוד, ההתייחדות וההתאחדות (של קדשא-ברוך-הוא), הנוצרת על-ידי קיום המצוה הוא עם "שכינתיה" (השכינה שלו), שהיא מקור כל ישראל.

אך אמנם אמרו רבותינו וקרונום לברכה: "לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל", - ולכן, לא די במה שהוא מתכוון בשעה שהוא לומד תורה ומקיים מצוה, לדבק את נפשו שלו בהקב"ה, אלא - לכן יתבון בעבודתו, ליחד ולדבקה בו יתברך, מקור נפשו האלהית ומקור נפשות כל ישראל, שהוא - מקור נפשו האלקית ונפשות כל ישראל, הוא רוח פיו יתברך, הנקרא בשם "שכינה", על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין - בתוך כל העולמות, להחיותן ולקיימן, והיא ה"שכינה", היא המשפעת בו - באדם הלומד תורה, כח הדבור הזה שמדבר בדברי תורה, או כח המעשה הזה לעשות מצוה זו. - שהוא עוסק בהן כעת - הרי שעל-ידי לימוד התורה או קיום המצוה, יתכוון לדבק ולאחד באור

ליקוטי אמרים

הנהגה

(וגם על ידי זה יתמתקו גם כן הנבורות בחסדים במילא בהתכללות המדות ויחודם על ידי גילוי רצון העליון ב"ה המתגלה למעלה באתערותא דלתתא הוא גילוי למטה בעסק התורה והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש באדרא רבא ובמשנת חסידים מסכת א"א פ"ד שתר"ג מצות התורה נמשכות מחוורתא דא"א שהוא רצון העליון מקור החסדים):

יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה באמת לאמיתו לגמרי בלבו שיחפוץ בזה בכל לבו מ"מ מעט מזער חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחד' ממש כמש"ל כי עי"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצות שהוא

שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו, [כמו שנתבאר לעיל - בפרק י', בשם דע"א מהימנא], - שכן היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו - כיצד, איפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לכוון את הכוונה האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך מדיגה נעלה ביותר של אהבה? מכל-מקום יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו, כי אף שאינה באמת לאמתו לגמרי בלבו שיחפץ בזה בכל לבו, - שכאמור, נדרשת לכך מדיגה נעלה ביותר של אהבה, מכל-מקום מעט מזער - במדה מועטה לפחות, חפץ לבו בזה באמת, מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל - ואהבה טבעית זו מניעה אותו לעשות כל מה שהוא רצון העליון ברוך-הוא, ויחוד זה - של מקור נפשות כל ישראל באור איך-סוף ברוך-הוא, הוא - הרי, רצונו האמיתי, - של הקב"ה, והיינו יחוד העליון שבאצילות, הנעשה באתערותא דלתתא, - על ידי התעוררות מלמטה, על-ידי יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש בתורה ומצות שעוסקת בהן, והיו - הנפש האלקית ואור ה', לאחדים ממש, - מאוחדים כדבר אחד ממש, כמו שנתבאר לעיל, - שעל-ידיה נעשה היחוד בעולם האצילות, כי על-ידיה מתיחדים גם-כן מקור

המתגלה למעלה באתערותא דלתתא, - על ידי התעוררות מלמטה, הוא גילוי למטה בעסק התורה והמצוה - בעסק זה מתגלה הרצון העליון, שהן - התורה והמצוות, הן רצונו יתברך; - ובשעה שיהודי, ממשיך ומגלה, על ידי עיסוקו בתורה ובמצוות, את הרצון העליון למטה - מתגלה גם למעלה במדות העליונות, הרצון העליון, וזה מביא את ההתכללות וזה יחוד" במדות, שגבורות" נמתקות ונהפכות ל"חסדים". וכמו שכתוב ב'אדרא רבא' וב'משנת חסידים' מסכת אר"ה אנפין פרק ד, שתר"ג מצות התורה נמשכות מ'תורתא ד'אריך' אנפין, שהוא רצון העליון, מקור החסדים; - אלו הן לשונות של "קבלה", ותוכנן הוא כאמור, שעל ידי לימוד תורה וקיום מצוות, נמשך חסד וטוב בעולם. למדנו, שבשעה שיהודי לומד תורה או מקיים מצוה, לא די שיכוון לדבק על-ידיה את נפשו בלבד עם הקב"ה, אלא, עליו גם לכוון לדבק ולאחד על-ידיה את מקור נפשות כל ישראל באור איך-סוף ברוך-הוא. אך, יש הבדל בין שני סוגי הכוונה: רצונו וכוונתו של יהודי לדבק את נפשו בהקב"ה - באים מהאהבה שישנה בכל אחד מישראל להקב"ה (שכן, מתוך שיש לו אהבה להקב"ה - הוא רוצה להיות דבוק בו), וממילא - כוונה זו היא בודאי אמיתית. ואילו, כדי לרצות שעל-ידי התורה והמצוות שלו יהיה יחוד מקור כל נפשות ישראל באור איך-סוף - יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה" - יש להזדקק כבר לאהבה גדולה ומיוחדת להקב"ה: לרצות גם לגרום נחת רוח להקב"ה, אי לכך, יתכן שכוונה זו לא תהיה בו כל כולה אמיתית - ובעבודת ה' יש להזהר מדבר שאינו כולו אמת, כיצד, איפוא, אומרים שעל כל יהודי לכוון כוונה זו? - מסביר רבנו הזקן להלן, שגם אם אין כוונה זו אצלו כולה אמת, אבל מכיון שיש בה קצת מן האמת - שהרי כל יהודי רוצה לקיים רצונו של הקב"ה (וענין זה, שיהיה יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה, הוא הרי רצונו האמיתי של הקב"ה), לכן, בל ימנע עצמו מלכוון כוונה זו, כי אין בכך משום רמיה עצמית, שהרי, מצד הנשמה גם כוונה זו היא אמיתית כולה.

ואף שלהיות כוונה זו אמתית בלבד, שיהיה לבו חפץ באמת יחוד העליון הזה, - של מקור כל נפשות ישראל באור

איך-סוף ברוך-הוא, צריך להיות בלבו אהבה רבה לה' לבדו, - שכן, כל אהבה "חוזרת אל האוהב", כלומר: הוא אוהב דבר מה מפני שזה טוב לו, (והיינו שבעצם הוא אוהב את עצמו - את מה שטוב לעצמו); על-דרך-זה גם באהבתו של יהודי להקב"ה ורצונו להיות דבוק בו על ידי קיום תורה ומצוות - הרי גם זה נובע ממה שהוא רוצה את הטוב שלו, מה שטוב לנפשו שלו. אך כדי לרצות שמקור נפשות כל ישראל יהיה דבוק בהקב"ה, והרי אין בכך משום ענין שטוב לו עצמו, שמספיקה לשם כך אהבה להקב"ה שמורגש בה מה שטוב לעצמו - אלא, לשם כך, נדרשת אהבה כזו שהיא כל כולה רק להקב"ה בלבד - לעשות נחת רוח לפניו לבד, ולא לרוות - צמאון, נפשו - הנפש שלו, הצמאה לה', אלא כברא דאשתדל בתי אביו ואמיה המסור ונמשך אחרי אביו ואמו, דרחים לון יתיר מנרמיה ונפשיה כו' - שהוא אוהב אותם יותר מאשר גופו ונפשו, [כמו שנתבאר לעיל - בפרק י', בשם דע"א מהימנא], - שכן היתה אהבתו של משה רבנו, שמסר את נפשו לשם יחוד קודשא-ברוך-הוא ושכינתיה, כבן המוסר את נפשו עבור אביו ואמו - כיצד, איפוא, אנו אומרים שעל כל אחד מישראל לכוון את הכוונה האמורה, בשעה שכדי שתהא זו כוונה אמיתית, נדרשת לכך מדיגה נעלה ביותר של אהבה? מכל-מקום יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו, כי אף שאינה באמת לאמתו לגמרי בלבו שיחפץ בזה בכל לבו, - שכאמור, נדרשת לכך מדיגה נעלה ביותר של אהבה, מכל-מקום מעט מזער - במדה מועטה לפחות, חפץ לבו בזה באמת, מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל - ואהבה טבעית זו מניעה אותו לעשות כל מה שהוא רצון העליון ברוך-הוא, ויחוד זה - של מקור נפשות כל ישראל באור איך-סוף ברוך-הוא, הוא - הרי, רצונו האמיתי, - של הקב"ה, והיינו יחוד העליון שבאצילות, הנעשה באתערותא דלתתא, - על ידי התעוררות מלמטה, על-ידי יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש בתורה ומצות שעוסקת בהן, והיו - הנפש האלקית ואור ה', לאחדים ממש, - מאוחדים כדבר אחד ממש, כמו שנתבאר לעיל, - שעל-ידיה נעשה היחוד בעולם האצילות, כי על-ידיה מתיחדים גם-כן מקור

המתגלה למעלה באתערותא דלתתא, - על ידי התעוררות מלמטה, הוא גילוי למטה בעסק התורה והמצוה שהן רצונו ית' וכמ"ש באדרא רבא ובמשנת חסידים מסכת א"א פ"ד שתר"ג מצות התורה נמשכות מחוורתא דא"א שהוא רצון העליון מקור החסדים):

יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כי אף שאינה באמת לאמיתו לגמרי בלבו שיחפוץ בזה בכל לבו מ"מ מעט מזער חפץ לבו בזה באמת מפני אהבה הטבעית שבלב כל ישראל לעשות כל מה שהוא רצון העליון ב"ה ויחוד זה הוא רצונו האמיתי והיינו יחוד העליון שבאצילות הנעשה באתערותא דלתתא ע"י יחוד נפש האלהית והתכללותה באור ה' המלוכש בתורה ומצות שעוסקת בהן והיו לאחד' ממש כמש"ל כי עי"ז מתיחדים ג"כ מקור התורה והמצות שהוא

הנשמה, מן הגוף במלאת - לה, שבעים שנה, שאינה
מהרהרת - אז, בצרכי הגוף, אלא מחשבתה מיוחדת
ומקבשת באותיות התורה והתפלה, שהן דבר ה' ומחשבתו
יתברך, והיו - הנפש ואותיות התורה והתפלה, שהן דיבורו

ומחשבתו של הקב"ה,
לאחרים ממש, שהיו כל
עסק הנשמות בגן עדן,
כדאיא - כמו שכתוב,
בגמרא ובהר, - שכל
עיסוקה של הנשמה בגן
עדן הוא באותיות התורה
והתפלה בלבד - כך
הדבר גם כעת, בשעה
שהוא לומד תורה ועוסק
בעבודת התפלה, הרי זה
גם כן מסירות נפש:
הנשמה משתחררת מכל
צרכי הגוף, ונתונה כל
כולה באותיות התורה
והתפלה, כך שגם דבר זה
הוא ענין של מסירות נפש
ממש, הבא מהאבה
המסותרת שבכל אחד
מישראל. אלא - ההבדל
הוא, ששם - בשעה
שהנשמות נמצאות כבר
ב"גן עדן" ומתעסקות שם
באותיות התורה
והתפלה, הן מתענגים
בהשגתם והתפללותם

באור ה'. - ואילו כאן למטה בעולם הזה, כשיהודי נתון כולו
באותיות התורה והתפלה, אין הוא מרגיש בתענוג הגדול שיש
לנשמה ב"גן עדן". ברם, בעצם הענין שני הזמנים שווים. והוא
שתקנו - אנשי כנסת הגדולה, לומר בתחלת ברכות השחר
קדם התפלה: "אלהי, נשמה וכו' ואתה נפתחת כו' ואתה
עתיד לפלח ממני כו'", כלומר - יהודי אומר: מאחר ש"אתה
- הקב"ה נפתחת בי ואתה עתיד לפלח ממני", לכן מעתה
אני מוסרה ומחזירה לך ליחודה באחידי, וכמו שכתוב:
"אליך, ה' נפשי אשא", - שהנפש תתאחד עם הקב"ה והיו
עליהי התקשרות מחשבתה במחשבתך - במחשבתו של
הקב"ה, ודיבורי בדיבורך, באותיות התורה והתפלה, -
שיהודי חושב ומדבר בהן, מתאחדים ומתקשרים מחשבתו
ודיבורו במחשבתו ודיבורו של הקב"ה, ובפרט באמירה לה'
לנכת, כמו "ברוך אתה", ובהאי גונא. - וכדומה, שפונים
אל הקב"ה בברכה זו, באופן בלתי אמצעי, בלשון נוכח,

התורה והמצות, שהוא הקדוש ברוך הוא, עם מקור נפשו
האלהית, הנקרא בשם "שכינה", - על ידי יחוד הנפש עם
אור ה' שבתורה ומצוות, מתחזה היחוד של מקור הנפש -
"שכינה", עם מקור התורה והמצוות - "קודשא בריך הוא", שהן

ביחס לאורות העליונים
הכלליים: כחית "ממלא
כל עלמין" ובהית
"סוכב כל עלמין", כמו
שנתפאר במקום אחר
באריכות. - אך, כל
האמור הוא ביחס לכך
שעל יהודי לכוון לפעול
יחודו של מקור נפשות כל
ישראל במקור התורה
והמצוות, ולמרות שאין
הוא נמצא במדריגה
עילאית זו של אהבת ה'
היוצרת ומעוררת בנפש
שאיפה ל"יחוד" כזה -
בכל זאת, יש קצת מן
האמת בכך בכל אחד
מישראל, שהרי כל יהודי
רוצה למלא את רצון
הקב"ה. ואילו, הרצון בכל
אחד מישראל לאחד את
הנפש שלו באור ה' -
הוא, כפי שיוסכם להלן,
רצון אמיתי, שהוא כולו
אמת לאמיתו, ובא
מהאבה המסותרת
שבכל אחד מישראל להקב"ה.

אבל יחוד נפשו והתפללותה באור ה' - שהנפש שלו תהיה
מאוחדת וכלולה לגמרי באור ה', להיות - הנפש ואור ה',
לאחרים, כזה חפץ כל אדם מישראל באמת לאמתו לגמרי
בכל לב ובכל נפש - ובא, מהאבה המבעית המסותרת בלב
כל ישראל, לדבקה בה, ולא לפרד ולהיות נכרת ונבדל
חס-ושלום מיחודו ואחידותו יתברך בשום אופן, אפילו
במסירת נפש ממש. - האבה המסותרת שבלב כל אחד
מישראל להקב"ה, מעוררת ויוצרת את הרצון להתאחד עם
הקב"ה ושלא להיות בשום אופן נפרד ונבדל מאחדות ה', גם אם
זה קשור במסירת נפש ממש, ולמשל: כשכופים עליו לעבוד
חלילה עבודה זרה, או אפילו רק להשתחוות בצורה חיצונית
בלבד לעבודה זרה - ימסור את נפשו שלא לעשות זאת, כדי
שלא להיות נכרת מאחדות ה'. ועסק התורה ומצות והתפלה
הוא גם-כן ענין - של מסירת נפש ממש, כמו בצאתה - של

יום שני י"ז ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 116, והנה בהכנה זו... עד עמ' 116, בלילה כנודע.

ליקוטי אמרים

והנה בהכנה זו של מסירת נפשו

לה' יתחיל ברכות השחר ברוך אתה כו' וכן בהכנה זו יתחיל ללמוד שיעור קבוע מיד אחר התפלה וכן באמצע היום קודם שיתחיל ללמוד צריכה הכנה זו לפחות כנודע שעיקר ההכנה לשמה לעכב הוא בתחיל הלימוד בבינונים וכמו בגמ' וס"ת שצריכים לשמה לעכב ודיו שיאמר בתחלת הכתיבה הריני כותב לשם קדושת ס"ת או לשמו ולשמה כו' וכשלומד שעות הרבה רצופות יש לו להתבונן בהכנה זו הנ"ל בכל שעה ושעה עכ"פ כי בכל שעה ושעה היא המשכה אחרת מעולמות עליונים להחיות התחתונים והמשכת החיות שבשעה שלפניה חוזרת למקורה [בסוד רצוא ושוב שבס' יצירה] - שם הו"ה ב"ה בי"ב שעות היום וצירופי שם אדני

טובים של - הנבראים התחתונים, - שלמדו וקיימו באותה שעה; כי בכל שעה שולט צירוף אחד מ"ב צירופי שם הו"ה ברוך־הוא בי"ב שעות היום, וצירופי שם אדני בלילה, כנודע. - שבשעות היום שולטים בעולם צירופי שם הו"ה¹⁹, ובלילה - צירופי שם אדני. ומכיון שבכל שעה מאירה חיות אחרת - יש גם לחדש בכל שעה לפחות, את ההכנה והכוונה של "לשמה".

1 וְהֵנָּה, בְּהִכָּנָה זו שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַה', - שְׁהוּא מוֹכֵן, שְׁתוּרָתוֹ וְתַפִּילָתוֹ תַּהֲיִינָה בְּאוֹפֵן שֶׁל מְסִירַת נַפְשׁוֹ לַהֲקַב"ה, כְּמוֹ
2 בְּשֶׁעָה שִׁיְהוּדִי נִפְרָד מִגּוֹפּוֹ, יִתְחַל - לֹמֵר, בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר,
3 "בְּרוּךְ אַתָּה כו'". - בְּרִכּוֹת הַשַּׁחַר הֵן רֹאשִׁיתָהּ שֶׁל עֲבוֹדַת
4 הַתְּפִלָּה, וְכֵן בְּהִכָּנָה זו
5 יִתְחַל לְלַמֵּד שִׁיעוֹר
6 קְבוּעַ מִיָּד אַחֵר הַתְּפִלָּה.
7 - שָׂכָן, הִרִי צִרִיךְ לַחֲיוֹת
8 "מְבִית הַכִּנְסַת לְבִית
9 הַמִּדְרָשׁ", שְׁמִיד אַחֲרֵי
10 הַתְּפִלָּה, עֲלִיו לְלַמֵּד
11 שִׁיעוֹר בְּתוֹרָה - יִתְחַל
12 לְלַמֵּד גַּם שִׁיעוֹר זֶה מִתּוֹךְ
13 הַהִכָּנָה וְהַכּוּנָה לְמִסוֹר
14 אֶת נַפְשׁוֹ בִּכְךָ לַהֲקַב"ה,
15 וְכֵן בְּאַמְצָע הַיּוֹם, קִדְּם
16 שִׁיתְחַל לְלַמֵּד, צִרִיכָהּ
17 - נִדְרָשׁ, הִכָּנָה זו
18 לְפָחוֹת, כְּנֻדָּע שֶׁעֵקֶר
19 הַהִכָּנָה - וְהַכּוּנָה,
20 "לְשִׁמָּה" לְעַכֵּב - בְּאוֹפֵן
21 הַכְרָחִי, וְאִי אִפְשָׁר בְּלַעֲדִי
22 זֹאת, הוּא בְּתַחֲלָת
23 הַלְּמוּד בְּבִינוּנִים, -

24 שְׁבִתְחִילַת הַלְּמוּד יִכוּן שְׁלִימוֹדוֹ יִהְיֶה "לְשִׁמָּה", וְכֵמוֹ כְּגַם
25 וְסִפְרִיתוֹרָה, שְׁצִרִיכִים - לְכַתּוֹב אוֹתָם, "לְשִׁמָּה" - הִרִי זֶה,
26 לְעַכֵּב, - שְׁבִאֵם לֹא נִכְתְּבוּ בְּכוּנָה "לְשִׁמָּה" - הֵם לֹא כְּשֵׁרִים,
27 אֶךְ יִיָּד עִם זֶה - וְדִי שִׁיֵּאֵמֵר - הַכּוֹתֵב, בְּתַחֲלַת הַכְּתִיבָה
28 "הִרִינִי כּוֹתֵב לְשֵׁם קִדְּשַׁת סִפְרִיתוֹרָה", - בְּתַחֲלַת כְּתִיבַת
29 סִפְרִיתוֹרָה, אִי - לֹמֵר בְּתַחֲלַת כְּתִיבַת גַּם, "לְשִׁמָּה" - שֶׁל
30 אִישׁ זֶה, וְ"לְשִׁמָּה" - שֶׁל אִשָּׁה זֶה כו'. - כִּךְ גַּם דִּי לִבְיֻנוֹי

יום שלישי י"ח ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 116, והנה כל כוונתו... עד עמ' נט, וכו' כנ"ל:

ליקוטי אמרים

והנה כל כוונתו במסירת נפשו לה'

ע"י התורה והתפלה להעלות ניצוץ אלהות שבתוכה
כְּנֻתָּו בְּמְסִירַת נַפְשׁוֹ לַה' עַל־יְדֵי תַּהֲוָרָה וְתַפִּילָּה, לְהַעֲלוֹת

63 לַהֲלֹךְ, מִסְבִּיר רַבְּנוּ הַזֶּקֶן,
64 שֶׁעַל אֵף שְׁלִימוֹד הַתּוֹרָה,
65 קִיּוֹם הַמִּצְוֹת וְעֲבוֹדַת
66 הַתְּפִלָּה נַעֲשִׂים אֲצִלוֹ
67 מִתּוֹךְ מְסִירוֹת נַפְשׁוֹ,
68 בְּהַשְׁתַּחֲרָרוֹ מִכָּל עֲנִיֵּי הַגּוֹף וְהִיּוֹתוֹ מִסוֹר וְנִתּוֹן כָּל כּוֹלֹ

3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן לכאורה אפ"ל. אבל אינו דהא באדני יש כ"ד צירופים (נוסף ע"ז ששני ההי"ן דהוי"ן אינן שווין ברוחניותם - שזה נוגע כאן). ולכן נ"ל הפי' - שלא ברור כלל שכל הצירופים מאירים כו', כ"א שמ"ב צירופי כו' מאיר אחד בכל שעה, ועד"ו באד' - וישנם צירופים שלהם - שלא שייכים בכלל לענין השעות. - עד"ז נמצא בתפירות תשי" שהם 12 וכוונתם לייב צירופי אד' (משנת חסידים מס' תיקון תפלין פי"ג) המפורשים שם ואין שייכות לשאר היי"ב. ובע"ח ש' השמות פ"ה ז' דיי"ב צירופים ראשונים דאד' הם בו"א ויי"ב צירופים אחרונים במל"ו".

69 בעבודה זו - תהיה כוונתו
70 במסירות נפש זו (לא לשם
71 החזרת הנפש למקורה,
72 אלא) לגרום נחת רוח
73 להקב"ה. וְהֵנָּה, כָּל
74 כְּנֻתָּו בְּמְסִירַת נַפְשׁוֹ לַה' עַל־יְדֵי תַּהֲוָרָה וְתַפִּילָּה, לְהַעֲלוֹת

כשהכוונה היא לאחד את המקור של נפשות כל ישראל) לא
נדרשת לשם כך אהבה גדולה כל כך, אלא די באהבה מסותרת
שבכל אחד מִישראל כדי לרצות לגרום להקב"ה נחת רוח כזו.
ובלשון ה"תניא": וְהֵנָּה, כְּפִנֵּה זֶה – לגרום להקב"ה נחת רוח על
ידי השבת הנפש שלו
למקורה, היא אִמְתִּית
בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ לְגִמְרִי,
בְּכָל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל,
בְּכָל עַת וּבְכָל שָׁעָה, –
וְהִיא בָּאָה מֵאַהֲבָה
הַמְּבֻעֵית שֶׁהִיא יְרֻשָּׁה
לְנוּ מֵאַבוֹתֵינוּ. – שלא
כמו שהדבר הוא
כשרוצים לגרום נחת רוח

להקב"ה על ידי יחוד מקור כל נפשות ישראל להקב"ה, שרצון
זה, כאמור, אינו בכל ישראל, באמת לאמיתו, אלא ב"קצת"
אמת. ואילו הרצון לגרום נחת רוח להקב"ה על ידי השבת
הנפש שלו למקורה – הוא אכן באמת לאמיתו. רַךְ – אין
להסתפק באהבה הטבעית, אלא שְׁצִירָה לְקִבְעַ עֵתִים
לְהַתְּבֹנֵן בְּגִדְלָתָהּ, לְהַשִּׁיג דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי שְׂכָלֵיָם, – יראה
ואהבה שכליות בגדלות ה' וְכָלִי הָאֵל וְאוֹלֵי וְכוּ', – ועל ידי
כל זאת אולי יגיע גם ליראה ואהבה שכליות, כְּפִנֵּה לְעִיל: –
שלמרות ששוררת בקרב אהבה מסותרת שבכוחה להביאו
ללימוד תורה ולעבודת התפילה באופן של מסירות נפש – בכל
זאת, עליו להשתדל להגיע ליראה ואהבה הבאות על ידי
התעמקותו בגדלות ה'.

נִיצוּץ אֱלֹהוֹת שְׁבִתוּכָה – שבתוך הנפש, לְמִקְוֵוֹ – תִּהְיֶה רַךְ
כְּדִי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יְהִיָּה, – והנחת־רוח היא:
כְּמִשְׁל שְׂמַחַת הַמֶּלֶךְ בְּבֹא אֵלָיו בְּנוֹ יְחִידוֹ, בְּצִאָתוֹ מִן
הַשְּׂכֵנָה וּבֵית הָאֲסוּרִים, כְּפִנֵּה לְעִיל. – בפרק ל"א, שהשבת
הנפש למקורה, על ידי
לימוד תורה ועבודת
התפילה, היא כמשל בן
מלך המשתחרר מבית
הכלא ושב אל אביו
המלך – דבר המביא
לשמחה גדולה ביותר.
שכן, מבחינת הנפש
האלקית, יהודי הוא בן
מלך – "בנים אתם לה"

אלקיים" – ובהיותה בגוף ובנפש הבהמית, שבויה הנפש
האלקית בכלא; וכשהנפש האלקית שבה למקורה, להקב"ה, על
ידי תורה ותפילה, הרי זה שובו של בן המלך (מהכלא) אל אביו
המלך, דבר הגורם למלך שמחה עצומה. ואכן, זו צריכה להיות
כוונתו בשעת לימודו ותפילתו – לגרום בכך שמחה ונחת רוח
להקב"ה. אך, הרי למדנו, שכדי שהעבודה תהיה מתוך רצון
אמיתי להביא נחת רוח להקב"ה בלבד – כמו לרצות את היחוד
של קודשא־ברוך־הוא ושכינתיה – על האדם להיות במדריגה
גבוהה מאד של אהבת ה', מדריגה שרק צדיקים עומדים בה,
ואם כן, כיצד שייך דבר זה לכל אחד מישראל, גם בשאינו
בדרגה של צדיקים? – מסביר רבנו הזקן: כשהנחת־רוח מבוססת
על שובה של הנפש שלו למקורה (ולא כפי שלמדנו לעיל,

יום רביעי י"ט ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' נט, פרק מב והנה במ"ש... עד עמ' 118, והאדם ידע וגו'.

להגיע אליה, על ידי התבוננותו איך הקב"ה "עומד" עליו וכו' –
יובן היטב מה שכתוב בַּמֶּקְרָא על פסוק: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל
מֶה ה' אֱלֹהֶיךָ שֹׂאֵל
מֵעֵמֶךְ כִּי אִם לִירָאָה
אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ" –
שואלת הגמרא: "אִמּוֹ
יִרָאָה מִלְּתָא זּוּמְרָתִי
הִיא? – וכי יראה היא
דבר קטן? שהרי הפסוק
אומר שזאת בלבד (כי
אם)" דורש הקב"ה מכל

אחד מישראל, כאילו הוא דבר קטן וקל. והגמרא עונה: אִמּוֹ,
לְגַבִּי מִשָּׁה מִלְּתָא זּוּמְרָתִי הִיא וְכוּ'. – הן – לגבי משה
(רבנו) נחשבת יראה זו לדבר קטן. משמעות הדברים בפשטות
היא: פסוק זה הרי נאמר לבני ישראל על ידי משה רבנו, ולגבי
משה – יראה היא דבר קטן. דְּלִכְאוּרָה אִינּוּ מוֹכֵן תַּתְּרוּן, –
של הגמרא, שלגבי משה מהווה יראה דבר קטן, דְּהָא "שֹׂאֵל

פֶּרֶק מִב. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שלעבודת ה' יש
צורך גם ביראה; והוסיף, שביכולת כל יהודי להגיע ליראה
הנדרשת ממנו בעבודת
ה', לשם קיומן של מצוות
ה'עשה' ומצוות הלא־
תעשה, זאת, על ידי
התבוננותו שהקב"ה
"עומד" עליו ובוזן כליות
ולב, אם עובדו כראוי. על
ידי התבוננות זו, ימשיך,
את ענין היראה, לכל־

הפחות במוחו ובמחשבתו, וביראה זו יתאפשר לו ללמוד תורה
ולקיים מצוות; יראה זו – אומר רבנו הזקן – נקראת בכלל "יראה"
תתאה", ומשמשת כהקדמה לתורה ולמצוות, שכדי ללמוד
תורה ולקיים מצוות באופן שנקרא "עבודה" – נחוצה יראה זו.
וְהֵנָּה, בְּמֶה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל בְּעֵנֵינוּ יִרָאָה תַתְּאָה, – שהיא
היראה הנדרשת לקיום תורה ומצוות, ואשר כל יהודי יכול

ליקוטי אמרים

באה משורש נמוך יותר - ה"קביעה" אצלו קטנה יותר, ויניקתה
- ולפי יניקת נשמתו, משרש נשמת משה רבנו עליו
השלוש, - אם יניקתו משורש נשמת משה רבנו, גדולה או
פחותה יותר, המשרשת - נשמת משה רבנו, פדעת העליון
שפועש
המציאות, המציאות
במציאות ברוך הוא, -
כמו שאומרים ביחס
ל"נברא", שהקב"ה הוא
ה"בורא" שברא את
ה"נברא", כך אומרים
ביחס ל"נאצל" (על ענין
שם"עולם האצילות")
שהקב"ה האציל אותו,
כלומר, גילה והפריש
אותו. שכן, "אצילות"
פירושה: האצלה והפרשה
מאור אינסוף ברוך הוא,
שהוא - הקב"ה
המאציל, ודעתו אחר, והוא - הקב"ה, המדע בו'. - היודע
והידוע - כפי שנתבאר בפרק ב', ששונה הדבר בהקב"ה מאשר
בבני אדם: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע" - בן אדם, הם שלשה
דברים נפרדים - "מדע" - כוח ההבנה המביא אותו להבין את
הדבר; "יודע" - נפש האדם המבין ויודע על ידי כוח ההבנה;
"ידוע" - הדבר שהוא מבין ויודע; ואילו, הקב"ה "הוא המדע,
הוא היודע והוא הידוע" הוא עצמו, הוא החכמה או הדעת,
הוא עצמו, הוא מי שיודע, והוא עצמו, הוא מה שהוא יודע. כך
- ה"דעת" שלמעלה, היא דבר אחד עם הקב"ה. ובבחינת דעת
זו, מושרשת נשמתו של משה רבנו. ועל ידי שיהודי מקבל את
ענין הדעת מנשמת משה רבנו - "מונח" אצלו אלקות, שיהיה
באפשרותו לדעת ולהרגיש אלקות. וכשיהודי משתמש בכוח
הדעת, לדעת ולהרגיש אלקות - איך הקב"ה עומד עליו ומביט
במעשיו וכו' - קל לו לעורר בקרבו יראה מהקב"ה. ברם, עד
כאן למדנו על מה שכל אחד מישראל מקבל ממשה רבנו,
הרועה שמפרנס וממשיך בחינת הדעת בבני ישראל. להלן
יוסבר, שיש "יתר על כן", ענין נעלה יותר במה שמקבלים
ממשה רבנו, והוא - בחכמים ובמנהיגים שבכל דור, ישנם
"ניצוצין" - ניצוצות - מנשמת משה רבנו ("ניצוצין") הוא הרי חלק
מהשלהבת, לא הארה בלבד שאינה חלק מהמאור. כך -
שהניצוצות מנשמת משה רבנו שנמצאים בחכמי ומנהיגי הדור
- הם חלק מנשמת משה רבנו) וענינם הוא ללמד את העם
"דעת", שידעו גדולת ה', ושידיעה זו תביא אותם לעבוד את
הקב"ה בלב שלם. ובלשון ה"תניא": ועוד זאת יתר על כן, -
יותר מאשר למדנו - ישנו במה שמקבלים מנשמת משה רבנו:
בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משה רבנו עליו
השלוש ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור "עניי
העדה", - מנהיגי העדה. שלכן נקרא חכם בגמרא בשם משה:

1 מעמדו בתיב. - שהרי כתוב "שואל מעמד" - מכל אחד
2 מישראל, ולגבי בני ישראל בכלל, אין ה"יראה" דבר קטן וקל
3 כזה. במה, אפוא, מתרצת הגמרא את השאלה בקבעה שלגבי
4 משה זה דבר קל? - בתשובה יסביר רבנו הזקן להלן, שבמלים
5 "לגבי משה" אין הגמרא
6 מתכוונת שלגבי משה
7 בלבד יראה היא דבר קל,
8 אלא, לגבי ה"משה"
9 שבכל אחד מישראל - מה
10 שמשוה רבנו נותן כוח
11 ודעת לכל אחד מישראל,
12 שיוכל לקשר את דעתו
13 באלקות - ולגבי בחינת
14 "משה" זו, שבכל אחד
15 מישראל, יראה היא אכן
16 דבר קטן; שכן, כשיהודי
17 משתמש בכוח זה של
18 משה הנמצא בקרבו,
19 כלומר, כשהוא מקשר את
20 ה"דעת" שלו באלקות, מהווה אז "יראה", דבר קטן, ועל-ידי-זה
21 קל להגיע ל"יראה". לכן אומרת הגמרא "לגבי משה", למרות
22 שהפסוק אומר "שואל מעמד" - ממך, כי כאן מדובר אודות
23 ה"משה" שישנו "עמך", בכל אחד מישראל. ובלשון התניא:
24 אלא הענין הוא, כי כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה
25 מבחינת משה רבנו עליו השלום, כי הוא - משה רבנו,
26 משרש רועים - שכל אחד מהם מפרנס את בני ישראל
27 בחיות ואלקות מבחינתו הוא: אברהם - מבחינת חסד ואהבה
28 שלו, וכך הלאה, הממשיכים חיות ואלקות לכללות נשמות
29 ישראל, שלכן - הם, נקראים בשם "רועים", - כמו רועה
30 המפרנס את צאנו ובכך מכניס בהם חיות, כך מפרנסים שבעת
31 הרועים את נשמות ישראל בחיות ואלקות. חסידים מספרים,
32 שרבנו הזקן התעכב כאן שבועות רבים וחשב אם לכתוב "חיות
33 אלקות" (כלי ו' החיבור) - שהרועים ממשיכים חיות של אלקות,
34 או "חיות ואלקות" (עם ו' החיבור), שהרועים ממשיכים חיות
35 ואלקות, והחליט לכתוב "חיות ואלקות". "חיות" - היינו אהבת
36 ה' ויראת ה', כי הן מכניסות חיות בקיום התורה והמצוות,
37 ו"אלקות" - ענין הביטול, להיות בטל אל הקב"ה. ו"שבעת
38 הרועים" הם הם שממשיכים "חיות ואלקות" לנשמות ישראל.
39 ומשה רבנו עליו השלום הוא כללות כלם, - משה רבנו
40 כולל את כל הרועים, ונקרא "נביא מנהיג", הרועה
41 הנאמן, דהיינו שממשיך בחינת הדעת לכללות ישראל לידע
42 - שתהיה להם ידיעה והכרה, את ה', - כלומר שהאלקות
43 "תיקלט" ביהודי, שירגיש אלקות, כל אחד בפני השגת
44 נשמתו, - עד כמה ששכלו מבין ומשיג אלקות - "ייקבע"
45 הדברים בקרבו וירגיש אותם, ושרשם למעלה, - ולפי רום
46 שורש נשמתו למעלה; מי שנשמתו באה משורש עליון יותר -
47 "נקבעת" אצלו אלקות בצורה טובה יותר, ואילו מי שנשמתו

1 (הניצוצות ממשה רבנו) - הוא ענין פנימי, השפעה פנימית
 2 בעבודת ה'. אך עקר הדעת - המביאה לעבוד את ה' בלב
 3 שלם ונפש חפצה, אינה הידיעה לבדה, שידעו גדלת ה'
 4 מפי סופרים ומפי ספרים, - ממה שלומדים את עניני גדלות
 5 ה' מפי החכמים
 6 והמנהיגים, הנקראים
 7 "סופרים", וממה שלומדים
 8 בספרים, אלא העקר
 9 הוא להעמיק דעתו -
 10 את ה"דעת" העצמית
 11 שלו, בענינים של גדלת
 12 ה', ולתקע מחשבתו
 13 בענינים של גדלות ה'
 14 בחזק ואמץ הלב והמח, עד
 15 שתהא מחשבתו
 16 מקשרת בה' בקשר
 17 אמין וחזק, כמו שהיא
 18 - המחשבה, מקשרת
 19 בדבר נשמי שרואה
 20 בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כנודע שדעת הוא
 21 קשורה בה' באותה מדה שהיא קשורה בחפץ גשמי אותו הוא
 22 רואה בעיניו, שאז הוא קשור חזק באותו דבר ואינו יכול
 23 להינתק ממנו - כך צריכה מחשבתו להיות קשורה באלקות, על
 24 ידי התעמקות בענין של גדלות ה'. כנודע שדעת הוא לשון
 25 "התקשרות", כמו - שכתוב: "והאדם ידע וגו'". - "דע"
 26 (דעת). במובן של "התקשרות", כלומר: "דעת" משמעה, לדעת
 27 באופן של להיות מקושר; וגם בענין ה"דעת" באלקות, לא די
 28 בידיעת אלקות בלבד - אם כי גם בכך יש משום מצוה: לדעת
 29 גדלות הבורא - אלא נדרשת ההתקשרות באלקות, על ידי
 30 התעמקות ה"דעת" בעניני גדלות ה'.

1 "משה שפיר קאמרת"⁴, מפני שבחכם ובגדול הדור, מלוכש
 2 ניצוץ מנשמתו של משה רבנו - ולא רק בנפש החכמים
 3 מתלבשים ניצוצות ממשה רבנו, אלא גם בגופם⁵. ולכן אומרים
 4 חסידים שאדם אינו מסוגל לרוות את צמאונו מלהסתכל על
 5 רבי, כי גם בגופו של רבי,
 6 מלוכש ניצוץ מנשמת
 7 רבנו. התלבשות זו של
 8 הניצוצות - מביאה את
 9 "חכמי הדור" ו"עניני
 10 העדה": ללמד דעת את
 11 העם, ולידע גדלת ה',
 12 ולעבדו בלב ונפש, -
 13 "דעת" זו וידיעת גדלות
 14 ה', מביאים את האדם,
 15 לעבוד את הקב"ה במלוא
 16 הלב והנשמה - כי
 17 העבודה שכלל - אהבת
 18 ה' ויראת ה' שביהודי,
 19 היא לפי הדעת, -
 20 בהתאם למדת הבנתו וידיעתו את גדלות ה', כמו שכתוב:
 21 "דע את אלהי אביך - ועל-ידיה, ועבדו בלב שלם
 22 ונפש חפצה", - כלומר: ה"עבדו בלב שלם ונפש חפצה"
 23 תלוי ב"דע את אלקי אביך", בידיעת והבנת גדלות ה', דבר זה
 24 לומדים בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממשה
 25 רבנו. ולעתיד - ורק לעתיד לבוא, הוא אומר: "ולא ילמדו
 26 איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו'".
 27 - אומר הקב"ה. כל זה יהיה רק לעתיד לבוא, ואילו כיום
 28 זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות ה', כדי להגיע
 29 על-ידיה לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת
 30 ה'. ענין זה מה שמקבלים ממשה רבנו על ידי חכמי הדור

ליקוטי אמרים

ולעבדו בלב ונפש כי העבודה שכלל היא לפי הדעת
 כמ"ש דע את אלהי אביך ועבדו בלב שלם ונפש
 חפצה ולעתיד הוא אומר ולא ילמדו איש את רעהו
 לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו' אך עיקר
 הדעת אינה הידיעה לבדה שידעו גדלות ה' מפי
 סופרים ומפי ספרים אלא העיקר הוא להעמיק דעתו
 בגדלות ה' ולתקוע מחשבתו בה' בחזק ואומץ הלב
 והמוח עד שתהא מחשבתו מקושרת בה' בקשר
 אמין וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי שרואה
 בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו כנודע שדעת הוא
 לשון התקשרות כמו והאדם ידע וגו'

בהתאם למדת הבנתו וידיעתו את גדלות ה', כמו שכתוב:
 "דע את אלהי אביך - ועל-ידיה, ועבדו בלב שלם
 ונפש חפצה", - כלומר: ה"עבדו בלב שלם ונפש חפצה"
 תלוי ב"דע את אלקי אביך", בידיעת והבנת גדלות ה', דבר זה
 לומדים בני ישראל מחכמי הדור, שיש בהם ניצוצות ממשה
 רבנו. ולעתיד - ורק לעתיד לבוא, הוא אומר: "ולא ילמדו
 איש את רעהו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי וגו'".
 - אומר הקב"ה. כל זה יהיה רק לעתיד לבוא, ואילו כיום
 זקוקים ל"רבי" שילמד לדעת ולהבין גדלות ה', כדי להגיע
 על-ידיה לעבוד את הקב"ה בלב ובנשמה, באהבת ה' וביראת
 ה'. ענין זה מה שמקבלים ממשה רבנו על ידי חכמי הדור

יום חמישי כ' ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 118, וכח זה ומורה זו... עד עמ' 118, כמ"ש שם.

69 ביניקתה - על ידי שהיא מקבלת באופן של יניקה, מנשמת
 70 משה רבנו עליוהשלוש.
 71 - שעל-ידיה מקבלת
 72 הנפש כוח זה ומדה זו,
 73 שתוכל להרגיש אלקות
 74 ולהיות קשורה באלקות,
 75 רק מאחר שנתלכשה
 76 הנפש בגוף, צריכה

ליקוטי אמרים

וכח זה ומדה זו
 לקשר דעתו בה' יש בכל נפש מבית ישראל ביניקתה
 מנשמת משרע"ה רק מאחר שנתלכשה הנפש בגוף
 צריכה ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכופלת.

61 וכן זה ומדה זו לקשר דעתו בה', - שיהיה באפשרותו של
 62 יהודי, לקשר את "דעתו"
 63 בעניני אלקות, שלא זו
 64 בלבד שביין אותם, אלא
 65 שגם ירגיש אלקות, שאז
 66 הוא קשור באלקות - הרי
 67 כוח זה ומדריגה זו, יש
 68 בכל נפש מבית ישראל,

4. שבת קא, ב ועוד. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד יותר בזה - שמדייק הסדר 'בגוף ונפש' - שלא נאמר שההתלבשות בגוף היא לא באופן ישר, כ"א ע"י שמתלבשת מקודם בנפש החכמים, אלא - בלא ממוצע דנפשם, וע"ד ודוגמת שהי' במשה, ניצוץ מרע"ה מלוכש ישר בגוף החכם [ובזה יומתק דקרי ל' משה - גם מצד הגוף]". 6. דברי הימים א כח, ט. 7. ירמ' לא, לג. 8. ראה לעיל בפרק ג.

15 וחומריות הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש, -
 16 שאור הנפש, שהוא יכולת הנפש להבין ולהרגיש אלקות, יוכל
 17 להאיר, כמו שנתבאר לעיל בשם הוהר ד"גופא דלא
 18 סליק ביה נהורא דנשמתא מכמשין ליה, - גוף שלא חודר
 19 בו אור הנשמה - מבטשן
 20 אותו, והינו עלידי
 21 הרהורי תשובה מעמק
 22 הלב, כמו שנתבאר שם
 23 - שעל ידי הרהורי
 24 תשובה מעומק הלב,
 25 מחלישים את חומריות
 26 וגסות הגוף, ואז מוחדר בו
 27 "נהורא דנשמתא" - אור ואש הנשמה. זהו סוג אחד של יגיעה,
 28 הנקרא "יגיעת בשר", המביא להרחקת הפרעות שמצד הגוף.

ליקוטי אמרים

האחת היא יגיעת בשר לבטש את הגוף ולהכניעו שלא יחשיך על אור הנפש כמש"ל בשם הוהר דגופא דלא סליק ביה נהורא דנשמתא מכמשין ליה והיינו על ידי הרהורי תשובה מעומק הלב כמ"ש שם.

1 ליגיעה רבה ועצומה כפולה ומכפלת. - כדי ש"יונח"
 2 אלקות בנפש, ותהיה קשורה באלקות. ואם כי אמנם הכוח לכך
 3 מקבלת הנפש על ידי יניקתה מנשמת משה רבנו (שכן, בלעדי
 4 כוח זה, לא היתה תועלת בשום יגיעה, אף הגדולה ביותר,
 5 שהרי כיצד יכול נברא
 6 להבין ולהרגיש "בורא"?
 7 כיצד יכולה נפש
 8 המלוכשת בגוף, להרגיש
 9 אלקות ולהיות קשורה
 10 באלקות? אף, גם
 11 בשישנם כוח זה ומדה זו,
 12 נדרשת יגיעה עצומה,
 13 כפולה ומכופלת: האחת - היא יגיעת פשר, - יגיעה המסירה
 14 את ההפרעות שמצד הגוף, לבטש את גסות

יום שישי כ"א ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 118, והשנית היא יגיעת... עד עמ' ס, ואוזן שומעת כו'.

57 משך זמן להתבוננות; ויש נפש שפלה בטבעה ותולדתה,
 58 ממקור חצבה ממדרגות תחתונות דעשר ספירות דעשרה,
 59 - שהוא העולם התחתון ביותר, וב"עולם העשיה" עצמו, באה
 60 נפשו, מהמדרגות התחתונות ביותר שבעשר הספירות שבו,
 61 ושלכן נפש זו בטבעה,
 62 היא "נפש שפלה", שענין
 63 אלקי אינו "מונח" בה,
 64 ולא תוכל למצוא
 65 במחשבתה - את
 66 האלהות, כ"א בקשי
 67 ובחזקתו, - לנפש זו
 68 דרושה, יגיעה רבה, כדי
 69 להתעמק במחשבתה
 70 במשך שעה ארוכה,
 71 שתוכל לעורר בקרבה
 72 התגלות של הארה
 73 אלקית, ש"יונח" בה ענין
 74 אלקי, עד כדי כך שתרגיש
 75 בענין האלקי ויעורר בה
 76 יראה מהקב"ה. ובפרט
 77 אם - בנוסף לנחיתותה
 78 של נפש זו בטבעה,
 79 הטמאה בחטאת נעורים, - שאז, קשה לה עוד יותר, להרגיש
 80 אלקות במחשבתה, מפני שהעונות מבדילים כו' [כמו
 81 שכתוב ב'ספר חסידים' סימן לה]. - שהעונות המבדילים
 82 בין יהודי להקב"ה, מפריעים לו להגיע בקלות ליראת ה'.
 83 ומכל-מקום, בקשי ובחזקה, שתתחזק מאד מחשבתו
 84 באמין ויגיעה רבה ועמק גדול, להעמיק בגדלת ה' שעה

29 והשנית - היא יגיעת הנפש, - כדי לגלות כוחות הנפש,
 30 שלא תכבד עליה העבודה ליגע מחשבתה, להעמיק
 31 ולהתבונן בגדלת ה' שעה גדולה רצופה. - שבדרך כלל
 32 קשה מאוד להתעמק שעה ארוכה בענין של אלקות; כי שיעור
 33 שעה זו - הנדרשת
 34 להתעמק בענין אלקי, כדי
 35 לעורר עלידידיזה בקרבו
 36 אהבת ה' או יראת ה',
 37 אינו שווה בכל נפש, -
 38 ישנם כאלה שנדרש מהם
 39 זמן רב יותר, וישנם כאלה
 40 שנדרש מהם זמן פחות
 41 יותר; יש נפש זכה
 42 בטבעה, שמיד
 43 שמתבוננת בגדלת ה' -
 44 יגיע אליה - מיד, היראה
 45 ופחד ה', כמו שכתוב
 46 ב'שלחן ערוך' אר"ח
 47 תיים סימן א';
 48 ב'שיתבונן האדם
 49 שהמלך הגדול מלך
 50 מלכי המלכים הקדוש
 51 ברוך-הוא, אשר מלא כל הארץ כבודו", עומד עליו
 52 ורואה כמעשיו - מיד יגיע אליו היראה כו'. - וכפי
 53 שמסיים שם, שהתבוננות זו תביא לו הכנעה ובושה מהקב"ה.
 54 דבר זה אמור להיות במי ששוכנת בו נפש עדינה, ולכן הוא
 55 אומר: "מיד יגיע אליו היראה" - שבלי כל יגיעה, אלא מיד
 56 יתעורר בו רגש היראה מהקב"ה, מבלי שיצטרך אף להקדיש

44 בְּחִינָה וּמְדֻרָּה שְׁלֹמֶעֱלָה מְהוּמָן, - הרי שלא שייך כלל לומר
45 שבשעה מסויימת אין באפשרותו להגיע אליה, שבשעה
46 מסויימת האוצר לא נמצא - שכן, היא הרי בחינה ומדריגה
47 שלמעלה מן הזמן, והיא הִירָאָה הַמְּבַעֲרֵת הַמְּסַתֶּרֶת
48 הַנּוֹפֶרֶת לְעֵיל. אלא, אם
49 היראה היא טבעית
50 ונמצאת תמיד בקרבו של
51 כל אדם מישראל, לשם
52 מה, איפוא, עליו להזדקק
53 לפעולות שונות של
54 התעמקות ה"דעת"
55 בגדולת ה', כדי להגיע
56 ל"יראה"? - אומר על כך
57 רבנו הזקן להלן, כי מכיוון
58 שיראה זו מוסתרת בלב,
59 ולכן אין בכוחה להשפיע
60 במה שנוגע למעשה
61 בפועל, שימנע מעשיית
62 עבירה - לפיכך זקוק
63 האדם לפעולות שונות,
64 כדי לגלות יראה זו,
65 ושיהיה בכוחה להשפיע
66 בדברים הנוגעים למעשה.
67 ובלשון ה"תניא": רַק
68 שְׂפָרֵי שְׁתָּבֵא - היראה
69 האמורה, לִידֵי מַעֲשֵׂה
70 בְּבְחִינַת יִרְאָת חֹטָא, -

71 שירא לעשות חטא, לְהִיּוֹת "סוֹר מֵרַע" בְּמַעֲשֵׂה דְבוֹר
72 וּמִחֲשָׁבָה - שלא יעשה, לא ידבר ולא יחשוב את מה שאסור,
73 צָרִיךְ לְגַלּוֹתָהּ אֶת הִירָאָה, מִמַּצְפּוֹנֵי בֵּינַת הַלֵּב שְׁלֹמֶעֱלָה
74 מְהוּמָן, לְהַבִּיאָהּ לְבְּחִינַת מַחֲשָׁבָה מִמַּשׁ שְׂבֻמָּה, לְהַעֲמִיק
75 בָּהּ מַחֲשַׁבְתּוֹ מִשָּׁךְ זְמַן מַה מִּמַּשׁ, עַד שֶׁתֵּצֵא פְּעֻלָּתָהּ
76 מִחֶפֶץ אֶל הַפֶּעַל מִמַּשׁ, - שכוח־הפועל שבאותה יראה,
77 שהיתה מקודם רק "בכוח", מוסתרת בנפש - תבוא עתה לידי
78 ביטוי ול"פועל", ולפעול בנפשו ובגופו של האדם; דְּהִינּוּ לְהִיּוֹת
79 "סוֹר מֵרַע וְעֹשֶׂה טוֹב" בְּמִחֲשָׁבָה דְבוֹר וּמַעֲשֵׂה, מִפְּנֵי ה'
80 הַצּוּפָה וּמִכִּיּוֹן וּמִקְשִׁיב וּמִכִּין אֶל כָּל מַעֲשֵׂהוּ,
81 וּבִחוּן כְּלִיּוֹתָיו וְלִבּוֹ, - כלומר: רעיונותיו הפנימיים. ומשום כך,
82 ימנע את עצמו מלעשות עבירה איזו שהיא וישתדל בעשיית
83 טוב. וּבְמֵאֲמָר רַ"ל¹¹: "הַסִּתְּכָל - בעיני השכל, בְּשִׁלְשָׁה
84 דְּבָרִים כּו' - ואין אתה בא לידי עבירה: עֵצָן - של הקב"ה
85 כביכול, רוּאָה וְאֵין שׁוֹמֵעַת כּו'". - ההתבוננות איך הקב"ה
86 רואה ושומע את כל מעשיו - תימנע אותו מלעבור עבירה;

1 גְּדוּלָּה - שעה ארוכה, - כפי שאמר הרבי מוהריי"צ נ"ע באחת
2 משיחותיו, ש"שעה גדולה" משמעה גם: שעה היום ושעה מחר
3 וכך הלאה, שעל ידי שהוא חוזר ומתעמק באותו ענין יום יום,
4 הרי אז - בּוֹדָאי תִּגִּיעַ אֵלָיו עַל-כָּל-פְּנִים הִירָאָה תִּתְּאָה
5 הַנּוֹפֶרֶת לְעֵיל, - מורא
6 מהקב"ה, שימנע אותו
7 מלעשות דבר נגד רצונו
8 של הקב"ה. ועל דבריו¹
9 אלה של רבנו הזקן, שגם
10 נפש שפלה כזו, וגם אם
11 בנוסף לכך עוונותיה²
12 מבדילים בינה לבין
13 הקב"ה - בכל זאת,³
14 בהתאמצות יתירה⁴
15 והתעמקות גדולה בגדלות
16 ה' - תגיע בודאי גם "נפש"⁵
17 שפלה זו ל"יראה תתאדה"⁶
18 על-כל-פנים - מעיר כ"ק⁷
19 אדמו"ר שליט"א: "שמכך"⁸
20 גם מובן, שבודאי תגיע גם
21 - ועוד לפני זה - להסרת⁹
22 ההבדלה מהעונות
23 המבדילים - כלומר:¹⁰
24 לחזור בתשובה¹¹
25 עליהם¹². וּבְמֵוֹ שְׂאֵמָרוֹ
26 רַ"ל¹³: "יִגְעִתִּי וּמִצְאִתִּי
27 - תִּאֱמִין". - יגיעה -

28 עוזרת. ובהסברת הרבי שליט"א, שיגיעה עוזרת לא רק להשגת
29 ענין שלפי ערך היגיעה - כמו השכר שאדם מקבל לפי ערך
30 העבודה שעשה - אלא יגיעה עוזרת, ש"מצאתי": הוא מוצא
31 מציאה, שאיננה כלל לפי ערך היגיעה שיגע בכך. וּבְדִבְתֵּיכִי¹⁴:
32 - וכמו שכתוב לגבי "יראה", שהביקוש והיגיעה ביחס ליראה -
33 מן ההכרח שיעזור: "אִם תִּבְקֶשְׁנָה - את היראה, כְּכֶסֶף
34 וְכַמְטֻמוֹנִים תִּתְּשֶׁנָּה - אִזְ תִּבִּין יִרְאָת ה'", פֶּרוּשׁ בְּרִיךְ
35 שְׁמֵחַפֵּשׁ אָדָם מִטֻּמּוֹן וְאוֹצֵר הַטֻּמּוֹן בְּתַחְתִּיּוֹת הָאָרֶץ,
36 שְׁחוּפֵר אַחֲרָיו בִּיגִיעָה עֲצוּמָה - בהיותו בטוח, שהאוצר
37 טמון באותו מקום - לא יתעייף וימשיך ביגיעתו עד למציאת
38 המטמון, כִּף צָרִיךְ לַחֲפֹר בִּיגִיעָה עֲצוּמָה, לְגַלּוֹת אוֹצֵר שֶׁל
39 יִרְאָת שָׁמַיִם, הַצּוּפִין וּמִסְתֵּר בְּבֵינַת הַלֵּב שֶׁל כָּל אָדָם
40 מִיִּשְׂרָאֵל, - ומכיוון שהאוצר של יראת שמים, נמצא בוודאי
41 בתעלומות הלב היהודי, ב"בינת הלב" - אין לו לאדם מישראל,
42 לחדול ממאמצים בלתי נלאים לחפור ולחפש התגלות האוצר
43 של יראת שמים, שְׁהִיא - "בינת הלב" של אדם מישראל,

11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזהו מה שאדה"ז בשו"ע שלו מדה"ת - שבה הענינים מבוארים - גם בגילוי - כפרטיות ובפניית יותר - מוסיף על הכתוב בש"ע (הנ"ל בתניא, והועתק במהד"ק דשו"ע אדה"ז): 'ואם לא יגיע אליו מיד יעמיק הרבה וכו' וגם ישוב בתשובה שלימה... שהם המונעים מהגיע כו'". 12. מגילה י' ב. 13. משלי ב, דה. 14. אבות ג, א.

יום שבת קודש כ"ב ניסן

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' ס, וגם כי אין לו... עד עמ' 120, כנ"ל פ"כ:

ליקוטי אמרים

וגם כי אין לו דמות הגוף הרי

אדרבה הכל גלוי וידוע לפניו שאת לאין קץ מראיית העין ושמיעת האזן עד"מ רק הוא עד"מ כמו אדם היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל רמ"ח איבריו כמו קור או חום ואפי' חום שבצפרני רגליו עד"מ אם נכוה באור וכן מהותם ועצמותם וכל מה שמתפעל בהם יודע ומרגיש במוחו וכעין ידיעה זו עד"מ יודע הקב"ה כל הנפעל בכל הנבראים עליונים ותחתונים להיות כולם מושפעי' ממנו ית' כמ"ש כי ממך הכל וז"ש וגם כל היצור לא נכחד ממך וכמ"ש הרמב"ם [והסכימו לזה חכמי הקבלה שבידיעת עצמו כביכול יודע כל הנבראים הנמצאים מאמיתת המצאו וכו' רק שמשל זה אינו אלא לשכך את האזן אבל באמת אין המשל דומה לנמשל כלל כי נפש האדם אפי' השכלית

1 וגם כי אין לו - להקב"ה כביכול, דמות הגוף - כיצד,
2 אפוא, שייך הענין של "עין" ו"אזן" למעלה, אברים השייכים
3 לחושי וציורי הגוף? - אלא, הרי אדרבה - אכן, משום כך
4 הכל גלוי וידוע לפניו, בדרך שאת לאין קץ מראית העין
5 ושמיעת האזן על-דרך-
6 משל, - כלומר: בשעה
7 שאומרים שלמעלה לא
8 קיים כלל דמות וציור של
9 "גוף" - הכוונה היא,
10 שלמעלה לא קיימים
11 ההגבלות והחסרונות
12 הנובעים מן הגוף; ולמשל:
13 העין הגשמית מוגבלת
14 לראות דברים גשמיים
15 בלבד, ולא עצמים
16 רוחניים; כוח הראיה של
17 העין, מוגבל בשטח וזקוק
18 לאור וכדומה. באותה
19 מדה ישנם הגבלות
20 וחסרונות גם בחוש
21 השמיעה של האזן
22 הגשמית. ואילו ב"ראיה" של
23 וב"שמיעה" למעלה - לא
24 קיימים כלל כל אותם חסרונות והגבלות שבראיה ובשמיעה
25 הגשמיות - למעלה קיימת רק המעלה והשלימות שבראיה
26 ובשמיעה; שכן, כל דבר של "שלימות" שישנו בנברא - ישנו
27 בודאי בבורא, רק הוא, - ה"ראיה" וה"שמיעה" למעלה, ומה
28 שהכל גלוי וידוע למעלה, הוא על-דרך-משל, כמו אדם
29 היודע ומרגיש בעצמו כל מה שנעשה ונפעל באחד מכל
30 רמ"ח איבריו, כמו קר או חם, - כהשפעתם של קור וחום
31 על כל אחד מאברי גוף האדם, שהוא יודע אותם וחש בהם,
32 ואפילו חם שבצפרני רגליו, על-דרך-משל, אם נכוה
33 באור, - כשאדם נוטל את צפורניו אין הוא חש בכאב כלל,
34 ואילו כשנכוות הצפרניים באש - מרגיש האדם בכאב; וכן
35 מהותם ועצמותם - של האברים עצמם - חש האדם בהם.
36 לפני כן למדנו שאדם יודע ומרגיש בכל המתרחש באבריו,
37 ואילו כאן אנו לומדים שהוא חש את האברים עצמם, וכל
38 מה שמתפעל - ומשתנה, בהם יודע - האדם, ומרגיש
39 במוחו, - הוא אינו צריך להשתמש לשם כך בעיניו ובאזניו,
40 אלא הוא יודע וחש את המתרחש באבריו מעצמו. ובעין
41 ידיעה זו, על-דרך-משל, - בדומה לידעה זו למשל, יודע

42 הקדוש-ברוך-הוא - את כל הנפעל בכל הנבראים, -
43 שבעולמות, עליונים ותחתונים, להיות - מפני שהם כלם
44 מושפעים - מקבלים השפעתם וחיותם, ממנו יתברך, כמו
45 שכתוב: "כי ממך - מהקב"ה, הכל", - הרי, כשם
46 שהמוח - המקור שממנו
47 נמשכת חיות לכל
48 האברים - יודע ומרגיש
49 בכל המתרחש באברים,
50 כך, כביכול, יודע הקב"ה
51 - בהיותו מקור חיותם
52 וקיומם של כל הנבראים
53 - בכל המתרחש בכל
54 הנבראים; וזהו
55 שכתוב: "וגם כל
56 היצור לא נכחד ממך",
57 - מפני שכל היצור הרי
58 נוצר ממך, וכמו שכתב
59 הרמב"ם - על פי
60 חקירה, [והסכימו לזה
61 חכמי הקבלה, כמו
62 שכתב הרמ"ק - רבי
63 משה קרדובר, וכן
64 בפרד"ם] שבידיעת
65 עצמו כביכול - יודע - הקב"ה, כל הנבראים הנמצאים
66 מאמתת המצאו וכו'. - מכיוון שהימצאותם של כל
67 הנבראים באה מאמיתת הימצאו של הקב"ה, לכן יודע הקב"ה,
68 כביכול, את כל הנבראים, על ידי שהוא יודע את עצמו. אך,
69 כשאנו אומרים שהקב"ה יודע את כל הנבראים שהוא מחיה,
70 באותה מדה שנפש האדם יודעת וחשה בנעשה באברים
71 המקבלים חיותם ממנה - יכול להיות מקום לטעות חז', לחשוב
72 שכשם שהנפש לבושה בגוף ומשום כך היא מתפעלת ממקרי
73 הגוף (שכן, "התלבשות" משמעה שהמלוכב מתפעל ממי
74 שהוא מלוכב בו), - אותו דבר, ח"ו, גם למעלה ביחס לחיות
75 האלקית שבנבראים - יוסבר להלן שבנקודה זו אין המשל
76 דומה לנמשל. שכן, החיות האלקית המחיה את העולם - אינה
77 מתפעלת מהעולם, ואין העולם וכל המתרחש בו גורם בה שום
78 שינוי. ובלשון ה"תניא": רק שמשל זה - של הנפש והגוף,
79 אינו אלא לשכך את האזן, - להקל על האזן ועל הרעיון
80 של האדם, "לקלוט", כיצד אפשר לדעת דבר מבלי לראותו
81 בעינים ולשמעו באזנים, אבל באמת אין המשל - של
82 הנפש והגוף, דומה לנמשל - של אלקות ועולם, כלל, כי

15. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) זה כבר נאמר לפני זה. (2) בזה צ"ל ה'ל' נפעל. פי' מתפעל - ראה ע"כ כמה פעמים. לולא דמסתפינא אפ"ל שכאן טה"ד וצ"ל: מהם (וקאי על האדם בכללותו). ואז יתאים למש"כ (רע"ב) שאין המשל דומה כלל. 16. דברי הימים-א כט, יד. 17. במוסף ראש השנה.

באחדותו, אלא, כשם שהיה יחיד ומיוחד לפני שברא את
העולמות, כך הוא יחיד ומיוחד גם אחרי שבראם. וְהִנֵּה, בְּדִי
לְהַשְׁכִּיל זֶה הַיָּמָב בְּשִׁכְלָנוּ, - כיצד אין העולם פועל שינוי
בבורא, כְּכֵן הָאֲרִיכוּ חֲכָמֵי הָאֱמֶת - בעלי תורת הקבלה,
בְּסִפְרֵיהֶם, אֲדָּ כָּל
יִשְׂרָאֵל מְאֲמִינִים בְּנֵי
מְאֲמִינִים - הם מאמינים
בהיותם בניס לאבות
שהאמינו בקב"ה, בְּלִי
שׁוֹם חֲקִירַת שִׁכְלָ
אֲנוּשִׁי, וְאֲמָרִים¹⁹:
"אַתָּה הוּא עַד שֶׁלֹּא
נִבְרָא הָעוֹלָם וְכוּ'", -
"ואתה הוא משנברא
העולם", בלי שום שינוי
כלל, כלומר, יהודים
מאמינים באמונה שלימה, שאין העולם פועל שום שינוי
בבורא, כְּנֻכָּר לְעֵיל פֶּרֶק כ: 36

ליקוטי אמרים

והאלהות היא מתפעלת ממאורעי הגוף וצערו מחמת
התלבשותה ממש בנפש החיונית המלוכשת בגוף
ממש אבל הקב"ה אינו מתפעל ח"ו ממאורעי העולם
ושינויו ולא מהעול' עצמו שכולם אינן פועלים בו שום
שינוי ח"ו והנה כדי להשכיל זה היטב בשכלנו כבר
האריכו חכמי האמת בספריהם אך כל ישראל מאמינים
בני מאמיני' בלי שום חקירת שכל אנושי ואומרי' אתה
הוא עד שלא נברא העולם וכו' כנ"ל פ"כ:

נֶפֶשׁ הָאָדָם, אֶפְלוּ הַשְׁכָּלִית וְהָאֱלֹהִית, הִיא מִתְפַּעֶלֶת
מִמְאֻרְעֵי הַגּוּף וְצִעְרוֹ, מִחֲמַת הַתְּלַבְּשׁוּתָהּ - של הנפש
השכלית והאלקית, מִמֶּשׁ בְּנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית הַמְּלַבֶּשֶׁת בְּגוּף
מִמֶּשׁ, - הנפש החיונית, המחיה את הגוף, מלוכשת ממש
ומאוחדת עם הגוף, ובה
מלוכשת הנפש השכלית
והאלקית. אֲבָל תְּקֻדַּשׁ
בְּרוּךְ־הוּא - כביכול,
אֵינוֹ מִתְפַּעֵל חֲסִינְשָׁלוֹם
מִמְאֻרְעֵי הָעוֹלָם
וְשִׁנּוּיָיו, וְלֹא מִהָעוֹלָם
עַצְמוֹ, - הקב"ה אינו
מתפעל ממצאות (מהות)
ועצמות¹⁸ העולם, ואין
מצאותות זו פועלת שינוי
ח"ו בהקב"ה, שִׁכְלָם -
כל העולמות והאירועים שבהם, אֵינָן פּוֹעֲלִים בּוֹ -
בהקב"ה, שׁוֹם שְׁנוֹי חֲסִינְשָׁלוֹם. - לא בהקב"ה ולא

18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מתאים למש"כ במשל (סע"א). [ההתהוות אינה במשל כלל, כי אין הנפש בוראה הגוף. ולכן לא מדבר בזה גם בהנמשל לשוללן". 19. בחפילת שחרית.

המשך ביאור למס' בכורות ליום רביעי עמ' א

על חמור ולא על סוסים וגמלים. משיבה הגמרא: מי רגלים
דְּסוּסִים וְגַמְלִים לֹא מִיִּפְעִיָּא לָהּ, כי הם ודאי מותרים, משום
דְּלֹא עֲבִירִי - שאינם עכורים אלא צלולים, וְלֹא דְמוֹ לְחֶלֶב
בהמה טמאה שאסור מדין יוצא מן הטמא, כי הם מִיָּא עוֹל
מִיָּא נְפוּק - אותם המים שנכנסו לגופם הם שיצאו. כִּי
קְמִיִּפְעִיָּא לָהּ בְּמֵי רַגְלִים דְּחֶמּוֹר, דְּעֲבִירִי - שהם עכורים,
וְדְמוֹ לְחֶלֶב שְׁאִינוֹ צָלוּל, מֵאָּ, האם כשם שחלב בהמה טמאה
נאסר באכילה, אף הם אסורים באכילה.
וצדדי הספק הם, מי רגלי חמור מְגוּפִיָּה קָא מִיִּפְעִיָּא - מתמצים
מגופו, וְאִסְרִי, משום שנחשבים בִּיּוֹצֵא, אִי דְלִמָּא, גם מי רגלי
חמור מִיָּא עוֹל מִיָּא נְפוּק, ואינם חלק מגופו, וְהֵא דְעֲבִירִי -
ומה שהם עכורים, תְּכִלָּא דְבִישְׁרָא - מחמת חמימות בשרו הוא.
אֲמַר לָהּ רַב שֶׁשֶׁת לִבְנֵי הַיִּשְׁבָּה, תְּנִיתוּהָ - דִּין זֶה לְמַדְנוּ מִמָּה
שְׁשִׁנּוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁהֵיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא טָמֵא, וְהֵיּוֹצֵא מִן הַטָּהוֹר
טָהוֹר, ויש לדייק, ש'שהיוצא מִטָּמֵא' לֹא קָאָמַר, כי אין האיסור
על דבר היוצא מגופו של טמא, אֲלָּא, 'שהיוצא מן

לִי, שְׁמַע מִיָּנָה שאין הולד מותר באכילה עַד שֶׁיִּהְיֶה אָבִיו בְּבֶשֶׁ
וְאָמוֹ בְּבֶשֶׁה.
הגמרא שבה לנידון דלעיל, ומביאה ראיה לפשוט הספק: תָּא
שְׁמַע, שְׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִי, טְמֵא הַנוֹלָד מִטְּהוֹר
טְמֵא, שנאמר (ויקרא יא ד) 'אֵת הַנֶּמֶל וְגו' טְמֵא הוּא לָכֶם, ושוב
נאמר (דברים יד ז) 'אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ אֵת הַנֶּמֶל', וכיון שנכפל
איסורו שְׁנֵי פְעָמִים, למדנו שְׁאֵחֶר נֶמֶל הַנוֹלָד מִן הַנֶּמֶל, וְאֵחֶד
נֶמֶל הַנוֹלָד מִן הַפֶּהָה, שְׁנֵיהֶם טְמֵאִים, וְאוֹלָם אִם רֹאשׁוֹ וְרוֹבּוֹ
של הולד דומה לָאָמוֹ הַטְּהוֹרָה, מוֹתֵר בְּאֲכִילָהּ, שְׁמַע מִיָּנָה
שֶׁלֹּאֲכִילָה נְמִי בְּעֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן רֹאשׁוֹ וְרוֹבּוֹ, שְׁמַע מִיָּנָה - אכן
כך מוכח מבריייתא זו.
שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: שֶׁהֵיּוֹצֵא מִן הַטָּמֵא וְכו'. טמא.
הגמרא דנה אם מי רגלים של חמור אסורים: פְּעוּ מִיָּנָה מֶרֶב
שֶׁשֶׁת, מִי רַגְלִים שֶׁל חֶמּוֹר, מֵהוּ - האם אף מי רגליו אסורים
באכילה.
מבררת הגמרא: וְהִיִּפְעִי לִיָּה דְּסוּסִים וְגַמְלִים - מדוע שאלו רק

יום ראשון

יום רביעי טז ניסן, ב דחהמ"צ, אחד לעומר ה'תש"ג
ליל ב' דחג המצות - קריאת שמע שְׁעַל הַמִּטָּה בְּמוֹרָה בְּכָל יוֹם טוֹב.
שיעורים. חומש: אחרי מות, רביעי עם פירש"י.
תהלים: עט"פב.
תניא: אך אמנם . . . 116 אתה וכה"ג.

גם מי שאין לו אב, ר"ל, אומר לפני מה נשתנה "טאטע איך וועל בא דיר פרעגן פיר קשיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, ר"ל, צ"ל בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

גם מי שאין לו אב, רחמנא לעלן, אומר לפני "מה נשתנה": "אבא, אשאל אותך ארבע קושיות". וסמוכות לזה, שגם מי שאין לו אב ואם, רחמנא לעלן, צריך לומר בברכת המזון: הרחמן הוא יברך את אבי מורי כו' אמי מורתי כו'.

יום שני

יום חמישי יז ניסן, שני לעומר ה'תש"ג
שיעורים. חומש: אחרי מות, חמישי עם פירש"י.
תהלים: פג"פז.
תניא: והנה בהכנה . . . 116 כנודע.
"הרי זה משבח" - "זה" מורה על מדרגה דקדושה, "הנה אלקינו זה" - וכל המרבה כו', "זה" שְׁלוֹ הוּא מְשַׁבַּח.

יום שלישי

יום ששי יח ניסן, שלשה לעומר ה'תש"ג
שיעורים. חומש: אחרי מות, ששי עם פירש"י.
תהלים: פח"פט.
תניא: והנה כל . . . וכו' כנ"ל.
במנחה אין אומרים הודו, אָבֵל אומרים פתח אליהו.
שְׁנַת תר"ח אָמַר ה' צִמַּח צֶדֶק מֵאֵמֶר עַל הַפְּסוּק "אם כֶּסֶף תִּלְוֶה גו'", כֶּסֶף הוּא הַנְּשֻׁמָּה, עַל שֵׁם שֶׁהִיא תְּמִיד בְּכֶסֶף [=בְּגִעָעוּעִים] וְתִשׁוּקָה לַעֲלוֹת לְמַעְלָה, וּכְדֻכָּתִיב "רוּחַ הָאֵדָם הִיא הָעוֹלָה לְמַעְלָה", דָּאָדָם הֵם נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, "אַתֶּם קְרוּיִים אָדָם", וְהַנְּשֻׁמָּה נְתוּנָה בְּהַלּוּאָה לְהָאָדָם, וּכְתִיב "יָמִים יָצְרוּ גו'", דִּישׁ מִסְפָּר קְבוּעַ כו', וְחִסֵּר יוֹמָא תָּדָא - חִסֵּר לְבוּשָׁא תָּדָא [וּכְשֶׁחִסֵּר יוֹם אֶחָד - חִסֵּר לְבוּשׁ אֶחָד].

יום רביעי

שבת יט ניסן, ארבעה לעומר ה'תש"ג
גם בשמחה ובצחלה.
שְׁלוֹם עֲלֵיכֶם, אֵשֶׁת חֵיל, מִזְמוֹר לְדָוִד, דָּא הִיא סְעוּדָתָא, וַיִּתֵּן לָךְ - אומרים בלחש.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שביעי עם פירש"י.
תהלים: צ"צו.
תניא: פרק מב. והנה . . . 118 ידע וגו'.
פעם פִּרְשׁ אֲדֹנִי אָבִי מוֹרֵי וְרַבִּי [הַרְש"ב]: מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה - גְּלוּת שְׁנִמְשַׁל לְלֵילָה - הֵזָה - הָאֲחֵרוֹן - מִכָּל הַלֵּילוֹת - גְּלוּת שְׁקֵדְמוּהוּ.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין - לְשׁוֹן מְרוּק, נִקְיוֹן וְטְהָרָה - אֲפִילוּ פֶּעַם אַחַת - לֹא נִגְמַר הַמְרוּק בָּהֶם, כִּי הָרִי הָיָה אַחֲרֵיהֶם עוֹד גָּלוּת - הַלֵּילָה הָיָה שְׁתֵּי פְעָמִים - מְרוּק גּוֹף וְגִלּוּי הַנֶּפֶשׁ. שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ אוֹ מֶצֶה - הֵינּוּ כִּי גַם אַחֵר הַגָּלוּת, הַעֲבוּדָה הִיא מִצַּד נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, מֶצֶה בְּטוֹל, וּמִצַּד נֶפֶשׁ הַבְּהִמִית, חֲמִץ יִשּׁוּת - הַלֵּילָה הָיָה - אַחֵר גָּלוּת הָאֲחֵרוֹן - בְּלוֹ מֶצֶה - שְׂעֵבֶר רוּחַ הַטְּמָאָה.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יְרָקוֹת - כָּל הַמִּקְנָא פָּנִיו מוֹרִיקוֹת, וּבְכָל הַגָּלוּת הַרְבֵּה בַּחֲנִינֹת בַּקְּנָאָה: קְנָאֵת סוּפְרִים וְהִדּוּמָה - הַלֵּילָה הָיָה - אַחֵר גָּלוּת הָאֲחֵרוֹן - בְּלוֹ מְרוּר - קְנָאָה הַיּוֹתֵר גְּדוּלָּה, עַל-דֶּרֶךְ מֵאֲמֵר רז"ל כָּל צָדִיק נִכְוָה מִחֲפָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ.

שְׁבָכַל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין בֵּין מְסֻבִּין - כָּל הַגְּלוּיִים שְׁעַל-יְדֵי הַגָּלוּת - אוֹכְלִין - בַּחֲנִינֹת הַתַּעֲנוּג, וַיֵּשׁ הַתַּפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וְהַתַּעֲנוּג הַעֲצָמִי, וַיֵּשׁ מִי שֶׁמִּגִּיעַ בַּעֲבוּדָתוֹ לַהֲתַפְשֻׁטוֹת הַתַּעֲנוּג וַיֵּשׁ לַתַּעֲנוּג הַעֲצָמִי - הַלֵּילָה הָיָה - אַחֵר גָּלוּת הָאֲחֵרוֹן - בְּלוֹ מְסֻבִּין - שְׁכָל יִשְׂרָאֵל יִגִּיעוּ לַבְּחִינֹת תַּעֲנוּג הַעֲצָמִי.

יום חמישי

יום ראשון

כ ניסן, חמשה לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, פ' ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צז"ק.
תניא: וכו' . . . 118 כמ"ש שם.

פֶּעַם נִכְנַס כ"ק ה'ר' חַיִּים אַבְרָהָם (בֶּן רַבִּינוּ הִזְקֵן) אֶל אֲדָמוֹר הָאֲמִצְעִי בַּחַג הַפֶּסַח לֵאמֹר גּוֹט יוֹם טוֹב. וְסִיפֵר אֵז - הִרְחָא - שְׂרַבְנֵנוּ הִזְקֵן אָמַר: פֶּסַח דֹּאֲרָף אֵינְעֵר דְּעָם אֲנִידַעֲרֵעַן נִיט מַכְבֵּד זֵיין בֹּאכִילָה וְשִׁתִּי, אָבַעֲר נַעֲמֵעַן אֵלִיין מַעַג מַעַן.

פֶּעַם נִכְנַס כְּבוֹד קִדְשֵׁת הָרַב חַיִּים אַבְרָהָם (בֶּן רַבְנֵנוּ הִזְקֵן) אֶל אֲדָמוֹר הָאֲמִצְעִי בַּחַג הַפֶּסַח לֵאמֹר גּוֹט יוֹם טוֹב [=חַג שְׁמִחָה]. וְסִיפֵר אֵז - הָרַב חַיִּים אַבְרָהָם - שְׂרַבְנֵנוּ הִזְקֵן אָמַר: בְּפֶסַח אֵין לֵאחֹד לְכַבֵּד אֶת זִוְלָתוֹ בֹּאכִילָה וְשִׁתִּיה, אֵין לְקַחַת לְבַד מִתֵּר.

יום שישי

יום שני

כא ניסן, שביעי של פסח, ששה לעומר

ה'תש"ג

בַּעֲת קְרִיאַת הַשִּׁירָה - עוֹמְדִים.
שיעורים. חומש: אחרי מות, שני עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: והשנית . . . ס שומעת כו'.

אֵין לִיּוֹבֵאוּיטש פֿלַעגט מַעַן זֵיין אוֹיף שש"פ - אוֹיךְ שְׁבֻעוֹת און הוֹשַׁענָא רַבָּה. אַז אֵיךְ בֵּין אֵלֶּט גַּעוּוֹעַן נִיין יֵאָהֵר הָאָב אֵיךְ זֵיךְ שׁוֹיֵן נִיט גַּעֲלִיגט שְׁלֶאפֶּען שש"פ - מ'דֹּאֲרָף לַעֲרַנֵּעַן א גִּאנְצֵעַ נֶאכְט.

בְּלִיּוֹבֵאוּיטש הָיוּ נַעֲוָרִים בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח - גַּם בְּשַׁבְּעוֹת וְהוֹשַׁענָא רַבָּה. כְּשֶׁהֵייתִי בֶּן תֶּשַׁע שָׁנִים, כְּכֹר לֹא שְׁכַבְתִּי לִישֹׁן בְּשַׁבְּעֵי שֶׁל פֶּסַח - יֵשׁ לְלַמֵּד לִילָה שְׁלֵמָה.

שבת
קודש

יום שלישי כב ניסן, אחרון של פסח [בחול], שבעה לעומר ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אחרי מות, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קודקו.

תניא: וגם . . . 120 כ"ל פ"ב.

ביום מהדרים: לקדש, אחר כך מתפללים תפלת המנחה, ואחריה סעדת יום טוב.
הבעש"ט היה אוכל ג' סעודות באחש"פ.

סעודת אחרון של פסח היתה נקראת – אצל הבעש"ט – משיח'ס סעודה. אחש"פ
איז משיח'ס סעודה, ווייל אחש"פ איז מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחה"פ בהיכל
הלימוד והי' אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחש"פ אכל אאמו"ר ביחד עם
התלמידים, וציווה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: דאס איז סעודת משיח.

הבעל-שם טוב היה אוכל ג' סעודות באחרון-של-פסח.

סעודת אחרון-של-פסח היתה נקראת – אצל הבעל-שם טוב – "סעודת משיח". "סעודת
משיח" היא באחרון-של-פסח, כי באחרון-של-פסח מאיר גילוי הארת המשיח.

בשנת תרס"ו התחיל הסדר, אשר תלמידי תומכי תמימים יאכלו יחד בחג הפסח בהיכל
הלמוד. והיה אז ש"י תלמידים וח"י שלחנות. סעודת אחרון-של-פסח אכל אדני אבי מורי ורבי
[הרש"ב] ביחד עם התלמידים, וצוה לתת לכל תלמיד ד' כוסות. ואמר אז: זוהי סעודת משיח.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' א

הגמרא מבארת מה בא לרבות הכלל של 'היוצא מן הטמא טמא
והיוצא מן הטמא טמא'. שואלת הגמרא: למה לי למיתני –
לצורך מה שבה המשנה וכתבה את הכלל "שהיוצא מן הטמא
טמא, והיוצא מן הטמא טמא", והרי אין בו תוספת על מה
ששנינו לגבי ולד הנולד מבהמה טמאה או טהורה.
משיבה הגמרא: אין בכלל זה תוספת חידוש, אלא סימנא
בעלמא הוא, דלא תיחלף לך – שלא תחליף בין דיני המשנה,
דלא תימא ויל בתריה דידיה – שלא תאמר שיש ללכת אחר
צורת הולד, והוא – ובהמה טמאה שילדה טהור, ולדה טהור
מעליא – גמור הוא, והוא – ובהמה טהורה שילדה טמא, ולדה
טמא מעליא הוא, אלא, לעולם ויל בתי אימיה – לך אחר
אמו, ואם היא טהורה אף ולדה טהור, ואם היא טמאה אף ולדה
טמא.

דנה הגמרא: מנא הני מילי שמין הולד נקבע לפי אמו. משיבה
הגמרא: דתני רבנן, נאמר (ויקרא יא ד) 'אף את זה לא תאכלו
ממעלי הנדה וממפריסי הפרסה', את הגמל כי מעלה גרה הוא
ופרסה איננו מפריס טמא הוא לכס', ולשון הפסוק תמוה, כי
בתחילתו משמע שכונתו לאסור אפילו בהמות שהם גם מפריסי
פרסה וגם מעלי גרה, ואחר כך פירט הכתוב שהאסור הוא רק
על בהמות שהם מעלות גרה ואינם מפריסות פרסה, ובהכרח
שיש לך מין בהמה שיש לו את כל סימני הטהרה, שהוא גם
מעלה גרה וגם מפריס פרסה, ומכל מקום אי אתה אוכלו,
ואיזה זה, זה ולד שצורתו כמין טהור, שגולד מן בהמה ממין
הטמא.

דנה הברייתא: או אינו – ואולי אין כוונת הכתוב אלא לאסור
ולד שצורתו כצורת מין טמא, הנולד מן בהמה ממין הטהור,
ומא' – ולפי זה מה ביאור התיבות 'ממעלי הנדה וממפריסי
הפרסה',

ששנינו בברייתא, למאי קתני לה – לענין מה נקטו התנא, אם
לפטורא – ללמדנו שאם אין לסוס הנולד מקצת סימנין, שפטור
מבכורה, פשיטא שפטור, השתא ומה פרה שילדה מין חמור,
דאידי ואידי – האם והולד, בני מיקדש בבכורה נינהו, אמרת
שרק אם יש בו מקצת סימנין, אין – חייב בבכורה, ואי לא,
לא חמור שילדה מין סוס, שהאם ממין הראוי לקדושת בכורה,
והולד ממין שאין בו קדושת בכורה, מיפציא – וכי צריך
להשמיענו שפטור. אלא בהכרח שנקטו התנא לחייבו באופן
שיש בו מקצת סימנין, ונפשטו שני הספיקות הראשונים.
דוחה הגמרא: לעולם נקטו התנא לפטור באופן שאין בו מקצת
סימנין, ועל שאלת הגמרא 'שמיטא' יש להשיב, איצטריך –
הוצרכה הברייתא לומר שגם חמור שילדה סוס פטור מבכורה,
כי סלקא דעתך לומר, שרק התם בפרה שילדה חמור, הדין
הוא שאין הולד חייב בבכורה, כיון שיש שינוי בין האם לולד,
דיש לה לאם הפרה קרנים, והא – ולולד החמור אין לה
קרנים, ועוד, כי הא – האם, פרוסותיה קדוקות ו-מחולקות,
כדרך הבהמות הטהורות, והא – והולד פרוסותיה קלושות
ו-מחוברות, כדרך הבהמות הטמאות, ולכן אינו חייב בבכורה.
אבל הכא בחמור שילדה סוס, כיון שהאם והולד שוים, דאידי
ואידי – האם והולד אין לה קרנים, ואידי ואידי פרוסותיה
קלושות, אימא – היה מקום לומר, שגם הולד הוא מין אמו
שהיא חמור, ומה שיש לו מראה סוס, יתכן כי חמור אדום
בעלמא הוא, קמשמע לן הברייתא שגם חמור שילדה סוס,
הולד נחשב סוס, ופטור מבכורה.

ונמצא שלא נפשט אלא הספק הראשון, שפרה שילדה חמור,
יש לולד מקצת סימנים שהוא בכורה בהמה טהורה, אבל דין
חמור שילדה סוס, ודין פרה שילדה סוס שנאמר בספק.
שנינו במשנה: ומה הן באכילה בו, שהיוצא מן הטמא טמא
והיוצא מן הטמא טהור.

טומאת משקין בכלי חרס מאחוריו יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

תוכו" - אף כלי שטף אם נטמא תוכו נטמא גבו, ואם נטמא גבו לא נטמא תוכו. ומשמע שהן כלי שטף והן כלי חרס, אם נגעה טומאה בגב הכלי נטמא גבו ולא נטמא תוכו.

ודוחה ראייה זו כי יש לומר שהלשון 'נטמא גבו' נאמר רק בכלי שטף אבל כלי חרס אינו נטמא מגבו, והגמרא משווה כלי שטף לכלי חרס לא לומר ששוים בכל, אלא שכמו שבכלי חרס דין גבו שונה מדין תוכו (בגבו אינו נטמא כלל, ובתוכו נטמא כל הכלי), כך בכלי שטף דין גבו שונה מתוכו (נגעה טומאה בגב הכלי - נטמא בגבו ולא בתוכו, נגעה בתוכו - נטמא כולו).

וה'כסף משנה' (הל' שאר אבה"ט שם) מיישב את הרמב"ם כי פשוט לשון הגמרא מורה שכלי חרס וכלי שטף שווים בכל, ובשניהם אם נגעה טומאה בגבו נטמא גבו ולא תוכו.

ואת קושיית הראב"ד - איך יתכן שטומאת משקין מדרבנן חמורה מטומאה דאורייתא - מתרץ ה'כסף משנה': חכמים החמירו במשקין יותר מטומאת הזב, כיון שעלולים לקבל טומאה בקלות יתר כי אינם צריכים 'הכשר' (רש"י שבת יד, ב ד"ה גזרה) וכמו שגזרו על המשקין מטעם זה להיות 'ראשון לטומאה' (אפילו אם נטמא ב'ראשון' ומן התורה הם 'שניים').

הלכות כלים פרק יג, הלכה ד: כְּלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּגְעוּ מִשְׁקִין טָמֵאין בְּאַחֲרָיו בְּלִבְדָּה, נִטְמָאין אַחֲרָיו כְּשֶׁאֵדָר כָּל הַכֵּלִים. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁתָּהּ לֹא תוֹךְ; אֲבָל אִם אֵין לֹא תוֹךְ, וְנִגְעוּ בּוֹ מִשְׁקִין טָמֵאין - תָּרִי זֶה מְהֵרָה.

כלי חרס אינו מקבל טומאה אלא מתוכו, ואם נגעה טומאה בגבו (אחוריו) אינו נטמא (לעיל ה"א) אך בטומאת משקין (שהיא מדרבנן, סובר הרמב"ם שנטמא מגבו, וכתב בה' שאר אבות הטומאות (פ"ז ה"ג) "כשגזרו על המשקין שיטמאו את הכלים (שהרי מן התורה משקין שהם ראשון לטומאה אינם מטמאים אדם וכלים)... אם נגעו משקין טמאין באחורי הכלי... נטמאו אחוריו בלבד".

אך הראב"ד (הל' שאר אבה"ט שם) השיג וכתב: "אין השכל נותן שיעשו משקין מה שאין המת והשרץ עושים". כלומר, אם מת ושרץ שטומאתם מן התורה אינם מטמאים כלי חרס מגבו, לא יתכן שטומאת משקין שהיא מדרבנן תטמא כלי חרס מגבו.

והוסיף הראב"ד: הרמב"ם למד כך מדברי הגמרא (בכורות לה, א) המשווה כלי שטף (מתכת ועץ) לכלי חרס וכשם שכלי חרס אם נטמא תוכו נטמא גבו, אבל "אם נטמא גבו לא נטמא

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ט 'חיבור' לטומאה

כלים אלו הם 'חיבור' לטומאה מדברי סופרים וכיון שספיקא דרבנן לקולא, צריך היה לפסוק כרבי שמעון, שאינו חיבור לטומאה?

ומתרג' ה'שושנים לדוד' (כלים שם): כיון שלדעת רבי מאיר זוהי גזירה דרבנן הלכה כמותו, כי "הלכה כרבי מאיר בגזירותיו", "בדבר שהוא מחמיר על דברי תורה באיסור והיתר" (כתובות נו, א. ורש"י שם).

וה'שפת אמת' (שבת שם, ד"ה מאן תנא) מיישב: בדין 'חיבור לטומאה' בכלים המחוברים אמר רבא שמדין תורה רק 'בשעת מלאכה' (בעת השימוש בכלים) הרי זה חיבור ו"אם נטמא זה - טמא זה", וגזרו רבנן על טומאה זו גם שלא בשעת מלאכה, וזהו לדעת רבי מאיר אבל לדעת רבי שמעון אף 'בשעת מלאכה' אינו חיבור, ונמצא שמחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון היא גם בדאורייתא. וכיון שהלכה כדברי המחמיר בספק דאורייתא ובשעת מלאכה יש לפסוק כרבי מאיר כי חיבורו מדין תורה, ממילא ישנה הגזירה שגזרו חכמים על טומאה שלא בשעת מלאכה.

הלכות כלים פרק יז, הלכה ה: בֵּית הַפֶּךָ וּבֵית הַתְּבַלִּין וּבֵית הַנֵּר שֶׁבִּכְיֶירָה - אִם נִטְמָא בְּכִיֶּירָה בְּמִנְעָה, נִטְמָאין כָּלָן; וְאִם נִטְמָא בְּאֹיִר, לֹא נִטְמָאין, לְפִי שֶׁאֵין חֵבֶר לָהּ אֶלָּא מִדְּבַר סוֹפְרִים.

כתב ה'כסף משנה':

לדעת רבי מאיר כלים אלו - בית הפך (לשמן), בית התבלין ובית הנר - אף שלא תמיד נחוצים לשימוש הכירה, נחשבים כמחוברים לכירה, ואם נגעה טומאה בכירה נטמא גם הם, ולדעת רבי שמעון כלים אלו אינם 'חיבור' לטומאה (שבת מה, ב. כלים פ"ה מ"ג). ופסק הרמב"ם כרבי מאיר על-פי הגמרא (שם) ש'סתם משנה' (עוקצין פ"ב מ"ו) כרבי מאיר, ושנינו: "שלל של כובסין... חיבור לטומאה", היינו, בגדים קטנים שנתפרו עם גדולים כדי שלא יאבדו בכביסה, נטמא אחד מהם נטמאו כולם, ואף שכל בגד שימוש פני עצמו, התפירה נחשבת 'חיבור' לטומאה, והוא הדין בכלים המחוברים לכירה שזהו 'חיבור' לטומאה.

ועוד כתב ה'כסף משנה' (רע"ק איגור כלים שם, בשם הפר"ח): כיון שרבי מאיר מחמיר, פסק הרמב"ם כמותו. והקשו עליו: הרי

מדוע אין המים בכלי נקוב מכשירים את הזרעים? יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

נחלקו תנאים (שבת צה, א"ב) בדין 'עציץ נקוב': חכמים אומרים שהתולש בשבת צמח הגדל בעציץ נקוב חייב, כי נחשב כמחובר לקרקע. ורבי שמעון פוטר, כי לדעתו צמח בעציץ, אפילו נקוב, אינו כמחובר לקרקע. אך לענין הכשר

הלכות כלים פרק יט, הלכה ב: חֶמֶשׁ מְדוּת בְּכֵלִי חֶרֶשׁ... נִקֵּב בְּשֶׁרֶשׁ קָמָן (נכוחב שורש קטן, והוא גדול מ'כונס משקה' וקטן מ'מוציא זית'). אֵין חֵמִים שֶׁתּוֹכּוֹ מְכַשְּׁרִין אֶת הַזֵּרְעִים, וְהָרִי הֵן בְּמֵי שֶׁאֵין בְּכֵלִי.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קה

בטל ממנו שם 'כלי' ואין הצמח הגדול בו נחשב מחובר לקרקע (ולכן החולש בשבת מעציץ זה פטור) אבל להכשר זרעים ריבתה התורה שגם אם שם 'כלי' עליו אין הזרעים מוכשרים לקבל טומאה כיון שמחוברים חיבור כל שהוא לקרקע. ואילו לדעת חכמים עציץ נקוב 'כשורש קטן' בטל ממנו שם 'כלי' והצמח שבו מחובר לקרקע (ולכן החולש ממנו בשבת חייב).

ולכן, הדין האמור בגמרא שכלי חרס שניקב 'כשורש קטן' אין הזרעים שבו מוכשרים לטומאה משום שבטל מתורת 'כלי', זהו רק לדעת חכמים, כי לדעת רבי שמעון שם 'כלי' עליו אלא שריבתה תורה להכשר זרעים שהצמח נחשב מחובר לקרקע אף שהעציץ שם 'כלי' עליו.

וגם הרמב"ם, בהביאו כאן הלכה זו שכלי חרס שניקב 'כשורש קטן' המים שבתוכו מכשרים את הזרעים, כתב "והרי הן כמי שאינן בכלי", שהתבטל ממנו שם 'כלי', ולכן המים כמחוברים לקרקע, וזהו לשיטת חכמים וכפירוש רש"י.

זרעים לקבל טומאה [שהוא רק בזרעים תלושים ובמשקה תלוש], מודה רבי שמעון שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע, כי "לענין טומאה ריבתה תורה טהרתו", היינו, ייתור הלשון בפסוק ("על כל זרע זרוע אשר יזרע") מלמד שרק התלוש לגמרי מוכשר לטומאה.

וממשיכה הגמרא: כלי חרס ש'ניקב כשורש קטן טהור מלהכשיר בו זרעים". ופירש רש"י (ד"ה טהור) שהזרעים שבעציץ אינם מוכשרים לקבל טומאה (וכן המים שבתוכו אינם מכשרים) לדעת חכמים שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע.

והקשה המהרש"א (שבת שם): מדוע כתב רש"י שנקב 'כשורש קטן' אינו מכשיר לטומאה רק לדעת חכמים, והרי לענין הכשר זרעים מודה רבי שמעון שעציץ נקוב נחשב כמחובר לקרקע?

ומבאר ה'אפיקי ים' (ח"ב סי' מג):

לדעת רבי שמעון, אם הנקב בעציץ הוא כ'שורש קטן' לא

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

בגד מנוקב

שלמדו שדווקא בגד מנוקב של אשה אינו בגד, מה שאין כן בגד של איש (תפארת ישראל כלים שם).

ולכאורה יש להוכיח כן מדברי הרמב"ם, שהרי לעיל (ה"ב) כתב שאף בגדים דקים ביותר עד שהבשר נראה תחתיהם – אם יש בהם שלושה על שלושה טפחים מקבלים טומאה, וכן כתב בהלכות דעות (פ"ה ה"ט) שתלמיד חכם צריך להקפיד שלא יהיה בשרו נראה מתחת בגדיו, ומשמע שלשאר בני אדם הרי זה בגד ראוי! אלא שבגד מנוקב אינו מקבל טומאה רק בבגדי נשים.

אך למעשה מדברי הרמב"ם לא נראה כן, שהרי כתב "חלוק העשוי כסבכה" ולא חילק בין של איש או של אשה, ואין זה דומה לבגדים הדקים שאין בהם נקבים אלא שמחמת דקותם נראה הבשר מתוכם במעומעם ונחשבים בגד ומקבלים טומאה, אך חלוק שיש בו נקבים שהבשר נראה מבעדם בבירור, אינו נחשב בגד ואינו מקבל טומאה.

(לחודות נתן ב. סי' א')

הלכות כלים פרק כב, הלכה ט: חלוק שְׂהוּא עָשׂוּי כְּסִבְכָּה... אִינוּ מְקַבְּלִים טֹמְאָה.

בגד שיש בו נקבים גדולים והבשר נראה בעדם ואינו ראוי ללבישה לאדם רגיל, אינו נחשב בגד ואינו מקבל טומאה. ומכאן יש ללמוד שגם שאר דינים התלויים בבגד אינם חלים בו. אמנם, ה'חתם סופר' (ש"ת ח"ו סי' ב) כתב שמותר להתפלל ולהזכיר שם שמים בכובע העשוי נקבים נקבים אע"פ שהפרוץ בו מרובה על העומד, אך אין הנידון דומה, כי להזכרת שם שמים אין צורך ב'בגד' דווקא ואפילו הנחת יד אדם על ראש חברו מועילה אף שבוודאי היד איננה בגד, אך דין התלוי בבגד אינו מתקיים בבגד מנוקב.

ולפי זה, בגד נקוב אינו חייב בציצית, החלה דווקא על בגד ("ונתנו על כנפי בגדיהם").

אך במקור הדין במשנה (כלים פכ"ח, מ"ט) נאמר: "חלוק של יוצאת חוץ (אשה וזונה) העשוי כסבכה טהור". ומכך שלא נאמר בפשטות "חלוק העשוי כסבכה" אלא "חלוק של יוצאת" יש

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

משכב הגזול ומשכב השאול

רבינו היא כסברת רש"י, ו"לא מיעט הכתוב אלא דוקא בגזול.. אבל היכא דלא גנבו, אז מטמא אף שאינם שלו", כפי שמוכח ממקור הלימוד בתורת כהנים "משכבו ולא הגזול" – "ולא אמר סתם משכבו ולא משכב שאינו שלו".

ויש להבין (ראה משנה אחרונה, כלים פכ"ב מ"ד), מדוע באמת נתמעט רק משכב הגזול, ולא משכב השאול, כפי שמצינו בנוגע ללולב שצריך להיות: "ולקחתם לכם.. משלכם – להוציא את השאול ואת הגזול" (שו"ע אדה"ז סי' תרמ"ט א)?

וה'משנה למלך' ביאר שבמשכב השאול "אין אדם מקפיד על דריסת כלי וחישיב כשלו", מה שאין כן כשנגזל ממנו הרי הוא מקפיד, ואין זה של הגזול. ועדיין לא מובן "מה ענין הקפידא לכאן" – הרי גם אם הבעלים אינו מקפיד על

הלכות כלים פרק כד, הלכה ז: אִין אָדָם מְטַמֵּא בְּמִדְרָם מִשְׁכָּב אוּ מִרְכָּב שְׂאִינוּ שְׁלוֹ, שְׁנֵאמְרִי: "וְהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּבוֹ". גִּזְלֵ מִשְׁכָּב וְדָרְסוּ עָלָיו בְּלֹא הִנָּיְעָ, הֵרִי זֶה טָהוֹר.

ברין זה נחלקו רש"י ותוספות (בבא קמא סו, ב). לדעת רש"י (ד"ה משכבו), מהפסוק 'איש אשר יגע' למדו 'גזירת הכתוב להוציא את המשכב הגזול', שאין הגזול מטמא את המשכב במדרס. ולדעת התוספות אפשר לטמא גם "משכב ומושב שאינו שלו", וכוונת הפסוק היא רק למעט גזל עורות שצריך לייחדם במחשבה למשכב, וכאן תועיל רק מחשבתו של בעל הבית ולא של הגזול.

וכתב ה'משנה למלך' שמלשון הרמב"ם כאן, "אין אדם מטמא במדרס משכב או מושב שאינו שלו" מובן ש"סברת

השימוש, עדיין אין זה משכב של השואל ואינו אמור לטמא כי התורה מיעטה (כמו בלולב)!

ומבאר ה'משנה אחרונה' על פי ההלכה שהזב מטמא במדרס רק כלי המיוחד למשכב, אבל כלי שאינו מיוחד לשכיבה, אינו נטמא "שהרי אומרים לו [לזב] עמוד ונעשה מלאכתנו" (הל' מטמאי משכב ומושב פ"ו ה"ח). ואם כן יש לומר

שדרשת חז"ל 'משכבו' – ולא הגזול' באה למעט רק משכב הגזול, כאשר המשכב עצמו מיוחד לשכיבה, אלא כיון שהבעלים מקפידים על דריסת הזב וכאילו "אומרים לו עמוד...", אינו נטמא. אבל במשכב השואל שאין הבעלים מקפידים על דריסת הכלי ונמצא שאין הבעלים "אומרים לו עמוד..." – מטמא.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט תוך הכלי ואחוריו' לענין טומאה

המשניות כלים שם) מפרש את המחלוקת בנפלו משקים טמאים על אחורי כלים אלו, שלדעת רבי מאיר נטמאו אחוריו ותוכו לא נטמא, הן מה שבתוכו והן הכלי עצמו וצריך להטביל רק את אחוריו, לדעת רבי יהודה נטמא כל הכלי וכל מה שבתוכו, ואילו רבי שמעון מכריע ביניהם – מה שבתוך הכלי לא נטמא (כרבי מאיר) והכלי עצמו נטמא כולו (כרבי יהודה). ומסיים הרמב"ם – "הלכה כרבי יהודה". ואם כן סובר הרמב"ם שגם מה שבתוך הכלי נטמא, והרי זו דעת יחיד נגד דעת רבי מאיר ורבי שמעון!

ומיישב:

כלל הוא "כל מקום שאתה מוצא שנים חלוקים ואחד מכריע – הלכה כדברי המכריע" (שבת לט, ב) אך אמרו בגמרא (פסחים כא, א): "אין הכרעת שלישית מכרעת". ופירש הר"ח (בשם רב האי גאון) שהכרעה היא כאשר שנים חלוקים והשלישי מכריע כאחד מהם "שנמצאו שנים ואחד מכריע והלכה כרבים, אבל בזמן שאומר חצי כדברי זה וחצי כדברי זה – אין זה מכריע אלא דעה שלישית". ובענייננו, הרי דעת רבי שמעון היא דעה שלישית, ומחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה היא מחלוקת יחיד ויחיד, ובמחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה – הלכה כרבי יהודה (עירובין מו, ב).

הלכות כלים פרק כח, הלכה ג: וכן מדידת יין ושמן... אין לתן אחרונים ותוך; אלא אם נפלו משקין על מקצתו, נטמאו כלן כמו הנגדים.

שנינו (כלים כה, א) "מדות יין ושמן... ומשמרת של יין – יש להן אחוריים ותוך, דברי רבי מאיר". כלומר, נגעו משקים טמאים בתוך הכלי – נטמא כולו, אבל אם נגעו באחוריו – אחוריו טמאים ותוכו טהור. ורבי יהודה אומר אין להם 'אחוריים' ותוך, ומשקים טמאים שנגעו בכל מקום בכלי – נטמא הכלי כולו. ולדעת רבי שמעון, נגעו משקים טמאים באחורי הכלי – מה שבתוך הכלי – טהור (כרבי מאיר) אבל הכלי עצמו – טמא.

והקשה הראב"ד: מדוע פסק הרמב"ם כרבי יהודה שכלים אלו אין להם אחוריים ותוך, הרי רבי מאיר ורבי שמעון סוברים שיש להם אחוריים ותוך, ויחיד ורבים הלכה כרבים (ברכות ט, א)?

ומבאר ה'כסף משנה': דברי הרמב"ם שכלים אלו אין להם 'אחוריים' ותוך, ואם נפלו משקים על מקצתם נטמאו כולם, הם לענין טומאת הכלי עצמו שכולו נטמא, ובזה סובר רבי שמעון כרבי יהודה שכל הכלי נטמא, אבל מה שבתוכו לא נטמא, שלא כדעת רבי יהודה (אלא כדעת הרבים שחולקים עליו). וב'סדרי טהרות' (כלים יט, א) תמה על כך: הרמב"ם (בפירוש

האם סתימה בשן נחשבת חציצה? שבת קודש כ"ב ניסן ה'תשע"ט

(חכמת אדם שם).

אך ה'כתב סופר' (י"ד סי' צא) כתב שרטייה חוצצת אעפ"י שהאדם כעת מעוניין בקיומה, משום שלעיתים עשויים להסיר אותה כדי לראות אם נרפאה המכה או כדי לתקנה, וכן מצאנו שטבעת נחשבת חציצה אעפ"י שהאשה מעוניינת בה, משום שבשעת לישת בצק וכדומה היא מסירה אותה. ולפי זה צידד להתיר בתחבושת מיוחדת המודרכת לעור שאין מסירים אותה כלל עד שתיפול מאליה, שמאחר ובכל תקופת הימצאותה על הגוף אין עומדים להסירה, איננה חוצצת.

אך ה'צמח צדק' (י"ד קנה, ה) כתב כי רק דבר שאין בדעתו להסירו לעולם איננו חוצץ, ולכן רטייה נחשבת כחציצה שהרי עתידים להסירה כשתרפא המכה. ולפי זה אין להקל אפילו בתחבושת שאין מסירים אותה עד שתיפול, אך סתימת שן קבועה אינה מהווה חציצה, שהרי השן עתידה להישאר שם בקביעות.

הלכות מקואות פרק ב, הלכה א: אלו חוצצין באדם: לפלוג שחזין לעין, ונגד שעל גבי המכה, וסם יבש שעל גבי המכה, והרטייה שעליה.

כל אלו נחשבים חציצה למרות שהם מכסים רק חלק קטן מהגוף, משום שהאדם אינו רוצה בהם, וכאמור לעיל (פ"א ה"ב), דבר הנמצא על גוף האדם שלא לרצונו, חוצץ אף במיעוט גופו.

ונשאלת השאלה: הרי ברטייה שעל גבי המכה האדם מעוניין שתישאר, ומדוע היא חוצצת?

ויש שביארו: אמנם במצב הנוכחי הוא מעוניין ברטייה כדי שתרפא את המכה, אך הרי עצם המכה אינה לרצונו והיה מעדיף שלא תהא מלכתחילה ולא יצטרך לרטייה, ונמצא שהרטייה אינה נמצאת שם לרצונו ולכן היא חוצצת (ראה חלקת יואב י"ד ל. חכמת אדם – בינת אדם כלל קכ, אות יב).

ולפי זה גם סתימה קבועה בשן נחשבת חציצה, מאחר ואינה באה אלא למטרת רפואה ומלכתחילה אינו מעוניין בה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ט"ז כ"ב ניסן תשע"ט

אפילו על ידי היתוך ועשיית כלים חדשים. (8) טבילת השברים אינה מונעת חזרת הטומאה, מפני שהם טהורים אין טבילתם מוסיפה ולא גורעת.

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

הלכות כלים

פרק שנים עשר

(1) יבאר כלי עץ ועור ועצם שנשברו ועשה משבריהם כלי. ודין חזרת כלי מתכות לטומאתם הישנה. ברזל טמא שבללו עם ברזל טהור וכו'. ודין כלי זכוכית שנשברו ונשברו עם טהור בכל הכלים. ושבריהם אם מקבלים טומאה. ודין כל כלי זכוכית המקבלים טומאה ושאיין מקבלים.

א. כלי עץ² וכלי עור וכלי עצם שנשברו - טהור מטמאתן. חזר ועשה כלי משבריהם או שקפץ את שבריהן ועשה מהן כלים אחרים - הרי אלו כשאר הכלים הטהורים שלא נטמאו מקדם⁴, שהן מקבלין טמאה מקאן ולהבא. וכן כלי מתכות⁵ שנשברו אחר שנשברו - טהור. התיכן וחזר ועשה מהן כלים אחרים⁶ - חזר לטמאה הישנה. ואין לכלי מתכות טהרה גמורה⁷ עד שיתטבילם במקוה כשהם שלמים⁸ או ישארו שבירים⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי עץ וכלי עור וכלי עצם שנשברו טהור מטומאתן חזר ועשה כלי משבריהם.. הכלים טהורים".

כלי עץ, כלי עור וכלי עצם רומזים על כל אחד ואחד מישראל, עץ - כי האדם עץ השדה, ועור שאינו מציאות לעצמו אלא טפל לבשר ומגן עליו, מרמז על יהודי ש"אני נבראתי לשמש את קוני", ועצם מרמז על עצמיותו של יהודי - "חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו".

וכולם הם כלים כיהודי שהוא כלי לאלוקות, אלא שיריד לעוה"ז ויש לו יצר הרע וכו' ובגלל זה יכול להיות אצלו היפך הטהרה. והעצה לזה שבירת הכלי שהוא ענין "לב נשבר" - עבודת התשובה ואז "טהור מטומאתן". אמנם אין הכלי צריך להשאר שבור, וכל ענייני הקדושה צריכים להיות בכלים שלמים ומלאים, וכך גם האדם צריך להיות כלי שלם גם בענייניו הגשמיים - בני חיי ומזונא רויחא. ולכן אחרי השבירה: "חזר ועשה כלי משבריהם" חזר והופך להיות כלי שלם ובאופן נעלה יותר ממה שהיה קודם השבירה כשאר כלים הטהורים שלא נטמאו מקודם.

(על פי יין מלכות' 99 טהרה סימן כח)

(2) כלים פרק ב משנה א ופרק טו משנה א. (3) כמו שהיה לפני שבירתו. (4) הטומאה הישנה פקעה לחלוטין ואינה חוזרת. (5) המלה "וכן" נמשכת לדין "נשברו טהור" בלבד ולא לדין "חזר ועשה כלי". (6) אפילו שלא כדוגמת הכלים שנשברו. (7) מוחלטת, שאינה חוזרת לעולמים,

ב. וחזרת כלי מתכות לטמאתן הישנה - מדברי סופרים⁹. ומפני מה גזרו על כלי מתכות שיחזרו לטמאתן הישנה? גזרה שמא יטמא לו כלי ויתקנו ויעשה ממנו כלי אחר בו פיוס. אם יאמר שהוא טהור בדין תורה, יבוא לומר: השבירה מטהרת והטבילה מטהרת; כשם שאם נשבר והתיכו ועשה ממנו כלי כשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס¹⁰, כך אם הטבילו, אף על פי שהוא כשהיה - הרי הוא טהור בו פיוס, ויבואו לומר שאין הכלים צריכין הערב שמש. מפני זה החשש גזרו טמאה עליהם¹¹.

(9) גזירת חכמים. (10) לפני הערב שמש. (11) כרבא שם. [לשון רבא: "שמא יאמרו טבילה בת יומה עולה לה", ומפרש רש"י שם, הרואה שמשתמשים בכלי ביום שנשבר ואינו יודע שהתיכוהו יחשוב שהטבילוהו ומשתמשים בו לפני הערב שמש. אולם רבינו במשנתנו פירש כאמור כאן]. בגמרא שם אמרו: מעשה בשלומציון המלכה שעשתה משתה לבנה ונטמאו כל הכלים ושברתם ונתנתן לצורף וריתכן ועשה מהן כלים חדשים ואמרו חכמים יחזרו לטומאתן ישנה.

ג. אחד כלי שנשבר בבת או¹² בשאר הטמאות¹³, אם התיכו - חזר לטמאתו הישנה עד שיתטביל. נשבר בבת והזה עליו בשלישי¹⁴ ואחר כך התיכו ונשאוהו כלי אחר והזה עליו בשביעי והטבילו - הרי זה טמא, ואין הזה שקדם התוף מצטרפת להזהא שאחר התוף. ואין לו טהרה עד שיזה עליו שלישי ושביעי ויטביל כשהוא כלי קדש שבירה, או יזה עליו שלישי ושביעי ויטביל אחר שיתקנו¹⁵.

(12) בין ... ובין. (13) כחכמים, שלא גזרו אלא על טומאת מת בלבד, כדי שלא תיבטל הזאת מי אפר פרה אדומה בכלים, כי בעל הכלים שנשברו בבת לא ירצה לחכות שבעה ימים ולטרוח ולהזות פעמיים ויעדיף לשוברם ולהתיכם ולעשות כלים חדשים, וחשש זה אינו בשאר טומאות שאינן צריכות הזאה. (14) כלי שנשבר בבת צריך להזות עליו מי אפר פרה אדומה ביום השלישי לטומאתו וביום השביעי. (15) מלשונו משמע, שאם הזה וטבל את השברים המהותכים - ניטהר. וכן כתב בפירוש בביאורו למשנה (שם פרק י"ד ז): ויצטרך הזאת שלישי ושביעי על הכלי או על הנתך, וזה מנוגד לדבריו בהלכה א: "שיטבילם במקוה כשהם שלמים". ונראה שכוונתו כאן עד שיתקנו ויעשה כלים חדשים וזה יתאים ללשונו של רבי יהושע במשנה (שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

24 **אֵינָם חוֹזְרִים לְטִמְאָה הַיְשָׁנָה; לְפִי שֶׁעָקַר טִמְאָתָם**
 25 **מִדְּבָרֵי סוּפְרִים**²⁸, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, לֹא גָזְרוּ עָלֵיהֶן
 26 בְּטִמְאָה יְשָׁנָה. וְכֵן כָּלִי זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁבְּרוּ, אֵף עַל
 27 פִּי שֶׁשִּׁבְּרִיהֶן כָּלִים²⁹ וְרֹאוּיָן לְתַשְׁמִישׁ, הוֹאִיל
 28 וְהֵם שִׁבְּרֵי כָלִים - אֵינָן מְקַבְּלִין טִמְאָה³⁰, לְפִי
 29 שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְכָלִי חָרָס³¹. מִיָּצֵד? קַעֲרָה שֶׁל
 30 זְכוּכִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה וְהִתְקַיֵּן שׁוּלִים³² לְתַשְׁמִישׁ - אֵין
 31 הַשׁוּלִים מְקַבְּלִין טִמְאָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָן פְּקַעְרָה.
 32 **וְאִם קָרַס³³ אֶת מְקוֹם הַשִּׁבְרָה וְשָׁפוּ בְּשׁוּפִין³⁴ -**
 33 **הָרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה³⁵.**

(28) כלומר, עיקר טומאת כלי זכוית היא גזירת חכמים, שאפילו אם נגעו בשרץ או במת אינם מקבלים טומאה מן התורה. באמרו "שעיקר" התכוון רבינו להסביר את ההבדל בין ההלכה הקודמת ובין זו, ואומר שכלי מתכת עיקר טומאתם היא מן התורה, אלא שכאן המדובר כשנטמאו בטומאה דרבנן ולפיכך אפשר שגזרו בהם חכמים על טומאה ישנה, מה שאין כן בכלי זכוית (וכן הסבירו גם התוספות עבודה זרה שם דיבור המתחיל תיבעי ושבט טז, א דיבור המתחיל בטומאה). (29) שאפשר להשתמש בהם כמו בכלים שלמים, כגון כד שנשבר דופנו וחלק ממנו נשאר וראוי הוא לקבל משקין, אמנם לא כשיעורו שלפני שבירתו. (30) שלא כדין כלי חרס. (31) אין דרכו של אדם להשתמש בכלי זכוית שבור משום שמקום השבר חד ועלול לפצוע את היד האוחזת בו. (32) המדובר בשוליים שלהם שפה סביב וכשהופכים את הכלי על פיו אפשר להשתמש בבית הקיבול שלהם. (33) הוריד את הגבשושיות שבמקום השבר. (34) החליקו בפצירה דקה. (35) מפני שאפשר להשתמש בשוליים ללא סכנת פציעה.

34 **יֹא. צְלוּחִית³⁶ קִטְנָה הַנִּטְּלָה בִּיד אַחַת שֶׁנִּטְּלָה פִּיהָ -**
 35 **מְקַבֵּל טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְכַנְסִין יָד לְתוֹכָהּ אֲלָא**
 36 **יִצָּק מִמֶּנָּה³⁷. אֲבָל גְּדוּלָה הַנִּטְּלָה בְּשְׁתֵּי יָדִים שֶׁנִּטְּלָה**
 37 **פִּיהָ - טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא חוֹבֶלֶת בִּיד בְּשָׁעָה**
 38 **שֶׁמְכַנְסִין יָדוֹ לְתוֹכָהּ. וְכֵן צְלוּחִית שֶׁל פְּלִיטוֹן³⁸, אֵף**
 39 **עַל פִּי שֶׁהִיא קִטְנָה, אִם נִטְּלָה פִּיהָ - טְהוֹרָה, מִפְּנֵי**
 40 **שֶׁחוֹבֶלֶת בְּאֶצְבָּעוֹ בְּשָׁעָה שֶׁמוֹצִיא הַבֶּשֶׂם מִתּוֹכָהּ.**

(36) בקבוק. (37) ואפשר להשתמש בה ללא חשש פציעה. (38) מין בושם סמך ואינו נשפך מעצמו וצריך להוציאו באצבע.

41 **יב. לְגִינִים הַגְּדוּלִין שֶׁנִּטְּלָה פִּיהֶן - עֲדִין הֵן כָּלִים,**
 42 **מִפְּנֵי שֶׁמְתַקֵּינָם הוּא לִכְבִּשָׁנִים³⁹.**

(39) משתמש בהם לכבוש ירקות ופירות והם נשארים שם זמן רב ללא כל טיפול.

43 **יג. כּוֹס⁴⁰ שֶׁנִּפְגַּם רְבּוּי⁴¹ - טְהוֹר. נִפְגַּם בּוֹ שְׁלִישׁ**
 44 **הַקֶּפֶל בְּרֵב גְּבִהוּ - טְהוֹר⁴². נִקַּב וְסִתְמוֹ, בֵּין בִּבְעֵץ**
 45 **בֵּין בְּזָפֶת - טְהוֹר. וְהַכּוֹס וְהַצְלוּחִית שֶׁנִּקְבּוּ, בֵּין**
 46 **מִלְמַעְלָה בֵּין מִלְמַטָּה - טְהוֹרִין.**

משנה ז) "אין מיטהרין אלא שלמים" וכן תתפרש המלה "נתן" שהבאנו למעלה.

1 **ד. בְּרִזְל טִמָּא שֶׁבָּלְלוּ עִם בְּרִזְל טְהוֹר¹⁶: אִם רַב מִן**
 2 **הַטִּמָּא - טִמָּא; וְאִם רַב מִן הַטְּהוֹר - טְהוֹר; מִחֲצָה**
 3 **לְמִחֲצָה - טִמָּא¹⁷. וְכֵן טִיט¹⁸ שֶׁבָּלְלוּ בְּגִלְלִים¹⁹ וְשִׁרְף**
 4 **הַפֶּל בְּכִבְשָׁן וְעִשָּׂאָהוּ כָּלִי: אִם רַב מִן הַטִּיט - הָרִי**
 5 **זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִי חָרָס; וְאִם רַב מִן**
 6 **הַגִּלְלִים - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה.**

(16) התיכם יחד ועשה מהם כלי. (17) אף על פי שהברזל הטמא נטהר מן התורה על ידי התכתו, גזרו חכמים טומאה ישנה גם על מחצה למחצה. (18) כלי העשוי מטיט שורף בכבשן הוא כלי חרס ומקבל טומאה. (19) צפיעי בהמה. נתבאר למעלה (פרק א הלכה ו), שכלי גללים אינם מקבלים טומאה.

7 **ה. כָּלִי מִתְכּוֹת הַטְּהוֹרִין שֶׁאֵנָכֶן²⁰ בְּאֶנְף²¹ טִמָּא -**
 8 **טִמָּאִים. אֲבָל הָעוֹשָׂה כָּלִים מִן הָאֶנְף הַטִּמָּא - הָרִי**
 9 **הֵן טְהוֹרִין²².**

(20) ציפה אותם. (21) מתכת מתוקנת למלאכת ציפוי. (22) בתוספתא מוחלפת הגירסא: ברישא כתוב "טהורין" ובסיפא "טמאין", ויש להתאים את דברי רבינו כאן לגירסת התוספתא. וביאור הדברים: אנכם - הם טהורים לשיטת רבינו, שכלים מצופים אינם מקבלים טומאה. ובסיפא מלמדת התוספתא, שמתכת שבעיקרה עומדת לציפוי ולא לעשות ממנה כלים, גם כן חוזרת לטומאתה הישנה אם עשה ממנה כלי.

10 **ו. קָרְדִם שֶׁעִשָּׂאָהוּ מִן הַבְּרִזְל הַטְּהוֹר וְעִשָּׂה עִשָּׂפוֹ**
 11 **מִן הַטִּמָּא - הָרִי זֶה טִמָּא. עִשָּׂה עִשָּׂפוֹ מִן הַטְּהוֹר**
 12 **וְהַקָּרְדִם מִן הַטִּמָּא - הָרִי זֶה טְהוֹר. שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ**
 13 **אַחֵר עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה.**

14 **ז. קָרְדִם טְהוֹר שֶׁחִסְמוּ²³ בְּבִרְזֵל טִמָּא - טְהוֹר²⁴.**

(23) ציפה את חודו בברזל קשה (=פלדה). (24) ציפוי דק זה בטל לגבי הכלי.

15 **ח. קִיתוֹן²⁵ שֶׁעִשָּׂאָהוּ מִן הַטִּמָּא וְשׁוּלָיו מִן הַטְּהוֹר**
 16 **- טְהוֹר. עִשָּׂאָהוּ מִן הַטְּהוֹר וְשׁוּלָיו מִן הַטִּמָּא -**
 17 **טִמָּא. שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ אַחֵר הַמְּקַבֵּל²⁶ הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה²⁷.**

(25) כוס גדולה. (26) השוליים הם המקבלים העיקריים. (27) מלאכת הקיבול.

18 **ט. כָּלִי מִתְכּוֹת שֶׁנִּטְמָא בְּטִמְאָה שֶׁהִיא מִדְּבָרֵי**
 19 **סוּפְרִים, כְּגוֹן שֶׁנִּטְמָא בְּעִבּוּדָה זָרָה וְכִיּוּצָא בָּהּ,**
 20 **וְנִשְׁבְּרָה וְהִתִּיכּוֹ וְחִזָּר וְעִשָּׂה מִמֶּנּוּ כָּלִי אַחֵר - הָרִי זֶה**
 21 **סָפֵק אִם חִזָּר לְטִמְאָתוֹ הַיְשָׁנָה אוֹ לֹא חִזָּר.**

22 **י. כָּלִי זְכוּכִית שֶׁנִּטְמָאוּ וְנִשְׁבְּרוּ - טְהוֹרֵי כָּלִי**
 23 **הַכָּלִים. וְאִפְלוּ הִתִּיכָן וְעִשָּׂה מֵהֶן כָּלִים אֲחֵרִים -**

בעין של כופת. כלי חרס שהיו לו שלוש שפיות זו לפנים מזו וכו'. אילפסים זה בתוך זה ושפתותיהם שוות ושרץ בעליון וכו'. הנקרא חיבור לטומאה ולא להזייה, לא לטומאה ולא להזייה או לזה ולזה.

א. פָּכַר בְּאַרְנוּ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת, שְׁאִין פְּלִי חָרָס מְתַטְמָא אֶלָּא מְאִירֵי אוּ בְּהֶסֶט הַזֵּבִי; וְשָׁאָר כָּל הַפְּלִים שְׁנִנְעָה בְּהֵן הַטְּמָאָה - נְטֻמָּא, וְאִם נִכְנְסָה טְמָאָה לְאִוְרֵין וְלֹא נִנְעָה בְּהֵן - הָרִי הֵם טְהוֹרִין. נִמְצָא הַטְּמָא בְּכָלִי חָרָס - טְהוֹר בְּפָלִים, וְהַטְּמָא בְּכָל הַפְּלִים - טְהוֹר בְּכָלִי חָרָס. וּמִנֵּין שְׁאִין פְּלִי חָרָס מְתַטְמָא אֶלָּא מְאִירֵי? שְׁנֵאמַר: וְכָלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר יָפַל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ וְגוֹמֵר - מֵתוֹכוֹ הוּא מְתַטְמָא, לֹא מֵאֲחוּרָיו.¹⁹
²⁰
²¹
²²
²³
²⁴
²⁵
²⁶
²⁷

2) אם נכנסה הטומאה לתוך הכלי, ואפילו לא נגעה בדופן הכלי. 3) אם הזיוזי הזב ממקומו, שהרי הזיוזי גם את אורו. 4) חולין כד ב. 5) בכל הכלים האחרים. 6) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים' פרשת שמני פרשתא ז ה"ה. בחולין כה, א למדו דין זה מן הכתוב (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח", ורבינו העדיף דרשת ה'תורת כהנים' שהיא יותר פשוטה.

ב. וּכְשֶׁם שֶׁמֶתַטְמָא מְאִירֵי, כִּף מְטָמָא אֶכְלִין וּמִשְׁקִין מְאִירֵי. בִּיצֵד? פְּלִי חָרָס שְׁנִנְעָה וְנִכְנְסוּ אֶכְלִין וּמִשְׁקִין לְאִוְרֵי, אָף עַל פִּי שְׁלֹא נִנְעָה בּוֹ - הָרִי אֵלּוּ טְמָאִין; שְׁנֵאמַר: כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יְטָמָא. אֲבָל שָׁאָר הַפְּלִים הַטְּמָאִין אֵינָן מְטָמָאִין אֶכְלִין וּמִשְׁקִין עַד שִׁנְעָה בְּהֵן.
²⁸
²⁹
³⁰
³¹
³²
³³

7) בחולין שם מבאר ר' יונתן "התורה העידה על כלי חרס, ואפילו מלא חרדל". פירוש, התורה אמרה, שכל הנמצא בכלי חרס טמא - נטמא. אפילו גרעינים קטנים כחרדל, שרק חלק קטן מהם נוגע בכלי.

ג. אֵין פְּלִי חָרָס* מְטָמָא פְּלִים מְאִירֵי, בֵּין פְּלִי חָרָס בֵּין שָׁאָר פְּלִים. בִּיצֵד? פְּלִי חָרָס גָּדוֹל שֶׁהָיוּ בְּתוֹכוֹ פְּלִים וְנִכְנְסָה טְמָאָה בְּאִוְרֵי - הוּא טָמֵא וְכָל הַפְּלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ טְהוֹרִין. הָיוּ מִשְׁקִין בְּפָלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ - נְטֻמָּא וּמִשְׁקִין מְאִירֵי, וְחוֹזְרִין וּמִשְׁקִין אֶת הַפְּלִים¹⁰. וְהָרִי זֶה אוֹמֵר¹¹: מְטָמָאִין¹² לֹא טְמָאוֹנִי, וְאֵתָה טְמָאֲתָנִי.
³⁴
³⁵
³⁶
³⁷
³⁸
³⁹
⁴⁰

8) כלים פ"ח מ"ד. 9) ב'תורת כהנים' פרשת שמני פ"ט ה"א, דרשו: יכול (אפשר לחשוב) אף הכלים מיטמאים באויר כלי חרס? תלמוד לומר: "האוכל" (אחר שנאמר "כל אשר בתוכו יטמא", ממשיך הכתוב ואומר: מכל האוכל אשר יאכל), אוכלים מיטמאין באויר כלי חרס, ואין כלים מיטמאין באויר כלי חרס. 10) גזרו חכמים שמשקין יטמאו כלים (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ז ה"ב). 11) הכלי אומר למשקין. 12) הכלי שטימא אותך.

ד. פְּלִי חָרָס¹³ שְׁנִנְעָה מִשְׁקִין טְמָאִין בְּאֲחוּרָיו בְּלִבָּד
⁴¹

40) של זכוכית. 41) רוב היקף השפה. 42) אין אדם משתמש בכלי פגום שכזה.

י. הַתְּמָחוּי⁴³ וְהַקְּעָרָה שְׁנִנְעָה: מְלַמְעָלָה - טְמָאִין⁴⁴, מְלַמְטָה - טְהוֹרִין. נִסְדָּקוּ: אִם יְכוֹלִין לְקַבֵּל אֶת הַחֲמִין בְּצוֹנְנִין⁴⁵ - טְמָאִין, וְאִם לֹא - טְהוֹרִין.
¹
²
³
⁴

43) קערה גדולה. 44) שהרי אפשר להשתמש בחלק השלם. 45) אם יש ביקוע בכלי ונותנים לתוכו חמים מתרחב הסדק ולפעמים הוא מתפוצץ ולכן אינו מקבל טומאה, אלא אם כן הכלי עבה או חזק וראוי לקבל חמים.

טו. הַפּוֹסוֹת הַחֲתוּכִין⁴⁶, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁפֹּתוֹתֵיהֶם סוֹרְכִין⁴⁷ אֶת הַפֶּה - מְקַבְּלִים טְמָאָה⁴⁸.
⁵
⁶

46) השפה חתוכה ואינה חלקה כל כך. 47) מסרטים קצת. 48) ראויות הן לשימוש, מפני שאינן גורמות חבלה ממשית.

טז. הָאֶפְרָכְסִי⁴⁹ שֶׁל זְכוּכִית - טְהוֹר, שֶׁהָרִי הוּא כְּמוֹ מַחֲץ שְׁאִינוֹ מְקַבֵּל.
⁷
⁸

49) משפך גדול רחב מלמעלה וצר מלמטה.

יז. זְכוּכִית שֶׁעוֹשִׁין אוֹתָהּ לְמִרְאָה⁵⁰ - טְהוֹר, אָף עַל פִּי שֶׁהָיָה מְקַבֵּל⁵¹, לְפִי שְׁלֹא נִנְעָה לְקַבֵּלָהּ. הַתְּרוֹר שֶׁל זְכוּכִית שֶׁהוּא מְקַבֵּל, אָף עַל פִּי שֶׁשְׁמָנִיחוֹ עַל הַשֵּׁלֶחַן נִהַפֵּף עַל צִדּוֹ⁵² וְאֵינוֹ מְקַבֵּל - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמָאָה.
⁹
¹⁰
¹¹
¹²
¹³

50) נעשתה מלכתחילה לשם כך. 51) אינה שטוחה לגמרי אלא יש בה שקעורה, והיא מקבלת מה שנותנים לתוכה. 52) מפני שהוא עגול.

יח. תְּמָחוּי שֶׁל זְכוּכִית שֶׁעָשָׂאוּ מִרְאָה⁵³ - מְקַבֵּל טְמָאָה⁵⁴. וְאִם מִתְחַלָּה עָשָׂהּ לְמִרְאָה כְּדִי שִׁיחִיו דְּבָרִים שְׁמָנִיחִין בּוֹ נִרְאִין מֵאֲחוּרָיו⁵⁵ - הָרִי זֶה טְהוֹר. וְכָל פְּלִי זְכוּכִית אֵין מְקַבֵּלִין טְמָאָה עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתּוֹ, כָּל הַפְּלִים.
¹⁴
¹⁵
¹⁶
¹⁷
¹⁸

53) מתחילה נעשה לתבשיל ואחר כך ייחדו להשתמש בו כמראה. 54) לא יצא מתורת כלי, שהרי לא עשה שינוי בגופו ממש ודבר המקבל טומאה אינו יוצא מידי קבלת טומאה על ידי מחשבה. 55) במשנה כתוב "אספקלריא" ורבינו מפרש שם: זכוכית שקופה ומפני ששיטחה מעוגל רואים את הדברים שמאחריה בתבנית מוגדלת או מוקטנת ושלא במקומם, ואין מראה זו דומה למראות הצובאות (שמות לח, ב) המחזירות את התמונה כמו שהיא.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) יבאר שהטמא בכלי חרס טהור בכל הכלים, והטהור בכל הכלים טמא בכלי חרס. ודין אם כלי חרס מטמא כלים מאוירו ואם היו משקין בתוך הכלים. כלי חרס שנגע במשקין טמאים מאחוריו. כלי חרס שכפאו על הטומאה המונחת בארץ. גומא שהיה השרץ מונח בתוכה וכפה כלי חרס עליה. השרץ שנמצא בעין של תנור, בעין של כירה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טהורים או טמאים. (25) בפ"ג מהלכות אבות הטומאות הי"ג. (26) ולא נטמא מן המחט והטבעת. (27) המונח על קרקעית התנור. (28) לומר, שמעולם לא נכנסו לאויר התנור. (29) שם מ"א. (30) תחובות בקרקע התנור, ואינן בולטות למעלה משטחו. (31) הבצק הוא רך, ונדחק לתוך הגומא הזעירה שעל המחט והטבעת. (32) ונדחק בסדק דק.

ז. השרץ³³ שנמצא בעין של תנור³⁴, בעין של פירה³⁰, בעין של כפח, אם נמצא מן השפה הפנימית ולחוץ³⁵ - טהור. וכן אם נמצא באויר העין³⁶ - טהור; שהרי לא נכנס לאויר התנור או הפירה או הכפח, אלא תחת עבי דפנותיהן הוא תלוי. ואפילו היה שם פזית מן המת - טהורין³⁷; אלא אם כן היה בעבי העין פותח טפח³⁸, שהרי מביא את הטמא לאויר התנור, כמו שנתבאר³⁹ בענין טמאת מת.

שאינו נכנס אלא לגומא רחבה. (34) שם פ"ח מ"ז. (35) חור שבתנור, שדרכו יוצא העשן, וסותמים אותו מבפנים בשעת אפיה כדי שישמר החום. (36) דופן התנור הוא עבה, וכסותמים את העין מבפנים, נשאר שטח מסויים של קירות התנור מחוץ לסתימה, ואומר רבינו שאם נמצא שרץ באותו שטח - לא נטמא התנור (ראה לקמן ה"ט). תנור כירה וכופח, שלשתם תנורים עשויים בתבניות שונות (ראה ספר זמנים הלכות שבת פ"ג). (37) לא נתבאר לי כוונתו, הרי נמצא שם השרץ הוא גם כן באויר הכלי? (ראה ראב"ד וכסף-משנה). (38) התנור ומה שבתוכו, עובי דופן החור נידון ככלי בפני עצמו, ולפיכך לא נטמא התנור מנגיעה זו. ואפילו אם נאמר שחלק זה נטמא, אין בכוחו לטמא את התנור, מפני שכלי חרס אינו מטמא כלים אפילו מאוירו, שהרי הוא ראשון לטומאה אפילו נגע במת (ראה הלכות אבות הטומאות פ"י ה"ח). (39) טפח על טפח ברום טפח.

ח. נמצא⁴⁰ השרץ במקום הנחת העצים⁴¹ מן השפה הפנימית ולחוץ - טהור⁴². נמצא במקום ישיבת הפלן⁴³, במקום ישיבת הצפע, במקום ישיבת שולקי⁴⁴ הייתם⁴⁴ - הכל טהור.

(40) בפ"ב מהלכות טומאות מת. ודין זה נאמר בטומאת מת בלבד, אבל טומאת שרץ וכדומה אינה נכנסת אפילו בפותח טפח. (41) שם מ"ח. (42) בתנורים גדולים, היה מקום זה משוך מחוץ לחלל התנור. (43) כחכמים שם. דינו כדין עיין, ולמה לא כלל רבינו שני הדינים בבת אחת? מפני שבעינין אין כל מחלוקת, אבל במקום הנחת עצים חולק ר' יהודה, ומטמא מן השפה החיצונה ולפנים. (44) המחמם את המים בבית המרחץ.

ט. אין התנור⁴⁵ ולא הפירה ולא שאר מקומות היקוד⁴⁶ מתטמאין אלא אם כן נמצאת הטמא מן הסתימה⁴⁷ ולפנים⁴⁸.

(45) תנורים אלה רחבים מאוד מלמטה, ויש מקום מספיק

1 - נטמאו אחוריו, פשאר כל הכלים¹⁴. במה דברים אמורים? בשהיה לו תוף; אבל אם אין לו תוף ונגעו בו משקין טמאין - הרי זה טהור¹⁵; שכל שאין לו תוף בכלי חרס - אין אחוריו מתטמאין במשקין. נגעו אכלין או משקין באחורי כלי חרס הטמא - הרי אלו טמאין¹⁶. ואחד כלי חרס ואחד שאר כל הכלים בדבר זה. שכל הכלים השמאין שנגעו אכלין או משקין בהן, בין מתוכן בין מאחוריהן - נטמאו.

(13) ראה פ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ב וה"ג, ובהערותינו שם. (14) אבל תוכו לא נטמא. (15) ב'תורת כהנים' של פרשת ז' ה"ד, אמרו בשם רבן גמליאל: "כל שאין לו תוף בכלי חרס, אין לו אחוריים". פירוש, כלי חרס שאין לו תוף אינו מקבל טומאה כלל, אפילו כשנגע במשקין טמאים. (16) בכלים פ"ב מ"א אמרו, שכלי חרס "מטמאים מאחוריהם", ומפרש רבינו, שכלי חרס שנטמאו מאוירים מטמאים גם את הנוגע בהם מאחוריהם. [ה"ש שם מפרש, שהכוונה לבית קיבול שבאחורי הכלי, כגון ששולי הכלי מוקפים שפה מבחוץ].

ה. אחד כלי חרס שנכנסה טמא לאוירו או שפכהו על הטמא המנחת על הארץ ונעשה אהל עליה¹⁷, שהרי הטמא בתוכו. מפי השמועה¹⁸ למדו, שזה שנאמר: אל תוכו¹⁹ - לרבות את האהלים.

(17) 'תורת כהנים' שם ה"א. (18) איש מפי איש עד משה רבינו. (19) ב'תורת כהנים' שם למדו מן "וכל כלי חרס".

ו. גמא²⁰ שהיה השרץ מנח בתוכה וכפה כלי חרס על הגמא - לא נטמא; שנאמר: אל תוכו - עד שתפגס עצמה של טמא בתוכו²¹. לפיכך, השרץ שנמצא למטה מנחשתו של תנור²², שהיא קרקעית - התנור טהור; שאני אומר: חי נפל, ועכשו מת בתוך גמא זו²³. וכן אם נמצאת מחט או טבעת למטה מנחשתו, אף על פי שכל הכלים הנמצאים - טמאים, כמו שבארנו²⁵, הרי התנור טהור²⁶; שאני אומר: שם היו עד שלא בא התנור, והתנור נכנה עליהן, ולא נפלו בתוכו. נמצאו בדשן²⁷ - הרי התנור טמא, שאין לו במה יתלה²⁸. נמצאו בנחשתו²⁹ של תנור³⁰ נראין אכל אינן יוצאין לאוירו: אם אופה את הבצק והוא נוגע בהן³¹ - נטמא התנור כאלו היו בתוף אוירו; ואם לאו - התנור טהור כאלו היו למטה מנחשתו. באי זה בצק אמרו? בבצק הבינוני, שאינו רך ביותר ולא קשה³².

(20) כלים פ"ט מ"ג. (21) וכאן הטומאה מונחת למטה מדופני הכלי ולא באוירה. (22) המדובר בתנור שאין לו שוליים ועומד על הקרקע, והמקום שהתנור עומד עליו נקרא "נחושתו של תנור". (23) שאם נפל מת, הרי היה באויר התנור בשעת נפילה. (24) ואין אנו יודעים אם

הַשֶּׁרֶץ בְּאֵיזֶה; וְשָׂאָר הָאֲלֻפְסִין⁷⁵ שֶׁבַתוֹךְ הַתַּחְתּוֹנָה
טְהוֹרִין, שְׂאִין⁷⁶ כְּלֵי חָרָס מִטְמֵא כְּלִים שֶׁבַתוֹכוֹ⁷⁷.
וְאִם הָיָה בִּיגְיָהוּ מִשְׁקָה טוֹפֵחַ⁷⁸ - כֹּל שֵׁשׁ בָּהּ מִשְׁקָה
טוֹפֵחַ טְמֵאָה⁷⁹; שֶׁהַמִּשְׁקָה מִתְטַמֵּא מֵאוֹרֵי הַתַּחְתּוֹנָה
הַעוֹדֶפֶת וְחוֹזֵר וּמִטְמֵא אֶת הָאֲלֻפְסִים.

(64) כחכמים במשנה שם. (65) שם פ"י מ"ח. קערות גדולות. (66) הפנימית. (67) שהיא החיצונה. (68) האילפסים עצמם טהורים, מפני שכלי - אפילו כלי חרס - אינו מיטמא מאויר כלי חרס, והרי השרץ אינו נמצא באוירים, והאוכלין טהורים, מפני שאינם נמצאים בתוך כלי שהטומאה בתוכו אלא בכלי הנמצא בו, והתורה אמרה "אל תוכו . . . יטמא" (ויקרא יא, לג), ודרשו חכמים (תורת כהנים' שמיני פרשת ז' ז'): "אל תוכו" ולא תוך תוכו. (69) אם יתנו מקום הנקב על משקה, ייכנס לכלי דרך נקב זה. (70) אבל האילפסים עצמם טהורים, מפני שיצאו מתורת כלי. [רבינו מפרש שהמדובר בכלים שהנקב מטהר אותם]. (71) לקמן בפ"ד ה"ט, שכלי נקוב אינו מציל על האוכלין והמשקין שבתוכו, והרי הם כאילו מונחים בכלי שהשרץ בתוכו. (72) שהיא החיצונה. (73) הטומאה אינה נכנסת דרך השוליים אלא דרך פי הכלי. (74) אילמלי היתה החיצונה עודפת, היה כל הנמצא באילפסים שדפנותיהם נמוכים, כאילו הוא מונח באויר של הדפנות הגבוהים, כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. (75) מכאן ואילך המדובר בכלי שלם. (76) אם שפתם שוה לשפת העליונה. (77) כמבואר למעלה בהלכה ג, ואף-על-פי שהכלים לא נטמאו - נטמאו האוכלין והמשקין שבתוכם. ואינם ניצולים מכוח תוך תוכו, מפני שהתחתונה עודפת, רואים אותם כאילו הם מונחים באוירה ממש. (78) מרטיב את האצבע הנוגעת בו. (79) והוא-הדין לאילפס המונח בו ושוליו נוגעים במשקה, שהרי משקין מטמאים כלי חרס מגבו, לדעת רבינו בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג. ראה ראב"ד והשלמות.

יג. טבֵּלֵא⁸⁰ שֶׁל חָרָס שֶׁהָיוּ קְעֵרוֹת דְּבוּקוֹת בָּהּ
בַּתַּחֲלֹת מַעֲשִׂיהָ⁸¹ וְהָרִי הִכַּל כְּלֵי אֶחָד, וְנִטְמָא אֶחָת
מֵהֶן - לֹא נִטְמָאוּ כָּלָן⁸². וְאִם הָיָה לְטַבֵּלֵא דִּפְּן
עוֹדֶף⁸³, שֶׁנִּמְצָאוּ כָּל הַקְּעֵרוֹת בְּתוֹכוֹ, וְנִטְמָא אֶחָת
מֵהֶן - נִטְמָאוּ כָּלָן⁸⁴. וְכֵן הָיָה בְּבֵית הַתְּבִלִּין⁸⁵ שֶׁל
חָרָס, וְקִלְמִירִין הַמְּתַאֲמָוִת פְּיוֹצָא בּוֹ.

(80) שם פ"ב מ"ז. (81) לפעמים עושים טבלא מטיט ושורפים אותה, ואחר-כך מדביקים לה קערות קטנות, אולם כאן המדובר כשהאומן עשה מלכתחילה מטיט טבלא עם קערות דבוקות בה ונשרפו יחד בכבשן. (82) כל קערה נידונית ככלי בפני עצמו. (83) שפה גבוהה עודפת על שפת הקערות הדבוקות בה. (84) השפה עושה כולן כלי אחד. (85) טבלא עם בתי קיבול רבים, שנותנים בהם תבלינים שונים.

יד. בֵּית הַתְּבִלִּין שֶׁל עֵץ שֶׁנִּטְמָא אֶחָד מִבְּתָיו
בְּמִשְׁקִין - לֹא נִטְמָאוּ שָׂאָר הַבָּתִּים⁸⁶. וְאִם יֵשׁ לוֹ
דִּפְּן עוֹדֶף, שֶׁנִּמְצָאוּ כָּל הַבָּתִּים בְּתוֹכוֹ, וְנִטְמָא אֶחָד

לאומנים לשבת ולא להיכוות. (46) סיום המשנה שם. (47) מקומות שהאש יוקדת. (48) התפארת ישראל מפרש, שקירות התנורים האלה הם עבים מאוד, ועושים שקע במוזוותיהם כרחבו של אדם, ושקע זה הוא מקום ישיבת האומנים.

י. כְּלֵי חָרָס⁴⁹ שֶׁשׁוֹתִין בּוֹ בְּעָלֵי בָתִּים הַמִּים, שֶׁבְּאֲמָצְעוֹ⁵⁰ כְּמוֹ רֶשֶׁת שֶׁל חָרָס וְשִׁפְתוֹ שֶׁלְמַעְלָה מִן הָרֶשֶׁת כְּמוֹ מַסְרֵק⁵¹, וְזֶהוּ הַנִּקְרָא צִרְצוֹר, אִם נִכְנָסָה הַטְּמָאָה לְאוֹרֵי הַמַּסְרֵק לְמַעְלָה מִן הָרֶשֶׁת - נִטְמָא כָּלָן⁵², שֶׁזֶּהוּ תוֹכוֹ שֶׁל כְּלֵי זֶה.

(49) ונטמא התנור, ונטמאו גם החלקים שמן השפה הפנימית ולחוץ (ראה השלמות). (50) שם פ"ב מ"ח. (51) נראה שהכוונה לפי הכלי, וכן פירשו הר"ש והברטנורא. (52) פגימות רבות סביב כל השפה, ונראית כמו מסרק. הפגימות האלו נעשו בכוונה לנוי.

יא. כְּלֵי חָרָס⁵³ שֶׁהָיָה לוֹ שְׁלֹשׁ שְׁפִיטוֹת⁵⁴ זו לְפָנִים מִזֹּו: הָיְתָה הַפְּנִימִית עוֹדֶפֶת⁵⁵ וְנִכְנָסָה טְמָאָה לְאוֹרֵי הַפְּנִימִית⁵⁶ - כֹּל הָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּאוֹרֵי שְׁבִין הַשֶּׁפָּה הַפְּנִימִית וּבֵין הָאֲמָצְעִית וְהַחִיצוֹנָה טְהוֹרִין⁵⁷. הָיְתָה הָאֲמָצְעִית עוֹדֶפֶת וְנִטְמָא אֲוִירָה⁵⁸ - מִמֶּנָּה וְלְפָנִים⁵⁹ טְמָא⁶⁰, מִמֶּנָּה וְלַחוּץ טְהוֹר⁶¹. הָיְתָה הַחִיצוֹנָה עוֹדֶפֶת וְנִטְמָא אֲוִירָה - הִכַּל טְמָא⁶². הָיוּ שְׁוֹת - כֹּל שֶׁנִּטְמָא אֲוִירָה טְמָאָה, וְהַשָּׂאָר טְהוֹר⁶³.

(53) כחכמים שם. (54) שם פ"ד מ"ד. (55) דפנות, וביניהם ריווח כזה: כאן יש ציור (הציור שבפירוש רבינו למשנה הוצאת ראם אינו מדויק, כי הוא מדגים שלוש קדירות זו בתוך זו). (56) גבוהה יותר משתי השפיות האחרות. (57) לאוירי הקדירה. (58) מקומות אלה נידונים כגב הכלי, וכלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו. (59) נכנסה טומאה לרווח שבינה ובין הפנימית. (60) כל הנמצא במקום הרווח הזה, וכן הנמצא בקדירה עצמה. (61) מפני שכל זה נמצא בתוך אוירה של שפה זו. (62) מפני שזה גב הכלי שהטומאה בתוכו. (63) מפני שאוירי כל הקדירה עולה עד לגובהה, והשרץ מטמא את כולו.

יב. אֲלֻפְסִים⁶⁴ זֶה בְּתוֹךְ זֶה וְשִׁפְתוֹתֶיהֶן שְׁוֹת וְהַשֶּׁרֶץ בְּעֵלְיוֹנָה⁶⁵ אוּ בַּתַּחְתּוֹנָה⁶⁶ - זֶה שֵׁשׁ בָּהּ הַשֶּׁרֶץ טְמָאָה, וְשָׂאָר הָאֲלֻפְסִין טְהוֹרִין הֵן וְכֹל הָאֲכָלִין שֶׁבֵּהֶן⁶⁷. הָיָה כֹּל אֲלֻפְסִים מֵהֶן נְקוּבָה כְּכֹנֶס מִשְׁקָה⁶⁸ וְהַשֶּׁרֶץ בְּעֵלְיוֹנָה - כֹּל הָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּכֹל הָאֲלֻפְסִים טְמָאִים⁶⁹; שֶׁהַטְּמָאָה בְּאוֹרֵי כָּלָן, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁷⁰. הָיָה הַשֶּׁרֶץ בַּתַּחְתּוֹנָה⁷¹ - הִיא טְמָאָה וְכָל טְהוֹרוֹת; שֶׁהָרִי לֹא נִכְנָס שֶׁרֶץ לְאוֹרֵי הָעֲלִינָה⁷², וְאִין שִׁפְתַּת הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת כְּדִי לְטַמֵּא כֹּל הָאֲכָלִין וְהַמִּשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכָהּ⁷³. הָיָה הַשֶּׁרֶץ בְּעֵלְיוֹנָה⁷⁴ וְהָיְתָה שִׁפְתַּת הַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת - הָעֲלִינָה טְמָאָה, שֶׁהַשֶּׁרֶץ בְּתוֹכָהּ; וְכֵן הַתַּחְתּוֹנָה, מִפְּנֵי שֶׁשִּׁפְתָּהּ עוֹדֶפֶת הָרִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חרס. (8) טומאת יום אחד. נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו אם נגע במת.
ב. וכשם שאין צמיד פתיל לטמאה⁹ באהל¹² המת¹⁰, כך אין צמיד פתיל לטמאה באויר כלי חרס. כיצד? קדרה שהיא מלאה אכלין ומשקין ומקפת צמיד פתיל ונתונה בתוך התנור¹¹ הטמא - הרי הקדרה וכל מה שבתוכה טהורין¹². היה השרץ או משקין טמאין בתוכה ומקפת צמיד פתיל ונתונה באויר התנור - נטמא התנור¹³. [וכן כל פיוצא בזה].

(9) צמיד פתיל מציל שלא תיכנס הטומאה לתוכו ותטמא את הדבר הטהור הנמצא בו, אבל אינו מעכב על הטומאה הנמצאת בו מלצאת. (10) כזית מן המת סגור בכלי צמיד פתיל המוטל באוהל, טומאתו חודרת ומטמאה כל הנמצא באוהל. (11) של חרס. (12) הכלי הסגור עיכב על הטומאה מלהיכנס. (13) הטומאה יצאה מהצמיד פתיל וטימאה את התנור וגם את כל מה שבתוכו (תוספתא, כלים פ"ו ה"ו).

ג. טבעת¹⁴ טמאה שמבלעת בתוך הלבנה או מחט טמאה שמבלעת בתוך העץ ונפלו לאויר כלי חרס - נטמא¹⁵. אף על פי שאם נגע פכר תרומה בעץ זה או בלבנה זו - טהור¹⁶, הרי הן מטמאין כלי חרס מאויר¹⁷.

(14) משנה, שם פ"ט, מ"א. (15) כלי החרס וכל שבתוכו. (16) מפני שרק נגיעה ישירה, כשאינו דבר חוצץ בין הטמא לטהור - מטמאה. (17) מפני שכלי חרס מיטמא כשטומאה נמצאת באווירו, בלי נגיעה כלל, והרי כאן הטומאה נמצאת באוויר, מה שאין כן בטומאת נגיעה.

ד. תרנגול¹⁸ שפלע שרץ או בשר מת ונפל לאויר התנור¹⁹ - הרי זה טהור²⁰. ואם מת שם התרנגול - נטמא התנור²¹. שהבלועין פחי מצילין מיד כלי חרס²², קדרה שמצילין באהל המת²³.

(18) שם פ"ח מ"ה. (19) ויצא כשהוא חי. (20) מבואר בסוף ההלכה, שטומאה בלועה בגוף חי אינה מטמאה. (21) מן הטומאה שבמעו התרנגול. התרנגול עצמו אינו מטמא, כי נבלת עוף טהור מטמאה רק בבית הבליעה של האדם האוכלה (ראה הל' אבות הטומאות פ"ג ה"א). (22) מטומאת אוויר כלי חרס שמטמא אפילו בלי נגיעה. וכל-שכן שנגיעתה אינה מטמאה. (23) ראה הל' טומאת מת פ"כ ה"א-ב.

ה. דברים²⁴ שבתוך הפה או בתוך הקמטין²⁵ - אינן בבלועין. כיצד? אדם שהיו משקין טמאין בתוך פיו וקפץ²⁶ פיו והכניס ראשו לאויר כלי חרס - טמאהו. וכן טהור שהיו אכלין ומשקין לתוך פיו והכניס ראשו לאויר תנור טמא - נטמאו אכלים שפפיו. היה לו בתוך קמטו בעדשה²⁷ מן השרץ והכניסו

מפתיו במשקין - נטמאו פלן; שהפל²⁷ בכלי אחד²⁸, וכלי שנטמא תוכו במשקין - נטמא פלו. היו בתי קבועין במסמר²⁹ - הרי אלו חבור זה לזה לטמאה ולהזה³⁰. היו תקועין בלבד³¹ - הרי אלו חבור לטמאה ולא להזה. ואם היו בתי נטלין ונתנין³² - אינן חבור לא לטמאה ולא להזה.

(86) ודווקא כשנטמא במשקין טמאים. אבל אם נטמא בשרץ, נטמאו כולם, אפילו כשאין שם דופן עורף. בטבלא של חרס (בהלכה יג) כתב סתם "ונטמאת", ולא הגביל את הדין לטומאת משקין בלבד, משמע שאפילו שרץ אינו מטמא את כולו. וטעם ההבדל הזה נתבאר בפירוש רבינו למשנתנו, כלי חרס אינו מקבל טומאה מגבו, וכאשר נגעה הטומאה - אפילו שרץ שטומאתו מן התורה - בתוכו של בית אחד הרי לגבי שאר הבתים יש לדון נגיעה זו כנגיעה בגבם, ולפיכך לא נטמאו, אלא אם-כן יש לטבלא לבזבז עורף על שפת הכלים, שאז תוכה של הטבלא משמשת תוך משותף לכל הכלים. וכל זה בטבלא של חרס, אבל בכלי עץ שהוא מטמא מגבו, נטמאו כל הבתים ע"י נגיעת השרץ באחד מהם כאילו נגע בגבם. וכל זאת בטומאת שרץ, אולם כשנטמאו במשקין טמאים, נתבאר כבר (בפ"ז מהלכות אבות הטומאות ה"ג) שאם נגעו באחורי כלים - לא נטמא תוכם. ומכיון שאמרו, שתוכו של זה (הבית שנגע בטומאה) נעשה גב לחבירו, הרי שאר הבתים לא נטמאו במשקין אלה כלל. (87) כל הבתים, וגם חלקי הטבלא שבין הבתים. (88) וכל בית נטמא מנגיעה בטומאה עצמה. (89) ללא חיבור טבעי מתחילת עשייתם. (90) אם נטמאו במת, והזה מי אפר פרה על אחד מהם - נטהרו כולם. והמדובר בדופן עורף. (91) בלי חיבור מסמרים. (92) לפרקים מוציאים אותם מהחורים שהם תקועים בהם, ולפעמים מחזירים אותם.

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שכל המציל בצמיד פתיל באוהל המת - מציל בכלי חרס. ודין כשם שאין טומאת צמיד פתיל לטומאת אוהל כך הוא באויר כלי חרס. ודין הבלועים בחי אם מצילים מיד כלי חרס ובאי זה מקום הם כבלועים. ודין תוכו ולא תוך תוכו והדבר שמציל בסתימת זפת מיד כלי חרס.

א. כל המציל² בצמיד פתיל³ באהל המת⁴ - מציל בצמיד פתיל באויר כלי חרס⁵. אם הציל במת החמור⁶, דין הוא שייציל בכלי חרס⁷ הקל⁸. וכל שאינו מציל באהל המת - אינו מציל באויר כלי חרס.

(2) כלים פ"ח מ"א. (3) כיסוי מחובר ומהודק. (4) בטומאת אוהל המת, אמרה תורה (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא", ומכאן שאם יש עליו צמיד פתיל - הוא וכל מה שבתוכו טהורים. (5) אוכלין ומשקין הנמצאים בכלי חרס צמיד פתיל המוטל בתוך כלי חרס גדול שטומאה בתוכו - לא נטמאו. (6) שמטמא טומאת שבעה ימים. (7) בטומאת תוכו של כלי

הקפיד - אין (כן, פירוש טמא, אפילו בלי היסק) אי לא - לא". מדובר שם במשקין חמורים, ופסק רבינו כרבי יוחנן. (41) פסולת זיתים אחר שנשחט שמנם. (42) שלא נתייבשה. (43) מפני שכבר נתייבש כל המשקה שבה. (44) רואים שיש בה עוד לחלוחית בכמות שהחום מסוגל להוציא. (45) כלומר לאחר זמן רב, ואפילו יותר משלוש שנים.

ז. כלי חרס⁴⁶ שחלקו במחיצה משפתו עד קרקעיתו, ונכנסה טמאה באויר אחד משני החלקים - נטמא הכלי פלו, לפי שאין דרך בני אדם לחלק כלי חרס⁴⁷ בדרך שחולקין האהלים⁴⁸. לפיכך, תנור שחצצו בנסרים או ביריעות, ונמצא השרץ במקום אחד - הכל טמא.

(46) כלים פ"ח מ"א. (47) נימוקו של תנא קמא במשנה, שם. (48) כלומר, אף-על-פי שבאוהל המת מועילה מחיצה שכזו, ומת הנמצא מצד זה של המחיצה אינו מטמא מה שמעבר למחיצה, בכלים שאין דרכם של בני אדם להעמיד בתוכם מחיצה - אינה מועילה.

ח. כלי שהיתה הטמאה בתוכו, והכניס הכלי לאויר כלי חרס⁴⁹, ושפת הכלי הטמא חוץ לכלי חרס, אף על פי שהטמאה מכוננת בתוך כלי חרס⁵⁰ - הרי זה טהור⁵¹; שנאמר: אל תוכו - לא אל תוך תוכו⁵².

(49) טהור. (50) הטמאה שבכלי הפנימי נמצאת בחלק השקוע בין דפנות כלי החרס. (51) כלי החרס לא נטמא. (52) 'תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ו ה"ח.

ט. וכן⁵³ אם היה כלי חרס טמא והכניס לאוירו כלי אחר שיש בו אכלים ומשקין, ושפת הכלי האחר חוץ לכלי חרס, אף על פי שהאכלין והמשקין מכוננין בתוך כלי חרס הטמא⁵⁴ - הרי אלו טהורין; שנאמר: כל אשר בתוכו יטמא - ולא שבתוך תוכו⁵⁵. כיצד? פורת או קפה⁵⁶ או קדרה או חמת⁵⁷ וכיוצא בהן שהיה השרץ בתוכה, ושלשל הקפה לאויר החבית או לאויר התנור, אף על פי שהשרץ מכון בתוך אויר החבית, הואיל ושפת הקפה או החמת למעלה משפת החבית או משפת התנור - הרי אלו טהורין. ואם היה בתוך החמת או בתוך הקדרה וכיוצא בהן אכלין או משקין ושלשלן לאויר התנור או לאויר החבית הטמא⁵⁹ - הרי הן טהורין. היתה הפורת או הקפה או החמת וכיוצא בהן נקובין - אינן מצילין⁶⁰; אלא אם היה השרץ לתוך ושלשלן לאויר כלי חרס הטהור - נטמא, ואם היו אכלין או משקין לתוך ושלשלן לאויר כלי חרס הטמא - נטמאו. וכמה יהיה בנקב? אם היה בכלי שטף⁶¹ - במוציא זיתים⁶². ואם היה בכלי חרס: העשוי לאכלין⁶³ - שעורו בזיתים; והעשוי למשקין - שעורו בכונס משקה; והעשוי לכך וכך⁶⁴.

1 לאויר התנור - נטמא התנור, אף על פי שהטמאה בתוך הקמט²⁸.

(24) שם מ"י. (25) שבגוף בעל חי (נדה מב, ב). (26) סגר. (27) בשר השרץ כעדשה - מטמא. (28) כרבא שם, שקמט נידון כבית הסתרים שמטמא באויר כלי חרס, ולא כבלוע בבעל חי.

ו. ספוג²⁹ שפלע משקין טמאין, אף על פי שהוא נגוב מבחוץ, אם נפל לאויר כלי חרס - טמאהו, שסוף משקה לצאת³⁰. וכן חתיכה של לפת³¹ ושל גמרים³². חרסים שנשתמשו בהן משקין טמאין ונגבו ונפלו לאויר כלי חרס - לא טמאוהו³³. נפלו לתנור והסק - נטמא, שסוף משקה לצאת³⁴. במה דברים אמורים³⁶? במשקין קליין³⁷; אבל בחמורין, כגון דם הנדה וימימי רגליה³⁸, אם היו יכולין לצאת³⁹ והקפיד עליו שיצא - הרי זה מטמא התנור אף על פי שלא הסק; ואם אינו מקפיד עליו - אינו מטמא עד שישק ויצא המשקה⁴⁰. וכן בגפת⁴¹ חדשה⁴² הבאה ממשקין טמאין שהסק בה התנור - נטמא, שסוף משקה לצאת; אבל בישנה - טהור⁴³. איזו היא ישנה? לאחר שנים עשר חדש. ואם ידוע שיוצא ממנה משקה בשעת הסק⁴⁴ אפלו לאחר שלש שנים⁴⁵ - נטמא התנור בשיסק.

(29) שם פ"ט מ"ד. (30) הספוג עומד לסחיטה. ועוד, שהמשקין יוצאים מאליהם טיפה אחר טיפה. [בתוספתא, שם פ"ו ה"י, אמרו: "מפני שעשוי להכניס ולהוציא". ונראה ששני הנימוקים משלימים זה את זה]. (31) הראב"ד בהשגותיו כאן מפרש שסוחטים את הלפת ומוציאים את המשקה ומניחים את הלפת היבש על המכה והוא מוצץ את הליחה. (32) בתוספתא שם מנמק תנא קמא, מפני שעושי יין נותנים גמי ביין וסוחטים את הנבלע בו, כדי לבדוק את טיב היין. (33) אף-על-פי שלדעת רבינו, טומאה בלועה בכלי מטמאה. וטעמו של דבר, מפני שלא אמרו בלועים אינם מצילים אלא כשהטומאה הבלועה נשארה כמו שהיתה לפני שנבלעה, אלא שהיא מחופה מכל צד, אבל משקין שנבלעו בחרסים מתלכדים עמהם ובטלה לגמרי עמידתם העצמית, כזה מציל אפילו בכלים. (34) שם מ"ה. (35) על ידי החום. (36) שאין מטמאים בלי היסק התנור. (37) שטומאתם קלה. (38) שהם אב הטומאה. (39) אם אפשר להוציאם על ידי היסק. (40) בנידה סב, ב - נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בפירוש המשנה. ריש לקיש אומר: "לא שנו אלא משקין קלים, אבל משקין חמורים אף-על-פי שלא הוסק התנור טמא". ורבי יוחנן אמר: "אחד משקין קלים ואחד משקין חמורים, אם הוסק התנור - אין (כן), אי לא - לא". ובמסקנא שם אמר רב פפא "יכול לצאת והקפיד עליו, דברייהכל טמא, כי פליגי (במה נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש) ביכול לצאת ולא הקפיד עליו, מר סבר (דעת ריש לקיש), כיוון דיכול לצאת אף-על-פי שלא הקפיד - טמא, ומר סבר (דעת רבי יוחנן) אף-על-גב דיכול לצאת, אם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(80) כלומר, אף-על-פי שבית הקיבול נמצא בתוך הכלי הטמא. המילה "ויהיה" מתפרשת כאן – אפילו אם יהיה (ראה למעלה ה"ט).

יג. עזר⁸¹ פשוט⁸² וכו' צא בו שהיה שקוע לאויר כלי חרס או לאויר התנור והשרץ בתוך העזר⁸³ - הרי התנור טמא. ואם היה השרץ בתנור - אכלין ומשקין שבתוך העזר טמאין. שאין מציל מיד כלי חרס אלא כלים שיש להן תוף⁸⁴, כגון הסל והקפה והחמת.

(81) שם ה"ב. (82) שאין לו תוף. (83) כרוך ומכוסה מכל צד. (84) דין צמיד פתיל, כתוב בתורה (במדבר יט, טו) בלשון "כלי פתוח". אמנם שם נאמר לענין טומאה, אבל ממנו למדנו להצלה.

יד. כלי חרס⁸⁵ שהיתה טמאה בתוכו, והיה כלי חרס טהור כפוי על פי הכלי הטמא, או שהיה הכלי שהטמאה דבוקה בתוכו כפוי על פי הכלי הטהור, אף על פי שאויר שניהן מערב⁸⁶ - הטמא בטמאתו והטהור בטהורו, שהרי לא נכנסה הטמאה עצמה⁸⁷ לאויר כלי חרס הטהור⁸⁸. לפיכך, חבית שהיתה מלאה משקין טהורין ונתונה למטה מנחשתו⁸⁹ של תנור, ונפל שרץ לתוך התנור - הרי החבית והמשקין טהורין⁹⁰, אף על פי שאויר התנור מערב עם אויר החבית. וכן אם היתה החבית כפויה על פי התנור ופיה לאויר התנור⁹¹ - אפלו המשקה שבשוליה החבית⁹² טהור.

(85) משנה, כלים פ"ח ג. (86) פירוש, האווירים נוגעים זה בזה. (87) המונחת בכלי. (88) בה"ב למדנו שאם פחת החמת למטה משפת הכלי הטמא – נטמא מה שבחמת, ואין בזה סתירה לנידון כאן, כי שם דפנות הכלי מקיפין את הפחת ונמצא אוירה בתוך הדפנות, ולכן אין זה בכלל תוך תוכו, מה שאין-כן בהלכה שלפנינו. (89) משולי התנור. (90) התנורים הגדולים לא היו להם שוליים אלא דפנות בלבד, ומעמידים אותם על הקרקע. ומשמיענו כאן, שאם היתה גומא במקום שהתנור עומד עליו, ובאותה גומא מונחת חבית טהורה, וכולה למטה מראשי הדפנות התחתונים של התנור – לא נטמאה החבית. (91) למעלה. (92) המוקפים שפה ויש להם תוך (ראה למעלה פ"ג ה"ו בד"ץ שרץ בגומא).

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ט

פרק חמשה עשר

(1) יבאר שאין כלי חרס מקבל טומאה עד שתיגמר מלאכתו, ומאימתי הוא גמר מלאכתו. תנור וכיריים של אבן או של מתכת. כל המקבל טומאה משום תנור או משום כירה. שלש אבנים שחברן בטיט ועשאן שתי כירות וכו'.

א. אין כלי חרס² מקבל טמאה עד שתגמר מלאכתו. ומאימתי הוא גמר מלאכתו? משיצטרפו³ בכבשן⁴.

1 - מטילין אותו לחמרו, וכשיצקב כלי חרס זה בכונס משקה - אינו מציל מיד כלי חרס⁶⁵.

(53) כלים פ"ח מ"ב. (54) מונחים במקום שהוא למטה משפת הכלי הטמא. (55) והרי האוכלין ומשקין אינם מונחים באופן ישר באווירו (בתוכו) של הכלי הטמא אלא בתוך כלי הנמצא בתוכו של הטמא, וזה נקרא תוך תוכו. (56) כלי עץ. (57) נוד – כלי עור. (58) החבית והתנור והאוכלין והמשקין שבהם. (59) גם בכבא זו מדובר, כששפת החבית או התנור נמוכה משפת החמת והקדירה. (60) ב'תורת כהנים' (שם) למדו זה מן הכתוב. (61) כלים שטבילה במקווה מטהרת אותם. (62) נקב שזיתים נופלים דרכו ('תורת כהנים' שם, ראה השלמות). (63) משנה, שם. (64) לאוכלין ולמשקין. (65) ולענין קבלת טומאה קובע השיעור הגדול יותר, ואם ניקב ככונס משקה - עודנו מקבל טומאה כמו העשוי לאוכלין.

י. סתם⁶⁶ נקב כלי חרס בזפת: אם היה השרץ בכלי זה ושלשלו לאויר התנור הטהור - נטמא⁶⁷; שאין הצמיד מציל על הטמאה מלטמא, כמו שבארנו⁶⁸. אבל אם היה בכלי זה אכלין או משקין ושלשלו לאויר התנור הטמא - הרי הן טהורין, שהרי הנקב סתום⁶⁹. ושאר כל הכלים שסתמן בזפת וכו' צא בו - אינו מציל⁷⁰ מיד כלי חרס⁷¹.

(66) הלכה זו אינה מדברת בכלים פתוחים ששפתם החיצונה עודפת, אלא בשילשל כלי שלם וסתום ובדין צמיד פתיל. (67) דין זה פשוט, ונאמר כעין מבוא לבבא שלאחריו. (68) למעלה פי"ד ה"ב. [פירושו זה מיישב השגתו של הראב"ד]. (69) זפת מתחבר יפה עם החרס (ראה לקמן פי"ט הי"ד). (70) הזפת אינו מתחבר יפה עם כלים אלה, ודינם כנקובים. (71) אם שילשל כלי (שאינו חרס) נקוב סתום בזפת שאוכלין ומשקין בתוכו לתוך כלי חרס ששרץ בתוכו – נטמאו האוכלין והמשקין מאויר כלי החרס.

יא. כורת⁷² פחותה⁷³, אף על פי שסתם הפחת בקש - אינה מצלת מיד כלי חרס⁷⁴, שהרי אינה כלי.

(72) שם. (73) נפלה חתיכה ממנה ונשאר כעין חלון (רבינו בפירושו). (74) ראה סוף ההלכה הקודמת. [ראה ההערות להלכה יב].

יב. החמת⁷⁵ והכפיש⁷⁶ שנפחתו במוציא רמון, אף על פי שבטלו מתורת כלי⁷⁷ - הרי אלו מצילין מיד כלי חרס⁷⁸. והוא שהיה הפחת למעלה משפת כלי חרס מבחוץ⁷⁹ ויהיה בית קבול שלהן משלשל לתוך כלי חרס⁸⁰.

(75) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ו ה"ו. (76) באהלות פ"ה מ"ו, פירש רבינו: "כלי אשר לו שפה ניצבת על השטח". (77) לענין קבלת טומאה. (78) אם שלשלו אותם לכלי חרס טמא, לא נטמא מה שבתוכם. (79) ואווירו אינו בתוך הכלי הטמא אלא בתוך תוכו, אבל כשהפחת למטה משפת הכלי - מתחבר אויר החמת עם אויר כלי החרס הטמא.

ד. תנור שהסיקו להיות צולה בו²⁰ - הרי זה מקבל¹⁷
טמא. ללכן בו אונן של פשתן²¹ - טהור; שאין¹⁸
זה עושה מלאכה בגוף התנור²².

(20) ולא התכוון לאפייה. (21) אגודות פשתן מנופץ.
הפשתן מראהו כהה ומתלבן בחום. (22) הפשתן אינו צריך
לחמו של תנור, אלא לחום נמוך, ואם יתנוהו לתנור מוסק
בלתי מצונן - יישרף.

ה. תנור שחצצו²³ לשנים והסיק אחד מחלקיו²⁰
ונטמא במשקין²⁴ - הוא טמא וחברו טהור²⁵. נטמא²¹
בשרץ וכיוצא בו מטמאות של תורה - הכל טמא²⁶,
ועבי שביניהן²⁷ טמא. הסיקו שניהן ונטמא אחד מהן²³
במשקין באויר - חולקין את עביו: המשמש²⁴
לטמא²⁸ - טמא²⁹, לטהור - טהור³⁰. במה דברים²⁵
אמורים? בזמן שחצצו ואחר כך הסיקו; אבל²⁶
הסיקו ואחר כך חצצו³¹, ונטמא אחד מהן אפילו²⁷
במשקין - נטמא הכל³².

(23) חילקו במחיצה. (24) חכמים גזרו על משקין טמאים
שיטמאו את הכלים. (25) מפני שלא נגמרה מלאכתו.
(26) בטומאה דאורייתא גזרו חכמים טומאה גם על החלק
שלא הוסק. (27) עובי המחיצה. (28) חצי העובי הפונה
לצד החלק הטמא. (29) חלק זה של המחיצה נידון כדופן
התנור הטמא (ראה כסף משנה). (30) למעלה בהסיק אחד
מהם, כל המחיצה נגררת אחריו, מה שאין כן כאן.
(31) ובשעה שנגמרה מלאכתו על ידי ההסקה היה כולו כלי
אחד ומוכשר לקבל טומאה. (32) העמדת המחיצה אחר
גמר מלאכה אינה מפיקה תורת קבלת טומאה שירדה עליו
בשעת גמר מלאכה.

ו. תנור או פירה של אבן - טהורין לעולם³³. ושל²⁹
מתכת - טהורין משום תנור וכירים³⁴, שאמרו: יתן³⁰
את שיש לו נתיצה, ומטמאין משום כלי מתכות.³¹
ביצד? אין מתטמאין מאורין ולא במחבר לקרקע³²
בתנור וכירים; ואם ננצה בהן טמאה, אפילו³³
מאחוריהן - מתטמאין בשאר כלי מתכות; ואם³⁴
נטמאו במת - נעשין אב טמאה³⁵ בשאר כלי³⁵
מתכות; ויש להן טהרה במקוה³⁶.

(33) אינם מקבלים טומאה בכלל. נתבאר למעלה בפרק א
הלכה ו, שכלי אבנים, כלי גללים וכלי אדמה (שלא הוסקו)
אינם מתטמאים. (34) נתבאר למעלה בהלכה ב שתנור
וכיריים הם מחוברים לקרקע וכל המחובר לקרקע אין זה
מקבל טומאה, אלא שחידשה תורה ואמרה שתנור וכיריים
הם יוצאים מן הכלל ומטמאין, אף על פי שהם מחוברים
לקרקע, ומלמדנו רבינו, שתנור וכיריים האמורים בתורה
לענין טומאה הם כלי חרס, אבל בתנורי מתכת לא חידשה
תורה דין מיוחד ודינם ככל כלי מתכת. (35) אבל תנור של
חרס אינו נעשה אב הטומאה אפילו נגע במת, כמבואר
בהלכות טומאת מת פרק ה הלכה ו. (36) טבילתם במקווה
שיש בה ארבעים סאה מטהרת אותם מטומאתם מה שאין

התנור - משסיקנו⁵ כדי לאפות בו ספגנין⁶. הפירה⁷
- משסיקנה כדי לבשל עליה ביצת התרנגולין⁸
טרופה⁹ ונתונה באלפס¹⁰. הפפח¹¹: אם עשאהו
לאפיה - שעורו כתנור; עשאהו לבשול - שעורו⁴
כפירה.

(2) כלים פרק ד משנה ד. (3) כלי חרס עשויים מטיט
ושרופים בכבשן, כדי לחזקם. השריפה בכבשן נקראת
"צירוף". (4) ואף על פי שלא נגמרה עדיין כל מלאכתו,
שהרי האומן משפשף ומחליק וגם מסיר את הבלטות
שבשפת הכלי לפני שמוציאו למכירה. (5) מלמדנו, אף על
פי שהצירוף מספיק בשאר כלי חרס - בתנור, כירה וכופח
אינו מספיק. (6) ואינו צריך צירוף לפני ההיסק.
(7) משמשת לבישול ויש בה מקום המעמיד שתי קדרות.
(8) במשנה כתוב: "ביצה קלה שבביצים" ובגמרא שבת פ,
ב פירשו שהכוונה לביצת תרנגולת שמתבשלת מהר.
(9) מעורבת. (10) מרוחה בשמן. (11) קטן מכירה ויש בו
מקום לקדירה אחת בלבד.

ב. תנור שהתחיל לבנות¹²: אם היה גדול -
משיתחיל בו ארבעה טפחים¹³ ויסיקנו מקבל⁷
טמא; ואם היה קטן¹⁴ - משיתחיל בו טפח¹⁵
ויסיקנו. הפירה - משיתחיל בה שלש אצבעות⁹
ויסיקנה. הפפח: אם עשאהו לאפיה - הרי הוא¹⁰
כתנור, ואם לבשל - הרי הוא כפירה.

(12) התנורים שלהם תבניתם כקדרות גדולות עומדות על
הקרקע ומחוברות לו בטיט. והתורה אמרה (ויקרא יא, לה):
"תנור וכיריים יותץ" ללמד שאף על פי שהם מחוברים
בקרקע אינם בטלים לגבו ומקבלים טומאה (שבת קכה, א).
(13) כשגבהו מגיע לשיעור זה דינו כתנור שלם אף על פי
שברעתו להוסיף עליו פי כמה. (14) במשנה אמרו חכמים:
"אבל בקטן תחילתו בכל שהוא וכו'". ורבינו לא פירש שם
ולא כאן, קטן מה הוא, והרי כל תנור לפני שנעשה גדול
היה קטן ולמה הצריכו ארבעה טפחים? רש"י בחולין כד,
א מפרש תנור שעושים לחינוקות לשחק בו (הכוונה לאפות
בו עוגות קטנות, שאם לא נעשה לאפייה אין עליו דין
תנור). והר"ש כאן מפרש שתנורים קטנים נעשו בתבנית
מיוחדת. (15) טפח = ארבע אצבעות, במשנה אמרו: "כל
שהוא" ובחולין שם: "אמרו דבי רבי ינאי - טפח, שכן
עושים תנורים בנות טפח".

ג. תנור שהסק מאחוריו¹⁶ או שהסק מבית האמן¹⁷
או שהסק שלא ליעצת¹⁸, הואיל והסק מפל מקום -
הרי זה מקבל טמאה. מעשה¹⁹ שנפלה דלקה בתנור¹⁴
בכפר מן הכפירים, ובא מעשה לפני בית דין ואמרו:
מקבל טמאה.

(16) לא הכניס אש בפנים אלא הדליק שלהבת סביבו
מבחוץ. (17) ולא הוסק כדי לאפות בו. (18) בלי כוונה
להסיקו. (19) זה מובא במשנתנו ומסתיים: "וטימאן רבן
גמליאל". ורבינו סובר שלא חלקו עליו חביריו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טומאה אלא הטיט ואם אינו יכול לעמוד בפני עצמו הוא בטל לגבי קרקע. ראה שם פרק ה משנה י בדין תנור של בית דינאי. בתוספתא כלים בבא קמא פרק ו הלכה ט אמרו: "ואינו טמא אלא המשמש את הצורך". פירוש, בית השפיתה בלבד מקבל טומאה והחפירה עצמה טהורה.

י. כְּבִשָּׁן שֶׁל סִידִין⁵¹ וְשֶׁל זֹגְגִין⁵² וְשֶׁל יוֹצְרִין⁵³ - 14
טְהוֹרִין⁵⁴. הַפּוֹרְנָה⁵⁵, אִם יֵשׁ לָהּ דֶּפֶן⁵⁶ - מִתְטַמָּא⁵⁷. 15

(51) ששורפים בו אבנים לסיד. (52) עושי כלי זכוכית או זגוגיות שקופות לחלונות. [”עושי זכוכית” שבהלכה הקודמת הם המתיכים את החומרים הגלמיים שמהם עושים זכוכית, היינו החול וחמרי העזר. התכה ראשונה זו נעשית בכור מוטח בטיט, והיא מפרידה את העפר ושאר הפסולת ונשאר גוש זכוכית נקי, והזוגגים מרככים הגוש הזה בחום גבוה עד שהוא נעשה נוח לטיפול הרצוי. חימום שני זה עושים בתנור בלתי מוטח. (53) עושי כלי חרס. (54) מפני שאינם טוחים בטיט. (55) תנור שפתחו בצידו, כמו תנורים שלנו ומדביקים את הפת ומעמידים את הקדירות על הקרקע. [בתנורים וכירות שבתקופת התלמוד היו מדביקים את הפת על דפנותיהם ושופכים את הקדירות למעלה על פיהם או על בליטות מיוחדות לכך]. (56) במשנה: ”לבזבז”, ומפרש רבינו דופן עבה עומד על השוליים או על גגה של הפורנא ועל דופן זה מעמידים קדירות ומדביקים פת. (57) בתוספתא שם אמרו שפורנא טהורה ”מפני שלא נעשית אלא לשמש עם הקרקע. רבי מאיר אומר בשם רבן גמליאל: אם יש לה ליזבז (לבזבז) = מסגרת - דופן נמוך) טמאה”. פירוש פורנא בלי לבזבז טהורה, מפני שמשמשים בשוליה היינו בקרקע ולא בפורנא עצמה, ואומר רבי מאיר, שאם יש לה דופן ואפשר להעמיד עליו את הקדירות ואת הפת מבלי להשתמש בקרקע - טמא. ומפני שאין חולק על דבריו פסק רבינו כמותו.

יא. אֲבָנִים שֶׁחִבְרָן זֶה לָזוֹ וְעִשָּׂאן תֵּנּוֹר: אִם עָשָׂה 16
לוֹ טַפְלָה⁵⁸ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ - הָרִי זֶה כְּתֵנּוֹר לְכָל 17
דָּבָר וּמִתְטַמָּא מֵאוֹרִיר⁵⁹; וְאִם טָפְלוּ מִבְּחוּץ בְּלֶבֶד - 18
מִתְטַמָּא בְּמַגְעָה⁶⁰ וְלֹא בְּאוֹרִיר⁶¹. חִבְרָ אֲבָנִים לְתֵנּוֹר 19
וְלֹא חִבְרָן זֶה לָזוֹ - מִתְטַמָּאוֹת עִם הַתֵּנּוֹר⁶². חִבְרָן זֶה 20
לָזוֹ וְלֹא חִבְרָן לְתֵנּוֹר - הָרִי הֵן פְּטִירָה. חִפְרָ בְּאֶרֶץ 21
וְעָשָׂה טִירָה - טְהוֹר⁶³. וְטִירַת הַפְּטִירָה⁶⁴ - טְהוֹר⁶⁵. 22

(58) של טיט. (59) למעלה בהלכה ו למדנו: ”תנור או כירה של אבן טהורין לעולם” ומלמדנו כאן שהטפילה של טיט מורידה עליו תורת תנור של חרס. (60) אם נגע שרץ בפנים התנור - נטמא. (61) נתבאר כבר כמה פעמים, שכלי חרס מטמא מאויר, פירוש, אם נכנסה טומאה לאויר הכלי נטמא, אף על פי שלא נגעה בדפנותיו, אולם תנור של אבנים שטחוהו מבחוץ בטיט אינו מקבל טומאה עד שתיגע הטומאה בכלי עצמו. דין דומה לזה מצאנו במשנה כלים פרק ה, ג גבי בית הפך ובית התבלין ובית הנר שבכירה. ובשבת מח, ב נימקוהו, מפני שמן התורה אינם חיבור לטומאה אלא מגזירת חכמים, הקילו בטומאתם לשם היכר,

כן בכלי חרס, שאמרה תורה (ויקרא יא, לג): ”וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא ואותו תשברו”.

ז. תֵּנּוֹר שֶׁל מִתְכָּת שְׁנֹקֵב אוֹ נִפְגֵּם³⁷ אוֹ נִסְדֵּק וְסִתְּמוֹ 1
בְּטִיט אוֹ עָשָׂה לוֹ טַפְלָה³⁸ שֶׁל טִיט אוֹ מוֹסֵף³⁹ שֶׁל 2
טִיט - הָרִי זֶה מִתְטַמָּא מִשּׁוֹם תֵּנּוֹר⁴⁰. וְכִמָּה יִהְיֶה 3
בְּנֹקֵב⁴¹? פְּדִי שְׂעִיזָא בּוֹ הָאוֹרִיר⁴². וְכֵן בְּכִירָה. וְאִם 4
עָשָׂה לְכִירָה פְּטֻפוּטִים⁴³ שֶׁל טִיט - מִתְטַמָּא מִשּׁוֹם 5
כִירָה. מִרְחָה בְּטִיט⁴⁴, בֵּין מִבְּפָנִים בֵּין מִבְּחוּץ - 6
עֲדִין אֵינָה מְקַבֶּלֶת טַמָּאָה⁴⁵. 7

(37) שפתו נפגמה ואינו נוח לשימוש. (38) הדביק עליו טיט במקום הנקב או הסדק. [סתימה = הכנסת טיט בתוך הנקב והסדק. אבל מריחת טיט על הדופן במקום הסדק אינה נידונית כסתימה]. (39) הוסיף שכבת טיט על שפת התנור והגדיל את בית קיבולו. (40) מפני שהטיט חיקן את התנור או הגדילו הרי הוא נידון כתנור של טיט. והמדובר כשהסיק את התנור אחר הדבקת הטיט. (41) כדי שסתימתו בטיט תוריד על התנור תורת תנור וכיריים לעניין טומאה. (42) שהאש של דרכו וזה גורם להורדת חומו של התנור והסתימה של טיט שומרת על החום. [רבינו מדייק ואומר: ”כמה יהיה בנקב” (וכן כתוב גם במשנה) ואינו שואל כמה יהיה בסדק. משינוי לשון זה למד בעל משנה אחרונה, שנסדק הכוונה לכל אורכו של התנור וסתם סדק - כל שהוא, ולפיכך לא שאלו על שיעורו]. (43) בליטות בשפת הכירה, כדי להעמיד עליהן את הקדירה. והמדובר בכירה שלימה. (44) המדובר בכירה שלימה. (45) כירה של מתכת כמות שהיא, חומה מספיק לבישול והמירוח אינו מוסיף תועלת ולפיכך דינה ככלי מתכת.

ח. תֵּנּוֹר⁴⁶ שְׂאֵינוֹ מִחִבְרָ בְּאֶרֶץ, אָפְלוּ תְּלוֹי בְּצוֹאֵר 8
הַגָּמֶל - הָרִי זֶה טַמָּא מִשּׁוֹם תֵּנּוֹר⁴⁷; שְׂנַאָמֶר: 9
טַמָּאִים הֵם - בְּכָל מְקוֹם. 10

(46) של חרס. (47) אף על פי שהוא פתוח מלמטה ובמצב זה אי אפשר לאפות בו, פסק כרבנן במשנה כלים פרק ה ו לפי המסקנה של עולא בשבת קכה, א, שאפילו אם לא הוסק מעולם כשהוא עומד על הקרקע - הוא מקבל טומאה אחר היסק בכל מקום שהוא, ודבר זה הוא גזירת הכתוב.

ט. כּוֹר שֶׁל צוֹרְפֵי מִתְכָּת⁴⁸ שְׂיֵשׁ בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה⁴⁹ 11
- מִתְטַמָּא בְּכִירָה⁵⁰. וְכֵן שֶׁל עוֹשֵׂי זְכוּכִית, אִם יֵשׁ 12
בּוֹ בֵּית שְׁפִיתָה - מְקַבֵּל טַמָּאָה. 13

(48) הצורפים מתיכים את המתכות בחפירה בקרקע ששוליה ודפנותיה טוחים בטיט, חפירה זו נקראת ”כור”. (49) שקע בדופן הכור, כדי להעמיד בו קדירה ולבשל מה שבתוכה (העמדת קדירה על כירה לצורך בישול נקראה ”שפיתה”, מלשון המקרא (מלכים-ב ד, לח): ”שפות הסיר הגדולה”). (50) השימוש להתכת מתכת אינו מוריד עליו תורת תנור וכיריים, אבל השקע לצורך בישול עושה אותו כירה. והמדובר כשהטיט המרוח על דפנות החפירה יכול לעמוד בפני עצמו, כי החפירה כשהיא לעצמה אינה מקבלת

טו. האֵבֶן שֶׁהוּא שׁוֹפֵט עָלֶיהָ⁸⁰ וְעַל הַתְּנוּרָה⁸¹, עָלֶיהָ¹⁶
וְעַל הַפִּירָה, עָלֶיהָ וְעַל הַכֶּפֶח - טִמְאָה⁸². עָלֶיהָ וְעַל¹⁷
הַכֶּתֶל⁸³, עָלֶיהָ וְעַל הַסֵּלֶע⁸⁴ - אֵינָה מְקַבֶּלֶת טִמְאָה⁸⁵.¹⁸

(80) המדובר באבן המחוברת בטיט. (81) האבן מרוחקת קצת מן התנור והקדירה עומדת על שניהם. (82) כמו שתי אבנים שחיברן בטיט שבהלכה הקדומה. משמיענו שלא תטעה לומר שדווקא שתי אבנים מצטרפות להיות כירה, אבל אבן אינה מצטרפת לכירה היקיימת כבר. (83) הבעיר אש בין הכותל והאבן והושיב את הקדירה על האבן כשהיא שעונה על הכותל. (84) אבן קבועה במקומה מתחילת בריאתה. (85) בתורה (ויקרא יא, לד) כתוב: "תנור וכיריים יותץ" ודרשו בתורת כהנים: "את שיש לו נתיצה - יש לו טומאה, את שאין לו נתיצה - אין לו טומאה", ובכותל וסלע אין דין נתיצה.

טז. פִּירַת הַטִּבְּחִים⁸⁶, שֶׁהוּא נֹתֵן אֶבֶן בְּצַד אֶבֶן¹⁹
וְכָל מַחְבְּרוֹת בְּטִיט, נְטִמָּאת אַחַת מֵהֶן - לֹא נְטִמָּאוּ²⁰
בָּלֵן⁸⁷.²¹

(86) מוכרי בשר מבושל, ודרכס לחבר לקרקע הרבה אבנים מרוחקות קצת זו מזו ומעמידים כל קדירה על שתי אבנים. (87) וזה דומה לטבלא שקערות דבוקות בה.

יז. שְׁלֹשׁ אֲבָנִים שֶׁחִבְּרָן בְּטִיט וְעִשָּׂאן שְׁתֵּי פִירוֹת⁸⁸,²²
בֵּין שֶׁחִבְּרָן זֶה לְזֶה וְלֹא חִבְּרָן לְקִרְקַע בֵּין שֶׁחִבְּרָן²³
בְּקִרְקַע וְלֹא חִבְּרָן זֶה לְזֶה, אִם נְטִמָּאת אַחַת מִשְׁתֵּי²⁴
הַפִּירוֹת⁸⁹ - הָאֵבֶן הָאֲמֻצָּעִית, הַמְשַׁמֵּשׁ מִמֶּנָּה לַפִּירָה²⁵
הַטִּמְאָה⁹⁰ טִמָּא, וְהַמְשַׁמֵּשׁ מִמֶּנָּה לַפִּירָה הַטְּהוֹרָה²⁶
טְהוֹר. נִטְלָה הָאֵבֶן הַחִיצוֹנָה שֶׁל פִּירָה הַטְּהוֹרָה -²⁷
הַחֲלֻטָּה הָאֲמֻצָּעִית פְּלָה לְטִמְאָה⁹¹. נִטְלָה הַחִיצוֹנָה²⁸
שֶׁל פִּירָה הַטִּמְאָה - טְהוֹרָה הָאֵבֶן הָאֲמֻצָּעִית פְּלָה⁹².²⁹
נְטִמָּאוּ שְׁתֵּי הַחִיצוֹנוֹת: אִם הָיְתָה הָאֵבֶן הָאֲמֻצָּעִית³⁰
גְּדוֹלָה - נֹתֵן מִמֶּנָּה לַפִּירָה זֶה כְּדֵי שְׁפִיתָהּ⁹³ מִצְדָּה³¹
וְלַפִּירָה הַשְּׂנִיָּה כְּדֵי שְׁפִיתָהּ מִכָּאן⁹⁴, וְהִשָּׂאָהּ⁹⁵ טְהוֹר;³²
וְאִם הָיְתָה קְטַנָּה⁹⁶ - הִפֵּל טִמָּא. נִטְלָה הָאֲמֻצָּעִית:³³
אִם יָכוֹל לְשַׁפֵּט עַל שְׁתֵּי חִיצוֹנוֹת יוֹדָה גְּדוֹלָה - הָרִי³⁴
הֵיא טִמְאָה; הֵיוּ מְרַחֲקִין יָתֵר מִזֶּה⁹⁷ - טְהוֹרָה. הַחֲזִיר³⁵
אֵת הָאֲמֻצָּעִית⁹⁸ - הָרִי הִפֵּל טְהוֹר כְּשֶׁהִיָּהּ⁹⁹. מְרַחָה³⁶
בְּטִיט - מְקַבֵּל טִמְאָה מִכָּאן וּלְהִבָּא¹⁰⁰. וְהוּא³⁷
שִׁיטִּיקָנָה לְכָל אַחַת מֵהֶן כְּדֵי לְבַשֵּׁל עָלֶיהָ אֵת³⁸
הַבִּיצָה¹⁰¹.³⁹

(88) כל ריווח שבין אבן לאבן ככירה, שהרי אפשר לשפות שם קדירה. (89) כגון שנכנס שרץ לאווירה. (90) חצי עובייה, כלמעלה הלכה י"ב בד"ץ עובי החבית. (91) כל זמן שהאבן החיצונה הטהורה במקומה הרי האמצעית משמשת גם את הכירה הטהורה אבל כשניטלת החיצונה שייכת כל האמצעית לכירה הטהורה. (92) כי היא משמשת את הטהורה בלבד. (93) מקום להעמיד שם קדירה. (94) מצידה השני, ושתי כדי שפיתה אלו טמאות. (95) החלק שנשאר באמצע בין שני מקומות שפיתה.

כדי שלא יטעו וישרפו תרומה וקדשים שיתטמאו בטומאה זו. ואותו הנימוק כוחו יפה גם בנידון כאן. (62) אם נטמא התנור - נטמאו גם האבנים ואף על פי שכלי אבנים אינם מקבלים טומאה כלל (ראה למעלה הלכה ו). והטעם, מפני שהן כיד לתנור שהרי משתמשים בהן לטלטול התנור. (63) אינה מקבלת טומאה. קרקע אינו מתטמא אפילו כשהוא משמש את הכלים. (64) שם. במשנה כלים פרק ה ג כתוב: "עטרת הכירה". ונראה שעטרת כירה וטירת כירה אחת הן (ר"ש) היינו בניין קטן על ראש הכירה להעמיד בתוכו את הקדירות, כדי שלא יצטנן התבשיל אחר הסרתן מן האש. לבניין זה קראו "עטרה", מפני שהוא מעוגל ונתון בראש הכירה (רבינו בפירושו). וטירת התנור בנוייה בצידו של התנור. (65) מפני שאין דרכם של בני אדם לעשות טירה לכירה או מפני שאינה צורך בישולו מה שאין כן בתנור שאופים בו פת ואחר הרדייה מניחים אותה בטירה. והמדובר, כשאינה מחוברת לכירה.

יב. שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת וְשְׁנֵי⁶⁶ אֲלֻפְסִין⁶⁷ שֶׁעִשָּׂאן פִּירָה⁶⁸ -
מִתְטַמְּאִין בְּאִוִיר⁶⁹ וּבִמְגַע⁷⁰. וְתוֹכָן שֶׁל חֲבִיּוֹת⁷¹ -
טְהוֹר⁷². וְעֵבִי הַחֲבִיּוֹת⁷³ חוֹלְקִין אוֹתוֹ: הַמְשַׁמֵּשׁ אֵת³
הַפִּירָה - טִמָּא, וְהַמְשַׁמֵּשׁ אֵת תוֹךְ הַחֲבִיּוֹת - טְהוֹר.⁴

(66) פירוש או שני. (67) קערות גדולות. (68) העמידן זו לא רחוק מזו והדליק אש ביניהן ואת הקדירות השעין על דפנות החביות או האילפסים. (69) אם נכנסה טומאה לאוויר שבין החביות - נטמאו האוכלים הנמצאים שם. (70) אינו צריך להשמיענו טומאת מגע, שהרי אין מגע בתוך הכלי בלי כניסה לאוויר, ומגע בגבו אינו מטמא כלי חרס, אלא מפני שלמדנו כמה הלכות שנאמר בהן: "במגע ולא באוויר", כתב כאן "במגע ובאוויר". (71) שלא נכנסה שם הטומאה. (72) מפני שצידם הפנימי של החביות הוא גב התנור וכלי חרס אינו מטמא מגבו. (73) עובי הדפנות.

יג. הָעוֹשֶׂה שְׁלֹשָׁה פְּטוּטִין⁷⁴ בְּאֶרֶץ⁷⁵ וְחִבְּרָן בְּטִיט⁵
לְהִיּוֹת שׁוֹפֵט עָלֶיהֶן אֵת הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טִמְאָה⁶
מִשּׁוּם פִּירָה. קָבַע שְׁלֹשָׁה מִסְמְרִין⁷⁶ בְּאֶרֶץ לְהִיּוֹת⁷
שׁוֹפֵט עָלֶיהֶן אֵת הַקְּדֵרָה, אֵף עַל פִּי שֶׁעֲשֶׂה בְּרֹאשׁוֹן⁸
מְקוֹם בְּטִיט שֶׁתִּשָּׁב הַקְּדֵרָה - הָרִי זֶה טְהוֹרָה⁷⁷
כִּכְיָרָה שֶׁל מִתְכֶּתֶת⁷⁸. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁלֹא מְרַחֵם בְּטִיט¹⁰
שֶׁהוּא שׁוֹפֵט עָלֶיהֶן - אֵינָן מְקַבְּלוֹת טִמְאָה, כְּאֵלוּ¹¹
הֵיא פִירָה שֶׁל אֶבֶן.¹²

(74) כעין רגליים. (75) העמידם על הארץ בצורת סגול. (76) של מתכת. (77) אינה מקבלת טומאה. (78) שהמסמרות הם עיקר הכלי.

יד. הָעוֹשֶׂה שְׁתֵּי אֲבָנִים פִּירָה וְחִבְּרָן⁷⁹ בְּטִיט -
מִתְטַמְּאָה. חִבֵּר אֵת הָאֶחָת בְּטִיט וְהַשְּׂנִיָּה לֹא חִבְּרָה¹⁴
- אֵינָה מְקַבֶּלֶת טִמְאָה.¹⁵

(79) לקרקע. [ויש מפרשים חיברן זו לזו בראשן]. פטפטים שהם קטנים אין על שניים תורת כירה, אלא על שלושה, אבל אבנים שהן רחבות, מספיקות שתיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(113) אם נגעה טומאה בהם. (114) אלא משום כלי קיבול כשאנו מחובר לקרקע. (115) של הדוכן, שטח יותר רחב ממנו מחובר אליו וישבו בו בעת הבישול. (116) הפוכו על פניו ושוליו למעלה. (117) קלוע מענפי עצים ודינו ככלי עץ. (118) במשנה: "על גביו". רצוי לגרוס גם כאן כן. (119) הכוונה לסל, ולכן יש לתקן ולכתוב "הרי זה" (משנה אחרונה). (120) אם נגעה בו טומאה ואין אנו אומרים שהסל בטל לגבי כירה, אבל הכירה עצמה מיטמאה משום כירה אם נכנסה טומאה לתוכה (משנה אחרונה). כי אין כל נימוק לדבר, שתיבטל לגבי הסל.

פרק עששה עשר

(1) יבאר שתנור גדול שיריו ארבעה טפחים והקטן שיריו רובו. הכופח שעשאו לאפייה או לבישול. תנור שנטמא ולא רצה לכתתו כיצד מטהרים אותו. תנור שנידה וטהורה אופות והוא טהור. תנור שבא מחותך מבית האומן ויורת הערביים. המביא שברי חרס ודבקם זה בזה. והדבר שראוי לחבר הסדקים. תנור שנתן בו עפר עד חציו וכירה שנחלקה לאורכה או לרוחבה. הקלתות של בעלי בתים שנפחתו קרקעותיהן.

- א. תנור² גדול - שיריו ארבעה טפחים, והקטן - שיריו רבו. כיצד? אם נשאר³ בגדול ארבעה⁴ ובקטן⁵ רבו - מקבל טמאה⁶; פחות מקפאן - אינו מקבל טמאה. וכן אם נטמא ונתצו עד ששירי בו פחות מארבעה בגדול או פחות מרב בקטן - טהור⁷.
- נשאר בו ארבעה או רב בקטן - עדין הוא בטמאתו. והפירה⁸ - שיריה שלש אצבעות⁹. הכפח שעשאהו לאפיה - שעורו כתנור; לבשול - שעורו ככירה¹⁰.

(2) כלים פ"ה מ"א. (3) נראה שצ"ל "נשבר ונשאר". (4) בגבהו. (5) ראה למעלה פט"ו ה"ב. (6) מפני שראוי הוא עדיין למלאכתו. (7) שבירה כזו מועילה לא רק למנוע קבלת טומאה, אלא גם להפקיע טומאה. (8) שם מ"ב. (9) תנור שמלאכתו לאפיית לחם, אינו ראוי למלאכתו בפחות מארבעה טפחים. אבל כירה, שמשתמשים בה לבישול, מספיק גובה של שלוש אצבעות. (10) ראה פט"ו ה"ב.

- ב. תנור שננטמא¹¹ ולא רצה לכתתו¹², כיצד מטהרין אותו? חולקין¹³ לשלשה חלקים, וגורר¹⁴ את הטפלה¹⁵ שעל החרסים, עד שנמצא כל חרס מהן עומד על הארץ בלא טיט על גביו¹⁶. חלקו לשנים, אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא¹⁷ והקטן טהור. חלקו לשנים בשוה - כל אחד מהן טמא¹⁸, לפי שאי אפשר לכוון¹⁹. אבל טבלא של חרס שיש לה דפן שנחלקה לשנים - טהורה²⁰. ואם היה אחד גדול ואחד קטן - הגדול טמא.

(11) שם מ"ז. (12) לשברו לרסיסים. (13) מלמעלה למטה. (14) צ"ל וגורר. (15) שכבת טיט שמירחה על התנור מבחוץ, אחר צירופו בכבשן ולפני היסקו לאפייה. (16) נראה שהכוונה לטפילה שבמקום החתכים, שאם לא

(96) ואין בה כשתי שפיתות ועוד. (97) ואי אפשר להשעין את היורה על שתייהן. (98) למקומה בין שתי החיצוניות. (99) הכירות נתפרקו ופקעה טומאתן, והחזרת האבן למקומה אינה מביאה טומאה. (100) ככירה חדשה. (101) נחבאר למעלה בהלכה א, שכירה אינה מקבלת טומאה עד שייסקנה כדי שיעור זה, ומכיוון שזו נידונית ככירה חדשה - צריכה היסק בשיעור הקבוע לכירות חדשות.

- יח. שתי אבנים שעשאן פירה ונטמאת, וסמך לאבן זו ממנה¹⁰² אבן אחת מקפאן ולזו אבן אחת מקפאן¹⁰³.
- הרי חצי כל אבן משתי אבני הפירה הראשונה¹⁰⁴ טמא, וחצי האבן טהור¹⁰⁵. נטלו השתים הטהורות שסמך - חזרו השתים של פירה לטמאתן¹⁰⁶.

(102) מן הכירה. (103) ומירחן בטיט ויש כאן שלוש כירות - האמצעית טמאה ושתי החיצוניות טהורות. (104) חצייה החיצון. (105) מפני שהחצאים החיצוניים משמשים כירות טהורות והרי זה דומה לדין האמצעית שלמעלה בהלכה יז. (106) ואין זה דומה לדין החזיר את האמצעית שבסוף ההלכה הקודמת שהכול טהור כשהיה, מפני שכאן לא נותצה הכירה הטמאה, ואפילו לפני שניטלו האבנים החיצוניות לא פקעה הטומאה לגמרי מן האבנים הפנימיות, שהרי חציין נשארו טמאות, ולפיכך עכשיו, כשהן משמשות רק את הכירה הטמאה בלבד, חלה טומאה על כולן, אבל בדין שלוש אבנים הרי נותצה הכירה והכול נטהר, ומהיכן תבוא טומאה לאבנים אחרי החזרתן?

- יט. דוכן של חרס¹⁰⁷ שיש לו בית קבול הקדרות¹⁰⁸ והרמין¹⁰⁹ נתון בתוכו - טהור משום פירה¹¹⁰ וטמא משום כלי קבול. לפיכך, אם היה מחבר בארץ - טהור כשאר הכלים¹¹¹, ואם נקב - אינו מקבל טמאה ככלי קבול¹¹². מה שאין פן בכירה. הצדדין שלו, הנוגע בהן¹¹³ - אינו טמא משום פירה¹¹⁴.
- הרחב שלו¹¹⁵ שישבין עליו בשעת בישול - מתטמא אם נטמא הדוכן. וכן הכופה¹¹⁶ את הסל¹¹⁷ ובנה פירה על גבה¹¹⁸ - הרי זו¹¹⁹ טמאה משום כלי עץ¹²⁰, לא משום פירה. לפיכך אינה מקבלת טמאה מאוירה ככירה.

(107) "היו עושים מחרס תמונת מרובע ארוך, לא ארוך ורוחב וגובה (פירוש, יש לו דפנות וגג), והוא חלול מתוכו ושטחו העליון נקוב נקבים עגולים אחד לפני השני וימלא מתוכו באפר החם וירכיב כלים בראשה (פירוש, יעמיד כלים על גבי הנקבים שבגג) וייקרא דכון, ודכון ודוכן אחת הן". שלדוכן שלושה דפנות ומעמידים אותו ליד הכירה באופן, שדופן הכירה משמש לו דופן רביעי. (108) מעמידים את הקדירות בנקבים שבגגו, כדי שיישמר חומן. (109) אפר חם שמעורבות בו קצת גחלים לוחשות. (110) אינו נידון ככירה לעניין קבלת טומאה. (111) חידוש הוא שחידשה תורה בתנור וכיריים, שייטמאו אף על פי שהם מחוברים לקרקע, מה שאין כן בשאר כלים. (112) שאם ניקב כשיעור הקבוע אינו מקבל טומאה, אבל כירה נקובה מקבלת טומאה.

תנור גדול. [ראה ר"ש במשנתנו, שתמה גם כן, ושאל מה בין מגע לאוויר, ולא מצא יישוב].

ד. תנור³⁵ שָׁבָא מִתְּתֵן³⁶ מִבֵּית הָאֵמֶן וְעָשָׂה לוֹ סְמוּכִין³⁷ שֶׁמֶקְבָּצִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת כְּאֶחָד וְנִתְּנָם עָלָיו וְהוּא טָהוֹר³⁸ וְנִטְמָא³⁹ - כְּשִׁסֵּיר אֶת הַסְּמוּכִין אוֹתוֹ יְטַהֲרוּ⁴⁰. וְאֶפְלוּ הַחֲזִירִין - הֲרִי הוּא טָהוֹר⁴¹. מִרְחוֹ בָּטִיט - מִקְבֵּל טִמְאָה לְהֵבֵא. וְאִינוּ צָרִיךְ לְהִסְקוֹ,⁴² שֶׁכֶּכֶּה הֵסֵק⁴².

(35) משנה שם פ"ה, ט. (36) לארכו. (37) חישוקים כמו אלה שמחברים את דפי חביות של עץ. (38) התנור עורנו טהור, אפילו אם נגעו חלקיו בטומאה לפני שנתן עליהם את החישוקים. (39) מפני שהאומן עשהו מתחילה לשם כך שיחברוהו בחישוקים, הרי זה מקבל טומאה אף-על-פי שלא מירחו בטיט. אבל תנור שנעשה מחתיכה אחת, ובעל הבית חתכו לארכו, אינו מקבל טומאה עד שימרח את חלקיו בטיט, כמבואר בהלכה ג. (40) הסרת החישוקים היא נתיצת התנור. (41) לא חזרה טומאתו, ולא עוד אלא שאינו מקבל טומאה מכאן ולהבא שימרחנו בטיט, כי החישוקים מועילים לדונו כתנור שלם בפעם הראשונה בלבד כשכבאו מבית האומן. אבל אחר שהסירם ונתן התנור, הרי הוא כתנור שחילקו בעל הבית, שנבאר דינו בהלכה ג. (42) ואינו דומה לחילקו בעל הבית ומירחוהו בטיט, שאמרנו בה"ג שצריך היסק חדש. והטעם, מפני שהוסק ע"י האומן כשהוא עשוי דפים דפים ולא נשתנה כלום בגופם.

ה. תנור שֶׁחֲתָכּוּ⁴³ חֲלִיּוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חֲלִיאָה לְחֲלִיאָה וְטַח בָּטִיט עַל הַפֶּל מִבְּחוּץ - הֲרִי זֶה מִקְבֵּל טִמְאָה⁴⁴.

(43) שם משנה י. (44) אפילו נחתך לרחבו, וכל החוליות פחותות מארבעה טפחים. במשנה חולק ר' אליעזר ומטהר מפני שהחול מפסיק בין החוליות, אין המירוח מועיל. [בבבא מציעא נט, א מסופר באריכות על המחלוקת העצומה שפרצה בבית-המדרש בבבאי זו, שתוצאותיה היו חמורות מאוד.

ו. יוֹרֵת הָעֵרְבִיִּים⁴⁵, שֶׁהוּא חוֹפֵר בְּאֶרֶץ וְטַח בָּטִיט⁴⁶: אִם יָכוֹל הָטִיט לַעֲמֹד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - מִקְבֵּל טִמְאָה⁴⁷, וְאִם לֹא - טָהוֹר⁴⁸.

(45) שם. (46) את כותלי הבור. (47) אם נגעה טומאה בטיט. (48) חפירה באדמה אינה מקבלת טומאה.

ז. הַמְּבִיא⁴⁹ שְׁבִירֵי חֶרֶס וְדִבְקָן זֶה בִּזְה וְעָשָׂאן תַּנּוּר, וְעָשָׂה לוֹ טִפְלָה מִבֵּית וּמִבְּחוּץ וְהִסִּיקוּ - הֲרִי זֶה מִקְבֵּל טִמְאָה, אֵף עַל פִּי שְׁאִין בְּכָל אֶחָד מֵהֶן כְּשֶׁעוֹר⁵⁰.

(49) תוספתא שם פ"ג ה"א. (50) למעלה, בהלכה ג למדרנו, שאם חילק תנור לכמה חלקים, ולאחר מכאן דיבק את אותם החלקים עצמם ומירחם בטיט - מקבלים טומאה. וכאן

הסירה הרי הטפילה של טיט שלימה, ומיטמאה כשהיא יכולה לעמוד בפני עצמה, אבל אם חתך גם את הטפילה לשלושה חלקים - הכל טהור, כי שכבת הטיט אינה עדיפה מהתנור עצמו. (17) מפני שהוא רוב הכלי. (18) 'תורת כהנים' פרשת שמיני פ"י ה"ג. (19) לחלק לשני חלקים שווים בהחלט (בלשון הגמרא: "אי אפשר לצמצם"). (20) מחלוקת רבן גמליאל וחכמים במשנה כלים פ"ב, ופסק כרבים. במשנה כתוב סתם "טבלא", ורבינו מפרש שהמדובר בטבלא של חרס, ולא ביאר טעמו של ההבדל בין תנור לטבלא (ראה השלמות). [ב'תוספות יום טוב' שם מצדד לומר, שטבלא קל יותר לחלק בצמצום. אולם דבריו מנוגדים למה שאמרנו (בכורות יז, ב) "שאני כלי חרס, הואיל ויש בו גומות". פירוש, מקום החתך אינו חלק כמו בכלי עץ או מתכת, אלא יש בו בליטות ושקיעות, ולפיכך אי אפשר לצמצם, והרי גם בטבלא שבורה יש שקיעות ובליטות. ובתפארת ישראל מפרש, שטבלא שנחלקה טומאתה מדרבנן, אין לה לבזבז מכל צידיה, ומפני שאי אפשר לצמצם יש להסתפק בכל חלק, שמא הוא הגדול, ופסק טומאה דרבנן - טהור.

ג. תנור²¹ שֶׁחֲלָקוּ²² לְשִׁלְשָׁה וְאֶחָד גָּדוֹל כְּשֵׁנִים - הַגָּדוֹל טָמֵא²³, וְהַשְּׁנִיִּים הַקְּטָנִים טָהוּרִין. חֲתָכוּ חֲלִיּוֹת²⁴ לְרִחְבוֹ²⁵, אִם הָיָה גִבֵּה כָּל חֲלִיאָה וְחֲלִיאָה פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה טַפְחִים - טָהוֹר²⁶. חִזֹּר וְסָדַר הַחֲלִיּוֹת זֶה עַל גִּבֵּי זֶה וְהִמְרִיחַ עֲלֵיהֶם בָּטִיט וְהִחֲזִירוּ תַּנּוּר כְּשֶׁהָיָה - הֲרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה תַּנּוּר אַחֵר²⁷, וְאִינוּ מִקְבֵּל טִמְאָה אֲלָא מִכָּאן וְלִהֲבֵא²⁸. וְהוּא שִׁסִּיקֵנוּ כְּדִי לְאִפּוֹת בּוֹ סַפְגָּנִין אַחֵר שֶׁמִּרְחוּ²⁹. הִרְחִיק מִמֶּנּוּ אֶת הַטַּפְלָה³⁰ וְנָתַן חוֹל אוֹ צִרוּרוֹת בֵּין הַחֲלִיּוֹת וּבֵין הַטַּפְלָה³¹ - אִינוּ מִקְבֵּל טִמְאָה לְעוֹלָם³². וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ: הַנִּגְדָּה וְהַטְהָרָה אוֹפּוֹת בּוֹ וְהוּא טָהוֹר. הִתְיָה בּוֹ³³ חֲלִיאָה אֶחָת שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אַרְבָּעָה טַפְחִים - הִיא מִתְטַמָּא בְּמַגֵּעַ וְלֹא מִתְטַמָּא בְּאִוִּיר³⁴, וְשָׂאָר הַחֲלִיּוֹת טָהוּרוֹת.

(21) טמא. (22) כלים פ"ה מ"ז. (23) ודווקא אם הוא גדול כשניים האחרים, אבל אם השניים ביחד גדולים יותר - גם הגדול טהור. (24) שם מ"ח. (25) ויש כאן כמה תנורים נמוכים. (26) נתבאר בהלכה א, ששיירי תנור גדול טהורים אם הם פחותים מארבעה טפחים. (27) דינו כתנור חדש לגמרי, כי התנור הראשון בטל מתורת כלי. (28) אבל הטומאה הראשונה פקעה ואינה חוזרת. (29) בהתאם להאמור למעלה בהלכה א גבי תנור חדש. (30) את הטיט. לא מרח את הטיט על דופן התנור עצמו, אלא עשה תבנית תנור מטיט סביב התנור החתוך, ואויר מפסיק בין התנור הישן ובין הטיט. (31) ומילא את הרווח שביניהם, ומתוך כך נתחברו לכלי אחד. (32) מפני שהחוליות לא נתחברו בטיט. (33) תוספתא שם ב"ק פ"ד ה"ח. (34) גירסת הגר"א שם "מטמאית במגע ובאוויר", וכן גורס בעל 'סדרי טהרות'. אולם רבינו - כנראה - גורס כמו שכתב כאן, ולא נתברר למה אינה מיטמאית באוויר כשיש בה בעצמה שיעור

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בהלכה הקודמת. (71) להסיק במקום הפנוי שבין הדף והקירות. (72) להדביק פת בדף.

יב. תנור⁷³ שנתן בו עפר עד חציו: אם נטמא מאוירו בלבד⁷⁴ - אינו מתטמא אלא מעפר ולמעלה⁷⁵; ואם נטמא במגע ונגעה טמאה בו מתוכו⁷⁶ - נטמא פלו אף מעפר ולמטה⁷⁷.

(73) משנה כלים פ"ה, ו. (74) שרץ נתלה באוירו ולא נגע בתנור. (75) אוכלין ומשקין הנמצאים בתנור למעלה מן העפר מתטמאים, אבל הטמונים בתוך העפר לא נטמאו (רבינו בפירושו למשנה). (76) לא נתבאר אם הכוונה לנגע בתוכו למעלה מן העפר בלבד או אפילו אם נגע בתוכו למטה מן העפר. (77) לקמן בפ"ז ה"ה כותב רבינו, שכל הדברים שנאמר בהם בכלי חרס מטמאים במגע ולא באוויר - טומאתם מגזירת חכמים, ולפיכך הקילו בטומאתם, כדי שלא ישרפו תרומה וקדשים על טומאה זו. שם אמנם המדובר בענין חיבור, אבל יש ללמוד משם לכאן. ויוצא מזה, שלדעת רבינו ביטל העפר את חלק הכלי שהעפר בתוכו, ואינו מקבל טומאה מן התורה כלל, אלא חכמים גזרו על המגע ולא על האוויר. [במשנתנו כתוב: "מעפר ולמטן מטמא במגע, מעפר ולמעלן מטמא באוויר". ומפרש רבינו, "מעפר ולמטן", היינו הדברים הנמצאים בתוך העפר. "ומעפר ולמעלן", פירושו מה שנמצא למעלה מן העפר. ובאליהו רבה מפרש: "מעפר ולמטן", היינו שהשרץ נמצא מעפר ולמטן ונגע בשולי התנור - נטמא כל התנור, ואם לא נגע אינו מטמא כלל; "ומעפר ולמעלן", פירושו השרץ נמצא באוויר הפנוי - מטמא כל הכלי. אגב, הוא מקשה, הלא התנור נטמא מאוירו כשנכנס לתוכו השרץ לפני שהגיע לעפר? ותיירץ, שהמדובר, כשהשרץ נמצא בתוך העפר, שהיה מוטל על הקרקע לפני שהעמידו שם את התנור (נתבאר כבר שלתנורים שלהם לא היו שוליים). ראה תפארת ישראל.]

יג. הכירה⁷⁸ - מקום שפיתת⁷⁹ שתי קדרות; והכפפה - מקום שפיתת קדרה אחת. לפיכך, כירה שנתלקה לארפה⁸⁰ - טהורה; לרחבה⁸¹ - עדין מקבלת טמאה. הכפפה שנתלקה, בין לארפו בין לרחבו - טהור⁸².

(78) שם פ"ז מ"ג. (79) העמדת קדירה על הכירה נקראת שפיתה, מלשון "שפות הסיר הגדולה" (מלכים ב, ד, לח). (80) ונחלקו שני מקומות השפיתה, ואין הכירה ראוייה למלאכתה. (81) ושני מקומות השפיתה נשארו שלמים אלא שאינם מחוברים זה לזה. (82) משום שלא נשאר כל מקום שהוא לשפיתת קדירה.

יד. הקלתות⁸³ של בעלי בתים שנתפתה קרקעיתיה: אם היה עמק הפחת פחות משלושה טפחים - הרי זה מקבלת טמאה; שאם יסיק בפחת מלמטה - תתבשל הקדרה מלמעלה. היה הפחת עמק שלושה או יותר - אינה מקבלת טמאה; שהרי האש⁸⁴ רחוקה מן הקדרה ואינה פשלה. נתן אבן או צרור על פי הפחת⁸⁵ - עדין היא בטירתה⁸⁶. מרחו בטיט -

מוסיף רבינו ומשמיענו, שאפילו נטל שברי חרס שלא היו מחוברים מעולם ודיבקם ומירחם - דינם כתנור שלם.

ח. פטס⁵¹ שקן⁵² ועשאהו תנור ועשה לו טפלה מחוץ, אף על פי שמקבל על דפנותיו פשעור⁵³ - הרי זה טהור; שפלי חרס שטהר⁵⁴ - אין לו טמאה לעולם, אלא אם פן עשאהו תנור ועשה לו טפלה⁵⁵ מביית ומבחוץ⁵⁶.

(51) חבית גדולה של חרס (שם פ"ד ה"ח). (52) שברו (הגר"א), פירוש, חתך את השוליים ואת הגג. פטס כמו שהוא, אינו מתאים לאפיה אלא אם שבר השוליים והגג. (53) דפנות הפטס הם שקעורים מבפנים, ואפשר להכניס בהם משקין כשיעור האמור לקמן בפ"ח ה"ג. (54) שהיה ראוי לקבל טומאה, ונשבר ונעשה בלתי ראוי לכך. (55) הדביק עליו שכבת טיט וצירפו בכבשן. (56) וכלי חדש בא לכאן. [לקמן בפ"ח ה"י יתבאר, ששברי כלי חרס מקבלים טומאה אם הם מקבלים, ולמה דפנות הפטס אינם מקבלים טומאה? נראה, שהפטס שניטלו שוליו וגגו וכולו שלם, אי אפשר להשתמש בו לקבלה. אולם תמוה הדבר, שאינו מיטמא כשדפנותיו שלמים, ואם יישברו ויישאר כדי לקבלה - ייטמא. ואולי הכוונה כשיש בית קיבול בדפנותיו מבחוץ, ואעפ"כ אינו מקבל טומאה מפני שלא נעשה לקבלה].

ט. תנור⁵⁷ של סדקין⁵⁸ שעשה טפלה לכל אחד ואחד⁵⁹ ומקום הסדקין מגלה⁶⁰ - אינו מקבל טמאה⁶¹. נתן טיט או סיד או גפסים⁶² על גבי הסדקין - הרי זה מתטמא⁶³. נתן עליהן חרסית⁶⁴ או זפת וגפרית, שעורה ושמרים, בצק או גללים - טהור. זה הפלל: דבר שאין עושין ממנו תנור - אינו מחבר את הסדקין.

(57) שם ה"ז. (58) תנור העשוי מחתיכות חרס מחוברות זו לזו, ונשארו סדקים בין החתיכות. (59) מרח טיט על כל חתיכה וחתיכה. (60) לא מרח על מקום הסדקים. (61) מפני שחלקי התנור אינם מודבקים. (62) גבס. (63) אף-על-פי שלא מירח על החרסים. (64) חרס כתוש שנילוש במים (רבינו בפירושו לכלים פ"י מ"ב, אולם בפירושו לשבת פ"ח מ"ד כתב: "טיט האדמה, והוא ידוע אצל הרופאים").

י. סדק⁶⁵ תנור שנתנו כלפי זוית⁶⁶ ומרח בטיט מן הצדדין⁶⁷ - טהור⁶⁸.

(65) שם. (66) העמיד את התנור בזווית הבית, והוא נוגע בשני הקירות באופן שהסדק נמצא בחלול שבין הקירות והתנור (ביאור הגר"א לתוספתא). (67) במקום שדפנות התנור נוגעים בקירות הבית. (68) אף-על-פי שהמירוח מחזק ומעמיד את התנור שלא יתפרק.

יא. דף⁶⁹ של תנור שנתנו בזוית⁷⁰ להיות אופה בו⁷¹ - טהור. ואם יש בו רב⁷² תנור - מקבל טמאה.

(69) שם. (70) העמיד אותו בזווית הבית, באופן המבואר

20 בְּטִמְאָת הַתְּנוּרָה¹⁹; פְּחוֹת מְאֻרְבָּעָה טְפָחִים -
21 טְהוֹרָה²⁰, לְפִי שְׁאִינָה חֲבוּרָה לָוִי²¹. וְאִם חֲבוּרָה לַתְּנוּרָה,
22 אָפְלוּ עַל שְׁלֹשׁ אַבְנִים²² - טִמְאָה.

(16 שם מ"ג. 17) בראש הכירה עשו מקום מעוגל להעמיד עליו את הקדירה שהורידו מן האש, ונקרא "עטרת הכירה". (18) אם נטמאה הכירה, לא נטמאה עטרתה. (19) כשנטמא התנור – נטמאה, מפני שהיא משמשת מלאכת האפייה. (20) טירה קטנה אינה ראוייה להניח בה את הפת. (21) טירה רגילה גבהה ארבעה טפחים כתחילת בנין התנור (ראה למעלה פט"ז ה"א) ואינה מחוברת לתנור, ואעפ"כ היא נטמאת בטומאת התנור, מפני שהיא משלימה את האפייה. בנמוכה משיעור זה אין משתמשים, ולפיכך אין דינה כחלק מן התנור כשאינה מחוברת לו. (22) העמיד שלושה אבנים לשלושת צידי התנור ולא חיברן, והעמיד עליהן את הטירה וחיברה לתנור.

ה. בֵּית²³ הַפֶּךְ²⁴ וּבֵית הַתְּבִלִּין²⁵ וּבֵית הַנֶּר²⁶
שֶׁבִּפְּיָהּ: אִם נְטִמְאָת הַפֶּךְ בְּמַגֵּעַ²⁷ - נְטִמְאוּ פֶלֶן,
וְאִם נְטִמְאָת בְּאֹרֶי²⁸ - לֹא נְטִמְאוּ; לְפִי שְׁאִינָה חֲבוּרָה
לָהּ אֵלָא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, וּלְפִיכָךְ עָשׂוּ לָהּ הֶכֶר בְּדִי
שְׁלֹא יִשְׁרְפוּ עַל מִגְעָן תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים²⁹. וְכֵן כָּל
שְׁאֵנוּ אוֹמְרִין בְּעִנְיָן זֶה שֶׁהוּא מְתַטְמָא בְּמַגֵּעַ וְאֵינוּ
מְתַטְמָא בְּאֹרֶי - אֵינוּ חֲבוּרָה אֵלָא מִדְּבָרֵיהֶם, וְעָשׂוּ
לוֹ הֶכֶר זֶה בְּדִי שְׁלֹא יִשְׁרְפוּ עָלָיו קִדְשִׁים, אֵלָא
תּוֹלִין.

(23 שם. מחוברים היו לכירה כלים קטנים. (24 מקום להעמיד בו פך השמן. (25 שמשמים בו תבלין לצורך התבשיל. (26 לשום בו נר. כל אלה הכלים אינם משמשים את פעולת הבישול ממש, ולפיכך אינם חייבור לכירה מן התורה, אלא חכמים גזרו שהיא נידונים כמחברים (שבת מח, ב). (27 כשנגע שרץ בתוכה. (28 נכנס שרץ לאוירה ולא נגע בדופנה. (29 שם. ראה למעלה פט"ו הי"א הערה ע.

ו. חֲצֵר³⁰ הַפִּירָה³¹, בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה שְׁלֹשׁ
אַצְבָּעוֹת³² - הָרִי זֶה חֲבוּרָה; וְאִם נְטִמְאָת הַפִּירָה אוֹ
חֲצֵרָה, בֵּין בְּאֹרֶי בֵּין בְּמַגֵּעַ - נְטִמְאָת הַשְּׁנִיָּה³³.
הֵיטָה הַחֲצֵר פְּחוֹתָהּ מִפָּאן וְנְטִמְאָת אַחַת מֵהֶן
בְּמַגֵּעַ - נְטִמְאָת הַשְּׁנִיָּה; אֲבָל אִם נְטִמְאָת אַחַת
מֵהֶן מְאֻרְבָּה בְּלֶבֶד - אֵין חֲבֻרָתָה טִמְאָה, לְפִי
שְׁאִינָה חֲבוּרָה לָהּ אֵלָא מִדְּבָרֵיהֶם³⁴. הֵיטָה חֲצֵר
הַפִּירָה מִפְּרִשְׁתָּ³⁵ מִמֶּנָּה³⁶: בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה
שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת - הָרִי זֶה חֲבוּרָה לָהּ בֵּין לְטִמְאָת
מַגֵּעַ בֵּין לְטִמְאָת אֹרֶי; הֵיטָה פְּחוֹת מִפָּאן, אוֹ
שֶׁהֵיטָה הַחֲצֵר חֲלָקָה וְאֵין לָהּ שִׁפָּה - אֵין חֲבוּרָה
לָהּ; וְאִם נְטִמְאָת הַפִּירָה, בֵּין מְאֻרְבָּה בֵּין בְּמַגֵּעַ
- הַחֲצֵר טְהוֹרָה, וְכֵן אִם נְטִמְאָת הַחֲצֵר - הַפִּירָה
טְהוֹרָה.

(30 שם פ"ז מ"ג. 31 חצר – שטח שכנגד פי המוקד.

1 נַעֲשֶׂת הָאֶבֶן קָרָקַע הַפִּירָה וּמִקְבֵּלָתָ⁸⁷ טִמְאָה מִפָּאן
2 וּלְהֵבָא.

(83) בסיס של חרס שמעמידים עליו את הכירה. (84) הנמצאת בקרקעית הפחת. (85) ואפשר להסיק על האבן ותגיע האש לקדירה. (86) מפני שהאבן והצורר אינם קרקעית הכירה. (87) הכירה.

פֶּרֶק שְׁבִיעָה עֶשְׂרִי

(1) יבאר ידות הכלים אם הן ככלים. מוסף תנור של בעלי בתים או של נחתומים. חצר הכירה בזמן שהיא גבוהה שלוש אצבעות וכו'.

א. כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים² - הָרִי הֵן כָּלִים, וְאִם נְטִמְא
הַכֵּלִי - נְטִמְאָה יְדוֹ הַצִּירִיף³ לְהַ³ בְּתַשְׁמִישׁוֹ⁴; וְשְׁאִין
צִירִיף לָהּ - טְהוֹר, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר⁵. לְפִיכָךְ, הָאֶבֶן⁶
הַיּוֹצֵאת מִן הַתְּנוּרָה טְפַח וּמִן הַפִּירָה שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת
7 - חֲבוּרָה, וְאִם נְטִמְא הַתְּנוּרָה וְהַפִּירָה - נְטִמְאוּ אַבְנִים
8 אֵלּוּ. וְאֶבְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּאַבְנִים אֵלּוּ - נְטִמְאוּ.
9 וְאִם נִגְעוּ בְּחוּץ לְטַפַּח שֶׁל תְּנוּרָה אוֹ בְּחוּץ לְשֹׁלֶשׁ
10 אַצְבָּעוֹת שֶׁל כִּירָה - טְהוֹרִין⁸.

(2) כל דבר המחובר לכלי והוא משמש את הכלי לצורך מלאכתו – נקרא יד הכלי. (3) שהכלי צריך לה. (4) בחולין קית, א – למדו זה מן הכתוב (ויקרא יא, לח): "טמא הוא לכם" – לכל שבצרכיכם (ראה הל' טומאת אוכלין פ"ה). (5) לקמן בפרק זה. (6) כלים פ"ה מ"ב. (7) נידונות כחלק מן התנור והכירה. (8) חלק האבן המרוחק יותר מטפח מן התנור או יותר משלש אצבעות מן הכירה, אינו מתטמא עמהם, מפני שחלק זה אינו מוסיף כלום לצורך תשיש התנור והכירה – אינו יד להם.

ב. הַבֶּפֶךְ⁹: עֲשֹׂאָהּ לְאַפְיָה - שְׁעוּרִי¹⁰ כְּתַנּוּר;
12 עֲשֹׂאָהּ לְכִשּׁוֹל - שְׁעוּרִי כְּכִירָה.

(9) ראה למעלה פט"ז הי"ג. (10) שיעור היד שלו.

ג. מוֹסֵף הַתְּנוּרָה¹¹ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים - טְהוֹר¹²; וְשֶׁל
14 נַחְתּוּמִין - טִמְא בְּטִמְאָת הַתְּנוּרָה, מִפְּנֵי שְׁסוּמָן עָלָיו
15 אֶת הַשְּׁפּוֹד¹³. בְּיוֹצֵא בּוֹ: מוֹסֵף יוֹרָה שֶׁל שׁוּלְקֵי זֵיתִים
16 - טִמְא¹⁴, וְשֶׁל צִבְעִים - טְהוֹר¹⁵.

(11) שם מ"ה. לפעמים מוסיפים שיכבת טיט על שפת התנור, כדי להגביהו וישמור חומו. שיכבה זו "מוסף התנור" שמה. (12) מוסף זה אינו עוזר למלאכת האפייה, ובדרך כלל מספיק גבהו של התנור עצמו. (13) שצולים בו בשר, והנחתום הצולה בשר בתנור למכירה משעין עליו את השפוד, כדי שלא יצטנן הבשר שעליו, ולפיכך נידון כצריך למלאכתו. (14) דרכם להשתמש גם במוסף היורה, כשיש להם הרבה זיתים לבשל. (15) צבעים נזהרים מלהשתמש במוסף, מפני שהצבע מתקלקל על-ידי-זה.

ד. עֲטֶרֶת¹⁶ הַפִּירָה¹⁷ - טְהוֹרָה¹⁸. וְטִירַת הַתְּנוּרָה, וְהוּא
18 הַמְּקוֹם הַבְּנוּי בְּצִדוֹ שֶׁמִּנְיָחִין בּוֹ אֶת הַפֶּתַח בְּעֵת
19 רִדְיָתָהּ: בְּזִמְן שֶׁהִיא גְבוּהָה אַרְבָּעָה טְפָחִים - טִמְאָה

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

פרק שמונה עשר

(1) יבאר שכלי חרס אינו מטמא עד שיהא מקבל ועשוי לקבלה. ודין המשתמש בכלי חרס כשהוא כפוי. כמה יקבל כלי חרס ויהיה מקבל טומאה. חזקת חרסים הנמצאים בכל מקום.

- א. כלי חרס² אינו מקבל טמאה עד שיהיה מקבל ועשוי לקבלה; אבל אם לא היה לו בית קבול, או שהיה מקבל ולא נעשה לקבלה³ - אינו מקבל טמאה כלל⁴, לא מן התורה ולא מדברי סופרים. לפיכך, הפסא והמטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס, וכן כל פיוצא בהן מבלי שזאין להם תוף - אינן מקבלין טמאה. וכן הסילונות שהמים מהלכין בהן, אף על פי שהן כפופין ואף על פי שהן מקבלין - הרי הן טהורין, מפני שלא נעשו לקבלה, אלא כדי שיצאו מהן המים. וכן חבית של שתיים⁵ וחבית הדפונה⁶ בשולי המחץ⁷, הואיל ונעשית כמו בית יד שנושאין בה המחץ ולא נעשית לקבלה - אינה מקבלת טמאה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כלי חרס אינו מקבל טומאה עד שיהי מקבל ועשוי לקבלה". ולדוגמא הביא "הכסא והמיטה והספסל והמנורה והשלחן של חרס" וכן סילונות של מים שאע"פ שהן כפופין ואע"פ שהן מקבלין הרי הן טהורים "מפני שלא נעשו לקבלה אלא כדי שיצאו מהן המים".

בפנימיות העניינים, כלי חרס העשוי מן העפר מרמז על האדם "ויוצא ה' אלוקים את האדם עפר מן האדמה כו'" שיסודו מעפר ומשול כחרס הנשבר, ששברתו זו טהרתו - "לב נשבר ונדכא" "... ואת דכא ושפל רוח" שיהודי צריך להיות מצד אחד כלי שלם וביחד עם זאת כלי חרס עפר מן האדמה תכלית הביטול כי טהרתו של יהודי באה לו מהרגשת הביטול ומהידיעה שכל מציאותו אינה אלא המציאות שלמעלה, ולכן פשוטי כלי עץ אינם מקבלים טומאה.

וגם אם יש לו בית קיבול אבל מרגיש כסילונות של מים שכל עניינם להעביר המים ממקום למקום, ויודע בעצמו שכל מעשיו ופעולותיו הגדולים הם רק כדי למלאות שליחותו של הקב"ה "כדי שיצאו מהן המים", הרי שעם היותו כלי שלם מרגיש בעצמו ש"לא נעשה לקבלה" ולכן אינו מקבל טומאה.

הלימוד בהלכה מזכיר את הפסוקים בספר מלכים ששם נאמר מיטה ושולחן וכסא ומנורה אבל לא הוזכר ספסל, ואם משם לקח הרמב"ם הדוגמאות הנ"ל מדוע הוסיף (והוסיפה המשנה) גם ספסל.

(32) כתחילת בניינה של כירה (ראה למעלה פט"ז ה"א). (33) אם נטמאה הכירה נטמאה החצר, וכן להיפך. (34) נתבאר בהלכה הקודמת גבי טירת התנור. (35) שם מ"ד. (36) אינה מחוברת לכירה. מכאן שבבבות הקודמות מדובר במחבורות, ואף-על-פי-כן אין התנור מועיל אלא לטומאת מגע.

- ז. פטפוטי כירה³⁷ - שלשה³⁸. היה גבה כל אחד מהן שלש אצבעות או פחות, אם נטמאת הכירה, בין במגע בין באויר - נטמאו שלשתן³⁹. וכן אם היו ארבעה. נטל⁴⁰ אחד מהן⁴¹: אם נטמאת הכירה במגע - נטמאו שני הפטפוטים שנושארו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו עמה⁴². עשה לה שני הפטפוטים⁴³ זה כנגד זה⁴⁴: אם נטמאת הכירה במגע - נטמאו, ואם נטמאת באויר - לא נטמאו⁴⁵. היו הפטפוטים גבוהין⁴⁶ משלש אצבעות ולמטה⁴⁷ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; ומשלש ולמעלה - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, אבל אם נטמאת באויר בלבד - אין מתטמאין עמה. היו משוכין מן השפה⁴⁸ בתוף שלש אצבעות⁴⁹ - מתטמאין עמה בין שנטמאת במגע בין שנטמאת באויר; היו חוץ לשלש אצבעות - מתטמאין עמה אם נטמאת במגע, ואם נטמאת באויר בלבד - אין מתטמאין עמה⁵⁰. ואין מדקדקין⁵¹ בכל השעורין האלו, שפלן הן מדברי סופרים.

(37) שם. (38) דרך האומנים לעשות שלוש בליטות בראש הכירה מסודרות בצורת סגול, ועליהן מעמידים את הקדירה. [נתבאר כבר שבכירה מקום לשפיתת שתי קדירות, ולפיכך יש להניח שעשו שלוש בליטות לכל מקום שפיתה]. (39) כי הן חלק מהכירה עצמה. (40) שם מ"ה. (41) מדובר בכירה של שלשה פטפוטים. (42) שם מ"ה. (43) האומן עשה רק שני פטפוטים. (44) ואפשר לשפות עליהם קדירות. (45) מפני ששינה מדרך העולם, אין הפטפוטים מתטמאים מן התורה אלא מגזירת חכמים ('משנה אחרונה' במשנתנו). [בכל ספרי המשניות שבידינו, הגירסא: "מתטמאין במגע ובאויר". אולם רבינו גורס "ולא באויר" ('תוספות יום-טוב')]. (46) יותר משלוש אצבעות. (47) חלק הפטפוטים מגובה שלוש עד לכירה (במשנה כתוב: "משלוש אצבעות, משלוש ולמטה". ורצוי להוסיף גם כאן את התיבה "משלוש", וישופר בזה הסגנון). (48) לצד החורץ. (49) המרחק בין הפטפוט לבין השפה, הוא פחות משלוש. (50) כל הדינים שבהלכה זו, החל מ"נטל אחד מהן", שנויים במחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון, ופסק כרבי מאיר. (51) רבינו לא פירש, עד כמה אפשר לסטות מהשיעורים שנקבעו ובאיזה תנאים [ב'תוספות יום-טוב' כתב, שרבינו מסתמך על דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו, עיי"ש].

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 פירוש, כיסויי חביות. 15) אף על פי שיש להם בית קיבול. 16) נעשו מתחילה כדי להשתמש בהם לקבלה.

ה. פסוי האלפס¹⁷: בזמן שהוא נקוב¹⁸ ויש לו חידוד¹⁹ - טהור²⁰; ואם אינו נקוב ואין לו חידוד - מתטמא, מפני שהאשה מסננת לתוכו את הירק²¹. זה הפלל: כל המשמש בכלי חרס פשהוא פפוי²² - טהור²³.

17) מחבת גדולה. 18) ככונס משקה (ראה למעלה פרק י"ד הלכה ט). דרך היוצרים לנקב את כיסוי האילפס כדי להוציא את הקיטור המתקבץ תחתיו. 19) פירוש, או יש לו חידוד היינו בליטה על גבו ראשה מחודד. 20) כשיש לו חידוד למעלה אינו ראוי לקבלה, כי אי אפשר להעמידו על גבו ולשפוך תבשיל לתוכו. 21) שופכת לתוכו את רותב הירק שבאילפס, ויש מפרשים שנותנת לתוכו את הירק כדי שיחמצו ממנו המים. 22) על הכלי העיקרי ואינו משמש בפני עצמו. 23) ככל משמשי כלים בשעת מלאכה בלבד.

ו. טיטרוס²⁴, אף על פי שהוא נקוב ומוציא פרוטות²⁵ - מתטמא; שהרי המים מתפנסין בצדדין²⁶, והן עשויין לקבלה.

24) שם משנה ו. כלי רחב שוליים ובהם הרבה נקבים דקים וצווארו ארוך ודק מנוקב מלמעלה. כלי זה משמש לרבוץ את רצפת הבית ולהשקות צמחי הגן. כשהאדם סותם באצבעו את נקב הצוואר אין המים נוטפים, וכשהוא מסיר אצבעו - הם מטפטפים לאט לאט. 25) טיפות קטנות. 26) בצדי הכלי במקומות שאין בהם נקבים, כלי שיש בו נקבים גסים המים ממזרים לצאת ואינם מתכנסים בצדדים אלא שוטפים, אבל בכלי שמוציא טיפות זעירות - כן מתכנסים.

ז. הלפיד של חרס שמוניחין מטליות הבגדים והשמן בתוכו והוא דולק - מתטמא²⁷. וכן פלי שמוניחין תחת הנרות²⁸ לקבל השמן - מתטמא.

27) הלפיד מחודד בתחתיתו ונותנים את הקצה המחודד במוט ארוך. משמיענו שאף על פי שאינו יכול לעמוד בפני עצמו - מקבל טומאה, מפני שהוא מקבל ועשוי לקבלה. 28) במשנה: "בית שקעו של נר". ופירש רבינו כמו שכתב כאן. ומשמיענו, שבת השקע אינו נידון כמשמש כלים בשעת מלאכה בלבד.

ח. גסטר²⁹ שמוניחין תחת הפלים לקבל משקין הנזילין מן הפלי - מקבלת טמאה³⁰.

29) שם משנה ו. "כלי שאין לו בית יד ולא בית קיבול ומשמש תושבת לכלים גדולים כדי לקבל טפופם" (רבינו בפירוש). 30) אף על פי שהנוטפים הולכים לאיבוד - נידונית הגיסטרא כעשויה לקבלה. [מלשונו של רבינו בפירוש משמע שהמדובר בכלי שנעשה במיוחד לשם כך. אולם בכל מקום שנאמר בש"ס "גיסטרא" הכוונה לכלי

הנה ידוע מה שכתב שכלי חרס הוא זה "ששורפין אותו בכבשן" ובעבודת האדם עניינו ביטול, ששורפין אותו באש שלמעלה "רשפי" רשפי אש שלהבת י-ה" שהו"ע עבודת התפילה. ופרטי העניינים בתפילה מרומזים בכלים הנ"ל שמיטה זה תפילת ערבית, ושולחן כסא ומנורה תפילת שחרית, שולחן הוא פסוקי דזמרה וברכות ק"ש, כסא - ק"ש, ומנורה תפלת שמו"ע (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קסד, ב. ואילך).

כסא וספסל תוכנם שווה, ששניהם עשויים לשיבה, אלא שכסא הוא ליחיד והספסל ליותר מאחד. וברמב"ם (ובמשנה) הוסיף ספסל שהוא פרט בכסא שנעשה לשיבה כי המשנה והרמב"ם הם תושבע"פ שענינים לפרט את תושב"כ, ובתורה לא נאמר אלא כלי חרס. אבל בנביא שהוא "ממוצע" בין תושב"כ לתושבע"פ נפרטו ארבעה כלים, ובמשנה וברמב"ם נפרטו עוד יותר כי כאמור ספסל המיועד לשיבה הוא פרט בכסא. ולהעיר שאין ספסל מתאים לתוכן הסיפור בספר מלכים, כי שם מדובר על "עליית גג קטנה" שנבנתה עבור איש אחד - אלישע.

(על פי י"י מלכות ספר טהרה סימן כט)

2) כלים פרק ב משנה ג. 3) תשמישו הרגיל של הכלי אינו לקבל לתוכו. 4) אפילו טומאת מידרס אין להם (ראה למעלה פרק א הלכה ח-ט). 5) חבית שמשמשים בה המתלמדים לשוט על פני המים. 6) מלשון דופן. 7) מחץ הוא כלי חרס גדול ועושים בקצותיו בית קיבול לשום בה את היד כשמשמשים בו, שימת היד בבית הקיבול אינה קבלה.

ב. פנס שהיה בו בית קבול ששמן⁸ - מקבל טמאה, ושאין בו - טהור⁹. וכן מגופת היוצרים¹⁰ שיש לה תוף - טמאה.

8) יש פנסיים שבית קיבול השמן קבוע בהם. ויש כאלה, שמכניסים בהם הנר עם השמן כשרוצים להשתמש בו והפנס משמש רק להגן מפני הרוח. 9) מפני שהדפנות לא נעשו לקבלה אלא להגנה מפני הרוח. 10) האבניים שעליו נותן היוצר (עושה כלי חרס) את הטיט ומפתח תבנית הכלי, ולמגופה זו אין שפה, ואחר כך נותן את הכלי על אבניים אחרות שיש להן שפה וגומר מלאכתו.

ג. משפף של בעלי פתים - טהור¹¹; ושל רוקלין - מתטמא, מפני שמטהו על צדו¹² ומריח בו ללוקח¹³.

11) מפני שאינו עשוי לקבלה אלא להעביר את המשקין כמו סילונות כפופים שבהלכה א. 12) ונותן בו מעט שמן. 13) כדי שיכיר את טיב השמן ולפיכך נידון כעשוי לקבלה, אבל בעל הבית אינו מעוניין לעשות כן.

ד. פסוי פדי זין וכדי ששמן והחביות¹⁴ - טהורות¹⁵, שלא נעשו לקבלה. ואם התקין לתשמיש¹⁶ - מתטמאין.

28 **שְׁהוּא מְקַבֵּל כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב רִבְעִית - הָרִי זֶה מְקַבֵּל**
29 **טִמְאָה.**

(40) המשנה אומרת: "שיעורן מכדי סיכת אדם קטן ועד לוג, מלוג ועד סאה ברביעית (הלוג). (41) הסאה שישה קבים והקב ארבעה לוגים. (42) פירוש, מה שאמרנו "כסאה" הכוונה קרוב לסאה; משהו פחות מסאה, אבל סאה מליאה דינה כלמעלה מסאה כסברת התרצון בחולין נה, א.

30 **יֵד. הִיָּה הַפְּלִי מִחִבֵּית הַמְּכִילָה כְּסָאָה עַד חִבֵּית**
31 **הַמְּכִילָה סֵאתִים אוֹ יֵתֵר וְנִשְׁבְּרָה, אִם הִיָּה בְּחֵרֶס**
32 **הַנִּשְׁאָר כְּדִי לְקַבֵּל חֲצִי לֶג - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה.**
33 **הִיָּה הַפְּלִי מִחִבֵּית הַמְּכִילָה סֵאתִים עַד חֲצָבִים**
34 **גְּדוּלִים וְנִשְׁבְּרוּ, אִם נִשְׁאָר מִהֵן חֵרֶס הַמְּקַבֵּל לֶג**
35 **- הָרִי זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה. הִיוּ הַחֲרָסִים מְקַבְּלִין**
36 **פְּחוֹת מִשְׁעוּרֵין אֵלֹו - אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה.**

37 **טו. כְּלִי חֵרֶס קָטָן, כְּגוֹן הַפֶּךָ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנִּשְׁבְּרָה,**
38 **וְנִשְׁאָר מִקְרָקְעִיתוֹ⁴³ חֵרֶס הַמְּקַבֵּל כָּל שֶׁהוּא כְּשֶׁהוּא**
39 **יֹשֵׁב⁴⁴, וְהִיָּה חֵד בִּיּוֹתֵר⁴⁵ שֶׁנִּמְצָא כְּלִי קָטָן⁴⁶ - הָרִי**
40 **זֶה מְקַבֵּל טִמְאָה. וְאִם נִשְׁאָר מִדְּפְנוֹתֶיהֶן חֵרֶס**
41 **הַמְּקַבֵּל - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה; לְפִי שֶׁדְּפְנוֹת פְּלִים**
42 **אֵלֹו וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן כְּשׁוֹין הֵן⁴⁷, וְאֵין לָהֶן תוֹף הַנִּבְרָה,**
43 **וְנִמְצָאוּ כְּפִשְׁטֵי כְּלִי חֵרֶס.**

(43) מחלקו התחתון. (44) בלי סמיכה. (45) הדפנות שנשארו היו משופעים מאוד, אבל השוליים עצמם מסתיימים מבחוץ בשטח ישר קטן המאפשר להם לעמוד בלי סמיכה. (46) השבר הזה הוא ככלי קטן. (47) כאילו שיטחם ישר.

44 **טז. חֲזָקֶת⁴⁸ חֲרָסִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם -**
45 **טְהוּרִים⁴⁹, חוּץ מִהַנִּמְצָאִים בְּבֵית הַיּוֹצֵר; מִפְּנֵי שְׂרָפָן**
46 **גִּסְטְרִיּוֹת הֵן⁵⁰ לְפִלִּים, וְהַגִּסְטְרָא מְקַבֵּלֶת טִמְאָה אִף**
47 **עַל פִּי שֶׁהִיא מִשְׁבְּרֵי פְּלִים.**

(48) שם פרק ג הלכה ד. "חזקה" משמעותה הנחה מתקבלת מאוד על הדעת. הנחה כזו מתקבלת כיסוד לענייני הלכה. (49) אינם מקבלים טומאה אף על פי שהם ראויים לגיסטרא. דעת רבינו, שחרסים אינם מקבלים טומאה אלא אם מייחדים אותם הבעלים לשם גיסטרא, היינו, להושיכם תחת כלים כדי לקבל הנוטפים. ומתקבל על הדעת שחרסים הנמצאים בשוק או באשפה לא יוחדו על ידי הבעלים לשמש גיסטרא. (50) רוב החרסים שהיוצא לא השליך אותם לחוץ מיוחדים לגיסטרא. [הכסף משנה מפרש, שהם ראויים לקבל המשקין הנוטפים].

פֶּרֶק תְּשַׁעָה עָשָׂר

(1) יבאר כמה שיעור השבר בכלי חרס ויטהר מטומאתו או לא יקבל טומאה. ודין המטמא במגע וכנגדו באויר או מתטמא במגע ולא כנגדו באויר. חבית שנתרועעה וטפלה בגללים או ניקבה וסתמה בזפת.

שנשבר (או לבעל חי שנחתך לשני חלקים), וגם במשנתנו מבואר שהכוונה לשבר כלי. וראה לקמן פרק י"ט הלכה ח.

1 **ט. סְפִינָה שֶׁל חֵרֶס, אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מְקַבֵּלֶת - אֵינָה**
2 **מְקַבֵּלֶת טִמְאָה; שְׂאִין הַסְּפִינָה בְּכָלֵל הַפְּלִים**
3 **הָאֻמְרִין בַּתוֹרָה³¹, בֵּין הִיא שֶׁל חֵרֶס בֵּין הִיא שֶׁל**
4 **עֵץ, בֵּין גְּדוּלָה בֵּין קִטְנָה.**

(31) בשבת פג, ב שנינו: "מגין לספינה שהיא טהורה? שנאמר (משלי ל, יט) דרך אניה בלב ים. ופירשו בגמרא שם: "מה ים טהור אף ספינה טהורה".

5 **י. כָּל הַפְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ וְנִפְסְדָה צוּרְתָן - אֵין שְׁבִרְתָּהּ**
6 **מְקַבְּלִין טִמְאָה, אִף עַל פִּי שְׂאִיתָן הַשְּׁבָרִים רְאוּיִין**
7 **לְתַשְׁמִישׁ; חוּץ מִשְׁבְּרֵי כְּלִי חֵרֶס, שְׂאֵם הִיָּה בֵּהֶן**
8 **חֵרֶס הָרְאוּי לְקַבֵּל - הָרִי הוּא מְקַבֵּל טִמְאָה. שֶׁנֶּאֱמַר:**
9 **וְכָל כְּלִי חֵרֶס³². מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁזֶה לֹא בָּא**
10 **לְרִבּוֹת אֲלֹא שְׁבִרֵי כְּלִי חֵרֶס. בְּמָה דְּבָרִים אֻמְרִים?**
11 **כְּשֶׁהִיָּה לְחֵרֶס זֶה תוֹף לְקַבֵּל בּוֹ הַמִּשְׁקִין כְּשֶׁהִיָּה**
12 **הַחֵרֶס יוֹשֵׁב, לֹא סְמוּךְ³³; אֲבָל אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְקַבֵּל**
13 **אֲלֹא אִם כֵּן סוֹמְכִין אוֹתוֹ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טִמְאָה.**

(32) תורת כהנים פרשת שמיני פרשתא ז הלכה א: "מגין לרבות שברי כלי חרס? תלמוד לומר וכל כלי חרס". (33) על מה שהוא אחר.

14 **יא. הַחֵרֶס שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִישֹׁב כְּדִי שִׁיקַבֵּל מִפְּנֵי**
15 **אֲזָנוֹ³⁴, אוֹ שֶׁהִיָּה בּוֹ חֲדוּד וְהַחֲדוּד מְכַרְיֵעוֹ לְצַד**
16 **אַחֵר - הָרִי זֶה טָהוֹר, אִף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁטְלָה הָאֲזָן אוֹ**
17 **נִשְׁבֵּר הַחֲדוּד³⁵; שֶׁכָּל כְּלִי חֵרֶס שֶׁטָּהַר שְׁעָה אַחַת -**
18 **אֵין לוֹ טִמְאָה לְעוֹלָם.**

(34) אוזן הכלי מפריעה. (35) ואפשר להושיב את הכלי באופן שיקבל.

19 **יב. כְּלִי חֵרֶס שֶׁשּׁוּלִיָּהֶן חֲדִין³⁶ כְּמִזְרָקוֹת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ**
20 **וְשּׁוּלִיָּהֶן מְקַבְּלִין, אִף עַל פִּי שְׂאִינָן מְקַבְּלִין אֲלֹא אִם**
21 **כֵּן נִסְמְכוּ, כְּגוֹן שּׁוּלֵי הַקְּרָפִיּוֹת³⁷ וְהַכּוֹסוֹת³⁸ - הָרִי**
22 **אֵלֹו מְקַבְּלִין טִמְאָה; שֶׁלֶכֶךָ נַעֲשׂוּ מִתְחַלְתָּן, שִׁיְהִיוּ**
23 **שּׁוּלִיָּהֶן מְקַבְּלִין בְּסְמִיכָה אוֹ בְּאַחִיזָה³⁹.**

(36) השוליים משתפעים והולכים כלפי מטה ומסתיימים בחדוד בצורת קוץ. (37) כלים ידועים המיוצרים באי קורפו. (38) במשנה "קוסים הצידוניים". בצידון עשו כוסות ששוליהן מחודדות ואין להעמידן בלי סמיכה. (39) ביד. שבר מכלי שנעשה כדי להעמידו בלי סמיכה אינו מטמא כשאנו יכול לעמוד לבדו, שהרי אינו ראוי למלאכתו, אבל כשתחילת יצירתו היא להשתמש בו בלי עמידה עצמאית, גם כשנשבר לא פקעה ממנו תורת קבלת טומאה.

24 **יג. בְּמָה יִקַּבֵּל הַחֵרֶס וְהִיָּה מְקַבֵּל טִמְאָה? אִם הִיָּה**
25 **הַפְּלִי כְּשֶׁהִיָּה שְׁלֵם מְכִיל כְּדִי סִיכַת אָדָם קָטָן⁴⁰ עַד**
26 **חִבִּיּוֹת שֶׁהֵן מְקַבְּלוֹת כְּסָאָה⁴¹ אוֹ קְרוֹב⁴² לָהּ וְנִשְׁבְּרוּ,**
27 **וְנִשְׁאָר בְּחֲרָסִים, בֵּין מִקְרָקְעִיתָן בֵּין מִדְּפְגִיָּהֶן, חֵרֶס**

א. בַּמָּה² שְׁעוֹר הַשָּׁבֵר שִׁישְׁבֵּר כְּלֵי חָרֶס וְיִטְהַר
מִטְּמָאָתוֹ אִם הָיָה טָמֵא, אוֹ לֹא יִקְבֹּל טְמֵאָה אִם הָיָה
טָהוֹר? הָעֲשׂוֹי לְאֻכְלִין³ - מְשִׁינֵקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים⁴;
וְהָעֲשׂוֹי לְמִשְׁקִין - מְשִׁינֵקֵב מִכֻּנִּים בְּמִשְׁקִין,
בְּשִׁמְנֵיחִין אוֹתוֹ עַל הַמִּשְׁקָה יִכְנֹס הַמִּשְׁקָה לְכָלִי
בְּנֵקֵב; הָעֲשׂוֹי לְכָף וּלְכָף⁵ - מְטִילִין אוֹתוֹ לְחִמְרוֹ⁶,
וְהָרִי הוּא מְקַבֵּל טְמֵאָה עַד שִׁינֵקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים. וְלֹא
אָמְרוּ בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה⁷ אֲלֵא בְּגִסְטְרָא בְּלִבְדָּה⁸, לְפִי
שֶׁהָיָה עֲשׂוּיָהּ לְקַבֵּל הַמִּשְׁקִין הַנּוֹזְלִים מִן הַפְּלִים,
וְאִם הוֹצִיָּאָה מִשְׁקִין - הָרִי זֶה בְּטֵל תְּשַׁמִּישָׁהּ⁹.

ג. הַחֲבִית¹⁸ - שְׁעוֹרָה בְּאֻזִּים¹⁹. הָאֵלֶּפֶס וְהַקְּדָרָה²⁰
- שְׁעוֹרֵן בְּזֵיתִים²¹. וְכֵן עֲרֵבָה²² שֶׁל חָרֶס, אֲפִלּוּ
הָיְתָה גְדוֹלָה וּמְחִזְקָה אַרְבָּעִים סָאָה בְּלֶחָה²³, וּנְפִתְחָה
בְּמוֹצֵיא זֵיתִים, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְטָה עַל צִידָהּ וְלֹשׁ
בָּהּ²⁴ - טְהוֹרָה, שֶׁמִּתְחַלְתָּהּ לֹא נַעֲשִׂית לְכָף²⁵.
(18) כלים פ"ג מ"ב. (19) רגילים היו להטמין אגוזים
בחביות נקובות, שאינן ראויות למשקין. פסק כ' יהודה.
(20) שם. (21) שני כלים אלה עשויים לאוכלין ולמשקין
ונותנים עליהם חומרי שניהם (ראה ה"א), וכאן המדובר
לענין קבלת טומאה. (22) תוספתא פ"ג ה"ג.
(23) בתוספתא הגירסא: "אף-על-פי שבהא במידה (מחזיקה
ארבעים סאה בלח) - טמאה (שלא אמרו בא במידה טהור
אלא בכלי עץ בלבד), נפחתה במוציא זיתים אף-על-פי
שהוא מטה על צידה ולש בה - טהורה". ונראה שהמלה
"טמאה" הושמטה בטעות בדברי רבינו כאן, ומתוך כך קשה
להבין מה פירוש "אפילו", וגם מה כאן ענין לבא במידה?
(24) מפני שהיא גדולה, נשאר מקום מספיק ללישה.
(25) לא נעשתה כדי ללוש כשהוא מוטה על צידה. ומה
שאמרנו (בפי"ח ה"י), שאם השבר יכול לעמוד בלי סמיכה
הוא מקבל טומאה, המדובר כשייחדו לגיסטרא (פירוש,
להושיבו תחת כלי כדי לקבל את הנוטפים). ואפשר גם
לפרש ע"פ שיטת ה'תוספות' שבת צה, א ד"ה ניקב, שכלי
שלם שניקב גרוע יותר משבר כלי, ראה שם. אולם מדבריו
בפי"ח ה"ט"ז משמע שגיסטרא צריכה ייחוד, ראה השלמות
[שם].

ד. הַפֶּךְ²⁶ וְהַטְּנִי²⁷ - שְׁעוֹרֵן בְּשִׁמְן²⁸. וְהַצְרִיעוֹר²⁹ -
שְׁעוֹרוֹ בְּמִים³⁰.

(26) משנה, כלים פ"ג מ"ב. (27) רבינו גורס במשנה,
"והטפי". ומפרש שם, כלי שפיו צר מאוד ומוציא טיפין
טיפין, ולכן שמו "טפי". (28) השיעורין שנאמרו "כמוציא
משקה" או "ככונס משקה" - משערים בכלים אלו בשמן.
(29) עשוי לשתיית מים, ועושים על פיו כעין רשת.
(30) שמן יותר סמיך ממים, ואינו יוצא ונכנס דרך נקב קטן
שמים יוצאים ונכנסים דרכו.

ה. גֵּרִי³¹ שֶׁנִּטַּל פִּיּוֹ³² - טְהוֹר³³. וְשֶׁל אֲדָמָה³⁴ שֶׁהִסֵּק
פִּיּוֹ בַּפְּתִילָה³⁵ - אֵינוֹ מְקַבֵּל טְמֵאָה, וְאֵינוֹ בְּכָלֵל כְּלֵי
חָרֶס עַד שִׁיִּסֵּק בָּלוּ בְּכַבֶּשֶׁן כְּלֵי חָרֶס³⁶.

(31) משנה שם. (32) גר = כלי שנותנים בו השמן
והפתילה, ובראשו תוספת שהפתילה נשענת עליה. לתוספת
זו קראו: פי הנר. (33) שאינו ראוי למלאכתו. (34) שלא
הוסקה בכבשן. (35) בשלהבת הפתילה.

ו. חֲבִית³⁶ שֶׁנְּפִתְחָהּ³⁷ וּבְשִׁמְטִין אוֹתָהּ עַל דְּפָנֶיהָ
מְקַבֵּלָתָהּ, אוֹ שֶׁנְּחַלְקָהּ³⁸ כְּמִין שְׁתֵּי עֲרֵבוֹת - עֲדִין הִיא
מְקַבֵּלָתָה טְמֵאָה³⁹. נִתְרַעְעָהּ⁴⁰ וְאֵינָה יְכוּלָה לְהִטְלִיט
בְּחֻצֵי קֵב גְּרוֹגְרוֹת⁴¹ - טְהוֹרָה⁴².

(36) שם פ"ד מ"א. (37) ניטל חלק ממנה. (38) נסדקה
לארכה, ונפרדו שני חלקיה. (39) נראה, שהמדובר

(2) כלים פ"ג מ"א. (3) נעשה מלכתחילה להניח בו אוכלין.
(4) זיתים שבכלי נופלים דרך הנקב. (5) לאוכלין ולמשקין.
(6) נתבאר למעלה בפרק יד ה"ט. (7) ומה שאמרו חכמים
(בשבת צו, א) "כמוציא משקה" (פירוש, המשקה שבכלי
יוצא דרך הנקב, שיעור זה הוא קטן מן "מכניס במשקין").
(8) זה נאמר בגיסטרא, פירוש שבר כלי הראוי להושיבו תחת
כלים לקבל משקין הנוטפים מהם. (9) שהרי כל תשמישה
היא לקבל משקין הנופלים לתוכה. ראה ההלכה הבאה.

ב. חֲמֵשׁ מִדּוֹת¹⁰ בְּכָלִי חָרֶס: נֵקֵב בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה -
טְהוֹר מִלְּהִתְטַמֵּא מִשּׁוּם גִּסְטְרָא¹¹, וְעֲדִין הוּא חָשׁוּב
כְּלֵי לְקִדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאתָה¹². נֵקֵב בְּכּוֹנֵס מִשְׁקָה - אֵינוֹ
רְאוּי לְקִדְשׁ בּוֹ מִי חֲטָאתָה, וְעֲדִין כְּלֵי הוּא חָשׁוּב
לְהַכְשִׁיר הַזְּרָעִים¹³ בְּמִשְׁקִין הַתְּלוּשִׁין בּוֹ, כְּמוֹ
שֶׁבְּאֲרָנוֹ¹⁴. נֵקֵב בְּשִׂרְשׁ קֶטֶן - אֵין הֵמִים שֶׁבְּתוֹכוֹ
מְכַשְׁרִין אֶת הַזְּרָעִים וְהָרִי הֵן כְּמוֹ שְׁאִינֵן בְּכָלִי,
וְעֲדִין כְּלֵי הוּא חָשׁוּב לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים וּמְקַבֵּל
טְמֵאָה¹⁵. נֵקֵב בְּמוֹצֵיא זֵיתִים - טְהוֹר, וְהָרִי הוּא
כְּכָלִי גָּלִילִים וְאֲבָנִים שְׁאִין מְקַבְּלִין טְמֵאָה, וְעֲדִין
כְּלֵי הוּא חָשׁוּב לְהַצִּיל בְּצִמִּיד פְּתִילָה¹⁶ עַד שִׁנְפִּתְחָה
רְבּוֹ¹⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ בְּטְמֵאָתָה מֵת (בְּפֶרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר).

(10) מימרא של רבא, שם צה, ב. (11) נתבאר בהלכה
הקודמת. (12) נתינת אפר פרה אדומה על המים לצורך
הזאה על טמאי מתים, נקרא "קידוש" בלשון חז"ל, וקידוש
צריך כלי, שנאמר (במדבר יט, יז): "ונתן עליו מים חיים
אל כלי". (13) זרעים (וכן אוכלין אחרים) אינם מקבלים
טומאה כל זמן שלא הורטבו במשקין תלושים (שאינם
מחוברים לקרקע). ואם שאב מים מן הבור או המעיין בכלי
נקוב ככונס משקה - אין מים אלה מכשירים. [רש"י שם
מפרש שהכוונה להכשיר הזרעים שבתוך כלי זה שהם
כתלושים מן הקרקע]. (14) בהלכות טומאת אוכלין פ"ג
ה"ב. (15) כשנעשה לאוכלין, כמבואר בהלכה הקודמת.
(16) כלי שניקב במוציא זיתים, וסתם מקום הנקב ומירח
בטיט וכדומה, והכניסו לאוהל המת - מציל על הדברים
שבתוכו מלהיטמא, כמו כלי שלם מכוסה, מצומד ומהודק.
(17) ואם נפחת רובו, אינו מציל אפילו כשסתם את הנקב.
[רבינו מסר כאן השיעור שנאמר (בגמרא שם) בכלי גדול,
אבל בכלי קטן שיעורו כמוציא רימון] (ראה למעלה פי"ד
ה"י).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

25 מְקַבֵּל עִמָּה בְּזִיתִים - מִתְטַמֵּא בְּמִגְעַ וְאֵין כִּנְגֵדוֹ
26 מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר.

(60) משנה שם פ"ד ג. (61) בליטות גדולות כעין שיניים.
(62) על שוליה. (63) פירוש, כל החידודים המקבלים
זיתים, כגון שהמרחק בין חידוד לחידוד אינו גדול כמוציא
זיתים. (64) כשהגיסטרא מליאה זיתים, מעכבים החידודים
את הזיתים הנמצאים על-ידם. (65) ביאור מספיק לכל
הפיסקא הבאה - בהלכות יא"ב.

27 יא. כִּיצַד 66 מִתְטַמֵּא בְּמִגְעַ וְאֵין כִּנְגֵדוֹ מִתְטַמֵּא
28 בְּאֹוִיר? שָׁאם נִגְעָה הַטְּמָאָה בְּגִסְטְרָא מְתוּכָה -
29 מִתְטַמֵּא הַחֲדוּד; נִכְסָה הַטְּמָאָה בְּאֹוִיר הַגִּסְטְרָא,
30 אִפְלוּ הִיתָה כִּנְגֵד הַחֲדוּד 67 - לֹא נְטָמָה הַחֲדוּד.

(66) יתחיל בביאור סיום ההלכה הקודמת. היינו, כשאנים
מקבלים בזיתים. (67) הטומאה תלויה למעלה מדופן
הגיסטרא, במקום שהוא כנגד החידוד.

31 יב. וְכִיצַד כִּנְגֵדוֹ מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר? 68 שָׁאם הִיתָה
32 הַטְּמָאָה בְּאֹוִיר הַגִּסְטְרָא כִּנְגֵד הַחֲדוּד - נְטָמָה
33 הַחֲדוּד עִם הַגִּסְטְרָא 69. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּכָל מְקוֹם
34 שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָלִי חֶרֶס וּבִתְנוּרָה וּבִכְרִים מִתְטַמֵּא בְּמִגְעַ
35 וּכְנִגְדוֹ בְּאֹוִיר אוֹ אֵין מִתְטַמֵּא כִּנְגֵדוֹ בְּאֹוִיר. וְכֵן כָּל
36 טְמֵאָת מִגְעַ הָאֱמִוְרָה בְּעֵינֵי כָּלִי חֶרֶס אוֹ תְנוּרָה וּבִכְרִים
37 הוּא שֶׁתִּגַּע הַטְּמָאָה בָּהֶן מְתוּכָן 70, וְכָל טְמֵאָת אֹוִיר
38 הוּא שֶׁלֹּא תִגַּע הַטְּמָאָה כָּלִל אֲלֹא תִכְנַס לְאֹוִיר
39 בְּלִבָּד 71.

(68) כשמקבלים זיתים. (69) כשהחידוד מקבל זיתים, תוכו
נידון כחלק מתוך הגיסטרא עצמו. (70) אבל אם נגעה
בגבם אינה מיטמאה כלל. רבינו מצא לנכון להדגיש זאת
כאן, כדי שלא תטעה לפרש טומאת מגע כאן כמו סתם
טומאת מגע האמורה בכל מקום, שפירושה בין בתוך הכלי
בין בגבו. (71) נתבאר למעלה בפרק יג הלכה ח.

40 יג. חֲבִית 72 שֶׁנִּתְרַעְעָה וְטַפְלָהּ בְּגִלְלִים 73, אֵף עַל פִּי
41 שֶׁהוּא נוֹטֵל 74 אֶת הַגִּלְלִים וְהַחֲרָסִים נוֹפְלִים - הֲרִי
42 זֶה מִקְבֵּלֶת טְמָאָה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בְּטָל שֵׁם כָּלִי
43 מַעֲלִיָּה 75. נִשְׁבְּרָה וְדָבַק חֲרָסִיָּה אַחֵר שֶׁפָּרְשׁוּ אוֹ
44 שֶׁהִבִּי חֲרָסִים מִמָּקוֹם אַחֵר וְטַפְלָם בְּגִלְלִים, אֵף עַל
45 פִּי שֶׁנוֹטֵל אֶת הַגִּלְלִים וְחֲרָסִיָּה עוֹמְדִין - הֲרִי זֶה
46 טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבְּטָל מַעֲלִיָּה שֵׁם כָּלִי 76. הִיָּה בָּהֶן
47 חֶרֶס מִחֲזִיק רְבִיעִית 77 - כִּנְגֵד אוֹתוֹ הַחֶרֶס בְּלִבָּד 78
48 מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִי בְּפָנָי עֲצָמוֹ; וְשֶׁאֵר
49 הַחֲבִית אֵינוֹ מִתְטַמֵּא עַד שֶׁתִּגַּע בָּהּ הַטְּמָאָה
50 מְתוּכָה 79, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָה כָּלִי שָׁלֵם.

(72) שם פ"ג מ"ד. (73) מרח עליהם גללים כדי לחזקה.
(74) התכוון לומר "כשכשיא ניטל", אבל אם נטלם ונפלו
החרסים - ברור שאינה מקבלת טומאה. (75) כלי רעוע
עדיין שם כלי עליו, ולפיכך לא ירדה מעליו תורת טומאה

כשייחדם לכך. שאם לא ייחדם, הרי אמרנו למעלה
שמיטהרים בניקבו כמוציא זיתים. (40) לא נשברה, אלא
יש בה בקעים וכולה רעועה. (41) שיעור סעודה קטנה
(עירובין כט, א). (42) אין משתמשים בחבית רעועה
שנוחה להישרב.

1 ז. חֲבִית 43 שֶׁנִּטְלָה אֲזַנְיָה - הֲרִי הִיא בְּגִסְטְרָא 44.
2 אִפְלוּ אֲזַן אַחַת. נִסְדָּקָה לְמִטָּה מְאֻזְנָה, אֵף עַל פִּי
3 שֶׁאֲזַנְיָה קִיָּמָה - הֲרִי זֶה בְּגִסְטְרָא 45. וְאֵם עֲשֵׂאָה
4 מִתְחַלָּה שֶׁלֹּא בְּאֲזַנִּים - נִדְוֶנֶת בְּחִבִּית 46.

(43) שם מ"ג. (44) נידונית כגיסטרא אע"פ שהיא שלימה,
מפני שקשה מאוד לטלטלה. (45) שאם יטלטל אותה
באזניה - תתפרק. (46) תוספתא כלים, פרק ג הלכה ה.

5 ח. חֲבִית 47 שֶׁנִּסְדָּקָה בְּכַבֵּשׁ וְנִמְצָא שֶׁהִיא כִּשְׁתִּי
6 גִּסְטְרָאוֹת: אֵם מִשְׁנִימָה מְלֹאכְתָּה נִסְדָּקָה - כָּל
7 גִּסְטְרָא מִהֵן מִקְבֵּלֶת טְמָאָה 48; וְאֵם נִסְדָּקָה קֶדֶם
8 שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּה וְאַחֵר כֶּף נִשְׂרָפָה בְּכַבֵּשׁ -
9 טְהוֹרָה 49. וְהִיאָה יוֹדֵעַ 50 דָּבָר זֶה? אֵם הִיָּה שְׂבָרִיָּה
10 שְׁוִין 51 וְתוּכָה מְאֻדִּים - עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּה
11 נִסְדָּקָה; אֵין שְׂבָרִיָּה שְׁוִין וְאֵין תוּכָה מְאֻדִּים - בִּידוּעַ
12 שֶׁאַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּה נִשְׁבְּרָה, וּמִקְבֵּלֶת טְמָאָה
13 כִּשְׁאֵר שְׂבָרִי כָּלִי חֶרֶס הָרְאוּיִן לְתַשְׁמִישׁ.

(47) כלים פ"ב מ"ו. (48) שהרי היא חלק מכלי המקבל
טומאה. (49) אין תורת קבלת טומאה יורדת על שבר כלי
שמעולם לא היה ראוי לקבל טומאה. נתבאר כבר, שכלי
חרס אינו מקבל טומאה עד שיישרף בכבשן. (50) תוספתא
שם ה"ב. (51) מקום השבר הוא חלק בלי בליטות חדות.

14 ט. גִּסְטְרָא 52 שֶׁנִּתְרַעְעָה וְאֵינָה מִקְבֵּלֶת מִשְׁקִין 53, אֵף
15 עַל פִּי שֶׁמִּקְבֵּלֶת אֲכָלִין - הֲרִי זֶה טְהוֹרָה 54; שֶׁאֵינָה
16 עֲשׂוּיָה אֲלֹא לְקַבֵּל מִשְׁקִין הַדּוֹלִפִּין 55, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ,
17 וְאֵם הִיתָה דוֹלֶפֶת 56 - אֵין עוֹשִׂין גִּסְטְרָא לְגִסְטְרָא 57.
18 וְכֵן גִּסְטְרָא שֶׁנִּפְתְּחָה אוֹ שֶׁנִּחְלָקָה לְשִׁתִּים - טְהוֹרָה;
19 שֶׁלֹּא אֲמָרוּ 58 שִׁירִים שֶׁל שִׁירִים מִתְטַמְּאִין, אֲלֹא
20 שִׁירֵי כָּלִי חֶרֶס 59 בְּלִבָּד הֵן שֶׁמִּתְטַמְּאִין.

(52) משנה שם פ"ד ב. (53) המשקין נשפכים. (54) אם
הכלי השלם היה טמא, פקעה טומאתה. וכל-שכן שאינה
מקבלת טומאה מכאן ולהבא. (55) ואפילו אם הוא
משתמש בה לאוכלין - בטלה דעתו. (56) זה המשך
הנימוק ולא דין חדש. (57) אין אנשים משימים גיסטרא
תחת גיסטרא נקובה או רעועה. במשנה: "אין שירין
(שיריים) לשירין". (58) ב'תורת כהנים' פרשת שמני
פרשתא ז ה"א. (59) ב'תורת כהנים' שבידינו, כתוב:
"שברי כלי חרס". ונראה שרבינו גרס "שירי כלי חרס".

21 י. גִּסְטְרָא 60 שֶׁחֲדוּדֶיהָ יוֹצֵאִין מִמֶּנָּה, בֵּין שֶׁהִיתָה
22 יוֹשֶׁבֶת 62 בֵּין שֶׁהִיתָה מִטָּה עַל צִדָּה: כָּל הַמְקַבֵּל מִן
23 הַחֲדוּדִין זִיתִים 63 כִּשְׁתִּימָלָה הַגִּסְטְרָא זִיתִים 64 -
24 מִתְטַמֵּא בְּמִגְעָה 65 וּכְנִגְדוֹ מִתְטַמֵּא בְּאֹוִיר; וְכָל שֶׁאֵין

שם. וטעם ההבדל, נתבאר בתוספתא כלים פ"ג ה"ב: "מפני שהוא מינו", פירוש, הזפת בא מן העץ, ולפיכך מתחבר עמו יפה.

פרק עשרים

(1) יבאר הטופל כלי חרס הבריא או הרעוע ונטמא הכלי. כל חיבורי הכלים שחשובים ככלי עצמו לטומאה.

- 16 א. כָּבֵד בְּאַרְנוֹתָי, שֶׁכֵּל יָד הַפְּלִים שֶׁהַפְּלִי צָרִיף לָהּ
- 17 בְּשִׁעַת תְּשֻׁמִּישׁוֹ - הָרִי הִיא חֲשׂוּבָה כְּגִוּף הַפְּלִי
- 18 לְהַטְטֵמָא וּלְטֵמָא. לְפִיכָּה, הַטּוֹפֵל³ כְּלִי חֶרֶס הַבְּרִיא,
- 19 אִם נִטְמָא הַפְּלִי - הָרִי אֶכְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין
- 20 בְּטַפְלָה טְהוֹרִין, שְׁאִין הַפְּלִי צָרִיף לְטַפְלָה זֹ; אֲכָל
- 21 הַטּוֹפֵל אֶת כְּלִי חֶרֶס הָרְעוּעִי⁴ - הָרִי הַטַּפְלָה חֲשׂוּבָה
- 22 כְּגִוּף הַפְּלִי. וְכֵן הַמַּהֲדִק אֶת הַקְרוּיָה⁵ שֶׁל חֶרֶס
- 23 הַדּוֹלִין בָּהּ הַמִּים, אִם חָפָה אוֹתָהּ בְּעוֹר אוֹ בְּקֶלֶף
- 24 וּכְיוּצָא בָּהֶן, אִם הִיָּתָה רְעוּעָה - הָרִי הֵן כְּגִוּפָהּ.

(2) למעלה פי"ז ה"א. (3) כלים פ"ג מ"ה. (4) הוזקק לחיזוק, כדי שלא יתפרק. (5) כלי חרס ששואבים בו מים מן הבאר.

- 25 ב. הַטּוֹפֵל⁶ כְּלִי חֶרֶס לְהִיּוֹת מְבַשֵּׁל בּוֹ⁷ - אֵינוֹ
- 26 חֲבוּר⁸. טַפֵּל פְּלִים לְהִיּוֹת זֹפֶת בָּהֶן⁹ - חֲבוּר¹⁰.

(6) תוספתא, כלים בבא-קמא פ"ג ה"א. (7) ואף-על-פי שהוא מתכוון לשמור על הכלי שלא ייבצע. (8) גם בלי הטיפול הנוסף לא ייבצע. (9) מחמת זפת בכלי חרס על מנת לזפת כלים רבים. (10) הזפת קולט הרבה חום, וכלי תלוש עלול להיפסק מחומו.

- 27 ג. חֲבִית¹¹ שֶׁנִּקְבְּהָ וַעֲשָׂאָהּ בְּזַפָּת, כְּבִעֵץ וְגַפְרִית,
- 28 בְּסִיד וּבְגַפְסִיס - אֵינָן חֲבוּרִים¹²; וְשָׂאֵר כָּל הַדְּבָרִים -
- 29 חֲבוּר.

(11) תוספתא שם ה"ה. (12) לקמן (אות כ) יתבאר פירושה של הלכה זו.

- 30 ד. דְּבָרִים¹³ הַלְחִין הַמְּשׁוּכִין¹⁴ שֶׁטּוֹפְלִין בָּהֶן
- 31 הַפְּטִסִין¹⁵ שֶׁל מִים כְּדִי שְׁלֹא יִדְלַף הַפְּלִי - הָרִי הֵן
- 32 כְּגִוּפוֹ שֶׁל כְּלִי; שְׁאֵפְלוֹ נִטְמָא הַפְּלִי מְאוּרִין¹⁶ -
- 33 אֶכְלִין וּמִשְׁקִין הַנוֹגְעִין בְּטַפְלָה טְמֵאִין¹⁷. וְכֵן טַפֵּלוֹ
- 34 שֶׁל תַּנּוּר¹⁸ - הָרִי הוּא כְּחֶרֶס הַתַּנּוּר. וְהוּא שִׁיָּהִיָּה
- 35 בְּעֵבִי הַטַּפְלָה עַד טַפַּח¹⁹, שֶׁהוּא צָרְפוֹ שֶׁל תַּנּוּר;
- 36 אֲכָל יָתֵר עַל טַפַּח - אֵינוֹ מַצְרֵף הַתַּנּוּר, וְהַנוֹגְעִין
- 37 בְּיָתֵר עַל טַפַּח מְעַבְּיוֹ - טְהוֹרִים. טַפְלַת הַפִּירָה²⁰ -
- 38 עֵבִיו שֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת.

(13) שם מ"ד. (14) סמיכים מאוד ואינם ניגרים. (15) כלי חרס גדולים מאוד. (16) וכל-שכן אם נטמא במגע בתוכו. (17) בפרקים הקודמים נתבארו כמה ענינים בחיבורי כלי חרס שמטמאים במגע ולא באוויר, ולפיכך מדגיש כאן רבינו, שמטמא גם מאוורו, מפני שהטפילה היא כגופו של הפיטם ממש ולא כיד שאינו מיטמא מאוורו. (18) מדובר

כל זמן שהגללים מחזיקים אותו, ואף-על-פי שיתפרקו החרסים כשיוריד הגללים. (76) ואינה חוזרת לתורת כלי אלא בטיפול של טיט. (77) שבא מכלי שהיה מכיל עד סאה (ר"ש שם. ראה למעלה פי"ח ה"ג). (78) אם נכנסה טומאה לתוך החבית כנגד מקום החרס הזה. (79) וכשנגעה מיטמאה, מפני שכולה כיד לאותו חרס, ויד מתטמא במגע אבל לא באוויר, לפי הכלל שאין יד לכלי חרס [בעל משנה אחרונה מערער על כלל זה ומפרש, שגללים אינם מחברים אפילו לעשותה יד ממש, ומועילים רק לטומאת מגע אבל לא לטומאת אוויר].

- 1 יד. חֲבִית⁸⁰ שֶׁנִּקְבְּהָ⁸¹ וְסִתְמָה הַנִּקְבָּה בְּזַפָּת⁸² וְאַחֵר כֶּן
- 2 נִשְׁבְּרָה, אִם יֵשׁ בְּחֶרֶס הַסִּתְמָה בְּזַפָּת כְּדִי לְהַחֲזִיק
- 3 רְבִיעִית - הָרִי זֶה מְקַבֵּל טְמֵאָה⁸³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
- 4 מְשַׁבְּרֵי הַחֲבִית, וְלֹא כְּטַל שֶׁם כְּלִי מְעַלְיָה⁸⁴. אֲכָל
- 5 חֶרֶס שֶׁנִּקְבָּה אַחֵר שִׁפְרֵשׁ מִן הַפְּלִי וְסִתְמָה הַנִּקְבָּה בְּזַפָּת,
- 6 אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחֲזִיק רְבִיעִית - טְהוֹר; שֶׁהַחֶרֶס
- 7 שֶׁנִּקְבָּה - כְּטַל שֶׁם כְּלִי מְעַלְיָיו⁸⁵ וְטָהֵר, וְכָל שִׁטְהָר
- 8 בְּכָלִי חֶרֶס שֶׁעָה אַחַת - אֵין לוֹ טְמֵאָה לְעוֹלָם⁸⁶.

(80) שם מ"ג. (81) אפילו נקב המטהר. (82) שאינו מחבר יפה ואינה מקבלת טומאה אחר הסתימה (ראה פ"ב ה"ג). (83) שהרי הוא ראוי לגיסטרא, וראויה לקבל משקין הדולפים, אע"פ שהזפת אינו חיבור בן קיימא. (84) מעל החבית. אע"פ שאינה מקבלת טומאה, לא ירדה מעליה תורת כלי לגמרי, שהרי אפשר לתקנה בדברים המחברים יפה. ומה שאמרו (תוספתא כלים פ"ב ה"ג) "כלי חרס כיון שטהר אין לו טומאה עולמית" (ראה סוף הלכה זו) התכוונו לשבירי כלי חרס. אבל כלי שלם שנוקב ותוקן מקבל טומאה (כך מפרש הר"ש במשנתנו את הכלל הזה). [בברטנורא ובתפארת-ישראל במשנתנו מפרשים, שהזפת מחבר יפה, והחבית מקבלת טומאה אחר הסתימה ואע"פ"כ נדחקו לפרש שלא בטל שם כלי עליה לפני הסתימה - מפני שהיתה ראויה לקבל רימונים. ונראה, שלא קיבלו את פירושו של הר"ש לתוספתא הנ"ל. ודעתם, שהוא כולל גם כלים שלמים, ולפיכך הוצרכו לנימוק דחוק זה]. (85) שאין אדם מתקן גיסטרא. (86) ראה לקמן פ"כ הערה כב, בירור שיטת רבינו בדין זפת.

- 9 טו. קְמָקוּמוֹס⁸⁷ שֶׁנִּקְבָּה וַעֲשָׂאָהּ⁸⁸ בְּזַפָּת - טְהוֹר,
- 10 שְׁאִין יָכוֹל לְקַבֵּל הַחֲמִין בְּצוּנָן⁸⁹. וְכֵן כְּלִי הַזַּפָּת⁹⁰
- 11 וְהַשְּׁעוּהָ וּכְיוּצָא בָּהֶן - טְהוֹרִין, וְאֵינָן בְּכָלִי
- 12 הַפְּלִים⁹¹.

(87) שם מ"ז. (88) תיקנו. (89) הזפת נמס בחמים. (90) שכולו עשוי מזפת. (91) לענין טומאה.

- 13 טז. מִשְׁפָּה⁹² שֶׁל חֶרֶס שֶׁפָּקְדוֹ⁹³ בְּזַפָּת - אֵינוֹ מְקַבֵּל
- 14 טְמֵאָה, שְׁאִין הַזַּפָּת מְשִׁימוֹ כְּלִי קְבוּל⁹⁴; אֲכָל מִשְׁפָּה
- 15 שֶׁל עֵץ שֶׁסִּתְמָה - הָרִי זֶה כְּכָלִי קְבוּל וּמִתְטַמָּא⁹⁵.

(92) שם מ"ג. (93) המדובר במשפך של בעל הבית, אבל של רוכלים מקבל טומאה אפילו לא פקקו, כמבואר למעלה בפ"ח ה"ג. (94) מפני שסופו להתפרק. (95) כר' עקיבא

בפסח, הואיל ואסורו חשוב⁴¹ - חוצץ⁴², ולא¹⁴
נטמאת הערבה⁴³; ואם בשאר ימות השנה: אם היה¹⁵
מקפיד עליו⁴⁴ - הערבה טהורה⁴⁵, ואם רוצה¹⁶
בקיומו⁴⁶ - הרי הוא פערבה ונטמאת הערבה.¹⁷

(40) פסחים מו, א. במסקנתו של רב פפא. (41) האיסור מטיל עליו חשיבות. (42) הבצק אינו בטל לגבי עריבה אלא הוא כעומד בפני עצמו, וחוצץ בין קרשי העריבה. (43) אפילו אם יש בבצק כביצה - אינו מטמא את העריבה, שכלי אינו מתטמא אלא מאב הטומאה. (44) רוצה להסיר את הבצק. (45) הבצק נידון כנפרד מן העריבה. (46) שהבצק יתקיים בסדרי העריבה.

י. המשיחות⁴⁷ והרצועות שבמטפחות הספרים¹⁸
ושבמטפחות התינוקות: תפורות - חבור, וקשורות¹⁹
- אינן חבור⁴⁸. וכן רצועות שבמעדר ושבשק²⁰
ושבקפה⁴⁹. אבל שבאגני כלי חרס, אפלו תפורות⁵⁰
- אינן חבור, שאין חבורין לכלי חרס.²²

(47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. משיחה = חבל דק. (48) מפני שאפשר להחיר את הקשר בנקל. (49) סל קלוע מענפים דקים. (50) לא נחבר לי כיצד אפשר לתפור חרס. ואולי הכוונה כגון שתפר יחד את שני קצוות המשיחה שהכניסה לאוון הכלים או שעשה נקבים דקים באוון הכלי והכניס חוטי התפירה.

יא. יד⁵¹ קרדם היוצא מאחריו⁵²: שלש אצבעות - חבור⁵³, והיתר על שלש - הנוגע בו טהור. יד קרדם מלפניו⁵⁴: טפח⁵⁵ הסמוך לברזל - חבור, יתר על כן - הנוגע בו טהור⁵⁶.

(51) משנה, כלים פכ"ט, מ"ד. (52) המשתמש בקורדום אינו אוזח בסוף הקת (היד) אלא מניח חלק מסויים ממנו מחוץ לידו, וחלק זה נקרא "היוצא מאחריו". (53) ואם נטמא הקורדום נטמאו עמו שלוש אצבעות מהקת הקרובות ליד האדם. (54) החלק שבין יד האדם לברזל. (55) שם מ"ה. (56) הנוגע בקת במקום המרוחק מן הברזל יותר מטפח - לא נטמא. מרחק של טפח בין ידו של אדם המשתמש בקורדום לבין הברזל, מספיק למלאכה הרגילה.

יב. שירי⁵⁷ הפרגל⁵⁸ - טפח⁵⁹; ויד מקבת⁶⁰ של מפתחי אגנים⁶¹ - טפח. יד קרנס של זהבים⁶² - טפחים, ושל תרשים⁶³ - שלשה⁶⁴. שירי מלמד הבקר⁶⁵ - ארבעה טפחים סמוך לדרכו⁶⁶. יד קרדם שחופרין בו בירירין של מים⁶⁷ - ארבעה טפחים; ויד קרדם של נפוש⁶⁸ - חמשה. ויד כן פטיש⁶⁹ - חמשה; ושל פטיש - ששה. וכן יד קרדם של בקוע⁷⁰ ושל צדיר⁷¹ - ששה. יד מקבת של סתתין⁷² - ששה. שירי המרדע הסמוך לתרחור של מתכת שבראש המרדע⁷³ - שבעה טפחים. יד המגרפה⁷⁴ של בעלי פתים - שמונה טפחים, ושל סדיין⁷⁵ - עשרה. וכל היתר על זה, אם רצה לקימו - טמא.³⁸

כשהתנור צריך לאותה טפילה, כגון שדפנותיו דקים או רעועים (ראה ה"א). (19) תוספתא, שם פ"ד ה"א. (20) שם.

ה. חבית²¹ שנוקבה וסתמה בזפת יותר מצרפה - הנוגע בצרפה²² טמא²³, וביתר מצרפה טהור. זפת²⁴ שנטפה על חבית²⁵ - הנוגע בה טהור²⁶.

(21) משנה, שם פ"ג מ"ח. (22) החלק הסותם את הנקב. ואם הסתימה עבה מדאי, מגדיר רבינו בפירושו למשנה את החלק המיותר כיותר מצרכה. (23) לכאורה זה מנוגד למה שפסק בה"ג שזפת אינו חיבור. עמדו על סתירה זו גדולי האחרונים. ותיירץ בעל 'מרכבת המשנה' שבה"ג הכוונה ליתר מצרכה. נ' בסדרי טהרות' מבאר, שהסתימה אמנם מועילה לחבית שתקבל טומאה אבל אינה כחיבור ממש, ואם נגעה טומאה בזפת לא נטמאה החבית. אבל כשנגעה טומאה בחבית - נטמאה גם הזפת, שמקבלת טומאה אגב החבית שהיא עיקר הכלי. ושני התירוצים דחוקים מאוד, וגם מנוגדים לביאורינו לפט"ו ה"ד. ונראה שכאן מדובר בנקב קטן שאינו מטהר את החבית, ובנקב קטן שכזה מועילה הסתימה לחזק את הכלי, ולכן הנוגע בצורכה מיטמא. (24) שם. (25) שלימה. (26) שהרי אינה לצורך הכלי.

ו. מחם²⁷ שטפלו בחמר²⁸ ובחרסית²⁹ ונטמא - הנוגע בחמר טמא, והנוגע בחרסית טהור; שאין החרסית מתחבר לפלי³⁰.

(27) שם מ"ז. (28) טיט סמך מאוד. (29) במשנה כלים פ"י מ"ב, פירש רבינו חרס כתוש שנלוש במים. ובמשנתנו כתב: "דק כחרס" ולא נתבאר מה זה, ולכן יש להעדיף פירושו הברור שבפ"י. וגם רש"י חולין פח, א - מפרש כך. (30) אלא הולך ונפרך.

ז. מגופת החבית³¹ שטפל בטיט עליה ועל החבית - אינה חבור לה³², ואם נגעו משקין טמאין בחבית³³ - לא נטמאת המגופה, ואם נגעו במגופה - לא נטמאו אחורי החבית³⁴.

(31) שם מ"ו. (32) משום שהמגופה עומדת להינטל, וכל-שכן כשלא טפלה בטיט. (33) דעת רבינו, שכלי חרס מיטמא מגבו כשנגע במשקין טמאים (הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ג). (34) ותוכו אינו מיטמא אפילו נגעה טומאה בחבית עצמה (ראה הל' אבות הטומאות, שם).

ח. פלי נחשת³⁵ שזפתין³⁶ - אין הזפת חבור³⁷. ואם לניין³⁸ - הרי זה כגוף הפלי³⁹.

(35) שם. (36) מרח זפת בפנים הכלי. (37) שהכלי אינו צריך לזפת. (38) היין משתמר יפה בכלי מזופת. (39) שהרי הכלי צריך לו. רבינו בפירושו מבאר, שאם היה הכלי אב הטומאה, ונגעו אדם או כלי בזפת - נטמאו, מפני שגם הזפת היא אב הטומאה.

ט. בצק⁴⁰ שבסדקי הערבה שנגע בו שרץ: אם

המסמר לופפים את חוטי השתי או הערב (רבינו בפירושו). (85) מלשון המקרא (שופטים טז, יד): "המסכת". (86) אבל שלא בשעת מלאכה אינו חיבור, מפני שדרכם להוציא את המסמר אחר גמר המלאכה. (87) הדיוסטר מקבל טומאה ואינו בטל לגבי הקורה. (88) אם נגעה טומאה בקורה, לא נטמא הדיוסטר. ומובן שגם הקורה לא נטמאה, שהרי היא מפשוטי כלי עץ. (89) הקורה עצמה היא חלק מן הדיוסטר. (90) אלא החלק המשמש את הדיוסטר.

יד. עגלה⁹¹ שנטמאת: הנוגע בעל⁹² ובקטרב ובצעץ⁹³ ובקעבות⁹⁴, אפלו בשעת מלאכה - טהורה⁹⁵; והנוגע בקרב⁹⁶ ובפרץ⁹⁷ ובצול⁹⁸ ובצעץ⁹⁹ של מתכת¹⁰⁰ ובקלינים¹⁰¹ ובקעיראין¹⁰² - טמא. וכן¹⁰³ מגרה¹⁰⁴ שנטמאת: הנוגע בידה מפאן ומפאן¹⁰⁴ - טמא¹⁰⁵; והנוגע בחוט ובמשיחה¹⁰⁶ ובאמה¹⁰⁷ ובסניפין¹⁰⁸ שלה - טהור, שאין אלו חבור לה¹⁰⁹. אבל הנוגע במלפון¹¹⁰ של מסר הגדול - טמא.

(91) פכ"א מ"ב. (92) נתבאר למעלה בפ"ד ה"ב. (93) במשנה: "בעץ", ופירש רבינו: "הטבעת אשר תיעשה מהבגר הנכנס בצוואר הבהמה, כדי שלא תתנגע בקצות הקטרב". הסגנון קצת בלתי בהיר, אבל הכוונה ברורה. וכן פירש גם הר"ש. ונראה להגיה גם כאן ולכתוב "ובצעץ". (94) קורה, שראשה אחד מחובר לעגלת המחרישה, והשני למרדע. (95) פירוש, החלקים שלא נגעו בטומאה לא נטמאו מפני שאינם חיבור זה לזה. (96) העץ שאוחז בו החורש בשעת חרישה. (97) העץ המעוקם שמרכיבים בו את המחרישה. (98) בית יד של מרכב המחרישה, ובה יטה האדם את המחרישה לכיוון הרצוי לו. (99) טבעת המחוברת למחרישה. (100) שני עצים התחובים בנקב שבעול ('ערך'). (101) עצים שבצידי המחרישה השוכרים את גושי העפר. (102) שם מ"ג. (103) משור. למשורים גדולים עושים יד מכאן ויד מכאן, ושני אנשים מנסרים בהם קורות עבות, זה מושך לכאן וזה לכאן. (104) ביד זו או בשניה. (105) מפני שהידות קבועות, ואין מסירים אותן שלא בשעת מלאכה. (106) חוט הוא חבל עגול, ומשיחה - רחבה (באדיש - באנד). שתי ידות המגירה קשורות זו לזו למעלה בחוט או משיחה. (107) עץ התקוע בשתי הידות לכל אורך המגירה. (108) עץ קטן הנתון בתוך החבל ומונח על האמה, והוא מותח את ברזל המגירה. ויש נותנים שני סניפים או יותר. (109) מפני שמפרקים אותם שלא בשעת מלאכה, אבל בתי היד קבועים תמיד בברזל המגירה, והם כלי עץ משמשי מתכת. (110) מסגרת עץ גדולה ומרובעת, ובאמצעה נתון ברזל המגירה הגדולה שגוזרים בה קורות עבות המונחות על עמודים. כדי לנסר במגירה זו, עומד אדם אחד למעלה על גבי הקורה או העמוד, והשני עומד על הארץ, ומושכים את המלבן שהברזל מחובר בו בזקיפה.

טו. מכבש¹¹¹ של חרש¹¹² שנטמא הרמח¹¹³ שבו, הנוגע במכבש - טהור. מגרה¹¹⁴ שנטמא, הנוגע בקשטנית שהיא לפופה עליו - טהור, שאינה חבור.

יד. כל משמשי האור⁷⁶, כגון השפודין והאספלאות⁷⁷, אפלו ארכין כל שיה⁷⁸ - טמאין⁷⁹.

(57) שם. (58) מחוגה. יד הפרגל הוא שוק המחוגה. (59) אם נשאר טפח מהשוק, אפשר להשתמש במחוגה. ואם נשאר פחות מטפח, אינו ראוי למלאכתו ואינו מקבל טומאה. [יש לציין, שבדין זה מוסר רבינו את השיעור המינימאלי, שלמטה ממנו אין טומאה, ובכל הדינים האחרים מסר את השיעור הגבוה ביותר, שלמעלה ממנו אינו מטמא]. (60) פטיש. (61) אמנים החותרים תמונות או אותיות באבנים. (62) פטיש קטן שידו ארוכה, וצורפי זהב משתמשים בו. הצורך מכה על זהב חם מאד, וצריך להרחיק את ידו שני טפחים מן הזהב כדי שלא ייכווה. (63) חרשי ברזל. (64) החרש מטפל בברזל מלוכלך, ומכה עליו בשתי ידיו ומרחיק שלושה טפחים מן הברזל. (65) אם נשבר. (66) הברזל שבקצה המלמד. השיעור ארבעה טפחים הוא הנמוך ביותר, ופחות מזה אינו מטמא, מפני שאינו ראוי למלאכתו (ראה הערתנו בדין שיירי הפרגל). (67) קורדום שחופרים בו סביב האילנות, כדי שיתקבצו שם מים (במשנה, הגירסא: בדידן). (68) שוכרים בו אבנים (רבינו בפירושו. כנראה הכוונה לאבנים לא גדולות המפריעות את החרישה). (69) קטן מפטיש. (70) שמבקעים בו עצים. (71) חופרים בו את האדמה כדי להכשירה לזריעה. (72) מסתני אבנים גדולות. (73) בקצה שנגד הדרכן. (74) כעין כף גדולה "אשר יניעו בו המאכל" (רבינו בפירושו. הכוונה לתרווד שבוחשים בו את התבשיל). (75) שמערבבין בה את הסיד. (76) ידות הכלים שתשמישם הוא להכניסם באש. (77) כלי ברזל שזולים עליו בשר על האש. (78) כל אורך שהוא, אפילו גדול הרבה. (79) מפני שיד ארוכה מגינה על האדם המשתמש בכלים אלה.

יג. מקל⁸⁰ שעשאהו יד⁸¹ לקרדם - הרי הוא חבור לטמא בשעת מלאכה, ואם נגעה טמא במקל פשהוא חורש או מבקע בו - נטמא לקרדם, ואם נגעה לקרדם - נטמא המקל⁸². וכן הדיוסטר⁸³, שהן פשני גלים⁸⁴ והמסמר מתפרן להיות מסף⁸⁵ עליהן - הרי הן חבור בשעת מלאכה⁸⁶. קבעו בקורה - הרי זה מקבל טמא⁸⁷, ואין הקורה חבור לה⁸⁸. עשה קצת הקורה דיוסטר⁸⁹: כל שהוא מן הקורה לצרף הדיוסטר - חבור לדיוסטר; והנוגע בשאר הקורה - טהור, שאין כל הקורה חבור⁹⁰.

(80) שם פ"כ מ"ג. (81) מדובר במקל שאינו משמש בית יד קבוע לקורדום, והשתמש בו ארעית. (82) בשעה שהוא משתמש בקורדום יש על המקל דין יד, אבל כשגמר את המלאכה - אין דין המקל כיד, אף-על-פי שעודנו תקוע בקורדום, מפני שעומד להוציאו משם. (83) שם. (84) דיו = שניים ביוונית, סטר = צד בארמית (מוצאים אנו במשנה כמה פעמים, מילים מורכבות משתי שפות אלו שהשתמשו בהן בארץ ישראל בתקופתם). דיוסטר הוא כלי עץ מורכב משני חלקים נקובים, ומסמר של ברזל ארוך מחברם, ועל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפרשים: אם היה הכוש טמא, נטמא הנוגע בצמר הכרוך
עליו כאילו נגע בכוש. (136) כשעץ הכוש מגולה לאוויר.
(137) אם נגעה טומאה בצמר - לא נטמא הכוש, וכן להיפך.
16 יז. החוט¹³⁸ שהשיליו¹³⁹ למחט, אפלו קשור משני
17 צדדין¹⁴⁰ - אינו חבור¹⁴¹. הכניסו לבגד - החוט
18 חבור לבגד, ואין המחט חבור לבגד¹⁴². ואין החוט
19 פלו חבור לבגד, אלא פל שהוא לצרף התפירה -
20 חבור¹⁴³; שאינו לצרף התפירה - אינו חבור. החוט
21 שפרש מן הבגד¹⁴⁴, אפלו מאה אמה - פלו חבור¹⁴⁵.
22 חבל שקשור בחרס¹⁴⁶, אפלו מאה אמה - פלו
23 חבור¹⁴⁷. קשר בו¹⁴⁸ חבל אחד - מן הקשר ולפנים¹⁴⁹
24 חבור, מן הקשר ולחוץ אינו חבור¹⁵⁰. החבל שהוא
25 קשור בקפה - אינו חבור¹⁵¹, אלא אם פן תפר¹⁵².

(138) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ט ה"ב. (139) צ"ל
שהשחילו (הגר"א בתוספתא). פירוש, הכניס החוט לאוזן
המחט. (140) בשני ראשי החוט עשה קשרים עבים שאינם
עוברים דרך אוזן המחט. (141) ואם נגע בחוט - לא נטמא
המחט, וכן להיפך. והוא-הדין אם קשר שני ראשי החוט זה
לזה. (142) משום שהחוט יישאר בבגד, ואת המחט
יוציאו. (143) נראה שהכוונה לכל אורך התפירה שהבגד
צריך לה, ואפילו אם העביר את המחט בבגד פעם אחת
בלבד. (144) נפרמה התפירה ויצא החוט. (145) מתקבל
על הדעת שיחזור ויתפור באותו החוט, ולכן נידון כצורך
התפירה. ועוד טעם: מכיון שהיה כבר מחובר, לא נפסק
חיבורו כל זמן שלא ניתק לגמרי. (146) קשור מתחת
לשפתו הבולטת לחוץ. (147) משתמשים בו להעלות מים
מן הבור. (148) בחבל הקשור בחרס. (149) בכיוון הכלי,
היינו החבל הראשון. (150) מפני שקל להתירו, כשאינו
צריך לחבל ארוך כל-כך. (151) מדובר בקופה קלועה
בענפי עצים, והחבל מתחלק לפעמים ונופל. (152) ראה
למעלה ה"ב.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

פרק אחד ועשרים

(1) יבאר כמה שיעור הנימים של כל הדברים והיותר על אלו
השיעורים. ודין החבל שמסרגים המיטות מאימתי הוא
חיבור לטומאה. ודין מיטה שהיא טמאה מדרס ומזון יוצא
ממנה עד עשרה טפחים וכו'. כרע שהיתה טמאה מידרס
וחיברה למיטה וכו'.

א. החוטי² היוצאין מן האריג³ ושבתחלת היריעה
ושבסופה, והן הנקראין נימין, פמה שעורין? של
סדין ושל סודרין⁵ ושל צעיה⁶ ושל פליון של ראש⁷
שש אצבעות⁸; ושל חלוק שהוא קרוע⁹ מתחלתו
ועד סופו ואחר שלובשין אותו מקבצין אותו
בלולאות - שעור חוטי עשר אצבעות¹⁰. הסגוס¹¹
והרדיד¹² והטלית¹³ - שלש אצבעות. וכל היתר על
השעורין האלו - הנוגע בו טהור, אף על פי שהבגד

1 קשת שהיתה מתוחה והחץ משוף עמה¹¹⁵ ונטמא
2 החץ, הנוגע ביתר ובקשת - טהור, ואפלו פשהיא
3 מתוחה. וכן מצודת האישות¹¹⁶ שנטמא החץ שלה
4 - לא נטמאת המצודה, אפלו פשהיא מתוחה. וכן¹¹⁷
5 מסכת¹¹⁸ נסוכה¹¹⁹ שנטמאת בשעת האריג: הנוגע
6 בכבד העליון והתחתון¹²⁰, ובנירים¹²¹ ובקירוס¹²²,
7 ובחוט שהעבירו על גבי ארגמן¹²³, ובצירה¹²⁴ שאינו
8 עתיד להחזירה¹²⁵ - טהור, שכל אלו אינן חבור
9 לבגד; אבל הנוגע בנפש המסכת¹²⁶, ובשתי
10 העומד¹²⁷, ובכפל¹²⁸ שהעבירו על גבי ארגמן,
11 ובצירה שהוא עתיד להחזירה¹²⁹ - טמא, שכל אלו
12 חבורין לבגד.

(111) שם. (112) נגר. הנגר נותן במכבש את הנסרים
העקומים כדי ליישרם. (113) הברזל המהדק את שני חלקי
המכבש. (114) במשנתנו "קשתנית", ומפרש רבינו שם:
"קשת המקבת שאוחזו ידו עליו בעת שנוקב". ונראה שיש
להגיה שם ולגרוס: "המנקבת" במקום "המקבת". וגם כאן
רצוי לגרוס "מנקבת" במקום "מגירה". (115) החץ נתון
על היתר (החבל המחבר את שתי קצות הקשת) וקצהו
התחתון מונח על עץ הקשת באופן המעכבו מלעזוב מקומו.
(116) מין עכבר עיוור, והוא מכרסם שרשי ירקות ותבואה,
וצדים אותו במלכודת מיוחדת שיש בה חץ ההורג את
האישות. (117) שם פכ"א מ"א. (118) כלי האריגה.
(119) שכרוכים עליה החוטים העומדים לאריגה. (120) כלי
האריגה ("נול" בשפה המקובלת כיום) מורכב משתי קורות
עגולות, שעל העליון כרוכים חוטי השתי המחברים אותו
עם התחתון, מפני שהן כבדות נקראות "כובד".
(121) החוטים הארוגים על הקנים. (122) מסרק שבו מכים
על חוטי הערב כדי להרקם. (123) דרך אורגי ארגמן לתת
עליהם (ויש אומרים - ביניהם) חוטי צמר פשוטים, כדי
להגן על הארגמן היקר, וכשגומרים את האריגה (או את
הריקום) מעבירים אותם. (124) החוטים היוצאים משפת
הבגד. (125) שאין בדעתו של האורג לארוג אותם בבגד.
(126) חוטי הערב, שהוכנסו כבר לשתי, אבל לא הידקם
עדיין לאריג. (127) חוטי השתי הנמצאים בין הכובד
העליון והתחתון. (128) חוט כפול על גבי ארגמן. החוט
הכפול מחובר ליריעה שבה ירקמו חוטי ארגמן.
(129) חוטים היוצאים משפת הבגד שהאורג יארגם בבגד.

13 טז. הנוגע¹³⁰ בצמר שעל האיימה¹³¹ ובאשורה¹³² -
14 טהור. הנוגע בפפה¹³³: עד שלא פרעה¹³⁴ - טמא¹³⁵;
15 משפרעה¹³⁶ - טהור¹³⁷.

(130) שם. (131) מקל שהצמר הבלתי טווי כרוך עליו,
וממנו טווים חוטים. (132) הכוש אשר עליו המטווה
שירקמו בו, וחוטי צמר אלה מחוברים לבגד (רבינו
בפירושו). הברטנורא מפרש שאשויה עשויה גם כן לכוך
עליה צמר כדי לטוותו, ותבניתה אחרת מתבנית אימה.
(133) כוש קטן שכרוכים עליו המטווה עד שנעשה כעין
כדור. (134) כל זמן שנשאר על הכוש מטווה המכפה
אותו. (135) אם נגעה טומאה בצמר נטמא הכוש (ויש

- 1 טָמֵא בַּמִּדְרָס¹⁴ אוּ בַּשָּׂאֵר טָמְאוּת. וְאֵין צָרִיף לִזְמַר, 2 שָׂאֵם נִגְעָה טָמְאָה בִּיתֵר - שֶׁהַפֶּגֶד טָהוֹר.
- (2) כלים פרק כ"ט, משנה א. (3) מצידי האריג יוצאות שאריות חוטים שלא נארגו. (4) שיהיו נידונים כחיבור לאריג. (5) מטפחת גדולה לעטיפת הראש והכתפיים. (6) מטפחת דקה וקטנה. (7) מין כובע מחודד בראשו. (8) הן חיבור עם הבגד ואם נגעה טומאה בבגד נטמא, וכן להיפך. אבל חלק הנימין למעלה משיעור זה אינו חיבור. (9) פתוח מאחוריו. (10) מפני שעשויים לקשירה הם יותר ארוכים. (11) במשנה כתוב "נימי סגוס", ורצוי להגיה כך גם בדברי רבינו. סגוס הוא בגד עב מאוד, שלובשים אותו בימות הגשמים וציציות קצרות בולטות על כל פניו. (12) צעיף דק. (13) בגד עליון רגיל. (14) זב והדומים לו מטמאים את הכלים ששכב, ישב או דרס עליהם ועושה אותם אב הטומאה. טומאה זו נקראת טומאת מדרס ודיניה נתבאר בהלכות מטמאי משכב ומושב.
- 3 ב. נִימֵי הַכֶּפֶה שֶׁל רֹאשׁ¹⁵, וְהַמָּסָה שֶׁמִּנְחִיחַן 4 הָעֲרֵבִים¹⁶ עַל פְּנֵיהֶם, וְהַקְלָקְלִין¹⁷ הַשְּׂזוּרִין מִן 5 הַשָּׁעַר, וְהַפּוֹנְדָה¹⁸ שְׁלֹבֵשׁ הָאָדָם עַל בִּשְׂרוֹ, 6 וְהַשְּׂמָלָה וְהַפְּרִגוֹד¹⁹ שֶׁמִּנְחִיחַן עַל הַפֶּתָחִים כְּמוֹ 7 פָּרֶכֶת - נִימֵיהֶן כָּל שֶׁהֵן²⁰.
- (15) כובע שהנשים חובשות. במשנה: כיפה של זקינה. (16) נראה שהכוונה לערבייות. (17) חגורה של צמר. במשנה: והקולקין. (18) כעין גופייה שבזמננו. (19) מסך הפתח. (20) כל אורך שהוא - חיבור.
- 8 ג. מִשְׁקָלָת²¹ שֶׁנִּטְמְאָה - הָרִי שְׁנֵים עָשָׂר טַפָּח²² מִן 9 הַחוּט שֶׁלָּה חֲבוּר לָהּ; וְכָל הַנּוֹגֵעַ בַּחוּץ לְשְׁנֵים עָשָׂר 10 טַפָּח - טָהוֹר. וּמִשְׁקָלָת שֶׁל חֲרָשִׁים²³ - שְׁמוֹנֶה עָשָׂר 11 טַפָּח; וְשֶׁל בְּנָאִין²⁴ - חֲמִשִּׁים אֲמָה. וְהֵיתֵר עַל מִדּוֹת 12 אֵלוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּקִיּוּמוֹ²⁵ - טָהוֹר.
- (21) שם משנה ג. חוט ארוך ובסופו קשורה חתיכת עופרת ומשתמשים בו לבדוק אם נדבכי החומה מונחים ישר זה על גבי זה. (22) שיעור זה נקבע לבנאים שעיסוקם בניינים קטנים. (23) נגרים שבונים בתי עץ. (24) בוני מגדלים גבוהים. (25) דעתו לקיים את החוט כמו שהוא ולא לגזור את המיותר.
- 13 ד. מִשְׁקוּלוֹת שֶׁל סִידִין וְשֶׁל צִירִין, אֲפֹלוּ אֲרָפִין כָּל 14 שֶׁהֵן²⁶ - טָמְאִין²⁷.
- (26) ללא הגבלת ארכם. (27) אם נגעה טומאה במשקולת - נטמא כל החוט.
- 15 ה. חוּט מֵאֲזִנִּים²⁸ שֶׁל זֹהָבִים²⁹, שֶׁל פֶּלֶס³⁰, וְשֶׁל 16 שוֹקְלֵי אֲרָגְמָן טוֹב, שְׂאוּחֵז הַשּׁוֹקֵל בּוֹ וְתוֹלָה 17 הַמֵּאֲזִנִּים מִדָּו - שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת³¹. קֶנֶה שֶׁלָּה³² 18 וְחוּטִיָּה³³ - כָּל שֶׁהֵן. חוּטֵי מֵאֲזִנִּים שֶׁל מוֹכְרֵי 19 עֲשָׂשִׁיּוֹת שֶׁל מִתְכוֹת וּבִיּוֹצָא פֶּהֵן³⁴ - שְׁלֹשָׁה 20 טַפָּחִים. קֶנֶה שֶׁלָּה וְחוּטִיָּה - שְׁנֵים עָשָׂר טַפָּחִים.
- (28) מאזני יד מורכבים מקנה של עץ או מתכת ושתי כפות קשורות בחוטים בקצות הקנה ובאמצעו מחוברת הלשון המתנועעת במסגרת, והשוקל אוחו בחוט הקשור בראש המסגרת. (29) מוכרי זהב. (30) מין בד משובח המיוצר בעיר פילוסא שבמצרים (ביומא לד, ב: בשחר היה (הכהן הגדול) לובש פילוסין של יב מנה). (31) בחוט קצר אפשר יותר לדייק במשקל מאשר בארוך, ולפיכך רגילים להשתמש בחוט קצר כששוקלים דברים יקרים. (32) שכפות המאזניים קשורות בו. (33) המחברים את הכפות לקנה. (34) דברים זולים שאין מדקדקים כל כך לשקול עין בעין. (35) מוכרי צמר.
- ו. הַחֶבֶל שֶׁמִּסְרִגִּין הַמְטוֹת³⁶ מֵאִימָתִי הוּא חֲבוּר 26 לְטָמְאָה? מִשִּׁסְרָג בּוֹ שְׁלֹשָׁה בָּתִּים³⁷. וְהַנּוֹגֵעַ בַּחֶבֶל 27 מִן הַקָּשֶׁר³⁸ וּלְפָנָיו³⁹ - טָמֵא. מִן הַקָּשֶׁר וְלַחוּץ: עַד 28 שְׁלֹשׁ אַצְבָּעוֹת⁴⁰ - טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרְכֵיו שֶׁל קָשֶׁר 29 הָרִי הֵן מְפַלֵּל הַמְטָה; וְחוּץ לְשֹׁלֵשׁ אַצְבָּעוֹת - 30 טָהוֹר, שְׂאִינוֹ לְצִרְף הַפְּלִי, שְׂאֲפֹלוּ פֶּסְקוֹ⁴¹ אֵין 31 הַקָּשֶׁר נִתְּרָה⁴².
- (36) קושרים היו חבלים בארבעת קירות המיטה וקולעים אותם בתבנית סורג (שבכה), עם ריווח גדול בין החבלים כעין חלונות. (37) כל ריבוע של הקליעה נקרא "בית". כל זמן שלא סרג שלושה בתים אין קשר בין המיטה לחבלים. (38) קשר הסריגה (הר"ש מפרש שהכוונה אם קשר חבל אחר לחבל הסורג, אבל רבינו מפרש כאמור לעיל). (39) לצד שנסרג. (40) בפחות משיעור זה יינתק הקשר מכובד השוכב על המיטה. (41) אם חתך חלק זה. (42) והסריגה תתקיים.
- ז. חֶבֶל הַיּוֹצָא מִן הַמְטָה⁴³ שֶׁהִיא טָמְאָה: עַד סוֹף 33 אַרְבָּעָה טַפָּחִים⁴⁴ - הַנּוֹגֵעַ בּוֹ טָהוֹר, שְׂאִינוֹ מִצָּרְכֵי 34 הַמְטָה, לְפִי שְׂאִינוֹ רָאוּי לְכָלוּם⁴⁵; מִתְחַלֵּת חֲמִשָּׁה 35 וְעַד סוֹף עֲשָׂרָה - טָמֵא⁴⁶, מִפְּנֵי שֶׁתּוֹלִין בּוֹ אֶת 36 הַמְטוֹת; מִעֲשָׂרָה וְלַחוּץ - טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָתֵר 37 עַל צִרְף הַמְטָה. 38
- (43) אחר שנגמרה הסריגה. (44) במשנה: "עד ה' טפחים טהור", אולם בתוספתא בבא מציעא פרק ט הלכה א אמרו "חמישה כלמעלה" ומפרש רבינו "חמישה" היינו הטפח החמישי, וכולו דינו כיותר מחמישה ומשום זה כתב כאן "עד סוף ארבעה טפחים - טהור". דעתו, שהתוספתא אינה חולקת על משנתנו אלא מפרשת כוונתה, ולכן פסק כמותה. (45) כשגומרים את הסריגה קושרים את החבלים קשר מהודק וחזק ולפיכך אין צורך להשאיר שלוש אצבעות. [ואולי הכוונה כאן לחבל שמחוץ לשלוש אצבעות, אבל שלוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשאר טומאות גם המזון כשהוא לעצמו ראוי לקבל טומאה ולפיכך כולו חיבור. (61) משמיענו רבותא, שאפילו בטומאת משקין שהיא גזירת חכמים - כולו חיבור.

- 19 י. מטה הטמאה מדרס וכו' לה מזון⁶² - הפל טמא
- 20 מדרס⁶³. הפרישו⁶⁴ - המטה מדרס פשהיתה, והמזון
- 21 מגע מדרס⁶⁵. היתה טמאה טמאת שבועה⁶⁶ וכו' לה
- 22 מזון - פלה טמאה טמאת שבועה⁶⁷. הפרישו - היא
- 23 טמאה פשהיתה, והמזון טמא טמאת ערב⁶⁸. היתה
- 24 טמאה טמאת ערב וכו' לה מזון - הפל טמא
- 25 טמאת ערב⁶⁹. הפרישו - היא טמאה טמאת ערב,
- 26 והמזון טהור⁷⁰.

(62) אחר שנטמאה במדרס הזב. (63) גם המזון, מפני שהוא טפל למיטה ונעשה כחלק ממנה. (64) אחר שכרכו ונטמא מדרס. (65) יום אחד. מכיוון שלא היה כרוך על המיטה בשעה שדרס עליה הזב, וטומאתו באה לו אחר כך בעקיפין מפני שנשטפל למדרס - נתבטלה זיקתו למיטה ובטלה טומאתו, אבל טומאת מגע מדרס, שבאה לו מכוח עצמו על ידי נגיעתו במיטה - לא בטלה. (66) במגע או באוהל המת שהם מטמאים שבעה ימים. [גם טומאת מדרס היא טומאת שבעה, אבל יש בה גם חומרות יתירות על טומאות מת. וסתם "טומאת שבעה" מגדירה טומאת מת]. כל דבר שהוא טמא שבעה ימים הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. (67) כמו בטומאת מדרס. (68) יום אחד ככל נוגע באב הטומאה. (69) כמו בטומאת שבעה. (70) ולא נטמא בנגיעה במיטה, מפני שוולד הטומאה אינו מטמא כלים.

- 27 יא. מטה שפרך עליה מזון ונגע בהן המת - הפל
- 28 טמא טמאת שבועה. פרישו - טמא טמאת שבועה. נגע
- 29 בה שרץ וכיוצא בהן - טמאין טמאת ערב. פרישו -
- 30 טמאין טמאת ערב.

- 31 יב. פריע⁷¹ שהיתה טמאה מדרס⁷² וחברה למטה⁷³ -
- 32 המטה פלה מדרס⁷⁴. פרישה - הפריע טמאה מדרס
- 33 פשהיתה, והמטה מגע מדרס. וכן אם היתה הפריע
- 34 טמאה טמאת שבועה וחברה למטה - המטה פלה
- 35 טמאה שבועה, פאלו נגע המת בפריע שלה⁷⁵. ואם
- 36 הזה על המטה⁷⁶ - טהרה והפריע בכללה⁷⁷. ואם
- 37 פרישה קדם הזה - הפריע טמאה טמאת שבועה
- 38 פשהיתה, והמטה טמאה טמאת ערב⁷⁸. היתה הפריע
- 39 טמאה טמאת ערב וחברה למטה - הפל טמא טמאת
- 40 ערב. פרישה - היא טמאה טמאת ערב, והמטה
- 41 טהורה. שאין הטמא טמאת ערב מן המת מטמא
- 42 לא אדם ולא פלים, מפני שהוא ולד, כמו שבפירושו.
- 43 וכן הדין בשן של מעדר⁷⁹ שנטמא במת ואחר כך
- 44 חפרו למעדר.

(71) רגל של מיטה. (72) שדרס עליה הזב כשהייתה מופרשת מן המיטה (רבינו בפירושו למשנה). (73) טהורה. (74) מכיוון שהכרע מעמיד את המיטה, הרי כולה זקוקה

אצבעות הראשונות הן חיבור ומטמאות. בהדינים הקודמים הקצר מקבל טומאה והארוך לא, ובנידון כאן - להיפך. (46) כל החבל אפילו החלק שלמטה מארבעה טפחים.

- 1 ח. אכנט של אריג שמקיפין⁴⁷ אותו על המטה כדי
- 2 לקבץ איבריה⁴⁸, והוא הנקרא מזון, שמקצתו יוצאה
- 3 מן המטה: עד עשרה טפחים - הרי הוא מצרכי
- 4 המטה; ותר על פן - אינו מצרכי המטה. ומזון
- 5 שבלה, אם נשאר ממנו שבועה טפחים כדי לעשות
- 6 ממנו חבק לחמור⁴⁹ - הרי זה מקבל טמאה.

(47) כורכים סביב המיטה וקושרים קשר מהודק. (48) לחבר ולהדק את חלקי המיטה שלא יתפרקו. (49) להניחו על המרדעת של החמור (רבינו בפירושו. ולא ביאר לשם מה מניחים אותו, ואולי צריך להיות "תחת המרדעת" ומניחים אותו על החמור כדי להגן על עורו).

- 7 ט. מטה שהיתה טמאה מדרס⁵⁰ ומזון יוצא
- 8 ממנה⁵¹: עד עשרה טפחים - הרי הוא אב טמאה⁵²
- 9 במטה עצמה והפל מדרס; מעשרה ולחוץ - הרי
- 10 הוא פמגע מדרס⁵³. דרס⁵⁴ הזב על המזון היוצא⁵⁵:
- 11 מעשרה ולפנים⁵⁶ - הרי המטה פלה מדרס⁵⁷;
- 12 מעשרה ולחוץ⁵⁸ - טהורה⁵⁹. במה דברים אמורים?
- 13 למדרס⁶⁰; אבל לשאר טמאות, אפילו מאה אמה -
- 14 פלו חבור. פיצד? מזון שהוא כרוך על המטה
- 15 והכניס קצתו לאהל המת או שנגע שרץ בקצתו או
- 16 שפלו משקין טמאין על מקצתו⁶¹ - נטמאת המטה,
- 17 ואפילו היתה הקצה שנטמא יוצא מן המטה מאה
- 18 אמה.

(50) ששכב או ישב עליה זב והדומים לו. (51) כששכב הזב על המיטה היה חלק המזון כרוך עליה. (52) ומטמא אדם וכלים הנוגעים בו. (53) חלק זה אינו צורך המיטה ולפיכך לא נטמא עימה, אבל נטמא מפני נגיעתו בחלק שהוא אב הטומאה ונעשה ראשון לטומאה. (54) נתבאר כבר שהמונח "דרס" כולל שכיבה, ישיבה, רכיבה וכו'. (55) החלק היוצא מן המיטה. (56) אם דרס על המזון בעשרה טפחים הראשונים היוצאים מן המיטה. (57) כל המיטה וגם עשרת הטפחים הקרובים דינם כמדרס הזב. ואף על פי שהמזון, כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס - כשהוא מחובר למיטה דינו כמיטה. (58) אם דרס על המזון במקום המרוחק מן המיטה יותר מעשרה טפחים. (59) הכל טהור מטומאת מדרס מפני שהמזון אינו ראוי למדרס. מובן שאם נגע הזב במזון נטמא טומאת מגע הזב ונעשה ראשון לטומאה, אבל כשדרס עליו ולא נגע בו, כגון שהיה איזה דבר מפסיק בין הזב ובין המזון - הרי הוא טהור לגמרי. [נתבאר בהלכות טומאת משכב ומושב, שמדרס הזב מטמא אפילו מאה סדינים המונחים זה על גבי זה, והוא דורס על העליון]. (60) תוספתא שם בבא מציעא פרק ט הלכה ג. נימוק ההבדל בין מדרס לשאר טומאות נתבאר בתוספתא עצמה: המזון כשהוא לעצמו אינו ראוי למדרס ומיטמא רק כחלק מן המיטה, ומחוץ לעשרה טפחים אינו מצרכי המיטה, אבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13) מפני דקותם, הם שקופים. (14) מטליות קטנות מבר גס ביותר או דק ביותר, אינו ראוי לכלום.

ג. כ'ל¹⁵ הקליעות¹⁶ מקבלות טמאה פבגדים, אָחַד¹⁹ הקולע חוטים ועשָׂאן פִּיף¹⁷ או האורגן ועשָׂאן אבגט¹⁸ וכיוצא בו; חוץ מקליעה שעושים הצמרים לקשור בה הצמר¹⁹, שהיא טהורה²⁰. הקלע²¹ שפית קבול אכן שפה²² ארוג או עור - מקבלת טמאה. נפסק בית אצבע שלה²³ - טהורה²⁴. נפסק [בית] הפקיע²⁵ שלה בלבד - עדין היא בטמאתה²⁶. המקמורות והרשתות²⁷ - מקבלין טמאה²⁸. והחרם²⁹ - מקבל טמאה מפני זוטו³⁰, מפני שעניי אותה השככה דקין ביותר והרי היא פבגד. העושה פגד³¹ מן החרם - טהור; מן זוטו - מתטמא.

15) עדיות פ"ג מ"ד. 16) דברים הקלועים כרשת. 17) חגורה צרה ודקה (כלאים פ"ט מ"ט). 18) חגורה רחבה. 19) חבילות צמר לא ארוג. 20) מפני שנקביה גסים. 21) עדיות שם מ"ה. נשק פרימיטיבי לזרוק אבנים על האויב. דוד השתמש בנשק זה במלחמתו עם גלית. 22) המקום שמניחים בו את האבן המוכנה לקליעה. 23) המקום שבו אווזו הקולע באצבעו בשעת זריקת האבן. כשנפסק מקום זה, אי-אפשר לקלוע. 24) אינו מקבל טמאה. 25) מקום בקלע שאוחזים בו ביד שניה בשעת קליעה. 26) כלומר, עדיין היא ראויה לקבל טמאה. זה אינו מעכב את הקליעה. 27) כלים פכ"ג מ"ה. 28) ככל הקליעות. 29) רשת מיוחדת לצוד דגים, והיא עשויה מחוטים קשורים זה בזה ואינם ארוגים. 30) בשפת הרשת עושים כעין כיס, ופיו צר, ושמים שם אוכל פתיון לדגים. כיס זה נקרא "זוטו", ודינו כבגד. 31) שם פכ"ח מ"ט.

ד. עשה חלוק³² מן המשמרת³³, אם יש בו שלשה על שלשה - מקבל טמאה³⁴.

32) תוספתא כלים, בבא בתרא פרק ה"ג. 33) מסנת של משקין. 34) אף-על-פי שביטלה בידים ממלאכתה הראשונה, היא מקבלת טמאה כדין חלוק.

ה. משמרת³⁵ של יין שבלתה: אם משמשת מעין מלאכה ראשונה³⁶ - טמאה, ואם לאו - טהורה.

35) תוספתא שם. 36) לסנ יין.

ו. מטפחות³⁷ ספרים המצירות³⁸ - אין מקבלין טמאה, מפני שאינן משמשין אדם³⁹; שהרי ציון מעיד עליהן שבשכיל ספר נעשו. ושאין מצירות - מתטמאות בשאר טמאות⁴⁰ חוץ מטמאת מדרס⁴¹, מפני שאומרין לו⁴²: עמד ונעשה מלאכתנו⁴³, כמו שבארנו בענין משקב ומושב⁴⁴.

37) משנה שם פכ"ח, ד. 38) בריקמה או בצבעים. 39) ודברים העשויים לתכשיט כלים, אינם מקבלים טמאה. 40) כגון טומאת מת ושרץ. רבינו מפרש מה שאמרו בית-הלל במשנתנו: "שאינן מצויירות טמאות", הכוונה

לכרע הטמא ולפיקך היא מתטמאה כמחובר לטמא. ואין זה דומה למזון שאין המיטה צריכה לו כל כך ויכולה להתקיים ולהשתמש בה זמן רב בלי המזון. 75) המחובר לה כשנטמאה. 76) מי אפר פרה כדי לטהרה מטומאת מת. 77) אף על פי שמי ההזאה לא נפלו על הכרע שהוא הגורם לטומאת המיטה. 78) ואינה צריכה הזייה. 79) כלי שמשתמשים בו לפורר את האדמה ולהכשירה לזריעה. כללו של דבר: אם מחברים לאיזה כלי שהוא חלק טמא שהכלי צריך לו - עוברת הטומאה על כל הכלי כל זמן שהם מחוברים, ואם הפרידם פקעה טומאה זו מהכלי, אולם, נטמא מפני נגיעתו באותו החלק שהיה טמא מחמת עצמו, ונעשה ראשון. ואם הכלי הטמא היה רק ראשון לטומאה וחברו לו כלי טהור - מתפשטת גם כן טומאתו על כל הכלי, אבל כשפירש נטהר הכלי המחובר לו לגמרי, שהרי כלי אינו מתטמא במגע בראשון לטומאה.

פרק שנים ועשרים

1) יבאר כמה שיעור הבגד להתטמא למידרס ולטומאת מת ולשאר טומאות. ודין בגד הראוי לקבל טומאה. ואם נטמא החלוק מאימתי הוא טהור.

א. פמה² שעור הפגד להתטמא? שלשה טפחים על שלשה טפחים - למדרס³; ושלש אצבעות על שלש אצבעות מכונות עם המלל⁴ - לטמאת המת או לשאר טמאות. פמה דברים אמורים⁵? בבגדי צמר ופשתים; אבל בגדים של שאר מינין - אין מקבלין טמאה מכל הטמאות אלא אם כן היה בהן שלשה טפחים על שלשה טפחים או יתר. שנגמר: או בגד⁶. מפי השמועה למדו, שבא הפתוב⁷ לרבות שלשה טפחים על שלשה טפחים בשאר בגדים לטמאה. פמה דברים אמורים? בקרעים מן הבגדים; אבל האורג⁸ בגד בפני עצמו⁹ כל שהוא - הרי זה מקבל שאר טמאות, חוץ מטמאת מדרס¹⁰, שאין מקבל אותה אלא הראוי למדרס.

2) כלים פכ"ז מ"ב. 3) לקבל טומאת מדרס הזב החמורה, שמתמאה טומאת שבעה, ואפילו בלי נגיעה ישירה. בגד שאין בו כשיעור הזה - אינו ראוי למדרס (שבת כו, ב). 4) השפה הכפולה, מצטרפת לשלוש על שלוש. כחכמים בכלים פכ"ח מ"ז. 5) שבת כז, א. כרבא אחר שחזר בו. 6) סתם בגד האמור בתורה, מצמר או מפשתן. 7) המלה "או". 8) שם סג, ב. 9) אין דעתו לארוג יותר. ראה תוספות שם ד"ה מניין. נראה שדין זה נאמר בכל הבגדים ולא בצמר ופשתים בלבד. 10) שהרי אינו ראוי למדרס.

ב. הבגדים העבים¹¹ ביותר, כגון הלכדין והנמטין¹² הקשין, או הבגדים הרפין ביותר, כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתן¹³ - אינן מקבלין טמאה עד שיהיה בקרע שלשה על שלשה טפחים, בין למדרס בין לשאר טמאות¹⁴.

11) כלים פכ"ח מ"ח. 12) סדינים עבים ושמיכות.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(64 שם מ"ג. 65) רטייה (תחבושת) שנעשית מדברים שמנים מעורבים בשעווה. (66) מרח את המשחה על חתיכת עור. (67) בעור ובבגד. (68) השיעור הקבוע להם לקבלת טומאה: בגד - שלושה על שלושה, ועור - חמישה על חמישה. (69) הבגד והעור נמאסים מן המשחה ואינם ראויים לכלום. (70) עשויה מתאנים לעושות ומקמח. רטייה זו אינה מלכלכת כל כך. (71) ולכן מיטמא גם טומאת מדרס.

17 יב. מאימתי יקבל הפגד טמאה? 72 משיארג בו שלש
18 אצבעות על שלש אצבעות. וכל הפלים הנארגין
19 במחט, פגון הפים ואנפליא 73 - אין מקבלין טמאה
20 עד שתגמר מלאכתן.

(72) המדובר באורג בדים ארוכים להשתמש בהם לפי הצורך. אבל האורג בגד שלם, אמרנו למעלה בהלכה א שאפילו כל שהוא מקבל טומאה. ומשמע מלשונו, שבכל הבגדים הדין כך, ולא בצמר ופשתים בלבד, ומה שאמרו בשאר מינים שלושה טפחים, הכוונה לקרעים, ולא לאריג חדש (ראה למעלה ה"א וה"ב). (73) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ו, ה"ב. נעליים המכסות רק חלק מן הרגל והן עשויות מאריג.

21 יג. כל הפלים 74 הנעשין על גבי מחט 75, פגון
22 מצודה - פגון שנעשה בהן בית קבול מלאכתן
23 מקבלין טמאה.

(74 שם. 75) הגר"א בהגהותיו לתוספתא מפרש, כמו אריגת הפוזמקאות שמתפרקת כולה אם אין עושים שפה בסוף האריגה, ו"הנארגים במחט" פירושו שתוחבים את חוט הערב באוזן המחט, ומכניסים לתוך השתי.

24 יד. סבכה 76 שמיניחות הפנות פראשיהן: אם התחיל
25 לעשות אותה מפיה 77 - אינה מקבלת טמאה עד
26 שיגמר קרקעיתה 78; ואם התחילה מקרקעיתה -
27 אינה מקבלת טמאה עד שיגמר את פיה. ושביטה 79
28 מקבלת טמאה בפני עצמה 80. וחוטיה 81 חבור לה 82
29 לטמא 83 ולהתטמא 84.

(76 כלים פכ"ז, מ"י. 77) משפתה. (78) סוף השבכה המגיע לאמצע הראש. (79) בד מצוייר או מוזהב התפור על הסבכה לנוי. (80) אפילו אינה מחוברת לסבכה. (81) החוטים שקושרים בה את הסבכה לראש. (82) כשהם מחוברים לסבכה, דינם כחלק ממנה. (83) אם נגעה טומאה בהם - נטמאת גם הסבכה. (84) כשנגעה טומאה בסבכה.

30 טו. סבכה 85 שנקרעה, אם אינה מקבלת רב שער
31 הראש - טהורה.

(85 שם.

32 טז. חלוקה 86 של פגד או של לבד 87 או של גיר 88 -
33 מאימתי הוא גמר מלאכתו? משיפתח את פיו 89.
34 הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו. ואם נטמא
35 החלוק - מאימתי הוא טהור? משיבילה ואינו

לשאר טומאות, בהתאם לסתם משנה בפכ"ד מכלים, משנה יד. (41) הזב, וכשלא נגע בהן - טהורות לגמרי, ואם נגע בהן נטמאו טומאת יום אחד טומאת מגע ולא טומאת מדרס החמורה. (42) לזב. (43) פירוש, המטפחת אינה לשיבה או שכיבה אלא למלאכה אחרת, ואם ישב עליה הזב, עליו לעמוד, כדי להשתמש במטפחת למלאכתה המיוחדת לה. (44) בפ"ו מהלכות משכב ומושב הלכה א ובכמה מקומות.

1 ז. פסות 45 הסבלים שמיניחין על פתיהן מפני
2 המוט 46 - מתטמא במדרס 47; ומשפרת של יין -
3 אינה מתטמא במדרס 48.

(45 שם מ"ט. 46) שהמוט לא ילחץ על הכתף. (47) לפעמים הסבל יושב עליו. (48) מפני שהשמרים הדבוקים בה מלכלכים את הבגדים.

4 ח. פגד 49 שחשב עליו לצורות 50 - אינו מקבל
5 טמאה 51. בטל מחשבתו 52 - מקבל טמאה 53. בעל
6 הפית 54 שעשה מטפחות לחפות בהן כתלים או
7 צמודים - אינן מקבלות טמאה 55.

(49) זבחים צד, א. (50) דעתו לצייר על הבגד בצבעים או בריקמה. (51) מפני שלא נגמרה מלאכתו. (52) ורוצה להשתמש בבגד כמו שהוא, בלי ציור. (53) שם. (54) תוספתא כלים, בבא מציעא פ"ה ה"ז. (55) שאין זה תשמיש אדם. בכתלים יש עוד נימוק: מפני שביטלן לגבי מחובר לקרקע.

8 ט. חלוקה 56 העשוי פסבכה 57 פדי לשחק בו שותי
9 שכר 58 - אינו מקבל טמאה 59.

(56) משנה שם פכ"ח, ט. (57) כרשת, ובשר הלובשו נראה מתוך נקביה. (58) במסבאות מעסיקים ליצנים שישחקו בפני שותי השכר, ודרכם של הליצנים ללבוש חלוק כזה (ראה משנתנו. רבינו נוקט לשון נקיה). (59) מפני שרוב האנשים אינם לובשים חלוק כזה - בטלה דעתו של הליצן.

10 י. פפה 60 שנתנו על הספר 61 - טהור מקבל טמאת
11 מדרס 62, אבל מתטמא במת ובשאר טמאות 63.

(60) שם מ"ה. מצנפת שהנשים חובשות, ומיטמאה מדרס מפני שלפעמים יושבת עליה. (61) כיסה בה את הספר או כרכו (ראה סנהדרין מח, א). (62) מפני שחלה עליה קדושה, אינה ראויה יותר לתשמישה הקודם, ואומרים לו לזב היושב עליה: עמוד ונעשה מלאכתנו (ראה רבינו בהלכות תפילין פ"ד, ט). (63) שאין אומרים בהם "עמוד ונעשה מלאכתנו". ואין זה סותר למה שאמרנו למעלה בה"ו, שמטפחות ספרים אינן מקבלות טומאה, מפני שדבר המקבל טומאה אינו יוצא מתורת טומאה אלא על-ידי שינוי מעשה (ראה למעלה פ"ח ה").

12 יא. העושה 64 אספגנית 65 בין על העור 66 בין על
13 הפגד, אף על פי שיש בהן 67 שעור 68 - טהורין 69.
14 עשה עליהן מלוגמא 70: על הפגד - אינו מקבל
15 טמאה, שהרי נתלכלך ואינו ראוי; ועל העור -
16 מקבל טמאה, מפני שהוא מתקנה וראוי למשכב 71.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י"ט ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בלו. (108) עניים משתמשים גם בשיירי בגדים שכאלה (ראה משנה כלים פכ"ח, ח).
 כא. מטליות¹⁰⁹ שאין בהן שלשה¹¹⁰ על שלשה -
 אינן מקבלות טמאה¹¹¹. ואם חשב עליהן והכנין¹¹²
 - מקבלות טמאה עד שהיה פחות משלש על שלש;
 שכל פחות משלש על שלש אינו מקבל טמאה כלל
 ואף על פי שהכנין¹¹³.

(109) זבחים צד, א. חתיכות קרועות מבגד. (110) טפחים.
 (111) נראה שהמדובר בשאר מיני בגדים, אבל צמר ופשתים
 מתטמאים בשלוש על שלוש, אפילו לא הכינם. וזה הוא
 ההבדל בין שאר מינים לצמר ופשתים, שכתב רבינו למעלה
 בהלכה א. (112) הכין אותן להשתמש בהן. (113) כל זה
 נאמר במטלית, היינו חתיכה קרועה מבגד גדול, אבל אם
 ארגו מלכתחילה לשם בגד קטן - מיטמא אפילו בשאר
 מינים, כנאמר למעלה בהלכה א.

כב. פחות¹¹⁴ משלשה על שלשה שהתקינו לפקק
 בו את המרחץ¹¹⁵ ולצער בו את הקדרה¹¹⁶ ולקנח בו
 את הרחים¹¹⁷ וכיוצא באלו: אם השליכו באשפה -
 אינו מקבל טמאה¹¹⁸; תלאו במגוד או הניחו אחורי
 הדלת - הרי זה פמי שהניחו בתוך בגדיו, ועדין
 הוא חשוב אצלו, ומקבל שאר טמאות חוץ מטמאות
 מדרס, שהרי הוא פחות משלשה טפחים.

(114) משנה כלים פכ"ח ב. (115) לסתום את החור
 שבכותל בית המרחץ, כדי שלא יצא חומו. (116) לטלטל
 את הקדירה החמה. (117) לנקותו מן האבק והקמח.
 (118) במשנה אמרו: בין מוכן בין שאינו מוכן - טמא, דברי
 ר' אליעזר. ר' יהושע אומר: בין מן המוכן בין שאינו מן
 המוכן - טהור. ר' עקיבא אומר: מן המוכן - טמא, שלא מן
 המוכן - טהור. ופירש עולא בשבת כט, ב: "זרקו לאשפה
 - דברי הכל טהור; הניחו בקופסא - דבר הכל טמא; לא
 נחלקו אלא שתלאו במגוד (ביתד) או שהניחו לאחורי הדלת
 וכו'". ר' אליעזר מטמא בשניהם, ור' יהושע מטהר, ור'
 עקיבא מטמא בתלאו ביתד, ומטהר באחורי הדלת. ובכסף-
 משנה מתפלא מאוד שרבינו פסק כר' אליעזר נגד דעת ר'
 יהושע ור' עקיבא. וגדולה הפליאה, שהרי בפירושו למשנה
 כתב בפירוש: ואין הלכה כר' אליעזר, ולא מצאתי יישוב
 לתמיהה זו.

כג. שלשה¹¹⁹ על שלשה שהיה משלף באשפה: אם
 היה בריא¹²⁰ כדי לצרר בו רבע הקב מלח גס¹²¹ ולא
 לקרע - הרי זה מתטמא במדרס¹²², ואם לאו - אינו
 מתטמא. אבל אם היה בבית, אם היה בריא אף על
 פי שאינו יכול לצרר בו מלח, או שהיה צורר בו
 מלח ולא היה בריא - הרי זה טמא מדרס.

(119) כלים פכ"ז מ"א. (120) לא בלה. (121) כחכמים
 במשנה. (122) אין דרכו של אדם לוותר לגמרי על מטלית
 גדולה ובריאה שכזו. [לשון המשנה: "באשפות - בריא
 וצורר מלח, בבית - או בריא או צורר מלח", משמע, ששני

משמש מעין מלאכתו ראשונה⁹⁰. נשתיר בו רבו
 מלמעלה - עדין הוא בטמאתו⁹¹; רבו מלמטה -
 טהור. ואם נקרע מבית פיו - טהור⁹².

(86) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ה ה"א. (87) צמר
 שנתחבר על-ידי דפיקות חזקות. (88) יש גורסים בתוספתא
 "עור", נייר רגיל עשוי מעשבים או מעלים. (89) בית
 הצואר, המקום שמכניסים בו את הראש. דרכם היה לארוג
 את כל אורך החלוק, ואחר-כך פתחו ותיקנו את בית הצואר.
 (90) שאינו ראוי ללבושו, ואף-על-פי שהוא ראוי לשימוש
 אחר. (91) מפני שראוי ללבישה. (92) אין אדם לובש
 חלוק קרוע במקום זה.

יד. העושה⁹³ חגור מצואר⁹⁴ של בגד⁹⁵ ומצדו⁹⁶ של
 סדין - אינו מקבל טמאה עד שימלל⁹⁷ שפתותיו.
 עשהו מאמצע הבגד ומאמצע הסדין⁹⁸ - אינו
 מקבל טמאה עד שימלל מצד השני⁹⁹.

(93) שם ה"ב. (94) צ"ל מצידו (כך היא הגירסא
 בתוספתא). (95) חתך מן הבגד פס רחב, שמצידו האחד
 יש לו שפה. (96) פירוש, או מצידו. (97) יתפור ויעשה
 שפה. (98) ושני צידי החגור בלי שפה. (99) פירוש, גם
 את הצד השני. [ה'חזון איש' מגיה וגורס: "ומצידו של סדין
 . . . עד שימלול מצד השני. עשהו מאמצע הבגד ומאמצע
 הסדין, אינו מקבל טמאה עד שימלול שפתותיו", ופירוש
 גירסא מתוקנת זו ברור: מצידו, יש שפה אחת ואינו מקבל
 טמאה עד שימלול גם את הצד השני שאין לו שפה, ואם
 עשה מאמצע הבגד, הרי שני צידי האבנט הם בלי שפה -
 צריך למלול שני הצדדים, ולכן דייק רבינו וכתב
 "שפתותיו" בלשון רבים. תיקון זה מתקבל מאוד על
 הדעת].

יח. חגור¹⁰⁰ שפלו צדדיו¹⁰¹ ואמצעיתו קנימת -
 טמא¹⁰².

(100) שם. (101) השפות. (102) בתוספתא שם משום ר'
 שמעון בן גמליאל "טמא משום שירי חגור". פירוש,
 בתחילתו אינו חשוב בגד עד שימלול שפתותיו, אבל
 כשמלל וירדה עליו תורת קבלת טמאה - אין זו נפקעת כל
 זמן שאפשר להשתמש בשיירה.

יט. שפה¹⁰³ שפרשה מן הבגד והתקניה לחגור בה
 את מתניו - מקבלת טמאה, מפני שהיא פאכנט¹⁰⁴.

(103) שם. (104) חגורה לא רחבה.

כ. טלית¹⁰⁵ של עני שפלתה: אם היו רב שפתותיה
 קנימות, אף על פי שאין בה שלש¹⁰⁶ על שלש
 בריא¹⁰⁷ - הרי זו מקבלת טמאה; אין שפתותיה
 קנימות: אם יש בה שלש על שלש חזק ובריא -
 מקבלת טמאה, ואם לאו - אינה מקבלת טמאה. וכן
 שאר בגדי עניים¹⁰⁸.

(105) שם פ"ו ה"א. (106) שלוש אצבעות. (107) שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמתמאות בשלוש על שלוש - מיתטמא [והראב"ד לשיטתו מפרש טהור מכל טומאה שהיא]. (137) ופחות משיעור זה, אינו ראוי למדרס. והמדובר בשלושה על שלוש מצומצם, אבל אם נשאו שלוש טפחים מחוץ לתפר - מטמא מדרס.

פרק שלשה ועשרים

(1) יבאר שהמפץ מתטמא במידרס ובשאר טומאות. שיעור השק והעור והמפץ לקבל טומאה. המשלים שיעורו בחמור או בקל ממנו. ודין הנמדדין כפולין. בגד שאור בו שלוש ונטמא במידרס וניטל חוט אחד מתחילתו. מטלית שהיא מידרס וטלאה על הקופה או על העור או על בגד או על שק וכו'. ודין סדין שטמא מידרס ועשאוהו פרוכת או הטבילה וקרעה קודם שיעריב שמשוה.

- 19 א. המפץ² הוא המחצלת שאורגין אותה מן
- 20 החבלים ומן הסוף³ ומן הגמא⁴ וביצא בהן. ואין
- 21 המפץ בכלל פלים האמורים בתורה⁵, ואף על פי כן
- 22 מתטמא הוא במדרס⁶ דין תורה, שהרי רבה הפתוב⁶
- 23 'כל המושב', וזה ראוי למשכב ועשוי לו. וכן
- 24 מתטמא במת⁷ ובשאר טמאות מדבריהן⁸, ככל
- 25 פשוטי כלי עץ, כמו שבארנו⁹. וזה כלל גדול¹⁰:
- 26 שכל המתטמא במדרס - מתטמא בשאר טמאות.

(2) כלים פכ"ד מ"י. (3) קנים הגדלים על שפת הנהרות. (4) מין עשב חזק. (5) בספר ויקרא טו, לא וילב, וכן בספר במדבר לא, כ - נמנו מיני כלים שונים לענין טומאה, ומפץ לא נמנה. (6) שבת פד, ב. (7) שם. (8) למדו שם מקל-וחומר. נתבאר כבר כמה פעמים, שדברים הנלמדים במידות שהתורה נדרשת בהן, מוגדרים לפעמים בפי רבינו "מדבריהם" או "מדברי סופרים". (9) למעלה פ"א ה"י וי"ג. (10) משנה, נדה מט, א: "כל המטמא מידרס, מטמא טמא מת".

- 27 ב. כבר בארנו¹¹, שהפגד מתטמא בשלש על שלש
- 28 כמו שבארנו בשאר טמאות, ובשלשה טפחים על
- 29 שלשה טפחים למדרס.

(11) פכ"ב ה"א. הלכה זו משמשת מעין הקדמה להלכות הבאות, להודיענו, שהדינים שייאמרו שם נמשכים גם לשיעורי הבגד.

- 30 ג. השק¹² - שיעורו ארבעה טפחים¹³ על ארבעה
- 31 טפחים; העור - חמשה על חמשה; המפץ - ששה
- 32 על ששה. בין למדרס בין לשאר הטמאות. ופחות
- 33 מן השעורין האלו - טהורין מכלום. במה דברים
- 34 אמורים?¹⁴ בקרע אחד מהן שנקרע בלא פונה; אבל
- 35 הקוצץ בפונה¹⁵ וקוצץ אפלו טפח על טפח למושב
- 36 או שלשה טפחים על שלשה טפחים למשכב¹⁶ -
- 37 הרי זה מתטמא במדרס¹⁷, בין שהיה הטפח על
- 38 טפח שקצץ או השלשה בגד או שק או עור או
- 39 מפץ. וכן המקצע מאחד מהן לאחיה¹⁸ כדי שלא יחזו

נמא נאמרו במושלך באשפה: א. בריא; ב. יכול לצרור בו וכו' וכאן כורך אותם רבינו ביחד, כאילו תנאי אחד לפנינו: בריא עד שיכול לצרור בו וכו'. אולם בבבא השניה "אם היה בבית" מחלקם לשניים. ונראה שרבינו התכוון בבבא הראשונה במונח "בריא", גם לא בלה וגם חזק.

- 1 כד. שלשה¹²³ על שלשה שנקרע ולא הבדלו
- 2 הקרעים: אם נותנו על הפסא וכשישב עליו יגע
- 3 בשורו בפסא - הרי זה טהור¹²⁴, ואם לאו - הרי זה
- 4 מתטמא במדרס.

(123) שם מ"ב. (124) כאילו נחלק לגמרי, ונפרדו חלקיו זה מזה.

- 5 כה. שלש¹²⁵ על שלש שנקמה¹²⁶ ממנה אפלו חוט
- 6 אחד, או שנקמצא בה קשר או שני חוטין
- 7 מתאימין¹²⁷ - הרי זו טהורה.

(125) שם. (126) במשנה, "שנמהה" פירוש שנתדקדק ונחלש. (127) באריגה נכונה, נכנס חוט ערב אחד תחת חוט השתי, והשני על גביו, ואם היו שני חוטי ערב יחד, אין זו אריגה טובה, ורואים חוט אחד כאילו אינו. [הר"ש והברטנורא בשם רבותיו, מפרשים שהפיסקא "שני חוטים" נמשכת גם לקשר, כי קשר בחוט אחד אינו מטהר אלא שני קשרים סמוכים זה לזה בשני חוטים, אבל על קשר אחד אין האורג מקפיד כמו שנאמרו בשבת עד].

- 8 כו. שלש¹²⁸ על שלש שהשליכה באשפה -
- 9 טהורה¹²⁹; החזירה - מקבלת טמאה¹³⁰. לעולם
- 10 השליכתה מטהרתה והחזירתה מטמאתה, חוץ משל
- 11 ארבעה ושל זהורית טובה, שאפלו היתה על
- 12 האשפה - מקבלת טמאה, מפני שהיא חשובה.

(128) שם. (129) אפילו אם היתה טמאה נטהרה, מפני שביטלה מתורת בגד. (130) מכאן ולהבא, אבל הטומאה הקודמת אינה חוזרת (תפארת ישראל).

- 13 כז. שלש¹³¹ על שלש שנתנה בכדור¹³² או שעשאה
- 14 כדור בפני עצמה - טהורה¹³³. אבל שלשה טפחים
- 15 על שלשה טפחים שנתנו בכדור - הרי הוא כמות
- 16 שהיה¹³⁴ ומתטמא במדרס¹³⁵. עשהו כדור בפני
- 17 עצמו - אינו מתטמא במדרס¹³⁶, שהרי התפר
- 18 ממצעו משלשה על שלשה¹³⁷.

(131) שם פכ"ח מ"א. (132) קיפל את המטלית, וכרך סביבה בגד ועשה כדור. (133) מפני שביטלה מתורת בגד. (134) חתיכה גדולה כזו אינו מבטל, ועומד להוציאה מן הכדור. (135) אם ישב על הכדור (רבינו בפירושו למשנה) במשנה כתוב סתם: "טמא", ורבינו מפרש שהכוונה גם לטומאת מדרס. [הראב"ד השיג עליו, ודעתו שטומאת מדרס אין כאן, מפני שכדור אינו ראוי לישיבה. ומה שאמרו "טמא" הכוונה לשאר טומאות]. (136) במשנתנו: "טהור", ורבינו שפירש בבבא הקודמת "טמא" היינו טומאת מדרס, מפרש גם כבא זו בטומאת מדרס. אבל בשאר טומאות,

(למעלה ה"ג). ומה שכתב כאן "טהור מן המידרס", הכוונה לשניים מן הבגד ואחד מן העור, משטמא בטומאות אחרות בשלוש אצבעות, ואינו צריך להשלמה מן השק. (26) שהרי הטפח מן הבגד יותר מקרב את הטומאה מטפח החסר מן השק. (27) דבר ששיעורו קטן - נקרא חמור, וזה ששיעורו יותר גדול - הוא קל.

ה. בלוי²⁸ נפה וכבדה²⁹ שהתקינו³⁰ לשיבה - 13
טהורין, ואין מקבלין טמאה עד שיקצצם³¹ ואחר 14
כך יהיו כמפץ³². 15

(28) כלים פכ"ז מ"ה. (29) הכוונה לרשת שלהן. כך משמע מלשונו של רבינו בפירושו למשנתנו (ויש מפרשים שהכוונה לדפנות). (30) עשה תיקון קל להקל את הישיבה. (31) יפדין מן הדפנות. (32) מדובר ברשת עשויה מגמי או מעץ, ואם היא משיער - דינה כשק (רבינו בפירושו). ולמה אין המחשבה עצמה מועילה להוריד לה טומאה, כמו ששינוי בפ"ה ממס' כלים מ"ט: "כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה" (ראה למעלה פ"ח ה"י), מפני שלא אמרו מחשבה מועילה, אלא בדבר שאינו מחוסר מעשה, כדי שתהיינה ראויות לשיבה. וכאן מחוסר מעשה, שאי אפשר לשבת עליה בלי קציצה (תוספות יום-טוב' כלים פ"ב מ"ז). ובתפארת ישראל פ"כ מ"ד מוסיף ביאור ואומר, מכיוון שהנפה והכברה היו מיוחדות לתשיש אחר ובטלו מתורת אותו תשיש, אין מחשבה מספיקה אלא צריך מעשה ממש המכשירן לתשיש אחר.

ו. חלוק³³ של קטן - אינו מתטמא במדרס עד 16
שהיה בו פשעור, שלשה טפחים על שלשה 17
טפחים³⁴. ונמדד כפול³⁵, כבירתו³⁶. ואלי³⁷ נמדדין 18
כפולין: בגדים שמלבישין אותן על הרגלים ועל 19
השוקים ואת הראש והמכנסים והפוכע והפיס של 20
פונדא³⁸. ומטלית שתלאה על השפה³⁹, אם פשוטה 21
- נמדדת פשוטה, ואם כפולה - נמדדת כפולה. 22

(33) שם. (34) ואע"פ שהוא בגד שלם, אינו מתטמא בפחות משיעורו. (35) כמו שהוא כשהוא תפור, ואם תחתון אותו לאורכו יהיה בו ששה על שלושה. (36) כשהוא שלם וראוי לתשישו. (37) שם מ"י. (38) אזור רחב מאוד שלובשים על הגוף ממש ויש בו כיסים. (39) שפת הבגד. יש תופרים מטלית על שפת הבגדים, כדי לשמור עליהם שלא ייקרעו.

ז. הבגד⁴⁰ שארג שלשה על שלשה⁴¹ ונטמא 23
במדרס⁴² ואחר כך השלים את כל הבגד - פלו 24
מדרס⁴³. נטל חוט אחד מתחלתו⁴⁴ - טהר מן 25
המדרס⁴⁵, אבל טמא מגע מדרס⁴⁶, והרי הוא ראשון 26
בכלי שנגע במדרס. נטל חוט אחד מתחלתו⁴⁷ ואחר 27
כף השלים את כל הבגד - כל הבגד טמא מגע 28
מדרס⁴⁸. וכן בגד⁴⁹ שנארג בו שלש אצבעות על 29
שלש אצבעות ונטמא במת⁵⁰ ואחר כך השלים עליו 30
את כל הבגד - הבגד פלו טמא מת⁵¹. נטל חוט אחד 31

1 בו פידו, פדרף שעושין קוצצי תאנים שלא יזקו
2 אצבעותיהן - הרי זה טמא בכל שהוא¹⁹. והוא שלא
3 יהיה פחות משלש על שלש²⁰, שכל פחות משלש
4 אצבעות טהור מקלום.

(12) כלים פכ"ז מ"ב. (13) השק ארוג משיער, והוא קשה ואינו ראוי למלאכתו בפחות משיעור זה. (14) ברייתא, מעילה יח, א (ראה משנה, כלים פכ"ז מ"ד). (15) כדי להשתמש במטלית שקצץ לצורך רצוי לו. (16) משמע, שאם קוצץ פחות משלושה טפחים וחישוב עליו למשכב או פחות מטפח למושב - אינו מקבל טומאה, מפני שאינו ראוי לכך אפילו בדוחק. (17) סתם מידרס בין משכב ובין מושב, אינו פחות מהשיעורים שנאמרו למעלה, אבל כשהאדם מייחד חתיכה יותר קטנה למידרס - הרי היא כמידרס. (18) שם. (19) פירוש, בפחות מהשיעורים שנאמרו למעלה. (20) בברייתא כתוב סתם "בכל שהוא", ורבינו הוסיף מדעת עצמו שלא יהיה פחות משלוש על שלוש. [לזכור: שם המספר שנאמר בלשון נקיבה - פירושו אצבעות (לפעמים אמות), והנאמר בלשון זכר - פירושו טפחים].

ד. המחבר²¹ שני טפחים מן הבגד²² ומן השק²³
6 טפח, שלשה מן השק ואחד מן העור, ארבעה מן
7 העור ואחד מן המפץ - הרי זה טהור²⁴ מן
8 המדרס²⁵. אבל אם חבר חמשה טפחים מן המפץ
9 ואחד מן העור, ארבעה מן העור ואחד מן השק,
10 שלשה מן השק ואחד מן הבגד - הרי זה טמא
11 מדרס²⁶. זה הפלל: כל שהשלים שיעורו בחמור
12 ממנו²⁷ - טמא; מן הקל - טהור.

(21) משנה, כלים פכ"ז, מ"ג. (22) המטמא מידרס בשלושה טפחים. (23) המטמא בארבעה, וביחד יש שלושה טפחים. (24) שהרי אין בו שיעור מלא. דוגמא: שניים מן הבגד עושים שני שלישים משיעור הבגד לטומאה וחסר שליש אחד, וכשאתה מצרף טפח אחד מן השק - הוספת רק רביעית השיעור. וכן ביניים האחרים. מכאן, שאם צירף טפח ושליש מן השק לשניים מן הבגד - מקבל טומאה. וכן בכל הצירופים האמורים בהלכה זו (תפארת ישראל). מלשון "זה הכלל" שבסוף הלכה זו, יש לכאורה מקום לדייק, שהקל אינו משלים כלל את החמור ממנו, אבל אי-אפשר לפרש כך, שהרי יש להפוך ולומר שהבגד משלים את השק, ויש כאן השלמה בחמור ממנו. ודוחק גדול לומר שחתיכה גדולה אינה משלימה את הקטנה ממנה אלא להיפך. [כתב הר"ש וכן הברטנורא, שהמצטרפים רק בסדר השנוי במשנה, היינו - בגד עם שק, שק עם עור ועור עם מפץ, אבל לא בגד עם עור או שק עם מפץ, וכן דעת ה'תוספות' שבת עו, א ד"ה הואיל, וסוכה יז, ב ד"ה ותני, וכן משמע במשנה מעילה יח, א. וגם מלשונו של רבינו בפירושו שם, וכאן לא גילה דעתו. והר"ש מנמק, מפני שאין דרכם של אנשים לחבר כך, ובטלה דעתו אצל כל אדם (ראה משנה-למלך כאן)]. (25) בשק עור ומפץ, אין כל הבדל בשיעורם בין טומאת מידרס לטומאות אחרות

בהלכה הקודמת. (60) הפרידה מן הקופה או מן העור. (61) האדם ביטלה בידים מתורת מושב, ופרחה טומאתה. ואין זה דומה לבגד שניטל חוט אחד מתחילתו ואחר-כך השלימו, שאמרנו בהלכה הקודמת שהכול טמא טומאת מגע, מפני שהמטלית מתבטלת לגמרי לגבי דבר שאינו מינה, וכשהפרידה הרי נפסדה לגמרי ואין עליה תורת כלי (רבינו בפירוש). וברור, שאם חישב על המטלית למושב, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא (ר"ש). (62) שם.

(63) בגד ושק הם מעין המטלית, מפני שהם ארוגים כמותה, ולפיכך לא בטלה המטלית לגביהם. פסק כרבי יוסי ששק נידון כמינו של מטלית צמר או פשתים אף-על-פי שהוא עשוי משיער עזים. (64) כמו בהשלים עליו כל הבגד שבה"ז. (65) טומאת מידרס, שנתפשטה עליו על ידי חיבורו במטלית – פקעה כשהפרישה, אבל טומאת מגע מידרס באה לו מצד עצמו משום שנגע במידרס ואינה נפקעת עם ההפרשה. (66) שהוא מינה. (67) שם מ"ז. (68) של המטלית. (69) גימל יוונית כזה ונשאר שני רוחות בלתי תפורים. (70) פירוש, בשני צדדים מקבילים, כגון מזרח ומערב או דרום וצפון. (71) מטלית תפורה בצורת גאם אינה מחוברת יפה לבגד, אבל כששני צדדים מקבילים תפורים, המטלית מונחת על הבגד כאילו היא דבוקה בה.

ט. ⁷²על שלשה ⁷³שנטמא במדרס ואחר כך נחלק - טהר מן המדרס ⁷⁴, ואין בקרעים אלו טמא כלל ⁷⁵, והנם פשכרי כלי שנטמא. אבל ⁷⁶בגד שנטמא במדרס וקרע ממנו שלש אצבעות על שלש אצבעות ⁷⁸ - אותו הקרע טהר מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס; שבעת פרישתו מן הבגד הגדול נטמא ⁷⁹במגע.

(72) שם פכ"ז מ"י. (73) מכוונים. (74) מפני שפחות משלושה טפחים אינו ראוי למידרס, כמו שכבר נתבאר כמה פעמים. (75) אפילו טומאת מגע מידרס אין בהם. ואף-על-פי שלטומאת מגע מספיק שיעור של שלוש אצבעות. והטעם, מפני שהקרעים לא נגעו בשלושה על שלושה. פסק כרבי יוסי נגד דעת תנא-קמא. [ונראה שרבינו מסתמך על הגירסא שמצא בחולין עב, ב "דברי רבי מאיר", והכריע כפי הכלל שרבי מאיר ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי]. ומדובר, כשהובא לא נגע בבגד, כגון שהיה דבר שאינו מקבל טומאה חוצץ בינו ובין הבגד, אבל אם נגע הרי קיבל הבגד שתי טומאות – מידרס ומגע מידרס, וכשפקעה הראשונה נשארה השנייה (רש"י שם ד"ה אלא). (76) מימרא של עולא, חולין עב, ב. (77) גדול. (78) ונשאר בבגד שלושה טפחים, והרי הוא אב הטומאה כמו שהיה. (79) רש"י שם מפרש, שאי אפשר שלא יגעו זה בזה במשהו בשעת קריעה, אבל הנגיעה במקום החתך לפני שנחתך אינה מטמאה, מפני שהיא נגיעת בית הסתרים (במקום שאינו מגולה). ה'כסף משנה' כותב, שלרבינו פירוש אחר מפירוש רש"י. וראה 'משנה למלך' שמתפלל על דבריו].

י. ⁸⁰שנטמא במדרס ואחר כך עשאהו פרקת - טהר מן המדרס ⁸¹. ומאימתי ⁸²הוא טהרתו מן

מתחלתו - טהר מטמא מת, אבל טמא מגע טמא מת ⁵². נטל חוט אחד מתחלתו ואחר כך השלים את כל הבגד - הכל טהור. ולמה יהיה הכל טהור ⁵³ מפני שאמרנו: שלש על שלש שנתמעטה - טהורה מכלום ⁵⁴; אבל שלשה על שלשה שנתמעטה ⁵⁵, אף על פי שטהרה מן המדרס - הרי היא טמאה בכל הטמאות ⁵⁶.

(40) שם מ"ז. (41) מכוונים בדיוק מלא. (42) פירוש, נטמא טומאת מידרס. האות "בית" מיותרת. (43) ראה למעלה פכ"א ה"י דין דומה במזון, ושם נתבאר כל פרטי הלכה זו. (44) אחר שנטמא הבגד והשלימו, הוציא חוט אחד מתחילת האריגה, ובזה נתמעטו שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מכוח עצמם לפני ההשלמה. (45) שהרי שלושה על שלושה הראשונים שנטמאו מחמת עצמם – נתמעטו, ומה שהוסיף אחר שנטמא אינו משלים, משום שטומאתו באה מכוח השלושה הראשונים שאינם קיימים עכשיו. (46) מפני שכולו נגע במידרס, ומגע מטמא בשלוש אצבעות. (47) אחר שנטמא טומאת מידרס ופקעה טומאת מידרס. (48) אחר שנטל את החוט נשאר על הבגד טומאת מגע מידרס, וההוספה דינה כבגד הראשון. (49) שם מ"ח. (50) ונעשה אב הטומאה, ששיעור הבגד לטומאת מת הוא שלוש על שלוש אצבעות. (51) ההוספה נידונית כבגד העיקרי, כמו בטומאת מידרס. (52) התוספת נטמאה ממגע טמא מת מחמת עצמה, שהרי נגעה בבגד הטמא לפני נטילת החוט, ולפיכך לא פקעה הטומאה ממנה כשניטל החוט ונתמעט הבגד שהיה אב הטומאה. ומובן שגם שלוש הראשונות טמאות, שהרי נגעו באב הטומאה ביחד עם התוספת. (53) הלא במידרס אמרנו שהכול טמא מגע? (54) וכאן הרי נתמעט הבגד משלוש על שלוש לפני שהשלימו – ונטהר לגמרי. (55) ונשאר שלוש על שלוש. (56) גם טומאת מגע מידרס.

ח. מטלית ⁵⁷שהיא מדרס וטלאה על הקפה ⁵⁸ או על העור - נעשה הכל ראשון לטמא ⁵⁹. הפריש את המטלית ⁶⁰ - הרי הקפה או העור ראשון, מפני שנגעו במדרס, והמטלית טהורה, שפיון שטלאה והפרישה בטלה ⁶¹. טלאה על הבגד ⁶² או על השק ⁶³ - נעשה הכל מדרס ⁶⁴, והרי הכל אב טמא. הפרישה - הרי הבגד או השק ראשון ⁶⁵, שהרי נגע במדרס, והמטלית אב טמא פשהיתה, שאינה בטלה על האריג ⁶⁶. תפר ⁶⁷ המטלית על הבגד כשטלאה מרוח אחת ⁶⁸ או משתי רוחות קמין גאם ⁶⁹ - אינו חבור, ולא נעשה הכל אב, אלא מגע מדרס בלבד. תפרה משתי רוחות זו בצד זו ⁷⁰ - הרי היא חבור, ונעשה הכל אב ⁷¹.

(57) שם פכ"ח ה"ו. (58) סל. (59) המטלית בטלה לגבי הקופה, ויצאה מתורת כלי הראוי למושב, שהרי הקופה אינה ראויה לכך, ולפיכך פקעה ממנה טומאת מידרס ונשאר עליה ועל המחובר לה טומאת מגע מידרס כמו בניטל חוט

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

פרק ארבעה ועשרים

1) יבאר העורות שמתממאים במידרס ואותם שאינם מתממאים. ודין עור הראוי להתממא במידרס אם המחשבה מטמאתם. ודין אם אדם מטמא במידרס משכב או מרכב שאינו שלו. ודין כלי עור שנטמא במידרס הזב ושינהו לכלי אחר. ודין כלים שעיקר עשייתם לקבלה ולמשכב כאחד או לקבלה בלבד ונפתחו.

- א. אלו עורות² מתממאין במדרס: עור שחשב עליו לשטיחה³. ועור שמניחין על המטות מלמעלה⁴ לישן עליו. ועור שמניחין על החמור תחת המשאוי⁵. ועור שמניחין בערס תחת הקטן. ועור הפר ועור הפסת. ועור שמניחין תחת השלחן בעת האכילה כדי שיפלו עליו הפרורין, מפני שהוא נשען עליו⁶ ברגלו. ועור שחוגר נופץ הפשתן⁷ עליו בעת שנופץ, ועור שחוגר החמר עליו, ועור שמניח הסבל על כתפו בעת שסובל, ועור שמניח הרופא על ברקיו בעת שמפס השחינין⁸; מפני שפל העורות האלו יושב עליהן. ועור הלב של קטן שרירי יורד עליו כדי שלא יפסדו⁹ בגדיו, ועור שעצאיה לנתנו על לבו בשעת הקציר מפני השרב, ועור שלופפין¹⁰ הפסות בו, ועור התפור בתכה שמניחין בו הבגדים; שכל אלו מתהפכין עליהן¹¹ ונשענין עליהן.

2) כלים פרק כ"ו משנה ה. 3) לשטוח אותו על הארץ ולשבת עליו. 4) על החבלים המחוברים את דפנות המיטה. 5) להגן על עור החמור. ומטמא מידרס, מפני שלפעמים רוכב האדם עליו. 6) ואם כן הוא עשוי גם לתשמיש אדם. 7) החובט על הפשתן כדי להפיל את שיירי עצי הקנים הדבוקים בו. 8) פותח את המכות שהעלו מורסא. 9) יתלכלכו ויתקלקלו. 10) כורכים. 11) פירוש, אמנם אין יושבים עליהם מפני שהם מלוכלכים, ויש מהם שהם נקיים ונמנעים מלשבת עליהם כדי שלא יתלכלכו אבל לפעמים מהפכים אותם ויושבים על צידם השני.

- ב. כל העורות המתממאין במדרס - אינן מתממאין עד שיהיה בהן פשעור, חמשה טפחים על חמשה טפחים. ואלו עורות שאין מתממאין במדרס: עור שחוגר סורק הצמר בעת שסורק, ועור שלופף בו הצמר הסרוק¹², ועור שלופף בו הארגמן¹³, ועור התופר שמניחין בו הארגמן. וכלן מתממאין בשאר טמאות¹⁴.

12) פירורי הצמר נדבקים בשני צידי הסינור והאורג נמנע מלשבת עליו, כדי שלא יעלו הפירורים על בגדיו וקשה

1 המדרס? משיקשור בו הלולאות⁸³ שהוא נתלה בהן בשאר הפרוכות.

80) שם מ"ט. 81) מפני שפרוכת אינה עשויה לשכיבה וישיבה. רבינו סתם ולא פירש אם נשאר עליה טומאת מגע מידרס, ובמשנתנו נחלקו תנאים בזה, תנאקמא מטמא ורבי יוסי מטהר. ומלשונו כאן משמע שפסק כרבי יוסי, שהרי לא סיים "אבל מטמא מגע מדרס" כמו שסיים בהלכה הקודמת. וכן מפרש ה'תוספות יום טוב' כאן את דעת רבינו. אולם במשנתנו כותב רבינו בפירוש "ואין הלכה כרבי יוסי". ונראה שחזר בו כאן. ראה פירושו במס' כלים פ"כ ה"ו, אבל מטמא בשאר טומאות מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו, דינו כבגד ולא כמחיצה שהוא חלק מן הבנין ואינה מקבלת טומאה (ביצה יד, ב). 82) כלים פכ"ו מ"ו. 83) כבית-הלל.

- יא. טלית⁸⁴ שהיא מדרס והטבילה, וקדם שיעריב שמשה התחיל לקרע ממנה קרע - פיון שנקרע בה רבה שוב אינה חבור וטהרה פלה⁸⁵, אף על פי⁸⁶ שעדין נשתיר בה כדי מעפרת⁸⁷ שלא נקרע, שהרי הוא קורע והולך⁸⁸. במה דברים אמורים?⁸⁹ בטבולת יום⁹⁰; שפיון שלא חס עליה להטבילה⁹¹, כך לא יחוס לקרע את פלה⁹², ולפיכך טהרה פלה.

84) כלים פכ"ח מ"ח. 85) במשנתנו כתוב: "אינה חיבור", ורבינו בפירושו שם כתב: "אבל טהור זה הקצה". פירוש, החתיכה שקרע טהורה, אבל הטלית נשארה בטומאתה, שסתם טלית היא גדולה, ושיריה הם יותר משלושה על שלושה. ומה שאמר כאן "כולה" בעל-כרחנו נפרש שהכוונה לכל הקרע אפילו החלק שטרם נקרע אלא עומד להיקרע. [רש"י בחולין קכג, א - מפרש שכל הטלית טהורה, מפני שאינה ראויה למלאכתה הראשונה (להתעטף בה)]. בדוחק אפשר לפרש, שמדובר בטלית קטנה שלא נשאר בה שלושה טפחים על שלושה טפחים. ואולי חזר בו כאן מפירושו במשנתנו. ראה להלן הערה פז. 86) לשון אחרון בחולין קכד, א. 87) סודר קטן. 88) וסופו לקרוע את כולו, ולפיכך נידון כאילו נקרע כולו [ב'משנה למלך' מפרש שקריעת כולו תנאי הוא לטהרתו אחרי קריעת רובו, אבל אם הניחו כך ולא גמר את הקריעה - לא נטהר. ב'תוספות' שם ד"ה טלית, כתבו בשם רבינו-תם חידוש יותר מפליא. לדעתו כשקרע רובה נטהרה למפרע משעה שהתחיל לקרעה, ואם נגעה אז בטהרות לא נטמא]. 89) כרב נחמן, שם קכג, א. 90) שהוטבלה בו ביום כדי לטהרה, וטרם שקעה השמש, ונשארה עליה טומאה קלה, שדיניה מבוארים בהל' אבות הטומאות. 91) שהמים מקלקלים את הטלית. 92) ואין אנו חוששים שמא לא יגמור. בספרי התלמוד שבידינו כתוב "וקרע לה רובה". ונראה שגירסת רבינו היתה: "וקרע לה כולה".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מידרס, ואף על פי שלא עשה בו כל מעשה מיוחד המכשירו לכך. (24) שאין בני אדם משתמשים בעור כזה למידרס לפני גמר המלאכה הזו. (25) מכסים בו את המרכבה. (26) חסר עוד הקצעה סביב סביב כדרכם של מוכרי עורות. והטעם, מפני שהרבה בני אדם משתמשים לחיפוי המרכב בעור שאינו מהקוצע. (27) שאין דרכו להקפיד כל כך על שיפור העורות. (28) מעבד עורות למכירה. (29) מפני שאין דרכו של אומן להוציא למכירה דברים שאינם מתוקנים כל צרכם.

ז. אין אדם מטמא במדרס משפכ או מרפב שאינן שלו; שנאמר: והנוגע במשפכו³⁰. גזל משפכ ודרס עליו בלא נגיעה³¹ - טהור; ואם נתאשו הבעלים³² - טמא. גנב משפכ וישב עליו - טמא; שחזקתו שנתאשו הבעלים, שאינן יודעים מי גנבו³³. ואם נודע שעדיין לא נתאשו הבעלים - טהור. לפיכך, גנב שגנב עור וישב עליו לשכיבה - מחשבה מועלת לו ומתטמא במדרס; אבל הגזלן - אין מחשבתו מועלת אלא אם כן נתאשו הבעלים.

(30) בתורה כתוב ואיש אשר יגע במשכבו. (31) כגון שמפסיק בינו ובין המידרס דבר שאינו מקבל טומאה כלל. מכאן שלדעת רבינו, נגיעת הזב מטמאה אפילו דבר שאינו שלו. (32) כשידוע לנו שנתיאשו ועל ידי זה קנה הגזלן את הגזילה והיא "משכבו", אבל כשלא שמענו מפי הבעלים דברי ייאוש - אנו מניחים שלא נתיאשו, מתוך תקווה שיוציאו את הגזילה מיד הגזלן שהוא מכיר אותו. (33) ולכן אין סיכויים להוציא מידו את הגניבה.

ח. עור שנטמא במדרס והתחיל לקרעו רצועות - הרי הוא בטמאתו עד שימעיטנו פחות פחות מחמשה טפחים.

ט. כל כלי עור שנטמא במדרס הזב ושנהו לכלי אחר: אם שנהו מפשוט³⁴ לפשוט - הרי הוא בטמאתו³⁵; שנהו מפשוט למקבל³⁶ ומקבל לפשוט - טהור³⁷. ובגד - הכל טמא³⁸. כיצד? חמת³⁹ שעשאה שטיח⁴⁰ ושטיח שעשאה חמת - טהור⁴¹; אבל חמת שנטמא מדרס ועשאה תורמיל⁴² או תורמיל שעשאה חמת - הרי הן מדרס כשהיו⁴³.

(34) מדבר שאין לו בית קיבול. (35) והוא הדין אם שינה ממקבל למקבל, כמו שיתבאר בסוף הלכה זו. (36) לדבר שיש לו בית קיבול. (37) שהכלי הראשון נפסד וכלי חדש נולד, שלא נטמא. (38) שכל תשישי בגד דומים זה לזה. (39) נוד גדול. (40) קרעו והניחו על הקרקע לשבת עליו. (41) מפני ששינה מדבר המקבל לדבר שאינו מקבל. (42) ילקוט הרועים. (43) שהרי שניהם - החמת והתורמיל - עשויים לקבלה.

י. פר של בגד⁴⁴ שנטמא במדרס ועשאה סדין⁴⁵ או

להסירם. (13) אין יושבים על העור הזה, כדי שלא יעלה אבק וילכלך את הארגמן היקר. (14) ככל הכלים המיטמאים בין אם משתמשים בהם לשיבה ושכיבה ובין אין משתמשים.

ג. עור שעשאו חפוי לכלים - טהור מפלוס¹⁵.
עשאו חפוי למשקלת - מקבל שאר טמאות, שהרי נעשה לקבלה¹⁶, ואינו מתטמא במדרס¹⁷.

(15) בתורת כהנים פרשת שמיני פרק ח הלכה ז דרשו מהכתוב שחיפוי כלים אינם מתטמאים (ראה למעלה פרק ד הלכה ד). (16) לקבל את המשקולת. בבבא הקודמת המדובר בעור שעשאו חפוי קבוע לכלי, ועור לחיפוי משקולת עשוי לשמור על המשקולת, ומורידים אותו כשמשתמשים במשקולת. (17) אפילו יש בו חמישה טפחים.

ד. עור שעשאהו לעקבו ולפרסתו¹⁸: אם חופה את רב הרגל - מתטמא¹⁹, ואם לאו - טהור.

(18) החלק התחתון של הרגל. (19) גם בטומאת מידרס ככל נעל.

ה. מנעל שעל האמום²⁰, אף על פי שעדיין לא לבשו אדם - הרי זה מתטמא במדרס, שפכר נגמרה מלאכתו²¹.

(20) הדפוס שהנעל מתוחה עליו בשעת מלאכה. (21) נימוק זה מלמדנו, שאפילו לא הוסרה עדיין מן האימום מיטמאה. [בתוספתא שם הלכה ב: אמר רבי שמעון שזורי: "לא נחלקו רבי אליעזר וחכמים על מנעל שעל האימום שהוא טהור, על מה נחלקו? על שניטל מן האימום, שרבי אליעזר מטהר וחכמים מטמאין, מפני שאשה ננעלת בו ומחזירתו לאימום". פירוש, מחלוקתם היא כשניטלה מן האימום כדי לבחון את מידתה. חכמים מטמאים שהרי כבר נשמטה מן האימום ונגמרה כל מלאכתה ורבי אליעזר מטהר, מפני שהאשה נוטלת אותה מן האימום ומתכוונת להחזירה למקומה (נימוק זה נאמר לשיטת רבי אליעזר - מנחת ביכורים). וסובר רבינו שרבי שמעון שזורי חולק על התנא קמא ופסק כחכמים לפי דעת תנא קמא].

ו. כל עור הראוי להתטמא במדרס²² ואינו חסר מלאכה - המחשבה מטמאתו²³, ואם חשב עליו להיות עור שלחן וכיוצא בו - הרי זה מתטמא במדרס. ואם חסר מלאכה²⁴ - אין המחשבה מועלת בו עד שתגמר מלאכתו. חוץ מן העור שמחפין בו המרכב²⁵ מפני האבק, שהמחשבה מועלת בו אף על פי שלא נגמרה מלאכתו²⁶. במה דברים אמורים? בעורות פעל הבית²⁷; אבל עורות העבד²⁸, שסתמן למכירה - אין המחשבה מטמאתו עד שיעשה בהן מעשה ויכניס למדרס²⁹.

(22) פירוש, הראוי להשתמש בו כמידרס, כגון עור מעובר. (23) אם חשב עליו לתשיש מידרס הרי הוא מקבל טומאת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר טהרה - הלכות כלים קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 סִדִּין שֶׁעָשָׂהוּ כָּר אוֹ כֶּסֶת, בְּגָד שֶׁעָשָׂהוּ מִטַּפַּחַת
- 2 אוֹ מִטַּפַּחַת שֶׁעָשָׂהוּ כֶּסֶת - הֲרִי הֵן מִדְּרָס כְּשֶׁהָיוּ.⁴⁶
- 3 יא. כָּלִים שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָהּ וּלְמַשְׁבָּב כְּאָחָד,
- 4 כְּגוֹן הַכְּרִים וְהַכֶּסֶתוֹת⁴⁷ וְהַשְּׂקִין וְהַמְּרָצוּפִין⁴⁸, אִם
- 5 נִפְתְּחוּ⁴⁹, אָף עַל פִּי שֶׁתִּהְיֶה מְלֵהֲתַטְמָא בְּמַת וּבִשְׂאֵר
- 6 טַמְּאוֹת מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל - הֲרִי הֵן
- 7 מִתַּטְמָאִין בְּמִדְּרָס⁵⁰, שֶׁעִדֵּן הֵן רְאוּיִין לְמִדְּרָס. אָבֵל
- 8 כָּלִים שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָהּ בְּלִבָּד, כְּגוֹן הַחֲמַת
- 9 וְהַתּוֹרְמִיל⁵¹, אִם הָיוּ גְדוּלִים כְּדִי שִׁיְהִיו רְאוּיִין
- 10 לִישֵׁב עֲלֵיהֶן, הוֹאִיל וְיוֹשְׁבֵינָן עֲלֵיהֶן מִפְּנֵי גְדֻלָּתָן -
- 11 הֲרִי הֵן מִתַּטְמָאִין בְּמִדְּרָס כָּל זְמַן שֶׁהֵן שְׁלָמִין.
- 12 נִפְתְּחוּ, אָף עַל פִּי שֶׁאֲפָשָׁר עִדֵּן לִישֵׁב עֲלֵיהֶן - אֵין
- 13 מִתַּטְמָאִין בְּמִדְּרָס; שֶׁעָקַר עֲשִׂיתָן לְקַבְּלָהּ בְּלִבָּד,
- 14 וְהוֹאִיל וּבִטְלוּ מְלֵהֲתַטְמָא⁵² - טַהֲרוּ מְלֵהֲתַטְמָא, לֹא
- 15 בְּמִדְּרָס וְלֹא בִשְׂאֵר טַמְּאוֹת⁵³. וְכַמָּה הוּא שְׁעוֹרָן
- 16 וְיִהְיֶה רְאוּיִין לְמִדְּרָס? הַחֲמַת - שְׂבִיעָה קִבְּיִין⁵⁴.
- 17 וְהַלֵּקוּט - חֲמִשָּׁה. וְהַקְּלָסְתָּר⁵⁵ שֶׁתּוֹלִין בּוֹ הַשְּׁעוֹרִים
- 18 בְּרֹאשׁ הַבִּהְמָה⁵⁶ - אֶרְבָּעָה. וְהַכְּרִיתִית⁵⁷ שֶׁמְעָרִין בָּהּ
- 19 הַמֵּים - סָאָה. פָּחוֹת מִשְׁעוֹרִין אֵלֹו - אֵינָן רְאוּיִין
- 20 לְמִדְּרָס, וְאֵין דֶּרֶךְ הָעֵם לִישֵׁב עֲלֵיהֶן. נִפְתְּחוּ וְצָרָן⁵⁸
- 21 מְקוֹם הַפִּתְחָת⁵⁹ - הֲרִי הֵן טַהוֹרִין, וּבָאֵלֹו לֹא קָשָׁר
- 22 מְקוֹם הַפִּתְחָת. וְכָל הַחֲמַתוֹת שֶׁנִּפְתְּחוּ וְצָרָן -
- 23 טַהוֹרוֹת⁶⁰, חוּץ מִשָּׁל עֲרֻבִים, מִפְּנֵי שֶׁכָּף הוּא דֶּרֶכָן
- 24 תָּמִיד לְצָרָן. וְחַמַּת חֲלִילִין⁶¹ - אֵין מִתַּטְמָא בְּמִדְּרָס,
- 25 שֶׁהָרִי אֵינָהּ רְאוּיָהּ לְמִדְּרָס.
- 26 (47) מְמוּלָאִים צָמַר אוֹ דְּבָרִים רַכִּים אַחֲרֵים. (48) שָׁקִים
- 27 גְּדוּלִים שְׁאוּרִים בָּהֶם סַחֲרוֹת, הַמְּדוּבָר בְּכָלִים שֶׁל עוֹר
- 28 שְׁפֹשְׁטִיהֶם אֵינָם מְקַבְּלִים טוּמְאָה. (49) וְאֵינָם רְאוּיִים
- 29 לְקַבֵּל. (50) וּמִתּוֹךְ כֵּךְ מִיטְמָאִים גַּם בִּשְׂאֵר טוּמְאוֹת
- 30 מְדַבְּרֵיהֶם, כַּמְּבֹאֵר לְמַעַל פֶּרֶק כ"ג הַלְכָה א. (51) אִמְנָם
- 31 לְפַעֲמִים יוֹשְׁבִים עֲלֵיהֶם וְלֹכֵן מִטְמָאִים בְּמִדְּרָס, אֲבֵל
- 32 בַּעֲיָקָר נַעֲשׂוּ לְקַבְּלָהּ בְּלִבָּד. (52) וְאֵינָם רְאוּיִים לְתַשְׁמִישׁ
- 33 שִׁלְשֻׁמוֹ נַעֲשׂוּ. (53) מִפְּנֵי שֶׁבִטְלוּ לְגַמְרֵי מִתּוֹרַת כְּלִי.
- 34 (54) אִם הִיא יְכוּלָה לְקַבֵּל שְׁבַע קָבִים. הַסָּאָה שִׁישָׁה קָבִים
- 35 וְהַקֵּב אֲרַבְעָה לֹוגִים. (55) שֶׁק קָטָן. (56) וְהִיא אוֹכֶלֶת
- 36 מִתּוֹכוֹ. (57) שֶׁק שֶׁל עוֹר. (58) קָשָׁר. (59) וְרְאוּיִים
- 37 לְקַבְּלָהּ. (60) אֵין דְּרָכָם שֶׁל בְּנֵי אָדָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם
- 38 לְקַבְּלָהּ. (61) כְּלִי זֶמֶר עֲשׂוֹי מְעוֹר בְּתַבְנִית נֹוד.
- 39 (2) 'תּוֹרַת כְּהֻנִּים' פִּרְשַׁת זֹבִים פ"ב. (3) שְׁאֵין לָהֶם בֵּית
- 40 קִיבּוּל, וְאֵינָם מִיטְמָאִים מִן הַתּוֹרָה בְּטוּמְאוֹת אַחֲרוֹת.
- 41 (4) וּמִתּוֹךְ כֵּךְ מִיטְמָאִים בִּשְׂאֵר טוּמְאוֹת מְדַבְּרֵיהֶם, בְּהַתָּאֵם
- 42 לְכָלִל הָאִמּוֹר (נִדָּה מֵט, א) כָּל הַמְּטָמָא מִדְּרָס - מִטְמָא מֵט
- 43 (רָאָה לְמַעַל פֶּס"ג ה"א).
- 44 ב. הַמִּטְמָא⁵ וְהַכֶּסֶת שֶׁל מֵט⁶, וְכִסָּא שֶׁל פֶּלָה⁷,
- 45 וּמִשְׁבָּר⁸ שֶׁל חִיָּה⁹, וְכִסָּא שֶׁל כּוֹבֵס שְׂפּוֹכֵס¹⁰ עָלָיו
- 46 אֶת הַכָּלִים, וְכִסָּא שֶׁל קָטָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִגְלִים אָף עַל
- 47 פִּי שֶׁאֵין בּוֹ גְּבֵה טַפָּח - כָּל אֵלֹו מִתַּטְמָאִין בְּמִדְּרָס¹¹.
- 48 (5) כָּלִים פֶּס"ג מ"ד. (6) הַמִּיּוּחָדִים לְמֵט. (7) כִּיסָא מִיּוּחָד
- 49 לְהוֹשִׁיב עָלָיו אֶת הַכָּלָה בְּיוֹם חוּפְתָּהּ. (8) כִּיסָא שְׁמוּשִׁיבִים
- 50 עָלָיו אֶת הַכּוֹרֶעֶת לְלֶדֶת, וְהוּא עֲשׂוֹי בְּתַבְנִית מִיּוּחָדָת
- 51 מִתְּאִימָה לִיעֲדוֹר. (9) יוֹלֶדֶת. (10) ה'תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב'
- 52 גּוֹרֵס כֹּאן "שְׁכּוּבֵשׁ", וּבְמִשְׁנָה עֲצֻמָּה הִגִּירָסָא ש"כּוֹרֵס".
- 53 וּפִירְשׁוּ בִשְׁבַת פַּח, ב שְׁאוּסָף וּמִנִּיחָא עָלָיו הִרְבָּה כָּלִים.
- 54 (11) בְּמִשְׁנֵתָנּוּ כְּתוּב: "אִמַּר ר' יוֹסִי, אֵין בְּהֵן מִשׁוּם מוֹשֵׁב"
- 55 וְאֵין חוּלֵק עָלָיו, אִוֵּלֵם בְּתוֹסְפַתָּא כָּלִים בְּבֹא בְּתֵרָא פ"ב
- 56 ה"ד, אִמְרוּ: "הַכֵּר וְהַכֶּסֶת שֶׁל מֵט, ר' מֵאִיר אוֹמֵר אֵינָן
- 57 מִטְמָאִין מִדְּרָס, וְחַכְמִים אוֹמְרִים מִטְמָאִים מִדְּרָס, מִפְּנֵי
- 58 שֶׁהִנֵּשִׁים יוֹשְׁבוֹת עֲלֵיהֶן וּמִבְּכּוֹת מִתִּיָּהֵן". וּפֶסֶק רַבִּינוּ
- 59 כַּחֲכָמִים. וּבִכְסָא שֶׁל כָּלָה, שְׁנִינָו בְּסַתָּם מִשְׁנָה (ש"ס פכ"ב),
- 60 ד': "כִּסָּא שֶׁל כָּלָה שְׁנִיטֵל חִיפּוּיָו וְכוּ' וּבֵית־הַלֵּל מִטְהַרִּין".
- 61 וּמִשְׁמַע שֶׁאֵם לֹא נִיטֵל הַחִיפּוֹי - טַמָּא. וּמִשְׁנֵי דִּינִים אֵלֶּה
- 62 הַסִּיק רַבִּינוּ, שֶׁכָּל הַמִּשְׁנָה הִיא דַּעַת יַחֲדִי. גַּם לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה:
- 63 "אִמַּר ר' יוֹסִי", מוֹכִיחָה שְׁדַעַת יַחֲדִי הִיא, וְרַבִּים חוֹלְקִים
- 64 עָלָיו.
- 65 ג. כִּסָּא שֶׁל בְּרִזָּל¹² שֶׁעוֹשִׂין בְּבֵית הַכִּסָּא¹³ וְהַעוֹר
- 66 נִתּוֹן עָלָיו¹⁴ - הֲרִי הוּא מִתַּטְמָא בְּמִדְּרָס¹⁵ וּבִשְׂאֵר
- 67 טַמְּאוֹת. הַפְּרִישׁ עוֹר הַמִּחְפָּה עַל הַבְּרִזָּל - הָעוֹר
- 68 מִתַּטְמָא בְּמִדְּרָס¹⁶, וְהַבְּרִזָּל מִתַּטְמָא בִּשְׂאֵר טַמְּאוֹת¹⁷
- 69 אָבֵל לֹא בְּמִדְּרָס¹⁸.
- 70 (12) מִשְׁנָה ש"ס פכ"ב, י. (13) לְשַׁבַּת עָלָיו בִּשְׁעַת הַצּוֹרֵךְ.
- 71 כִּסָּא זֶה יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע רִגְלִים, וּמַחוּבְּרוֹת לְמַעַלָּה בְּמִסְגֶּרֶת
- 72 שֶׁל בְּרִזָּל צִרָה. (14) וְהָאֵדָם יוֹשֵׁב עַל הָעוֹר. וּמוֹכֵן שֶׁהַעוֹר
- 73 מְנוּקָב בְּאַמְצָעוֹ. (15) הָעוֹר וְהַבְּרִזָּל, שֶׁהָרִי הֵם כְּלִי אֶחָד
- 74 הָעֲשׂוֹי לִישִׁיבָה. (16) מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְאוּי לִישִׁיבָה גַּם כִּשְׁהוּא
- 75 מוּפְרָשׁ מִן הַבְּרִזָּל. (17) כָּלִל פְּשׁוּטִי כְּלִי מִתְּכּוֹת. (18) אֵין
- 76 אָדָם יוֹשֵׁב עַל כְּלִי כֹזֵה בְּלִי חִיפּוֹי עוֹר. וְאַפִּילוּ אִם נִטְמָא
- 77 בְּמִדְּרָס לְפָנֵי שֶׁהִפְרִישׁ הָעוֹר, פִּקְעָה טוּמְאָתוֹ.
- 78 ד. טְרִסְקָל¹⁹ שֶׁל גָּמִי וְכִיּוּצָא בּוֹ²⁰ הַמִּחְפָּה בְּעוֹר²¹ -
- 79 מִתַּטְמָא בְּמִדְּרָס²² וּבִשְׂאֵר טַמְּאוֹת. הַפְּרִישׁ הָעוֹר
- 80 מִעָלָיו - הָעוֹר מִתַּטְמָא בְּמִדְּרָס, אָבֵל הַטְּרִסְקָל טַהוֹר
- 81 מִכָּלִים, שֶׁהָרִי נַעֲשָׂה כְּשֶׁבָּרִי כָּלִים²³.
- 82 (19) סֵל קָטָן. (20) וְהַדּוּמָה לוֹ. הַכוּוּנָה לְדַבְּרִים שְׁפֹשְׁטִיהֶם
- 83 אֵינָם מְקַבְּלִים טוּמְאָה. (21) הַמְּדוּבָר בְּסֵל שְׁשׁוּלֵיו הֵם גָּמִי,
- 84 וְקָנִים זְקוּפִים מַחוּבְּרִים לוֹ בְּאַרְבַּע זְווִיּוֹתָיו, וְעוֹר מְכֻסָּה אֶת
- 85 הַשְׁשׁוּלִיִּים וְגַם מְקִיף אֶת הַקָּנִים - וְנוֹצֵר בֵּית קִיבּוּל.
- 86 (22) רְאוּי לְשַׁבַּת עָלָיו כִּשְׁמַהֲפָכִים הַשְׁשׁוּלִיִּים לְמַעַלָּה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ח. קורת³² בית הבר³³ שְׁעֵשָׂה רֹאשָׁה הָאֶחָד פֶּסֶא³⁴ 11
 - אֵינוֹ מִתְטָמָא בְּמִדְרָס, מִפְּנֵי שְׁאוּמְרִין לוֹ: עֲמֹד 12
 וְנִעְשָׂה מְלֻאכְתָּהּ³⁵. אָבָל אִם קָבַע אֶת הַפֶּסֶא³⁶ בְּקוֹרֶת 13
 בֵּית הַבֵּר - הַפֶּסֶא מִתְטָמָא בְּמִדְרָס³⁷, וְאִם דָּרַס הָזָב 14
 עַל הַקוֹרֶה - לֹא נִטְמָא הַפֶּסֶא. וְכֵן אִם קָבַע הַפֶּסֶא 15
 בְּקוֹרֶה גְדוֹלָה³⁸ אוֹ עָשָׂה רֹאשׁ הַקוֹרֶה הַגְּדוֹלָה 16
 פֶּסֶא³⁹ - אֵין טָמֵא אֲלֵא מְקוֹם הַפֶּסֶא בְּלִבָּד⁴⁰, וְשֹׁאֵר 17
 הַקוֹרֶה טָהוֹר. וְכֵן הִדְיוֹ⁴¹ בְּכֶסֶא שֶׁקָּבַעוּ בְּעֶרְבָה, 18
 שֶׁהוּא טָהוֹר⁴². 19

(32) שם פ"כ מ"ג. (33) המקום שסוחטים בו זיתים להוציא שמנים - נקרא "בית הבר". ו"קורת בית הבר" היא הקורה שמשתמשים בה לסחיטה. (34) חקק בקורה מקום ישיבה. (35) מלאכתה העיקרית של הקורה היא סחיטת הזיתים, ובשעה שהיא עושה מלאכתה זו, מוכרח האדם לעזוב את מקום הישיבה, וכאילו מצווים עליו לעמוד ממקומו כדי לעשות את המלאכה בקורה, ולכן אינה מיוחדת לישיבה (בכל מקום שאתה מוצא את המשפט "עמוד ונעשה מלאכתנו", תפרשו ככה). (36) לקח כסא המיטלטל וקבע אותו בראש הקורה. (37) אם ישב הזב על הכסא. הכסא היה מיוחד לישיבה לפני שקבעו בקורה, ולא ירדה ממנו תורת מדרס על-ידי קביעתו. (38) במשנה: "כלונס". (39) שחקק בה מקום ישיבה. (40) מלמדנו כאן שני דינים: א, שבקורה גדולה, מקום הישיבה טמא בניגוד לקורת בית הבר. והטעם, מפני שהקורה אינה מיוחדת למלאכה המונעת את הישיבה עליה; ב, רק מקום הישיבה בלבד מתטמא במדרס, אבל השאר טהור. (41) שם פרק כב, מ"ד. (42) פירוש, אינו חיבור לטומאה, ואם נגעה טומאה בעריבה - לא נטמא הכסא (כסף-משנה. ראה השלמות).

- ט. קֶצֶת הַקוֹרֶה⁴³ שְׁמַתְקֵן הַמִּסְתַּת אֶת הָאֶבֶן לִישֵׁב 20
 עָלָיו⁴⁴ - הֵרִי מְקוֹם יְשִׁיבָתוֹ מִתְטָמָא בְּמִדְרָס. וּמְקוֹם 21
 יְשִׁיבָה⁴⁵ שְׁאוּמְרֵי הַקְרוֹן⁴⁶ - טָהוֹר, שְׁאִינָה אֲלֵא 22
 יְשִׁיבַת צֶעֶר⁴⁷. 23

(43) שם מ"ח. (44) דרכם של סתתים לחוק מקום ישיבה בקצה הקורה שעליה הוא מסתת את האבנים, ויושב שם בשעת עבודתו. (45) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"א ה"ד. (46) במרכבות של אנשים חשובים, יש מקום ישיבה קטן מאחורי הקרון, ולפעמים מושיבים עליו עבד או משרת. (47) הנסיעה מצערת את היושב במקום זה.

- י. רֹאשִׁי⁴⁸ פְּלוֹנְסוֹת⁴⁹ שִׁיּוֹשְׁבֵין עָלֶיהֶן הָאֲמָנִין וְשָׁפִין 24
 אֶת הָאֲבָנִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - טָהוֹרִין. וְכֵן כִּפְתָּה⁵⁰ שֶׁל 25
 תְּמָרָה⁵¹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ, אֶפְלוּ גְבוּהָ טָפַח⁵² - 26
 טָהוֹר, שְׁאִין זֶה פְּלִי. וְכֵן בּוֹלֵל⁵³ שֶׁל עֵץ, אֵף עַל פִּי 27
 שֶׁסָּרְקָיו⁵⁴ וְכִרְכָּמָיו⁵⁵ וְעִשְׂאָהוּ פָּנִים⁵⁶ לְשַׁעֲרָיו⁵⁷ וְכִיּוֹצֵא 28
 בוֹ - אֵינוֹ פְּלִי וְלֹא מְקַבֵּל טָמְאָה עַד שֶׁיַּחֲק בּוֹ. 29

(48) שם פ"ב ה"א. (49) קורות גדולות. (50) חתיכת עץ עבה. (51) הוא-הדין לעץ מאילנות אחרים, אלא שבתוספתא הביאו מעשה שהיה בכופת של תמרה, ורבינו

(23) במצב כזה אינו ראוי לא לישיבה ולא לקבלה. [רבינו בפירושו למשנה כותב שאינו ראוי לישיבה מפני קטנותו. ולא ירדתי לעומק כוונתו. הלא אם הטרסקל קטן מחמשה טפחים, אינו מתטמא במדרס אפילו לפני שהפריש העור, משום שעור אינו מטמא בפחות משיעור זה? ובתפארת ישראל מפרש, כשהשוליים מכוסים עור, ראוי הסל לישיבה שהעור מחזקו, אבל כשהסיר את העור אי-אפשר לשבת עליו מפני חולשתו. ואולי גם רבינו התכוון לכך, והמתרגם מ'ערבית' לא דייק יפה, ובמקום "חולשתו" כתב "קטנותו"].

- ה. סַפְסָלִין²⁴ שְׁבִמְרַחֲץ²⁵ שְׁשִׁיתִי רִגְלִיו שֶׁל עֵץ - 1
 מִתְטָמָא בְּמִדְרָס. הֵיתָה אַחַת שֶׁל עֵץ וְאַחַת שֶׁל שִׁישׁ 2
 - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמְאָה. 3

(24) שם. (25) לשון המשנה: "ספסלין שבמרחץ, ושתי רגליו של עץ - טמא; אחת של עץ ואחת של אבן - טהור". ופירש רבינו שם, שדפי הספסלים עשויים משיש שאינו מקבל טומאה כלל. ומה שאמרו טמא, הכוונה לרגליים; ואם רגל אחת היא של שיש - טהורה גם השנייה "מפני שזה ספסל של שיש". התכוון לומר, שאפשר לשבת גם על ספסל שיש לו רק רגל אחת, ולכן יש כאן ספסל שלם בלי הרגל של עץ, שהיא רק מביאה יותר נוחיות ודינה כמשמשת, דבר שאינו מקבל טומאה. וזה מתאים לשיטתו לקמן פכ"ו ה"ג בניטל אחד מראשיו, ראה שם. ומזה יוצא, שספסל שכולו עץ ורגל אחת של אבן, טמא הספסל והרגל של עץ, שהרי יש כאן ספסל שלם של עץ, אולם למעלה בפ"ה ה"ב כתב בפירוש בספסל שכולו עץ מספיקה רגל אחת של אבן כדי לטהר את כולו, וגם כאן סתם ולא פירש שהכוונה לספסל של שיש, ומשמע שהכוונה לסתם ספסל העשוי מעץ. ברור איפוא, שרבינו חזר בו בחיבורו הגדול, כאן ובפ"ה, מפירושו במשנה.

- ו. נְסָרִים²⁶ שְׁבִמְרַחֲץ שְׁשִׁמְן²⁷ - אֵינוֹ מְקַבֵּלִין 4
 טָמְאָה; שְׁאִינֵן עֲשׂוּיִין לִישִׁיבָה, אֲלֵא כְּדִי שִׁיְהִלְכוּ 5
 הַפָּנִים תַּחְתִּיהֶן. 6

(26) שם. (27) רבינו מפרש במשנה, שיגמן כמו שיעמם (מלשון שעם) "ונמשכו עד ששבו לוח אחד". וקשה להבין כוונתו. והר"ש מפרש שהחליקם, והם ראויים לישיבה. ולפעמים עומדים או יושבים עליהם כדי שלא יתלכלכו במי הרחיצה. [מתקבל על הדעת ביאורו של בעל 'סדרי טהרות', שמי הרחיצה המלוכלכים נשפכים לחוץ דרך חריץ שבריצפה, והבלנים מכסים את החריץ בנסרים ועומדים עליהם, והמים עוברים תחת הנסרים].

- ז. הַפְּלִפְלָה²⁸ וְהַסֵּל שֶׁמֶלֶאֱן תָּבֵן אוֹ מוֹכִין²⁹, אֵף עַל 7
 פִּי שֶׁהִתְקִינֵן לִישִׁיבָה - אֵינוֹ מְקַבֵּלִין טָמְאָה מִדְרָס, 8
 שְׁאִינֵן רְאוּיִין לִישִׁיבָה³⁰. וְאִם סִרְגָּן³¹ בְּגָמִי אוֹ 9
 בְּמִשְׁיחָה עַל פִּיהֶן - מִתְטָמְאִין בְּמִדְרָס. 10

(28) שם. (29) חתיכות זעירות של צמר וכדומה. (30) מפני שהמוכין נופלים. ואע"פ שהוא חשב עליהם לישיבה - בטלה דעתו אצל כל אדם. (31) ארג כעין סבכה על פיהם, ואין המוכים נופלים.

21 - עֲדִין מְקַבֵּל טִמְאָה⁸⁴; לְאָרְפָּה: נִשְׁתִּירוּ בָּהּ
22 שְׁלֹשָׁה מַעֲדָנִים⁸⁵ שֶׁל שְׁשֵׁה טַפָּחִים⁸⁶ - עֲדִין הִיא
23 רְאוּיָה לְמִדְרָס וּמִטְמָאָה; פָּחוֹת מִכָּאן - טְהוֹרָה.
24 וְכֵן אִם הִתִּיר רְאִשֵׁי מַעֲדָנִים - טְהוֹרָה⁸⁷. וְאַף טִמְאָת
25 מִדְרָס⁸⁸ לֹא תִקְבַּל הַמַּחְצֵלֶת עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכֶתָּהּ⁸⁹
26 וְתִתְקַנֵּב⁹⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹¹.

77 שם פ"כ מ"ז. (78) שקשה לשכב עליהם.
79 מחצלת רגילה - רחבה כקומת איש, וארכה יותר משיעור זה, ודרך אורגי מחצלאות להכניס קנים לרוחב המחצלאות כדי לחזקן, ומרחיקים ארבעה טפחים בין קנה לקנה, ואפשר לו לאדם לשכב בין שני קנים. ואם נתן קנים לאורך המחצלת, נחלקו תנא-קמא וחכמים במשנתו, תנא-קמא מטהר וחכמים מטמאים, ופסק רבינו כרבים. (80) מפני שאפשר לשכב לארכה של המחצלת (תפארת ישראל). (81) אות יונית. רבו הפירושים בתמונת אות זו. ומתקבל על הדעת פירושו של בעל 'תפארת ישראל' שהכוונה לאות "כי" (כ רפוייה) מאותיות היווניות הגדולות (באלפא ביתא היוונית יש שני סוגי אותיות - גדולות וקטנות - ותמונתן שונה) שתמונה כאות X הרומאית. במשנה אמרו, שכמין 'כי' הכל מודים שהיא טהורה, שהרי הקנים פוגעים בכל ארכו ורחבו של השוכב. (82) מקום שכיבה הוא ארבעה טפחים, ואם אין שיעור כזה בין קנה לקנה, מונח גוף השוכב על הקנה הקשה. (83) נשברו הקנים. (84) מפני שאפשר לשכב עליה בין הקנים המרוחקים זה מזה כשיעור שכיבה ושיביה. במשנה אמרו: "ר' יהודה מטהר", ומזה דייק רבינו שחכמים חולקים עליו. [ראה תוספתא כלים, בבא מציעא פ"א ה"ה, ויש בה גירסאות שונות, ואין זה מן הנמנע שרבינו גורס שם "לרחבה - טמאה". עיין שם בהגהות הגר"א]. (85) קשרים. [רבינו בפירושו למשנה אומר, שכן יש לפרש גם את הכתוב בשמואל"א טו, לב: וילך אליו אגג מעדנות]. אורגי מחצלאות שזורים בתחילה את העשבים, ועושים כעין חבלים ארוכים, וסוגרים אחרי-כך את המחצלאות מאותם החבלים. כשגומרים את הסריגה - קושרים את ראשי החבלים זה בזה בראש ארכה של המחצלת ובסופה, ומרחיקים שני טפחים בין קשר לקשר. (86) כאורך גופו של אדם בינוני, בלי הראש והרגליים. (87) מפני שכל הסריגה תתפרק. (88) כאן מתחיל דין חדש. (89) הכוונה עד שיקשור את המעדנים. [דין זה מבואר בתוספתא המובאת למעלה בקשר עם דיני שבירת המחצלת, ולכן מביאו רבינו כאן]. (90) צ"ל ותתקנב. פירוש, שיחתוך את הקצוות הבולטות מן הסריגה. (91) למעלה פ"ה ה"א.

27 טו. תִּבְחָה⁹² שֶׁפִּתְחָה מְלַמְעָלָה - טְהוֹרָה מִן הַמִּדְרָס,
28 שְׁאִינָה רְאוּיָה לִישָׁב עָלֶיהָ, וּמְקַבֵּלֶת שְׁאֵר טִמְאוֹת⁹³.
29 פִּתְחָה מִצְדָּה - טִמְאָה בְּמִדְרָס וּבְשְׁאֵר טִמְאוֹת.

92 שם פ"ט, מ"ט. (93) מפני שיש לה בית קיבול.

30 טז. עֲגָלָה⁹⁴ שֶׁל קֶטֶן⁹⁵ - מִטְמָאָה בְּמִדְרָס, שְׁהִירִי
31 נִשְׁעָן עָלֶיהָ⁹⁶.

דרכו להשתמש בלשון המקור. (52) פחות מגובה טפח, אינו מטמא כלל במדרס (לקמן פכ"ו ה"ב). (53) משנה שם פכ"ב, ט. (54) עשה בו ציורים (ויש מפרשים צבעו אדום). (55) רגילים היו לצבוע את העצים בצבע דומה לגוון הכרום. (56) חזית. (57) לקובעו בשער לנוי.

1 יא. רְאִשֵׁי פְלוֹנְסוֹת⁵⁸ הַחֲקוּקִין⁵⁹, אִם חֲקָקָן לְדַעַת
2 - מְקַבְּלִין טִמְאָה. מִצָּאֵן חֲקוּקִין, אִם חִשָּׁב עָלֵיהֶן⁶¹
3 - מְקַבְּלִין טִמְאָה מִכָּאן וְלִבְאָה⁶². וְאִם חִשָּׁב עָלֵיהֶן
4 חִרֵּשׁ שׁוֹטֵה וְקֶטֶן אוֹ אָדָם שְׁאִינֵן שְׁלוֹ - טְהוֹרִין.
5 וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן מְדֻבָּרִים שְׁאִינֵן מְקַבְּלִין טִמְאָה
6 אֲלֹא בְּמַחְשָׁבָה; שְׁאִין לֶךְ מַחְשָׁבָה מוֹעֵלֶת אֲלֹא
7 מַחְשָׁבֶת בְּעָלִים⁶³ שֶׁהֵן בְּנֵי דְעָה.

(58) תוספתא שם ה"ב. (59) חקוק בהם מקום ישיבה. (60) בכוונה לשבת עליהם. (61) להשתמש בהם לישיבה. (62) אם ישב עליהם הזב אחר שחישב. (63) ראה השלמות למעלה פכ"ד.

8 יב. הָעוֹשֶׂה⁶⁴ כִּפְּהָ⁶⁵ מִן הַשְּׂאֹר וַיִּבְשָׁה וַיִּחְדָּה
9 לִישִׁיבָה - הָרִי בְּטָלָה מִתּוֹרַת אֶכָּל וּמִטְמָאָה
10 בְּמִדְרָס, שְׁהִירִי מִשְׁמֶשֶׁת תְּשִׁמִּישִׁי הָעֵץ⁶⁶.

(64) פסחים מה, ב. (65) גוש גבוה. (66) ולפיכך, אף-על-פי שהיא ראויה עדיין לחמץ בה עיסה, אינה נידונה כאוכל - מפני שקבע לה תשמיש של כלי עץ. [בחולין קכט, א אמרו כששימש "מעשה עץ שימש", ומזה למדו בתוספות פסחים שם ד"ה כופת, שהמדובר בראוי עדיין לאכילה].

11 יג. מַחְצֵלֶת⁶⁷ הַקֶּשֶׁשׁ⁶⁸ - מִטְמָאָה בְּמִדְרָס⁶⁹; וְשֵׁל
12 קָנִים⁷⁰ וְשֵׁל חִלְף⁷¹ - טְהוֹרָה⁷², מִפְּנֵי שְׁאִינָה רְאוּיָה
13 לְמִדְרָס. וְשְׁאֵר הַמַּחְצֵלֹת⁷³: אִם עָשָׂאָה לְשִׁכְיָה -
14 מְקַבֵּלֶת טִמְאָה; עָשָׂאָה לְסִפּוּף⁷⁴ - טְהוֹרָה. עָשָׂאָה
15 סִתָּה⁷⁵: גְּדוּלָּה - סִתָּמָה לְסִפּוּף, קִטְנָה - סִתָּמָה
16 לְשִׁכְיָה⁷⁶.

(67) כלים פ"ז מ"ז. (68) הקנה הארוך של תבואה. (69) אף-על-פי שאינה בת קיום לזמן ארוך. פסק כר' עקיבא, שהלכה כמותו נגד יחיד החולק עליו. וטעמו, מפני שהיא ראויה לשכיבה במשך זמן מסויים. (70) הגדלים על שפת הנהרות. (71) מין עשב. (72) בפירושו למשנה, אומר רבינו שטהורים מטומאת שרץ והדומה לו, אבל מיטמאה במדרס. וכאן חזר בו ומטהר אף ממדרס, שהרי הוא מסיים: "מפני שאינה ראויה למדרס", כנראה מפני שהקנים דוקרים אי-אפשר לשכב עליהם. (73) העשויות מעשבים רחבים ורכים. (74) להניחה על גבי סוכה של מצוה או של שומרים. (75) לא קבע לה אופן שימוש. (76) סוכה יט, ב, כמסקנת רב פפא (שם כא, א) לפי דעת תנא-קמא.

17 יד. מַחְצֵלֶת⁷⁷ שֶׁעָשָׂה לָהּ קָנִים⁷⁸ לְאָרְפָּה⁷⁹ - טִמְאָה
18 מִדְרָס, שֶׁעֲדִין רְאוּיָה לְשִׁכְיָה⁸⁰. עָשָׂאָה פְּמִין פִּי⁸¹ -
19 טְהוֹרָה. עָשָׂה לָהּ קָנִים לְרַחֲפָה, אִם אֵין בֵּין קָנָה
20 לַחֲבֵרוֹ אֲרֻבָּעָה טַפָּחִים - טְהוֹרָה⁸². נִחְלָקָה לְרַחֲפָה⁸³

היא לקבל חפצים ופירות, ולצורך זה עשו אותה, ובית קיבולה עושה אותה כלי ראוי לקבל טומאת מת ושרץ, ומפני שלפעמים יושבים עליה - מיטמאה גם במידרס, אבל כשאנה ראויה לקבל, יצאה לגמרי מתורת כלי ובטלה הכשרתה לקבל טומאת מת ושרץ, ומתוך כך בטלה גם הכשרתה לטומאת מידרס שבאה לה כטפילה. פסק כחכמים במשנה, שם. (34) אם היו מגירות בתיבה, שאפשר להוציאן (ראה למעלה פ"ג ה"ו). (35) אף-על-פי שהתיבה נפחתה מלמטה. והטעם, מפני שיש להן בית קיבול משלהן - נידונות ככלים בפני עצמם. (36) אפילו לא נפחתה התיבה כלל, והיא מקבלת טומאה - אין המגירות מתטמאות כשנגע אב הטומאה בתיבה, ואם נגע טומאה כזו במגירה לא נטמאה התיבה. (37) שם מ"ו. (38) סל גדול עשוי להוליך בו זבל, ויש לו מקום ישיבה בשביל הנהגה. [יש מפרשים שפיתחה מן הצד]. (39) נשברו שוליה. (40) כשיעורה לטהרה (ראה למעלה פ"ו ה"ב). (41) יותר מתיבה שנפחתה מלמטה, שהרי נשאר בה מקום נוח לישיבה. (42) כדעת חכמים במשנה, שאפילו אם נשאר מקום לישיבה בטלה טומאת מידרס, מפני שהמשפלת נעשתה להולכת זבל ולא לישיבה. [ונראה, שאם ייחדה לישיבה אחר שנפחתה, מקבלת טומאת מידרס מכאן ולהבא ככל פשוטי כלי עץ].

- 20 ז. ערכה⁴³ של עץ שֶׁמִגְבְּלִין⁴⁴ בָּהּ הַבִּנְיָן⁴⁵ אוֹ אֶת
- 21 הַגִּפְסִיס, אֶף עַל פִּי שֶׁמִּקְבֵּלֶת שָׁאֵר טֻמְאוֹת - אֵינָה
- 22 מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס⁴⁶. וְשִׁלְשִׁין בָּהּ אֶת הַבִּצָּק,
- 23 שֶׁמִּחְזֶקֶת מִשְׁנֵי לֵגִין⁴⁷ וְעַד תְּשַׁעָה קַבִּין⁴⁸, שֶׁנִּסְדָּקָה
- 24 עַד שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִרְחֹץ בָּהּ רִגְלוֹ אַחַת מִפְּנֵי הַסֵּדֶק⁴⁹
- 25 - הֲרִי זֶה מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס; שֶׁסֶתְמָה⁵⁰ שְׁפֹפֶתָהּ⁵¹
- 26 וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ לְפִי גְדֻלָּה וְסֵדֶק שָׁלָה. הַנִּיחָה
- 27 בְּגִשְׁמִים⁵² עַד שֶׁנִּתְפָּחָה וְנִסְתָּם הַסֵּדֶק - אֵינָה
- 28 מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס, שֶׁהֲרִי הִיא רְאוּיָה לְלוֹשׁ בָּהּ
- 29 וְתַחֲלֵת מַעֲשֵׂיָהּ לְלוֹשׁ בָּהּ⁵³, וּמִקְבֵּלֶת שָׁאֵר טֻמְאוֹת.
- 30 חֹזֵר וְהִנִּיחָה בְּקָרִים⁵⁴ וְנִפְתַּח הַסֵּדֶק - חֲזָרָה לְקַבֵּל
- 31 טֻמְאָת מִדְרָס⁵⁵, וְטֹהֵרָה מִשָּׁאֵר טֻמְאוֹת.

(43) שם פ"כ מ"ב. (44) מערבים. (45) הטיט והחול לצורך הבניין. (46) אין דרכם של בני אדם לשבת או לעמוד בעריבה כזו, מפני הלכלוך. (47) תוספתא, כלים בבא-מציעא פ"א ה"א. (48) הקב מחזיק ששה לוגין. (49) שהמים יוצאים מהר דרך הסדק. ומדובר, כשהיא עדיין מקבלת רימונים ומטמאה בשאר טומאות. (50) כלומר, מתחילה היא עומדת לכך, שאם תיסדק ישתמשו בה לישיבה. תיבה נוספת זו נאמרה, כדי לתרץ תמיהת האחרונים, למה לא אמרו בזה "בטל העיקר בטלה הטפילה" כמו בהלכה הקודמת (ראה 'תוספות חדשים' למשנתנו). (51) הופכה על פיה. ואם אינה מחזיקה שני לוגין - דינה ככל כלי בית, שטהרתם במוציא זיתים, מפני שאין משתמשים בה לרחיצת רגליים. (52) משנה, שם. (53) ואם אדם יושב על עריבה ראוייה ללישה, אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו". (54) צ"ל "בקדים", וכן הגירסא במשנה. ופירש רבינו שם שהניחה ברוח מזרחית וייבשה

רבינו שם), ונראה שגם בדברי רבינו כאן מדובר בכיסא פשוט. ופירוש הדברים: ארבע רגלי הכיסא מחוברות זו לזו בארבע קרשים קטנים, ועליהם מונח מושב מורכב משלושה קרשים והם נקראים "חיפויים". (16) קרשי המושב אינם בולטים, מחוץ למסגרת, שעליה הם נשענים. (17) רגיל הוא לעשות כך אפילו כשהחיפויים קיימים. (18) מניח את הכיסא על אחד מקרשי המסגרת. דקדק רבינו וכתב "שכן דרכו" (וכן כתוב גם במשנה), כי אלמלא דרכו בכך כשהכיסא שלם, הרי זה שניטל חיפוייו היה כלי שבור, שאינו ראוי למלאכתו ולא היה מיטמא במידרס [נראה שכל דין זה מקומו הנכון בסוף הלכה ד, ונשתררב לכאן בטעות].

- 1 ד. כִּסֵּא¹⁹ שֶׁנִּטְלוּ חִפּוּיָיו²⁰ וְעָדִין הוּא רְאוּי
- 2 לַיִשִּׁיבָה²¹ - מִתְטַמָּא. נִטְלוּ שְׁנֵים מִחִפּוּיָיו זֶה בְּצַד
- 3 זֶה - טֹהֵר²².

(19) שם מ"ו. (20) מדובר בחיפויים יוצאים מחוץ למסגרת, ואי אפשר לשבת על הכיסא כשהוא מוטא. (21) כגון שניטל הקרש האמצעי של המושב או השניים החיצוניים. (22) כחכמים במשנה, שם.

- 4 ה. שֶׁדָּה²³ שֶׁנִּטְלָה הָעֲלִיזָן²⁴ שָׁלָה - טֻמְאָה מִפְּנֵי
- 5 הַתַּחֲתוֹן, שֶׁהוּא רְאוּי לְמִדְרָס; נִטְלָה הַתַּחֲתוֹן - טֻמְאָה
- 6 מִפְּנֵי הָעֲלִיזָן; נִטְלוּ שְׁתֵּיהֶן - הֲרִי הַדְּפִין²⁵ טֹהֵרִין.

(23) שם מ"ח. ברור שרבינו כאן מפרש ששדה היא מרכבה כפירוש רש"י (שבת מד, ב ובקהלת ב, ח), ויש בה שני מקומות ישיבה זה תחת זה. [בפירושו למשנה כתב ששדה היא ארון, שיש לו בית קיבול בעלינה ובית קיבול בתחתונה (לפי תרגום דיהרנבורג), אולם כאן אי-אפשר לפרש כך, שהרי כתב מתטמאה במידרס, וארון אין לו דין מידרס]. (24) הכיסא העליון. (25) כותלי השדה (ראה השלמות).

- 7 ו. תִּבָּה²⁶ שֶׁנִּתְפָּחָה מִצְדָּה²⁷ - מִתְטַמָּא בַּמִּדְרָס
- 8 וּבְשָׁאֵר טֻמְאוֹת²⁸, מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיָה אֶף לַיִשִּׁיבָה²⁹ וְהִפֵּל
- 9 יוֹשִׁבִין עָלֶיהָ. נִפְתַּחַה מִלְמַעְלָה³⁰ - טֹהֵרָה מִן
- 10 הַמִּדְרָס, שֶׁהֲרִי אֵינָה רְאוּיָה לַיִשִּׁיבָה, וּמִתְטַמָּא
- 11 בְּשָׁאֵר טֻמְאוֹת, שֶׁעָדִין הִיא מְקַבֵּלֶת. נִפְתַּחַה
- 12 מִלְמַטָּה³¹ - טֹהֵרָה מִכָּל טֻמְאוֹת³², אֶף עַל פִּי
- 13 שֶׁאֶפְשָׁר לַיִשֵּׁב עָלֶיהָ כִּכְסָא; מִפְּנֵי שֶׁעָקֵר מַעֲשֵׂיָהּ
- 14 לְקַבֵּלָהּ³³, וּכְבֹר פֶּטֶל הָעֵקֶר. וְהַמְּגוּרֹת³⁴ שָׁלָה -
- 15 מִתְטַמָּאוֹת³⁵ וְאֵינָן חִבּוּר לָהּ³⁶. וְכֵן³⁷ מִשְׁפָּלָת³⁸
- 16 שֶׁנִּתְפָּחָה³⁹ מִלְקַבֵּל רְמוֹנִים⁴⁰, אֶף עַל פִּי שֶׁרְאוּיָה
- 17 לְמִדְרָס⁴¹ - הֲרִי הִיא טֹהֵרָה מִכָּלֵם; מִפְּנֵי שֶׁעָקֵר
- 18 מַעֲשֵׂיָהּ לְקַבֵּלָהּ, וְהוֹאִיל וּבִטֵּל הָעֵקֶר - בְּטָלָה
- 19 הַטְּפִלָּה⁴².

(26) שם פ"ט מ"ט. (27) נשבר אחד מדפנותיה הצדדיים. (28) שהרי היא ראוייה עדיין לקבלה. (29) נימוק לטומאת מידרס. (30) הדופן העליון נשבר. (31) שוליה נשברו, ואינה ראוייה לקבל. (32) אפילו מטומאת מידרס שנוגתה גם בדברים שאין להם בית קיבול. (33) תשמישה העיקרי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

את העריבה, ומתוך כך נפתח הסדק. (55) בתוספתא שם, אמר רבי יוסי: מטמאת ומיטהרת אפילו עשר פעמים ביום.

- 1 ח. עֲרֵכָה⁵⁶ גְּדוּלָּה⁵⁷ שֶׁהִיא יָתֵר עַל תְּשַׁעָּה קִבְּיִין
2 שֶׁנִּפְתַּחְתָּה מִלְּקַבֵּל רְמוּנִים⁵⁸ וְהִכְיִנָּה⁵⁹ לִישִׁיבָה - הֲרִי
3 זֶה טְהוּרָה אִף מִטְּמֵאֵת מִדֶּרֶס עַד שִׁיקְצִיעוֹ⁶⁰; שְׁאִין
4 הַמַּחֲשִׁבָה מוֹעֵלֶת בְּעֵרְכָה גְּדוּלָּה שֶׁנִּפְתַּחְתָּה עַד
5 שִׁיעֲשֶׂה בָּהּ מַעֲשֶׂה⁶¹. עֲשֵׂאָהּ⁶² אֲבוֹס לְבִהְמָה⁶³, אִף
6 עַל פִּי שֶׁקְבָעָה בִּכְתָל - טְמֵאָה⁶⁴ בְּכָל הַטְּמֵאוֹת⁶⁵.
- (56) שם מ"ד. (57) למעלה מתשעה קבים. (58) ויצאה מתורת כלי מפני שאינה ראויה לקבל. (59) במחשבה או בדיבור. (60) יחתוך את הקצוות, כדי שתהיה נוחה לישובה. (61) דעת חכמים במשנתנו. (62) לעריבה גדולה שנפתחה ('תפארת ישראל' במשנתנו). (63) והתקינה לכך על-ידי מעשה. (64) אבוס משמש להניח בו חבילות קש ועשבים, ולפיכך חזרה לקבל טומאה אף-על-פי שניקבה במוציא רימון. (65) פירוש, בכל שאר הטומאות אבל לא במידרס, שהרי איבוס הקבוע בכותל אינו ראוי לישובה או לשכיבה. ולמה אינו נידון כמחובר לקרקע שאינו מקבל טומאה? מפני שלא נעשה מתחילתו לקביעה בקרקע וגם אינו משמש את הקרקע, שהרי אינו חלק של הבנין ואפשר להשתמש באבוס שאינו מחובר לכותל ('ברטנורא' ו'תפארת ישראל' שם).

16 יא. קִצְצִין⁷⁹ שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת⁸⁰ שֶׁל מִטָּה בְּאַלְכֶסוֹן⁸¹, או
17 שֶׁקִּצְצִין שְׁתֵּי כְרָעִים טָפַח עַל טֶפֶח⁸² בְּאַלְכֶסוֹן, או
18 שֶׁמַּעֲטִין⁸³ פָּחוֹת מִטֶּפֶח⁸⁴ - הֲרִי זֶה נִשְׁכָּרָה וְטְהוּרָה.
19 נִשְׁכָּרָה אֲרָכָה⁸⁵ וְתֻקְנָה - עֲדִין הִיא אֲב טְמֵאָה
20 כְּשֶׁהִיתָה⁸⁶; נִשְׁכָּרָה הָאֲרָכָה הַשְּׁנִיָּה וְתֻקְנָה⁸⁷ -
21 טְהוּרָה מִן הַמִּדְרָס⁸⁸, אֲכָל טְמֵאָה מִגַּע מִדְרָס⁸⁹. לֹא
22 הֶסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּשְׁכָּרָה הַשְּׁנִיָּה -
23 טְהוּרָה⁹⁰.

(79) שם. (80) העצים שבארבע זוויות המיטה שראשי הארוכות והקצרות תחובים בחריצים שבהם. (81) הארוכות והקצרות מחוברות בצורת מרובע, וקצץ את שתי הלשונוט שבראשי אלכסון המרובע, כגון מזרחית-דרומית ומערבית-צפונית, ומתוך כך נתפרקה המיטה לשני חלקים ובכל חלק ארוכה וקצרה. (82) הגר"א בהגהותיו למשנה, מוחק את המלים "טפח על טפח", ומסתבר שגם בדבריו רבינו כאן יש למוחקן לפי דעתו. וכן הוא גורס בתוספתא, כלים בבא-מציעא פ"ה ה"ב. [במשניות שנדפסו בששה סדרי משנה, הכניסו: "טפח על טפח", ובמשנה שנספחה למסכת נדה, הוצאו מילים אלו]. (83) את כל ארבעת הכרעיים. (84) קצץ חלק מן הכרעיים והשאר פחות מטפח בגובהן, והמיטה מונחת פחות מטפח מעל גבי הקרקע. רבינו בפירושו למשנה מבאר, שהמילים "פחות מטפח" נמשכות גם לדין קצץ שתי כרעיים באלכסון. ולמה צריך להשמיענו שקצץ ארבע כרעיים טהורה, אחר שהודיע כבר שקצץ שתיים - טהורה? מפני שאפשר לומר שאם כל הרגליים שוות - המיטה אינה מתנוודדת וראויה יותר לשכיבה ממיטה ששתי רגליה באלכסון האחד קצרות יותר מאלו שבאלכסון השני. (85) שם, מ"ו. (86) אפשר להשעין המיטה לכותל. (87) מדובר במיטה טמאה מידרס. (88) ואע"פ שהשנייה נשברה אחר תיקון הראשונה. והטעם, מפני ששבירת שתי הארוכות מבטלת את המיטה שנטמאה, וזו המתקנת פנים חדשות היא, ומיטה זו לא נטמאה טומאת מידרס (ראה שבת קיב, ב). (89) ככל דבר הנוגע במידרס שנעשה ראשון לטומאה. וטעמו של דבר: הארוכה המתקנת הראשונה נגעה במיטה הטמאה מידרס, וקיבלה טומאת מגע שלא פקעה ממנה כשנשברה ארוכה שנייה, מפני שטומאה זו באה לה מחמת עצמה, וטומאתה זו מתפשטת על כל המיטה המחוברת לה (דינים דומים תמצא למעלה, בפ"ז ה"ב, ובפכ"א הלכות ט"י). (90) לגמרי, ואין עליה טומאת מגע מידרס אפילו אחר שתקינה, שאין התיקון מועיל להחזירה לטומאתה, מפני שמיטה חדשה באה לכאן, כמו שביארנו למעלה.

- 24 יב. מִטָּה⁹¹ שֶׁהִיתָה טְמֵאָה מִדֶּרֶס או בִּשְׂאֵר טְמֵאוֹת,
25 וְנִגְנַב חֲצִיָּה או אֶבֶד חֲצִיָּה או שֶׁחֲלָקֶיהָ אֲחִין⁹² או
26 שֶׁתִּפְּסִין - הֲרִי זֶה טְהוּרָה⁹³, שֶׁהֲרִי זֶה כְּכֹל שֶׁנִּשְׁכָּרָה⁹⁴.
27 הַחֲזִירוּהָ - מִקְבֵּלֶת טְמֵאָה מִפָּאן וְלִהְבֵּא⁹⁵. הֲרִי זֶה

- 7 ט. מִטָּה⁶⁶ שֶׁנִּשְׁלָו⁶⁷ שְׁתֵּי אֲרָכּוֹת⁶⁸ שֶׁלָּה אַחֵר
8 שֶׁנִּטְמָאֵת וְעָשָׂה לָּהּ אֲרָכּוֹת חֲדָשׁוֹת וְלֹא שָׁנָה אֶת
9 הַנִּקְבִּים⁶⁹ וְנִשְׁכָּרוּ הַחֲדָשׁוֹת⁷⁰ - עֲדִין הִיא
10 בְּטִמְאָתָהּ⁷¹; נִשְׁכָּרָה הַיִּשְׁנוֹת - טְהוּרָה, שֶׁהַפֶּל הוֹלֵךְ
11 אַחֵר הַיִּשְׁנוֹת.

(66) שם פ"ט מ"ו. (67) ולא נשברו. (68) שני הדפנות הארוכים הנמשכים ממראשתי המיטה עד למרגלותיה. (69) חריצי לשונות המיטה שהארוכות תחובות בהם (ראה למעלה פ"ד ה"ב תיאור מלא של תבנית המיטה). (70) פירוש, אפילו נשברו. (71) מפני שהישנות קיימות, ואפשר להחזירן בנקל למקומן הראשון ללא כל שינוי - לא פקעה טומאתה של המיטה. והוא-הדין כשלא עשה לה חדשות, תורת מיטה עליה, ונקט "עשה חדשות" לרבותא, שלא תחשוב שעשיית החדשות מוכיחה שאין בדעתו כלל להחזיר את הישנות למקומן ('סדרי טהרות').

- 12 י. מִטָּה⁷² שֶׁהִיתָה טְמֵאָה מִדֶּרֶס⁷³ וְנִשְׁלָה קִצְרָה⁷⁴
13 וְשְׁתֵּי כְרָעִים⁷⁵ - עֲדִין הִיא בְּטִמְאָתָהּ, שֶׁעֲדִין צוּרָה
14 הַמִּטָּה עוֹמְדָתָה⁷⁶; נִשְׁלָה אֲרָכָה וְשְׁתֵּי כְרָעִים⁷⁷ -
15 טְהוּרָה⁷⁸.

(72) שם פ"ח מ"ה. (73) הוא-הדין בטומאות אחרות, ונקט מידרס מפני שמיטה רגילה להיטמא טומאת מידרס על-ידי ישיבת אשה נדה. (74) הדופן שמצד הראש או מצד הרגליים. (75) שתי כרעי המיטה שמשני צידיה. (76) ואפשר לשכב עליה, אמנם באופן לא נוח כל-כך. (77) שמצידיה. (78) אי-אפשר לשכב על מיטה משופעת

- 1 דומה למי שעשה פלי אחד משברי פלים שנטמא,
2 שהוא טהור⁹⁶ ומקבל טמאה להבא.
- 91 שם מ"ט. 92 שנפלה להם בירושה. 93 אפילו אם
נשארו ארוכה ושתי כרעיים, פקעה טומאתה הישנה.
94 ואין זה דומה לדין שבה"ט, כי במקרים שאנו דנים בהם
כאן אין הדבר מתקבל על הדעת שיוחזרו החלקים החסרים
למקומם. 95 טומאה ראשונה פקעה כשיטה חדשה שלא נטמאה
ואחר שחזר והשלימה נידונית כמיטה חדשה שלא נטמאה
מעולם. ואין זה דומה לניטלו שבהלכה י, מפני שכאן לא
העלה על דעתו שיוחזרו, ולפיכך בטלה מתורת כלי. ולזה
נחזון רבינו באמרו: "שהרי זו ככלי שבור". 96 חוץ
לכלי מתכות (ראה למעלה פ"ב ה"א).
- 3 יג. מטה⁹⁷ שנטפרקו איבריה, אם נשברה⁹⁸ ארפה
4 ושתי פרעים או קצרה ושתי פרעים - הרי אלו
5 מתטמאין⁹⁹, מפני שראויין לסמך פתל ולישן
6 עליהן¹⁰⁰.
- 97 שם. 98 ה'חזון איש' גורס: נשארה. 99 החלקים
השלמים שנשארו, שהם קצרה ושתי כרעיים או ארוכה
ושתי כרעיים - מקבלים טומאה. 100 סוכה טז, א.
[למעלה בהלכה י מדובר במיטה טמאה. ואמרו, שאם
נשברה ארוכה ושתי כרעיים נטהרה, מפני שאין לה צורת
מיטה, ואם יסמכה בכותל תהיה מיטה חדשה, וכאן אנו
דנים על קבלת טומאה מכאן ולהבא, ומיטה חדשה זו
מקבלת טומאה לדעת חכמים במשנתנו, ופסק כמותם.
ונראה שמדובר בחישוב עליה לסומכה בכותל] (ראה ראב"ד
ובסוף-משנה)
- 7 יד. מטה¹⁰¹ שנטמאת פלה¹⁰², אם הטבילה איברים
8 איברים¹⁰³ - טהורה¹⁰⁴.
- 101 כלים, שם. 102 כשהיא שלימה. 103 פירקה
והטביל כל חלק בפני עצמו. 104 הטבילה מועילה. רבינו
מפרש מחלוקתם של רבי אליעזר וחכמים במשנתנו,
בטבילת איברי מיטה טמאה שנתפרקה, ופסק כחכמים.
אולם במשנה עצמה פירש אחרת (ראה ר"ש שם, ו'תוספות')
סוכה טז, א ד"ה מיטה. ומדובר כשנשארו ארוכה או קצרה
ושתי כרעיים מחוברות, אבל כשלא נשארו - פרוחה
טומאתה ואינה צריכה טבילה.
- 9 טו. המפרק¹⁰⁵ את המטה להטבילה - הנוגע
10 בחבלים¹⁰⁶ שלה טהור¹⁰⁷.
- 105 שם פ"ט מ"א. 106 המסורגים בין דפנות המיטה.
107 לפני הפריקה דין החבלים כדין המיטה מפני שהם
מחוברים לה, וכשפרקה נפסק החיבור, וחבלים בלתי
ארוגים אינם מקבלים טומאה כלל בפני עצמם ומשום כך
נטהרו.
- יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט
פרק שבעה ועשרים
1 יבאר ששלוש דרכים הן בשלוש תיבות ובשלוש עריבות.

וג' עגלות וג' תריסים וג' תרבוסיים וג' בסיסים וג' מיטות
וג' מטפות וג' סבכות וג' סנדלים וג' קופות וג' פנקסות.

א. שלש² תבות הן³: תבה שנטפחה מצדה - טמאה¹¹
מדרס⁴; מלמעלה⁵ - טמאה טמא מת⁶; והפאה¹²
במצדה⁷ - טהורה מכלום⁸.

2 כלים פרק כ"ד משנה ד. 3 רובי ההלכות שבפרק זה
הם סיכום דינים שנכתבו בפרקים הקודמים. 4 וכן בשאר
טומאות. 5 נפחתה מלמעלה. 6 אבל לא טומאת מידרס.
[כלל הוא בדינו: כל מקום שאמרו טמא מידרס - מיטמא
גם בשאר טומאות (ראה למעלה פרק כ"ג הלכה א)
ובמקום שאמרו "טמא מת" הכוונה לכל הטומאות חוץ
למידרס]. 7 שהיא מחזיקה ארבעים סאה. 8 המדובר
בתיבה שאינה מיוחדת למידרס, אלא שלפעמים יושבים
עליה, ולפיכך, כל זמן שהיא ראוייה לעיקר מלאכתה -
לקבלת חפצים - היא מיטמאה גם במידרס, וכשבטלה
מתורת כלי קיבול אינה מיטמאה מידרס מפני שבטל העיקר
בטלה הטפילה, כמו שנתבאר בפרק כ"א הלכה ו. אבל דבר
המיוחד לשכיבה או ישיבה מיטמא מידרס מן התורה
אפילו אם הוא בא במידה, ומתוך כך מיטמא גם בשאר
טומאות מדברי סופרים, בהתאם להכלל האמור בנדה מט,
א: "כל המטמא מידרס מטמא מת".

ב. שלש ערבות הן: ערבה משני לגין ועד תשעה¹⁴
קבין שנסדקה - טמאה מדרס; שלמה - טמאה¹⁵
טמא מת⁹; והפאה במצה - טהורה מכלום¹⁶.

9 וכן שאר טומאות חוץ לטומאת מידרס.

ג. שלש עגלות הן: העשויה פקתדרה¹⁰ - טמאה¹⁷
מדרס¹¹; פמטה¹² - טמאה טמא מת¹³; ושל אבנים¹³
19 - טהורה מכלום¹⁴.

10 בתבנית כיסא שארכו כרחבו ומוקף משלושה צדדים.
11 עשויה לשבת עליה. 12 ארוכה וצרה. עגלה שכזו
תשישה להוביל בה משאות ואם יושב עליה אדם אומרים
לו: עמוד ונעשה מלאכתנו. 13 העשויה להוליך בה
אבנים גדולות. 14 שוליה הם עצים מונחים לאורך
העגלה ולרחבה וביניהם ריווח גדול ואי אפשר לשבת
עליה.

ד. שלשה תריסין¹⁵ הן: תריס הפוף¹⁶ - טמא²⁰
מדרס¹⁷; ושמשחקין בו בקמפון¹⁸ - טמא טמא מת²¹;
22 ודיצת הערביים¹⁹ - טהורה מכלום; לפי שהיא
עשויה לצורה²⁰ בלבד ואינה ממשמשי אדם, וכל
24 פלי שאינו ממשמשי אדם - אינו מקבל טמאה כל
25 עקר.

15 מגינים של לוחמים. 16 בתבנית מרוב והוא מקיף
את הגוף משלושה צדדים ומגן מפני חיצו האוייב.
17 מפני שהחיילים שוכבים בו בשדה הקרב. 18 בשדה
משחקי הקרב והוא ישר וקטן מתריס של לוחמים ואין
משתמשים בו לשכיבה וישיבה. 19 תריס קטן שמשמש
רק לשחוק ילדים. 20 להתגדר בה.

- 1 ה. שְׁלֹשָׁה תַּרְבוּסִין שֶׁל עוֹר²¹ הֵן: שֶׁל סַפְרִים²² -
 2 טָמֵא מִדָּרֶס; וְשְׁאוּבָלִין עָלָיו - טָמֵא טָמֵא מֵת²³;
 3 וְשֹׁשׁוּטָחִים עָלָיו אֶת הַזֵּיתִים - טָהוֹר מִכָּלֹם, לְפִי
 4 שְׁאִינוּ מְשַׁמְשִׁי אָדָם.²⁴
- (21) כלי עור פשוט שלא ניטלו שערותיו. (22) שמושבים
 עליו את המסתפרים. (23) אבל לא מידרס מפני שאומרים
 ליושב עליו: עמוד ונעשה מלאכתנו, היינו לאכול עליו.
 (24) והוא משמש משמשי אדם בלבד.
- 5 ו. שְׁלֹשָׁה בְּסִיסָאוֹת²⁵ הֵן: שְׁלֹפְנֵי הַמָּטָה²⁶ וְשְׁלֹפְנֵי
 6 הַסּוּפְרִים²⁸ - טָמֵא מִדָּרֶס; שֶׁל שְׁלָחַן²⁹ - טָמֵא טָמֵא
 7 מֵת; וְשֶׁל מַגְדָּל³⁰ - טָהוֹר מִכָּלֹם, לְפִי שֶׁהוּא מְקַצֵּת
 8 מַגְדָּל³¹ וְצוּרָתוֹ מוֹכַחַת עָלָיו.
- (25) כלים המשמשים להעמיד עליהם מה שהוא.
 (26) שהיורד מן המיטה מעמיד רגליו עליו, כדי שלא
 לעמוד על הקרקע או הריצפה הקרה. (27) המשמש לו
 הדום לרגליו. (28) לא נתברר לי למה קרא לשני אלה
 "בסיס". (29) במשנתנו כתוב "של דולפקי" ובמשנה
 כלים פרק כ"ב, א מפרש רבינו שדולפקי "הוא שולחן
 מוכן לשתייה והוא ארוך ובו מקומות לכלי היין ולכלי
 הפירות". ונראה שגם כאן התכוון לשולחן כזה. [בירושלמי
 שבת פרק י"ז הלכה ב אמר רבי לעזר: "דולפקי למה היא
 טמאה? מפני שהשמש אוכל עליה, בסיס דידה (שלו)
 למה טמאה? מפני שהשמש עומד עליה". משמע,
 שהמסובים אינם יושבים ליד הדולפקי והוא משמש
 להעמיד עליו הכלים והאוכלין ומשקין שהשמש מגישם
 למסובים, ולפיכך שאל רבי לעזר למה הוא מקבל טמאה
 הלא הוא משמש כלים בלבד? והשיב מפני שהשמש אוכל
 עליו. ולמה אין הבסיס מקבל טומאת מידרס, הלא השמש
 עומד עליו? מפני שהבסיס לא נעשה לשם דריסת האדם
 עליו, ואף על פי כן הוא מקבל שאר טומאות כחלק מן
 הדולפקי. (30) שמעמידים עליו ארון גדול עשוי כמגדל,
 והוא מקבל ארבעים סאה. (31) הוא חלק מן המגדל
 שאינו מקבל טמאה.
- 9 ז. שְׁלֹשׁ מִטּוֹת הֵן: הָעֲשׂוּיָה לְשִׁכְיָה - טָמֵא
 10 מִדָּרֶס; וְשֶׁל זַגְגִּים שְׁנוֹתָנִין בֶּה פְּלִי זְכוּכִית - טָמֵא
 11 טָמֵא מֵת; וְשֶׁל סָרְגִין שְׁמֶסְרִגִין עָלֶיהָ אֶת הַסִּבְכוֹת
 12 - טָהוֹרָה מִכָּלֹם, לְפִי שְׁאִינָה מְשַׁמְשִׁי אָדָם.
- 13 ח. שְׁלֹשׁ מַשְׁפְּלוֹת³² הֵן: שֶׁל זָבֵל - טָמֵא מִדָּרֶס³³;
 14 שֶׁל תֵּבֶן³⁴ - טָמֵא טָמֵא מֵת; וְהַפְּחִלִין שֶׁל גְּמָלִים³⁵
 15 - טָהוֹר מִכָּלֹם; לְפִי שֶׁהַחֲבָלִים שֶׁלָּו קָשִׁים בִּיּוֹתֵר³⁶
 16 וְעֵבִים וְאִינוּ רְאוּי לְקַבֵּל תֵּבֶן וְכִיוּצָא בִּי³⁷, וְנִמְצָא
 17 שְׁאִין עָלָיו תּוֹרֵת כְּלִי אֶלָּא חֲבָלִים בְּלִבָּד.
- (32) סלים גדולים שמולכים בהם זבל או תבן. (33) מפני
 שיש לה כיסוי חלקי מלמעלה והנהג יושב עליו.
 (34) פתוחה מלמעלה והנהג יושב על התבן. (35) רשת
 עשויה מחבלים עבים וניקבי הסריגה רחבים יותר מכמוציא
- רימון. (36) ואי אפשר לשבת עליו. (37) והדומה לו, ולכן
 אינו מקבל שאר טומאות שהרי אינו ראוי לקבלה.
- 18 ט. שְׁלֹשָׁה מִפְּצִין³⁸ הֵן: הָעֲשׂוּי לְיִשְׁבָּה - טָמֵא
 19 מִדָּרֶס³⁹; וְשֶׁל צִבְעִים שְׁמִנְיָחִין בּוֹ אֶת הַכָּלִים⁴⁰ -
 20 טָמֵא טָמֵא מֵת⁴¹; וְשֶׁל גְּתוֹת שְׁנוֹתָנִין עָלָיו עֲנָבִים
 21 וּמַחְפִּין בּוֹ - טָהוֹר מִכָּלֹם, לְפִי שְׁאִינוּ מְשַׁמְשִׁי
 22 אָדָם.⁴²
- (38) מחצלאות. (39) בשבת פד, ב למדו מן הכתוב (ויקרא
 טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו הוב יטמא", שמפץ
 מיטמא מידרס אף על פי שהוא מפשוטי כלי עץ. ומתוך
 שמיטמא מידרס - מיטמא גם בשאר טומאות, מן הכלל:
 שכל המטמא מידרס מיטמא טמא מת. (40) וכורכים אותם
 בו. (41) מפני שהוא עשוי לקבלה אינו נידון כפשוטי כלי
 עץ, ומפני שלא נעשה לישיבה אינו מיטמא מידרס.
 (42) וכבר נתבאר, שפשוטי כלי עץ, שאינם משמשים את
 האדם עצמו אלא כליו או חפציו ורק בשעת מלאכה בלבד
 - אינם מקבלים טמאה.
- 23 י. שְׁלֹשׁ חֲמֻטוֹת⁴³ הֵן וְשְׁלֹשָׁה תוֹרְמָלִין⁴⁴ הֵן:
 24 הַמְּקַבְּלִין פֶּשְׁעוֹר - טָמֵאִין מִדָּרֶס. וְכִמָּה שְׁעוֹרָן?
 25 הַחֲמֻט - אֶרְבָּעָה קַבִּין, וְהַתוֹרְמָל - חֲמִשָּׁה. וְשְׁאִינָן
 26 מְקַבְּלִין פֶּשְׁעוֹר - טָמֵאִים טָמֵא מֵת; וְשֶׁל עוֹרוֹת הַדָּג
 27 - טָהוֹר מִכָּלֹם.⁴⁵
- (43) נודות. (44) ילקוט הרועים. (45) נתבאר למעלה
 בפרק א הלכה ג, שעור בעלי חיים שבים אינו מיטמא כלל.
- 28 יא. שְׁלֹשָׁה עוֹרוֹת הֵן: הָעֲשׂוּי לְשִׁטִּיחַ⁴⁶ - טָמֵא
 29 מִדָּרֶס; וְהָעֲשׂוּי לְתַכְרִיךְ בָּלִים⁴⁷ - טָמֵא טָמֵא מֵת;
 30 וְשֶׁל רְצוּעוֹת⁴⁸ וְשֶׁל סַנְדָּלִין - טָהוֹר מִכָּלֹם, לְפִי
 31 שְׁאִין עָלָיו צוּרֵת כְּלִי.
- (46) שפורסים אותו על הקרקע ויושבים עליו. (47) לכרוך
 בו כלים. (48) פירוש, עור שייחדו לרצועות ולא חתכו
 עדיין, ואם כן לא נגמרה מלאכתו ונתבאר כבר כמה פעמים,
 שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו מקבל טמאה, אבל
 רצועות חתוכות מקבלות טמאה (רבינו בהלכות טומאת
 צרעת פרק י"ג הלכה ו).
- 32 יב. שְׁלֹשָׁה סְדִינִין הֵן: הָעֲשׂוּי לְשִׁכְיָה - טָמֵא
 33 מִדָּרֶס; וְהָעֲשׂוּי לְפָרְכָת - טָמֵא טָמֵא מֵת⁴⁹; וְשֶׁל
 34 צוּרוֹת, שְׁעוֹשִׁין אוֹתוֹ כְּדִי שִׁיתַּלְמֵד מִמֶּנּוּ הָרוֹקֵם⁵⁰
 35 - טָהוֹר מִכָּלֹם, לְפִי שְׁאִינוּ מְשַׁמְשִׁי אָדָם.
- (49) מפני שהשמש מתעטף בשוליו ומתחמם בו יש עליו
 תורת בגד (ביצה יד, ב). (50) עשו צורות שונות על הסדין
 כדי שהרוקם ירקום כמותן.
- 36 יג. שְׁלֹשׁ מַטְפָּחוֹת הֵן: שֶׁל יָדִים⁵¹ - טָמֵא מִדָּרֶס⁵²; וְשֶׁל
 37 סַפְרִים - טָמֵא טָמֵא מֵת⁵³; וְשֶׁל תַּכְרִיכֵי הַמֵּת
 38 וְשֶׁל נִבְלֵי בְּנֵי לִוְיָ⁵⁴ - טָהוֹרָה מִכָּלֹם, לְפִי שְׁאִינָן
 39 מְשַׁמְשִׁי אָדָם.

סוסיסה. (66) בשבת נט, א נאמרו שלושה טעמים בדבר: א. במלחמה, כשאין כלים מצויים, שותים החיילים בהם מים; ב. כשהאדם בורח הוא שם את הסנדלים על רגליו ורץ על הקוצים והברקנים; ג. החיילים נותנים בו שמן לסוך את גופם. (67) מין עץ רך. (68) מין גמי. ויש מפרשים לולבי דקל. (69) המדובר בסנדלים של בהמה, וכלי בהמה - אינם מקבלים טומאה. וסנדלים אלה אינם ראויים לתשישים האמורים למעלה. (70) אף על פי שהם ראשון לטומאה (ראה פרק ז מהלכות אבות הטומאות הלכה ב).

יז. שלש קפות הן: מהוהה⁷¹ שטלאה על הבריאה⁷² - הולכין אחר הבריאה⁷³; קטנה על הגדולה⁷⁴ - הולכין אחר הגדולה; היו שוות⁷⁵ - הולכין אחר הפנימית. ביצד הולכין אחריה? שאם נקבה⁷⁶ במוציא רמון - שתיהן טהורות⁷⁷.

(71) בלוייה. (72) בבריאה היה נקב קטן וחבר לה את המהוהה וסגר את הנקב, ואחר כך ניקבה הגדולה כמוציא רימון ונקב זה לא תוקן. (73) ואם נגעה טומאה במהוהה לא נטמאה, אף על פי שהיא שלימה (כסף משנה). (74) ושתיהן בריאות או מהוהות. (75) ושתיהן בריאות או מהוהות. (76) אחר שטלא את הנקב הקטן הראשון. (77) אינן מקבלות טומאה. מפני שהמהוהה היא טפילה לבריאה וכן הקטנה לגדולה והחיצונה לפנימית.

יח. שלשה פנקסות הן: האפיפירין⁷⁸. שמיניחין עליו הספרים - טמא מדרס⁷⁹; ושיש בו בית קבול שצונה⁸⁰ - טמא טמא מת⁸¹; חלקה⁸² - טהורה מפלים, לפי שאין עליו צורת פלי⁸³ ואינו ראוי למדרס⁸⁴.

(78) שני לוחות עץ מחוברים בצירים וביניהם מונחים הניירות או הקלף. על גבי הלוחות מניחים ספרים וכשהסופר רוצה לכתוב הוא פותח את הקיפול ויושב על שני הלוחות וכותב על הקלף המונח ביניהם. (79) משום שהוא עשוי גם לשיבה. (80) המדובר כאן בלוחות קטנים שאינם ראויים לשיבה. ואם יש בהם בית קיבול להניח בו שעווה למרוח על הלוח ולכתוב עליו בחרט (בתקופה העתיקה רגילים היו לכתוב בחרט על גבי שעווה ואפשר היה להחליק את החרוט על השעווה ולכתוב עליה שנית). (81) ככל כלי קיבול. (82) כלומר, הלוח הוא שטוח ואין בו בית קיבול. (83) והוא קרש פשוט. (84) המדובר בקטן שאין בו כדי לשיבה.

פרק שמונה ועשרים

(1) יבאר הכלים שיש להם אחוריים ותור, ושאין להם וכו'. ודין כיס שבתוך כיס, שנטמא אחד מהן במשקין.

א. כל הכלים² שיש להן בית קבול שנטמאו אחוריהן במשקין³ - לא נטמא תוכן לתרומה⁴, ולא אגניהן⁵ ולא אגניהן ולא מקום אצבע השוקע בשפת הפלי⁶. נטמא תוך הפלי - נטמאו פלין⁷. נפלו משקין טמאין על פני הכלים⁸ או על אגניהן או על אגניהן

(51) שמנגבים בה את הידיים. (52) בירושלמי כלאיים פרק ט הלכה ב מפרש: מפני שנותרה על הכסת וישן עליה. (53) בירושלמי שם אמרו: "מפני שעושה אותה כמין תוך ונותרה בחיקו ומתחמם בה". (54) שהלויים המנגנים בבית המקדש מכסים בהן נבליהם וכלי ניגון אחרים.

יד. עור העשוי כמו יד, שמכניסין בו היד והאצבעות מפני הצנה וכיוצא בהן, הוא הנקרא פרקלינין. ושלשה פרקלינין הן: של צידי תיה ועור⁵⁵ - טמא מדרס, שהרי נשען עליו⁵⁶; ושל חגבים⁵⁷ - טמא טמא מת, שנותנין בו החגבים; ושל קיציים⁵⁸, שבו מציצין פרות - טהור מפלים, לפי שאינו ממשמשי אדם⁵⁹.

(55) הציידים משתמשים בעופות גדולים וחזקים מלומדים לצוד עופות וחיות קטנות, וכשהם יוצאים לצייד לובשים פרקלין על היד ומעמידים עליו את העוף הנשמע לפקודתו ורודף אחר בעלי חיים כשבעליו נותן לו את האות. הפרקלין הוא חזק ורחב ומגן על ידו של הצייד מפני שריטות ציפורני העוף. (56) כשהצייד רוצה לנוח הוא מוריד את העוף מעל ידו, פושט את הפרקלין ומשעין גבו על עץ, וכדי שלא ילכלך את בגדיו הוא משים את הפרקלין ביניהם ובין העץ. (57) שתופסים בהם חגבים. (58) מלקטי פירות לחים. (59) תשמישם הוא להגן מפני הלכלוך בלבד ואין זה צורך גוף האדם עצמו (ראה למעלה פרק ז הלכה ב).

טו. שלש סבכות הן: של ילדה⁶⁰ - טמא מדרס⁶¹; ושל זקנה⁶² - טמא טמא מת⁶³; ושעושין לשחק בה לשותי שכר⁶⁴ - טהורה מפלים, לפי שאינה ממשמשי אדם.

(60) סבכה שאשה צעירה מכסה בה את ראשה. (61) לפעמים היא מסירתה ויושבת עליה. (62) אין דרכן להוריד הסבכות. (63) ככל תכשיטי אדם ובגדיו. (64) נשים בלתי צנועות באות למסבאות ומשחקות לפני האורחים. נשים אלו לובשות סבכות מיוחדות שנקביהן רחבות מאוד והשערות בולטות דרכן, ולפיכך אין עליהן תורת כלי.

טז. שלשה סנדלין הן: של אדם - טמא מדרס; של מתכות של בהמה⁶⁵ - טמא טמא מת⁶⁶; של שעם⁶⁷ ושל צפירה⁶⁸ - טהור מפלים⁶⁹. פללו של דבר: פל כלי שאינו ראוי למשקב או למרכב, או שהוא ראוי ולא נעשה [לכך] אלא למלאכה אחרת - הרי הוא טהור מן המדרס; נעשה למלאכה אחרת ומשמש עמה את הישיבה, כגון השלית והרדיד - מתטמא במדרס. וכל המתטמא במדרס - מתטמא במת; ויש מתטמא במת ואינו מתטמא במדרס, כמו שבארנו. וכל המתטמא במת - מתטמא בשאר אבות הטמאות, בין אבות של תורה בין של דבריהם, ומתטמאין במשקין⁷⁰.

(65) היוצאים למלחמה מנעילים סנדלי ברזל על פרסות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אחוריהם לתוכם. (24) בכורות לה, א. (25) שם מ"ג. (26) כלים שמודדים בהם יין ושמן, ושואבים בהן את המשקין מן החבית, והמשקה הסמך נדבק בהם משני הצדדים אגב שאיבה. (27) במשנה: וזומא ליסטרא. בכלים פ"ג מ"ב, מפרש רבינו: כלי שראשו האחד עשוי כעין כף גדולה מנוקבת, ומניחים עליו בשר לצלותו על האש, וראשו השני עשוי כמזלג בעל שלוש שיניים, ותוחבים אותו בבשר הנצלה. (28) המידות מתלכלכים שני צידיהם בשוה אגב מלאכתם, ולפיכך אין לחלק ביניהם לענין טומאה (הרא"ש בפירושו למשנתנו). וזומא ליסטרא, אפשר להשתמש בה משני ראשיה ומשני צידיה, ומסנת וכן משמרת יש להן בית קיבול קטן מאחוריהן, ולפעמים משתמש בו (ר"ש שם). ב'תפארת ישראל' מבאר, ששוליהן כפופים קצת כלפי מעלה, כדי שלא יסתתמו נקביהם כשמניחים את המסנת בכלי שאינו מנוקב. (29) בכל מקום שהוא. (30) מפני ששני הצדדים תשימשם שוה, אין אנו אומרים זה עיקר וזה טפל, והטפל יהיה דינו כאחוריים, אלא דנים הכל כגוף אחד. [במשנה-למלך הקשה מתוספתא כלים, בבא בתרא פ"ג, האומרת שאם נטמא המזלג לא נטמא הכף, אולם מלשון התוספתא משמע, שנאמרה לפי דעת ר' מאיר במשנתנו, שזומא ליסטרא יש לה אחוריים ותוך. ראה שם].

ד. המרדע³¹ והמלמד³² - יש להן אחוריים ותוף. ¹⁸
פיצד? נפלו משקין על החרחור³³ - לא נטמא מן ¹⁹
העץ הסמוך לחרחור אלא שבועה טפחים³⁴ בלבד, ²⁰
ושאר העץ טהור. וכן אם נפלו משקין על הדרבן ²¹
- לא נטמא אלא ארבעה טפחים הסמוכין לדרבן. ²²
נפלו חוץ לשבועה וחוצ' לארבעה - הרי זה ככלי ²³
קבול שנגעו משקין באחוריו, ולא נטמא אלא ²⁴
ממקום מגעו ולחוצ' ²⁵.

(31) שם מ"ב. (32) שנותנים על צואר הבהמה לכוון הילוכה [למעלה בפרק יג הלכה כב, כתב רבינו שמרדע הוא מלמד, וצ"ע]. (33) המרדע הוא עץ ארוך, שלראשו האחד מחובר ברזל רחב לנער בו את העפר שנדבק במחרישה, ולחתוך בו שרשים המעכבים את החרישה. ברזל זה נקרא חרחור (ראה למעלה פ"א הכ"ב), ולראשו השני מחובר ברזל יותר קטן, ונקרא "דרבן". (34) שיערו חכמים שהחרחור זקוק לשיעור כזה לצורך מלאכתו. (35) חלקי העץ משני צידי מקום נגיעת הטומאה המרוחקים יותר משבעה טפחים מן החרחור וארבעה מן הדרבן.

ה. פיס³⁶ שבתוף פיס שנטמא אחד מהן במשקין - ²⁶
לא נטמא חבירו³⁷. במה דברים אמורים? ²⁷ ³⁸ כשהיו ²⁸
שפתותיהן שוין; אבל אם היה החיצון עזרף ²⁹
ונטמא הפנימי - נטמא החיצון⁴⁰, נטמא החיצון - ²⁹
לא נטמא הפנימי⁴¹. ובשרץ, בין כף ובין כף, אם ³⁰
נטמא אחד מהם - לא⁴² נטמא חבירו. ³¹

(36) שם פרק כו מ"ב. (37) אפילו הם מחוברים. והטעם, מפני שתוכו של כיס זה נידון כגבו של השני. (38) תוספתא כלים, בבא בתרא פ"ד ה"א. (39) בולט

1 או על ידות הכלים⁹ המקבלין - הרי זה מנגבין¹⁰ והן ²
טהורין¹¹. ואפלו אחורי הכלי כלו לא נטמאו.

(2) כלים פכ"ה מ"ו. (3) משקין טמאים נגעו באחורי הכלי. (4) אבל לקודש גם תוכן טמא (שם מ"ט). [בפסחים יז, ב אמר ר' יהודה: "במה דברים אמורים? שנטמאו מחמת משקין (שטמאים כלים מגזירת חכמים), אבל נטמאו מחמת שרץ (שטמא מן התורה) נטמא תוכו - נטמא גבו, נטמא גבו - נטמא תוכו".] (5) שפתות הכלים. (6) רגילים היו לעשות שקיעה בשפת הכלי, מקום להניח בו אצבע אגודל כשהאדם נושא את הקדירה. (7) כל אלו שנימנו למעלה. (8) בסיסי הכלים המחוברים להם. (9) כגון יד של מחבת. (10) כדי שלא יגעו המשקין שעליהם במקום המקבל טומאה. (11) לא גזרו טומאת משקין אלא בנוגעים בגוף הכלי, אבל לא בנגעו בחלקים הטפלים להם, והם נידונים כמובדלים מן הכלי, ואפילו אם יש להם בית קיבול אינם מיטמאים (רבינו בפירושו).

3 ב. אחד¹² כלי השק¹³, כגון השקין והמרוצופין¹⁴, או ⁴
כלי העור, כגון הפרים והפסותות, ואחד כלי עץ, ⁵
אפלו קפות ומשפלות, אם נטמאו אחוריהן במשקין ⁶
- לא נטמא תוכן¹⁵.

(12) בין. (13) שם. (14) שקים גדולים לאריות סחורות. (15) כלים אלה אפשר להפוך, ונמצא התוך נעשה גב, והגב תוך. ומלמדנו רבינו, שלא תטעה לומר שבהם אין לחלק בין גב ותוך, ולכן אם נטמא גבם נטמא תוכם.

7 ג. פשוטי¹⁶ כלי שטף¹⁷ שאין ראויין למדרס¹⁸, כגון ⁸
השולחן וטבלא¹⁹ שאין לה דפן²⁰, הואיל ואין ⁹
מקבלין טמאה מן התורה²¹, אם נטמאו אחוריהן ¹⁰
במשקין - לא נטמא תוכן²². אבל פשוטי כלי שטף ¹¹
הראויים למדרס, כגון המטה והעור שישנים עליו ¹²
והפסא וכיצא בהן - אין להם אחורים ותוף²³, אלא ¹³
בין שנגעו משקין בהן מתוך או מאחוריהן - נטמא ¹⁴
הכלי כולו²⁴. וכן מדות²⁵ יין ושמן²⁶, וזומא ¹⁵
ליסטרות²⁷, ומסנת של חרדל, ומשמרת של יין - ¹⁶
אין להן אחורים ותוף²⁸, אלא אם נפל משקין על ¹⁷
מקצתן²⁹ - נטמאו כולן³⁰, כמו הפגדים.

(16) שם מ"א. (17) כלים שיש להם טהרה במקווה נקראים "כלי שטף", מלשון הכתוב (ויקרא ו, כא): "ושטף במים" (פשוטי כלי שטף = כלי שטף שאין להם בית קיבול). המדובר בכלי עץ, אבל בכלי מתכת אין הבדל בין ראוי למדרס לבין לא ראוי. [סתם כלי שטף בלשון רבינו אינו כולל כלי מתכות]. (18) לשבת או לשכב עליהם. (19) מעץ או עור ששוחטים אותה על הקרקע ואוכלים עליה. [במשנה אמרו "והדלפקי" (ראה למעלה פכ"ז ה"ו)]. (20) מסגרת. כשיש לה מסגרת אינה כלי פשוט, שהרי ראוייה לקבלה. (21) ראה למעלה פ"א ה"י. (22) הצד העליון שהוחלק במעצד כדי שיהיה נוח לאכול עליו - נקרא "תוך", ו"אחוריו" היינו מהצד השני. (23) אין הבדל בין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר טהרה - הלכות מקואות קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דבריהן³ - אין להן טהרה אלא בטבילה במים¹⁶
הנקוין בקרקע¹⁷.

(2) להוציא אוכלין שאין להם טהרה כלל. (3) דברי חכמים.
(4) תורת כהנים' פרשת שמני, פרשת ט, ה"א. ויתבאר
בהלכות הבאות.

ב. כל מקום שנאמר בתורה רחיצת בשר וכבוס¹⁸
בגדים מן הטמא - אינו אלא טבילת כל הגוף¹⁹
במקוה. וזה שנאמר פזב: וידיו לא שטף במים²⁰ -
כלומר, שיתבבל כל גופו²¹. והוא הדין לשאר²²
הטמאין, שאם טבל כלו חוץ מראש אצבע הקטנה²³
- עדוין הוא בטמאתו. וכל הדברים האלה, אף על²⁴
פי שהן מפי השמועה²⁵, הרי נאמר: במים יובא²⁶
וטמא עד הערב וטהר - בגין אב²⁷ לכל הטמאים²⁸
שיבואו²⁹ במים³⁰.

(5) ומשמע לכאורה ששטיפת ידיים מטהרת. (6) חלקי
הגוף הנראים לעיניים (ראה לקמן ה"ו). (7) ששמע תלמיד
מפי רבו, ורבו מרבו עד משה רבינו. (8) אחת משלוש
עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן, ופירושה: אם נאמרו
בתורה פרטי דינים בענין אחד, יש ללמוד מזה לכל הענינים
הדומים שיהיה דיניהם כך. (9) כל גופם. (10) הסמיכו
חכמים דין זה על הכתוב.

ג. כל הפלים שנטמאו - יש להן טהרה במקוה²⁷
חוץ מכלי חרס²⁸ וכלי זכוכית²⁹ וכן המפץ³⁰. כלי³¹
חרס - נאמר בו: ואתו תשברו, ואין לו טהרה אלא³²
שבירה. אפילו חבירו בקרקע³³, ואפילו קבעו במסמר,
ואפילו מלאהו סיד או גפסס - הרי הוא כמו שהיה³⁴
עד שישבר. וכלי זכוכית - ככלי חרס עשואים³⁵
בדבר זה³⁶.

(11) שבת פד, א. (12) שם יד, ב: יוסי בן יעזר איש צרידה
ויוסי בן יוחנן איש ירושלים גזרו טומאה . . . ועל כלי
זכוכית. ובדף טו, ב שם אמרו שאין להם טהרה במקוה -
כמו כלי חרס. (13) מחצלת. שם פד, ב. (14) תוספתא,
כלים בבא קמא פ"ו ה"ט. (15) שבת טו, ב: "הואיל
ותחילת ברייתם (של כלי זכוכית) מן החול, שוויניהו רבנן
(עשו אותם חכמינו) ככלי חרס". (16) וכן לענין טהרה
במקוה, ומה שאמר "בדבר זה" התכוון להוציא קבלת
טומאה מגביהם, שכלי חרס אינו מטמא אלא כשנגעה
טומאה באווירו, וכלי זכוכית מיטמא רק מגבו (צידו
החיצוני). ראה ה"ל כלים פט"ו ה"ה. ובגמרא שם (טז, א)
נימקו: מפני שכשנשתברו יש להם תקנה על ידי היתוך כמו
כלי מתכת, השוו חכמים דינם לכלי מתכת בענין זה.

ד. המפץ³⁷ אינו בכלל הפלים המקבלים שאר כל³⁸
הטמאות³⁹. לפי שאינו כלי קבול, אינו מכלל כלי⁴⁰
עץ האמורין בתורה⁴¹. והואיל והוא ראוי למשקב,
נתרבה לטמאת מדרס בלבד⁴² דין תורה⁴³. וכיון⁴⁴
שאין לו טמאה וטהרה בפרוש ונתרבה⁴⁵ לטמאה,

למעלה משפת הפנימי. במקרה זה נידון הפנימי כתוך,
והחיצון כאחוריים. (40) כדין נטמא תוכו - נטמא גבו.
(41) שבטומאת משקין, נטמא גבו - לא נטמא תוכו.
(42) למחוק את התיבה: "לא" (משנה-למלך). בתוספתא
כתוב: "אבל בשרץ שניהם שווים", פירוש, אם נטמא אחד
מהם - נטמא גם השני. והטעם, מפני שטומאת שרץ היא
מן התורה לא חילקו בין תוך ואחוריים, כמו שנתבאר
למעלה בהלכה א.

ו. החוקק⁴³ רבע⁴⁴ וחצי רבע בעץ אחד⁴⁵ ונטמא
אחד מהן במשקין - לא נטמא השני⁴⁶, אף על פי
שהן עץ אחד. פיצד? נגעו משקין טמאין בתוך
הרבע - הרבע ואחוריו טמאין, וחצי הרבע ואחוריו
טהורין; נגעו בחצי הרבע מתוכו - חצי הרבע
ואחוריו טמאים, הרבע ואחוריו טהורין. וכשהוא
מטביל - מטביל את הכל⁴⁷. נטמאו אחורי הרבע או
אחורי חצי הרבע במשקין - הרי אחורי הכל⁴⁸
טמא, שאין חולקין את האחורים⁴⁹.

(43) שם פרק כה מ"ד. (44) רביעית הקב = לוג.
(45) רובע בראשו האחד, וחצי רובע בשני. (46) מפני שהם
כשני כלים, ולכל אחד מהם תשמיש מיוחד לו, ואין השני
משמש עמו. (47) אפילו אותו החלק שלא נטמא, לפי
שהוא "עצם גוף אחד" (רבינו בפירושו. ראה השלמות
להלכה ג). (48) פירוש, אחורי כל הכלי. (49) לענין
טומאה הבאה להם מחמת עצמם, אבל כשנטמאו על ידי
התוך - אין טומאתם מתפשטת יותר מטומאת התוך עצמו.

ז. קמקומס⁵⁰ שהיו אחוריו טמאין והיה מרתית -
אין חוששין שמא יצאו משקין מתוכו ונגעו
באחוריו וחזרו לתוכו, אלא הרי המשקין שבתוכו⁵¹
טהורין לתרומה⁵².

(50) שם מ"ח. (51) אבל לא לקודש, שאין אחוריים ותוך
לקודש, כמו שביארנו למעלה בהלכה א.

ברוך רחמנא דסיען

הלכות מקואות

מצות עשה אחת, והיא. שיתבבל כל טמא במי
מקוה ואחר כך יטהר.
ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שכל הטמאים, בין אדם בין כלים, אין להם טהרה
אלא במקוה. הכלים שאין להם טהרה במקוה. זמן חיובי
טבילות אימתי, ואם טבלו בבגדיהם. אם צריך כוונה
לטבילה ואם צריכים ראוי לביאת מים. דבר החוצץ באדם
וכלים.

א. כל הטמאין, בין אדם בין כלים², בין שנטמאו
טמאה חמורה של תורה בין שנטמאו בטמאה של

מהזאה. [ואע"פ שלמדו טבילה מהזאה, נראה שיש הבדל גדול בין שתיהן: טבילה בלילה שאחרי ימי הטומאה, כשירה והזאה פסולה, שהרי במשנה (פ"ב מ"א) אמרו סתם "פסול", וכן גם לשונו של רבינו בהל' פרה אדומה פ"א ה"א. ונשאר לברר למה לא אמרו בזה: אין היקש למחצה. ראה 'תוספות' נדה סז, ב ד"ה משום סרך]. (28) בליל שמיני לתחילת ראייתה. בנדה כתבה תורה (ויקרא טו, יט): "שבעת ימים תהיה בנדתה" – תהא בנדתה כל שבעת הימים, ויולדת איתקש (השווה) לנדה (פסחים ז, ב). (29) בספר קדושה, בהל' איסורי ביאה פ"ד ה"ו. (30) אם ראה קרי בלילה, רשאי לטבול לפני הנץ החמה (ראה השלמות). (31) רבינו מפרש כשהגיע הערב, ולא כפירוש רש"י (ראה רש"י ו'תוספות' נזיר סו, א בענין קושיית שמואל). (32) למחרת היום.

- ז. **פֶּל הַטּוֹבֵל**³³ צָרִיךְ שְׂיֻטְבֵּל כֹּל גּוֹפּוֹ כְּשֶׁהוּא עֹרֵם
בְּבֵת אֶחָת. וְאִם הָיָה בַּעַל שְׂעָר - יֻטְבֵּל כֹּל שְׂעָר
רֵאשׁוֹ, וְהָרִי הוּא כְּגוֹפּוֹ דִּין תּוֹרָה. וְכָל הַטְּמֵאִין
שֶׁנִּטְבְּלוּ בְּבִגְדֵיהֶן - עֲלֵתָה לָהֶן טְבִילָה³⁴, מִפְּנֵי
שֶׁהֵמָּה פְּאִין פְּתוּן³⁵ וְאֵינָן חוֹצְצִין. וְכֵן הַנְּדָה³⁶
שֶׁטְבָלָה בְּבִגְדֵיהָ - מִתְּרַת לְבַעֲלָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

חוץ מראש אצבע קטנה...

בפ"א ה"ב כתב "אם טבל כולו חוץ מראש אצבע הקטנה עדיין הוא בטומאתו" ומוסיף כאן אודות הצורך להטביל כל ראשו שהוא כגופו דין תורה.

מכאן יש ללמוד הוראה בעבודת ה' עד כמה נוגע גם דבר פעוט ופעולה קטנה של יהודי, שהרי השיער הוא טפל לגוף וזה שנמצא באדם בשעת הטבילה הוא באקראי, שכן יכול היה לגלח ראשו ולטבול, ובכל זאת גם עניין פעוט זה יש לו ערך גדול עד שחייב להטביל כולו.

כך גם פעולות הנראות קטנות כמו נתינת פרוטה לעני חשובות הן וצריכות להיעשות בפרסום כי לעולם לא ידע מי רואהו ועד כמה השפיעה פעולתו על אדם אחר שראה את נתינת הצדקה. ואין מקום לטעון שהרי מדובר בסכום זעום כל כך ומה היא החשיבות הגדולה לכאורה, כי נתינת צדקה היא מצות ה' וכשמדובר על ציווי ה' אין חילוק בין גדול לקטן ובכל מקרה מקיימים ציווי ה'. ובנוסף, כשיקיים מצוה זו הרי "מצוה גוררת מצוה" יעורר הדבר אצלו את ה'תיאבון' לקיים עוד ועוד מצוות, עד שיהיה שלם בכל ענייני התורה ומצוותיה.

(על פי 'זין מלכות' ספר טהרה סימן לב)

(33) עירובין ד, ב. (34) ביצה יח, א. (35) הבגדים סופגים ומעבירים את המים לגוף. (36) שם.

- ח. **פֶּל הַטּוֹבֵל**³⁷ צָרִיךְ לְהַתְּפֹן לְטְבִילָה, וְאִם לֹא
נִתְּפֵן - עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה לְחֵלִין³⁸. אֲפֹלוּ נָדָה

- 1 לֹא יִתְּרָה לְטַהַר בְּמִקְוָה; שְׂאִין מִתְּטַהַר בְּמִקְוָה
2 אֲלֹא הַכֵּלִים הָאֲמֻרִין בְּתוֹרָה. וְאִין לְמַפֵּץ טַהֲרָה
3 אֲלֹא קְרִיעָתוֹ, עַד שֶׁיִּשְׁאָר פְּחוֹת מִשְׁשָׁה עַל שְׂשָׁה
4 טְפָחִים²³.

(17) שם פד, ב. (18) חוץ מטומאת מידרס, כמבואר לקמן. (19) ויקרא יא, לב. ובמדבר לא, כ. מפני שהוקשו (הושוו) כלי עץ לשק האמורים שם שיש לו בית קיבול. (20) שנאמר (ויקרא טו, כד): "וכל המשכב אשר ישכב עליו יטמא" לרבות פשוטי כלי עץ המיוחדים למשכב ומושב. (21) אבל מקבל טומאה מגזירת חכמים, כפי הכלל המקובל בדינינו: כל המטמא מידרס מטמא טמא מת (ראה הל' כלים פכ"ג ה"א). (22) מהדרשה שהבאנו למעלה. בשבת פד, א - למדו מן הכתוב, שכל דבר שאין לו טהרה במקווה אינו מקבל טומאת מידרס, וביארו שם שלא מיעט הכתוב אלא דבר שאין במינו דבר שיש לו טהרה, כגון כלי חרס, שכל דבר העשוי מחרס אינו נטוה במקווה, אבל מפץ שיש במינו דבר המתטהר במקווה, כגון סלים, נתרבה לטומאת מידרס מ"וכל המשכב". [מלשונו של רבינו כאן יוצא ברור, שכל פשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקווה, מפני שלא נכללו בכתוב "וכל כלי עץ", ונתרבו לטומאת מידרס מן הכתוב "וכל המשכב" מפני שיש במינם כלים המיטהרים במקווה. והראב"ד חולק, ומחלק בין פשוטי כלי עץ ובין מפץ העשוי מגמי ועשבים אחרים, שאינם כלי כלל, ודעתו שפשוטי כלי עץ כלולים באמור "וכל כלי עץ", ומכיוון שנתרבו לטומאה נתברו גם לטהרה הכתובה באותו ענין, אבל מפץ של גמי שאינו כלי כלל לא נכלל באמור לענין טומאה, ולפיכך אין לו טהרה במקווה (ראה 'תוספות' שבת שם ד"ה מפץ, שכתבו כהראב"ד)]. (23) כשיעורו לטומאה. משנה, כלים פ"ו מ"ז.

- 5 ה. הַזֵּבֶד²⁴ אֵין לוֹ טַהֲרָה אֲלֹא בְּמַעֲיָן²⁵, שֶׁהָרִי נֶאֱמַר
6 בּוֹ: בְּמֵים חַיִּים. אֲכָל הַזֵּבָה וְשְׂאֵר הַטְּמֵאִין, בֵּין
7 אָדָם בֵּין בְּלִים - טּוֹבְלִין אָף בְּמִקְוָה.

(24) מקוואות פ"א מ"ח. (25) של מים מתוקים ראויים לשתייה, אבל מלוחים או מרים וכן מעיינות חמים – פסולים כמבואר בהל' פרה אדומה פ"ו ה"ב גבי מי חטאת, שהתורה אמרה בהם גם כן "מים חיים".

- 8 ו. **כָּל חֵיבֵי טְבִילוֹת**²⁶ טְבִילָתָן בַּיּוֹם²⁷, חוּץ מִנְּדָה
9 וְיוֹלָדֶת שֶׁטְבִילָתָן בְּלִילָה²⁸, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ²⁹ בְּעֵינֵן
10 נְדָה. וּבַעַל קָרִי טּוֹבֵל וְהוֹלֵךְ כֹּל הַיּוֹם כְּלוֹ, מִתְּחִלַּת
11 הַלֵּילָה³⁰; שְׁנֶאֱמַר: וְהָיָה לַפְּנוֹת עֶרְבִי³¹ יִרְחֹץ בְּמֵים
12 - מְלֻמָּד, שֶׁטּוֹבֵל וְהוֹלֵךְ מִתְּחִלַּת הַלֵּילָה עַד הָעֶרֶב
13 שְׁמֶשׁ³².

(26) שבת קכא, ב. (27) ביום האחרון לטומאתם, ואינם רשאים בלילה שלפניו אע"פ שהלילה שייך ליום שלאחריו. ומלמדנו עוד, שאינם צריכים לחכות עד גמר יום הטומאה, היינו עד שקיעת החמה. במגילה כ, א למדו מהכתוב (במדבר יט, ט): "והזה הטהור על הטמא . . . ביום השביעי", שהזאה פסולה בלילה, וטבילה לומדים בהיקש

אם יגיעו לשם. בפרק הבא יבואר מה הם הדברים החוצצים (ראה הלכה יב). (53) מימרא של רבא, נדה סו, ב. (54) כדרך עמידתה הטבעית בשעה שהיא אורגת או מיניקה את בנה, שהיא מתכופפת קצת (שם פז, א).

1 שְׁטָבְלָה בְּלֹא פְּנֵהָ, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלְהָ לְתוֹךְ הַמַּיִם או
2 יִרְדֶּה לְהִקְרֹךְ³⁹ - הָרִי זֶה מְתַרְתֵּן לְבַעֲלָהּ⁴⁰; אֲבָל
3 לְתוֹמָה וּלְקִדְּשִׁים אֵינָה טְהוֹרָה עַד שֶׁתִּטְבַּל
4 בְּכוֹנָה⁴¹.

18 יא. אִשָּׁה⁵⁵ אֵינָה טוֹבֵלֶת בְּנִמְלֵה⁵⁶, מִפְּנֵי שֶׁמִּתְבַּיֶּשֶׁת
19 מִבְּנֵי הָעִיר⁵⁷ וְאֵינָה טוֹבֵלֶת בַּהֲגוֹן⁵⁸. וְאִם הִקִּיף לָהּ
20 מִפֶּן וְכִיּוֹצֵא בּוֹ פְּדֵי לְהַצְנִיעָהּ⁵⁹ - טוֹבֵלֶת בְּנִמְלֵה, וְלֹא
21 תִּטְבַּל עַל גְּבִי פְּלִי חֶרֶס⁶⁰ אוֹ סֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, מִפְּנֵי
22 שֶׁמִּפְּחָתָהּ וְלֹא תַעֲלֶה לָהּ טְבִילָה.

(37) חולין לא, א. (38) שם. (39) ולא התכוונה להיטהר מטומאתה. (40) כרב שם, נגד דעת רבי יוחנן. ואף-על-פי שכלל בדינו: רב ורבי יוחנן, הלכה כרבי יוחנן, פסק כאן כרב, מכיוון שמסקנת הגמרא שם גבי גל שנתלש היא לפי דעת רב (כסף-משנה). (41) שם. ובמשנה חגיגה יח, ב אמרו: לתרומה – צריכה כוונה לטהרת תרומה, ולקודש – צריכה כוונה לטהרת קודש.

5 ט. הַכּוֹפֶת⁴² יָדָיו וְרַגְלָיו וְיֵשֵׁב לוֹ בְּאַמַּת הַמַּיִם⁴³, אִם
6 נִנְסוּ מֵיִם דֶּרֶךְ כְּלוֹ - טְהוֹרִים⁴⁴. הַקּוֹפֵץ⁴⁵ לְתוֹךְ
7 הַמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגֻנָּה. וְהַטּוֹבֵל פְּעֻמִּים⁴⁶ בַּמִּקְוָה -
8 הָרִי זֶה מְגֻנָּה. וְהָאוֹמֵר⁴⁷ לְחִבְרוֹ: כָּבֵשׁ יָדְךָ⁴⁸ עָלֵי
9 בַּמִּקְוָה - הָרִי זֶה מְגֻנָּה.

(55) שם. (56) מקום שהספינות עוגנות. (57) הבאים שמה לרגל עסקיהם. (58) כך פירש רבינו חננאל (ראה 'תוספות' שם טו, ב ד"ה אשה), אולם רש"י מפרש מפני הטיט המצוי שם, והוא נדבק על רגליה – וחוצץ. והוא יפרש שאביו של שמואל הניח מפצים על קרקע הנהר לעמוד עליהם. (59) שלא יראוה המסתובבים בנמל. רבינו מפרש כך מה שאמרו שם: אבוה דשמואל עביד לבנתיה (עשה לבנותיו) . . . ומפצי ביומי תשרי. וכן פירש ב'ערוך'. (60) שם.

(42) הקושר (תוספתא, מקואות פ"ח ה"א). (43) בחפירה שמכונסים בה ארבעים סאה מים. (44) כשאדם נכנס למים כדרכו בעמידה על רגליו מתקבל על הדעת שנכנס המים דרך כולו, אבל אדם כפות שישב במים צריך לבדוק אם נכנסו או לא. (45) שם פ"ה ה"י. (46) שם. (47) שם. (48) ללחוץ על ראשו, כדי שייכנס כולו למים. בתשובות הריב"ש סי' רצג (מובאה בכסף-משנה כאן) מפרש טעם הגיוני, מפני שבכל שלושת המקרים הללו נראה כאילו כוונתו להקר או – באומר כבוש ידך – לשם שחוק, וטבילה צריכה כוונה לתרומה ולקודש (למעלה ה"ח), ואם יגע הטובל הזה בתרומה וקדשים, יאמרו הרואים שטבילה אינה צריכה כוונה ויבואו לידי מכשול. [במסכת כלה רבתי פ"י, אמרו: "והטובל שני פעמים הרי זה מגונה, דילמא דייב על אינשי ולא חזי ליה" פירוש שמא יתיו מים על אנשים העומדים שם בין טבילה לטבילה והוא לא יראה אותם (לפני טבילה ראשונה הוא מסתכל ורואה). ושם אמרו שקופץ לתוך האמבטי "הוא דרך המיתה" (סכנה יש בדבר) ומובן שהוא הדבר בקופץ לתוך המקוה. וגדולה הפליאה שהריב"ש לא הביא ברייתא זו].

23 יב. אַחֲרֵי הָאֵדָם אוֹ הַפְּלִים⁶¹ לֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָץ
24 בֵּינָם וּבֵין הַמַּיִם. וְאִם הָיָה דָּבָר חוּצָץ בֵּינָם וּבֵין
25 הַמַּיִם, כְּגוֹן שֶׁהָיָה בָצֵק אוֹ טִיט מְדֻבָּק עַל בָּשָׂר
26 הָאֵדָם אוֹ עַל גּוֹף הַפְּלִי - הָרִי זֶה טָמֵא בְּשִׁהְיָהּ, וְלֹא
27 עֲלֵתָהּ לָהֶן טְבִילָה. דָּבָר תּוֹרָה⁶²: אִם הָיָה דָּבָר
28 הַחוּצָץ חוּפָה אֶת רֹב הָאֵדָם אוֹ רֹב הַפְּלִי - לֹא עֲלֵתָהּ
29 לָהֶן טְבִילָה. וְהוּא⁶³ שִׁיקְפִיד עָלָיו וְרוֹצֵה לְהַעֲבִירוֹ;
30 אֲבָל אִם אֵינוֹ מְקַפִּיד עָלָיו וְלֹא שָׁם אוֹתוֹ עַל לֵב בֵּין
31 עֶבֶר בֵּין לֹא עֶבֶר - אֵינוֹ חוּצָץ וְאֵף עַל פִּי שְׁחוּפָה
32 אֶת רֹבּוֹ. וְכֵן אִם הָיָה חוּפָה מְעוּטוֹ - אֵינוֹ חוּצָץ, אֵף
33 עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַפִּיד עָלָיו. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁶⁴: שֶׁפֶל
34 דָּבָר הַחוּצָץ, אִם הָיָה מְקַפִּיד עָלָיו - לֹא עֲלֵתָהּ לוֹ
35 טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עַל מְעוּטוֹ, גְּזֵרָה מִשּׁוּם
36 רֹבּוֹ; וְכָל דָּבָר הַחוּצָץ, אִם הָיָה חוּפָה אֶת רֹבּוֹ - לֹא
37 עֲלֵתָהּ לוֹ טְבִילָה, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְקַפִּיד עָלָיו,
38 גְּזֵרָה מִשּׁוּם רֹבּוֹ הַמְקַפִּיד עָלָיו. נִמְצְאָתָה אוֹמֵר: שֶׁאִם
39 הָיָה עַל בָּשָׂר הָאֵדָם אוֹ עַל גּוֹף הַפְּלִי דָּבָר מְדַבְּרִים
40 הַחוּצָצִין, כְּגוֹן בָּצֵק וְזֶפֶת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אֶפְלוּ טָפָה
41 כְּחֻרְדָּל, וְהוּא מְקַפִּיד עָלָיו - לֹא עֲלֵתָהּ לוֹ טְבִילָה;
42 וְאִם אֵינוֹ מְקַפִּיד עָלָיו - עֲלֵתָהּ לוֹ טְבִילָה, אֲלֵא אִם
43 כֵּן הָיָה חוּפָה רֹב הַפְּלִי אוֹ רֹב הָאֵדָם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

10 י. בֵּית הַסְּתָרִים⁴⁹ וּבֵית הַקְּמָטִים אֵינָן צָרִיכִין שְׁיֻבְאוּ
11 בָּהֶן הַמַּיִם; שְׁנֵאמַר: וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בְּמַיִם - אֵיכָרִים
12 הַנִּרְאִים בְּלִבְדוֹ⁵⁰. וְאֵף עַל פִּי כֵן צָרִיכִין לְהִיּוֹת
13 רְאוּיִין⁵¹ שְׁיֻבְאוּ בָּהֶן הַמַּיִם וְלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָץ⁵².
14 לְפִיקָה אֲמָרוּ חֲכָמִים⁵³: לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם בְּתוֹךְ
15 בֵּיתוֹ, שֶׁתִּהְיֶה אִשָּׁה מְדִיחָה בֵּין קְמָטִיָּה בְּמַיִם וְאַחֲרֵי
16 כֵּף תִּטְבַּל. וְהָאִשָּׁה טוֹבֵלֶת בְּדֶרֶךְ גְּדִילָתָהּ⁵⁴, כְּאוֹרֶגֶת
17 וְכַמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

אינו חוצץ...

עיכוב החציצה הוא תנאי צדדי בטבילה ולא פגם במהותה ולכן אם דבר חופה רק את מיעוטו או אפילו את רובו ואינו מקפיד עליו עלתה לו טבילה מן התורה. אבל העיכוב ב"טובל ושרץ בידו" הוא פגם במהות הטבילה כי עניינו של שרץ הוא היפך הטהרה.

(49) המקומות בגוף שאינם מגולים כשהאדם נמצא במצב טבעי. (50) בתורת כהנים' פרשת מצורע, פ"ד ה"ה דרשו: "מה ידיו בנראה אף כל בנראה, פרט לבית הסתרים". (51) קידושין כה, א. (52) בין אותם המקומות לבין המים

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר דברים החוצצים באדם ושאין חוצצים. ותקנת עזרא שתהיה אשה חופפת את שער. אשה שנתנה תבשיל לבנה וטבלה או שרטה בכשרה והוציאה דם וטבלה. ודין מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ.

- א. אלו חוצצין² באדם: לפלוף³ שחוצץ לעין,¹ וגלד⁴ שחוצץ למפה, והדם יבש שעל גפי המפה, והרטתה שעליה, וגלדי צואה⁵ שעל בשרו, ובצק או טיט שתחת הצפרן, והמלמולין⁶ שעל הגוף, וטיט הנוץ, וטיט היוצרים⁸, וטיט של דרכים הנמצא שם תמיד אפילו בימות החמה⁹ - כל אלו חוצצין. ושאר כל הטיט: כשהוא לח - אינו חוצץ, שהרי נמחה במים¹⁰; וכשהוא יבש - חוצץ.

(2) מקואות פרק ט. (3) ליחה שהעין פולטת והיא נדבקה בעור שמחוץ לעין. [רבינו אינו מחלק כאן בין לח לבין יבש, ומזה משמע שגם לח חוצץ]. (4) ליחה שנפלתה מן המכה והגלידה על שפתה. (5) צואה שנדבקה בגופו ונתייבשה. (6) כשהאדם לש בצק או טיט ורוצה להעביר את שייריהם שנדבקו בידיו, הוא מחכך זו בזו ומתוך כך מתקבצים על הידיים גרגירי בצק או טיט. גרגירים אלו נקראים "מילמולים". (7) במשנה מפורש: זה טיט הבורות. (8) עושי כלי חרס. (9) טיט זה נתייבש יפה יפה ואינו נמחה במים. (10) במי המקווה והם מגיעים לעור.

- ב. הדבש והדיו והחלב והדם, ושאר התות¹¹ והתאנה והשקמה¹² והחרוב - יבשין חוצצין¹³, לחין אינן חוצצין¹⁴. ושאר כל השרפין - בין לחין בין יבשין חוצצין¹⁵. ודם שנסרף¹⁶ בפשו, אפילו לח - חוצץ¹⁷. האיקר והפשו המדלדלים¹⁸ - חוצצין¹⁹.

(11) שרף הנוסף מעץ התות. (12) דקל. (13) מפני שאינם נימוחים במים. (14) אינם מעכבים על המים מלהגיע לגוף. (15) בתוספתא שם מבואר הטעם: "מפני שהם לכלוכי הפירות", פירוש ודרכם של בני אדם להקפיד עליהם ומיעוט שאדם מקפיד עליו חוצץ (ראה פרק י"א הלכה י"ב). (16) שנדבק יפה וקשה להעבירו. (17) מנחות כא, א. [רש"י שם פירש, שהתחיל להתייבש וכשנוגעים בו נמשכים ממנו חוטי דם. ואולי שני הטיטונים דומים]. (18) שנתלשו מן הגוף ולא נפרדו ממנו לגמרי. (19) אם יש עליהם דבר החוצץ ואינם נידונים כתלושים לגמרי (כסף משנה).

- ג. בית הסתרים באשה - חוצץ עד שתדית תחלה²⁰, שהזעה שם תמיד והאבק מתקבץ וחוצץ. במה דברים אמורים? בנשואה²¹; אבל בפנויה, הואיל ואינה מקפדת - אינו חוצץ²².

(20) אינה רשאית לטבול בלי הדחה תחילה. (21) שמקפידה

וראיה לדבר שמהתורה אם טבל כולו חוץ מראש אצבע קטנה הרי הוא בטומאתו, אבל אם טבל בחציצה שאינו מקפיד עליה בכל זאת נקרא טובל כולו, ומכאן שהוא תנאי צדדי.

(על פי לקו"ש חז"ט ע' 19 הע' 19)

~ נקודות משיחות קודש ~

דבר החוצץ...

שני דינים בטבילה וכל אחד בעל גדר שונה; הדין שצריך לטבול כל גופו במקוה הוא דין במעשה הטבילה של האדם שאפילו אם השאיר ראש אבר קטן בחוץ אין כאן מעשה טבילה (מן התורה), והדין שלא תהיה חציצה בינו ובין המים אינו חיסרון במעשה הטבילה אלא עניין צדדי - דבר החוצץ שבתנאים מסוימים אינו מעכב כי אין כאן פגם במעשה הטבילה.

בכך יובן מדוע בחר האדמו"ר הזקן באגרת התשובה (פרק ה') לתאר את הקשר שבין ישראל לקב"ה (על פי הפסוק כי חלק ה' עמו כו') במילים: "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ לפניו יתברך", כי הוא חידוש לגבי מה שביאר (בחלק א' פרק מ"ח) ש"הארץ הלזו הגשמית... מלא כל הארץ כבודו" היינו אור-אין-סוף ברוך-הוא כמו שנאמר "את השמים ואת הארץ אני מלא נאום ה'" כי שני הדינים בטבילה הם בדוגמת שני האופנים המתוארים בפרק מ"ח ובאגרת התשובה.

בפרק מ"ח מדבר על כך שהקב"ה נמצא בכל מקום בשווה אצל כל הנבראים כי הוא מצד גדולתו של הקב"ה שאין לו סוף, והוא בדוגמת הטבילה המקיפה את כל האדם בשווה. אבל באגרת התשובה מדבר על דבר מעלתם של ישראל מצד עצמם שהם "חלק הוי' עמו" ו"חלק משם הוי' ב"ה" והיה מקום לחשוב שאי אפשר שהוי' עצמו "יגיע" אל נשמת ישראל כפי שירדה "ממדרגה למדרגה על ידי השתלשלות העולמות" והתלבשה בגוף הגשמי עד שיש לה שייכות לגשמיות. לכך בחר אדמו"ר הזקן במילים "אין שום דבר גשמי ורוחני חוצץ כו'" כי נשמות ישראל בטלים לקב"ה משום שהם חלק אלוה ממעל מצד מעלת עצמם, ולכן אין בין ישראל לקב"ה גם לא דבר החוצץ כי גם הציוור הגשמי שבו התלבשה הנשמה אינו חוצץ בין ישראל לקב"ה.

(על פי לקו"ש חז"ט ע' 75)

- (61) לקמן בפ"ב נימנו הדברים החוצצים באדם, ובפ"ג - החוצצים בכלים. (62) מכאן ועד סוף הפרק, היא מימרא של רבי יצחק, עירובין ד, ב. (63) וזה נאמר (בתנאי). (64) מגזירת חכמים.

אמר רבי עקיבא: "אין חוצצים מפני שהוא כבית הסתרים".
ואף על פי שבתוספתא אין חולק עליו, לא פסק רבינו כמותו
מפני שכבר נפסקה הלכה, שביטול הסתרים אינו צריך ביאת
מים, אבל צריך להיות ראוי לביאת מים.

ט. אספולגית, מלוגמא ורטיה⁴² ששל בית הסתרים
- חוצצין; אף על פי שאינו צריך שפנסו בהן
המים, צריכין שיהיו ראויין ולא יהא בהן דבר
חוצץ, כמו שפארנו. היתה בו שיערה אחת או
שתיים⁴³ חוץ למפה וראשה מדבק למפה, או שהיו
שתי שיערות ראשם מדבק בטיט או בצואה, או
שהיו שתי שיערות בריסי עניו מלמטה ונקבן
והוציאו בריסי עניו מלמעלה - הרי אלו חוצצין.

(42) מיני רטיות שונים שמשמים על גבי מכה. (43) מפני
ששתי שיערות קשורות אינן חוצצות ואחת קשורה חוצצת
(ראה הלכה טו), משמיענו רבינו שבנדבוק למכה - גם
שתיים חוצצות.

י. לא יטבל אדם בעפר ששל רגליו⁴⁴. ואם טבל -
אינו חוצץ.

(44) האבק העולה על רגליו של ההולך יחף.

יא. האוחז באדם ובכלים והטבילן - הרי הן
בטמאתן, ואף על פי שרפה ידיו⁴⁵ עד שבאו בהן
המים, גזרה שפא לא ירפה. ואם הדיח ידיו במים
- עלתה להן טבילה⁴⁶.

(45) רבינו למד זה מדברי רבי שמעון שם שאמר: "ירפה"
משמע שלדעת תנא קמא זה לא מועיל. (46) שהמים שעל
ידיו מתחברים עם מי המקווה וכאילו נכנסו שם מי המקווה.

יב. המפשלת בנה לאחורה⁴⁷ וטבלה - לא עלתה
לה טבילה; שפא היה טיט ברגלי התינוק או ברגליו
ונדבק באמו בפשע טבילה וחצץ, ואחר שעלתה
נפלה⁴⁸.

(47) הרכיבה את תינוקה על גבה כשהיא ערומה.
(48) ולפיכך הטבילה פסולה אפילו אם בדקה סמוך
לטיילתה ולא נמצא עליה דבר החוצץ.

יג. נדה שנתנה שיערה בפיה או שקפצה⁴⁹ ידה או
שקרצה⁵⁰ בשפתותיה או שנמצא עצם בין שניה⁵¹ -
כאלו לא טבלה. וכן שאר פל הטמאים. נתנה מעות
בפיה וירדה וטבלה - טהרה מטמאת הנדה⁵², והרי
היא טמאה על גב רקה⁵³, ונמצאת ראשון לטמאה⁵⁴
כמי שנגע ברק הנדה. וכן הדין בזב.

(49) סגרה והידקה. (50) הדביקה השפתיים זו לזו בחוזק.
(51) נידה סו, ב: מעשה בשפחתו של רבי שטבלה ועלתה
ונמצא לה עצם חוצץ בין שניה והצריכה רבי טבילה אחרת.
(52) שהיא אב הטומאה וטהורה לבעלה וגם אינה מטמאה
אדם וכלים כנידה. (53) על ידי נגיעתה ברוק שלה. הרוק
הנמצא בפיה באופן טבעי אינו מטמא אותה, אבל כשנתלש

כדי שלא תתנגה על בעלה. (22) אפילו אם יש שם לכלוך
(תוספתא שם הלכה ד).

ד. האגד²³ ששל גבי המפה, והקשקשין ששל גבי
השכר²⁴, והשריים²⁵ והנזמים²⁶ והקטליות²⁷
והטבעות: בזמן שהן חזקים²⁸ ודבוקים בפשר -
חוצצין; רפים²⁹ - אינם חוצצין.

(23) תחבושת. (24) החובש קושר קשקשי מתכת על השבר
אחרי שקירב שני חלקיו זה לזה. קשקשים אלה שומרים
שלא יתרחקו חלקי השבר זה מזה. (25) שרשראות
לקישוט. (26) נזמי האף. (27) מחרוזות של גרגירי זהב
שהנשים עונדות סביב צוואריהן. (28) מהודקים בחזקה.
(29) אינם לחוצים לבשר והמים ייכנסו ביניהם ובין הגוף.

ה. חוטי צמר וחוטי פשתן והרצועות שקושרות
הנשים בראשיהן לנוי - חוצצין, מפני שמבדילין
בין הגוף ובין המים. אבל חוטי שער - אין חוצצין,
מפני שהמים באין בהן אף על פי שאינם רפין.

ו. חוטיין שבצוארה³⁰ - אינן חוצצין, אפילו של
פשתן³¹, לפי שאין אשה חונקת עצמה בהן³². אבל
חבקים³³ שבצואר, כגון קטליות וענקים - חוצצין,
לפי שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת
בשר.

(30) שהאשה קושרת בצווארה. (31) שאפילו רבי יהודה
מודה שחוצצים כשהם קשורים בראש. (32) אין הנשים
מהדקות אותם יותר מדאי. (33) תכשיטים של מתכת
שחובקים את הצוואר.

ז. שער ששל הלב שנתקשר ונעשה קלקלי³⁴, וכן
קלקלי הזקן - חוצצין.

(34) סבך כעין שרשרת. נסתבכו השערות ונידבקו על ידי
זיעה ואבק. במשנה: קילקי. מלשונו כאן משמע שהמדובר
בין באיש ובין באשה, שבמקום זה גם האיש מקפיד,
ותתפרש המלה "והזקן" כפשוטה - זקן האיש.

ח. חץ התחוב באדם: בזמן שהוא נראה³⁵ - חוצץ³⁶,
ובזמן שאינו נראה³⁷ - טובל³⁸ ואוכל בתרומתו
לעריב³⁹, אף על פי שהוא חץ טמא. וכן מי שפלע
טבעת טמאה וטבל - הרי זה טהור; ואם הקיאה
אחר שטבל - נטמא במגעה⁴⁰. שפכר בארנו, שפל
הבולעים בגוף החי לא מטמאין ולא מתטמאין.
נכנסו צורות וקיסמין בסדקי רגליו מלמטה -
חוצצין⁴¹.

(35) לא נכנס כולו לתוך הבשר. (36) מפני שנדבק קצת
בעור הגלוי, ואם החץ מכוסה בקרום דק ושקוף והוא נראה
לעין - אינו חוצץ (תוספתא שם הלכה ה). (37) שאינו
מגולה. (38) והחץ אינו חוצץ. (39) ככל חייבי טבילות
שטבלו שאסורים בתרומה עד אחר הערב שמש.
(40) בשעת ההקאה. (41) בתוספתא שם פרק ח הלכה ד

יח. לא תחף אשה בנתר⁶³, מפני שמקטף⁶⁴ את
השער; ולא באהלה⁶⁵, מפני שמסריף⁶⁶ את השער;
אלא בחמין, ואפלו בחמי חמה, מפני שהחמין
משירין⁶⁷ את השער ומסלסלין אותו; אבל הצוננין
מקלקלין ומקבצין את השער ומתקשר.

רבינו בכלים פרק ב משנה א מפרש אבן רכה מאוד
שמשתמשים בה לרחיצת השיער והבגדים. בערבית נקראת
טפל. (64) מנתק, והשערות המנותקות חוצצות. (65)
פירש: אלון. [בגמרא שלפנינו כתוב "בחול"]. (66) מסבך.
(67) בגמרות שבידינו כתוב: "דקירי ומשרו מזיא" פירוש
מים קרים "משרו" את השער, ופירש רש"י מקשה את
השיער ואין הלכלוך עובר. ונראה שרבינו גורס "חמימי
משרו". ומפרש גם כן שמקשים את השיער אולם לדעתו זה
עוזר להעברת הלכלוך.

יט. נדה שנתנה תבשיל לבנה וטבלה⁶⁸ - לא עלתה
לה טבילה, מפני השמנונית שעל ידיה.

(68) בלי רחיצת ידיים.

כ. שרטה בבשרה והוציא דם וטבלה: בתוך שלשה
ימים - אין מקום השריטות חוצץ⁶⁹; לאחר שלשה
ימים - חוצץ, מפני שהדם נקפה שם כגלד שעל
גבי המפה⁷⁰. וכן לפלוף שבעין⁷¹, אם היה יבש,
והוא שהתחיל להוריק⁷² - חוצץ בנדה.

(69) השלושה ימים הראשונים הדם שעל מקום זה עורנו רך
והוא כחלק מן הבשר (רש"י). (70) פירוש, שחוץ למכה,
אבל גלד שעל המכה עצמה אינו חוצץ, כמו ששנינו
במקואות פרק ט משנה ד (ראה ראב"ד וכסף משנה).
(71) למעלה בהלכה א למדנו שלפלוף מחוץ לעין חוצץ בין
לח ובין יבש, וכאן המדובר בליפלוף שבתוך העין.
בתוספות שם דיבור המתחיל לפלוף פירושו, מפני שהדמעה
שבתוך העין מרטיבה את הלפלוף ומעכבת את ההתייבשות,
אבל הלפלוף שמבחוץ הוא סמיך וממהר להתייבש.
(72) לפלוף יבש צבעו ירוק [ומה שכתב רבינו "וכן" מפרש
הכסף משנה: כמו שבשריטה חוצץ הדם כשנתייבש כך גם
הלפלוף שנתייבש חוצץ. ראה שם פירוש הרא"ש והטור].

כא. כחל⁷³ שבעין - אינו חוצץ; שעל גב העין -
חוצץ. ואם היו עיניה פורחות⁷⁴ - אף על גבי העין
אינו חוצץ⁷⁵.

(73) צבע כחול שהנשים נותנות בעיניהן (נדה שם).
(74) עוצמת ופוחתת תדיר. (75) מפני שתנועת העפעפיים
מורידה את הכוחל ונשארה רק שיעבה דקה מאוד שאין בה
ממש (רש"י שם).

כב. פתחה עיניה ביותר או עצמתן ביותר - לא
עלתה לה טבילה. במה דברים אמורים? לענין
טהרות⁷⁶; אבל להתיירה לבעלה - הרי זו מתרת. אף
על פי שנתנה תבשיל לבנה, או שהיה בה שרט ישר,
או שהיה על גב עינה כחל, ובין פתחה עיניה או

ונדבק למעות הוא מטמא. פירוש אחר: המעות שבפיה
מגרות את בלוטי הפה והם מוציאים רוק. ותוספת רוק זה
תורת משקה עליו, אף על פי שלא יצא חוץ לפה (שני
הפירושים כתבם הר"ש שם). (54) ומטמאה אוכלין ומשקין
ולא אדם וכלים.

יד. ואלו שאין חוצצין באדם: קלקלי הראש ובית
השחי ובית הסתרים שבאיש, ולפלוף שבעין, וגלד
שהעלתה המכה, ולכלוכי צואה שעל בשרו, וצואה
שתחת הצפרן⁵⁵, וצפרן המדלדלת, וכשות הקטן,
והוא השער הדק שעל בשרו - כל אלו אינן חוצצין.

(55) שלא כנגד בשר האצבע. אבל שכנגד הבשר חוצצת.

טו. שתי שערות או יותר שהיו קשורין כאחת קשר
אחד - אינן חוצצין, מפני שהמים באין בהן.
ושערה אחת שנקשרה - חוצצת. והוא שהיה
מקפיד עליה; אבל אם אינו מקפיד עליה - עלתה
לו טבילה, עד שהיה רב שעריו⁵⁶ קשור נימא נימא
בפני עצמה. כזה הורו הגאונים. ויראה לי, ששעריו
של אדם כגופו הוא חשוב לענין טבילה, ואינו
כגוף בפני עצמו כדי שנאמר רב השער⁵⁷, אלא אף
על פי שכל שער ראשו קשור נימא נימא, אם אינו
מקפיד עליו - עלתה לו טבילה; אלא אם כן נצטרף
לחוצץ אחר על גופו⁵⁸ ונמצא הפל רב גופו, כמו
שבארנו. ואחד הנדה ואחד שאר הטמאין שיש
בראשן שער.

(56) נתבאר למעלה בפרק א הלכה י"ב, שבאינו מקפיד אין
חציצה בפחות מרוב. (57) אין אנו אומרים שרוב השיער
מספיק כדי לדנו כרובו שאינו מקפיד. (58) כאן משמיענו
רבינו ששני מיני חציצות מצטרפים לרוב.

טז. תקנת עזרא היא, שתהיה אשה חופפת⁵⁹ את
שערה ואחר כך תטבל. ואם אפשר לה לחף בלילה
ולטבל מיד תכף לחפיפה - הרי זה משבח. ובשעת
הדחק⁶⁰ או מפני החלי חופפת אפלו בערב שבת
וטובלת למוצאי שבת⁶¹.

(59) סורקת, כדי להפריד את השערות. (60) כגון שלא
תמצא מים חמים סמוך לטבילתה. (61) שהרי אי אפשר
לה לחוף בשבת [והוא הדין לחוף ביום ראשון בערב
ולטבול בליל שלישי בשעת הדחק. ורבינו נקט ערב שבת
ומוצאי שבת לדוגמא. ונראה מלשונו, שאין להרחיק יותר
מיום אחד בין חפיפה לטבילה (כסף משנה)].

יז. טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ: אם
באותו היום שחפפה טבלה - אינה צריכה לחף פעם
שניה, אלא חוזרת וטובלת מיד בלבד; ואם לאו -
צריכה לחף פעם שניה⁶² ולטבל.

(62) אם עבר יום שלם וגם נמצאה חציצה, חוששין שמא
ישנן עוד חציצות ולא הרגישה בהן.

הדרגש¹⁴: אם היו נקיים - חוצצין, מפני שמקפיד
עליהן; ועל הבלוסין¹⁵ - אינן חוצצין, מפני שאינו
מקפיד עליהן.²⁴

(10) תוספתא מקוואות פ"ז ה"ב [במשנה מקוואות פ"ט ה, כתוב: "המור בכלי זכוכית", אולם רבינו מוחק כנראה את המלים "בכלי זכוכית" (וגם בתוספתא אינו) בהתאם לשיטתו (בהלכות כלים פרק א הלכה ה), שכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה]. בספר עבודה, הלכות כלי המקדש פרק א הלכה ג, כתב רבינו: "המור הוא הדם הצרוור בחיה שבהודו הידוע לכל, שמתבשמים בה בני אדם" (ראה אבן-עזרא ורמב"ן בפירושיהם לתורה (שמות ל, כג) שדחו פירושו של רבינו). והקומוס הוא מין עפר שצבעו שחור, ונותנים אותו לתוך הדיו (רבינו בפירושו למשנה שבת קד, ב). (11) על מור וקומוס מקפידים גם האומנים. (12) משנה שם. (13) לוח שאוכלים עליו. (14) רבינו במשנתנו מפרש: כסא קטן שעולים ממנו על כסא גדול. אולם בגמרא סנהדרין כ, א פירשו שדרגש הוא מין מיטה, וכן פירש רבינו שם. (15) מלוכלכים (ראה שבת עו, ב "עיסה בלוסה" פירוש לא נקיים).

ג. היו על מטות¹⁶ בעל הבית - חוצצין; על מטות
של עני - אינן חוצצין.¹⁷ על אקף בעל הבית -
חוצצין; ועל זקקין¹⁸ - אינו חוצצין. על המרדעת¹⁹
משני צדדין²⁰ - חוצצין.²¹

(16) שם. (17) אין דרכם להקפיד כל-כך על הניקיון. (18) נודות של עור, שמניחים על החמור. (19) כר שנותנים על גב החמור ורוכבים עליו. [במשניות שנספחו לגמרא נדה, לא נזכר כלל "מרדעת". אולם במשניות ישנה, וכן בגמרא שבת קיד, א]. (20) אם הרבב הוא מעבר לעבר. (21) שבת שם.

ד. היו זפת או חמר²² וכיוצא בהן על בגדי תלמידי
חכמים²³, אפלו מצד אחד - חוצצין,²⁴ מפני
שמקפידין על מלבושן להיות נקי. על בגדי עמי
הארץ: משני צדדין - חוצצין, מצד אחד - אינו
חוצצין.

(22) שם משנה ו. (23) במשנה: "של בנאים", ובגמרא שבת שם פירשו שהכוונה לתלמידי חכמים, שעוסקים בבנינו של עולם. (24) מפני שתלמידי חכמים מחוייבים להקפיד שמלבושיהם יהיו נקיים.

ה. היו על המטפחות²⁵ של זפתים²⁶ ושל יוצרים²⁷
ושל מפסלי אילנות²⁸ - אינן חוצצין.²⁹

(25) שם משנה ז. (26) מוכרי זפת. (27) עושי כלי חרס. (28) כורתים את הענפים הדקים, כדי שיתעבה האילן. (29) מטפחותיהם תמיד מלוכלכים ואינם מקפידים.

ו. טבח³⁰ שהיה דם על בגדיו - אינו חוצצין, מפני
שאינו מקפיד.

(30) זבחים צח, ב.

עצמתן - הרי זו מתרת לבעלה⁷⁷. שפל הדברים
האלו וכיוצא בהן אינן חוצצין אלא מדבריהן,
ולענן טהרות גזרו, לענן ביאה לא גזרו⁷⁸. וכל
החוצץ בנדה לטהרות - חוצץ בשאר הטמאין לענן
טהרות, וחוצץ בגר בשעת טבילה⁷⁹.

(76) שאם נגעה בטהרות נטמאו. (77) רבינו חזר ומונה בקיצור נמרץ את כל ההלכות ודילג על ליפלוף שבעין, מפני שהשווה במקומו לשרטה בבשרה ושניהם מדין יבוש נגעו בהם, לפיכך לא ראה צורך בכך למנות שניהם. (78) הרי"ף גורס בניה שם: "ולית הילכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי איתמר הכי לענין טהרות איתמר, אבל לבעלה שפיר דמי". פירוש, אין הלכה ככל השמועות האלה, ומה שנאמר שחוצצים - לענין טהרות נאמר, אבל לבעלה מותרת. (79) כשהוא טובל לגירוטו. גוי המתגייר צריך מילה וטבילה.

כג. מי שטבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אף על
פי שנתעסק באותו המין⁸⁰ כל היום בל - הרי הוא
בטמאתו, עד שיאמר: יודע אני בודאי שלא היה זה
עלי קדם הטבילה. האיל והחזק טמא⁸¹ - העמד
טמא על טמאתו עד שתדע בודאי שטהרה⁸².

(80) שנמצא על גופו אחר שנתעסק בו. (81) לפני הטבילה. (82) וכאן ספק, שמא היה הדבר החוצץ על בשרו בשעת טבילה ונשאר בטומאתו.

פרק שליש

(1) יבאר דברים החוצצים בכלים. ואם כל הכלים שווים בדבר זה. וכל סדר טבילת כלים. ואם מטבילים כלים בתוך כלים טהורים.

א. ואלו חוצצין בכלים: הזפת והחמר וכיוצא
בהן. הזפת שבכוס ושבצלוחית³ - מתוכן חוצצין,⁴
מאחוריה⁵ אינן חוצצין. במה דברים אמורים?
מבית האמן⁶; אבל מפעל הבית - בין מתוכן בין
מאחוריהן חוצצין⁷. הזפת שבתמחו⁸ ושבקערה,
בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מפעל הבית בין מבית
האמן - חוצצין⁹.

(2) מקוואות פ"ט מ"ה. (3) תוספתא שם פ"ז ה"ב. (4) זפת הדבוק בתוך הכוס, והצלוחית חוצץ, מפני שהאדם מקפיד עליו. (5) אינו מקפיד. למדנו בפרק א הלכה יב, שבחציצה קובעת ההקפדה. (6) המשתמש בזפת ואינו מקפיד על קצת זפת בצד החיצון של הכלי. (7) בעל הבית מקפיד שכליו יהיו נקיים גם מבחוץ. (8) קערה גדולה. (9) בכלים אלה משתמשים בחמים, והזפת שעל גביהם בחוץ נמס ומלכלך, לפיכך גם האומן מקפיד.

ב. המר והקומוס¹⁰, בין בכוס בין בצלוחית בין
בתמחוי וקערה, בין מפעל הבית בין מבית האמן,
בין מתוכן בין מאחוריהן - חוצצין¹¹. היה זפת או
חמר¹² וכיוצא בהן על הטבלא¹³ ועל השלחן ועל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 ז. מוכר³¹ רכב³² שהיה רכב על בגדו - אינו חוצץ.
2 וכן כל פיוצא בזה. היה הטבח מוכר רכב והיה על
3 בגדו דם ורכב - הרי זה ספק אם חוצץ, מפני שהן
4 שנים ומקפיד, או אינו חוצץ, שהרי מלאכתו היא
5 ואינו מקפיד³³.
- 6 ח. היה הזפת³⁴ או החמר וכיוצא בהן על הסנדל
7 מתוכו - מלמעלה חוצץ³⁵, מלמטה אינו חוצץ³⁶.
8 על הספסל - מלמעלה או מן הצדדין חוצץ³⁷,
9 מלמטה³⁸ אינו חוצץ.
- 10 ט. לכלוכי³⁹ צואה שבכסא ושבתהדרה המכבשין⁴⁰,
11 בין מתוכן בין מאחוריהן, בין מלמטה בין מן
12 הצדדין - אינן חוצצין, מפני שהמים מעבירין
13 אותן. אבל לכלוכי שמרים שבפוס ושפצלוחית,
14 והמוף שבשירי⁴¹ ושפזוג⁴², והטיט והבצק שעל יד
15 הקדרים ושעל יד המגרפה [אינן חוצצין; הגליו⁴³]
16 - חוצצין⁴⁴.
- 17 י. דבר ברור הוא, שכל מקום שאמרנו בזפת ובחמר
18 וכיוצא בהן שאינן חוצצין בכלים - מפני שאינו
19 מקפיד הוא. לפיכך, אם היה רב הפלי חפוי בזפת
20 או בחמר וכיוצא בהן - לא עלתה לו טבילה, כמו
21 שבארנו⁴⁵, אף על פי שאינו מקפיד. אין⁴⁶ בדבר זה
22 הפרש בכלי מן הכלים, אלא כל הכלים שוין בדבר
23 זה.
- 47 מקוואות פרק י משנה א. (48) באופן שאין המים
נכנסים לתוך חלל הידות. (49) לא הכניסם באופן שהמים
ישטפו אותן לכל אורכן ורוחבן (מלשון הכתוב ויקרא ו
"ומורק ושוטף במים"). (50) לא נשברו לגמרי אלא
נקמטו, ומתוך כך נסתם החלול ואין המים נכנסים לכולו.
[פירוש זה מסתמך על פירוש רבינו למשנתנו. אולם
הכסף-משנה, הברטנורא, ה'תוספות יום טוב' ו'תפארת
ישראל', מפרשים שהמדובר במשנה ביד שאינו מחובר לכלי
אלא מכניסים אותה לכלי ולפעמים מסירים אותה, ומלמדת
המשנה, שאם הכניס את יד הכלי בצורה בלתי נכונה - אינה
חיבור לכלי, ולפיכך היד חוצצת בטבילת הכלי, שהרי המים
אינם נכנסים למקום שהיא יושבת, "ולא מירקן" מתפרש:
שלא גמר את הכנסתו, כמו: "ומירק אחר שחיתה על ידו"
(יומא לב, ב) ואם נשברו אינן ראויות למלאכתן ולכן
חוצצות. ולשון המשנה: "הרי אלו חוצצין", סיוע לפירושם.
ורבינו כאן שינה לשון המשנה, וכתב: לא עלתה להן
טבילה.
- 48 יב. פלי⁵¹ שהפך פיו למטה והטבילו - פאלו לא
טבל, מפני שאין המים נכנסין בכלו⁵². היה בו
מקום שאין המים נכנסין בו⁵³ עד שישטפו על צדו -
לא עלתה לו טבילה עד שישטפו על צדו.
(51) שם. (52) האוויר שבכלי שאין לו מקום לצאת, מעכב
על המים מלהכנס, אבל כשמכניסים את הכלי ושוליו
למטה, או כשהוא מוטה על צדו - דוחפים המים את
האוויר לחוץ ותופסים את מקומו. (53) במשנה: "זבורית",
ופירש שם רבינו: זוויות ותוספות שהמים אינם נכנסים
לתוכם, כשהוא מטביל את הכלי דרך שוליו.
- 49 יג. פלי⁵⁴ שהוא צר מפאן ומפאן ורחב באמצע⁵⁵ -
אינו טהור עד שישטפו על צדו.
(54) שם. (55) לא מצאתי פירוש לזה במפרשי המשנה.
- 50 יד. צלוחית⁵⁶ שפיה שוקע⁵⁷ - אינה טהורה עד
שישטפה על צדה⁵⁸.
- 51 שם. (57) בדומה לדיונות שמשמשים בהן תלמידי
בתי ספר, ודיותה כזו שומרת על הדיו שלא יישפך.
(58) במשניות שלפנינו: "עד שניקבנה". ולפי אותה גירסא,
אין הבדל בין צלוחית לקלמרין שבבבא הבאה. ונראה
בדעת רבינו, שצלוחית פיה שוקע קצת וגם אינו צר כל-כך
כמו פי דיותה, ולפיכך מספיקה הטייה על צידה.
- 52 טו. מלמרין⁵⁹ אינה טהורה עד שייקבנה מצדה⁶⁰,
כדי שייכנסו המים לעקמומיות שבה.
- (59) דיותה שפיה שוקע הרבה, והמים אינם נכנסים לשטח

הקודמת, המדובר בכלי שיש עליו טומאה מן התורה, ולא חילקנו שם בין רוב למיעוט, ואפילו מיעוט משקין חוצצים, אבל בטומאה דרבנן מועיל רוב מי מקווה לבטל את המשקין שבכלי. [ומה שכתב שם "מלא משקין", הכוונה שהכלי אינו ריק]. (83) שצבעם אדום. (84) אם לא דיהה מראה היין. ואם דיהה, הכל מודים שהטבילה כשירה. כר' יהודה בזבחים שם.

כ. לגין⁸⁵ שהוא מלא מים טמאין, והיה על פיו טיט טופח⁸⁶, והיה הטיט שוקע במים⁸⁷, והטבילו - טהור⁸⁸. ואם היה טיט הגין⁸⁹ וכיוצא בו - פאלו לא טביל⁹⁰. וכן טבעת⁹¹ שנתנה בלבנה של טיט טופח והטבילה - טהור⁹². ואם היה טיט יון - פאלו לא טביל.

(85) כד, בקבוק (תוספתא מקוואות, פרק ז הלכה א). (86) לח ורך. (87) בתוספתא הגירסא: המים שוקעין בטיט. פירוש, הטיט היה סופג את המים. ונראה שגם רבינו התכוון לכך. (88) טיט זה אינו חוצץ, מפני שמי המקווה חודרים לתוכו ומגיעים ללגין. (89) טיט עבה חפור מבורות. (90) דין טיט היוון, נאמר כבר למעלה בפרק ב הלכה א. ומסננו מקורו במשנה, ונכפל כאן אגב שאר הדינים שנאמרו בתוספתא זו. (91) שם. (92) משמיענו, שאפילו כל הכלי שקוע בטיט רך כזה - מועילה הטבילה.

כא. אלו⁹³ שאין צריכין שיבואו המים בהן: סתם קשרי בגדי עניים⁹⁴; ואם הקפיד עליהן⁹⁵ - חוצצין. וקשרי בגדי בעלי בתים - סתמן⁹⁶ חוצצין⁹⁷; ואם אינו מקפיד עליהן - אינן חוצצין. וקשרי נימי הבגדים⁹⁸ שנקשרו מאליהן⁹⁹. והכט הסנדל¹⁰⁰. ותפלה של ראשו¹⁰¹ בזמן שהקציצה¹⁰² דבוקה¹⁰³ עם הרצועה שבה וחתקה. ותפלה של זרוע בזמן שאינה עולה ויורדת¹⁰⁴. ואזני החמט¹⁰⁵ והתורמיל¹⁰⁶. וכל פיוצא פאלו מקשרים ותפרים שאינו עתיד להתירם.

(93) משנה מקוואות פרק י, ב"ג. (94) שנקרעו וקשר מקום הקרע. אין דרכם של עניים להקפיד על זה, ואנו מניחים שאין דעתם להתיר את הקשר ולתפור את הקרעים. כל דבר המחובר באופן קבוע, אינו חוצץ. (95) גילה דעתו באיזו צורה שהיא, שאינו רוצה להשאיר את הקשר. (96) אם לא גילו דעתם כלל. (97) דרכם להקפיד ולתפור. (98) החוטים שבשפת הבגד שאינם ארוגים, שמשאירים אותם לנוי. (99) במשנתנו כתוב סתם "והנימין", אולם בתוספתא שם פרק ח הלכה א מחלק בין קשרן ובין נקשרו מאליהן (ראה ההלכה הבאה). וטעמו של דבר נראה, מפני שנימין שנתקשרו מאליהן קשה מאוד להתירן ויש להניח שישאירן כך, אבל אם קשרן אדם הוא קושר בסדר מתאים לפי תכנית שקבע לעצמו, ואפשר שלפעמים יתירן לשם שינוי תבנית הבגד. [ב'מנחת ביכורים' מפרש, כשנקשרו מאליהן אין הקשר מהודק כל-כך והמים נכנסים, ולכן אינן חוצצין. מה-שאינן כן כשקשרן האדם. וקשה מאוד לקבל פירושו, שהרי כל ההלכה עוסקת בדין קשרים שאין דרכו

שבין הכפיפה ובין דפנות הקלמריין, מפני שאין מוצא לאוויר הנמצא באותו שטח. (60) ויטבילנה כשהנבק למעלה.

טז. בהמה⁶¹ שהיה השיר⁶² שעליה רפוי⁶³ ונטמא - מטבילין אותו במקומו⁶⁴.

(61) משנת שבת נא, ב. וגמרא נב, ב. (62) שתולים על צווארי בהמות קטנות לנוי. (63) בלתי מהודק לצוואר, והמים יכולים להיכנס. (64) בצוואר הבהמה.

יז. לא יטביל⁶⁵ אדם את הקמקום בפחמין שבו⁶⁶, אלא אם כן שפשה⁶⁷.

(65) שם פרק ט משנה ב. (66) כשיש בו פחמים. (67) הכניס ידו לתוך הקומקום, ולקח את הפחמים ואחז אותם בידו. [כך פירש רבינו במשנה. ומפרשים אחרים פירשו, שהכוונה לפיח שעלה על הקומקום, וצריך לשפשה ולהסירן].

יח. כלי⁶⁸ שהוא מלא משקין⁶⁹ והטבילו - פאלו לא טביל⁷⁰. היה מלא מים והטבילו - הרי המים⁷¹ והכלי טהורין פאחת⁷², מפני שהמים יש להן טהרה במקוה, כמו שבארנו בטמאת אכלין ומשקין⁷³. היה הכלי מלא מי רגלים - רואין אותו פאלו הוא מים⁷⁴. היה בו מי חטאת⁷⁵: אם היה רב הכלי פנוי⁷⁶ כדי שירבו מי מקוה על מי חטאת שבתוכו - הרי זה טהור; ואם לאו - עדן הוא בטמאתו⁷⁷, וכאלו הן שאר משקין שחוצצין⁷⁸ בין גוף הכלי ובין מי המקוה.

(68) שם משנה ו. (69) חוץ למים. (70) שהמשקין חוצצים בין מי המקווה והכלי. (71) שנטמאו בנגיעתם בכלי. (72) הטבילה מטהרת שניהם. (73) בהלכות טומאת אוכלין פרק ב הלכה כא. שם כתב רבינו: "שאם הטביל מים טמאים במקווה, כיון שצפו מי מקווה עליהן - טהרו". (74) שם פ"ה למדנו, שמי רגליים דינם כמים לענין הכשר, וה"ה להשקה. (75) מים שנתנו עליהם אפר פרה אדומה כדי להזות על טמאי מת. (76) ונתמלא במי מקווה. (77) מפני קדושתם הם חשובים, ואינם בטלים לגבי מי המקווה עד שירבו על מי החטאת (ר"ש במשנתנו). (78) כמבואר בהלכות טומאת אוכלין שם.

יט. כלי⁷⁹ שתוכו טהור וגבו טמא⁸⁰, והיה מלא יין לבן או חלב⁸¹, והטבילו - הולכין אחר הרב: אם היה רב הכלי פנוי כדי שירבו המים בתוכו - טהור, מפני שטמאתו מדבריהן⁸². אבל אם היה בו יין אדם או שאר משקין⁸³ - לא עלתה לו טבילה⁸⁴.

(79) זבחים עח, ב ר"עט, א. (80) כגון שנגעו משקין טמאים בגב הכלי, ולמדנו בהלכות טומאת אוכלין פרק ז הלכה ב, שגזרו חכמים על משקין טמאים שיטמאו כלים, ואם נגעו בגב הכלי - נטמא הגב בלבד ולא התוך. (81) יין לבן וחלב, אין צבעם מתבלט כל-כך במים. (82) בהלכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 **בְּהֵן הַמַּיִם עַד שִׁיבְעָבָעוֹ**¹³⁰. **הַטְּבִילִין נְגוּבִין - עַד**
18 **שִׁיבְעָבָעוֹ וְיִנְוְחוּ מִבְּעֻבְרֵי**¹³¹.

(128) שם משנה ד. (129) בעודם לחים. (130) כשנותנים בגד במים עולים כעין אבעבועות. ומובן, שמי המקווה לא הגיעו למקומות אלה הגבוהים קימעא, ואף-על-פי-כן מועילה הטבילה, מפני שהמים הנמצאים בבגד מתחברים עם המקווה ומטהרים בהשקה ונעשו כמי המקווה. הבעבוע מוכיח, שמי המקווה כבר נספגו לתוך הבגד. (131) ויתפשט כל הבגד על פני מי המקווה, כי לפני כן לא הגיעו מי המקווה לראש הברועה שהוא גבוה משטח מי המקווה.

19 **כח. כָּל יְדוֹת הַפְּלִים**¹³² **שֶׁהֵן אֲרָפִים יוֹתֵר מִכְּדֵי צָרָן**
20 **וְעֵתִיד לְקַצֵּן - מִטְּבִילִין עַד מְקוֹם הַמֶּדָּה**¹³³. **כִּיצַד?**
21 **שֶׁלְשָׁלֹת דְּלֵי גְדוֹל - אֲרָבָעָה טַפָּחִים**¹³⁴, **וְקָטָן -**
22 **עֶשְׂרֶה. מִטְּבִיל מִן הַשְּׁלִשָּׁלֹת עַד מֶדָּה זֹו בְּלִבְד**¹³⁵,
23 **וְהַשָּׂר טָהוֹר**¹³⁶.

(132) שם משנה ה. (133) מידת היד שהכלי צריך לה, להיות ראוי לתשמישו. (134) ראה הלכות כלים פרק ט הלכה טו. (135) ואפילו אם נגמרה המידה באמצע טבעת, אינו צריך לטבול את כל הטבעת, ורואים אותה כאילו נחתכה. [ולמה אין מקום חיבור שני חלקי הטבעת חוצץ? מפני שבית הסתרים בכלים אינו צריך להיות ראוי לביאת מים (ר"ש וברטנורא)]. (136) המדובר כשנגעה טומאה בדלי, ונטמא חלק השלשלת שהכלי צריך לו, והשאר - למעלה מארבעה טפחים בדלי גדול ומעשרה בקטן לא נטמא כלל, כמו שנתבאר בהלכות כלים שם.

24 **כו. כָּלִי טָמֵא**¹³⁷ **שֶׁנָּתַן בְּתוֹכוֹ פְּלִים אַחֲרִים וְהַטְּבִיל**
25 **הַפֶּל - עֲלָתָה לֶהֱן טְבִילָה**¹³⁸, **אִף עַל פִּי שֶׁפִּי הַפֶּלִי**
26 **צָר בְּיוֹתֵר**¹³⁹; **שֶׁהָיָה הַמַּיִם נִכְנָסִין לוֹ**¹⁴⁰, **וּמִתּוֹךְ**
27 **שֶׁעֲלָתָה טְבִילָה לְכָלִי הַגְּדוֹל - עֲלָתָה טְבִילָה לְכָלִים**
28 **שֶׁבְּתוֹכָו**¹⁴¹. **וְאִם הָטָהוּ עַל צִדּוֹ וְהַטְּבִיל**¹⁴² - **לֹא**
29 **עֲלָתָה לֶהֱן טְבִילָה**¹⁴³ **עַד שִׁיְהִיָּה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת**
30 **הַנּוֹד**¹⁴⁴. **וְכֵן אִם הָיָה הַכָּלִי טָהוֹר וְנָתַן לְתוֹכוֹ פְּלִים**
31 **טָמֵאִים וְהַטְּבִילִין - לֹא עֲלָתָה לֶהֱן טְבִילָה**¹⁴⁵ **עַד**
32 **שִׁיְהִיָּה פִּי רָחֵב כְּשִׁפּוֹפֶרֶת הַנּוֹד. בְּמָה דְּבָרִים**
33 **אֲמוּרִים?**¹⁴⁶ **לְתַרּוּמָה; אָבָל לְקַדֵּשׁ - אֵין מִטְּבִילִין**
34 **פְּלִים לְתוֹךְ פְּלִים טָהוֹרִין כָּלִל, וְאִפְּלוּ הָיָה פֶּסֶל אוֹ**
35 **בְּקַפָּה**¹⁴⁷, **כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְמַעַלָּה בְּמִקְוָמוֹ**¹⁴⁸.

(137) שם פרק ו משנה ב, כפי שנתפרשה בחגיגה כב, א. (138) ואף-על-פי שכלים אלו אינם מונחים במקווה עצמו, אלא במים המחוברים לו, כמו ששינונו (שם פרק ו משנה א): "כל המעורב למקווה - כמקווה". (139) ונתבאר שם, שעירוב מקוואות כשר לטבילה רק אם אמת המים המחברת אותם רחבה כשפופרת הנוד (כרוחב חלול השפופרת שנותנים בפי הנוד, היינו מקום שאפשר לגלגל בתוכו שתי אצבעות סביב). (140) לכל הכלי הגדול ומטהרים אותו. (141) אע"פ שלא נטבלו במי המקווה, ולא במים המחוברים להם ברוחב שפופרת הנוד. (142) ולא מילאו המים את

להתירם, ואינם צריכים ביאת מים]. (100) הלולאה הקשורה בסנדל שמכניסים בה הרצועה. (101) תפילין מקבלות טומאה, מפני שיש להן בית קיבול (ראה הלכות כלים פרק ז הלכה יב). (102) כל התפילה בלי רצועותיה נקראת קציצה. (103) מהודקת מאוד ואינה זזה ממקומה. (104) כשהאדם קושר את התפילה ומזיזה, אין הרצועה זזה ממקומה שבתוך התפילה. (105) נוד. (106) ילקוט הרועים.

1 **כב. וְאֵלֵינוּ**¹⁰⁷ **שֶׁצָרִיכִין שִׁיבּוֹאוּ בְּהֵן הַמַּיִם: הַקְּשָׁרִים**
2 **שֶׁבִּפְתָּחֵי הַחֲלוּקִים**¹⁰⁸ **שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְוִלָּאוֹת. וְכֵן קְשָׁרִי**
3 **לְוִלָּאוֹת שֶׁבִּפְתָּחָן**¹⁰⁹. **וְשָׂפָה שֶׁל סִדִּין צָרִיף לְמַתְחָן**¹¹⁰.
4 **וְתַפְלָה שֶׁל רֹאשׁ בְּזִמָּן שֶׁאֵינָה קְבוּעָה בְּרִצּוּעָה. וְשֶׁל**
5 **זְרוּעַ בְּזִמָּן שֶׁהִיא עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת. וּשְׁנָצִים**¹¹¹ **שֶׁל**
6 **סַנְדַּל. וְקְשָׁרֵי נִימֵי הַבְּגָדִים שֶׁקָּשְׁרָן**¹¹². **וְכֵן כָּל**
7 **פִּיּוּצָא בָּאֵלוּ הַמְּקוֹמוֹת שֶׁהוּא עֵתִיד לְגַלּוֹתָן**
8 **וּלְמַתְחָן**¹¹³. **הַסִּילִין**¹¹⁴ **שֶׁל גִּת**¹¹⁵ **וְשֶׁל בֶּדֶן**¹¹⁶: **אִם הָיָה**
9 **חֲזָקִים**¹¹⁷ - **צָרִיף לְחִטּוֹ, וְאִם הָיָה רַפִּים - צָרִיף**
10 **לְצַעַר**¹¹⁸. **הַכֶּרֶךְ**¹¹⁹ **וְהַפֶּסֶת**¹²⁰ **שֶׁל עוֹר - צָרִיכִים שִׁיבּוֹאוּ**
11 **בְּהֵן הַמַּיִם**¹²².

(107) שם משנה ד. (108) בצד החזה. (109) חלוקים שלובשים אותם על-ידי הכנסת ראש במקום הפתוח למעלה. בחלוקים אלה תופרים לולאות במקום שכנגד הכתף, וקושרים אותם אחר לבישת החלוק. (110) הסדין רחב, ולפיכך שפתיו נקמטות כשמטבילים אותו במקווה וצריך למתוח אותן. (111) הרצועות. (112) האדם. ראה הלכה כא. (113) כשישתמש בהם, ומשום זה צריך לגלותם ולמותחם לפני הטבילה. (114) תוספתא מקוואות פרק ח הלכה א. (115) שדורכים בו ענבים. (116) שסוחטים בו זיתים להוציא שמנם. (117) הסלים עשויים מענפים דקים ארוגים. ואומר רבינו, שאם הענפים מהודקים בחווק, צריך לחטט את הפסולת הדבוקה בהם. (118) מנענע אותם והפסולת נופלת. (119) משנה שם. (120) סוף פרק ד מפרש רבינו ששניהם משימים תחת הראש, אלא שכר הוא קטן וכסת יותר גדולה, ושניהם ממולאים צמר וכדומה (ראה ברטנורא ו'תוספות יום טוב' כאן). (121) בפנים. (122) מפני שלפעמים מוציאים מה שבתוכם.

12 **כג. פֶּסֶת**¹²³ **עֲגֻלָּה**¹²⁴ **וְהַפְּדוּר**¹²⁵ **וְהָאֵמוֹם**¹²⁶
13 **וְהַקְּמִיעַ**¹²⁷ **וְהַתַּפְלָה - אֵינֶן צָרִיכִין שִׁיבּוֹאוּ הַמַּיִם**
14 **לְחַלְלֵן. זֶה הַכָּלִל: כָּל שֶׁאֵין דְּרָפוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַכְנִים**
15 **- טוֹבֵל סָתוּם.**

(123) שם משנה ב. (124) שמניחים על גבי הבהמה לרכב עליה, כסת זו עשויה מעור וממלאים אותה מוכין ותופרים אותה, ואין דרכם לפרוס את התפר ולהוציא את המוכין. (125) שמשחקים בו. (126) דפוס של מנעל עשוי מעור ממולא מוכין. (127) לשמירה. את הקמיע נותנים בתוך קטן של עור או בד, ותופרים אותו.

16 **כד. הַמִּטְּבִיל**¹²⁸ **בְּגָדִים הַמְּכַבְּסִין**¹²⁹ - **צָרִיכִין שִׁיבּוֹאוּ**

מַעֲיֵן וּבֹר מְקוֹה מִים יִהְיֶה טְהוֹר. הַמַּעֲיֵן אֵין בּוֹ
תְּפִיסַת יָד אָדָם כָּלֵל¹², וְהַבּוֹר כָּלּוּ בְיָדֵי אָדָם, שְׁהָרִי
כָּלּוּ מִים שְׂאוּבִין. אָמְרוּ חֲכָמִים: הַמְקוֹה לֹא יִהְיֶה
כָּלּוּ שְׂאוּבִי כְבוֹר, וְאֵין צָרִיךְ לְהִיטֵל כָּלּוּ בְיָדֵי שְׂמִים
כְּמַעֲיֵן, אֲלֵא אִם יֵשׁ בּוֹ¹³ תְּפִיסַת יָד אָדָם¹⁴ - כְּשֶׁרֶ¹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

אלא אם יש בו תפיסת יד אדם בשר

"דין תורה שכל מים מכונסין טובלין בהם שנאמר מקוה מים.. כו" אבל מד"ס שהמים השאובין פסולין לטבילה". ובעבודת האדם עניין הטבילה הוא להביא נפשו במי הדעת, ובזה יש חילוק בין מעיין "בידי שמים" שהם העניינים המפורשים בתורה, ובור ש"בידי אדם" הם העניינים שלא התפרשו בתורה, ופונה לגדול ממנו שיורה לו דרך תשובה ומורה לו ע"פ מה שמתקבל על דעתו איך שצריך לנהוג.

מדין תורה "כל מים מכונסין טובלין בהם" וגם בבור שכולו בידי אדם, ובענייני האדם הוא כשפונה לגדול ממנו לקבל דרך תשובה ומשיב לו כפי שמתקבל על דעתו ואפשר לסמוך על דבריו שהם בבחינת "מי הדעת". אבל מד"ס גזרו שהמים השאובין (בידי אדם) פסולין לטבילה כי אחרי ירידת הדורות הוצרכו לגזירות וסייגים שלא כולם מתקבלים על דעתו של אדם - ידי אדם - ואמרו חכמים שאין לסמוך כלל על דעתו של אדם כדי שיחשב כמי הדעת.

ולאידך גם מד"ס אין צריך להיות כולו בידי שמים "אלא אם יש בו תפיסת יד אדם כשר" כי ההוראות בענייני תורה ומצוות, צריכות להיות באופן של התלבשות ובמידה והגבלה, ובזה יכול וצריך להיות "תפיסת יד אדם" מצד המעלה שבעבודת המטה.

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן לג)

9 גזירת חכמים. 10 מדובר כשהיו במקוה 40 סאה פחות שלושה לוגים, ונתן לתוכו שלושה לוגים שאובים והשלים את השיעור, אבל מקוה שיש בו 40 סאה מים שאינם שאובים אינו נפסל על ידי הוספת מים שאובים (ראה לקמן ה"א). 11 הסמיכוהו על ההיקש. 12 ידו של אדם אינה משתתפת בעשייתו. 13 אפילו אם יש בו. 14 הבור עשוי בידי אדם. בהלכות הבאות יתבאר. 15 היקש זה מקורו ב'תורת כהנים' פרשת שמני, פ"ט ה"א. כללו של דבר: כולו בידי אדם, כגון ששאב מים ונתן לתוך הבור - פסול; מקצתו מפעל שמים ומקצתו מפעל אדם - כשר.

ג. כיצד? המניח¹⁶ קנקנים בראש הגג לנגבם ויָרְדוּ
לָהֶם גִּשְׁמִים וְנִתְמַלְאוּ, אָף עַל פִּי שְׁהִיא עֹנֶת
הַגִּשְׁמִים¹⁷ - הָרִי זֶה יִשְׁפֹּר אֶת הַקִּנְקָנִים או יִכְפֹּם¹⁸
וְהַמִּים הַנִּקְוִים מֵהֶם¹⁹ כְּשֶׁרִים לְטָבֵל, וְאָף עַל פִּי
שֶׁכָּל הַמִּים הָאֵלּוּ הֵיוּ בְּכָלִים, שְׁהָרִי לֹא מִלְּאָן²⁰

הכלי הגדול ונשאר בטומאתו. אם מניחים במים כלי שפיו צר ובטנו רחב, כשהוא מוטה על צידו, הם נכנסים וממלאים את הכלי עד כנגד פיו, וכשמגיעים למקום זה הם סותמים את פיו וסוגרים על האוויר שלמעלה ממנו, ומתוך כך הוא מעכב על המים מלהיכנס, כמו כלי שהפכו בהלכה יב. [ראה 'בית יוסף' יורה-דעה סימן רטו, ובש"ך שם סעיף-קטן כח. ביאורינו זה נותן הסבר מלא לשיטת רבינו]. 143 אפילו אם המים שבתוך הכלי הגדול, כיסו אותם מכל צד. 144 בפחות מזה אין עירוב מקוואות מועיל, כמו שביארנו. 145 שהרי המים לא עשו שום פעולת טהרה שתגרוור אחריה טהרת הכלים הקטנים. 146 משנה חגיגה כב, ב. שם נימנו אחת-עשרה מעלות שעשו חכמים בקודש על התרומה. ראה הלכות אבות הטומאות פ"ב. 147 שפיהם רחב יותר משפופרת הנוד. 148 בהלכות שאר אבות הטומאות פרק יב הלכה א.

פֶּרֶק רְבִיעִי

1 יבאר שמים שאובים פוסלים את המקוה. ואם צריך שיהיה כולו בידי שמים. המניח כלי תחת הצינור בכל עת ובכל זמן. כיצד פוסלין שלושה לוגים מים שאובים את המקוה. שאובה שהמשיכה ואמבטיה ומרחצאות שלנו. מי גשמים ומים שאובים שהיו מתערבים בחצר ויורדים למערה.

1 א. דִּין תּוֹרָה², שֶׁכָּל מִים מְכַנְסִין³ טוֹבְלִין בָּהֶן;
2 שְׁנֵאמַר: מְקוֹה מִים⁴ - מִכָּל מְקוֹם. וְהוּא שְׁיִהְיֶה בָּהֶן
3 כְּדִי לְהַעֲלוֹת בָּהֶן כְּדִי טְבִילָה לְכָל גּוֹף הָאָדָם בְּבֵת
4 אַחַת. שְׁעָרוֹ חֲכָמִים: אָמְרָה עַל אָמְרָה⁵ בְּרוּם שְׁלֹשׁ
5 אַמּוֹת⁶. וְשֶׁעוֹר זֶה הוּא מַחְזִיק אֶרְבָּעִים סָאָה⁷ מִים.
6 בֵּין שְׂאוּבִין⁸ בֵּין שְׂאִינָן שְׂאוּבִין.

2 עירובין ד, ב - ובכמה מקומות. 3 אפילו שאובים בכלי. 4 כל מים נקוים שהם. [בכל המקומות שבגמרא, למדו מן הכתוב (ויקרא טו, ה) "ורחץ במים". דרכו של רבינו, כשהוא מוצא לימוד יותר פשוט מזה שאמרו בגמרא, הוא מסתמך עליו ('יד מלאכי' כללי הרמב"ם אות ד)]. 5 נחלקו האחרונים בקביעת שיעור האמה שבתקופת התלמוד. יש מקטינים עד חצי מטר אירופאי, ויש מגדילים עד למעלה מששים סנטימטר, ויש קובעים שיעורים ממוצעים בין שני אלה. וקביעת הלכה למעשה בשיעור מקוה, מסורה בידי גדולי התורה. 6 אמנם לדעת מקטיני האמה - קומתו של האדם הבינוני היא יותר משלוש אמות, אבל חכמים שיערו שאפשר לו לטבול על ידי הרכנת הראש (ראה תוספתא, חגיגה יא, א - ד"ה ברום). 7 שהם 960 לוגים. 8 בכלים. ואפילו כל המים הם שאובים טובלים בהם (וכן ב'תוספות' פסחים יז, ב ד"ה אלא).

7 ב. מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים⁹, שְׁהַמִּים הַשְּׂאוּבִין פְּסוּלִין
8 לְטְבִילָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא מְקוֹה מִים שְׂאִינָן שְׂאוּבִין
9 שְׁנֵפֶל לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה לִגִּין מִים שְׂאוּבִין - פֶּסְלוּ
10 הַפֶּסֶל¹⁰. אָף עַל פִּי שְׁפָסוּל מִים שְׂאוּבִין מְדַבְּרֵי
11 סוֹפְרִים, לְמִדּוּהוּ בְּהֶקְשָׁא¹¹. שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר: אָף

1 בידו²⁰. לפיכך, אם הגביה את הקנקנים והערים²¹ -
2 הרי כל המים שבהם שאובין.

במקומם³⁸ ונמצא המקנה בלו פשר. וכן³⁹ המסדר
את הקנקנים בתוך המקנה כדי לחסמן⁴⁰ ונתמלאו
מים⁴¹, אף על פי שבלע המקנה את מימיו ולא
נשאר שם מים כלל אלא מים שבתוך הקנקנים -
הרי זה ישבר את הקנקנים⁴² והמים הנקוין מהן
מקנה פשר.

(35) מקואות פ"ב מ"ח. (36) הסד את הבור בסיד, והשאר
את העצין בבור ושקע, ובו היו מים כשרים. (37) צ"ל
ונתמלא. (38) אבל לא יהפוך אותו על פיו. במניח קנקנים
על הגג ככוונה ברורה לנגבם, אמרנו בה"ג שמותר גם
להפכם, מה שאין כן בנידון כאן (בית יוסף יו"ד סי' רא
בשם הרא"ש). (39) שם מ"ט. (40) שיבלעו מים ולא
יבלעו אחר כך את המשקין שיתנו לתוכם. (41) נכנסו מי
המקנה גם לתוכם. (42) אבל לא יכפס. [בבית יוסף שם
קובע הבדלי הדינים שבין שלושת המקרים שנאמרו
במשניות ז"ט, ומבאר נימוקיהם. והרי תוכן דבריו הנוגעים
לדעת רבינו כאן: א. המניח כלים בראש הגג כדי לנגבם
(הלכה ג) ולא התכוון כלל שישאבו לחלוחית, יכול
לשוברם ואפילו לכפותם והמים כשרים לטבילה אפילו
כשאין במקנה מים אחרים כלל; ב. עצין של סיד (הלכה
ה): כאן התכוון לקצת שאובה, שהרי יש טיט בעצין ויש
להניח שהוא רוצה שייבלעו קצת מים, ולפיכך מטילים כאן
שתי חומרות: אחת, שצריך שישארו בבור מעט מים,
ושנייה שאסור לכפות אלא לשבור; ג. המסדר קנקנים בתוך
המקנה: כאן יש צד אחד להקל יותר מבעצין, היינו שלא
התכוון להכניס מים לתוך הקנקנים אלא לרפנותיהם, אולם
אינו דומה למניח כלים בראש הגג, שאינו רוצה כלל
בשאיבת מים, וכאן רוצה שאיבה בדפנות, ולפיכך הקילו
מצד אחד, שאפילו לא נשארו מים במקנה - ישבור,
והשאר חומרא שאסור לכפות אלא ישבור. ביאור זה מניח
ביותר את הדעת].

ו. פיצד פוסלין המים השאובין את המקנה בשלשה²⁹
לגין⁴³ שאם היה במקנה פחות מארבעים סאה⁴⁴,
[ונפלו לתוך שלשה לגין והשלימים לארבעים
סאה] - הפל פסול⁴⁵. אבל מקנה שיש בו ארבעים
סאה מים שאינן שאובין, ושאב בכד ושפף לתוכו
כל היום בלו - פשר. ולא עוד⁴⁶, אלא מקנה עליון
שיש בו ארבעים סאה מים פשרין, והיה ממלא
בכלי ונותן לתוכו עד שירבו המים וירדו למקנה
התחתון ארבעים סאה - הרי התחתון פשר⁴⁷.

(43) ראה למעלה ה"ב. (44) מים כשרים. (45) שם פ"ג
מ"א. (46) שם פ"ו מ"ח. (47) אפילו לא היו בו כלל מים
כשרים אחרים. והטעם, מפני שהמים השאובים שנפלו
לעליון שיש בו 40 סאה הפכו לכשרים.

ז. מקנה⁴⁸ שיש בו ארבעים סאה מכוננת ונתן לתוכו
סאה מים שאובין ונטל אחר כך ממנו סאה - הרי
זה פשר. וכן נתן סאה ונטל סאה והוא פשר, עד
רבו⁴⁹.

(16) משנה, מקואות פ"ב, מ"ז. (17) והיה לו לחשוב על
האפשרות שיפלו מים לתוכם. (18) יהפכם על פיהם
במקום שהם עומדים. (19) בקרקע. (20) וגם לא העמידם
לשם קבלת מי גשמים, ומידי שמים באו. שבירת הקנקנים
או הפיכתם, העמידם לשם קבלת מי גשמים ומידי שמים
באו. שבירת הקנקנים או הפיכתם אינו מילוי בידי אדם.
כרבי יהושע שם. (21) הרי עשה האדם בידיים כל פעולת
מילוי המקנה.

ד. המניח²² כלים תחת הצנור²³ תמיד בכל עת ובכל
זמן²⁴, אחד כלים קטנים ואחד כלים גדולים, אפלו
כלי אבנים וכיוצא בהן מכלים שאינן מקבלין
טמאה, ונתמלאו מי גשמים - הרי אלו פסולין²⁵.
ואם כפפן על פיהן או שכרן - המים הנקוין מהן
כשאובין לכל דבר, שהרי לדעתו נתמלאו; שחזקת
הצנור לקלח מים. ואפלו שכח הכלים תחת הצנור²⁶
- פסולין, גזרו על השוכח מפני המניח. וכן
המניח²⁷ את הכלים בחצר²⁸ בעת קשור העבים²⁹
ונתמלאו - המים שבהן פסולין, שהרי לדעתו
נתמלאו. וכן גזרו³⁰ על השוכח בחצר בשעת קשור
עבים משום מניח. הניח בחצר בעת פזור עבים³¹
ובאו עבים ונתמלאו - הרי אלו פשרין, כמו שמיניח
בראש הגג לנגבן³². וכן אם הניח בעת קשור
העבים ונתפזרו וחרזו ונתקשרו ונתמלאו - הרי אלו
פשרין³³. ואם שכרן³⁴ או כפפן - המים הנקוין מהן
פשרין.

(22) משנה, מקואות פ"ד מ"א, כפי שנתבאר בגמרא שבת
טז, ב. (23) מדובר בצנור שאינו פוסל המים העוברים בו
(ראה לקמן פ"ו ה"ו בהשלמות). (24) פירוש בכל זמן
שהוא, בין כשהשמים מעוננים ובין כשאינם מעוננים.
(25) אם הניחם תחת הצנור, אפילו בשעה שאין עננים, גילה
דעתו שהוא רוצה שיפלו לתוכם מי גשמים. (26) הניחם
שם מתוך כוונה לסלקם מיד, ושכח ולא סילקם.
(27) במשנתנו נחלקו בית שמאי ובית הלל בדין שוכח.
ופסק בבית שמאי, כדברי רבי מאיר, שנמנו ורבו בית שמאי
על בית הלל, ונקבעה הלכה כמרובים. (28) לא תחת
הצנור. (29) מניחים אנו שהתכוון שיפלו גשמים לתוך
הכלים. (30) דעת רבינו, שבכל מקום גזרו שוכח משום
מניח, בין תחת צנור בין בחצר. (31) לא התכוון למי
גשמים, כרב משרשיא שם. (32) שבהלכה הקודמת.
(33) כשנתפזרו העבים, בטלה מחשבתו הראשונה לקבל
לתוכן מי גשמים, וכשחזרו ונתקשרו באו גשמים שלא חשב
עליהם (ראה השלמות). (34) ראה למעלה ה"ג ובהשלמות
שם.

ה. הסיד³⁵ ששכח עצין³⁶ במקנה ונתמלא³⁷ מים,
אף על פי שלא נשאר במקנה אלא מעט והרי
העצין יש בו רב המקנה - הרי זה ישבר את העצין

אִמְבָּטִי שֶׁבְּמִרְחָצוֹת שְׁלָנוּ מְקוֹאוֹת פְּשָׁרִין, שְׁהָרִי
כָּל הַמַּיִם שֶׁבָּהֶן שְׂאוֹב וְשֹׁנְמֶשֶׁךְ הוּא. וּמַעֲוָלָם לֹא
רְאִינוּ מִי שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה בְּעֵנָן זֶה.

(59) שיטת רבינו בזה מבוארת יפה בהלכה הקודמת.

י. מִי גִשְׁמִים⁶⁰ וּמַיִם שְׂאוֹבִין שְׁהִיו מְתַעַרְבִין בְּחָצֵר
וְנִמְשְׁכִין⁶¹ וְיִוָּרְדִין לַעֲוָה⁶² שֶׁבְּחָצֵר, אוֹ שֶׁמְתַעַרְבִין
עַל מַעְלוֹת הַמַּעְרָה וְיִוָּרְדִין לַמַּעְרָה: אִם רֹב מִן
הַפְּשָׁרִי⁶³ - פְּשָׁרִי⁶⁴; וְאִם רֹב מִן הַפְּסוּל - פְּסוּל;
מִחֲצָה לְמִחֲצָה - פְּסוּל. אִימָתִי? בְּזִמָּן שֶׁמְתַעַרְבִין
עַד שֶׁלֹּא יִגְיֵעוּ לַמַּקְוֶה וְנִמְשְׁכִין וְיִוָּרְדִין⁶⁵; אֲבָל אִם
הָיוּ הַפְּשָׁרִים וְהַפְּסוּלִים מְקֻלָּחִין⁶⁶ לַתּוֹךְ הַמַּקְוֶה: אִם
יָדוּעַ שֶׁנִּפְּלוּ לַתּוֹכוֹ אֲרָבָעִים סָאָה מַיִם פְּשָׁרִין עַד
שֶׁלֹּא יִרְדּוּ לַתּוֹכוֹ שְׁלֹשָׁה לָגֵין מַיִם שְׂאוֹבִין - פְּשָׁרִי,
וְאִם לָאוּ - פְּסוּל.⁶⁷

(60) מקוואות פ"ד מ"ד. (61) כשהם מעורבים.
(62) לגומא, לבור. (63) פירוש, אם יש רוב שיעור מקוה,
היינו 20 סאה ומשהו. (64) המים המעורבים שבעוקה או
שבמערה, הם מקוה כשר. (65) כשהם מעורבים. מפני
שהפסולים לא נפלו בפני עצמם אלא כשהם מעורבים עם
הכשרים, מועילה ההמשכה כשיש רוב כשרים, ואף-על-פי
שגם הכשרים אינם בפני עצמם. ואם אינם מעורבים אלא
יורדים למקוה, אלה בפני עצמם ואלה בפני עצמם - המקוה
פסול, משום שפסולים עומדים בפני עצמם - פוסלים
כשרים עומדים בפני עצמם. (66) ישר לתוך המקוה שלא
בהמשכה. (67) המקוה הזה פסול. יש בזה שני דינים: אם
נפלו למקוה יותר מעשרים סאה מי גשמים לפני שנפלו
שלושה לוגין שאובים, אפשר להכשיר את המים המעורבים
על ידי המשכה למקום אחר, ואם קדמו שלושה לוגין
שאובים - נפסלו המים ואין להם תקנה לדעת רבינו החולק
על חכמי מערב למעלה בה"ט (על-פי היסוף משנה).
[רבינו מונה כאן כמה חילוקי דינים בהמשכה בסדר של "זה
ואף זה", הדין הראשון (תחילת הלכה ח): המים הכשרים
שיש בהם רוב מקוה, עומדים בפני עצמם לפני שהמשיכו
להם את השאובים שהשלימו את המקוה. בזה מועילה
ההמשכה ללא כל פקפוקים, מפני שיש כאן שני נימוקים
להכשיר: א. הכשרים באו תחילה ועומדים בפני עצמם; ב.
הפסולים באו בהמשכה. הדין השני ("וכן גג") מוסיף,
שאפילו נפלו השאובים שלא בהמשכה לעשרים ומשהו
כשרים, ונפסלו כולם, אפשר להכשיר את המים הללו על
ידי המשכה למקום אחר. בדין זה יש צד לפסול מפני
שהשאובה באה שלא בהמשכה, ואעפ"כ מועילה ההמשכה
השניה כשהיו רוב כשרים. הדין השלישי (הלכה י): כשרים
ושאובים מעורבים שהמשיכו אותם למקוה. כאן לא קדמו
רוב המים הכשרים לפסולים ואף-על-פי-כן מועילה
ההמשכה מפני שגם הפסולים לא קדמו. ולבסוף מלמדנו,
שני תנאים הכרחיים להכשרת שאובה: רוב כשרים,
והמשכת פסולים שלא קדמו לכשרים.

(48) שם פ"ז מ"ב. (49) כרב יהודה בר שילא ביבמות פב,
ב, שפירש: עד רובו, היינו שלא יוציא מן המקוה יותר
מעשרים סאה מים כשרים. [רבים תמהו שמכשיר כאן רק
עד רובו, ובהלכה הקודמת הכשיר אפילו ביותר מרובו,
ומשנה מפורשת היא, ולכן נטו מדעתו ופירשו, שבנתן סאה
ונטל סאה - מדובר במי פירות ולא במים שאובים. וב'כסף
משנה' מיישב את הסתירה ומבאר שבנתן סאה ונטל סאה
פסלו משום מראית העין שלא יאמרו שאובים כשרים, אבל
בשפך לעליון ונפלו לתחתון אין הדבר ניכר כל-כך שניטלו
ביד].

ח. אִין הַמַּיִם הַשְּׂאוֹבִין⁵⁰ פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוֶה
בְּשִׁלְשָׁה לָגֵין עַד שֶׁיִּפְּלוּ לַתּוֹךְ הַמַּקְוֶה מִן הַכְּלִי⁵¹.
אֲבָל אִם נִגְרְרוּ⁵² הַמַּיִם הַשְּׂאוֹבִין חוּץ לַמַּקְוֶה
וְנִמְשְׁכוּ וְיִרְדּוּ לַמַּקְוֶה - אִינֵן פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוֶה עַד
שֶׁיִּהְיוּ מִחֲצָה לְמִחֲצָה; אֲבָל אִם הָיָה רֹב מִן הַפְּשָׁרִים
- הָרִי הַמַּקְוֶה פְּשָׁרִי⁵³. בִּיצֵד? מַקְוֶה שֶׁיֵּשׁ בוֹ עֶשְׂרִים
סָאָה וּמִשְׁהוּ מַיִם פְּשָׁרִין, וְהָיָה מִמֶּלֶא וְשׂוֹאֵב חוּץ
לַמַּקְוֶה וְהַמַּיִם נִמְשְׁכִין וְיִוָּרְדִין לַמַּקְוֶה, בֵּין שֶׁהָיוּ
נִמְשְׁכִין עַל הַקֶּרֶקַע אוֹ בְּתוֹךְ הַסִּילוֹן⁵⁴ וְכִיּוּצָא בּוֹ
מִדְּבָרִים שְׂאִינֵן פּוֹסְלִין אֶת הַמַּקְוֶה - הָרִי הוּא פְּשָׁרִי
וְאִפְּלוּ הַשְּׁלִימוּ לְאַלְף סָאָה; שֶׁהַשְּׂאוֹבָה שֶׁהַמְּשִׁיכוֹהָ
- פְּשָׁרָה, אִם הָיָה שָׁם רֹב אֲרָבָעִים סָאָה מִן הַפְּשָׁרִי⁵⁵.
וְכֵן גַּג⁵⁶ שֶׁהָיָה בְּרָאשׁוֹ עֶשְׂרִים סָאָה וּמִשְׁהוּ מִי
גִּשְׁמִים וּמִלֵּא בְּכַתְּפוֹ וְנָתַן לַתּוֹכוֹ⁵⁷ פָּחוֹת מֵעֶשְׂרִים,
שֶׁנִּמְצָא הַכֹּל פְּסוּל, וּפְתַח הַצִּנּוֹר וְנִמְשְׁכוּ הַכֹּל
לְמָקוֹם אֶחָד - הָרִי זֶה מַקְוֶה פְּשָׁרִי; שֶׁהַשְּׂאוֹבָה
שֶׁהַמְּשִׁיכוֹהָ כְּלָה - פְּשָׁרָה, הוֹאִיל וְהָיָה שָׁם רֹב מִן
הַפְּשָׁרִי⁵⁸.

(50) תמורה יב, א רב. (51) ישר מן הכלי אל המקוה.
(52) על הקרקע או על דבר שאינו פוסל את המים.
(53) בגמרא שם מסיימים: "שהשאיבה מטהרת ברבייה".
(54) לקמן בפרק שישי יבואר איזה סילון אינו עושה שאיבה.
(55) פירוש, רוב משיעור מקוה, היינו 20 סאה ומשהו, כמו
שיתבאר לקמן. (56) תוספתא, מקוואות פ"ד ה"ב.
(57) ישר מן הדלי. (58) ואף-על-פי שנפסלו תחילה ע"י
השאיבה שנפלה לתוכם - מועילה ההמשכה, אבל מקוה
שאובה שלא היו בה מעולם 20 סאה ומשהו כשרים - אין
המשכה מועלת.

ט. הוֹרִי⁵⁹ מִקְצַת חֲכָמֵי מַעֲרָב וְאָמְרוּ: הוֹאִיל וְאָמְרוּ
חֲכָמִים: שְׂאוֹבָה שֶׁהַמְּשִׁיכוֹהָ כְּלָה - טְהוֹרָה, אִין אָנוּ
צְרִיכִין שִׁיְהִיו שָׁם רֹב מַיִם פְּשָׁרִין. וְזֶה שֶׁהַצְרִיף רֹב
וְהַמְשָׁכָה - דְּבָרֵי יְחִיד הֵן, וְכַבֵּר נִדְחוּ, שֶׁהָרִי אָמְרוּ
בְּסוּף: שְׂאוֹבָה שֶׁהַמְּשִׁיכוֹהָ כְּלָה - טְהוֹרָה. לְפִי דְּבָרֵי
זֶה, אִם הָיָה מִמֶּלֶא בְּכָלִי וְשׂוֹפֵף, וְהַמַּיִם נִזְחָלִין
וְהוֹלְכִין לְמָקוֹם אֶחָד - הָרִי זֶה מַקְוֶה פְּשָׁרִי. וְכֵן כָּל

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ט"ז ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ט"ז כ"ב ניסן תשע"ט

10 טְהִירְתוּ כְּדִי לֵאכֹל בִּקְדָשִׁים⁸ עַד שִׁיבִיא קֶרְבְּנוֹ⁹, וְקָדָם
11 שִׁיבִיא כְּפָרְתוֹ אֲסוּר הוּא לֵאכֹל בִּקְדָשִׁים¹⁰, כְּמוֹ
12 שֶׁבְּאַרְנוּ בְּפָסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין¹¹.

(2) משנה כריתות ח: (3) ראה להלן הלכה ו, איזו היא הזבה. (4) ראה להלן פ"ב, ה"א, איזהו הזב. (5) כלומר זב, וזה ומצורע ספרו שבעת ימי טהרה, והיולדת שעברו ארבעים יום מיום הלידה לזכר, ושמונים יום מיום הלידה לנקבה. (6) כל אחד מהם כדינו: היולדת, הזבה והמצורע שטבלו במקוה; והזב שטבל במעין, ראה תוספתא זבים פ"ג, ופ"א מהלכות מקוואות הלכה ה. (7) כלומר, שקע שמשו של יום שביעי, אצל זב, וזה ומצורע; ואצל יולדת ששקע שמשו של יום מ' לזכר ויום פ' לנקבה. (8) אע"פ שהוא טהור לאכילת תרומה (פ"ז מהלכות תרומות, ה"ב). (9) ראה להלן ה"ג פרטי דיני קרבנותיהם. (10) נגעים פ"ד משנה ג, ויבמות עד: "הביא כפרה אוכל בקדשים", ולמדו זאת (יבמות שם) ממה שנאמר (ויקרא יב, ח) "וכפר עליה הכהן וטהרה", שכל זמן שלא הביא קרבן, אע"פ שטבל והעריב שמשו - אינו טהור לאכילת קדשים. (11) פרק יח הלכה יד.

13 ב. גֵּר שֶׁמֶל וְטָבֵל וְעֵדִין לֹא הִבִּיא קֶרְבְּנוֹ¹², אָף עַל
14 פִּי שֶׁהוּא אֲסוּר לֵאכֹל בִּקְדָשִׁים עַד שִׁיבִיא קֶרְבְּנוֹ¹³ -
15 אֵינוֹ מִמַּחֲסְרֵי כְּפָרָה¹⁴; שֶׁקֶרְבְּנוֹ עָקְבוֹ לִהְיוֹת גֵּר גָּמוּר
16 וְלִהְיוֹת כָּכָל כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל¹⁵, וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ אוֹכֵל
17 בִּקְדָשִׁים שֶׁעֵדִין לֹא נַעֲשֶׂה כְּשֵׁרֵי יִשְׂרָאֵל¹⁶, וְכִיּוֹן
18 שִׁיבִיא קֶרְבְּנוֹ וְנַעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל כְּשֵׁר אוֹכֵל בִּקְדָשִׁים.
19 הִבִּיא¹⁷ פְּרִידָה אַחַת¹⁸ בְּשַׁחֲרִית - אוֹכֵל בִּקְדָשִׁים¹⁹
20 לְעֶרְבֹה²⁰, וְיָבִיא פְּרִידָה שְׁנִיָּה²¹. שֶׁקֶרְבְּנוֹ שָׁל גֵּר עוֹלֵת
21 בְּהֶמָּה אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים²² וְשִׁנְיָהּ
22 עוֹלָה²³, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּמַעֲשֶׂה הַקֶּרְבָּנוֹת²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"גר ששל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו, אע"פ שהוא אסור לאכול בקדשים עד שיביא קרבנו אינו ממחוסרי כפרה כו". ובהלכות איסורי ביאה (פ"ב) כתב "בשלושה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן, וכן לדורות כו" ובהלכה שאח"כ כתב "ובזמן הזה שאין שם קרבן, צריך מילה וטבילה, וכשיבנה בית המקדש יביא קרבן".

ובטעם הדין שבזמן הזה נעשה גר גמור על-ידי מילה וטבילה בלבד, כתב הרוגצובי "דרק לקדשים לא מקרי עדיין גר גמור, אבל לשאר דברים הוה כישראל לכל דבר כו". ובמקום אחר כתב "והוי כמו בן נח לקדשים", וצריך להבין אף שאינו נקרא גר גמור רק לעניין אכילת קדשים, ואכילת קדשים אינה בזמן הזה, היאך יתכן שכל הגרים שהתגיירו משחורב בית המקדש וביניהם כמה וכמה

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

הלכות מחסרי כפרה

1 יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: (א)
2 שֶׁתִּקְרִיב הַזֶּבֶה כְּשֶׁתִּטְהַר קֶרְבֶּן. (ב) שֶׁתִּקְרִיב הַיּוֹלֶדֶת
3 כְּשֶׁתִּטְהַר קֶרְבֶּן. (ג) שֶׁתִּקְרִיב הַזֶּבֶה כְּשֶׁיִּטְהַר קֶרְבֶּן. (ד)
4 שֶׁתִּקְרִיב מִצְרַע כְּשֶׁיִּטְהַר קֶרְבֶּן. וְאַחֵר שֶׁתִּקְרִיבו
5 קֶרְבָּנוֹתֵיהֶן תִּגְמַר טְהִירְתוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ואחר שיקרבו קרבנותיהן תיגמר טהרתן..."

מחוסר כיפורים הוא זה שטבל ועלה והעריב שמשו, אבל עדיין לא הביא קרבנו שאסור באכילת קדשים, ואם שימש בבית המקדש חייב מיתה ופוסל את העבודה.

לשיטת הרמב"ם, גדר מחוסר כיפורים הוא שלא נגמרה טהרתו ולא שיש עליו עוד טומאה כלשהי. והביא את הדרשה "וטהרה, מכלל שהיא טמאה" בשני מקומות: במחוסר כיפורים שעבד ש"עבודתו פסולה", ולגבי איסור כניסה למקדש שינה מלשון הדרשה, וכתב: "וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה", ובלשונו משמיענו שיטתו שחסרונו של מחוסר כיפורים אינו מצד הטומאה שעליו אלא שחסר בטהרתו.

ויש בזה נפקא-מינה להלכה, כי מכיון שלמד הרמב"ם כך את גדרו של מחוסר הכפרה, פסק גם שמחוסר כיפורים שאכל קודש או שימש אינו חייב מיתה, כי לשיטתו גדרו הוא שחסר בטהרתו, אבל לא שיש עליו עוד טומאה. משא"כ הראב"ד השיג עליו והקשה מהגמרא במסכת מכות "עוד טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים, ועוד "וטהרה" כתיב ביולדת, מכלל דעד השתא טמאה היא, ואמרינן בזבחים מחוסר כיפורים דזב כזב דמי, ובתוספתא דזבחים מונה אותו עם אותן שבמיתה". ושיטתו ברורה שגדרו של מחוסר כיפורים הוא שכל עוד שלא הביא קרבן עדיין נשארה בו (חלק) מהטומאה.

(על-פי "לקו"ש חלק כ"ז עמוד 80 והערה 11)

ובאור מִצְוֹת אֵלוֹ בִּפְרָקִים אֵלוֹ:

פֶּרֶק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר כמה נקראים מחוסרי כפרה, וגר ששל וטבל ועדיין לא הביא קרבנו.

6 א. אַרְבַּעָה הֵן הַנִּקְרָאִין מַחֲסְרֵי כְּפָרָה²: הַזֶּבֶה³,
7 וְהַיּוֹלֶדֶת, וְהַזֶּבֶה⁴, וְהַמִּצְרַע. וְלָמָּה נִקְרָאוּ מַחֲסְרֵי
8 כְּפָרָה? שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן, אָף עַל פִּי שֶׁטְהַר מִטְמְאָתוֹ⁵
9 וְטָבֵל⁶ וְהָעֶרִיב שִׁמְשׁוֹ⁷, עֵדִין הוּא חָסֵר, וְלֹא גָמְרָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט"ו ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נחוח לה', כאשר תעשו כן יעשה", ודרשו (שם) איזהו דבר שכולו לה', הוי אומר זה עולת העוף (=שהרי עולת בהמה עורה לכהנים). ואע"פ שבקבלת התורה נאמר: "ויעלו עולות ויזבחו זבחים שלמים" (שמות כד, ו) - נאמר כאן בגר (במדבר שם, טו): "ככם כגר יהי לכם" - לכם הקשתיו, ולא לקרבנותיכם" - כלומר, במקצת הקשתיו. ומסתבר שלעולה הוקש, שכולה לה' (רש"י שם). ועיין בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות, ה"ו, שהביא רבינו עולה ושלמים. (24 שם).

- ג. הִזְבֵּי וְהִזְבֵּה - קָרְבֵּן כָּל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת²⁵. וְהִיָּלֶדֶת - קָרְבָּנָה כָּכֶשׁ עוֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תוֹר חֲטָאת²⁶. וְאִם אֵין יָדָה מִשְׁנֶה²⁷ - מִבִּיאָה שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בָנֵי יוֹנָה, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת²⁸. וְהִמְצָרַע - קָרְבָּנוֹ שְׁלֹשָׁה כָּכָשִׁים, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד אֶשֶׁם וְכִבְשָׁה לְחֲטָאת²⁹. וְאִם אֵין יָדוֹ מִשְׁנֶה³⁰ - מִבִּיאָה קֵן³¹, אֶחָד עוֹלָה וְאֶחָד חֲטָאת, וְכָכֶשׁ לְאֶשֶׁם³².

(25) כן מפורש בתורה אצל זב (ויקרא טו, יד-טו) ואצל זבה (שם, כט-ל). (26) שם יב, ו. (27) להביא כבש. (28) שם ח. (29) שם יד, י. (30) להביא שלשה כבשים. (31) כלומר, שתי תורים או שני בני יונה. (32) כא-כב.

- ד. הִזְבֵּי וְהִזְבֵּה וְהִמְצָרַע - מִבִּיאָה כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשֶׁת פִּפְרֹת³³ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי לְטַהֲרָתוֹ; שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן סוֹפֵר שְׁבַעַיִם יָמֵי טְהָרָה, וְטוֹבֵל בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וּמַעְרִיב שָׁמֶשׁוֹ, וּמַקְרִיב קָרְבָּנוֹתָיו בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי³⁴.

(33) קרבנו, שיכפר עליו. (34) במצורע נאמר (שם, ח"י) "ורחץ במים וטהר וגו' וישב מחוץ לאהל שבעת ימים. והיה ביום השביעי וגו' ורחץ את בשרו במים וטהר. וביום השמיני יקח שני כבשים תמימים וכבשה וגו'; ובזה נאמר (שם טו, יג-יד) "וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשרו במים חיים וטהר. וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו'"; ובזה נאמר (שם, כח-כט) "ואם טהרה מזובה וספרה לה שבעת ימים ואחר תטהר. וביום השמיני תקח לה שתי תורים או שני בני יונה וגו'".

- ה. הִיָּלֶדֶת אֵינָה מִבִּיאָה קָרְבָּנָה בַּיּוֹם אֲרֻפָּעִים לְזָכָר אוֹ בַּיּוֹם שְׁמוֹנִים לְנָקְבָה³⁵, אֶלָּא מַעְרַבֶּת שְׁמִשָּׁה וּמִבִּיאָה קָרְבָּנָה לְמַחֵר, שֶׁהוּא יוֹם אֲרֻפָּעִים וְאֶחָד לְזָכָר וַיּוֹם שְׁמוֹנִים וְאֶחָד לְנָקְבָה. וְהוּא הַיּוֹם שֶׁנֶּאֱמָר בּוֹ: וּבִמְלֹאֶת יָמֵי טְהָרָה לְבֶן אוֹ לְבַת³⁶ תָּבִיא וּגְוִמֶר. וְאִם הִבִּיאָה קָרְבָּנָה תוֹךְ יָמֵי מְלֹאֶת³⁷ - לֹא יִצְאָתָּה³⁸. אִפְּלוּ הִבִּיאָה עַל וְלָדוֹת הָרָאוֹנִים³⁹ בְּתוֹךְ יָמֵי מְלֹאֶת שָׁל וְלָד זֶה - לֹא יִצְאָתָּה⁴⁰. עֲבָרוּ יָמִים אֲלוֹ⁴¹ וְלֹא הִבִּיאוּ בְּפִרְתָּן - הָרִי אֵלֶּי מַקְרִיבִין בְּפִרְתָּן לְאַחֵר זְמַן. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִקְרִיבוּ חֲטָאתָם אֲסוּרִים לְאָכֹל בְּקִדְּשִׁים⁴², אֶבֶל הַעוֹלָה (וְהָאֶשֶׁם) אֵינָן מַעְבְּבִין⁴³. כָּכָר בְּאַרְנוֹ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת⁴⁴, שְׁכָל מַחֲבִיב קָרְבֵּן

מגדולי ישראל, אין עליהם דין ישראל גמור והוי כבן נח. ובפרט שידועה תשובת הרמב"ם לר' עובדיה הגר, שמעלתו גדולה ממעלת בני ישראל, שהם מתייחסים לאברהם יצחק ויעקב, ואילו הגרים מתייחסים למי שאמור והיה העולם, והרי על-פי הנ"ל שגר שנתגייר בזמן הזה הוי כבן נח, אין כותב הרמב"ם לר' עובדיה הגר שמעלתו גדלה ממעלת שאר בני ישראל.

ויש לומר שבגדר שלושת הדברים שבהם נכנסו ישראל לברית, ישנם שני עניינים. האחד הוא מילה וטבילה, שבלעדיהם אין נכנסים בברית כפשוטו, והשני הוא הקרבן שאינו בגדר תנאי לכניסה בברית אלא בבחינת הסרת המונע "ארי" הוא דרביע עליה". ועל-פי-זה תובן תשובת הרמב"ם לר' עובדי' הגר, כי איסור אכילת קדשים עד שיביא קרבנו הוא מפני דבר צדדי, ואין זה חיסרון בגברא. ומדויק בלשון הרמב"ם "שקרבנו עיכבו להיות גר גמור", היינו שאין הבאת הקרבן עושה אותו גר (כמו מילה וטבילה) אלא כיון שמחוייב להביא קרבן, הרי שאי הבאתו מעכבתו מלהיות "גר גמור".

(על-פי לקו"ש חלק כ"ח עמוד 290)

(12) ראה בפ"ג מהלכות איסורי ביאה ה"ד והלכה ה, שאם ירצה הגוי להכנס לברית, ולהסתופף תחת כנפי השכינה ולקבל עליו עול תורה, צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן, ולמדו כן (כריתות ט). ממה שנאמר (במדבר טו, טו) "ככם כגר יהיה לפני ה'" - "מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם - אף גר כן". (13) שם ח: "ת"ר גר מעוכב לאכול בקדשים עד שיביא קינו". (14) כחכמים במשנה שם. ולא כר' אליעזר בן יעקב, הסובר שגר מעוכב כפרה הוא. וסובר רבינו שהבחינת הנ"ל, שהוא אסור לאכול בקדשים היא גם לפי דעת חכמים החולקים על ר' אליעזר בן יעקב. ובפירוש המשניות שם כתב, שלדעת החכמים אין הקרבן אלא למצוה לכתחילה בלבד, ואינו מעכבו מלאכול בקדשים. (15) שם בגמרא. (16) כלומר: לפיכך לא נמנה הגר עם מחוסרי הכפרה (שם). (17) הגר. ברייתא שם. (18) כלומר, תור אחת או בן יונה אחד, וראה להלן ה"ג שקרבנו שתי תורים או שני בני יונה. (19) ואע"פ שצריך להביא שנים - אינו מעכבו באכילת קדשים אלא האחד (שיטה מקובצת). (20) שהרי גר שנתגייר הרי הוא כפורש מן הקבר (פ"ו מהלכות קרבן פסח, הלכה ז) וצריך הזאה שלישי ושביעי (רש"י בפסחים צב). וגם הערב שמש (ראה בפ"א מהלכות פרה, הלכה א, ובהלכות קרבן פסח שם) וכן כתבו התוספות בזבחים צח: צט. ד"ה טבול יום, שבגר צריך הערב שמש ("הר המוריה"). (21) פירוש: ובלבד שיביא אפילו לאחר זמן את הפרידה השניה, שהרי אמרו בברייתא שם ט. "להביא פרידה אחת אי-אפשר", וכן כתב רש"י שם ח: ד"ה אוכל בקדשים. (22) שם. (23) אע"פ שכל הקניין שבתורה אחד חטאת ואחד עולה - כאן שתיהן עולות, משום שנאמר (במדבר טו, יד) "וכי יגור אתכם גר וגו' ועשה אשה ריח

דברי ר' יוחנן. ולמד זאת מן הכתוב (ויקרא טו, לב) "וזאת תורת הזב", בין גדול בין קטן. (48) נגעים שם.

ו. אי זו היא זבה? זו שזב דמה שלשה ימים זה אחר זה⁴⁹ בלא עת נדתה⁵⁰. וזו היא זבה גדולה⁵¹, שצריכה ספירת שבועה⁵² וחיבת בקרבה⁵³. וכבר בארנו בענין הנדה⁵⁴, אימתי תהיה האשה זבה בדמים שתראה, ואימתי לא תהיה זבה אלא נדה או טהורה⁵⁵, וימתי תהיה ספק זבה⁵⁶. כל מקום שאמרנו שהיא זבה וסופרת שבועה - הרי היא חיבת להביא קרבן וחסאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שהיא ספק זבה - הרי זו מביאה קרבן ואין חסאתה נאכלת⁵⁷; שפבר בארנו⁵⁸, שחטאת העוף הבאה על הספק תשרף⁵⁹. וישם בארנו⁶⁰, מה תלד האשה או מה תפיל ותהיה טמאה לדה, ומה תלד או תפיל ולא תהיה טמאה לדה. וכל מקום שאמרנו שהיא טמאה לדה - הרי זו מביאה קרבן וחסאתה נאכלת, וכל מקום שאמרנו שאינה טמאה לדה - הרי זו פטורה מן הקרבן⁶¹.

(49) כך דרשו בספרא פרשת מצורע פרק זבים פרשה ד הלכות ה"ט על הפסוק (שם, כה) "ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים" - "ימים שנים, רבים שלשה". (50) ויקרא שם. (51) ראה בפ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכות ד"ח. (52) ימים נקיים (שם). (53) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה הלכה ג. (54) שם הלכות ב"ו. (55) כגון דם הקושי (שם, הלכה א) או דם טוהר (שם, הלכה ז). (56) שם פרק ו הלכה יט. (57) שהרי חטאתה באה מן העוף, ראה למעלה הלכה ג. (58) פרק יט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה י. (59) משנה תמורה לד כדעת תנא קמא ולא כרבי יהודה. וכתב רש"י שם שדינה ככל פסולי המוקדשין שהם כשריפה. (60) בהלכות איסורי ביאה פ"י, וכן בפ"ה שם לענין מפלת. (61) "שכתוב (שם יד, ו) "ובמלאות ימי טהרה לכן או לכת תביא" וגו', כל שטמאה לידה ויש לה ימי טהרה - מביאה קרבן, אבל שאינה טמאה לידה אינה מביאה קרבן (קריית ספר).

ז. האשה שלא החזקה עברה⁶² והפילה ולא ידעה מה הפילה, אם נפל שחיבת עליו קרבן⁶³ או דבר שאינה חיבת עליו קרבן⁶⁴ - הרי זו ספק יולדת, ומביאה קרבן ואין חסאתה נאכלת⁶⁵. וכן שתי נשים שהפילו שני נפלים, נפל אחד ראוי להקריב עליו⁶⁶ והנפל האחר פטורה עליו⁶⁷, ואין אחת מהן מפרת נפלה - כל אחת משתיהן מביאה קרבן מספק⁶⁸, ואין חסאת אחת משתיהן נאכלת. שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת⁶⁹, שמה אינה חיבת ונמצאת חטאת זו חלין ששחטו בעזרה⁷⁰ שהן אסורין בהנאה, כמו שפארנו בהלכות שחיטה⁷¹.

(62) לא ידעה אם היא מעוברת. (63) כגון שהיתה לו צורת אדם (פ"י שם הלכה ח). (64) כגון המפלת כמין דגים

1 אין מקריבין על ידן אלא מדעתן, חוץ ממחסרי
2 כפרה שאין צריכין דעת בפעלים⁴⁵, שהרי אדם מביא
3 קרבן על בניו ובנותיו⁴⁶ הקטנים⁴⁷ אם היו מחסרי
4 כפרה ומאכילן בזבחים⁴⁸.

(35) ראה שם יב, ב"ה, שהיולדת זכר טמאה שבעת ימים, ושלושים ושלושה ימים יושבת בדמי טהרה, שהם ביחד מ' יום; והיולדת נקבה טמאה שבועיים, וששים וששה ימים יושבת על דמי טהרה, - שהם ביחד שמונים יום. (36) כלומר, אחר שמלאו ימי הטהרה, שעברו ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה. (37) תוך ארבעים יום לזכר או תוך שמונים יום לנקבה. (38) ידי חובת הבאת קרבן, שהוא רק אחר שעברו מ' לזכר ור"פ לנקבה; וכן מפרש בספרא שדרשינן (פרשת תזריע תחילת פרק ג) "ובמלאת - אינה מביאה בתוך מלאת. ואם הביאה תוך מלאת, לא יצא". וראה למעלה פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח"ט. (39) שילדה מלפני זמן רב, אלא שהשהתה קרבנותיה. (40) אף כי בספרא אמרו: "יכול לא תביא בתוך מלאת על הולדות הראשונות, ת"ל תביא" (ראה כס"מ כאן) - אין זה אלא אם עבר זמן רב ולא הביאה קרבנותיה, ואחרי כן ילדה אבל אם ילדה נקבה וחזרה והפילה תוך פ', ושוב חזרה והפילה תוך פ' לשניה (כמו שמדובר בניזר סד:) שזה חשוב כלידה אחת, ואין מביאה אלא קרבן אחד, ולפיכך אם הביאה תוך מלאת של השלישית קרבן על שתי הלידות הראשונות, שזהו אחרי מלאת שלהם, לא יצאה ידי חובה. וראה בהשגות הראב"ד כאן (מרכבת המשנה). (41) כלומר: יום השמיני אצל זכר וזבה ומצורע, וארבעים ואחד או שמונים ואחד ביולדת. (42) ראה למעלה הלכה א. ובספרא (פרשת תזריע פרק ג הלכה ה) מפורש: "והקריבו" - אחד מעכב, ואין שנים מעכבין אותה וכו'. כשהוא אומר וכפר, מה מצינו בכל מקום כפרה - בחטאת. וכן שם פרק ד הלכה ג: "ואחד לחטאת וכפר, מלמד שהכפרה בחטאת, וטהרה לאכול בזבחים". (43) כן מפורש שם פרשת מצורע פרק ג הלכה יג: "ועשה הכהן את החטאת וכפר וגו', מלמד שכפרה בחטאת". והכסף משנה מוחק המלה "והאשם", שהרי מפורש בפסחים נט. שאשם מצורע מעכב. אבל בכתב"ד דקדוקי סופרים שם גרס: "וכי תימא אשם לא מעכב, והתניא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקא אומר: כשם שחטאתה מעכבת, כך אשמו מעכב". וכן גם בפירוש רבינו חננאל, ורש"י מחקה. ולפי זה נחלקו תנא קמא ור"י בנו של ר"י בן ברוקא בזה שלת"ק אינו מעכב אלא חטאת ולא אשם, ולר"י בנו של ר"י בן ברוקא גם אשם מעכב. וכעין זה נחלקו בניזר יח: ופסק רבינו תנא קמא. וכן פסק בפ"י מהלכות נזירות הלכה ח. וכן כתב המאירי בפסחים שם, שרק החטאת מעכבת ולא העולה והאשם. וראה להלן פ"ה הלכה ג, ולמעלה בפ"ג מהלכות שגגות הלכה יא, וצריך עיון. (44) פ"ד הלכה י. (45) נדרים לה: א"ר יוחנן, הכל צריכין דעת חוץ ממחוסרי כפרה, שהרי אדם מביא קרבן וכו'. (46) נגעים פ"ד משנה יב: "מביא אדם ע"י בנו ובתו, עבדו ושפחתו, קרבן עני ומאכילן בזבחים". (47) נדרים שם,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ט"ו ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והגבים ושקצים ורמשים שאינה חייבת קרבן, ראה משנה כריתות ז: (65) משנה שם "ואלו מביאות ואינן נאכלות, המפלת ואין ידוע מה הפילה וכו'". ובנדה כט. מפרשת הגמרא שהמשנה שם מדברת באופן שלא הוחזקה עוברת (ראה הגהות עמק המלך, כאן). (66) שהנפל היה בצורת אדם, וחייבים עליו קרבן. (67) כגון שהיה הנפל שפיר מלא מים או דגים וחגבים. (68) כחכמים במשנה שם, ולא כר' יוסי הסובר שיביאו חטאת אחת ויתנו ביניהן, אם אני היא החייבת הרי היא שלי, ואם את החייבת היא שלך. (69) ראה למעלה הלכה ו. (70) נזיר כט: ושם נט. למדו שרק להקריב התירה התורה, ולא לאכול. ועוד מפורש שם, שיש גם איסור נבילה, שהרי חולין אינם נאכלים במליקה. (71) פרק ב הלכה ב, שחולין שנשחטו בעזרה אסורים בהנאה כבשר בחלב.

ח. אחת היולדת ואחת המפלת ולד אחד או ולדות הרבה - הרי זו מביאה קרבן אחד לכל. והוא שתלד פלן בתוך ימי מלאת. אבל אם הפילה אחר ימי מלאת - מביאה אף על השני. פיצד? ילדה נקבה - כל נפלים שתפיל מיום הילדה עד סוף יום שמונים הרי הן נחשבות עם הולד הראשון, וכאלו ילדה תאומים זה אחר זה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד. הפילה נפל ביום שמונים ואחד ומיום אחד ושמונים והלאה, אם היא ראויה לקרבן - הרי זו מביאה עליו בפני עצמו. ילדה נקבה ולאחר ששים או שבעים יום הפילה נקבה שניה - כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה זו השניה פטורה עליו. וכן אם הפילה נקבה שלישית אחר ששים או שבעים יום של נקבה שניה - הרי כל נפל שתפיל בתוך שמונים של נקבה שלישית פטורה עליו. מפני שהוא חשוב עם הנפל השלישי, והנפל השלישי חשוב עם השני, מפני שהוא בתוך ימי מלאת שלו, והשני חשוב עם הראשונה, ואינה מביאה אלא קרבן אחד על הכל.

י. האשה שיש עליה ספק חמש לידות או ספק חמש זיבות - מביאה קרבן אחד. ואוכלת פזבחים, ואין השאָר עליה חובה. היו עליה חמש לידות וחדות זיבות - וחדות - מביאה קרבן אחד. ואוכלת פזבחים, והשאָר עליה חובה. וכן הדין פזבחים. היו עליה חמש לידות וחדות וחמש לידות ספק, או חמש לידות וחדות וחמש זיבות ספק - מביאה שני קרבנות. אחד על החדה, ונאכלת, ושאר החדות עליה חובה, ואחד על הספק, ואינו נאכלת, ואין השאָר עליה חובה, ואוכלת פזבחים.

ט. היולדת טמטום או אנדרוגינוס והפילה נפל אחר ארבעים מיום לידתה - הרי זו מביאה קרבן על נפל זה, שמה זכר הוא הראשון. והרי הפילה אחר מלאת; ואין חטאתה נאכלת, שמה נקבה היא הראשונה. ובתוך מלאת הפילה שהיא פטורה מקרבן שני.

שהם ספק זכר ספק נקבה, שיש עליה חומרת זכר וחומרת נקבה, מונה ארבעה-עשר ימי טומאה כבנקבה, ורק ארבעים ימי טהרה כזכר; ראה נדה כח. במשנה, ובדברי רבינו בפ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יח "וחיוב קרבן לילדת טומטום או אנדרוגינוס יש ללמוד ממה שנאמר (ויקרא יב, ה) "ואם נקבה תלד", ולא נאמר "ואם נקבה היא", הרי שהכל תלוי בלידה (קרית ספר). (84) כגון מיום מ"א, ומכיון "שאין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום" (איסורי ביאה שם ה"א) - על-כרחינו שכאן מדובר כשכא עליה באיסור בשוגג מיד אחרי הלידה (כסף-משנה בשם ר' אברהם בנו של רבינו). אבל יש מקום לפרש שהמדובר כשכא עליה בהיתור לאחר ארבעה-עשר ימי טומאה, ונולד ביום החמישים וארבעה (לח"מ). (85) וימי טהרתה הם רק עד מ' יום ללידה. (86) וימי טהרתה הם פ' יום אחר הלידה. (87) על נפל זה, שהרי היא מביאה קרבן אחד על כל הולדות שתלד בתוך ימי מלאת, ראה למעלה בהתחלת הלכה ח.

כל הלכה זו היא במשנה כריתות ח. (89) פירוש, שהפילה כמה פעמים ואין ידוע לה אם הפילה מין חיוב שהוא צורת ולד או שהפילה מין פטור כגון דגים וחגבים ושליא מלאה מים. וראה למעלה הלכה ז שספק לידה

(72) כן למדו (כריתות ט: ממה שנאמר (שם יב, ו) "זאת תורת היולדת" - "מלמד שמביאה קרבן אחד על ולדות הרבה" - משמע תורה אחת לילדת ולדות הרבה (רש"י בנדה מ). (73) שהם מ' לזכר ופ' לנקבה, ראה למעלה הלכה ד. (74) גם זה נלמד (שם) מהפסוק הנ"ל "זאת תורת היולדת", יכול ותביא קרבן אחד על הלידה שלפני מלאת, ועל הלידה שלאחר מלאת? - ת"ל "זאת". (75) כגון שטבלה לאחר שבועיים ללידתה, ונתעברה והפילה לאחר מ' יום של יצירת הולד, שזה נד ימים ללידה הראשונה. וכל זה רק אצל נקבה, אבל אצל זכר אין אפשרות כזאת, שהרי יולדת זכר אסורה לבעלה שבעת ימים, וימי מלאת של זכר הוא ארבעים יום, ואם נתעברה שנית, והפילה בתוך ארבעים יום של הלידה, אין זה נפל כי אם מים בלבד, שאין הולד נוצר עד מ' יום, ואין זה בכלל חיוב קרבן (רש"י כריתות שם ד"ה האשה). (76) משנה שם. (77) שזהו אחר ימי מלאת, והוא-הדין לבלי שמונים ואחד, וכבית-הלל שם ז:

קָרְבֵּן מִסֶּפֶק¹⁰⁷, וְאֵין חֲטָאתָה נֹאכֶלֶת¹⁰⁸. כָּכָר פָּאֲרָנוּ
בְּהִלְכוֹת שְׁגָגוֹת¹⁰⁹, שֶׁכָּל מַחְסְרֵי כִפָּרָה מִסֶּפֶק שְׁעָבָר
עֲלֵיהֶם [יּוֹם הַכִּפּוּרִים] - חֵיבִין לְהֵבִיא אֶחָד יוֹם
הַכִּפּוּרִים¹¹⁰, שֶׁקָּרְבֵּן זֶה מְכַשֵּׁרֵן לֵאכֹל בְּקֻדְשִׁים¹¹¹.

(105) ולא נתחייבה להביא קרבן על הלידה.
(106) ונתחייבה להביא קרבן. (107) בחולין קלד. אמר רב
חסדא וכן תני ר' חייא, שמונה ספקות נאמרו בגו, ארבע
לחייב וארבע לפטור, קרבן אשתו וכו' לחייב, ומפרש רש"י
קרבן אשתו, ספק ילדה כשהיתה עובדת כוכבים, ספק ילדה
משנתגיירה מביאה קרבן, דספק איסור כרת הוא לאכול
בקדשים עד שתיבא כפרה, דמחוסרי כיפורים אסורים
בקדשים וענוש כרת. (108) שחטאת העוף הבא על הספק
תשרף, ראה למעלה ה"ו וה"ז. (109) פ"ג הלכה יא.
(110) ואף כי יום הכיפורים מכפר על חטא שאין מכיר בו
אלא המקום. (111) כלומר שקרבן זה לא לכפרה בא,
שהרי נתכפרו כבר, יולדת בצער לידה, ומצורע מנגעיו,
והקרבן אינו בא אלא להכשיר אותם לאכילת קדשים, ועל
זה אין יום הכיפורים מועיל (כריתות כו.).

יב. הָאִשָּׁה שֵׁישׁ עָלֶיהָ לָדָה אוּ זִיבָה¹¹² - מְבִיאָה
מַעֲוֹת הַקְּנִיָּים¹¹³ וְנוֹתֶנֶת בְּשׁוּפָר¹¹⁴ וְאוֹכֶלֶת¹¹⁵
בְּקֻדְשִׁים לְעֶרְבָּ¹¹⁶. חֲזָקָה שְׁאֵין בֵּית דִּין שָׁל פְּהַנִּים
עוֹמְדִין מִשֵּׁם¹¹⁷ עַד שֶׁיִּכְלוּ כָּל הַמַּעֲוֹת שֶׁבְּשׁוּפָר
וְיִקְרִיבוּ כְּנָגֶדן קְנִיָּים¹¹⁸, כִּמּוֹ שֶׁפָּאֲרָנוּ בְּשִׁקְלִים¹¹⁹
וּבְהִלְכוֹת פְּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְהָעוֹבְדִין בּוֹ¹²⁰.

(112) ברייתא בעירובין לב. (113) כסף של שתי תורים.
(114) קופסא בצורת שופר, ראה שקלים פ"ו משנה ה, כי
י"ג שופרות היו במקדש, ואחד מהם היו כתוב בו "קנינים"
להטיל שם מעות הקנינים, והיתה כל אשה ואשה צוררת לה
מעוֹתֶיהָ בצרור מיוחד כדי שלא יתערבו המעות עם של
אחרת, ומטילה לשופר (תוספות פסחים צ: ד"ה עד).
(115) [לפנינו בגמרא שם: "וטובלת ואוכלת". ולפי זה, יש
מקום לומר, שמה שאמרו "ואוכלת לערב" היינו מפני
שצריכה הערב שמש (ראה תוספות חגיגה כא. ד"ה האונן).
אבל לפי נוסחת רבינו, יותר מסתבר כמו שמבואר להלן,
וכמו שכתבו התוספות שם]. (116) אבל לא לפני זה, שמא
עדיין לא הקריבו את קרבנותיה. (117) יורדים מן המזבח.
(118) דברי רב שמעיה בעירובין שם. (119) פ"ב הלכה ב.
(120) פ"ז הלכה ט.

יג. הָאִשָּׁה¹²¹ שֶׁהֵבִיאָה חֲטָאתָה וְמָתָה - יְבִיאָה
הַיּוֹרְשִׁים עוֹלָתָהּ¹²². אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הִפְרִישָׁה
אוֹתָהּ¹²³ מִחַיִּים, כָּכָר נִשְׁתַּעְבְּדוּ נִכְסֶיהָ לְקָרְבָּן,
וְהַשְׁעָבֵד דִּין תּוֹרָה¹²⁴ הוּא.

(121) יולדת או זבה. (122) קנינים פ"ב משנה ה, אבל אם
הביאה עולתה ומתה, לא יביאו יורשים חטאתה (שם
במשנה) שאין חטאת באה לאחר מיתה. (123) לעולה.
(124) קידושין יג: מחלוקת בין רב אסי בשם רבי יוחנן לבין
רב יהודה בשם שמואל, ופסק כר' יוחנן, שאמר אפילו לא

מביאה קרבן. וחמש שכתב לאו דוקא, ואפילו פחות או
יותר, אלא שלשון המשנה נקט. (90) פירוש, שראתה כמה
פעמים דם, ובכל פעם נמשך שלשה ימים רצופים, והיא
מסופקת אם זה היה בעת נידתה שאינה זבה, או שזה היה
בלא עת נידתה והיא זבה שחייבת קרבן, ראה למעלה הלכה ז.
ו. וספק זבה מביאה קרבן (ראה למעלה הלכה ז).
(91) כלומר, קרבן אחד לכל הלידות או קרבן אחד לכל
הזיבות, כדי שתהיה מותרת לאכול בקדשים, ראה למעלה
הלכה א, שיוולדת וזבה הן מחוסרי כפרה, ואינן אוכלות
בקדשים עד שיביאו כפרתן. ואף כי יש כאן ספק כמה
לידות ושלא בתוך ימי המלאת - מועיל קרבן אחד לכל
הלידות, כדי להתירה לאכול בקדשים, שקרבן זה הוא
כטבילה, שאם נטמאה כמה פעמים טבילה אחת עולה
לכולן, כמו כן קרבן זה עולה לכל ספקי הלידות.
(92) פירוש, בקדשים. אבל החטאת שלה אינה נאכלת. ראה
למעלה הלכה ר"ז. (93) לא הצריכה להביא קרבן על כל
ספק לידה ולידה, שהרי זה ספק מליקת חולין למזבח, ורק
לקרבן אחד התירו בקושי להביא כדי לטהרה לאכול
בקדשים, ראה רש"י שם. (94) במשנה שם. (95) כלומר:
או חמש זיבות (רש"י שם). (96) כלומר: קרבן אחד לכל
הלידות או קרבן אחד לכל הזיבות. (97) שאף-על-פי
שלענין טהרה, קרבן אחד מטהר אותה לאכול בקדשים כמו
טבילה אחת שעולה לכמה טומאות, - אינה נפטרת מחיובה
אלא-אם-כן מביאה קרבן על כל לידה ולידה, אם היו
הלידות כל אחת אחרי יום המלאת של הלידה הקודמת.
ולמדו כן (שם ט:): ממה שנאמר (ויקרא יב, ז) "זאת תורת
היולדת" - "זאת" לחייב על לידה שלפני מלאת ועל לידה
שאחרי מלאת. ואף-על-פי שלפנינו במשנה שם אמר רבן
שמעון בן גמליאל שאין השאר עליה חובה, נראה שלפני
רבינו היתה הגירסא שם "והשאר עליה חובה", כמו שכתב
רבינו-רם בתוספות בבא בתרא קסו: ד"ה הכי גרסינן נכנס
(השמיטה ללחם-משנה סוף הלכות מחוסרי כפרה, וראה
בראב"ד, במרכבת המשנה, ובהגהות בן אריה כאן).
(98) אם היו עליו כמה זיבות, מביא קרבן אחד כדי לטהרו
שיוכל לאכול בקדשים, והשאר עליו חובה. (99) צ"ל:
זיבות (רש"י ובן אריה, הר המוריה וחזון איש, וכן הגיהו
הב"ח ומסורת הש"ס בגמרא שם), שהרי גם לחמש לידות
ודאיות מספיק בקרבן אחד כדי לטהרה, וכל-שכן לוודאי
לידה ולספק לידה ביחד. וראה בגליון הש"ס להגרע"א שם.
(100) אף כי קרבן אחד מטהר אותה (לענין אכילת קדשים)
מחמש לידות או מחמש זיבות - כשהיא גם לידה וגם זבה,
אין קרבן אחד מטהרה, וכן אמרו בספרא מגלת מצורע פרק
ג הלכה יג "וכפר על המטהר מטומאתו, ולא מזוכו".
פירוש, שאם היה זב ומצורע, אין קרבן זה עולה לשתייה
(קרבן אהרן), והיינו אף לטהרו לאכילת קדשים (רש"י
לכריתות שם). (101) קרבן החטאת. (102) ראה למעלה
בתחילת ההלכה. (103) ראה למעלה ה"ו וה"ז, שספק
זיבה או ספק יולדת אין חטאתה נאכלת, שחטאת העוף הבא
על הספק תשרף. (104) ראה למעלה בהתחלת הלכה זו.

1 יא. הָאִשָּׁה שֶׁנִּתְגַּיְרָה וְאֵין יָדוּעַ אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיְרָה
2 יְלָדָה¹⁰⁵ אוּ מִשְׁנֵתִּיגַיְרָה יְלָדָה¹⁰⁶ - הָרִי זֶה מְבִיאָה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ז ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שעורים". (7) בכת"י תימן: "דוהה". וכן בדפוס וויניציאה (ובדפוס רומי, בטעות "מהה") וכן הוא בתוספתא זבים שם, ובנדה שם. (8) ביצה שאינה מזכר, "זוב דיהה ודומה כלובן ביצה המזורת" – "וביאור דיהה, עכור מעט הבהירות" (רבינו בפי"ה מנגעים פ"ב מ"ב). (9) תוספתא וגמרא שם: "ושכבת זרע קשורה כלובן ביצה שאינה מזורת" (שמשרצת אפרוח תחת תרנגולת).

הפרישה מחיים, משום שמן התורה משועבדים הנכסים של המת לחוב המוטל עליו.

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר אי זהו זב האמור בתורה.

ב. הַרְוָאָה רְאִיּוֹת הַזֹּב הַגּוֹרְמוֹת לוֹ לְהִיּוֹת זֹב⁷ 10
מִחֲמַת חֲלָלִים¹¹ או אֲנֵס וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵינוֹ זֹב;⁸ 11
שְׁנֵאֵמָר: זֹב מִבְּשָׂר¹² - מִחֲמַת בְּשָׂרוֹ¹³ הוּא שִׁיְהִיָּה 9
טָמֵא, לֹא מִחֲמַת דָּבָר אַחֵר¹⁴. מִכָּאֵן¹⁵ אָמְרִי¹⁶: 10
בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים בּוֹדְקִין אֶת הַזֹּב: בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֵּה, 11
בְּמִשְׁאֵא וּבְקִפְצָה, בְּחָלִי וּבְמִרְאָה וּבְהִרְהוּר. פִּיצֵד? 12
אֲכָל אֲכִילָה גִּסָּה או שְׁתֵּה הִרְבָּה, או שְׁאָכַל או 13
שְׁתֵּה¹⁷ אֲכָלִין או מִשְׁקִין הַמְבִּיאִין לִידֵי שְׁכֵבֶת 14
זֶרַע¹⁸, או שְׁנִשְׂא מִשְׁוֵי כְּבֵד, או שְׁקַפֵּץ מִמָּקוֹם 15
לְמָקוֹם, וּבְכָלֵל דָּבָר זֶה אִם הָפֵה עַל גְּבוּל¹⁹, או שְׁהִיָּה 16
חוּלָה, או שְׂרָאָה אִשָּׁה וְהִתְאַוָּה שְׂכִיבְתָּה²⁰, או 17
שְׁהִרְהוּר בְּעֶסְקִי בְּעִילָה אֶף עַל פִּי שְׁלֹא הִרְהוּר 18
בְּבְעִילַת אִשָּׁה שֶׁהוּא מְכִירָה²¹, אִם קָדַם אֶחָד מֵכָל 19
אֵלּוּ וְרָאָה רְאִיָּה שֶׁל זֹב - תּוֹלִין בּוֹ וְאֵינוֹ מִטָּמֵא. 20

1 א. הַזֹּב הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה² הוּא שְׁכֵבֶת זֶרַע הַכָּא מִחֲלָלִי
2 הַחֲלָלִים³ שֶׁהִיא מִתְקַבֶּצֶת בָּהֶן⁴. וְכִיּוֹצֵא הַזֹּב -
3 אֵינוֹ יוֹצֵא בְּקִשְׁי⁵ כְּשִׁכְבַּת זֶרַע, וְאֵין בִּיּוֹצֵאתוֹ תַּאֲוָה
4 וְלֹא הִנָּאָה, אֲלֹא נִגְרָר וְיוֹצֵא כְּמוֹ בָּצֵק שֶׁל שְׁעוּרִים⁶,
5 כִּפְהָ⁷ פִּלְכֵן בִּיצָה הַמְּזוֹרֶת⁸. אֲכָל שְׁכֵבֶת זֶרַע - לְכַנָּה
6 קְשׁוּרָה פִּלְכֵן בִּיצָה שְׁאִינָה מְזוֹרֶת⁹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הזב האמור בתורה כו".

בדיני הזב, מצינו הבדלים בין ראי' ראשונה שני' ושלישית, שהראשונה מטמאת אפילו באונס, והשני' אינה מטמאת אלא אם היא ברצון, ובעל שלוש ראיות אינו חייב קרבן אלא-אם-כן היתה הראי' הראשונה ברצון. וצריך להבין, מדוע הראי' השלישית של בעל שלוש ראיות מחייבתו קרבן גם אם היא מחמת אונס, ולאידך הראי' הראשונה שלו צריכה להיות ברצון דווקא, משא"כ בבעל שתי ראיות שגם אם הראי' הראשונה באונס - טמא בראי' שני' (כשהיא ברצון).

והביאור בזה: עניין הזב הוא חולי, כמבואר ברמב"ם שיש טומאה היוצאת מהגוף באופן טבעי, אבל זוב הוא הטומאה היוצאת מהגוף מצד חולי. ובעבודת ה', הטומאה היוצאת מהגוף מורה על הרע שיש באדם. א. הרע הטבעי מצד עצם בריאתו שנדבק בו על-ידי חטא עץ הדעת. ב. רע שלא על-פי הטבע הרגיל, והוא זה שהאדם מגרה יצרו עליו שעל-ידי-זה מתווסף אצלו רע עוד יותר ממה שיש בו מצד חטא עץ הדעת.

ראי' ראשונה מרמזת על הרע הטבעי, ולכן מטמאת באונס, כי על הרע הזה האדם אנוס, שהרי דבוק בו מיום לידתו מצד חטא עץ הדעת. אבל הראי' השנייה מורה על הרע שאינו מטבע בריאתו, ולכן הוא ברצון דווקא.

(על"פ "לקו"ש חלק ז' עמוד 43)

ג. הַרְוָאָה קָרִי²² - אֵינוֹ מִתְטָּמֵא בְּזֹב²³ מֵעַת לַעַת²⁴; 21
שְׂרָאָה זֶה שֶׁל זֹב מִחֲמַת שְׁכֵבֶת זֶרַע הִיא²⁵. וְכֵן 22
לְמִרְאָה וּלְהִרְהוּר תּוֹלִין בָּהֶן מֵעַת לַעַת²⁶. אֲכָל 23
לְמַאֲכָל וּלְמִשְׁתֵּה וּלְקִפְצָה וּלְמִשְׁאֵא - תּוֹלִין בָּהֶן כָּל 24
זֶמֶן שְׁמִצְטִיעֵר²⁷. 25

(22) שכבת זרע הבאה בקושי, כמבואר למעלה ה"א. (23) אם ראה בראיה שניה, ראה להלן ה"ו. (24) עשרים וארבע שעות לאחר שראה את הקרי, זבים שם מ"ג, וכת"ק שם, וראה להלן ה"ד לעניין גוי שנתגייר. (25) כיון שראה קרי, הזיבה מחמת חולשה דקרי ('קריט ספר') וכן הוא בנזיר סו, א. וראה ב'לחם משנה'. (26) אם ראה זיבה בתוך

(2) ויקרא טו, ב: "איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא". (3) מקומות חלולים בתוך הגוף. (4) כלומר, שכבת הזרע יוצאה בגלל שהמקומות החלולים שהיא מתקבצת בהן בתוך הגוף, נחלשו ואין בכוחם להחזיקה, אבל שאר אברי הגוף נשארו איתנים ובריאים, וראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב מ"ב. (5) כלומר, לא בקישוי האבר, אלא יוצא כשהאבר מת, וכן מפורש בתוספתא זבים פ"ב: "זוב בא מבשר המת, שכבת זרע בא מבשר החי". (6) נדה לה, ב: "אמר רב הונא, זוב דומה למי בצק של

בדפוס רומי. (37) להלן ה"ו. (38) נדה לה, א: אמר רב הונא, ראיא ראשונה של זב מטמאה באונס, שנאמר (ויקרא טו, לב) "זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו שכבת זרע". מה שכבת זרע מטמאה באונס, אף ראיא ראשונה של זב מטמאה באונס. (39) ולא מחמת אונסו, ראה למעלה ה"ב. (40) שמה שמפורש בתורה שזב חייב קרבן, אינו אלא אם ראה שתי ראיות זוב מחמת בשרו, ולא מחמת אונסו. אבל אם ראיא ראשונה היתה באונס ושניה מבשרו, אף-על-פי שהוא טמא זב לענין ספירת שבעה נקיים, אין עליו חיוב קרבן, אף לאחר ראיא שלישית. בנדה לה, א: "ת"ש, ראה ראיא ראשונה של זב בודקין אותו (זבים פ"ב מ"ב) מאי לאו לטומאה, לא לקרבן", ומפרש רש"י שאם הראיה הראשונה של זב היתה מחמת אונס, איננה מצטרפת לשלש ראיות לחיבו קרבן, אלא לראיה השניה שהיתה מחמת בשרו ולא באונס, לספור שבעה נקיים. (41) מצטרפת לשתי הראיות הראשונות, שהיו מחמת בשרו, ולא באונס כדי לחיבו קרבן (זבים פ"ב מ"ב, וכתנא-קמא). (42) כן הוא במשנה שם: "בשבעה דרכים בודקים את הזב עד שלא נזקק לזיבה וכו", ראה ראיא ראשונה בודקין אותו, בשניה בודקין אותו, בשלישית אין בודקין אותו, הרי שמה שלא בודקים בשלישית הוא מפני שכבר נזקק לזיבה. ואם ראה ראיא ראשונה באונס, אינה מצטרפת לשלישית להבאת קרבן, הואיל והיה האונס לפני שנוזק לזיבה.

- ו. הַרְוָאָה רְאִיָּה אַחַת שֶׁל זֹז - הֵרִי הוּא כְּבֵעַל
- קָרִי⁴³. רְאִיָּה שְׁתֵּים - הֵרִי זֶה זֹז, וְצִרִיף סְפִירַת
- שְׁבַע⁴⁴ וּבִיאַת מַיִם חַיִּים⁴⁵, וְאִינוּ חֵיב בְּקָרְבָּן. רְאִיָּה
- שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת - הֵרִי זֶה זֹז גָּמֹר וְחֵיב בְּקָרְבָּן⁴⁶. וְאִין
- בֵּין זֹז שְׁרָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְרֹאָה שְׁלֹשׁ אֵלָא קָרְבָּן
- בְּלִבְד⁴⁷. וּדְבָרִים אֱלוֹ פֶלֶן דְּבָרִי קְבָלָה מִפִּי מֹשֶׁה
- רַבְּנוּ מִסִּינַי⁴⁸.

(43) כבית-הלל, זבים פ"א מ"א, והוא כמו ראשון לטומאה (פ"ה מהל' אבות הטומאה ה"א). (44) ימים נקיים מכל זוב, וצריך שיהיו רצופים זה אחר זה. (45) טבילה במעיין ולא במקוה, משום שנאמר (ויקרא טו, יג) "ורחץ בשרו במים חיים וטהר", והוא מטהר בכלשהו, כלומר: אינו צריך ארבעים סאה כמו מקוה (פ"ט מהל' מקוואות ה"ח). (46) שתי תורים או שני בני יונה, אחד עולה ואחד חטאת, ראה למעלה פ"א ה"ג. (47) משנה, מגילה ח, א. ונלמד שם בגמרא, ממה שמנה הכתוב (שם, ב"ג) שתים וקראו טמא (הזכיר שתי פעמים זב "איש איש כי יהיה זב מבשרו, וזבו טמא הוא") ומנה שלש וקראו טמא ("וזאת תהיה טומאתו בזוב, רר בשרו את זובו, או החתים בשרו מזובו, טומאתו היא"), הא כיצד? שתים לטומאה ושלש לקרבן, ועוד נאמר (שם, טו) "וכיפר עליו הכהן לפני ה' מזוהר", ולמדו מזה (שם) "מזוהר" מקצת זבין מביאין קרבן, ומקצת זבין אין מביאים קרבן, הא כיצד? ראה שלש מביא קרבן, ראה שתים אין מביא קרבן. (48) שזה לא מפורש בתורה אלא נלמד בקבלה מן הפסוקים הנ"ל.

- ז. אַחַד הַרְוָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת או שְׁלֹשׁ בְּשַׁעֲה אַחַת זו
- אַחַר זו, או שְׁרָאָה רְאִיָּה בְּכָל יוֹם זֶה אַחַר זֶה⁴⁹ -

המעת-לעת מאז שהרהר או ראה, תולין בהרהור ובמראה, אבל יותר ממעת-לעת אין תולין בהרהור ובמראה, והוא בתוספתא זבים פ"ב "כשם שתולין שכבת זרע מעת לעת, כך תולין למראה ולהרהור מעת לעת". (27) תוספתא שם, ופירושו שמרוב האכילה והשתיה שהכבירו עליו, וכן מהקפיצה והמשא שנחלשו כחותיו ומצטער משום כך, ראה בדברי רבינו בפירוש המשנה, זבים שם מ"ב.

- ד. מִי שֶׁמָּל וְאַחַר כֶּף רְאָה זֹז²⁸, בֵּין עוֹבֵד כּוֹכָבִים
- בֵּין יִשְׂרָאֵל - תּוֹלִין בְּמִילָה כָּל זְמַן שְׁמַצְטַעֲר²⁹.
- עוֹבֵד כּוֹכָבִים שְׁרָאָה קָרִי וְאַחַר כֶּף נִתְגַּיֵּר - מְטַמֵּא
- בְּזִיבָה מְיָד, וְאִין תּוֹלִין לוֹ מַעַת לְעַת³⁰. קָטָן³¹ - אִין
- תּוֹלִין לוֹ לֹא בְּמִרְאָה וְלֹא בְּהִרְהוּר, שְׁאִין לְקָטָן
- מִרְאָה וְהִרְהוּר הַמְבִיא לִידֵי זֹז. לְפִיכָךְ בּוֹדְקִין אוֹתוֹ
- בְּחֻמְשָׁה דְּרָכִים בְּלִבְד³².

(28) ראיא ראשונה או שניה, ראה להלן בבירור הדברים (זיבה שלישית, שהיא זיבה שניה אחר שנתגייר, ראה להלן בדברי ה'אורח מישור'). (29) תוספתא, זבים שם. "והטעם שאין לך חולי גדול מהמילה, והא ק"ל (למעלה ה"ב) שהחולי הוא אחד מהדרכים שבודקים את הזב" (כסף-משנה), ואינו זב אפילו אחר מעת-לעת של המילה, כל זמן שמצטער. (30) אע"פ שבמראה תולין מעת-לעת אחר ראית קרי (ראה לעיל ה"ג) ואין הראיה הראשונה מצטרפת לראיה השלישית לחיבו קרבן (ראה להלן), - בגר, שהוא כקטן שנולד, אין משיגחים לדבר מעניני הקודמים (רבינו בפירוש המשנה, זבים פ"ב, וראה בלחם-משנה). (31) ראה להלן פ"ג ה"ו, ואפילו בן יום מטמא בזיבה. (32) תוספתא זבים שם, "תינוק תולין לו בחמשה דברים, במאכל ובמשתה, במשא ובקפיצה, בחולי שלו" וכו'.

- ה. וְכַשֶּׁם שֶׁתּוֹלִין לְקָטָן בְּחֵלִיו, כֶּף תּוֹלִין לוֹ בְּחֵלִי
- אִמּוֹ³⁴, אִם הָיָה יוֹגֵק מִמֶּנָּה או צִרִיף לְאִמּוֹ³⁵. בְּמָה
- דְּבָרִים אֲמֹרִים שְׁבוֹדְקִין אֶת הַזֹּז בְּדָרָכִים אֵלּוּ?
- בְּרִאִיָּה שְׁנִיָּה שֶׁל זֹז, שְׁבַע יַעֲשֶׂה זֹז כְּמוֹ
- שְׁתֵּיבָאָר³⁷. אֲבָל רְאִיָּה רְאִיָּה שְׁנִיָּה, אֲפֹלוּ רְאָה אוֹתָהּ
- בְּאַנְס³⁸ וְרִאִיָּה שְׁנִיָּה מִחֻמַּת בְּשָׂר³⁹ - הֵרִי זֶה טַמֵּא
- טַמֵּאֵת זִיבוֹת; וְאִף עַל פִּי כֵן בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּרִאִיָּה שְׁנִיָּה,
- כְּדֵי לְמַנּוֹת בָּהּ שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת לְחֵיבֻ קָרְבָּן⁴⁰. רְאִיָּה
- שְׁלִישִׁית - אִין בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בָּהּ, אֵלָא אֲפֹלוּ רְאָה
- אוֹתָהּ מִחֻמַּת אֲנָס⁴¹. הוֹאִיל וְנִזְקָק לְטַמֵּא⁴², שְׁהָרִי
- רְאִיּוֹת שְׁנַעֲשֶׂה בָּהֶן זֹז מִחֻמַּת בְּשָׂרוֹ הֵיךְ, לְפִיכָךְ
- יִתְחַיֵּב בְּקָרְבָּן.

(33) בכת"י תימן, זה מחובר עם מה שלמעלה. וכן נראה בדפוס רומי. (34) שלא יהיה עליו דין זב. בתוספתא שם: תינוק תולין לו וכו' בחולי שלו ובחולי אמו. (35) שאמו מקנחתו (סוכה כח:): שהיונק ממנה או שצריך לאמו, נדבק ממחלת אמו. וראה כתובות עז, ב: הזהרו מזובכיים) של בעלי ראתן (= מוכי שחין). רבי זירא לא הוא יתיב בזיקיה (= לא ישב במקום שמנשבת הרוח עליו ועל החולה). (36) בכת"י תימן מתחילה כאן הלכה חדשה, וכן נראה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שני י"ז ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קטנות מנין, ת"ל "תהיה" אפילו כל שהוא, "החתים" אפילו כל שהוא, "בשרו" אפילו כל שהוא.

- י. הִיָּה הַזֹּב נִגְרַר וְיֻצָּא וְלֹא פָּסַק: אִם יֵשׁ מִתְחַלֵּת 18
- הָרֹאֶה עַד סוּפָה פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּגִי⁶⁵ או יָתֵר - הֲרִי 19
- זו נְחֻשֶׁבֶת בְּשֵׁתִי רֹאיוֹת⁶⁶, הוֹאִיל וְהִיא אֶרְכָּה 20
- בְּשֵׁתִים⁶⁷; וְאִם לֹא הִיָּתָה אֶרְכָּה בְּשֵׁעוֹר הִיָּה⁶⁸, אֶפְלוּ 21
- פָּסַק הַזֹּב בִּינְתֵימִם⁶⁹ - הֲרִי זוֹ רֹאֶה אַחַת. וְכֵן אִם 22
- הִיָּתָה רֹאֶה אַחַת אֶרְכָּה פְּשָׁלֶשׁ רֹאיוֹת, שְׁנִמְצָא 23
- מִתְחַלֵּתָה וְעַד סוּפָה בְּשֵׁתִי טְבִילוֹת וְשִׁנִּי סִפּוּגִין - 24
- הֲרִי זוֹ נְחֻשֶׁבֶת בְּשָׁלֶשׁ רֹאיוֹת וְיֵבִיא קָרְבָּן⁷⁰. 25

(65) זבחים פ"א מ"ד, ובתוספתא (שם פ"א) והיא כשיעור מהלך חמישים אמה של אדם בינוני (פירוש הרא"ש למסכת זבים פ"א מ"ג, וראה ב'סיפרא' שם, ה"ד). (66) כת"ק נגד רבי יוסי, בתוספתא זבים, שם. (67) משום שזוב אין לו שיעור (ראה למעלה ה"ט), א"כ כשראה ראה אחת ארוכה, כיון שמתחילת ראייתו נטמא בכל שהוא, והיה לו שהות לטבול, ועדיין הוא ממשיך לראות, אנו חושבים לראיה זו כשתי ראיות ('קריית ספר'), וראה למעלה ה"ו דין הרואה שתי ראיות. (68) שם בתוספתא "ואם לאו (שאין מתחילת הראיה עד סופה כדי טבילה וסיפוג) אין בידו אלא אחת". (69) פירוש, ראה זוב והפסיק, ושוב ראה, ואין במשך זמן ההפסקה, כדי טבילה וסיפוג. (70) זבים פ"א מ"ה, ולמדו זאת ב'סיפרא' פרשת מצורע (שם) מן הפסוק (ויקרא שם, ג) "בזובו רר" מלמד שהוא מטמא בג' ראיות. אין לי אלא גדולות, קטנות מנין, ת"ל "תהיה", אפילו כל שהוא וכו', אם נאמר בגדולות למה נאמר בקטנות, אלא ליתן שיעור לגדולות שאם ראה אחת מרובה כשלש, שהוא כמגד יון לשילוח שהם כדי שתי טבילות ובשני סיפוגים, הרי זה זב גמור".

- י.א. רָאָה רֹאֶה אַחַת בַּיּוֹם וְהִפְסִיק פְּדֵי טְבִילָה 26
- וְסִפּוּגִי⁷¹, וְאַחֵר כֶּף רָאָה שְׁתֵּים⁷² או אַחַת אֶרְכָּה 27
- בְּשֵׁתִים⁷³; או שְׁרָאָה שְׁתֵּים או אַחַת מְרַבָּה בְּשֵׁתִים 28
- וְהִפְסִיק פְּדֵי טְבִילָה וְסִפּוּגִי, וְאַחֵר כֶּף רָאָה רֹאֶה 29
- אַחַת - הֲרִי זֶה זָב גָּמוּר⁷⁴. 30

(71) בא להשמיענו שההפסק בין ראה ראה לראיה הוא כדי טבילה וסיפוג, אבל אם ההפסק בין ראה לראיה היה פחות מכדי טבילה וסיפוג, נחשבות שתי הראיות (אם נמשכו כל אחת מהן פחות מכדי טבילה וסיפוג, ראה למעלה ה"י) לראיה אחת. (72) ובין אלו השתיים היה הפסק גדול יותר מאשר כדי טבילה וסיפוג. (73) ראה למעלה שם. (74) זבים פ"א מ"ד, ובא להשמיענו שאף ראה אחת ארוכה כשתים מצטרפת עם ראה אחת קצרה לחייבו קרבן, כמו שלש ראיות נפרדות, שלא נטעה לומר: כיון שראה אחת ארוכה למדו ב'סיפרא' מ'בזובו רר', וראה קצרה למדים מ'החתים' (ראה למעלה שם) וכיון שהפסוק אומר "או החתים", הכוונה או זה או זה ואינן מצטרפות (מ'משנה אחרונה' זבים שם).

- י.ב. רָאָה רֹאֶה אַחַת מְקַצְתָּה בְּסוּף הַיּוֹם וּמְקַצְתָּה 31

- 1 הֲרִי זֶה זָב. לְפִי שְׁתֵּלָה הַפְּתוּב אֶת הַזֹּבֶה⁵⁰ בְּיָמִים,
- 2 שְׁנֵאמַר: כִּי יִזְוֹב זֹב דְּמָה יָמִים רַבִּים⁵¹, וְהַזֹּב⁵² לֹא
- 3 תִּלָּה אוֹתוֹ בְּיָמִים⁵³.

(49) כלומר, בשלשה ימים רצופים זה לזה, ראה כל יום ראה אחת. (50) הנקבה. (51) ודרשו ב'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"ד ה"ה-ט) "ימים שנים, רבים שלשה". ואם ראתה שלש פעמים ביום אחד, אינה זבה עד שתראה שלשה ימים. (52) הזכר. (53) שנאמר (שם, ג) "וזאת תהיה טומאתו בזובו" - תלה הכתוב את הזב בראיות, וכתוב שם שלש פעמים "זב" וכתוב "טומאתו", שמשמע שבאלו השלש הוא טמא, וכתוב גם (שם) "והזב את זובו לזכר ולנקבה" מקיש זכר לנקבה (ולא נקבה לזכר) מה נקבה בימים, אף זכר בימים (ב"ק כד. וכריתות ח:), הרי שהזב נטמא בראה שלש ראיות בשעה א', וגם בג' ראיות בג' ימים.

- 4 ח. וְאִם הִפְסִיק הַזֹּב בֵּין רֹאֶה לְרֹאֶה יוֹם גָּמוּר⁵⁴ -
- 5 אֵינָן מְצַטְרְפוֹת⁵⁵. כִּיצַד? רָאָה רֹאֶה בְּשֵׁבֶת⁵⁶ וְרֹאֶה
- 6 שְׁנִיָּה בְּשֵׁנִי בְּשֵׁבֶת - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת וְאֵינָן זָב⁵⁷. וְכֵן
- 7 אִם רָאָה רֹאֶה שְׁנִיָּה בְּאֶחָד בְּשֵׁבֶת⁵⁸ וְרָאָה רֹאֶה
- 8 שְׁלִישִׁית בְּשְׁלִישִׁי בְּשֵׁבֶת - אֵינָן חֵיב בְּקָרְבָּן⁵⁹; שְׁאִין
- 9 זוֹ מְצַטְרַפֶּת לְשֵׁתִים, שֶׁהֲרִי הִפְסִיק בִּינֵיהֶן יוֹם אֶחָד.
- 10 אָבֵל אִם רָאָה אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת בְּלֵילָה שְׁלֹאֲחֵרֶי -
- 11 הֲרִי אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת⁶⁰. וְאִין צָרִיךְ לִזְכֹּר, שְׁאִם רָאָה
- 12 אַחַת בְּלֵילָה וְשְׁנִיָּה בַּיּוֹם - שְׁחֵן מְצַטְרְפוֹת⁶¹. וְכֵן אִם
- 13 רָאָה שְׁלֹשׁ רֹאיוֹת בְּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת זֶה אַחֵר זֶה - הֲרִי
- 14 אֵלוֹ מְצַטְרְפוֹת⁶².

(54) מעת לעת שלם, היינו עשרים וארבע שעות. (55) כך נשמע מדברי המשנה, זבים פ"א מ"א ומ"ו. (56) ראה ראשונה. (57) אלא בעל קרי, ראה למעלה ה"ו. (58) וראה ראשונה ראה בשבת. (59) אלא טמא טומאת זב, וצריך ספירת שבעה נקיים וטבילה, ראה למעלה ה"ו. (60) אף-על-פי שהלילה אינו שייך ליום שלפניו, אלא ליום שלאחריו. (61) ששתי הראיות היו ביום אחד, ואין זה בכלל ראית שלשה ימים, אלא בכלל שלש ראיות שזב נטמא בהם אף אם לא היו בשלשה ימים, ראה למעלה ה"ז. ומה שכתב רבינו "ואין צריך לזכור", הוא על-פי מה שאמרו בבבא-קמא כד, א - גבי שור המועד "ריחק נגחותיו, חייב (נזק שלם). קירב נגחותיו, לא כל-שכן". ורק בזבה אינו כן מפני שמיצט הכתוב זבה מראיות, ולא טמאה אלא בימים (שם). (62) זבים פ"א מ"ג: "ראה וכו' שלש לשלשה ימים או לשלשה לילות, הרי זה זב גמור".

- 15 ט. רֹאֶה הַזֹּב אֵין לָהּ שְׁעוֹר, אֶלָּא הַרְוָאָה כָּל שֶׁהוּא
- 16 - טָמֵא⁶³; שְׁנֵאמַר: הַחֲתִים בְּשָׁרָו - כָּל שֶׁהוּא נִפְרַ
- 17 בְּבָשָׁרוֹ מְטָמֵא⁶⁴.

(63) משנה, נדה מ, א: "אבל הזב ובעל הקרי וכו' ומטמאין בכל שהוא, אפילו כעין החרדל ובפחות מכן". (64) 'סיפרא' פרשת מצורע (פרק זבים פ"א ה"ג), (ראיות)

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שלישי י"ח ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הי"ב. (87) ואולי אף אחת משתי הראיות לא היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, ואין כאן שלש ראיות ואינו חייב קרבן. (88) שחטאת העוף באה על הספק ונשרפת, ראה למעלה פ"א ה"ו, ולמעלה בפרק זה הי"ג.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) יבאר שהימים שהזב רואה בהן זיבות הוא טמא ומונה משיפסוק.

- א. כל הנמים שהזב רואה בהן זיבות הרי הוא טמא.² וכשיפסוק הזיבות³ מונה שבועה ימים נקיים⁴ כזבה, וטובל בשביעי⁵ ומעריך שמשו, ובשמיני מביא קרבנו⁶ אם היה פעל שלש ראיות. ואם ראה ראיה של זוב, אפלו בסוף יום שביעי אחר שטבל - סתר הכל, ומתחיל למנות שבועה ימים נקיים - מאחר יום ראיה האחרונה.⁷

(2) כמפורש בפסוק (ויקרא טו, ג) "איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא". (3) גם להלן בהלכה ג כתב רבינו וזה לשונו: "בדק ביום הטומאה עצמה ומצא טהור ופסק הזוב" וכו', ומכאן שהוא צריך הפסק טהרה. (4) ויקרא שם, וכי יטהר הזב מזובו וספר לו שבעת ימים לטהרות". (5) שנאמר (שם): "וספר לו שבעת ימים וגו' ורחץ בשור במים חיים (=מי מעיי) וטהר". ואם הוא זב בעל שתי ראיות די לו בכך וטהור. (6) שם, יד-טו: "וביום השמיני יקח לו שתי תורים או שני בני יונה וגו' אחד חטאת והאחד עולה". (7) פירוש למחרת יום הראיה האחרונה.

- ב. זב שראה קרי באחד משבעת ימי הספירה - אינו סותר אלא יומו בלבד, ומשלים שבועה ימים ומביא קרבנו. כיצד? ראה קרי ביום החמישי - סופר אחריו שלשה ימים⁸, וטובל בשלישי, ומביא קרבנו ברכיעי.⁹

(8) שספירת היום החמישי נסתרה ונשארו לו רק ארבעה ימים נקיים, ומוסיף להם עוד שלושה להשלים השבעה.

- ג. זב שפדק ביום ראשון מימי הספירה ומצא טהור, ולא פדק כל שבועה, וביום השביעי פדק ומצא טהור - הרי זה בחזקת טהרה. אפלו פדק ביום הטומאה עצמה⁹ ומצא טהור, ופסק הזוב¹⁰, ולא פדק למחר בתחלת ימי הספירה¹¹, ופדק בשביעי¹² או בשמיני¹³ ומצא טהור - עלו לו ימי הספירה, והרי זה בחזקת טהרה.

(9) פירוש שבאותו יום שראה לפני זה זיבה, בדק אחרי כן. (10) נראה שצריך להיות "ופסק הזוב ומצא טהור". (11) כלומר, למחר שהוא היום הראשון של שבעת ימי הטהרה. (12) לדעת רבי אליעזר כי גם אם בדק בסוף ימי הטהרה שהוא יום שביעי ולא בדק בהתחלת ימי הספירה שהוא יום ראשון של ימי הטהרה. (13) כלומר: שהבדיקה

- בתחילת הלילה⁷⁵, אף על פי שאינה ארפה בשמים⁷⁶
- הרי אלו שתי ראיות, שהימים מחלקין הראיה⁷⁷.
- לפיקה, הרואה ראיה אחת בין השמשות, שהוא ספק מן היום ומן הלילה⁷⁸ - הרי זה ספק לטמאה⁷⁹.

(75) פירוש, אם היה ידוע לנו זמן של סוף היום וזמן של תחילת הלילה, והוא ראה ראיה אחת שהתחילה בסוף היום ונגמרה בתחילת הלילה (ראה פירוש הרא"ש זבים פ"א מ"ו). (76) אלא נמשכה רגע אחד בסוף היום, ורגע אחד בתחילת הלילה. (77) תוספתא זבים פ"א: "ומודה רבי יוסי, שאם ראה ראיה אחת בין השמשות אע"פ שאין בה כדי טבילה וסיפוג, יש בידו שתי ראיות, מפני ששני ימים חולקים אותה". (78) "תנו רבנן, בין השמשות ספק מן היום ומן הלילה (כלומר, ספק אם יש בו משניהם. רש"י) וספק שהוא כולו מן היום וספק שהוא כולו מן הלילה" (שבת לד:). ובין השמשות הוא משך הזמן משתקע החמה עד שייראו ג' כוכבים בינונים (ראה בה"ל שבת פ"ה ה"ד). (79) תוספתא שם, ופ"א דמס' זבים מ"ו. כלומר, ספק טמא כזב שצריך ספירת שבועה נקיים או אינו טמא אלא כבעל קרי (ראה למעלה ה"ו), שמא בין השמשות הוא גם יום וגם לילה, והוא ראה מקצת היום ומקצת הלילה, והימים חולקים את הראיה לשתי ראיות.

- יג. ראה ראיה אחת ביום ואחת בין השמשות - הרי זה ודאי לטמאה⁸⁰ וספק לקרבן⁸¹, ומביא קרבן ואינו נאכל⁸².

(80) כלומר, לספור שבועה נקיים, כי יש כאן שתי ראיות לפחות. (81) שמא ראית בין השמשות היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, והימים חלקו את הראיה הזאת לשניים, וביחד עם הראיה הראשונה יש כאן שלש ראיות וחייב קרבן (ראה למעלה שם), או שאין כאן אלא שתי ראיות בלבד ואין כאן קרבן, ודין זה הוא במס' זבים שם. (82) שחטאת העוף הבאה על הספק אינה נאכלת, ראה למעלה פ"א ה"ו וה"ז.

- יד. [ראה] ראיה אחת בין השמשות [של שבת] וראיה שניה בין השמשות של מוצאי שבת⁸³ - הרי זה ספק לטמאה וספק לקרבן⁸⁴. ספק לטמאה - שמא ראיה ראשונה היתה בערב שבת ושניה במוצאי שבת, והרי הפסיק שבת ביניהן ואין כאן זיבות כלל⁸⁵; והרי הוא ספק לקרבן - שמא אחת מהן היתה מקצתה ביום ומקצתה בלילה, שהיא חשובה בשמים⁸⁶, והרי ראה שלש ראיות שהוא חייב בקרבן⁸⁷. ולפיקה מביא קרבן ואינו נאכל⁸⁸.

(83) "וכגון שלא היו באותו הזמן (אלא ראיה ראשונה בתחילת בין השמשות של ערב שבת, וראיה שניה בסוף בין השמשות של מוצאי שבת)", ר"ש זבים, שם. (84) זבים שם, ותוספתא שם פ"א. (85) ראה למעלה ה"ח, שאם הפסיק יום גמור בין ראיה לראיה - אינו מצטרפות. אבל יתכן שאחת מן הראיות היתה בשבת, ולא היה הפסק יום גמור בין ראיה לראיה והוא זב לטומאה. (86) ראה למעלה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי י"ח ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משום שלא הגיע זמנו עוד עד יום השמיני. ומשום כך אם ראה בליל שמיני שלוש ראיות, נחשבות ראיות אלו לזיבה ארוכה. (22) לכל דיני התורה. (23) ראה למעלה פרק א הלכה ח, שהיולדת שהפילה בתוך שמונים יום מלידתה, שהם ימי מלאה, מביאה קרבן אחד על הלידה ועל ההפלה. (24) אף על פי שלילה מחוסר זמן וכל חיוב הקרבן אינו אלא ביום פ"א. והיתה צריכה להיות פטורה בקרבן אחד - ובכל זאת מביאה קרבן שני משום שנאמר (ויקרא יב, ו) "ובמלאה ימי טהרה לבן או לבת תביא כבש וגו'" ודרשו בית הלל (כריתות שם) "או לבת" לרבות אור שמונים ואחד. (25) שאין זה מפורש בכתוב אלא נלמד מריבוי של "או".

ה. רָאָה רְאִיָּה אַחַת בְּלִיל שְׁמִינִי וְשְׁתֵּי רְאִיּוֹת בְּיוֹם שְׁמִינִי - הָרִי אֵלּוּ מִצְטָרְפִּין, וּמְבִיאַ קֶרֶן שְׁנִי עַל זִיבוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת; שֶׁהָרִי רְאִיָּה רְאִיָּה שֶׁל כָּל זָב כְּשֶׁכָּבַת זָרַע הִיא חֲשׂוּבָה²⁶, וְאִם רָאָה אַחֲרֶיהָ שְׁתֵּים - מִצְטָרְפֶּת עִמָּהֶם לְקֶרֶן²⁷. אָבָל אִם רָאָה שְׁתֵּים בְּלִיל שְׁמִינִי וְאַחַת בְּיוֹם שְׁמִינִי - אֵין מִצְטָרְפֶּת, וְאֵינוֹ מְבִיא קֶרֶן עַל הַזִּיבָה זֹאת הָאַחֲרוֹנָה²⁸.

(26) ואין עליו דין זב, אלא הרי הוא כבעל קרי. (27) כלומר: אף על פי שראיה ראשונה אינה אלא כקרי, ובכל זאת מצטרפת היא לשתיים שאחריה לחייבו בקרבן - אם ראה ראיה אחת של זב בליל שמיני, אף על פי שלילה מחוסר זמן כמבואר למעלה, מצטרפת היא לשתי ראיות שראה למחר, לחייבו בקרבן שני. (28) שם המשך דברי רבי יוחנן למי שסובר "לילה מחוסר זמן הוא". שהרי עיקר הזיבה היה בלילה, שבשתי ראיות נעשה זב.

ו. הַכֹּל מִתְטַמָּאִין בְּזִיבָה, אֶפְלוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ²⁹, וְהַגֵּרִים וְהַעֲבָדִים³⁰, וְחֹרֵשׁ וְשׁוֹטֵה. וְיִרְאָה לִי, שֶׁמְבִיאִין עֲלֵיהֶן³¹ כִּפָּרָה³² כְּדִי לְהַאֲכִילָן בְּקָדָשִׁים³³ וְחֲטָאֲתָן נֶאֱכָלָת, שֶׁהָרִי הֵן בְּקָטָן שְׂאִינוֹ בֶּן דַּעַת. וְסָרִיס אָדָם³⁴ וְסָרִיס חֲמָה³⁵ מִתְטַמָּאִין בְּזִיבָה כָּכָל הָאֲנָשִׁים³⁶.

(29) ואמרו בערכין ג. ונדה לב: "הכל" לאתויי קטן בן יומו, דתניא מה תלמוד לומר (ויקרא טו, ב) "איש איש" - ? - לרבות תינוק בן יום אחד שמטמא בזיבה. (30) עבדים כנענים שמלו וטבלו לשם עבדות. (31) [על החרש והשוטה, אף על פי שפטורים ממצוות ואין עליהם איסור לאכול קדשים. אבל גרים ועבדים שמחוייבים במצוות, בוודאי מביאים עליהם, כמפורש בנגעים פרק יד משנה יב]. (32) אחרים מביאים קרבנותיהם שמחוייבים מטעם זב. (33) שאסור להאכילם לפני זה, כשם שאסור להאכיל להם איסורים אחרים. (34) שנסתרס על ידי אדם. (35) שלא ראה חמה מעולם, כגון שנולד סריס ממעי אמו. (36) ואף על פי שאין להם שכבת זרע - יש להם זיבות. .

ז. הַטִּמְטוֹם וְהָאֲנָדְרוֹגִינוֹס³⁷ - נוֹתֵנִין עֲלֵיהֶן חֲמִירֵי הָאִישׁ³⁸ וְחֲמִירֵי הָאִשָּׁה³⁹: מִתְטַמָּאִין בָּדָם פְּנָשִׁים, וּבְלִבָּן פְּאֲנָשִׁים. וְטִמְאָתָן כְּסָפֶק⁴⁰. לְפִיכָּה, אִם הָיָה אֶחָד מֵהֶן פֶּעַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת⁴¹ אוֹ זָבָה שֶׁרְאָתָה דָם

השנייה היתה ביום השמיני, ואילו הבדיקה הראשונה היתה ביום הראשון של הספירה, שהיתה כאן בדיקה בהתחלת הספירה ולא היתה בדיקה בסוף הספירה שהוא ביום שביעי, וכבר, שחולק על רבי חנינא (שם) וסובר שאף אם היתה בדיקה בהתחלת הספירה (ביום ראשון) ולא היתה בדיקה בסוף הספירה (ביום שביעי), או שהיתה בדיקה בסוף הספירה, אבל אם לא היתה בדיקה בהתחלת הספירה, טהור לפי רבי אליעזר, אבל אם לא היתה בדיקה לא בהתחלת ולא בסוף, אף על פי שבדק ביום הטומאה עצמו, וכן ביום השמיני - אינו טהור (כסף משנה). וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה, הלכה כב לעניין זבה: "וכן אם בדקה ביום ראשון מימי הספירה ומצאה טהור, וביום הח' ומצאה טהור, הרי זו בחזקת טהרה", משמע שצריך שתבדוק ביום הראשון כדי שתהיה טהורה כשתבדוק ביום השמיני, אבל אם לא בדקה ביום הראשון צריך שתבדוק ביום השביעי, שכן כתב שם אחרי כן "בדקה ביום ג' לזיבתה ומצאה שפסק הדם ולא בדקה ביום ראשון מימי הספירה, ובשביעי בדקה ומצאה טהור הרי זו בחזקת טהרה". והוסיף שם "והוא הדין לזב" (לחם משנה).

ד. כָּל רְאִיָּה שֶׁהִיא סוֹתֶרֶת אֵינָה מְבִיאָה לִידֵי קֶרֶן. כִּיצַד? רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת וְהִפְסִיק יוֹם אוֹ יוֹמִים, וְהָרִי הוּא מוֹנֶה שֶׁבָּעָה יָמִים נְקִיִּים, וּבִתְוֹף הַשְּׁבָעָה רָאָה רְאִיָּה שֶׁל זָב - אֵינָה מִצְטָרְפֶּת לְשְׁתֵּים, אֶלָּא סוֹתֶרֶת וּמַתְחִיל לְמִנּוֹת¹⁴ כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. אֶפְלוּ רָאָה בְּתוֹף יָמֵי הַסְּפִירָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת זֹאת אַחֵר זֹאת, אֶפְלוּ רָאָה אוֹתָם בְּיוֹם אֶחָד, אֶפְלוּ רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּסוֹף יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל שְׁבָעָה יָמִים נְקִיִּים - אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶן, שֶׁרְאִיּוֹת אֵלוֹ לְסִתְיָהָ הֵן. רָאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת בְּלִיל שְׁמִינִי¹⁵ - מְבִיא קֶרֶן, שְׂאֵין רְאִיּוֹת אֵלוֹ סוֹתְרִין¹⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּזָב פֶּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת¹⁷; אָבָל זָב פֶּעַל שְׁלֹשׁ שֶׁרְאָה שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת¹⁸ בְּלִיל שְׁמִינִי¹⁹ שֶׁלְאַחַר שְׁבָעַת יָמִים נְקִיִּים - אֵינוֹ מְבִיא קֶרֶן שְׁנִי עַל שְׁלֹשׁ רְאִיּוֹת אֵלוֹ, אֶלָּא קֶרֶן אֶחָד עַל הַשְּׁלֹשׁ הָרְאִיּוֹנוֹת. שְׂאֵף עַל פִּי שְׂאֵין שְׁלֹשׁ אַחֲרוֹנוֹת סוֹתְרוֹת, הָרִי לֹא יִצָּא לִזְמַן שֶׁרְאִי לְקֶרֶן²⁰. וְהַלִּילָה מְחַסֵּר זְמַן הוּא²¹ לְכָל²², חוּץ מִיּוֹלֶדֶת²³ שֶׁהַפִּילָה בְּלִיל שְׁמוֹנִים וְאַחַד, שֶׁהִיא מְבִיאָה קֶרֶן שְׁנִי²⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָבָר זֶה מְפִי הַקְּבָלָה²⁵.

(14) שבעה ימים נקיים אחרים. (15) אחר שנגמרו שבעה ימים נקיים. (16) משום שנגמרו כבר ספירת שבעה נקיים. (17) שלא התחייב בקרבן אלא בספירת שבעה בלבד, ולכן אם ראה בליל שמיני, אחר גמר ספירת הנקיים, שלוש ראיות - מתחייב הוא בקרבן. (18) שסופר שבעה נקיים וגם חייב קרבן ביום השמיני. (19) כלומר: ראה בליל שמיני שלוש ראיות. (20) שהרי אינו יכול להביא קרבנו עד למחרת שהוא יום השמיני. ונחשבות ג' הראיות של ליל שמיני כאילו יש בו זיבה ארוכה שהתחילה בג' הראיות הראשונות. (21) כלומר: מה שאינו מביא קרבנו עד יום שמיני, אינו משום שהוא לילה, ובלילה אין מקריבין קרבנות, אלא

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י"ט ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ככתוב (שם, ח) "וגלח את כל שערו ורחץ במים וטהר".
(10) כמו שנאמר (שם): "ואחר יבוא אל המחנה"; שהרי מצורע נשלח מחוץ לג' מחנות שהם מחנה שכינה, מחנה לויה ומחנה ישראל, כמו שכתוב (שם יג, מו): כל ימי אשר הנגע בו יטמא טמא הוא, בדד ישב, מחוץ למחנה מושבו; ממה שכתוב "בדד ישב" נשמע שלא ישב אף עם שאר טמאים, כמו זב וטמא מת, שטמא מת מותר במחנה לויה ואסור במחנה שכינה, וזב אסור גם במחנה לויה ומותר במחנה ישראל, והמצורע אסור גם במחנה ישראל. ומפתח ירושלים עד הר הבית הוא מחנה ישראל (ראה תוספתא, הובאה בפיה"מ לכלים פ"א מ"ח). ואחר שהוא נטהר נכנס לירושלים, אבל יושב מחוץ לביתו שבעת ימים, שאסור בתשמיש המיטה (פי"א מהלכות טומאת צרעת הלכה א).
(11) ובמשך שבעת ימים אלו "עדיין הוא אב הטומאה" לטמא אדם וכלים במגע (שם, הלכה ב). (12) שנאמר (שם, ט): "והיה ביום השמיני יגלח את כל שערו" וגו'.
(13) משנה בנגעים שם. (14) שנאמר (שם): "ורחץ את בשרו במים וטהר". (15) ואוכל במעשר שני (שם משנה ג, והלכות טומאת צרעת שם). (16) ואוכל בתרומה, אם הוא כהן (שם, ושם). (17) שם משנה ח. מחלוקת בין ת"ק לרבי יהודה, ופסק כת"ק. וטבילה זו היא מדרבנן, שהרי לא כתוב בתורה שצריך טבילה זו (קריית ספר). (18) יומא ל: (19) כלומר, הימים שהיה מצורע מוחלט. (20) נגעים שם: "ומצורע טבל בלשכת המצורעים וכו'". ובמדות פ"ב משנה ה, מפורש שלשכת המצורעים היתה בעזרת נשים.
(21) ולא נטמא, לא הבדילו חכמים והצריכוהו לטבול (יומא שם), שאם הסיח דעתו צריך גם הזאה שלישי ושביעי (תוספות שם, ד"ה היסח).

1 שְׁלֹשָׁה יָמִים זֶה אַחֵר זֶה⁴² - מְבִיאִין קֶרֶבֶן⁴³ וְאֵינוֹ
2 נֶאֱכָל⁴⁴. הִיָּה מוֹנֶה שְׂבָעָה יָמִים נְקִיִּים לְלֶכֶן וְרָאָה
3 אֲדָם, אוֹ לְאָדָם וְרָאָה⁴⁵ לֶכֶן - הֲרִי זֶה אֵינוֹ סוֹתֵר⁴⁶.

(37) הם ספק זכר ספק נקבה, ואף על פי שאמרו בגמרא אנדרוגינוס ברייה בפני עצמה היא - לא ברייה בעלמא היא אלא ספק (תוספות יום טוב זבים פרק ב משנה א).
(38) שהאיש מטמא בלובן שהוא זב ואינו מטמא בראה דם.
(39) שהאשה טמאה בראיית דם אבל אינה טמאה בלובן.
(40) שאם ראה לובן, שמא היא נקבה ואינה מטמאה בלובן; ואם ראה דם, שמא הוא זכר ואינו טמא בדם. "אבל אם ראה לובן ואודם כאחד טומאתו וודאי ממה נפשך" (רע"ב שם). (41) של זב שאז חייב הזב להביא קרבן. (42) שאז חייבת הזבה להביא קרבן. (43) חטאת העוף הבאה על הספק. (44) שחטאת העוף הבאה על הספק נשרפת. (45) מנה שבעה נקיים אחר שראה ג' ימים דם. (46) את הספירה, שאף על פי שמטמא גם בלובן וגם באודם אין זה אלא מחמת ספק, שמא הוא איש ושמא היא אשה; אבל כשסופר ד' נקיים משום ראיית לובן של איש - אין האודם שהוא משום אשה, סותר ללובן של איש, וכמו כן אין ראיית לובן של איש, סותרת את שבעת הנקיים שסופר לאחר שראה אודם של אשה.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר הקרבנות שמביא המצורע אחר שיתרפא מצרעתו, והטבילות שטובל, וכיצד עושים לו.

4 א. בְּשִׁיתְרַפָּא הַצְרוּעַ מְצַרְעָתוֹ², אַחֵר שְׁמִטְהִרִין
5 אוֹתוֹ³ בְּעֵץ אֲרֹז⁴ וְאֹזוּב⁵ וְשְׁנֵי תוֹלַעֲת⁶ וְשְׁתֵּי צַפְרִיִּם⁷
6 וּמְגַלְחִין אֶת כָּל בְּשָׁרוֹ⁸ וּמְטַבִּילִין אוֹתוֹ⁹, אַחֵר כָּל
7 זֹאת יִכְנס לִירוּשָׁלַם¹⁰ וּמוֹנֶה שְׂבָעַת יָמִים¹¹, וּבִיּוֹם
8 הַשְּׂבִיעִי מְגַלַח תְּגֻלָּתוֹ שְׁנֵי¹² כְּתֻבֹת הָרִאשׁוֹנָה¹³
9 וְטוֹבֵל¹⁴, וְהֲרִי הוּא טוֹבֵל יוֹם¹⁵ וּמַעֲרִיב שְׁמֵשׁ¹⁶,
10 וְלִמְחֹר בְּשִׁמְיָנִי טוֹבֵל פֶּעַם שְׁנִי¹⁷ וְאַחֵר כֶּף
11 מִקְרִיבִין קֶרֶבֶנֹתָיו. וּמַפְגִּי מַה טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנִי אַחֵר
12 שְׁטוֹבֵל מֶאֱמָשׁ? מַפְגִּי שֶׁהִיָּה רִגִּיל בְּטִמְאָה¹⁸ בִּימֵי
13 חֲלוּטָיו¹⁹, וְאֵינוֹ נֹזֵהר מִשּׁוּם טִמְאָה, וְשָׁמָּה נִטְמָא
14 אַחֵר שְׁטַבֵּל. לְפִיכֶךָ טוֹבֵל בְּשִׁמְיָנִי בְּעֶזְרַת הַנָּשִׁים
15 בְּלִשְׁפַת הַמַּצְרְעִים שְׁשָׁם²⁰, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִסִּיחַ
16 דַּעְתּוֹ²¹.

(2) מנגעו, וראה בהלכות טומאת צרעת מפ"א עד פ"ט, כללי הנגע. (3) ראה בהלכות טומאת צרעת פי"א, כיצד הוא הסדר של עץ הארז, האזוב והצפרים. (4) מקל של עץ ארז (רש"י ויקרא יד, ד). (5) צמח קטן. (6) חוט צמר צבוע בצבע אדום, והצבע נלקח מביצי תולעת. (7) כמו שנאמר (שם): "ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות ועץ ארז, ושני תולעת ואזוב". (8) כל שערו שעל בשרו, ובמשנה (נגעים פי"ד משנה ב) "בא לו לגלח את המצורע, העביר תער על כל בשרו". (9) אחרי שעשה את מעשה הטהרה,

17 ב. נִתְאַחַר וְלֹא גִלַח בְּשִׁבְעֵי יָגֵלַח בְּשִׁמְיָנִי אוֹ אַחֵר
18 כְּפָה יָמִים - בִּיּוֹם שֶׁיִּגְלַח יְטַבֵּל וְיַעֲרִיב שְׁמֵשׁוֹ,
19 וְלִמְחֹר יָבִיא קֶרֶבֶנֹתָיו²² אַחֵר שְׁטַבֵּל פֶּעַם שְׁנִי²³
20 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹנִי²⁴ בִּיצֵד עוֹשִׁין לוֹ? הַמַּצְרַע עוֹמֵד חוּץ
21 לְעִזְרַת יִשְׂרָאֵל²⁵ כְּגֹנֵד פֶּתַח מִזְרְחִית בְּאַסְקֶפֶת²⁶ שַׁעַר
22 וַיִּקְנוֹר²⁷ וּפְגִיזוֹ לְמַעֲרֵב²⁸. וְשֵׁם עוֹמְדִים כָּל מַחֲסְרֵי
23 כְּפָרָה בָּעֵת שְׁמִטְהִרִין אוֹתָן²⁹, וְשֵׁם מְשַׁקֵּין אֶת
24 הַסּוֹטוֹת³⁰. וְהִכְהֵן לִזְקֵחַ אִשָּׁם שֶׁל מַצְרַע כִּשְׁהוּא
25 חִי³¹ וּמְנִיפֵי³² עִם לֵג הַשְּׁמֹנִי³³ בְּמִזְרָח³⁴, כְּדֶרֶךְ כָּל
26 הַתְּנוּפּוֹת³⁵. וְאִם הִנִּיף זֶה בְּפָגִי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפָגִי עֲצָמוֹ
27 - יֵצֵא³⁶. וְאַחֵר כֶּף מְבִיא אֶת הָאִשָּׁם שֶׁל מַצְרַע עַד
28 הַפֶּתַח³⁷, וּמַכְנִים שְׁתֵּי יָדָיו לְעִזְרָה וְסוּמְךָ עָלָיו,
29 וְשׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ מִיָּד³⁸. וּמְקַבְּלִין שְׁנֵי כְּהֻנִּים אֶת דָּמּוֹ,
30 אֶחָד מִקְבֵּל בְּכָלִי וְזוֹרְקוֹ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, וְאַחֵד
31 בְּיָד³⁹ הִמְנִית⁴⁰ וּמַעֲרָה⁴¹ לִידוֹ הַשְּׁמָאֲלִית וּמִזְהָה⁴²
32 בְּאַצְבָּעוֹ הִמְנִית⁴³. וְאִם שְׁנֵה וְקִבֵּל בְּשִׁמְאָל תְּחַלֶּה -
33 פֶּסֶל⁴⁴. הִכְהֵן שְׁקֵבֵל מְקַצֵּת הָדָם בְּכָלִי מוֹלִיכּוֹ וְזוֹרְקוֹ
34 עַל הַמִּזְבֵּחַ תְּחַלֶּה. וְאַחֵר כֶּף יָבִיא הִכְהֵן שְׁקֵבֵל הָדָם
35 בְּכַפּוֹ אֶצֶל הַמַּצְרַע⁴⁵, הִכְהֵן מִבְּפָגִים וְהַמַּצְרַע
36 מִבְּחוּץ⁴⁶, וּמַכְנִים הַמַּצְרַע רֹאשׁוֹ⁴⁷ וְנוֹתֵן הִכְהֵן מִן
37 הָדָם שֶׁבְּכַפּוֹ עַל תְּנוּף אֲזָנוֹ⁴⁸ הִמְנִית⁴⁹. וְאַחֵר כֶּף

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי י"ט ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה קצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 יִכְנִיס יָדוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בִּהְיוֹן יָדוֹ, וְאַחֵר כֶּף יִכְנִיס
2 רָגְלוֹ הַיְמָנִית וַיִּתֵּן עַל בִּהְיוֹן רָגְלוֹ⁴⁹. וְאִם נָתַן עַל
3 הַשְּׂמָאל - לֹא יֵצֵא⁵⁰. וְאַחֵר כֶּף⁵¹ יִקְרִיב חֲטָאתוֹ
4 וְעוֹלָתוֹ⁵². וְאַחֵר שְׂיִתֵּן הָדָם⁵³ עַל הַבְּהוֹנוֹת נוֹטֵל
5 הַכֶּהֱן מִלֵּג הַשֶּׁמֶן וַיִּזְעַק לְתוֹךְ כַּפּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ⁵⁴
6 הַשְּׂמָאלִית⁵⁵. וְאִם יֵצֵק לְתוֹךְ כֶּף עֲצָמוֹ⁵⁶ - יֵצֵא.
7 וְטוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ הַיְמָנִית⁵⁷ בַּשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ וּמִזֶּה שִׁבְעַ
8 פַּעַמִּים⁵⁸ כְּנֹגֵד בֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים⁵⁹, עַל כָּל הַזֵּיה
9 טְבִילַת אֶצְבָּע בַּשֶּׁמֶן⁶⁰. וְאִם הָיָה וְלֹא כֹהן כְּנֹגֵד בֵּית
10 קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים - כְּשֵׁרוֹת⁶¹. וְאַחֵר כֶּף יָבֹא אֶצֶל
11 הַמִּצְרֵעַ וַיִּתֵּן מִן הַשֶּׁמֶן עַל מְקוֹם דָּם הָאֵשׁ בְּתוֹךְ
12 אֲזֶן וּבִהְיוֹן יָדוֹ וּבִהְיוֹן רָגְלוֹ⁶². וְהַנּוֹתֵר מִן הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ
13 יִתְּנֵהוּ עַל רֹאשׁ הַמִּתְטַהֵר⁶³. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא כִפָּר⁶⁴.
14 וְשָׂאֵר הַלֵּג⁶⁵ מִתְחַלֵּק לַכֹּהֲנִים⁶⁶.

(22) פשוט הוא במשנה נזיר מד: (כסף-משנה). וכן הוא בספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע, פרק ב, הלכה ז). (23) למעלה הלכה א. (24) לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לעזרת ישראל, כמפורש בכלים פרק א משנה ח (כסף-משנה). (25) משקוף (=סף). ראה בפיה"מ שבת צא: עומד באסקופה שהוא חוץ לשער, אבל אסור לו לעמוד בתוך השער שנחשב לעזרת ישראל, ומחוסרי כפרה אסורים ליכנס לעזרת ישראל, וכן כתב רבינו בפירושו המשנה נגעים פרק יד משנה ט, ובפ"ג מהלכות סוטה הלכה ד: "כנגד שער המזרח מבחוץ". אבל דעת רש"י (סוטה ז). שעומד בחלל השער שלא נתקדש בקדושת העזרה. (26) נגעים פ"ד משנה ח "בא ועמד בשערי ניקנור", ושער ניקנור הוא השער העליון שנכנסים בו מעזרת נשים לעזרת ישראל (מדות פ"ב, משנה ו), ונקרא שער ניקנור על שמו של אדם גדול שהביא דלתות השער מאלכסנדריא של מצרים, ובדרך אירעו נסים, ראה ביזמא לח. (27) ספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרשה ג, הלכה ו) "והעמיד הכהן הקטטה את האיש הקטטה לפני ה' פתח אהל מועד, מעמידו בשער ניקנור אחוריהם למזרח, ופניהם למערב". (28) חוץ ממצורע, עומדת גם היולדת בעת טהרתה בשער ניקנור (משנה סוטה ז), שמצוה לאדם שיעמוד וישמור על קרבנו, ונלמד בספרי (פרשת פנחס) ממה שכתוב (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו"; ומי שיכול להכנס לעזרה נכנס, ואלו שהם מחוסרי כפרה עומדים ליד שער ניקנור, וכמו כן זבים וזבות (סוטה ח. וראה רש"י שם). (29) משנה סוטה שם, ומשום שנאמר בה (שם ה, יח) "והעמיד הכהן את האשה לפני ה'" (שם, בגמרא). (30) משנה במנחות סא. (31) הכהן מניפו, ואין המצורע משתתף בזה. ואע"פ שבתוספתא נגעים פ"ח (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 628.34) אמרו שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור, והכהן עומד מבפנים ומצורע מבחוץ, ומצורע מניח ידו וכו'; הרי שגם המצורע מניף - זה אינו אלא לדעת התוספתא, שמביא האשם לשער ניקנור, אבל לפי דברי המשנה שמניפו במזרח העזרה, כדלהלן, אי-אפשר שהמצורע יניף, שהרי אסור לו להכנס לעזרה (לחם-משנה; ועיין ראב"ד). (32) שנאמר (ויקרא יד, יב):

"ולקח הכהן את הכבש האחד והקריב אותו לאשם ואת לוג השמן, והניף אותם תנופה לפני ה'", מלמד שטעונים תנופה כאחד (ספרא שם הלכה ז). (33) "לפני ה'", במזרח (ספרא שם) והוא מזרח העזרה. וראה ברש"י מנחות שם, שכתב: "במזרח, כלומר אפילו במזרחו של מזבח יכול להניף, וכל-שכן במערבו דקריב יותר להיכל". ואע"פ שבתוספתא הנ"ל מפורש "שמביא אשמו ולוגו בידו, ומעמידו בשער ניקנור" - אין דעת רבינו כן, אלא כמו שאמרו במשנה הנ"ל שהוא במזרח העזרה. וראה למעלה. (34) שהם במזרח, ראה מנחות שם במשנה, ובפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו, ובפ"ח מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא. (35) ספרא וגמרא שם: "מניין אם הניף זה בפני עצמו וזה בפני עצמו, יצא? תלמוד-לומר (שם) אותו לאשם". (36) אע"פ שבתוספתא שם נשמע שהסמיכה היתה באותו מקום שהיתה התנופה - אין כן דעת רבינו, אלא כמו דברי המשנה הנ"ל שלא היתה התנופה באותו מקום של הסמיכה, וראה למעלה. (37) נגעים פ"ד משנה ח: "בא לו אצל האשם, וסמך שתי ידיו עליו ושחטו וכו'". ובתוספתא נגעים שם "כל הסמיכות שבמקדש תיכף לסמיכה שחיטה, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, וכל הסמיכות שבמקדש היו לצפונה של מזבח, חוץ מזו שהיתה בשער ניקנור, שאין יכול המצורע להכנס לעזרה עד שיזרוק עליו מדם האשם והחטאת שלו". וכתב רבינו "ושוחטין אותו מיד", שאע"פ שאי-אפשר שיהיה תיכף לסמיכה שחיטה, שהרי שוחטו בצד צפון של מזבח (ויקרא יד, יד) - אעפ"כ לא יעכבנו יותר אלא מיד כשיגיע למקום השחיטה ישחטנו (קריית ספר). (38) משנה ותוספתא נגעים שם. ומכיון שגם הקבלה בכלי וגם הקבלה ביד, צריכות ימין - לפיכך הצריכו שני כהנים (קריית ספר). (39) תוספתא זבחים פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמוד 480.34): "דם אשמו של מצורע מקבל בימינו, ומערה בשמאלו, ומזה באצבע הימנית". ומה שאמרו בתוספתא בנגעים פ"ט (עמוד 629.11) "זה שקיבל ביד מקבל בשמאל", היינו הקבלה השניה שמקבל בשמאל מן הימין (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). (40) שופך. (41) על המצורע, כדלהלן. (42) תוספתא זבחים שם. והיינו באצבע על היד הימנית, ו"אצבע" היא השניה לבהן (אגודל) המשמש לרמיזה; וראה להלן בהמשך ההלכה, סדר נתינת הדם על המצורע. (43) תוספתא זבחים שם. (44) כן נראה בתוספתא (נגעים שם), שאמרו: "זה שקיבל בכלי, בא וזורקו על גבי המזבח, וזה שקיבל ביד בא לו אצל מצורע", הרי שכן הוא הסדר, שלאחרי שזרק הראשון הדם על המזבח, בא לו השני אצל המצורע. (45) מבחוץ לשער ניקנור (תוספתא נגעים פ"ח). (46) לתוך שער ניקנור. (47) נגעים פ"ד משנה ט. וראה להלן פ"ה הלכה א, אי זהו תנוך אוזן. (48) כמפורש בתורה (ויקרא יד, יד-כה). (49) שכתוב (שם) "ונתן על תנוך אוזן הקטטה הימנית, ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית", ופסק כת"ק (נגעים שם) שאינו מכניס את שלשתן כאחת. ו"בהן" זה אגודל שהוא האצבע הקטנה הקיצונה העבה שביד ושברגל. (50) דלא כר' שמעון (שם), שהרי כתוב (שם) "הימנית", וכתוב (שם, ב) "זאת תהיה תורת המצורע" - "תהיה" ליעיכובא (קריית ספר כאן). (51) אחר שגמר סדר האשם.

קצו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי כ' ניסן – ספר קרבנות – הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שמן של מצורע וכו' ושוין שאסור באכילה עד שיתן מתן שבע ומתן בהונות". (70) שמשמע לרבינו שאסור באכילה שכתוב בכריתא הוא איסור מן התורה (כסף-משנה). ודעת רש"י שם שאיסורו מדרבנן. (71) ראה בפ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ד

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר אי זהו תנוך אוזן, ואם אין לו בהן יד או בהן רגל או אוזן ימנית.

- א. אי זהו תנוך אֵזֶן? זֶה גִּדְרֵי הָאֶמְצָעִי.³ נֶתֶן⁴ עַל צִדֵּי הַבְּהוֹנוֹת⁵ - קֶשֶׁר; נֶתֶן עַל צִדֵּי צִדִּיקוֹן⁶ - פִּסּוּל⁷. בֵּין שְׁנֵתַי הַשָּׁמֶן עַל דָּם הָאֶשֶׁם עֲצָמוֹ מְלֻמְעָה⁸ בֵּין שְׁנֵתַי בְּצֵד הַדָּם⁹, אֶפְלוּ נִתְקַנַּח הַדָּם קֶדֶם שִׁיתָן הַשָּׁמֶן עַל הַבְּהוֹנוֹת¹⁰ - יֵצֵא¹¹; שְׁנֵאָמַר: עַל מְקוֹם דָּם הָאֶשֶׁם¹². אֵין לוֹ בְּהֵן יָד יְמִנִית אוֹ בְּהֵן רֶגֶל יְמִנִית אוֹ שְׁאֵין לוֹ אֵזֶן יְמִנִית - אֵין לוֹ טְהֵרָה עוֹלָמִית¹³.

(2) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שנותן הכהן מן הדם ומן השמן על תנוך אוזן הימנית של המצורע. (3) 'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ה) והוא בשר הבלוט והחזק הדומה לעצם, שבפנים האוזן, ושנמשך שם מן הבשר הרך המקיף את כל האוזן, ראה בפירוש המשנה לרבינו, נגעים פ"ד מ"ט. (4) השמן. (5) "על הבהן" הוא הצד שבו הצפורן, "רצדי הבהן" הם שני הצדדים של הבהן הקרובים לצד הצפורן. (6) "צדי צדדין" הם מתחת לצד של הצפורן, היינו כנגד כף היד. ראה רש"י במנחות י, א. (7) במנחות ט: "אמר ליה רבי ירמיה לרבי זירא "על בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית" (שכתוב בויקרא יד, יז אצל נתנית השמן על המצורע) למה לי (כיון שכתוב שם שנותנו על מקום דם האשם, א"כ יודעים אנו שזהו על בוהן ידו ורגלו הימנית). חד להכשיר צדדין (בוהן אחד המיותר – להכשיר צידי הבהן של יד ושל רגל) וחד לפסול צידי צדדין" (בין של יד ובין של רגל). (8) כשר, ואין הדם חוצץ, ראה מנחות י, א - שלמדו זה ממה שנאמר (שם) "על דם האשם". (9) שנתן על יד הדם ולא על הדם ממש. (10) מנחות שם, ו'סיפרא' שם ה"י. (11) בדפוס רומי וויניציא, וכת"י תימן: "נותן השמן על הבהונות". (12) "הוי אין הדם גורם אלא המקום גורם" (סיפרא' שם, ה"י). (13) נגעים פ"ד מ"ט, ו'סיפרא' שם ה"י"א וכתנא קמא, ולא כרבי אליעזר ורבי שמעון שכל מה שנאמר במצורע הוא לעיכובא, שכן אמרה תורה (ויקרא יד, ב) "זאת תהיה תורת המצורע", ראה במנחות כז, א ('קריית ספר'), וראה ב'תוספות' סנהדרין מה, ב - ד"ה אין לו בהן, שכתבו שמדובר כשנקטעו הבהן או האוזן אחר שנצטרע, אבל אם נקטעו לפני שנצטרע אין זה מעכב, וראה ב'מעשה רוקח' כאן.

- ב. אֶשֶׁם מְצָרַע¹⁴ שֶׁשָּׁחַטוּ שְׁלָא לְשִׁמּוֹ¹⁵ אוֹ שְׁלָא נֶתֶן מִדְּמוֹ עַל גִּבִּי הַבְּהוֹנוֹת¹⁶ - הֲרִי זֶה עוֹלָה לְמִזְבֵּחַ¹⁷,

(52) שכתוב (שם, יט) אחר סדר האשם "ועשה הכהן את החטאת וכפר על המטהר מטומאתו, ואחר ישחט את העולה". (53) דם האשם לפני שמקריב החטאת והעולה, וראה ב"משנה אחרונה" לנגעים, שם משנה י. (54) שם. ולמדו כן ממה שכתוב (שם, טו): "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק על כף הכהן השמאלית". הרי שהכהן המזה היה יוצק על כף כהן אחר (ר"ש ורא"ש נגעים שם). (55) כמפורש (שם) "ויצק על כף הכהן השמאלית". (56) נגעים שם, שהרי לא כתוב מפורש בתורה שיצוק לתוך כף כהן אחר, וכמו כן כתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית מן השמן אשר על כפו השמאלית", שמשמע כף של הכהן המזה עצמו (קריית ספר). (57) שכתוב (שם) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית". (58) במנחות כז: אמרו: "בהזאות וכו' שבפנים ושבמצורע", הרי שבמצורע לא היתה ההזאה בפנים, אלא הופך פניו לצד בית קודש-הקדשים (ר"ש נגעים שם), וראה ברש"י מנחות עד: ותוס' שם ד"ה איכא. (59) נגעים שם, שכתוב (ויקרא יד, טז) "והזה מן השמן באצבעו שבע פעמים לפני ה'", והיינו כנגד בית קודש-הקדשים. (60) נגעים שם, והיינו שלא יטבול פעם אחת ויזה שתי פעמים או יותר, שמה שכתוב (שם) "שבע פעמים" מוסב גם על "והזה" וגם על "וטבל" שבפסוק שם (ר"ש שם). (61) תוספתא זבחים פ"א (עמוד 480,23) "הזאות של מצורע וכו' שאינן מכוונות וכו' הרי אלו כשירות" (כסף-משנה). (62) נגעים שם, כמו שכתוב (ויקרא שם, יז) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך און המטהר הימנית ועל בהן ידו הימנית ועל בהן רגלו הימנית, על דם האשם". (63) המצורע, נגעים שם. כמו שכתוב (שם, יח) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר, וכפר עליו הכהן לפני ה'". (64) כר"ע שם, וראה להלן פ"ה הלכה ה. (65) שאר השמן שבלוג. (66) בזבחים מד: למדו כן ממה שנאמר (במדבר יח, ט) "זה יהיה לך מקודש הקדשים מן האש, כל קרבנם וגו'", "כל קרבנם" לרבות לוג שמן של מצורע שהוא נאכל לכהנים (הגהת מעשה ר"ב). ובספרא פרשת מצורע (מגלת מצורע פרק ג הלכה ב) למדו מן הפסוק (ויקרא יד, יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא" - "לרבות לוג שמן של מצורע".

- ג. שִׁירֵי הַלֵּג אֵינוֹ נֶאֱכָל אֲלָא בְּעֹזְרָה לְזִכְרֵי בְּהֵנָה⁶⁷
- בְּשֶׁאֵר קִדְשֵׁי קִדְשִׁים, שֶׁהֲרִי הִקְשָׁ לְאֶשֶׁם⁶⁸. וְאֶסּוֹר
- לְאֶכָּל מְלֵג הַשָּׁמֶן עַד שִׁיתָן מִמֶּנּוּ מִתֵּן שְׁבַע וּמִתֵּן
- בְּהוֹנוֹת⁶⁹. וְאֵם אֶכָּל - לִזְקָה⁷⁰, פְּאֹכֶל קִדְשִׁים קֶדֶם
- זְרִיקָה⁷¹.

(67) במשנה שם צא. "אמר רבי שמעון, אם ראית שמן שמתחלק בעזרה אין צריך לשאול מהו, אלא הוא וכו' ולוג שמן של מצורע". ומאחר שמתחלק בעזרה, משמע שהיה נאכל לזכרי כהונה שהיו שם (כסף-משנה), וכן מפורש בתוספתא נגעים פ"ט "שירי השמן שבלוג נאכל לזכרי כהנים". (68) כן מפורש במנחות כח. שלוג השמן הוקדש לאשם, בין לר' אליעזר בין לרבנן, ודברי הלחם-משנה כאן אינם מובנים (הר המוריה). (69) ברייתא בזבחים מד. "לוג

1 וְטַעֲנוּ נִסְכִּים¹⁸ פְּנִסְכֵי אֲשֶׁם מְצָרַע¹⁹, וְצָרִיף הַמְצָרַע
2 אֲשֶׁם אַחֵר²⁰ לְהַקְשִׁירוֹ²¹.

(14) תוספתא נגעים פ"ט, הובאה במנחות ה, א. ויומא סא, ב. (15) וכגון ששחטו לשם קרבן עולה או לשם קרבן שלמים. (16) כגון שנשפך הדם. (17) שהדין הוא שכל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, זבחים ב, א - במשנה. (18) במנחות פט, ב - מפרש רבי יוחנן הטעם שצריך נסכים, שאם אי אתה אומר כן פסלתו מלהקריבו על גבי המזבח, שהרי למצורע אינו ראוי שהרי נשחט שלא לשמו ולא עלו לו לחובה (זבחים ב.), ולשנותו לקרבן אחר אי-אפשר משום שהופרש לשם אשם, ולנדבה אינו יכול להקריבו שאין אשם בא נדבה, והוכרח להקריבו בתור אשם מצורע ואין אשם מצורע בלא נסכים (משנה מנחות ז:), וראה פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"ז. (19) הם: עשרון סולת בלול ברביעית ההין שמן ורביעית יין (פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ו). (20) שזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים, ולא עלו לבעלים לשם חובה (זבחים ב. במשנה). (21) למצורע שיוכל לאכול בקדשים, ראה למעלה פ"א ה"א.

3 ג. הַקָּדִים חֲטָאוּ לְאֲשָׁמוֹ²² - לֹא יִהְיֶה אַחֵר מִמֶּרֶס
4 בְּדַמָּה²³, אֲלֵא תַעֲבֹר צוּרְתָהּ וְתֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵפָה²⁴.

(22) תוספתא פסחים פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 160.24), הובאה במנחות ה, בבא-קמא פ"י (עמ' 368.17) ונגעים פ"ח (עמ' 629.4) וראה בזבחים ז, ב - במשנה: "כל החטאות שבתורה קודמות לאשמות, חוץ מאשם מצורע מפני שהוא בא על הכשר". (23) כלומר: אין אומרים מכיון ששחיטה לאו עבודה היא, ינענע כהן אחר את הכלי עם הדם למען לא יקרב, ובינתיים ישחוט הוא את האשם ויזה מדמו ואח"כ יזה מדם החטאת, ותהיה עי"ז עבודת האשם קודמת לעבודת החטאת - אלא תעובר צורתו, משום שבעת ששחטו החטאת היתה מחוסרת זמן, שהרי דינה להשחט לאחר האשם "ויש מחוסר זמן לבו ביום" (מנחות שם). אבל צריך עיון שהרי למעלה פ"א ה"ה, כתב רבינו שהאשם אינו מעכב. (24) יניח את החטאת עד שתתעפש ותפסיד (ראה פירוש המשנה, פסחים פב:) ותשרף, שכל שהפסול אינו בגוף הקרבן אינו נשרף מיד אלא לאחר שיעובר צורתו (ראה פ"ד מהל' קרבן פסח ה"ג).

5 ד. יֵשׁ לְאָדָם לְהֵבִיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם וְלֹא אַחֵר עֲשֶׂיהָ
6 יָמִים²⁵. וְאִם רָצָה לְשַׁנּוֹת הֵלֵךְ לְאֲשֶׁם מְצָרַע אַחֵר -
7 מְשֻׁנָּה, אָף עַל פִּי שֶׁקָּדַשׁ בְּפִלִּי²⁶. חֶסֶר הֵלֵךְ עַד
8 שְׁלֹא יֵצֵק²⁸ - יִמְלֶאנֻהוּ²⁹; חֶסֶר מֵאַחֵר שִׁיעֶקֶץ³⁰ - יָבִיא
9 אַחֵר בְּתַחֲלָה³¹.

(25) תוספתא זבחים פ"ה, והובאה במנחות טו, ב. ועשרה ימים לאו דוקא, אלא אפילו יותר. (26) שם בתוספתא כתנא-קמא של רבי מאיר, וקדש בכלי, היינו שהלוג שהוא כלי שרת מקדש את השמן, ואעפ"כ יכול לשנות את השמן שיהיה לאשם מצורע אחר. (27) שנשפך מעט מן השמן ונחסר ממדת הלוג, ומקור הלכה זו ב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ג ה"ב), ולמדו כן מן הפסוק (ויקרא יד,

יג) "כי כחטאת האשם הוא לכהן קודש קדשים הוא", "קודש קדשים" לרבות לוג של מצורע, "הוא" פרט לשחטר כל שהוא, וראה במנחות ט, ב - שגם מנחה שחטרה סלתה או שמנה, פסולה וצריך להביא שמן או סולת אחר. (28) לתוך כף הכהן, ראה למעלה פ"ד ה"ב. (29) פירוש, שהשמן הנשאר לא נפסל, ורק משלים את החסר, וכרבי עקיבא בנגעים פ"ד מ"י, כי אין הלוג קובע לפסול בחסרון אלא היציקה היא הקובעת (מנחות ט.) וב'סיפרא' (שם ה"ו) נלמד ממה שכתוב (שם, טו) "ולקח הכהן מלוג השמן ויצק וגו'" - "מלוג השמן ויצק, חסר הלוג על שלא יצק - ימלאנו, משיצק - יביא אחר בתחילה, דברי רבי עקיבא". (30) אחרי שיצק נחסר השמן. (31) כדברי רבי עקיבא (שם), וראה להלן ה"ה-ו.

10 ה. יֵצֵק מִן הַשֶּׁמֶן לְכַפּוֹ וְתַחֲחִיל לְהַזוֹת³² וְנִשְׁפָּף
11 הֵלֵךְ: אִם עַד שְׁלֹא גָמַר מִתֵּן שִׁבְעֵי נִשְׁפָּף הֵלֵךְ - יָבִיא
12 אַחֵר וְתַחֲחִיל בְּמִתֵּן שִׁבְעֵי³³; גָּמַר מִתֵּן שִׁבְעֵי וְנִשְׁפָּף
13 הֵלֵךְ - יָבִיא אַחֵר וְתַחֲחִיל לְכַתְחִלָה בְּבִהּוֹנוֹת³⁴. תַּחֲחִיל
14 בְּבִהּוֹנוֹת³⁵ וְנִשְׁפָּף הֵלֵךְ קָדָם שִׁיגְמֹר - יָבִיא אַחֵר
15 וְתַחֲחִיל לְכַתְחִלָה בְּבִהּוֹנוֹת. גָּמַר הַבִּהּוֹנוֹת וְאַחֵר כֶּף
16 נִשְׁפָּף הֵלֵךְ³⁶ קָדָם שִׁיתֵּן שָׁאֵר הַשֶּׁמֶן שֶׁבְּכַפּוֹ עַל רֹאשׁ
17 הַמְטָה³⁷ - אִינוֹ צָרִיף לְהֵבִיא לֵג אַחֵר; שִׁמְתַּנֵּת
18 הָרֹאשׁ אֵינָה מְעַכֶּבֶת³⁸, שְׁנֶאֱמַר: וְהִנּוּתָּר בַּשֶּׁמֶן³⁹,
19 וּמִיָּתֵר הַשֶּׁמֶן⁴⁰.

(32) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמוה מן השמן שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים. (33) כתנא-קמא בתוספתא נגעים פ"ט (הובאה ביומא סא.), שכל ז' ההזאות הן מצוה אחת ('קריט ספר'). (34) ואינו מתחיל בהזאות אלא ממשיך בנתינת השמן על הבהונות, ראה למעלה פ"ד ה"ב, והיא בתוספתא שם (לפי גירסת הגר"א). ובגמרא, יומא שם. (35) כתנא-קמא בתוספתא וגמרא שם, שמתן כל הבהונות הן מצוה אחת, ולכן מתחיל בשמן החדש, מתן הבהונות מחדש ('קריט ספר' שם). (36) כלומר, נשפך השמן שבלוג שמתחלק לכהנים, אבל השמן שבכפו לא נשפך. (37) ראה למעלה פ"ד ה"ב. (38) תוספתא שם (לפי גירסת הגר"א) ויומא שם, כלומר אע"פ שחסר השמן שבלוג, אינו צריך להביא לוג אחר, אלא נותן השמן שבכפו על ראש המטהר, שמתנת הראש אינה מעכבת שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על ראש המטהר, כשם שכל שאר המתנות מעכבות כמבואר למעלה. אבל אם נשפך גם השמן שבכף, צריך להביא לוג אחר, ואם לא נתן על ראש המטהר לא כיפר, כמו שכתב רבינו למעלה פ"ד ה"ב ('קרי' אורה' זבחים ו.) וראה ב'כסף משנה' בשם ר"י קורקוס, ועי' ב'תוספות' יומא סא, א. וזבחים שם. (39) "והנותר בשמן אשר על כף הכהן יתן על ראש המטהר". (40) "ומיתר השמן אשר על כפו, יתן הכהן על תנוך אוזן המטהר וגו'", ודרשו ביומא סא, א - מ"והנותר" "ומיתר" שמתנת הראש אינה מעכבת (כלומר, אין צורך שיהיה הלוג שלם בשעת נתינת השמן על הראש - 'קרי' אורה' שם).

ו. הַקָּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן לְמִתֵּן דָּם⁴¹ - יִמְלֵא הֵלֵךְ שֶׁמֶן⁴²

קצת שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ' ניסן - ספר קרבנות - הלכות מחוסרי כפרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא הביא חטאתו מביא קרבן אחד על הכל, ועי' ב/כספ משנה'. (52) בשביל הצרעת השניה (הגהות רש"ש על הרמב"ם). (53) בשלישית. (54) תוספתא, נגעים וכריתות שם. (55) אותם הוא מביא מיד כשירפא מן הצרעת (שם, שם ד). (56) לפני שהביא האשם לצרעת הראשונה. (57) מקריב אשם אחד לכל הנגעים, תוספתא נגעים וכריתות שם, לפי דעת חכמים, ודלא כרבי אליעזר. וב'סיפרא' פרשת מצורע (מגילת מצורע פ"ב ה"ט) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא יד, י) "וכבשה אחת" - "אחת על נגעים הרבה".

ט. **מִצְרַע שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עֲנִי** 58 **וְהַעֲשִׂיר אוֹ עֲשִׂיר 59**
וְהַעֲנִי קָדָם שִׁיקְרִיב קָרְבָּנֹתָיו - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר
הָאֲשָׁם 60 : אִם הָיָה בְּשַׁעַת שְׁחִיטַת הָאֲשָׁם עֲשִׂיר 61 -
יִשְׁלַם קָרְבַּן עֲשִׂיר, וְאִם הָיָה עֲנִי - יִשְׁלַם קָרְבַּן
עֲנִי 62.

(58) שהוא כבש אחד לאשם ושתי תורים או שני בני יונה, והיה אחד חטאת ואחד עולה (שם, כא"כב). וראה למעלה פ"א ה"ג. (59) שחייב להביא שני כבשים, אחד אשם ואחד עולה וכבשה אחת לחטאת, ראה למעלה שם. (60) כרבי יהודה, נגעים פ"ד מ"א, ובכריתות ט, ב - שבאשם שווים הם העשיר והעני, ששניהם מביאים כבש לאשם, והוא ראשון לקרבנות המצורע ומיוחד לטהרתו יותר מכולם (רע"ב שם). ודרשו כן בכריתות שם, מהפסוק (שם, לב) "אשר לא תשיג ידו בטהרתו", דבר המכשירו לאכול בקדשים, והוא האשם שמדמו נותן על בהונותיו ומכשירו בקדשים, ראה רש"י כריתות שם. (61) ישלים את החטאת והעולה כבש וכבשה. (62) שתי תורים, אחד לעולה ואחד לחטאת.

י. **שְׁנֵי מִצְרָעִים 63 שֶׁנִּתְעַרְבוּ קָרְבָּנֵיהֶן 64 וְנִזְרַק דָּם**
אֶחָת מִשְׁתֵּי הַחֲטָאוֹת שֶׁלָּהֶן 65 וְאַחֵר כֶּף מֵת אֶחָד מִן
הַמִּצְרָעִים 66 - פִּיֶּצֶד עוֹשֶׂה זֶה הַמִּצְרַע הַחַי? לְהֵבִיא
חֲטָאת בְּהֵמָה 67 אִינוּ יָכוֹל, שָׁמָּה זֶה שֶׁנִּזְרַק דָּמָה
חֲטָאתוֹ הִיא, וְאִין מִבִּיאִין חֲטָאת בְּהֵמָה עַל
הַסֶּפֶק 68; וְלְהֵבִיא חֲטָאת הָעוֹף 69 אִינוּ יָכוֹל, שֶׁעֲשִׂיר
שֶׁהֵבִיא קָרְבַּן עֲנִי לֹא יֵצֵא 70. וְכִיֶּצֶד יַעֲשֶׂה? יִכְתֹּב כָּל
נִכְסָיו לְאַחֵר וְנִמְצָא עֲנִי, וְיָבִיא חֲטָאת הָעוֹף מִסֶּפֶק 71
וְלֹא תֵאָכֵל, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ 72, וְנִמְצָא אוֹכֵל בִּקְדָּשִׁים 73.

(63) עשירים, כל הלכה זו בנגעים פ"ד מ"ג, ותוספתא שם פ"ט. (64) אשמותיהם, חטאותיהם ועולותיהם (ראה נדה ע.). (65) נראה מדברי רבינו, שרק חטאת קרבה אבל לא האשם, וכן נכון לשיטת רבינו שפסק למעלה (פ"א ה"ה) שהאשם אינו מעכב. ועוד, שהרי הכל הולך אחר האשם, ואם היה עשיר בעת הקרבת האשם והעני אחר-כך, אינו יכול להביא קרבן עני (למעלה ה"ט), ואם כן היאך מביא חטאת העוף מספק? ועי' 'לחם משנה'. ואין זה כשיטת הגמרא בנדה שם, שאמרו שמדובר כשקרב אשמו, ששם נקטו שהאשם מעכב, והכל הולך אחר החטאת. (66) שאם לא מת אחד מהם, היו מקריבים החטאת השניה בשביל מי שהיא שלו, ועכשיו שמת אחד מהם, אינו יכול להקריבה, שהרי חטאת שמתו בעליה - תמות, ואם עדיין לא הקריב

1 **וַיַּחְזֹר וַיִּתֵּן הַשֶּׁמֶן אַחֵר הַדָּם 43. הַקָּדִים מִתֵּן שֶׁמֶן עַל**
 2 **הַבְּהוֹנוֹת לְמִתֵּן שִׁבְעָה 44 - יִמְלֵא הַלֵּג וַיַּחְזֹר וַיִּתֵּן עַל**
 3 **הַבְּהוֹנוֹת אַחֵר מִתֵּן שִׁבְעָה 45. שְׁנָאֵמַר : זֹאת תְּהִיָּה תוֹרַת**
 4 **הַמִּצְרַע - שֶׁתְּהִיָּה כָּל תּוֹרָתוֹ עַל הַסֶּדֶר 46.**

(41) ראה למעלה פ"ד ה"ב שמתן דם קודם למתן שמן. (42) שהרי חסר ביציקה ראשונה, שנעשתה שלא כדין, וצריך יציקה שניה. ואע"פ שאם חסר לאחר יציקה מביא לוג חדש (למעלה ה"ד) - כאן לא צריך לוג חדש, לפי שאין זה אלא ביציקה הנעשית בכשרות ולא ביציקה הנעשית בפסול (קודם מתן דם), שאין זו יציקה 'תוספות' מנחות ט. ד"ה עד שלא יצק, וראה לחם-משנה למעלה ה"ד). (43) כלומר, אחר נתינת הדם, תוספתא נגעים פ"ט הובאה במנחות ה, א. שנאמר (ויקרא יד, כח) "ונתן הכהן מן השמן וגו' על מקום דם האשם" ('קריית ספר'). (44) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה שבע פעמים כנגד קודש הקדשים ואחר-כך נותן השמן על הבהונות. (45) תוספתא נגעים פ"ט (לפי גירסת הגר"א) הובאה במנחות ה, א. פשטות הדברים הוא שעדיין לא היה מתן שבע, לכך ימלא ויתן מתן שבע ויחזור ויתן על הבהונות. אבל ב'קריית ספר' כתב "ונראה מלשון התוספתא, דלא בעינן שיחזור גם למתן שבע כ"אם למתן בהונות, וכן כתב הר"ש, שעלו לו מתן שבע אף אם חסר הלוג", ע"ש. (46) מנחות שם, וראה 'לחם משנה' ומרכבת המשנה' כאן.

5 **ז. נִתֵּן שִׁבְעַת הַמִּתְּנוֹת 47 שֶׁלֹּא לְשֶׁמֶן 48 - לֹא הִרְצָה,**
 6 **וְהַעֲשִׂיר הַמִּצְרַע 49.**

(47) ראה למעלה פ"ד ה"ב, שמזה מן השמן שבכפו שבע פעמים כנגד בית קודש הקדשים. (48) שלא לשם המצורע הזה. (49) במנחות כח, א - מביאה הגמרא שתי ברייתות הסותרות זו את זו: באחת מפורש שהזאות שבמצורע שעשאן שלא לשמן פסולות, ובברייתא השניה מפורש שהן כשרות. ומתוך רבא, כאן להכשיר וכאן להרצות. ומפרש רש"י שם, כאן להרצות - שהברייתא שכתוב בה פסולות, הכוונה שהמצורע לא הורצה ואינו יכול לאכול בקדשים, וכאן להכשיר - הברייתא שכתוב בה כשרות, הכוונה להכשיר שיירי הלוג באכילה. וזו גם כוונת רבינו, שרק המצורע לא הורצה על ידי הקרבן ולא הוכשר לאכילת קדשים, אבל הלוג עצמו הותר באכילה. אלא שרבינו לא תפס לשון הגמרא, שבלשון הגמרא הכוונה "להכשיר" הוא ללוג, ואילו בדברי רבינו גם "הוכשר" הכוונה למצורע, וראה ב'מרכבת המשנה' וב'קין אורה' מנחות שם.

7 **ח. מִצְרַע שֶׁנִּתְנַגַּע אַחֵר שֶׁהֵבִיא אֲשָׁמוֹ 50 - צָרִיךְ**
 8 **קָרְבַּן אַחֵר לְצִרְעַת שְׁנִיָּה 51. וְכֵן אִם הֵבִיא אֲשָׁמוֹ 52**
 9 **וְנִתְנַגַּע 53 - צָרִיךְ קָרְבַּן עַל כָּל אֶחָת וְאַחַת 54. אֲבָל אִם**
 10 **תִּתְנַגַּע וְנִרְפָּא וְהֵבִיא צִפְרִי 55, וַיַּחְזֹר וְנִתְנַגַּע 56 וְנִתְרַפָּא**
 11 **וְהֵבִיא צִפְרִי - קָרְבַּן אֶחָד לְכָל 57.**

(50) אף-על-פי שלא הקריב עוד חטאתו. (51) כדברי חכמים בתוספתא נגעים פ"ט, ובתוספתא כריתות פ"א, ודלא כרבי אליעזר שאמר שכיון שכבר הביא ציפוריו, מביא קרבן על כל אחד ואחד, ודלא כרבי שמעון שאמר שכל זמן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי כ"א ניסן – ספר קרבנות – הלכות תמורה קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וטעם הדבר: הדין ש"חטאת ואשם... אינן באין בנדר ונדבה.. האומר עלי חטאת או אשם לא אמר כלום". אבל אם אמר חטאתו של פלוני עלי, אם רצה אותו פלוני הרי זה מניחו להקריבין על ידו ומתכפר לו". ושני חידושים בדין זה, האחד: מצד הלכות נדרים שהאומר הרי עלי חטאת לא אמר כלום, רק כשאין שום צד חיוב בקרבן החטאת. אבל כאשר הנודר אומר חטאתו של פלוני (שמחוייב בדבר) עלי, חל על הנודר חיוב להביא קרבן מצד דין נדר. והשני מצד המתכפר, הגם שהחיוב חל כמובן על מי שנכשל בחטא, חידשה התורה שמצד דין ערבות של בני ישראל, יכול יהודי אחר להביא קרבנות על ידו.

וזהו החילוק בין שני הדינים, בהלכות מעשה הקרבנות בא הדין "האומר קרבן מצורע זה עלי" בהמשך לדיני נדרים ונדבות שבקרבנות, היינו בחיוב המוטל על הנודר לקיים את נדרו, ולכן כתב הרמב"ם ש"מביא הנודר קרבן עני" כי זה מה שנדר. משא"כ בהלכות מחוסרי כפרה התוכן הוא כפרת המצורע, ומודגש בזה שהנודר מביא את הקרבן לא לשם קיום נדרו אלא לשם כפרת המצורע, ולכן אם היה המצורע עשיר מביא קרבן עשיר.

(על"פ י"ן מלכות ספר קרבנות סימן יא)

(74) פירוש, שהוא מתחייב להביא קרבנות כמו שמביא מצורע זה. (75) אע"פ שהמצורע הזה העני, מביא קרבן עני – חייב הוא להביא קרבן עשיר. (76) ערכין יז, א – במשנה ובגמרא שם. (77) שם. (78) כלומר, חייב עצמו על ידי נדרו.

סליקו להו הלכות מחסרי כפרה בסיעתא דשמיא

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט

הלכות תמורה

- יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת. אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶרֶשׁ: (א) שְׁלֹא יִמִּיר בְּהֶמָּה בְּבִהְמָה. (ב) שֶׁתִּהְיֶה הַתְּמוּרָה קֹדֶשׁ אִם הִמִּיר. (ג) שְׁלֹא יִשְׁנֶה הַקֹּדֶשִׁים מִקֹּדֶשׁ לְקֹדֶשׁ. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שכל הממיר לוקה, ולמה לוקין על התמורה.

- א. כָּל הַמִּמִּיר² - לֹקֵה³ עַל כָּל בְּהֶמָּה וּבִהְמָה⁴ שִׁמִּיר, שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִחְלִיפֻנּוּ וְלֹא יִמִּיר אֹתוֹ, וְאָף עַל פִּי שְׁלֹא עֲשֵׂה מַעֲשֶׂה⁵. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמֹדַי⁶, שֶׁכָּל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁאִין בָּהּ מַעֲשֶׂה - אֵין לֹקִין עָלֶיהָ⁷, חוּץ מִנְשֻׁבָּע⁸ וּמִמִּיר⁹ וּמִקָּלָל אֶת חֲבֵרוֹ בְּשֵׁם¹⁰. שְׁלֹשָׁה לֹאִין אֵלּוּ אֵי אֶפְשָׁר שִׁיְהִי בָּהֶן מַעֲשֶׂה כָּלָל¹¹ לֹקִין עָלֶיהֶן. וְלָמָּה לֹקִין עַל הַתְּמוּרָה, וְהִרִי לֹא שָׁבָה נִתַּק לַעֲשֵׂה, שְׁנֵאֲמַר: וְאִם הִמִּיר יִמְרֹנֶה

אף אחד מהם ומת אחד מהמצורעים, היו שתי החטאות מתות, והמצורע החי היה מביא חטאת אחרת. (67) מן השוק. (68) ויתנה בהבאתה, אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו - תהיה זו חטאת, ואם היה שלו - הרי זו נדבה, משום שאין חטאת באה נדבה. (69) אף כי חטאת העוף באה על הספק, ראה למעלה פ"א ה"ו. (70) נגעים פ"ד מ"ב. (71) אם החטאת שנזרק דמה אינה שלו, הרי זו חטאתו, שגזירת הכתוב היא שחטאת העוף באה בספק, ואת האשם אינו מקריב שהרי אינו מעכב. (72) למעלה פ"א ה"ז. (73) כלומר, על-ידי-זה אפשר לו למצורע לאכול בקדשים, שהיה אסור לו בעת צרעתו, שהרי הביא קרבנו.

- י.א. עֲשִׂיר שְׁאֲמַר: קָרְבְּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלַי⁷⁴, וְהַמִּצְרַע הִיָּה עָנִי - הִרִי זֶה מְבִיא עַל יְדוֹ קָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר⁷⁵, שֶׁהִרִי יַד הַנּוֹדֵר מִשְׁגָּת⁷⁶. וְעָנִי שְׁאֲמַר: קָרְבְּנוֹ שֶׁל מִצְרַע זֶה עָלִי, וְהִיָּה הַמִּצְרַע עֲשִׂיר - הִרִי זֶה מְבִיא עַל יְדוֹ קָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר⁷⁷, שֶׁהִרִי זֶה הַנּוֹדֵר חֲטִיב⁷⁸ בְּקָרְבָּנוֹת עֲשִׂיר.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עשיר שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והמצורע היה עני, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי יד העשיר משגת". וממשיך: "ועני שאמר קרבנו של מצורע זה עלי, והיה המצורע עשיר, הרי זה מביא על ידו קרבנות עשיר, שהרי זה הנודר חייב בקרבנות עשיר".

ולכאורה צריך להבין: במקרה של עשיר שאמר קרבנו של מצורע עני זה עלי, מה נוגע שיד העשיר משגת, הרי לא התכוון להתחייב על קרבן עשיר, ואמר קרבנו של זה העני עלי וצריך להתחייב בקרבן עני בלבד.

עוד צריך להבין קושיית ה'כסף משנה' שדברי הרמב"ם כאן סותרים למה שכתב בהלכות מעשה הקרבנות "מביא הנודר קרבן עני" סתם, ולא פירט שזה רק אם היה הנודר עני, אבל אם היה עשיר מביא קרבן עשיר שהרי ידו משגת כדבריו כאן.

ומתוך ה'כסף משנה' שהרמב"ם אכן סובר שהעשיר צריך להביא קרבן עשיר, ומה שלא פירט זאת במעשה הקרבנות הוא לפי שסמך על דבריו כאן.

אמנם, תירוצו מתאים רק לשיטת ה'כסף משנה' שהרמב"ם בספרו סומך במקום אחד גם על מה שכתב מאוחר יותר, אבל לפי הדעות (וכך מסתבר) שהרמב"ם סומך רק על מה שכבר כתב, אין לומר שבמעשה הקרבנות לא פירט שרק אם הנודר עני מביא קרבן עני, כי סמך על מה שפירט כאן בהלכות מחוסרי כפרה, שאם הוא עשיר ואמר הרי עלי קרבן עני זה שמביא קרבן עשיר.

לכן יש לומר שבדין זה ישנם שני גדרים, מצד מעשה הקרבנות מספיק שהעשיר יביא עבור המצורע העני קרבנות עני, משא"כ מצד הלכות מחוסרי כפרה מחוייב העשיר להביא קרבנות עשיר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

8) לשקר או לשוא. שכתוב (שמות כ, ז) "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא כי לא ינקה" בית דין של מעלה אין מנקים אותו, אבל בית דין של מטה מלקין אותו ומנקין אותו. 9) העושה תמורה, ולוקה משום "ולא ימיר אותו". 10) בשמו של הקדוש-ברוך-הוא, ולוקה משום שנאמר (דברים שם, נח) "אם לא תשמור לעשות וגו' ליראה את ה'" (שיירא מלהוציא את השם לבטלה, ומקלל את חבריו בשם מוציאו לבטלה, רש"י שם) וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" הפלאה זו מלקות. אבל מקלל את חבריו בלא שם - אינו לוקה. 11) וכל איסורן אינו אלא על ידי דיבור. 12) כלומר, אם עבר והמיר, מצוות עשה היא לנהוג קדושה בשתייה, בתמורה ובקרבן. וכל לאו שניתק לעשה אין לוקין עליו. 13) "לא יחליפנו, ולא ימיר אותו" (שם) ואין כוחה של עשה לעקור חיוב מלקות משני לאווין (תמורה שם). ואף על פי שאמרו "לא יחליפנו בשל אחרים ולא ימיר אותו בשל עצמו" ואם כן אין שני האווין במקום אחד - מכל מקום אין העשה יכול לנתק לאו של תמורה, כיוון שיש בעניין תמורה לאו נוסף. 14) שאין הלאו דומה לעשה בכל, שהרי כל הממיר עובר בלאו, ולא כל הממיר תמורתו תמורה, לכך לוקה כל העובר בלאו זה, שאין כוח ביד עשה, שאין כולם חייבין בה, שתנתק לאו שכולם חייבים בו. 15) כלומר, בהמת חולין של ציבור או של שותפין. 16) [כלומר, הציבור והשותפין הממיר, אבל אם רק אחד מן הציבור או מן השותפין הממיר, בוודאי אינה תמורה כלל, ואפשר שגם אוהרה אין כאן, שהרי היחיד הזה אינו יכול להמיר אלא על חלקו, והרי זה כאומר "רגלה של בהמה זו או ידה תחת עולה זו" שאינה תמורה. ואף על פי שיש לו חלק באברים שהנשמה תלוייה בהם, אינה תמורה כלל, שהרי אי אפשר לומר כן "פשטה קדושה בכולה", שהרי אין כולה שלו. 17) ובכל זאת אין התמורה קודש, ולמדו כן במשנה (תמורה יג). ממה שנאמר בלשון יחיד: "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" - יחיד עושה תמורה ואין הציבור והשותפין עושים תמורה". 18) ואף על פי שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", אינו לוקה שמונים, שהרי שני האווין אינם בעניין אחד, אלא אחד בשל אחרים ואחד בשל עצמו. 19) כאן המדובר כשהיה שותף בבהמת הקרבן, ואילו שותפין שלמעלה היינו שבהמת החולין היתה בשותפות. 20) בבהמת חולין שהיא שלו. 21) יחיד בבהמת חולין שלו. 22) שכל אחד ואחד מישראל יש לו חלק בהם. 23) והרי הוא כאילו ממיר בקרבן שלו, או על כל פנים בקרבן של אחר ברשותו של בעל הקרבן. 24) למדו כן במשנה ובברייתא (תמורה יג). ממעשר בהמה שנאמר בו (ויקרא כז, לג) "ולא ימירנו ואם המיר ימירנו" והיה הוא ותמורתו יהיה קודש, "והרי מעשר בכלל (כל הקרבנות לעניין תמורה) ולמה יצא? לומר לך: מה מעשר קרבן יחיד (שאינו נוהג בשותפות - פרק ו מהלכות בכורות הלכה י) יצאו קרבנות צבור והשותפין".

- ב. אחד הממיר בנדון²⁵ או שהמיר בפגגה - הרי זה עושה תמורה²⁶ ולוקה. פיצוד²⁷? המתפנן לומר: הרי זה תמורת עולה שיש לי, ואמר: הרי זה תמורת שולמים שיש לי²⁸ - הרי זה תמורה ולוקה²⁹. אבל אם

1 והיה הוא ותמורתו יהיה קדש¹²? מפני שיש בה עשה ושני לאווין¹³. ועוד, שאין לאו שבה שוה לעשה¹⁴; שהצבור והשותפין¹⁵ אין עושים תמורה אם המירו¹⁶, אף על פי שהן מזהרין שלא ימירו¹⁷. נמצאת אומר, שהיחיד שהמיר - הרי התמורה קדש. ואפלו המיר בשבת - לוקה ארבעים¹⁸. ואחד מן השותפין¹⁹ שהמיר²⁰, או מי שהמיר²¹ בקרבן מקרבנות הצבור²², הואיל ויש לו בהן שתפות²³ - הרי זה לוקה ואין התמורה קדש²⁴.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הציבור והשותפין אין עושים תמורה אם המירו, אע"פ שהם מזהרין שלא ימירו..."

נמצאנו למדים שהיחיד שהמיר - הוא ותמורתו קודש, אבל ציבור או שותפין שהמירו - הרי זה לוקה אבל אין התמורה קודש. ובטעם הדבר יש לומר שהרמב"ם ביארו בסיום הלכות תמורה, במה שכתב "אע"פ שכל חוקי התורה גזירות הם ראוי להתבונן בהם...", ומסיים "וכל אלו הדברים כדי לכופ את יצרו ולתקן דעותיו, ורוב דיני התורה אינם אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים". ועפ"ז יש לבאר ההלכה הנ"ל, כי מה שאסרה תורה להמיר הוא מפני החשש שימיר טוב ברע כדי "להרבות קניינו ולחוס על ממונו", אבל בנוגע לשותפין כיון שטובת ההנאה שבדבר אינה לגמרי של הממיר אלא חצי" בלבד, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לציבור, שאז חלקו של הממיר קטן מאוד, אבל העבירה היא לגמרי שלו. והוא על-דרך "אין אדם חוטא ולא לו", ולא יחטא כדי להרבות קניינו של השותף או של הציבור.

(עלפי "זין מלכות" ספר קרבנות טימן יג)

2) "שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו: הרי זו (=החולין) תחת זו (=הקרבן)". 3) סופג מלקות ארבעים. 4) לוקה בנפרד, ואפילו המיר (שתי בהמות או יותר) בבת אחת, לוקה כמה פעמים. 5) שהרי התמורה נעשתה על ידי דיבורו, ועקימת שפתיים אינה מעשה, ואף על פי שלעניין חסימת שור בדישו פסק רבינו (פרק י"ג מהלכות שכירות הלכה ב) שאם חסם בקול לוקה, וכרבי יוחנן (בבא מציעא ז: -) שאמר שעקימת פיו היא מעשה, וכן אמר רבי יוחנן שם ובתמורה ג: שממיר בדיבורו עושה מעשה - סמך רבינו על הלשון השנייה שבסוגיית הגמרא בתמורה ד: שהלאו ישנו גם בשותפין ואילו העשה אינו אלא ביחיד, הרי שלוקה אף על פי שאין בו מעשה. וכן אמרו בכמה מקומות בשם רבי יוסי הגלילי, שממיר אין בו מעשה ודלא כרבי יוחנן שאמר שיש בו מעשה. 6) כלומר, אין זה מפורש בתורה, אלא רק מפי השמועה למדו - תמורה ג. בשם רבי יוסי הגלילי. 7) משום שנאמר (דברים כח, נח) "אם לא תשמור לעשות", וכתוב (שם, נט) "והפלא ה' את מכותך" ולמדו מכאן (מכות יג): שרק ב"לעשות" (שיש מעשה) - לוקין, אבל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"א ניסן - ספר קרבנות - הלכות תמורה קפא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) אותו הנזיר הוא עושה בהם תמורה. (38) דבחר מתכפר אזלינן ולא בחר מקדיש. (39) שהקרבן הוא של המתכפר ואינו של המקדיש, ואין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו.

ה. הַיּוֹרֵשׁ⁴⁰ מִמִּיר⁴¹. הַנִּזְיָה בְּהֵמָה לְשָׁנִי בְּנִי וְנֵת - 14
הֵרִי זֶה קֶרְבָּה⁴², וְאֵין מְמִירִין בָּהּ; שֶׁהֵרִי הֵם בָּהּ 15
שֶׁתִּפְּסִין⁴³, וְהַשֶּׁתִּפִּין אֵין עוֹשִׂין תְּמוּרָה, כִּמּוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. 16

40) שהפריש אביו קרבן ולא הספיק להקריבו עד שמת. (41) ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר" הלשון הכפולה באה לרבות את היורש שתמורתו תמורה. (42) מקריבים היורשים הקרבן לאחר מותו, והמדובר בעולה או בשלמים, אבל חטאת ואשם שמתו בעליהם, אינם קריבים. (43) אף כי אינם מתכפרים בה כפרה קבועה - מתכפרים בה בקופיא (כפרה שטחית) והרי הם כשותפים, ומכיוון שאין אף אחד מתכפר בקרבן זה מקיבועא (כפרה קבועה) הרי הם, המתכפרים בקופיא - בעלי הקרבן.

ו. אֵין קָדְשֵׁי נִזְרִים⁴⁴ עוֹשִׂין תְּמוּרָה⁴⁵ מִן הַתּוֹרָה; 17
אֲבָל מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, שֶׁהַנִּזְרִי שֶׁהֵמִיר - הֵרִי זֶה 18
תְּמוּרָה⁴⁶. הַקָּדִישׁ הַנִּזְרִי בְּהֵמָה שֶׁיִּתְּכַפֵּר בָּהּ יִשְׂרָאֵל 19
וְהֵמִיר בָּהּ הַנִּזְרִי - הֵרִי זֶה סֶפֶק תְּמוּרָה⁴⁷. 20

44) ראה בפרק ג מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב, שמקבלים מן הגויים קרבן עולה ומקריבים אותו. (45) כרבי שמעון בברייתא (תמורה ב:) "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין וכו' אין עושים תמורה דברי רבי שמעון". (46) אין זה מפורש, אבל כן נראה ממה שאמר רבי שמעון באותה ברייתא "קדשי עכו"ם לא נהנין ולא מועלין" הרי שמדברנן אסור ליהנות בהן. והמדובר כשהמיר בקדשיו, אבל אם המיר בקדשי ישראל ראה להלן. (47) כן הוא בתמורה שם לפי מסקנת הגמרא בביאור בעייתו של רמי בר חמא, שאם הקדיש גוי להתכפר גוי - בוודאי אינה עושה תמורה מן התורה, כדברי רבי שמעון, וכמבואר למעלה, וכל בעייתו אינה אלא כשהקדיש גוי להתכפר בה ישראל: אם צריך שיהיה הקרבן מתחילה ועד סוף ביד זה שקרבנו עושה תמורה מן התורה, או שמספיק אם הוא עושה עכשיו, ביד זה שקרבנו עושה תמורה, אף שבתחילה היה ביד העכו"ם, ולא נפטרה הבעייה ולכן פסק רבינו שהיא ספק תמורה.

ז. אֶחָד אֲנָשִׁים וְאֶחָד נָשִׁים אִם הֵמִירוּ - עוֹשִׂין 21
תְּמוּרָה⁴⁸. 22

48) שאף על פי שהלאו של "לא יחליפנו ולא ימיר" נאמר בלשון זכר - למדו (שם בגמרא) ממה שנאמר (ויקרא שם) "ואם המר ימירנו": יתרה של "ואם" באה לרבות את האשה, שאף היא תמורתה תמורה.

ח. קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְעוֹנֵת נְדָרִים⁴⁹ שֶׁהֵמִיר, אֵף עַל פִּי 23
שְׁאִינוֹ לֹקָה⁵⁰ - יֵשׁ בּוֹ סֶפֶק אִם עוֹשֶׂה תְּמוּרָה אוֹ 24
אֵינוֹ עוֹשֶׂה תְּמוּרָה⁵¹. 25

49) בן י"ב שנה, שאם נדר להקדיש, נדרו קיים, ולמדו כן (נזיר סב.) ממה שכתוב (ויקרא כז, ב) "כי יפליא נדר" -

1 דְּמָה שֶׁמִּתֵּר לְהֵמִיר וְהֵמִיר³⁰, או שְׁאָמַר: אֶפְנֶס לְבֵית 1
2 זֶה וְאֵמִיר מִדַּעַתִּי, וְנִכְנַס וְשָׁכַח וְהֵמִיר שְׁלֹא מִדַּעַתּוֹ³¹ 2
3 - הֵרִי זֶה תְּמוּרָה וְאֵינוֹ לֹקָה עָלֶיהָ³². 3

25) ידע שאסרה התורה להמיר וגם התכוון לומר הרי זו תמורת עולה, ואמר כן. (26) משנה בתמורה יז. "ר' יוסי בר' יהודה אומר עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במקדשים". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שההלכה היא כר' יוסי שאין עליו שום חולק. (27) כלומר, איזהו שוגג שהוא כמזיד. (28) מזיד הוא על האיסור, כי יודע הוא שאסור להמיר, רק שוגג הוא על התמורה שרצה להמיר בזה וטעה והמיר באחר. (29) ולמדו כן (בגמרא שם) ממה שנאמר (שם, י) "ייהיה קודש" - "לרבות שוגג כמזיד". (30) אינו לוקה, כר' יוחנן וריש לקיש שם ולא כחזקיה שאמר, שאם דימה שמותר להמיר והמיר לוקה, וסברו רבי יוחנן וריש לקיש שלא נתרבה שוגג כמזיד אלא אם היתה השגגה רק בתמורה, כגון שידע שאסור להמיר, אלא שנתכוון להמיר שלמים והמיר עולה, אבל אם היתה השגגה גם באיסור, שחשב שאין איסור להמיר - לא נתרבה לחיוב מלקות. (31) כלומר: התרו בו שלא ימיר והוא אומר שייכנס לבית זה וימיר מדעתו (וכדרך כל מקבלי התראה, שאומרים: על מנת כן אנו עושים), ושוב נכנס לבית ושכח שהתרו בו והמיר. (32) משום שצריך שתהיה ההתראה בתוך כדי דיבור של המעשה, כדי שיהיה זוכרה, אבל אם שכח את ההתראה אינו חייב מלקות, ודלא כרב ששת שם המחייב מלקות. וסובר רבינו שכל המחלוקת של רבי יוחנן וריש לקיש, וחזקיה ורב ששת אינה אלא לעניין מלקות, אבל בחלות התמורה אין חולקים, וכולם סוברים שתמורתו תמורה (כסף משנה).

4 ג. אֵין אָדָם מִמִּיר בְּהֵמָתוֹ בְּקֶרְבָּן שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ³³. וְאִם 4
5 אָמַר בְּעַל הַקֶּרְבָּן: כָּל הָרוּצָה לְהֵמִיר בְּבִהְמָתִי יָבֹא 5
6 וְיִמִּיר - הֵרִי זֶה מִמִּיר בָּהָּ³⁴. הֵמִיר קֶרְבָּנוֹ בְּבִהְמָה 6
7 שְׁאִינָה שְׁלוֹ³⁵ - אֵינָה תְּמוּרָה, שְׁאֵין אָדָם מְקַדִּישׁ 7
8 דָּבָר שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ. 8

33) כי "התמורה היא שיאמר בעל הקרבן על בהמת החולין שיש לו: הרי זו תחת זו", אבל אם אמר על בהמת חולין שיש לו שתהיה תמורת קרבן של אחרים, אין זו תמורה, שאין אדם מתפיש בדבר שאינו שלו (תמורה ט). ולמדו כן (שם ב.) ממה שנאמר בעניין סמיכה (ויקרא ג, ב) "וסמך ידו על ראש קרבנו" = "קרבנו, ולא קרבן חבירו". (34) כלומר: חלה התמורה. (35) אמר על בהמת חולין שאינה שייכת לו הרי זו תמורת קרבן השייך לו.

9 ד. הַמִּתְכַּפֵּר הוּא שְׁעוֹשֶׂה תְּמוּרָה, אֲבָל לֹא 9
10 הַמְּקַדִּישׁ³⁶. בִּיצֵד? הַקָּדִישׁ בְּהֵמָה שֶׁיִּתְּכַפֵּר בָּהּ חֲבֵרוֹ, 10
11 בְּגוֹן שֶׁהִקְדִּישׁ קֶרְבָּנוֹ נִזְרִי שֶׁיִּתְּכַפֵּר בָּהֶם פְּלוּגִי 11
12 הַנִּזְרִי³⁷ - אוֹתוֹ הַנִּזְרִי הוּא שְׁעוֹשֶׂה בָּהּ תְּמוּרָה, אֲבָל 12
13 לֹא זֶה שֶׁהִקְדִּישׁ³⁸, לְפִי שְׁאִינָן שְׁלוֹ³⁹. 13

36) תמורה ב: "שכיוון שהופרש [הקרבן] לצרכו של המתכפר קרינא ביה "קרבנו" דבחר המתכפר אזלינן".

יא. העופות והמנחות אינן עושין תמורה, שלא
נאמר אלא בהמה⁶⁸.

(68) "ואם בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה' כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קודש וגו' ואם המר ימיר בהמה בבהמה והיה הוא ותמורתו יהיה קודש".

יב. קרבנות בדיק הבית⁶⁹ אין עושין תמורה. שנאמר
במעשר: לא יבקר בין טוב לרע ולא ימינו⁷⁰.
והלוא המעשר בכלל כל הקדשים היה⁷¹, ולמה
יצא? ללמד על הכלל⁷²: מה מעשר קרבן יחיד⁷⁴,
יצאו קרבנות צבור וכן השתפין⁷⁵. מה מעשר קרבן
מזבח⁷⁶, יצאו קדשי בדיק הבית. מה מעשר בהמה
הקש למעשר דגן⁷⁷, שאין חייבין בו אלא ישראל
ולא נכרים⁷⁸, יצאו קרבנות נכרים שאין עושין
תמורה, כמו שבארנו⁷⁹.

(69) בהמות שהוקדשו על מנת שיפדום ודמיהם יהיו לתיקון בית המקדש. (70) לא יעשה בו תמורה, וגומר: "ואם המר ימינו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש" (שם). (71) ויודעים אנו שאסור להמיר, שנאמר בהם (שם) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו וגו' והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". (72) למה ייחדה התורה פסוק מיוחד למעשר בהמה. (73) על יתר הקדשים. וזו היא אחת משלוש עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". (74) ואינו בא בשותפות. (75) שאין עושין תמורה. (76) שמקריבו על המזבח. (77) שכתוב (דברים יד, כב) "עשר תעשר וגו'", ואמרו על זה בבכורות נג: כי בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן והושוו זה לזה לדיניהן. (78) שכתוב אצל מעשר דגן (במדבר יח, כד) "כי את מעשר בני ישראל אשר ירימו לה'" ומשמע בני ישראל ולא גויים, אף מעשר בהמה, בני ישראל ולא נכרים (תמורה ג). (79) למעלה הלכה ו, ושם מבואר שמדברי סופרים הגוי שהמיר תמורתו תמורה.

יג. המקדש בעלת מום קבוע⁸⁰ - אינה עושה
תמורה, מפני שלא נתקדש גופה קדוש גמור, ואינה
אלא קדשת דמים⁸¹. אבל המקדש בעלת מום
עובר⁸², או שהקדש תמיה ואחר כך נולד לה מום
קבוע - הרי זו עושה תמורה⁸³.

(80) כגון שהיה מחוסר אבר. (81) שקדושת דמים אינה עושה תמורה. (82) שקדושה קדושת הגוף. (83) משנה שם, שמכיוון שבשעה שהקדש לא היה בה מום קבוע, הרי הוא טוב מעיקרו ועליו אמרה התורה "ולא יחליפנו וגו' טוב ברע או רע בטוב" - "טוב מעיקרו עושה תמורה" (שם יד:). וכל זה דווקא אם אמר "הרי זו תמורת זו", או "הרי זו חליפי זו". אבל אם אמר "הרי זו תחת זו", משמעותה של "תחת" היא גם חילול, ובבעלת מום שעומדת לפדיון, אנו מפרשים דבריו, שלחילול נתכוון ולא לתמורה ואינו לוקה.

יד. אחד הממיר תמים בבעל מום⁸⁴ או בעל מום

לרבות מופלא הסמוך לאיש - שהוא בן י"ב שנה, שהקדשו הקדש. (50) שקטן אינו בר עונשין. (51) בעיא של רמי בר חמא (תמורה שם) אם מדמים דין תמורה לדין הקדש, שכשם שהקטן יכול להקדיש, כמו כן יכול הוא גם להמיר, או מכיוון שקטן אינו בכלל דיני עונשין, ואינו לוקה - אינו יכול להמיר.

ט. אין הפהנים ממירין בחטאת ובאשם⁵²; שאף על פי שהם שלמים⁵³ - אינן זוכין בהן מחיים⁵⁴, שאין להם בפשר ער שיוזק הדם⁵⁵. ואין הפהנים ממירין בבכורה; שאף על פי שהוא זוכה בו מחיים⁵⁶ - אינו זוכה בו מתחלה, שהרי תחלתו בבית ישראל⁵⁷ הוא. אבל הבעלים⁵⁸ שהמירו בבכור כל זמן שהוא בביתם - עושים תמורה. וכן מהן שהמירו בבכור שנולד לו⁵⁹, לא בבכור שלקח מישראל - הרי זו תמורה⁶⁰.

(52) של ישראל שנתנו להם כדי להקריבם. (53) ראה בפרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, שאין חטאת ואשם נאכלים אלא לזכרי כהונה. (54) במשנה תמורה ז: וראה למעלה הלכה ג, שאין אדם ממיר בהמתו בקרבן שאינו שלו. (55) שהרי האוכל לפני הזריקה - לוקה. (56) שמצוה להפריש בכור וליתנו לכהן. (57) שאין נותנין את הבכור לכהן כשיוולד - אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל מעט ויתננו לכהן, ודרש רבי עקיבא במשנה (תמורה שם) "היה הוא ותמורתו יהיה קודש" (ויקרא כז, י): "היכן קדושה חלה עליו - בבית הבעלים, אף תמורה בבית הבעלים. (58) ישראל. (59) ראה פרק א מהלכות בכורות הלכה ז, שגם הכהנים חייבים בבכור בהמה טהורה. (60) פשוט הוא "שלא גרע הכהן מישראל והרי זה בבית בעלים".

י. אילו של מהן גדול⁶¹ עושה תמורה⁶², אבל פרו⁶³
אינו עושה תמורה⁶⁴; אף על פי שהוא משולל⁶⁵,
הואיל ואחיו הפהנים מתפפרין בו⁶⁶ - הרי הם בו
קשתפין⁶⁷.

(61) שהוא מקריב ביום הכיפורים העולה ביחד עם הפר לחטאת. (62) אם המיר הכהן הגדול בהמת חולין באיל זה, חלה התמורה, שבאיל זה מתכפר הכהן הגדול לבדו. (63) פר החטאת של כהן גדול. (64) שלא הסתפק בזה ביומא נ: אלא לדעת רבי מאיר שקרא לפר זה "קרבן יחיד" - אולי אין אחיו הכהנים מתכפרים בו, אלא מקופיא (ומכיוון שהכהן הגדול מתכפר בו מקיבא, הוא בעל הקרבן ולא הם), אבל אליבא דרבנן אין כאן ספק כלל. (65) שכתוב (שם טז, ז) "את פר החטאת אשר לו". (66) שהפר מכפר על הכהן הגדול ועל שאר הכהנים, כמו שנאמר (שם, יג) "וכפר בעדו ובעד ביתו", והכהנים הם ביתו כמו שנאמר (תהילים קלה, יט) "בית אהרן ברכו את ה'". ונראה בגמרא (יומא נא:) שמתכפרים מקיבא. (67) בפר החטאת של הכהן הגדול (שם בגמרא) וראה למעלה הלכה א, שאין השותפין עושין תמורה.

שְׁלָמִים בָּהֶן. פִּיּוּצָה? הָאוֹמֵר: רִגְלָה שֶׁל בְּהֵמָה זוֹ אוֹ
יָדָה תַּחַת עוֹלָה זוֹ⁹⁸, אוֹ שְׁאָמַר עֶבֶר בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת
עוֹלָה זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה. וְכֵן הָאוֹמֵר: בְּהֵמָה זוֹ תַּחַת
יָדָה אוֹ רִגְלָה שֶׁל עוֹלָה זוֹ, אוֹ שְׁאָמַר: בְּהֵמָה זוֹ
תַּחַת עֶבֶרָה שֶׁל חֲטָאת⁹⁹ זוֹ - אֵינָה תְּמוּרָה¹⁰⁰.

98) ייתכן כי בכוונה כתב רבינו יד או רגל שהם אברים שאין הנשמה תלויה בהם, אבל אם אמר: לבה או ראשה של בהמה זו תחת עולה זו - תמורתו תמורה. 99) המדובר, שהקדישה כשהיתה מעוברת שאין לה דין של "וולד קרבן", אלא היא עצמה קרבן, כמפורש בפרק ד' מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו', ולכן לא מיעטו כאן אלא כל זמן שהוא עובר, אבל אם הקדישה ואחרי כן נתעברה הרי כתב רבינו למעלה (הלכה טו) שוולד אינו עושה תמורה (לחם משנה). 100) אפשר שלמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "בהמה בבהמה" - משמע שלימה בשלימה, להוציא אברים ועוברים.

יז. הַמִּמֵּיר בְּכֻלָּאִים¹⁰¹ אוֹ בְּטִרְפָּה¹⁰² וְיִזְאַ דָּפִין¹⁰³
אוֹ בְּטִמְטוּם¹⁰⁴ וְאַנְדְּרוֹגִינוּס¹⁰⁵ - אֵין הִקְדָּשָׁה תְּלָה
עֲלֶיהָ, וְהָרִי זֶה בְּמִי שֶׁהִמִּיר בְּגִמְלָה אוֹ בְּחִמּוּר¹⁰⁶,
לְפִי שְׁאִין בְּמִינֵן קֶרְבֵּן¹⁰⁷, וְלִפְיָכָּהּ אֵינוֹ לֹקָה. מָה
בֵּין אֵלוֹ לְבַעַל מוֹם¹⁰⁸? בַּעַל מוֹם יֵשׁ בְּמִינוֹ קֶרְבֵּן¹⁰⁹,
אֵלוֹ אֵין בְּמִינֵם קֶרְבֵּן¹¹⁰.

101) בהמת חולין שנולדה מתיש (=גדי זכר) ורחל (=כבשה). 102) כלומר, בהמת החולין היתה טריפה. 103) בבהמת חולין, וכגון שנתקשתה אמו בלדתה וחתכו דפנה של האם והוציאו הוולד דרך החתך. 104) "שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות, אלא הוא אטום (=סתום)". 105) "שיש לו אבר זכרות וגם אבר נקבות והוא ספק אם זכר אם נקבה". 106) שאין במין הגמל או החמור שיהיו קרבים, ואין ממירים אותם. 107) ראה בפרק ג' מהלכות איסורי מזבח הלכות א"ג שכלאיסם, טריפה, טומטום ואנדרוגינוס ויוצא דופן פסולים למזבח. 108) שאם היתה בהמת חולין בעלת מום קבוע מעיקרה ואמר, הרי היא תמורה תחת בהמת הקדש, תמורתו תמורה. 109) במין הבהמה שייך קרבן כגון בהמה תמימה, ובעל מום בעצמו אף שאסור להקריבו על המזבח - הרי הוא מותר באכילת בני אדם. 110) שבהמות תמימות אינם מין אחד עמם. וטריפה אף שאינה מין בפני עצמה - כיוון שאסורה באכילת בני אדם דומה היא לבהמה טמאה.

יח. הַרֹבֵעַ¹¹¹ וְהַנֶּרְבָּע¹¹² - הָרִי הֵם בְּבַעַל מוֹם
וְעוֹשִׁין תְּמוּרָה¹¹³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָה בָּהֶן¹¹⁴.

111) שור שבא על אשה. 112) בהמה שנבעלה על ידי אדם, ושניהם, הרובע והנרבע, אסורים בהקרבה ממה שנאמר (ויקרא א, ב) "אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" ודרשו בספרא שם: "מן הבהמה" ולא כל בהמה, להוציא את הרובע והנרבע, וכן הוא בתמורה כח. וכגון שנודע לנו על זה שרבע או שנרבעה על פי עד אחד בלבד או על פי

1) בְּתָמִים⁸⁵, אוֹ שֶׁהִמִּיר בְּקָר בְּצֹאן⁸⁶ אוֹ צֹאן בְּבָקָר⁸⁷,
אוֹ כִּבְשִׁים בְּעִזִּים⁸⁸ אוֹ עִזִּים בְּכִבְשִׁים⁸⁹, אוֹ נִקְבּוֹת
בְּזָכְרִים אוֹ זָכְרִים בְּנִקְבּוֹת⁹⁰, אוֹ שֶׁהִמִּיר אֶחָד
בְּמֵאָה⁹¹ אוֹ מֵאָה בְּאַחַד⁹², בֵּין בְּכַת אֶחָת בֵּין בְּזוֹ
אַחַר זוֹ⁹³ - הָרִי זוֹ תְּמוּרָה, וְלֹקֵין בְּמִנְיֵן הַבְּהֵמוֹת
שֶׁהִמִּיר⁹⁴.

84) כלומר, בהמת החולין תמימה ובהמת ההקדש בעלת מום, וכגון שהיתה תמימה בעת ההקדש ואחרי כן הוממה. 85) בהמת החולין בעלת מום, אפילו בעל מום קבוע, ובהמת ההקדש תמימה. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו טוב ברע או רע בטוב" (רע, זה בעלת מום) וכתוב שם "ואם המיר ימיר והיה הוא ותמורתו יהיה קודש". 86) המיר בקר של חולין בעז או כבש של הקדש (משנה שם). 87) צאן של חולין בבקר של הקדש. 88) כבשים של חולין בעזים של הקדש. 89) עזים של חולין כבשים של הקדש. 90) וכל אלו הדברים למדו בברייתא שם ממה שכתוב (ויקרא שם) "ואם המיר ימיר בהמה בבהמה", וכל אלו נקראים בשם בהמה. 91) המיר בהמה אחת של חולין במאה בהמות של הקדש. 92) המיר מאה בהמות של חולין בבהמה אחת של הקדש, כתנא קמא במשנה שם ודלא כרבי שמעון, ולמדו גם ממה שכתוב (שם) "בהמה בבהמה", ואף בהמות רבות נקראות בהמה בלשון יחיד, כמו שנאמר (וינו ד, יא) "ובהמה רבה". 93) שהמיר את המאה של חולין באחד של הקדש בזו אחר זו, כן נשמע בגמרא שם מדברי ריש לקיש שאף ר' שמעון שאמר: "אין ממירים אלא אחד באחד" מודה שאם המיר בזה אחר זה שתמורתו תמורה, ואם כן דעת חכמים שממירין בבת אחת - בוודאי שממירים בזה אחר זה. 94) כן מפורש בתמורה כזו. שהממיר בבת אחת לוקה על כל בהמה ובהמה ואף על פי שהמיר רק פעם אחת - הגופין מחלקים ונחשב כאילו המיר על כל אחד ואחד בנפרד. וכל זה אינו אלא בהמיר מאה של חולין באחד של הקדש, אבל אם המיר אחד של חולין במאה של הקדש, אינו לוקה אלא אחד.

7 טו. אֵין הַתְּמוּרָה עוֹשָׂה תְּמוּרָה⁹⁵, וְלֹא יִלְד בְּהֵמוֹת
הַהִקְדָּשׁ⁹⁶ עוֹשָׂה תְּמוּרָה. שְׁנֹאמַר: וְהָיָה הוּא
וְתְּמוּרָתוֹ; 'הוּא' - וְלֹא יִלְדוּ, וְתְּמוּרָתוֹ - וְלֹא
תְּמוּרַת תְּמוּרָתוֹ. אֲבָל הַמִּמֵּיר בְּבֵהמָה⁹⁷ וְחִזֵּר וְהִמִּיר
בָּהּ וְחִזֵּר וְהִמִּיר, אִפְּלוֹ אֶלֶף - כָּלֵן תְּמוּרָה, וְלֹקָה עַל
כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

95) בהמת חולין שהמירה בבהמת הקדש וחלה עליה קדושה - אינה עושה תמורה, אם המיר בה בהמת חולין אחרת, משנה בתמורה יב. 96) שהקדיש בהמה ונתעברה אחר שהוקדשה וילדה (שאם היתה מעוברת כשהקדישה אין זה וולד קרבן, אלא הוא עצמו קרבן, ראה להלן הלכה ט), אין הוולד עושה תמורה אם המיר בה בהמת חולין. 97) כלומר, בבהמת הקדש.

13 טז. אֵין מְמִירִין אֵיבָרִים אוֹ עֶבְרִים בְּשְׁלָמִים וְלֹא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם, כי הכהן הגדול מביא ביום הכיפורים פר לחטאת. (129) וממילא אינו יכול להתפס בהמת חולין.

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר איך היא התמורה.

- א. התמורה² הוא שיאמר בעל הקרבן על בהמת חלין שיש לו: הרי זו³ תחת זו⁴, או הרי זו חליפת זו⁵. ואין צריך לומר, אם אומר: הרי זו תחת חטאת זו או תחת עולה זו - שהיא תמורה⁶. וכן אם אומר: הרי זו תחת חטאת שיש לי בתוך הבית או תחת עולה שיש לי במקום פלוני - הרי זו תמורה. והוא שיש לו⁷. אבל אם אומר על בהמת חלין: הרי זו תחת עולה⁸ או הרי זו תחת חטאת⁹ - לא אומר כלום¹⁰. וכן אם אומר: הרי זו מחללת על זו¹¹ - אינה תמורה¹².

(2) שאמרנו למעלה בפרק א שאסור להמיר, וכל העובר לוקה ותמורתו תמורה. (3) בהמת החולין. (4) בהמת ההקדש. כלומר, שהוא מתפס את החולין בהקדש, והוא במשנה תמורה כו: ומפרש אביי בגמרא שם, שהמובן של "תחת" אינו חילול אלא התפסה, ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא יג, כג) "ואם תחתיה תעמוד הבהרת". ואף-על-פי שלא אמר מפורש "זו תחת בהמת הקדש זו" - כיון שאמר תחת זו והיא הקדש - תמורתו תמורה, וראה להלן. וכל זה דוקא כשההקדש תמימה, אבל אם ההקדש בעלת מום, ואמר "זו תחת זו" - בוודאי נתכוון לחילול ולא לתמורה ואינו לוקה. ראה להלן הלכה ג, ולמעלה פ"א הלכה יג. (5) במשנה שם. וגם זה לשון תמורה, שהרי כתוב (ויקרא כז, י) "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (6) שהזכיר מפורש שם הקרבן, שבוודאי תמורתו תמורה (משנה שם כז:). (7) גם זה במשנה שם. (8) סתם ולא הזכיר עולה מסויימת. (9) סתם ולא הזכיר חטאת מסויימת. (10) במשנה שם, "והטעם בזה, מה שאמר רחמנא "לא יחליפנו ולא ימיר אותו" (ויקרא שם), עד שיהיה הקדש ידוע ומיוחד, ואז עושה תמורתו" (רבינו בפירוש המשנה שם). (11) חילול הוא לשון פדיון. (12) משנה שם כו: שכיון שאמר בלשון חילול, לא אמר כלום, שאין בהמת הקדש תמימה יוצאת לחולין (רש"י שם).

- ב. היו לפניו¹³ שתי בהמות, אחת חלין ואחת הקדש שגפלו בה מום¹⁴, הניח ידו על בהמת חלין ואמר: הרי זו תחת זו - הרי זו תמורה¹⁵ ולוקה¹⁶. הניח ידו על בהמת הקדש ואמר: הרי זו תחת זו - הרי זו חללה על בהמת החלין, ואין זו תמורה, אלא כפורה בעלת מום בזה הבהמה¹⁷.

(13) שם כז. (14) ראה למעלה פ"א הלכה יג שהמקדיש בהמה תמימה ואח"כ נולד לה מום קבוע, הרי זו עושה תמורה. (15) שכיון שהניח ידו על החולין, ודאי התכוון

הבעלים, אבל אם העירו על זה שני עדים - הבהמה נסקלת ואסורה באכילה ואינה עושה תמורה. (113) שהרי הם מותרים באכילה. (114) כגון מוקצה לעבודה זרה, נעבד, אתנן זונה ומחיר כלב, שאסורים בהקרבה ואסורים באכילת אדם.

- יט. בהמה שחציה קדש וחציה חלי¹⁵ - לא עושה תמורה¹¹⁶ ולא נעשית תמורה¹¹⁷.

(115) כגון שהיתה של שני שותפין, והלך אחד מן השותפין והקדיש את החלק שלו. (116) אם התפס בה בהמת חולין. (117) אם אמר שתהיה מחצית הבהמה מחלק החולין תחת בהמת הקדש. וטעם הדבר הוא משום שכתוב (ויקרא כז, י) "ואם המר ימיר בהמה בבהמה", וצריך שתהיה הבהמה של חולין שלימה, שכולה חולין. וכמו כן הבהמה של הקדש, שהיא קדושה כולה ולא מחציתה.

- כ. כל החטאות שדינן שימותר¹¹⁸ - אינן עושין תמורה¹¹⁹, וכל חטאת שדינה שתתעבד עד שיפלו בה מום ותמכר¹²⁰ - עושה תמורה¹²¹.

(118) חטאות המתות הן: וולד חטאת, תמורת חטאת, חטאת שמתו בעליה, וחטאת שאבדה ונמצאה אחר שהבעלים נתכפרו בחטאת אחרת. (119) ומשום שהם עומדים למות פרחת הקדושה מהם ואינם עושים תמורה (שיטה מקובצת תמורה שם), ובוולד חטאת ותמורת חטאת יש טעם נוסף כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה טו) "שאין התמורה עושה תמורה ולא וולד בהמות הקדש עושה תמורה". (120) ראה בפרק ד מהלכות פסולי המוקדשין שכמה חטאות אינן מתות אלא רועות עד שיפול בהן מום, ונמכרות ומביא בדמיהן אחרות. (121) משנה שם כב. שהרי היא קדושה קדושת הגוף (תמורה כ). ודמיה עתידים להיקרב על המזבח.

- כא. המפריש נקבה לפסחו או לעולתו או לאשמו - עושה תמורה¹²²; אף על פי שאינן ראויין לקרב¹²³, הואיל וירדו לקדשת דמים ויהי הם תמימים¹²⁴ - ירדו לקדשת הגוף. אבל המפריש שעיר¹²⁵ לחטאתו, ונשיא¹²⁶ שהפריש שעירה¹²⁷ לחטאתו, וכהן גדול שהפריש פרה לחטאתו¹²⁸ - אינן עושין תמורה; שכל המושגה בחטאות - לא נתקדשה כלל ואפלו קדשת דמים¹²⁹, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין.

(122) אם התפס בהם בהמת חולין, כרבנן בברייתא שהובאה בתמורה יט: (123) שכולם אינם קרבים אלא זכר, ראה בפרק א מהלכות קרבן פסח הלכה א לעניין קרבן פסח. ובפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכות ח"י לעניין עולה ואשם. (124) אבל בעל מום אינו עושה תמורה. (125) זכר מן העזים. וראה בפרק א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה טו, כי קרבן חטאת ליחיד באה רק נקבה מן הצאן. (126) שחטא. (127) נקבה מן העזים. וחטאתו של נשיא הוא שעיר עזים זכר. (128) ראה בהלכות מעשה הקרבנות

על שתי הבהמות התמימות שהתפס בשתי הבהמות של ההקדש. (26) הבעיא הרביעית של אביי בתמורה שם, ושם הגירסא "ארבע בהמות", ורבינו מביא כאן "עשר בהמות" משום שבוודאי "ארבע" לאו דוקא, והוא הדין יותר (קריט ספר כאן). (27) שהיא בעלת מום. (28) כיון שבעלת מום יוצאת לחולין בפדיון. (29) כלומר, אע"פ שעבר יותר משלש פעמים על איסור, ויש מקום לומר שלא נתכוון כלל לחללה אלא להמיר אותה. (30) בתמורה שם, היא בעיא שלא נפשטה. ופסק בה רבינו להקל, משום שאין מלקין על הספק (כסף-משנה). ואם כן, לא נתחללה בעלת המום והרי היא בקדושתה מספק, וראה במעשה רוקח. (31) שם בתמורה הבעיא השניה של אביי. ואומר, אם תרצה לומר, שאין אדם מניח היתר ועושה איסור, מה הדין בג' בהמות וכו'. ואחרי-זה שאל מה הדין בד' בהמות, שהוחזק במלקיות. ואם כן, דברי רבינו צריכים עיון, שהרי הפך את סדר הדברים, וכתב מקודם את הדין של עשר בהמות, ופסקו לקולא. אם כן, בשתי בהמות, שלא הוחזק במלקיות, בוודאי כוונתן לחילול ולא לתמורה (לחם-משנה).

- ד. האומר: הרי זו תמורת עולה ושלמים - דבריו
קנימים³², ותמכר³³ ויביא בִּחְצֵי דְמִיָּה תְּמוּנַת עוֹלָה
ובחצֵי דְמִיָּה תְּמוּנַת שְׁלָמִים³⁴. אָמַר: הַרִי זוֹ תְּמוּנַת
עוֹלָה ותְּמוּנַת שְׁלָמִים, אִם נִתְּפוֹן לְכָף מִתְּחִלָּה³⁵ -
דבריו קנימים³⁶; ואם לא נִתְּפוֹן בְּתַחֲלָה אֵלָּא
לְתְּמוּנַת עוֹלָה, וְחָזַר וְאָמַר תְּמוּנַת שְׁלָמִים, אָף עַל
פִּי שֶׁחָזַר בְּתוֹךְ כְּדֵי דְבוּר - אֵין תּוֹפְשִׁין אֵלָּא לְשׁוֹן
רֵאשׁוֹן, וְהַרִי הִיא תְּמוּנַת עוֹלָה בְּלִבְדִּי³⁷.

(32) בזה אין צריך בדיקה אם נתכוון לשניהם, שבוודאי לכך נתכוון. ואף מי שסובר "תפוס לשון ראשון" מודה בזה (תמורה כו.). והמדובר כאן, שהיו לו לאדם זה עולה ושלמים לפניו, או שהיו לו עולה ושלמים בביתו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א (תוי"ט תמורה פ"ה משנה ג, ומעשה רוקח כאן). (33) כלומר, לאחר שיפול בה מום, תמורה כו. וראה בפירוש המשנה לרבינו שם. (34) כדין האומר בהמה זו חציה עולה וחציה שלמים (פט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ג, וראה להלן פ"ג ה"ג). (35) שתהיה תמורת עולה וגם תמורת שלמים. (36) ותימכר ויביא במחצית הדמים עולה ובמחצית הדמים שלמים, כר"י בתמורה שם כה: (37) שתוך כדי דיבור כדיבור (ואפשר לחזור בו) חוץ ממקדש ומימר, מחרף, ועובד עבודה-זרה, מקדש ומגרש (רבינו בפירוש המשנה תמורה כה. וראה גם בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות ה"א).

לקדש את החולין, ולא לחלל את הקודש, והרי זה כאומר הרי זו תמורת זו. (16) משום "לא יחליפנו ולא ימיר אותו", ראה למעלה פ"א הלכה א. (17) שכיון שהניח ידו על ההקדש, בוודאי כוונתו לחלל את ההקדש שנפל בה מום על בהמת החולין, שהמובן של "תחת" הוא גם לשון חילול, כמו שכתוב (ישעיה ס, יז) "תחת הנחושת אביא זהב" (שם בגמרא).

- ג. הִיוּ לִפְנֵינוּ שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת קֹדֶשִׁי מִזְבֵּחַ, וְאַחַת מֵהֶן
בְּעֵלֶת מוֹם¹⁸ שֶׁהָרִי הִיא עוֹמֶדֶת לִפְדִּיוֹן¹⁹, וְשְׁלֹשׁ
בְּהֵמוֹת תְּמִימוֹת חֲלִין, וְאָמַר: הָרִי אֵלֹו תַּחַת אֵלֹו²⁰
- הָרִי שְׁתֵּים מִן הַחֲלִין תַּחַת שְׁתֵּים הַתְּמִימוֹת
תְּמוּנַת תְּמוּנָה, וְלֹא עֲלִיהֶם שְׁתֵּים; וְהִבְהֵמָה
הַשְּׁלִישִׁית הִיא תַּחַת בְּעֵלֶת מוֹם שֶׁנִּתְּחַלְלָה עָלֶיהָ²¹,
וְלִחְלָלָהּ נִתְּפוֹן וְלֹא לְהִמִּיר בָּהּ. שְׁפִינָן שְׁיֵשׁ לִפְנֵינוּ
דֶּרֶךְ אִסּוּר, וְהִיא הַתְּמוּנָה²², וְדֶרֶךְ הֵתֵר, וְהִיא
הַחֲלִיל²³ - חֲזָקָה הִיא שְׁאִין אָדָם מֵנִיחַ הֵתֵר
וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר²⁴, וְלִפְיֶכֶךְ אֵינוֹ לֹאקָה שְׁלֹשׁ
מִלְּקִיּוֹת²⁵. וְכֵן אִם אָמַר: עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת אֵלֹו תַּחַת
עֶשֶׂר בְּהֵמוֹת אֵלֹו, וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם²⁶ - אֵינוֹ
לֹאקָה אֵלָּא תִּשְׁעֵ מִלְּקִיּוֹת; שֶׁהִבְהֵמָה הַעֲשִׁירִית²⁷
לִחְלָלָהּ נִתְּפוֹן וְלֹא לְהִמִּיר בָּהּ²⁸. שְׁאֵף עַל פִּי שֶׁהִחֲזֹק
זֶה בְּמִלְּקִיּוֹת הִרְבָּה²⁹, הוֹאִיל וַיֵּשׁ שָׁם דֶּרֶךְ הֵתֵר -
אֵינוֹ מֵנִיחַ דְּבַר הֵתֵר וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר³⁰. שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת
שֶׁל הַקֹּדֶשׁ וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם, וְשְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שֶׁל
חֲלִין וְאַחַת מֵהֶן בְּעֵלֶת מוֹם, וְאָמַר: הָרִי אֵלֹו תַּחַת
אֵלֹו - הָרִי הַתְּמִימָה תְּמוּנַת הַתְּמִימָה וְלֹאקָה אַחַת,
וּבְעֵלֶת הַמוֹם מִחְלָלָתָה עַל בְּעֵלֶת הַמוֹם³¹; שְׁאֵינוֹ
מֵנִיחַ הֵתֵר וְעוֹשֶׂה הָאִסּוּר.

(18) אע"פ שהוממה לאחר שהוקדשה, שעושה תמורה, ראה למעלה פ"א הלכה יג. (19) ראה בפ"א מהלכות איסורי מזבח הלכה י. (20) ולא הניח ידו על החולין ולא על ההקדש, ראה רש"י תמורה כו. (21) שבעלת המום יצאה לחולין, והחולין נתקדשה תחתה. (22) להתפס את החולין בהקדש, שאסור לעשות כן, כמו שנאמר "לא יחליפנו ולא ימיר אותו". (23) לפדות את ההקדש בבהמת חולין. (24) בתמורה כו. היא הבעיא השלישית של אביי. ושוב אמר: אם-תמצא-לומר שאין אדם מניח דרך של היתר ועובר לדרך של איסור, כל שיכול לעשות בהיתר, אע"פ שבאותו מעמד הוא עובר פעמיים על האיסור. וידועה דעתו של רבינו כי זוהי פשיטות לבעיא. (25) כִּי-אִם שתי מלקיות

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ט"ז-כ"ב ניסן תשע"ט

יום ראשון ט"ז ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צט.

- 1 המצוה הצ"ט — הצווי שנוצטוינו להיות הנדה
2 טמאה [מטמאה]. ומצוה זו כוללת טמאת נדה וכל-
3 דיניה.

יום שני י"ז ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה ק.

- 4 המצוה המשלמת מאה — הצווי שנוצטוינו להיות
5 היולדת טמאה. ומצוה זו כוללת כל-דיני היולדת.

יום שלישי י"ח ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קו.

- 6 המצוה הק"ו — הצווי שנוצטוינו להיות זבה
7 מטמאה, ומצוה זו כוללת הלכות הדברים שבהם היא
8 נעשית זבה, ואיך מטמאה זולתה אחר שנעשתה זבה.

יום רביעי י"ט ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קד.

- 9 המצוה הק"ד — הצווי שנוצטוינו להיות הזב
10 מטמא, ומצוה זו כוללת כל-דיני הדברים שבהם הוא
11 נעשה זב, ובאיזה אופן הוא מטמא לזולתו.

יום חמישי כ' ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה צו.

- 12 המצוה הצ"ו — הצווי שנוצטוינו להיות הנבלה
13 מטמאה, ומצוה זו כוללת טמאת נבלה וכל-דיניה. והנני
14 מזכיר לך עתה הקדמה, אשר ראוי שתזכרנה בכל מה-
15 שיזכר לקמן ממיני הטמאות, והוא: זה שאנו מונים
16 כל-מין ומין מן-הטמאות במצות עשה, אין ענינו שאנו
17 חייבים להטמא בטמאה זו, וגם לא שאנו מזכירים
18 מלהטמא בה, עד שיהיו (או בכלל) מצות לא-תעשה, אלא
19 זה שהתורה אמרה כי הנוגע במין זה נטמא, או שדבר זה
20 מטמא באופן כזה, למי שנגע בו — מצות עשה, כלומר:
21 דין זה שנוצטוינו בו הוא מצוה, הנינו שאנו אומרים
22 שהנוגע בדבר פלוני באופן כזה נטמא; ואם הוא במצב
23 אחר, אינו נטמא. אך עצם ההטמאות הוא דבר של רשות:
24 אם רוצה מטמא ואם לאו אינו מטמא. ולשון ספרא
25 (פרשת שמייני): "ובגבלתם לא תגעו" (ויקרא יא, ח) —
26 "יכול אם נגע אדם בגבלה ללקה ארבעים? תלמוד לומר:

- "ולאלה תטמאו" (שם יא, כד); יכול אם ראה אדם נבלה
28 ילך ויטמא לה? תלמוד לומר: "ובגבלתם לא תגעו", הא
29 כיצד? הרי אומר: רשות". אם כן המצוה היא — הדין
30 אשר נצטוינו בדינים אלו ונאמר לנו שהנוגע בזה נטמא
31 ונעשה טמא וחיוב בכל-חיובי הטמאים: לצאת חוץ
32 למחנה שכינה (מ'עזרת ישראל' שבמקדש ופנימה) ושלל
33 לאכל קדש ולא לנגע בו וכיוצא בזה — וזהו הצווי,
34 כלומר: שנעשה טמא אם נגע בדבר זה, או אם היה
35 בקרבתו באופן כפי. וזכור ענין זה בכל-מין ממיני הטמאה.

יום שישי כ"א ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קט.

- 36 המצוה הק"ט — הצווי שנוצטוינו לטבול במי מקוה
37 ואז נטהר מפל-מין ממיני הטמאה שנטמאנו בו, והוא
38 אמרו יתעלה: "ורחץ במים את-כל-בשרו" (ויקרא טו, טז),
39 ובא בקבלה (ספרא פרשת מצורע): "מים שפל-בשרו עולה
40 בהם והוא שעור מקוה", אלא אם היו מים נובעים
41 (ממעין), שלהם אין שעור, כמו שיתבאר בהלכות מצוה
42 זו (הלכות מקוואות). ומתנאיה, שהזב בלבד יהיו המים
43 שיתטהר בהם נובעים, כמו שאמר בו הכתוב: "במים
44 חיים" (שם, יג). ואין הפניה באמרנו שהטבילה מצוה
45 עשה, שפל-טמא חייב לטבול בהכרח, כדרך שפל-
46 המתעטף בטלית חייב לעשות ציצית, או שפל-מי שיש לו
47 בית חייב לעשות מעקה — אלא פנתי בכך לדין טבילה
48 שאנו נצטוינו שפל-הרוצה להטהר מטמאתו לא יתכן
49 דבר זה אלא בטבילה במים, ואז יטהר. ולשון ספרא
50 (פרשת אחרי מות): "ורחץ במים, יכול גזרת מלך (הקדוש
51 ברוך הוא, ללא טעם) תלמוד לומר: ואחר זבא אל המחנה
52 מפני הטמאה". הריהו רומז לכלל הזה שבאיתי לך:
53 שזה דין בלבד למי שרוצה להטהר שיעשה-כך — ודין
54 זה הוא המצוה; אבל לא שנחייבהו טבילה דוקא, אלא
55 הרוצה להשאר בטמאתו ולא יגס למחנה שכינה (מעזרת
56 ישראל שבבית המקדש ולפנים) איזה זמן — רשאי. וכבר
57 באר ספר האקמת ("ספר התורה") שפל-מי שנטמא וטבל
58 שהוא טהור, אלא שאין טהרתו שלמה עד שיעריב שמשו
59 (שתשקע השמש ביום הטבילה). וכן בא גם בפרוש המקבל,
60 שצריך לטבל וגופו ערום נוגע בשטח המים. אמרו
61 (עירובין ד:): "פל-בשרו" — שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין
62 המים". הנה נתבאר לך, שמצוה זו — והיא מצות טבילה
63 — כוללת דיני המקוה ודיני החיצויה ודיני טבול יום (זה
64 שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). ומצוה זו
65 מבארת במסכת מקנאות ובמסכת טבול יום.

יום ש"ק כ"ב ניסן ה'תשע"ט

מצות עשה קט.

(פרשת אחרי מות): "וַרְחֵץ בַּמִּים, יָכוֹל גִּזְרֵת מֶלֶךְ (הקדוש ברוך הוא, ללא טעם) תִּלְמֹד לומר: וְאַחֵר יָבֹא אֶל הַמִּצְוָה — מִפְּנֵי הַטְּמֵאָה". הריהו רומז לַכָּלל הַזֶּה שְׁבָאֲרֵי לָךְ: שֶׁזֶה דִּין בְּלִבְד לְמִי שְׁרוּצָה לְהִטְהָר שְׂעֵשֶׂה-כֶּף — וְדִין זֶה הוּא הַמִּצְוָה; אֲבָל לֹא שְׁנַחֲבִיבוּ טְבִילָה דְּוָקָא, אֲלֵא הַרְוּצָה לְהִשְׁאָר בְּטִמְאָתוֹ וְלֹא יִכְנַס לַמִּצְוָה שְׂכִינָה (מעזרת ישראל שבבית המקדש ולפנים) אֵיזָה זָמַן — רִשְׁאִי. וְכִבֵּר בְּאֵר סֶפֶר הָאֱמֶת ("ספר התורה") שֶׁכָּל-מִי שֶׁנִּטְמָא וְטָבַל שְׁהוּא טָהוֹר, אֲלֵא שְׂאִין טְהָרָתוֹ שְׁלֵמָה עַד שְׂעִירֵיב שְׁמִשּׁוֹ (שתשקע השמש ביום הטבילה). וְכֵן בָּא גַם בַּפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל, שְׂצָרִיף לְטָבַל וְגוֹפּוֹ עָרוֹם נִגְזַע בַּשִּׁטַּח הַמִּים. אָמְרוּ (עירובין ד:): "כָּל-בֶּשֶׂרוֹ — שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ וּבֵין הַמִּים". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִצְוָה זֹאת — וְהִיא מִצְוַת טְבִילָה — כּוֹלֶלֶת דִּינֵי הַמִּקְוָה וְדִינֵי הַחֲצִיצָה וְדִינֵי טְבוּל יוֹם (זה שטבל ועדיין לא העריב — שקעה — שמשו). וּמִצְוָה זֹאת מְבַאֶרֶת בַּמִּסְכָּת מְקֻאוֹת וּבַמִּסְכָּת טְבוּל יוֹם.

1 הַמִּצְוָה הַק"ט — הַצִּוּי שֶׁנִּצְטַוְנו לְטָבֹל בְּמִי מְקוּהָ
2 וְאֵז נִטְהָר מִכָּל-מִין מִמִּינֵי הַטְּמֵאָה שֶׁנִּטְמָאנוּ בוֹ, וְהוּא
3 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וַרְחֵץ בַּמִּים אֶת-כָּל-בֶּשֶׂרוֹ" (ויקרא טו, טז),
4 וְכָא בַּקְבֵּלָה (ספרא פרשת מצורע): "מִים שֶׁכָּל-בֶּשֶׂרוֹ עוֹלָה
5 בָּהֶם וְהוּא שְׁעוֹר מְקוּהָ", אֲלֵא אִם הָיוּ מִים נוֹבְעִים
6 (ממעין), שְׁלֵהֶם אֵין שְׁעוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר בְּהִלְכוֹת מִצְוָה
7 זוֹ (הלכות מקוואות). וּמִתְנַאֲרֶה, שֶׁהַזָּב בְּלִבְד יִהְיוּ הַמִּים
8 שִׁטְהָר בָּהֶם נוֹבְעִים, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בוֹ הַפְּתוּב: "בַּמִּים
9 חַיִּים" (שם, יג). וְאֵין הַכִּנָּה בְּאָמְרָנוּ שֶׁהַטְבִּילָה מִצְוַת
10 עֲשֵׂה, שֶׁכָּל-טְמֵא חַיִּב לְטָבֹל בְּהַכְרַח, כְּדָרָךְ שֶׁכָּל-
11 הַמִּתְעַשֵּׂף בְּטָלִית חַיִּב לַעֲשׂוֹת צִיצִית, אוֹ שֶׁכָּל-מִי שִׁישׁ לוֹ
12 בֵּית חַיִּב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה — אֲלֵא פִּנְנֵתִי בְּכֶךְ לְדִין טְבִילָה
13 שֶׁאֲנוּ נִצְטַוְנו שֶׁכָּל-הַרְוּצָה לְהִטְהָר מִטְּמֵאָתוֹ לֹא יִתְכַן
14 דָּבָר זֶה אֲלֵא בְּטְבִילָה בַּמִּים, וְאֵז יִטְהָר. וְלִשּׁוֹן סֶפֶר

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' א

13 אִיצְטְרִיכָא לְמִיכְתָּב לָהּ וְיִטְמָא' — הוֹרַכְרָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב 'לֹא
14 יִטְמָא, לְלַמְדָּנו שְׁמוּתָר לְכוּן לְהִיטְמָא לְאִחוּתוֹ וְלִכֵּל קְרוּבִיו, אִךְ אֵין
15 זֶה חוֹבָה. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְרַבִּי עֲקִיבָא מַנְיִן לוֹ שְׁחִיִּב לְהִיטְמָא, הֲרִי
16 פֶּסוּק זֶה הוֹצֵרֵךְ לְלַמְדָּנו שֶׁאֵין אִיסוּר דְּבַר וּמִנֵּן שְׁחִיבָה עֲלֵיו
17 לְהִיטְמָא. וּמִשִּׁיבָה, סוֹבֵר רַבִּי עֲקִיבָא שְׁדַּבֵּר זֶה נִלְמַד מִהַפְּסוּק "כִּי
18 אִם לִשְׂאֹר" נִפְקָא, וְכִין שִׁכְר, לָהּ וְיִטְמָא' לָמָּה לִּי — לִשְׁם מִה חוֹרָה
19 הַתּוֹרָה וְכַתְּבָה 'לֹא יִטְמָא, לְחוּבָה' — לְלַמְדָּנו שְׁמַצוּה עֲלֵיו לְהִיטְמָא
20 לְקְרוּבִיו. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, אִם כֵּן וְרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל שְׁסוֹבֵר שֶׁאֵין חוֹבָה
21 לְהִטְמָא מִה דּוֹרֵשׁ מִהַפְּסוּק 'לֹא יִטְמָא', שְׁהֲרִי לְמַדְנו שֶׁאֵין אִיסוּר
22 דְּבַר מִהַפְּסוּק 'כִּי אִם לִשְׂאֹר'. וּמִשִּׁיבָה, דּוֹרֵשׁ לָהּ מִיִּטְמָא' וְאֵין
23 מִיִּטְמָא לְאִיכְרִיָּה — שֶׁאִסוּר לְכוּן לְהִטְמָא לְאִבְרִים שֶׁל קְרוּבִיו, אִלֵּא
24 רַק לְכָל גּוֹפִם.

1 עַל כָּל הַעֲנִין בְּשִׁבִּיל הַחִידוּשׁ שֶׁמִּתְחַדֵּשׁ שֶׁם. וְלִכֵּן סוֹבֵר רַבִּי
2 יִשְׁמַעְיֵאל שֶׁאֵין לְדּוֹרֵשׁ מִמָּה שְׁחִיבָה הַתּוֹרָה עַל הַפְּסוּק 'וְקָנָא לֵאשְׁתּוּ'
3 שְׁחִיב לְקִנְאוּת, שְׁהֲרִי הִיִּיתָה צְרִיכָה הַתּוֹרָה לְכַתּוּב 'וְהִיא לֹא
4 נִטְמָא' כִּפִּי שֶׁהַתְּבָאָר, וְלִכֵּן חוֹרָה שׁוֹב גַּם עַל עֵנִין הַקִּינּוּ.
5 מִבִּאֲרַת הַגְּמָרָא אֵת מַחְלוקָתָם הַשְּׁנִיָּה שֶׁל רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל וּרְבִנּוּ. "לָהּ
6 יִטְמָא" רְשׁוּת — מוֹתֵר לְכוּן לְהִיטְמָא לְקְרוּבִיו, דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל,
7 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר חוֹבָה — מִצְוָה עֲלֵיו לְהִיטְמָא לְקְרוּבִיו. שׁוֹאֵלֶת
8 הַגְּמָרָא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יִשְׁמַעְיֵאל שְׁבַבֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה שְׁבַתוֹרָה
9 חַיִּב לְקִינָמָם, וְאִילוּ כָאן דּוֹרֵשׁ שֶׁאֵין זֶה אִלֵּא רְשׁוּת. וּמִשִּׁיבָה, שֶׁאֵין
10 לְלַמְדָּנו מִהַפְּסוּק שְׁחִיבָה עֲלֵיו לְהִיטְמָא, אִלֵּא אִינְדִּי דְּכֵתִיב — מֵאַחֵר
11 שְׁכַתּוּב 'אָמַר אֵל הַכְּהִנִּים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאֶמְרַת אֱלֹהִים לְנִפְשׁ לֹא
12 יִטְמָא בְּעִמּוֹ' — שֶׁאִסְרָה הַתּוֹרָה עַל הַכְּהִנִּים לְהִיטְמָא לְמִתִּים,

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שני לעומר עמ' ב

16 לֵאשְׁתּוּ בּוֹמֵן הַזֶּה, וּמִמִּילָא לֹא תִיחַשֵׁב סוֹטָה לְהִיאֵסֵר עֲלֵיו.
17 אָמַר רִישׁ לְקוּשׁ, מַה לִּשּׁוֹן קִינּוּ — מִפְּנֵי מִה נִקְרָא צִוּי הַבֶּעַל
18 לֵאשְׁתּוּ 'קִינּוּ', מִשּׁוּם שְׁהוּא דָּבָר הַמְטִיל קִנְיָה בִּינָה לְבִין אֲחֵרִים
19 — הַקִּינּוּ גֹרֵם שֶׁאֲחֵרִים יִכְעִסוּ עֲלֵיהּ, וְקִינּוּ מִלִּשּׁוֹן כְּעַס. מִדִּיִּקְתָּ
20 הַגְּמָרָא מִדְּבָרֵיו, אֲלֵמָא קִסְכָּר שְׁקִינּוּ עַל פִּי עֲצָמוֹ — שֶׁאֵין צָרִיךְ
21 לְקִנְאוּת בְּפִנֵּי עֵדִים, וְכוּלֵּי עֲלָמָא לֹא יִדְעִי דְּקִנּוּ לָהּ — וְלִכֵּן הָאֲנָשִׁים
22 לֹא יִדְעוּ שְׁקִינָא לָהּ, וְאָמְרִי מַאי דְּקִנְיָא דְּקָא בְּדָלָה — וְיִאמְרוּ מִפְּנֵי
23 מִה הִיא מִתְרַחֶקֶת מִהָאֲנָשִׁים, וְאֵתָּו לְמִיַּעֲבֵד קִנְיָה בְּהֶרֶה — וְיִבּוּאוּ
24 לִידֵי כְּעַס וּמִרִיבָה עִמָּה. וְרַבִּי יוֹמֵר בִּר רַבִּי שְׁלֵמִיָּא מִשְׁמִיָּה דְּאִבְי
25 אָמַר, נִקְרָא 'קִינּוּ' מִשּׁוּם שְׁהוּא דָּבָר הַמְטִיל קִנְיָה בִּינָה לְבִינָה —
26 שְׁבָאָה לִידֵי כְּעַס וּמִרִיבָה עִם בֶּעַלָּה עַל שְׁחִישׁוֹד בָּהּ. מִדִּיִּקְתָּ הַגְּמָרָא
27 אֲלֵמָא קִסְכָּר בְּמִשְׁנַתּוֹ שְׁקִינּוּ עַל פִּי שְׁנֵים עָדִים, וּמִמִּילָא וְכוּלֵּי
28 עֲלָמָא יִדְעִי דְּקִנּוּ לָהּ וְאִינֵם בָּאִים עִם הָאִשָּׁה לִידֵי כְּעַס, וְאִיָּהּ הוּא
29 דְּאִתִּי לְמִיַּעֲבֵד קִנְיָה בְּהֶרֶה — וְרַק לְבַעַל יִגְרַם כְּעַס וּמִרִיבָה עִם
30 הָאִשָּׁה.

1 יוֹתֵר מִתְקַבֵּלֶת תְּשׁוּבָה חֲכָמִים שִׁישׁ לַחֲשׁוֹשׁ שְׁמִתוֹן כְּעִסוּ יֵאמֹר
2 שְׁקִינָא לָהּ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אֲלֵא אִי אִיתְמַר הָכִי אִיתְמַר — כִּךְ
3 נִאֲמְרוּ הַדְּבָרִים, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בִּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְדָבָרֵי
4 רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה וְאֵף לְמִשְׁנֵתֵינוּ אֵין לְדָבָר סוֹף, וְאִכֵּן עֵיקֵר
5 תְּשׁוּבָת חֲכָמִים הִיא עַל שִׁטַּת רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה, וְחִידוּשׁוֹ שֶׁאֵף
6 לְמִשְׁנַתּוֹ יֵשׁ תְּשׁוּבָה לְשִׁטַּת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר.
7 אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא, לֹא לִימָא אִינִישׁ לְאִיתְתִּיהּ בּוֹמֵן הַזֶּה
8 שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים וְלֹא נִיתָן לְהַשְׁקוֹת אֵת הַסּוֹטָה, לֹא תִיִּסְתְּרִי
9 בְּהֶרֶה פְּלוּנִי — אֵל תִּתְחַדִּי עִם פְּלוּנִי, וְאִפִּילוּ בִינוּ לְבִינָה בְּלֹא עֵדִים
10 לֹא יֵאמֹר כִּךְ לֵאשְׁתּוּ, מִשּׁוּם דִּילְמָא קִינְיָא לֵן בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
11 יְהוֹדָה — שְׁמָא הִלְכָה כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוֹדָה דְּאָמַר בְּשֶׁם רַבִּי אֲלִיעֶזֶר
12 קִינּוּ עַל פִּי עֲצָמוֹ, וּמִיִּסְתְּרָא — וְהָאִשָּׁה תִּתְחַדֵּד עִם אוֹתוֹ פְּלוּנִי
13 בְּפִנֵּי שְׁנֵים, וְהֲרִי הִיא סוֹטָה וְלִיכָא דְּאִידְנָא מִי סוֹטָה לְמִיַּבְדָּקָה —
14 וְאֵין בּוֹמֵן הַזֶּה מִי סוֹטָה לְבוֹדָקָה, וְקָאֵסֵר לָהּ עֲלִיּוּת אִיסוּרָא
15 דְּלַעֲלוֹם — וּמִסְפֵּק תְּהִידָה אִסוּרָה עֲלֵיו לְעוֹלָם. לִכֵּן לֹא יִקְנָא הַבֶּעַל

נוהגים ללמוד בימי הספירה מס' סוטה נוסף על השיעורים הקבועים - דף ליום דף ליום

היום יום ז' אייר

משיחת ערב חג השבועות תשמ"ה

- 1 י. הוזכר לעיל (סעיף ח) על דבר המנהג שנתפרסם על ידי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו ללמוד
- 2 בימי הספירה מסכת סוטה (נוסף על השיעורים הקבועים) - דף ליום דף ליום, אשר בהתאם לכך, ה"סיום"
- 3 דמסכת סוטה הוא - בערב חג השבועות.
- 4 ובהקדם - "קלאץ-קשיא" בעניין זה שאין שמים לב. וזאת, למרות שרגילים לדייק בעניינים דקים
- 5 "כחוט השערה":
- 6 מקובל לחשוב שבמסכת סוטה ישנם מ"ט דפים - בהתאם למ"ט הימים דספירת העומר. דף ליום דף
- 7 ליום. אמנם, לאמיתו של דבר, יש במסכת סוטה מ"ח דפים בלבד, שכן, התחלת המסכת (כבכל
- 8 המסכתות) - בדף ב', ובמילא, ישנו יום אחד שבו חסר, לכאורה, הלימוד דמסכת סוטה, מה שאין כן
- 9 בנוגע לספירת העומר - אם יחסר ח"ו יום אחד ממ"ט ימי הספירה, אין זה "שבע" שבתות תמימות!
- 10 ויש לומר - ש"דף-השער" דמסכת סוטה משלים את המנין דמ"ט הדפים המכוונים כנגד מ"ט ימי
- 11 הספירה.
- 12 והביאור בזה:
- 13 "דף-השער" הוא בבחינת "שומר" על המסכת כולה - בדוגמת שער העיר שעניינו לשמור שלא ייכנסו
- 14 דברים בלתי רצויים. וכפי שיודע ומבין גם פשוט שבפשוטים, ש"דף-השער" של "סידור", "תהילים"
- 15 וכיוצא-בזה, ובנדון דידן, מסכת סוטה - שומר על שאר הדפים שלא יתקמטו, ופשיטא - שלא ייקרעו,
- 16 וכן שלא ייפול עליהם לכלוך וכיוצא-בזה. ומכיוון שכן, יש לו שייכות ל"פנים" הספר, ובנדון-דידן -
- 17 מסכת סוטה.
- 18 אמנם, ביאור זה אינו מספיק עדיין, שכן, יום ראשון דספירת-העומר הוא אחד מימי הספירה (ולא
- 19 רק הקדמה וכיוצא-בזה), ולא עוד, אלא שיש בו מעלה יתירה לגבי שאר ימי הספירה, שהרי כל ימי
- 20 הספירה אינם באים אלא מכוחו של יום ראשון, שבו הייתה הבאת והקרבת העומר. ואם-כן, כיצד ייתכן
- 21 שביום זה ילמדו את ה"שער" בלבד?
- 22 ולכן, יש לומר, ש"דף השער" אינו בבחינת שומר בלבד, דבר הטפל כו', אלא אדרבה - יש בו עילוי
- 23 לגבי כל המסכת:
- 24 ב"דף-השער" נדפס גם שם המסכת - שם הכולל את המסכת כולה, ונפקא-מינה לדינא בנוגע למכירת
- 25 ספר (מסכת) על-ידי "שטר", שכאשר כותבים ב"שטר" את שם הספר, אזי עובר הספר מרשותו של המוכר
- 26 לרשותו של הלוקח. וכל זה - אפילו ב"שמות הסכמיים", ועל אחת כמה וכמה ב"שמו אשר יקראו לו
- 27 בלשון הקודש", אשר, כתורת הבעל שם טוב², מהווה מחייה ומקיים את הדבר הנקרא בשם זה.
- 28 ולהעיר מדברי השל"ה³: "אף מי שהוא עם הארץ גמור, ומצטער מאוד על מיעוט הבנתו ואינו מבין

(2) שעהיוה"א פ"א.

(3) יג, סע"א ואילך בהג"ה.

(1) אמור כג, טו. וראה טוש"ע ואדה"ז) או"ח סתפ"ט ס"ח

(סכ"ג-כד).

שום דבר, קורא בכל ליבו שמות של תורה שבכתב ותורה שבעל-פה . . . ושמות כל המסכתות . . . וקריאת השמות תועיל להיות נחשב כאילו עיין ולמד כולם".

ומעלה מיוחדת בנוגע לשם דמסכת "סוטה" - להיותו מהמסכתות ששמן נזכר בגמרא⁴.

ונמצא, ש"דף-השער" אינו "שומר" בלבד, כלומר דבר הטפל לדפי המסכת עצמה, אלא אדרבה: מכיוון שנדפס בו שמה של המסכת, כולל הוא ומהווה ומחזיק את כל דפי המסכת כולה.

וזוהי שייכותו של "דף-השער" ליום א' דספירת-העומר - שכל ימי הספירה באים מכוח הבאת והקרבת העומר ביום זה:

בלימוד דף ליום דף ליום - הרי גם כאשר לומר על דרך הפשט, הדרוש, הרמז והסוד, אין לו אלא העניינים השייכים לדף פרטי זה, על דרך ובדוגמת הספירה הפרטית דכל יום: מה שאין כן ביום א' דספירת העומר שאז קורא ולומד שמה של המסכת ב"דף-השער" (ומחליט ומכריז שלמחרתו מתחיל ללמוד דף ליום דף ליום) - יש לו את המסכת כולה (לא רק "בכוח" בלבד, אלא) באופן של "כלל", ומזה נמשכים ה"פרטים" - דף ליום דף ליום, על דרך ובדוגמת שאר ימי הספירה הבאים מכוח הבאת העומר ביום א'.

ועל פי זה יש לבאר את העניין ד"נעוץ סופן בתחילתן"⁵ - דלכאורה, מכיוון שב"סופן", לאחר שסיים את כל דפי המסכת, יש לו את המסכת כולה, אם כן, מהו העילוי בכך ש"נעוץ סופן בתחילתן", "תחילתן" ממש, לפני שהתחיל ללמוד את הדף הראשון (שהרי לאחר שכבר התחיל - שוב אינו אוזן בהתחלה ממש)?! והביאור - על פי האמור - שב"תחילתן", ב"דף-השער", ישנו כל העניין באופן של "כלל".

יא. על-פי האמור, יש להתעכב תחילה על ההוראה שלמדים משמה של המסכת - "סוטה".

ובהקדמה: אף שאין זה אלא שם (מסכת) בלבד, מכל מקום, מכיוון שגם זה עניין בתורה, ועד ששייך הוא לתורה כולה, כדברי הרמב"ם⁶: "האומר שאין התורה מעם ה', אפילו פסוק אחד, אפילו תיבה אחת, אם אמר משה אמרו מפי עצמו, הרי זה כופר בתורה (כולה), וכן הכופר בפירושה והוא תורה שבעל פה".

מובן, שגם בעניין זה יש הוראה ולימוד בעבודת ה', כדלקמן.

והעניין בזה:

הפירוש ד"סוטה" הוא - מלשון "שטות", כדרשת חכמינו ז"ל⁷ על הפסוק⁸ "איש כי תשטה אשתו", "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".

ולכאורה, בשלמא עצם העובדה ד"נכנס בו רוח שטות" - אפשרית היא מצד עניין הבחירה, אבל כיצד ייתכן שעניין כזה ("סוטה") יהיה שם של חלק (מסכת) בתורה?!

ואף שהקב"ה הוא "כל יכול", מכל מקום, הרי נאמר⁹ "לא יהי לך אלהים אחרים על פני", ואם כן, נשאלת השאלה: איך ייתכן שבתורתו של הקב"ה - "על פני" - יהי עניין של "רוח שטות" שעלול להביא לעבירה על רצונו ית', שזהו עניין ד"אלהים אחרים"¹⁰ ?!

והביאור בזה:

ידוע הכלל דירידה צורך עלי', כלומר, כוונת הירידה היא - כדי שעל ידי זה יבוא האדם לעילוי גדול יותר מכמו שהיה קודם הירידה, על דרך מעלת הבעל-תשובה לגבי צדיק¹¹, וזהו גם הדיוק בלשון "נכנס בו רוח שטות" - שבעצם אין הדבר שייך אליו כלל, אלא ש"נכנס בו" ממקום אחר, באופן ד"נורא עלילה על בני אדם"¹², וזאת, כדי שעל ידי זה יבוא לעילוי גדול יותר מכמו שהיה לפני הירידה.

(9) יתרו כ, ג. ואתחנן ה, ז.

(10) ראה תניא שם.

(11) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד. ובכ"מ.

(12) תהלים סו, ה. וראה תנחומא וישב ד. תו"ח תולדות יג, א

ואילך. שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א כ, ד ואילך.

(4) סוטה בתחילתה.

(5) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(6) הל' תשובה פ"ג ה"ח.

(7) סוטה ג, א. וראה תניא פכ"ד.

(8) נשא ה, יב.

1 וכן הוא בנוגע לירידה ד"סוטה", שהכוונה בזה היא - שעל ידי זה יהי' העילוי ד"ונקתה ונזרעה זרע",
2 "אם הייתה עקרה נפקדת . . אם הייתה יולדת בצער יולדת בריווח, נקבות יולדת זכרים כו"13, וכמסופר
3 בגמרא14 בנוגע לחנה: "אם ראה תראה"15. . אמרה חנה לפני הקב"ה, אם ראה - מוטב, ואם לאו - אלך
4 ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי מי סוטה, ואי אתה עושה תורתך פלסתר, שנאמר
5 ונקתה ונזרעה זרע".

6 [ולחעיר, שגם בהשקאת הסוטה מודגש העניין דירידה צורך עלי' - כמאמר רבותינו ז"ל16 "גדול
7 השלום שהשם [שם הוי', שם היותר נעלה מבין כל השמות שאין נמחקין, "שם המפורש"17] שנכתב
8 בקדושה, אמר הקב"ה, ימחה על המים בשביל להטיל שלום בין איש לאשתו", שבזה מודגש גודל העילוי
9 דעניין השלום, אשר לא זו בלבד ש"מזבח מוריד עליו דמעות"18, אלא יתירה מזה, שהקב"ה אומר
10 שבשביל עילוי זה מותר ש"ימחה שמי על המים", תכלית הירידה. ולא עוד, אלא שיש מצווה בדבר,
11 ובלבד שיהי' "שלום בין איש לאשתו".]

12 יב. ביאור העניין:

13 לכאורה, אינו מובן: כיצד אמרה חנה "אלך ואסתתר בפני אלקנה בעלי, וכיוון דמסתתרנא משקו לי
14 מי סוטה כו" - הרי השקאת הסוטה אינו אלא אם נסתרה לאחר קינוי הבעל, ולאחרי קינוי הבעל אזי
15 הסתירה אסורה (גם בסתירה כזו שלולי קינוי הבעל אין בה איסור19), ואם כן, כיצד ייתכן שחנה תעבור
16 על הקינוי דאלקנה ותסתתר, בה בשעה שיש איסור בדבר?!

17 אפילו לולי האיסור, לא מסתבר שחנה תעבור על דבריו של אלקנה - כאשר יודעים אודות גודל
18 מעלתו של אלקנה. כמסופר במדרש20 בנוגע לאופן עלייתו לרגל, שהי' מעלה עמו את כל אנשי העיר
19 שבו, ו"בדרך שהי' עולה שנה זו לא הי' עולה שנה אחרת, עד שהיו כולם עולים", כלומר, שזיכה
20 רבים מישראל בעניין ד"יראה כל זכורך אל פני האדון ה'"21, "כדרך22 שבא ליראות כן בא לראות"!
21 וכל זה, כאמור, מצד דבריו של אלקנה בלבד, וכל שכן וקל וחומר - כאשר יש איסור בדבר!

22 ואם מפני שעל ידי זה יהי' "ונקתה ונזרעה זרע" - הרי זה על-דרך ובדוגמת (אבל לא ממש) "האומר
23 אחטא ואשוב", ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה"23 (אלא אם כן "דחק ונתחזק כו"24)!

24 אמנם, בנוגע לפועל - בוודאי לא נסתרה כו', אלא רק "אמרה . . אלך ואסתתר כו'", אבל אף על פי
25 כן, השאלה היא: כיצד יכלה להעלות על דעתה ולומר שתעבור על דבר איסור?!

26 והביאור בזה:

27 מכיוון שכוונתה אינה אלא כדי שעל ידי זה יהי' העניין ד"ונקתה ונזרעה זרע" - הרי במקום
28 שמחשבתו של אדם שם הוא נמצא25, ובמילא, מצד פנימיות העניינים אין ב"סתירה" זו עניין של חטא
29 כלל;

30 ובנוגע לחיצוניות העניינים במעשה בפועל, אשר המעשה הוא העיקר, שישנו המעשה ד"סתירה" -
31 הנה לזה מועילה התשובה, שכן, כאשר "דחק ונתחזק כו' מקבלין תשובתו", וטעם הדבר - מכיוון שמצד
32 פנימיות העניינים לא הי' כאן עניין של חטא.

(13) סוטה כו, א. הובא בפרש"י עה"ת נשא שם, כח.

61.

(20) יל"ש ש"א רמז עז.

(14) ברכות לא, ב.

(21) משפטים כג, יז.

(15) ש"א א, יא.

(22) חגיגה בתחלתה.

(16) במדב"ר פי"א, ז. וש"נ. וראה שבת קטז, א. וש"נ. רמב"ם

(23) יומא פה, ב - במשנה. רמב"ם הל' תשובה רפ"ד.

הל' חנוכה בסופן.

(24) ראה תניא פכ"ה. אגה"ת פי"א.

(17) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(25) כש"ט הוספות סל"ח. וש"נ. וראה לקו"ש ח"כ ע' 426 הע'

(18) גיטין בסופה.

78. וש"נ.

(19) ראה צפע"נ הל' סוטה פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"ח ע'

ויש להוסיף בזה - בעומק יותר:

אפילו כשהסתירה היא (לא כדי שיהי' "ונקתה ונזרעה זרע", אלא) מצד ה"רוח שטות", ויתירה מזה, אפילו לאחר שנתברר שהי' עניין של היפך הטהרה כו' - הנה גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה (אף שבמחשבת ורגש האדם אינו כן), תכלית הכוונה בזה היא - בשביל העלי' דתשובה, כלומר, כל הירידה אינה אלא כדי שסוף כל סוף יבוא לעילוי דתשובה, שהרי "בוודאי סופו לעשות תשובה, בגלגול זה או בגלגול אחר, כי לא ידח ממנו נדח"²⁶.

ולכן, גם אז הרי זה ("סוטה") שם דתורה - דמכיוון ש"בוודאי סופו לעשות תשובה", נמצא, שתכליתו של החטא (כמו שהוא מצד למעלה) הוא - העלי'²⁷.

ולא עוד, אלא אפילו כשהחטא הוא באופן ד"אחטא ואשוב", שאז "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" - גם אז, הרי מצד פנימיות העניינים כפי שהם למעלה, הכוונה בזה היא - שיהי' "דחק ונתחזק", היינו, לעוררו לתשובה נעלית יותר²⁸.

יח. ובפשטות - שזוכים תיכף ומיד לגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁹, שלימות העם, ובאים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"³⁰, שלימות הארץ, ושם גופא - להר הקודש, ולבית המקדש השלישי, ומקבלים גם את התורה - "אוריאל תליתאיי", שלימות התורה, ובצירוף כולם - שלימות המשולשת, "חוט המשולש"³¹, וכל זה - תיכף ומיד, במהרה בימינו ממש.

(29) בא י, ט.
(30) עקב יא, יב.
(31) ראה קהלת ד, יב.

(26) תניא ספ"ט. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סו"ג.
(27) ראה לקו"ש ח"ה ע' 65 ואילך. ח"ח ע' 236 הע' 14. ח"ח ע' 395. וש"נ.
(28) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1153 הע' 16.

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שלישי לעומר עמ' ב

בקיננו - שצריך שני עדים שקינא לה הבעל, וכמו כן דורשים 'בה' ולא בסתירה - שצריך שני עדים שנסתרה. ולימוד זה מיכ"ע ליה לתנא להביא. מתרצת הגמרא, ה"כ נמי קאמר - אכן גם המשנה סוברת שהלימוד שעד אחד אינו נאמן על סתירה הוא משום שתלמוד לומר 'בה' לא בקיננו 'בה' ולא בסתירה. אלא שהמשנה דיברה על דין נוסף, ש'טומאה בעלמא בלא קיננו ובלא סתירה' - באופן שלא היה קיננו וסתירה ומעיד עד אחד שזינתה, הדין הוא דלא מהימן עד אחד אלא צריך שנים, ודין זה מנלן, על זה משיבה המשנה, נאמר כאן, לגבי ערה "כי מצא בה ערות דבר" ונאמר להלן "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", ודורשים בגזירה שוה, מה 'דבר' האמור להלן מאמינים רק לעדים שנים, אף כאן לגבי ערה מאמינים רק לעדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה - איזו עדות נקראת במשנה 'עדות ראשונה', זו עדות סתירה - עדות שנסתרה. ואיזו עדות נקראת במשנה 'עדות אחרונה', זו עדות טומאה - העדות שנבעלה לאחר קיננו וסתירה.

המשנה, וקל וחומר לעדות הראשונה מעתה - אם כן נלמד בקל וחומר להיפך, שבעדות על סתירה מספיק עד אחד, שהרי ומה עדות האחרונה - להעיד שזינתה, שאוסרתה איסור עולם על בעלה, ומכל מקום מתקיימת בעד אחד, עדות הראשונה - להעיד שנסתרה, שאין אוסרתה איסור עולם - שהרי יש לה היתר לבעלה אם תיבדק במי סוטה ותימצא כשרה, אינו דין שתתקיים עדות זו בעד אחד. אין הדין כן משום שתלמוד לומר אמרה התורה לגבי ערה "כי מצא בה ערות דבר", ולהלן הוא אומר "על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר", ודורשים גזירה שוה 'דבר דבר, מה דבר האמור להלן - לגבי ממון, מאמינים רק על פי שנים עדים, אף כאן - לגבי ערה מאמינים רק על פי שנים, ולכן צריך שני עדים שנסתרה ולא לומדים בקל וחומר להאמין לעד אחד. עד כאן דברי המשנה להלן.
מקשה הגמרא על המשנה, האי מ'כי מצא בה ערות דבר' נפקא - האם דין זה - שעד אחד אינו נאמן לומר שנסתרה נלמד מהגזירה שוה, והרי מ'בה' נפקא - דין זה נלמד מהפסוק 'ועד אין בה', שדורשים דווקא בה - להעיד שזינתה נאמן עד אחד, אבל ולא

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

המקנא לאשתו - פרק ראשון

1 אשה שקינא לה בעלה, דהיינו שאמר לה אל תתייחד עם פלוני,
2 ונסתרה, דהיינו שעברה על ציווי והתייחדה עמו - היא הנקראת
3 סוטה, ואסורה לבעלה מן התורה כדן אשת איש שזינתה, אלא אם
4 כן תיבדק כסדר הכתוב בפרשה ויוכח שלא נבעלה לאותו פלוני.
5 סדר בדיקתה הוא, שמביאה בעלה לבית המקדש, ובית דין הגדול
6 משקים אותה מים מאררים, אם מתייסרת באיסורים משונים ומתה -
7 סימן הדבר שנבעלה לו, ואם לא היו מוזקים לה המים - סימן הדבר
8 שטהורה היא ולא נבעלה לו, וחוזרת לבעלה ואף הייתה מתברכת
9 בבנים וזכרים. אם האשה מודה שנבעלה, אין משקים אותה, אלא
10 מגרשה ומפסידה כתובתה כדן אשת איש שזינתה. וכן אם אמרה
11 האשה שאינה רוצה להיבדק, או שאמר האיש שאינו רוצה
12 שתיבדק, אינה שותה. ובמקרים אלו ודומיהם שאין משקים אותה,
13 חייב הבעל לגרשה, ואף לאחר שתתגרש או ימות בעלה אסורה על
14 הבעל, וכן אינה אוכלת בתרומה. כדן אשת איש שזינתה.
15 משנה. בעל המקנא לאשתו ואומר לה אל תתייחד עם איש פלוני,
16 והיא עברה על ציווי והתייחדה עמו מרצון, רבי אליעזר אומר אינה
17 נאסרת על בעלה כדן סוטה וכן אינו משקה אותה את המים
18 המאררים, אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - ציווה עליה בפני
19 שני עדים כשרים והעידו שציווה עליה בפניהם. אך אין צריך שיעידו
20 שנים שהתייחדה עם אותו פלוני, אלא ומשקה על פי עד אחד - אף
21 אם העיד עד אחד שהתייחדה עמו או על פי עצמו - או שהבעל
22 עצמו אומר שראה שהתייחדה עמו - הרי היא סוטה, שאסורה
23 לבעלה ומשקים אותה את המים המאררים. רבי יהושע חולק
24 ואומר שאינה נחשבת סוטה להיאסר על בעלה ולהשקותה את
25 המים המאררים - אלא אם כן מקנא לה על פי שנים - שהעידו
26 שנים שציוה עליה בפניהם שלא להתיחד עם אותו פלוני, ומשקה
27 על פי שנים - וכן שהעידו שנים שהתייחדה עמו בפניהם.
28 כאמור, אין האשה נחשבת סוטה אלא אם כן קינא לה בעלה ועברה
29 על ציוויו. דנה המשנה ביצר מקנא לה - מהו הציווי שמצווה עליה,
30 אם אומר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני, אין זה נחשב
31 קינוי, ואף שעברה על ציוויו ודברה עמו, ואפילו אם התייחדה עם
32 אותו פלוני צדיקין היא מותרת לביתה - לשמש עם בעלה, ומותרת
33 לאכול בתרומה אם היא אשת כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי
34 עם פלוני, והיא עברה על ציוויו ונכנסה עמו - עם אותו פלוני לבית
35 הסתר - מקום מסתור, ושתתה עמו באותו מקום כדי טומאה - זמן
36 של העראה, אסורה לביתה - לשמש עם בעלה, ואסורה לאכול
37 בתרומה אם בעלה כהן, כדן אשת איש שזינתה, כל זמן שלא
38 השקה אותה והוכיח שהיא טהורה. ואם לפני שהספיק להשקותה
39 מת הבעל בלא בנים, שאסורה להינשא בלא יבום או חליצה,
40 חולצת לאחי בעלה, אך ולא מתייבמת, ובגמרא יתבאר טעם
41 הדבר.
42 גמרא. שואלת הגמרא, מדי תנא מניין סליק - הרי התנא סיים
43 לעסוק במסכת נזיר, מאי תנא דקא תנא סוטה - איזה דבר שנה
44 התנא בנזיר שדומה לסוטה שלכך הסמך לה את מסכת סוטה. עונה
45 הגמרא, בדרבי - על פי דברי רבי, תנא רבי אומר למה נסמכה
46 בתורה פרשת נזיר לפרשת סוטה, כדי ללמדך ולומר לך שכל
47 הרוצה סוטה בקלקולה - בניוולה, נזיר עצמו מן היום - יקבל על
48 עצמו נזירות ויאסר בשתיית יין שמביא את האדם לידי קלות ראש,
49 שקלות הראש היא אשר גרמה לסוטה לחטוא. ומטעם זה סמך גם
50 התנא את מסכת סוטה למסכת נזיר. שואלת הגמרא, אם כן ולייתי
51 תחילה מסכת סוטה ודור ליתני מסכת נזיר כפי סדר פרשיות

52 התורה. עונה הגמרא, סדר המסכתות בסדר נשים נקבע כך משום
53 שאידי דתנא מאחר ששנה את מסכת כתובות ותנא בה את פרק
54 המזיר שעוסק בעניני נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נדרים, ואידי
55 דתנא את מסכת נדרים, תנא סמוך לו את מסכת נזיר משום דתנא
56 לנדרים - שזירות חלה על ידי נדר שמקבל על עצמו. וקתני את
57 מסכת סוטה סמוך למסכת נזיר, בדרבי - ללמדך שכל הרוצה סוטה
58 בקלקולה יזיר עצמו מן היין.
59 מדייקת הגמרא מלשון התנא שאמר המקנא לאשתו, ולא אמר -
60 רבי אליעזר אומר מקנא אדם לאשתו על פי שנים, שדעך רבי אין
61 לבתחילה לא - לבתחילה אין ראוי שיקנא בעל לאשתו, ופרשת
62 סוטה נאמרה באופן שעבר על האיסור וקינא לה, שדעך רבי תנא דידן
63 שאסור לקנאות - כיון שהקיניו גורם לריב בין הבעל לאשה על
64 שהודש בה.
65 אמר רבי שמואל בר רב יצחק, כי הנה פתח ריש לקיש בסוטה
66 - לדרוש בפרשת סוטה, אמר רבי, אין מונוגין לו לאדם אשה אלא
67 לפי מעשיו - צנועה לצדיק ופרוצה לרשע. שנאמר "כי לא ינוח
68 שבט הרשע על נזרל הצדיקים למען לא ישלחו הצדיקים בעולתה
69 ידיהם" הרי שמתאימים לאדם את סביבתו על פי מעשיו. אמר רבי
70 בר בר חנה אמר רבי יוחנן וקשין לונוגין - איש לאשה בקריעת
71 ים סוף אשר נשתנו בה סדרי בראשית, שנאמר "אלהים מושב
72 יחידים ביתה" - מושב את האיש ואשה שחיו ביחידות בתוך אותו
73 בית, ומוציא אסירים בפיושורות" - והוציא את ישראל שהיו אסורים
74 במצרים, בזמן שכשר וטוב ללכת, בחודש ניסן שהוא לא חם ולא קר,
75 הרי שהוקש זיווג איש ואשה לקריעת ים סוף. מקשה הגמרא על ריש
76 לקיש, איני, והא אמר רבי יהודה אמר רב ארבעים יום קודם
77 יצירת הולד הזכר, בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני,
78 בית פלוני לפלוני, שהה פלוני לפלוני - ומבואר שאין הזיווג נקבע
79 לפי מעשיהם, שהרי לא ניתן לדעת בשעת יצירת האדם האם יהיה
80 צדיק או רשע. מתרצת הגמרא, לא קשיתא, הא - מה שאמר רבי
81 יהודה בשם רב שארבעים יום קודם יצירת הולד נקבע הזיווג
82 משמים, זהו בוגג ראשון שהוא לפי מזל, והא - מה שאמר ריש
83 לקיש שנקבע הזיווג צדיק לצנועה ורשע לפרוצה, זהו בוגג שני
84 שהוא לפי מעשיהם.
85 שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר מקנא לה על פי שנים וכו' רבי
86 יהושע אומר וכו' מדייקת הגמרא, עד כאן לא פליגי רבי אליעזר
87 ורבי יהושע אם צריך שני עדים או שדי בעד אחד, אלא בקינוי
88 וקטירה - שלדעת רבי אליעזר צריך להביא שני עדים רק על הקינוי,
89 ולדעת רבי יהושע צריך להביא שני עדים גם על הסתירה, אבל
90 בטימאה - אם העידו שנים על הקינוי ועל הסתירה, ובא עד אחד
91 והעיד שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, כולם מודים שהעד
92 אחד מחייב - ואין בודקים אותה במים המאררים, אלא יוצאת בלא
93 כתובה ואסורה לבעל ולבעל, שהרי לא נחלקו בכך. ותנן נמי - וכן
94 מפורש במשנה לקמן, עד אחד אומר אני ראיתי שניטימאת -
95 שנבעלה לאותו פלוני כשהתייחדה עמו, לא היתה שותה את המים
96 המאררים, משום שמאמינים לעד שאכן זינתה. שואלת הגמרא,
97 מדאורייתא מנל דהיתמן עד אחד - מהו המקור בתורה שבאמין
98 עד אחד לומר שזינתה. עונה הגמרא לפי מה ששינוי בברייתא דתנא
99 רבנן נאמר לגבי אשה שקינא לה בעלה ונסתרה "והיא נטמאה ונעך
100 אין בה" - ואף שנכתב "עד" בלשון יחיד, בשנים חתוב מדבר -
101 כוונת הפסוק שאין שני עדים שראו שנבעלה, או אינו אלא אפילו
102 בקינא - שמא נפרש שאין אפילו עד אחד שנבעלה, אין לומר כן
103 שתלמוד לומר - שהרי נאמר בתורה "לא יקום עד אחד באיש לכל
104 עון ולכל חטאת",

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד א

תוספות

רש"י

המקנא

לְאִשְׁתּוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם
וּמִשְׁקָה עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
אוֹמֵר מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וּמִשְׁקָה עַל פִּי שְׁנַיִם.
כִּיצַד מִקְנָא לָהּ, אוֹמֵר לָהּ בְּפִי שְׁנַיִם אֶל תִּדְבָּרִי עִם
אִישׁ פְּלוֹנִי וְדַבְּרָה עִמּוֹ, עֲדִינן הִיא מוֹתֶרֶת לְבֵיתָהּ
וּמוֹתֶרֶת לְאִכּוֹל בְּתֵרוּמָהּ. נִכְסָה עִמּוֹ לְבֵית הַסֹּפֵר
וְשִׁתְּתָה עִמּוֹ כְּדִי טוֹמְאָה, אִסּוּרָה לְבֵיתָהּ וְאִסּוּרָה
לְאִכּוֹל בְּתֵרוּמָהּ, וְאִם מֵת חוֹלָצָה וְלֹא מִתִּיבָמָה:
גְּמָרָא מְבַרֵּךְ תֵּנָא מְנוּיָר סָלִיק מֵאִי תֵּנָא דְקָא תֵּנָא
סוֹטָה, כְּדִרְבִּי דְתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר לָמָּה נִסְמָכָה פֶּרֶשֶׁת
נִזִּיר לְפֶרֶשֶׁת סוֹטָה לִזְמַר לָךְ שְׁכָל הַרְוָאָה סוֹטָה
כְּקִלְקִילָה יִזִּיר עֲצָמוֹ מִן חֵינִן. וְלִיתֵנִי סוֹטָה וְהָדָר לִיתֵנִי
נִזִּיר, אֵינִידִי דְתֵּנָא כְּתוּבוֹת וְתֵּנָא הַמְדִיר תֵּנָא נִזְרִים,
וְאֵינִידִי דְתֵּנָא נִזְרִים תֵּנָא נִזִּיר דְדָמִי לְנִזְרִים וְקִתְנִי
סוֹטָה כְּדִרְבִּי. הַמְקַנָּא דִיעֲבַד אִין לְכַתְחִילָהּ לֹא, קִסְכָּר
תֵּנָא דִינָן אִסּוּר לְקַנְאוֹת. אִמֵּר רַבִּי שְׁמוּאֵל כִּי רַב
יִצְחָק כִּי הָיָה פֶתַח רִישׁ לְקִישׁ בְּסוֹטָה אִמֵּר הֵכִי, אִין
מְוִוְנִין לוֹ לְאָדָם אִשָּׁה אֶלָּא לְפִי מַעֲשֵׂיו שְׁנֵאמַר כִּי
לֹא יָנוּחַ שֶׁכֶּם הָרָשָׁע עַל גִּוְרֵל הַצַּדִּיקִים. אִמֵּר רַבָּה
כִּי בֵר הֵנָּה אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן וְקָשִׁין לְוִוְנָן כְּדִרְשֵׁת
יָם סוֹף שְׁנֵאמַר אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בֵּיתָהּ מוֹצִיא
אִסּוּרִים בְּפוֹשְׁרוֹת. אֵינִי, וְהָא אִמֵּר רַב יְהוּדָה אִמֵּר
רַב אֲרֵבְעִים יוֹם קוֹדֶם יִצִּירַת הָעוֹלָם בַּת קוֹל יוֹצֵאת
וְאוֹמֶרֶת בַּת פְּלוֹנִי לְפָלוֹנִי בֵּית פְּלוֹנִי שְׂדֵה פְּלוֹנִי שְׂדֵה
רֶאשׁוֹן הָא בְּוֹנֵן שְׁנִי: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם וְכו': עַד כַּאֲן לֹא פְּלוֹנִי
אֶלָּא בְּקִינוֹי וְסִתְרָה אֶבֶל בְּטוֹמְאָה עַד אֶחָד מִחֵינִן וְתֵּנָא נָמִי עַד אֶחָד אוֹמֵר אֲנִי רֵאִיתִי
שְׁנֵיטְמָאֵת לֹא הָיְתָה שׁוֹתָהּ. מִדְּאוּרֵייתָא מְנַלְן דְּמִחֵינִן עַד אֶחָד, דְּתֵּנָא רִבְנָן "וְעַד אִין בָּהּ"
בְּשְׁנַיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֶפִּילוּ בְּאֶחָד, תִּלְמוּד לִזְמַר לֹא יָקוּם עַד אֶחָד בְּאִישׁ.

המקנא לְאִשְׁתּוֹ. לְשָׁנָא דְקָרָא נָקְטָה, וְקָנָא אֶת אִשְׁתּוֹ וּמִשְׁקָהּ (וּ). וְלִקְנָה בְּגִמ' מִפְּרָשׁ מֵאִי
לְשׁוֹן קְנוֹי, וּבְמִתְנִיתִין מִפְּרָשׁ כִּיצַד מִקְנָא לָהּ, אוֹמֵר לָהּ אֶל תִּסְתַּרְתִּי עִם אִישׁ
פְּלוֹנִי: מִקְנָא לָהּ עַל פִּי שְׁנַיִם. אִם בָּא לְהַשְׁקִיתָה צִירִי לְהִבָּא שְׁנֵי עֲדִים שְׁאִמֵּר לָהּ בְּפִינֵיהֶם
אֶל תִּסְתַּרְתִּי עִמּוֹ, וְאִם לֹא קָנָא לָהּ בְּפִי שְׁנַיִם אֵינָה נִאָּסֶרֶת עָלֶיהָ בְּסִתְרָתָהּ וְאֵינוֹ מִשְׁקָה:

וּמִשְׁקָה עַל פִּי עַד אֶחָד אוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ. וְאִפְּלוּ אִין
עֲדִים שְׁנִיתְרָה, אֶלָּא עַד אֶחָד אוֹ הוּא עֲצָמוֹ
אוֹמֵר רֵאִיתִיהָ שְׁנִיתְרָה אַחֵר שְׁקָנָתִי לָהּ,
נִאָּסֶרֶת בְּסִתְרָה עַד שִׁתְּתָהּ. וְלִקְנָה יִלְפִין
מִקְרָאִי שְׁסִתְרָתָה אוֹסֶרֶתָה עָלֶיהָ מִסָּפֵק: ר' יְהוֹשֻׁעַ
אִמֵּר, צִירִי ב' עֲדִים אֶף לְסִתְרָתָהּ:
וְדַבְּרָה עִמּוֹ. שְׁלֹא בְּמִקּוֹם סִתְרָה עֲדִין [הִיא]
סִתְרָתָה לְבֵיתָהּ. לְשִׁמֶשׁ עִם בְּעֵלָהּ: וְסִתְרָתָה
בְּתֵרוּמָהּ. אִם אִשֶּׁת בָּתּוֹ הִיא: כְּדִי טוֹמְאָה. כְּדִי
הַעֲרָא: אִסּוּרָה לְבֵיתָהּ. מִסָּפֵק כְּדִלְפִּין לְקַנָּה
(וְהָ כֵּת). שְׁלֹשָׁה נְטִמָּאָה אִמֵּרִים בְּפֶרֶשֶׁת, וְקָנָא
אֶת אִשְׁתּוֹ וְהִיא נְטִמָּאָה, וְנִסְתְּרָה וְהִיא נְטִמָּאָה,
תַּחַת אִישָׁה וְנְטִמָּאָה, אֶחָד שְׁאִסּוּרָה לְבַעַל,
וְאֶחָד שְׁאִסּוּרָה לְבוֹעַל אִם יָמוּת בְּעֵלָהּ אוֹ
יִגְרָשָׁהּ, וְאֶחָד שְׁאִסּוּרָה לְתֵרוּמָהּ וְאִם מֵת. קוֹדֶם
שִׁתְּתָהּ וְאִין לוֹ בְּנִים וְהִיא וְקִקְרָה לִבָּהּ: חוֹלָצָה.
לְשֹׂא לְשׁוֹק וְלֹא מִתִּיבָמָה. וּבְגִמְרָא יִלְף לָהּ:
גַּם מְבַרֵּךְ תֵּנָא מְנוּיָר קָא סָלִיק. כִּן סֹדֵר הַמִּשְׁנָה,
סוֹטָה אַחֵר נִזִּיר: מֵאִי תֵּנָא דְתֵּנָא סוֹטָה. מֵאִי תֵּנָא
בְּנִזְרִית דְּדָמִי לְסוֹטָה דְּתֵּנָא סוֹטָה בְּתֵרָה:
כְּקִלְקִילָה. בְּנוֹחָה וּבְשִׁשְׁתָּה שְׁמִנְלִין אוֹתָהּ
בְּדִקְתָּהּ וְאִין לוֹ בְּנִים וְהִיא וְקִקְרָה לִבָּהּ: חוֹלָצָה.
מִדְּבִידִי: יִזִּיר עֲצָמוֹ מִן חֵינִן. שְׁדִינן מִבֵּיא לִידִי
קְלוֹת רֹאשׁ וְהוּא גֶרֶם לָהּ: וְלִיתֵנִי סוֹטָה וְהָדָר
נִזִּיר. שֶׁכֶּר הִיא סְמִיכַת פֶּרֶשֶׁת־יִידִי: וְתֵּנָא תִּפְדִּיר.
פֶּרֶק הוּא בְּקִבּוּת הַמְדִיר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְאֵינִי
דְּאֵינִי בְּנִזְרִים תֵּנָא נִזְרִים אַחֵר כְּתוּבוֹת. וְאֵינִי
תֵּנָא נִזְרִים תֵּנָא נִזִּיר בְּתֵרָה, שְׁאֵף הַקְּוִיּוֹת
בָּאָה עַל יְדֵי נִזִּיר, וְהָדָר תֵּנָא סוֹטָה בְּתֵרָה:
לְכַתְחִילָהּ לֹא. מִדְּלֹא תֵּנִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר
מִקְנָא אֶדָם לְאִשְׁתּוֹ עַל פִּי שְׁנַיִם: אִסּוּר לְקַנְאוֹת.
שְׁמִיבֵיא עֲצָמוֹ לִידִי תֵּנָר וְאֶת אִשְׁתּוֹ לִידִי נוֹחַ
וְאֵינִי הִיא סוֹטָרָה: כִּי [וְהָיָה] פֶתַח. כְּשִׁתְּתָהּ כֹּא
לְדִרְשׁ בְּפֶרֶשֶׁת סוֹטָה: מְוִוְנִין אִשָּׁה לְפִי מַעֲשֵׂיו.
צְנוּעָה לְצִדִּיק וּפְרוּצָה לְרָשָׁע: כִּי לֹא יָנוּחַ שֶׁכֶּם
הָרָשָׁע עַל גִּוְרֵל הַצַּדִּיקִים. לֹא יוֹדֵעַ מִמִּשְׁלַת
רָשָׁע בְּגוֹרֵל צַדִּיק: וְקָשִׁין. לְפִנֵּי הַמִּקּוֹם: לְוִוְנָן.
הֵנָּה דְּלִפִּי מַעֲשֵׂיו: כְּדִרְשֵׁת יָם סוֹף. שְׁנֵשְׁתֵּנוּ
סֹדֵר בְּרֵאשִׁית: מוֹשִׁיב יְחִידִים בֵּיתָהּ. אִדָּם יְחִיד:
וְאִשָּׁה יְחִידִי, וְהוּא מְוִוְנֵם יְחִיד מוֹשִׁיב מֵהֶם בֵּית:
מוֹצִיא אִסּוּרִים בְּפוֹשְׁרוֹת. הוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל
מִבְּטָמְאִים עַל סִתְרָה אַחֵר קְנוֹי. וְעַד אִין בָּהּ בְּשְׁנַיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְקָנָא עֲדִים שְׁנַיִם אִין בְּטָמְאָה וְזוֹ אֶלָּא עַד א', וְקָנָא בְּטָמְאָה קְמִשְׁתָּעִי, וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרִעַ, וְגִדִּים
שְׁנַיִם אִין בָּהּ אֶלָּא א', וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה לֹא נִאָּסֶרֶת, וּמִמִּילָא שְׁמַעֲיָן דְּמִחֵינִן מְדַכְּתִיב וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, לְהַחֲמִיר עָלֶיהָ כֹּא הַכְּתוּב לְדוֹנָה בְּמוֹדָהּ, וּמִרְיָשָׁא דְקָרָא נָמִי שְׁמַעַת דְּמִחֵינִן
דְּקָאמֵר וּמְגַלָּה בּוֹ מַעַל וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ, וְאִין מַעֲדִי כְּדָבָר אֶלָּא וְהָ. וְלִקְנָה (וְהָ ג.) מִפְּרָשׁ דְּהִיא קָרָא בְּתֵרָה קְנוֹי וְעָבַר עָלֶיהָ רוּחַ קְנָאָה וְגו' וְדִרְשִׁין לִיה לְקַנָּה שְׁכָּר
עָבַר: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד. דְּקָאמֵר קָרָא דְּאֶפִּילוּ עַד אֶחָד אִין בָּהּ. וְלִקְנָה פֶּרֶק אֶלָּא בְּמֵאִי מִתְפָּרָא דְּקָאמֵר קָרָא וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, אֶלְמָא פִּשְׁטָא דְּנִסְמָאֵת מִדְּמַהֲדָר בְּתֵרָה אֲנִסְ וְרִצּוֹן: ת"ל
לֹא יָקוּם עַד א' וְגו'. מֵהֵאִי קָרָא שְׁמַעֲיָן דְּכָל עַד הָאמִיד בְּתוֹרָה שְׁנַיִם הֵם כְּדִפְרַשׁ וְאֵינִי:

רָשָׁעוֹת כְּתוּבוֹת מְקִרְיוֹן אֶת זִנְיָ, וְאִם תִּמְנָח הַכֵּל לְפָנָיו, הַכֵּל בִּידִי שְׁמִים חוּץ מִיִּצְרָאֵל שְׁמִים כְּדָאמֵר בְּמִסְכַּת נִדָּה (וְהָ ג.) מִלָּאךְ הַמְקַנָּה עַל הַתִּירוֹן נוֹטֵל טַהַר וּמוֹבִיאַת לְפָנֵי הַמִּקּוֹם
וְאוֹמֵר לְפָנָיו. טַהַר זֶה מֵהַ תִּמְנָח עָלָיו, גְּבוּרָה אוֹ חֵלֶשׁ, חֶכֶם אוֹ טֶשֶׁשׁ, גִּישׁוּר אוֹ עִנִּי. אֶבֶל צִדִּיק וְרָשָׁע לֹא קָאמֵר לִיה, דָּאִין הוּא בִּידִי שְׁמִים: וְזוֹ רֶאשִׁיו. לְפִי הַמִּקּוֹל: וְזוֹ שְׁנִי. לְפִי מַעֲשֵׂי.
וְקָשָׁה לְוִוְנָן לְפִי שְׁאִינָה בַת זִנְיָ: עַד כַּאֲן לֹא פְּלוֹנִי אֶלָּא בְּקִינוֹי לִרְאִי וּבִסְתִירָה לִר' יְהוֹשֻׁעַ: אֶבֶל בְּטָמְאָה.
אִם יֵשׁ עֲדִים בְּקִינוֹי וּבִסְתִירָה וְשׁ עַד אֶחָד שְׁקִלְקִילָה בְּסִתְרָתָהּ נִאָּמֵר וְאֵינָה שׁוֹתָהּ אֶלָּא יוֹצֵאתָ כֹּאֵל בְּתֵרָה וְאִסּוּרָה לְבַעַל וְלְתֵרוּמָה: שְׁנֵשְׁתֵּנָה. בְּאוֹתָהּ סִתְרָה: מְנַלְן דְּמִחֵינִן: עַד
אֶחָד. בְּטָמְאָה עַל סִתְרָה אַחֵר קְנוֹי. וְעַד אִין בָּהּ בְּשְׁנַיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְקָאמֵר עֲדִים שְׁנַיִם אִין בְּטָמְאָה וְזוֹ אֶלָּא עַד א', וְקָנָא בְּטָמְאָה קְמִשְׁתָּעִי, וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרִעַ, וְגִדִּים
שְׁנַיִם אִין בָּהּ אֶלָּא א', וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה לֹא נִאָּסֶרֶת, וּמִמִּילָא שְׁמַעֲיָן דְּמִחֵינִן מְדַכְּתִיב וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, לְהַחֲמִיר עָלֶיהָ כֹּא הַכְּתוּב לְדוֹנָה בְּמוֹדָהּ, וּמִרְיָשָׁא דְקָרָא נָמִי שְׁמַעַת דְּמִחֵינִן
דְּקָאמֵר וּמְגַלָּה בּוֹ מַעַל וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ, וְאִין מַעֲדִי כְּדָבָר אֶלָּא וְהָ. וְלִקְנָה (וְהָ ג.) מִפְּרָשׁ דְּהִיא קָרָא בְּתֵרָה קְנוֹי וְעָבַר עָלֶיהָ רוּחַ קְנָאָה וְגו' וְדִרְשִׁין לִיה לְקַנָּה שְׁכָּר
עָבַר: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד. דְּקָאמֵר קָרָא דְּאֶפִּילוּ עַד אֶחָד אִין בָּהּ. וְלִקְנָה פֶּרֶק אֶלָּא בְּמֵאִי מִתְפָּרָא דְּקָאמֵר קָרָא וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, אֶלְמָא פִּשְׁטָא דְּנִסְמָאֵת מִדְּמַהֲדָר בְּתֵרָה אֲנִסְ וְרִצּוֹן: ת"ל
לֹא יָקוּם עַד א' וְגו'. מֵהֵאִי קָרָא שְׁמַעֲיָן דְּכָל עַד הָאמִיד בְּתוֹרָה שְׁנַיִם הֵם כְּדִפְרַשׁ וְאֵינִי:

ממשמע

רָשָׁעוֹת כְּתוּבוֹת מְקִרְיוֹן אֶת זִנְיָ, וְאִם תִּמְנָח הַכֵּל לְפָנָיו, הַכֵּל בִּידִי שְׁמִים חוּץ מִיִּצְרָאֵל שְׁמִים כְּדָאמֵר בְּמִסְכַּת נִדָּה (וְהָ ג.) מִלָּאךְ הַמְקַנָּה עַל הַתִּירוֹן נוֹטֵל טַהַר וּמוֹבִיאַת לְפָנֵי הַמִּקּוֹם
וְאוֹמֵר לְפָנָיו. טַהַר זֶה מֵהַ תִּמְנָח עָלָיו, גְּבוּרָה אוֹ חֵלֶשׁ, חֶכֶם אוֹ טֶשֶׁשׁ, גִּישׁוּר אוֹ עִנִּי. אֶבֶל צִדִּיק וְרָשָׁע לֹא קָאמֵר לִיה, דָּאִין הוּא בִּידִי שְׁמִים: וְזוֹ רֶאשִׁיו. לְפִי הַמִּקּוֹל: וְזוֹ שְׁנִי. לְפִי מַעֲשֵׂי.
וְקָשָׁה לְוִוְנָן לְפִי שְׁאִינָה בַת זִנְיָ: עַד כַּאֲן לֹא פְּלוֹנִי אֶלָּא בְּקִינוֹי לִרְאִי וּבִסְתִירָה לִר' יְהוֹשֻׁעַ: אֶבֶל בְּטָמְאָה.
אִם יֵשׁ עֲדִים בְּקִינוֹי וּבִסְתִירָה וְשׁ עַד אֶחָד שְׁקִלְקִילָה בְּסִתְרָתָהּ נִאָּמֵר וְאֵינָה שׁוֹתָהּ אֶלָּא יוֹצֵאתָ כֹּאֵל בְּתֵרָה וְאִסּוּרָה לְבַעַל וְלְתֵרוּמָה: שְׁנֵשְׁתֵּנָה. בְּאוֹתָהּ סִתְרָה: מְנַלְן דְּמִחֵינִן: עַד
אֶחָד. בְּטָמְאָה עַל סִתְרָה אַחֵר קְנוֹי. וְעַד אִין בָּהּ בְּשְׁנַיִם הַכְּתוּב מְדַבֵּר. וְקָאמֵר עֲדִים שְׁנַיִם אִין בְּטָמְאָה וְזוֹ אֶלָּא עַד א', וְקָנָא בְּטָמְאָה קְמִשְׁתָּעִי, וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ שִׁכְבַּת זָרִעַ, וְגִדִּים
שְׁנַיִם אִין בָּהּ אֶלָּא א', וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה לֹא נִאָּסֶרֶת, וּמִמִּילָא שְׁמַעֲיָן דְּמִחֵינִן מְדַכְּתִיב וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, לְהַחֲמִיר עָלֶיהָ כֹּא הַכְּתוּב לְדוֹנָה בְּמוֹדָהּ, וּמִרְיָשָׁא דְקָרָא נָמִי שְׁמַעַת דְּמִחֵינִן
דְּקָאמֵר וּמְגַלָּה בּוֹ מַעַל וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ, וְאִין מַעֲדִי כְּדָבָר אֶלָּא וְהָ. וְלִקְנָה (וְהָ ג.) מִפְּרָשׁ דְּהִיא קָרָא בְּתֵרָה קְנוֹי וְעָבַר עָלֶיהָ רוּחַ קְנָאָה וְגו' וְדִרְשִׁין לִיה לְקַנָּה שְׁכָּר
עָבַר: אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֶחָד. דְּקָאמֵר קָרָא דְּאֶפִּילוּ עַד אֶחָד אִין בָּהּ. וְלִקְנָה פֶּרֶק אֶלָּא בְּמֵאִי מִתְפָּרָא דְּקָאמֵר קָרָא וְהִיא לֹא נִתְפָּשָׁה, אֶלְמָא פִּשְׁטָא דְּנִסְמָאֵת מִדְּמַהֲדָר בְּתֵרָה אֲנִסְ וְרִצּוֹן: ת"ל
לֹא יָקוּם עַד א' וְגו'. מֵהֵאִי קָרָא שְׁמַעֲיָן דְּכָל עַד הָאמִיד בְּתוֹרָה שְׁנַיִם הֵם כְּדִפְרַשׁ וְאֵינִי:

ממשמע

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ב עמוד ב

תוספות

רש"י

- 1 **כל** מקום שנאמר עד הרי כאן שנים. ואחד דכתיב גבי ועד אחד לא יענה בנפש (במדבר לו)
2 מוקף לה בפרק אחד דיני ממונות (פסוקין ק"ה) בדרשה מן התלמידים ולא יזומת על
3 פי עד אחד (המניס ו') דרשין בפרק ראשון דמכות (ק"ה) לעדות מיוחדת לאפוקי אחד רואה
4 מחלוך זה ואחד רואה מחלוך זה אבל קשיא דגבי שבוטת העדות כתיב והוא עד (ויקרא טו)
5 ומחייבין אפילו אחד בדתנן (שטות ק"ה) כפר
6 אחד וחודר אחד הכופר חייב ויל' דשבוטת
7 העדות לא חייבה תורה אלא כתביעה כדלפינן
8 התם מקריא הילכך כל היכא דמפסידו ממון
9 מיחייב דבהפסד ממון תליא מילתא:
10 **מא'** טעמא דר' יהושע. בירושלמי מפיק ליה
11 דהני קראי מאי טעמא דרבי יהושע כי
12 מצא בה ערות דבר ערוה זו הסתירה דבר זו
13 הקינוי וילפינן דבר דבר מה דבר האמור להלן על
14 פי שנים אף כאן ע"פ שנים תני רבי יוסי בר' יהודה
15 וכו' משקה ע"פ שנים נאמר כי מצא ואין מציאה
16 בכל מקום אלא על פי עדים מה מקיים רבי
17 אליעזר דבר דבר שהוא מורגל לבא לידי ערוה
18 עוד בירושלמי כתיב ועבר עליו רוח קנאה וגו'
19 שלא יקנא לה מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש
20 ולא מתוך גאות אלא מתוך דבר של אימה עבר
21 וקנא לה תחמת הדברים הללו מה את אמרת
22 למצוה או לעיכוב אם תאמר מצוה קינוי קינוי
23 אם תאמר לעיכוב אין קינוי קינוי אמר רבי נטא
24 אחיא כהדא כל מקום שנאמר חוקה תורה מעבב:
25 **רבי**
26 **דלא נתפשע קא משמע לן:** רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'. מאי טעמא
27 דרבי יהושע, אומר קרא 'בה' ולא בקינוי, בה ולא בסתירה. ורבי אליעזר אומר, בה ולא
28 בקינוי. ואימא 'בה' ולא בסתירה, סתירה איתקש לטומאה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה.
29 קינוי נמי איתקש לטומאה, דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה, הא מיעט רחמנא בה.
30 ומה ראית, מסתברא סתירה עדיפא שכן אוסרתה בטומאה. אדרבה קינוי עדיף שכן עיקר
31 גרם לה, אי לאו סתירה קינוי מי איכא, ואי לאו קינוי, סתירה מאי אהני, אפילו הכי
32 סתירה עדיפא דאתחלתא לטומאה היא. מתניתין דלא כי האי תנא דתניא רבי יוסי ברבי
33 יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי עד אחד או על פי עצמו,
34 ומשקה לה על פי שנים. השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. מאי
35 טעמא דרבי יוסי ברבי יהודה, אומר קרא 'בה' בה ולא בסתירה. ואימא 'בה' ולא בקינוי,
36 קינוי איתקש לטומאה דכתיב וקנא את אשתו והוא נטמאה. סתירה נמי איתקש לטומאה
37 דכתיב ונסתרה והיא נטמאה, ההוא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא דאתא. השיבו
38 חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף, מאי ניהו, דומנין דלא קני ואמר קנאי.
39 הא למשנתינו יש לדבר סוף, ומנין דלא איסתתר ואמר איסתתר, אומר רב יצחק בר יוסף
40 אומר רבי יוחנן אף לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין לדבר סוף. אף לדברי רבי יוסי ברבי
41 יהודה, ולא מיבעיא למשנתינו, אדרבה למשנתינו איכא עיקר התם ליכא עיקר, אלא אי
42 איסתר הכי איתמר אומר רבי יוסף אומר רבי יוחנן לדברי רבי יוסי ברבי יהודה
43 אף למשנתינו אין לדבר סוף. אומר רבי חנינא מפורא לא ליכא איניש לאיתתיה בזמן הזה
44 לא תיפתרי בהרי פלוגי דילקא קיימא לן ברבי יוסי ברבי יהודה דאמר קינוי על פי עצמו
45 ומסתתרא וליכא האידנא מי סומא למיבדקה וקאסר לה עליויה איסורא דלעולם. אומר ריש
46 לקיש מה לשון קינוי, דבר המטיל קנאה ביניה לבין אחרים, אלמא קסבר קינוי על פי עצמו
47 וכו' ע'למא לא ידעי דקני לה ואמרי מאי דקמא דקא בדלה ואתו למיעבד קנאה בהדה.
48 ורב יומר בר רבי שלמא משמיה דאבי אמר, דבר המטיל קנאה בינו לבינה, אלמא קסבר
49 קינוי על פי שנים עדים וכו' ע'למא ידעי דקני לה ואיהו הוא דאתי למיעבד קנאה בהדה
50 אלמא
51 קנאה חמת גבר (מנ"י ו') מאי דקמא. מה יש לפניה, מה אירע עכשיו שזו בודלת מן האנשים וכו' ע'למא ידעי דקני לה. שהעדים מגלין דהדר ואין שונאין אותה: ואיהו דאתי למיעבד
52 קנאה בהדה. שזו מקניטתו על שחשדה:

ביאורים למסכת סוטה דף ב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מזהיקש שכשם שלגבי טומאה מועיל עד אחד, כך לגבי סתירה
מועיל עד אחד. שואלת הגמרא, הרי קנינו נמי אי תקיש לטומאה,
דכתביב "קנא את אשתו והוא נטמא", ומדוע בקינוי בזה שכתב
אליעזר שצריך שני עדים. ומשיבה, הא מיעט בקינא בזה, שרק
על עדות שנבעלה מספיק עד אחד, וממעטים שעל הקינוי צריך שני
עדים. שואלת הגמרא, ומה ראית - הרי גם קינוי וגם סתירה הוקשו
לטומאה, ומדוע העדיף רבי אליעזר למעט מ'בה' שבקינוי צריך שני
עדים, וללמוד מהיקש שבסתירה עד אחד נאמן, ולא להיפך.
ומשיבה, מסתברא סתירה עדיף להחמיר בה שלא יצטרכו שני
עדים שכן אסתרית כטומאה - שהרי על ידי הסתירה נאסרת מספק
כאילו ודאי נבעלה. שואלת הגמרא, אדרבה, קינוי עדיף להחמיר
בו שלא יצטרכו שני עדים, שכן עיקר גרם לה - שהרי הקינוי הוא
הגורם לאיסור. ומשיבה, עדיף להחמיר בסתירה, משום שאי לאו
סתירה קינוי מי אכא - שהרי אם לא נסתרה אינה נאסרת מחמת
הקינוי. שואלת הגמרא, ואי לאו קינוי, סתירה מאי אהני - הרי גם
בסתירה לבד אינה נאסרת בלא קינוי, ואם כן מדוע עדיף להחמיר
בסתירה יותר מבקינוי. מתרצת הגמרא, אפילו הכי סתירה עדיף
להחמיר בה, משום דאסתרתיה לטומאה היא - היחוד הוא התחלת
הטומאה.
שנינו במשנה, שלדעת רבי אליעזר קינוי בפני שני עדים וסתירה בפני
עד אחד או בפני הבעל. אומרת הגמרא, מתניתין דלא כי האי תנא
- אינה סוברת כתנא של הברייתא דלהלן. דתנא רבי יוסי ברבי
יהודה אומר משום רבי אליעזר, המקנא לאשתו, מקנא על פי
עד אחד או על פי עצמו, ומשקה לה על פי שנים - וזה להיפך
ממה שמבואר במשנתנו בשם רבי אליעזר, אע"פ שהשך הברייתא, השיבו
חכמים לדברי רבי יוסי ברבי יהודה, לא נחשב קינוי גם על פי עד
אחד ועל פי עצמו אין לדבר סוף - שכל בעל יאמר שקינא לאשתו.
שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יוסי ברבי יהודה בדעת רבי
אליעזר, שלקינוי מספיק עד אחד ולסתירה צריך שני עדים. ומשיבה,
אמר קרא ב'ה' / וממעטים ב'ה' - על טומאה נאמן עד אחד ולא
בסתירה. שואלת הגמרא, ואימא - שידרוש גם ב'ה' ולא בקינוי -
ומדוע בקינוי מועיל עד אחד. משיבה הגמרא, קינוי אי תקיש
לטומאה דכתביב "קנא את אשתו והוא נטמא" - וכשם שלגבי
טומאה מועיל עד אחד, גם לגבי קינוי מועיל עד אחד. שואלת
הגמרא, סתירה נמי אי תקיש לטומאה דכתביב "ונסתרה והיא
נטמא". ומשיבה, והוא לכמה שיעור סתירה כדי טומאה הוא
דאיתא - מהדיק זה לומדים שזמן סתירה הוא זמן שיכולה לבוא בו
לידי טומאה.
שנינו בברייתא, השיבו חכמים, לדברי רבי יוסי ברבי יהודה אין
לדבר סוף. שואלת הגמרא, מאי ניהו - מדוע לדבריו אין לדבר
סוף. ומשיבה דומין דלא קני ואמר קנא - פעמים שהבעל לא
קינא לאשתו, ומתוך שיכעס עליה יאמר שקינא לה ויהיה נאמן.
מקשה הגמרא, הא למשנתנו יש לדבר סוף - משמע מדברי
חכמים שהקשו על רבי יוסי, שלשיטת משנתנו בדעת רבי אליעזר
שנאמן על הסתירה ולא על הקינוי, לא הוקשה שאין לדבר סוף. והרי
זמנין דלא אסתתרה ואמר אסתתרה - פעמים שלא נסתרה האשה
ומתוך שיכעס עליה הבעל יאמר שנסתרה ויהיה נאמן, ואם כן גם על
שיטה זו היה לחכמים להשיב שאין לדבר סוף. מתרצת הגמרא, אמר
רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן, אף לדברי רבי יוסי ברבי
יהודה אין לדבר סוף, ואכן תשובת חכמים היא גם לשיטת רבי
אליעזר במשנה. שואלת הגמרא, מהלשון אף לדברי רבי יוסי ברבי
יהודה, משמע שולא מיעט למשנתנו - על שיטת רבי אליעזר
במשנה פשוט שיש להשיב, וחדישו שאף לשיטת רבי יוסי יש להשיב,
הרי אדרבה - מסתבר להיפך, שלמשנתנו איכא עיקר - שקינא
לה בפני עדים, ולכן מסתבר להאמין לו, אבל ה"ם - לשיטת רבי
יוסי ליכא עיקר - שלדעתו אין צריך לקנא לה בפני עדים, ולדבריו

יש להקשות, הרי ממשמע שנאמר לא יקום עד באיש - בלשון
יחיד, איני יודע שהוא אחד, מה תלמוד לומר אחד? לשם מה
נאמר עד אחד, אלא זה בנה אב - התורה באה ללמדנו בזה שבכל
מקום שנאמר בתורה 'עד' אין פירושו עד אחד, אלא הרי כאן
שנים, עד שיפריט לה כתוב אחד - אלא אם כן נאמר בפירוש
'עד אחד'. מסיימת הגמרא, מאחר ואמר רחמנא תרי לית ב'ה' -
שהרי 'עד אין בה' היינו שאין שני עדים שנבעלה אלא ה', ואף על
פי כן נאמר 'והוא לא נתפש' - שאם לא נאנסה אלא עשתה כן
מרצון, אסורה לבעלה, ומכאן לומדים שעד אחד נאמן לומר
שויתנה אם קינא לה ונסתרה.
מקשה הגמרא על הברייתא, אלא מעמא - ההוכחה ש'ועד אין בה'
היינו שאין שני עדים אך יש עד אחד שנבעלה, היא מדכתביב "לא
יקום עד אחד באיש, הא לאו הכי הוה אמנא עד דסומה חד
הוה - אך לולי כן היינו מפרשים שאין אפילו עד אחד שנבעלה.
וקשה, שהרי אף אפילו חד ליכא, אלא במאי מיתקרא - אם אין
אפילו עד אחד שנבעלה מדוע נאסרת בוודאי על בעלה. אלא ודאי
שאין שני עדים אלא עד אחד, ומדוע הוצרכה הברייתא להוכיח כן
מהפסוק. מתרצת הגמרא, איצטריך - הברייתא הוצרכה ללמוד
זאת מהפסוק, שלולי כן סלקא דעתך אמנא שהפסוק 'עד אין בה'
בא ללמד שאם יש עד אחד שנבעלה - אין נאמן ב'ה' ואינה נאסרת
על פיו. שואלת הגמרא, כיצד היינו יכולים לפרש שבא הפסוק לומר
שעד אחד אין נאמן ב'ה' לומר שנבעלה, ואלא מאי קני עד דאיכא
תרי - אלא צריך שני עדים, אם כן לישתוק קרא מיניה - והיינו
יודעים זאת, משום דאיתא דיני עריות למדים בגזירה שווה 'דבר'
'דבר' ממשון, ואנא ידענא שצריך שני עדים מדי ה'הוה 'דבר'
עדות שכתובה - כשם שצריכים שני עדים לכל עדות דיני ערוה
בתורה. מתרצת הגמרא, איצטריך - הוצרכה התורה להשמיענו
דבר זה, משום שקלקא דעתך אמנא סומה שאני - דין סוטה שונה
משאר דיני ערוה, שאף שבכל דיני ערוה אין עד אחד נאמן, מכל
מקום לגבי סוטה דר'גלים לדבר - שיש סיבה לחשוש שאכן נבעלה,
שהרי קינא לה ונסתרה, ולפיכך היינו סבורים שליתיהימן ב'ה' עד
אחד - יהיה עד אחד נאמן לומר שנבעלה. לכן הוצרכה הברייתא
ללמוד מהפסוק שבכל מקום 'עד' היינו שנים. חזרת הגמרא ומקשה,
ומי מצית אמרת דאין נאמן ב'ה' ושריא - האם ניתן לפרש את
הפסוק שבא לומר שעד אחד אינו נאמן, וממילא מותרת לבעלה,
והא דכתביב בהמשך הפסוק 'והוא לא נתפש' - שמחמירים
עליה משום שלא נבעלה באונס אלא ברצון, מכלל דאסורה - מכוח
שהפסוק בא לאוסרה ולא להחירה. מתרצת הגמרא, איצטריך -
ללמוד מהפסוק 'לא יקום וגו' ש'עד' היינו שני עדים, שלולי כן
סלקא דעתך אמנא לפרש את הפסוק כאמור, שעד אחד אין נאמן
ב'ה' עד דאיכא תרי. ובתרי נמי היא דלא נתפש' - והמשך הפסוק
'והיא לא נתפשה' בא לומר שגם כשיש שני עדים שנבעלה, אינה
טומאה אלא אם הבעילה הייתה במידה. קא ממשע לן מהפסוק 'לא
יקום וגו' שכל מקום שנאמר 'עד' היינו שנים, וחדשה התורה שעד
אחד נאמן לאוסרה.
שנינו במשנה, רבי יהושע אומר מקנא לה על פי שנים וכו'.
שואלת הגמרא, מאי מעמא דרבי יהושע שצריך שני עדים על
הקינוי וסתירה. ומשיבה, אמר קרא 'ועד אין ב'ה', ודרשה הגמרא
מהפסוק שעד אחד נאמן להעיד שנבעלה, ומדייק רבי יהושע,
שדוקא ב'ה' - להעיד שנטמאה עד אחד נאמן ולא בקינוי, וכן ב'ה'
ולא בסתירה - אלא על הקינוי והסתירה צריך שני עדים כשאר
עדויות שבתורה. מבארת הגמרא, ורבי אליעזר הסובר שלגבי
הסתירה מועיל עד אחד, אומר שדורשים רק ב'ה' ולא בקינוי.
שואלת הגמרא, ואימא ב'ה' ולא בסתירה ונצריך שני עדים גם
נסתרה. ומשיבה, סתירה אי תקיש לטומאה דכתביב "ונסתרה
והיא נטמא" - התורה הסמיכה סתירה לטומאה, ולומדים

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רשות - מותר לו לקנא לה, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא חולק
 ואומר, חזקה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה. מבארת הגמרא
 את הראיה מהברייתא, אי אפרת בשלמא אפרת מקנא משום
 שנכנסת בו רוח טהרה, שפיר - מוכן שנחלקו האם חייב לקנאות או
 רשות בידו, אלא אי אפרת אפרת מקנא משום רוח טהרה
 שנכנסה בו, וכי שייך לומר רשות וחזקה לעיולי לאיניש רוח
 טהרה בנפשיה - לשון של רשות או חובה שיכניס האדם לעצמו
 רוח טהרה, הרי ודאי שאסור לגרום לכך. אלא מוכח שמקנא על ידי
 שנכנס בו רוח טהרה.
 גופא, חזרת הגמרא לעצם דברי הברייתא. וקנא את אשתו
 רשות - מותר לקנאות לאשתו אם חושש שתבוא לידי עבירה עם
 פלוני, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא אומר חזקה - חייב הבעל
 לקנאות לה אם חושד בה. אומרת הגמרא שכיוצא בדבר נחלקו רבי
 ישמעאל ורבי עקיבא לגבי כהן שמיטמא לאחד מקרוביו שמתו,
 שכתוב בפסוק "ולאחותו הבתולה וגו' לה יטמא", אין כוונת התורה
 שחובה עליו להיטמא לקרוביו, אלא רשות - מותר לו להיטמא
 להם, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא חולק ואומר חזקה - מצווה
 עליו להיטמא להם. וכן נחלקו לגבי עבד כנעני, שכתוב בפסוק
 "לעלם בהם תעבדו", אין כוונת התורה שחובה לשעבדם לעולם,
 אלא רשות - מותר לשעבדם לעולם, דברי רבי ישמעאל. רבי
 עקיבא אומר חזקה - מצוות עשה לשעבד עבד כנעני לעולם ולא
 לשחררו. ולהלן תבאר הגמרא את שלושת המחלוקות.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי, ואמרי לה - ויש אומרים
 שהקשה כן רב משה רביא לרבא, לימא - האם נאמר שרבי ישמעאל
 ורבי עקיבא בכל התורה בזה הדין? חלקים לגבי כל
 שמעאל עשה שבתורה, דמר אמר רשות וכן אמר חזקה - שלרבי
 ישמעאל הרשות בידו לעשותם, ולדבריו אין מצוות עשה שהיא
 חובה, ולרבי עקיבא זהו חובה. משיבה הגמרא, אמר ליה אביי
 ברבא בר רבא - דוקא בשלושה פסוקים אלו חולק רבי ישמעאל
 וסובר שהם רשות, מפני שסובר שכך מוכח מהפסוקים, אך בכל
 מצוות עשה שבתורה מודה שהם חובה. ומארת הגמרא את
 מחלוקתם הראשונה, וקנא את אשתו רשות דברי רבי ישמעאל,
 רבי עקיבא אומר חזקה. שואלת הגמרא, מאי טעמא דרבי
 ישמעאל שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם ואילו כאן דורש
 שאין זה אלא רשות. ומשיבה, סבר לה כי האי תנא - סובר רבי
 ישמעאל כתנא שלהלן, דתניא רבי אליעזר בן עקיבא אומר כלפי
 - מאחר שאמרה תורה לא תשנא את אחיך בלבד, ואסור
 לגרום לעצמו לבוא לידי שנאה, יכול - היינו יכולים לומר שגם בגין
 זו - שרואה את אשתו מתיחדת עם אחר, יהיה אסור לקנאות לה כדי
 שלא תשנא אותו. תלמוד לומר ויעבר עליו רוח קנאה וקנא את
 אשתו - מותר לו לקנאות ואינו עובר על לא תשנא. ולכך סובר
 רבי ישמעאל שאין ללמוד מהפסוק שחייב לקנאות, אלא שהוצרכה
 התורה לכתוב שמותר לקנאות ואינו עובר בזה על לא תשנא, אבל
 בשאר מצוות עשה שבתורה ודאי שחובה לקיימם. שואלת הגמרא,
 ורבי עקיבא מניין לו שמצווה לקנאות, הרי צריך את הפסוק ללמוד
 שמותר לקנאות. ומשיבה, קיינו אחרניא בתיב - חזרה התורה
 וכתבה פעם נוספת וקנא את אשתו ודאי לא נטמאה, ומכך שכללה
 התורה, לומדים שאין זו רשות אלא חובה. שואלת הגמרא, ורבי
 ישמעאל מה ילמד מהכפילות, ומשיבה, אין ללמוד מהכפילות
 שחובה עליו לקנא, אלא אידיך דבעי למיכתב - כיון שהוצרכה
 התורה לכתוב וקנא נטמאה וקנא לא נטמאה - ללמדנו שגם
 אם אין ידוע אם נבעלה או לא אסורה עליו מספק, בתיב נמי - חזרה
 וכתבה שוב לא עבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. ודרך התורה
 לכפול כן לברר תנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל כל
 פירשה שפירשה ונשינית שוב, לא נשינית אלא בשביל דבר
 שנתחדש בה - לא דורשים מכפילות זו, מפני שדרך התורה לחזור

אומרת הגמרא, אלא קסבר ריש לקיש ואביי דאסור לבעל
 לקנאות לאשתו - שהרי אמרו שקיינו גורם קנאה וכעס. שואלת
 הגמרא, ומאן דאמר שמוותר לבעל לקנאות - וצריך לומר
 שדבריו קיינו אינו מביא לידי קנאה וכעס, אם כן מהו לשון קיינו.
 משיבה הגמרא, אמר רב נחמן בר יצחק אין קיינו אלא לשון
 התרה - שמתרה באשתו ואומר לה אל תסתרי עם פלוני, וכן הוא
 אומר - מצינו קיינו מלשון התרה, שנאמר וקנא ה' לארצו
 ויחמול על עמו - שהתרה בחבבים שלא ישחיתו את הארץ.
 תניא, היה רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בפתר והקדוש
 ברוך הוא מכריז עליו ומתפרסם הדבר בגלוי, וכגון אשה פרוצה
 שמזנה תחת בעלה בסתר, ונותן הקדוש ברוך הוא בלב בעלה
 לקנאות לה, ועל ידי כך מתפרסם הדבר בגלוי. שנאמר ויעבר עליו
 רוח קנאה וקנא את אשתו, ואין עבירה - אין מתפרש הלשון
 ועבר, אלא לשון הקדוש - שמשמים רוצים להכריז על מעשיה
 ולכן נותנים בלב הבעל לקנאות לה. ומצינו שזועבר הוא לשון
 הכרזה, שנאמר ויצו משה ויעבירו קול בסנהד - והיינו על ידי
 הכרזה כולו ריש לקיש אמר אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
 נכנס בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשמה אשתו, ומכך
 שתשמה בתיב ולא תסתה, דורשים שמקנא האדם לאשתו רק
 משום שנכנסה בו רוח שטות, וריש לקיש לשיטתו שסובר שאסור
 לקנאות.
 תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה האמינה תורה לעד אחד בסוטה
 - שאומר שנבעלה עם אותו פלוני שקינא לה בעלה ונסתרה עמו,
 ולא הצריכה שני עדים כמו בכל התורה. משום שהגליל לדבר - יש
 לנו בסיס להאמין לעד שאומר נבעלה, שהרי שני עדים מעידים
 שקינא לה ונסתרה, ומלבד זאת ועד אחד מעידה שהיא טמאה.
 מקשה הגמרא, אמר ליה רב פפא לאביי מניין לתנא שאין עד אחד
 נאמן לומר שנבעלה אלא אם כן קינא לה הבעל, והא כי בתיבה
 קיינו בתיב קטירה וטומאה הוא דבתיבה - הרי הפסוק בתורה
 שמדבר על קיינו - ועבר עליו רוח קנאה, כתוב אחרי הפסוק ודיא
 נסתרה ועד אין בה שממנו לומדים שעד אחד נאמן, ומשמע שנאמן
 העד אחד גם אם לא קינא הבעל תחילה. מתרצת הגמרא, אמר ליה
 ויעבר ויכבר עבר - הפסוק ועבר עליו רוח קנאה מתפרש בלשון
 עבר, שכבר עבר עליו רוח קנאה. שואלת הגמרא, אלא מעתה
 שזועבר הוא מלשון שכבר עבר, האם את הפסוק ויעבר לכם כל
 חלוין? הרי נמי נפרש שציווה עליהם לאחר שכבר עברו, והרי משה
 ציווה אותם לפני שעברו. משיבה הגמרא שבכל מקום מתפרשת
 ההילה ועבר לפי הענין, התיב - לגבי בני גד ובני ראובן בפרשת
 בהמשך וינכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשובו - ויתשובו הוא
 לשון להבא, מושמע שגם מה שנכתב לעיל ועבר הוא לשון דלקבא.
 אלא הלא - לגבי סוטה אי סלקא דעתך דבתיב שזועבר הוא
 מלשון להבא, ומתפרש הפסוק בתיב טומאה וסתירה שכבר נאסרה
 עליו, אם כן קשה קיינו למה לי - למה לו לקנאות, הרי כבר נאסרה
 עליו על ידי שהאמינו לעד אחד. אלא מוכח שהפסוק מתפרש בלשון
 עבר, כלומר, שאין עד אחד נאמן לומר שזינתה אלא באופן שכבר
 קינא לה הבעל.
 תנא דבי רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן
 נכנסה בו ממרום רוח לקנאות, שנאמר ויעבר עליו רוח קנאה
 וקנא את אשתו. מבארת הגמרא, מאי איהו רוח מביאה את
 האדם לידי קיינו. רבנן אמרי רוח טומאה - על ידי השטן הרוצה
 להחטיאו, שיקנא לאשתו ויבאו לידי מריבה. רב אשי אמר רוח
 טהרה - ששונא את הפריצות ולכן מקנא. אומרת הגמרא,
 ומסתברא במאן דאמר רוח טהרה - מסתבר כדברי רב אשי,
 שפירש את דברי תנא דבי רבי ישמעאל שנכנסה בו רוח טהרה.
 משום דתניא - שנינו בברייתא, מה שנאמר וקנא את אשתו, אין
 כוונת התורה שחובה על הבעל לקנא לאשתו אם חושד בה, אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד א

תוספות

ר"י

אלמא קסברי דאסור לקנאות. כיון דאמרי לשון הטלת קנאה הוא אלמא אסור. ולמד
מותר לקנאות מאי לשון קנא. וינא. ח' לארצו. התרה בליל וחסיל ונאם שלא יחזירו עוד
את ארצו. דבשלוח גובאי משתעי פירשה לעיל. לארצו על ארצו. כמו וישאלו אנשי
המקום לאשתו (מלכות טו) על אשתו האתם תרבונו לבדל (מנחות ו) אדם עובר עברה. כגון

אשה פרוצה עוברת בסתר. ותק"ה מכריו
בגלוי. שנותן בלב בעלה לקנאות לה והדבר
מתפרסם בגלוי. ואין עברה גרסינו. לשון הכהה.
הכהה מתכוון להעביר קול. גלויים לדבר.
שנעמאת: והא כי כתיב קנא בתי סתירה
וסתירה. דאמרינן בה עד אחד כתיב. ונסתרה
והיא נטמאה ועד אין בה וגו'. וקמרי ליה ועבר
עליו וגו'. אלמא בלא קמי נמי עד אחד מהמין
בטמאה ועבר לכס כל חליו. בבני גד ובבני
ראובן כתיב. שהיה משה מצוה אותם לעבור עם
יהושע את הירדן. תשובה. מוכיח דלהקא הוא:
נכנסה בו ויהי מקורו. ולקמן מפרש רוח סתירה
או רוח טמאה ע"י שטן הבא להחטיא ליה סתירה
את אשתו רגנן. דבי רב אשי אמרי רוח טמאה:
רוח סתירה. ששונא את הפריצות: וסתירה
כפ"ה. דרוח דקאמר רבי ישמעאל סתירה היא:
דתנא. דקאמר רבי ישמעאל רשות. פלוגתא
דר' ישמעאל ור' עקיבא לקמן מפרש טעמיה:
שפיר. אי רשות יא חובה: ר' עקיבא אמרי חובה.
שאסור לשחרר עבדו בכל התורה. בכל עשה
שבתורה. איכ אין לה מצות עשה לרבי
ישמעאל חובה. דתנא. לא גרסינו. אלא הדר
ונקט למלתייהו לפרשי כל חדא באפי נפשה:
כלפי. כמו אחרי שאמרה תורה שאסור להביא
עצמו ליד שבתה ותגרי. וכל אה זה פה. שיהא
את אשתו עוברת על דת יהודית נסתרת עם
שכניה לא יקנא לה. כלפי לשון כגנה. תלמוד
לומר יקנא. אם רצה לקנא הירשות בידו. ומשום
דאי לא כתיב קרא והו אמינא דאסור הוא.
דאיר ישמעאל הקא רשות אבל בכל מצות
עשה שבתורה לא אמר הכי. קנא אחרינא כתיב.
ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו והיא לא
נטמאה. חד לרשות וחד לחובה: ורבי ישמעאל.
אמר לה. אידי דבעי למכתב והיא נטמאה והיא
לא נטמאה. ששקפ הוא בדידי ואנפכי אסרה
הכתוב מספק. תב נמי וקנא אחרינא. ואף ע"ג
דמצי למכתב הכי. ועבר עליו רוח קנאה וקנא
את אשתו והיא נטמאה או לא נטמאה. אפלו
הכי אורחיה דקרא לחזור ולשנות את האמור
מפני דבר אחר המתחדש בכפילות: ואיצטרך
למכתב לה ויטמא. לומר שמתר לטמא לקרובים
הכלה מבי אם לשאר נפקא. לנפש לא יטמא
בעמיו. כי אם לשאר הקרוב אליו לאמור ואלמו
וגו' ולאחותו הבתולה. וממילא שמענו דמשמא
לכלה לה ויטמא. אם מתה. ואינו משמא
לאיברה. אם אחד מאלו מכה שחין ואיבריו
נופלי. אין משמא להו. דקיימא לן בהעור
והרעב (קלף דף קמח) אבר מן הדין משמא כאבר מן
המות. ואיצטרך לה למעוטי איברה:
אם

רבי ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכי לית ליה דאמר בשלחי מסכת מכות וק'
(מ). שש מאות וי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכי לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר
לחו או לר' עקיבא טפי ליה ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עבדי ליה ר'
עקיבא אסמכתא ודרש ליה לדרשה אחריית בירושלמי אמרי דר' אליעזר אמר חובה ואין

אלמא קסברי דאסור לקנאות, ומאן דאמר מותר
לקנאות, מהו לשון קינוי, אמר רב נחמן בר יצחק
אין קינוי אלא לשון התרה, וכן הוא אומר וינא
ח' לארצו. תנא היה רבי מאיר אומר, אדם עובר
עבירה בסתר והקדוש ברוך הוא מכריו עליו בגלוי,
שנאמר ועבר עליו רוח קנאה ואין עבירה אלא
לשון הכרה, שנאמר ויצו משה ויעבירו קול במחנה.
ריש לקיש אומר, אין אדם עובר עבירה אלא אם כן
נכנס בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשטה
אשתו תשטה כתיב. תנא דבי רבי ישמעאל, מפני
מה האמינה תורה עד אחד בסוטה, שרגלים לדבר
שהרי קינא לה ונסתרה ועד אחד מעידה שהיא טמאה.
אמר ליה רב פפא לאביי והא כי כתיב קינוי בתי
סתירה וטומאה הוא דכתיב, אמר ליה ועבר וכבר
עבר. אלא מעתה ועבר לכס כל חליו הכי נמי,
התם מדכתיב ונכבשה הארץ לפני ח' ואחר תשבו
משמע דלהבא, אלא הכא אי סלקא דעתך דכתיבי,
ועבר בתי טומאה וסתירה, קינוי למה לי. תנא דבי
רבי ישמעאל, אין אדם מקנא לאשתו אלא אם כן
נכנסה בו רוח שנאמר ועבר עליו רוח קנאה וקנא
את אשתו. מאי רוח, רגנן אמרי רוח טומאה, רב
אשי אמר רוח סתירה, ומסתברא במאן דאמר רוח
סתירה, דתנא וקנא את אשתו רשות, דברי רבי
ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. אי אמרת בשלמא
רוח סתירה שפיר, אלא אי אמרת רוח טומאה, רשות
וחובה לעייל לאיניש רוח טומאה בנפשיה. גופא, וקנא
את אשתו רשות, דברי רבי ישמעאל. ורבי עקיבא
אומר, חובה. לה ויטמא רשות, דברי רבי ישמעאל.
ורבי עקיבא אומר, חובה. לעולם בהם תעבדו רשות,
דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. אמר
ליה רב פפא לאביי, ואמרי לה רב משרשיא לרבא,
לימא רבי ישמעאל ורבי עקיבא בכל התורה פולח
הכי פליגי, דמר אמר רשות ומר אמר חובה. אמר
ליה, הקא בפראי פליגי, וקנא את אשתו רשות, דברי

רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. מאי טעמא דרבי ישמעאל, סבר לה כי האי תנא,
דתנא רבי אליעזר בן עקיבא אומר, כלפי שאמרה תורה לא תשנא את אחיך בלבבך וכול
בגון זו, תלמוד לומר ועבר עליו רוח קנאה וקנא את אשתו. ורבי עקיבא, קינוי אחרינא
כתיב. ורבי ישמעאל, אידי דבעי למיכתב והוא נטמאה והיא לא נטמאה כתיב נמי
וקנא את אשתו. לכתנא דבי רבי ישמעאל, דתנא דבי רבי ישמעאל כל פרשה שנאמרה
דבר שנחתחדש בה. לה ויטמא רשות, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר, חובה. מאי
טעמא דרבי ישמעאל, אידי דכתיב אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם לנפש לא יטמא בעמיו ואיצטרך למיכתב לה
ויטמא. ורבי עקיבא, מבי אם לשאר נפקא, לה ויטמא רשות, דברי ישמעאל, לה מוטמא ואין מוטמא לאיברה.

ורבי

רבי ישמעאל אומר רשות. תימה לרבי וכי לית ליה דאמר בשלחי מסכת מכות וק'
(מ). שש מאות וי"ג מצות נאמרו למשה מסיני וכי לרבי ישמעאל דאמר רשות בצר
לחו או לר' עקיבא טפי ליה ונראה דבשאר מצות דמפיק ר' ישמעאל מקרא עבדי ליה ר'
עקיבא אסמכתא ודרש ליה לדרשה אחריית בירושלמי אמרי דר' אליעזר אמר חובה ואין
להקשות הא אמרין לעיל המקנא דיעבד אין
אלמא קסבר אסור לקנאות דתנא דידן דוקא
דתני כי ח' לישנא סבירא ליה הכי אבל ר'
אליעזר לא סבירא ליה הכי והכי נמי אמרי בפ'
קמא דקידושין (קף כח) וגאל את ממכר אחיו ר'
אליעזר אומר חובה ובפרק השולח (גיטין קף חח)
נמי ואמר אמרין לעולם בהם תעבדו חובה ואין
להקשות נמי מפ' דמכות (קף יג) דאמר ר' עקיבא
ירצח וגאל הדם רשות מי כתיב ירצח והבא
אמרין וקנא חובה דשאני הכא משום דכתיב תרי
קניין אבל קשיא מירושלמי דרבי יהושע אמר
התם רשות ומפרש טעמא אתאי דר' יהושע בבית
הייל דבית הייל אומרין אפי' הקדיחה תבשילו
לפום כן הוא אמר רשות רצה לקנא יקנא רצה
לגרש יגרש וזא ר' עקיבא מיקל התם טפי מבית
הייל ואמר התם אפילו מצא אחרת נאה הימנה
מגרשה ואפי' הכי אמר חובה והתם בירושלמי
פליג רבי אליעזר עליה דר' יהושע ואמר חובה
ואמר אתאי דר' אליעזר בבית שמאי דבית שמאי
אומרין לא יגרש אדם את אשתו אלא איכ מצא
בה ערות דבר מצא בה דברים כעורים לגרשה
אינו יכול שלא מצא בה ערות לקיימה אינו יכול
שמצא בה דברים כעורים לפום כן הוא אמר
חובה והא תניא משום בית שמאי אין לי אלא
היוצאת משום ערוה מנין היוצאת משום דראשה
פרוע ונדריה מפורמין חורעותיה חלוצה (מנח)
ת"ל כי מצא בה ערות דבר אמר רבי תנא קיימת
כאן בעדים וכאן שלא בעדים ותימה לפי
הירושלמי כיון דתליא קינוי בגירושין הוה ליה
למיתני סוטה בתי גיטין ובתרי סוטה נזיר כסדר
פרשיות ובתרי נזיר נדרים ובתרי נדרים כחובות.
לא נשנית אלא בשביל דבר שנתחדש. תימה
לרבי היבא דאיכא למדרש כי הכא אמאי
לא דרשין לה בדאמר גבי קל וחומר מילתא
דאתאי מקל וחומר טרח ובתרי לה קרא ואפילו
הכי היבא דאיכא למדרש דרשין וכן בפרק כל
שעה (פסחים ק"ה) כל היבא דאיכא למדרש לא
מוקמינן ליה בלאו יתייה.
לח יטמא מצוה. ונ"מ לעוסק במצוה בדאמרין
בסוף פרק משוח מלחמה (לקמן קף מה).
ולטמאותו בעל כרחו אם לא ירצה לטמאות
בדאמרי בפרק בבבלי יום (מנחות ק) מעשה ביוסף
הכותן וכו'.

ורבי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ג עמוד ב

תוספות

רש"י

ורבי עקיבא איז לכתוב לה. תימה לרב חסדא דאמר בפרק שלשה מינין (פ"ק דף ק"ג) לאביו בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא לאיברים לדידה לא איצטריך לה לאיברים מאי דזי דריש בלא יטמא ויש לומר הוה דריש לחובה כדריב עקיבא ואידי דכתב יטמא כתב לה:

למשרי

אחד מכל האומות. מהבא נפקא לן

דבאומות הלך אחר הזכר ולענין

יחסין:

כתיב

נמי (ובאחיכם) (בהם) לכדתנא דבי רבי

ישמעאל. וא"ת הא אצטריך דדרשין

בפרק איזהו נשך (נ"מ דף ק"ג) מנין אם ראיתו

נוהג שלא כשורה שאתה רשאי להשתעבד בו

וכר ויל' אסמכתא בעלמא הוא וקנס חכמים

הוא כדי לייסורן:

מה

עדות אחרונה שאוסרתה איסור עולם.

תימה דהוה מצי למפרך מה לעדות

האחרונה שכן רגלים לדבר שדרי קינא לה

ונסתרה:

ת"ל

ועד אין בה כל שיש בה. תימה כיון דהוה

קינא לה ונסתרה והשתא אתי עד א'

דטומאה מסתמא בעל שתיק ולא מכחיש ליה

אי"כ מאי צריך קרא דעד אחד נאמן אפילו

טומאה בעלמא בלא קני וסתירה בכי האי גוונא

דיה מהימן כדאינא בפרק האומר (קמ"ט דף ס"ו)

אשתו וינתה בעד אחד וכו' תינח לרבא דאמר

התם הוה דבר שבערוה אלא לאבי דאמר מהימן

מאי איכא למימר אלא ע"כ אית לן למימר

דלאבי לא איצטריך קרא אלא הדיכא דמכחיש

אע"ג דקנטא לה:

נאמר

כאן דבר ונאמר להלן דבר. תימה

למה לי ג"ש אפילו בלא ג"ש מהיכא

יתי ליה דליתיהמן בה עד אחד מעדות

אחרונה ליכא למילף דאיכא פירכא:

כמזה

ישמעאל

כל פרשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנחתחדש בה. אמר

רב חסדא, ונתא בבייתא פי קריא לשומשומא. ואמר רב חסדא, תוקפא בביתא פי קריא

לשומשומא. אידי ואידי באתיתא אבל בנכרא לית לן בה. ואמר רב חסדא, בתחילה קודם

שחמאו ישראל היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד שנאמר (כי ה' אלהיך מתהלך בקרב

מועדך, כיון שחמאו נסתלקה שכינה מהם, שנאמר 'ולא יראה כך ערות דבר וישב מאחריך'. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל העושה מצוה אחת פעולם הוה מקדמתו

והולכת לפניו פעולם הבא, שנאמר 'והלך לפניך צדקך' וכל העובר עבירה אחת פעולם הוה,

מולפתו והולכת לפניו ליום הדין, שנאמר 'לפתו ארחות דרךם יעלו בתוהו ויאבדו'. רבי

אליעזר אומר, קשורה בו בכלל שנאמר 'ולא שמע אליה לשבב אצלה להיות עמה', 'לשבב

אצלה' פעולם הוה, 'להיות עמה' פעולם הבא. תנן התם, שהיה בדין ומה עדות הראשונה

שאין אוסרתה איסור עולם, אינה מתקיימת בפחות משנים. עדות האחרונה שאוסרתה איסור

עולם, אינו דין שלא תתקיים בפחות משנים, תלמוד לומר 'ועד אין בה' כל שיש בה. וקל

וחומר לעדות הראשונה מעתה, ומה עדות האחרונה שאוסרתה איסור עולם מתקיימת בעד

אחד, עדות הראשונה שאין אוסרתה איסור עולם אינו דין שתתקיים בעד אחד, תלמוד

לומר 'כי מצא בה עדות דבר' ולהלן הוא אומר 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים

יקום דבר' מה דבר האומר להלן על פי שנים עדים, אף כאן על פי שנים. האי, מ"כ מצא

בה עדות דבר' נפקא, מ'בה' נפקא, 'בה' ולא בקניני, 'בה' ולא בסתירה מופיעי ליה, הכי

נמי קאמר, תלמוד לומר 'בה' בה ולא בקניני 'בה' ולא בסתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובלא סתירה דלא מהימן עד אחד

מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה עדות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה דבר האומר

להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות טומאה.

אם כן, דלא לחובה אתא אלא להך דרשא לכתוב רחמנא לה ולשתוק. דמשמע לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו וגו' ולאחותו בתהלה לה. כלומר לגופה שלם ולא לאיבריה: לא תהיה כל נשמה. בשבעה אמות כתיב. החתי והגרניש והאמורי והכנעני והפרזי והחוי והיבסי: למישרי אחד מן האמות. משאר שבעים אמות: שבא על הכנענית.

כל ד' אמות נקראו על שם כנען: וחוליד כן.

דהלך אחר האב ומתיר להחיותו לה לעבה

דתניא. דלהכי אתא קרא: בעבה. גרסי בבבית:

וגם מבני התושבים וגו'. לעיל מניח כתיב מאת

הגויים אשר סביבותיכם מהם תקנו עבד ואמה,

אשר סביבות ארצכם ולא מבני ארצכם דשבעה

אמות. וגם מבני התושבים, כל תושב היינו שבא

ממקום אחר והתיישב כאן, ואקרא קרא שמוך

לקנות מבניהם אשר יהיו להם מבנות ארצך: מן

הנולדים בארצכם. גנים הנולדים בארצכם והם

בני התושבים, דהיינו אחרים שנשאו בארצכם

נשים אמה רשאי לקנות: ולא מן הגרים

בארצכם. ולא מן הכנים הנולדים לבני ארצכם

במקום אחר מבנות שאר אמות והביאום

לכניהם לגור שם: ולא בארצכם. עבדות עבה

ה"ג ורבי ישמעאל אידי דכתיב ובאחיכם כתיב

נמי בהם דתניא כו'. קריא. תולעת של

שומשומ האוכלת, כך הזנות מרחקת את

הבית: תוקפא. כעס: אידי ואידי. תוקפא חנונתא

דאמרין דמרחקת את הבית: באהתא.

בשהאשה מקנה או בעקנית. לפי שהאשה

מתעסקת בנזניה ואינה עושה מלאכתה ולא

משמרת ביתה ומפקדת את של בעלה למנאפיו:

קום שחמאו ישראל. בערוה: עם כל אחד ואחד.

בבית: נסתלקה מהם. מלבא לביתו דאינו יכול

לראות בעבירות שבתיו: מקדמתו. לפני מיתתו

מכרתו לפניו: מלפפלו. בורכתו: תנן. היום. בפי

מי שקבא (ומנן לו). אמאי דקתני אמר עד אחד

ראיתיה נשטמאה לא היתה שותה: שהיה בדין.

שלא להאמיני או לאו דכתיב קרא: תראשונה.

סתירה: אין אוסרתה איסור עולם. שבא תשתה

ותמצא טהורה מתרת לבעלה ולחרומה: אין

מתקיימת בפחות משנים. כדקעין למיגור דבר

דבר מקומן: האחרונה. טמאה שהיא אחד

הסתירה: כל שיש בה. כל עדות שיש בה נאמן

כדדרשין לעיל ועד אין בה תרי אלא חד, וקא

אמר אסורה ואטמאה קאי דהא מנה סליק והיא

נטמאה ועד אין בה: קל וחפר. שתתקיים בעד

אחד: תלמוד לומר. באשה מקלקלת כי מצא בה

ערות דבר ולהלן כו' ופרקינן למה לי למכתב

למילפה בגורה שוה: בה ולא בקניי כו' מביע

ליה. דכיון דכתיב בה מיעוטא הוא ולא גמרי

שאר עדות דאשה מנה קמנו לה במלתייה

בכל עדות שבתורה: הכי מצי קאמר. וגרסי שרא

למלתא אחריתי קט. ומתניתין חסורי חסרה

והכי תנא ליה ת"ל בה ולא בקניי וסתירה וגורה

שוה לטמאת אשה דעלמא שלא קבא לה בעלה

ובא עד אחד ואמר אני ראיתיה שנשטמאה דלא

מהימן והכא הוא דמהימן משום דרגלים לדבר:

כו

אמר, תלמוד לומר 'בה' בה ולא בקניני 'בה' ולא בסתירה, וטומאה בעלמא בלא קניני ובלא סתירה דלא מהימן עד אחד מנלן, נאמר כאן 'פי מצא בה עדות דבר' ונאמר להלן 'על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר' מה דבר האומר להלן עדים שנים אף כאן עדים שנים. תנו רבנן, אי זו היא עדות הראשונה, זו עדות סתירה. עדות אחרונה, זו עדות טומאה.

וכמה

ביאורים למסכת סוטה דף ג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אסור להעביר עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא
 שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבוד בו ואסור
 לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי.
 ומשיבה, **אם בן** שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מוטא לאיברים,
ליכתוב ור' חנניא לה' ולישתוק - היתה התורה כותבת 'כי אם
 לשאריו וגו' ולאחרונה להתבטל לה' והיינו לומדים דין זה, אך 'ומטא'
למה לי - למה הוסיפה התורה וכתבה לה 'ומטא', שמע מינה -
 ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטא לקרוביו.
 שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ידרוש מהיתור של 'ומטא'.
 ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'ומטא' שחייב
 להיטא, אלא שאידי דכתב לה כתב נמי ומטא - מאחר שחזר
 הכתוב וכתב לה' ללמדנו שאינו מוטא לאיברים - חזר וכתב גם
 'ומטא'. לכדתני רבי רבי ישמעאל, דתנא רבי רבי ישמעאל, כל
 פרשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש
 בה - וכפי שהתבאר לעיל.
 מבארת הגמרא את מחלוקת השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
'לעולם בהם תעבדו' רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם,
 דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה - חייב לעבוד בו
 לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, מאי מטא דרבי ישמעאל
 שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
 אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
 לעולם, אלא אידי דכתיב לגבי שבעה אומות 'לא תחיה כל
 נשמה' - שחובה להורגם, איצטרף נמי למכתב 'לעולם בהם
 תעבדו' כדי למישרי - להתיר אחד מכל האומות שבה על
 הפנענית והוליד ממנה בן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
 הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדן שבעה אומות ואסור
 להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שאמרה
 רשאי לקנותו כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב,
 והאב אינו משבעה אומות.
 מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחר האב,
 דתנא, מנין לאחד מן שאר האומות שבה על הפנענית והוליד
 ממנה בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד - לקנות את הבן לעבד,
 תלמוד לומר 'וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו' -
 כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
 משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון
 שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, וכול - שמא
 נאמר שאם הפנעני שבה על אחת מן שאר האומות והוליד ממנה
 בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד כיון שאמו אינה משבעה אומות,
 תלמוד לומר 'אשר הולידו בארצכם', שדוקא מן הנולדים
 בארצכם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
 האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
 לעבדים, ולא מן הגרים בארצכם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
 לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
 והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
 משבעה אומות - אסור להחיותם.
 חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 ושואלת, אם כן ורבי עקיבא כיצד למד מפסוק זה שחובה
 להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
 ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות.
 ומשיבה, מ'מהם תקנו' נפקא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
 אומות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
'לעולם בהם תעבדו' למה לי, על כרחך לחובה - ללמדנו שחייב
 לעבוד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכך,
 אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק
 'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות
 נלמד ממהם תקנו. ומשיבה, שדורש 'בהם' - עבד כנעני מותר
 להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, ולא באחיכם - אך

אסור להעביר עבד עברי בעבודה כזו. שואלת הגמרא, ורבי עקיבא
 שדורש מהפסוק 'לעולם בהם תעבדו' שחובה לעבוד בו ואסור
 לשחררו, מהיכן לומד שאסור לעבוד בעבד עברי כמו בנכרי.
 ומשיבה, **אם בן** שבא ללמדנו רק דין זה שאינו מוטא לאיברים,
ליכתוב ור' חנניא לה' ולישתוק - היתה התורה כותבת 'כי אם
 לשאריו וגו' ולאחרונה להתבטל לה' והיינו לומדים דין זה, אך 'ומטא'
למה לי - למה הוסיפה התורה וכתבה לה 'ומטא', שמע מינה -
 ללמדנו שאין זו רשות, אלא מצוה על הכהן להיטא לקרוביו.
 שואלת הגמרא, ורבי ישמעאל מה ידרוש מהיתור של 'ומטא'.
 ומשיבה, סובר רבי ישמעאל שאין לדרוש מהפסוק 'ומטא' שחייב
 להיטא, אלא שאידי דכתב לה כתב נמי ומטא - מאחר שחזר
 הכתוב וכתב לה' ללמדנו שאינו מוטא לאיברים - חזר וכתב גם
 'ומטא'. לכדתני רבי רבי ישמעאל, דתנא רבי רבי ישמעאל, כל
 פרשה שנאמרה ונישנית, לא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש
 בה - וכפי שהתבאר לעיל.
 מבארת הגמרא את מחלוקת השלישית של רבי עקיבא ורבנן.
'לעולם בהם תעבדו' רשות - מותר להשתעבד בעבד כנעני לעולם,
 דברי רבי ישמעאל, רבי עקיבא אומר חובה - חייב לעבוד בו
 לעולם ואסור לשחררו. שואלת הגמרא, מאי מטא דרבי ישמעאל
 שבכל מצוות עשה שבתורה חייב לקיימם, ואילו כאן דורש שאין זו
 אלא רשות. ומשיבה, שאין ללמוד מהפסוק שחובה להשתעבד בו
 לעולם, אלא אידי דכתיב לגבי שבעה אומות 'לא תחיה כל
 נשמה' - שחובה להורגם, איצטרף נמי למכתב 'לעולם בהם
 תעבדו' כדי למישרי - להתיר אחד מכל האומות שבה על
 הפנענית והוליד ממנה בן, שהיינו סבורים לומר שכיון שאמו של
 הבן היא משבעה אומות, יהיה דינו כדן שבעה אומות ואסור
 להחיותו, לכך הוצרך הפסוק 'לעולם בהם תעבדו', ללמדנו שאמרה
 רשאי לקנותו כיוון שלגבי דין שבעה אומות הולכים אחר האב,
 והאב אינו משבעה אומות.
 מביאה הגמרא ברייתא שבדין שבעה אומות הולכים אחר האב,
 דתנא, מנין לאחד מן שאר האומות שבה על הפנענית והוליד
 ממנה בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד - לקנות את הבן לעבד,
 תלמוד לומר 'וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו' -
 כלומר, שגם בני אומות אחרות שבאו להתיישב בארץ ונשאו נשים
 משבעה אומות והולידו בנים, מותר לקנות את הבנים לעבדים, כיון
 שאביהם אינו משבעה אומות. ממשיכה הברייתא, וכול - שמא
 נאמר שאם הפנעני שבה על אחת מן שאר האומות והוליד ממנה
 בן שאמרה רשאי לקנותו בעבד כיון שאמו אינה משבעה אומות,
 תלמוד לומר 'אשר הולידו בארצכם', שדוקא מן הנולדים
 בארצכם - בנים שנולדו בארץ, כלומר, שאבותיהם הם משאר
 האומות ונשאו נשים משבעה אומות בארץ, מותר לקיימם ולקחתם
 לעבדים, ולא מן הגרים בארצכם - אך אסור לקנות בנים שנולדו
 לאבות משבעה אומות שהלכו לארץ אחרת ונשאו שם נשים,
 והביאו את בניהם לגור בארץ, שכיון שהולכים אחר האב ואביהם
 משבעה אומות - אסור להחיותם.
 חזרת הגמרא לבאר את מחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא
 ושואלת, אם כן ורבי עקיבא כיצד למד מפסוק זה שחובה
 להשתעבד בעבד כנעני לעולם ואסור לשחררו, והרי פסוק זה הוצרך
 ללמדנו שמותר לקנות עבד שאמו כנענית ואביו משאר האומות.
 ומשיבה, מ'מהם תקנו' נפקא - ההיתר לקנות עבד שאביו משאר
 אומות נלמד מהפסוק 'מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו',
'לעולם בהם תעבדו' למה לי, על כרחך לחובה - ללמדנו שחייב
 לעבוד בעבד הנכרי ואסור לו לשחררו. שואלת הגמרא, כיון שכך,
 אם כן ורבי ישמעאל שסובר שאין זו חובה, מה דורש מהפסוק
 'לעולם בהם תעבדו', והרי ההיתר לקנות עבד שאביו משאר אומות
 נלמד ממהם תקנו. ומשיבה, שדורש 'בהם' - עבד כנעני מותר
 להעבידו עבודת גנאי שניכר בה שהוא עבד, ולא באחיכם - אך

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

רבי אליעזר ואמר שיעור אחר, ואילו **הָכָא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** כדעת
 רבי ישמעאל בברייתא הראשונה, שהשיעור הוא **בְּרִי חֲזֵרָה דָּקֶל**.
 מתרצת הגמרא, **אָמַר אֲבִי**, הקפת דקל וחזרת דקל הם פעולות
 שונות, מה שאמר רבי ישמעאל שהשיעור הוא כדי **הַקְפָּה** של דקל,
 היינו זמן שנדרש לאדם כדי ללכת **בְּרִנָּל** סביב הדקל, וחלק עליו
 רבי אליעזר שם. ומה שאמר רבי אליעזר בברייתא השניה שהשיעור
 הוא כדי **חֲזֵרָה** של דקל, היינו **בְּרִינָה** - כפי הזמן שחולף ממתי
 שהרוח דוחפת ענף של דקל עד שחזור למקומו. **כְּעִי רַב אֲשֵׁי**, מדי
 כוננת רבי אליעזר שהשיעור הוא כדי זמן של **חֲזֵרָה** של הדקל
בְּרִינָה, האם כי **הֵיכִי דְאֵיִל וְהָדָר אֲתִי** - כפי הזמן שנדרש הענף על
 ידי הרוח וחזור למקומו פעם אחת, שהוא זמן קצר. **אִו דִּילְמָא כִּי**
הֵיכִי דְאֵיִל וְאֲתִי וְהָדָר קָאִי בְּרִיבְתִּיהָ - כפי הזמן שחולף ממתי
 שהרוח מתחילה לנענע, עד שנח מהנענע ונעמד במקומו. מסיקה
 הגמרא, תִּיקוּ. ממשכה הגמרא להקשות, שהרי עדיין יש סתירה בין
 הברייתות בדעת רבי אליעזר, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה,
אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שהשיעור הוא **בְּרִי מְזִינָה הַכּוֹס**, ואילו **הָכָא** -
 בברייתא השנייה, אמר שהשיעור הוא **בְּרִי חֲזֵרָה דָּקֶל**. מתרצת
 הגמרא **אִידִי וְאִידִי חֵד שְׁעִירָא הוּא** - מְזִינָה כוס וחזרת דקל הם
 אותו שיעור של זמן.
 מוסיפה הגמרא להקשות, שלכאורה בדעת שאר התנאים יש סתירה
 בין הברייתות, שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ**
 שהשיעור הוא **בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ** - זמן שנדרש כדי לשנות כוס של
 רביעית יין, ואילו **הָכָא** - בברייתא השניה, **אָמַר** שהשיעור הוא **בְּרִי**
מְזִינָה הַכּוֹס - זמן שנדרש כדי למוזג כוס של רביעית יין במים.
 מיישבת הגמרא, **אִימָא** - צריך לומר, שלדעת רבי יהושע השיעור
 הוא **בְּרִי לְמוֹזֵג וְלְשִׁתּוֹת** - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס רביעית יין
 ולשנותה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִימָא** - נתרץ
 שאין סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהושע, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי**
חֵד שְׁעִירָא הוּא - מְזִיגָה ושתייה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת
 הגמרא, בהכרח צריך לבאר בדברי רבי יהושע שהשיעור הוא כדי
 מְזִיגָה ושתייה, משום **שְׁאִם בֵּן** - שהשיעור הוא רק כדי מְזִיגָה אלא
 שהוא אותו שיעור זמן כמו שתייה, **לִינֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** - נמצא שאין
 חילוק בין רבי יהושע לרבי אליעזר, שהרי גם לדעת רבי אליעזר
 השיעור הוא כדי מְזִיגָה, אלא ודאי שלדעת רבי יהושע השיעור הוא
 כדי מְזִיגָה ושתייה.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי בן עזאי, **הָתָם** -
 בברייתא הראשונה, **אָמַר בֵּן עֲזַאי** שהשיעור הוא **בְּרִי לְגִלְמוּעָה**
בִּיצָה, ואילו **הָכָא** - בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא **בְּרִי**
לְשִׁתּוֹתוֹ - את הכוס של רביעית יין. מתרצת הגמרא, **אִידִי וְאִידִי חֵד**
שְׁעִירָא הוּא - צליית ביצה ושתיית כוס רביעית יין הם אותו שיעור
 זמן.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי עקיבא, **הָתָם** -
 בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא** שהשיעור הוא **בְּרִי לְגִלְמוּעָה**
 - את הביצה, ואילו **הָכָא** - בברייתא השנייה, **אָמַר** שהשיעור הוא
בְּרִי לְגִלְמוּעָה בִּיצָה. מתרצת הגמרא, **אִימָא** - צריך לומר בדעת רבי
 עקיבא שהשיעור הוא **בְּרִי לְגִלְמוּעָה בִּיצָה וְלְגִלְמוּעָה**, שואלת הגמרא,
 מדוע הוצרכנו לתרץ כך, **וְלִימָא** - נתרץ שאין סתירה בין הברייתות
 בדעת רבי עקיבא, משום **שְׁאִידִי וְאִידִי חֵד שְׁעִירָא הוּא** - צליית
 וגמיעת הביצה הם אותו שיעור של זמן. מיישבת הגמרא, בהכרח
 צריך לבאר בדברי רבי עקיבא שהשיעור הוא כדי צליה וגמיעה,
 משום **שְׁאִם בֵּן** - שהשיעור הוא רק כדי צליה אלא שהוא אותו
 שיעור זמן כמו גמיעה, **לִינֵי בֵּן עֲזַאי** - נמצא שאין חילוק בין רבי
 עקיבא לבן עזאי, שהרי גם לדעת בן עזאי השיעור הוא כדי צליית
 ביצה, אלא מוכח שכוננת רבי עקיבא לשיעור של צליה וגמיעה.
 מקשה הגמרא סתירה בין הברייתות בדעת רבי יהודה בן בתירא,
הָתָם - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בְּתִירָא** שהשיעור

שואלת הברייתא, **וְכַמָּה זמן הוא שיעור סְתִירָה** - שאם התייחדה
 האשה לזמן זה נאסרת על בעלה כדן סוטה. ומשיבה, **בְּרִי** זמן
 שיכולה לבא בו לידי **טוּמְאָה**, כלומר זמן שיש בו **בְּרִי בִימָה** - שיכול
 לבוא עליה בזמן זה, והיינו **בְּרִי הַעֲרָאָה** - תחילת ביאה. מבארת
 הברייתא כמה הוא זמן תחילת ביאה, **בְּרִי הַקְפָּת דָּקֶל** - כפי הזמן
 שנדרש להקיף בהליכה עץ דקל, **דְּבָרִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל**. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**
אָמַר בְּרִי מְזִינָה הַכּוֹס - כפי הזמן שנדרש למוזג כוס של רביעית
 הלוג יין במים. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ** -
 את הכוס של רביעית הלוג יין. **בֵּן עֲזַאי אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי**
לְגִלְמוּעָה בִּיצָה. **רַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בְּתִירָא אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי**
לְמוֹזֵג שְׁלֹשׁ בִּיצִים זו אחר זו. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֵּן יְרֵמְיָה אָמַר** כפי
 הזמן שנדרש **בְּרִי לְקִשּׁוֹר וְרָדִי נִימָא** - שיקשור האורג חוטים
 שיוצאים מהבד. **חֲנִין בֵּן פְּנִיחָא אָמַר** כפי הזמן שנדרש **בְּרִי**
שְׁתִּישִׁיט אשה **יְדָה לְתוֹךְ פִּיהָ לִפְּסוֹל קִיקָס** הנמצא בין שיניה.
פְּלִימוֹ אָמַר כפי הזמן שנדרש **בְּרִי שְׁתִּישִׁיט** אשה **יְדָה לְפֶסֶל לִפְּסוֹל**
מִמֶּנּוּ בִּכְרָ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין רֵאָה מִן הַמִּקְרָא לְבָרֵךְ זה, שהשיעור
 הוא כדי שתיתול בכר מהסל, מכל מקום יש **זָכָר** - רמז לְבָרֵךְ,
 שנאמר **"כִּי בְּעַד אִשָּׁה זֹנֶה עַד בִּכְרָ לְחֵם"**, הרי שהוקשה אשה
 זונה לככר לחם.
 מקשה הגמרא על התנא שהברייתא, **וְכָל הֵנִי לְמָה לִי** - מדוע
 האריך בדבריו ואמר שזמן סתירה הוא כדי טומאה שהוא כדי ביאה,
 שהוא כדי העראה, וביאר שהוא כדי הקפת דקל או כשאר
 השיעורים. ולא אמר בקצרה שהשיעור הוא בכדי שתוכל לבוא לידי
 טומאה, וזמן זה הוא כפי הזמן שנדרש להקפת דקל או כשאר
 השיעורים. מתרצת הגמרא, **צְרִיכִי** - הוצרך התנא לכתוב כך, משום
דְּאִי תִּנָּא רק **"בְּרִי טוּמְאָה"**, **תָּוָה אִמְינָא** שזמן סתירה הוא **בְּרִי**
טוּמְאָה וְאַרְצֻתָּהּ - שהתייחדה עמו לזמן שהיה יכול גם לפתותה
 בדברים וגם לבוא עליה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך אמר התנא **"בְּרִי**
בִּימָה" - שאף אם לא התייחדה עמו אלא לזמן שהיה יכול לבוא
 עליה, נחשב שנסתרה ונאסרת. **וְאִי תִּנָּא** רק **"בְּרִי בִימָה"**, **תָּוָה**
אִמְינָא שהשיעור הוא **בְּרִי גִמְרָ בִימָה** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 יכול לבוא עליה ביאה גמורה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** שזמן סתירה הוא אף
 אם לא נתייחדה עמו אלא **בְּרִי הַעֲרָאָה** - דהיינו זמן שנדרש
 לתחילת ביאה. **וְאִי אֲשַׁמְעִינָן** רק **"בְּרִי הַעֲרָאָה"**, **תָּוָה אִמְינָא**
 שהשיעור הוא **בְּרִי הַעֲרָאָה וְאַרְצֻתָּהּ** - שהתייחדה עמו לזמן שהיה
 יכול גם לפתותה בדברים וגם לתחילת ביאה, **קָא מְשַׁמַּע לָן** - לפיכך
 אמר התנא תחילה שהשיעור הוא **"בְּרִי טוּמְאָה"**, ללמדנו שמה
 שאמר לאחר מִיכָן 'כדי ביאה' היינו שאף אם לא התייחדה עמו אלא
 לזמן של ביאה עצמה בלא רציני - נחשב סתירה, שאם לא כן מדוע
 הוסיף מילים אלו, והרי היינו יודעים כן ממה שאמר 'כדי טומאה'.
 ומפרש התנא **וְכַמָּה זמן הוא בְּרִי [הַעֲרָאָה]**, **בְּרִי הַקְפָּת דָּקֶל**.
וְרַמְינִי - הקשו בני הישיבה ממה שנינו בברייתא אחרת, נאמר
 לגבי סוטה **וְנִסְתִּירָהּ, וְכַמָּה זמן הוא שיעור סְתִירָה, לֹא שְׁמַעֲנוּ** -
 לא ניתן להוכיח מהמילה ונסתרה. אך **בְּשִׁהוּא** - הפסוק **אָמַר**
"וְהָיָא נְטִמְאָה", **הוּא אָמַר** - אנו למדים ששיעור סתירה הוא **בְּרִי**
טוּמְאָה, והיינו **בְּרִי בִימָה**, כלומר **בְּרִי הַעֲרָאָה**. וזמן תחילת ביאה
 הוא **בְּרִי חֲזֵרָה דָּקֶל, דְּבָרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר**. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר** **בְּרִי**
מְזִינָה הַכּוֹס, בֵּן עֲזַאי אָמַר **בְּרִי לְשִׁתּוֹתוֹ, רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר** **בְּרִי**
לְגִלְמוּעָה בִּיצָה, רַבִּי יְהוֹדָה בֵּן בְּתִירָא אָמַר **בְּרִי לְגִלְמוּעָה** - לשנות
 את הביצה. מבארת הגמרא את הקושיא, **קָא סְלָקָא דְעֵתִין** - הבנו
 בתחילה ש**לִינֵי הַקְפָּת דָּקֶל** **לִינֵי חֲזֵרָה דָּקֶל** - מה שאמר רבי
 ישמעאל בברייתא הראשונה 'כדי הקפת דקל', זוהי אותה פעולה
 שאמר רבי אליעזר בברייתא השנייה 'כדי חזרת דקל', ואם כן קשה
 שהרי **הָתָם** - בברייתא הראשונה, **אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שהשיעור
 הוא **בְּרִי הַקְפָּת דָּקֶל, וּפְלִיג רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** עליה - ושם נחלק עליו

לדבר. דברא לאו הוושמו יד לסל דתר בינה. יוש

50 **אֱלִיעֶזֶר.** וְהָא ר' אֱלִיעֶזֶר בְּקִמְיִיתָא כְּדִי מְזִיגָת הַבֹּס קָאמַר וְקָא פְּלִיג ר' יְהוֹשֻעַ וְאָמַר כְּדִי

יִשְׁמְחוּ לִי 'כְּדֵי הַיּוֹרֵא' וְיִשְׁמְחוּ לִי

זוֹתוֹ, וּבִבְתֵּרִייתָא (נְמִי) [דִּק] אִמֵּר רַבִּי

1. $\frac{1}{2}$ 2. $\frac{1}{3}$ 3. $\frac{1}{4}$ 4. $\frac{1}{5}$ 5. $\frac{1}{6}$

א' הרי היינו רבי אליעזר. ה"ה דהוק מצי

אם כן היינו בן עזאי. ה"ה דהוה מצי למימר

יִמְרָחֵק או דמקרב. בחזרת דקל לא קמבעי

נעקר

$\frac{1}{2} \left(\frac{1}{2} + \frac{1}{2} \right) = \frac{1}{2}$

בא אומר פדי לצלות ביצה רבי

עֲזֹר עָלֶיהָ, הִבָּא אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר

אליעזר. התם אמר בן עזאי פדי

עֲלֹת בִּיצָה וּלְגֻמְעָה. וְלִימָא אִדִּי

$\frac{1}{T} \left(\frac{\partial S}{\partial T} \right)_P = \frac{1}{T^2} \left(\frac{\partial S}{\partial T} \right)_P$

שיט ידה לתוך פיה ליטול קיסם:

בְּעֵתִיקָא, בַּחֲמִימָא אוּ בְּקִרְיָא,

כִּי הֵינּוּ ר' יְהוֹשֻעַ, דְּבִקְמִיתָא אָמַר כִּדִּי לְשִׁתּוּתוֹ

תַּתְּ בַּצְלִיָּה וּגְמִיעָה בַּחֲדָא (שְׁפִיר) (ט"א שִׁיעוֹר)

בדחמי

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ד עמוד ב

תוספות

נעקר

מן העולם. תימה לריי לפי רש"י דפי' דעובר על דברי חכמים חייב מיתה מאי אריא נטילת ידיים אפי' כל דברי חכמים נמי ועוד קשיא דאמר הבא דעונשו מיתה רפ"י במה אשה יוצאה (סנה דף כג:) אמרין דעונשו עניות כדאמר שלשה דברים מביאין את האדם לידי עניות המזלול בנטילת ידיים ובפי' עושין פסין (פיונין דף ט"א) מעשה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית

האסורים וכו' עד מה אעשה שחבירי חיובי עליה מיתה ונראה דלולל שמוזלל בה תמיד עונשו עקירה ע"י עניות דקשה ממיתה ע"י נחש ונעקר מן העולם דאמר (בסוכה דף כ"ה:) וסתהדין (דף כ"ה:) כל המשותף שם שמם ודבר אחר נעקר מן העולם ובפרק קנא יין (מ"ט דף כ"ג:) כל המשמש בכורה של תורה נעקר מן העולם לאו בחדא מחתא נינהו דעניות אלא מיתה חטופה או משונה. מר:

היא

תצדנו לדינה של גיהנם. ואמר נמי בפ"ק דחגיגה (דף ט"ו:) כל הבא על אשת איש ואסרה על בעלה נטרד מן העולם וק"ק מפ' הובב (כ"ט דף ט"ו:) דאמר הבא על אשת איש מיתוה בחנק ויש לו חלק לעוה"ב ור"ל דהתם מיירי כשעשה תשובה וזכי משמע בפ' ג' דיבמות (דף כ"ג:) היבא דלא הוליד ממנו דבר תשובה הוא ותשובה עם יסורין דוקא הכי נטרוד שהוא גברא א"ל קבל עלך יסורים וזנך נמי כיסורין דכל המומתים מתוודין והאי דאמר נטרד מן העולם פ"י מן העולם עם אותו עון דכך הוא חמור אשת איש האסורה על בעלה כמו על אחותו פניה והוליד ממנה ממזר ריב"א. א"י היבא דלא באו עליו יסורים נטרד מן העולם:

כל

ברחמי או ברחמי, ברחמי או באקושה, תיקו. אמר רבי יצחק בר (רב) יוסף אמר רבי יוחנן, כל אחד ואחד בעצמו שיער, והאיבא בן עזאי דלא נסיב, איבעית אימא נסיב ופירש הוה, ואיבעית אימא מרביה שמייע ליה, ואיבעית אימא סוד ה' ליראוי. דרש רב עיירא, ומנין אמר לה משמיה דרבי אמי ומנין אמר לה משמיה דרבי אסי, כל האוכל לחם בלא נטילת ידיים פאילו בא על אשה זונה, שנאמר 'כי בעד אשה זונה עד פני לחם' 'בעד פני לחם עד אשה זונה' 'אף אמר רבא, כל הבא על אשה זונה, לפוף מבקש פני לחם. אמר רבי זיקא אמר רבי אליעזר, כל המזלול בנטילת ידיים נעקר מן העולם. אמר רב חייא בר אשי אמר רב, מים ראשונים צריך שגיביה דיו לבעלה, מים אחרונים צריך שישפיל דיו למטה. תניא נמי הכי, הנוטל דיו צריך שגיביה דיו לבעלה שמיא יצאו המים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים. אמר רבי אבהו כל האוכל פת בלא נגיוב ידים פאילו אוכל לחם טמא, שנאמר 'ואמר ה' פכה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא וגו'. ומאי 'ואשת איש נפש יקרה תצור', אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, יקרה נפש נכשל באשת איש, שנאמר 'ואשת איש נפש יקרה' נפש גבוהה מיבעי ליה. ועוד, היא תצור מיבעי ליה, אלא אמר רבא כל הבא על אשת איש, אפילו למד תורה דכתיב בה 'יקרה היא מפנינים' מבחין גדול שכן בלפי ולפנים, היא תצדנו לדינה של גיהנם. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, כל אדם שיש בו גפות הרוח פאילו עובר עבדות פוכבים, פתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב' וכתוב התם 'ולא תביא תועבה אל ביתך'. ורבי יוחנן ידידיה אמר, פאילו פפר בעיקר, שנאמר 'ורם לבבך ושכחת את ה' אלהיך וגו'. רבי חמא בר הנינא אמר, פאילו בא על כל העריות, פתיב הקא 'תועבת ה' כל גבה לב', וכתוב התם 'פי את כל התועבת האל וגו'. עולא אמר, פאילו בנה במה, שנאמר 'חדלו לכם מן האדם אשר נשמתו באפו פי במה נחשב הוא' אל תיקרי במה אלא במה. מאי 'יד ליד לא יקנה' אמר רב, כל הבא על אשת איש, אפילו הקנהו להקדוש ברוך הוא שמים וארץ פאברהם אבינו, דכתיב ביה 'הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ' לא יקנה מדינה של גיהנם. קשיא להו לרבי שילא, מאי 'יד ליד לא יקנה' די מיבעי ליה, אלא אמר רבי יוחנן, שילא, אפילו קיבל תורה כמשה רבנו, דכתיב ביה 'מימינו אש דת למו' לא יקנה מדינה של גיהנם. קשיא ליה לרבי יוחנן, מאי 'יד ליד', יד מיד מיבעי ליה, אלא אמר רבי יוחנן, אפילו

רש"י

ברחמי או ברחמי. של חטין חלק ונשמת יותר משל שעורים: ריב"א. נשמת יותר מאקושה: ריב"א. שולשה העשר רבה: כל אחד ואחד. מן התנאים הללה בעצמו. שער בקה שהיה שוהה בביאתה: והאיבא בן עזאי דלא נסיב. כדאמר ביבמות (דף כ"ה:) אכל מה אעשה שנפשי חשקה בתורה, אפשר לעולם שיתקום ע"י אחרים. בפרק הבא על במתוה כי בעד אשה זונה וגו'. השתא דרש ליה מסיפיה לרישיה, בשבילי כבר לחם אדם מתחייב בענש של אשה זונה: כמלתא דרבא גרסי' בעד כבר לחם עד אשה זונה מבעי ליה. דמשמע בשבילי כבר לחם רב הענש עד כדי ענש אשה זונה, וד"ה נמי אי הוה פתיב עד אשה זונה בעד כבר לחם לא הוה קשיא לרבא מיד, ודאי מסיפיה לרישיה מדרש קרא, אלא עד ובעד קא קשיא ליה. דגבי כבר לחם הוה ליה למכתב בעד וגבי אשה זונה הוה ליה למכתב עד הפולול. שאוכל תמיד בלא נטילת ידיים: נעקר. דעובר על דברי חכמים חייב מיתה דכתיב ופוצץ גדר ישכנו נחש וקצף יו מים ראשונים. שלפני המזון שגיביה דיו. ראשי אצבעותיו שיהיו המים משפיעין לצד ודעותיו. ולקמן מפרש טעמא: שמיא יצאו מים חוץ לפרק ויחזרו ויטמאו את הידים. כדתנן במסכת דים (פ"ב מ"ג) שצריך לתן המים על ידיו שני פעמים, הראשונים מטהרין את הידים והשניים מטמאין את המים הטופחים על ידיו שנטמאו בתחלה מחמת ידים, ותנן התם הידים מטמאות ומטהרות עד הפרק, כלומר מן הפרק ולמטה גזרו עליתן להיות נטילות ופסולות את התרומה ומטהרות בנטילה עד הפרק, שעת הפרק צריך נטילה. נטל את הראשונים ואת השניים עד הפרק וקורו ליד טהורים, שהרי יסורו השניים את הראשונים. נטל את הראשונים חוץ לפרק ואת השניים עד הפרק וקורו ליד טמא, כלומר יצאו הראשונים חוץ לפרק ועל השניים לא הקפיד לטול עד מקום שיצאו הראשונים אלא עד הפרק במשפטם וקורו הראשונים ליד טמא, שהרי נטמאו תחלה מחמת הידים והשניים לא טהרו את הידועים, הלכך צריך שגיביה ראשי אצבעותיו למעלה שקמא יצאו מים הראשונים ויחזרו ויטמאו את הידים אחרונים. של אחר הסעודה שחבירי חכמים מפני שפולחן סדומית יש שמטמא את העינים: צריך להשפיל דיו למטה. כדי שיהיה הוזהרם של תבשילי שבידיו, שהרי להעביר תחלתא דהי כל האוכל בלי נגיוב ידים. דבר מאוס הוא וחסוב כטמא שנאמר בכה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא, אלא דבר מאוס קרי טמא: פאי ואשת איש וגו'. סיפיה דקרא דלעיל הוא, כי בעד אשה זונה עד פני לחם: לפוף נכשל בלאשת איש. והכי קאמר, בעד אשה זונה עד פני לחם, ואשת איש זונה נפש יקרה הגבוהה היא תצדנו, ודוף אתריה וצד אותה ומגיעה היא תצור מבעי ליה. כיון דמסיפיה לרישיה

קדרשת ליה, הכי איבעי ליה למכתב, ואשת איש נפש יקרה היא תצור אותה, אכל השתא משמע שאשת איש צדה את הנפש היקרה: מבחין גדול. דאפילו ממזר תלמיד חכם קודם לכתן עם הארץ לתפות ראשון ולבקר ראשון, ומהאי קרא 'לפנין ליה בחירות' ודף י"ג. ורם לבבך ושכחת: פי את כל התועבות. גבי עריות כתיב: בכה, עבדות כוכבים: אשר נשמה באפו. שמוחיק עצמו כבעל נפש, דהיינו גאון, שחשבה נפשו בעיניה פאי. יד ליד לא יקנה. סיפיה דקרא דאיידי ביה לעיל הוא. תועבת ה' כל הבא על ה' ליד לא יקנה: ה"ל כל שיש בו גפות הרוח אפילו הקנהו בו. ול"ג כל הבא על אשת איש, דלא משתעי קרא אלא בגסי הרוח הקנהו לתקב"ה בו. השלישו בשבחו על גבה, באברהם שקראו קונה שמים וארץ, ויהיין יד ליד, אפילו דומה לאברהם שאמר הרימתי ידי אל ה' אל עליון קנה שמים וארץ, לא יקנה מדינה של גיהנם. אפילו הוא כמשה, שקבל מיד הקדוש ברוך הוא ליד תורה: יד מיד מיבעי ליה. דהא קרא במקבל מוקמין ליה ולא בגותין, והוה ליה למכתב יד מיד לא יקנה, יד שקבלה מיד אף הוא לא יקנה:

ביאורים למסכת סוטה דף ד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יְקַרְהָ תַצְדוּר' - ודורשים, שהנפש היקרה, כלומר הנפש הגבוהה
שמתגאה, תדרוך אחר אשת איש זונה. מקשה הגמרא, אִמָּר רַבָּא,
הָאִי - הרי לשון הפסוק 'נָפֶשׁ יְקַרְהָ' אינו מתפרש כפי שדרש רבי
יוחנן, שהרי לדבריו, נָפֶשׁ גְּבוּהָה - שהוא לשון גאווה מִיָּבֵעִי לִיה -
היה צריך לכתוב, וְעוֹד, הִיא תַצְדוּר מִיָּבֵעִי לִיה - אם כוונת הפסוק,
שהנפש היקרה צדה את האשת איש, היה צריך לכתוב 'היא תצדור',
ואילו מלשון הפסוק משמע שהאשת איש צדה את הנפש היקרה.
אֵלָא אִמָּר רַבָּא הפסוק נדרש כך, כִּל הָבָא עַל אֵשֶׁת אִישׁ ולא עשה
תשובה, אֲפִילוּ אִם לְמַד תּוֹרָה דְּכִתְבִּי בָּהּ 'יְקַרְהָ הִיא מִפְּנֵינִים' -
ודורשים פסוק זה, שתלמיד חכם חשוב יותר מִכְּהֵן גְּדוֹל שְׁנִכְנָם
לְפָנֵי וְלָפָנִים - לקודש הקודשים, אף על פי כן הִיא - העבירה שבא
על אשת איש תַצְדוּרָה לְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם - תביא אותו לגיהנום.
ומתפרש הפסוק כך, 'ואשת איש' - מי שבא על אשת איש, אפילו
שהוא 'נפש יקרה' - שלמד תורה, עבירה זו 'תצדור' אותו לגיהנום.
אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי כֹּל אָדָם שֵׁשֶׁשׁ בּו גְּסוּת
הָרוּחַ - בעל גאווה, נחשב כְּאִילוּ שְׁעוֹדֵר עֲבוּדָת פִּזְבָּכִים, ונלמד
ממנו שנקראו שניהם תועבה, שְׂכִיתִיב הָבָא - לגבי בעל גאווה
'תועבת ה' כִּל גְּבַה לִב', וְכִתְבִּיב הָתָם - לגבי עבודה זרה 'וְלֹא
תביא תועבה אֶל בֵּיתְךָ'. וְרַבִּי יוֹחָנָן דִּידִיה - בעצמו אִמָּר, שבעל
גאווה נחשב כְּאִילוּ שְׂכִיתִיב פְּעִיקָר - בד', שְׁנַאֲמֵר 'וְרָם לִבְךָ
'שְׂכִיתִיב אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו' - שעל ידי גאווה נחשב כאילו שכח את
ד'. רַבִּי הֶמָּא בֶר חֲנִינָא אִמָּר בעל גאווה הרי הוא כְּאִילוּ שְׂכָא עַל
כֹּל הָעֲוִיּוֹת, ונלמד ממנו שנקראו שניהם תועבה, שְׂכִיתִיב הָבָא -
לגבי בעל גאווה, 'תועבת ה' כִּל גְּבַה לִב', וְכִתְבִּיב הָתָם - לגבי
עויות, 'כִּי אֵת כֹּל הַתּוֹעֵבָת הָאֵל וְגו'. עוֹלָא אִמָּר שבעל גאווה
הרי הוא כְּאִילוּ בְּנָה בָּמָה - עבודה זרה, שְׁנַאֲמֵר 'חֲדָל לָבֶם מִן
הָאָדָם אֲשֶׁר נִשְׁמָה בָּאָדָם כִּי בָמָה נִחְשָׁב הוּא', ודורשים, אֵל
תִּיקָרְהוּ אֶת הַפְּסוּק 'כִּי בָמָה נחשב הוּא', אֵלָּא 'כִּי בָמָה נחשב הוּא',
דהיינו שהמתגאה להחשיב עצמו לבעל נפש - נחשב כאילו עבד
עבודה זרה בבמה.
שואלת הגמרא, מָאִי - מה דורשים מהפסוק 'יָד לֹד לֹא יִנְקָה'.
עונה הגמרא, אִמָּר רַבִּי יֵשׁ לְדִרוּשׁ כֵּךְ, כִּל הָבָא עַל אֵשֶׁת אִישׁ -
כל ישיב בו גסות רוח, אֲפִילוּ אִם אוֹתוֹ אָדָם הִקְנִיָה לְחִקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא שְׁמִים וְאָרְצִין - שיבא את הקדוש ברוך הוא, ועל ידי כך פרסמו
והשליטו על שמים וארץ כְּאִבְרָהִם אֲבִינוּ דְּכִתְבִּיב בֵּיה 'הִרְרִימָתִי יָדִי
אֶל ה' אֵל עֲלִיּוֹן קִנָּה שְׁמִים וְאָרְצִין', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מִדִּינָה
שֶׁל גִּיהֶנֶם. מקשה הגמרא, שְׂכִיתִיב לְהוֹ לְרַבִּי - בני הישיבה של רַבִּי
שִׁילָא, הָאִי - הרי לשון הפסוק 'יָד לֹד לֹא יִנְקָה' לא מתפרש כפי
שדרש רב, שהרי לדבריו יָדִי מִיָּבֵעִי לִיה - היה צריך להיות כתוב,
כמו שנכתב אצל אברהם אבינו. אֵלָּא אִמָּרִי דְּבִי רַבִּי שִׁילָא יֵשׁ
לְדִרוּשׁ אֶת הַפְּסוּק כֵּךְ, אֲפִילוּ אִם הִבֵּעַל גָּאוֹה קִיבֵל תּוֹרָה מִיָּדִי
הקדוש ברוך הוא כְּמִשְׁחָה רַבִּינוּ, דְּכִתְבִּיב בֵּיה - על קבלת התורה
'מִיָּמִינוּ אֵשׁ דֶּת לְמוֹ', אף על פי כן לֹא יִנְקָה מִדִּינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם.
קִשְׂיָא לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן, הָאִי - הרי לשון הפסוק 'יָד לֹד' לא מתפרש
כמו שדרשו תלמידי רב שילא, שהרי לדבריהם יָד מִיָּד מִיָּבֵעִי לִיה
- היה צריך להיות כתוב, שהרי קיבל לידי מידו של הקדוש ברוך
הוא. אֵלָּא אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן

וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים בְּרַחֲמֵי - בכבר העשוי
מחזיתים שהוא חלק ונשמת מהיד, או בכבר העשוי משערים שנדרש
פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק האם משערים בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים
בְּרַחֲמֵי אֱלֹהִים - בכבר שנילוש בעיסה רכה ומתוך שהוא רך נשמת מהיד,
או בעיסה שהייתה פחות זמן להוציאו. מסיקה הגמרא על כל
הספיקות של רב אשי בדעת פלימו, תִּיקָרְהוּ.
אִמָּר רַבִּי יִצְחָק בֶּר (רב) יוֹסֵף אִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן כִּל אִמָּר וְאִמָּר
מהתנאים שהשווה את זמן תחילת ביאה, בְּעֶצְמוֹ שִׁיעוֹר - שיער כפי
הזמן שהיה שווה בעצמו בתחילת ביאה, שואלת הגמרא, וְהָאִיכָא
בֶּן עֲזַרְיָה דְּלֵא נָסִיב - שלא נשא אשה, וכיצד ניתן לומר ששיער כפי
הזמן שהוא עצמו שווה בביאה. עונה הגמרא, אִיכָּנִיעִית אִיכָּא - אם
תרצה תשיב שְׁנִסִּים וְפִירֵשׁ הָהוּא - נשא אשה ובא עליה, אלא
שלאחר מכן התגרש ופרש מהאשה. וְאִיכָּנִיעִית אִיכָּא, מִרְבִּיה שְׁמִיעֵ
לִיה - אמנם הוא עצמו לא נשא אשה, אך קיבל מרבו כמה הוא זמן
הביאה. וְאִיכָּנִיעִית אִיכָּא, הַתִּיקִים בּו מִה שְׁנַאֲמֵר 'סוֹד ה' לִירְאָיו' -
שידע כמה זמן היה שווה אם היה נשוי.
דְּרַשׁ רַב עֲזַרְיָה, וְזִמְנִין אִמָּר לֵה - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיחָה
דְּרַבִּי אֱמִי, וְזִמְנִין אִמָּר לֵה מִשְׁמִיחָה דְּרַבִּי אֱסִי, כִּל הָאוֹכֵל לָחֶם
בְּלֹא נְטִילַת יָדִים לפני האכילה, מענישים אותו כְּאִילוּ בָּא עַל אִשָּׁה
זוֹנָה. שְׁנַאֲמֵר 'כִּי בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּבֵּר לָחֶם', ונדרש הפסוק
מסופו לתחילתו, שבשביל חטא שחטא בכבר לחם מתחייב האדם
בעונש כמי שבא על אשה זונה. שואלת הגמרא, אִמָּר רַבָּא הָאִי -
הרי לשון הפסוק 'בְּעַד אִשָּׁה זוֹנָה עַד כִּבֵּר לָחֶם' אינו מתפרש כפי
שדרש רב עזריא, שהרי לדבריו 'בְּעַד כִּבֵּר לָחֶם עַד אִשָּׁה זוֹנָה'
מִיָּבֵעִי לִיה - צריך היה לכתוב, מִשׁוּם שֶׁבְּעַד' מתפרש על המעשה
שעשה, 'ועד' מתפרש על העונש שמקבל, ואילו רב עזריא דרש את
הפסוק להיפך. אֵלָּא אִמָּר רַבָּא, יֵשׁ לְדִרוּשׁ אֶת הַפְּסוּק כֵּךְ, כִּל הָבָא
עַל אִשָּׁה זוֹנָה, לְסוֹף - סופו שִׁכְבָּשׁ כִּבֵּר לָחֶם, שִׁמְנִיעַ לִידִי
עויות. אִמָּר רַבִּי יִרְמְיָא אִמָּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כִּל הַמְּוֹלָל בְּנִטְמִילַת
יָדִים - שרגיל לאכול בלא ליטול את ידיו, סופו שמת ונִצְעָק מִן
הָעוֹלָם.
אִמָּר רַב חִיָּא בֶר אֲשִׁי אִמָּר רַב, כשנטול אדם מִים רַאשׁוֹנִים -
נטילת ידים שלפני הסעודה, צִירָךְ שְׁנִיבִית יָדוֹ בשעת הנטילה
לְמַעַלְהָ, וכשנטול מִים אַחֲרֵינִים - נטילת ידים שבסוף הסעודה,
צִירָךְ שִׁשְׁפִּיל יָדוֹ לְמַטָּה, תִּנְיָא נְמִי חֵבִי - וכן שנינו בברייתא,
הַנּוֹטֵל יָדוֹ צִירָךְ שְׁנִיבִית יָדוֹ לְמַעַלְהָ, שאם לא יעשה כן, יֵשׁ חֶשֶׁשׁ
שְׁמָא יִצְאוּ הַמִּים שֶׁנִּטְמָאוּ בנטילה הראשונה חוץ לַפֶּה - מחוץ
למקום החיבור שבין האצבעות לכף היד, וְחִתְּוִי לֹא אֲבָעוּתִי
כשנטול פעם שנייה, וְיִטְמָאוּ אֶת הַיָּדִים. אִמָּר רַבִּי אֲבָהוּ כִּל
הָאוֹכֵל פֶּת בְּלֹא נִינוּב יָדִים - שלא מנגב את ידיו לאחר הנטילה,
הרי זה דבר מאוס, ונחשב כְּאִילוּ אוֹכֵל לָחֶם טָמֵא, שְׁנַאֲמֵר לאחר
שאמר ה' ליחזקאל לאפות לחם בצורה מאוסה כסימן שכן ידיה
לישראל בגלות, 'וְיִאֲמָר ה' כִּכָּה יֵאָכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לָחֶם
טָמֵא וְגו' - הרי שדבר מאוס נקרא טמא.
שואלת הגמרא, וּמָאִי - מה דורשים מהמשך הפסוק 'וְאֵשֶׁת אִישׁ
נָפֶשׁ יְקַרְהָ תַצְדוּר'. עונה הגמרא, אִמָּר רַבִּי חִיָּא בֶר אִמָּר רַבִּי
יוֹחָנָן, יֵשׁ לְדִרוּשׁ כֵּךְ, כִּל אָדָם שֵׁשֶׁשׁ בּו גְּסוּת הָרוּחַ - גאווה, לְבָסְפוֹ
נִכְשֵׁל פֶּאֶשֶׁת אִישׁ - באיטור אשת איש, שְׁנַאֲמֵר 'וְאֵשֶׁת אִישׁ נָפֶשׁ

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שביעי לעומר עמ' א

שערה מקשירתו לאחר שגילה את שערה, כדי לנוולו ויגרום לה
שתודה. רַבִּי יְהוֹדָה חוֹלֵק וְאִמָּר, שֶׁאִם הָיָה לָבָה נָחָה לֹא הָיָה
מְגַלְחָהּ, וְאִם הָיָה שְׁעָרָה נָחָה לֹא הָיָה סוֹתֵר, כדי שלא יתגרו בה
הכהנים. אִם הָיְתָה מְתַכַּסֶּת בְּלָבָנִים - אם היתה לבושה בגדים
לבנים, מְכַסֶּת בְּשָׁחוֹרִים - מלבישים לה בגדים שחורים כדי לנוולה.
וכן אם הָיְתָה עֲלֵיהָ כְּלִי זָהָב - תכשיטי זהב.

שֶׁשֶׁם הוּא הַמָּקוֹם שֶׁבּוּ הָיוּ מְשַׁקְּנִין אֶת הַסּוֹמְנוֹת, וְיִמְטְהִרִין אֶת
הַיּוֹלָדוֹת - שהיו עומדות שם היולדות בשעה שמקריבים את קרבן
טהרתם, וְיִמְטְהִרִין אֶת הַמְּצוֹרְעִין - מזים את הדם על ידם ורגלם.
וְכֵהֵן אִיחָה בְּכִנְיָהּ - בפתח הצואר, ומושך כלפי מטה, אִם נִקְרָעוּ
בגדיה מחמת המשיכה, נִקְרָעוּ וְאִינוּ מִקְפִּיד עַל כֵּךְ, וְאִם נִפְרָמוּ -
ואם נפרמו לקרעיהם רבים, נִפְרָמוּ, וכן מושך הכהן את בגדיה עַד
שֶׁהָיָה מְגַלָּה אֶת לָבָהּ, וכן, וְסוֹתֵר אֶת שְׁעָרָה - מתיר הכהן את

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֵין עֲפָרָה נִנְעָר - אינו קם לתחיית המתים, 61
 שְׁנָאֵמָר "הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שְׁכֵנֵי עֲפָר", ומדייקים מכך ששכני עֲפָר 62
 לֹא נִאֶמְרָ, אֲלֵא שְׁכֵנֵי עֲפָר, שלא כל מי ששכב בעפר יקום לתחיית 63
 המתים, אלא רק מי שִׁנְעֵשֶׂה שְׁכֵן לְעֲפָר בְּחַיָּו - שהשפיל עצמו 64
 כעפר. וְאֵמָר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ שְׁכֵנִיהָ 65
 מְלַלֵּת - מקוננת ובוכה עָלָיו, שְׁנָאֵמָר "נִבְחָה מִמָּרְחָק יִידֵעַ", 66
 ודורשים שמי שמגביה את עצמו, כבר 'ממרחק' עוד לפני שבא 67
 הפורענות, 'יידע' השכינה בוכה ומתאוננת עליו. 68
 דָּרֵשׁ רַב עֲזִירָא וְאִיתֵימָא - ויש אומרים שדרש זאת רבי אֶלְעָזָר, 69
 בֹּא וְרֵאָה שְׁלֵא כְּמִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בְּשָׂר וְדָם, מִדַּת 70
 בְּשָׂר וְדָם נִבְחָה וְרֵאָה אֶת הַנִּבְחָה - החשוב והמכובד מחשיב ומקרב 71
 את השווה לו בחשיבותו, אבל וְאֵין נִבְחָה וְרֵאָה - מחשיב ומקרב 72
 אֶת הַשֹּׁפֵל, אֲבָל מִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוּ בּו, אלא הוא נִבְחָה 73
 ואף על פי כן וְרֵאָה אֶת הַשֹּׁפֵל, שְׁנָאֵמָר "כִּי רָם ה' וְשֹׁפֵל וְרֵאָה". 74
 אֵמָר רַב חֲסִידָא וְאִיתֵימָא מִר עֲזִיקָבָא, כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת 75
 הָרוּחַ, אֵמָר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵין אֵין יִכְוֹלֵין לְדוּר בְּעוֹלָם 76
 יחַד, שְׁנָאֵמָר "מְלִשְׁנֵי כְסִתֵּר רַעְיוֹן אוֹתוֹ אֲצִמִּית, נִבְחָ עֵינֵינוּ וְרִחַב 77
 לֵבָב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל" אֵל תִּקְרֵי אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל אֲלֵא אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל 78
 - כלומר שה' אינו יכול להיות יחד עם המתגאה בעולם. אֵיכָא 79
 דְּמִתְנִי לָהּ - את הדרשה שלא יכול ה' לדור איתו יחד בעולם, 80
 אֲמַסְפֵּר - על מספרי לשון הרע, שְׁנָאֵמָר בתחילת הפסוק 'מְלִשְׁנֵי 81
 כְּסִתֵּר רַעְיוֹן אוֹתוֹ אֲצִמִּית'. אֵמָר רַבִּי אֶלְכָּסְנָדְרִי כָּל אָדָם שֵׁשׁ 82
 בּו נְסוּת הָרוּחַ, אֶפִּילוּ רוּחַ קִימָעָא - פורענות קלה שבאה לעולם 83
 עוֹבְרָתָא - טורפת ומאבדת אותו מהעולם, שְׁנָאֵמָר "וְהִרְשָׁעִים בֵּינֵם 84
 נִנְגֵּרֵשׁ וְכו' ויגרשו מימיו רפש וטיט" - בעלי גאווה הם כמו הים אשר 85
 משליך רפש סביבו ועובר את מימיו, ודורשים, וְיָמָּה יָם שֵׁשׁ בּו כְּמָה 86
 בְּרִיעִיּוּת לוגים של מים, אף על פי כן אֵנוּ רֹאִים שְׂרוּחַ קִימָעָא 87
 עוֹבְרָתָא - מערבת את מימיו, אָדָם שְׂאִין בּו אֲלֵא רִבִּיעִית אַחַת 88
 שֶׁל דָּם שֶׁעַל יְדֵהּ הוּא מְתַקֵּים, עַל אַחַת בְּמָה וְכִמְהָ שְׂרוּחַ קֵלָה שֶׁל 89
 פורענות עוברת ומאבדת אותו מהעולם. 90
 אֵמָר רַבִּי חִיָּיא בְּרַ אֲשִׁי אֵמָר רַב, תִּלְמִיד חֲכָם צָרִיד שִׁיחָא בּו 91
 אַחַד מִשְׁמוֹנָה בְּשִׁמְנִית - כלומר, שלא יהיה שפל ביותר אלא 92
 תהיה בו מידה קטנה של גאווה, כְּדִי שֶׁהַתְּקַבֵּלוּ דְּבָרָיו לִבְנֵי עִירוֹ ויִּוֹכַל 93
 להוכיחם. אֵמָר רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְעֲמִצְרָא לִיָּה - אותה 94
 מעט גאווה מוסיפה נוי לתלמיד חכם בִּי סָאֵסָא לְשִׁבּוּלָתָא - כמו 95
 ראש השיבולת שמוסיף נוי לשיבולת. אֵמָר רַבִּי רַבָּא בְּשִׁמְתָא - בנידוי 96
 יהיה דְּאִיתִּי בִּיה - תלמיד חכם שיש בו גאווה, וְכִשְׁמָתָא - ובנידוי 97
 יהיה דְּלִיתִּי בִּיה - תלמיד חכם שאין בו מעט גאווה. דְּעָה חוֹלְקָה, 98
 אֵמָר רַבִּי נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק לֹא מִיָּנָה וְלֹא מִקְצָתָה - שלא תהיה 99
 בתלמיד חכם אפילו מעט גאווה, מִי וְזִמְרָן דְּכָתִיב בִּיה - וכי קטן הוא 100
 בעינינו מה שכתוב על בעל גאווה "וְהִעֲבַת ח' כָּל נִבְחָ לֵב". 101
 אֵמָר חֲזִיקָה אֵין תִּפְלָתָא שֶׁל אָדָם נִשְׁמָעַת וּמִתְקַבֵּלָת, אֲלֵא אִם בֵּן 102
 מְשִׁים לְבָב בְּכֶשֶׁר - שלבו רך כבשר ולא קשה כאבן כמו בעל גאווה, 103
 שְׁנָאֵמָר "וְהָיָה מִדֵּי חֶדֶשׁ בְּחִדְשׁוֹ [וְגו'] יָבֹא כָּל בְּשָׂרִי לְהִשְׁתַּחֲוֹת 104
 וְגו' - ולא כתוב כל אדם, וכדלהלן. אֵמָר רַבִּי יוֹרָא, קֶשֶׁר כְּתִיב בִּיה 105
 וְנִרְפָּא - כאשר כתוב בתורה על בשר שיש בו גנע צרעת כתוב גם 106
 שנרפא. אבל כאשר כתוב על אָדָם שיש בו גנע לֹא כְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא. 107
 ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי 108
 שלבו קשה כאדם, כלומר כאדמה, אֵין רפואה למכאוביו. 109
 אֵמָר רַבִּי יוֹחָנָן, לִמָּה נִקְרָא הָאָדָם בִּשְׁם אָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּרְמָז בְּרָאשִׁי 110
 הַתִּיבוּת שֶׁל שֵׁם זֶה, שֶׁהָאָדָם יֵשׁ בּו אִפֶּר - יסודו מעפר, דָּם - שגורם 111
 למחלות רבות וקוֹדֶה - שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי 112
 ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הבל ושפלות ולכן אֵין לו 113
 להתגאות. ולמה נקרא בשר האדם בִּשְׁם בְּשָׂר, שֶׁנִּרְמָז בְּרָאשִׁי 114
 הַתִּיבוּת, שלאחר מות האדם יש לו בּוֹשָׁף - ביום הדין, ס' וְהָיָה - גופו 115
 סרוח וקוֹמָה - שגופו מאכל לתולעים. אֵיכָא דְּאֵמָרִי שְׁבָאוֹת 'ש' 116
 בִּשְׁם בֶּשֶׂר נִרְמָזַת הַמִּלָּה שְׂאוּל - שסופו של האדם להיות בקבר. ואֵין 117
 לפרש שנרמזת המילה סרוחה, מִשּׁוּם דְּכָתִיב בֶּשֶׂר בְּשִׁין וְלֹא בִּשְׁוִין. 118
 אֵמָר רַב אֲשִׁי כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ לְסוֹף נִפְתָּח - מתמעט 119
 מחשיבותו ונעשה פחות שבאנשים, שְׁנָאֵמָר לגבי נגעים 120

אֶפִּילוּ עוֹשֶׂה אוֹתוֹ אָדָם צִדְקָה בְּסִתְרָ - ויד ליד' הוא מלשון נתינה, 1
 שנותן צדקה מידו ליד העני, דְּכָתִיב על כך "מִתֵּן בְּסִתְרָ יִכְפֶּה אֶף 2
 וְגו'", אף על פי כן לֹא יִקָּחַ מִדִּינָהּ שֶׁל יִהְיֶהנָם. 3
 שואלת הגמרא, אֲזֵינָהּ לִפְנֵי הָרוּחַ - שלא להתגאות, מִנֵּין. 4
 ומשיבה, אֵמָר רַבָּא אֵמָר וְעִירִי מִהַפְסוֹק "שִׁמְעוּ וְהִיאֲוִינוּ אֵל 5
 תַּנְהִיגוּ", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק אֵמָר 6
 מִקְחָא - שהאזהרה היא מהפסוק "וְרָם לְבָבְךָ וְשִׁכַּחְתָּ אֶת ה' 7
 אֱלֹהֶיךָ", כלומר שהמתגאה בא לירי שכתוב ה' וְכָתִיב "הִשְׁמַר לְךָ 8
 פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" - שמוזהר האדם שלא לשכוח את ה' / 9
 וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה 10
 לשכחה ה' וְכִדְרֵי אֵבִין אֵמָר רַבִּי אִילְעָא - מה שאמרנו שהלשון 11
 'השמר פן תשכח' הוא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי 12
 אילעא, דְּאֵמָר רַבִּי אֵבִין אֵמָר רַבִּי אִילְעָא כָּל מְקוֹם שְׁנָאֵמָר 13
 בתורה לשון של הִשְׁמַר, פֶּן, וְאֵל, אֵינוּ אֲלֵא לומר שהעובר על ציווי 14
 זה, הרי הוא עובר בִּלְא תַעֲשֶׂה. 15
 דָּרֵשׁ רַב עֲזִירָא, וְזִמְנִין אֵמָר לָהּ - פעמים אמר דרשה זו מִשְׁמִיחָה 16
 דְּרַב אֲסִי, וְזִמְנִין אֵמָר לָהּ מִשְׁמִיחָה דְּרַב אֲסִי, כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו 17
 נְסוּת הָרוּחַ, לְסוֹף מְתַמַּעַט - סופו שמתמעט מחשיבותו, שְׁנָאֵמָר 18
 'דוֹמוּ מַעֲט' - ודורשים שאם מתרומם ומתגאה סופו להתמעט. 19
 ממשככה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, וְשִׁמָּא תִּאֲמָר יִשְׁנִי 20
 בְּעוֹלָם - שזי ככל האדם, תִּלְמוּד לומר "וְאֵינִי" - שמת קודם זמנו. 21
 וְאִם חוֹזֵר בּו ונעשה עניו, הרי הוא נִאֶכָּפָה - מת בּוֹמָנִי בְּאִבְרָהָם 22
 אֵבִינוּ וְהַאֲבוֹת, שְׁנָאֵמָר "וְהִמְכֹּחוּ כָּפַל יִקְצָצוּן" - ודורשים את 23
 המילה 'וְהוֹמְכוּ', שאם נעשה עניו ומך, מְתַקִּים בּו 'כָּכַל יִקְצָצוּן' - 24
 שימות מות ישרים בְּאִבְרָהָם יִצְחָק יַעֲקֹב דְּכָתִיב בְּהוּ בְּכָל מִכָּל 25
 בְּכָל, וְהִינֵנִי כִּכָּל יִקְצָצוּן, כִּמוּ הָאֲבוֹת שְׁכָתוּב בְּהוּ בְּכָל, וְאִם לֹא - 26
 אם לא נעשה עניו, מְתַקִּים בּו המשך הפסוק "וְכִרְאֵשׁ שְׁבִלָתִי יִמְלוּ" 27
 - שישבר ויפול כמו שיבולת, וכדלהלן. 28
 שואלת הגמרא, מָא' וְכִרְאֵשׁ שְׁבִלָתִי - מה כוונת הפסוק שבעל 29
 גאווה יפול כמו שנופל ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה רַב 30
 הוֹנָא וְרַב חֲסִידָא, חֲדָא אֵמָר - אחד מהם אמר שיפול בִּי סָאֵסָא 31
 דְּשִׁיבּוּלָתָא - כמו החלק העליון של השיבולת שנופל וגשבר מאיליו. 32
 וְחֲדָא אֵמָר בְּשִׁיבּוּלָתִי עֲצָמָה שְׁנוּפֶלֶת בּוֹמָן הַלִּקִּיטָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא, 33
 לְשִׁלְמָא לְמָאן דְּאֵמָר בִּי סָאֵסָא דְּשִׁיבּוּלָתָא - כראש השיבולת, 34
 הֵינֵנִי דְּכָתִיב - מובן מה שכתוב בפסוק שהמתגאה יפול 'וְכִרְאֵשׁ 35
 שְׁבִלָתִי, אֲלֵא לְמָאן דְּאֵמָר בִּי שְׁבִיבּוּלָתָא עֲצָמָה, קֶשֶׁה מָא' וְכִרְאֵשׁ 36
 שְׁבִלָתִי' - והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מִתַּרְצָת 37
 הַגְּמָרָא, אֵמָר רַב אֲסִי וְכֵן תֵּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְיָא, מְשַׁל לְאָדָם 38
 שְׁכָנָם לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ לִלְקֹט שִׁיבּוּלוֹת, נִבְחָה נִבְחָה הוּא מְלַקֵּט - 39
 דרכו להתחיל ללקט את השיבולים הגבוהים שבוטלים למעלה, 40
 ומדמה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שכרתים ושוכרתים תחילה 41
 את השיבולת שראשה גבוה. 42
 מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, 'מרום וקדוש אשכון 43
 וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְלָה רֹחַ', נחלקו רַב הוֹנָא וְרַב חֲסִידָא בביאור המילה 44
 'ואת', חֲדָא אֵמָר אֲתִי דְּכָא - ה' מגביה את הדוכא ושפל רוח אליו 45
 שישכנו עמו. וְחֲדָא אֵמָר אֵנִי אֵת דְּכָא - ה' מרכין את שכנינו לשכון 46
 אתם. אומרת הגמרא, וְכִמְתַּבְּרָא בְּמָאן דְּאֵמָר אֵנִי אֵת דְּכָא - 47
 שמוריד שכנינו אליהם, שְׁהָרִי מְצִינוּ בְּמִתֵּן תּוֹרָה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ 48
 הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים וְנִבְעוֹת וְהַשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינִי הַנִּמּוּךְ, 49
 וְלֹא נָבַח הַר סִינִי לְמַעְלָה - ולא הגביה ה' את הר סיני להשרות 50
 עליו את השכינה, הרי מצאנו שמוריד ה' את השכינה לעניו. אֵמָר 51
 רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם וְלִמָּד אָדָם מִדַּעַת קוֹנֵו לֵאחֹב אֶת הַשְּׁפִלוּת 52
 וְהַעֲנוּה, שְׁהָרִי בְּמִתֵּן תּוֹרָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים 53
 וְנִבְעוֹת וְהַשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינִי שְׂדֵה עֵנִי. (וְהֵנִיחַ כָּל 54
 אֵילָנוֹת מוֹנוֹת וְהַשְׂרָה שְׁכִינָתוֹ בְּסָנֵה - באילן שלא נותן פירות). 55
 אֵמָר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֵׁשׁ בּו נְסוּת הָרוּחַ רָאוּי לְנָדְעוּ - 56
 לשבור ולעקור בְּאֲשִׁירָה - כמו שצריך לשבור ולעקור מהשורש עץ 57
 שעברו אותו לעבודה זרה. וְלִמָּד מִכָּךְ שֶׁשְׂנֵינָהם נִאֲמָר לִשּׁוֹן גִּידְעָה, 58
 כְּתִיב חָכָא - לגבי בעל גאווה, "וְרִמִּי מְקוֹמָה גִּידְעִים", וְכָתִיב הָתָם 59
 - לגבי עבודה זרה, "וְאִשְׁרֵיהֶם תִּגְדְּעוּן". וְאֵמָר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם 60

תוספות

אפילו עושה צדקה בסתר. שנותן מידו לידו של העני, והכי משמע יד הנותנת ליד אף הוא לא יקנה: דכתיב ביה מתן בסתר ב'ו'. לא ודשיך האי קרא בקרא דלעיל, אלא רבותא חזיא שאע"פ שמכפר אף וזמא אינו מכפר על גזות הרדת: **ואדרה.** שלא דאא סג דרת: **ורם לבבך וסכחת.** אלמא מגבה לב בא ליד סכחה ששוכב את בורא, ובסכחה הוא מוחר השמר לקרן תשכח: **מתמט.** מחשיבותו: **דמו מעט.** כיון שרמו מוממעט: **ישנו בעולם.** מתקום: **וחסכו.** ואם חור ונעשה עניו שממיר את עצמו: **בכל.** דאותו שנאמר ביה כל: **יפצני.** מן העולם. ומתו מות ישרים. אברהם תביב ביה דה' ברך את אברהם בכל, יצחק תביב ביה ואובל מכל, יעקב תביב ביה כי חנני אלהים וכי יש לי כל, והכי מפרש בהדיא בכראשית רבה (דרשלא

בל אדם שיש בו גסות הרוח אין עפרו ננער.
 תימה אמאי לא חשיבי האי במשנת חלק
 ודא דאמר פרק בתרא דכתובות (ק"ף) מתים
 שבחור'ל אינן חיים ותו גרסין התם ע"ה אינן חיים
 אא"כ יתנו תלמידי חכמים ומלו' (ברביבית) רביות
 מצניזו באגודה שאינן חיים לעולם הבא. תוס' ר"י:
ארם שאין בו אלא רביעית דם. פ"ה' הוא דם
 הצלול שזממו משתית הלב אין בו אלא
 משקל כ"ה סלעים שהיא רביעית הלב
 דוא

אֶפְיֹלוֹ עוֹשֶׂה צִדְקָה בִּסְתֵר, דְּכֹתִיב 'מִתֵּן בִּסְתֵר יִכְפֹּה אִף וְגו' לֹא יִקָּה מְדִינָה שֶׁל גִּיהֶנֶם. אוֹתָרָה לְנֶפֶשׁ הָרוּחַ מִזֶּן, אֲמַר רָבָא אֲמַר וְעִיר, 'שִׁמְעוּ וְהִאֲזִינוּ אֶל תִּגְבְּהוֹ. רַב נַחֲמָן בֶּר 'צִחָק אֲמַר מִהֲבָא 'וְרַם לִבְכֹּךְ וְשִׁכְחֵת' וְכֹתִיב 'הַשְׁמֹר לָךְ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ' וְכֹדְרֵי אַבִּין אֲמַר רַבִּי אִילְעָא, דְּאֲמַר רַבִּי אַבִּין אֲמַר רַבִּי אִילְעָא, כֹּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'הַשְׁמֹר פֶּן וְאֵל' אִינוּ אֵלָּא כֹּלָּא תַעֲשֶׂה. דְּרַשׁ רַב טוּרָא. וְזִמְנוּ אֲמַר לֵה מִשְׁמִיתָ

ש בו גפֿות הָרוֹת, לִסְפֹּף מִתְמַעֵם,
זֹמֶר 'אֵינֶנּוּ'. וְאִם חֹזֵר בּוֹ, נֶאֱסָף
הֵם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב דְּכָתִיב כֹּהוּ 'כָּל
לֵת', רַב הוּנָא וְרַב חֲסָדָא, חַד אָמַר
לְמָאן דְּאָמַר כִּי סָאָא דִּישְׁבִּילֵתָא,
לְתַת עֲצֻמָּה' מֵאי 'כִּרְאֵשׁ שְׁבִילֵת'.
בְּסֵם לְתוֹךְ שְׁדֵּהוּ גְבוּהָה גְבוּהָה הוּא
אָמַר אֲתִי דְכָא וְחַד אָמַר אֲנִי אֵת
כְּרוֹךְ הוּא הֵנִיחַ כָּל הָרִים וַיִּגְעֹת
אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם
עוֹת וְהִשְׁרָה שְׂכִינָתוֹ עַל הַר סִינִי
כִּי אֲלֶעָזָר, כָּל אָדָם שִׁישׁ בּוֹ גִּפֹּת
ס' וּכְתִיב הֵתֵם 'וְאֲשִׁירֵהֶם תִּגְדְּעוּ'.
וְנֶעֱרַר, שְׁנֵאֲמַר 'הִקִּיצוּ וְרִנְנוּ שְׁכֵנִי
שְׁכֵן לְעַפְר בְּחַיּוֹ. וְאָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר,
וְגַבְהָ מִמְּרֹחַק יִדְע'. דִּרְשׁ רַב עֲזִירָא
הוּא מֵדַת בִּשְׁר וְדָם, מֵדַת בִּשְׁר
לִל מֵדַת תְּקוּדָשׁ כְּרוֹךְ הוּא אֵינּוּ בֵּן,
אֵה'. אָמַר רַב חֲסָדָא וְאִיתִימָא מִר
אֵין אֵין וְהוּא יִכּוֹלִין לִדּוּר בְּעוֹלָם
כֹּכ לִכָּב אוֹתוֹ לֹא אוֹכֵל' אֵל תְּקִיר
הַרְעֵ, שְׁנֵאֲמַר 'מִלְּשֵׁנִי כִסְתֵר רַעְיוֹ
הָרוֹחַ אִפְּלִי רוּחַ קִימְעָא עוֹכְרָתוֹ,
ת, רוּחַ קִימְעָא עוֹכְרָתוֹ. אָדָם שְׁאֵין
יֹא בִר אִשִּׁי אָמַר רַב, תִּלְמִיד חֲכָם
יִרְיָה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, וּמַעֲפָא לִיה כִּי
דְּלִית בִּיה. אָמַר רַב נַחֲמָן בִּר יִצְחָק
גְּבַה לֵב'. אָמַר חֲזוֹקִיָּה, אֵין תְּפַלְתּוֹ
וְתִתֵּי מִדֵּי דִלְשׁ בְּחִדְשׁוֹ [וְגו'] יִבּוֹא
וְנִרְפָּא, אָדָם לֹא כְּתִיב בִּיה וְנִרְפָּא.
שֶׁשׁ ס' וְרִיחָה ר"מָה, אֵיכָא דְאָמְרִי,
גִּפֹּת הָרוֹת, לִסְפֹּף נִפְתָּח, שְׁנֵאֲמַר
יִלְשָׁא

דבר אפי' וזמניו אמר לה משמיה דרב אמר, כל אדם
שנאמר 'רובו מעט' ושמו תאמר ישנו בעולם, תלמוד
בזמנו פאברהם אבינו שנאמר 'המכו ככל יקפצו', כי
מכל כל' ואם לאו 'כראש שבלת ימלו'. מאי 'כראש'
כי סאסא דשיבולתא וחד אמר בשיבולת עצמה, בשל
היינו דכתיב 'כראש שבלת'. אלא למאן דאמר 'כי'
אמר רב אפי' וכן תנא דבי רבי ישמעאל, מושל לאדם
מלקט: 'ואת דפא ושפל רוח' רב הונא ורב חסדא,
דפא, ומסתברא כמאן דאמר 'אני את דפא' שהרי תקן
והשרה שכניתו על הר סיני ולא גבה הר סיני למעל
מדעת קונו שהרי הקדוש ברוך הוא הניח כל הרים
(והניח כל אילנות טובות והשרה שכניתו בסנה). אמר
הרוח, ראוי לגדעו פאשירה, כתיב הקא 'ורמי הקומה'
ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו גפות הרוח, אין
עקר' שכבי בעקר לא נאמר אלא שכני עקר, מי שנעש
כל אדם שיש בו גפות הרוח שכניה מיללת עליו, שנאמר
'ואיתיקא רבי אלעזר, בא וראה שלא כמדת הקדוש
ודם גבוה רואה את הגבוה ואין גבוה רואה את השפל'
הוא גבוה ורואה את השפל, שנאמר 'כי רם ה' ושפלו
עוקבא, כל אדם שיש בו גפות הרוח, אמר הקדוש ברוך
שנאמר 'מלשני בסתר רעהו אותו אצמית נכה עיניו
אותו אלא אותו לא אוכל. איכא דמתני לה אמספרי ל
אותו אצמית'. אמר רבי אלכסנדר, כל אדם שיש בו
שנאמר 'והרשעים פים נגרש' וזה ים שיש בו פמה רב
בו אלא רביעית אחת, על אחת פמה וכמה. אמר רבי
צדיק שיהא בו אחד משמונה בשמינית. אמר רב הונא
סאסא לשבולתא. אמר רבא, בשמחא דאית ביה ובשמ
לא מינה ולא מקצתה, מי וזמר דכתיב ביה 'תועבת ה'
של אדם נשמעת אלא אם כן משים לבו בבשר, שנאמר
כל בשר להשתחתו וגו'. אמר רבי יזרא, בשר כתיב
אמר רבי יוחנן, אד"ם - א"פר ד"ם מ"רה, בש"ר -
שואל דכתיב בשין. אמר רב אשי, כל אדם שיש

בכל מכל (וכל) רבותא הוא שנתקרו בו, אבל
ובל אשר נתן לי מלתא בעלמא הוא דקאמר:
בסאמא רשבילא, בזהו של שבותל שקורין וכן
השבותל, והוא נשבר ונפל מאליה: **נבחה נבחה**
סלגה, והיין וכראש שבותל שראשה
הוא למעלה ונחתה: **אמי דבא**, אני
מבידו דע ששוכן אצלי, ויהינן אשכנז את דבא:
אני את דבא, אני מוכין שכתיני אצלו: **ילמד**
אדם סדעת קונו, לאהוב את המימות: **כל הרים**
ובקעות, כגון תבור וברמל שבאו שם, בדכתיבי
לפיה תרצון הרים בגננים (קאליס סא): **באשרה**
ידעו ישרש אחריה באשרה שצריך גידעו
אחריה בדכתיבי ואבדתם את שמם (וקריס יו):
נערי, מקיץ בתחילת המתיים: **שכבי בעשר**
נארי, דלישתעמו על כל המתיים: **שכן לעפרי**,
משפיל עצמו על לעפרי: **מקלות**, ונבחה
מסרחוק ידע, רישיה דקרא כי רם ה' ושלל
קרא, ונבחה – והנבחה ממרחק מקדש שקבא עליו
פרענות ומים רבים – ידע, כינה מראונת
ומשתבת עליו, כמו וידע אלמנותיו (קאחל יט)
וידע בהם אנשי סכות (קאסני ח) ידע כבמביא
למעלה (קאליס מז), לשון שבר: **אורי (השפיל**
תבה), לקרבו ולהשתדל ממו, וחושו בעיני,
כמו (סאס יז) כבכורה בתאנה בראשיתה ראיתי
את אבותיכם, נחתי עיני לקרבו ולתבכם: **ואבא**
דמתי לה אפספרי, לשון דיע, משום רישא
דקרא מלשני בסתר רצונו וגו': **רוח קימא**
ועקרתו, פורענות קלה טורפתו מאבדתו:
והשעינים, גסי הרוח, דקראי דלעיל משמע
שפלים ונדקאים: **להחיות רוח שפלים וגו'**
לא לעולם אירב עם אותן שפלים כעון בצעו וגו'
דרבוי ראיתי וגו' ברא נוב שפתיים וגו', אבל
הרשעים שאין שפלים ונדקאים כים נגרש, כים
המגרש משליך רפש וטוי לשפתיי כביכיה: **במה**
רביעות, לזני מים אנו רואים שרח קימא
ועקרתו שפתיים אדם: **שפלים וגו' אלא**
רביעות אחת, ברביעות דא הוא מתקיימ.
שיעור זה לקבל למעשה מסיני שרביעות דא מת
מטמא באהל, מפני שהיא נפש וקרינא ביה על
כל נפשות מת לא יבא: **אחד משמונה בשמינית**,
משקל קטן הוא והיין שנקלא, כלומר צריך
שיקנה בו מעט נאווה, שלא יהו קלי הראש
מסתוללן בו ויהא דבריו מתקבלין עליהן בעל
ברכה: **ומעשרא ליה כי בסאא לשבילא**, גסות
מקט גאה והונגת לא תלמדי חכם ומעשרת
בכאס המעשרת את השבותל: **שבמא דית**
ביה, גסות החרות: **ובשבמא דלית ביה**, גסות
פורתא, לפי שאין בני עירו יראים ממנו ואין בו
חז להזיכרם: **לא סמנה ולא סמקתה**, לא
יחפץ אדם לא בקלה ולא במקצתה, ומי וזטר
מאי דקרי ליה קרא ועובתה ה: **בבשר**, שהוא רך
לא כאבן שהוא קשה: **והשחמורין**, להתפלל,
ואתם שהם בשר רבוא והפסולין כי הם שומעים

לפני, אבל גסי הרוח לא יבואו: **כֹּהֵן כְּתִיב בְּיָהּ וְנִרְפָּא**, וכֹּהֵן כִּי יִהְיֶה בּוֹ בְּעוֹדוֹ שָׁחַן וְנִרְפָּא. אָדָם כִּי יִהְיֶה בְּעוֹד בְּשָׂרוֹ, נִגַע צָרַעַת כִּי תִהְיֶה בָאָדָם, לֹא כְּתִיב בְּחֹד מִזְיָהוּ וְנִרְפָּא. לְפִי דִרְבָּךְ אֲתָהּ לֵמֵד, שֶׁמִּי שֶׁהוּא רָךְ וְנִגְזֵי בְּכֶסֶד קָרוֹב לְהִתְרַפּאוֹת מִסִּירוֹן הָבָאין עָלָיו, אֲבָל מִי שֶׁהוּא קָשָׁה בְּאָדָמָה אֵין רְפוּאָה לְמִכּוּתוֹ: **אָדָם**, לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ אָדָם, שֶׁהוּא אִפְרָד מִן הַמֶּלֶךְ. לָכֵן אֵל יִתְגַּבֵּר, מָה הִיא לִילִיחוּתִית מָה הִיוּצָאָה מִן הַמְּקוֹרִית שֶׁבְּכָבֶד וּמִתְגַּבֵּרָת בָּאָדָם הַבֵּל לְפִי הַדְּחִישִׁים וְשֶׁנִּי הַעֲתִים וְלִפִּי הַמַּאֲכָל אֲשׁוּכֵל, וְעַל יָדֶיהָ בָּאין אֵלִים וְנִגְזִים וּמִכְאוּבוֹת, יֵשׁ שְׁקוּרִין בְּדַרְבֵּי הַרְפוּאִים מִרִּידָה שֶׁחֹדָה וְיֵשׁ שְׁקוּרִין מִרִּידָה אֲדָמָה: **שֹׁאֵל**, מִקּוֹם שֶׁאֵל בֵּיתוֹ: **נִפְתָּח**, מִתְמַעַט מִחֲסִיבוֹתוֹ וְנִעֲשֶׂה פְּחִית בְּאִשְׁוֹשִׁים: וְלִשְׁאֵל

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ה עמוד ב

תוספות

רש"י

הא גופא קשיא. תימה לרבי אמאי לא נקט הכא לישנא דריש מס' מכות (ף ג.) כיצד העדים נעשים וזוממין כיצד אין העדים נעשים וזוממין מבעי ליה הכא נמי הוה ליה למימר הכי כיצד מקנא לה כיצד אין מקנא לה מבעי ליה והתם מתוך שפיר אבל הכא אפילו לפי היתרוץ הוה ליה למיתני כיצד אין מקנא לה ונראה דלחכי לא פריך הכא משום

דמצי למימר אל תדברי דרישא פירושו סתירה

דהיינו קנין גמור ואזי שפיר לישנא דריש מקנא לה ולא קשיא מידי אלא רישא לסיפא וד'פ' הכא אלמא פירוש דמתני' דריבור סתירה הוא מדקתני כיצד מקנא ונשן וכן הוא כדנתן בפרק קמא דכתובות (ף ג.) ראה מדברת ומפרש בגמ' מאי מדברת נסתרה א"כ תיקשי סיפא דקתני דיברה עדיין מותרת לביתה ואי פירוש דריבור דמתני' סתירה אמאי מותרת אלא דריבור משום הוא ולפי הירושלמי משמע דבעי לתרוצי דריבור דרישא סתירה אלא דנקט לשון נקי והכי איתא התם סוף דבר שתדבר עמו הא אם נסתרה עמו ולא דברה אין סתירתה כלום פירוש בתמינה דבורה אתא מימר לך אפי' דברה עמו ולא נסתרה עדיין מותרת לביתה לשון נקי הוא מתני' פ' דריבור דרישא לשון נקי היינו דסיפא אית לן למימר על כרחי דריבור משום:

לאחר ולא ליבם. אי קשיא והא לא להקשות מפרק האשה שפילו לא נכנסו (מכות דף פא.) בשמעתין דשומרת יבם דפריך התם הוא בעינן לכשתנשאי לאחר חטלי מה שכתוב לבי אמר רב אשי יבם כמו אחר דמי דלענין לשון תנאי ב"ד שוייה כאחר אבל באחר דקרא אין האח בכלל והכי נמי משמע בפרק אין מקדישין (מכילין דף כה.) דקתני אם מבר את השדה לאיש אחי לאחר ולא לכן או אינו אלא לאחר ולא לאח כשחזא אומר איש הרי אח אמור הא מה אני מקיים לאחר לאחר ולא לכן דמשמע טעמא דכתיב איש הא לאו הכי לא הוי אח בכלל אחר וכ"ש גבי יבם דבא מכה נשואי אחיו דלאו אחר הוא והכי אמרנן גבי פ"ק דקידושין (ף ג.) אמר קרא פ' ימות במלגמיה ואחתי אשה מתוך פיה לה רב שיטא בריה דרב אידי אימא מאן אחר יבם ומשני דייבם לא מקרי אחר אבל קשיא מפרק האומר (קידושין דף סז.) דנפקא לן מהבא בפרק האומר דלא תפסי קדושין באחות אשה אימר דאיצטרך קרא דוקא ליבם משום דרמיא עליה ליבומי כדאמרין בשמעתין ואבתי אחות אשה מנל ועוד תקשה דהבא אפי' דכתיב איש אחר ממעטין יבם ובערכין מרבינן יבם מאיש וממעטין בן מאחר וא"ת מאיש ממעטניה ב'פ' האומר (ג"ז טז) קרובים ומלאחר יבם סוף סוף ואיש אחר יקחנה מאי דרשת ביה:

לאחר ולא ליבם. אי קשיא והא אי קרא בסוטה ודאי ע"י עדים כתיב דילפינן דבר דבר ממנו בסוף מסכת גיטין (ף ג.) וסוטה ודאי אמר בפ"ק דיבמות (ף יא.) דפסורה בלא חליצה משום דכתיב בה טומאה כעירות תריץ דלאחר לא איצטרך למיכתב אלא ליבזאת משום סתירה כיון דנפקא לן סוטה ודאית מטומאה דכתיב בה:

אילו איתיה לבעל מ' לא בעיא גט. הקשה רבי בשם ר' אברהם בר מרדכי דל הא סוטה ודאית ואיילונית היכא דהכיר בה ואשת סריס דבעי גט מבעל היכא דאיתיה ואפ"ה פטורות מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להבא כיון דטומאה (וכתיב בה) סתם הרי היא כעורה גמורה דגוירת הכתוב הוא דפטורות ואשת סריס ואיילונית היכא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפ"ה אימעוט בפ"ק דיבמות מדין יבום דלא צריך בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימעוט אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מכה נשואי אחיו הרי הוא במקום דלא דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:

דלא ליסתירה לביתה ואת אמרת תתייבם נמי בזמני. רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ודמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

וְלִשְׁמֵאת וְלִסְפַּחְתָּ. על ידי שמשנא עצמו בא לידי ספחת, שאינו עקר באנשים אלא נספח וספח: פסלה. דבר שאינו חשוב בעצמו אלא נספח באחרים: ספחני. נא. אספני נא. גבובות בית עלי משקעי קרא. אעמיד בהנים גדולים אחרים שיוציאו את כהני וזקני מן הקלבים, ויצטרכו לבקש מהם לאספם ולקלסם אצלם: אל אחת הכהנות. באחת מן המשמרות שבר עולה בידו. ולא שבר קרבן אחר: וזכתי. כל הוהבחים במשמע: השם איהוהו. מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה: אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו. שלא ביהודי: עדיין סתירה אפרת. לקנא לה אפי' לה בפני תשמיש הוא: אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה. עד שתשטה. ולקנא בפ' בשם שהמים בודקין (ף טז.) לזין מונטמאה ונטמאה שלש פעמים, אחד לבעל ואחד לבעל וואחד לתרומה ואם פת בלא גנים. עד שלא השקה חולצת ולא סתפפסת. בגמרא מפרש טעמא: הא גופא קשיא אפרת כיצד מקנא לה אפי' לה בפני שנים בו. קסד אמר לה בו היינו פרושא דריצד מקנא לה אמר לה בפני שנים בו. ואמשועין דזהו חקניה: אלא דבור סתירה היא. אפי' מדברת עמו בשוק סתירה חשיב לה מדקאמר זה הקנין. דאי לאו דסתירה הוא ולא מיתסרא בה מאי קמי אפי' וקלה לי דמתנה בה. וזהו תני. דכי עברה על התקנתו ודברה עמו מתרת לביתה: אמר אפי' הכי קאמר. אמר לה לאו פרושא דריצד מקנא לה הוא, אלא תרתי קתני וד'ק. אמר לה אל תדברי ונסתרה או דברה אע"פ שעברה על קנין אצל דבור, או אם דברה עמו אחר קנין גמור דאל תסתרי. עדיין באת משמי אלו מתרת לבעלה. אכל עברה על קנין אצל סתירה. כגון שאמר לה אל תסתרי ונכנסה עמו לבית הסתר בו: ויצאה מביתו. לעיל מניה כתיב כי מצא בה ערות דבר וגו' ויצאה מביתו וגו' לאיש אחר. לקח לי למכתב. אי למשיחה לאנסוקא על ידי גט בריאות לכתוב ויצאה מביתו ודחתה לאיש. לקח לי למכתב לאחר. אלא וקנא וקנא דלא גרשה בעל אחר שמצא בה ערות דבר, והכי משמע קראי כי מצא בה ערות דבר וגרשה בספר בריאות ויצאה מביתו. כלומר ובכל צד שתמצא מביתו בין ע"י גירושין בין ע"י מיתה, אם באת לנשא, לאיש אחר תנשא ולא ליבם, שאינו אחר אצל נשואין של זו, שמוכח נשואי ראשון היא ונקטת לה אי הכי חליצה נמי לא תיבעי. דהא פסרה רחמנא ושרייה לאיש אחר בכל ענין שתמצא מביתו אחר שנמצא בה ערות דבר: אלו איתיה לבעל. מי משתריא בלא גט, הא כתיב וכתב לה ספר בריאות, אפי' מצא בה ערות דבר בריאות בעיא. השתא נמי בעיא חליצה, דקם במקום בעל קאי: אית דאמר. דהכי שני רב יוסף לעיל. רחמנא אמר בו צוה לבעלה לגרשה מביתו כשמצא בה ערות דבר כי הכי ולא תסתריה לביתה, כדאמר ונותא בביתא כי קריא לשוממא:

מי

איתיה לבעל מ' לא בעיא גט. הקשה רבי בשם ר' אברהם בר מרדכי דל הא סוטה ודאית ואיילונית היכא דהכיר בה ואשת סריס דבעי גט מבעל היכא דאיתיה ואפ"ה פטורות מיבם בלא חליצה ויש לתרץ סוטה ודאית לא דמיא להבא כיון דטומאה (וכתיב בה) סתם הרי היא כעורה גמורה דגוירת הכתוב הוא דפטורות ואשת סריס ואיילונית היכא דאיתיה לבעל שרו ליה ואפ"ה אימעוט בפ"ק דיבמות מדין יבום דלא צריך בהו כלל אבל סוטה ספק לא אימעוט אלא גבי איסורא דבעל וקמשמע לן קרא כיון דבא מכה נשואי אחיו הרי הוא במקום דלא דאסורה לו ליבם אבל חליצה בעיא:

דלא ליסתירה לביתה ואת אמרת תתייבם נמי בזמני. רבינו חננאל הטעים דבריו ופירש ודמנא אמר אשר לא יבנה לבנות ולא לסתור:

ביאורים למסכת סוטה דף ה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שהרי לא התייחדה עמו. נמצא שתחילה אמר התנא 'דיבור' והתכוון
ליחוד ובהמשך אמר 'דיבור' והתכוון לדיבור כפשוטו. מתרצת
הגמרא, **אמר אביי הכי קאמר**, אם אמר לה אל תדברי עם פלוני
ודברה עמו, או שאמר לה אל תדברי ונסתרה - התייחדה עמו,
(ולא כלום). וכן אם אמר לה אל תסתרי עם פלוני ודברה עמו
דיבור בעלמא אך לא התייחדה עמו, אינה נחשבת סוטה אלא עדיין
מוותרת לביתה - לשמר עם בעלה, ומוותרת לאכול בתרומה -
אם בעלה כהן. אבל אם אמר לה לא תסתרי, הרי זה קניו, ואם עברה
על ציוויו ונכנסה עמו לבית הסתר ושקתה שם עמו כדי מונאה,
נחשבת סוטה. ודינה שאסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה.
שנינו במשנה, **ואם פת בעלה של הסוטה ואין לו בנים**, הסוטה
חולצת לאחיו ולא מתייבמת. שואלת הגמרא, **אמאי יכולה רק**
לחלוץ, תתייבם נמי יבומי - מדוע אינה מתייבמת. מתרצת הגמרא,
אמר רב יוסף דין זה נלמד ממה שאמר קרא לגבי אשה שגירשה
בעלה מפני שמצא בה ערות דבר, ויוצאה מביתו והלכה והיתה
לאיש אחר, ודורשים מהיתור של 'איש אחר', שאשה שנמצא בה
דבר ערוה יכולה להנשא רק לאיש אחר, אך ולא ליבם. מקשה
הגמרא, **אמר ליה אביי, אלא מעתה** - שאמרה התורה שתלך
לאיש אחר, חליצה נמי לא תיכפי. שהרי התירה התורה למי
שנמצא בה דבר ערוה להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, **אמר ליה**
רב יוסף אינה מותרת בלא חליצה, שהרי גם אילו איתיה לבעל -
אם בעלה היה בחיים, **מי לא קניא גט** - האם לא הייתה צריכה גט
כדי להנשא לאחר, **השתא נמי שמת ואחיו עומד במקומו, תיכפי**
חליצה - היא צריכה חליצה כדי להיות מותרת לשוק להנשא.
ואית דאמרי אמר רב יוסף - יש אומרים שרב יוסף למד דין זה
שסוטה אינה מתייבמת, באופן אחר, **רחמנא אמר** - התורה צויתה
למי שמצא באשתו דבר ערוה **ויוצאה מביתו והלכה והיתה לאיש**
אחר - כלומר שיגרשנה כדי שלא ליסתריה לביתה - שלא
תחריב את ביתו, **ואת אמרת תתייבם נמי יבומי** - ודאי שאין לומר
שמצווה לאחיו לייבמה ולגרם שתחריב את ביתו. שואלת הגמרא,
אמר ליה אביי לרב יוסף אלא מעתה לאחר לא תינשא - יהיה
אסור לאותה אשה שזינתה להינשא גם לאחר, כדי שלא תסתריה
לביתה, ואילו התורה אמרה 'והייתה לאיש אחר'. **אמר ליה רב**
יוסף לאביי,

"ולשאת ולספחת" ודורשים, ואין שאת אלא מלשון גבות, כמו
שנאמר "ועל כל החרים הרמים ועל כל הנבעות הנשאות",
הרי ש'שאת' הוא לשון של התנשאות והתרוממות. ואין ספחת
אלא מלשון מפילה, כמו שנאמר "ספחני נא אל אחת ממשמרות
הכהנות לאכל פת לחם", הרי ש'ספחת' הוא מלשון דבר הנטפל
ונספח, ויש ללמוד מכאן שכל המתנשא על אחרים סופו שלא ידיה
חשוב אלא נטפל לאחרים.
אמר רבי יהושע בן לוי בא וראה כמה גדולים נמוכי הרוח -
השפלים והענוים לפני הקדוש ברוך הוא, **שכשעה שבית המקדש**
קיים, אדם שמקריב עולה, שבר של הקרבת קרבן עולה בידו, וכן
המקריב מנחה שבר של הקרבת קרבן מנחה בידו, אך אין להם
שבר יותר ממה שהקריבו בפועל. אבל מי שדעתו שפלה, מעלה
עליו חתוב כאילו הקריב את כל הקרבנות כולם, שנאמר ויבחי
אלהים רוח נשברה, ונדרש משום שזבחי' משמע הרבה זבחים.
ולא עוד אלא שאין תפילתו של מי שדעתו שפלה נמאסת לפני
ה', שנאמר "לב נשבר ונוקב, אלהים לא תבנה" - שלא יבחו
לתפילתו. ואמר רבי יהושע בן לוי כל השם אוחותיו בעולם הזה
- שמחשב את מעשיו, הפסד של מצווה כנגד שכרה אם יקימה,
זוכה ורואה בישועתו של הקדוש ברוך הוא, **שנאמר וישם דרך**
אראנו בישע אלהים, אל תקרי וישם אלא וישם דרך, שמחשב
את דרכיו.
שנינו במשנה, **[ביצד מקנא לה כו']** אמר לה בפני שנים אל תדברי
עם איש פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת וכו'. מקשה הגמרא, **הא**
נופא קשיא - גוף דברי המשנה סותרים, בתחילה אמרת - אמר
התנא שקניו היינו שאמר לה בעלה בפני שנים אל תדברי עם
איש פלוני זה, אלא - ממה שאמר שבר הוא לשון קניו, משמע
שמה שאמר התנא שאסר עליה 'דיבור', סתירה הוא - שציווה עליה
לא להתיחד עם פלוני, אלא שהתנא דיבר בלשון נקיה וקרא ליחוד
דיבור. ואילו ויהי דבר - המשיך התנא ואמר שאם עברה האשה
על ציוויו זה ודיברה עמו - עם אותו פלוני, עדיין מותרת לביתה
ומוותרת לאכול בתרומה - שאינה נאסרת כדין סוטה, אלא -
משמע ש'דיבור' שדיבר עליו התנא אינו יחוד, שאם כן מדוע אינה
נאסרת כדין סוטה והרי קינא לה ונסתרה, אלא ודאי 'דיבור' לא
כלום הוא - שמתפרש כפשוטו מלשון דיבור, ולכן אינה נאסרת

המשך ביאור למסכת סוטה ליום שישי לעומר עמ' א

הם אין המים בודקים אותה, נמי נמצא אתה מוציא שם רע על
המהורות ששטו ולא ארע להן דבר משום שלא זנו, והן אומרים
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו, אלא שיש להן עדים
במדינת הים - מה שלא ארע להן דבר, זהו משום שאין המים
מועילים לבדוקן כיון שיש עדים שיודעים שזינו. אלא מוכח מדברי
רבי שמעון שהמים בודקים גם במקרה שיש עדים שיודעים שזינתה,
וקשה על רב ששת. מתרצת הגמרא, **לרבי שמעון קאמרת - וכי**
מרבי שמעון אתה מוכיח שלא כדברי רב ששת, לרבי שמעון
מדינות לא תליא עדים נמי לא תלו - לדעת רבי שמעון הסובר
שאם אף יש בידה זכות מועילים המים לבדוקה, והוכיח דבריו, שאם
לא כן יצא לנו על נשים כשרות, אכן גם באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה המים בודקים אותה. ורב ששת אמר את דינו לדעת רבי
ורבנן שלא חששו ללעז זה.

מקשה הגמרא על רב ששת, **מתיב רב שנינו במשנה לחלץ, ואלו**
שמנחתיהן נשרפות - אלו הן הנשים הסוטות ששורפים את
מנחותיהן, ולא ניתן לפדותן או להוציאן לחולין.

זכות היא מתנוונת. ורב יוסף שבר, **לרבי הויה מתנוונה** - רק לרבי
היא מכחישה והולכת, אך לרבנן לא הויה מתנוונה - אלא מפני
הזכות לא ניכר עליה דבר. וממילא אין להוכיח מהמשנה, שלעולם
יתכן שהמים בודקים אותה גם באופן שיש עדים, ומה שלא אירע לה
דבר הוא משום שהיתה לה זכות.
מקשה הגמרא על רב ששת, **מתיב רב ישימי בר אשי**, שנינו במשנה
שם רבי שמעון **אומר אין זכות תולה במים המרים** - חולק על
רבי ורבנן, וסובר שאין זכות של האשה מועילה כלל למנוע ממנה
את העונש הראוי לבוא על ידי המים המרים, ואם אתה אומר זכות
תולה במים המרים - אם תאמר שזכות מועילה שלא תענש, נמצא
מדיחה את המים בפני כל הנשים השוטות - הסוטות לא
יפחדו מלשותות את המים. ועוד, ואתה מוציא שם רע על
המהורות ששטו ולא אירע להן דבר משום שלא זנו, והן אומרים
ממאות היו - ויאמרו עליהן שבאמת זינו אלא שתלה להן זכות -
מה שלא ארע להן דבר זהו מחמת זכות שבידם. וקשה, ואם איתא
- אם נאמר כרב ששת, מחמת דין זה שאם יש לה עדים במדינת

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לבודקה, שכיון שבא עליה באיסור אין המים בודקים אותה אם
זינתה.
גמרא. אמר רב עמרם, הא מילתא - הדין שלהלן אמר לו רב
ששת, ואנהר לו עיניו מפתניתין - והאיר את עניינו בכך שהביא
ראיה לדבריו ממשנתו. סופה שיש לה עדים במדינת הים
שיודעים שזינתה עם מי שקינא לה בעלה, אף אם אותם עדים לא
מעידים על כך, אין המים בודקין אותה - אין שתית המים מועילה
לבדוק אם זינתה. מבאר רב ששת, מאי טעמא שאין שתית המים
מועילה לבדקה, משום דאמר קרא "ונסתרה והיא נטמאה ועד
אין פה", ודורשים, שדוקא אם ועד אין בה, כלומר דליכא דידע
בה - שאין בשום מקום עדים שיודעים שזינתה, באופן זה נאמרה
הפרישה "והביא האיש את אשתו אל הכהן וגו'", ושנבדקת על ידי
המים המרים. לאפוקי הא - למעט מקרה כזה שיש עדים שזינתה,
דקא אכא דידע בה - שהרי יש מי שיודע שזינתה, ואנהר לו עיניו
מפתניתין - והביא רב ששת ראיה לדינו ממשנתו, דקתני ושבאו
לעדים שיהי טעמא אסורה לאכול תרומה לעולם. והנה יש
לברר, דאנהו עדים אימת - מתי באו העדים והעידו שזינתה, אי
נימא מקמי דתשתי - אם נאמר שבאו לפני ששתתה הסוטה את
המים, מדוע הוצרכה המשנה לומר שאינה אוכלת בתרומה, אין בזה
חידוש כלל, שהרי זונה היא, וכבר אמרה המשנה שאם הודתה
האשה שזינתה אסורה לאכול בתרומה, וכל שכן אם באו עדים.
אלא בהכרח צריך לומר שבאו העדים לבתר דתשתי - אחרי שכבר
שתתה את המים המרים, וחידשה המשנה שאף על פי שלא אירע
לה דבר על ידי שתית המים, נאמנים העדים לומר שזינתה. מבאר
רב ששת את ההוכחה מהמשנה, אי אמרת בשלמא שאם יש עדים
שיודעים שזינתה אין המים בודקין אותה, שפיר - מובן הדבר שאף
ששתתה ולא אירע לה דבר אין זו ראיה שלא זינתה, שכיון שהיו
עדים שידעו שזינתה, אין המים מועילים לבדקה. אלא אי אמרת
שהמים בודקין אותה גם באופן שיש עדים שיודעים שזינתה, אם
כן, כיון ששתתה והוכיח שלא זינתה, תיגלי מילתא למפרע דסתרי
שקרי ניהו - יתברר שהעדים שמעידים שזינתה הם עדי שקר,
ומדוע נאסרת בתרומה. אלא מוכח, שבאופן שיש עדים שיודעים
שזינתה - אין המים בודקים אותה.
דוחה הגמרא את ראיית רב ששת, אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא
לך - ניתן לומר שגם אם יש עדים שיודעים שזינתה המים בודקין
אותה, והא - ומה שמאמינים לעדים שזינתה אפילו אם כבר שתתה
ולא אירע לה דבר, הוא משום שאימור זכות תולה לה - יתכן
שזכות מעשים טובים שבידה עמדה לה שלא אירע לה דבר,
ובדלהלן, ואין מכך הוכחה שלא זינתה והם עדי שקר.
שואלת הגמרא, במאי קמיפלגי רב ששת ורב יוסף, אם יש להוכיח
ממשנתו שאין המים בודקים את האשה באופן שיש עדים שיודעים
שזינתה או לאו. ומשיבה, נחלקו במתנוונה דרבי, דתנן רבי אומר
זכות תולה במים המרים - סוטה שזינתה אלא שיש לה זכות של
מעשים טובים, מועילה הזכות לענין שלא תהיה בטנה מנפחת
וירכה נופלת בשעה ששותה את המים, אך אף שיש לה זכות ואינה
יולדת ואינה משבחת - אינה יולדת עוד ואינה מבריא ומתחזקת.
אלא מתנוונה - מכחישו והולכת, ולסוף - סופה שהיא מתה
באותה מיתה שבאה על ידי שתית המים, שבטנה צבה וירכה
נופלת. מבארת הגמרא את מחלוקתם, רב ששת סבר בין לרבי ובין
לרבינן שחולקים על רבי, הויא מתנוונה - הרי היא מכחשה
והולכת מזמן שתיית המים, אלא שלרבי סופה שמתה באותה מיתה,
ולרבנן מתה במיתה רגילה. והנה במשנתו לגבי סוטה שבאו עדים
שזינתה לאחר שכבר שתתה, לא מבואר שהאשה התנוונה לאחר
שתית המים, ולכן הוכיח רב ששת שאם יש עדים שיודעים שזינתה
אין המים בודקים אותה, שאם המים בודקים אותה אלא שאשה זו
היתה לה זכות, מדוע לא התנוונה, שהרי התבאר שגם אם יש לה

סברה זו אינה שייכת אלא לגבי יבוס, שכיון שאשה זו עלולה
להחריב את הבית לא מסתבר שתצווה התורה ליבמה, ווממילא היא
אסורה על היבוס באיסור אשת אח. אך אין זו סברה לאסור אותה
להינשא לאחר, משום שמי קא רמינן לה עליה פעל בפרהיה - וכי
אנו מכריחים את האחר לישא אותה, אם ירצה ישאנה.
ואיכא דאמרי אמר רב יוסף, הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים
אינה מתיבמת נלמד מסברא, שהרי הכתוב קרא - למי שנושא
אשה שמצא בה בעלה הראשון ערות דבר - אחרי, כלומר, שאין
הבעל השני בן זוגו של הראשון - שאינו דומה לו, משום שזה -
הראשון הוציא רשעה מביתו, וזה - ואילו השני הכניס רשעה
לתוך ביתו, ומפני שאינו דומה לראשון נקרא 'אחר'. ואת אמרת
תתיבם נמי יבוס, ודאי שאין שייך לצוות את היבוס ליבמה, ויקרא
'אחר' משום שמכניס רשעה לתוך ביתו. שואלת הגמרא, אמר ליה
אביי לרב יוסף, אלמא מעתה - לדברך, גם אם הלכה אותה אשה
שמצא בה בעלה ערות דבר וגירשה ונשאת לאחר, וזאת האחר
בלא בנים, לא תתיבם לאחיו של האחר, משום דהכתוב קרא -
אם ישא אשה רשעה זו אחרי, מתרצת הגמרא, באופן זה יש דין
יבוס, כיון שלפניה דהא - לגבי האח של הבעל השני מיהא בשם
טוב הוה קניימא משום שלא זינתה תחת הבעל שהיה לפניו, ויש
לומר שחזרה בה ממעשיה הרעים, ואם ייבמה לא יקרא 'אחר'.
רבא אמר הדין שאם מת בעל הסוטה בלא בנים אינה מתיבמת נלמד
מקל וחומר, שאם נאסרה מחמת שנעשתה סוטה במוותר לה -
לבעלה שהייתה מותרת לו, אם כן בלאסור לה - לאחיו שהיתה
אסורה עליו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת
שנעשתה סוטה תחת אחיו, ולכן אין הסוטה מתיבמת. שואלת
הגמרא, אמר ליה אביי לרבא אלמא מעתה - לדברך, צריך להיות
דנדה בביתו גדול שקידש את האלמנה שאסורה לו, וזאת בלי בנים,
ויש לו אח בן חתן הדיים שמתה באלמנה, שלא תתיבם לכהן הדיים.
משום שיש לומר קל וחומר כעין זה, אם נאסרה כשהיתה נשואה
במוותר לה - לבעלה הכהן הגדול, אם כן בלאסור לה - לאחיו
שהיתה אסורה עליו בחיי בעלה לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו.
דוחה הגמרא, אין נידון זה דומה לסוטה, שהסוטה היתה מותרת
לבעלה ונאסרה מחמת שנעשתה סוטה, אך באלמנה לכהן גדול, וכי
האלמנה נאסרה עליו, הא אסירה וקניימא - מעולם לא היתה
מותרת לו. וכן מה שאמרת שנאסרה במוותר לה, הרי הכהן גדול
אסור לה הוא, ולכן לא שייך בזה הקל וחומר. אלמא כך הקשה אביי
לרבא, לדברך צריך להיות הדין באשת בן שנאנסה ונאסרה בזה
על בעלה, וזאת בעלה בלי בנים, ויש לו אח חלל - שמוותר לו לישא
אשה שפסולה לכהונה, שלא תתיבם לאח החלל, משום שיש לומר
את אותו קל וחומר, אם נאסרה מחמת שנאנסה במוותר לה -
לבעלה שהיתה מותרת לו, אם כן בלאסור לה - לאחיו שהיתה אסורה
לו בחיי בעלה, לא כל שכן שתיאסר להתיבם לו מחמת שנאנסה
תחת אחיו. דוחה הגמרא, גם נידון זה אינו דומה לסוטה, שאיסור
סוטה נדה גם באח, וגם אם היתה נעשית סוטה תחתיו היתה נאסרת
עליו. אך בנידון זה, הדין הוא שאונם בישראל מישרא שרי -
כלומר, שרק אשת כהן כשר שנאנסה נאסרת לבעלה, אך אשת
ישראל וכן אשת כהן חלל שנאנסה מותרת, ונבי דהאי (מיהא)
ליכא איסורא - וכיוון שאם הייתה נאנסת תחתיו לא היתה נאסרת,
לא נאסרת להתיבם לו מחמת שנאנסה תחת אחיו.
משנה. ואלו הם הנשים הסוטות שנשואות לכהנים ואסורות
מלאכול בתרומה לעולם, משום שלא ניתן לבדוק על ידי המים
המרים. האמרת טעמא אני לך - שמודה האשה שזינתה תחתיו,
ושבאו עדים שמעידים עליה שהיא טמאה - שזינתה, והאמרת
אני שותה - שאינה רוצה לשותות את המים ולהיבדק, ושבועלה
אינו רוצה להשקותה את המים. ושבועלה בא עליה כשהיו בדרך

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד א

רשי"י

תוספות

מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. דאלו ליכנס אמרין ליה מצות יבום קודמת למצות חליצה, אבל בהא אסור למימר ליה. וממילא אשמועינן קרא דאסור לביבמה, דלא שייך בה יבום, והויא קאשת אח שלא במקום מצוה: הכתוב קראו אחי. למי שנושאה, ואת אמרת תתיבם תרמינן עליה בעל כרחיה: נשאת לאחר. שגרשה ראשון שמקא בה

ערות דבר וניסת בר לא תתיבם, דהשתא נמי אחר הוא ואין וזהו בן זוגו של ראשון אם ישאנה, וקרמית לזה עליה במצות יבום: נביה דהאי. אחר, אחיו של זה בשם טוב הוה קריא. ואיכא למימר הדרה בה, ואין קריי אחר אלא הנושאה מתוך אלמנות או נדושיין על מי שקלקלה תחתיה: רמא אפר. האי דקדמי מתניתין ולא מתיבמה, ק"ו דאם נאסרת בסתיחה זו במתרה לה, בבגלה שהיה מתר לה ונתקלקלו עבשין הנושאין ליאסר עליה באסור לה. דהיינו נכחה שהוא אסור לה בחיי בעלה, לא כל שכן שנקארו נשואי הראשון שלא להתיבם מכח אותו הנשואין: שקדש את האלמנה. שהיא אסורה עליה לא תתיבם. מזה ק"ו זה, אם נאסרה בו, ולקמן מפרש מאי נאסרה ומאי מתר לה הלא אסור היה מתחלתו: אלא. הכי פריך. אשת כהן שנאנסה נאסרה עליה, דאשת כהן אסורה אפלו באנס אבל אשת ישראל מתרת דכתיב (פסוקי) וזהא לא נאפשהוהא נאפשהוהא מתרת, ומדכתיב וזהא מיטעא הוא מיטעא דש אחרת שאפלו נתפשה אסורה: ויש לו אחיו. מאביי והוא חלל שגולד לאביי מן הגרשה ונתחלל מן הכהנה, ומתרה בגשים הפסולות לכהנה בדכתיב בכהנים הנושאין פסולות ולא לחלל ורעו (שם) אלקמא ורעו חלל: לא תתיבם. מק"ו דאם נאסרה בבעלה זו לבעלה שהיה מתר לה, ביבמה האסור לה באותה שעה לא כ"ש שנקארו עליה נשואי אחיו שלא לביבמה מכח נשואין: ליבא אסורא. ואצלו הוא מתר גמור ואין זה ק"ו. אבל בזנותה כרצון שהבעל והיבם שוין באסור זה אם היה תחתיו הוי ק"ו. שדרי מותם נשואין הראשונים היא נזקקת ליבום, ואם לא הבעל נתקלקלה ק"ו לביבמה מתני' לאבול בתרומה. אם הוא כהן: ושבגלה בא עליה בדרה. דשוב אין המים בודקין אותה בדרקלון (זה כח) ונקה האיש שער, בזמן שהאיש מנקה שלא בא עליה מאחר שנאסרה עליה או האשה ההיא תשא את עונה, אין האיש מנקה מעון אין המים בודקין אותה: גמי ואחר. גמי עניינו. הביא לנו ראיה לדבריו מפותניתין: סופה שיש לה עדים במדינת הים. שראו שנטמאה מזה ועד אין בה. אע"י דדרשין לעיל לעד אחד נאמן בסוטה ולסוטה ודאית שלא תשתה עור, אין מקרא יוצא מיד פשוטו ודרשין ליה נמי אחר, ועד אין בה הוא דאמר והביא האיש שיהיה, וכן בקפדושה. הא יש בה עד אין המים בודקין אותה: ואנרגיהו לענינו. משום דקרא לאו ראיה הוא כל כך דהא דרשיניה לסוטה ודאית שיש בה עד אחד קפידו וכלמר שלא

תשתה: וזנה היא. ופשיטא דאסורה בתרומה דהא תנא ליה האומרת טמאה אני: אלא לכתר דשתי. ואיצטרך לאשמועינן דלא מחזקין להו בשקרי על אשר לא בדיקה המים: שפיר. ומשום הכי לא מחזקין להו בשקרי. דמשום דהו ידעי בה לא בדיק לה מניא: וזות תליא לה. דאמר לקמן (דף כ) וזות תולה במים המרים: וקפידא. רב ששת ורב יוסה: בפתניות. דקאמר לקמן (דף כ) גבי אשה שתלה לה וזות: וזות תולה. שלא יצבה בטנה מיד. אבל אינה יולדת לעולם ואינה משבחת: אלא מתנוונה וחולכת. מבוקשת וחולכת: באותה מיתה צבוי בטנה ונפול ירך. רב ששת סבר. לא פליגי רבנן עליה דרבי אלא שסוף שהיא מתה באותה מיתה לחוד, אבל במתנוונה לא אפילוהי דכל מי שזכות תולה לה מתנוונה היא. וזו דואיל ולא מתנוונה לא תלה לה וזות אלא שאינה ראויה לבדק בכל משום עדים: ורב יוסה סבר. ראויה לבדק היא אלא וזות תולה לה, ואי משום דלא נתנונה הוה מני רבנן היא דאמר לקמן וזות תולה לה הויא מתנוונה כלל: מיתה את המים בפני הנשים. שלא היו יראות מהם לחודות שהיא טמאה ולא ימחה שם הקדוש על המים: ואי. איתא. דיש לה עדים לא מיבדיקה. השתא נמי על ידי זו נמי איכא לעז על הטהורות ששתו בו: מדוכות לא תליא. משום האי טעמא דהייש הוא לעז על הטהורות. עדים נמי לא תלה שפנותיהן נשפחות. מנחות קנאות שלה עשירית האופה קמח שעורים נשפחות למטה על בית הדשן. שאין ראיות לקרב ולא לפדות וליצא לחליץ:

מי קא רמינן לה עליה בעל כרחיה. ואיכא דאמרי אמר רב יוסף, הכתוב קראו אחרי שאין זה בן זוגו של ראשון, שהו הוציא רשעה מביתו, וזה הכנים רשעה לתוך ביתו, ואת אמרת תתיבם נמי ויבומי. אמר ליה אביי, אלא מעתה נשאת לאחר, ומות בלא בנים, לא תתיבם דהכתוב קראו אחרי, נביה דהאי מיהא בשם טוב הוה קריא. רבא אמר, קל וחומר, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. אמר ליה אביי, אלא מעתה, כהן גדול שקדש את האלמנה ומת ויש לו אח כהן הריוט לא תתיבם, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. נאסרה, הא אסירא וקריא. מותר לה, אסור לה הוא. אלא אשת כהן שנאנסה ומת ויש לו אח חלל לא תתיבם, אם נאסרה במותר לה, באסור לה לא כל שכן. ואנס בישאל מישא שרי, וגבי דהאי (מיהא) ליבא איסורא: משנה ואלו אסורות מלאכול בתרומה, האומרת טמאה אני

לך. ושבא עדים שהיא טמאה, והאומרת איני שותה ושבגלה אינו רוצה להשקותה ושבגלה בא עליה בדרה: נמרא אמר רב עמרם, הא מילתא אמר לו רב ששת ואננה לו עניינו ממתניתין, סוטה שיש לה עדים במדינת הים אין המים בודקין אותה, מאי טעמא, דאמר קרא ונסתרה והיא נטמאה ועד אין בה דליבא דידע בה, לאפוקי הא, דהא איכא דידע בה, ואננה לו ענינו ממתניתין, דקדמי ושבאוי לה עדים שהיא טמאה, דאיתו עדים אימת, אי נמיא מקמי דתשתי, וזנה היא, אלא לכתר דשתי, אי אמרת בשלמא אין המים בודקין אותה, שפיר. אלא אי אמרת מים בודקין

אותה, תיגלי מילתא למפרע דסהדי שקרי ניהו. אמר ליה רב יוסף, לעולם אימא לך מים בודקין אותה, והא אימור וזות תולה לה. במאי קמפילגי במתנוונה דרבי, דתנן רבי אומר וזות תולה במים המרים ואינה יולדת ואינה משבחת אלא מתנוונה וחולכת, לסוף שהיא מתה באותה מיתה. רב ששת סבר, בין לרבי ובין לרבנן הויא מתנוונה, ורב יוסף סבר, לרבי הויא מתנוונה, לרבנן לא הויא מתנוונה. מתיב רב שימי בר אשי, רבי שמעון אומר אין וזות תולה במים המרים, ואם אתה אומר וזות תולה במים המרים, מדיחה אתה את המים בפני כל הנשים השותות ואתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו והן אומרים טמאות היו אלא שתלה להן וזות, ואם איתא, יש לה עדים במדינת הים נמי אתה מוציא שם רע על הטהורות ששתו והן אומרים טמאות היו אלא ששתו והן אומרים טמאות היו אלא שיש להן עדים במדינת הים. לרבי שמעון קאמרת, לרבי שמעון מוכזות לא תליא, עדים נמי לא תלו. מתיב רב, ואלו שפנותיהן נשפחות, האומרת

מי קא רמינן עליה בעל כרחיה. הכא הוה מצוי למיפריך כדפריך לבסוף דאמר אלא מעתה נשאת לאחר ומת בלא בנים לא תתיבם ולא נסתריה לביתיה: אשת כהן שנאנסה. וא"ת אמאי לא תני לה בפרק ש מותרות (נמנו ק' פד). גבי אסורות לבעליהן ומותרות ליבניהן יש לומר לא תני ליה חיובי לאוין וזו מחייבי לאוין כדאמר בפרק רבא על יבמתו (ס' דף יט) וזהו חיו בכלל אחרי אשר הוטמאה וגו' והכי מתרץ התם דפריך מפצוע דכא אבל יש לתמוה אמאי לא פריך הכא ישראל שנושא כשרה ונעשה פצוע דכא ויש לו אח כשר דרמי למתני מאי היה ליה לתרצה: האומרת טמאה אני לך. אי קשיא בשליח ממי' נדרים (נ' דף) דפליגי רבה ורב ששת באומרת טמאה אני לך דרב ששת אומר אוכלת בתרומה וכו' תריך דהכא מיירי אחר קינוי וסתרי' דרגלים לדבר אפילו רב ששת מודה והכי מפרש לה בירושלמי:

ושבאו לה עדים ואמרו שנטמאה. מספקא לרבי אי דוקא נקט עדים שנים אבל עד אחד לא מודינן דמוקמינן ליה בגמרא דמיירי לאחר ששתה דדוקא קודם ששתה האמינה תורה לעד אחד ורב ששת דאמר בגמרא סוטה שיש לה עדים במדינת הים דאין המים בודקין אותה דוקא עדים נקט ולא עד א' או דילמא כיון דהאמינה תורה לעד אחד אחר אחר קינוי וסתרי' ליבא חזוקין בין אחד לשנים מזהו מוסתרא דהיה לעד אחד כדילולא דאמר בפרק מי שאמר ושבא (לקמן דף לא) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים:

אם אתה אומר וזות תולה מדחה אתה את המים. וא"ת לרב ששת דאמר בין לרבי בין לרבנן מתנוונה א"כ אודיאק קאי ר"ש דאמר מדחה אתה אתה יראו דמבטלהו דהאך רבא לדחויא שם רע על הטהורות ששתו כשלא יתנונו יש לומר הנשים העומדות משום ייסור ולא יהא ניכר לאלתר כשימדות בעורה נתנונה ויצא שם רע וזהו הבעל יגיד להם שקלקל עמה ולא ידעי שזו מתנוונה אי נמי לא יתלו נותונה במים המרים וכו' היא לא תחלה במים המרים וכל בחולי אחר:

כי

האומרת

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ו עמוד ב

תוספות

רש"י

כ" קדוש מעיקרא שפיר קדוש משום הכי נשרפת. קשיא כיון דהוא היה מביא מנחתו עליה אמאי נשרפת מאי שנא מהא דתנן בפרק ורובנסכת נזיר (דף כז:) האשה שנדרה בניור והפרישה את בהמניה בניור וחיפר לה בעלה אם שלו היתה הבהמה תצא ותורעה בעדר ואם שלה היתה הבהמה חטאת חמות ואע"ג דבשעת הקדש הות בת מקדש דק"ל דבעל מיגו גיזי ואפ"ה אמר כיון דמשלו היתה תצא ותורעה

האומרת טמאה אני ושבאו לה עדים שהיא טמאה, דאיתו עדים אימת, אולימא מקמי דתקדוש, תיפוק לחלוין. אלא לכתר דקדוש, אי אמת בשלמא מים בודקין אותה, אלמא בת מקדש ומקרב היא, וכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש, ומשום הכי מנחתה נשרפת. אלא אי אמת אין המים בודקין אותה, תיגיל מילתא למפרע דכי קדוש מעיקרא בטעות קדוש ותיפוק לחלוין. אמר רב יהודה מדיסקרמא, כגון שזינתה בעורה, דכי קדוש מעיקרא שפיר קדוש. מתקיף לה רב משרשיא, והלא פירחי בהונה מלון אותה, שזינתה מפירחי בהונה עצמן. רב אשי אמר, כגון שזנצרכה לנקבית, דאמרו פירחי בהונה בכיפה תלי לה. רב פפא אמר, לעולם פדאמרין מעיקרא, ודקאמרית תיפוק לחלוין מדרבנן, גזירה שמה יאמרו מוציאין מבלי שרת לחול. מתיב רב מרי, נטמאת מנחתה עד שלא קדשה בכלי, הרי היא ככל המנחות ותפדה. משקדשה בכלי הרי היא ככל המנחות ותשרף. קדש הקומץ ולא הספיק להקריבו עד שמת הוא או עד שמתה היא, הרי היא ככל המנחות ותשרף. קרב הקומץ ולא הספיק לאכול שירים עד שמת הוא או עד שמתה היא, הרי היא ככל המנחות ותאכל, שעל הספק באת מתחילה, כיפרה ספיקה והלכה לה. באו לה עדים שהיא טמאה, מנחתה נשרפת. נמצאו עדיה וזממין, מנחתה חולין. עדים וזממין קאמרית, עדים וזממין קלא אית להו. תניא בנותיה דרב ששת ולא מפעמייה, 'טהורה' ולא שיש לה עדים במדינת הים. 'טהורה' ולא שתלתה לה זכות. 'היא' ולא שישאו ויתנו בה מזוזות בלבנה. ורבי שמעון, נהי דר"י לא דריש והא איכא,

יש

ימתן עד שלש שנים שמא זכות תלתה לה דאם היה אסור בה היכי הוה מצוין למישרי בה ונקתה ונורעה וזע וכן הראני רבי בירושלמי נזקה האיש משון אינה ואינו חושש שמא תלה זכות ואיתא כמדי חוכות תולה ואינה ניכרת:

יש

האומרת טמאה אני. שהודתה לבית דין על קלקולה, שהיו מאימין עליה כרתני מתני: מקמי דתקדוש. בכלי שרת תיפוק לחלוין. פדקין, שלא היה קדש הגוף אלא קדש פה וכל המנחות נפדות כל זמן שלא קדשו בכלי אלא לכתר דקדוש. דקלי שרת מקדשין את הראוי להם שלא לצאת עוד לחלוין כרתנן כל הנוגע בהם קדש. ולקרב אינה ראיה שהרי אינה באה אלא להקזיר עונה של זו שתבדק ותרי היא בדוקה ועומדת, ולקרב נמי לא חזיא להקריבה דמנחת שיעורים אינה כשרה אלא לסוטה ולעומר. אי אמת בשלמא מים בודקין אותה, אם שתתה עד שלא באו עדים, אלמא בשעה שנתנה בבלי ראיה היתה לכלי שרת, דהוהא שעתא בת מיקדשא ומיקרב היא מספק בשאר מנחת סוטה, הלכך כי קדש בכלי שפיר קדוש ומשום הכי כי איתו עדים איפסקא מהקרבא מכאן ולהבא ולא נפקא לחלוין ונשרפת: אלא אי אמת אין המים בודקין אותה, הואיל ולא לבדק עומדת ולא ראיה היא למנחה: תיגיל מילתא למפרע. דלא היתה ראיה לכלי, ואין בלי שרת מקדשין אלא הראוי להם כדאמר בבבלי (דף פז:) ותיפוק לחלוין. בלא פדיון, שקדשת פה שלה וקדשת כלי שלה וכל בטעות, שהיינו סבורים שהיא טעונה מנחה ואינו כן, והקדש טעות אינו הקדש: שזינתה בעורה. לאמר שקדשה בכלי, ועל גזית זה באו העדים ולא על טמאה של סתירה ראשונה, הלכך כי קדשה בכלי בת מקדש ומקרב הוא, דלא הוה לה עדים: שזנצרכה לנקבית. והזינה והלכה ונתנה. דאמרו פירחי בהונה בכיפה. של ראשה תלויים לה שלא תשטמ מיד: לעולם כדאמרין מעיקרא. כדוהה סלקא דעמיה ברישא שעל טמאת סתירה ראשונה באו ואפילו הכי לא קשיא לרב ששת. דהא דקאמר דכיון דלא חזיא לקדש תיפוק לחלוין, אין הכי נמי מדאורייתא יצאת לחלוין, ומדרבנן היא נשרפת לפי שאין חבל בקיאות בהלכות לידע בשבטיל שהיו לה עדים לא היתה ראיה לקדש, והאנו למימר מוציאין דבר שקדש בכלי שרת לחלוין: הרי היא ככל המנחות. שנטמאו עד שלא קדשו בכלי ותפדה ויביא בדמיה את המנחה: קדש הקומץ. שקמצה ונתן הקומץ בכלי שרת קדש בקדשת קומץ, שהמנחה טעונה ארבע עבודות כגנב ארבע עבודות של דם וזחים, קמיצה מתוך כלי שרת כגנב שחשקה, שהספיק של כלי שרת מקדש את הדם, ומתן כלי להקדיש הקומץ בכלי שרת כגנב קבלת דם, והלכה כגנב חולכה, והקשרת הקומץ כגנב וזיקת הדם: שפת הוא. ושבו אינה שותה, דאמאן בעינן למשרייה: הרי היא ככל המנחות. שאירע בהן פסול בין קמיצה להקשרה ותשרף למטה: ולא הספיק, כיון לאכול את השירים: כפרה. מנחה זו את ספקה. האי כפרה לאו כפרת

עון הוא ולא חוקרת עון, אלא כפרה הראיה לה קאמרין, שעשיתה מנחה זו בשעת הקשרת קמצה כל מה שיש עליה לעשות, שהרי בהכשר קרבה, יבא ויחקה אותה ותבדק, וכיון דבהכשר קרבה שריה נאכלין כל זמן שלא אירע בהן פסול בגופן: באו לה עדים שהיא טמאה. אמעקרא קאי, קדם הקשרת: נמצאו עדיה וזממין. עדי סתירתה שעל ידיהם באה לכה מנחתה חלין. לא קדשת פה ולא קדשת כלי, ואין מועלין בה דבטעות הוה, אלמא לא אמרין תשרף מדרבנן כי נמצאו עדיה וזממין שמא יאמרו מוציאין מבלי שרת לחול, וי"מ כי קתני באו לה עדים שהיא טמאה מנחתה נשרפת מדאורייתא קאמר, דבת מקדש הואי קלא אית להו. הכל יודעין שהקדשה טעונה בנותיה דרב ששת. דאין המים בודקין סוטה שיש לה עדים: ולא מפעמייה. ודע אין בה, דהוהא לאו לספק סוטה מידריש אלא לסוטה ודאית בעד אחר, אלא מקרא אחריתא נפקא: טהורה. ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא ונקתה ונורעה וזע, והנה ליה למכתב ואם לא נטמאה ונקתה וזע, וטהורה היא לדרשה למדרש הכי, טהורה נורעה וזע ולא שנוצלת מן המים מפני שהיו עדים בטמאתה: וטהורה. וירי ותיקא למעטי שתלתה לה זכות, דהא לא אמר קרא ונורעה וזע: היא. ולא הצולת מן המים על ידי שהיה קלקולה מפרסם לכל, שכבר היו נושאות ונותנות בה לרוב בה מזוזות בלבנה. נשים טוות בלבנה: ופרבין ורבי שמעון, דאמר אין זכות תולה, נהי דר"י לא דריש מידו יש לה עדים נפקא מקרא, קשיא דאמה מוציא שם רע על הטהורות ויאמרו עדים עלי להם: לא

ביאורים למסכת סוטה דף ו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הקדוש יקנו מנחה אחרת. אבל אם נטמאה משקדושה בכלי - שחלה
עליה קדושת הגוף שאינה ניתנת לפדיון, הרי היא בכלל המנחות
שנטמאו לאחר שקדשו, ונתשרף. אם קדש הקומץ - הניח הכהן את
הקומץ מהמנחה בתוך כלי שרת והתקדש הקומץ, ולא הספיק
להקריבו - להקטיר את הקומץ, עד ששפת הוא - הבעל, וממילא
אין צורך להשקותה שהרי אין למי להתירה, או עד ששפתה היא -
הסוטה, הרי היא בכלל המנחות שאירע בהן פסול בין הקמיצה
להקטרה, ונתשרף. אבל אם כבר קרב הקומץ - הקטירו את קומץ
המנחה, ולא הספיק הכהן לאכול את השירים עד ששפת הוא או
עד ששפתה היא, ולא ישקו אותה, הרי היא בכלל המנחות שנטמאו
השירים שלהם לאחר הקטרת הקומץ, ונתאכל המנחה לכהנים
כדינה. והטעם שאם כבר הוקטר הקומץ נאכלים השירים אף על פי
שלא ישקו את האשה, הוא משום שעל הספק באת מתחילה -
ספיקה והלכה לה - עשתה המנחה מה שהיה עליה לעשות,
כלומר, שהוקרבה בדיון והכשירה את האשה שיהיה ניתן להשקותה,
ואף שלמעשה לא ישקו אותה מפני שמה הוא או מטה היא, מכל
מקום כל קרבן שהוקרב כדינו, נאכלים השירים לכהנים. ואם באו
לה עדים לפני שהוקטר הקומץ, והעידו שהיא טמאה - שזינתה,
מנחתה נשרפת. ואם נמצאו עדים - העדים שהעידו שנסתרה עם
אוחו פלוני שקינא לה בעלה שלא תסתר עמו וזממן - שהוזמו
ונמצאו שקרנים, מנחתה חולין - המנחה יוצאת לחולין, כיון
שמתברר שהקדושה חלה בטעות, משום שבטלה עדות סתירה
ואינה נחשבת לסוטה. וקשה על רב פפא שאמר שאף במקום
שהתברר שהקדש חל בטעות שורפים את המנחה מדרבנן, שאם
כן, מדוע באופן שנמצאו העדי סתירה וזממן חזרת המנחה להיות
חולין ולא גזרים מפני הוראים. מתרצת הגמרא, עדים וזממן
קאמרת - אתה מקשה מדים שנמצאו וזממים, עדים וזממן קלא
אית להו - מתפרסם הדבר שהוזמו וממילא אינה סוטה כלל, ושוב
לא יבאו לטעות ולומר שניתן להוציא לחולין מנחה שהוקדשה בדיון.
והגזירה היא רק באופן שבאו עדים שזינתה, כיון שאין האנשים
בקאים בדיון של רב ששת, שאם יש עדים שיודעים שזינתה אין
המים בודקים אותה, ולכן אינם יודעים שהקדש היה בטעות.
תניא בנזירות דרב ששת ואלא מפעמיה - בביריתא מבואר כדינו
של רב ששת אך לא מטעמו. שנאמר בפסוק 'ואם לא נטמאה האשה
וטוהרה היא, ונקתה ונזרעה זרע', והמילים 'וטוהרה היא' מיותרות
שהרי כבר כתוב שלא נטמאה, ודורשת מכך הברייתא, 'טהורה' -
דוקא אם ניצלה מהמים משום שהיא טוהרה, מתקיים בה המשך
הפסוק 'ונקתה ונזרעה זרע', ולא אם ניצלה משום שיש לה עדים
במדינת הים. וטהורה' - מדינת של האות ויז' בתחילת המילה
דורשים, שהיא מנוקה רק אם ניצלה משום שלא זינתה, ולא אם
ניצלה משום שתלתה לה זכות. ומיהא דורשים, ולא שישאו
ויתנו פה מזורות פלגנה - למעט סוטה שניצלה משום שהיא
מפורסם רבים שזינתה, ואף הנשים שטוות חוטים לאור הלכנה
מספרות זאת האחת לחברתה.
שואלת הגמרא, ורב ששת שזינתה שזינתה לאשה, אלא
אם זינתה אף אם יש לה זכות נענשת על ידי המים, נהי דיי' - את
היתור של האות ויז' במילה 'וטוהרה' לא דריש - שאינו דורש את
היתור של האות ויז', ולכן חולק על התנא שזה הברייתא וסובר שגם
אם יש לה זכות המים בודקים אותה. אך קשה עליו והא איכא

האמרת טמאה אני - שהודתה שזינתה, ושבאו לה עדים שהיא
טמאה - שהעידו שזינתה, שורפים את מנחתה, ויש לברר לגבי
המקרה השני במשנה, דאנו עדים אמת - מתי באו העדים והעידו
שזינתה, אילמא מקמי דתקדוש - לפני שהניח הכהן את המנחה
בכלי שרת, אם כן מדוע שורפים את המנחה, תיפוק - תצא המנחה
לחולין על ידי שפדה אותה בדמים, וכמו כל דבר הקדוש בקדושת
דמים שאפשר לפדותו. אלא ודאי שהעידו לבתר דקדוש - אחרי
שהכהן הניח את המנחה בכלי שרת, וחלה עליה קדושת הגוף שאי
אפשר לפדותה. מבארת הגמרא את הקושיא על רב ששת, אי
אמרת בשלמא מים בודקין אותה - את האשה שיש עדים
שיודעים שזינתה, אלא בת מקדש ומקרב היא - נמצא שמנחתה
היא כמנחת שאר סוטות, וראויה להיות קדושה ולהקרב על גבי
המזבח, ובי קדוש מעיקרא - ולכן כשהונחה בכלי שרת לפני שבאו
העדים, שפיר קדוש - חלה עליה קדושת הגוף כדיון, ומשום הכי -
ולפיכך כשבאו אחר כך עדים ולא ניתן להשקותה, מנחתה נשרפת
כיון שלא ניתן להקריבה. אלא אי אמרת כרב ששת, שאם יש עדים
שיודעים שזינתה אין המים בודקין אותה, אם כן, לאחר שבאו
העדים לפני בית דין, תיגיל מילתא למפרע דבי קדוש מעיקרא
בטעות קדוש - יתברר למפרע שהקדושה שחלה על המנחה היתה
בטעות, שהרי כבר באותו זמן לא היה ניתן לבדוק את האשה על ידי
המים, וממילא לא ניתן להקריב את המנחה, ותיפוק לחולין - ותצא
המנחה לחולין, ומדוע אמרה המשנה שמנחתה נשרפת.
מתרצת הגמרא, אמר רב יהודה מדיסקריתא, אין כוונת המשנה
שהעידו שזינתה בזמן שנסתרה לראשונה עם אותו פלוני, אלא בגין
שהעידו שזינתה בעורה לאחר שכבר הוקדשה מנחתה, דבי קדוש
מעיקרא שפיר קדוש - שהקדושה שחלה עליה מתחילה חלה בדיון,
כיון שבאותו זמן היתה יכולה להיבדק על ידי המים וממילא ראויה
להקריב מנחה, ולכן כאשר העידו שלאחר מכין זינתה בעורה
ומעתה אין סיבה להשקותה, נשרפת המנחה. מקשה הגמרא, מתקין
לה רב מששאי, כיצד יתכן שזינתה בעורה לאחר שהביאה
מנחתה, והלא הדין הוא שפירחי כהונה מלין אותה משהגיעה
לעזרה, ודאי שהיו מונעים ממנה לזנות. מתרצת הגמרא, שמעידים
העדים שזינתה מפרחי כהונה עצמן. רב אשי אמר לתרין בגין
שנצרכה לנקבה - ובאותו זמן אין הפרחי כהונה נלווים לה, דאמרו
פירחי כהונה בכיפה תלי לה - וכי הפרחי כהונה מחזיקים בכיפה
שעל ראשה שלא תלך מהם, ובאותו זמן זינתה.
תירוצ נוסף על קושיית רב, רב פפא אמר, לעולם בראמרינן
מעיקרא - כפי שלמדנו מתחילה, שמעידים שזינתה בסתירה
הראשונה שמחמתה נעשית סוטה, ורבאמרת שולדת רב ששת
קשה מדוע נשרפת המנחה, והרי לאחר שבאו עדים התברר
שהקדש היה בטעות, כיון שבזמן שהניחו בכלי שרת לא היתה
ראויה להיבדק על ידי המים ולהביא מנחה, ואם כן תיפוק המנחה
לחולין. דין זה מדרבנן הוא, שאמרו לשורפה גזירה שמה יאמרו
הרואים שהמנחה חוזרת להיות חולין, שמוציאין מכלי שרת לחול
- שניתן לפדות ולהוציא קרבן קדוש לחולין, והם אינם יודעים
שהתברר שהמנחה לא היתה קדושה.
מקשה הגמרא על רב פפא, מתיב רב מרי, שנינו בביריתא, אם
נממאת מנחתה של הסוטה עד שלא קדשה בכלי - לפני שהניחה
בכלי שרת, שעדיין לא חלה עליה קדושה, הרי היא בכלל המנחות
שנטמאו לפני שקדשו, ונתפדה המנחה בכסף ותצא לחולין, ובכסף

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על לאה, לא תמירא ליה ולא מהימן - אינו חמור בעיניו, ולכן אינו נאמן שלא יבוא עליה, ואסור לו להתייחד עמה בלא שני עדים.
מקשה הגמרא על הברייתא שהביאה, ורבי יהודה מכלל וחומר
מיידי לה - וכי רבי יהודה למד שהבעל נאמן מקל וחומר, והא רבי
יהודה מפרקי מיידי לה - והרי מצאנו שלמד זאת מהפסוק, דתנאי
בברייתא אחרת, נאמר בפסוק לגבי סוטה "והביא האיש את אשתו
אל הבית", מבואר שכן התורה האיש לבדו מביא את אשתו הסוטה
לבית דין הגדול, ואין צריך שנים שילווחו. אבל אמרו חכמים -
מדברנן מוסרין לו שני תלמידי חכמים, משום שחוששים שמא יבא
עליה בדרך. רבי יוסי חולק ואומר, אף מדברנן אין צריך שנים
שילווחו, אלא בעלה נאמן עליה שלא יבוא עליה, ולומד זאת מכלל
וחומר, ומה נדה שהיא בבתר, בעלה נאמן עליה, סוטה שהיא
בלאו, לא כל שכן שנאמן. אמרו לו חכמים לרבי יוסי, לא - אין
ללמוד מהקל וחומר משום שיש לפורכו, אם אמרת בנדה - מה
שמצינו לגבי נדה שבעלה נאמן הוא משום שכן יש לה היתר -
שתהיה מותרת לו לאחר זמן כשטובלת, ולכן לא חוששים שיבוא
עליה באיסור, תאמר בסוטה שאין לה היתר - אין ללמוד משם
שיהיה נאמן גם לגבי איסור סוטה, שהרי אם יתברר שזינתה תהיה
אסורה עליו לעולם, ולכן יש יותר חשש שיבוא עליה בדרך. ואומר
- וכן לגבי סוטה יש יותר חשש, כפי שאומר הפסוק "מים ונגובים
ימתקו וגו'", דהיינו, שיש מתקנות לאדם דווקא בדבר האסור לו,
ולכן אין הבעל נאמן שלא יבוא עליה. ממשביה הברייתא, רבי
יהודה אומר, מן התורה האיש לבדו מביא את אשתו אל הבית,
שנאמר "והביא האיש את אשתו". ואם כן קשה, שבברייתא הזו
מבואר שרבי יהודה למד מהפסוק שהבעל נאמן וחולק לבדו, ואילו
בברייתא הראשונה מבואר שלמד כן מקל וחומר. מתרצת הגמרא,
אמר להו קל וחומר ברישא - בתולה אמר להם רבי יהודה שהבעל
נאמן מקל וחומר, ופרבנה - ופרכו לו את הקל וחומר, והדר אמר
להו קרא - וחזר ודרש להם כן מהפסוק.
שואלת הגמרא על הברייתא השנייה, רבי יהודה היינו תנא קמא -
שניהם הרי לומדים מהפסוק שהבעל לא צריך עדים, ובמה הם
חולקים. מתרצת הגמרא, אינא בינייהו אבל אמרו - שתנא קמא
הוסיף "אבל אמרו חכמים", שמדברנן צריך שני שלוחים, ואילו רבי
יהודה לא סבר תקנה זו.
המשנה תבאר את סדר הדברים שהיו עושים לה בבית דין הגדול
ובבית המקדש קודם שהשקו אותה.
משנה. היו הבעל והשלוחים מעלין אותה - את האשה לבית דין
הגדול של שבעים וחסד דינים שבידו שלם, ומאיימין עליה -
מפזירים אותה ממי הסוטה, כדי שאם נבעלה תודה בכך ולא
תצטרך להיבדק, בדרך שמאיימין על עדי נפשות - כמו שמצינו
שמפזירים עדים שעל פי עדותם הורגים אדם. ואומר לה הדין כדי
לפתוח בפניה דרך להודות, בתי, יתכן שאכן זנית תחת בעלך,
שהרפת יין עושה - גורם לבא לידי עבירה, וכן הרפת שחוק עושה,
הרפת וילדות עושה, הרפת שכנים הרעים עושין. ואם אכן זנית, אל
תגרמי לעצמך מיתה מנוולת הבאה על ידי שתיית המים, אלא תודי
בכך. וכן אומר לה, עשי - אם אכן זנית, תודי לשמו הגדול שנכתב
בקריתא - למען כבוד שם השם שנכתב על המגילה שלא ימחה על
המים - שכך היו עושים. כמו כן ואומר לפניה דברים שאינם פרי
לשמעון - שאין ראוי לה שתשמע אותם, על הצדקים שחטאו והודו
כפי שיתבאר בגמרא, היא - ושמעו בפניה וכל משפחת בית אביה
- ובפני משפחתה, בשביל שתודה. אם השתכנעה האשה להודות
ואמרה ממה אני - שזינתה תחת בעלה, הרי היא שוברת בתובתה
- כותבת שובר שזינתה והפסידה את כתובתה, ויוצאת מבעלה בגט.
ואם אף לאחר כל מה שאמרו לה, עמדה על דבריה ואמרה מהורה
אני, היו מעלין אותה לשער המזרח - השער החיצוני של הר הבית,
שעל פתח שער נקנור - ומשם לשער העזרה הנקרא שער ניקנור,

אך הרי נדרש מהמילה 'טהורה', שאם יש לה עדים במדינת הים
אין המים בודקים אותה, ולדבריו נמצא אתה מוציא שם רע על
הנשים הטהורות. מתרצת הגמרא, עדים שיודעים שזינתה ולא
העידו לא שכיחא - אינו מצוי, ולכן אין לחשוש שיאמרו האנשים
שמפני כך לא אירע לה דבר.
משנה. אשה שקינא לה בעלה שלא תיסתר עם פלוני ונסתרה עמו,
אך אומרת שלא זינתה, ביצד עושה לה בעלה לבדוק אם זינתה,
מוליכה לבית דין שבאותו מקום - שנמצא בו, ומוסרין לו - הבית
דין לבעל שני תלמידי חכמים שישמרו אותו בדרך לירושלים, מפני
שחוששים שמא יבא עליה בדרך - והרי היא אסורה עליו משעה
שנסתרה. דעה חולקת, רבי יהודה אומר לא היו צריכים שנים
ללוחות, משום שבעלה נאמן שלא יבוא עליה, ובגמרא יתבאר טעם
מחלוקתם.
גמרא. מדייקת הגמרא, מבואר במשנה שבית דין מוסרים לבעל שני
תלמידי חכמים ללוחות, תרי ואידי - שני השלוחים והבעל, הא
תלמידי חכמים נמצא ששלושה הולכים עם הסוטה לירושלים. למה
מסייע ליה לרב - נאמר שמשנתנו יש ראה לדינו של רב לגבי
ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר לאשה להתייחד
עם שני אנשים, אלא בעיה, אבל בדרך - מחוץ לעיר, אסורה
להתייחד עד דאינא שלשה אנשים, משום שאם יהיו רק שנים, יש
לחשוש שמא יצטרף אחד מהן לנקביו וילך להתפנות ברחוק מקום
משום צניעות, ונמצא אחד מהן - השני מתייחד עם הערוה -
האשה שאסורה עליו. וממה שמבואר במשנה, ששלחו עם הבעל
והאשה שני שלוחים ולא די בשלוח אחד, מוכח כדברי רב. דוחה
הגמרא, לא - אין ראה מהמשנה לדבר רב, והכא - במשנה היינו
מעמיא שלא מספיק שליח אחד, אין זה משום איסור יחוד, אלא כי
היה דליתו עליה פתרי - שאם יבוא עליה בעלה בדרך, יעידו על
כך בבית דין הגדול ולא ישקו אותה את המים.
מדייקת הגמרא, תלמידי חכמים אין - שלחו בית דין דווקא תלמידי
חכמים, אבל בולי עלמא - סתם אנשים, לא היו שולחים. למה
מסייע ליה לאידך דרב - נאמר שמשנתנו יש ראה לדין אחר
שאמר רב לגבי ייחוד, דאמר רב יהודה אמר רב, לא שנו שמותר
לאשה להתייחד עם שני אנשים, אלא בשירין - עם אנשים
שמוחזקים כשרים, אבל פרוצין - עם אנשים שפרוצים בעריות,
אפילו עם עשרה נמי לא - אסורה להתייחד, כיון שאינם מתביישים
אחד מהשני, וחוששים שיבואו לידי איסור. ואכן מעשה היה
והוציאו עשרה במקום - עשרה אנשים פרוצים הוציאו אשת איש
מהעיר במיתה כדי לזנות עמה, הרי שאינם מתביישים בדבר. וממה
שמבואר במשנה ששלחו עם הבעל והאשה דווקא תלמידי חכמים,
מוכח כדברי רב. דוחה הגמרא, לא - אין ראה מהמשנה לדבר רב
אלו, והכא - במשנה היינו מעמיא ששלחו דווקא תלמידי חכמים,
משום דידעו לאתרוייהו ביה - שאם יראו שרוצה בעלה לבוא עליה
בדרך, ידעו לשכנעו ולומר לו שאם יבוא עליה לא ישקו אותה.
שנינו במשנה, רבי יהודה אומר בעלה וכו', אין מוסרים לו שלוחים
כיון שנאמן שלא יבוא עליה בדרך. תנאי רבי יהודה אומר בעלה
נאמן, ולומד זאת מכלל וחומר, ומה נדה שהיא בבתר - שאסורה על
בעלה באיסור חמור שעונשו כרת, אף על פי כן בעלה נאמן עליה -
שלא יבוא עליה בזמן שהיא נדה. סוטה שהיא בלאו - שאסורה על
הבעל באיסור לאו שהוא איסור יותר קל, לא כל שכן שיהיה הבעל
נאמן שלא יבוא עליה. ושואלת הגמרא, ורבנן הסוברים שהבעל לא
נאמן וצריך שני שלוחים, מה ישיבו על הקל וחומר. משיבה הגמרא,
רבנן סוברים שהיא הנותנת - החילוק שהבאת בין חומר האיסור
בנדה לחומר האיסור בסוטה, הוא הסיבה לומר שהדין כפי שאנו
אומרים, שנהיה דברת - כשהיא נדה שאם בא עליה עונשו כרת,
המירא ליה ומהימן - האיסור חמור בעיניו ולכן נאמן שלא יבוא
עליה. אך סוטה דלאו - כשהיא סוטה ואם יבוא עליה לא עבר אלא

סוטה. פרק ראשון - המקנא דף ז עמוד ב

תוספות

רש"י

וְקַטְלָאוֹת. תְּכַשִּׁית הוּא בְּמִין חֲצִי עֹגֹל פְּתוּחַ, וְסוּגֶרֶת בּוֹ אֵת חֲלֻקָּהּ וּמִקֵּץ אֶת גִּזְיוֹהָ מִן הַצִּדִּידִין; הַכֵּל הַמַּצְרִי. עֲשׂוּי מַצְרֵי דָקֵל, מְסִיב הַגָּדֹל קִיבֵּי הַדָּקֵל וְכוּרֹךְ עָלָיו; וְקוֹשֶׁר לְמַעַל פְּרִיָּה. כִּדִּי שֶׁלָּא יִשְׁמְטוּ בְּגִינָה לְאֶרֶץ; שְׁלֵפָה גַם בָּהּ. כְּשֶׁאֵדָם רֹאֵה בְּנִית דִּעְתּוֹ מִתְגַּבֶּרֶת עָלָיו וְלֹא תֵיכָּא וְלֹא תוֹדָה, וְאֵנָּה מְקַבֵּשִׁין שְׂתוּדָה וְלֹא יִמָּחַד שֵׁם הַקֹּדֶשׁ עַל הַפִּימָה; וְכָל הַנָּשִׁים בְּתָרִית לְרֵאוּתָהּ. לִקְנוֹן פְּרִיָּה וְהָא תָּנָא רִישָׁא כָּל הַרְצָה לְרֵאוּתָהּ בָּהּ רֹאֵה וְאִפְּלוּ אֲנָשִׁים; וְנוֹסְרוּ כָּל הַנָּשִׁים. מִקְרָא הוּא בִּיתּוּקָא; וְגַם מִנָּה הֵנִי מֵלֵי. דְּבִעְיָא בִּיד הַגָּדֹל, נָהִי דְּבִירֵדוֹשִׁים בְּעֵינָן לְהַשְׁקוּתָהּ כְּדִכְתִּיב וְהַעֲמִיד הַכֹּהֵן אֶת הָאִשָּׁה לִפְנֵי ה', אֲבָל בִּיד הַגָּדֹל דְּהֵינִי שְׂבָעִים וְאַחַד מִגָּל דְּלֹא נִתְכַּשְּׂרוּ בָּהּ אֶחָד מִשְׁנֵי בְּתֵי דֵינִין שֶׁהָיוּ שֵׁם שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁלֹשָׁה. אֶחָד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבֵּית וְאַחֵד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הָעִירָה כְּדָמָר בְּסִנְהֶדְרִין וְהָ שֵׁם: מִן הַלֵּל. בְּזֶקֶן מִמָּרָא: כְּשֶׁבָעִים וְאַחֵד. דְּכִתִּיב (וְקָרִים יז) מִן הַמִּקְדָּשׁ הַהוּא. מִקְדָּשׁ מִקְדָּשׁ, דְּהֵינִי לְשִׁבְתְּ הַהוּא; שְׁאִפְּלוּ מִצָּדָן אֲבִי פְּנֵי הַמִּקְדָּשׁ עֲלֵיהֶן לִפְנֵינָן מִנֵּיהּ דְּהֵינִי הַמִּקְדָּשׁ עַל נְקִיבוֹתָהּ; קָרָם שְׁמִנְחָהּ מִגָּלָה. כִּדִּי שֶׁלָּא יִמָּחַד הַשֵּׁם מֵאִמְרֵינָן שֶׁלָּא לְשׁוֹתָהּ. וְלֹאֲחֵד שְׁמִנְחָהּ אֲמִירִים לֵה דְּכִרִי תַּחֲנוּמִין לְשׁוֹתָהּ אִם נִקְרָה הִיא כִּדִּי לְהַמְרִיחַ לְבַעֲלָהּ, אִם תֵּיכָּא מִן הַמִּימִין וְתֹאמַר טָמְאָה אֲנִי וְהִיא טוֹהֵרֶת וְתוֹרֵצָא לַעֲזֹר עַל עֲצָמָהּ וְעַל בְּגִידָהּ: כְּכַתוּבִים הָרִאשׁוֹנִים. כְּדִכְרִים הַכְּתוּבִים בְּתוֹרָה שְׁעֲשׂוּ בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים. כְּגוֹן הַגָּדֹל וְזֶה דְּאִשָּׁר חֲכָמִים יִגִּידוּ יוֹדוּ עַל הַטָּעָם וְלֹא כִּחְדוּ עֲנָם מֵאֲבוֹתֵיהֶם. וְגַם הֵם, רֵאוּבֵן בְּמַעֲשֵׂה בְּלָחָה כְּדִלְקָן, וְיִהוֹדָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרֵי צֶדֶקָה מִמֶּנִּי; לָהֶם לְבָבִים נִתְּנָה הָאֵינִי. יִהְיֶה זֶכֶר לְמַלְכוּת בְּחוֹסֶפֶתָא דְּכִרְבָּתָהּ (וְכָל) רֵאוּבֵן נָטַל חֶלֶק תַּחֲלָה כְּאֶרֶץ בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּי; וְלֹא עֲבָר זֶה בְּתוֹכָם. דְּרִשׁ רַבִּי תַחֲנוּמָא, אִימָתִי לֹא עֲבָר זֶה בְּתוֹכָם, כְּשֶׁכָּא מִשָּׁה לְכִרְכָּן; יְחִי רֵאוּבֵן וְזֹאת לִיהוֹדָה. אֵין לָהּ בְּכִרְבָּתָה כָּל הַשְּׂבָעִים מִתְחַלְּלִת וְזֹאת חוּזִין מִזֶּה: עֲצָמוֹתָיו שֶׁל יִהוֹדָה מִתְחַלְּלִין בְּאֵירוֹן. עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָעִים הִעֲלוּ מִמַּצְרֵי; וְהוּא שְׁאֲמַר יוֹסֵף וְהַעֲלִיתֶם אֶת עֲצָמוֹתַי מִזֶּה אֲתֹכֶם (מִשׁוֹת יז) עִם עֲצָמוֹתֵיכֶם, וְהָיוּ עֲצָמוֹת כָּל הַשְּׂבָעִים שְׁלֹחַן קִימָתָה. וְיִהְיֶה אִיכְרֵי מִתְפַּרְקִין וּמִתְגַּלְגֵּלִין בְּאֵירוֹנוֹ מִפְּנֵי שְׂנֵיָהּ אֶת עֲצָמוֹת בְּעֶרְבוֹתָהּ שֶׁל בְּגִמִּין וְחֻסְתָּא לָהּ כָּל הַקִּימִים (וְכָלֵּיל מִג) אֲפִי לְעוֹלָם הַבָּא. וְהֵיכָא נִפְקָא לָן (מִשׁוֹת יז) נָדִיד שֶׁל חֲכָם אִפְּלוּ עַל תְּנַאי הוּא בָּא: מִי גָרַם לְרֵאוּבֵן שִׁינְיָהּ. בְּמַעֲשֵׂה יִרְעֵי אֲבִי: יִהְיֶה. שׁוֹדֵדָה בְּמַעֲשֵׂה תִמְרֵי. וְכֵן הָיָה מִסֻּרָה בִּינֵיהֶם. וּמִדֶּרֶשׁ אֲנִיָּה דִּרְ תַּחֲנוּמָא, כְּשֶׁאֲמַר יִהְיֶה צֶדֶקָה מִמֶּנִּי עֲמֵד רֵאוּבֵן וְאִמָּר בְּלִבִּיתִי יִרְעֵי אֲבִי, וְעֲשִׂינִי יְחִי רֵאוּבֵן שְׁלֹחַ קִימָתָה אֲבִלּוּ הוּא חֵי, וְזֹאת לִיהוֹדָה שְׁוֹתָה מִתְגַּלְגֵּל: לְשִׁמְאָה. לְמִקְדָּשׁ שְׂתַקֵּן מִשָּׁם, כְּמוֹ דְּשֵׁף מִדְּבִכְרֵיהּ (וְכָלֵּיל דְּהָא) לְמַתִּיבָתָה. לִשְׂא וְלָתֵן עִם שְׂאָר הַחֲכָמִים: לְמִשְׁקֵל וּמִסֻּרָה. לִשְׂא וְלָתֵן: דִּי רַב לוֹ, וְהָא לֹא נִצְחָן לִירֵב, וְהָא דְּכִתִּיב דִּי לָשׁוֹן מִלְחָמָה הוּא מִלְחָמָתָה שֶׁל תוֹרָה: אֵלֶּכָּא

וְהָלֵךְ בְּשָׂבָעִים וְאַחֲרָיָה תִּמְנָה אֲמַאי לֹא תִנִּי לְהוֹ לְסוּטָה חֻקֵּן מִמָּרָא בְּפִי דְּסִנְהֶדְרִין וְהָ (ז) בְּהָדִי הֵנִי דְּהוּוּ בְּבִידִי שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחֲרָיָה וְיִלֵּל מִשּׁוֹם דְּגִמְרָא שֶׁל סוּטָה חֻקֵּן מִמָּרָא לֹא הִיָּה בְּבִית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחֲרָיָה: מִזֶּה הָלֵךְ בְּבִית דִּין שֶׁל שְׂבָעִים וְאַחֲרָיָה. קִשְׁיָא כִּיּוֹן דִּילִפְּנִין מִזְקֵן מִמָּרָא אֵית לָךְ לְמִימַר בִּיד סוּטָה שְׂתַמְקוּם גִּירָם כְּמוֹ גִּבִּי זְקֵן מִמָּרָא וְלִכְרֵן הֵיז מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשִׁבְתָּה הַהוּא אִ"כ פִּסְקוֹ הַמִּימִין הַמִּזְרִים מִיּוֹם שְׁנִלְתָה סִנְהֶדְרִין וְיִשְׁבָּה לֵה בְּחֻנּוֹת כְּדָמָר בְּפִרְקֵי הָיוּ בּוֹדֵקִין (מִסְנֵהוּ דָּף מ"א) לִפִּי שֶׁלָּא רִצּוּ לְדוֹן דִּינֵי נִפְשׁוֹת לִפִּי שְׂתַמְקוּם גִּירָם וּבְפִרְקֵי בְּתָרָא דְּמִכְלִיתָן (לִקְנוֹן דָּף מ"א) אֲמִירֵינָן דְּרַבִּין יִיחִיָּה בֵּן זְבַאי בְּחִסְקִין וְקוֹדֶם גְּלוּת סִנְהֶדְרִין אֲמִירֵינָן בְּפִרְקֵי הָיוּ בְּחִסְקִין (ס"ט מ"א) דְּרַבִּין יִיחִיָּה בֵּן זְבַאי תַלְמִיד יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי הִיָּה וְלֹא מִקְרִי רַבִּין וְנִרְאָה דְּאִיּוֹם לֹא הִיָּה מַעֲכָב וְאִם לֹא הִיָּה מֵאִמְרֵינָן כְּלָל אֲעִיפִי הִיָּתָה שׁוֹתָה הַיִּלְכָּר הִיָּתָה נִזְהָתָה אֲפִי לְאַחֵר גְּלוּת: לֹא עֲבָר זֶה בְּתוֹכָם. פִּירֵשׁ רִ"י בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל הָיִינוּ בְּחֻלּוֹת יִיחֻקָּל שְׂרָאוּבִן וְיִהוֹדָה שְׂבָעִים: שְׂמַעְתָּ מִנֵּיהּ כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר. תִּמְנָה הוּא הִכָּא לֹא אֲפִשֵׁר בְּלֹא שׁוֹבֵר אִם הִיא אֲמוּרָתָה אֲבִדָה כְּתוּבָתָהּ בְּמֵה יִכּוֹף אוֹתָהּ לְהַחֲזִיר כְּתוּבָתָהּ בְּשִׁלְמוֹ לֹה בְּעִלְמָא מַעֲכָב הַפְּרִיעוֹן עַד שִׁחְזוֹר מְלוּחָ אֶת הַשֹּׁטֵר אֲבָל כָּאֵן אֵין פְּרַעוֹן שְׁחָרִי כָּאֵן אֲבִדָה כְּתוּבָתָהּ וְיִכְלֵא דְּלֹא אֲפִשֵׁר דְּבִידִי הַכֵּל כְּתוּבָתָה וְיִלֵּל שְׁחָרִי יִכְלֵא אֶת הַנֶּגֶץ אֲצִילוּ עַד שִׁחְזוֹר לֹה הַכְּתוּבָה אֲבָל תִּמְנָה לְפִיּוֹם מֵאִי דְּמִסִּין בְּמִקְדָּשׁ שָׁאִין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה כְּתוּבָתָה שׁוֹבֵר לְמֵה לִי לְמִיכְתֵּב שׁוֹבֵר יִקְרַע הַנֶּגֶץ וְיִכְתוּב עֲלָיו גִּיטָא דִּנָּן דְּקִרְעָתוֹהּ לֹא מִשּׁוֹם דְּהִיטָא פְּסוּלָא הוּא אֵלֶּא דְּלֹא תִהְיֶה וְתִגְבִּי בִּיה וְיִמָּנָה אֲחִירֵי כְּדָמִירֵינָן בְּפִי הַכְּתוּבָה (מִשְׁנֵה דָּף פ"ט) וּבְפִרְקֵי קִמָּא דְּבִבָּא מִצִּיעָא (וְכָלֵּיל דָּף י"א) וְיִלֵּל דְּהִבָּא מִיִּירֵי מִן הַסִּכְנָה וְאִילָךְ דָּמָר בְּפִרְקֵי הַכְּתוּבָה (מִשְׁנֵה דָּף פ"ט) דְּרִבּוּהָ בְּעִיד גִּירוּשִׁין אִפְּלוּ בְּלֹא גִט: אֲמַר רַבָּא בְּמִקְדָּשׁ שָׁאִין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה עִסְקִין. מִקְשִׁים אֵין בְּמִקְדָּשׁ שְׂכּוּתֵבִין אֵין כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר וּבִגְנֵי פְּשׁוּט (וְכָלֵּיל דָּף י"א) אֲמַר רַבִּי מִסְתַּבְּרָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר דִּיא אֵין כּוֹתֵבִין יִאכֵל הֵלֵךְ חֲדִי אִ"ל אֲבִי אֵלֶּא מֵאִי כּוֹתֵבִין אֲבִד שׁוֹבֵרֵי יִאכֵל הֵלֵךְ חֲדִי אִ"ל רַבָּא אֵין עֲבִד לֹה לֵאשׁ מְלוּחָ אֲלִמָּא דְּקִבֵּל אוֹתָהּ כִּסְרָא דְּכּוֹתֵבִין וְנִרְאָה דְּרַבָּא סִיל כּוֹתֵבִין אֲבָל הִכָּא חֲדִיָּה בְּעִלְמָא הוּא דְּלִיכָא לְמַשְׁמַע מִהָכָא דְּכּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר: שֵׁם שְׂמַעְתָּ ה' קוֹל יִהְיֶה, עַל אִיכְרֵיהּ לְשִׁפָּא וְלֹא הוּא קָא מַעֲלִילִין לִיָּה לְמַתִּיבָתָה דְּרִקְשָׁא 'וְאֵל עֲמֹ תִבְרָא', וְלֹא הוּא קָא יַעַד מִשְׁקֵל וּמִסֻּרָה בְּשְׂמַעְתָּה בְּהָדִי רַבִּין 'דִּיּו רַב לוֹ', לֹא הוּא קָא סִלְמָא לִיָּה שְׂמַעְתָּה אֲלִיָּבָא דְּהִילְכָתָה 'וְעוֹר מִצִּיּוֹן תִּהְיֶה', בְּשִׁלְמָא יִהְיֶה דְּאִדִּי, כִּי הִיכִי דְּלֹא תִישָׁרֵף תִּמְרֵי, אֵלֶּא רֵאוּבֵן לְמֵה לִיָּה דְּאִדִּי, וְהָאֲמַר רַב שֶׁשֶׁת חֲצִיָּה עָלִי (בְּרִי יִשְׂרָאֵל) דְּמִפְּרִיט הַבְּאִיָּה, כִּי הִיכִי דְּלֹא לִיחְשְׁדוּ אֲחוֹתֵי: אִם אֲמַרָה מִמָּהָ אֲנִי וְכִי: שְׂמַעְתָּ מִיָּה כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר. אֲמַר אֲבִי, תִּנִּי מְקִרְעָתָה. אֲמַר לִיָּה רַבָּא, וְהָא שׁוֹבֵרָתָה קִתְּנִי, אֵלֶּא אֲמַר רַבָּא, בְּמִקְדָּשׁ שָׁאִין כּוֹתֵבִין כְּתוּבָה עִסְקִין: וְאִם אֲמַרָה טוֹהֵרֶת אֲנִי מַעֲלִין אוֹתָהּ לְשַׁעֲרֵי מִזְרָח: מַעֲלִין אוֹתָהּ, הֵם

דְּהִילְכָתָה. לֹא הָיָה זִכְרוֹ לְמוֹר דְּכִרִי הַמִּתְקַבֵּל: מֵאֵן דְּסִפְרִיט חֲסִיָּה. לְרַבִּים נִרְאָה שְׁאִינוֹ וּבִשּׁוֹן וּבִשּׁוֹן דְּכִרִי: דְּלֹא לִיחְשְׁדוּ אֲחוֹתֵי. שְׂלֵא דִּי שְׂאָר אֲחִירֵי נִחְשְׁדִין מֵאֲבִיתָה: שְׂמַע מִיָּה כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר, וּפְלִגְמָתָה דְּכִרִי יִהְיֶה וְרַבִּי יוֹסִי הִיא בְּבָבָא בְּתָרָא (וְכָלֵּיל דָּף ק"א) דְּקָאֲמַר רַבִּי יִהְיֶה אֵין כּוֹתֵבִין שׁוֹבֵר אֵלֶּא יִקְרַעוּ אֶת הַשֹּׁטֵר, דָּאֵם כֵּן צִרְיָן וְזֶה לְשׁוֹמֵר שׁוֹבֵר מִן הַעֲבָרִים: תִּנִּי מְקִרְעָתָה שֹׁטֵר כְּתוּבָתָה בְּמִקְדָּשׁ שָׁאִין כּוֹתֵבִין בְּתָרָה. אֵלֶּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין שֶׁתִּקְנוּ לְכַתּוּלָהּ מֵאֲתָם וְלֹאֲלִמְנָה מִנָּה וּכְשֶׁמִּקְרָשָׁה מוֹצִיאָה גִּטָּה וְגוֹבֵהָ בָּהּ, וּכְשֶׁנִּשְׁתַּלְמָנָה מִבִּיאָה עֲדִי מִיָּתָה וְגוֹבֵהָ, וְהָקָם כִּיּוֹן דְּלֹא אֲפִשֵׁר מוֹדִי רַבִּי יִהְיֶה שְׂכּוּתֵבִין שׁוֹבֵר, דְּטוֹב לֹה שִׁתָּא כִּיּוֹן קִצֵּת רָאָהָ שְׁפָרַע כִּדִּי שֶׁלָּא תַּחֲזוֹר וְתִבָּא עֲדִי מִיָּתָה אֲחִירֵים בְּבִית דִּין אֲחֵר וְתִתְבַּעַז: הֵם

ביאורים למסכת סוטה דף ז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

דכתיב כששלחה אליו תמר את הסימנים "ויבר יהודה ויאמר צדקה
ממני" הרי שהודה. **אלא ראיובן מנלן דאורי** - היכן מצאנו שהודה
מעצמו במעשה בלחה. משיבה הגמרא, **דאמר רבי שמואל בר**
נחמני אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב 'הי ראיובן וא' וזאת
'ליהודה' - מפני מה שונה ברכת יהודה ומתחילה ב'זאת ליהודה',
לומר לך שכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר היו עצמותיו של
יהודה שהעלו ישראל ממצרים מגולגלין בארון - מתגלגלים
ומתפרקים בארון, עד שעמד משה ובקש עליו רחמים לפני הקב"ה
ואמר לפניו, רבוננו של עולם, מי גרם לראובן שהודה על מעשה
בלחה, יהודה - שכיון שראה את יהודה מודה על מעשה תמר הודה
הוא על מעשה בלחה, ועל זה אמר משה 'זאת ליהודה' - שיהודה
אבריו מפורקים ואילו ראובן שלדו קיים. מיד 'שמע ה' קול יהודה'
- התקבלה תפילתו של משה על יהודה, ועל איבריה לשפא - וחזרו
אבריו למקום חיבורם. ולא הוה קא מעילין ליה למיתביתא דרקינא
- אך עדיין לא הכניסו את יהודה לישיבה של מעלה, עד שהתפלל
משה 'ואל עמו תביאנו', והכניסוהו לישיבה של מעלה. ולא הוה קא
ידע משקל וממדת השמיעתא ביה רבנן - אך עדיין לא היה יודע
יהודה לשאת ולתת בדברי תורה עם החכמים, עד שהתפלל משה
ידיו רב לו' - שהיה לו כח לנצח במלחמתה של תורה, ואחר
שהתפלל כך, ידע לשאת ולתת בדברי תורה. אך לא הוה קא סלקא
ליה שמיעתא אליבא דהילכתא - עדיין לא היה זוכה יהודה לומר
דברים שיתקבלו להלכה, עד שהתפלל משה 'ועזר מצריי תהיה'.
הרי מפורש שראובן הודה על חטאו.
מקשה הגמרא, בשלמא יהודה דאורי - מוכן שהודה, כי היכי דלא
תשרף תמר - שעל ידי הודאתו נמנעה שריפתה, **אלא ראיובן למה**
ליה דאורי - מפני מה הודה, והרי והאמר רב ששת הציץ עלי (בר
ישיראל) דמפרש תמיה - המודה בריבם שחטא הרי הוא חצוף,
שמראה שלא מתבייש בדבר. מתרצת הגמרא, שראובן הודה כי
היכי דלא ליחשדו אחוהי - כדי שלא יחשדו יעקב בשאר האחים
שהם חטאו ובלבלו את מיטתו.
שנינו במשנה, **אם אמרה סמא אני וכו'**, כותבת ונותנת לבעל שטר
שכתוב בו זניתי והפסדתי את כתובתי. שמיעת מיהא - נלמד מדברי
המשנה שכותבין שובר - ולא כשיטת רבי יהודה בבבא בתרא,
שיכול הלווה לומר שאינו פורע את חובו עד שיחזיר לו המלווה את
שטר ההלוואה כדי שלא יוכל לתבוע אותו שוב, ואינו מסתפק בכך
שיכתוב המלווה שובר שפרע לו הלווה את החוב, מפני שיכול לטעון
שאינו יכול לשמור את השטר כל ימיו שלא יאכלו אותו העכברים
וכדומה. וממה שמבואר במשנה שהאשה כותבת לבעל שאינו חייב
לה כתובה, ולא מצריכים את האשה להחזיר לבעל את כתובתה,
משמע כשיטת רבי יוסי שחולק שם. **אמר אביי** אין ראייה מהמשנה
שסוברת כרבי יוסי, משום שהגני מקרעת - ניתן לשנות במשנה
מקרעת כתובתה, דהיינו שצריכה לקרוע את כתובתה ואכן לא די
בכתיבת שובר. שואלת הגמרא, **אמר ליה רבא לאביי, והא שוברת**
קתני - הרי שנינו במשנה 'שוברת כתובתה' ולא ניתן לשנות
שקורעת. **אלא אמר רבא** אין ראייה מהמשנה שסוברת כרבי יוסי,
משום שבמקום שאין כותבין כתובה עסקינן - המשנה דיברה על
מקום שנהגו שלא לכתוב כתובה לאשה, אלא סומכים על תקנת
חכמים שאם מת הבעל או גירשה חייב לה כתובה, ובמקום כזה שאין
כתובה לקרוע, גם לפי רבי יהודה תכתוב לו שובר
שנינו במשנה, **ואם אמרה מהוזה אני מעלין אותה לשערי מורה**.
מקשה הגמרא, מעלין אותה - וכי היא הייתה מוחזק לעורה שיש
צורך להעלותה לשם,

וקמליאות - תכשיט המקיף את הצוואר מלפניה, נזמים ומכעיות,
מעבירין - מסירים אותם ממנה כדי לנזולה, בשביל שתודה. ואחר
כך - אחר שקרע הכהן את בגדה עד כנגד הלב, מביא הכל מצרי -
העשוי מסיב הגדול סביב הדקל, וקושרו למעלה מהדיה בשביל שלא
יפלו בגדיה עוד כלפי מטה. וכל הרוצה לראות את הסוטה בבזיונה
ובבושתה בא לראות, חוץ מעבדיה ושפחותיה, שמפני שלכת גם
בהן היא לא תודה בפניהם. וכל הנשים מותרות לראותה בשעת
ניזולה, שנאמר 'ונסרו כל הנשים ולא תעשנה כזמתכנה' - על
ידי שיראו הנשים מה שעושים לסוטה, ישמרו עצמם שלא לבוא
לידי זימה וזנות.
נמרא. שנינו במשנה, שהיו מביאים את הסוטה לבית דין הגדול
בירושלים. שואלת הגמרא, מנהגי מילי - שלגבי סוטה צריך בית דין
של שבעים ואחד ידינים. ומשיבה, **אמר רבי תימאי בר גמרא אמר רבי**
יוסי ברבי חנינא, אהיא - לומדים בגזירה שווה 'תורה' 'תורה',
בתיב הקא - לגבי סוטה "ועשה לה כהן את כל התורה" ובתיב
התם - לגבי זקן ממרא "על פי התורה אשר יורוד", ולומדים מה
להלן בשבועים ואחד - שזקן ממרא חייב דווקא אם הורה כנגד בית
דין הגדול, אף כאן - השקאת הסוטה היא בשבועים ואחד.
שנינו במשנה, וימיון עליה וכו' כדי שאם זינתה תודה ולא ישקו
אותה. מקשה הגמרא, וימיון, בדרך שמאיימין עליה שלא תשתה
כך מאיימין עליה שתשתה, שאומרים לה בתי, אם ברור לך הדבר
שמהוזה את ולא נבעלת בסתירה, עמדי על בורייך - תסמכי על כך
שאת נקייה מעון, וישרי את המים ולא תינוקי מהם, לפי שאין מים
המרים דומין אלא לכם יבש שמונה על בשר חי, אם יש שם מכה
והבשר תתור, הרי הסם מתחלל ויורד לגוף, אך אם אין שם מכה,
אינו מועיל כלום - שאינו מחלחל לתוך הבשר, וכמו כן המים
המרים לא עושים דבר לאשה שלא זינתה. וקשה שהרי במשנה
מבואר שמאיימים עליה רק כדי שלא תשתה. מתרצת הגמרא, לא
קשיא, כאן - מה שמבואר במשנה שמאיימים עליה כדי שלא תשתה,
היו עושים כן קודם שנמחקקה המניקה שכתוב בה שם השם בתוך
המים, ולכן היו מאיימים עליה שלא תשתה בשביל למנוע את מחיקת
השם. כאן - מה שמבואר בברייתא שמאיימים עליה גם כדי
שתשתה, היו עושים כן לאחר שנמחקקה המניקה ונמחק כבר שם
השם, היו אומרים לה דברי תנחומים, כדי שאם היא טהורה לא
תודה שזינתה מחמת שתפחד מהמים.
שנינו במשנה, ואומר לפניה דברים שאינם כדאי לשומען וכו'. תנו
רבנן מה הם הדברים שהיה אומר לסוטה, **אמר לפניה דברים של**
הנה וימעשים שארעו וכתובים בכתובים - בתורה, אשר נעשו
בימים הראשונים, כגון, דברי הגדה על הפסוק 'אשר חקמים יגידו
ולא כחור מאבותם' - שהחכמים ספרו את חטאם והודו עליו ולא
הסתירו אותם. החכמים הם יהודה וראובן, שיהודה הודה שבא על
תמר ולא בוש להודות, ומה היה סופו, שזכה ונחל חיי העולם הבא.
וראובן הודה על מעשה בלחה ולא בוש להודות, ומה היה סופו,
זכה ונחל חיי העולם הבא. וכגון אלו הדברים היו אומרים לסוטה,
כדי לשכנעה להודות אם זינתה. שואלת הברייתא, ומה שכתבן - מה
השכר שקיבלו ראובן ויהודה על מה שהודו. מפסיקה הגמרא
ומקשה על הברייתא, מה שכתבן - מה כוונת הברייתא ששאלה מה
שכרן, כך קא אמרין - והרי התבאר שנחלו חיי העולם הבא.
מתרצת הגמרא, **אלא כוונת הברייתא בשאלתה, מה שכתבן** שקיבלו
בעולם הזה. משיבה הברייתא, קיבלו שכרם אף בעולם הזה, שנאמר
עליהם 'להם לבדם נתנה הדרך ולא עבר זר בתוכם'.
שואלת הגמרא על הברייתא, בשלמא ביהודה אשכחן דאורי,

ירמיה פרק יב"ג טו"ז

טו והיה אחרי נחשי אותם אשוב ורחמתיים והשבתים איש לנחלתו ואיש לארצו: טז והיה אם-למדו ילמדו את-דרכי עמי להשבע בשמי חיה-היה כאשר למדו את-עמי להשבע בבצל ונבנו בְּתוֹךְ עַמִּי:

יז ואם לא ישמעו ונתשתי את-חגוי ההוא נתוש ואבד נאם-יהוה:

ירמיה פרק יב"ג אי"ב

א כה-אמר יהוה אלי הללך וקנית לך אזור פשתים ושמתו על-מתניך ובמים לא תבאהו: ב ואקנה את-האזור כדבר יהוה ואשם על-מתני: ג ויהי דבר-יהוה אלי שנית לאמר: ד קח את-האזור אשר קנית אשר על-מתניך וקום לך פרתה וטמנהו שם בנקיק הסלע: ה ואליך וטמנהו בפרת כאשר צוה יהוה אותי: ו ויהי מקץ ימים רבים ויאמר יהוה אלי קום לך פרתה וקח משם את-האזור אשר צויתך לטמנו-שם: ז ואליך פרתה ואחפר ואקח את-האזור מן-המקום אשר-טמנתיו שמה והנה נשחת האזור לא יצלח לכל: ח ויהי דבר-יהוה אלי לאמר: ט כה אמר יהוה ככה אשחית את-גאון יהודה ואת-גאון ירושלם הרב: י העם הזה הרע המאנים | לשמוע את-דברי תהלכים בשררות לבם וילכו אחרי אלהים אחרים לעבדם ולהשתחנות להם ויהי כאזור הזה אשר לא-יצלח לכל: יא כי כאשר ידבק האזור אל-מתני-איש כן הדבקתי אלי את-כל-בית ישראל ואת-כל-בית יהודה נאם-יהוה להיות לי לעם ולשם ולתהלה ולתפארת ולא שמעו: יב ואמרתי אליהם את-הדבר הזה כה-אמר יהוה אלהי ישראל כל-גבל ימלא יין ואמרו אליך הידע לא נדע כי כל-גבל ימלא יין:

רש"י

כשיהא מלא זיעה כדי שימהר לירקב: (ז) לא יצלח לכל. אינו ראוי לכלום: (י) ויהי כאזור הזה. גאונם יהיה כאזור הזה הנרקב: (יב) גבל. כלי חרס הוא ועשוי להכניס בו יין:

(טו) אשוב ורחמתיים. כולן לקו סמוך לחורבן הבית ובכולם נאמר ושבתי את שבות בספר זה: (טז) אם למוד ילמדו. אם יאמינו בה': ונבנו. לשון בנין: (א) אזור. פורצינ"ט בלעז: ובמים לא תביאהו. לכבסו

מצודת ציון

(טז) ונבנו. מל' בנין:

(א) אזור. חגורה: מתניך. חלצריך: (ד) וטמנהו. ענין הסתרה: בנקיק הסלע. בשן הסלע הבולט וכן ובנקיקי הסלעים (ישעיה ט: (ו) מקץ. מסוף: (ז) ואחפור. מלשון חפירה וברייה: לכל. ר"ל לשום דבר וכן לא תעשה כל מלאכה (שמות כ) ר"ל שום מלאכה: (ט) גאון. מל' גאות ורוממות: (י) המאנים. מלשון מלאון וסרוב: בשררות. במראה: (יא) ולתהלה. מלשון הילול ושבח: (יב) גבל. נאד היין וכן ונבל יין (ש"א א):

מצודת דוד

(טו) אשוב ורחמתיים. את כל הכבושים אף מן העכו"ם: (טז) אם למוד ילמדו. אם העכו"ם ילמדו דרכי עמי להאמין בה' ולהשבע בי לומר בשבועתם חי ה' כאשר בתחלה למדו הם את עמי להשבע בבצל: ונבנו. אז יהיו בנוים ומתקיימים בתוך עמי ר"ל דומים ושווים לעמי: (יז) ואם לא ישמעו. ללמוד מעמי אמונת ה': ונתשתי. אז אעקור שוב אותם: נתוש ואבד. יהיה נעקר ואבוד עד עולם:

(א) אזור. חגורה של פשתן: ושמתו על מתניך. למען ימלא זיעה וימהר להרקיב: ובמים לא תביאהו. לא תכבסו לנקותו

מן הזיעה: (ג) שנית. בדבר האזור: (ד) פרתה. לנהר פרת: וטמנהו שם. תצפינו שם בשן הסלע: (ה) בפרת. אצל נהר פרת: (ז) ואחפור. כי כסהו בעפר ממעל: נשחת. נתקלקל ונרקב: לא יצלח לכל. לא היה ראוי לשום דבר: (ט) ככה. כמו השחתת האזור כן אשחית את גאון וכו': הרב. המרובה מאד: (י) העם הזה. ר"ל לפי שהעם הזה הרע הם המאנים לשמוע דבר ה': בשירות לבם. במה שלבם מראה להם ומתאוה לה: ויהי. לכן יהיה העם כאזור הזה: (יא) כי כאשר ידבק. ר"ל לזה המשלתים לאזור כי כמו האזור דבוק הוא למתני איש כן וכו': ולשם. ולהיות להם הדבר הזה לשם טוב וכו': ולא שמעו. והם לא שמעו אל דברי ולכן יהיו נשחתים כאזור הזה: (יב) את הדבר הזה. והוא כה אמר ה' וכו': כל גבל. כל נאד יהיה מלא יין: ואמרו. וכשיאמרו אליך וכי לא נדע אשר כל גבל דרכו למלאותו יין:

קהלת פרק ב יט

י וְכֹל אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ עֵינַי לֹא אֲצַלְתִּי מֵהֶם לֹא־מִנֵּעַתִי אֶת־לִבִּי מִכָּל־שִׂמְחָה כִּי־לִבִּי שִׂמְחָה מִכָּל־עֲמָלִי וְהָיָה חִלְקִי מִכָּל־עֲמָלִי: יא וּפְנִיתִי אֲנִי בְּכָל־מַעֲשֵׂי שְׁעֵשׂוֹ יָדִי וּבְעֵמֶל שְׁעֲמָלְתִּי לַעֲשׂוֹת וְהָיָה הַכֹּל הֶבֶל וְרִעוּת רוּחַ וְאֵין יִתְרוֹן תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: יב וּפְנִיתִי אֲנִי לְרֵאוֹת חֲכָמָה וְהוֹלָלוֹת וּסְכָלוֹת כִּי מִהָאָדָם שִׁיבּוֹא אַחֲרֵי הַמָּלָךְ אֵת אֲשֶׁר־כָּבַד עָשׂוֹהוּ: יג וְרֵאִיתִי אֲנִי שֵׁשׁ יִתְרוֹן לַחֲכָמָה מִן־הַסְכָּלוֹת כִּי־תִתְרוֹן הָאֹר מִן־הַחֹשֶׁךְ: יד הַחֲכָם עֵינָיו בְּרֹאשׁוֹ וְהַפֶּסֶל בַּחֹשֶׁךְ הוֹלֵךְ וְיִדְעָתִי גַם־אֲנִי שִׁמְקָרָה אֶחָד יִקְרָה אֶת־כָּלָם:

רש"י

(י) לא אצלתי. לא רחקתי להבדל מהם וכן (במדבר יא) ויאצל מן הרוח ויתן על הזקנים כמנורה שמדליקין ממנה נרות הרבה ואין אורה חסר כלום: וזה היה חלקי. ואחרי עשיתי כל אלה אין לי מכולם אלא זה, רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר קידו, מקידה של חרש ששותין בה ויש פותרים ממדרש אגדה כל הענין בבתי מדרשות ותלמידים ובבתי כנסיות: יער צומח עצים. עמי הארץ למלאכת שדות וכרמים: (יא) ופנית. עתה בכל מעשי ורואה אני שאין יתרון בהם כי מכולם

אני חסר: (יב) ופנית אני לראות חכמה. פונה אני מכל עסקי להתבונן בתורה והוללות וסכלות עונש עבירות: כי מה האדם שיבא אחרי המלך. להתחנן לו על גזירה שגזר עליו וכבר עשאוהו למעשה הגזירה לגזירה, טוב לו להתבונן תחלה במעשיו ולא יצטרך לבקש: (יג) מן הסכלות. הוא הרשע: (יד) החכם עיניו בראשו. בתחלת הדבר מסתכל מה יהא בסופו: וידעתי גם אני. גם אני ידעתי אשר משבח את החכם מן הכסיל יודע (אני) ששניהם ימותו:

מצודת ציון

(י) אצלתי. ענין הפרשה והבדלה. כמו ואצלתי מן הרוח (במדבר יא יז): (יא) ופנית. מלשון הפנה וסיבוב: ורעות. ענין שבירה: רוח. רצון: יתרון. מותר וריח: תחת. במקום: (יב) והוללות. ישעמום: וסכלות. שטות: (יד) שמקרה. מאורע:

מצודת דוד

(י) שאלו עיני. לפי שאין הלב חומד כִּי־אם אחר שראה את הדבר, לזה אמר שאלו עיני, ורוצה לומר כל הדברים שבקש לבי וחמד אותם לא הברלתי את עצמי מהם: מכל שמחה. מכל דבר המשמח: כי לבי וגו'. רוצה לומר אם אמנם שבעסק אלו הדברים היה לי עצבון מה לפי העמל שהיה בהם, עם כל זה לא עזבתי אותם, לפי שערך השמחה שהיה ללבי בהם

גברה מערך עצבון העמל, שהיה בעיני כמעט קט מול שמחת הלבב: וזה היה חלקי. השמחה לבדה היה חלקי מכל עמלי, אף שבהעמל היה עצבון ושמחה, עם כל זה לקחתי לעצמי חלק השמחה וחלק העצבון השלכתי מנגד, רוצה לומר לא חששתי על העצבון כִּי־אם על השמחה לבדה: (יא) ופנית. אחרי עשיתי את כל אלה פנית פני להסתכל ולהתבונן בכל מעשי: ובעמל. רוצה לומר בהמעשים שעשיתי בעמל, והוא כפל ענין במלות שונות: והנה הכל הבל. על כי לא בא מהם תועלת נצחי: ורעות רוח. כי בעשיתי כל אלה היה הרצון שהיו מתמידים, ונשבר הרצון כי לא כן הוא: ואין יתרון. ולא יש יתרון בהדברים שעסקתי בזה העולם במקום זריחת השמש: (יב) ופנית. אחרי זה פנית פני להסתכל בחכמה וגם בהוללות וסכלות, רוצה לומר לאחוז בשתייהן פעם בזה ופעם בזה: כי מה האדם וגו'. מה נחשב האדם למאס בסכלות ולבא להתחכם אחרי מלכו של עולם את אשר כבר עשה וברא את הסכלות, וכאומר איך יתכן למאס בדבר שברא ה' וכי לחנם בראו: (יג) וראיתי אני. אחר כך ראיתי בחוש השכל שאף אם אמנם ראוי למאס בסכלות, מכל־מקום לא לחנם בראו, כי מה שיש יתרון ומעלה אל החכמה הוא בא מפאת הסכלות, כי לולא הסכלות לא היה נודע תפארת החכמה, כי אין דבר ניכר אלא מפאת הפכו, וכמו שלא נודע טובת האור כִּי־אם מן החושך שהוא הפכו, וכאומר אם כן בעבור זה ברא את הסכלות להיות ניכר על ידו תפארת החכמה: (יד) החכם עיניו בראשו. עכשיו יפרש איך ניכר תפארת החכמה מפאת הסכלות וטובת האור מפאת החשך, ואמר הלא החכם יודע ומכיר שענינו קבועות בראשו במקום גבוה למען יסתכלו למרחוק, ולזה כן יעשה ולמרחוק יסתכל להתבונן בדרכיו ולא יכשל בהם. אבל הכסיל לא יבין את זאת ועיניו לא יביטו למרחוק והרי הוא כאילו הולך בחושך מקום שאי אפשר לראות ונוגף רגליו באבני מכשול, ואם כן לולי הכסיל שאינו מביט בדרכיו ובוה נכשל במהלכו, לא היה אם כן ניכר טובת החכם המביט שאינו נכשל. ולולי החושך המונע ראות העין לשמור בעליו מצור מכשול והרי הוא נכשל, לא היה אם כן ניכר מתקת האור אל העין המציל מן המכשול: וידעתי גם אני. הוא מקרא מסורס, והראוי ואני גם ידעתי, ומוסב למעלה שאמר מהראוי למאס בסכלות, ואמר בזה אף שגם ידעתי שמקרה אחד הוא מקרה המיתה, הנה יקרה את כולם החכם יהיה או סכל, עם כל זה יש למאס בסכלות:

ב נתפון להרוג את הבהמה והרג את האדם, לנכרי והרג את ישראל, לנפלים והרג את בן קימא – פטור. נתפון להכותו על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו והיה בה כדי להמית על לבו, ומת – פטור; נתפון להכותו על לבו והיה בה כדי להמית על לבו, והלכה לה על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו, ומת – פטור. נתפון להכות את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול, והלכה לה על הקטן, והיה בה כדי להמית את הקטן, ומת – פטור; נתפון להכות את הקטן, והיה בה כדי להמית את הקטן, ומת – פטור. נתפון להכות את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול, ומת – פטור. נתפון להכותו על מתניו, והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לה על לבו, ומת – חייב. נתפון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול, והלכה לה על הקטן, ומת – חייב. רבי שמעון אומר: אפילו נתפון להרוג את זה והרג את זה – פטור.

ג רוצח שנתערב באחרים – פלן פטורין; רבי יהודה אומר: פונסין אותן לפפה. פל חייב מיתות שנתערבו זה

פירוש ברטנורא

ב והיה בה כדי להמית על לבו ומת פטור. דתרתו בעיניו, שיהא מתכוין למכת מיתה וגם שיכנו מכת מיתה: ר"ש אומר אפילו נתכוין להרוג את זה, לאו אסיפא דמלתא דת"ק קאי, אהא דקאמר ת"ק נתכוין להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה על הקטן ומת חייב, דאי אהא קאי, ר"ש פוטר מביעי ליה, ולמה ליה למהדר ולפרושי אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה, הא בפירוש אמרו ת"ק, ומאי אפילו. אלא ר"ש ארישא קאי, נתכוין להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור, הא נתכוין להרוג את האדם והרג אדם אחר חייב, ועלה קאמר ר"ש אפילו נתכוין להרוג את זה והרג את זה פטור. והלכה כר"ש:

ג רוצח שנתערב באחרים. כגון שנים שהיו עומדים ויצא חץ מביניהם והרג, שניהם פטורים. ואפילו אחד משניהם מוחזק בחסידות וכידוע שהוא לא זרק החץ, אפילו הכי לא מחייבין ליה לאידך בחוקה זו: רבי יהודה אומר כונסין אותן לכיפה. מתניתין חסורי מחסרה והכי תתני, ושור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים, סוקלים אותם, דהא על כרחך כולוהו אסורים בהנאה ואפילו הן אלה, מפני זה המעורב בהן, הלכך סוקלין את כולם כדי שתתקיים מצות

משניות מבוארות – קהתי

שלגבי הגדול היתה זו מכה שאין בה כדי להמיתו, וְמַת – ואף על פי כן מת הגדול לאחר שהוכה, פטור – המכה מעונש מיתה, שהרי לא הכהו מכה שיש בה כדי להמיתו. אָבֵל נִתְּפֹן לְהַכּוֹת עַל מַתְּנָיו, וְהָיָה בָּהּ כְּדֵי לְהַמִּית עַל מַתְּנָיו – שנתכוון להכותו על מתניו מכת מוות, וְהִלְכָּה לָהּ עַל לְבוֹ – אלא שבמקום להכותו על מתניו, כפי כוונתו, הכהו על לבו, וְמַת – המוכה, חַיִּב – המכה מיתה. וכן אם נִתְּפֹן לְהַכּוֹת אֶת הַגָּדוֹל וְהָיָה בָּהּ – במכתו – כְּדֵי לְהַמִּית אֶת הַגָּדוֹל, וְהִלְכָּה לָהּ עַל הַקָּטָן, וְמַת – הואיל ונתכוון למכה שיש בה כדי להמית, והיתה זו מכת מוות אף לגבי הגדול, לפיכך חַיִּב – מיתה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: אִפְּלוּ נִתְּפֹן לְהַרְגֵּה אֶת זֶה וְהָרַג אֶת זֶה, פטור – בגמרא מבואר, שרבי שמעון בא לחלוק על הרישא של המשנה, שכן ברישא שנינו: "נתכוון להרוג את הבהמה והרג את האדם פטור", אבל נתכוון להרוג אדם זה והרג אדם אחר, חייב. ובא רבי שמעון לחלוק, שאפילו נתכוון להרוג את זה והרג את זה, פטור. טעמו של רבי שמעון, לפי שנאמר (דברים יט, יא): "וארבו לו קטע עליו" – עד שיתכוון לו, מכאן גם, שרבי שמעון חולק על ההלכה האחרונה שבסיפא, והוא סובר, שאם נתכוון להכות את הגדול והיה בה כדי להמית את הגדול והלכה לה על הקטן, ומת – פטור. ברם אם נתכוון להכות אדם על מתניו והיה בה כדי להמית על מתניו, והלכה לו על לבו, ומת, אף רבי שמעון מודה שהוא חייב. והלכה כרבי שמעון (ענין "תוספות יום טוב").

באור משנה ג

רוצח שנתערב באחרים – ואין יודעים מי הוא הרוצח, פלן פטורין – בגמרא מבואר: "שנים שהיו עומדים ויצא חץ מביניהם והרג, שניהם פטורין. ואמר רבי יוסי: אפילו אחד חלפתא ביניהן". כלומר אפילו אחד משניהם מוחזק חסיד כאבא חלפתא, אין מחייבים את השני. רבי יהודה אומר: כונסין אותן לפפה – מכניסים אותם לבית הכלא (ונקרא "כיפה" על שם תקרתו, שריתתה מקומרת). לפי הגמרא אין רבי יהודה חולק על דברי תנא קמא המפורשים במשנה, אלא על דבריו החסרים בנוסח המשנה והם: "שור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים, סוקלים אותם" – שהרי כולם אסורים בהנאה, ואין

יוס ראשו

באור משנה ב

משנתנו ממשיכה ברין "מכה אדם ומת", והיא באה להשיענו, שאין המכה חייב מיתה אלא אם כן נתכוון להמיתו והכה אותו מכה שיש בה כדי להמית, אבל אם לא נתכוון להמיתו, אף על פי שהכהו מכת מוות, או אם הכהו מכה שאין בה כדי להמית, אף על פי שנתכוון להמיתו – פטור.

נתפון להרוג את הבהמה והרג את האדם, או לנכרי – שנתכוון להרוג גוי, עובד אלילים, שאין חייבים עליו מיתת בית דין, והרג את ישראל, או שנתכוון לנפלים – להרוג נפל, היינו ולד שנולד לפני זמנו ואינו בן קיום, והרג את בן קימא – ילד שיכול היה לחיות, פטור – ממיחה, לפי שלא נתכוון להרוג מי שחייבים עליו מיתה; ואפילו התרו בו, שעלול הוא להרוג אדם שיתחייב עליו מיתה, והוא אמר, שלא איכפת לו הדבר, ועל מנת כן הוא עושה, מכל מקום הוא פטור, הואיל ולא נתכוון לבר חיוב. רש"י מבאר הטעם: לפי שאין כאן אלא התראת ספק, אבל מפרשים אחרים אינם סוברים כך (המאירי; ועיי' "תפארת ישראל"). נתפון להכותו על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו – כלומר שנתכוון להכותו מכה שאין בה כדי להמיתו, והלכה לה על לבו והיה בה כדי להמית על לבו – אבל פגע בלבו, ולגבי הלב היתה זו מכת מוות, וממכתו זו, פטור – מעונש מיתה, שהרי לא נתכוון להמיתו. נתפון להכותו על לבו והיה בה – במכתו – כדי להמית על לבו – כלומר שנתכוון אמנם להכותו מכת מוות, והלכה לה על מתניו, ולא היה בה כדי להמית על מתניו – אבל הכהו על מתניו, ולא היתה זו מכת מוות לגבי מתניו, ואף על פי כן מת המוכה, פטור – המכה ממיחה, שהרי לא הכהו מכה שיש בה כדי להמית. נתפון להכות את הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול – כלומר שלא נתכוון להמיתו, והלכה לה על הקטן, והיה בה כדי להמית את הקטן – אבל פגע בקטן, ולגבי היתה זו מכת מוות, ומת – הקטן ממכה זו, פטור – המכה ממיחה, שהרי לא נתכוון להמית. נתפון להכות את הקטן והיה בה – במכתו – כדי להמית את הקטן – שנתכוון אמנם להמיתו, והלכה לה המכה על הגדול, ולא היה בה כדי להמית את הגדול –

בָּזָה – נִדְוִינָן בַּקֶּלָה. הַנִּסְקָלִין בְּנִשְׁרָפִין – רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: נִדְוִינָן בַּסְּקִילָה, שֶׁהַשְּׂרָפָה חֲמוּרָה; וְחֲכָמִים אָמְרִים: נִדְוִינָן בְּשְׂרָפָה, שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה. אָמַר לָהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִלּוּ לֹא הָיְתָה שְׂרָפָה חֲמוּרָה, לֹא נִתְּנָה לְכַת בִּהֵן שְׁזֻנָּתָה. אָמְרוּ לוֹ: אִלּוּ לֹא הָיְתָה סְקִילָה חֲמוּרָה, לֹא נִתְּנָה לְמַגִּדָּה וְלַעֲוֹדָה עֲבוּדָה זָרָה. הַנִּהְרָגִים בְּנִתְּנָקִין – רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: בְּסִיף; וְחֲכָמִים אָמְרִים: בַּחֲנֶק.

ד' מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּשֵׁתִי מִיתוֹת בֵּית דִּין – נִדּוֹן בַּחֲמוּרָה. עֶבֶר עֲבָרָה שֵׁשׁ בָּה שְׁתֵּי מִיתוֹת – נִדּוֹן בַּחֲמוּרָה; רַבִּי יוֹסִי אָמַר: נִדּוֹן בְּזָקָה הָרְאשׁוֹנָה שֶׁבָּאָה עָלָיו.

ה' מִי שֶׁלָּקָה וְשָׁנָה – בֵּית דִּין מַכְנִיסִים אוֹתוֹ לַפֶּה וּמַאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִין עַד שֶׁכֶּרְסוֹ מִתְּבַקָּעַת. הַחוּרָג נָפֵשׁ

פירוש ברטנורא

סקילה במחוייב בה. (ר' יהודה אומר) כונסין אותן לכיפה. ואין צריך לסקלן, אלא כונסין אותן לחדר והן מתים ברעב. ואין הלכה כר' יהודה: ר' שמעון אומר בספיה. שהחנק חמור: וחכמים אומרים בחנק. שהספיה חמור:

ד' מי שנתחייב שתי מיתות. כגון שעבר עבירה קלה ונגמר דינו לעבירה קלה, וחזר ועבר עבירה חמורה, סלקא דעתך אמינא כיון דנגמר דינו לעבירה קלה, האי גברא קטילא הוא, קמשמע לן: עבר עבירה שיש בה שתי מיתות. כגון חמותו, והיא אשת איש: נידון בחמורה. בשריפה. מפני שהיא חמותו. ולא כאשת איש שהיא בחנק: נידון בזיקה הראשונה. באותו איסור שהזקק תחלה להורג ולפרוש ממנו הוא נידון. אבל לא באיסור הבא עליו אחרון, ואע"פ שהוא חמור, דקסבר ר' יוסי אין איסור חל על איסור, ואפילו חמור על הקל. ואם נשא בת אלמנה, שהיתה תחלה חמותו כשהיתה פנויה ואחר כך נישאת, נידון בשריפה. ואם היתה אשת איש ואח"כ נעשית חמותו, נידון בחנק כמיתה של אשת איש שהיתה תחלה. ואין הלכה כר' יוסי:

ה' מי שלקה ושנה. שלקה שני פעמים על עבירה שחייבים עליה כרת, שכל חייבי כריתות לוקים. כשיחזור ויעשה אותה עבירה עצמה פעם שלישית: מכניסין אותו לכיפה. מקום כשיעור קומת אדם ולא יותר. ומאכילין אותו תחלה לחם צר ומים לחץ עד שיוקטנו בני מעיו, והדר מאכילין אותו שעורים

משניות מבוארות – קהתי

באה משנתנו ללמד, שמי שנתחייב שתי מיתות בית דין, נידון בחמורה, כפי שיבואר.

מי שנתחייב בשתי מיתות בית דין – על שתי עבירות שונות, ואפילו נגמר דינו למיתה קלה, כגון שרצח ונתחייב הרג, ואחר כך עבר עבירה שחייב עליה מיתה חמורה, כגון שעבר עבודה זרה, שדינו בסקילה, אין אומרים הואיל ונגמר דינו ליהרג, הרי זה נחשב כהרג, ושוב אין דנים אותו על העבירות שעושה אחר כך, אלא נידון בַּחֲמוּרָה – בסקילה, שהיא חמורה מהרג. **עבר עברה** – אחת, שיש בה שתי מיתות – כגון שבא על חמותו שהיא אשת איש, שמשום חמותו חייב שריפה, ומשום אשת איש חייב חנק, נידון בַּחֲמוּרָה – בשריפה שהיא חמורה מחנק. **רבי יוסי אומר**: נידון בְּזָקָה הָרְאשׁוֹנָה שֶׁבָּאָה עָלָיו – באותו איסור שהזקק תחילה להיזהר ולפרוש ממנו הוא נידון, ולא באיסור שבא אחרון, אף שהוא חמור, שסובר רבי יוסי אין איסור חל על איסור, ואפילו איסור חמור על איסור קל. ומבואר בגמרא, שאם היתה חמותו תחילה, כגון שנשא בתה כשהיתה אלמנה, ואחר כך נישאה ובא עליה כשהיתה כבר אשת איש, הרי הוא נידון בשריפה משום חמותו, שהיתה אסורה עליו קודם שנעשתה אשת איש. ואם היתה אשת איש תחילה, ואחר כך נעשתה חמותו, כלומר שבשעה שנשא בתה היתה אשת איש, ובא עליה לאחר שנעשתה חמותו, הרי הוא נידון בחנק משום אשת איש, שהיתה אסורה עליו קודם שנשא בתה. והלכה כחכמים.

באור משנה ה

אגב משנה ג' ששינוי בה: "רבי יהודה אומר: כונסין אותן לכיפה". באה משנה זו ללמדנו שתי הלכות בענין "כונסין לכיפה", אחת במי שלקה ושנה, ואחת ברצח שאין עליו עדות מספקת, כפי שיבואר. "כיפה" מתפרשת בגמרא: "מלוא קומתו", כלומר בית כלא צר ונומך שאין בו אלא כשיעור קומת אדם, ואין לו שם מקום להתפשט ולא לישון (פירוש המשניות להרמב"ם). וכבר בארנו, שבית הכלא נקרא "כיפה", לפי שתקרתו היתה מקומרת. על הפסוק "ונתת אותו אל המהפכת ואל הצניק" (ירמיהו כט, כו), אומר התרגום: "ותתן יתיה לכיפתא..."

מי שלקה ושנה – מי שספג מלקות על עבירה שעבר, וחזר עליה ולקה שנית, **בית דין מכניסים אותו לפה** – אם עבר אותה עבירה פעם שלישית, בית דין מכניסים אותו לבית הכלא, כפי שבארנו לעיל, וּמַאֲכִילִין אוֹתוֹ שְׁעוּרִין עַד שֶׁכֶּרְסוֹ מִתְּבַקָּעַת – כלומר, שתחילה נותנים לו לחם צר ומים לחץ, כמו שמובא בסיפא של משנתנו, עד שיתכווצו בני מעיו, ואחר כך מאכילים אותו שעורים, כדי שיתנפחו קרבי, עד שכרסו תתפקע. בגמרא מבואר, שמדובר כאן

הפסד לבעלים בסקילה, הלכך סוקלים את כולם כדי שתתקיים מצוות סקילה בשור שנתחייב בה (רש"י). רבי יהודה אומר: כונסים אותם לכיפה – אין צריך לסקלם, שלא להטריח בית דין, אלא מכניסים אותם לכיפה, שימותו ברעב. יש מפרשים בגמרא, שמשנתנו מדברת ברצח – שלא נגמר דינו שנתערב ברוצחים אחרים שנגמר דינם, וסוברים חכמים, שכולם פטורים מן המיתה, לפי שאין גומרים דינו של אדם אלא בפניו; ורבי יהודה אומר: כונסים אותם לכיפה, שימותו שם (כמבואר להלן משנה ה), שהואיל וכולם רוצחים הם, אין לפטור אותם לגמרי (כך מפרש גם המאירי; ועיין בגמרא, סנהדרין עט, ב, פ, א). **כל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה** – ואין יודעים מי מהם נתחייב סקילה ומי שריפה וכדומה, נִדְוִינָן בַּקֶּלָה – במיתה הקלה שבהן, כגון שנתערבו חייבי סקילה בחייבי הרג, נידונים כולם בהרג. הַנִּסְקָלִין בְּנִשְׁרָפִין – נתערבו חייבי סקילה בחייבי שריפה, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: נִדְוִינָן בַּסְּקִילָה, שֶׁהַשְּׂרָפָה חֲמוּרָה – מסקילה, לדעתו, כמו ששינונו לעיל (ז, א). וְחֲכָמִים אָמְרִים: נִדְוִינָן בְּשְׂרָפָה, שֶׁהַסְּקִילָה חֲמוּרָה – משריפה. אָמַר לָהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן: אִלּוּ לֹא הָיְתָה שְׂרָפָה חֲמוּרָה, לֹא נִתְּנָה לְכַת בִּהֵן שְׁזֻנָּתָה – שכן רבי שמעון סובר, שבת כהן מאורסה שזינתה אף היא מיתה בשריפה, ולא בסקילה ככת ישראל, ומכאן שמיתה שריפה חמורה מסקילה. ברם, חכמים סוברים שבת כהן שזינתה אינה בשריפה אלא כשהיא נשואה, ובוז חמור דינה מבית ישראל נשואה שדינה בחנק, אבל כשהיא נערה מאורסה דינה בסקילה ככת ישראל. אָמְרוּ לוֹ – חכמים לרבי שמעון: אִלּוּ לֹא הָיְתָה סְקִילָה חֲמוּרָה, לֹא נִתְּנָה לְמַגִּדָּה וְלַעֲוֹדָה עֲבוּדָה זָרָה – שחטאם הוא החמור ביותר, ומיתתם בסקילה. הַנִּהְרָגִים בְּנִתְּנָקִין – אם נתערבו חייבי הרג בחייבי חנק, רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר: בְּסִיף – כולם נידונים בספיה, שלדעתו חנק חמור מהרג, וְחֲכָמִים אָמְרִים: בַּחֲנֶק – שסוברים חכמים, שהרג חמור מחנק. בגמרא מבואר, שמדיחי עיר הנדחת, לדעת רבי שמעון מיתתם בחנק, וכיון שדינם של המודחים בהרג, הרי ראייה שחנק חמור מהרג, שכן עוון המדיחים חמור מעוון המודחים. ברם, חכמים סוברים, שדינם של המדיחים בסקילה, והואיל ועיר הנדחת דינה בהרג ולא בחנק, הרי שהרג חמור מחנק. והלכה כחכמים.

י ו ס ש נ י

באור משנה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שכל חייבי מיתות שנתעברו זה בזה נידונים בקלה,

שְׁלֹא בְעֵדִים – מְכַנְסִין אוֹתוֹ לִפְנֵי וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ לֶחֶם צָר וּמֵיִם לֶחֶץ.

וְהַגּוֹב אֶת הַקְּסוֹה, וְהַמְקַלֵּל בְּקוֹסֶם, וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית – קָנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ. כִּהֵן שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּטַמְאָה – אֵין אָחִיו הַכֹּהֲנִים מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין, אֶלָּא פְּרָחִי כֹהֵנָה מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לְעֹזָרָה, וּמַפְצִיעִין אֶת מוֹחוֹ בְּגִזְרִין. וְר' שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ – רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: בַּחֲנֵק; וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּיַדִּי שְׁמִים.

פירוש ברטנורא

שנופחות במעיו עד שכריסו נבקעת: **שלא בעדים**. שלא בעדות שהיה מחויב עליה מיתה. ומכל מקום ידוע לבית דין שהדבר אמת שבדאי הרג, אלא שהוכחו העדים בבדיקות או שלא היתה שם התראה מספקת: **ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ**. תחלה, ואח"כ מאכילין אותו שעורים עד שכריסו נבקעת. והיינו רישא. ומה שחכם זה גלה זה:

וְהַגּוֹב אֶת הַקְּסוֹה. אחד מכלי שרת. מלשון קשות הנסך (במדבר ד'): **והמקלל בקוסם**. המבכר את השם בשם עבודה זרה: **והבועל ארמית**. נכרית: **קנאים פוגעים בו**. המקנאים קנאתו של מקום היו הורגים אותו. והוא שתהיה הנכרית בת עובדי ע"ז, ובשעת מעשה, ובפני עשרה מישראל. ואם חסר אחד מן התנאים הללו אסור להרגו. אבל ענינו מפורש על פי נביא, יכרת ה' לאיש אשר יעשנה. ומלוקן אותו ארבע מלקות מדברי סופרים, משום נדה, משום שפחה משום נכרית, משום זונה: **פרחי כהונה**. בחורים שמתחיל שער וקנם לפרות בהם: **בגזירין**. בקיעות של עצים: **רבי עקיבא אומר בחנק**. נאמר כאן (במדבר א') והור הקרב יומת. ונאמר להלן (דברים י"ג) והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת, מה להלן בחנק אף כאן בחנק: **וחכמים אומרים בידי שמים**. נאמר כאן יומת, ונאמר להלן (במדבר י"ז) כל הקרב הקרב אל משכן ה' יומת, מה להלן בידי שמים אף כאן בידי שמים. והלכה בחכמים. ומיתה בידי שמים שאלה פחות מן הכרת, שהכרת יש עליו עונש לאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי, ומיתה בידי שמים אין לאחר מיתה עליו כלום. ורש"י כתב בפרק במה מדליקין (דף כ"ה) דמיתה בידי שמים ימיו נקצרים ואינו הולך ערירי, כרת אית ביה תרת, ימיו נכרתים והולך ערירי. ומחוייב מיתה בידי שמים שעל עסקי מקדש וקדשים הם אחד עשר, ואולי הן, האוכל טבל, וכן טמא שאכל תרומה מהורה, וזר שאכל תרומה, וזר, וממא, ומבול יום ששמשו, ומחוסר כפורים, ומחוסר בגדים, ושלא קידש ידים ורגלים, ושתוי יין, ופרועי ראש. קצת מהם נאמר מיתה בהם בפירוש, וקצתם למדום רבותינו מפי הקבלה בגזירה שוה ובהקש:

משניות מבוארות – קהתי

לאחר מכן אין מיתתו מסורה לבית דין. והלכה למשה מסיני היא **(רש"י)**. בגמרא (סנהדרין 99. א) אמרו, שאין הקנאים רשאים לפגוע בו אלא בשעת מעשה בלבד; ברם, "הבא לימלך (קנאי הבא לשאול בבית דין אם לפגוע בו, ואפילו בשעת מעשה), אין מודים לו" (שלא נאמרה ההלכה אלא למקנא מעצמו ואינו נמלך – **רש"י**). **כִּהֵן שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּטַמְאָה** – שעבד במקדש בשעה שהיה טמא, והרי עבודתו פסולה ומחוללת, וחייב מיתה בידי שמים, **אֵין אָחִיו הַכֹּהֲנִים מְבִיאִין אוֹתוֹ לְבֵית דִּין** – לחייבו מלקות כדינו, שכל לאו שחייבים עליו מיתה בידי שמים לוקים עליו, **אֶלָּא פְּרָחִי כֹהֵנָה** – צעירי הכהנים – **מוֹצִיאִין אוֹתוֹ חוּץ לְעֹזָרָה** – שלא טמא את המקדש, **וּמַפְצִיעִין אֶת מוֹחוֹ בְּגִזְרִין** – ופוצעים את מוחו בגזירי עצים, ואין מוחים בידם. **זָר** – מי שאינו מזרע אהרן, **שֶׁשֶׁמֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ** – שעבד עבודה על גבי המזבח, **רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: דִּינוֹ בַּחֲנֵק** – שנאמר (במדבר יח, ז): "והור הקרב יומת", ולומר רבי עקיבא בגזירה שווה של "יומת, יומת" מהכתוב (דברים יג, ו): "והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת" – מה שם בחנק, אף כאן בחנק. **וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּיַדִּי שְׁמִים** – שלמדים הם מהכתוב (במדבר יז, כח): "כל הקרב הקרב אל משכן ה' יומת" – מה שם מיתה בידי שמים, שכן מדובר שם במאתיים וחמישים איש של עדת קורח שנשרפו על ידי אש שיצאה מאת ה', אף כאן מיתה בידי שמים. והלכה כחכמים. – מיתה בידי שמים קלה מן הכרת, שמתחייב כרת יש עליו עונש לאחר מיתה אם לא עשה תשובה כראוי, והמתחייב מיתה בידי שמים, כיון שמת נכפר לו **(רמב"ם; ברטנורא)**. ורש"י כתב (בגמרא שבת נה. א): מיתה בידי שמים – ימיו נקצרים ואינו הולך ערירי, ואילו כרת – ימיו נכרתים והולך ערירי. בגמרא (סנהדרין 99. א) מובאת ברייתא המונה כל העבירות שחייבים עליהן מיתה בידי שמים.

באור משנה א

שני הפרקים האחרונים במסכתנו – סדרם בגמרא הוא הפוך מאשר במשנה. פרקנו בגמרא הוא פרק י"א, הפרק האחרון, "ואלו הן הנחנקין" הוא פרק י'. מדברי רש"י בתחילת פרקנו נראה, כי סדר הגמרא הוא הנכון, וכן גורס המאירי. אבל הרמב"ם גורס את סדר המשנה, וכן הוא הסדר בירושלמי. ואף רש"י כותב במפורש בתחילת מסכת מכות, ש"אלו הן הנחנקין" הוא הסיום של "סנהדרין". וכן מבואר ב"תוספות יום טוב" שסדר המשנה הוא הנכון, לפי שבפרק זה (פרק "חלק") מבאר דיני עיר הנדחת, שנזכרה בפרק הקודם (משנה א): "ואלו הן הנהרגים: רוצח ואנשי עיר הנדחת". ולאחר שהשלים לבאר דיני רוצח ושאר הדינים שהובאו אגב ענין רוצח, בא פרקנו לבאר (החל במשנה ד') דיני עיר הנדחת, אלא משום שרוצה ללמד,

בעבירה שחייבים עליה כרת, שכן כל חייבי כריתות לוקים (עיי' משנה נוכחות ג. א). וכיון שהפקיר נפשו לעונש כרת, ולאחר שלקה פעמיים על אותה עבירה, לא נמנע ממנה, ועשה אותה בפעם השלישית, מכניסים אותו לכיפה, ומקריבים לו את כרתו. ברם, בשאר הלאוין שאין בהם כרת אלא מלקות בלבד, מלקים וחוזרים ומלקים אפילו מאה פעמים ואין דנים בהם בהכנסה לכיפה. **הַהוֹרָג נֶפֶשׁ שְׁלֹא בְעֵדִים** – שברור לבית דין שהרג את הנפש, אלא שאין עדות מספקת לחייבו מיתה, כגון שראוהו שני העדים, אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, ולא ראו זה את זה, שאין עדותם מספקת כדיני נפשות, או שלא היתה בו התראה מספקת (גמרא). **מְכַנְסִין אוֹתוֹ לִפְנֵי וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ לֶחֶם צָר וּמֵיִם לֶחֶץ** – ואחר כך מאכילים אותו שעורים עד שכריסו מתבקעת, כמו שבארנו ברישא. כך מבואר בגמרא. שבין ברישא ובין בסיפא מענישים אותו באותו עונש, אלא שברישא שנוי סוף העונש, ובסיפא שנויה התחלתו. ברם, אין דנים בהכנסה לכיפה בחייבי מיתות בית דין אלא בהורג נפש בלבד, שאף על פי שיש עבירות חמורות משפכות דמים, מכל מקום אין בהם השחתת ישובו של עולם כשפיכות דמים... (עיי' רמב"ם הל' רוצח ז, ט).

עונש ההכנסה לכיפה הלכה למשה מסיני היא (רש"י). ובגמרא מצאו לו רמז בכתוב (תהלים לז, כב): "תתמות רשע רעה" מי שהחזיק רשע תמיתתו רעתו.

י ו ט ש ל י ש

באור משנה ו

לאחר ששינוי במשנה הקודמת בענין "ההורג נפש שלא בעדים", שמיתתו לא נמסרה לבית דין, ודנים אותו בהכנסה לכיפה, מוסיפה משנתנו ללמד בעבירות אחרות, שאין בית דין יכולים לחייב עליהן מיתה, ונהרגים עליהן שלא על ידי בית דין.

הַגּוֹב אֶת הַקְּסוֹה – בגמרא מבואר: "מאי קסוה? כלי שרת" (מכילי בית המקדש), וכן כתוב (במדבר ז, ז): "קשות הנסך". ובמסכת סוכה (מח. ב) מובאת ברייתא: "שני קסוואות היו שם, אחד של מים (לניסוך המים בחג הסוכות), ואחד של יין" (לניסוך יין). ויש דעה, שאפשר שמדובר בצדוקי שגבגב את הקשר של מים, לפי שהצדוקים לא הרדו בניסוך המים; והוא הדין בגובגוב כלי אחר המקדש, **וְהַמְקַלֵּל בְּקוֹסֶם** – המקלל את ה' בשם עבודה זרה (גמרא). **וְהַבּוֹעֵל אֶרְמִית** – נכריה, בת עובדי עבודה זרה, אם הוא בועלה בפרהסיא, היינו לעיני עשרה מישראל, (גמרא). **קָנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ** – בני אדם כשרים המקנאים קנאת ה' הורגים אותו בשעה שרואים את המעשה, אבל

פ ר ק ע ש י ר י

א פֶּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, שְׁנֵאמַר (ישעיה ס, כא): "וְעַמֶּךָ כָּלָם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר". וְאֵלּוּ שְׁאֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא: הָאֹמְרִי: אֵין תַּחֲתֵי הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, וְאֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, וְאִפְקוֹרוֹם. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אֶף הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵים הַחִיצוֹנִים, וְהַלּוֹחֵשׁ עַל הַמִּקְבֵּה וְאָמַר: "כָּל-הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא-אֲשִׁים עֲלֶיךָ, כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ" (שמות טו, כו). אֲבָא שְׁאוּל אָמַר: אֶף הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתֵיהֶיוּ.

ב שְׁלֹשָׁה מַלְכִים וְאִרְבָּעָה הֵדְיוֹטוֹת אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. שְׁלֹשָׁה מַלְכִים: יִרְבֵּעָם, אֲחָאב וּמִנְשֵׁה. רַבִּי פִירוֹשׁ בִּרְטִנּוּרָא

י **א** כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. אֲפִילוּ אִלּוּ שֶׁנִּתְחַיְבוּ מוֹתָה בְּבִי" מִפְּנֵי רִשְׁעָתָן, יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. וְעוֹלָם הָבָא הָאֹמֵר כֹּאן הוּא הָעוֹלָם הָבָא אַחֵר תַּחֲתֵי הַמֵּתִים, שְׁעִתִּידִים לְחַיּוֹת וְלַעֲמֹד בְּנוֹפֶם וּבִנְפֻשָּׁם חַיִּים נִצְחִים, כַּחַמָּה וְכַלְכָּנָה וְכַכּוֹכְבִים, כְּדַמִּיּוֹתֵי בִגְמָרָא בְּחַי פְּרָקָא, מֵתִים שְׁעִתִּידִים לְחַיּוֹת אֵין חוֹזְרִין לְעַפְרָן. וְהָעוֹלָם הָבָא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִיָּה וְאֵינָם שֵׁשׁ בּוֹ גּוֹף וְגוֹיָה, אֲלֹא צְדִיקִים יוֹשְׁבִין וְעִמְרוּתֵיהֶן בְּרֹאשִׁיהֶן וְנִהְיִין מְזִיזִים שְׂכִנְתָּהּ. וּמִפְּנֵי שְׁאֵין כֹּל יִשְׂרָאֵל שׂוֹי בּוֹ, אֲלֹא הַגְּדוֹל לְפִי גְדוֹל וְהַקָּטָן לְפָנָיו קָטָן, מִשּׁוּם הֵבִי קִתְּנֵי יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק: הָאֹמֵר אֵין תַּחֲתֵי הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה. בִּגְמָרָא קָאֵמַר, וְכֹל כֵּךְ לְמַד, תָּנָא, הוּא כֹפֵר בַּתַּחֲתִית הַמֵּתִים לְפִיכָךְ לֹא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק בַּתַּחֲתִית הַמֵּתִים. וּמִכָּאֵן אֵין מוֹכִיחַ שְׁעוֹלָם הָבָא הָאֹמֵר בְּמִשְׁנֵה זוֹ אֵינוֹ הָעוֹלָם שֶׁהַשְּׁמׁוֹת מוֹנְחוֹת בּוֹ בּוֹמֵן הוּא, אֲלֹא הָעוֹלָם שֶׁל תַּחֲתֵי הַמֵּתִים כְּדַרְשִׁיתָּ: אִפְקוֹרוֹם. שְׂמִיכָה תַלְמִיד חֲכָמִים. וְכֹל שֶׁכֵּן הַמְּבֹרָה הַתּוֹרָה עֲצֻמָּה: בְּסִפְרֵים הַחִיצוֹנִים. סִפְרֵי מִינִים, כְּגוֹן סִפְרֵי אֱרִיסְמִ"ל הֵיוּן וְחִבְרִיו. וּבִכְלָל זֶה הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵי דְבֵרֵי הַיָּמִים שֶׁל מַלְכֵי נִכְרִים וּבְשִׁירִים שֶׁל עֲנָבִים וְדִבְרֵי חֶשֶׁק שְׁאֵין בָּהֶם חֲכָמָה וְלֹא תוֹעֵלָה אֲלֹא אִיבּוֹר זִמְן בְּלִבָּד: וְהַלּוֹחֵשׁ עַל הַמִּקְבֵּה. וּבְרוּקָא בְּלִבָּד הוּא דָּאֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, לְפִי שְׁאֵין מוֹכִיחִין שֶׁם שְׁמִים עַל הַרְקִיקָה: וְהַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם. שֶׁל אִרְבָּעָה אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שְׁהוּא נִכְתָּב:

ב שְׁלֹשָׁה מַלְכִים וְאִרְבָּעָה הֵדְיוֹטוֹת. אֵע"פ שְׁנִדְרִים וְחֲכָמִים הָיוּ. אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא: שֶׁלֹּא הִיְתָה אֲמוּנָתָם שְׁלִמָּה. וְאֵע"פ דְּבָלָעַם מֵאֲמוּנוֹת הָעוֹלָם

משניות מבוארות – קהתי

אֵין לוֹ חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא. וְאִפְקוֹרוֹם – בִּגְמָרָא מְבֹאֵר: זֶה הַמְּבֹרָה תַלְמִיד חֲכָם, וְכֹל שֶׁכֵּן הַמְּבֹרָה אֶת הַתּוֹרָה; וּבִכְלָל זֶה הַכּוֹפֵר בְּמִצְוֹת ה' וְאֲחֻדּוֹתָיו, וְהַמְּכַחֵשׁ בְּנִבְיָאוֹהָ, וְכֵן הַכּוֹפֵר בַּתּוֹרָה שֶׁבִּעַל פֶּה, וְהַמְּבֹרָה אֶת הַמוֹעֲדוֹת, וְהַמְּחַלֵּל אֶת הַקִּדְשִׁים, וְכֵן כֹּל הַעוֹשֶׂה עֲבִירוֹת בִּיד רְמָה, כְּלוֹמֵר לְהַכְעִים וּבַפְּהִסָּא וְעַל דֶּרֶךְ כְּפִירָה, וְכֵן הַכּוֹפֵר בְּבִיאת הַמִּשְׁחָה; שֶׁכֵּל אִלּוּ גּוֹרְמִים לְהַרְסוֹת הַתּוֹרָה, וְכֹלָם בִּכְלָל "אִפְקוֹרוֹם" (וְהַמִּדְרִי). הַרְמַב"ם מְפָרֵשׁ, שֶׁ"אִפְקוֹרוֹם" הִיא מִלָּה אֲרַמִּית מִלְשׁוֹן "הַפְקָר", שֶׁמִּפְקִיר וּמְבֹרָה אֶת הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ מְבַאֲרִים שֶׁזֶה עַל שֶׁם הַפִּילוֹסוֹף הַיוּנִי אֲפִיקוֹר. שֶׁהִפִּיץ רַעֲיוֹנוֹת כְּפִירָה וְלִמַּד אֶת הַבְּרִיּוֹת לִלְכַּת אַחֵר תַּעֲנוּגוֹת הַגּוֹף, וְקָרָא חֲכָמִים בְּשֵׁם זֶה לְכָל מִי שֶׁמְבֹרָה אֶת הַתּוֹרָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אֶף הַקּוֹרֵא בְּסִפְרֵים הַחִיצוֹנִים – בְּסִפְרֵי מִינִים, שֶׁפִּירְשׁוּ הַתּוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים עַל פִּי דַּעְתָּם וְלֹא סִמְכוּ עַל מִדְרַשׁ חֲכָמִים (וְי"ף); וְהַלּוֹחֵשׁ עַל הַמִּקְבֵּה וְאָמַר: "כָּל-הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בַּמִּצְרִים לֹא-אֲשִׁים עֲלֶיךָ, כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ" – כְּלוֹמֵר שֶׁמִּרְפָּא חֲלִיִּים בְּחִישׁוֹת וְיָמִין כְּשִׁפְסִים. בִּגְמָרָא מְבֹאֵר, שֶׁמְדוּבָר כֹּאן בְּרוּקָא, שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ מַלְחָשִׁים לְרוֹקֵק קוֹדֵם הַלֶּחֶשׁ; וְהַטַּעַם הוּא, לְפִי שְׁאֵין מוֹכִירִים שֵׁם שְׁמִים עַל הַרְקִיקָה (סְנַחְדְּרִין קא, א). אֲבָא שְׁאוּל אָמַר: אֶף הַהוֹגָה אֶת הַשֵּׁם בְּאוֹתֵיהֶיוּ – הַמְּבַטָּא אֶת הַשֵּׁם הַמִּיּוּחָד כְּכַתּוּב, וּמְבֹאֵר בִּגְמָרָא, שֶׁעוֹשֶׂה כֵךְ בְּמַעֲמַד הַמּוֹן וְעַמִּי הָאֶרֶץ הַעוֹסֵקִים בְּדִבְרֵי חוֹל. כֹּל אֲלֵה אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, אִם לֹא עָשׂוּ תְּשׁוּבָה; אֲבָל אִם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא (וּמַבִּיט). בְּרַם, בִּשְׂאֵר עוֹבְרֵי עֲבִירָה, שְׂאִינִם עוֹבְרִים מִתּוֹךְ בִּיּוֹן הַתּוֹרָה אֲלֹא מִצַּד הַיָּצֵר, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁנָעִים עֲלֵיהֶם כְּפִי רִשְׁעָתָם, יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא.

יוס רביעי

באור משנה ב

לאחר שפירטה המשנה הקודמת אלו שאין להם חלק לעולם הבא, מוסיפה משנתנו למנות אנשים חשובים וחכמים, שהואיל ולא היתה אמונתם שלמה, אין להם חלק לעולם הבא.

שְׁלֹשָׁה מַלְכִים וְאִרְבָּעָה הֵדְיוֹטוֹת – אֲנָשִׁים פְּשׁוּטִים, לֹא מַלְכִים, אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא – לְפִי שֶׁקִּלְקְלוּ בִּיסֻדּוֹת הָאֲמוּנָה. **שְׁלֹשָׁה מַלְכִים** – הֵם: יִרְבֵּעָם – שֶׁכְּתוּב (מלכים א יג, ז): "וַיְהִי בְּדִבְרֵי הַזֶּה לְחַטָּאת בֵּית יִרְבֵּעַם וּלְהַשְׁמִיד מַעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה"; "לְהַכְחִיד" – בְּעוֹלָם הַזֶּה, "וּלְהַשְׁמִיד" – לְעוֹלָם הָבָא (גְּמָרָא). **אֲחָאב** – שֶׁכְּתוּב בּוֹ (מלכים א כא, כא): "וַהֲכַרְתִּי לְאֲחָאב מַשְׁתֵּין בְּקִיר וְעֶצוֹר וְעוֹבֵב בִּישְׂרָאֵל"; "עֶצוֹר" – בְּעוֹלָם הַזֶּה, "וְעוֹבֵב" – בְּעוֹלָם הָבָא. וּבִגְמָרָא

שֶׁאֵשֶׁנִּי עִיר הַנִּדְחָת אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא, הִרְהוּ מְקִדִּים תַּחֲלִיל "כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא" וְכִי (עֵיין "תוֹסֵפוֹת יוֹס טוֹב").

פֶּל יִשְׂרָאֵל – אֲפִילוּ אִלּוּ שֶׁנִּתְחַיְבוּ מוֹתָה בְּבִית דִּין, כֹּל זִמְן שֶׁלֹּא פָּגְעוּ בַּעֲיַקְרֵי הָאֲמוּנָה, יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא – בְּבִרְטִנּוּרָא מְבֹאֵר: "עוֹלָם הָבָא הָאֹמֵר כֹּאן הוּא הָעוֹלָם הָבָא אַחֵר תַּחֲתֵי הַמֵּתִים, שְׁעִתִּידִים לְחַיּוֹת וְלַעֲמֹד בְּגוֹפָם וּבִנְפֻשָּׁם חַיִּים נִצְחִים כַּחַמָּה וְכַלְכָּנָה וְכַכּוֹכְבִים...; וְהָעוֹלָם הָבָא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׂתִיָּה, וְאֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בּוֹ גּוֹף וְגוֹיָה, אֲלֹא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעִמְרוּתֵיהֶם בְּרֹאשִׁיהֶם וְנִהְיִין מְזִיזִים הַשְּׂכִינָה. וּמִפְּנֵי שְׁאֵין כֹּל יִשְׂרָאֵל שׂוֹיִם בּוֹ, אֲלֹא הַגְּדוֹל לְפִי גְדוֹל וְהַקָּטָן לְפָנָיו קָטָן, לְכֵן שׁוֹנֵה הַמִּשְׁנָה: "יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק". אֲבָל דַּעַת הַרְמַב"ם הִיא, שֶׁעוֹלָם הָבָא הוּא עוֹלָם הַשְּׁמׁוֹת הָבָא אַחֵר הַמְּשִׁיחַ, שְׁאֵין בּוֹ גּוֹף וְגוֹיָה; וְלֹא תֵּהָא תַּחֲתֵי הַגּוֹפּוֹת אֲלֹא לִימּוֹת הַמִּשְׁחָה, שְׁאֵין בֵּין יְמוֹת הַמִּשְׁחָה וְהָעוֹלָם הַזֶּה אֲלֹא שְׁעִבּוֹד מַלְכוּיּוֹת, וְיִשְׁתַּמְשׁוּ אִזְ כֹּכָל הַרְגֵשׁ הַחוּשִׁים לְצוּרֶךְ קִיּוֹם הַגּוֹף הַגִּשְׁמִי, שִׁיזְכָּה לְעַבּוֹד אֶת ה' בְּאוֹתוֹ זִמְן בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב. מַה שְׁאֵין כֵּן בְּעוֹלָם הָבָא, לְאַחֵר שִׁיכְלוּ יְמוֹת הַמִּשְׁחָה, אֵין בּוֹ אֲלֹא נִפְשׁוֹת בְּלִבָּד, וְאֵין שֵׁם צוּרֶךְ בְּכָלִים הַגִּשְׁמִיִּים, שְׁאֵין לוֹ עוֹד הִנָּהא בָּהֶם, לְפִי שְׁאֵין בְּעוֹלָם הָבָא אֲלֹא הִנָּהא רוּחָנִית נִצְחִית (עֵיין פִּירוֹשׁ הַמִּשְׁנׁוֹת לְהַרְמַב"ם. שְׁמַבָּר בְּאִרְיוֹת אֶת עֵינֵי עוֹלָם הָבָא, וְכֵן שְׁלוֹשָׁה עֶשֶׂר עִיקָרֵי הָאֲמוּנָה). מְכַל מְקוֹם כֹּאֵה מִשְׁנַתּוֹ לְלַמֵּד, שֶׁאֵף אִלּוּ שֶׁחֲטָאוּ יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא (וְיֵשׁ מְבַאֲרִים: כֹּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֶלֶק בְּנִשְׁמָתָם, שְׁהוּא רָאוּי לְעוֹלָם הָבָא – עֵיין "תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל"). **שְׁנֵאמַר: "וְעַמֶּךָ כָּלָם צְדִיקִים"** – וְאֵף חוֹטֵאִים בְּכָלִל, "**לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ**" – כְּלוֹמֵר אֶרֶץ הַחַיִּים, וְהוּא עוֹלָם הָבָא, שֶׁנִּשְׁמָוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן "**נֶצֶר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפָּאֵר**" – וְכֵן כְּתוּב: "יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפָּאֵר" (ישעיהו סג, ג). וְיֵשׁ מְבַאֲרִים: "נֶצֶר מִטְעֵי" – אֶרֶץ הַחַיִּים הִיא נֶצֶר מִטְעֵי שֶׁל ה', עַל שֶׁם הַכְּתוּב (בְּרָאשִׁית ב, ח): "וַיֹּסֶף ה' אֱלֹהִים גֵּן עֵדֶן". וְאֵלּוּ שְׁאֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הָבָא – כְּלוֹמֵר שְׁאֵין לָהֶם חֶלֶק בְּשִׁכְרֵי הַרוּחָנִי הַנִּצְחִי ("תַּפְאֲרַת יִשְׂרָאֵל"). אֲלֹא נִידוּנִים הֵם לְדוּרֵי דְרוֹת בְּרִשְׁעָם (וְהַמִּדְרִי), וְזֶה מִשּׁוּם שֶׁכּוֹפְרִים בַּעֲיַקְרֵי הָאֲמוּנָה: הָאֹמְרִי: אֵין תַּחֲתֵי הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה – שְׁהוּא כּוֹפֵר בַּתַּחֲתִית הַמֵּתִים, אוֹ שְׁאוֹמֵר שְׁאֵין תַּחֲתִית הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה, דִּהְיִינוּ שֶׁכּוֹפֵר בְּמִדְרַשִּׁי חֲכָמִים שֶׁדִּרְשׁוּ תַּחֲתִית הַמֵּתִים מִפְּסוּקֵי תּוֹרָה (וְהַי"י). בִּגְמָרָא מוֹבָאֵת בְּרִיּוֹתָא: "הוּא כֹפֵר בַּתַּחֲתִית הַמֵּתִים, לְפִיכָךְ לֹא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק בַּתַּחֲתִית הַמֵּתִים, שֶׁכֵּל מִידוּתֵיוֹ שֶׁל הַקְּב"ה מִידָּה כְּנֶגֶד מִידָּה" (סְנַחְדְּרִין צ, א). וְאֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם – וְכֵן הָאֹמֵר: לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם, אֲלֹא מִשָּׁה רַבְּנוּ כְּתַב אוֹתָהּ מִפִּי עֲצֻמוֹ,

יהודה אומר: מנשה יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר (דברי הימים ב לז, ג): "ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו, וישיבהו ירושלים למלכותו". אמרו לו: למלכותו השיבו, ולא לחיי העולם הבא השיבו. ארבעה הדייטות: בלעם, ודואג, ואחיתפל, וגחזי.

ג דור המבול אין להם חלק לעולם הבא, ואין עומדין בדין, שנאמר (בראשית ו, ג): "לא ידון רוחי באדם לעלם" – לא דין ולא רוח. דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (שם יא, ח): "ויפץ ה' אתם משם על-פני כל-הארץ"; "ויפץ ה' אתם" – בעולם הזה, "ומשם הפיצם ה'" (שם שם, ט) – לעולם הבא. אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (שם יג, ג): "ואנשי סדום רעים וחטאים, לה' מאד"; "רעים" – בעולם הזה, "וחטאים" – לעולם הבא. אבל עומדין בדין, רבי נחמיה אומר: אלו ואלו אין עומדין בדין, שנאמר (תהלים א, ה): "על פן לא-יקמו רשעים במשפט, וחסדים בעדת צדיקים"; "על פן לא-יקמו רשעים במשפט" – זה דור המבול; "וחסדים בעדת צדיקים" – אלו אנשי סדום. אמרו לו: אינם עומדים בעדת צדיקים, אבל עומדין בעדת רשעים. מרגלים אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר (במדבר יד, לו): "וימתו האנשים מוצאי דבת-הארץ רעה, במגפה לפני ה'"; "וימתו" – בעולם הזה, "במגפה" – בעולם הבא. דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר (במדבר יד, לה): "במדבר הזה יתמו ושם ימותו"; דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר: עליהם הוא אומר (תהלים ג, ה): "אספולי חסידי ברתני עלי-זבח". עדת קרח אינה עתידה לעלות,

פירוש ברטנורא

הנה, ואנן כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא תנן, משום דקיימא לן חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, אשמועינן דבלעם לאו מחסידי אומות העולם הוא:

ג שנאמר לא ידון רוחי באדם לא דין ולא רוח. שאין עומדים בדין ואין להם רוח לחיות עם הצדיקים שיש להם חלק: כורתי ברתני עלי זבח. שכרתו

משניות מבוארות – קהתי

לא יעמדו לדין, ולא יהא להם רוח לחיות עם הצדיקים שיש להם חלק לעולם הבא (רש"י). דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר: "ויפץ ה' אתם משם על-פני כל-הארץ"; "ויפץ ה' אתם", בעולם הזה, "ומשם הפיצם ה'", לעולם הבא – בגמרא אמרו, שחטא דור הפלגה היה, שרצו למרוד בה', אלא שיראו לנפשם שלא יביא עליהם מכול, לכן אמרו: "הבה נבנה לנו עיר ומגדל", ונעלה לרקיע ונבנה הרקיע בקרדומות עד שיוזבו כל מימיו, ולא יהיו לו עוד מים להביא מבול עלינו (סנהדרין קט, א); ונקרא דור הפלגה, לפי שנפלגה הארץ בימיהם. אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר: "ואנשי סדום רעים וחטאים, לה' מאד"; "רעים" בעולם הזה, "וחטאים" לעולם הבא – בגמרא דרשו: "רעים" בגופם, "וחטאים" בממונם; ברם, משנתנו דורשת "רעים וחטאים" במובן עונש. אבל עומדין בדין – אחר תחיית המתים. רבי נחמיה אומר: אלו ואלו – בין דור המבול ובין אנשי סדום, אין עומדין בדין, שנאמר: "על פן לא-יקמו רשעים במשפט, וחסדים בעדת צדיקים"; "על פן לא-יקמו רשעים במשפט", זה דור המבול – שכתוב בו (בראשית ו, ח): "כי רבה רעת האדם", "וחסדים בעדת צדיקים", אלו אנשי סדום – שכתוב בהם: "ואנשי סדום רעים וחטאים". אמרו לו – חכמים לרבי נחמיה: אינם עומדים בעדת צדיקים – אנשי סדום לא יעמדו בעדת צדיקים, אבל עומדין בעדת רשעים – להיות נידונים על מעשיהם. ואף דור הפלגה עומדים בדין (יתוספות יוס טוב). מרגלים אין להם חלק לעולם הבא – מפני שהוציאו דבת הארץ רעה, שנאמר: "וימתו האנשים מוצאי דבת-הארץ רעה, במגפה לפני ה'"; "וימתו" בעולם הזה, "במגפה" בעולם הבא – שכתוב: "במגפה לפני ה'". ואיך שייך מיתה לפני ה'? אלא שהכוונה היא לעולם הבא, כלומר שניגפו מחלקם לעולם הבא (יתורה תמימה). דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא ואין עומדין בדין, שנאמר: "במדבר הזה יתמו ושם ימותו"; דברי רבי עקיבא – שדורש "ושם ימותו" – שם בעולם הבא ימותו מיתת עולם, שלא יעמדו בדין. רבי אליעזר אומר: עליהם – על דור המדבר, הוא אומר – הכתוב אומר: "אספולי חסידי ברתני

אמרו: "קלות שעשה אחאב כחמורות שעשה ירבעם, ומפני מה תלה הכתוב בירבעם (שנאמר בכמה מקומות: "לא סר מכל חטאת ירבעם")? מפני שהוא תחילה לקלקלה" (סנהדרין קב, ב). ומנשה – שכתוב בו (מלכים ב כא, ג): "ויעש הרע בעיני ה'..." כאשר עשה אחאב מלך ישראל" – מה אחאב אין לו חלק לעולם הבא, אף מנשה אין לו חלק לעולם הבא (גמרא שם). רבי יהודה אומר: מנשה יש לו חלק לעולם הבא – לפי שעשה תשובה, שנאמר: "ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו, וישיבהו ירושלים למלכותו" – מכאן שנמחל לו על חטאיו, ויש לו חלק לעולם הבא. אמרו לו – חכמים לרבי יהודה: למלכותו השיבו, ולא לחיי העולם הבא השיבו – שתשובתו לא היתה שלימה אלא מחמת יראה בלבד (יתפאות ישראל). ארבעה הדייטות – הם: בלעם – בגמרא מבואר, שבלעם נתן סימן בעצמו, ואמר: "תמות נפשי מות ישרים ותחי אחריתי כמוהו" (במדבר כג, י) – אם "תמות נפשי מות ישרים" (אם ימות מיתת עצמו – רש"י). "תחי אחריתי כמוהו" – שיהא לי חלק עמכם, ואם לאו – שלא ימות אלא ייהרג, "הנני הולך לעמך" – לגיהנם (סנהדרין קה, א). מכאן שאף חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם הבא, אלא שבלעם לא היה מחסידי אומות העולם; ודואג – שסיפר לשאול לשון הרע על דוד וגרם למותם של כוהני גוב (עיי' שמואל א כב, ט-כב), וכתוב (תהלים נב, ג): "ז"ו" – בבוא דואג האדומי ויגר לשאול ויאמר לו, בא דוד אל בית אחימלך... גם אל יתצד לנצח... ושרשך מארץ חיים". ואחיתפל – שיעץ לאבשלום רעה נגד אביו דוד, וכתוב עליו (שמואל ב יז, כג): "ויוחק ימות" (עיי' יתוספות יוס טוב); וגחזי – נערו של אלישע הנביא (עיי' מלכים ב ח, כ-כז); ומוכא בגמרא, שביזה תלמידי חכמים, ואף היה חוטא ומחטיא את הרבים (עיי' סנהדרין קה, ב).

באור משנה ג

דור המבול אין להם חלק לעולם הבא – בשכר הרוחני הנצחי, כמבואר במשנה א בפרקנו, ואין עומדין בדין – לאחר תחיית המתים, להיות נידונים על מעשיהם, שנאמר: "לא-ידון רוחי באדם לעלם" – ודורשים "לא ידון רוחי", לא דין ולא רוח –

שְׁנָאֹמֶר (במדבר טו, לג): "וְיָתְכֶם עָלֵיהֶם הָאָרֶץ" – בַּעֲוֹלָם הָזֶה, "וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל" – לְעוֹלָם הַבָּא; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: עָלֵיהֶם הוּא אָמַר (שמואל א ב, ו): "ה' מִמִּית וּמַחֲיָה מוֹרִיד שָׁאוֹל וַיַּעַל". עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים אֵינָן עֲתִידִין לַחֲזוֹר, שְׁנָאֹמֶר (דברים כט, כו): "וַיִּשְׁלַכְכֶם אֶל-אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּי־יִּוָּמָה הָזֶה" – מָה הַיּוֹם הַזֶּה הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ חוֹזֵר, אֵף הֵם הוֹלְכִים וְאֵינָם חוֹזְרִים; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: מָה הַיּוֹם מֵאֲפִיל וּמֵאִיר, אֵף עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שְׂאֵפֶל לָהֶן, כִּד עֲתִיד לְהֵאִיר לָהֶן.

ד אֲנָשִׁי עִיר הַנִּדְחָת אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֹמֶר (דברים יג, יד): "יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל מִקִּרְבֶּךָ וַיְדִיחוּ אֶת-יֹשְׁבֵי עִירָם". וְאֵינָן נִהְרָגִים עַד שֶׁיִּהְיוּ מִדִּיחָהּ מֵאוֹתָהּ הָעִיר וּמֵאוֹתוֹ הַשְּׁבָט, וְעַד שֶׁיִּדְחַר רַבָּה וְעַד שֶׁיִּדְחִיחוּם אֲנָשִׁים. הַדִּיחוּהָ נָשִׁים וְקִטְנִים, אוֹ שֶׁהִדְחָה מְעוּטָה, אוֹ שֶׁהָיוּ מִדִּיחָהּ חוּצָה לָהּ – הָרִי אֵלּוֹ בִּיחֻדִּים. וְצָרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים וְהִתְרָאָה לְכָל אֶחָד וְאַחֶד. זֶה חֲמֹר בִּיחֻדִּים מִבְּמִרְבָּיִם, שֶׁהַיְחִידִים בְּסִקֻּלָּה, לְפִיכָךְ מְמוּנָם פֶּלֶט; וְהַמִּרְבִּים בְּסִיף, לְפִיכָךְ מְמוּנָם אֶבֶד.

ה "הִפָּה תִּפָּה אֶת" וְגוֹמֵר (דברים יג, טו), הַחֲמִמָּה וְהַגְּמֻלָּה, הַעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם – הָרִי אֵלּוֹ מִצִּילִין אוֹתָהּ. פִּירוּשׁ בִּרְטִנּוּרָא

ברית עם המקום עלי זבחים ושלמים, דכתיב (שמות כ"ד) ויזבחו זבחים שלמים, וכתיב (שם) ויזרוק על העם ויאמר הנה דם הברית: אין עתידים לחזור. ממקום שגלו. והא דאמרין שירמיה החזיר ויאשיהו בן אמן מלך עליהם, לא כולן חזרו אלא מקצתן:

ד יצאו אנשים בני בליעל. בנים שאינם עולים בתחיית המתים, ונדרחין כמדיחין: עד שיהיו מדיחיה מאותה העיר. דכתיב וידחו את יושבי עירם, ולא יושבי עיר אחרת: ומאותו השבט. דכתיב מקרב, מקרב השבט עצמו: ועד שיודח רובה. של עיר. דכתיב יושבי עירם, דמשמע ישובה של עיר דהיינו רובה: הרי אלו ביחודיים. שעברו עבודה זרה, וידונו בסקילה וממונן פלט: וצריכים. אנשי עיר הנדחת: שני עדים והתראה לכל אחד ואחד. שהיו מרכים להם בתי דינים, וכל מי שנמצא שעבר עבודה זרה בעדים והתראה מפרשים אותן עד שיראו אם הם רובה של עיר מביאין אותן לבית דין הגדול וגומרין דין שם והורגים אותם בסייף וממונן אבד. ואם לא נמצאו רובה של עיר, דנין אותן בסקילה וממונן פלט:

הן החמרת והגמלת. שירא של חמרים ושל גמלים שנשתהו בעיר שלשים יום, היו להו בכלל יושבי עירם: הרי אלו מצילין. אם רוב אנשי העיר הודחו

משניות מבוארות – קהתי

עולים בתחיית המתים, והנידחים כמדיחים (ברטנורא: ועיין "תפארת ישראל"); ויש דורשים ממה שכתוב: "יצאו... מקרבך" – יצאו מכלל ישראל (רמיה). במה דברים אמורים? כשמתו כדרכם, אבל אם דנו אותם והתוודו קודם שנהרגו, יש להם חלק לעולם הבא (תוספות), כמו ששינו בחייבי סקילה (לעיל ו, ב): "שכן דרך המומתים מתוודים, שכל המתוודה יש לו חלק לעולם הבא". וְאֵינָן נִהְרָגִים – אין דנים את אנשי עיר הנדחת למיתת סייף, עַד שֶׁיִּהְיוּ מִדִּיחָהּ מֵאוֹתָהּ הָעִיר – שנאמר: "וידחו את יושבי עירם", ולא שבאו מדיחים מעיר אחרת, וּמֵאוֹתוֹ הַשְּׁבָט – שנאמר: "מקרבך", וְעַד שֶׁיִּדְחַר רַבָּה – של העיר, כלומר שרוב אנשי העיר יעברו עבודה זרה, שנאמר: "יושבי עירם", ומשמע ישובה של עיר, דהיינו רובה (רמיה), וְעַד שֶׁיִּדְחִיחוּם אֲנָשִׁים – שנאמר: "יצאו אנשים". אבל הַדִּיחוּהָ נָשִׁים וְקִטְנִים – אם הדיחו נשים או קטנים את העיר, או שֶׁהִדְחָה מְעוּטָה – של העיר, או שֶׁהָיוּ מִדִּיחָהּ חוּצָה לָהּ – מחוץ לעיר הזאת, היינו בני עיר אחרת, הָרִי אֵלּוֹ בִּיחֻדִּים – שעברו עבודה זרה, ודינם בסקילה. וְצָרִיכִין שְׁנֵי עֲדִים וְהִתְרָאָה לְכָל אֶחָד וְאַחֶד – בין שהודח מיעוטה ובין שהודח רובה; כגמרא מבואר, שהיו מרכים להם בתי דינים, וכל מי שנמצא שעבר עבודה זרה בעדים ובהתראה מפרשים אותן, ואם נתברר שלא הודח אלא מיעוטה, דנים אותם כיחידים; ואם הודח רובה, מעלים אותם לבית הדין הגדול וגומרים דינם שם. זֶה חֲמֹר בִּיחֻדִּים מִבְּמִרְבָּיִם – בזה חמור דינם של יחידים העובדים עבודה זרה מאשר מרובים, שֶׁהַיְחִידִים דִּינָם בְּסִקֻּלָּה – שהיא מיתה חמורה, לְפִיכָךְ מְמוּנָם פֶּלֶט – לכן הקלו בהם שממונם ניצל ועובר לירושלים; וְהַמִּרְבִּים – אבל אם רובה של העיר עברו עבודה זרה, ודינה כעיר הנדחת, דינם בְּסִיף – כמו שהזכרנו לעיל, לְפִיכָךְ מְמוּנָם אֶבֶד – לכן מחמירים בהם, שממונם נשמד, שנאמר: "החרם אותה ואת כל אשר בה".

באור משנה ה

כתוב בעיר הנדחת: "הִפָּה תִּפָּה אֶת" יושבי העיר ההיא לפי חרוב. מכאן למדים: הַחֲמִמָּה – שיירה של חמרים, וְהַגְּמֻלָּה – או שיירה של גמלים, הַעוֹבֶרֶת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם – ושהתה בעיר הנדחת, הָרִי

בְּרִיתִי עֲלֵי-זֶבֶח – שכרתו ברית עם ה' עלי זבח ושלמים, שכתוב (שמות כד, ח): "וַיִּזְבְּחוּ זִבְחִים שְׁלָמִים לַה'", וכתוב (שם שם, ח): "וַיִּזְקֹק מִשֶּׁה אֶת הָרֶם וַיִּזְרוֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דֵם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת ה' עִמָּכֶם", ומכאן שיש להם חלק לעולם הבא. עֲדַת קִרְחָא אֵינָה עֲתִידָה לְעֵלּוֹת – מן השאול שבלע אותם, שְׁנָאֹמֶר: "וְיָתְכֶם עָלֵיהֶם הָאָרֶץ" בַּעֲוֹלָם הָזֶה, "וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל" לְעוֹלָם הַבָּא; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – הלומד מפסוק זה שאין לעדת קירח חלק לעולם הבא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: עָלֵיהֶם הוּא אָמַר – על עדת קורח אומר הכתוב: "ה' מִמִּית וּמַחֲיָה מוֹרִיד שָׁאוֹל וַיַּעַל" – כלומר שיש לעדת קורח חלק לעולם הבא. עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים – שהגלם סנחריב מלך אשור (מלכים ב יז, ו), אֵינָן עֲתִידִין לַחֲזוֹר – ממקום שגלו, שְׁנָאֹמֶר: "וַיִּשְׁלַכְכֶם אֶל-אֶרֶץ אַחֶרֶת כִּי־יִּוָּמָה הָזֶה", מָה הַיּוֹם הַזֶּה הוֹלֵךְ וְאֵינוֹ חוֹזֵר – שהיום שעבר אינו חוזר לעולם, אֵף הֵם הוֹלְכִים וְאֵינָם חוֹזְרִים; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – שהכתוב "וישליכם אל ארץ אחרת" משמע שיהיו כולם גולים למקום אחד, והיינו עשרת השבטים, שהגלם סנחריב והושיבם במקום אחד, ואלה לא יחזרו מהגלות, ולא יהא להם חלק לעולם הבא לאחר ימות המשיח, אבל שני השבטים לא גלו למקום אחד אלא נתפזרו בכל הארצות; ולא מדובר כאן בבניהם ובבני בנייהם, אלא באותם שגלו בלבד, שהיו רשעים גמורים, אבל בניהם והדורות הבאים זוכים ומזכים (רמיה). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: מָה הַיּוֹם מֵאֲפִיל – בערב, וּמֵאִיר – בבוקר, אֵף עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שְׂאֵפֶל לָהֶן – כשהלכו לגולה, כִּד עֲתִיד לְהֵאִיר לָהֶן – שעתידים לחזור ויהיה להם חלק לעולם הבא.

י ו מ ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ד

משנתנו חזרת לבאר ענין עיר הנדחת, שנשתה בפרק הקדום (משנה א), שדינה בסייף.

אֲנָשִׁי עִיר הַנִּדְחָת – שנהרגים בסייף, אֵין לָהֶם חֶלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנָאֹמֶר: "יֵצְאוּ אֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל מִקִּרְבֶּךָ וַיְדִיחוּ אֶת-יֹשְׁבֵי עִירָם" – ודרשו: "יצאו... בני בליעל מקרבך" – שאין להם חלק לעולם הבא, כלומר שדורשים כן מתיבת "בליעל" – שאינם

"החרם אתה ואת כל אשר בך" וגומר (שם), **מפאן אמרו:** נכסי צדיקים שבתוכה – אוברין, שפחוצה לה – פלמין; ושל רשעים, בין שבתוכה בין שפחוצה לה – הרי אלו אוברין. ו' **שנאמר** (דברים יג, יז): **"ואת כל שללה תקבץ אל תודך רחבה"** וגומר. אם אין לה רחוב – עושין לה רחוב; הנה רחובה חוצה לה – פונסין אותו לתוכה. **"ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל, לה' אלהיך"** (שם) – **"שללה"** – ולא שלל שמים; מפאן אמרו: ההקדשות שבה יפרו, ותרומות ורקבו, מעשר שני וכתבי הקדש יגנוזו. **"כליל לה' אלהיך"** – אמר רבי שמעון: אמר הקדוש ברוך הוא: אם אתם עושים דין בעיר הנדחת, מעלה אני עליכם כאלו אתם מעלין עולה כליל לפני. **"והיתה תל עולם לא תבנה עוד"** (שם), לא תעשה אפלו גנות ופרדסים; דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: **"לא תבנה עוד"**, לכמו שהיתה אינה נבנית, פירוש ברטנורא

ומיעוט לא הודחו, וחמרים וגמלים שלא הודחו משלימין את המועט לעשות רוב, הרי אלו מצילין, שאין ממונן אבד אלא נדונין כחידים. והוא הדין דגורמין נמי לעשות עיר הנדחת, אם הודחו עמם לעשותם רוב, אלא רתנא אוכותא קא מהדר. ועוד דהא פסיקא ליה טפי, דסתם חמרת וגמלת אין דעתן מעורבת עם בני העיר שיהיו נדחין עמהן: **ו היתה רחובה חוצה לה.** אם מקום קיבוץ בני העיר היה חוצה לה, כוננים אותה לתוך העיר, שצריך לעשות לה רחוב בתוכה: רחוב. פלמיא גדולה: הקדשות שבתוכה יפרו. כלומר אין נשרפים אלא צריכים פרייה כשאר כל ההקדשות: ותרומות וירקבו. בגמרא מוקמין לה בתרומה ביד כהן, דממון כהן הוא וחל עליה איסור דעיר הנדחת. ומיהו לא היו התרומות נשרפים כשאר שללה, דלא מולולין בה כולי האי, לפיכך ירקבו. ואם תרומה ביד ישראל היא, שלל נבזה הוא ותנתן לכהן שבעיר אחרת: ומעשר שני. אע"ג דממון ישראל הוא שהרי הוא נאכל לישראל, הואיל וקודש אקרי, לא ישרף אלא יגנוז: כליל לה' אלהיך. אמר רבי שמעון וכו' גרסין, ולא גרסין שנאמר כליל לה' אלהיך: לא תעשה גנות ופרדסים. דעוד, לגמרי משמע: כמו שהיתה. בישוב בתים: אבל נעשית היא גנות ופרדסים. והלכה כר"ע:

משניות מבוארות – קהתי

אלו מצילין אותה – בגמרא מבואר, שאם החמרים או הגמלים שהו בעיר שלושים יום, הרי הם בכלל יושבי העיר, ואם יש בעיר מועט שלא הודח, והחמרים או הגמלים שלא הודחו, משלימים את המועט להוות רוב שלא הודח, הרי אלו מצילים את העיר, שלא תהא נידונה כעיר הנדחת ודנים את עובדי עבודה זרה כיחידים. והוא הדין להיפך, שאם החמרים או הגמלים הודחו, ועל ידי הצטרפותם יש רוב שהודח, נידונה העיר בדין עיר הנדחת. אבל אם שהו פחות משלושים יום, הרי הם כיחידים, ואינם נידונים עם אנשי העיר אם הודחו, ולא מצילים את העיר אם לא הודחו (בריייתא סנהדרין ק"ב, א). כתוב (דברים יג, יז): **"החרם אתה ואת כל אשר בך"** ואת בהמתה לפי חרב" – **מפאן אמרו:** חכמים: נכסי צדיקים שבתוכה – נכסיהם של אלה שלא הודחו, שנמצאים בתוך העיר, אוברין – נשמדים, שנאמר: **"ואת כל אשר בך"**. שפחוצה לה – אבל נכסיהם הנמצאים מחוץ לעיר, פלמין – ניצולים שנאמר: **"החרם אותה"** ולא נכסי צדיקים שפחוצה לה. ושל רשעים – נכסיהם של הרשעים, בין שבתוכה בין שפחוצה לה, הרי אלו אוברין – שנאמר: **"ואת כל שללה"**. בגמרא מובאת ברייתא: **"אמר רבי שמעון:** מפני מה אמרה תורה נכסי צדיקים שבתוכה יאבדו? (התשובה היא) מי גרם להם שידורו בתוכה? ממונם, לפיכך ממונם אבד".

י ו ש ו

באור משנה ו

משנתנו ממשיכה בדיני עיר הנדחת, על פי מדרש פסוקי התורה. **שנאמר** – יש נוסחאות שאין גורסים "שנאמר", שכן התחלת ענין הוא. ולפי הגירסא שלפנינו יש מבארים, כי הפסיקא "שנאמר" ואת כל שללה" שייכת לסיום המשנה הקודמת (רש"י נוסחאות). מכל מקום בפרשת עיר הנדחת כתוב: **"ואת כל שללה תקבץ אל תודך רחבה"** – כלומר אל הרחוב שבתוך העיר, והוא שטח רחב המשמש מקום לקיבוץ בני העיר; אם אין לה רחוב, עושין לה רחוב – שכן "רחובה" אף רחוב שעושים עכשיו במשמע; הנה רחובה חוצה לה – שמקום קיבוץ בני העיר היה מחוץ לעיר, פונסין אותו לתוכה – בונים חומה לעיר מחוץ לרחובה, ונמצא הרחוב בתוך העיר. בהמשך הפרשה כתוב: **"ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל, לה' אלהיך"** – ודווקא: **"שללה"** – של העיר שורפים, ולא שלל שמים – דברי קדושה אין שורפים. מפאן

אמרו – חכמים: ההקדשות שבה יפרו – כלומר אם היו בה דברים המוקדשים לבדק הבית, הרי הם נפדים, ואחר כך שורפים אותם (דמ"ט; ויש אומרים, שאין שורפים אותם (הראב"ד). אבל קדשי מזבח ימותו, שכן "זבח רשעים תועבה" (משלי כא, כז); בגמרא מבואר, שהבכור ומעשר בהמה שבתוכה, אם תמימים הם, הרי הם כקדשי מזבח, ואם בעלי מומים, הרי הם בכלל "בהמתה", וייהרגו. ותרומות וירקבו – בגמרא מבואר: "לא שנו אלא תרומה ביד כהן", כלומר שנמסרה כבר לכהן, והרי ממונו הוא; ומכל מקום אין מזולזלים בה לשרוף אותה, הואיל והיא קודש, ולפיכך אמרו: תרומות וירקבו. אבל תרומה ביד ישראל, שעדיין לא נמסרה לכהן, "תנתן לכהן שבעיר אחרת", שהרי "שלל שמים" היא ולא חל עליה איסור של עיר הנדחת (סנהדרין ק"ב, ב). **מעשר שני** – או כסף פדיונו, וכתבי הקדש – שבתוך עיר הנדחת, יגנוזו – ואינם נשרפים, משום שיש בהם קדושה, ברם, הואיל והכל מותרים בהנאתם, חוששים לתקלה, שמה יבואו לאכול את המעשר או להשתמש בכתבי הקדש, ולפיכך צריכים גניזה; מה שאין כן תרומה שאינה אלא לכהן, אינה צריכה גניזה, שכהנים זריזים הם ולא יבואו לאכול ממנה (תוספות יום טוב). **"כליל לה' אלהיך"** – אמר רבי שמעון: אמר הקדוש ברוך הוא: אם אתם עושים דין בעיר הנדחת – כפי מצוות התורה, מעלה אני עליכם – חושב אני לכם את המעשה הזה, כאלו אתם מעלין עולה כליל לפני – כאילו אתם מקריבים לפני קרבן "עולה", שהוא עולה כליל על גבי המזבח. וכיון שנשרפה, אסור לבנותה, שנאמר (בהמשך הפרשה): **"והיתה תל עולם לא תבנה עוד"** כלומר: לא תעשה אפלו גנות ופרדסים; דברי רבי יוסי הגלילי – שלדעתו "לא תבנה עוד", לא תבנה לגמרי משמע. רבי עקיבא אומר: "לא תבנה עוד" – משמע: לכמו שהיתה אינה נבנית – דהיינו בתים וחצרות, אבן נעשית היא גנות ופרדסים – והלכה כרבי עקיבא. ואסור ליהנות משל עיר הנדחת בכל שהוא, שנאמר (בהמשך הפרשה): **"ולא יבדק בידך מאומה מן החרם"** – והכתוב מסיים: "למען ישוב ה' מזיון אפר". לומר: שפך לה' את החרם, בעולם – בגמרא מבואר: "רשעים" הגונבים מן החרם ונהנים ממנו, חרון אף בעולם – ובאות פורעניות, אבדו רשעים מן העולם, נסתלק חרון אף מן העולם – כמו שכתוב בעכו, לאחר שנידון לסקילה (יחזעו ז, כז): "וישוב ה' מזיון אפר".

אָבֵל נַעֲשִׂית הִיא גִּזְזוֹת וּפְרָדְסִים. "וְלֹא יִדְבֵּק בִּידֶךָ מֵאוֹמֶה מִן־הַחֶרֶם" (דברים יג, יח), שְׁפָל זְמַן שְׁהִרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, חֲרוֹן אַף בְּעוֹלָם; אָבִיו רָשָׁעִים מִן הָעוֹלָם, נִסְתַּלֵּק חֲרוֹן אַף מִן הָעוֹלָם.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א אֵלֹהֵי הַן הַנִּחְנָקִין: הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ, וְגוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וְזֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין, וְנִבְיֵא הַשֶּׁקֶר, וְהַמִּתְנַבֵּא בִשְׁם עֲבוֹדָה זָרָה, וְהָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ, וְזוֹמָמִי בַת כְּהֵן וּבוֹעֵלָהּ. הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיֵּב עַד שִׁיעֲשֶׂה בָּהֶן חֲבוּרָה; זֶה חֲמֹר בְּמִקְלָל מִמֶּכֶּה: שֶׁהַמִּקְלָל לְאַחַר מִיתָה חַיֵּב, וְהַמֵּכֶה לְאַחַר מִיתָה פְטוּר. הַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל – אֵינוֹ חַיֵּב עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשְׁוֹתוֹ; רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשְׁוֹתוֹ וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שְׁנֶאֱמַר (דברים כד, י): "וְהִתְעַמְרִיבוּ וּמָכְרוּ". הַגּוֹנֵב אֶת בָּנוֹ – רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה מַחֲזִיב, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין. גִּנְבַּ מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן – רַבִּי יְהוּדָה מַחֲזִיב, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין.

ב זֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין, שְׁנֶאֱמַר (דברים יג, ח): "כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט" וְגוֹמֵר. שְׁלִשָּׁה בְּתֵי דִינֵין הֵיוּ

פירוש ברטנורא

יא אֵלֹהֵי הַן הַנִּחְנָקִין. מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין. שֶׁמִּסְרֵב עַל דְּבָרֵי בֵּית דִּין הַגְדוֹל שֶׁבִּלְשַׁכַּת גִּזְזוֹת: וְזוֹמָמִי בַת כְּהֵן. אַע"פ שֶׁהָם בָּאִים לְחִיבָה שְׂרִיפָה, אֵין נִדוּנִים אֲלָא בְּמִיתָה שֶׁהִיוּ מַחֲזִיבִים אֶת בּוֹעֵלָה שֶׁהָיוּ בַּחֲנֻק, כִּשְׁאֵר הָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ, דְּכֵתִיב (ויקרא כ"א) הִוא בִּאֵשׁ תִּשְׂרֹף, הִוא וְלֹא בּוֹעֵלָה. וְזוֹמָמִיָּה יִלְפִינָן מִכֹּאשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לֶאֱחָיו, וְלֹא לֶאֱחָיו: וּבּוֹעֵלָה, לְבַת כְּהֵן כִּשְׁהָיָה נְשׂוּאָה. אֲבָל אֲרוּסָה, הִוא וּבּוֹעֵלָה בְּסִקְלָה: שֶׁהַמִּקְלָל לְאַחַר מִיתָה חַיֵּב. דְּכֵתִיב (שם כ') אָבִיו וְאִמּוֹ קָלָל, וְקָרָא יְתִירָא הִוא לְרִבּוֹת לְאַחַר מִיתָה: וְהַמֵּכֶה לְאַחַר מִיתָה פְטוּר. דֵּהָא לֹא מַחֲזִיב עַד שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ חֲבוּרָה, וְאֵין חֲבוּרָה לְאַחַר מִיתָה: עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשְׁוֹתוֹ. דְּכֵתִיב (שמות כ"א) וְנִמְצָא בִּידּוֹ, וְאֵין יָדוֹ אֲלָא רִשְׁוֹתוֹ, וְכֵן הִוא אוֹמֵר (במדבר כ"א) וַיִּקַּח אֶת כָּל אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ: וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ. תִּשְׁמִישׁ שִׁישׁ בּוֹ שׁוֹה פְרוּטָה. וְת"ק מַחֲזִיב אֵפִילוּ בַּתִּשְׁמִישׁ שֶׁהָיוּ פָחוֹת מִשׁוֹה פְרוּטָה. וְהִלְכָה כֵּן: הַגּוֹנֵב אֶת בָּנוֹ. טַעְמִיהוּ דְּרַבְנָן דְּפִטְרִי, דְּכֵתִיב וְנִמְצָא בִּידּוֹ, וְקָרָא יְתִירָא הִוא, דֵּהָא כְּתִיב (דברים כ"ד) כִּי יִמְצָא אִישׁ, אֲלָא לְמִדְרַשׁ מִינָּה פֶּרֶט לֹוֹה שֶׁהָיוּ מַצְוִי. וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים: רַבִּי יְהוּדָה מַחֲזִיב. דְּכֵתִיב (שם) מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מֵאֲחִיו לְמַעֲוֵטִי עֲבָדִים, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִי כֹחֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל חוּה מִמַּעֲוֵטִין מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן, הִשְׁתָּא דְּכֵתִיב מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מִיעוּטָא אַחֲרֵינָא, וְאֵין מִיעוּט אַחֵר מִיעוּט אֲלָא לְרִבּוֹת. וְרַבְנָן סְבֵר, מֵאֲחִיו לֹא לְמַעֲוֵטִי עֲבָדִים, דֵּהָא אֲחִים הֵם בְּמִצְוֹת, אֲלָא, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעֲוֵטִי עֲבָדִים, מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְמַעֲוֵטִי מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן, וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים:

ב שְׁלִשָּׁה בְּתֵי דִינֵין הֵיוּ שֶׁ. בִּירוּשָׁלַם דִּמְשַׁתְעִי בַּה קָרָא וְקַמַּת וְעֵלִית: אַחַד יוֹשֵׁב עַל פֶּתַח הַר הַבֵּית. הִוא שַׁעַר מִזְרָחִי שֶׁלְפָנֵים מִן הַחֵיל, לִפְנֵי עֲזֹרַת

משניות מבוארות – קהתי

פְטוּר – מִמִּיתָה, שֶׁהָרִי הַמִּכָּה אֵינוֹ חַיִּיב מִיתָה עַד שִׁיעֲשֶׂה בָּהֶם חֲבוּרָה, וְאֵין חֲבוּרָה לְאַחַר מִיתָה. אֲבָל הַקָּלָה מִתִּיחַסֵּת לִנְפֶשׁ, שֶׁהִיא נִשְׁאֵרָת (הַחֲמִירִי). הַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, אֵינוֹ חַיֵּב – מִיתָה, עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשְׁוֹתוֹ – קוֹדֶם שֶׁמִּכְרוּ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּגוֹנֵב אִישׁ (שמות כא, טז): "וְנִמְצָא בִּידּוֹ", וְאֵין יָדוֹ אֲלָא רִשְׁוֹתוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיִּיב מִיתָה עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשְׁוֹתוֹ וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, שְׁנֶאֱמַר:

"וְהִתְעַמְרִיבוּ וּמָכְרוּ" – אֲבָל אִם גִּנְבוּ וּמָכְרוּ וְלֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אוֹ גִּנְבוּ וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמָכְרוּ, אֲבָל לֹא הִכְנִיסוּ בְּרִשְׁוֹתוֹ, פְטוּר מִמִּיתָה. בְּגִמְרָא מְבֹרָר, שֶׁאִף תָּנָא קָמָא סוֹבֵר, שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב עַד שִׁכְנִיסָנוּ לְרִשְׁוֹתוֹ וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֲלָא שְׁלִרְבֵּי יְהוּדָה צָרִיךְ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ שִׁימוּשׁ שֶׁהָיוּ לְפָחוֹת שׁוֹה פְרוּטָה, וְלִתְנָא קָמָא אִף בְּפָחוֹת מִשׁוֹה פְרוּטָה, כִּגוֹן שֶׁנִּשְׁעַן עָלָיו, הִרְיָהוּ חַיִּיב. וְהִלְכָה כִּתְנָא קָמָא. הַגּוֹנֵב אֶת בָּנוֹ – אִב שֶׁגִּנְבָה אֶת בְּנוֹ וּמָכְרוּ, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה מַחֲזִיב – אֶת הָאֵב מִיתָה, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין – אוֹתוֹ מִמִּיתָה. וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים. טַעְמָם מְבֹרָר בְּגִמְרָא, לְפִי שֶׁכְּתוּב בְּגוֹנֵב אִישׁ: "וְנִמְצָא בִּידּוֹ", פֶּרֶט לְמִי שֶׁמַּצּוֹ בִּידּוֹ, שֶׁאֵינוֹ חַיִּיב עָלָיו. גִּנְבַּ מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן – כִּגוֹן שֶׁהִיהָ עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתִפִּים, וְאֶחָד מֵהֶם שִׁחַר אוֹתוֹ, וְכֵן זֶה וְגִנְבָה אוֹתוֹ, וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמָכְרוּ, רַבִּי יְהוּדָה מַחֲזִיב – אֶת הַגִּנְבָה מִיתָה, וְחֲכָמִים פּוֹטְרִין – אוֹתוֹ מִמִּיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כד, ז): "כִּי יִמְצָא אִישׁ גּוֹנֵב נֶפֶשׁ מֵאֲחִיו מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל", וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים: "מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – בֹּא הַכְּתוּב לְמַעַט עֲבָדִים כְּנַעֲנִים, וְאִף מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חֲרוֹן. וְהִלְכָה כַּחֲכָמִים.

ש ב ת ק ו ד ש

ב א ו ר מ ש נ ה ב

מִשְׁתַּנְּנוּ בָּהּ לְבֹאֵר פְּרִטִי דִּינוֹ שֶׁל זֶקֶן מִמָּרָא שְׁנִימָנָה בְּמִשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת בְּכָלל חַיִּיבִי חֲנֻק.

זֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין – חֲכָם (מוֹסַמֵּךְ לְהוֹרָאָה) שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ לְבֵית דִּין הַגְּדוֹל, וּמוֹרָה הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה בְּנִיגוּד לְפֶסֶק דִּינִים, דִּינוֹ בַּחֲנֻק, כִּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת, שְׁנֶאֱמַר: "כִּי יִפְלֹא מִמֶּךָ דָּבָר

ב א ו ר מ ש נ ה א

לְאַחַר שֶׁלִּמְדוּנוּ בְּפֶרֶקִים הַקּוֹדֶמִים פְּרִטִי דִּינֵיהֶם שֶׁל חַיִּיבֵי סִקְלָה (פֶּרֶקִים ז-ח), וְשֶׁל חַיִּיבֵי שְׂרִיפָה וְחַיִּיבֵי הֶרֶג (פֶּרֶק ט-י), בֹּא פֶּרֶק זֶה לִסִּים אֶת עֵינֵי "אַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין", וְהָיוּ מוֹנֵה אֶת הַעֲבִירוֹת שֶׁחַיִּיבִים עָלֵיהֶן מִיתַת חֲנֻק, וְכֵן מוֹסִיף לְבֹאֵר פְּרִטִי הַדִּינִים שֶׁל כָּל אֶחָד מִחַיִּיבֵי חֲנֻק. מִיתַת חֲנֻק אֵינָה נִזְכֶּרֶת בְּמִפְרֹשׁ בְּתוֹרָה, אֲלָא שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמִים: "כָּל מִיתָה הַאֲמוּרָה בְּתוֹרָה סוֹתָם, אֵינָה אֲלָא חֲנֻק" (בְּרִיתָא בְּבִמְרָא).

אֵלֹהֵי הַן הַנִּחְנָקִין – עוֹבְרֵי עֲבִירוֹת שְׁנִינִים בְּמִיתַת חֲנֻק: הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ – אָבִיו אוֹ אִמּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, טז): "וְנִמְצָא בִּידּוֹ אֲבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוֹמָת", וְהֵינּוּ בַּחֲנֻק, כִּפִּי שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעֵיל; וְהַגּוֹנֵב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל – וּמָכְרוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כא, טז): "וְנִמְצָא בִּידּוֹ אִישׁ וּמָכְרוּ וְנִמְצָא בִּידּוֹ מוֹת יוֹמָת", וּמְבֹרָר לְהֵלֵךְ בְּמִשְׁתַּנְּנוֹ; וְזֶקֶן מִמָּרָא עַל פִּי בֵּית דִּין – חֲכָם מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹמַחָה לְהוֹרָאָה וּסְמוּךְ בְּסִנְהֶדְרִין, שֶׁהוּרָה לַעֲשׂוֹת דְּבָר בְּנִיגוּד לְפֶסֶק דִּינִים שֶׁל הַסִּנְהֶדְרִין הַגְּדוֹלָה, כִּפִּי שִׁיבּוּרָא לְהֵלֵךְ מִשְׁנָה ב-ד; וְנִבְיֵא הַשֶּׁקֶר – כִּמְבֹרָר לְהֵלֵךְ בְּמִשְׁנָה ה'; וְהַמִּתְנַבֵּא בִשְׁם עֲבוֹדָה זָרָה – כִּמְבֹרָר לְהֵלֵךְ בְּמִשְׁנָה ו'; וְהָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ – שֶׁכְּתוּב (ויקרא כ, י): "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת אִשֶּׁת אִשְׁרֵי יִנָּאֵף אֶת אִשֶּׁת רַעְהוֹ, מוֹת יוֹמָת הַנוּאֵף וְהַנוּאֶפֶת"; וְזוֹמָמִי בַת כְּהֵן וּבּוֹעֵלָה – שֶׁכֵּן בַת כְּהֵן נְשׂוּאָה שְׁזִינְתָה תַּחַת בְּעֵלָה, דִּינָה בְּשִׂרְיָה (עֵיין לְעֵיל ט, א); בְּרַם, בּוֹעֵלָה שֶׁל בַת כְּהֵן אֵינוֹ נִדוּן כְּמוֹתָה בְּשִׂרְיָה, אֲלָא בַּחֲנֻק, כִּכֵּל הָבֵא עַל אִשֶּׁת אִישׁ; וְכֵן זוֹמָמִי בַת כְּהֵן. הֵינּוּ הָעִדִּים שֶׁהִעִידוּ עַל בַת כְּהֵן שְׁזִינְתָה כִּשְׁהָיָה נְשׂוּאָה, וְנִמְצָאוּ זוֹמָמִים, אֵינִם נִדוּנִים בְּשִׂרְיָה כִּשְׁאֵר זִמְמוֹ לַעֲשׂוֹת לָהּ, אֲלָא בְּמִיתָה שֶׁהִיוּ מַחֲזִיבִים אֶת בּוֹעֵלָה, דֵּהֵינּוּ בַּחֲנֻק, כִּפִּי שִׁיבּוּרָא בְּסוּף פֶּרֶקֶנוּ. וְלֹאֲחֵר שְׁנִימָנוּ כָּל חַיִּיבֵי חֲנֻק, חֲזוֹרַת הַמִּשְׁנָה לְבֹאֵר פְּרִטִי דִּינוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. הַמֵּכֶה אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ חַיֵּב – מִיתָה, עַד שִׁיעֲשֶׂה בָּהֶן חֲבוּרָה – פַּעַם. זֶה חֲמֹר בְּמִקְלָל מִמֶּכֶה – בְּדִבְרֵי זֶה חֲמֹר הַמִּקְלָל אָבִיו וְאִמּוֹ מִהִמְכָּה אָבִיו וְאִמּוֹ, שֶׁהַמִּקְלָל לְאַחַר מִיתָה חַיֵּב – הַמִּקְלָל אֶת אָבִיו אוֹ אֶת אִמּוֹ לְאַחַר מוֹתָם חַיִּיב מִיתָה (סְקִילָה). וְהַמֵּכֶה – אֶת אָבִיו אוֹ אֶת אִמּוֹ, לְאַחַר מִיתָה – לְאַחַר מוֹתָם,

שם: אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה, ואחד יושב בלשכת הגזית. פאים לזה שעל פתח הר הבית, ואומר: כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך למדתי וכך למדו חברי; אם שמעו – אומרים להם, ואם לאו – באין להם לאותן שעל פתח העזרה, ואומר: כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך למדתי וכך למדו חברי; אם שמעו – אומרים להם, ואם לאו – אלו ואלו פאים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצאת תורה לכל ישראל, שנאמר (שם שם, י): "מן־המקום ההוא אשר יבחר ה'". חזר לעירו, ושנה ולמד בדרך שהיה למד – פטור, ואם הורה לעשות – חיב, שנאמר (שם שם, יב): "והאיש אשר־יעשה בודון" – אינו חיב עד שיוורה לעשות. תלמיד שהורה לעשות – פטור; נמצא חמרו קלו.
ג חמר בדברי סופרים מבדברי תורה. האומר: אין תפלין, כדי לעבור על דברי תורה – פטור; חמש טוטפות, להוסיף על דברי סופרים – חיב.

פירוש ברטנורא

נשים: ואחד יושב. למעלה הימנו, כשעברו עזרת נשים ובאים לפתח עזרת ישראל: ואחד בלשכת הגזית. שהיא בנויה בתוך העזרה חציה בקודש וחציה בחול: פאים לזה שעל פתח הר הבית. וכן זה שהורה בעירו ונחלקו ב"ד שבעירו עליו והזיקין הכתוב לעלות לירושלים, באים הוא וב"ד שבעירו לזה ב"ד שעל פתח הר הבית, שהרי בו פוגעים תחלה: תלמיד שהורה לעשות. תלמיד שלא הגיע להוראה ונחלק על ב"ד שבעירו ובאו לב"ד הגדול ושאלו וחזר לעירו והורה כבתחלה, פטור, שאין להם לסמוך על הוראתו, והתורה לא חייבה לא מופלא ומומחה לב"ד, כדילפינן מבי יפלא ממך, במופלא שבב"ד הכתוב מדבר: נמצא חמרו קלו. חומר העבירה שעבר והורה אע"פ שלא הגיע להוראה מוסף על ההמראה שהמורה על פי בית דין, היא נעשית לו קולא לפוטרו מן המיתה, שאם היה וכן שהגיע להוראה וחמרה על פי בית דין היה חיב מיתה:
ג האומר אין תפלין, וכו' פטור: שאין זו הוראה. דיל קרי בי רב הוא: חמש טוטפות. יש הוראה. ואע"פ שאין דבר זה אלא להוסיף על דברי סופרים, חיב, שבמדרש סופרים, [למטפת למטפת] למטפת כתיב, הרי כאן ארבע פרשיות:

משניות מבוארות – קהתי

לומר: אינו חיב – מיתה, כדין זקן ממרא, עד שיוורה לעשות – אבל כל זמן שלא הורה לעשות, וכן אם לא בא לבית הדין הגדול לשאל אותם הלכה זו, אינו נעשה זקן ממרא. תלמיד שהורה לעשות – אם תלמיד שלא הגיע להוראה הורה לעשות בניגוד לפסק דינם של בית הדין הגדול, הריהו פטור – ממתה, שאין סומכים על הוראתו, ולא חייבה התורה אלא מי שהגיע להוראה; נמצא חמרו חומר חטאו של התלמיד, שעבר והורה אף שעדיין לא הגיע להוראה, נוסף על כך שהמורה על פי בית דין, קלו – זה מקל עליו, שפטור אותו ממתה, שאילו הגיע כבר להוראה, היה חיב מיתה כדין זקן ממרא.

באור משנה ג

משנה זו באה ללמד, שאין זקן ממרא חיב אלא על דבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים. אבל אם הורה לעשות בניגוד למפורש בתורה, אינו חיב מיתה, שהואיל והדין מפורש בתורה, אין סומכים על הוראתו.

חמר בדברי סופרים מבדברי תורה – הרבה מצוות התורה אינן מפורשות בתורה אלא נתפרשו על ידי הסופרים (מפרשי התורה, מלפני עזרא הסופר ועד התנאים) בדרך מדרש המקראות, כפי שקיבלו מפי השמועה. מצוות אלו נקראות דברי סופרים; ובאה משנתנו ללמד, שחמורים הם דברי סופרים לגבי זקן ממרא, מהמצוות המפורשות בתורה, שאם הורה הזקן בדברי סופרים חיב מיתה, ואילו כשהורה בדברי תורה הריהו פטור ממתה; כיצד? האומר: אין תפלין – זקן שהורה שלא להניח תפלין, כדי לעבור על דברי תורה – כלומר שבא להורות בזה לעבור על דבר המפורש בתורה, פטור ממתה, שאין זו הוראה, לפי שמצוות תפלין מפורשת בתורה (שמות יג, ט; דברים ו, ז; יא, יח). אבל האומר: חמש טוטפות – שהורה לעשות חמישה בתים בתפלין של ראש, להוסיף על דברי סופרים – שכן הסופרים דרשו מ"לטוטפות" שאין בתפלין של ראש אלא ארבע טוטפות לארבע פרשיות, ובא זקן והורה להוסיף עליהן טוטפת חמישית (עיין בגמרא סנהדרין 99 א). חייב – מיתה כדין זקן ממרא. ברם, דבר זה לא נאמר בכל המצוות אלא בתפלין בלבד, אבל בשאר המצוות אין דין זקן ממרא אלא כמה שאפשר לבוא לידי חיוב כרת במזיד ולידי חיוב חטאת בשוגג, ואף באלו דווקא בדבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים (המאירי; עיין רמב"ם הל' ממונים ז, ג-ב).

למשפט... וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך בו. ובאת אל הכהנים הלוים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, ודרשת והגידו לך את דבר המשפט. ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום ההוא אשר יבחר ה'... והאיש אשר יעשה בודון בלבתי שמוע אל הכהן... או אל השופט, ומת האיש ההוא" – וסתם מיתה האמורה בתורה היא חנק, כמו שהזכרנו כבר בהקדמה למשנה הקודמת. שלשה פתי דינין היו שם – בירושלים, שהיו באים אליהם לדרוש ולשאל בספקות שבהלכה: אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה – שבחצר בית המקדש, ושני בתי דינים אלה היו של עשרים ושלשה דינים, ואחד יושב בלשכת הגזית – הבנויה בעזרה, חציה בקודש וחציה בחול; והוא בית דין הגדול של שבעים ואחד. וכיון שזקן זה הורה הלכה, וחבריו בבית הדין שבעירו נחלקו עליו, הרי הם פאים לזה שעל פתח הר הבית – לבית הדין היושב על פתח הר הבית, ואומר – הזקן שהורה הלכה בניגוד לדעת חבריו: כך דרשתי וכך דרשו חברי – בענין הלכה זו, כך למדתי וכך למדו חברי – את ההלכה הזאת לתלמידים, אם שמעו – אומרים להם, ואם לאו – את הדין כפי מה ששמעו, ואם לאו – שלא שמעו מרבותיהם בענין הלכה זו; או ששמעו ואמרו להם, אלא שהזקן לא קיבל מהם (המאירי; רמב"ם). פאים להם לאותן הדינים שעל פתח העזרה, ואומר הזקן שוב: כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך למדתי וכך למדו חברי – כמבואר לעיל, אם שמעו, אומרים להם, ואם לאו, אלו ואלו – הזקן וחבריו, וגם בתי הדין שנשאלו, פאים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצאת תורה לכל ישראל – והם מכריעים בספקות שבהלכה, והכל חייבים לעשות כפי הוראתם, שנאמר: "מן־המקום ההוא אשר יבחר ה'" – והכתוב מסיים: "ושמרת לעשות ככל אשר יורוך". חזר – הזקן – לעירו, ושנה ולמד בדרך שהיה למד – למד ולמיד כדעתו הקודמת, פטור – ממתה, הואיל ולא עשה מעשה, אף על פי שדעתו היא בניגוד לדברי הסנהדרין הגדולה, ואם הורה לעשות – אבל אם הורה לעשות כפי דעתו, שאמר לאחיהם: מותרים אתם לעשות כך וכך, וכן אם עשה בעצמו כהוראתו (רמב"ם). בניגוד להוראתם של הסנהדרין הגדולה, נעשה זקן ממרא, והוא חיב – חנק, שנאמר: "והאיש אשר־יעשה בודון" – בא הכתוב

רש"י

כי המוכר אל הממכר לא ישוב — יחזקאל אמרו, והוא נתבא בתוך [אחת עשרה] שנה שבין גלות יכניה לחרבות ירושלים, ומתבא שיהא בטל היובל, והמוכר שדחו לא ישוב לו. **אפשר יובל בטל** — משגלו עשרת השבטים בימי חזקיה, שנאמר "לכל יושביה" (ויקרא כה) — בזמן שכל יושביה עליה, ולא בזמן שגלו מקצתן. נמצא משגלו שבט ראובן וגד וחצי שבט מנשה [כבר] בטלו היובלות, ויחזקאל היה מתבא לאחר זמן שיבטל? **אלא מלמד שירמיה החזירן** — באותה שנה שנמצא הספר, והיא שנת שמונה עשרה ליאשיהו. וכששלח על דברי הספר אצל חולדה לא היה שם ירמיה, וחזרו למנות את היובל, ולא הספיקו למנות אלא שמיטות עד שחרב הבית. **ויאמר מה הציון הלז** — ביאשיהו כתיב, בהיותו בבית אל ושרף עצמות הכומרים בבית אל על המזבח שעשה ירבעם. **מה טיבו בבית אל** — והלא [של] מלכי ישראל [היתה], שהרי שם העמיד ירבעם את העגל. **שת קציר** — עשה חיל וגדולה, כמו "ועשה קציר כמו נטע" (איוב יד, ב). **לא נאה ויהרא לנשי** — לא נאה חשיבות לנשים. **וסנין שמיהו** = שמותיהן מאוסות. **זיבורתא** = דבורה. **כרכושתא** = חולדה. **בן חרחם** — ואף על גב דקרא על בעלה קא מסהיד, מיהו במעשה כתיב. **אמר ליה עינא סכא מיני ומינך תסתים שמעתא** — כלומר, על ידי ועל ירך תתפרש אמיתו של דבר, הא והא הואי. **נון בנו יהושע בנו** — את שבט אפרים מייחס הכתוב עד יהושע, ומיהושע למטה לא ייחס איש.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף יד ע"ב: מבארת הגמרא: **ומנלן דאיהודי** - שאכן חזרו מהגלות על ידי ירמיה. **דכתיב** בתוכחת יחזקאל הנביא (יחזקאל ז י), **'כי המוכר אל הממכר לא ישוב'**. כלומר, שאם לא יחזרו בתשובה יענשו ויגלו, ואין היובל נוהג בגלות, וממילא קרקע שנמכרה לא תשוב אל המוכר, שחזרת קרקעות היא רק ביובל. ומוכח שהחזירים ירמיה, כי אם לא החזירים קשה, וכי **אפשר** שהיובל היה **בטל** ממתי שהתחילו עשרת השבטים לגלות, ועדיין יחזקאל הנביא החזירן מהגלות, ושוב נהג היובל, ובא יחזקאל הוא. **אלא מלמד שירמיה החזירן** מהגלות, ושוב נהג היובל, והזהירים שאם לא יחזרו בתשובה יגלו שנית, ושוב יבטל היובל.

מוסיפה הגמרא: **ואחר שהחזירן ירמיה, יאשיהו בן אמון מלך עליהן, דכתיב** כשיאשיהו ביער את העבודה-זרה, והוציא מהקברים את עצמות החוטאים (מלכים ב' כג יז) **'ויאמר מה הציון הלז אשר אני רואה, ויאמרו אליו אנשי העיר הקבר איש האלהים אשר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח בבית אל'**. ויש להבין, וכי **מה טיבו** - ענינו של **יאשיהו** שהיה מלך יהודה, על המזבח שבנה ירבעם בבית אל שהיה אצל מלכי ישראל. **אלא מלמד שיאשיהו מלך עליהן** אחר ששבו מגלותם. **רב נחמן אמר, מהכא נלמד דבר זה**, שכתוב (הושע ו יא) **'נם יהודה שת קציר לך'** [-עשה גדולה ושררת] **בשוכי שבות עמי**, והיינו שמלך יהודה על כולם.

הגמרא ממשיכה לבאר: **אסתר**, מנין שהיתה נביאה, **דכתיב** (אסתר ה א) **'ויהי ביום השלישי'** [לכתיבת האגרות] **ותלבש אסתר מלכות'**, שואלת הגמרא: מדוע נאמר שלבשה מלכות, **בגדי מלכות מיבצי ליה**. **אלא** הפירוש שלבשתה רות תקנש. ושיין לשון 'לבישה' ברות. **דכתיב הכא 'ותלבש'**, ו**כתיב התם 'דה' ב' יא יט** 'ורוח לבשה את עמשי' וגו'.

אמר רב נחמן, לא יאה יהודיתא לנשי - לא נאה החשיבות לנשים, שהרי **תרתין נשי יהירן תוין** - היו חשובות, שהיו נביאות, **וסנין שמיהו** - ושמותיהן מאוסין. **קרא שמיה זיבורתא** - דבורה, **ותרא שמיה כרכושתא** - חולדה, והחיות דבורה וחולדה הן שפלות שבבריות. מפרשת הגמרא היכן מצינו שהחשיבו עצמן: **זיבורתא** - דבורה, **כתיב בה** (שופטים ד ו) **'ותשלח'** [דבורה] **ותקרא לבקך'** בעלה שיבוא אליה, **ואילו איהי לא אזלה לגביה** - לא הלכה אליו. **כרכושתא** - חולדה, **כתיב בה** כשהשיבה ליאשיהו המלך על דבר הספר הנמצא (מלכים ב' כב טו) **'אמרו לאיש אשר שלח אתכם אלי, ולא אמרה אמרו למלך'**, הרי שהחשיבה עצמה כנגד המלך. **אמר רב נחמן, חולדה מבני בניו של יהושע** בן נון היתה. ונלמד מגזירה שוה, **כתיב הכא** (שם כב יז) **'חלדה הנביאה וגו' בן חרחם'**, ו**כתיב התם** (יהושע כד ל) שקברו את יהושע **'בתמנת חרם'**.

איתיביה רב עינא סכא לרב נחמן, וכי חולדה היתה מבני בניו של יהושע, הרי שנינו בברייתא, **שמונה נביאים והם פתנים יצאו מרחב חוזה, ואלו הן: נחיה, ברוך, ושריה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, חנמאל, ושלום**. **רבי יהודה אומר, אף חולדה הנביאה מבני בניה של רחב חוזה היתה**. ונלמד מגזירה שוה, **כתיב הכא** (מלכים ב' כב יז) **'בן תקנח'**, ו**כתיב התם** לגבי רחב (שם ב יח) שאמרו לה המרגלים **'את תקנח חוט השני הזה תקשרי בחלון'**. הרי שלא היתה חולדה מבני בניו של יהושע. **אמר ליה רב נחמן, עינא סכא** [-רב עינא הזקן], **ואמרי לה** - ויש

אומרים שכך פנה אליו, **פתיא אוכמא** - כלי שחור, **מיני** [-ממני] שלמדתי שהיתה מיהושע, **ומינך** [-וממך] שהבאת ברייתא שהיתה מרחב, **תסתים שמעתא** - תתברר אמיתות הדבר, ונפרש כך, **דאיניירא** רחב, **ונסכה** [-נשא אותה] **יהושע** לאשה. ונמצא שהיתה חולדה גם מזרעה של יהושע וגם מזרעה של רחב. מקשה הגמרא: **ומי הווי ליה זרעא ליהושע** - וכי היה זרע ליהושע, **ותכתיב** בייחוס שבט אפרים (דה"א ז כז) **'זון בנו יהושע בנו'**, ואינו ממשיך לייחס אחרי יהושע, הרי שלא היה לו זרע. מתרצת הגמרא: **בני לא הווי ליה, בנתן** [-נקבות] **הווי ליה**.

גמרא

שנינו במשנה, כהנים ולויים פטורים מבכורה, ודקדקה הגמרא מלשון המשנה 'אם פטור' וכו', שהלויים בעצמם הם שפטרו את פטרי חמוריהם של ישראל מדיני פטר חמור. מקשה הגמרא: **אִינְהוּ פְטוּרִי** – וכי במדבר הלויים בעצמם הם שפטרו את פטרי חמורי ישראל, והרי **אָדָם** משבט לוי, **אָדָם פְטוּר** – פטר בכור אדם של ישראל, ו**בְּהֶמְתָּה** של לוי, דהיינו שה, **בְּהֶמְתָּה פְטוּרָה** – פטרה פטר חמור של ישראל, **דְּבָתִּיב** (במדבר ג' טז) **קָח אֶת הַלְוִיִּם תַּחַת כְּבֹד בְּכִנִּי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֶמְתָּה הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֶמְתָּם**, הרי שפטרי חמורי ישראל לא פקעה קדושתם אלא על ידי בהמות הלויים, ולא על ידי הלויים בעצמם כפי ששמענו מלשון המשנה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אֲבִי**, אכן אין כוונת המשנה שהלויים בעצמם פטרו את פטרי חמוריהם של ישראל במדבר, אלא **הָכִי קֹאמֵר** – כך כוונת המשנה, **בְּהֶנִּים וּלְוִיִּם פְטוּרִין בְּהֶמְתָּם** מדין פטר חמור, **מִקָּל וְחוּמַר**, שאם **הַפְקִיעָה בְּהֶמְתָּם** הטהורה של הלוים מדיני בכורה **בְּהֶמְתָּה** ו-פטר חמור) של ישראל **בְּמִדְבָּר**, דין הוא שבהמתם תפקיע במדבר את פטר חמור של עצמן.

מקשה הגמרא: **אָמַר לִי רַבָּא** לאביי, איך אתה מפרש שכונת המשנה שבהמת הלויים פטרה פטרי חמורי ישראל, והא **פְטוּרִי אִינְהוּ קֹתְנִי** – והרי במשנה שנינו 'אם פטרו את של ישראל במדבר', ומשמע שהלויים עצמם פטרו, ולא בהמתם. ועוד קשה, **אִם אִיתָא** – אם אתה דורש קל וחומר זה לגבי דיני בכור בהמה, אם כן הדין נותן שאפילו מדין **כְּבֹד בְּהֶמְתָּה מְהֻרָּה נְפִטְרוּ** הלויים, שאם בהמה טהורה שלהם הפקיעה בכורות בהמות טהורות של ישראל במדבר, כל שכן שתפטור בכורות בהמות טהורות שלהם, **אֵלְמָה תֵּנִי** – למה שנינו להלן (ג.) **לֹא נְפִטְרוּ לְוִיִּם מִכְּבֹד בְּהֶמְתָּה מְהֻרָּה**, אלא רק מפדיון הבן ופטר חמור.

אֵלָא אָמַר רַבָּא, אין המשנה דנה בדיני פטר חמור של לויים וכהנים אלא בדין פדיון הבן, והכִּי קֹתְנִי, **בְּהֶנִּים וּלְוִיִּם (פְטוּרִי)** [פְטוּרִין] הן עצמן מפדיון הבן **מִקָּל וְחוּמַר**, שאם **הַפְקִיעָה קְדוּשַׁתָּן** של הלוים את הקדושה של בכורי ישראל **בְּמִדְבָּר**, וכי לא יפקיע קדושתן את קדושת הבכורה של עצמן.

הגמרא מבררת לפי רבא מניין שהלויים פטורים מפטר חמור. אומרת הגמרא: **אֲשַׁבְּחֶנּוּ** – למדנו על ידי הקל וחומר שהלויים פטורים מפדיון בכור אדם, **בְּהֶמְתָּה טְמֵאָה** – פטר חמור של לויים, מִן־לֵן שהם פטורים מפדיונו. משיבה הגמרא: **אָמַר קְרָא** (במדבר יח טו) **אִם פָּדִיתָ תִּפְדֶּה אֶת כְּבֹד הָאָדָם וְאֵת כְּבֹד הַבְּהֶמְתָּה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה**, ובין שבפסוק זה נאמרו דיני בכור אדם ביחוד עם דיני בכור בהמה טמאה, הוקשו זה לזה, שכל אדם **שִׁישְׁנו בְּכֹבֹד אָדָם** – שחייב לפדות את בנו, יִשְׁנו גם בְּכֹבֹד בְּהֶמְתָּה טְמֵאָה – חייב לפדות את פטר חמור שלו, וכל שאינו בְּכֹבֹד אָדָם, כגון כהן ולוי שפטורים מפדיון בכור אדם, אינו בְּכֹבֹד בְּהֶמְתָּה טְמֵאָה – אינו חייב לפדות פטר חמור שלו.

הגמרא שואלת גם על אביי וגם על רבא: **אָמַר לִי רַב סְפָרָא לֹאֲבִי**, לְדִידָךְ דְּאִמְרַת שהקל וחומר שבמשנה נאמר לגבי בְּהֶמְתָּם של הכהנים והלויים לפוטרים מפדיון פטר חמור, אם כן היה צריך להיות, שרק בן לוי דָּתוּה לִי שה במדבר, דְּאִפְקֵע

– שעל ידי שה זה הפקיע פטר חמור של ישראל, לִיפְקֵע – שתפקע קדושת פטרי חמורים שלו שהיו לו במדבר מקל וחומר, שאם הפקיעה בהמתו בהמת ישראל, כל שכן שתפקיע את שלו. אבל בן לוי דְּלֹא הָיָה לִי הָיָה לִי הָיָה לִי – שלא היה לו במדבר שה להפקיע פטר חמור של ישראל, לֹא לִיפְקֵע – לא יפקיע את פטר חמורו שהיו לו במדבר כי לא הפקיע בהמת ישראל.

ועוד הקשה רב ספרא לאביי: **בִּין לְדִידָךְ, וּבִין לְרַבָּא**, שלמדנו מקל וחומר לפטור בכור אדם לוי מפדיון, היה צריך להיות הדין, שרק בכור שהיה בן הָדָשׁ בעת פדיון הבכורות במדבר, דְּאִפְקֵע – שאילו היה פשוט היה מפקיע קדושת אחד מבכורי ישראל כנגדו, לִיפְקֵע – יפקיע את קדושת הבכורה שלו, אבל בכור לוי שבזמן פדיון הבכורות במדבר היה פָּחוּת מִבֶּן הָדָשׁ, דְּלֹא אִפְקֵע – שאילו היה פשוט לא היה מפקיע קדושת אחד מבכורי ישראל כנגדו, לֹא לִיפְקֵע – לאחר שיגדל ויעשה בן חודש, לא יפקיע את קדושת הבכורה שלו עצמו, וזה אינו, שהרי במדבר כל הלויים לא היו חייבים בפדיון.

ועוד הקשה רב ספרא לאביי ולרבא: כיון שפטור בן לוי מפדיון הבן נלמד מכך זה שהפקיע את קדושת בכורי בני ישראל, אם כן היה צריך להיות, שְׁלֹוֹה שילדה בן בכור לֹא תִפְקֵע קדושת בנה הבכור, שהרי במדבר נמנו רק הלויים הזכרים, ורק הם הפקיעו קדושת בכורי ישראל, אֵלְמָה ו-למה) **אָמַר רַב אֲדָא בִּר אַהֲבָה**, לִוְיָהּ שְׁלִילָה בן בכור, בְּנָה פְטוּר מִחֻמַּשׁ סְלָעִים. מתרצת הגמרא: **הָא לֹא קָשְׁיָא**, כי יש לומר קְדַעַת מִר בְּרִיָּה דְּרַב יוֹסֵף מִשְׁמִיָּה דְּרַבָּא, דְּאִמַר, שאפילו לוי שהתעברה מישראל, בנה פטור מפדיון הבן, כי לגבי פדיון הבן נאמר (שמות יג יב) **פְטוּר רַחֵם**, ונלמד מזה שפְטוּר רַחֵם תִּלָּה רַחֲמָנָא – הולכים אחר האם, והנולד מלוי נחשב כלוי לענין פדיון הבן, ודינו ככל הלויים שפטורים מפדיון.

ועוד הקשה רב ספרא: **וְאִתְרֵן שְׁלֹא הָיָה בְּאוֹתוֹ מִנֵּן שְׁנִמְנו** הלויים במדבר כדי לדעת מנינם לפדות את קדושת הבכורה בבני ישראל, ולא הפקיעה בהמתו את פטרי חמורי ישראל, לֹא לִיפְקֵע – לא יפקע חיובו מפדיון פטר חמור שלו. דְּתִנְיָא, לָמָּה נִקְדוּ – למה הושמה נקודה הנחשבת בספר תורה כסימן למיעוט, עַל תִּיבַת 'אִתְרֵן' שֶׁבְּחֻמַּשׁ הַפְּסוּקִים – הכתובה בספר במדבר, בפסוק (ג' טז) **כָּל פְּקוּדֵי הַלְוִיִּם אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן**, כדי ללמד שְׁלֹא הָיָה אִתְרֵן בְּאוֹתוֹ מִנֵּן של הלויים הראויים לפדות בכורי ישראל כנגדם, ואם כן איך הפקיע את חיוב פטר חמור שלו.

מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** (שם יב) **הִנֵּה לְקַחְתִּי אֶת הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל כְּבֹד פְטוּר רַחֵם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם**, הוֹקְשׁוּ כָּל הַלְוִיִּם זֶה לָזֶה להורות שכל בן לוי פטור מבכורה, ואפילו אלו שלא היו במנין הלויים במדבר. שואלת הגמרא: **וּפְתָנִים** שאף הם פטורים מבכורה כמו שמפורש במשנתנו, מִנְלֵן, והרי לא הוקשו ללויים. מבארת הגמרא: **בְּרַבְּכִי הָיוּשָׁע בֶּן לִוִּי**, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, בְּעֶשְׂרִים וָאַרְבָּעָה מִקְדוּמוֹת נִקְרְאוּ הַכֹּהֲנִים לְוִיִּם, וְזֶה אֲחֵד מֵהֶן (יחזקאל מד טו) **וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם בְּנֵי צִדּוֹק**, ובפסוק זה הוקשו גם הכהנים ללויים, ולכן גם הכהנים פטורים מבכורה כמו הלויים.

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכט רש"י תוספות

ועוד אם איתא — דדרשינן קל וחומר גבי בהמה — מבכור בהמה טהורה נפטור לוי, דהא בהמה טהורה דידהו הפקיעה בחמת ישראל. אלמא תנן ב' — בפרק שני (יג, א), **אלא אמר רבא** — גבי בהמה לא דרוש רבנן קל וחומר. מדאיצטריך לאקושי בכור בהמה טמאה לבכור אדם, דכל שאינו בבכור אדם אינו בבכור בהמה טמאה כדלקמן

הַיִּי קֵל חוֹמֶר. וְחִכִּי אֶקְרֹם מִתְנִיתִי; בְּהַנִּים
וְלֹוִים פְּטוּרִין הֵן עֲצָמָן מִפְּדִיִּין הֵבֵן מִקֵּל חוֹמֶר.
אִם הַפְּקִיעָה — קְדוּשַׁת פְּשׁוּטֵי הַלְוִיִּים אֵת
קְדוּשַׁת כְּבוֹדֵי יִשְׂרָאֵל בַּמְדַּבֵּר — דִּין הוּא
שֶׁתַּפְקַע קְדוּשַׁת בְּכוֹרָה שֶׁבָּחָן, כְּדֵלָא רַעֲמָן לִקְמָן
הָאָ; וְכוּרִי הַלְוִיִּים לֹא הִפְקִיעוּ אֶת עֲצָמָן.
בְּהֵמָה טָמְאָה מִנֶּאֱלָם — דְּנִפְטָרוּ כְּהֹנִים מִפְּטֹר
חֲמוּר. כֹּל שְׂאִינוּ בִּבְכוֹר אָדָם — כְּגוֹן לֹוִים
וְכֹהֲנִים, דְּנִפְטְרוּ מִקֵּל חוֹמֶר. לִידִיד דְּאִמְרַת
בְּהֵמָה — דְּאִבְהִמָּה נֶאֱמַר קִי דִּישָׁא קֵל חוֹמֶר.
בִּן לִוי הָיָה לִיה שֶׁה — בַּמְדַּבֵּר, דְּאִפְקַע פְּטִירִי
מִחֲמוּרִים שְׁהִי (לוֹ) בַּמְדַּבֵּר. בִּן לִידִיד רִבִּין
לִרְבָּא — דִּרְשִׁיתִי קֵל חוֹמֶר גִּבִּי כְּבוֹר אָדָם
דִּכּוּן דִּרְדַּשְׁתָּ לִּגְבִּי בְּהֵמָה — כֹּל שֶׁכֵּן לִגְבִּי
אָדָם, דְּאִי לֹא דִרְשַׁת בִּיה קֵל חוֹמֶר — אָדָם
מִנֶּאֱלָם וְכוּן דִּרְדַּשְׁתָּ, אִיבָא לְמִיפְרָךְ; לִוי כְּבוֹר
בִּן חֵדֶשׁ, דְּאִשְׁכּוּן גִּבִּי וְלִוִּי פְּשׁוּט בִּן (לִוי) חֵדֶשׁ
דְּאִפְקַע קְדוּשַׁת בְּכוֹרוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דְּכוּלָּן מִבֵּן
חֵדֶשׁ וּמַעֲלָה נִמְנוּ כְּדֹכֵיבִי (בַּמְדַּבֵּר) ג: "מִבֵּן
חֵדֶשׁ וּמַעֲלָה" — נִיפְקַע בְּכוֹר עֲצָמָן. וְכוּרִי
לֹוִים בְּנֵי חֵדֶשׁ דִּין הוּא שִׁפְטֵרוּ עֲצָמָן, מִקֵּל
חוֹמֶר מִפְּשׁוּטֵי בְנֵי חֵדֶשׁ, דְּהִפְקִיעוּ קְדוּשַׁת
בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל — קֵל חוֹמֶר בְּנֵי חֵדֶשׁ עֲצָמָן.
בְּכוֹר פְּחוּת מִחֵדֶשׁ — דְּלֹא אִפְקַע פְּשׁוּט
כְּדֹכֵיבִי קְדוּשַׁת בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל — לֹא יִפְקַע
קְדוּשַׁת עֲצָמָן. לְמַלְאָה אֶנְפֹּדוּ בִּבְסָךְ בְּכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל
שְׁהִי בַּמְדַּבֵּר פְּחוּתִים מִבֵּן חֵדֶשׁ; לִוִּי שִׁילִידָה
— מִיִּשְׂרָאֵל, לֹא תַפְקַע קְדוּשַׁת בְּכוֹר בְּנֵה. דָּא
לֹא נִמְנוּ בַּמְדַּבֵּר אֲלֵא זֹכִירִים, אֲבָל נִקְבַּת לֹא
בַּפְּטִיר כְּלוּם. בַּפְּטִיר רַחֵם תִּלְהֵ רַחֲמָנָא —
לְהַכּוֹן דִּרְחַם דְּלִיה לִוִּי הוּא — אֲוִלִּינָן
אֲחֵר הָאֵם לַעֲבֹן מִשְׁכָּסֵּי: אִין מִשְׁכָּסֵּי
דְּכוּלָּן לֹוִים פְּטוּרִין, אִפִּילוּ פְּחוּתִין מִבֵּן חֵדֶשׁ
שְׁהִי בַּמְדַּבֵּר, שְׁלֹא הִפְקִיעוּ — בִּן לִוִּי נָמִי
פְּטוֹר. וְאַחֲרֵין שְׁלֹא הִיָּה בְּאוֹתוֹ מִנֵּין — לֹא הוּא
וְלֹא בְּהִמְתּוּי. שְׁלֹא הִפְקִיעוּ אֶת כְּבוֹרֵי יִשְׂרָאֵל
— לֹא אִפְקַע פְּטִירִי מִחֲמוּרִים דִּידִיתָּ חוֹשֵׁב בִּי —
הִשְׁתָּא אִפְטִירֹוֹ וְלִוִּי וְכוּרִי.

ולדורות

אדם לגמור: כל שאינו בכבוד אדם אינו בכבוד בהמה טמאה כדלקמן, שמע מינה: גבי בהמה לא אתייבה למדרש קל וחומר. ואין לה שטמאה מנלך, משמע דאיצטריך הקישא לאגמורי אבהמה טמאה, ולא לגלויי אסתרדה דלא עבדי קל וחומר. ועוד: דדילמא איצטרך טמאה לא תחלוף בין כל לזירות בין באותה שעה, בשת. ולזירות נמי נפקא מינה, כהניא דרשא דגמרי מינה: פודה וזחור ופודה, כן של ישראל; ועוד, איצטריך לרבי איצטור דדרש בסוף פרקין (י"ב), מה בכור אדם חייב באחריותו — אף בכור בהמה חייב באחריותו. וליה גורמת הפקעת בכורה — שייך לעשות קל וחומר. אבל בבמהמה, איין פקדושת השעה של ליה גורמת הפקעת בכור — דהוה שותפיע של עצמו — פירש הקונטרס: לרבות, "פטרין" מומיתין איין פקדושת הבן, וקשה: דבפטר חמור שותפיעו פטרין מפרין פטר חמור, ולא טעם — דהם עצמן פטרין מקל וחומר. לכן שמעינן בהמה טמאה מומדתש לאדם. ולשון "הכי קאמר לא לפקע" — ואם תאמר: מכל מקום קל וחומר מיהא איתא, אם פטר שה של כן לוי פטרי חמורים של ישראל — כל שכן (מכל) אין זה קל וחומר. לא אמר הכותב לקחת בהמה של לוי זה תחת בהמה של לוי אחר, אלא תחת בהמה ישראל. ומכל מקום בדין ליפקע — לא קאמר: בלוי בכור בן חדש דאפקע בכור ישראל — לפקע, דאין בכור מפקיע בכור. אלא הכי קאמר: בן חדש דרש בכורה לעצמו, כיון שכיוצא בו בפשטו מפקיע בכורות ישראל. אלא אותו דאין פחות מבן חדש באותה שעה — לא תפקיע בכור: לזכרות משם ואילך, דכיון דבאותה שעה לא מפקיע — גם לזירות, דדרש כסבור: דכיון

כַּפְּטָר רחם תלה רחמנא – פירש הקנטרס: כיון דרחם דדל ליה הוא, ואין משכבת דללים כולן פטורין אפילו פחות מכן חדש לוי בשנתיא דפטור רחם וכן לוי שהוא בן חדש – עד שנתיא דהקשו כל הלויים כולן זה לזה. ואין משמע בן, אלא לאמרי חדש אין בו שום גריעותא אלא במה שהוא פחות מכן חדש, ודרי הוא בן לוי. וכיון דכפטר רחם תלה רחמנא, מה שהוא בן לוי היה באותו מגין – פירש הקנטרס: לא הוא ולא בהמותיו, שלא הפקיעו בכריי ישראל – לא לפקעו בכורה ידידה. משמע שוררה לומר בן, ולא היה אחרון בכור, דמרים גדולה ממנו שלש שנים כדאמר במדרש ורש פרשת "שמות". כמו שהיה אחרון גדול ממש משל מאות בכורים של לויים שלא נמנו בהדי עשרים ושנים אלף כדלקמן: ויש לומר: נדי לדעין עשרים ושנים אלף לא נמנו, כמו לויים. אבל אחרת לא נמנה כלל.

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

1 **מה** לבסוף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני – אף על גב דהקדש נפדה בשבועה וכל דבר,
2 חוץ מעבר וקרקע וטור, כדאמרין בפרק "יש בכור" (בכורות נא.א.) – היינו מטעם
3 ששונה כסף בכסף, ולא מטעם שה. אבל פטר חמור נפדה בשבועה כל דהו, ובשאר – בשויו,
4 כדאמר לקמן. **ופודה** בו פעמים הרבה – פירש הקונטרס: אם חזר וקנאו מיד כהן אחר
5 שנתנו לו – חזר ופדה בו פטר חמור אחר.

6 ורבינו תם מפרש: דאספק קאי, לקמן בפרקין
7 (א.ט.), דקתני רישא: אחת בכרה ואחת לא
8 בכרה, ילדה זכר ונקבה – מפרש דהוא לעצמו.
9 ובספק זה שלא יצא מידו הוצרך למתני שחזר
10 ופדה בו ספק אחר פעמים הרבה. וכן משמע
11 דאספק קאי, דקתני בתר הכי: נכנס לדיר
12 להתעשר, ומוקי ליה בגמרא (יא.א.) בספק. אבל
13 בודאי – לא אפשר למימר: פודה וחזר ופודה,
14 כל זמן שהוא ביד ישראל ולא נתן. דהא תנן
15 לקמן בפיקדון (א.ט.): שתי חמורות שלא בכרו
16 וילדו שני זכרים – נותן שני טלאים לכהן. **לא**
17 קדשו בכורות (נמי) במדבר – לא בכור אדם
18 ולא בכור בהמה. והא דפריך לעיל: אפילו
19 במכור בהמה טהורה ליפטור, דהא בהמה
20 טהורה דידהו הפקעה בהמת ישראל הטהורה
21 – אין זה אליבא דרש לקיש לפי סברתו של
22 עבשיו. ומיהו, לפי מוסקא דלקמן, הוקדשו
23 בחיוב הפקדים ואחר כך פסקו. נראה. **אותו**
24 היום – מכאן ואילך לא קרוב. ואף על גב
25 דגוררים ונדבות קרוב משום ואילך – משום
26 בכורות נקט "אותו היום". **אלא** אי איתמר כי
27 – למסקנא זו לא נאמר דהי תיובתא דלעיל.
28 וכדאי גזנא איתא בריש "החולץ" (יבמות לה.ב).
29 גבי אלמנה מעוברת, ובפרק קמא דחגיגה (ז.א.).
30 ופרק "המפלת" (נדה כד.ב.) גבי פניו מוסמטין.
31 ובגמרא דוכתי איכא טובא.
32 קוביטוס

1 **ולדורות מנלן? אמר קרא: 'והיו לי הלויים', 'והיו'**
2 **- בהווייתן יהו. וממאי דבשה? אמר רב חסדאי:**
3 **נאמר כסף לדורות, ונאמר שה לדורות; מה כסף**
4 **האמור לדורות - בו פדו לדורות, בו פדו לאותה**
5 **שעה, אף שה האמור לדורות - בו פדו לדורות,**
6 **בו פדו באותה שעה. - מה לכסף - שכן פודין בו**
7 **הקדשות ומעשר שני? אלא אמר קרא: 'אך פדה**
8 **תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הטהרה**
9 **תפדה', מה בכור אדם לא חלקת בין לדורות בין**
10 **לאותה שעה - בכסף, אף בהמה טמאה לא תחלוץ**
11 **בו בין לדורות בין לאותה שעה - בשה. אמר רבי**
12 **חנינא: שה אחד של בן לוי פטר כמה פטרי חמורים**
13 **מישראל. אמר אביי: תדע, שהרי מנה הפתוב עודפים**
14 **באדם, ולא מנה עודפים בבהמה. - ממאי? דילמא**
15 **לא הוי נפיש להו בהמות טובא! - לא סלקא דעתך,**
16 **דכתיב: 'ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד'.**
17 **דילמא אפילו הכי, פשוטים דלויים הוו קיימי לבחרי**
18 **בכורי ישראל! - אמר קרא: 'ואת בהמת הלויים**
19 **תחת בהמתם' - בהמה אחת תחת בהמות הרבה.**
20 **- ואימא בהמה רבה! - אם כן, ליכתוב קרא אז**
21 **'בהמה תחת בהמה', או 'בהמתם תחת בהמתם',**
22 **מאי 'בהמתם' תחת בהמתם' - שמע מינה חד פטר**

23 **טובא. אמר רבא, אף אנן גמי תנינא: ופודה בו פעמים הרבה. ורבי חנינא טעמא דמתניתין**
24 **מפרש, והכי קאמר: מאי טעמא פודה בו פעמים הרבה - משום דשה אחד של בן לוי פטר**
25 **כמה פטרי חמורים של ישראל. איתמר, רבי יוחנן אמר: קדשו בכורות במדבר, וריש לקיש**
26 **אמר: לא קדשו בכורות במדבר. רבי יוחנן אמר קדשו בכורות במדבר - דרמקנא אמר**
27 **ליקדשו, דכתיב: 'קדש לי כל בכור'. וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות במדבר - מדרבנן:**
28 **'והיה כי יביאך', וכתוב בתריה: 'והעברת', מפלל דמעיקרא לא קדוש. איתביה רבי יוחנן**
29 **לריש לקיש: עד שלא הוקם המשכן - היו פמות מותרות, ועבודה בפכורות! אמר ליה:**
30 **באותן שיצאו ממצרים. הכי נמי מסתברא, דאי לא תימא הכי, בן שנה פר מעבד עבודה**
31 **הוא? ודקארי לה מאי קארי לה? - הכי קא קשיא ליה: אי אמרת בשלמא דלא פסיק**
32 **קדושתיהו - הנה דמעיקרא נמי לא פקעא קדושתיהו. אלא אי אמרת דפסק קדושתיהו**
33 **- הנה דמעיקרא נמי פקעא ליה קדושתיהו! - ואידך? דקדוש - קדוש, דלא קדוש - לא**
34 **קדוש. איתביה: אותו היום שהוקם המשכן, קרבו בו להם בישראל גוררים ונדבות, חפאות**
35 **ואשמות, בכורות ומעשרות! - הכי נמי - באותן שיצאו ממצרים. - ומינה, אותו היום הוא**
36 **דקרוב, מיכן ואילך לא קרוב! איכא דאמר איתביה ריש לקיש לרבי יוחנן: אותו היום**
37 **שהוקם המשכן, קרבו להם ישראל גוררים ונדבות, חפאות ואשמות, בכורות ומעשרות. אותו**
38 **היום - אין, מיכן ואילך - לא! - אימא: מאותו היום ואילך. - ומאי קמשמע לן? - מאותו**
39 **היום - אין, מעיקרא - לא; אלמא - חובות בפמה לא קרוב. תא שמע: נמצאת אתה**
40 **אומר, בשלשה מקומות קדשו בכורות לישראל: במצרים, ובמדבר, ובכניסתן ישראל לארץ;**
41 **במצרים מהו אומר - 'קדש לי כל בכור', במדבר הוא אומר: 'כי לי כל בכור בבני ישראל',**
42 **בכניסתם לארץ הוא אומר: 'והיה כי יביאך... והעברת'. אמר רב נחמן פר יצחק: בשלשה**
43 **מקומות הוזהרו על הבכורות ליקדש, ולא קדשו. - ובמצרים נמי לא קדשו? הא קאמרין**
44 **דקדשו! - הכי אמר: מהן קדשו ומהן לא קדשו. מתקין לה רב פפא: ובמדבר לא קדשו?**
45 **והכתוב: 'פקד כל בכר זכר לבני ישראל! אלא, אי איתמר - הכי איתמר: רבי יוחנן אמר קדשו ולא פסקו, וריש לקיש אמר קדשו**

1 ולדורות מנא לן – שיפטור בכורי כהנים לויים. דמהאי קל וחומר לא שמעינן אלא
2 במדבר. **וממאי דבשה** – של בן לוי, נפטרו פטרי חמורים של ישראל, דקאמרת
3 לעיל: בן לוי דהוה ליה שה דאפקע ליפקע? **כסף לדורות** – בבכור אדם (במדבר
4 יח) "ופדיו מכן חדש תפדה בערך כסף חמשת שקלים". **שה לדורות** – (שמות
5 יג) "ופטר חמור תפדה בשבועה". בכסף פדו
6 בכורים באותה שעה, דכתיב (במדבר ג.)
7 "ולקחת חמשת שקלים לגולגולת". **הקדשות**
8 – (ויקרא כז) "ואם המקדש יגאל את ביתו"
9 וגו', ומעשר שני – דכתיב (דברים יד)
10 "ונתתה בכסף", הילכך פדו בו בכורות
11 במדבר כלדורות. תאמר בשה שאין פודין בו
12 הקדשות. **תדע** – שלא נמנו בכורי בהמת
13 ישראל, מדלא מנה הכתוב עודפים בבהמה
14 כמו שמנה באדם שלשה ושבעים ומאתים.
15 **דלא הוה** – לזון לישראל בהמות טובא
16 כליום. **ודילמא אפילו הכי** – דמקנה רב
17 היה לבני ראובן, אפילו הכי לא הוה ערפי
18 בבהמה, שיהו בכורי בהמת ישראל עודפים
19 על פשוטי בהמות לויים ו**ואימא** – הא
20 דכתיב "בהמת הלויים" – בהמות טובא
21 משמע, כדאשכחן בנינוה (יונה ד) "ובהמה
22 רבה", אלמא בהמה טובא משמע **אם כן** –
23 דבהמת דלויים (ובהמתן דישאל תרייהו)
24 טובא משמע, ליכתבינהו קרא כי הדדי.
25 מדשני קרא בדיבוריה – שמע מינה חד פטר
26 טובא. **חנינא** – במתניתין: ופדה בו בשבועה
27 פעמים הרבה. שאם חזר וקנאו מיד הכהן
28 לאחר שנתנו לו – חזר ופדה בו פטר חמור
29 אחר. **ורבי חנינא** – דאמר: שה אחד של בן
30 לוי כו' – טעמא דמתניתין קמפרש, והכי
31 קאמר כו'. **לא קדשו בכורות** – שגולדו
32 במדבר. **דמעיקרא** – במדבר, והאי "קדש
33 לי כל בכור" מוקי ליה ריש לקיש במצרים.
34 אבל במדבר לא קדשו, מדכתיב "כי יביאך"
35 והדר – "והעברת כל פטר רחם". **בכמות** –
36 כל אחד בנה מזבח ומקריב עליו. ומשהוקם
37 המשכן נאסרו, דכתיב (ויקרא יז): "ואל
38 פתח אהל מועד לא הביא ידו וגו". **ועבודה**
39 **בבכורות** – בכורי ישראל היו מקריבים,
40 ומכאן ואילך הכהנים. אלמא בכורות קדשו
41 **דאי לא תימא הכי** – אלא באותן שגולדו
42 במדבר. בן שנה בר עבודה – הא משיצאו
43 ממצרים עד שהוקם המשכן שתא חדא הוא
44 דהוא! **דלא פסיק קדושת בכורות** – דהנה
45 שגולדו במדבר קדשו – איכא למימר
46 דמעיקרא שגולדו (במדבר) (ומצרים)
47 בקדושתיהו קיימי כו'. **ומינה** – איכא
48 למשמע דלא קדשו בכורות במדבר, דקתני
49 "אותו היום" מכלל דמכאן ואילך לא קרוב,
50 שיום ראשון הקריבו כל בכורי בהמה שיצאו
51 ממצרים. **מעיקרא לא** – שלא היה יכול כל
52 אחד לעשות מזבח להקריב בכורות שלו,
53 דחובות לא קרוב בממת יחיד. **והוזהרו לקדש**
54 – ולעולם לכשיכנסו לארץ. **במצרים לא**
55 **קדשו** – בתמיה, והא מודו כולוהו לעיל
56 באותן שיצאו ממצרים והכתוב **פקדו כל**
57 **בכור זכר** – מכן חדש ומעלה. וכן חדש
58 **דאי במדבר נולד**, דהא האי מעשה בשנה
59 שנית הוא!

ופסקו

ופסקו
והכתוב: "פקד כל בכר זכר לבני ישראל! אלא, אי איתמר - הכי איתמר: רבי יוחנן אמר קדשו ולא פסקו, וריש לקיש אמר קדשו

ממנן בהמות הלויים. משיבה הגמרא: **לֹא סֵלֶקָא דְעֵתָא** – לא יעלה על דעתך לומר כן, **דְּכֵתִיב** (במדבר לב א) **וְיִקְנֶה רֶבֶּ הָיָה לְבָנִי רֹאשׁוֹן וְלִבְנֵי נָדָו**, ו'מקנה' כולל גם חמורים, ומשמע שהיה להם חמורים רבים. חזרת הגמרא ושואלת: **דִּילֵמָא אִפִּילוּ הָכִי** – שמה אף שנאמר בפירוש שהיה לישראל מקנה רב, עדיין אין הוכחה שפטרי חמוריהם היו מרובים יותר מבהמות הלויים, כי שמה **פְּשׁוּטִים דְּלֹוִים** הוּוּ קְיָיְמִי לְכַהֲדִי – הבהמות של פשוטי הלויים היו עומדים במנן שזה כנגד **כְּבוֹרֵי** החמורים של ישראל.

הגמרא דוחה בכך את ראיית אביי ומביאה ראייה אחרת: מסיקה הגמרא, שהמקור לדברי רבי חנינא שבמדבר שה אחד של לוי הפקיע כמה פטרי חמורים של ישראל, הוא משום **שְׁאֵמֶר קִרְא** (במדבר ג מה) **קָח אֶת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל כְּבוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם**, ו'בהמת' משמע שלקחו **בְּהֵמָה אַחַת** של הלויים תחת 'בהמתם' שמשמעה **בְּהֵמַת הַרְבֵּה** של ישראל. הגמרא מקשה על ההוכחה ממשמעות חיבת 'בהמת': **וְאֵימָא** ש'בהמת' משמעה גם בהמות רבות, כמו שמצינו כן אצל יונה הנביא שאמר (יונה ד יא) **וְאֵנִי לֹא אָחֹס עַל יִגְיוֹהִי הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ וְגו'** ו**בְּהֵמָה רַבָּה**, והיינו הרבה בהמות. מתרצת הגמרא: **אִם כֵּן**, שכוונת הכתוב 'ואת בהמת הלויים' היא שיעמידו בהמות רבות של לויים תחת בהמות ישראל, ל**יִכְתוֹב** קִרְא לשון אחד בשניהם, או **בְּהֵמָה תַּחַת בְּהֵמָה** או **בְּהֵמָתָם תַּחַת בְּהֵמָתָם**, **מָאִי** – ולמה כתב **בְּהֵמַת הַלְוִיִּם תַּחַת בְּהֵמָתָם** של ישראל, **שְׁמַע מִיָּנָה חַד פֶּטֶר טוֹבָא** – מוכח מכך שבהמה אחת של לוי פטרה כמה פטרי חמור של ישראל.

הגמרא מביאה משנה שמבואר בה חידושו של רבי חנינא: **אִמֶּר רַבָּא, אִף אֲנִי נִמְי תִּנְיָא** ששה אחד של לוי פטור כמה פטרי חמורים של ישראל, ששינוי להלן (ט) שישאל שיש לו פטר חמור, נותן שה לכהן, ואם הכהן מחזירו לו, חוזר הישראל ו**פִּדְיָהּ בֹּו פֶטֶר חֲמוֹר נוֹסֵף**, ואפילו **פְּעָמִים תִּרְבֶּה**.

אומרת הגמרא: ו**רַבִּי תִּנְיָא** לא התכוין לומר דין זה המפורש במשנה, אלא **מַעְטָא דְּמִתְנִיתִין מִפְּרָשׁ, וְהָכִי קִאֲמַר, מָאִי מַעְטָא** – מהו טעם הדין ששינוי שפודה **בֹּו פְּעָמִים תִּרְבֶּה**, ואינו צריך לתת שה נפרד כנגד כל פטר חמור, **מִשּׁוּם דִּישָׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֹוִי פֶטֶר בְּמָה פֶטֶרִי חֲמוֹרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל**.

הגמרא מביאה מחלוקת האם נתקדשו הבכורות שנולדו במדבר: **אֵיתָמֶר, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת שְׁנוּלָדוּ בַּמִּדְבָּר**, שהרי כבר במצרים נאמרו להם דיני קדושת בכורות. ו**רִישׁ לְקִישׁ אָמַר, לֹא קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת שְׁנוּלָדוּ בַּמִּדְבָּר**, ולהלן תבאר הגמרא שלפי ריש לקיש חלה קדושה על בכורות שנולדו במצרים, ורק על אלו שנולדו במדבר לא חלה קדושה.

הגמרא מבארת במה נחלקו: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת שְׁנוּלָדוּ בַּמִּדְבָּר, דִּרְחֻמָּא אָמַר לִיקְדִּישׁוּ, בְּדִכְתִּיב** (שמות יג ב) **קִדְּשׁ לִי כָל כְּבוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבְבִהֶמָּה, וְרִישׁ לְקִישׁ שְׁאֵמֶר לֹא קִדְּשׁוּ כְּבוֹרוֹת בַּמִּדְבָּר**, למד כן מ**דְּכֵתִיב** (שם יג א) **וְהָיָה בִּי וְיִבְיֹאֵה ד' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְגו'** ו**כְּתִיב בְּתִרְיָה** – ונאמר אחר פסוק זה **וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לַה'**, מִכָּל – משמע מזה, דְּמַעֲקֵרָא לֹא קִדְּשׁ – שקודם ביאתם לארץ לא חלה קדושה על בכור.

הגמרא מביאה קושיא על ריש לקיש ממשנה בזבחים: **אֵיתִיבִיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרִישׁ לְקִישׁ** שאמר שהבכורות שנולדו במדבר לא נתקדשו, ממה ששינוי בזבחים (קרב), **עַד שְׁלֹא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן, הָיוּ כְּמוֹת מוֹתֵרֹת** – היה מותר להקריב בבמה שכל יחיד עושה לעצמו בכל מקום שירצה, וְעַבְדָּה – ועבודת הקרבנות דיתה נעשית בְּיַד הַכְּבוֹרוֹת, הרי שגם במדבר

הגמרא מבררת מנין שגם לדורות לויים פטורים מבכורה. שואלת הגמרא: **וְלִדְרוֹת מְנַלָּן** – מנין שדינים אלו שהלויים פטורים מפדיון הבן ופטר חמור נוהג גם לדורות. כי כל הלימודים שהביאה הגמרא עד כאן הם לגבי הפקעת הבכורה במדבר, שמפדיון הבן נפטרו מכח זה שהפקיעו את הבכורה של בכורי ישראל במדבר. ומפדיון פטר חמור נפטרו, לאביי מאותו טעם. ולרבה משום שהוקש פטר חמור לבכור אדם, וכל הפטור מפדיון בכור אדם פטור מפטר חמור. משיבה הגמרא: **אִמֶּר קִרְא** (במדבר ג יג) **וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם**, ומשמעות 'וְהָיוּ' היא **שֶׁבְּהוֹיֵיתָן יְהוּ** – דינם ימשך לדורות כפי שהיה במדבר, שהיו פטורים מפדיון הבן ומפדיון פטר חמור.

הגמרא מבררת מנין שבמדבר פדו הלויים את פטרי חמורי ישראל בשדה. שואלת הגמרא: **וּמָמָא דְּכֵשָׁה** – מנין לרב ספרא שהקשה על אביי (לעיל ע"א) **בֶּן לֹוִי דְהוּה לִיָּה שְׁה דִּאֲפַקַּע לִיפַקַּע' וכו', שפדיון פטרי חמורי ישראל במדבר נעשה בשדה ולא על ידי חמורי הלויים. משיבה הגמרא: אִמֶּר רַב הִסְדָּא, שְׁנֵאמֶר כֶּסֶף** (חמשת שקלים) בפדיון בכור אדם **לְדוֹרוֹת**, כמו שנאמר (שם יח טו) **וּפְדִיּוֹן מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּכֶרֶךְ כֶּסֶף חֲמִשָּׁת שֶׁקֶלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, וְנֵאמֶר שֶׁה בפדיון פטר חמור – לדורות**, כמו שנאמר (שמות לד ב) **וְפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה, מָה** (כשם) **שֶׁכֶּסֶף הָאֱמוֹר בפדיון הבן לדורות, בֹּו פְּדוּ לְדוֹרוֹת וּבֹו פְּדוּ לְאוֹתָהּ שְׁעָה** (במדבר, כי הבכורות העודפים על הלויים נפדו בכסף, כמו שמבואר במקרא (במדבר ג מו–מח), **אִף שֶׁה הָאֱמוֹר בפדיון פטר חמור לדורות, בֹּו פְּדוּ לְדוֹרוֹת וּבֹו פְּדוּ לְאוֹתָהּ שְׁעָה** (במדבר) את פטרי חמורי ישראל, ומכאן שפדיון פטרי חמורי ישראל במדבר נעשה בשדה של הלויים.

דוחה הגמרא: **מָה לְכֶסֶף הָאֱמוֹר בפדיון הבן, שְׁכֵן פְּדִין בֹּו גם הַקִּדְּשׁוֹת וּמַעֲשֵׂר שִׁנִּי**, ולכן פדו בו בכור אדם גם במדבר, אולם שה שלא מצינו שפודים בו דבר נוסף חוץ מפטר חמור, מנין שגם במדבר פדו בו פטר חמור, והרי יתכן שלא התחדש פדיון פטר חמור בשדה אלא לדורות, ובמדבר פדו את פטרי חמורי ישראל על ידי חמורי הלויים.

הגמרא מביאה מקור אחר שבמדבר פדו הלויים את פטרי חמורי ישראל בשדה. אומרת הגמרא: **אֵלָא אִמֶּר קִרְא** (במדבר יח טו) **אִף פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת כְּבוֹר הָאָדָם וְאֵת כְּבוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה, וְכִין שְׁנֵאמֶר בכור אדם ופטר חמור יחד, הרי הוקשו זה לזה, ויש ללמוד מכך, מָה כְּבוֹר אָדָם, לֹא חִלְקָתָ בֵּין לְדוֹרוֹת בֵּין לְאוֹתָהּ שְׁעָה** (במדבר, שבכל זמן הוא נפדה בְּכֶסֶף, אִף בְּהֵמָה טְמֵאָה – פטר חמור, לֹא תַחֲלוּק בֹּו, וּפְדִינוּ בֵּין לְדוֹרוֹת וּבֵין לְאוֹתָהּ שְׁעָה, בְּשֶׁה.

הגמרא דנה האם בפדיון פטרי חמור שהיה במדבר שה אחד פטר כמה חמורים: **אִמֶּר רַבִּי תִּנְיָא**, בפדיון פטרי חמור שהיה במדבר, לא היה צורך שיהיה מנין בהמות הלויים שזה למנין פטרי חמורי ישראל, אלא **שֶׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֹוִי פֶטֶר בְּמָה פֶטֶרִי חֲמוֹרִים מִיִּשְׂרָאֵל. אִמֶּר אֲבִי, תַּרְעַ** – הרי לך ראייה שבמדבר היה די בשדה אחד לפטור כמה פטרי חמור של ישראל, **שְׁהָרִי מְנָה הַכְּתוּב עוֹדִפִּים בְּאָדָם** – התורה פירטה כמה היה מנין בכורי ישראל יותר ממנין פשוטי הלויים, ו**לֹא מְנָה עוֹדִפִּין בְּבְהֵמָה** – ולא פירטה התורה כמה היה מנין פטרי חמורי ישראל יותר ממנין בהמות הלויים, ובהכרח שלא היה צורך שיהיה מניינם שזה, כי שה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמורים של ישראל.

הגמרא תמדה על ראיית אביי. שואלת הגמרא: **מָמָא** – מנין לך להוכיח מזה ששה אחד של לוי פטר כמה פטרי חמור של ישראל, **דִּילֵמָא לֹא הוּוּ נִפְשֵׁי לְהוּ בְּהֵמַת טוֹבָא** – שמה לא היו לישראל כל כך הרבה חמורים, ומנין בכוריהם לא היה יותר

1 וּפְקִסְקוּ – לאחר שנפדו הבכורות בלויים, פסקה קדושת
 2 הבכורות, עד שבאו לארץ.
 3 שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא רִישׁ לְקִישׁ** – דברי ריש לקיש שלא
 4 קדשו בכורות במדבר מובנים, **בְּדֹאמֶר מַעֲם** – מפני הטעם שנתן
 5 לדבריו, שנאמר בפרשת בכורה **כִּי יִבְיֹאֵר, אֶלָּא לְרִבִּי יוֹחָנָן**
 6 שאמר שקדשו בכורות, **מֵאִי מַעֲמָא** – מהו טעמו. משיבה
 7 הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, רַבִּי יוֹחָנָן הָוֵי בְּחִילָמָא** – ראיתי
 8 את רבי יוחנן בחלום, וזה סימן **דְּמִילָתָא מַעֲלִיתָא אֲמִינָא** –
 9 שאומר דבר מעולה לפרש טעמו, **אָמַר קְרָא** (במדבר ג יא) **כִּי לִי**
 10 **כָּל בְּכוֹר וְגו'** בִּישְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד בְּהֵמָה לִי יְהוֹי, ומשמעו
 11 **בְּהוֹיָתָן יְהוֹי** – תמשך קדושתן כמו שהיתה, ולא תפסק במדבר.
 12 מקשה הגמרא: **וְרַבִּי יוֹחָנָן, יְהִיָּה בִּי יִבְיֹאֵר וְגו' וְהַעֲבֵרָה כָּל**
 13 **פֶּטֶר רָחֵם לָהּ**, שמשמע שאין בכורה נהגת אלא אחר שבאו
 14 לארץ, **מֵאִי עֲבִיד לִיה** – מה יעשה עם זה. מתרצת הגמרא:
 15 **הָהוּא מִיַּעֲצֵי לִיה** – פסוק זה נצרך ל**בְּדִתָּנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**,
 16 שדיש מסמיכות פרשת בכורה לכניסה לארץ, **עֲשֵׂה מִצְוָה זו**
 17 **(וְקִדּוּשׁ בְּכוֹרוֹת), שְׁכַשְׁבִּילָהּ** ו-**שְׁבֻכּוּתָהּ** תִּכְבְּשֶׁנָּה לְאַרְצָא, ואין
 18 לדרוש מזה שאין בכורה נהגת אלא לאחר שבאו לארץ.
 19 הגמרא מביאה שיש ששנו מחלוקתם באופן אחר: **אָמַר לִיה רַב**
 20 **מְרִדְכִי לְרַב אַשִּׁי, אֲתוּן הָכִי מִתְּנִיתוּ לָהּ** – אתם שניתם
 21 מחלוקתם באופן האמור לעיל, ואילו **אֲנִי אִיפְכָא מִתְּנִינָא לָהּ** –
 22 אנחנו שנינו מחלוקתם באופן הפוך, **שְׂרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר לָא קִדְּשִׁי**
 23 **בְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר קִדְּשִׁי בְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר**.
 24 הגמרא מקשה על לשון זה: **אָמַר לִיה רַב אַשִּׁי לְרַב מְרִדְכִי,**
 25 **וְאַפְכִית נָמִי תְּיֻכְתָּא** – האם הפכת גם את הקושיות,
 26 שהקושיות שרבי יוחנן הקשה לריש לקיש, אתה שונה שריש
 27 לקיש הקשה לרבי יוחנן, **וְאַפְכִיתוּ לָהּ לָהּ דְּרַבִּי אֱלֵעָזָר** –
 28 והפכת גם את דברי רבי אלעזר, ואתה שונה שאמר שראה את
 29 ריש לקיש במראה החלום, וזה אינו יכול להיות, שהרי רבי
 30 אלעזר תלמידו של רבי יוחנן, ונגלה לו רבו בחלום כדי לסייעו.
 31 **אָמַר לִיה רַב מְרִדְכִי לְרַב אַשִּׁי, אִין כּוּוֹנְתִי לַהֲפֹךְ לַגְמִירִי**
 32 **מִחֻלּוּקְתָּא, כִּי גַם לִפִּי דְּבִרִּי, שְׂרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר 'לָא קִדְּשִׁי (לָהּ)**
 33 **בְּכוֹרוֹת, הַכוּוֹנָה בְּדַבְּרִי שְׁלֵא הוֹצֵרְכִי לִיקְדֵּשׁ, כְּלוּמַר לֹא**
 34 **הוֹצֵרְכִי לַהֲקִדִּישׁ כְּדִי לַהֲקִרְבֵּם, מִשּׁוּם שֶׁהִתְקַדְּשׁוּ בִשְׁעָה**
 35 **שְׁנוּלָדוּ, וְנִמְצָא שְׁבִאמַת רַבִּי יוֹחָנָן סוֹבֵר קִדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר,**
 36 **וּבְדַעְתָּךְ.**
 37 מקשה הגמרא: **אִי הָכִי הָיִינוּ דִּידָן** – נמצא עתה, שדברי רב
 38 מרדכי שוים לדברינו במחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש, ואם כן מה
 39 בא רב מרדכי לומר. מתרצת הגמרא: **קָא מְשַׁמַּע לָהּ, שְׁתִּיב**
 40 **אָדָם לְזִמְרָא פְּלִשְׁוֹן רַבּוֹ, וּכְיוֹן שְׂרַבּו אָמַר בִּשְׁם רַבִּי יוֹחָנָן שְׁלֵא**
 41 **קִדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת, אָמַר אָף הוּא 'לֹא קִדְּשׁו', אָף שְׁכוּוֹנוֹת הִיתָה**
 42 **שְׁקִדְשׁוּ.**
 43 לפני פרשת פדיון הבכורות במדבר, נצטוו משה למנות את
 44 הלויים, ומבואר בפסוקים (במדבר ג), שפקודי משפחת הגרשוני היו
 45 7,500, ופקודי משפחת הקהתי 8,600, ופקודי משפחת מררי
 46 6,200, ובסוף מנין הלויים נאמר (שם) שסך כל פקודי הלויים היה
 47 22,000.
 48 הגמרא מביאה מעשה שבו דנו כיצד נאמרו מספרים שונים
 49 במנין הלויים: **שְׁאֵל קוֹנְטְרוּקוּס הָשִׁיר אֶת רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי,**
 50 **בְּפִרְטָן שֶׁל לָוִיִּם** – כאשר תצרף את סך הלויים שנמנו לפי
 51 משפחותיהם, **אֲתָה מוֹצֵא שְׁמִינִים עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלָף וּשְׁלֹשׁ**
 52 **מֵאוֹת, וְאִילוּ בְּכֻלָּן** – כשכתבה התורה את סך כל הלויים,
 53 **אֲתָה מוֹצֵא רַק עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֲלָף, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁחִסְרו**
 54 **לְהִיכִן הָלָבוּ.**
 55 **אָמַר לוֹ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי לִשְׂרָא, אִיתָן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שְׁחִסְרו,**

56 **בְּכוֹרוֹת הָיוּ, וּכְיוֹן שְׁמִינִין הָלוִיִּים נִצְרָךְ כְּדִי לַפְדּוֹת כְּנֶגְדָם בְּכוֹרֵי**
 57 **יִשְׂרָאֵל, וְאִין בְּכוֹר מְפָקִיעַ בְּכוֹר, לְכֹן חִסְרו אֹתָם 300 לָוִיִּים**
 58 **בְּסֵךְ הַכֹּלְלִי. מִבְּאֵרְת הַגְּמָרָא: מֵאִי מַעֲמָא** אין לוי בכור מפקיע
 59 בכור ישראל, **אָמַר אַבְי, דִּי לְבְּכוֹר שְׁפִיקִיעַ קְדוּשַׁת הַבְּכוֹרָה**
 60 **שֶׁל עֲצָמוֹ, וְלִכֵּן אִינוּ פוּדֶה בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל.**
 61 נאמר בתורה (שמות לח כה-כט) ש-603,550 איש מבני ישראל נתנו
 62 מחצית השקל, וסך הכסף שהתקבל היה 100 ככר ועוד 1,775
 63 שקלים. ויהי 100 ככר לצקת את אדני המשכן, ו-1,775 שקלים
 64 היו לווי העמודים.
 65 ככר ערכו 60 מנה, מנה ערכו 25 שקלים, שקל הוא סלע שערכו
 66 4 דינרים. נמצא שבככר אחד 1,500 שקלים ואו: 6,000 דינרים.
 67 בסמוך יבואר, שככר של קודש כפול היה, ויש בו 120 מנים.
 68 הגמרא מביאה שאלה נוספת ששאל את רבן יוחנן בן זכאי: **וְעוֹד**
 69 **שְׁאֵל' קוֹנְטְרוּקוּס הָשִׁיר אֶת רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי עַל הַחֲשׁוֹן הָעוֹלָה**
 70 **מִהַפְסוּקִים, שְׂבִיבִי פֶסֶךְ** – בגביית מחצית השקל, **אֲתָה מוֹצֵא**
 71 **שְׁמֵשָׁה גְבֵה מֵאֲתִים וְאַחַת כְּכָר וְאַחַת עֶשְׂרֵה מְנָה, דְּכִתִּיב (שם)**
 72 **לַח כֹּהֵן (כ) 'בְּקַע לְגִלְגָּלֹת מִחֻצִּית הַשִּׁשְׁקָל בְּשִׁשְׁקָל הַקִּדְּשׁ וְגו' לִשְׁשׁ**
 73 **מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, וּכְיוֹן**
 74 **שֶׁ-603,550 אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל נָתְנוּ מִחֻצִּית הַשִּׁשְׁקָל, הַסְכּוֹם שֶׁהִתְקַבַּל**
 75 **הוּא יוֹתֵר מִמֵּאֲתִים כְּכָר. כִּי כָל 3,000 חֲצָאֵי שְׁקָלִים הֵם 1,500**
 76 **שְׁקָלִים, וְאִם כֵּן בֶּ-603,000 חֲצָאֵי שְׁקָלִים יֵשׁ מֵאֲתִים וְאַחַד כְּכָר,**
 77 **וּבֶ-550 הַנוֹסְפִים הִתְקַבַּל 275 שְׁקָלִים, שֶׁהֵם 11 מְנָה וְשֶׁבֶכֶל מְנָה**
 78 **יֵשׁ 25 שְׁקָלִים. וְאִילוּ בְּנִתְּנִית הַכֶּסֶף אֲתָה מוֹצֵא שְׁהִיָּה רַק**
 79 **מֵאֲת כְּכָר, דְּכִתִּיב (שם לח כה) 'וְהָיָה מֵאֲת כְּכָר הַכֶּסֶף לְצִקְת'**
 80 **וְגו'. וְכִי מִשָּׁה רַבְּכֶם נִבֵּה הָיָה, אִו קוֹנְטְרוּקוּס – מִשְׁחָק בְּקוֹבִיא**
 81 **הָיָה, וְאִיבֵד מִמוֹן יִשְׂרָאֵל, אִו אִינוּ פְּקִי בְּחֻשְׁבֹּנוֹת, שְׁהִרִי נָתַן**
 82 **לְמִשְׁכֵּן רַק מִחֻצָּה מִמֶּה שְׁקִיבֵל, וְנִמְלַל לְעַצְמוֹ מִחֻצָּה. וְאָף**
 83 **מִחֻצָּה שְׁלֹם מִמֶּה שְׁגָבָה לֹא הָחִזִּיר, שְׁהִרִי מִחֻצָּה שֶׁל 201 כְּכָר**
 84 **ו־11 מְנָה הוּא 100.5 כְּכָר וְעוֹד 5.5 מְנִים, וְהוּא חֹזִיר מֵאֵה כְּכָר.**
 85 **אָמַר לוֹ רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זְבַאי לְקוֹנְטְרוּקוּס, מִשָּׁה רַבִּינוּ גִּיזְבֵּר נֶאֱמַן**
 86 **הָיָה, וּבְכִי בְּחֻשְׁבֹּנוֹת הָיָה, וְלֹא טַעָה בַּחֲשׁוֹן הַגְּבִיָּה, וְיִמְנָה שֶׁל**
 87 **קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, שֶׁבְּכָכֵר שֶׁל קוֹדֶשׁ יֵשׁ 120 מְנָה, כְּפֹל מִכְכֵּר**
 88 **שֶׁל חוֹל שְׁעִרְכּוֹ 60 מְנָה, וּכְיוֹן שֶׁבְּכָל מְנָה יֵשׁ 25 שְׁקָלִים, נִמְצָא**
 89 **שֶׁבְּכָכֵר שֶׁל קוֹדֶשׁ יֵשׁ 3,000 שְׁקָלִים, וּבִמְאָה כְּכָר 300,000**
 90 **שְׁקָלִים, שֶׁהֵם תְּרוּמַת מִחֻצִּית הַשִּׁשְׁקָל שֶׁל 600,000 אִישׁ. וְעַל**
 91 **תְּרוּמַת 3,550 מִחֻצִּית הַשִּׁשְׁקָל הַנוֹתֵרִים שֶׁהֵם 1,775 שְׁקָלִים נִאֲמַר**
 92 **(שם לח כט), 'וְצָת הָאֲלָף וְשִׁבְעַ מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֲשֵׂה וְיִים**
 93 **לְעַמּוּדִים, הָרִי שְׁחִשְׁבוֹן נִתְּנָת הַכֶּסֶף מִכוּון בְּדִיק עִם חֲשׁוֹן**
 94 **הַגְּבִיָּה מִמִּחֻצִּית הַשִּׁשְׁקָל.**
 95 הגמרא מבררת מדוע לא השיב ששאר הכסף הניח באוצר של
 96 הקדש. מקשה הגמרא: **הָיוּ בָּהּ רַב אֶחָא, מֵאִי קָא קִשְׁיָא לִיה**
 97 **לְקוֹנְטְרוּקוּס עַל דְּבִרֵּי הַפְּסוּק 'וְהָיָה מֵאֲת כְּכָר הַכֶּסֶף לְצִקְת'**
 98 **וְגו', וְהָרִי יֵשׁ לּוֹמֵר דִּהְנֶךְ מֵאֵה כְּכָר נִיתְּנו לְצִקְתָּ אֶת הָאֲדָנִים,**
 99 **וְאִינְךְ – וְשֹׁאֵר הַכֶּסֶף הִנְחוּ מִשָּׁה בִּי גִזָּא – בְּאֹצֵר שֶׁל הַקֶּדֶשׁ.**
 100 **מִתְּרַצָּת הַגְּמָרָא: כְּתִב קְרָא אֶחְרִינָא שְׁבו מִשְׁמַע שֶׁכָּךְ כָּל הַכֶּסֶף**
 101 **שֶׁנִּתְּרָם הִיָּה רַק מֵאֵה כְּכָר, שְׁנִאֲמַר (שם לח כה) 'וְכֶסֶף פְּקוּדֵי**
 102 **הָעֵדָה מֵאֲת כְּכָר' וְגו'.**
 103 הגמרא מבררת מנין שמנה של קודש כפול היה. אומרת הגמרא:
 104 **וְדִקְאָמַר לִיה מְנָה שֶׁל קוֹדֶשׁ כְּפֹל הָיָה, מְנָא לִיה – מְנִין יָדַע**
 105 **שֶׁכָּךְ שִׁיעוּרוֹ. אֲלִילָמָא מִינִיה – אִם תִּפְרַשׁ שִׁידַע בִּיאור זֶה מִתּוֹךְ**
 106 **חֲשׁוֹן פְּסוּקִים אֵלּוּ, שְׁהִרִי כָּאֵן בַּעֲשִׂיית הַוּוִים עוֹלָה הַחֲשׁוֹן**
 107 **שְׂבִעִים וְאַחַד מְנָה, שְׁהִרִי נִאֲמַר (שם לח כה) 'וְצָת הָאֲלָף וְשִׁבְעַ**
 108 **מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עֲשֵׂה וְיִים לְעַמּוּדִים, וּכְיוֹן שֶׁבְּכָל מְנָה**
 109 **יֵשׁ 25 שְׁקָלִים, נִמְצָא שֶׁ-1,775 שְׁקָלִים הֵם 71 מְנָה, וְיִמְכַל מִקּוֹם**
 110 **לֹא מְנָאן הַכְּתוּב אֲלָף בְּפִרְטוּרָיו – כְּמִנֵּין שְׁקָלִים בּוּדִידִים. וְאִם**

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלג רש"י

וּפֶסֶקוֹ – משעת החתופה של חומש הפקדים ואילך. **מַעֲמִיָּה** – מו'היה כי יביאך" והורד
 "והעברת". **מִצּוּה** זו – של כבודות, שבשביליה תיכנס לארץ. ולכאזי סמכניה רחמנא
 להדי. **וּפֶסֶקוֹ** נמי **לְרִבִּי אֱלֶעָזָר** – ואומריה: "ירש לקיש חזאי בבלום", ומתריץ ליה
 למילתיה דקיש? **וְהָא רַבִּי אֱלֶעָזָר** תלמידו דרבי יוחנן הוה! **אֲמַר** ליה – האידילא
 דקיש דרמיר רבי יוחנן – היינו תלמידי הוצרכו

וּפְסָקוֹ. בִּשְׁלָמָא רִישׁ לְקִישׁ - בְּדָאמַר מַעֲם, אֵלָּא לְרַבִּי יוֹחֲנָן מַאי מַעֲמָא? אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר: רַבִּי יוֹחֲנָן הוּא בְּחִילָמָא, דְּמִילֵיתָא מַעֲלִיתָא אֲמִינָא: אָמַר קָרָא "לִי יְהוֹי" - בְּחִוּיָתָא יְהוֹי וְרַבִּי יוֹחֲנָן, "וְהוֹי כִּי יִבְיָאֵד... וְהַעֲבַרְתָּ" מַאי עָבִיד לִיה? - הָהוּא מִיבְעֵי לִיה לְכַדְתָּנָא דְרַבִּי רַבִּי יִשְׁמַעְעָל: עָשָׂה מִצְוָה זוֹ שֶׁשֶּׁבְכִילָה תִּיכְנֹס לָאָרֶץ. אָמַר לִיה רַב מְרַדְכִי לְרַב אֲשִׁי: אַתָּן הָכִי מִתְּנִיתוֹ לֵה. אֲנִי אִיפְכָא מִתְּנִינָן לֵה, רַבִּי יוֹחֲנָן אָמַר: לֹא קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר, וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר: קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת בְּמִדְבָּר. אָמַר לִיה: וְאִפְסִית גַּמִּי תִּיבֻכְתָּא, וְאִפְסִיתוֹ לֵה לֵהּ. הָאֵל דְרַבִּי אֱלֵעָזָר? אָמַר לִיה: "לֹא קָדְשׁוֹ" לָהּ - לֹא הוֹצִירָהּ לִיבְדֶּשׁ. - אִי הָכִי, הֵינִי דִידָן! - קָא מִשְׁמַע לָן: חֵיב אָדָם לומר בִּלְשׁוֹן רַבּוֹ. שְׁאֵל קוֹנְטְרוֹקוֹס הַשֵּׁר אֶת רַבִּי יוֹחֲנָן בֵּן זַבְדִּי: בְּפִרְטָן שֶׁל לֵוִיִּם אֵתָּה מוֹצֵא עֲשָׂרִים וְשָׁנִים אֵלֶּף וְשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת, בְּכָלֶּךָ אֵתָּה מוֹצֵא עֲשָׂרִים וְשָׁנִים אֵלֶּף, וְשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת לְהִיבִן הֲלָכּוֹ? אָמַר לוֹ: אוֹתָן שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת - בְּכוֹרוֹת הָיוּ, וְאִין בְּכוֹר מִפְּקִיעַ בְּכוֹר. מַאי מַעֲמָא? אָמַר אַבְיִי: דִּין לְבָכוֹר שֶׁיִּפְקִיעַ קְדוּשַׁת עֲצֻמוֹ. וְעוֹד שְׁאָלוֹ: בְּגִבּוֹי כֶּסֶף אֵתָּה מוֹצֵא מֵאֲתִים וְאַחַת כֶּפֶר וְאַחַת עֲשָׂרָה מִנֶּה, דְּכִתְבִּי: "כֶּסֶף לְגַלְגַּלֹּת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" גּוֹ', וּבִנְתִינָת הַכֶּסֶף אֵתָּה מוֹצֵא מֵאֵת כֶּסֶף, דְּכִתְבִּי: "וְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף לְעֻקָּת" גּוֹ'; מִשָּׁה רַבְּכֶם גָּבַד הָיָה, אוֹ קוֹבִיּוּסְטוֹס הָיָה, אוֹ אִינוֹ בָּקִי בְּחִשְׁבּוֹנוֹת? נָתַן מַחְצֵה וְנָטַל מַחְצֵה, וּמַחְצֵה שֶׁלֹּם לֹא הִחְזִיר! אָמַר לוֹ: מִשָּׁה רַבִּינוֹ גִּזְבֵּר נֶאֱמָן הָיָה, וּבָקִי בְּחִשְׁבּוֹנוֹת הָיָה, וּמִנֶּה שֶׁל קוֹדֶשׁ כִּפּוּל הָיָה. הָיוּ בָּהּ רַב אַחֲאִי: מַאי קָא קִשְׁיָא לִיה? "וְהִי מֵאֵת כֶּסֶף הַכֶּסֶף לְעֻקָּת" גּוֹ', הִנֵּד - לְעֻקָּת, וְאִינֵד - בִּי גֵּזָא! - כְּתִב קָרָא אַחֲרֵינָא: "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כֶּסֶף" גּוֹ'. וְדָקָאמַר לִיה: מִנֶּה שֶׁל קוֹדֶשׁ כִּפּוּל הָיָה, מִנָּה לִיה? אִילִימָא מִינִיה, שְׁהָרִי בָּאן שְׁבָעִים וְאַחַד מִנֶּה - "וְאֵת הָאֵלֶּף וְשֵׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים עָשָׂה וְיָוִים לְעַמּוּדִים", וְלֹא מִנָּאן הַכְּתוּב אֵלָּא בְּפִרוּטוּט. וְאִם אִיתָא - "מֵאֵה וְאַחַד כֶּסֶף וְאַחַת עֲשָׂרָה מִנֶּה" מִיבְעֵי לִיה. אֵלָּא, מִדְּלֹא מִנָּאן הַכְּתוּב אֵלָּא בְּפִרוּטוּט, שְׁמַע מִינֶה: מִנֶּה שֶׁל קוֹדֶשׁ כִּפּוּל הָיָה. וְדִילֵמָא: כִּלְלִי - קַחֲשִׁיב בְּכִכְרִי, פְּרָטִי - לֹא קָא חֲשִׁיב בְּכִכְרִי! אֵלָּא, מֵהֶכָּא: "וְנוֹחַשֶׁת הַתְּנוּפָה שְׁבָעִים כֶּסֶף וְאַלְפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל", שְׁהָרִי בָּאן תִּשְׁעִים וְשִׁשָּׁה מִנֶּה, וְלֹא מִנָּאן הַכְּתוּב אֵלָּא בְּפִרוּטוּט, שְׁמַע מִינֶה: מִנֶּה שֶׁל קוֹדֶשׁ כִּפּוּל הָיָה. וְדִילֵמָא: פְּרָטָא רַבָּה

עֲשִׂירִים גֵּרָה עֲשִׂירִים שְׁקָלִים חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים שְׁקָלִים עַל־

קֶא חֲשִׁיב בְּכֶכְרִי, פְּרָמָא זֹוטָא - לֹא קֶחֱשִׁיב בְּכֶכְרִי!

עַד: מַנִּים. וְאַרְבַּע מֵאוֹת הָיוּ שֵׁשׁ עֶשְׂרִים מַנִּים — דְּרִי תַשְׁעִים וְשֵׁשׁ מַנִּים, וְלֹא

וְשֵׁלִשִׁים וְשֵׁשׁ מַנִּים — שְׂמַע מִיָּה כְּפֹל הִידָּה, וְעַד לְדִלְהוּ מֵאַחַּ וְעֶשְׂרִים מַנִּים

כֶּכֶר. וְהַשְׁקָל עֲשִׂירִים גֵּרָה — פֶּסוּק הוּא בְּחִיזָאָה, "עֲשִׂירִים שְׁקָלִים וְגו' הַמִּנְהָ"

1 לקדש. אם רוצה להקדיש — אינו צריך
 2 להקדיש כשאר בהמות חולין, שהרי הן קדושים
 3 היו משעה שנולדו. ודיעה נמי כדלעיל, דלרבי
 4 יוחנן קדשו בבורות במבדק. **בַּלְשׁוֹן רֶבִי** — אף
 5 על גב דתרייהו כי הדדי הוה פירושיה, אפילו
 6 הוי קאמר ליה בלשון שלמדתיה. **קוֹנְטְרוֹקוֹס**
 7 — שם שם. **כִּרְפֻּן שֶׁל ל״וּם** — בגרושן כתיב
 8 (במדבר א) שנעת אלפים וחמש מאות, ובקרת
 9 כתיב (שם) שמנות אלפים ושש מאות — הרי
 10 ששה עשר אלפים ומאתים — הרי שנים ועשרים אלף
 11 ושש מאות. ובכללן כתיב (שם) "וכל רכוש מנכן
 12 חדש ומעלה שנים ועשרים אלף. **מַחְצֵית**
 13 **הַשְּׁקָל בַּשְּׁקָל** הקדש — לגלגלת, לשש מאות
 14 אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמש
 15 הרי מאתיים ואחד ככר ואחד עשר מנה. ככר הוי
 16 ששים מנה, ומנה — מאה דינר, שחן חמשה
 17 ועשרים סלעים. ושקל דאורייתא הוי סלע.
 18 חשוב ששים פעמים עשרים וחמש — תמצא
 19 בככר אלף וחמש מאות סלעים, שחן שלש
 20 אלפים חצאי שקלים. תמצא לשלש אלפים
 21 שקלים — ככר כסף, לשלש מאות אלף — מאת
 22 אלפים — אלף וחמש מאות סלעים, ולחמש
 23 מאות איש — מאתיים וחמשים סלעים, ורבי
 24 ולחמשים איש — עשרים וחמשה סלעים. הרי
 25 אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים סלעים. צרך
 26 סלעים ועשה מהן מנים, מכל מאה סלעים ארבע
 27 מנים, הרי אלף סלעים ארבעים מנים. ולחמש
 28 מאות סלעים עשרים מנים — הרי ככר, פשו להו
 29 מאתיים וחמשה ושבעים סלעים, שחן אחת
 30 עשרה מנה. **מַחְצֵית שֶׁלם לֹא** החזיר — שהיה לו
 31 לשלם מן החצי מאת ככר וחצי, וחמש מנים
 32 חצי, והוא לא נתן אלא מאה ככר, כדכתיב:
 33 "מאת ככר". ואף על דכתיב (שמות לח) "ואת
 34 האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים ששה ויום",
 35 אלמא דיותר ממחצה החזיר — אותו פסוק לא
 36 הוכיח אותו חזר, שמתכוין היה לקנטרו
 37 בדברים. **כָּפֹל דִּיה** — והיה בככר מאה ועשרים
 38 מנים. ובאתון מאה ככר והו מאתיים ככר. והאחד
 39 ככר ואחד עשר מנה היה האלף ושבע מאות
 40 וחמשה ושבעים ששה ויום ליעמודי. **כְּתִיב**
 41 **אֲדֹרְתִּי** — ולא כתיב ביה "לעצתי", ולא
 42 קושיב לכולהו. **אֲלִימָא מִינֵיהּ** — מחאי קרא
 43 גופיה, שהרי כיון אלף ושבע מאות וחמשה
 44 ושבעים יוצא שבעים וחד מנה. ואני לא מהדר
 45 אלא כמה דכתיב, מיהו דרך הדין ליה לקרא
 46 אלמיני דהו בככר ואחד עשר מנה. ולא מנאן
 47 אלא בפרוטרוט, בפרטים, ולא עשה מהן כלל
 48 שישחנם ככר, שמע מינה כפול היה, לעולם
 49 איכא לישראל אמאי לא אדורד מאתיים ככר. והא
 50 דאמרת, אי לאו דכפול היה אמאי לא מננהו
 51 בככר — לאו טעמא דזרא, כדלכ"ש שהגיעו למאה
 52 קושיב בכללי, ופרשי גוון דוד ככר לא חשיב
 53 בככר, לפיכך מנאן בפרוטרוט. **וְאַלְפִים וְאַרְבַּעַ**
 54 **מֵאוֹת** שקל — אלפים דוז שמותים מנים, לכל מאה
 55 דהכתיב "שבעים ככר", מדרל כתב "שבעים ואחד ככר
 56 "פרט" — לא תגיעו למאה. **וְאֶרְבַּע וְחֵמֶשׁ** — כגון

1 (צ.א.ב.) פירש רש"י: גונב נפשות. ואין עניינו
 2 דבפרק "המוכר פירות" (בבא בתרא צ.ב.ב.) גבי
 3 ורבינו חננאל פירש: משחק בקרינא. והא דאמר
 4 "ח", וכי גבא וכו' בקריסטוס אתה שאתה מתיירא
 5 מהשחר — דרך משחק בקרינא להזמין עצמו,
 6 לפי שהשחר משחק ממוח ומתחייב בהקפה.
 7 **ומחצה** שלם לא החזיר — לא חוזר לו
 8 פסוק "ואת האלף ושבע מאות וחמשה ושבעים
 9 עשה ויום לעמודים", השר לקטור נתבחו.
 10 **מנא** ליה — פירושו: יש לו דקדוק דבר זה
 11 מתוך קרא אמרה, מלבד קרא וזו. **חרי**
 12 כאן שבעים ואחד חרי — ולא מנא הכותב
 13 אלא בפרוטותיו. **ומנה** — לפי קדש כפול היה
 14 — אבל שקלים של חול ושל קדש שוין היו.
 15 ואם תאמר: מכל מקום למנתינו בקנין, ולמנא:
 16 שלשים וחמשה מנים וחצי. וכן בסמך דקאמר:
 17 שחרי כאן תשעים וששה מנים — היה לו למנות
 18 במנה, ולמנא: ארבעים וששמה מנים, והיו המנים
 19 שוין שלמו יש לומר: דמשתקל של מנה לא היה
 20 עדיין מנין משה, ולא משתמשקל כאן באורייתא
 21 דלכותב "מנה", תדע, דבפרק קמא דכתובות
 22 (י.ב.) גבי אלמנה, אמרין: נקראת "אלמנה" על
 23 שם מנה, דתעתיק רבנן דמיתקני לה כתובה מנה.
 24 וזי כחב קרא לתעדיה ואמאי לא דייקין כתובת
 25 אלמנה דאורייתא אלא ודאי לפי שלא היה
 26 מנה בימי משה.
 27 **והשקל** עשרים גרה — היינו מעין, כדמרגרם:
 28 עשרים מעין סלע. ותימה: האמר
 29 סלע — ארבעה דינר, ושש מעה כסף — דינר,
 30 אלמא איכא עשרים וארבעה מעין בסלע ופירש
 31 רבינו תם: שתי פעמים הוסיפו על המשקל.
 32 יחזקאל היה שקל עשרים גרה. והוסיפו שנות
 33 על מנה של קדש, שבתחלה היה בו חמשים
 34 סלעים, עשאוהו של קדש ששים. אבל על
 35 השקל לא הוסיפו. ובימי חכמים חזרו והוסיפו על
 36 השקל שנות מלבד חוספת שבתחלה, שהיה של
 37 עשרים ועשאוהו של ששים וארבעה. והשאת
 38 לפירוש רבינו תם, כשנתוספו עשרים יחזקאל געשה
 39 מנה של קדש גדול יותר ממפלים מנה של חול, שאל
 40 חול לעולם עשרים וחמשה סלעים, והם עשו של
 41 קדש ששים סלעים. ובימי חכמים כשהוסיפו על
 42 סלעים — ממילא נתוסף מנה של קדש ושל חול.
 43 וחכי פירוש קרא ויחזקאל: והשקל עשרים גרה.
 44 כלומר: מאותם שקלים שהיו בתחלה עשרים
 45 גרה של מנה של עבשי ששים. אבל משקלים
 46 של עבשי שנעשו עשרים וארבעה — לית ביה
 47 אלא חמשים בשל קדש ועשרים וחמשה של
 48 חול.
 49 **עשרים** שקלים חמשה ועשרים שקלים
 50 עשרה וחמשה שלל המנה יהיה
 51 לכם — מה שאל מנה הכותב בבית אהרן
 52 ששים שקלים המנה, וכן לחלקו קבא את
 53 יש לפרש: לפי (ראמרת) שענייני משקלות
 54 היו במקדש: משקל אחד היה במקדש של
 55 עשרים שקלים, בה שוקלים שלש מנה של
 56 קדש אחר שנתוסף (של קדש) ואחד משקל

אָמַר רַב חֲסֵדָא, מֵהָכָּא: "וְהִשְׁקֵל
הָ וְחִמְשָׁה שֶׁקֶל הַמָּנֶה יִהְיֶה לָכֶם."
וְהָא
אֵין אֵלָא בְּפִירוּשׁוֹ. וְהָא קְרָא חֲשִׁיב פְּרִיט בְּבִכְרִי,
וְהָא כִּבְר. פֶּרַט רַבָּה — שְׁבַעִים. וְלִהְיֶינָא קְרִי לִיה
הָ לָכֶם, אֵלמָא הַמָּנֶה עֲשָׂרִים וְחִמְשָׁה סְלֵעִים.

כלל בבורות. פרק ראשון - הלוקח עובר חמורו דף ה עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

ומשקל אחד של עשרים וחמשה שיעור מנה של חול, רביע מנה של קדש (קדש) ואחר שנתוסף קדש. ומשקלו של חמשה עשר. ושלשתן מחזיקות שיעור מנה של קדש. וכן מוכח התרגום דמרתג: "וסלעא עשרין מעין תלתות מנה עשרין סלעין, מנה דכספא עשרין וחמש סלעים, רבעות מנה חמש ועשרה סלעים, כלהון שיתין מנה רבא מנה דקדושא יהא לכוך". ולפי פירוש שני אין

מתיישב כל כך "תלתות מנה" "רבעות מנה" במנה של קדש אחר שנחסף, "ומנה דכספא עשרים וחמשה סלעים" איירי במנה של חול. בשל חול אחר שנחסף, אלא במנה של חול מקמי דאיתוסף איירי. ואם תאמר: ומנא לן שזוסיף יחזקאל כלום? דילמא מתחלה היה מנה של קדש ששים! יש לומר: דמאת כבד של משה מוכיח, דתחלתו של קדש לא היה אלא (כחול) וכפול.

תשעים חמורים לובים - על שם (נחום ג) "פוט ולובים היו בעזרתך", "ולובים" וכושי' במצודתו' ודניאל יא. "חמורא לובאח" ריש פרק "במה בהמה" (שבת נא.ב) פירש בערוך: חמור מצרי. ובידושלמי וגרסי: גרים הבאים מפוט ולוב מזה להמתין שלשה לירות. **תלמוד** לומר אך חלק - תימה: תנא דידן דלית ליה הך דרשא, מקצת סימן חייב מנא ליה? ומתניתין היא פרק שני (בבורות טו.ב), ולא מיסתבר דפליג אהא דפירקין. ומיהו, אי לא פליגי - קשה, דמייתי עלה דתנא כרב יהודה, וכי קאמר "מנא חני מילי" הוה ליה לאיתויי קרא דמתניתין! **והא** תנא פטר פטר נטיב לה לפרה - ואין לומר: מכל מקום איצטרך קרא דמתניתין לפטור מקדושת פטר חמור, וקרא דהבא לפטור מדין שור. ודפסור מן הבכורה דקתני במתניתין משמע דלגמרי פטר לה לפרה מכלל ד"פטר" "פטר", דילפינן מהדרי כדלקמן. ואם תאמר: נהי דשמעין "פטר" "פטר" פרה שילדה מין סוס, דילמא חזי מילי היבא דאשתני לדבר שאינו קדוש קדושת הגוף, אבל כגון רחל שילדה מין עז, דקדוש קדושת הגוף הוה אמינא דקדשוהו ויש לומר: דמסתבר לגמרי (משמע), דילפינן מהדרי קדושת דמים מקדושת הגוף, כדאמר בסמוך. וקשה: דהא אמר אפילו ודכשת הגוף מקדושת הגוף לא ליפיק, דהא לשור וכשב ועז צריך קרא לכל חד וחד! **ורבי** יוסי הגלילי אמר כן ליכתוב קרא אך בכור שור וכשב ועז - והא דרשנין מינה: עד שיהא שור ובכורו שור, אף על גב דאיצטרך לכדברי יוסי בר חנינא - משום דבעין "בכור" שני ושלשי יש לנו לדרוש מן הראשון.

ומה **שִׁיְהָא** הוא פֶּשֶׁב ובכורו פֶּשֶׁב, "או בכור עז" - עד שִׁיְהָא הוא עז ובכורו עז; ויכול אפילו יש בו מקצת סימנין? תלמוד לומר: "אך" - חלק. במאי קמיפלגי? תנא דידן סבר: גלי רחמנא בקדושת דמים, והוא הדין בקדושת הגוף; ורבי יוסי סבר: גלי רחמנא בקדושת הגוף והוא הדין בקדושת דמים, ונִגְמַר קדושת דמים מקדושת הגוף. ותנא דידן, האי "בכור" "בכור" מאי עביד ליה? - מיבעי ליה לכדברי יוסי ברבי חנינא, דאמר רבי יוסי ברבי חנינא: למה נאמרו אימורין בבכור שור, אימורין בבכור פֶּשֶׁב, אימורין בבכור עז? צריכא, דאי פתב רחמנא בבכור שור - שֶׁפֶן נתרבה בנִסְכִּים, פֶּשֶׁב - שֶׁפֶן נתרבה באִלִּיה, בְּעֻז - שֶׁפֶן נתרבה אצל עבודה וזה ביחוד. חדא מחדא לא

איתיא, תייתי חדא מתרתיה! - ביה לא ליכתוב? לא ליכתוב רחמנא פֶּשֶׁב ותייתי מהנד - מה להנד שֶׁפֶן נתרבו אצל פסחים! לא לכתוב פֶּשֶׁב ותייתי מהנד - מה להנד שֶׁפֶן נתרבו אצל עבודה וזה ביחוד? לא נכתוב רחמנא בְּעֻז, ותייתי מהנד - מה להנד שֶׁפֶן יש בהן צד רבוי אצל מופת! הילכך צריכי. - ורבי יוסי הגלילי: אם פן ליכתוב קרא: "אך בכור שור פֶּשֶׁב ועז", "בכור" "בכור" למה לי? אלא לאו שמע מינה: עד שִׁיְהָא הוא שור ובכורו שור. ורבי יוסי הגלילי, האי "פטר חמור" "פטר חמור" מאי עביד ליה? - מיבעי ליה לכדתניא, רבי יוסי הגלילי אומר: מתוך שֶׁנֶאֱמַר "אך פרה תפדה את בכור האדם ואת בכור בהמה הפמא תפדה", שומע אני אפילו פטרי סוסים וגמלים? תלמוד לומר: "פטר חמור" - פטר חמור אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים. ועדיין אני אומר: פטרי חמור - בִּשְׁה, פטרי סוסים וגמלים - בְּכָל דְּבָר! תלמוד

והא מאתן וארבעים דינר ניהו - אלא כפול היה, ובמנה דקדוש הוה מאתן, והנך ארבעים דטפו עלייהו - זהו שהוסיפו בימי יחזקאל. והוסיפו עליהן שתות, דארבעין הוה שתותא מלבר, דבמאתן איכא חמש פעמים ארבעים, והביאו פעם ארבעים ששית מבחוץ והוסיפו עליהן, ולא אמרינן שתות מלגיו, שיהלוק לששה ויוסיפו על המשקל אחד מאותן חלקים. בבית מוהבא רבא - בבית המדרש הגדול. לובים - מעולים. שריפו ידיהם בו - לפיכך בא עליהם עמלק. לא הפנו אבות אל בנים (להציל) מרפיין ידים - מכאן שריפו ידיהם מן התורה. כדברי ששות - לזנות את בנות מואב. ערומות פגעו בהן - "ותקראן" משמע גופן היה פגוע בהן. שנעשו כולן בעלי קריין - ולשון מקרה הוא. משנה פטר חמור פטר חמור שני פעמים - כתובים בתורה, חד ב"קדש לי כל בכור" (שמות יג) וחד "בראה אתה" (שם לד). היולד - האם. והנולד חמור - שהוא דומה לאמו. ומה הן באבילה - אותן שאין דומין לאמן. גמרא מקצת סימנין - של אמר. אך בכור שור עז - מדמצי למיכתב "אך שור כשב ועז", דהא ענינא בבכור קמישתעי, דכתיב לעיל מיניה: "כל פטר רחם" וגו', ונקט בבולחו "בכור" - שמע מינה: עד שיהא הבכור כאמו, ולא יהא דומה לאחר. והא תנא - דמתניתין, פטר פטר קנסיב לה לפרה - דקא מפיק פרה שילדה מין חמור דטוורה מן הבכורה מן "פטר" "פטר" עד שיהא היולד חמור והולד חמור, ופרה נמי גמרה מחמור. ורב יהודה היכי שבק קרא דמתניתין וקנסיב למדא אחרינא? רב יהודה דאמר כרבי יוסי הגלילי, אך חלק - דכל "אבין" ו"רקין" שבתורה למעט. גלי רחמנא - בחמורה דקדושת דמים הוא. שאני קדוש [אלא] (בלא) דמיו, שיפדהו בשוה. גלי ביה רחמנא דנדמה פטור - והוא הדין לבכור בהמה טוורה, דקדושת הגוף היא. למה נאמרו אימורי בו? - בהאי קרא: "אך בכור שור או בכור כשב או בכור עז לא תפדה קדש" הם ואת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר" - דכולם אימוריהם קרבים. שור נסביו מרובים - חצי ההין, וכשב ועז - רביעית ההין. כשב אליתו קריבה עם אימוריהם, כדמפרש בויקרא, מה שאין כן בשור ועז. כשב ועז - פסח בא מהן, דכתיב: "מן הכבשים ומן העזים תקחור". שור ועז נתרבו אצל עבודה וזה בציבור - פר לעולה ושעיר לחטאת. שור וכשב יש בהן צד רבוי אצל מופת - דכשחן קרבים יש מהן לאשים יותר מעו, שור בנסכים וכשב באבילה. אם כן - דלא אתיא קרא אלא לחכי, ועדיין אני אומר פטר חמור תפדה בש - ולא דברא אחר, ושאר חמור טמאה - בכל דבר, ורעולם קדושים בבכורה!

תלמוד

בכורות דף ה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (לים שני) רלה

עצמם בגופן פגעו בישראל, ולא בגדיהם, והיינו שעדומות פגעו
 כהן – שגופם ממש פגע בבני ישראל. רבי יהושע אומר,
 'ותקראן' מלשון קרי, ומשמעו שפגעו בו – כל הרואים אותן,
 פגעי קריין.

משנה

המשנה מבארת דיני בכורה והיתר אכילה של בהמות שנולדו
 בצורות שונות מאדם: פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה
 כמין סוס, פטורה מן הכבירה – אין על הולד חיוב פדיון פטר
 חמור, שנאמר (שמות יג, ד) 'פטר חמור' / 'פטר חמור' שני
 פעמים, ללמד שאין חיוב פדיון פטר חמור חל עד שיהא הולד
 – האמא שילדתו, חמור, וגם בנה הנולד יהיה דומה לאמו שיש
 לו מראה חמור.
 דנה המשנה: ומה הם פאכילה – מה דינם של וולדות אלו
 שאינם דומים לאדם, לגבי היתר אכילה. אומר התנא: בהמה
 טהורה שילדה כמין בהמה טמאה, ולדה מותר פאכילה,
 ובהמה טמאה שילדה כמין בהמה טהורה, ולדה אסור
 פאכילה, כיון שהיוצא מן הטמא דינו כטמא ואסור באכילה,
 והיוצא מן הטהור דינו כטהור ומותר באכילה.

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שפרה שילדה חמור אין בולד לא
 קדושת בכורה ולא דיני פטר חמור: תנן התם במשנה להלן (טז)
 לגבי בכור בהמה טהורה, רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין
 רחל, הולד פטור מן הכבירה, ואם יש בו מקצת סימנין שבהם
 הוא דומה לאמו, הרי הוא חייב בכורה.

שואלת הגמרא: כנא הני מילי שולד שאינו דומה לאמו אינו
 חייב בכורה. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה, דאמר קרא
 לגבי בכור בהמה טהורה (במדבר יח ז) 'אך בכור שור', ותיבת
 'בכור' מיותרת, כי כבר נאמר בתחילת הפרשה (שם יח טו) 'כל פטר
 רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך', והיה
 אפשר לכתוב 'אך שור כשב ועז' ללא תיבת 'בכור', אלא בא
 ללמד שאינו חייב בכורה עד שיהא הוא – האם היולדת את
 הבכור שור, ובכורו – ולולד יהיה מראה שור, אך אם אינו
 דומה לאמו אינו חייב בכורה. וכן מה שנאמר (שם) 'או בכור
 כשב' בא ללמד שאינו חייב בכורה עד שיהא הוא כשב,
 ובכורו כשב. וכן מה שנאמר (שם) 'או בכור עז' בא ללמד שאינו
 חייב בכורה עד שיהא הוא עז, ובכורו עז. מבררת הגמרא:
 יכול יהא הולד פטור מבכורה אפילו אם יש בו מקצת סימנין
 הדומים לאמו, תלמוד לומר 'אך בכור שור', ואך לשון מיעוט
 הוא, שחלק הכתוב ובא לומר, שאם יש לו מקצת סימנין חייב
 בכורה.

הגמרא מבררת מדוע רב יהודה לא דרש בדרשת התנא של
 המשנה. מקשה הגמרא: למה הוצרך רב יהודה לדרוש פסוק זה
 לפטור מבכורה ולד שאינו דומה לאמו. והא תנא – והרי התנא
 במשנתו, 'פטר' / 'פטר' קנסיב לה לפרה – פטור פרה שילדה
 מין חמור למד ממה שאמרה התורה שני פעמים 'פטר חמור',
 ואם כן למה הוצרך רב יהודה לדרוש מיתור 'בכור' הנאמר בכל
 מין ומין.

מתרצת הגמרא: הוא דאמר – רב יהודה דרש כן, משום שסבר
 כרבי יוסי הגלילי, דתניא רבי יוסי הגלילי אומר, נאמר (שם)
 'אך בכור שור', ללמד שאינו חייב בכורה עד שיהא הוא שור,
 ובכורו שור, ואם אינו דומה למין אמו אינו חייב בכורה. וכן
 נדרש הכתוב (שם) 'או בכור כשב', עד שיהא הוא כשב ובכורו

והא – ונמצא, מאתן וארבעין הניין – מאתים וארבעים דינרים
 יש במנה, שערך כל שקל הוא ארבעה דינרים, וששים שקלים
 הם מאתים וארבעים דינרים. וזה תמוה שהלא אין במנה אלא
 מאה דינרים שהם עשרים וחמשה שקלים, ואיך אמר הפסוק
 שיש במנה ששים שקלים שהם מאתים וארבעים דינרים.

הגמרא מביאה שלשה לימודים מזה: אלא בהכרח שיש חילוק
 בין מנה של חול, למנה של קודש שבו מדבר הפסוק. ושלשה
 דברים למדנו מזה: א. שמע מינה שמנה של קודש, מנה כפול
 היה, ומתחילתו ערכו חמשים שקלים, שהם מאתים דינרים,
 ומכאן למד רבן יוחנן בן זכאי שמנה של קודש כפול היה. ב.
 ושמע מינה, שמוסיפין על המדות – שהתורה נתנה כח לבני
 המדינה להוסיף על גודל השיעורים של המדות או המשקלות
 ולכך מנה של קודש לא רק שהיה כפול משל חול, אלא הוסיפו
 עליו עוד עשרה שקלים עד שנעשה שווי ששים שקלים. ואולם
 אין מוסיפין על המדות יותר על שתות – יותר מששית, כמו
 שלא הוסיפו על מנה של קודש רק ששית ולא יותר. ג. ושמע
 מינה, שכאשר מוסיפים ששית, משערים שתותא מלבר –
 ששית מחוץ לשיעור, דהיינו ששיעור הששית אינו נקבע ביחס
 לשיעור המקורי, שקדם להוספת הששית, אלא ביחס לשיעור
 הכולל את תוספת הששית.

הגמרא מבארת למה קבעה התורה דין פדיון רק לחמור ולא לכל
 בכור בהמה טמאה: אמר רבי חנינא, שאילתי את רבי אליעזר
 בבית מותבא קרא – בבית המדרש הגדול, מה נשתנו פטרי
 המזריים שחייבים בפדיון, מפטרי סוסים וגמלים שאינם חייבים
 בפדיון. ואמר לי רבי אליעזר, נזירת הכתוב היא. ועוד יש לומר
 וליתן טעם בזה, שהחמורים סייעו לישראל בשעת יציאתם
 מצרים, שאין לה כל אחר ואחר מישראל שלא היו עמו בעת
 היציאה ממצרים תשעים המזריים לזכרם – מעולים, המעונים
 מכספה וזקקה של מצרים.

הגמרא מביאה שתי שאלות נוספות ששאל רבי חנינא את רבי
 אליעזר: הוסיף רבי חנינא ואמר, ועוד שאילתי – את רבי
 אליעזר לבאר את הכתוב במלחמת עמלק (שמות יז ח) 'ויבא עמלק
 וילחם עם ישראל ברפידיים'. מאי לשון 'רפידיים', ואמר לי,
 רפידיים שמה של אותו מקום שבו נלחם עמלק עם ישראל.

אומרת הגמרא: כתנאי – בביאור משמעות 'רפידיים' נחלקו
 תנאים, שכך שנינו, רבי אליעזר אומר, רפידיים שמה, רבי
 יהושע אומר, משום שכשבא עמלק ונלחם עם ישראל, רפו –
 החלישו את עצמן מדברי תורה, ולכן בא עליהם עמלק. וכן
 הוא – (הנביא) אומר (ירמיהו מז א) על מה שיקרה בעת שפרעה
 יכבוש את עזה, 'לא הפנו אבות אל בנים מרפיז ידים',
 ומשמעו שאפילו האבות שמרחמים על בניהם, כשיפרו ידיהם
 מתורה ומצוות לא יוכלו לעזור לבניהם בבא עליהם צרה, כי לא
 יהיה בהם כח לעמוד לפני אויביהם.

הוסיף רבי חנינא ואמר: ועוד שאילתי – את רבי אליעזר לבאר
 הכתוב המתאר את חטאם של ישראל בבעל פעור (במדבר כה א),
 'וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב, מאי
 לשון 'שטים'. ואמר לי, שטים שמה של אותו מקום שבו נכשלו
 ישראל בבנות מואב.

אומרת הגמרא: כתנאי – בביאור משמעות 'שטים' נחלקו
 תנאים, שכך שנינו, רבי אליעזר אומר, שטים שמה, רבי יהושע
 אומר, שנתעסקו ישראל בדברי שטות, שהלכו לזנות את בנות
 מואב.

הגמרא מבארת את הכתוב בהמשך הפרשה (שם כה ב) 'ותקראן
 – בנות מואב לעם לזכתי אליהן ויאכל העם וישתחוו
 לאליהן', רבי אליעזר אומר, משמעות 'ותקראן' היא שכן

איבעיא להו, פרה שילדה מין חמור ויש בו מקצת סימניו, שבהם הוא דומה לאמו הפרה, מהו, האם יש עליו דיני בכור בהמה טהורה או לא. והספק הוא, האם עז שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז, דכי יש לולד מקצת סימניו חייבת בבכורה, דהא – כי האם בהמה טהורה, והא – וגם צורת הולד כבהמה טהורה, וכן הא – האם ממין שיש בו קדושת הנוף, והא – והולד ממין שיש בו קדושת הנוף. אולם הקא בפרה שילדה חמור, דהא – שהולד ממין בהמה טמאה, והא – והאם ממין בהמה טהורה, הא – האם ממין שיש בו קדושת הנוף, והא – והולד ממין שאין בו לא קדושת דמים, אף שיש בו מקצת סימנים, לא יחול עליו חיוב בכורה. או דלמא כיון דאידי ואידי – האם והולד בני מיקדש בבכורה, שהאם ממין קדושת בכור בהמה טהורה, והולד ממין קדושת פטר חמור, קדוש בקדושת בכור בהמה טהורה.

אומרת הגמרא: ואם תמצא לומר שפרה שילדה חמור כיון דאידי ואידי – האם והולד בני מיקדש בבכורה – יש ביניהם קדושת בכורה, לכן הולד קדוש, עדיין יש לדון בהמור שילדה מין סוס, ויש בו מקצת סימנים, מהו, האם קדוש כפטר חמור או לא. וצדדי הספק הם, הקא – בהמור שילדה מין סוס, הולד ודאי לא פת מיקדש בבכורה הוא, ולכן אינו קדוש בבכורה. או דלמא כיון דהולד מין בהמה טמאה הוא, ובכך שזה לאמו, אין ביניהם שינוי גדול, וקדוש בקדושת פטר חמור.

אומרת הגמרא: ואם תמצא לומר שחמור שילדה סוס, כיון דמין טמאה הוא, הולד קדוש כפטר חמור, עדיין יש לדון בפרה שילדה מין סוס, ויש בו מקצת סימנים, מהו, האם קדוש כבכור בהמה טהורה. וצדדי הספק הם, האם הקא – בפרה שילדה סוס, ודאי אין הולד קדוש בבכורה, משום דהא – האם ממין בהמה טהורה, והא – ואילו הולד ממין בהמה טמאה, ועוד, הא – האם פת מיקדש בבכורה – ממין הראוי לקדושת בכורה, והא – ואילו הולד לא פת מיקדש בבכורה – ממין שאינו ראוי לקדושת בכורה, וכיון שאינו שזה לאמו, אינו קדוש בבכורה. או דלמא כיון שדומה לאמו במקצת סימנים, סימניו מילתא היא – יש בהם חשיבות להחשיב את הולד כהאם, וקדוש כבכור בהמה טהורה.

הרי לנו ג' ספיקות: א. פרה שילדה מין חמור. ב. חמור שילדה מין סוס. ג. פרה שילדה מין סוס. וכל ספיקות אלו אינן אלא כשדומה הנולד לאמו במקצת סימנים.

הגמרא רוצה לפשוט את שלשת הספיקות. אומרת הגמרא: תא שמע, שנינו בברייתא, בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה פטורה מן הבכורה, ואם יש בו בולד מקצת סימניו שבהם דומה לאמו, חייבת בבכורה. מאי לאו – האם אין כוונת הברייתא שאפילו פרה שילדה מין סוס שאין שום דבר שבו הולד שזה לאמו וכנ"ל, אם יש בו מקצת סימנים חייב בבכורה, וכל שכן בשני הספיקות הראשונים שהולד שזה קצת לאמו, שחייב בכורה. דוחה הגמרא: לא – כוונת הברייתא לחייב רק פרה שילדה מין חמור, ונפשט רק הספק הראשון.

הגמרא רוצה לפשוט את שני הספיקות הראשונים. אומרת הגמרא: תא שמע, פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה מין סוס, פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימניו חייבת בבכורה. מאי לאו, אתרווייהו – בין פרה שילדה חמור ובין חמור שילדה סוס, די במקצת סימנים לחייבם בבכורה. דוחה הגמרא: לא, דברי הברייתא לחייב בבכורה נאמרו רק אפרה שילדה מין חמור, אך חמור שילדה סוס, אף אם יש לולד מקצת סימנים, פטור מבכורה.

תמחה הגמרא: אכל אם כן יקשה, 'חמור שילדה מין סוס'

תלמוד לומר (שמות יג טו) 'פטר חמור' 'פטר חמור' שני פעמים, שרק פטרי חמורים אמרתי לך שיש בהם דיני בכורה, ולא פטרי סוסים וגמלים.

הגמרא מקשה על דרשת רבי יוסי הגלילי ש'פטר חמור' נכפל ללמד שבשאר בהמות טמאות אין קדושת בכורה: פריך רב אחאי, והלא אין שום 'פטר חמור' מיותר, דאי כתב רחמנא 'פטר חמור' חד ופעם אחת, הנה אמרנו – הייתי דורש פסוק זה במדת 'דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא', דהיינו שחמור שהיה בכלל בהמות טמאות יצא מהכלל שצריך לפדותו בשה, לא ללמד על עצמו יצא. אלא על כל בהמה טמאה, ולעולם כל בהמה טמאה נפדית בשה, לכך כתב רחמנא 'פטר חמור' אחריו – פעם נוספת, שרק פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים, ואימא – ויש לומר, דמעטניהו לטמאים רק מפדיון בשה, ולעולם בכל דבר – אבל באמת כולם קדושים, ונפדים בכל דבר כנגד שוויים.

משיבה הגמרא: אם כן, לכתוב רחמנא פעם אחת 'פטר חמור' תפדה בשה, ובפעם השניה 'חמור' תפדה בשה' ללא תיבת 'פטר', שמשמעו שדווקא חמור נפדה בשה, 'פטר חמור' תפדה בשה' 'פטר חמור' תפדה בשה' למה ל, ומיתור זה למד רבי יוסי הגלילי, שרק פטרי חמורים אמרתי לך, שיש בהם קדושה הצריכה פדיון, ולא פטרי סוסים וגמלים שאין בהם כלל קדושת בכורה, ואינם צריכים פדיון כלל.

הגמרא מבררת מנין לתנא של המשנה שאין דין פדיון בסוסים וגמלים. שואלת הגמרא: ותנא דידן – התנא במשנתנו שדרש מכפילות 'פטר חמור' שולד שאינו דומה לאמו פטור מבכורה, למעוטי סוסים וגמלים מנא ליה, שהרי דרש מכפילות 'פטר חמור' ענין אחר. משיבה הגמרא: אמר רב פפא, למד זאת מ'כלל ופרט' האמור בפסוק (שמות לד טו), 'כל מקנך תזכר' הוא כלל, ו'שור ושה וחמור' הוא פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, שור ושה וחמור, אין – הם חייבים בדיני בכורה, מדי אחריו – אחרים, דהיינו שאר בהמות טמאות, לא.

הגמרא מבארת מדוע רבי יוסי הגלילי לא למד מכלל ופרט, ובמה נחלקו עליו רבנן. אומרת הגמרא: ורבי יוסי הגלילי שדרש מכפילות 'פטר חמור' לפטור שאר בהמות טמאות מפדיון, הוא סובר שאי אפשר ללמוד זאת מכלל ופרט, משום ש'פטר' הפסיק הענין – שאם היה נאמר 'וכל מקנך תזכר פטר שור ושה וחמור' היה הפרט מתייחס אל הכלל ופורטו, אבל כיון שנאמר 'פטר חמור', אף שבתחילת הפסוק כבר נאמר 'פטר', הפסיק הכתוב בין הפרט 'חמור' לכלל 'וכל מקנך תזכר', ואין הפרט מצמצם את הכלל, ואי אפשר ללמוד מזה לפטור שאר בהמות טמאות מפדיון. ורבנן שדרשו פסוק זה במדת כלל ופרט, סברו ש'ו' הדר ערביה קרא – הו"ו שבתיבת 'ופטר' מחבר את הפרט לכלל של 'וכל מקנך תזכר', ונדרש בכלל ופרט. ורבי יוסי הגלילי סובר, שאם כוונת הכתוב לכלל ופרט, לא היה לו לכתוב לא ו' ולא פטר, כלומר שלא היה הכתוב צריך לכתוב 'פטר' להפסיק, וממילא לא היה צורך ב'ו' להחזיר לכלל. ורבנן סברו, אידי דהא – כיון שבפטר חמור יש רק חובת פדיון בקדושת דמים, והא – ובבכור בהמה טהורה יש קדושת הנוף, פסיק להו – הוצרך הכתוב להפסיק ביניהם, וחדר עריב להו – ואחר כך הוסיף ו'ו' לחבר את הפרט 'חמור' אל הכלל, ללמד שדיני בכורה לא נאמרו על שאר בהמות טמאות.

לעיל (טו) הביאה הגמרא את המשנה להלן (טו) רחל שילדה מין עז ועז שילדה מין רחל פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים חייב. הגמרא דנה בכמה אופנים שהולד אינו ממין אמו:

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רלז רש"י תוספות

תלמוד לומר – מקרא אחר (שמות לד): "ופטר חמור תפדה בשה". אם אינו ענין למעט שאר בהמה טמאה משה, שהרי מעט בפסוק ראשון – תנחו ענין למעט מכל קדושת בכור. מתקין לה רב אחא – הא תרוייהו צריכי, דאי כתב חד הוה אמינא: הוי פטר חמור דבר שדיה בכלל בכור בהמה הטמאה תפדה. ויצא מן הכלל ללמד – שפדיונו בשה לא ללמד על

עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא כו', ולעולם נפדין בשה. תלמוד לומר מקרא אחר: "ופטר חמור תפדה" – לומר לך: זה בשה, ולא אחר בשה. מעשינהו משה – ולעולם בכל דבר, וקדושים בבכורו אם כן לכתוב – קרא תנינא: "חמור בשה תפדה", ואנא ידענא דבפטר קמישטעי. מדהדר כתב "פטר" – שמע מינה מדין פטר רחם ממעט להו לשאר בהמות טמאות. דאין להם דין בכורה. כל מקנן תזכר פטר שור ושה, ופטר חמור תפדה בשה" כלל ופטר בהדי. פטר חמור הפסיק הענין – דלא תדייניה בכלל ופטר. דאי אקרא קמא קא מחדר, מכדי כתיב לעיל מיניה "פטר שור ושה" – לכתוב: "וחמור תפדה בשה" ונדרא אפטר דלעיל. אלא מדהדר כתב "פטר" – שמע מינה לאו אקרא קמא מחדר. וי"ו – דכתב "ופטר" הדר עריבה ואהדריה אקרא קמא. דוי"ו מוסק על ענין ראשון. ורבי יוחנן אמר לך – אי אקרא קמא קאי, לא לכתוב "פטר" לאפסוקיה, ולא נצטרך וי"ו לעריבה. והדר עריב להו – למימר דלדייניה בכלל ופטר. או דלמא כיון דתרוייהו שוו דמינן בהמה טמאה נינהו – לאו שינויא תיירא הוא, וכי אית מקצת סימנים דאם חייב. סימנין מילתא חשובה היא – דאף על גב דאישתני כולי האי, מחייבי ליה מקצת סימנין בבכורה. מאי לאו אפילו פרה שילדה מין סוס – ושמע מינה: סימנא מילתא היא, וכל שכן כולוהו אינך. לא אפרה שילדה מין חמור – דהואיל ותרוייהו בני קדושת בהמה נינהו, כי אית מקצת סימנין – חייב. ולא תפשוט מינה אלא חרא. מאי לאו אתרוייהו – קאי האי ואם יש מקצת סימנין, ותפשוט מינה תרתי. לא אפרה שילדה מין חמור – ומשום דתרוייהו קדשי בכורות. אבל חמור שילדה מין סוס למאי הלכתא קתני לה הכא לפטורא – לאשמענין נדרמה הוי, ופטור מן הבכורה כי לית ביה מקצת סימנין. דמשום רישא קתני חמור שילדה מין סוס. אבל סיפא לאו עלה מחדר. חמור אדום – ולחייבי בבכורה. קא משמע לך: סתם סוסים אדומים הן. סימנא בעלמא – דלא תחליף לך גירסתך במשנה, ותימא: טהורה שילדה מין טמאה – אסור, וטמאה שילדה מין טהורה מותר.

דבר

תלמוד לומר: "פטר חמור" "פטר חמור" שני פעמים, פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים. פריך רב אחאי: אי קתב רחמנא חד, הוה אמינא: דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, ולעולם בשה – כתב רחמנא "פטר חמור" אחריו – פטרי חמורים ולא פטרי סוסים וגמלים; ואימא: מעשינהו משה, ולעולם בכל דבר! – אם כן, לכתוב רחמנא: "פטר חמור תפדה בשה" ו"חמור תפדה בשה", "פטר חמור תפדה בשה" "פטר חמור תפדה בשה" למה לי? פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים. ותנא דין למעוטי סוסים וגמלים מנא ליה? אמר רב פפא: "כל מקנן תזכר" – כלל, "שור ושה וחמור" – פרט; כלל ופרט – אין בכלל אלא מה שבפרט, שור ושה וחמור – אין, מדי אחריו – לא. – ורבי יוחנן הגלילי: "פטר" הפסיק הענין. – ורננו: וי"ו הדר עריבה קרא. – ורבי יוחנן הגלילי: לא לכתוב לא וי"ו ולא "פטר". – ורננו: אידי דהא קדושת דמים והא קדושת הגוף – פסיק להו, והדר עריב להו. איבעיא להו: פרה שילדה מין חמור ויש בו מקצת סימנין, מהו? עו שילדה מין רחל ורחל שילדה מין עז, דכי יש מקצת סימנין – חייבת בבכורה, דהא טהורה והא טהורה, הא קדושת הגוף והא קדושת הגוף. הכא, דהא טמאה והא טהורה, הא קדושת הגוף והא קדושת דמים – לא, או דלמא: כיון דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה – קדוש? ואם תמצא לומר: כיון דאידי ואידי מיקדש בבכורה – קדוש? חמור שילדה מין סוס מהו? הכא ודאי לא בת מיקדש בבכורה הוא, או דלמא: כיון דמין טמאה הוא – קדוש? אם תמצא לומר: כיון דמין טמאה הוא – קדוש, פרה שילדה מין סוס, מהו? הכא ודאי הא טהורה והא טמאה, הא בת מיקדש בבכורה והא לא בת מיקדש בבכורה, או דלמא: סימנין מילתא היא? תא שמע: בהמה טהורה שילדה מין בהמה טמאה – פטורה מן הבכורה, אם יש בו מקצת סימנין – חייבת בבכורה. מאי לאו, אפילו פרה שילדה מין סוס? – לא, פרה שילדה מין חמור. תא שמע: פרה שילדה מין חמור, וחמור שילדה מין סוס – פטורה מן הבכורה, אם יש בו מקצת סימנין – חייבת בבכורה. מאי לאו אתרוייהו? – לא, אפרה שילדה מיקדש בבכורה נינהו, אמרתי: אם יש בו מקצת סימנין – אין, ואי לא – לא, חמור שילדה מין סוס מיקדש? – סלקא דעתך: התיב הוא דיש לה קרנים והא אין לה קרנים, הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות. אבל הכא, דאידי ואידי אין לה קרנים, אידי ואידי פרסותיה קלוטות – אימא: חמור אדום בעלמא הוא, קמשמע לן. ומה הן באכילה? כו'. למה לי למיתני "שהיוצא" – סימנא בעלמא הוא, דלא תיחלף לך, דלא תימא: ויל בתריה דידיה, והאי – טהור מעליא הוא, והאי – טמא מעליא הוא, אלא ויל בתר אימיה. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "אך את זה לא תאכלו מפעלי הגרה ומפריסי הפרסה" – יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס הפרסה, ואי אתה אוכלו, ואיזה זה – טהור שגולד מן הטמא. או אינו אלא טמא שגולד מן הטהור, ומאי "מפעלי הגרה ומפריסי הפרסה" – הכי

וש"יך למשנה הא! ומה הן באכילה – "מה הוא" מיושב יותר, שלא דבר אלא בפרה שילדה מין חמור, ולא חמור (הילד פרה) ושילדה סוס. למה לי למיתני שהיוצא – לקמן דייק מינה: מי רגלים של חמור אסורין, והכא דייק מדקתני "שהיוצא", שנותן טעם לדבר, הוה ליה למיתני: "והיוצא", וש"יך לעמוד בו ורבי שמעון נפקא מאת הגמל – הכא דריש רבי שמעון "את", ובפרק קמא דמנחות (יא,ג) גבי לבונה אמר: רבי שמעון "את" לא דריש וצריך לומר: "את" לא דריש להאחא דרשא. תדע, מדלא מיתני עלה הדיא דשמעון העמסוני כדמיתני הכא. ואם תאמר: דמשמע הכא, מאן דדריש "את" אסר קלות כרבי שמעון. ורבי יוסי הגלילי דריש בפרק "אריבעה וחמשה" (בבא קמא מא,ג) דדריש "בעל השור נקי" דומי ולדות, "ראת" להצאת עורו. ובפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"ב) שרי קלות, גבי בהמה שמת עוברת, ואמר רבי יוסי הגלילי: בטמאה טמא בטהורה טהור, דכתיב: "וכל חולק על כפי" – מכליבי כפים טמא לך. ופריך: קלות במעי קלוטה ליטמא. שמע מינה פשיטא ליה לרבי יוסי בטהורה טהור! ויש לומר: ניהא ליישב מילתיה דרבי יוסי אפילו למאן דאמר קלות שרי. אי נמי, בראשו ורובו דמי לאמו איירי, דמודה רבי שמעון דשרי. ויש לדקדק מהכא דהכי הלכתא, דלא דרשין "את", דקיימא לן כרבנן דשרי קלות. כדמוכח פרק "בהמה המקשה" (שם ע"ב) דאמר: הכל מודים בקלות בן קלוטה בן פקעה שמוות, תרתי תמיד דכירי אינשי. שמע מינה קלות שרי. ואיכא לאוקמא בראשו ורובו דמי לאמו. (אם כן) ואי נמי, נתיב קלות (ממא טעמא) ומידהא (טמא) ו"את" יעמיד לאסור חלב, ורגמלי נשנה מפני שסועה כמו שפן וארנבת כדאמר לקמן. דהכי נמי נזמא לרבי יוסי הגלילי. אבל יש לדקדק מדאמר פרק "בנות כותים" (נדה ל"א), נקטין אין קושי סותר ביניה, ואי משכחת תנא דאמר סותר – רבי אליעזר היא. והתם (להא) מפרש טעמא דרבי אליעזר – משום דדריש "את". ובכתובות פרק "הנשוא" (ק"ק) דאמר: הוזהר בבכור אמכם. וקאמר: אשת אב הואי. ופריך: אשת אב נמי דאורייתא היא, "את אבך" לרבות אשת אבך? יש לומר: ניהא ליה ליישב דברי רבי בבבלי עלמא. עוד נראה, דאין זה ראייה מנדה. דמה הוא זקוק לומר "אי משכחת תנא דאמר סותר רבי אליעזר היא" – הא איכא כל הני תנאי דדריש "את". פירוש – ואם תאמר: לוקמא בבכור אב ואם, דמשוה בכור לכבוד המקום, קידושין (לב,ג) ולעבור עליו בשני עשה (בדאמא) תפילה ושיחה עשה) (בדאמרינן (מנחות מד,א) גבי תפלין שמונה עשה! יש לומר: דמשמע ליה דומיא מורא של מקום, וזה אי אפשר. ורבי עקיבא מרבה תלמודי חכמים, דתנן (אבות פ"ד מ"ב) מורא רבך כמורא שמים. הטמאים

הבכורה, אם יש בו מקצת סימנין – חייבת בבכורה. מאי לאו אתרוייהו? – לא, אפרה שילדה מין חמור. – אבל חמור שילדה מין סוס למאי קתני לה – לפטורא? פשיטא! השתא, ומה פרה שילדה מין חמור, דאידי ואידי בני מיקדש בבכורה נינהו, אמרתי: אם יש בו מקצת סימנין – אין, ואי לא – לא, חמור שילדה מין סוס מיקדש? – סלקא דעתך: התיב הוא דיש לה קרנים והא אין לה קרנים, הא פרסותיה סדוקות והא פרסותיה קלוטות. אבל הכא, דאידי ואידי אין לה קרנים, אידי ואידי פרסותיה קלוטות – אימא: חמור אדום בעלמא הוא, קמשמע לן. ומה הן באכילה? כו'. למה לי למיתני "שהיוצא" – סימנא בעלמא הוא, דלא תיחלף לך, דלא תימא: ויל בתריה דידיה, והאי – טהור מעליא הוא, והאי – טמא מעליא הוא, אלא ויל בתר אימיה. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "אך את זה לא תאכלו מפעלי הגרה ומפריסי הפרסה" – יש לך שהוא מעלה גרה ומפריס הפרסה, ואי אתה אוכלו, ואיזה זה – טהור שגולד מן הטמא. או אינו אלא טמא שגולד מן הטהור, ומאי "מפעלי הגרה ומפריסי הפרסה" – הכי

הטמאים לאסור צירן ורובן — אי מ'הטמאים' דריש, קשה דב'העור הדרוטב' (חולין קכב.) מוקמינן ליה לערו כבשרו, ובתורת כהנים לא דריש ליה גבי שרצים, אלא גבי בהמה טמאה, דכתיב: "טמאים הם לכם" ומיהו על כרחי מ'הטמאים' דשרצים דריש, כדמוכח פרק "העור הדרוטב" (שם קכא.) בשמעתין דהמחה חלב וגמעה, דמיתיה על חך דרשא ד'הטמאים', ופרקי: כלכות רחמנא בשרצים וליתו הך וליגמור מניחא משמע דמניה דריש. וצריך לומר: דמה"א דמהוה אמנא יתירא ד"הטמא" דריש: עורות שלהם כבשרם שלחן, תרע, דגבי בהמה דכתב "טמא" ולא כתב "הטמא" דריש בתורת כהנים לאסור צירן ורובן. ומיהו, אבתי דריש מן "הטמאים" פרק "העור הדרוטב" (שם קכב.) לאסור ביצת השרץ. ולשם פירש הקונטרס: ה' יתירא נדרשת לאסור צירו ורובו, ולעורו כבשרו, ולביצת השרץ.

לאסור

דאורייתא. מדפריך מינה: מאי שנא חלב מציר — שמע מינה דרשה גמורה היא. ובפרק "העור הדרוטב" (חולין קכא.) נמי דאמר: צריכי. וקשה: דבפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה זא.) גבי דג טמא מפליג בין מטביל בצירו לגופו. ופרק "גיד הנשה" (חולין צטב.) אמר רב יהודה: ציר דגים ורביעית כסאיתם. ופרקי: והא אמר רב יהודה מין במינו לא בטיל! שאני ציר דזיעה בעלמא הוא. משמע שהוא מדרבנן ויש לומר: ציר דגים — דרבנן, ציר שרצים — דאורייתא. ואף על גב דבתורת כהנים נמי דרשינן: "שקץ הוא לכם" גבי דגים — אסמכתא בעלמא הוא. ואם תאמר: בפרק "כל הבשר" (חולין קיב.) גבי רב מרי דאמלח בשר שחוטס בהדי טריפה, ואסר ליה רבא מה'טמאים'. ופרקי: ליה מדג טהור שחוטס על דג טמא — דהכי פריך מדג טהור ויש לומר: דקים ליה דאסור ציר מדרבנן. ובמסכת תרומות (פרק י' משנה ח) נמי תנן, ובפרק "גיד הנשה" (חולין צטב.) מיתיה ליה דג טמא צירו אסור. שמע מינה: הא דשרינן לה משום דלא בלעו. ומה שכתבו בספרים: שמע מינה ציר מותר — לא גרס ליה. וקצת תימה: כיון דצריך קרא בשרין ובהמה טמאה, ודגים דליכא קרא לא אסר מדאורייתא — דהכי מיתיה רבא ראיא התם מ'הטמאים' לאסור ציר טריפה

רומב

וקיפה שלחן — ואם תאמר: תיפוק ליה מ'משרת' ליתן טעם כעיקר, מכאן אתה דן לכל איסורין שבתורה, פסחים (מא.) יש לומר: עיקר קרא לצירן. ואורחא דהתלמוד בהכי: "והתעלמת" פעמים שאתה מתעלם, ועיקר קרא לזון ואינו לפי כבודו (כבא מציעא לא.) ברכות טיב. ובפרק קמא דהגיגה (דף דא.) נמי אמר: "רגלים" — פרט לבעלי בקין, ואמר: פרט לחגור וטומא, ולא עיקר קרא לבעלי בקין, דמ'פעמים' דריש ליה התם. ומיהו כאן אין צריך לומר כך. דאיצטריך לרובת וקיפה, לאשמועינן דהוי כממש אם המחה השרץ, דהוי כשתיה ואינו בכלל אבילה, ואבילה כתיב בהון. קא משמע לן בכלל אבילותו. ודחתם (חולין קכא.) מיתיה ליה גבי המחה חלב חמץ ונבלת עוף טהור וגמעה. מיהו קשה, דמשמע הכא דאיצטריך לציר לאשמועינן דחשיב כגוף השרץ, דפרקי מינה אחלבת דיתר כמו ציר! וצריך לומר דשקולים הן. ומיהו מציר לחודיה לא הוה שמעינן דליהוי שתיא באבילה, דהוה מצי לאוקמא כשהקפחו ואכלו.

קיפה

שלחן — בפרק "העור הדרוטב" (חולין קכא.) אמר: מאי קיפה — פרמא. ופרקי: הוא עצמו לטמא טומאת אוכלים אלא מאי קיפה — תבלין. אבל הכא יכול לקרות בין פרמא בין תבלין, דלא אתא לאשמועינן אלא שתייהו באבילה. וכן משמע בפירוש הקונטרס, שפירש: רסוקי בשר וקפלוט שבשולי קידרה.

הכי קאמר: דבר הבא מפעלי הגרה וממפריסי הפרסה

לא תיכול! תלמוד לומר: "גמל טמא הוא" — הוא טמא, ואין טמא הנולד מן הפרה טמא, אלא מהור. רבי שמעון אומר: "גמל" "גמל" שני פעמים, אחד גמל הנולד מן הגמלה, ואחד גמל הנולד מן הפרה. ורבנן, האי "גמל" "גמל" מאי עבדי ליה? חד לאסור עצמו, וחד לאסור חלבו. ורבי שמעון, לאסור חלבו מנא ליה? — נפקא ליה מ"את הגמל". — ורבנן? "אתים" לא דרשי. כדתניא: שמעון העמסוני היה דורש כל "את" ו"את" שבתורה, כיון שהגיע ל"את ה' אליהו תירא" — פירש. אמרו לו תלמידיו: רבי, כל "אתיו" שדרשת מה תהא עליהם? אמר להם: כשם שקבלתי שכר על הדרשה — כך אני מקבל שכר על הפירשה. עד שבא רבי עקיבא ולימור: "את ה' אליהו תירא" — לרבות תלמידי חכמים. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: אלא מעתה, מעמא דרבנן מ"גמל" "גמל", ורבי שמעון מ"את הגמל", הא לאו הכי הוה אמינא: חלב דבהמה טמאה שרי? מאי שנא מהא דתניא: "הטמאים" — לאסור צירן ורובן וקיפה שלחן? — איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל דבהמה מהורה נמי חידוש הוא, דאמר מר: דם נעפר ונעשה חלב, וכיון דחידוש הוא — בבהמה טמאה נמי לישתרי, קא משמע לן. — הניחא למאן דאמר: דם נעפר ונעשה חלב. אלא למאן דאמר: איכריה מתפרקין הימנה, ואין נפשה חוזרת עליה עד עשרים וארבעה חדש, מאי איכא למימר? — איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ולקיא מידי דאתי מחי ושרייה רחמנא, והאי חלב כי אכר מן החי הוא ושרי, והילכך אפילו בבהמה טמאה לישתרי, קא משמע לן. וחלב דבהמה מהורה מנול דשרי? אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב, הא לחודיה שרי — ואמינא: חלב לחודיה אסור באבילה ומותר בהנאה, בשר בחלב — בהנאה נמי אסור, ולרבי שמעון דשרי בהנאה משפחת לה — למילקי על בישוליה! אלא, מונלי רחמנא דבפסולי המוקדשין "תופח" ולא גזיה, "בשר" ולא חלב, הא דחולין — שרי. ואמינא דחולין — אסור באבילה ושרי בהנאה, דקדשים — בהנאה נמי אסור! — אלא מדכתיב: "ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לגרומיה". — ודילמא לסחורה! — אלא מדכתיב: "ואת עשרת חריצי החלב". — ודלמא לסחורה! — אפיו דרפה של מלחמה לסחורה? ואיפעת אימא מהכא: "ארץ זבת חלב ודבש", ואי לא דשרי — משתבח לן קרא במדי דלא חיו? ואיפעת אימא מהכא: "לבו שברו ואכלו ולבו שברו בלא כסף ובלא מחור יין וחלב". אלא מעתה, "שפן" "שפן", "ארנבת" "ארנבת", "חזיר" "חזיר" להני הוא דאתי? אלא כדתניא: למה נשנו בבהמה — מפני השסועה, ובעופות — מפני הראה; "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתי! — כל היכא דאיכא למידרש דרשינן. תנו רבנן: רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים — חייבת. רבי שמעון אומר: עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו. איכא דאיתיה: להו לאכילה מי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, או לא? לענין בכורה פתיב: "אך בכור שור" — עד שיהא שור ובכורו שור, אבל לאכילה — גמל הוא דאמר רחמנא דאסרי, הא

דבר הבא מפעלי גרה — כגון האי טמא שנולד מן הטהורה. גמל טמא הוא — וסתם גמלים נולדים מן הגמלה. וכתב "הוא", דמשמע שהוא טמא ואין אחר שהוא גמל טמא, וכגון שנולד מן הפרה. גמל גמל — אחד בתורת כהנים ואחד במשנה תורה. לאסור חלבה — של גמלה. את הגמל — משמע: את הטפל לגמל, והיינו חלבו. פירש — מכל דרשות שדרש, דכל "אתין" באין לרבות, וזה אין חזק לרבות בו. הטמאים — אלא הטמאים לכם בכל השרץ, דאי יתירא. לאסור צירן — שומן הדג. קיפה — ריסוקי בשר וקפלוטות שבשולי קידרה. דאמר מר — במסכת נדה (טא.) דם נדות נעבר מחמת הלידה ונעשה חלב. הלכך חידוש הוא, דמעיקרא הוה דם והאובלו בכרת, והשתא מישתרי. אבירה מתפרקין — מחמת הלידה. ואין נפשה — אין דמה חזר עליה עד עשרים וארבעה חדש, ולפיכך מניקה אינה רואה דם נדה, ולא משום דדם נעשה חלב. והשתא, כיון דלא מחמת דם קאתי — לא חידוש הוא! ולרבי שמעון נמי דרשי בהנאה — לקמן בפירקין בכורות (יא.) רבי שמעון אומר כו' — משכחת לה דאיצטריך למיכתב בשר בחלב. ואף על גב דחלב גרידא אסור נמי, איצטריך למיכתב ביה ללקות על בישולו. תופח — דק בכל אות נפשך תופח ואכלת בשר, בפסולי המוקדשין לאחר פדיון הכתוב מדבר. חריצי — גבינים. וקאמר ליה ישי לודו שיוליכם במלחמה לשר האלף. יין וחלב — וכתיב לעיל מינה: "לכו שברו ואכלו". אלא מעתה — בין רבנן בין לרבי שמעון דדרשי לעיל "גמל" "גמל", "שפן" "שפן" מאי דריש ביה? למה נשנו בבהמה — טמאים וטהורים. מפני השסועה — ביה שיש לה שני גבין ושני שדראות, ולא נאמר בתורת כהנים. לאבילה — כגון פרה שילדה מין סוס, דקאסר רבי שמעון, כדקתני: "גמל" "גמל" שני פעמים. מי בעי רבי שמעון — דלא מישתרי באבילה במקצת סימנין עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו, או לא?

אישתני

בבהמה טמאה לישתרי, קא משמע לן. וחלב דבהמה מהורה מנול דשרי? אילימא מדאסר רחמנא בשר בחלב, הא לחודיה שרי — ואמינא: חלב לחודיה אסור באבילה ומותר בהנאה, בשר בחלב — בהנאה נמי אסור, ולרבי שמעון דשרי בהנאה משפחת לה — למילקי על בישוליה! אלא, מונלי רחמנא דבפסולי המוקדשין "תופח" ולא גזיה, "בשר" ולא חלב, הא דחולין — שרי. ואמינא דחולין — אסור באבילה ושרי בהנאה, דקדשים — בהנאה נמי אסור! — אלא מדכתיב: "ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לגרומיה". — ודילמא לסחורה! — אלא מדכתיב: "ואת עשרת חריצי החלב". — ודלמא לסחורה! — אפיו דרפה של מלחמה לסחורה? ואיפעת אימא מהכא: "ארץ זבת חלב ודבש", ואי לא דשרי — משתבח לן קרא במדי דלא חיו? ואיפעת אימא מהכא: "לבו שברו ואכלו ולבו שברו בלא כסף ובלא מחור יין וחלב". אלא מעתה, "שפן" "שפן", "ארנבת" "ארנבת", "חזיר" "חזיר" להני הוא דאתי? אלא כדתניא: למה נשנו בבהמה — מפני השסועה, ובעופות — מפני הראה; "גמל" "גמל" נמי להכי הוא דאתי! — כל היכא דאיכא למידרש דרשינן. תנו רבנן: רחל שילדה מין עז, ועז שילדה מין רחל — פטורה מן הבכורה, ואם יש בו מקצת סימנים — חייבת. רבי שמעון אומר: עד שיהא ראשו ורובו דומה לאמו. איכא דאיתיה: להו לאכילה מי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, או לא? לענין בכורה פתיב: "אך בכור שור" — עד שיהא שור ובכורו שור, אבל לאכילה — גמל הוא דאמר רחמנא דאסרי, הא

אישתני

מיהו מציר לחודיה לא הוה שמעינן דליהוי שתיא באבילה, דהוה מצי לאוקמא כשהקפחו ואכלו.

קיפה שלחן — בפרק "העור הדרוטב" (חולין קכא.) אמר: מאי קיפה — פרמא. ופרקי: הוא עצמו לטמא טומאת אוכלים אלא מאי קיפה — תבלין. אבל הכא יכול לקרות בין פרמא בין תבלין, דלא אתא לאשמועינן אלא שתייהו באבילה. וכן משמע בפירוש הקונטרס, שפירש: רסוקי בשר וקפלוט שבשולי קידרה.

שמע

שכל אלו היוצאים מאיסור אסורים, הרי מטעם זה יש לאסור גם
חלב היוצא מבהמה טמאה, ולמה הוצרכו רבי שמעון וחכמים
לדרוש איסורו מריבוי הכתוב.
מתרצת הגמרא: איצטריף – הכתוב הוצרך לכתוב ריבוי ללמד
על איסור חלב היוצא מבהמה טמאה, כי לולי הריבוי סלקא
דעתך דאמינא – היה עולה בדעתך לומר, הואיל והחיתר לאכול
חלב דבהמה טהורה נמי חידוש הוא, משום דאמר מר (נדה ט),
אשה מינקת היא מסולקת דמים, כי דם האשה נעקר ונעשה
חלב, וכן נוצר גם חלב הבהמה מדם, ואף על פי כן החתירה
התורה לאכול את החלב, ופיין דחידוש הוא שמותר לאכול
חלב, בבהמה טמאה נמי לישתרי – גם יהיה מותר באכילה,
קא משמע לן – ולכן כתבה התורה ריבוי, להשמיענו שחלב
בהמה טמאה אסור באכילה.
מקשה הגמרא: הניחא למאן דאמר דם נעקר ונעשה חלב,
ונמצא שיש חידוש בהיתר אכילת חלב, אלא למאן דאמר (שם)
שהטעם שאשה מינקת מסולקת דמים, הוא שמשום צער הלידה
איכריה מתפרקין הימנה, ואין נפשח חזרת עליה – אין ראית
דמי נדות חזרת לה, עד עשרים וארבעה חדש, מאי איכא
למימר – איך נבאר את צורך התורה לרבות איסור חלב של
בהמה טמאה שכיון שחלב בהמה טמאה יוצא מן הטמא, הרי
הוא אסור באכילה כמו כל יוצא מן הטמא.
מתרצת הגמרא: איצטריף – הכתוב הוצרך ללמדנו איסור
בחלב בהמה טמאה, כי סלקא דעתך דאמינא, הואיל וליכא
מידי דאיתי מחי ושרייה רחמנא – כיון שאין דבר הבא מהחי
שהותר באכילה, והאי חלב כי אכר מן החי הוא ושרי – ואילו
בחלב התחדש שאף שבא מן החי הוא מותר באכילה, והילכך
אפילו חלב שנוצר בבהמה טמאה לישתרי – יהיה מותר
באכילה, קא משמע לן שחלב בהמה טמאה אסור באכילה.
הגמרא מבררת מניין שחלב בהמה טהורה מותר באכילה.
שואלת הגמרא: וחלב דבהמה טהורה מנלן דשרי, והרי הוא
בא מן החי, ומדם שנעבר. אלימא – אם תאמר שניתן ללמוד
התירו מדאמר רחמנא לאכול בשר בחלב, ומשמע הא לחזירה
– שחלב בפני עצמו, שרי – מותר באכילה, יש לדחות, ואיכא
– ושמן נאמר, שלעולם גם חלב בפני עצמו אסור, והחידוש
בבשר בחלב הוא, דחלב לחזירה אסור באכילה ומותר
בהנאה, ואילו בשר בחלב בהנאה נמי אסור. וגם לרבי שמעון
דשרי – שהתיר בשר בחלב בהנאה, משפחת לה – מצאנו
חידוש באיסור בשר בחלב, למילקי על בישוליה – לחייבו
מלקות על בישול חלב עם בשר, מה שאין כן בבישול חלב בפני
עצמו שאין לוקין עליו. ואם כן גם אם חלב בפני עצמו אסור,
צריכה התורה להשמיע איסור על בישול בשר בחלב.
הגמרא מביאה כמה מקורות להתיר אכילת חלב בהמה טהורה,
ודוחה אותם. אומרת הגמרא: אלא, הדיתר לאכול חלב בהמה
טהורה נלמד מדגלי רחמנא בפסולי המוקדשין – מזה שנאמר
בקדשים שנפל בהם מום ונפדו (דברים יב טו) ותזבח ואכלת בשר,
ודרשו שהותרו רק הזבחה (שחיטה) והאכילה, ולא נזיה,
והדיתר לאכלם הוא רק על הבשר, ולא על החלב, יש ללמוד,
שרק חלב פסולי המוקדשין אסרה התורה, הא – אבל חלב
בהמה דחולין, שרי – מותר לאכול.
דוחה הגמרא: ואיכא – ושמן, חלב של בהמה דחולין אסור
באכילה ושרי בהנאה, ובחלב של בהמה דקדשים של פסולי
המוקדשין התחדש, דבהנאה נמי הוא אסור. ועדיין אין מקור
להתיר אכילת חלב בהמה טהורה.
הגמרא מביאה פסוק ומוכיחה ממנו שמותר לאכול חלב טהור.
אומרת הגמרא: אלא, מדכתיב (משלי כו כז) ודרי חלב עזים

הכי קאמר, דבר ו-ולד שיש לו סימני טמא] קא – הנולד
מבהמה טהורה שהיא מופעלי הנה ומפריסי הפרסה, לא
תיכול, אף שנולד ממין טהור, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב
בהמשך (ויקרא יא ד) 'את הגמל כי מעלה גרה הוא ופרסה אינו
מפריס טמא הוא לכם, הוא – רק הנולד ממין טמא, טמא, ואין
טמא הנולד מן הטהור, טמא – אבל ולד שיש בו סימני טמאה
הנולד ממין טהור, אינו טמא, אלא טהור. ואם כן בהכרח
שהפסוק (שם) 'את זה לא תאכלו' בא ללמד שטהור הנולד
מטמא, אסור באכילה, אף שיש לולד סימני טהרה.
רבי שמעון אומר, טמא הנולד מטהור טמא, שנאמר 'את הגמל
וגו' טמא הוא לכם, ושוב נאמר (דברים יד י) 'אך את זה לא תאכלו
וגו' את הגמל, וכיון שכפלה התורה איסורו שני פעמים,
בהכרח שבאה ללמד שאחד ו-בין] גמל הנולד מן הגמלה,
ואחד גמל הנולד מן הפרה, שניהם טמאים.
שואלת הגמרא לאידך: ורפנן הסוברים שגמל הנולד ממין טהור
מותר באכילה, האי גמל, גמל, מאי עברי ליה. משיבה
הגמרא: חד – פסוק אחד בא לאסור הגמל עצמו, דהיינו גמל
הנולד מגמלה, וחד בא לאסור חלב – את החלב של הגמל,
וכן של כל בהמה טמאה.
שואלת הגמרא: ורבי שמעון שלמד מגמל, גמל, לאסור גמל
הנולד מטהור, דין זה שלמדו חכמים לאסור חלב של גמל,
מאי ליה, והרי הוא דורש את הפסוק לענין אחר. משיבה
הגמרא: נפקא ליה – יצא לו דין זה, ממשמעות הכתוב 'את
הגמל', כי 'את' משמע שגם הטפל לגמל אסור כמוהו, והחלב
הוא הטפל אליו. ורפנן, שדרשו מפסוק זה רק דרשה אחת
לאסור חלבו, הם סברו שאין יתור בפסוק זה, כי 'אתים' לא
דרשי – לא דרשו תיבות 'את' שבתורה, כי סברו שלא נכתבו
לצורך ריבוי.
הגמרא מביאה ברייתא שבה דנו תנאים אם תיבת 'את' נחשבת
יתור: בדתנאי, שמעון העמסוני היה דורש כל 'את' ו'את'
שהוזכרו בתורה, ופיין שהגיע פסוק (דברים יא) 'את ה' אלהיך
תירא', היה ירא לרבות שום דבר ולהשוותו ליראת ה', לומר
שיש לירא גם ממנו. וכיון שכן, פירש – חדל מלדרוש עוד
תיבות 'את'. אמרו לו תלמידיו, רבי, כל אותם 'אתין' שדרשת
עד כעת מה תהא עליהם, האם כל יגיעתך היתה לריק, אמר
להם, בשם שקבלתי שכר על הדרישה – על מה שדרשתי עד
עתה תיבות 'את', כך אני מקבל שכר על הדרישה – על מה
שאני מפסיק מלדרוש תיבות 'את'. ומאז ואילך לא היה דורש
תיבות 'את' שבתורה, עד שבא רבי עקיבא ולימד, שיש לדרוש
גם תיבת 'את' שבפסוק 'את ה' אלהיך תירא' כריבוי, והכוונה
לרבות תלמודי חכמים, שגם מפניהם יש לירא. ולשיטת רבי
עקיבא יש לשבו ולדרוש את כל ה'אתין' שבתורה, אולם חכמים
סוברים כשמעון העמסוני ואינם דורשים 'אתין' כלל, ולכן אמרו
שאר ריבוי מיותר לדרוש לאסור טמא הנולד מטהור.
הגמרא מקשה על הדרשות שדרשו לאסור חלב בהמה טמאה:
אמר ליה רב אחא ברבי דרבא לרב אחי, אלא מעתה, מעתה
דרבנן לאסור חלב בהמה טמאה, הוא משום שדרשו מ'גמל'
גמל, והטעם של רבי שמעון לאסור חלב בהמה טמאה, הוא
משום שדרש מ'את הגמל', הא לאו הכי – אילו לא היה ריבוי
לאסור חלב בהמה טמאה, הוה אמינא שחלב דבהמה טמאה
שרי – מותר באכילה. וסברא זו תמוהה, כי מאי שנא – במה
שונה דין חלב בהמה טמאה מהא דתנאי, כתוב (ויקרא יא לא)
'הטמאים' עם ה'א' מיותרת, לאסור את צירן – שומן היוצא
ממאכלות אסורות. ורומבן – הרוטב היוצא מהם, וקפחה שללן
– רסק התבשיל המצטבר בשולי הקדרה, וכיון שחידשה התורה

וְקָאָמַר רבי יהושע **אֲבָל אִתָּהּ אוֹכֵל הָבָא בְּסִימָן אֶחָד**, וּמוֹכֵחַ
 שְׁלֹדֶת רבי שמעון דִּי בַּמִּקְצָת סִימָנִים לְהִתֵּיר בִּאכִילָה.
 דּוּחָה הִגְמָרָא: **הָאִי תֵּנָא** – תֵּנָא זֶה, רבי יהושע, **סָבֵר לֵיהּ**
 בְּוִוְתִּיָּה דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּחֶדְא – בְּדַבֵּר אֶחָד, שְׁטַמָּא שְׁנוּלָד מִטְּהוּר
 אֶסוּר בִּאכִילָה, וּפְלִיג עָלֶיהָ בְּחֶדְא – וְנַחֲלַק עֲלֵיוּ בְּדַבֵּר אֶחָד,
 שֶׁהִתִּיר וְלֹד בַּמִּקְצָת סִימָנִים. וְעֵדִיין יִתְכֵן שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן מִצִּירִךְ
 רֹאשׁוּ וּרְבֹב.
 הִגְמָרָא מְבִיאָה אֶת הָרֵאִיָּה הַנִּל בְּלִשׁוֹן אַחֵר: **וְאִיכָא דְּמִקְשֵׁי**
וּמוֹתִיב – יֵשׁ מִי שְׁמַקְשָׁה קוּשִׁיא וּמִיִּשְׁבָּה, וּמוֹתוֹךְ כִּךְ מוֹכֵחַ דַּעַת
 רַבִּי שְׁמַעוֹן בּוֹלֵד הַדּוּמָה לֵאמֹר בַּמִּקְצָת סִימָנִים. וְקוּשִׁיתוּ הִיא,
 אִיךְ אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּבִרְיִיתָא הַנִּל יִכּוֹל אִפִּילוּ עֵבְרִי מִן
הַטָּמֵא, וְכִי מַעֲבֵרָא – וְכִי בַּהֲמָה טְהוּרָה מִתְּעַבְרַת מִטְּמֵא,
וְהָאִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי, לְעוֹלָם אֵין מִתְּעַבְרַת לֹא בַּהֲמָה
מִטָּמֵא מִן הַטְּהוֹר, וְלֹא מִטְּהוּרָה מִן הַטָּמֵא, וְלֹא נִפְסָה מִן הַדִּקָּה,
וְלֹא דִקָּה מִן הַנִּפְסָה, וְלֹא בְּהֵמָה מִן חִיָּה, וְלֹא חִיָּה מִן בְּהֵמָה,
 וְכִךְ הִיא דַּעַתָּם שֶׁל כָּל הַחֲכָמִים חוּץ מִרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְבַעַל
 מַחֲלֻקָתוֹ, שֶׁנַּחֲלָקוּ בַּמִּסְכָּת חוֹלִין (עט), **שְׁהִיוּ אוֹמְרִים חִיָּה**
מִתְּעַבְרַת מִבְּהֵמָה.
וְאִמֵּר רַבִּי יְרֵמְיָה, דְּבַרִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ 'עֲבוּרוֹ מִן הַטָּמֵא' נֶאֱמַר
 בְּאוֹפֵן דְּאֵיעֵבֵר – שֶׁהָאֵם הַטְּהוּרָה הִתְּעַבְרָה מִקְּלוֹטָא בֶּן פֶּרָה –
 מִזְכֵּר שְׁפָרוּסוֹתֵי מַחֲבֻרָתוֹ וְאִינִי שְׁסוּעוֹת, שׁוּה אֶחָד מִסִּימָנֵי
 שְׁמַעוֹן קָאָמַר שְׁהוּא נַחֲשָׁב טַמָּא, שֶׁרַק רַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹבֵר שְׁקֻלוֹשׁ
 הַנּוֹלָד מִפֶּרָה נַחֲשָׁב טַמָּא, וְקָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ **אֲבָל אִתָּהּ אוֹכֵל**
הָבָא בְּסִימָן אֶחָד, וּמוֹכֵחַ שְׁלֹדֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן דִּי בַּמִּקְצָת סִימָנִים
 לְהִתֵּיר בִּאכִילָה.
 דּוּחָה הִגְמָרָא: **הָאִי תֵּנָא** וְ–רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, **סָבֵר לֵהּ בְּוִוְתִּיָּה דְּרַבִּי**
 שְׁמַעוֹן בְּחֶדְא, שְׁטַמָּא שְׁנוּלָד מִטְּהוּר אֶסוּר בִּאכִילָה, וּפְלִיג עָלֶיהָ
 בְּחֶדְא, שֶׁהִתִּיר מִקְצָת סִימָנִים. וְיִתְכֵן שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן עֲצָמוּ סוֹבֵר
 שְׁאִינוּ מוֹתֵר בִּאכִילָה עַד שִׁיחִיה דּוּמָה בִּרְאשׁוּ וּרְבֹב.
 הִגְמָרָא דְּנָה בְּבִיאור מַחֲלֻקַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אוֹמֶרֶת
 הִגְמָרָא: **לְמִימָרָא** – הָאֵם נִיתָן לּוֹמֵר דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר **סָבֵר זֶה וְזֶה**
גּוֹרָם מוֹתֵר, כְּלוֹמֵר מִדְּבַרִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהִתִּיר אֶת הַנּוֹלָד לֹא
טַמָּא שֶׁאֶסוּר בִּאכִילָה, וּמֵאֵם טְהוּרָה הַמּוֹתֵרֶת בִּאכִילָה, יֵשׁ
לְלַמּוֹד שְׁדַבֵּר הַנוֹצֵר מִדְּבַר הַמּוֹתֵר וְהָאֶסוּר, הִרִי הוּא מוֹתֵר.
וּמִדְּבַרִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁאֶסֶר, יֵשׁ לְלַמּוֹד שֶׁסָּבֵר זֶה וְזֶה גּוֹרָם
אֶסוּר, וְלִכְךָ אֶסֶר וְלֹד הַנּוֹלָד לֹאב טַמָּא וְאֵם טְהוּרָה, כִּיֹּן שִׁגֵּם
הָאֵב גּוֹרָם יִצִּירוֹ.
 מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְהָאִי אִיכָא שְׁמַעִינִן לֵהּ, שֶׁכֶּךְ שִׁנִּינוּ בְּבִרְיִיתָא,
 וְלֹד הַנּוֹלָד מִבְּהֵמָה טְרִיפָה, וְאִבּוֹ שֵׁלֵם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, **לֹא**
יִקְרֵב לְגַבִּי מִזֶּכֶת, כִּיֹּן שֶׁאִינוּ טְרִיפָה, זֶה וְזֶה גּוֹרָם אֶסוּר. וְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, כִּיֹּן שֶׁאִבּוֹ כֹּשֵׁר, יִקְרֵב לְגַבִּי מִזֶּכֶת, כִּיֹּן זֶה וְזֶה
גּוֹרָם מוֹתֵר.
 מִתְּרַצַּת הִגְמָרָא: **בְּעֶלְמָא סָבֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר זֶה וְזֶה גּוֹרָם אֶסוּר,**
וְשֶׁאִינוּ הָבָא – אוֹלוֹם כֵּאֵן בּוֹלֵד הַנּוֹלָד מֵאֵב טַמָּא וְאֵם טְהוּרָה,
 הִדִּין שׁוֹנֵה, **דָּאֵם בֶּן** – שֶׁאֵם נֶאֱמַר שְׁהוּא אֶסוּר בִּאכִילָה, **נִכְתּוֹב**
קָרָא 'שֶׁה כְּשִׁבִּים וְעִידִים', שֶׁשְׁמַעוֹ שֶׁה הַנּוֹלָד מִכְּבֵּשׁ וְעוֹ, 'שֶׁה'
וְשֶׁה' לְמָה לִּי – לְמָה הוֹצֵרֶךְ הַכְּתוּב לּוֹמֵר 'שֶׁה כְּשִׁבִּים' וְשֶׁה
 עִידִים, שֶׁשְׁמַעוֹ בֶּן שֶׁה שְׁנוּלָד מִכְּבֵּשׁ וְבֶן שֶׁה שְׁנוּלָד מֵעַג, שְׁמַע
 מִיָּנָה שֶׁשֶׁה שְׁנוּלָד מֵאֵם טְהוּרָה, מוֹתֵר מִכָּל מְקוֹם, כְּלוֹמֵר, אֵף
 אֵם עֵיבּוּרִי מֵאֵב טַמָּא.
 וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמֵּר לֵהּ, **בְּעֶלְמָא זֶה וְזֶה גּוֹרָם מוֹתֵר, וְהָבָא בְּנוֹלָד**
 מֵאֵב טַמָּא וְאֵם טְהוּרָה אֶסוּר בִּאכִילָה, **דָּאֵם בֶּן** שְׁהוּא מוֹתֵר
 בִּאכִילָה, לְכַתּוֹב קָרָא 'שׁוֹר כְּשִׁבִּים וְעוֹ', שֶׁשְׁמַעוֹ שִׁגֵּם אֵם רַק
 צַד אֶחָד טְהוֹר, הוֹלֵד מוֹתֵר, **כְּשִׁבִּים וְעִידִים' בְּלִשׁוֹן רַבִּים לְמָה**

אִישְׁתַּנִּי – שׁוֹנֵה בַּמִּקְצָת מִגְּמֵל, שְׁפִיר דְּמִי – הוּא מוֹתֵר
 בִּאכִילָה, אוֹ דְּלִמָּא לֹא שְׁנָא – אֵין הִדִּין שׁוֹנֵה בֶּן בְּכוֹרָה לְהִתֵּיר
 אכִילָה, וְגַם לַעֲנִין אכִילָה צִירִךְ רֹאשׁוּ וּרְבֹב.
 הִגְמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה מְבִרְיִיתָא: **הָא שְׁמַע, בְּהֵמָה טְהוּרָה**
שְׁלֹדֶת מִין בְּהֵמָה מִטָּמֵא אֶסוּר בִּאכִילָה, וְכַדַּעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן
שֶׁחֲלָק עַל חֲכָמִים (לַעֲלֵי הֵ) שֶׁהִתִּירוּ טַמָּא הַנּוֹלָד מִן הַטְּהוֹר, וְאֵם
דּוּמָה רֹאשׁוּ וְרְבֹב לֵאמֹר חִיָּים בְּכַבּוּרָה, וְכִיֹּן שֶׁהִבְרִיתָא שׁוֹנֵה
דִּין אכִילָה בִּיחָד עִם חֵיב בְּכוֹרָה, שְׁמַע מִיָּנָה לְאֲכִילָה נְמִי בְּעִי
וְ–מִצִּירִךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן רֹאשׁוּ וְרְבֹב, וְאֵם דּוּמָה רַק בַּמִּקְצָת
סִימָנִים, אֶסוּר בִּאכִילָה.
 דּוּחָה הִגְמָרָא: **לֹא, לְכַבּוּרָה דּוּקָא** – רַק לִגְבִי חֵיב בְּכוֹרָה
 הַצִּירָכָה הִבְרִיתָא שִׁיחָא רֹאשׁוּ וּרְבֹב דּוּמָה לֵאמֹר, אֲבָל לִגְבִי
 הִתֵּיר אכִילָה דִּי בַּמִּקְצָת סִימָנִים. מוֹסִיפָה הִגְמָרָא: **דְּיָקָא נְמִי** –
 וּמוֹדִיק כֵּן גַּם בְּבִרְיִיתָא, דְּבִסִּיפָא קָא שְׁבִיקָה לְאֲכִילָה – הַנִּיחָה
 דִּין הָאכִילָה שֶׁנִּדּוּךְ בְּרִישָׁא, וְקָם לֵיהּ אֲכַבּוּרָה – וְדַנָּה בַּחֵיב
 בְּכוֹרָה, שְׁמַע מִיָּנָה רַק לְכַבּוּרָה הוּא דְּבִעִי וְ–הַצִּירִךְ רַבִּי
 שְׁמַעוֹן רֹאשׁוּ וְרְבֹב, אֲבָל לְאֲכִילָה לֹא, אֵלֹא דִי שְׁדוּמָה בַּמִּקְצָת
 סִימָנִים.
 הִגְמָרָא דּוּחָה אֶת הַדִּיּוּק: **לְעוֹלָם אִיכָא לֵהּ לְאֲכִילָה נְמִי בְּעִי**
 רַבִּי שְׁמַעוֹן רֹאשׁוּ וּרְבֹב, וְכַבּוּרָה – וְמָה שֶׁהַעֲמִידָה הִבְרִיתָא
 בִּסִּיפָא אֶת דִּינָה לַעֲנִין בְּכוֹרָה וְלֹא לַעֲנִין אכִילָה, מִשּׁוּם שֶׁבְּכוֹרָה
 אִי־צִירִיךְ – הִבְרִיתָא הוֹצֵרָכָה לְחֹדֶשׁ שְׁאִינוּ חַל עַד שִׁיחִיה
 רֹאשׁוּ וּרְבֹב דּוּמָה לֵאמֹר, כִּי כִּלְקָא דַּעַתָּה אִמִּינָא, הוּאִיל וְכַתִּיב
 (בְּמִדְרֵי יוֹ) **אֵךְ כְּבוֹד שׁוֹר**, וְתִיבַת 'בְּכוֹר' מִיּוֹתֶרֶת, כִּי כִּבֵּר
 בַּתְּחִילַת הַפֶּרֶשָׁה מִבּוֹאֵר שְׁמִדּוּבֵר בְּכוֹר, וְבֹאֵה לְלַמּוֹד שְׁאִינוּ
 חֵיב בְּכַבּוּרָה עַד שִׁיחָא הוּא שׁוֹר וְכַבּוֹר שׁוֹר, וְכִמוּ שְׁדִרְשׁוּ
 לַעֲלֵי (הֵ), וְהִיא מְקוֹם לּוֹמֵר דְּלֹא תִּסְתַּיֵּן לֵיהּ – שֶׁלֹּא דִי בִּכְךָ
 שְׁהוּא דּוּמָה בְּרֹאשׁוּ וְרְבֹב לֵאמֹר, וְלֹא יִתְחַיֵּב בְּכַבּוּרָה עַד
 דְּאִיכָא בּוֹלִיָּה – עַד שֶׁכּוֹלֵוּ יִהְיֶה דּוּמָה לֵאמֹר, קְמַשְׁמַע לָן שְׁאִינוּ
 כֵּן, אֵלֹא דִי בִּרְאשׁוּ וּרְבֹב.
 הִגְמָרָא מְבִיאָה רֵאִיָּה לְפִשּׁוּט אֶת הַסֶּפֶק: **הָא שְׁמַע, נֶאֱמַר**
 (ויקרא יא ד) **אֵךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמֶּעַל הַנֶּגֶף וּמִמִּפְרִיֵּי**
הַפְּרִיָּה, זֶה הִנֵּרָאָה כִּגְמֵל אִי אִתָּהּ אוֹכֵל, אִפִּילוּ אֵם נּוֹלָד
מִטְּהוּרָה, אֲבָל אִתָּהּ אוֹכֵל וְלֹד שִׁישׁ לוֹ סִימָנֵי טַמָּא הָבָא
בְּסִימָן אֶחָד שְׁבוּ דּוּמָה לֵאמֹר הַטְּהוּרָה, וְאִיזִיה זֶה הָבָא
בְּסִימָן אֶחָד שְׁמוֹתֵר לְאוֹכְלוֹ, זֶה טָמֵא הַנּוֹלָד מִן הַטְּהוּר, וְעֵבְרִי
 וְעֵבְרִי – וְגַם הִתְּעַבֵּר מִן אִבּוֹ שְׁהוּא מִמִּין הַטְּהוּר. יִכּוֹל
 אִפִּילוּ אֵם עֵבְרִי מִן הַטָּמֵא יִהְיֶה מוֹתֵר בִּאכִילָה, מִשּׁוּם
 שֶׁאִינוּ טְהוּרָה יֵשׁ בּוֹ סִימָן אֶחָד, תִּלְמִיד לּוֹמֵר (דְּבִרִּים יד ד)
 'זֹאת הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁה כְּשִׁבִּים וְשֶׁה עִידִים', וְכִיֹּן
 שֶׁאִמֵּר הַכְּתוּב כְּשִׁבִּים וְעִידִים בְּלִשׁוֹן רַבִּים, מִשְׁמַעוֹ שֶׁאֵין הִשָּׁה
 וְ–הוֹלֵד מוֹתֵר בִּאכִילָה עַד שִׁיחָא אִבּוֹ כְּבֵשׁ וְאֵם כְּבֵשָׁה,
 דִּהִינִי שִׁיחִי שְׁנִידֵם מִמִּין טְהוֹר, דְּבִרִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אִי אִפְשָׁר לּוֹמֵר כְּדַבְּרִיךְ שֶׁהַכְּתוּב מִתִּיר אֶת
 הַנּוֹלָד מֵאֵב וְאֵם טְהוּרִים, כִּי לֹא בָּא הַכְּתוּב לְהִתִּיר אֶת
 הַמּוֹתֵר – שֶׁמִּסְבָּרָא נִרְאָה שְׁמוֹתֵר, אֵלֹא בֹא לְהוֹסִיף עַל
 הַמּוֹתֵר מִסְבָּרָא, וְאִיזִיה זֶה, זֶה טָמֵא הַנּוֹלָד מִן הַטְּהוּר
 וְעֵבְרִי מִן הַטָּמֵא שֶׁאֵף הוּא מוֹתֵר בִּאכִילָה. וּמוֹסִיף רַבִּי
 אֱלִיעֶזֶר, אוֹ אִינוּ – אוֹלִי תֹאמַר שֶׁלֹּא בֹא לְהִתִּיר אֵלֹא וְלֹד
 שְׁעֵבְרִי מִן אִבּוֹ הַטְּהוּר, תִּלְמִיד לּוֹמֵר 'שׁוֹר שֶׁה כְּשִׁבִּים
 וְשֶׁה עִידִים' מִכָּל מְקוֹם – מִכָּפֵל לִשׁוֹן 'שֶׁה' נִלְמַד שִׁגֵּם אֵם
 עֵיבּוּרִי מִטְּמֵא, כִּיֹּן שְׁנוּלָד לְטְהוּרָה מוֹתֵר בִּאכִילָה.
 הִגְמָרָא מִסִּימַת אֶת הַהוֹכָחָה מִדְּבַרִּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: קָרִי לֵיהּ – רַבִּי
 יְהוֹשֻׁעַ הַגִּידִי אֶת הַגְּמֵל הַנּוֹלָד מִפֶּרָה בְּתוֹרַר מִטָּמֵא, וְהוּא בְּרַבִּי
 שְׁמַעוֹן שׁוֹלֵד שִׁישׁ לוֹ סִימָנֵי טוֹמָאָה אֵף שְׁנוּלָד מִטְּהוּר, טַמָּא,

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמא רש"י

1 אישתי נגמל – שדומה לאמו במקצת סימנין. אסור באכילה – ומאן שמעת
2 ליה דך סברא – רבי שמעון. ואם ראשו ורובו כר, וקא סלקא דעתך דמדקתני
3 להו בהדי הדדי, שמע מינה דאפילו לאכילה בעי רבי שמעון ראשו ורובו.
4 מרשבקה לאכילה – דאיירי ברישא, וקם ליה אבכורה, ולא אמר: אם ראשו ורובו
5 דומה לאמו מותר באכילה, שמע מינה:

6 לאכילה סגי במקצת סימנין. לבכורה
7 אצטריך – ולעולם בתרשיהו בעינן ראשו
8 ורובו. זה אי אתה אוכל – גמל, אפילו
9 נולד מן הפרה. אבל אתה אוכל אחר הבא
10 בסמין אחר – של אמו. כלומר, שדומה
11 לאמו במקצת, כגון טמא שנולד מן הטהור
12 ודומה לאמו במקצת. שה כשבים – שה
13 הבא משני כשבים. להחרי את המותר –
14 דכיון דאביו ואמו טהורים, לא איצטריך האי
15 קרא ד"אך את זה תאכל" למישרייה. מכל
16 מקום – מדכתוב "שה" "שה" תרי זימני,
17 שמע מינה דאפילו מצד האם ולא מצד
18 האב. קרי ליה טמא – לקלוט שנולד מן
19 הטהור. כרבי שמעון – דאסר ליה היבא
20 דאין בו מקצת סימנין. וקאמר דאם יש לו
21 סימן אחד של טהרה, שדומה לאמו במקצת
22 – מותר ופליג עליה בחדא – דרבי שמעון
23 בעי ראשו ורובו. ואיכא דמקשי – קושיא
24 להך ברייתא, ומתוך הקושיא משב דבר
25 לשואל אי בעי רבי שמעון ראשו ורובו
26 לאכילה או לא. מי מיעבדא – טהורה
27 מטמא, דקתני ועבדור מן הטמא. חוין מרבי
28 אליעזר ומחלוקתו – שחולקין בכוי בפרק
29 "אותו ואת בנו" בשחיטת חולין (עטב, אם
30 אותו ואת בנו נוהג בו, וקתני: כיו הבא מן
31 התייש ומן העבייה. אלמא חיה מתעברת
32 מבמהה לדבריהם! ואמר רבי ירמיה – האי
33 "עבור מן הטמא" דקאמר – היינו
34 שנתעברא מן הקלוט, שפרסותיו קלוטות
35 בגמל, ובן פרה הוא. ואליבא דרבי שמעון
36 קרי ליה "טמא", ובנו מותר אם דומה לאמו
37 בסמין אחד. אלמא לאכילה לא בעי רבי
38 שמעון ראשו ורובו! זה וזה גורם – ההיתר
39 הואיסור גורמין לזה שיבא, (הוא) ואביו
40 טמא ואמו טהרה. ולד טריפה – ואביו
41 תמים – הרי זה וזה גורם. דאם כן –
42 דעבור מן הטמא אסור – לכתוב: "שה
43 כשבים ועוים". מ"א עול מ"א נפוק וה"א
44 דעכירי הבלא דבישרא הוא – מחמת
45 חמימות וסרחון הבשר.

מטמא

1 אישתי נגמל – שפיר דמי, או דלמא לא שגא?
2 תא שמע: בהמה טהורה שילדה מין בהמה מטמא –
3 אסור באכילה, ואם דומה ראשו ורובו לאמו – חייב
4 בבכורה. שמע מינה: לאכילה גמי בעי רבי שמעון
5 ראשו ורובו! – לא, לבכורה דוקא. דיקא גמי, דקא
6 שבקה לאכילה וקם ליה אבכור, שמע מינה: לבכורה
7 הוא דבעי רבי שמעון ראשו ורובו, אבל לאכילה –
8 לא. – לעולם אימא לך: לאכילה גמי בעי, ובכורה
9 איצטריך; סלקא דעתך אמינא, הואיל וכתוב: "אך
10 בכור שור" – עד שיהא הוא שור ובכורו שור, ולא
11 תיסגי ליה בראשו ורובו עד דאיכא פוליה – קמישמע
12 לן. תא שמע: "אך את זה לא תאכלו ממועלי הנדה
13 וממפריסי הפרסה" – זה אי אתה אוכל, אבל אתה
14 אוכל הבא בסמין אחר. ואי זה זה הבא בסמין אחר
15 – זה מטמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטהור. יכול
16 אפילו עבורו מן הטמא? תלמוד לומר: "שה כשבים
17 ושה עוים" – עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה,
18 דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: לא בא הכתוב
19 להחיות את המותר, אלא להוסיף על המותר, ואיזה
20 זה – מטמא הנולד מן הטהור ועבורו מן הטמא. או
21 אינו אלא עבורו מן הטהור? תלמוד לומר: "שור שה
22 כשבים ושה עוים" – מכל מקום. קרי ליה "טמא" –
23 פרבי שמעון, וקאמר: אבל אתה אוכל הבא בסמין
24 אחר! – האי תנא סבר ליה פנותיה בחדא ופליג
25 עליה בחדא. ואיכא דמקשי ומותבי: עבורו מן הטמא
26 – מי מעבדא? והאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם
27 אין מתעברת לא מטמא מן הטהור, ולא טהורה מן
28 הטמא, ולא נסה מן הדקה, ולא דקה מן הנסה, ולא
29 בהמה מן חיה, ולא חיה מן בהמה; חוין מרבי אליעזר
30 ומחלוקתו, שהיו אמרים: חיה מתעברת מבהמה!
31 ואמר רבי ירמיה: דאיכא מקלוט בן פרה, ואליבא
32 דרבי שמעון קאמר. וקאמר: אבל אתה אוכל הבא
33 בסמין אחר! – האי תנא סבר לה פנותיה בחדא

1 ופליג עליה בחדא. למימרא דרבי אליעזר סבר: זה וזה גורם – ורבי יהושע סבר: זה
2 וזה גורם – אסור? והא איכא שמעינן להו: ולד מריפה, רבי אליעזר אומר: לא יקרב לגבי
3 מזבח, ורבי יהושע אומר: יקרב לגבי מזבח! – בעלמא סבר רבי אליעזר: זה וזה גורם – אסור.
4 ושאני הכא, דאם בן נכתוב קרא: "שה כשבים ועוים", "שה" ו"שה" למה ליי? שמע מינה:
5 שה – מכל מקום. – ורבי יהושע אמר לך: בעלמא זה וזה גורם – מותר, והכא, אם בן לכתוב
6 קרא: "שור כשב ועו", "כשבים" ו"עוים" למה ליי? שמע מינה: עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה. תא שמע, רבי שמעון אומר:
7 "גמל" "גמל" שני פעמים – אחר גמל הנולד מן הגמל, ואחר גמל הנולד מן הפרה, ואם ראשו ורובו דומה לאמו – מותר באכילה.
8 שמע מינה: לאכילה גמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו, שמע מינה. "שהיוצא מן הטמא" וכו'. פשוט מיהא מרב ששית: מי רגלים של
9 חמור, מהו? – ותיבעי ליה דסוסים וגמלים? – דסוסים וגמלים לא מיבעיא להו – דלא עכירי ולא דמו לחלב, מ"א עול מ"א נפוק. פי
10 קמיבעיא להו דחמור, דעכירי ודמו לחלב, מ"א? מגופיה קא מיפוצי, ואסירי. או דלמא: מ"א עול מ"א נפוק, והאי דעכירי – תבלא
11 דבישרא הוא? אמר להו רב ששית, תניתיה: שהיוצא מן הטמא – טמא, והיוצא מן הטהור – טהור; "מטמא" לא קאמר, אלא: "מן
12 הטמא"

1 שמע מינה לאכילה גמי בעי רבי שמעון ראשו ורובו – דמשמע שאין בו כי אם שני
2 חלוקין. מולא קתני חלוק שלשי, ולימא: אם יש בו מקצת סימנין מותר באכילה,
3 והדר ליחגי: ואם ראשו ורובו דומה לאמו חייב בבכורה. והשתא רישא וסיפא רבותא
4 קמשמע לן, דרישא קתני שילדה מין מטמא דאסור אף באכילה, וסיפא דקתני ראשו ורובו
5 דומים לאמו חייב אף בבכורה.
6 זה אי אתה אוכל – גמל ושפן כתיבי ברא. אבל אתה אוכל הבא בסמין אחד – לאו
7 בסימני טהרה איירי, דממעלה גרה וממפריסי
8 הפרסה. אלא בדמי למקצת סימנין לאמו ביד
9 וברגל ובצמר, (ולד) וולאו דוקא סימני טהרה
10 בעי.

1 עד שיהא אביו ואמו כבשה – מדכתוב
2 "כשבים" ו"עוים" ולא כתיב "כבש" ו"עו"
3 דרש רבי יהושע. ורבי אליעזר – מדכתוב "שה"
4 "שה" תרי זימני. והשתא דרשות דרבי יהושע
5 לאסור – לאו הוא דרבי אליעזר להחיות. ולשון
6 "לא בא הכתוב" דאמר רבי אליעזר מנגמל
7 קצת, דמשמע הלשון דמקרא זה שדרש רבי
8 יהושע טמא שנולד מן טהור ועיבורו מן הטהור,
9 אמר רבי אליעזר דבא להוסיף על המותר,
10 ולהחיות טמא הנולד מן הטהור ועיבורו מן
11 הטמא. ויש לפרש "לא בא הכתוב" כמו: "לא
12 באתה הטהור". עד יס לפרש דברי רבי
13 אליעזר, וחבי פירושו: מ"שה" "שה" נפקא לן
14 עיבורו מן הטהור, לכך אייתר "זה" – להוסיף
15 על המותר, ועיבורו מן הטמא. חוין מרבי
16 אליעזר ומחלוקתו – הא דלא קאמר. חוין מן
17 הדולפנין שפרים ורבים מבני אדם, כדאמר
18 לקמן – לא קשה מידי, דלא איירי רבי יהושע
19 בן לוי אלא בביתא דחיה, ולא בבני אדם. והנהו
20 בני ימא ניהו.

1 ופליג עליה בחדא – מה שיוכל לדחות דחי
2 כן, משום דמסקנא לאכילה פשטין
3 גמי דבעי רבי שמעון ראשו ורובו.
4 והא איכא שמעינן להו ולד טריפה – למאן
5 דאמר טריפה יולדת – ניהא דפליגי ב"זה
6 וזה גורם". אלא למאן דאמר אינה יולדת, מקמי
7 פלוגתא פרק "אלו טריפות" (חולין נחא, בעובר
8 ירך אמו, ונתעברא ולבסוף נטרפה. ומיהו,
9 אשכחן בעלמא דאמר אליעזר סבר זה וזה גורם
10 אסור ורבנן סברי מותר, גבי שאור חולין ותרומה
11 ופסחים כו,ב), ושלחי "כל הצלמים" (עבודה זרה
12 מט,א) גבי נטל ממנה עצים, אלא לרבי יהושע
13 אייתיה, ואף על גב דלאו דברי הכל הוא. ומה
14 שמוכרי כאן "זה וזה גורם", ופרק "אותו ואת
15 בנו" (חולין עטב, נקט לישנא ד"חוששין לזרע
16 האב" – משום דרבא איירי בדבר הבא מהיתר
17 ואיסור ושייך שפיר זה וזה גורם. ומיהו קשה
18 כיון דאין חוששין לזרע האב, מאיזה טעם
19 תחשב ולד טריפה זה וזה גורם לא יחשב שאור
20 גורם, וליתסור

תניתיה

רמב בבורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

תנינו הוציא מן הטמא טמא – הא דמשמע לסימן נקטיה – לא קשה מיד, כדפרישית לעיל (ו.א. דבור המתחיל "למה"). **הגוין** צרעין – גרסינן, ולא גרסינן "הגבים". שזה עוף, כמו "גוי דכלתא" דנדה (י.א.) לפירוש רבינו תם. **עור** הבא נגד פניו של חמור – פירוש (בדלעיל) ושלאי.

מאי לאו בין הוא ואמו מתה – פירוש: אלמא לאו הוי העור לא מן הולד ולא מן האם, אלא הורע שנתקשר. **לא** בין הוא די ואמו מתה בין הוא מת ואמו חיה – שהעור בא בין שניהם, מן האם ומן הולד, ולפיכך טהור עד שימותו שניהם. ובקונטרס פירש כן: בין הוא ואמו חיה, בין הוא מת ואמו חיה, ואבל אמו חיה לעולם בעינן, וכמו שפירשתי נראה, מדנקט רב חסדא "בין הוא מת ואמו מתה", משמע דאין לו סייטת אלא מתה דמותרין בשניהם מתים, אבל אם האחד חי – אין כאן סייטתא.

דג טהור שבלע דג טמא אסור באכילה – תימה: במסכת אהלות (פרק יא משנה ז) תנהיב כלב שאכל בשר המות, כמה תשהה במעוה שלשה ימים ועת לעת, ובעצמות ודברים – ויש שתפול לאור ותשרף. אלמא חשיב עבול, והבא נמי לישתרי? ולא מסתבר לחלק בין בשר המת לשאר דברים. דשלשה ימים דכלב משמע בכל דבר, דמדימיינו עלה במסכת שבת פרק "השואל" (קנהב). יודע הקדוש ברוך הוא בכלל שמונתיו מועטות לפיכך משהה אכילתו במעוה שלשה ימים ועת לעת, בין אסור לטומאה. ויש רוצים להחזיר מתוך משנה זו חטה שנמצאת בפסח במעי תרנגולת. ולפי מה שחלקתי בין אסור לטומאה אין זה ראייה. עוד פירש רבינו תם: דשמא יש להחמיר ברבי יודיה בן בתירה דבעי מעת לעת. ואם באנו לומר דאין חילוק בין אסור לטומאה, צריך לומר דשמעתא אחרת: בלא שהה כדי עיכול. ואם תאמר: אי לא שהה כדי עיכול, היכי פריך בגמרא: כי חזינא דבלע גימא האי איבעל והאי אשרוצי אשריץ? יש לומר: פעם ממוהר להחזיק קודם, ולא הוי ככלב דלעולם שלשה ימים.

רוב דגים בהימם משריצים – הלכתא כרב אשי, כד בתרא. ויש להחזיר אותן דגים שקורין מרג"ש הנמצא תוך דג בל"א, ואף על גב דלא חזינן דבלע. ואין להקשות ממתניתין דשריא דג טמא שבלע דג טהור, לרב ששת דאסר מי גרלים של חמור. דאפילו לישנא בתרא דרב ששת דאסר אף של סוסים וגמל – לא דמי. חזא: דמותניתין לא איירי אלא נמצא תוכו דג טהור. ואפילו יצא, הבא פשיטא דדגים עייל דגים נפיק, אבל מים שהבהמה שותה – לחלוותי הגוף מתערב עמהם. ובתורת כהנים תני גבי דגים: "תאכלו" – לרבות הטהור שבמעי טמא. יכול אף הטמא שבמעי טהור? תלמוד לומר: "אותם", מה ראיית לומר בהמה שבמעי טמא – טמא, ושבמעי טהור – טהור (מטמא שבמעי הטהור טהור). וברגים אינו כן? לפי שאין גדוליו. ואין ראייה משם לאסור דג טמא שבלע דג טהור אחר שיצא, משום דנקט "שבמעי הטמא". דלאו דוקא, אלא משום טמא שבמעי טהור, דלילמא הויא דשרינן ביצא לחוץ משום דחשיב עיכול.

דג טמא משריץ דג טהור מטיל ביצים – בעבודה זרה פרק "אין מעמידין" (מא), מפרש: תריווהו מטיל ביצים ניהו, זה משריץ מבחוץ וזה משריץ מבפנים.

הטמא, והני נמי מינא דטמא הוא. ואיפא דאמרי: דסוסים וגמלים לא קא מיבעיא להו – דלא שתי אינשי. פי קמיבעיא להו דחמור, דשתי אינשי ומעלו לירקונא, מאי? אמר להו רב ששת, תניתיה: הוציא מן הטמא – טמא, והוציא מן הטהור – טהור; והני נמי מוטמא קאתי. מיתבי: מפני מה אמרו דבש דבורים מותר? מפני שמכניסות אותו לגופן, ואין ממצות אותו מגופן! – הוא דאמר פרבי יעקב, דאמר: דובשא רחמנא שרייה. דתניא, רבי יעקב אומר: "אף את זה האכלו מפל שרץ העוף" – זה אתה אוכל, ואי אתה אוכל שרץ עוף טמא. שרץ עוף טמא בהדיא פתיב! אלא, שרץ עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ, ואיזה זה – זה דבש דבורים. יכול אף דבש הגוין והצירעין? אמרת: לא. ומה ראיית לרבות דבורים ולהוציא הגוין והצירעין? מרבה אני דבש דבורים – שאין לו שם לווי, ומוציא אני דבש הגוין והצירעין – שיש לו שם לווי. כמאן אולא הא דתניא: דבש הגוין והצירעין – טהור, ומותר באכילה? דלא פרבי יעקב. "טהור" – אלמא בעי מחשבה. תניא נמי הכי: דבש בכורותו מוטמא אוכלין שלא במחשבה. חלי דיהמורקתא, סבור רפנן למימר: בעי ניהו, ואסורין. אמר רב ספרא: ורעא דאילא הוא, דאול בתר אילתא, ואידי דרחמיה צר לא מודקקא, ואול בתר יהמורקתא, ונתרי. אמר רב הונא: עור הבא כנגד פניו של חמור – מותר, מאי טעמא? פירשא בעלמא הוא. אמר ליה רב חסדא: תניא דמסנע לך: עור הבא כנגד פניו של אדם, בין חי בין מת – טהור; מאי לאו, בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה? – לא, בין הוא חי ואמו מתה, בין הוא מת ואמו חיה. – והתניא: בין הוא חי ואמו חיה, בין הוא מת ואמו מתה! – אי תניא, תניא. משנח דג טמא שבלע דג טהור – מותר באכילה. וטהור שבלע דג טמא – אסור באכילה, לפי שאינו גידולו. גמרא טעמא דחיוניה דבלע, הא לא חיוניה דבלע – אמרי: אשרוצי אשריץ. מנלן? דתניא: דג טמא – משריץ, דג טהור – מטיל ביצים. – אי הכי, פי חזינא דבלע אמרינן: האי – איעקלא, והאי – אשרוצי אשריץ! אמר רב ששת: כגון שמצאו דרך הרעי. רב פפא אמר: כגון שמצאו דרך בית הפלעה. רב נחמן אמר: כגון שמצאו שלם. רב אשי אמר: רוב דגים במינן משריצין, דג טהור – לפיגו דמי. תנו רפנן: דג טמא – משריץ, דג טהור – מטיל ביצים. כל המוליד – מניק, וכל המטיל ביצים – מניק. מלקט, חוץ מעטמלף, שאף על פי שמטיל ביצים – מניק.

הדולפין המטיל ביצים אין לו דדים, ומלקט פירוריו ומפרנס בניו. עמלף – קלב"א שורייץ. דומה לעכבר ויש לו כנפים.

מטמא – הוי משמע מגופיה דטמא. ועד כאן שייך לעמוד הקדום. "מן הטמא" משמע – מינו של טמא דן, דדמו לחלב. והני נמי – מטמא קאתו, שבתוך הטמא הוי. ואף על גב דלאו מגופיה מימצן, אסרי. שמכניסות אותן לגופן – שאוכלין מפרזי האילן, ומדן נעשה הדבש במעיקו. ואין מטמא אותו – דובשנה, מגופו. וקשיא לרב ששת, דהא הכא כיון דלאו מגופיהו מימצו שרי? רב ששת אמר – כל שהיה בתוך הטמא, דאמר כרבי יעקב בטעמא דבש, לאו משום שמכניסות אותן לגופן הוא, אלא דרחמנא שרייה בהדיא, וגזירת הכתוב היא. שרץ העוף טמא – הולד ממש – בהדיא תביב בו (ויקרא יא). "את אלה תשקצו מן העוף!" אלא שרץ עוף טמא שאתה אין אוכל – דלחכי דייקא "ואי אתה" – דתיחדר ויתדוק מיניה: אבל אתה אוכל מה שעוף טמא משריץ שאינו ולד דגמטו, כגון דבש. לישנא אחרת: אלא שרץ עוף טמא אי אתה אוכל. ומאיך קרא נסיב לה: "מכל שרץ העוף" וגר. הגוין והצירעין – מין ארבה. דבש דבורים – "דבש" טמא (הוה) קרו ליה, דבש טהור הכי הוא דמיקר. טהור – מלקבל טומאת אוכלין, דסתמיה לאו לאכילה עד שיחשב עליו. טהור אלמא בעי מחשבה – בנחתא. דבש בבורותו – ואבתי לא חשיב עליה, שהרי הוא בבורותו. ובדבש דבורים מיידי, דאין כוונת אלא לדבורים. חלי דיהמורקתא כעין ביצי זכר שהחמורות מוציאות מרחמן. ואסורין – משום אבר מן החי, שנעקרו מן הוור ברחם. דאול בתר אילתא – להזיק לה. ונתרי – שופן זרע הרבה, ונקרש. עור הבא כנגד פני חמור – כעין שלאי שהחמור נולד בו. טהור – מלטמא במגע ובמשא. מאי לאו – אפילו הולד והאם מתים – אפילו הכי העור אין מטמא. אלמא דאמר: שלאי לא מן הולד ולא מן האם, אלא פירשא בעלמא היא. הכי גרסינן: לא בין הוא חי ואמו חיה בין הוא מת ואמו חיה – שמגוף הכי הוא, והרי היא חיה. אבל לגבי אכילה, פי שרית ליה בתר אם – נמי אסור. **משנח שבלע** – משמע דידעי ודאי שבלעו. לפי שאינו גידולו – אלא כשהוא חי בלעו. אבל גידולו שרי, שהוציא מן הטהור – טהור. גמרא אשרוצי אשריץ – דג טהור זה שנמצא בתוך הטמא – נשרץ בגופו, ועבורו הוא, אסור. דג טמא משריץ – בגופו עוברו, כשאר בהמה ודית. דג טהור מטיל ביצים – וישוב עליהן ומחממן עד שיוציאם מן הקליפה, כעופות. אי הכי – דג טמא משריץ, האי דבלע – איעכל והוי רעי, וזה שנמצא בתוכו – אשרוצי אשריץ, ועבורו הוא, וליתסרו דרך בית הרעי – ואי עוברו הוא, בבית הרחם מיבעי ליה לאשתכחתי. שמצאו שלם – שנגמרה כל צורתו וגדולו הוא. ואי עוברו – לא הוי משתדי ברחם כולי האי. רב אשי אמר – מתניתין לאו כדחיוניה דבלע, אלא שנמצא בתוכו. והאי דקתני "שבלע", כיון דרוב דגים במינן משריצין, וזה השריץ מין אחר – כמו שבלע בפניו דמי. כל המוליד – שול עובר ממש. מניק – שיש לו דדים. וכול

הבי הדולפין

אפילו שלא במחשבה, ודבש בכורות' הוא דבש דבורים, כי אין
שום דבש שנאסף בכורת אלא מדבורים בלבד. הרי שדבש
דבורים חלוק בדינו מדבש גזין וצירעין, שדבש דבורים מטמא
טומאת אוכלין אף ללא מחשבה, ואילו דבש גזין וצירעין טעון
מחשבה.
הגמרא דנה בעוד פרט היוצא מבמהמה, מה דינו לאכילה. אומרת
הגמרא: [הני] חלי דחמורתא – אלו העיגולים שנראים
כביצים, היוצאים מרחמה של יחמורה, סבור רבנן למימר –
סברו חכמים לומר, ביצי יניחו – ביצי זכר הם, שנעקרו ממנו
ונשארו ברחמה של הנקבה, ואסידן באכילה משום אבר מן החי.
אמר רב ספרא, מותר לאכלם, כי אין אלו ביצי זכר, אלא זרעא
דאיילא הוא דאייל בתר אילתא – הם זרע האיל ההולך אחר
האילה ורוצה להזקק לה, ואידי דרחמיה צר לא מודקקא,
ואיל בתר יחמורתא ונתרי – אולם מכיון שרחמה צר אינה
מקבלתו, והולך אחר יחמורה שדומה לאילה, ועד שמוצאה,
סובל בגופו את שכבת זרעו ומתבשל בגופו הרבה, וכששופך
הזרע ברחמה הזרע נקשר, ויוצא מרחמה בצורת ביצים, והם
מותרים, ואינם נחשבים כיוצא מאבר מן החי.
הגמרא דנה על חלק הפורש מבמהמה, מה דינו לאכילה: אמר רב
הונא, עור הבא כנגד פניו של חמור – כעין שליא שהחמור
נולד בו, מותר. מאי טעמא, והרי בא מגוף טמא של חמור,
משום שפירשא בעלמא הוא – הוא דבר בפני עצמו, ואינו חלק
מגוף החמור. אמר ליה רב חסדא לרב הונא, תניא – למדנו
ברייתא דמסניע לה, שכך שנינו בה, עור הבא כנגד פניו של
אדם, בין חי בין מת, העור טהור, ואינו מטמא במגע במשא
ובאהל כטומאת מת. ודנה הגמרא: מאי כוונת הברייתא לאו –
האם אין כוונתה שהעור טהור בין אם הוא חי והולדו חי ואמו
חיה, בין אם הוא מת וגם אמו מתה, ובהכרח שאין עור זה
נחשב כחלק מן הולד או מן האם, אלא כפרש בלבד, ולכן אינו
מטמא כחלק מהמת. דוחה רב הונא את ראיית רב חסדא: לא –
אין להוכיח מכאן שעור הבא כנגד פני חמור נחשב כפרש, כי יש
לפרש את דברי הברייתא כך, בין הוא חי והולדו חי ואמו מתה,
בין הוא מת ואמו חיה, והעור טהור לא משום שנחשב כפרש,
אלא משום שבא מן האם ומן הולד, ואינו נחשב כעור מת עד
שימותו שניהם. וזה סברא רק שלא יטמא, אבל אסור הוא
באכילה, כיון שהוא חלק מהאם והולד האסורים באכילה. אמר
רב חסדא לרב הונא: והתניא, בין הוא חי ואמו חיה בין הוא
מת ואמו מתה, ומוזה שמבואר בברייתא שאפילו אם שניהם
מתים אין העור מטמא, מוכח שאינו נחשב כחלק מהם, אלא הוא
כפרש בלבד, ואם כן שוב ניתן להוכיח כדברך להתיר לאכול
עור כזה של חמור. אמר לו רב הונא: אי תניא תניא – אם אכן
שנינו כך בברייתא, הרי שיש ללמוד כך גם בברייתא שלפנינו,
ומוכח שעור הבא כנגד פני ולד, אינו אלא פרש בלבד.

משנה

המשנה מביאה אופן שבו אין אומרים 'היוצא מהטמא טמא
והיוצא מהטהור טהור': דג טמא שבלע דג טהור, הדג הטהור
מותר באכילה. ודג טהור שבלע דג טמא, הדג הטמא אסור
באכילה, לפי שאינו גידולו – שהדג הנבלע, אינו נחשב 'יוצא'
מהדג שהוא בלוע בו, כי לא גדל ממנו, אלא היה כנוס בתוכו.

גמרא

שנינו במשנה: 'דג טמא שבלע דג טהור'. מדייקת הגמרא מזה
שלא נקט התנא 'דג טהור שנמצא במעי דג טמא', טעמא
דחיינה דבלע – טעם היתר הדג הטהור הוא משום שראינו

הטמא, ומשמע שכל היוצא מבמהמה טמאה, ונחשב 'מין טמא'
משום שהוא דומה לחלב שהוא עכור, אסור באכילה, והני נמי
– וגם מי רגלי חמור, כיון שיצאו מטמא ועכורים הם ודומים
לחלב, מין הטמא הוא, ואסורים.
ואיכא דאמרי – ויש שאמרו שמועה זו בלשון אחר, דסוסיס
וגמלים לא קא מיבעיא להו – הטעם שבני הישיבה לא דנו על
מי רגלי סוסים וגמלים, אינו משום שהם צלולים, אלא משום
דלא שתו אינשי – אין אנשים שותים אותם, ופשוט שאינם
אסורים, כי קמיבעיא להו – והספק הוא רק לגבי מי רגלים
דחמור, דשתו אינשי ומעלו לירקנא – שאנשים שותים אותם
כי מועילים למחלת הירקון, מאי, האם מחמת כן נחשבים
כמשקה ואסורים, או לא.
אמר להו רב ששת לבני הישיבה, תניתוה – מהמשנה (לעיל ה)
נפשט ספק זה, ששנינו בה 'היוצא מן הטמא, טמא, והיוצא מן
הטהור, טהור', והני נמי – וגם מי רגלי חמור, מטמא קאתו –
באים מטמא, ולכן גם אם אינם מתמצים מגופו אסורים.
הגמרא מקשה על רב ששת שאסור יוצא מטמא אף שאינו
מתמצה מגופו: מיתיבי, שנינו בברייתא, מפני מה אמרו דבש
דבורים מותר, והרי הוא יוצא מגוף דבורה שהיא שרץ העוף,
מפני שלאחר שמלקטות אותו מצוף פרחי האילן מכניסות
אותו לגוף, ואין ממצות אותו מגופו, הרי שדבר שיצא
מהטמא, אם לא התמצה מהגוף מותר, ואיך אסר רב ששת מי
רגלי חמור שאינם מתמצים מגופו. מתרצת הגמרא: הוא דאמר
– רב ששת סובר כרבי יעקב, דאמר, דובשא דחמורא שרייה –
התורה התירה דבש באכילה, אף שמעיקר הדין צריך לאסרו
משום שיצא מטמא.
מבאר הגמרא היכן נאמר היתר לדבש: דתניא לגבי מיני שרצי
העוף המותרים באכילה, רבי יעקב אומר, כתוב (ויקרא יא כא)
'אף את זה תאכלו מכל שרץ העוף ההולך על ארבע, אשר לו
כרעים ממעל לרגליו', זה ו-חגבים, אתה אוכל, ואי אתה
אוכל שרץ עוף טמא. מקשה הגמרא: למה הוצרכנו ללמוד
איסור שרץ העוף מדרשה, והרי שרץ עוף טמא בהדיא בברייתא
– איסורו מפורש בתורה, שנאמר (שם יא ג) 'ואת אלה תשקצו מן
העוף. אלה כוונת רבי יעקב היא לחזור ולדקדק מזה, שרק שרץ
עוף טמא אי אתה אוכל, אבל אתה אוכל מה שעוף טמא
משריץ – מוציא מגופו, ואיזה זה הדבר ששרץ העוף משריץ
ומותר באכילה, זה דבש דבורים. יכול אף דבש הגזין והצירעין
– מין ארבה, יהיה מותר, אמרת, דבש זה לא הותר.
מבאר הגמרא: ומה ראית לרבות – להתיר דבש דבורים
ולחוציא – ולאסור דבש הגזין והצירעין. מרבה אני דבש
דבורים שאין לו שם לווי, שנקרא 'דבש' סתם, ואין קוראים לו
'דבש דבורים', ומוציא אני דבש הגזין והצירעין שיש לו שם
לווי, שנקרא 'דבש גזין' או 'דבש צירעין', וזכר שם העוף הטמא
עליהם.
הגמרא דנה: כמאן אולא הא דתניא, דבש הגזין והצירעין
טהור ואינו מקבל טומאת אוכלין, ומותר באכילה. קובעת
הגמרא: דלא כרבי יעקב, שהרי רבי יעקב אסר לאכול דבש
הגזין והצירעין.
הגמרא מחלקת בין דבש דבורים לדבש הגזין והצירעין לגבי
קבלת טומאה. אומרת הגמרא: ממה ששנינו 'דבש גזין וצירעין
טהור' כי אינו מיועד לאכילה, אלמא, דבעי מחשבה – צריך
לחשוב עליו ליעדו לאכילה כדי שיקבל טומאת אוכלין, ומשמע
שרק דבש גזין וצירעין צריך מחשבה, אבל דבש דבורים מקבל
טומאה גם ללא מחשבה. מוסיפה הגמרא: תניא נמי הכי, דבש
בכורות' שעדיין לא יעדו לאכילה, מטמא טומאת אוכלין

ראוי שיהיו נכבדים באופן תשמישם יותר משאר המינים, הואיל
וידברת עמם שכינה, דג, שנאמר בו (וינח ב' א') 'ויאמר ה' לדג
ויקא את יונה אל היבשה'. נחש, שנאמר בו (בראשית ג' ד') 'ויאמר
ה' אלוהים אל הנחש'. ואדם, מצינו בכל התורה שהקדוש ברוך
הוא דובר עם כמה אנשים.
תנא - שנינו בברייתא, נמל אופן תשמישו הוא אחר כנגד
אחר.
הגמרא מביאה ברייתא המפרטת את זמן עיבורם של בעלי חיים:
תנו רבנן, תרנגולת ביצתה נגמרת לאחר עשרים ואחד יום
מעבורה. וכנגדה באל, הוא עץ אגוז הלז, שפירותיו שהם
בו מעט שיצא הפרח עד שנגמר הפרי, עשרים ואחד יום. כלב
צורת ולד שלו נגמרת לחמישים יום, וכנגדו באל, אילן
התאנה. חתול לחמישים ושנים יום, וכנגדו באל, אילן
התות. חזיר לששים יום, וכנגדו באל, אילן תפוח. שועל וכל
מיני שרצים [ל]ששה חדשים, וכנגדן באל, תבואה.
בהמה דקה מהורה לחמישה חדשים, וכנגדה באל, עץ גפן.
בהמה גסה טמאה לשנים עשר חודש, וכנגדו באל, אילן
דקל. בהמה גסה מהורה לתשעה חדשים, וכנגדה באל, עץ
הזית.
הואב והארי והדוב והנמר והפרדלס והפיל והקוף והקיפוף
צורת ולדם נגמרת לשלש שנים - לאחר שלש שנים מעיבורם,
וכנגדן באל, בנות שוה.
אפעה אינו מתעבר אלא לשבעים שנה - לאחר שבעים שנה
משנולד, וכנגדו באל, חרוב. חרוב זה משעת נטיעתו עד
שעת גמר פירותיו עובר שבעים שנה, וימי עיבורו מעט שיוצא
הפרח עד שעת גמר פירות, שלש שנים.
נחש יולד לשבע שנים - לאחר שבע שנים, ולאחר רשע
ו-הנחש, לא מצינו חר - לא מצינו אילן שפירותיו שהם
שבע שנים עד שיגמרו. ויש אומרים שכנגד עיבורו של נחש
יש באלן מוכססים, שהם מין מסוים של בנות שוה. שואלת
הגמרא: מנא הני מילי - מנין שעבורו של נחש נמשך שבע
שנים. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, ומנו כה
משום - והביאו דבר זה בשמו דרבי יהושע בן חנניא, שנאמר
(בראשית ג' ד') 'אמר אתה מכל בהמה ומכל חית השדה',
ולכאורה תמוה למה הוצרך לומר לו 'ומכל חית השדה', והלא
אם מבהמה (נתקללה) [נתקלל] שזמן עיבורה חמשה חדשים,
מחיה לא כל שכן שהוא מקולל, שהרי חיה כגון חתול, זמן
עיבורו הוא רק חמישים ושנים יום. אלא בא הכתוב לומר לה
שכשם שנתקללה הבהמה שעבורה נמשך יותר מחיה אחר
לשבע - זמן ארוך פי שבע מחיה, ומא ניהו - ומי הן הבהמה
והחיה שעבור הבהמה נמשך פי שבע מעיבור החיה, המור
שהוא בהמה גסה טמאה, ועיבורו נמשך שנים עשר חודש,
שהוא פי שבע מעיבורה של חתול שנמשך רק חמישים ושנים
יום, כך נתקלל הוא [ו-הנחש], שעבורו ארוך מבהמה אחת
לשבע - פי שבע מבהמה, וכיון שעבור בהמה גסה טמאה
נמשך שנה, נמצא דהנה ליה שב שני - שיש לנחש עיבור
ארוך שבע שנים.
מקשה הגמרא: אימא - ואולי, הלימוד מקללת הנחש אינו
מקללת הבהמה יותר מהחיה, אלא מקללת החיה יותר
מהבהמה, ותלמוד כן, בשם שנתקללה חיה שעבורה נמשך
יותר מבהמה אחת לשלש (שנים) - פי שלש מבהמה, ומא
ניהו - ומי הן הבהמה והחיה שעבור החיה נמשך פי שלש
מהבהמה, ארי המור - שבהמה גסה טמאה עיבורה שנה
אחת, ואילו אריה עיבורו שלש שנים, כך נתקלל הוא [ו-נחש]
שעיבורו נמשך יותר מחיה אחת לשלש (שנים) - פי שלש, ואם
כן נמצא דהנה ליה תשע שנים - שיש לנחש עיבור ארוך של
תשע שנים, ולא שבע שנים כפי שלמדנו לעיל.

הדולפנין, פריז ורבינו כבני אדם - תשמישם ועיבורם שוה לבני
אדם. מבארת הגמרא: מאי דולפנין, אמר רב יהודה, אלו בני
ימא - מין דגי ים, שחצי גופם בצורת אדם וחציו האחר בצורת
דג.
הגמרא מביאה את המשך הברייתא: כל בעל חי שביציו של
הזכר מבחין - מחוץ לגופו, כגון בהמה וחיה, מוליד ולדות ולא
ביצים, וכל בעל חי שביציו בפנים, כגון עופות, אינו מוליד
ולדות, אלא מטיל ביצים.
מקשה הגמרא: איני - האם כך הוא, והאמר שמואל, אוזו של
ישוב ואוזו בר הם שני מינים, וכלאים זה בזה, ואסור להרביעם
זה עם זה. והוינן כה - ונשאנו ונתנו בדברי שמואל, מאי טעמא
החשיבם ככלאים, והרי מין אחד של אוזו הם, ואמר אבאי, משום
שיש חילוק בין הזכרים של שני המינים, שוה - אוזו בר, ביציו
מבחין, וזה - אוזו ישוב ביציו מבפנים. ואם כן קשה, איך יתכן
דתריוהו [אוזו של ישוב ואוזו בר] מטיל ביצים, והלא שנינו
בברייתא שכל שביציו מבחין אינו מטיל ביצים, וכיצד אוזו בר
שביציו מבחין מטיל ביצים.
אלא - בהכרח שכן צריך לשנות את הכלל בברייתא, כל בעל
חי שאבר זכרותו מבחין, מוליד ולדות, ואילו בעל חי שאבר
זכרותו מבפנים, מטיל ביצים ואינו מוליד ולדות. ואוזו בר אף
שביציו מבחין אבל זכרותו מבפנים, ועל כן הוא מטיל ביצים.
הגמרא מביאה את המשך הברייתא: כל בעל חי שתשמישו -
שטבעו להזדקק לבן זוגו ביום, יולד את ולדותו ביום, וכל בעל
חי שטבעו להזדקק לבן זוגו בלילה, יולד בלילה, וכל בעל חי
שתשמישו בין ביום בין בלילה, יולד בין ביום בין בלילה.
מבארת הברייתא אלו בעלי חיים כלולים בכל כלל: דרך
תשמישו ביום יולד ביום, הוא התרנגול. דרך תשמישו בלילה
יולד בלילה, הוא העמלף. דרך תשמישו בין ביום בין בלילה
יולד בין ביום בין בלילה, הוא אדם, וכל דדמי ליה - וכל בעלי
החיים הדומים לו בדרך תשמישו.
שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה - איזה דין יוצא מדבר זה
שלבן משיבה הגמרא: דברים אלו נצרכים לכרוב מרי
בריה דרב כהנא - לדין שאמר רב מרי בריה דרב כהנא, דאמר
רב מרי בריה דרב כהנא, כך בקינה [בתוך קן] של תרנגולין
מערב יום טוב בין השמשות, ולא מצא בה ביצה, ולמחר
השבים לפני עלות השחר, ומצא בה ביצה, מותרת באכילה
ביום טוב, כי רואי נולדה הביצה אתמול לפני בין השמשות, ואף
שברך בבין השמשות ולא מצא ביצה בקן, כיון ששנינו בברייתא
שאין תרנגולת מטילה ביצים בלילה, אימר - צריך לומר שלא
כך נפה. ואף אם תשאל שהלא כך נפה, אימר - יש לומר,
יצתה רובה וחרה הנה - אתמול יצאה רוב הביצה מגוף
התרנגולת וחזרה אליה, וכיון שרובה יצאה ביום, נחשב כמו
שכבר נולדה הביצה, והטלה זו יכולה להיעשות גם בלילה.
וכרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן, ביצה שצאתה רובה מערב יום
טוב וחרה לגוף התרנגולת, מותרת לאכילה ביום טוב. וכיון
שהיתר זה נקבע על ידי ידיעת זמן לידת התרנגולת, שהוא ביום
ולא בלילה, לכן הוצרכו חכמים ללמדנו מתי זמן לידתה.
הגמרא מביאה את המשך הברייתא: כל שתשמישו ועיבורו
שוה - שני מינים שאופן תשמישם וזמן עיבורם דומים זה לזה,
כגון כבש וזנ ששניהם משמישים פנים כנגד עורף, ועיבורם נמשך
חמשה חדשים, אם בא אחד על חבירו יולדו ולדות ומנדלן -
מניקים ולדות זה בזה.
הכל - כל בעלי החיים משמישין באופן שהפנים של הזכר כנגד
עורף הנקבה, חוץ משלשה מינים שתשמישין פנים כנגד פנים,
ואלו הן, דג ואדם ונחש. שואלת הגמרא: ומאי שניא הני
תלתא - מה הטעם ששונה אופן תשמישם של שלשה אלו.
משיבה הגמרא: כי אהא - כשבא רב דימי מארץ ישראל
אמר אמרי במערבא - כך אומרים בארץ ישראל, שמינים אלו

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רמח"ר

הכי גרסינן הדולפנין פרים ורבים מבני אדם – שאם בא אדם עליהם מתעברות הימנ. בני ימא – דגים יש בים שחציין צורת אדם וחציין צורת דג, ובלעז: שריינ"א. כל – מין שביצי חזר, כגון חיה ובחמה, מבחוץ – מוליד עובר ממש. וכל – מין שביצי זכר מבפנים – מטילה הנקבה ביצים. אוזו – של ישוב, ואוזו

של בר – כלאים להרביע. לפי שאין חכמים דומים, דוח ביציו מבחוץ וזה ביציו מבפנים. זכורו – הגיד. ואוזו בר זכורו מבפנים. ולמחר השכים – קודם היום, ומצא בה ביצה – מותרת, ולא נולדה בלילי יום טוב אלא מאתמול. דתרנגולת אינה יולדת בלילה כדתני לעיל. יצתה רובה מותרת – דבתר יצאת רובה אזלינן. כל שתשמישו ועיבורו שוח – כגון שבע ועו, ששניהם פנים כנגד עורף, וימי עיבורן שוח, ששוחין חמשה חדשים – ויולדין אם בא אחד על מין חבירו. ונגדיל = מניקין. שכינה עמהם – שאמר (יונה ב): "ויאמר ה' לדג, לעשרים ואחד יום – לאחר שנתעברה מן התרנגול שוחה ביצתה ליגמר עד אחד ועשרים יום. לזו – קורדליא". שגדילים בו אגוזים קטנים. ומשעת פרחיו עד שעת גמר פריו (שנים) ואחד ועשרים יום. כלב לחמשים יום – נגמרה צורת הולד. וכנגדו באילן תבואה – כמאן דאמר (ברכות מ"א): עץ שאכל אדם הראשון חטה דהתה, קרי לתבואה אילן – דקל – גדילין בו תמרים. ברדלס = אפא. קוף = שיני"א בלעז. קיפוף – כעין קוף הוא, ויש לה זנב. וכלשון אשכנז מרקע"א. אפעה – מתעבר אחר שבעים שנה שנולד. וימי עיבורו – משעת הפרה עד שעת גמר פירות. מוכססים – מין בנות שוח, ולא בנות שוח ממש. מנא הני מילי – דנחש עיבורו שח שנים. אם מבחמה נתקלל מחיה לא כל שכן – שפחותה יותר מן חיה, שהרי עו חמשה חדשים וחתול חמשים ושנים ויו"ט. והא ליכא למימר דהא "מכל חיה" היינו ארי או אפעה, דאם כן ליכתוב "מכל החיה" ולא ליכעי בחמה. אלא להכי כתב תרייהו לומר לך ב' – והכי משמע: ארור הוא מכל הבחמה כמה שהיא ארורה יותר מן החיה. כשם שהבחמה נתקללה מן החיה על אחת שבע, ומאי ניהו – חמור מחתול, שששנה יש שבע פעמים חמשים ושנים – כך נתקלל הוא מן הבחמה, כגון מבחמה גסה טמאה, אחד לשבע. דבחהו טמאה גסה שנים עשר חדש, וחשוב שבע פעמים שנים עשר חדש – היינו אחד לשבע, הן שבע שנים.

נחש – לשבע שנים, ולאוזו רשע לא מצינו חבר, ויש אומרים: מוכססים. מנא הני מילי? אומר רב יהודה אומר רב, ומטו בה משום דרבי יהושע בן חנניא, שנאמר: "ארור אתה מפל הבחמה ומפל חית השדה", אם מבחמה נתקללה, מחיה לא כל שכן? אלא לומר לך: כשם שנתקללה הבחמה מחיה אחד לשבעה, ומאי ניהו? חמור מחתול – כך נתקלל הוא מבחמה אחת לשבע, דהוה ליה שב שני. אימא: כשם שנתקללה חיה מבחמה אחת לשלש שנים, ומאי ניהו? ארי מחמור – כך נתקלל הוא מחיה אחת לשלש שנים, דהוה ליה תשע שנים!

ופרק קמא דמסכת עבודה זרה (יד,א) מפרש: תאיני חיותא. ופרק שליש דנדרים (כ"א,ב) בנות שבע ותאנים לבנים שני מיני. דאמר: אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוך כלכלה הייתי אומר "תאנים לבנות ושחורות אסורות, בנות שבע מותרות!" ונראה: בנות שוח ושבע מיני תאנים הן, אלא שבנות שוח רעות כדמשמע במתניתין ד"הקלן שבדמאי" ובהדיא דשביעית, כסבור שאין שביעית נוהג בהן. ובנות שבע יפות, כדמשמע בשביעית (פרק ה) ובנדרים (כ"א,ב) ומסתמא אדם מן הדפות אכל, ונקרא "שבע" מן שבעת ימי אכלות, ו"שוח" – שגרמו שוחה, ותולין הקלקלה במקולקל. ומאי ניהו חמור מחתול – דחתול לחמשים ושנים יום. ותימה: למאן דאמר כלב מין חיה, כדאייתא במסכת ביצה (כ"ב,ב) שלשה עין הן, כלב

הדולפנין פרין ורבין מבני אדם – כן גרסת הקונטרס. וכן מוכח בתוספתא פ"א: יולדין ומגדלין מבני אדם. אימר יצתה רובה וחזרה – מכאן מתירין לקנות ביצים בליל שני של יום טוב של גליות. חרץ משני ימים טובים של ראש השנה, לפי שקדושה אחת הן. תרנגולת עשרים ואחד יום כנגדה באילן לזו – פירש הקונטרס קורדליא שגדלים בו אגוזים קטנים. ורבינו יצחק בן אשר מפרש: שקדים שקורין אמגדליי"ה. ד"בטנים ושקדים" (בראשית מג) מתרגם ירושלמי: לזנים, "מקל שקד" (ירמיה א) מתרגם: חטרא דלחא. ויש מפרשים: מקל שקד אחד לעשרים ואחד – אף משבועה עשר בחמה לתשעה באב כן. וינאץ השקד" (קהלת יב) מתרגם: שיגרא, "ויגמל שקדים" (במדבר יז) ומתרגם: וכפית שגדין. עד אמרין: ינאץ השקד" – זה לזו של שדרה, ממנה עתידים מתים להחיות לעתיד לבא. "לזו" תרגום של שקד (ויקרא רבה).

באילן תות – אין ראייה מכאן שמברכין עליהן "בורא פרי העץ". דחבי אמרין: באילן – דגן, דאתאי כמאן דאמר (ברכות מ"א), עץ שאכל ממנו אדם הראשון חטה דהתה. אלמא קרי לתבואה אילן, ולא מברכין בהם "פרי העץ". ומיהו, תותים הגדלים באילן – מברכין "פרי העץ". אבל לא אתותי שדה, דאי שקלת לפירא – לא הדר גוזא ומפיק, ואין מברכין "פרי העץ" אלא כי הדר גוזא ומפיק.

ברדלס – פירש הקונטרס: אפא. ופרק קמא דסנהדרין (ט"ו,ב) פירש הקונטרס: פוטריש. וסוף פרק קמא דבבא קמא (ט"א,א) אמרין: ברדלס וזו אפא. ואמרין צבוע זה אפא. ו"גיא הצבורים" (שמואל א ג) מתרגם: מישר אפעיא. מיהו ברדלס דהכא משמע דהוא כעין פוטריש, ויולד לשלש שנים, מדרשנה אפעה לשבעים שנה. ושני מיני ברדלס הן.

הקוף והקיפוף – מין חיה הוא, מחדשיב לזו בחדי פיל, ואמר פרק "הרואה" (ברכות ג"ב,ב) כל מיני חיות יפין לחלום חרץ מן הפיל והקיפוף. ופרק "המפלת" (נדה כ"ג,א) אמרין: ליטנא אחרינא, רבי מאיר אומר: הואיל ועיניהם הולכים לפניו כשל אדם, והוא "סוס וישש" (ויקרא יא) מתרגם: קריא וקפופא. ויש קפוף אחד מין עוף, פרק "אלו טריפות" (חולין ס"ג,א) אמר: תנשמת באות שבעות, ואמר: באות שבעות – קפוף, ויש גרס "קיפוד" בל"ה, על דרך "וירשוה קאת וקיפוד" (ישעיה לד). ואי גרס "קיפוף", ותרי גווי קיפוף יש בעופות, אם כן בו מפרש באות שבעות קפוף – והכי ידענא בזה אי איירי בינשוא או בתנשמת? בנות שוח – על משנה דשביעית שלהן בשנה (שביעית פרק ה משנה א) פירש בירושלמי: בכל שנה חונטין בה פירות, ופירות שחונטין בשנה אחת אין נגמרין עד שלש שנים. ולא כפירוש רבינו חננאל, שפירש גבי חלתיין אילנות לא מפוק, בכל שתא אלא עשרים ומיניו וזבא בתרא לז"א, – כגון בנות שוח לשלש שנים. ופרק קמא דעבודה זרה (יד,א) גרס: מוכססים בנות שוח מין אחת, וכן משו. וקשה, במסכת דמאי (פרק א משנה א) תנן: הקלן שבדמאי לא נחשדו עמו. הארץ עליהן, משמע דלאו פירי חשוב ניהו.

דאמר: אילו הייתי יודע שבנות שבע בתוך כלכלה הייתי אומר "תאנים לבנות ושחורות אסורות, בנות שבע מותרות!" ונראה: בנות שוח ושבע מיני תאנים הן, אלא שבנות שוח רעות כדמשמע במתניתין ד"הקלן שבדמאי" ובהדיא דשביעית, כסבור שאין שביעית נוהג בהן. ובנות שבע יפות, כדמשמע בשביעית (פרק ה) ובנדרים (כ"א,ב) ומסתמא אדם מן הדפות אכל, ונקרא "שבע" מן שבעת ימי אכלות, ו"שוח" – שגרמו שוחה, ותולין הקלקלה במקולקל. ומאי ניהו חמור מחתול – דחתול לחמשים ושנים יום. ותימה: למאן דאמר כלב מין חיה, כדאייתא במסכת ביצה (כ"ב,ב) שלשה עין הן, כלב

(בביתו) – נלקט חמור מכלב, דמקולקל טפי, שהכלב לחמשים יום ויש לומר: מנין זה מכון טפי דהוי שנים.

רמו בבורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ח עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

מי כתיב מכל החיה ומכל בהמה – דנידרוש: מכל החיה שנתקלה יותר מבהמה. [מכל בהמה כתיב – משמע: מבהמה המקוללת יותר – כך נתקלל ואין לך מקוללת בבהמה גסה יותר מחמור]. כך נתקלל הוא מבהמה אחד לשלש – כגון בהמה דקה טהורה דעיבורה לחמשה חודשים, ובתלתא זימני (תלתא) הוי חמשה עשר. אי בעית אימא מכל בהמה – דמשמע: מכל בהמה המקוללת יותר. ואיבעית אימא – לשם קללה נאמר, הלכך קללה חמורה שותכל לדרוש מן הפסוק שדי עילוייה. והכי נמי איכא לאקשווי: ואימא כשם שנתקלה בהמה מחיה אחד לשנים, ומאי ניהו – חמור משועל, כך נתקלל הוא מחמור אחד לשנים. דהוה ליה שתי שנים. אלא איכא לתרצה: קללה שדי עילוייה. ועוד, "מכל בהמה ומכל החיה" כתיב, דמשמע דמשום בהמה שיתירה קללה על שום חיה, ומצינו חמור מקולל מחתול אחד לשבע. לכמה מיעבר ומוליד – כמה שוזה עיבורו במעי. דבי אתונא – מקום. והא משמשי שמושי – ואי הוה מעברי לא הוה משמשי. שדרך חיה ובהמה, מאחר שנתעברה אינה מקוללת זכר. והא חבימי – הנדו סבי, וידרו לסוף המעשה. זיל זכיננהו – נצחם. ביסתרקי – כסאות. כי מטא להם – לכרך שלהם. עבדי חיותא – מחתך בהמה. ואנא רישא דחיותא אמרי לך – בתמיה. פני – צעד ולך לפני. דרי בריבא דקני – טול חבילה של קנים, וכי מטית התם נגד הפתח – זקוף התחילה לארץ. כמאן דמיתפתח – כאדם העומד לפוש. אול – רבי יהושע. אשכח דרבנאי – אורבים. מבראי – שלא יצא אחד מן הזקנים לחוץ. מנואי – שלא יניחו אדם ליכנס. וכי חזו הנך סבי כרעא דעילא קטלי להו ולבראי. שהיתה אספקת החרד עבה, ושופכינ סובין ואי עפר עליה וניכרות בה פסיעות האדם, וכי חזו כרעא דעילא – קטלי לשומרי [בראי] כי נהיחו לבא, וכי חזו כרעא דנפקא – קטלי להו ולגוואין שהניחו לה לצאת. והשומרים לא היו הורגים שום אדם אלא אם כן נכנס כולו לפנים על כרחו, או אחד יוצא כולו לחוץ. אפיה – רבי יוחנן לסגדליה, ועמד על האספקת, ונראית פסיעה אחת נכנסת ופסיעה אחת יוצאה. ודחפיהו השומרים ויצא. וכשבאו הזקנים ראו כן, ודימו ששני בני אדם הן, אחד נכנס ואחד יוצא. וקטלינהו לכולהו שומרים. ואחר כך נכנס רבי יהושע. יגוקי מלעיל – בעליה, ולהרע נחבוננו, שהותן שלום לעליונים תחלה – והורגים אותו ותחתונים, ואומרים: אנו הזקנים, ולנו היה לך ליתן שלום תחילה. והנותן שלום לזקנים – הורגין אותו בהחורם. ואומרים: הלא אנו חשובים מהם, שאנחנו למעלה והם למטה. מא עבידתך – מאי בעית הכא. אי הכי – דחכימא את, ניבעי אנן מינק. אי וכו' – אם תנצחוני, דמידלו מינה – שמיחוסת מן הראשונה ושואל אותה, הרי יש לו ללמד: הואיל ולא נתנו לו את הראשונה כל שכן זו סיבתא – קביליא. [דצח] לתתא – דצח, השפיל ידו ונעצה בכותל במקום שאין חור, ולא על. דלי דצח – הגביה [ידו] חזר, במקום שיש חור, ועל. גברא דאויף וסרי – שהלוח מעות לחבירו, ולא נפרע ממנו אלא בקושי, שטרף לקוחות. מא חזי דהדר

אויף – לאחרני, ולא נתייטר מן הראשון. לאנמא = ליער. קטיל קמא טונא – חתך חבילה ראשונה ולא מצי ביה להירמו על שכמו. דהר קטיל ונפנה עליה – הואיל וצריך סיוע אחרים, עד דמיתרמי איניש ומדלו ליה. והאי נמי, הואיל והפסיד באנמא ראשונה – חזר ומאמץ לאחרים, עד שמוזדווג לו לאדם נאמן ומשתכר בו. מילי דבדי [דברי רוח. לשנא אחרניא: מילי דכוב, דברי כוב. בורנתא = פרידה. והוה תלי פיתקא – שטר בצוואר הוולד. הי ננהו מילי דבדי – אלו הן דברי רוח. סיליתא – שילא. מפארי – עשו לי חבלים מסובין, ואם אינכם עושים שאלתי, אף אני לא אעשה שאלתכם. חיישה – תפור אותה. כרוכו לי גירי מינה – הרצינו לי ממנה חוטיך, כדרך נשים שמוציאין חוטין מן הבגד ותופרין אותו בהן. גרדי – בלעו פירוש. משרא דסביני כמאי קטלי ליה – ערוגה דסביני במה קוצרין אותה. ונתא – תרנגולת. ורצוצא דמית – אפרוח שמת בקליפתו. אחוי לן מנא דלא שוי חבליה – הראנו כלי שאינו שוה ההפסד שהוא מפסיד. בודיא – מחצלת. לא על בתרעא – שהיה ארוך ורחב יותר מן הפתח. אייתו מרי – פשוטיר בלעו. וכו' – פתח הבגד והכותל, עד שיכנס. אייתנהו – למעיל בספינתא, הואיל וכו' – היה מביאים אחד אחד בפני עצמו ומכניסו לחדר. וכי חיייה שיתין ביסתרקי – סבר: כל חברי יבואו כאן. אמר ליה – רבי יהושע. לספונא – רב החובל. שרי ספינתך – התר ספינתך ולך. לבי

מושב זקני אתונא, לא ידע היכן מקום מושבם [על] לבי טבחה 58
 – נכנס לבית המטבחים, אשכחיה למהו נכרא דקא פשיט 59
 חיותא – מצא אדם שמחתך בהמה, אמר ליה – שאל רבי 60
 יהושע בן חנניה את אותו אדם, רישך לכוני – האם ראשך 61
 עומד למכירה, אמר ליה – ענה אותו אדם לרבי יהושע בן 62
 חנניה, אין – כן, אמר ליה רבי יהושע בן חנניה, ככמה תמכור 63
 את ראשך, אמר ליה בפלגא דזוזא – בחצי זוז, יהב ליה – נתן 64
 לו רבי יהושע בן חנניה חצי זוז. לפוס אמר ליה רבי יהושע בן 65
 חנניה לאותו אדם, אנא רישא דחיותא אמר לך – וכי אני 66
 אמרתי לך שאני רוצה לקנות ראש בהמה, והרי את ראשך 67
 רציתי לקנות. אמר ליה רבי יהושע בן חנניה לאותו אדם, אי 68
 בעית דאישכח – אם רצונך שאני לך, ואוותר לך על מכירת 69
 ראשך, סגי אחי לי פיתחא דבי אתונא – לך לפני והראה לי 70
 את פתח המקום שבו יושבים זקני אתונא. 71
 אמר ליה אותו אדם לרבי יהושע בן חנניה, מסתפינא, דכל 72
 דמחוי קמלי ליה – אני מפחד להראותו, כי כל מי שמראה את 73
 מקומם, הורגים אותו. 74
 אמר ליה רבי יהושע בן חנניה, דרי בריבא דקניא – שא על 75
 כתף חבילת קנים, ובי מטיית להתם – וכשתגיע למקום הפתח, 76
 וקפה כמאן דקא מתפח – תעמיד את החבילה כאדם שעומד 77
 לנוח ממשאו, ובכך תרמוז לי היכן הפתח, והשומרים לא יבינו 78
 את מעשיך ולא יהרגוך. 79
 אזל – הלך רבי יהושע בן חנניה, אשכח דרבנא מנא ודרבנא 80
 מברא – ומצא שבמקום מושבם של זקני אתונא העמידו 81
 שומרים מבפנים כדי למנוע יציאת אחד מהזקנים לחוץ, 82
 ושומרים מבחוץ, כדי למנוע כניסת אדם זר, והשומרים לא היו 83
 הורגים שום אדם אלא אם נכנס כולו לפנים, או שיצא כולו 84
 לחוץ בעל כרחם. ופתח המקום היה רחב, ופזרו על הקרקע סובין 85
 או עפר, שניכר עליהם עקבות אדם העובר בהם, כדי לבדוק אם 86
 השומרים עושים את תפקידם, דאי חזו בריעא דעילא – שאם 87
 ראו זקני אתונא על העפר עקבות של אדם הנכנס, קמלי להו 88
 לברא – היו הורגים את השומרים העומדים בחוץ, על שנתנו 89
 לאדם זר להכנס, ודרבנא – ואם ראו זקני אתונא על העפר 90
 עקבות של אדם היוצא, קמלי להו לגנאי – היו הורגים את 91
 השומרים העומדים בפנים, על שנתנו לאחד מהזקנים לצאת. 92
 אפכה לסנדליה – הפך רבי יהושע בן חנניה את סנדליו, ועמד 93
 בתוך רוחב פתח המקום, וכשראו הזקנים את העקבות שנראו 94
 כיוצאים, קמלי להו לגנאי – הרגו את השומרים שבפנים, שלא 95
 מנעו מאדם לצאת. וכיון שראה בן רבי יהושע בן חנניה, אפכה 96
 לסנדליה – הפך סנדל אחד ועמד על פתח המקום, ונראית 97
 פסיעה אחת נכנסת, ופסיעה אחת יוצאת, ודחפיהו השומרים 98
 יוצא, וכשבאו הזקנים וראו את שני העקבות, היה נראה להם 99
 שהם עקבות של שני בני אדם, אחד שנכנס ואחד שיצא, ולכן 100
 קמלי להו לכוליהו – הרגו את כל השומרים. 101
 כיון שנהרגו כל השומרים [אזל] – הלך רבי יהושע בן חנניה 102
 ונכנס למקום זקני אתונא, אשכח ינוקי מלעיל וסבי מלתחת – 103
 מצא אותם יושבים מסודרים באופן שהצעירים למעלה והזקנים 104
 למטה, וכוננתם היתה להרע לזר הנכנס, כי אם יתן שלום 105
 לעליונים תחילה, הורגים אותו התחתונים, כי אומרים לו, אנו 106
 הזקנים והיה לך לתת לנו שלום תחילה. ואם יתן שלום לזקנים, 107
 הורגים אותו הצעירים, כי אומרים לו, הרי אנחנו חשובים מהם, 108
 שאנחנו למעלה והם למטה. אמר רבי יהושע בן חנניה בלבן, אי 109
 יהיבנא שלמא להני – אם אתן שלום לאלו הצעירים, קמלי לי 110
 הני – יהרגוני אלו הזקנים, סברי אנן עדפינן – כי יאמרו אנחנו 111
 חשובים יותר, דאנן קשינן טפי ואינהו דרבין – שהרי אנחנו 112
 זקנים והם צעירים, התחכם רבי יהושע בן חנניה ואמר לכל זקני 113
 אתונא יחד, שלמא לכו – שלום לכם. 114

מתרצת הגמרא: מי בתיב בקללת הנחש ארור אתה מכל 1
 החיה ומכל הבהמה, שמשמעו שקללת הנחש שוה לשיעור 2
 קללת החיה יותר מבהמה, והרי 'מכל הבהמה ומכל החיה' 3
 בתיב, ומשמע שארור הוא הנחש מבהמה שנתקללה מחיה, 4
 והוא עיבור החמור שנמשך שנה, והוא ארוך פי שבע מעיבורו 5
 של חתול שנמשך חמשים ושנים יום, ונמצא שעיבורו של נחש 6
 שהוא פי שבע מחמור, נמשך שבע שנים. 7
 מקשה הגמרא: הרי אף שהוכח שקללת הנחש שוה לקללת 8
 הבהמה יותר מהחיה, מנין שהכונה לקללת בהמה גסה פי שבע 9
 מקללת החיה, ואימא – ואולי תאמר שהלימוד לקללת הנחש 10
 הוא מהאופן שהתקללה בהמה דקה פי שלש מחיה, ותלמד דך, 11
 בשם שנתקללה בהמה מחיה אחר לשלש – פי שלש מחיה, 12
 ומאי ניהו – ומי הן הבהמה והחיה שעיבור הבהמה ארוך 13
 מעיבור החיה פי שלש, זה עיבור עז שהיא בהמה דקה טהורה, 14
 ועיבורה חמשה חודשים, והוא ארוך רק פי שלשה מעיבורו של 15
 חתול שנמשך חמשים ושנים יום, כך נתקלל הוא – הנחש 16
 מבהמה אחר לשלש – פי שלש מבהמה דקה, ונמצא דההו ליה 17
 המיסר יתי – שיש לנחש עיבור ארוך של חמשה עשר חודש 18
 בלבד. 19
 הגמרא מתרצת בשני אופנים: איבעית אימא – אם תרצה 20
 תיישב כך, בקללת הנחש 'מכל הבהמה' בתיב, ומשמע 21
 שקללתו יותר מקללת הבהמה המקוללת ביותר, שהיא בהמה 22
 גסה טמאה, שהיא מקוללת פי שבע מחיה. אי בעית אימא, 23
 קללה הוא – כיון שעונש זה נאמר עליו בקללה, קללה שדי 24
 עילוייה – יש להטיל עליו את הקללה החמורה ביותר שניתן 25
 לשמוע מפסוק זה, והיא הקללה שנתקלה בהמה גסה טמאה פי 26
 שבע מחיה, וכן קולל הנחש פי שבע מבהמה גסה טמאה. 27
 הגמרא מביאה ויכוח בין רבי יהושע בן חנניה והקיסר, שנפתח 28
 בנידון סוגייתנו כמה זמן נמשך עיבור הנחש: אמר ליה קיסר 29
 לרבי יהושע בן חנניה, נחש לכמה מיצבר ומוליד – כמה זמן 30
 הוא שווה בין העיבור ללידה. אמר ליה רבי יהושע בן חנניה, 31
 הנחש יולד לשב שני – שבע שנים לאחר שמתעבר. תמה הקיסר 32
 ושאל: והא סבי דבי אתונא איבעינהו – והרי זקני מקום 33
 הנקרא 'אתונא' הרביעו זוגות נחשים, והניחום במשמר, ואיליד 34
 לתלת – וילד לאחר שלש שנים, הרי שאין עיבורו נמשך שבע 35
 שנים. השיב לו רבי יהושע בן חנניה: הנהו מיצברי הוו מעיקרא 36
 ארבע [שנים] – אותם נחשים שהורבעו על ידי זקני אתונא היו 37
 כבר מעוברים ארבע שנים קודם לכן, ולכן ילדו לאחר שלש 38
 שנים נוספות. חזר הקיסר וטען: והא קמשמשי שמושי – והרי 39
 נחשים אלו הודקקו לזוגתם, ואם היו כבר מעוברים לא היו 40
 מקבלות זכר, בדרך כל הבהמות שאינן מקבלות זכר בימי 41
 עיבורן. השיב לו רבי יהושע בן חנניה: אינהו נמי משמשי כאדם 42
 – גם הנחשים משמשים בימי עיבורם כמו האדם. 43
 שאל הקיסר: והא חבימי אינהו – והרי זקני אתונא חכמים הם, 44
 ובודאי בדקו וראו שלא היו הנחשים מעוברים קודם הרבעתם. 45
 השיב לו רבי יהושע בן חנניה: אנן חבימיני מינייהו – אנו, חכמי 46
 ישראל, חכמים יותר מזקני אתונא. אמר לו הקיסר: אי חבימת 47
 – אם הנך חכם מהם, ויל יבינהו – לך נצחם בויכוח, ואייתינהו 48
 לי – והביאם אלי. אמר ליה – שאל רבי יהושע בן חנניה את 49
 הקיסר, כמה הוו – כמה אנשים הם סבי דבי אתונא. אמר לו 50
 הקיסר: שיתין גברי – ששים אנשים. אמר ליה – אמר רבי 51
 יהושע בן חנניה לקיסר, עבד לי ספינתא דאית בה שיתין בתי 52
 – עשה לי ספינה שהיא בה ששים חדרים, וכל ביתא אית בה 53
 שיתין בפתרין – ובכל חדר יהיה ששים כסאות. עבד ליה – 54
 עשה לו הקיסר ספינה כפי רצונו, ונסע רבי יהושע בן חנניה 55
 לאתונא להתוכח ולנצח את סבי דבי אתונא. 56
 בי ממת להתם – כשהגיע רבי יהושע בן חנניה לשם, ליד מקום 57

55 **שְׁנָאֵמֶר** (שמות לד ב) **וְיָפֶטֶר הַמּוֹר תִּפְדֶּה בָשָׂה**, ו'שד' משמעו מן
56 **הַבָּשִׂים וּמִן הָעוֹזִים, זָכָר וְנִקְבָּה, גָּדוֹל וְקָטָן, תָּמִים וּפְעֹל מוֹם.**
57 **פּוֹדֶה בּוֹ בִּשְׂאֵה אֶחָד פְּעֻמִּים תִּרְבֶּה** – אם החזיר הכהן את השה
58 לבעליו, אחר שקיבלו בפדיון פטר חמור, יכולים הבעלים לפדות
59 בו שוב פטר חמור. ואם הפריש טלה ופדה עליו ספק פטר חמור,
60 כיון שנטולו לעצמו הרי הוא נחשב שלו לגמרי, ולכן **נִכְנָס לְדִיר**
61 **לְהַתְעַשֵּׂר** עם שאר כבשיו, ומונים אותו כאחד מעשרה כבשים
62 המחייבים במעשר. **וְאִם מֵת** השה שהופרש לפדיון פטר חמור
63 ודאי, קודם שניתן לכהן, **נִתְּנָן בּוֹ** הכהנים, שכיון שהופרש
64 לפדיון ודאי, הרי הוא ברשות הכהן, אף אם מת בבית הבעלים.

גמרא

65 הגמרא מבררת מי הוא התנא של המשנה שסובר שבלידת שני
66 זכרים נותן רק טלה אחד לכהן. שואלת הגמרא: **מָאן תִּנָּא** –
67 כדעת איזה תנא סוברת משנתנו, שבלידת שני זכרים אינו נותן
68 אלא טלה אחד לכהן. **אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, דְּלֹא כִרְבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי**
69 **הֵיא, שֶׁאִמַּר לַחֲלָן** (י). שבהמה טהורה שלא ביכרה וילדה שני
70 זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחת, שניהם ינתנו לכהן. והכמים
71 נחלקו עליו, שאי אפשר לצמצם שניהם גולדו כאחת ממש,
72 ולכך רק אחד מהם בכור ויתן לכהן והשני לבעליו. **דָּאִי**
73 **משנתנו כִּרְבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, הָאָמַר שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְצֵם** ולקבוע
74 ששני הולדות יצאו ממש יחד, ועל שניהם חלו דיני בכורה, ואם
75 כן גם לגבי פדיון פטר חמור, יחול החיוב על שני הזכרים שילדה
76 יחד, וכדי לפדותם יש לו ליתן לכהן שני טלאים.

77 **אָמַר אַבְרָהָם, אֶפִּילוּ תִּימָא** – אפילו אם תאמר שמשנתנו סוברת
78 כִּרְבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי שאפשר לצמצם ולקבוע ששני הולדות יצאו
79 יחד, **שְׁאֵנִי הֵתֵם** – שונה הדבר שם בדין בכור בהמה טהורה שבו
80 התחדש שבכורה חלה גם על שני ולדות, **דְּכִתִּיב** בבכור בהמה
81 טהורה (שמות יג ב) **וְכָל פֶּטֶר שֶׁנֶּר בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִהְיֶה לָּךְ הַזֶּכֶרִים**
82 **לָּהּ**, וכיון שחיוב בכורה נאמר בלשון רבים, משמע שהוא חל גם
83 על שני בכורים שיצאו יחד. אולם בפטר חמור לא גילה הכתוב
84 כן, ולפיכך גם אם אפשר לצמצם ולקבוע שיצאו שניהם ממש
85 יחד, אין הקדושה חלה אלא על ولد אחד, ולכן כשנולדו שני
86 זכרים ראשונים יחד, גם לרבי יוסי הגלילי אינו נותן לכהן רק
87 טלה אחד.

88 הגמרא מבררת מדוע לא נלמד פטר חמור מבכור בהמה טהורה.
89 שואלת הגמרא: **וְלִיגְמַר מִיָּנִי** – ונלמד דין בכור בהמה טמאה
90 מבהמה טהורה, ונאמר שכשם שדיני בכור בהמה טהורה חלים
91 על שני ולדות שיצאו יחד, כך גם דיני פטר חמור יחולו על שני
92 ולדות שיצאו יחד. משיבה הגמרא: **הָאֵ מִעֵט רְחֻמָּנָא** – הרי
93 מיעטה התורה 'הַזֶּכֶרִים' בה"א הידיעה, לומר שרק זכרים אלו
94 של בהמה טהורה חייבים כשיצאו יחד, ולא זכרי בהמה טמאה.
95 הגמרא מביאה נידון זה בלשון אחר: **אִיכָא דְאָמְרִי** – יש שאמרו
96 שמועה זו באופן אחר, **לִימָא** – האם משנתנו **דְּלֹא כִרְבִּי יוֹסִי**
97 **הַגָּלִילִי, דָּאִי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, הָאָמַר שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְצֵם** ולקבוע
98 ששני הולדות יצאו יחד, ולמה נותן רק טלה אחד לכהן. **אָמַר**
99 **אַבְרָהָם, אֶפִּילוּ תִּימָא כִּרְבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, שְׁאֵנִי הֵתֵם** בבכור
100 בהמה טהורה שהבכורה חלה על שני הולדות, **דְּכִתִּיב** (ש)
101 **הַזֶּכֶרִים לָּהּ** בלשון רבים, אך לגבי פטר חמור לא גילה הכתוב
102 כן, ולכן כשנולדו שני זכרים ראשונים יחד, נותן לכהן רק טלה
103 אחד.
104

105 הגמרא מקשה על אבוי שהעמיד את משנתנו גם כרבי יוסי
106 הגלילי: **בְּשִׁלְמָא** – המשנה מובנת לרבי ירמיה בלשון הראשון,
107 **דְּלֹא מוֹקִי לָהּ** – שלא העמיד את המשנה כִּרְבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי,
108 והטעם שאינו חייב רק בטלה אחד, הוא משום שאי אפשר

1 **בִּי מָטִי** – כשהגיעה הספינה **לְכִי בְּלִיעִי** – למקום שמימי
2 בולעים כל מים שבאים לתוכם, **מָלֵא בּוֹזָא דְּמִיָּא מִבִּי בְּלִיעִי** –
3 מילא רבי יהושע בן חנניה כלי קטן במים הבולעים. **כִּד אָתוּ** –
4 כשבאו לרומי למקום ישיבת הקיסר, **אִוְקְמִינְהוּ קָמִי קִיסָר** –
5 העמידם לזקני אתונא לפני הקיסר, **תְּחִנְהוּ דְּהוּוּ מַעֲנִי** – ראה
6 הקיסר שהם מעונים ושפלים, מפני שגלו ממקומם, **אָמַר לִיה**
7 הקיסר לרבי יהושע בן חנניה, **הֲנִי לֹא נִינְהוּ** – אלו אינם זקני
8 אתונא, כי מראיהם השפל אינו כמראה זקני אתונא, **שְׁקֹל**
9 **מַעֲפְרִיהוּ וְשִׂרָא עִלְוִיהוּ** – לקח רבי יהושע בן חנניה מעפר
10 ארצם שחביא עמו, וזרק עליהם, וכיון שהריחו את ריח עפר
11 ארצם, סברו שהם קרובים למקומם, **אֶקְשׁוּ לְאִפִּי מְלָכָא** – העזו
12 פניהם ודברו קשות לפני המלך. **אָמַר לִיה, כִּד דְּבָעִית עֲבִיד בְּהוּ**
13 – אמר המלך לרבי יהושע בן חנניה, כל מה שתצרצה תעשה
14 אתם. **אִיִּתִּינְהוּ מִיָּא דְּאִיִּיתִי מִבִּי בְּלִיעִי** – הביא רבי יהושע בן
15 חנניה את המים שמילא בִּיבִי בְּלִיעִי, **שְׂדִינְהוּ פְּתִיגְדָא** – הניחם
16 בחבית, **אָמַר לְהוּ רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן חֲנַנְיָה לְזִקְנֵי אֲתוֹנָא, מְלִיָּה לְהוּ**
17 **וְאִיזִילוּ לְבֹו** – מלאו את החבית במים, ולכו לדרככם. **מְלוּ וְשִׂדּוּ**
18 **בִּיה קָמִי קָמִי וְכָלֵעַ לְהוּ** – מילאו כלים במים ושפכום לתוך
19 החבית, וראשון ראשון נבלע במים הבולעים, **מְלוּ עַד דְּשִׁמִּיט**
20 **בְּתַפְיָהוּ וְכָלֵעַ לְהוּ וְאוּלֹו** – וכך עמדו ומילאו מים בחבית עד
21 שנשמשו כתפיהם, ובלו והלכו לאבדוק.

משנה

22 המשנה דנה בכמה אופנים של ספקי פטר חמור, ומבארת אופן
23 פדיית פטר חמור: **חֲמוּרָה שְׁלֹא בִּיבְרָה, וְיִלְדָה שְׁנֵי זָכָרִים, וְלֹא**
24 **ידוע מי מהם הוא הבכור, נֹתֵן בַּעַל הַחֲמוּרִי מְלָה אֶחָד לְכַהֵן**
25 **לפדיון פטר חמור, שהרי אחד מהם ודאי בכור, ומוטל עליו**
26 **לפדותו. ואם ילדה זָכָר וְנִקְבָּה, וְלֹא ידוע אם הזכר יצא ראשון**
27 **והוא בכור, או הנקבה יצאה ראשונה ואחריה הזכר, וכיון**
28 **שנקבה אינה חייבת בפדיון, אין עליו שום חיוב, מִפְּרִישׁ מְלָה**
29 **אֶחָד וּפּוֹדֶה אֶת הַסֶּפֶק פֶּטֶר חֲמוּר, אֶךְ אִינוּ נּוֹתְנֵהוּ לְכַהֵן, אֲלֵא הוּא**
30 **לְעֻצְמוֹ, שְׁכִינֹן שְׁהוּא סֶפֶק, אִין הִכְהֹן יִכּוֹל לְתַבּוּעַ מִמֶּנּוּ אֶת**
31 **הטלה, כי 'המוציא מחבירו עליו הראיה'.**

32 **שְׁתֵּי חֲמוּרֵי שְׁלֹא בִּיבְרָה, וְיִלְדוּ שְׁנֵי זָכָרִים** – כל אחת מהן
33 **ילדה זכר, וְלֹא ידוע מי הולד של כל אחת מהן, נֹתֵן שְׁנֵי מְלָאִים**
34 **לְכַהֵן, כִּי יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פֶטֶרִי חֲמוּר וְדִאִין שְׁחִיבִים בַּפְּדִיּוֹן. לִדּוּ שְׁתֵּי**
35 **חֲמוּרֵי זָכָר וְנִקְבָּה** – אחת ילדה זכר ואחת נקבה, **או שילדו שְׁנֵי**
36 **זָכָרִים וְנִקְבָּה, וְלֹא ידוע אם כל אחת ילדה זכר, והשניה ילדה**
37 **את הנקבה לאחר לידת הזכר, ושני הזכרים פטרי חמור. או אחד**
38 **מן הזכרים נולד שני, לאחר הזכר או לאחר הנקבה, ואין כאן**
39 **אלא פטר חמור אחד. נֹתֵן מְלָה אֶחָד לְכַהֵן, מִפְּרִישׁ שְׁנֵי טְלָאִים,**
40 **ורק אחד מהם שהופרש על הודאי פטר חמור נותנו לכהן. אבל**
41 **הטלה שהופרש מספק על הזכר השני, נוטלו לעצמו.**

42 **ילדו שתי חמוריו שְׁתֵּי נִקְבּוֹת וְזָכָר, או שְׁנֵי זָכָרִים וְשְׁתֵּי**
43 **נִקְבּוֹת, אִין לְכַהֵן כָּלֵם, כִּי יִתְכַּן וְשִׁתְכַּן הַנִּקְבּוֹת נּוֹלְדוּ רֵאשׁוֹנוֹת,**
44 **ונמצא שאין כאן שום זכר בכור, ולכן מפריש טלה אחד כנגד כל**
45 **זכר ופודה מספק, ואינו נותנם לכהן אלא מניחם לעצמו.**
46 **שתי אתונות, אֶחָת בִּיבְרָה** – שכבר ילדה, **וְאֶחָת שְׁלֹא בִּיבְרָה**
47 **– שעדיין לא ילדה, (וילדה) [וְיִלְדוּ] שְׁנֵי זָכָרִים, והתערבו, ולא**
48 **ידוע מי מהם הוא הפטר חמור, נֹתֵן מְלָה אֶחָד לְכַהֵן, שהרי**
49 **ודאי אחד מהם בכור. ואם ילדו זָכָר וְנִקְבָּה** – אחת ילדה זכר
50 **ואחת נקבה, כיון שיתכן והזכר נולד מאותה שכבר ביכרה ואין**
51 **כאן שום פטר חמור, מִפְּרִישׁ מְלָה אֶחָד וּפּוֹדֶה בּוֹ אֶת הַזֶּכֶר**
52 **מספק, אבל נוטלו לְעֻצְמוֹ, ואינו נותנו לכהן, שהמוציא מחבירו**
53 **עליו הראיה.**

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) רמט רש"י תוספות

לבי בליעני – מים שבאוקיינוס שכולעים כל מימות שבעולם שנופלים בו, ומביאין אותם עד תהום ופולטות אותן. והיינו דכתיב (קהלת א') "זהים איננו מלא". מעני – מעונים ושפלים, לפי שלא היו בארצם. אקישו – העיזו ודברו קשות את המלך כשהיהו ריח ארצם, סבורים להיות קרובים לארצם. בתינא = בכלי. לישנא

אחרינא: בתינאר = חבית. דשמוט כתפיהו – נשמוטו שכמם. ובלו ואוול – בלו והלכו לאבדון. משנה נותן טלה אחד לכהן – בפרשיו. דממה נפשך חד מנייהו בכור שפטר את הרחם. זכר ונקבה – ואין ידוע אם זכר תחלה והרי הוא בכור, או נקבה יצאתה תחלה ואין כאן בכור. מפרשי טלה – משום ספק, ומפקיע עליו קדושת פטר חמור. והוא לעצמו – שהוא בעצמו יאכל הטלה, ולא יתנו לכהן. דכוחו הוי מוציא מחבירו, ועליו הראייה להביא עדים שהזכר יצא תחלה. ואיסורא ליכא, דאפילו פטר חמור וגמור שפראו בשא – אין קדושה לא בו ולא בפריו, כדקתני במתניתין: ואם מת נהנה בו. אלא גזל הוא דאיכא אם אינו נותן את הטלה לכהן. דממונא הוא. ודכא לזכא גזל, דספק זכא. שני חמורים בו' זכר ונקבה – נותן טלה לכהן בשביל הזכר, או שני זכרים ונקבה – דהיא ילדה זכר, והיא ילדה זכר ונקבה. נותן טלה אחד לכהן – דהא איכא חד זכר דאי בכור. ואידך דהוי ספק, דשמא הנקבה יצאתה תחלה – מפרשי טלה והוא לעצמו. שני זכרים ושתי נקבות – ספק דן, דשמא כל חד וחד ילדה זכר ונקבה, ושמא נקבות יצאו תחלה. והלכך אין כאן לכהן כלום. אלא מפרשי עליהן שני טלאים לאפקיע איסוריהן וכן לעצמו. אחת ביכרה וכו' זכר ונקבה מפרשי טלה והוא לעצמו – דשמא אותה שלא ביכרה ילדה את הנקבה. שנאמר ופטר חמור תפדה בשא – ארישא קאי. כלומר, מנא לן פדיון פטר חמור בשא – שנאמר: "ופטר חמור תפדה בשא". זכר ונקבה – בין שן זכר, בין נקבה. ופודה בו פעמים הרבה – שאם חזר כהן ונתנו לו לישטור, ויש לו פטר חמור – יכול לפדות בו. נכנס בו' – מפרש בגמרא. גמרא מאן תנא – דחמורה שלא ביכרה וילדה שני זכרים, דאינו נותן לכהן אלא חד טלה. דלא כרבי יוסי הגלילי – דאמרין לקמן, בפרק "הלוקח עובר פרתו" (בכורות יז,א), רחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים, רבי

יוסי הגלילי אמר: שניהם זכרים. דאפשר לצמצם ששניהן יצאו כאחד, ושניהן בכורות. שאני התם דכתיב – גבי רחל. הזכרים לה' – דמשמע שנים. אבל בפטר חמור דלא כתיב ביה "הזכרים", אי נמי אפשר לצמצם – לא קדשי. ולגמרא מנייה – בכור בהמה טמאה מבמהנה טהורה. הא מיעט רחמנא – "הזכרים", ה"א יתירה משמע: זו ולא אחרת. כשלמא לרבי ירמיה מוקי לה כרבי יוסי – דקמפרש טעמא דמתניתין משום (טעמא) דאי אפשר לצמצם שלא יצא ראש האחד תחלה, דהוי פטר רחם – היינו דלא קתני במתניתין "יצאו שני ראשיהן כאחת" כי ידכי דתני לקמן בפרקין (יז,א) גבי מילתיה דרבי יוסי הגלילי, דהא לא אפשר. אלא לאבי – דאפשר לצמצם, וטעמא משום מיעוט ד"הזכרים" – ליתני: ויצאו ראשיהן כאחת, דשמעין מינה רבותא! ועוד תניא כהדא – דאפילו בבמה טמאה אמר נמי רבי יוסי שניהן לכהן. בקדושת הגוף – בבמהנה טהורה. אלא משום שנאמר הזכרים – בבכור ובהמה טהורה, דשמעין מינה דאפשר לצמצם, אמר: הוא הדין לפטר חמור.

לימא

דתנייה הכא תנייה התם. אי נמי, נחא ליה לפרש כל גזוני ואף על גב דלא צריכי.

שני זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן – לכאורה מפרשי טלה אחד מספק לעצמו. וכן מוכח לקמן פרק שני (יח,ב) דגבי שני זכרים ונקבה – אחד לו ואחד לכהן, (דמוכח) משום קדושת בכור חלה על שתייהם. וכן פירש בקונטרס: מפרשי עוד טלה, והוא לעצמו.

כי מטי לבי בליעני, מלא כווא דמיא מבי בליעני. פד אתו, אוקמיניהו קמי קיסר. חונהו והוו מעני, אמר ליה: הני לאו נינהו! שקל מעפרייהו ושדא עילוייהו, אקשו לאפי מלכא. אמר ליה: פל דבעית עביר בהו. אייתיניהו מיא דאייתי מבי בליעני, שדיניהו בתינאר, אמר להו: מלייה להו ואיזילו לכו. מלו וישרו ביה קמאי קמאי ובלע להו, מלו עד דשמיט כתפריהו, וכלי להו ואוול. משנה חמורה שלא ביכרה, וילדה שני זכרים – נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה – מפרשי טלה אחד לעצמו. שתי חמורין שלא ביכרו וילדו שני זכרים – נותן שני טלאים לכהן. זכר ונקבה, או שני זכרים ונקבה – נותן טלה אחד לכהן. שתי נקבות וזכר או שני זכרים ונקבות – אין לכהן כלום. אחת ביכרה ואחת שלא ביכרה, וילדה שני זכרים – נותן טלה אחד לכהן. זכר ונקבה – מפרשי טלה אחד לעצמו. שנאמר: "ופטר חמור תפדה בשא" – מן הקבשים ומן העוים, זכר ונקבה, גדול וקטן, תמים ובעל מום. פודה בו פעמים הרבה, נכנס לידו להתעשר, ואם מת – נהניו בו. גמרא מאן תנא? אמר רבי ירמיה: דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי – האמר: אפשר לצמצם! אמר אביי: אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, שאני התם דכתיב: "הזכרים לה'". – ולגמרא מנייה – הא מיעט רחמנא "הזכרים". איכא דאמר: לימא דלא כרבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי – האמר: אפשר לצמצם! אמר אביי: אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, שאני התם דכתיב "הזכרים לה'". בשלמא לרבי ירמיה, דלא מוקי לה כרבי יוסי הגלילי – היינו דלא קתני: "ויצאו שני ראשיהן כאחד". אלא לאביי, ליתני: "ויצאו שני ראשיהן כאחד"! ועוד, תניא: חמורו שלא ביכרה וילדה שני זכרים, ויצאו שני ראשיהן כאחד, רבי יוסי הגלילי אומר: שניהן לכהן, שנאמר: "הזכרים לה'". והא פי כתיב האי – בקדושת הגוף הוא דכתיב! אלא משום שנאמר: "הזכרים לה'"! תיובתא דאביי, תיובתא. ורבנן

הזכרים" כמו לרבי יוסי הגלילי, דלא אפשר למירדש להו "הזכרים" כיון דסבירא להו אי אפשר – מכל מקום ליהוי חציצה. זכר ונקבה מפרשי טלה לעצמו – ואם תאמר: לרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם, אם יצאו שניהם בבת אחת – אין חזק קדוש, לפי מה שפירשתי לעיל: נקבה חוצצת ועוד, תנן לקמן בפרק שני (יז,ב), זכר ונקבה – אין לכהן כלום. משמע דקאי איצאו שני ראשיהן כאחת וירישא, שהנקבה מבטלת בכורת זכר, שגם היא פטרה בכורת רחם. ואם כן, סמוך מיעוט דבבת אחת לחוצצה נקבות קדמות, והוה לזכר זכרים קדמים מעטא! ויש לומר בדפריקין לעיל: בספק מועט החמור להפריש לו לעצמו. שתי חמורין שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן – הכא נחא, דאצטרך לאשמועינן אין פרדה וחזור ופודה כל זמן שלא ניתן ליד כהן, בדפריקין לעיל בפירקא (ד,ב), אבל לקמן פרק שני דקתני כי האי גזא גבי בכורות בהמה טהורה, ליכא למימר הכי יש לומר, קא משמע לן: לא תלין להעמיד המונח בחזקת בעלים, שהאחת טפה ותמנה הוולד, ואחת ילדה שני זכרים. ומיהו, לקמן פרק "יש בכור" (מח,ב) קתני כהאי גזא גבי נשים – ליכא למימר הכי, שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדהו ויש לומר: אנכי

הזכרים" כמו לרבי יוסי הגלילי, דלא אפשר למירדש להו "הזכרים" כיון דסבירא להו אי אפשר – מכל מקום ליהוי חציצה. זכר ונקבה מפרשי טלה לעצמו – ואם תאמר: לרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם, אם יצאו שניהם בבת אחת – אין חזק קדוש, לפי מה שפירשתי לעיל: נקבה חוצצת ועוד, תנן לקמן בפרק שני (יז,ב), זכר ונקבה – אין לכהן כלום. משמע דקאי איצאו שני ראשיהן כאחת וירישא, שהנקבה מבטלת בכורת זכר, שגם היא פטרה בכורת רחם. ואם כן, סמוך מיעוט דבבת אחת לחוצצה נקבות קדמות, והוה לזכר זכרים קדמים מעטא! ויש לומר בדפריקין לעיל: בספק מועט החמור להפריש לו לעצמו. שתי חמורין שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן – הכא נחא, דאצטרך לאשמועינן אין פרדה וחזור ופודה כל זמן שלא ניתן ליד כהן, בדפריקין לעיל בפירקא (ד,ב), אבל לקמן פרק שני דקתני כי האי גזא גבי בכורות בהמה טהורה, ליכא למימר הכי יש לומר, קא משמע לן: לא תלין להעמיד המונח בחזקת בעלים, שהאחת טפה ותמנה הוולד, ואחת ילדה שני זכרים. ומיהו, לקמן פרק "יש בכור" (מח,ב) קתני כהאי גזא גבי נשים – ליכא למימר הכי, שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדהו ויש לומר: אנכי

זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן – לכאורה מפרשי טלה אחד מספק לעצמו. וכן מוכח לקמן פרק שני (יח,ב) דגבי שני זכרים ונקבה – אחד לו ואחד לכהן, (דמוכח) משום קדושת בכור חלה על שתייהם. וכן פירש בקונטרס: מפרשי עוד טלה, והוא לעצמו.

בליעני – פירש הקונטרס: מי אוקיינוס, שכולעת כל מימות שבעולם ופולטות אותן דרך תהום, דכתיב: "זהים איננו מלא". וקשה: דבסמוך קאמר: שדינהו בתינאר, שם כלי, ושוב היאך יורדין לתהום? ואי מפרש גזא או חריץ, נחא. ויתכן "מי בליעני" – שם מקום, מדאמר שם: כי בליעני אית ביה תלתא צלמי, חד מני ידיה ארישיה, חד אליביה, בתרא דכרלוו מחוי בידיה לאחוריה. מאן תנא אמר רב ירמיה דלא כרבי יוסי הגלילי – פירש הקונטרס: מאן תנא דאמרין שילדה שני זכרים אינו נותן אלא חד טלה לכהן. וקשה לפירושו, דהכא אפילו רבינו יוסי הגלילי מודה, מדלא קתני במתניתין "ויצאו שני ראשיהן כאחד" כדקתני בפרק שני (בכורות יז,א), וכיון דלא ראינו שיצאו בבת אחת, מספק לראשיהן בבת אחת יצאו אפילו לרבי יוסי הגלילי, דלא שכיחא וצריך לפרש: דהוה דמספק מודה רבי יוסי הגלילי דאין נותן לכהן אלא חד טלה, מכל מקום בספק מועט – טוב להחמיר בדבר ולהפריש טלה שני לעצמו. וש"ך לעמוד בו אמר רב (אש"י) מן במינו אינו חוצץ – תימה: בפרק "בהמה המקשה" (חולין ע"א), בעי: כרכוז אחותו דהוציאנה, מהו יש לומר: דהא במקצת פני, איכא למימר שפי במינו אינו חוצץ. אי נמי: אחותו היא אינו מינו שפי מאחיו. עוד יש לומר: דקא משום דהוציאנה, שסייעה אחותו בהוצאתה, הוא דמספקא לן דילמא היא חציצה. אבל אם לא סייעה להוציאו – פשיטא דלא היא חציצה. ואם תאמר: ולאביי? ומוקי מתניתין כרבי יוסי הגלילי דאפשר לצמצם, ואפילו הכי אינו נותן כי אם טלה אחד לכהן משום דכתיב "הזכרים", אמאי לא אמר: כל שאינו בזה אחר זה – בבת אחת אינו, ולא קדוש לא זה ולא זה? ויש לומר: דלא מסתבר למימר הכי אלא בדבר התלוי במעשה, כהוא דקדש שתי אודות, ותודה שנשטחה על שמונים חלות. אבל קדושה הבאה מאליה – לא אמר הכי, ואף על גב דשייך למימר: די מניניהו מיתית די מניניהו מפקת, ואם תאמר: מדקאמר "נהי דאי אפשר לצמצם חציצה מיהא איכא", משמע דהכי קאמר: נהי דאי אפשר לצמצם, ודין הוא שיקדש האחד לרבנן – חציצה מיהא איכא, ולא היה לו להיות קדוש. משמע דאי הוה אפשר לצמצם – היה אז קשה לן היאך קדוש, בלא טעם חציצה. ומה קשה? והא (פרקי) (ופירשית) דלא אמר כל שאינו (וכו') בבת אחת כי אלא בדבר התלוי בדבריו? ויש לומר, דהכי פירושו: נהי דאי אפשר לצמצם – ולחכי נחא לרבנן שאין שתייהן קדושין משעם

הזכרים" כמו לרבי יוסי הגלילי, דלא אפשר למירדש להו "הזכרים" כיון דסבירא להו אי אפשר – מכל מקום ליהוי חציצה. זכר ונקבה מפרשי טלה לעצמו – ואם תאמר: לרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם, אם יצאו שניהם בבת אחת – אין חזק קדוש, לפי מה שפירשתי לעיל: נקבה חוצצת ועוד, תנן לקמן בפרק שני (יז,ב), זכר ונקבה – אין לכהן כלום. משמע דקאי איצאו שני ראשיהן כאחת וירישא, שהנקבה מבטלת בכורת זכר, שגם היא פטרה בכורת רחם. ואם כן, סמוך מיעוט דבבת אחת לחוצצה נקבות קדמות, והוה לזכר זכרים קדמים מעטא! ויש לומר בדפריקין לעיל: בספק מועט החמור להפריש לו לעצמו. שתי חמורין שלא בכרו וילדו שני זכרים נותן שני טלאים לכהן – הכא נחא, דאצטרך לאשמועינן אין פרדה וחזור ופודה כל זמן שלא ניתן ליד כהן, בדפריקין לעיל בפירקא (ד,ב), אבל לקמן פרק שני דקתני כי האי גזא גבי בכורות בהמה טהורה, ליכא למימר הכי יש לומר, קא משמע לן: לא תלין להעמיד המונח בחזקת בעלים, שהאחת טפה ותמנה הוולד, ואחת ילדה שני זכרים. ומיהו, לקמן פרק "יש בכור" (מח,ב) קתני כהאי גזא גבי נשים – ליכא למימר הכי, שכל אחת יודעת בעצמה מה שילדהו ויש לומר: אנכי

זכרים ונקבה נותן טלה אחד לכהן – לכאורה מפרשי טלה אחד מספק לעצמו. וכן מוכח לקמן פרק שני (יח,ב) דגבי שני זכרים ונקבה – אחד לו ואחד לכהן, (דמוכח) משום קדושת בכור חלה על שתייהם. וכן פירש בקונטרס: מפרשי עוד טלה, והוא לעצמו.

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף ט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

לאפקועי לאיסורא מיניה – דלפטורו ממצות עריפה לא היה צריך להפריש מספק, כמו שאין נותן לכהן מספק, כמו כן אינו עורפו מספק. **ותנן** רבי יהודה אומר במזיד קידש – משמע הכא דמקדשת בגבולין קודם שגיע לירושלים. והא דאמר בסוף פרק "חלק" (סנהדרין ק"ב): בגבולין דברי הכל פטורין מן החלה – לאו משום

דחשיב ממון גבוה לכלול עלמא בגבולין, אלא משום דלא קרינן ביה "עריסותיכם", כיון דאסור באבילה. וכן עיר הנדחת – לאו "שללה" הוא, כדאמר התם. ב"השובר את הפעלים" (בבא מציעא ז"א), נמי פטר רבי יהודה מחסימה מעשר חוץ לחומה – לאו משום דחשיב ממון גבוה חוץ לחומה, אלא משום דבעינן ידשו הראוי לו, כדממעטין הקדש (ממעילה) ובמעילה יג"א.

מכל האוכל אשר יאכל אוכל שיכול להאכילו לאחרים קרוי אוכל – ואם תאמר: פרק "כסוי הדם" (חולין פ"ה), פטרינן עוף טמא מכסוי לרבי שמעון גבי שחיטה שאינה ראוי, מדכתיב: "ציד חיה או עוף אשר יאכל וגו'. והא אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים. והוא יש לומר: התם "ידה או עוף" כתיב, משמע דאתא למעוטי מינים טמאים שאין נאכלין לישראל, ואף על גב שיכול להאכילו לאחרים. אבל הבא, "מכל האוכל אשר יאכל" משמע שפיר למעוטי שאין נאכל לאחרים. מה

בפטר חמור נמי מיקדשא. בדרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על דדה, ועולה ואוכלתו בירושלים; הקא נמי, אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה, ופרקא ליה בשה, ומקדשא בחד דבינו וביני. ורבי שמעון, מאי טעמא? אמר עולא: יש לך דבר שפירדנו מותר והוא אסור? – ולא? והרי שביעית דפירדונה מותר והיא אסורה! – שביעית נמי פירדונה אסור, דאמר מר: האחרון אחרון אסור. ואיבעית אימא: רבי יהודה ורבי שמעון בהאי קרא קמיפלגי, דתניא: "לא תעבד בכבוד שורך" – אבל אתה עובד בשלך ובשל אחרים, "ולא תגז בכור צאנך" – אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר: "לא תעבד בכבוד שורך" – אבל אתה עובד בכבוד אדם, "ולא תגז בכור צאנך" – אבל אתה גוזז בכור חמור. בשלמא לרבי שמעון – היינו דכתיב תרי קראי, אלא לרבי יהודה, תרי קראי למעוטי שלך ושל אחרים למה לך? ותו, לרבי יהודה, בכור אדם נמי גימא דאסורא אלא, דכולי עלמא "שורך" – למעוטי בכור אדם הוא דאתא. כי פליגי ב"צאנך", דרבי יהודה למעוטיה דאמר: שותפות גוי חייבת בבכורה, וכי איצטרך קרא – למישרי בגזה ועבודה. ורבי שמעון סבר: שותפות גוי פטורה מן הבכורה, ולענין גזה ועבודה לא איצטרך קרא, כי איצטרך קרא לפטר חמור. בשלמא לרבי יהודה – היינו דכתיב "צאנך", ו"שורך" – אטו "צאנך". אלא לרבי שמעון, "שורך" ו"צאנך" למה לך? קשיא. אמר רבה: ומודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור; מאי טעמא – גמר עריפה עריפה מעגלה ערופה. אמר רבא: מנא אמינא ליה? דתניא: הערלה, וכלאי הפרם, ושור הנסקל, ועגלה ערופה, וציפורי כצורע, ופטר חמור, ובשר בחלב – כולן מוטאות אוכלין. רבי שמעון אומר: כולן אין מוטאות מוטאות אוכלין. ומודה רבי שמעון בבשר בחלב שמוטאות מוטאות אוכלין, הואיל והיתה לו שעת הפישה. ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מאי טעמא דרבי שמעון? דכתיב: "מכל האכל אשר יאכל" – אוכל שאותה יכול להאכילו לאחרים – קרוי אוכל, שאי אתה יכול להאכילו לאחרים – אינו קרוי אוכל.

עריפה – אסורה בהנאה, משום דכתיב (דברים כא) "שם" – שם תהא קבורתה. ושור הנסקל – ששחטו לאחר שנגמר דינו, דלא ירדה בו טומאת נבילות. ועגלה ערופה – ששחטה לאחר ירידתה לנחל איתן, דקיימא לן דהיא אוסרתה. **ציפורי כצורע** – אסורין בהנאה, במסכת קדושין (נ"א), ופטר חמור – ששחטו ועדיין מפרס, שלא ירד לטומאת נבילה. אבל אם נגע בו שרץ – מטמא טומאת אוכלים, שאם חזר ונגע באוכלים אחרים – מטמאים, אף על פי שמפרס. דאמר ב"העור והורטוב" (חולין ק"ב): השוחט בהמה טמאה לגוי ומפרסת – מטמא טומאת אוכלים. דמהניא לה שחיטת ישראל למהוי מחשבה, הואיל ושחיטה דכוחה חזיא לה בהמה טהורה. אי נמי, אפילו ערפו ממש, דנבילה היא. ואיכא למימר בהם טומאת אוכלים, כגון דאיכא פחות מכזית מיניה, דלא חזי לטומאת נבילות, מיצטרף בהדי פחות מכביצה אוכלים ומשלימו לכביצה. כולן מוטאות אוכלין – אם נגע בהו טומאה. ואף על גב דאינהו נפיהו אסירי, מהניא להו להכי שאם נגעו באוכלים אחרים – מטמאין אותן. כולן אין מוטאות – הואיל ואסורין בהנאה. שעת הכושר – קודם בישול. לאחרים – לגוים, דאינו אסור בהנאה.

לימא קסברי רבנן מקצת רחם – הנוגע בבכור, מקדשו. דנדי דאי אפשר לצמצם, וראשון לחודיה קדיש – איכא למיפרך: הא קודם שיצא כולו – יצא אחיו וחוצץ בינו לבין הרחם, וכתיב (במדבר ח'): "פטר כל רחם", עד שיפטור כל הרחם! ולרבי יוסי ליכא למיפרך, דכיון דתרווייהו קדשו – כחד דמו. מין במינו – ואלו שניהם מין אחד. ומותר – קודם פדיונו. **בכור אדם** – מותר בהנאה למעשה ידיו קודם פדיה, דהא לא אשכחן דאסור. **שהקפידה וכו'** – וכיון דמחמיר כולי האי, שקבע לו הכתוב פדיון בשה ולא באחר, ודאי אסור בהנאה. בשלכי – עשבים שלוקות. בשווי – שנתון עשבים שזה דמי החמור לכהן. בשווי לא אמרין – דלא חמיר מהקדשות. **לאפקועי לאיסורא בשה** – ואפילו שלא בשווי, כדקתני מתניתין: גדול וקטן, בכסף צורי – דאינו מתחלל על אסימון, כדכתיב (דברים יד): "וצרת הכסף בידך", במזיד – שנתכון לחללו. קידש – אם קידש בו את האשה – מקדשת. אלמא, מותר בהנאה לרבי יהודה: בחד דבינו וביני – ששזה החמור יותר מן חשה. שפירדנו מותר – כגון הבא, שהבזק אוכל את חשה בלא שום הקרבה, והוא אסור קודם פדיון. דהא פסולי המוקדשין, שאסורין בהנאה קודם פדיון, הוי פדיון נתפס בקדשותו ואסור. **שביעית** – המוכר פירות שביעית – הדמים מותרין לעולם, והפירות עצמן מתבערין בשעת הביעור כשכלה לחיה. וקא סלקא דעתך דהאי מקשה דפדיון שביעית מותר לעולם, ולא שמייעא ליה הא דאחרון אחרון נתפס. **אחרון אחרון** – במסכת סוכה (מ"ב): לקח בפירות שביעית בשר – אלו ואלו מתבערין בשעת הביעור. לקח בבשר יין – יצא בשר ונכנס יין, יין בשמן – יצא יין ונכנס שמן, ואחרון נתפס בשביעית להתבער, ופרי עצמו שגדל בשביעית שבאו אלו מכחו, בכל מקום שהוא אסור מן הביעור ואילך. בשלך ושל אחרים – גרים. כגון בכור בהמה שיש בה שותפות לגוי, אף על גב דמחייב רבי יהודה למיתב חצי דמי לכהן – פרי בגזה חמור לא שאין קדושה לחצאין, אבל שטר תמור לא ממעט מהאי קרא, וכל כמה דלא ממעט לא שרינן ליה, דלא גרע מבכור בהמה טהורה. ולרבי שמעון ממעט ליה קרא. **בשלמא** לרבי יהודה – דדריש: "צאנך" – ולא של שותפות גוי. היינו דכתיב **צאנך** – דמשמע: המיוחד לך, ולא כתב "צאן" סתמא. ו"שורך", אף על גב דמצי למיתב "בבכור שור" ומימעט נמי בכור אדם מיניה, אפילו הכי אטו "צאנך" כתב "שורך", הכי גרסינן: היינו דכתיב צאנך ושורך אטו צאנך אלא לרבי שמעון לכתוב שור וצאן. **אמר רבא** – גרסינן. **לאחר עריפה** – אם לא פדאו וערפו כדינו. **אסור** – להאכילו לכלב. עגלה

א

יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה, בזה שניתן לה בכסף
 קידושין, ואסור לאכלו מחוץ לירושלים, ועולה האשה
 ואוכלתו בירושלים, הלא נמי במקדש בפטר חמור קידושיו
 חלים, כי אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה קודם
 פדיון, ופרקא ליה – ופודה אותו בששה שלה, ומקדשא בנה
 דביני וביני – ומתקדשת בהפרש שיש בין שווי החמור שקיבלה
 לשווי השדה.
 הגמרא מבררת את טעמו של רבי שמעון שהתיר בהנאה פטר
 חמור. אומרת הגמרא: ורבי שמעון שהתיר פטר חמור בהנאה,
 מאי מעמא. אמר עולא, רבי שמעון סובר, שאם הוא אסור
 בהנאה, יש לתמוה, וכי יש לך דבר שפדיונו מותר והוא אסור,
 וכיון שהשהה הפודה מותר, בהכרח שהחמור הנפדה מותר
 בהנאה. דוחה הגמרא: ולא – וכי לא מצינו פדיון המותר, והרי
 שביעית דפדיונה מותר, והיא אסורה – מוכר פירות שביעית,
 אף שהפירות עצמם חייבים בביעור לאחר שכלו לחיה מן השדה,
 פדיונם מותר, הרי שמצינו שפדיון דבר אסור, מותר.
 מתרצת הגמרא: שביעית נמי פדיונה אסור – חל דין שביעית
 על הפדיון, דאמר מר (שביעית פ"ח מ"ז) האחרון אחרון אסור,
 כלומר, הלוקח בפירות שביעית בשר, הבשר חייב בביעור כמו
 פירות שביעית. חזר ולקח בבשר דגים, הותר הבשר ונתפס
 האיסור בדגים. חזר ולקח בדגים שמן, הותר הדגים ונתפס
 האיסור בשמן, וחייב לבער הפירות שמהם לעולם לא נפקע
 הקדושה, ואת השמן כי הוא האחרון. הרי שגם פדיון שביעית
 אסור כפירות שביעית.
 הגמרא מביאה ביאור נוסף במחלוקתם: ואיבעית אימא, רבי
 יהודה ורבי שמעון בהאי קרא קמיפלגי, דתניא, נאמר בבכור
 בהמה טהורה (דברים טו יט) 'לא תעבד בכבור שורך', ויש לדרוש
 כך, בבכור שורך אי אתה עובד, אבל אתה עובד בשלך ובשל
 אחרים – מותר לעבד בבכור שיש לך בו שותפות עם גוי. וממה
 שנאמר בהמשך 'ולא תגזו בכור צאנך', יש לדרוש כך, בכור
 צאנך אי אתה גוזז, אבל אתה גוזז שלך ושל אחרים – מותר
 לגזוז בכור שיש לך בו שותפות עם גוי, דברי רבי יהודה. רבי
 שמעון אומר, דרוש את הפסוק כך, 'לא תעבד בכבור שורך',
 אבל אתה עובד בכבור אדם, 'לא תגזו בכור צאנך', אבל
 אתה גוזז בכור חמור, כלומר, שבכור אדם ובכור חמור מותרים
 בהנאה, ונמצא שרבי יהודה שלא דרש את הפסוק כרבי שמעון,
 הוא סובר שפטר חמור אסור בהנאה.
 הגמרא מקשה על אופן הדרשה של רבי יהודה: בשלמא לרבי
 שמעון, היינו דנתיב תרי קראי – לדבריו מובן למה נאמרו שני
 מיעוטים, ללמד שבכור אדם ופטר חמור מותרים בהנאה, אלא
 לרבי יהודה קשה, תרי קראי למעוטי 'שלך ושל אחרים' למה
 לי – למה הוצרכו שני מיעוטים ללמד שבכור השייך לישראל
 ולגוי אינו קדוש – ותו – ועוד קשה לרבי יהודה, בכור אדם נמי
 נימא דאסור – גם בכור אדם יאסר בהנאה קודם שנפדה, כיון
 שאין לו פסוק להתיר.
 אומרת הגמרא: אלא, דבנולי עלמא לא נחלוקו שהפסוק 'לא
 תעבד בכבור שורך' למעוטי בכור אדם הוא דאיתא שאינו
 אסור בהנאה, כי פליגי בדרשת הכתוב 'לא תגזו בכור צאנך',
 דרבי יהודה למעמיה דאמר (לעיל ב) בכור שיש לישראל בו
 שותפות עם עובד בוכבים, חייבת בכבורה, וכי איצטריך
 קרא, למישרי – להתיר בגיזה ועבודה, שכיון שחלקו של
 הישראל חייב בכבורה, הוצרך הכתוב ללמד שאינו אסור בגיזה
 ועבודה. ורבי שמעון סבר שותפות עם עובד בוכבים, פטורה
 מן הכבורה, ולכך לענין דיתר גיזה ועבודה לא איצטריך קרא
 – אין צורך ללמוד מפסוק זה, וכי איצטריך קרא למעט, לפטר

הגמרא דנה האם מוכח שרבנן סוברים מקצת רחם מקדש: ורבנן
 הסוברים שאי אפשר לצמצם ששני הולדות יצאו יחד, לוימא
 קבכרי רבנן מקצת רחם מקדש – שנגיעת חלק מפתח הרחם
 מועילה לקדשו, דאי בוליה רחם מקדש – שאם רק מגע בכל
 פתח הרחם מקדש, נהי דאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם יחד,
 אלא רק אחד יצא ראשון והוא הבכור, מכל מקום איך נתקדש,
 והלא על ידי הולד השני הנוול עמו, חציצה מיהא איבא – יש
 חציצה בינו לבין הרחם בחלק שיצא השני עמו. ומזה שאחד
 קדוש, מוכח שגם מקצת רחם מקדש. אמר רב, אין ללמוד מכאן
 שמקצת רחם מקדש, כיון שמיני במינו אינו חוצץ, ולכך אף
 שיחד עם הבכור יצא אחיו, כיון שהוא ממין הבכור אינו חוצץ
 ונחשב כאילו כל פתח הרחם נגע בבכור.
 שנינו במשנה: ובר ונקבה מפרש טלה ב' והוא לעצמו.
 הגמרא מבררת מדוע חייב להפריש. שואלת הגמרא: ובין
 דלעצמו הוא – כיון שבעל הפטר חמור נוטל את השה לעצמו
 ואינו נותנו לכהן, למה לי לאפרושי – למה צריך להפרישו.
 משיבה הגמרא: מפרש שה כדי לאפקועי לאיפורה מיניה –
 להפקיע מהבכור את האיסור הנאה שיש עליו עד הפדיון, שגם
 ספק פטר חמור אסור בהנאה, כי 'ספיקא דאורייתא לחומרא'.
 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים אם פטר חמור אסור בהנאה.
 אומרת הגמרא: אלמא כיון דלא מפקע לאיפורה – מוכח
 שכל עוד לא הפקיע איסורו, החמור אסור בהנאה, מתניתין
 מני – כדעת מי נשנית משנתינו, רבי יהודה היא, שאסר פטר
 חמור. דתניא, פטר חמור אסור בהנאה, ורבי שמעון מתיר.
 והתנא החולק בכל מקום על רבי שמעון, הוא רבי יהודה.
 הגמרא מבררת את טעמו של רבי יהודה שאסר בהנאה. דנה
 הגמרא: מאי מעמא דרבי יהודה שאסר פטר חמור בהנאה,
 אמר עולא, שאם הוא מותר בהנאה, יש לתמוה, וכי יש לך דבר
 שצריך פדיונה ומותר קודם שנפדה, ומזה מוכח שקודם הפדיון
 אסור בהנאה. דוחה הגמרא: ולא – וכי לא מצינו דבר שצריך
 פדיונה ומותר בהנאה, והרי בכור אדם, שצריך פדיונה בחמשה
 סלעים לכהן, ומותר בהנאה, שלא מצינו שמעשי ידיו אסורים
 עד שיפדה, הרי שחייב פדיון אינו מוכיח שקודם לכן אסור
 בהנאה.
 אלא טעמו של רבי יהודה הוא, שאם מותר בהנאה, יש לתמוה,
 וכי יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לפדותו דווקא בששה,
 ומותר בהנאה קודם שיפדנו. הגמרא מבררת אם אכן יש לפדות
 דווקא בששה. שואלת הגמרא: ומי הקפידה תורה לפדות דווקא
 בששה, והא רב נחמיה בריה דרב יוחנן פריק ליה בשילקי בשוין
 – פדה פטר חמור בנתינה לכהן עשבים שלוקים כערך שווי של
 החמור, ולא בששה. משיבה הגמרא: בשוין לא קאמרין – אם
 פודה בשווי של החמור, נפדה בכל דבר, כי קאמרין שנפדה
 בששה, שלא בשוין – בששה שאינו שוה כערך החמור. והכי
 קאמרין, וכי יש לך דבר שהקפידה עליו תורה לאפקועי
 לאיפורה שלא בשווי דווקא בששה ומותר בהנאה קודם פדיונה.
 מקשה הגמרא: והרי מעשר שני שהקפידה עליו תורה לפדותו
 בכסף צורה – כסף שהוטבעה בו צורה, ותנן (קידושין נב) רבי
 יהודה אומר, אם קידש אשה בו במזיד – שהאיש והאשה ידעו
 שהוא מעשר שני, והתכוונו לחללה, קידש – חלו הקידושין, הרי
 אף שהקפידה תורה לפדותו בכסף צורה דווקא, מותר בהנאה
 ואשה מתקדשת בו, ואם כן הוא הדין בפטר חמור. מתרצת
 הגמרא: גם מעשר שני אסור בהנאה, ואף על פי כן אשה
 מתקדשת בו, שהרי בפטר חמור נמי מיקדשא – (מתקדשת)
 אשה, גם אם אסור בהנאה, וברבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר
 לגבי המקדש אשה במעשר שני, שאין זה קידוש טעות, כי אשה

חמורה בבית הבליעה, הרי היא מטמאה טומאה קלה אף שלא
הוכשרה במים. וא' – ואם נאמר שאיסור נחשב 'אוכל' מפני
הסברא ש'איסורו' חישבו, אם כן נבבלת עוף טהור למה לי
מחשבה להחשיבה 'אוכל' כדי שתקבל טומאת אוכלין, והרי
היא נחשבת 'אוכל' משום איסור נבילה שיש בה. מתרצת
הגמרא: הא מני' – משנה זו בטהרות, רבי שמעון היא, שהוא
חולק על הסברא שאיסורו חישבו, ולכן לדעתו צריכה נבלת
עוף טהור מחשבה.
הגמרא מביאה עוד ראייה שאין אומרים הסברא שאיסורו
חישבו: תא שמע, שנינו בעוקצין (פ"ג מ"א) בפירוט הדברים
הטעונים מחשבה כדי להחשיבם 'אוכל', נבלת פתמה טמאה
בכל מקום ו-בין בשווקים ובין בכפרים, ונבלת עוף טהור
והחלב – שומן של נבלת בהמה טהורה, רק כשהם בפרים,
צריכים מחשבה, נבלת בהמה טמאה הטעם כיון שבשום מקום
אין רגילים לאכול נבלת בהמה טמאה, כי היא מאוסה, ונבלת
עוף טהור וחלב הטעם כיון שבכפרים אנשיהם עניים ואינם
רגילים לאכול אף עופות ושומנים, ולכן אינם נחשבים אוכל עד
שיחשוב עליהם להאכילם לגוי, ואינם צריכים חשבון, כיון
שסופם לטמא טומאה חמורה. וא' אמרת 'איסורו' חישבו,
למה לי מחשבה, והרי על כל איסורים אלו אמרה תורה
שאסורים באכילה, מתרצת הגמרא: הא מני' – משנה זו בעוקצין
רבי שמעון היא, שהוא חולק על הסברא שאיסורו חישבו,
ולכן אפילו נבלת בהמה טמאה ונבלת עוף טהור, כל עוד לא
חשב לאוכלם אינן מקבלות טומאה.
אומרת הגמרא: תא שמע ממה ששנינו בהמשך המשנה בעוקצין
(שם), נבלת פתמה טהורה בכל מקום ו-בין בכפרים ובין
בשווקים, אינה צריכה מחשבה, משום שהיא עומדת לאכילה
לגוי, ונבלת עוף טהור והחלב של בהמה טהורה שנשחטה,
כשהם בשווקים, שיש שם עשירים האוכלים עופות ושומן, אינן
צריכים מחשבה, משום ששם הם עומדים לאכילה, ולא חשבון.
ומדייקת הגמרא: שדווקא אלו אינם צריכים מחשבה, הא – אבל
בהמה טמאה, בעצם מחשבה, ואין אומרים שאיסורו מחשיבו.
אומרת הגמרא: וכי תימא הא מני' – ואם תרצה לומר גם על
קושיא זו, שמשנה זו רבי שמעון היא, שהוא חולק על הסברא
שאיסורו חישבו, ולכן סבר שבהמה טמאה צריכה מחשבה.
אין לומר כן, דהא מדסיפא – שהרי כיון שהסיפא של המשנה
רבי שמעון היא – נאמרה על ידי רבי שמעון, בהכרח דהרישא
של המשנה לא רבי שמעון. דקתני בסיפא של משנה זו, רבי
שמעון אומר, אף הנבילות של הנבל והארנבת והשפן והחזיר
יש בהן טומאת אוכלין, ואינן צריכים לא מחשבה ולא חשבון,
אף שהן טמאות. ואמר רבי שמעון בברייתא, מה טעם שאינם
צריכים מחשבה, והרי הם מינים טמאים שאינם נחשבים 'אוכל',
הואיל ויש בהן קצת סמיני טהרה, כי חלקם מעלי גרה ולא
מפריסים פרסה, וחלקם מפריסי פרסה ולא מעלים גרה, ומצד
סימן הטהרה שיש להם נחשבים כנבלת בהמה טהורה שאינה
צריכה מחשבה להחשב אוכל לקבל טומאה. וכיון שהרישא
אינה כדעת רבי שמעון, חוזרת הקושיא, למה בהמה טמאה
צריכה מחשבה, והרי לדעת חכמים איסורו מחשיבו כ'אוכל'.
לכן חוזרת הגמרא ממה שפירשה עד כאן בטעם חכמים שאמרו
שפטר חמור מטמא טומאת אוכלין אף שלא חשב לאוכלו,
מהטעם שאיסורו מחשיבו כ'אוכל': אלא אמר רבא, דבבלי
עלמא – בין לפי רבי שמעון ובין לפי חכמים, לא אמרינן שדבר
אסור מקבל טומאה כי 'איסורו' חישבו, ומה שאמרו שפטר
חמור יש בו טומאת אוכלין אף שלא חשב לאוכלו, אינו צריכה
מחשבה – אם מדובר באופן שכבר נגד, תכי נמי – גם חכמים
מודים שאינו מטמא טומאת אוכלין, כיון שלא נשחט ולא
העמידו לאכילה,

מקשה הגמרא על רבי יוחנן: אי הכי, שרבי שמעון סובר שאיסור
הנאה אינו מקבל טומאת אוכלין, אם כן בפשר החלב, מאי
אריא – מדוע נקט רבי שמעון שמקבל טומאה משום דהיתה
לה שעת הפושט, תיפוק לי בלי טעם זה, שמקבל טומאה משום
דאוכל שאותה יכול להאכילו לאחרים הוא, שהרי לדעתו הוא
מותר בהנאה, כדתנא, רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי
שמעון, פשר החלב אסור באכילה ומותר בהנאה, ולמד כן
בגזירה שוה מטריפה, שנאמר באיסור בשר בחלב (דברים יד כא)
'כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, לא תבשל גדי בחלב אמו',
ולחלן באיסור טריפה הוא אומר (שמות כב ז) 'ואנשי קודש תהיו
לי, ובשר בשרה טרפה לא תאכלו', מה לחלן באיסור טריפה,
אסור באכילה ומותר בהנאה, שהרי נאמר בסוף הפסוק 'לכלב
תשליכון אתו', אף כאן באיסור בשר בחלב אסור באכילה
ומותר בהנאה. ואם כן קשה למה הוצרך רבי שמעון לומר
שבשר בחלב מקבל טומאה משום שהיתה לו שעת הכושר, והרי
לדעתו בשר בחלב נחשב 'אוכל' כי אינו אסור בהנאה.
מתרצת הגמרא: תא ועוד קאמר – אמנם טעם זה נכון, אך רבי
שמעון בא להוסיף עוד טעם, ואילו הם, תא – טעם אחד משום
דאוכל שאותה יכול להאכילו לאחרים הוא, שהרי הוא מותר
בהנאה, ועוד, כי לדידיה נמי – לבעל הבשר בחלב עצמו, הרי
היתה לו שעת הפושט, שהרי יכול היה לאכול את הבשר ואת
החלב קודם שהתבשלו יחד.
הגמרא מסיימת את הראיה שלדעת רבי שמעון פטר חמור אחר
עריפה אסור בהנאה. אומרת הגמרא: ואם איתא דלאחר
עריפה שרי רבי שמעון פטר חמור בהנאה, ליתני – היה ראוי
לשנות, 'ומודה רבי שמעון לחכמים בפטר חמור ובשר בחלב
שמשפאין טומאת אוכלין', שהרי גם פטר חמור יכול להאכילו
לאחרים, ואינו בכלל שאר איסורי הנאה שנמנו ברישא שעליהם
אמר רבי שמעון שאינם מטמאים טומאת אוכלין. אלא בהכרח
שאחר עריפה הוא אסור בהנאה, ולכן לדעת רבי שמעון אין
בפטר חמור טומאת אוכלין, כי אינו נחשב 'אוכל'.
הגמרא דוחה את הראיה. אומרת הגמרא: לעולם יתכן שרבי
שמעון סובר שגם אחר עריפה הוא מותר בהנאה, ואמנם אי
דחשיב עליה – אם חשב עליו לאכילה, הכי נמי – אכן רבי
שמעון יורה שמשמא טומאת אוכלין כיון שלדעתו הוא מותר
בהנאה, ואם חשב לאוכלו נחשב 'אוכל'. אולם הכא במאי
עסקינן – כאן בברייתא מדובר, באופן דלא חשיב עליה – שלא
חשב עליו לאכילה, ולכן אמר רבי שמעון שאינו מטמא טומאת
אוכלין, כי נבלת בהמה טמאה מאוסה כיון שאסורה מצד נבילה
ומצד שהיא טמאה, ואינה חשובה אוכל רק על ידי מחשבה.
הגמרא מבררת את טעמם של חכמים. שואלת הגמרא: ומעמא
מאי מטמא רבנן – אם מדובר באופן שלא חשב לאוכלו, מהו
טעמם של חכמים שאמרו שחל עליו טומאת אוכלין, והרי אינו
'אוכל'. אמרו רבנן קמיה – אמרו חכמים לפני דרב ששת,
הואיל ואיסורו חישבו – האיסור שאסרה תורה לישראל
לאכול בהמה טמאה, מחשיבו כ'אוכל', שכיון שאסרתה תורה
באכילה מוכח שהוא ראוי לאכילה לגוי, ולכן מקבל טומאת
אוכלין. ורבי שמעון סובר שאין אומרים 'הואיל ואיסורו חישבו'.
הגמרא מקשה על הסברא של 'איסורו' חישבו: ולרבנן מי
אמרינן סברא זו של הואיל ואיסורו חישבו להחשיב 'אוכל',
והא תנן (טהרות פ"א מ"א) שלשה עשר דברים – תנאים מיוחדים
אמרו נבבלת עוף טהור, כדי שתהא ראוייה לקבל טומאת
אוכלין, וזו ו-התנאי דלחלן היא אחת מהן, צריכה מחשבה –
יש לו לקבוע שרוצה לאכול נבלת לגוי, כדי להחשיבה 'אוכל',
משום שלא רגילים לאכול נבלת עוף, ואינה צריכה חשבון –
אין צריך שיבואו עליה מים כמו בשאר אוכלין שאינן מקבלין
טומאה רק לאחר שבאו עליהן מים, שכיון שסופה לטמא טומאה

בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רנג רש"י

אי הכי – דטעמא דרבי שמעון משום הנאה הוא. מה להלן מותר בהנאה – דכתיב: "לכלב תשליכון אותו" (שמות כב). לירידה נמי – לצורך ישראל עצמו, היתה לו שעת הכושר. אבל שור הנסקל ועגלה ערופה לא היתה לו שעת הכושר אפילו קודם לכן, דבהמה בחיה בחזקת איסור עומדת. ליתני ומודה רבי שמעון בפטר חמור –

דהא יכול להאכילו לאחרים הוא. דלא חשיב

עליה – לאכילה, ומשום הכי לא תני ליה.

דסתמיה לאו לאכילה קאי. ואיסורו חשיבו

– איסור דאסר ליה רחמנא לישאר לא משויא

ליה אוכל, דכיון דאסר ליה – מכלל דראוי

לאכילה לגוי הוא. צריכה מחשבה – לטמא

טומאת אוכלין אם נגע בהן שרץ, שאם תגע

אחריו כן באוכלין כשרין – טעמאם. וכל כמה

דלא חשיב עליה – לית ביה שום טומאת

מגע, דנבלת עוף טהור אינה מטמאה אלא

אם אכלה, ואז מטמאה אותו בגדים שהוא

לבוש בשעת בליעה. ואינה צריכה הכשר –

הואיל ויש עליה טומאת חמורה טעמא אדם

ובגדים אם היה אוכלה. ואמר בכריתות

בפרק "דמ שחיטה" (כא,א) "וכי יותן מים"

וכו', מה רוצים מיוחדין שאין סופן לטמא

טומאת חמורה צריכ הכשר – אף כל טמא

סופן לטמא טומאה חמורה צריכ הכשר.

ולא שייך הכשר אלא בטומאה קלה

דאוכלין, וכן מחשבה. רבי שמעון היא –

דלית ליה איסורו חשיבו. נבלת בהמה

טמאה בכל מקום – שהיא. סתמא לאו

לאכילה קיימא, דמאיסיה. ועוד, שיש לה שני

דחויין: אחד – שלא נשחטה, ואחת – טמאה

היא. וכן נבלת עוף טהור. וחלב – שומן של

נבלה טהורה. בכפרים – דעניים הם, ואין

רגילין לאכול עופות ושומן – צריכין

מחשבה להאכילן לגוי, ואם לאו – אין

מטמאין טומאת אוכלין. וכן אמר: נבלת

בהמה טמאה, טומאת אוכלין למה לא שני

מטמאה אדם וכלים, כל שכן אוכלין תרין

כדאמר בכריתות בפרק "דמ שחיטה" (כא,א):

דאי איכא פחות מכית טמאה, דאין עליה

טומאת נבלות, שהרי אין בה שיעור, וצירפו

לפחות מכביצה אוכלין, אם חדש על פחות

מכית אוכלה – מעטרף עם שאר

אוכלין להשלימה לכביצה, שם יגע בהן

שרץ יטמאו. "והחלב" לא גרסינן, דליכא

למימר ביה אין צריך הכשר, דאי בחלב נבלה

– הא אין מטמא טומאת חמורה, דכתיב

(ויקרא ז): "עשה לכל מלאכה", ואמאי לא

ניכר הכשר? ואי בחשבה, ומשום שכבר

הוכשר – הא שנינו בגמרא "העור והרז" (חולין כח,א): חזר רבי עקיבא להיות

שונה כרבי יהודה, דהכשר שחיטה לא מנהיא לחלב, משום דאכתי לאו אוכל הוא,

דהא דכפרים לאו בר אוכל הוא עד דחשיב עליה. ובטהרות במשנה לא גרסינן ליה.

ואינה צריכה הכשר – הואיל ומטמאה טומאה חמורה בעוד שהיה בה זית שלם,

בעודה היא מחוברת בנבלה. נבלת בהמה טהורה בכל מקום – סתמא לאכילת גוי,

דלא מאיסה, ועוד, דלגבי ישראל אין בה אלא דחוי אחד. הלכך אינה צריכה

מחשבה לקבל טומאת אוכלין, להצטרף פחות מבית הימנה לפחות מבביצה

אוכלין. וכן נבלת עוף טהור והחלב של שחיטה. בשווקים – בכרכים. דיש בה רוב

עם, ועשירים הם, ורגילין לאכול רוב עופות ושומן. ולא הכשר – נבלת בהמה ועוף

– משום דמטמאין טומאה חמורה, וחלב שחיטה בשווקים – משום שכבר הוכשר

בשחיטה, דכיון דלא בעי מחשבה, אהני ליה הכשר שחיטה. הא טמאה בעיא

מחשבה – ולא אמרינן: איסורו זהו חישוב! אף הנמל – דינו כבהמה טהורה,

הואיל ויש בו אחד מסימני טהרה. ומדאסיף רבי שמעון בסיפא – מכלל דירשא

רבנן גוי, ושעמי מינה: לית ליה איסורו חשיבו. וגבי פטר חמור דמטמאין לעיל –

בדחשיב עליה הוא. ואפילו הכי מטהר רבי שמעון, דאוכל שאי אתה יכול להאכילו

לאחרים הוא, דמודה לאחר עריפה שהוא אסור, כדרבה. אלא אמר רבא – דכולי עלמא לא אמרינן איסורו חשיבו גרידא, ואפילו הכי פלוגתיהו בדלא חשיב, וליתא

לדרבה. ודקשיא לך: מאי טעמא דרבנן? אי דערפיה מיערף – הכי נמי דמודו רבנן דלא מטמא טומאת אוכלין, הואיל ולא חשיב עליה.

מה להלן אסור באכילה ומותר בהנאה בו? – תימה: בדפרק "כל שעה" (פסחים כד,ב) דריש איסי בן יהודה איסור באכילה מחבא, ואיסור הנאה ליתן מקל וחומר דערלה. והשתא במאי פליגי? ויש לומר: קסבר תנא דהתם, כיון דמצוי לקומי תרייהו, הגורה שזה וקל וחומר – מקיימי. ומיידו קשה: דבכמה מקומות אתאי גורא שזה ומפקינן מקל וחומר.

כדאמר בבמה דוכתי: "שיכול", ועושה קל

וחומר, והדר – "תלמוד לומר", אלמא אתאי

גורא שזה ומפקינן מקל וחומר ופירש רבינו תם:

קרא איירי במידי דאסור בהנאה, כגון קדשים

שיצאו חוץ למחיצתו, דדריש בפרק "בהמה

המקשה" (חולין סח,א) מ'בשר בשדה": כיון

שיצא חוץ למחיצה – גאסר. ואף על גב

דפשטיה דקרא בהיתר הנאה, דכתיב: "לכלב

תשליכון אותו", קסבר תנא דהתם: לחכי אהני

קל וחומר – ודילפינן מקדשים לאיירי בהו נמי

קרא. ותנא דהבא סבר: מטריפה דשריא בהנאה

לפנין, כפשטה, ולית ליה קל וחומר. דהכי נמי

מאן דדריש איסור הנאה משלשה "לא תבשל",

לית ליה קל וחומר. (ואם תאמר: מאן דדריש

ליה מקודש, אית ליה קל וחומר) – תיפוק ליה

איסור הנאה מ'כל בקדש' באש טהור,

כדילפינן מתימא פרק "כל שעה" (פסחים כד,ב)

פסולי קדשים! יש לומר: "עם קדש" ר'אנשי

קדש – מענין אחד, דמא אהרדי. אי נמי, דנין

חולין מדחולין ואין דנין חולין מקדשים. כדאמר

פרק "כיסוי הדם" (חולין פה,א).

נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת עוף

טהור בכפרים – מחשבה ואינה

צריכה הכשר – "והחלב" לא גרסינן, דליכא

למימר דאין צריך הכשר, דאי בחלב נבלה –

הא אינה מטמאה טומאה חמורה, דכתיב (ויקרא

ז): "עשה לכל מלאכה", ואמאי לא נבעי

הכשר? ואי בשחיטה – הרי שנינו בפרק "העור

והרז"ב" (חולין כח,א): חזר רבי עקיבא להיות

שונה כרבי יהודה, דהכשר שחיטה לא מנהיא

לחלב משום דאכתי לאו אוכל הוא, דהא

בכפרים לאו בר אכילה היא עד דחשיב עליה.

ובמסכת טהרות לא גרסינן ליה. עד כאן לשון

הקונטרס. לפי שיש פירושם שאין כתב בהן.

ושמא מאחרים הוגה. ואף על גב דרב פפא מוקי

התם ב"העור והרז"ב" (שם) פלוגתא דתנאי

בהיתר מחשבה, מכל מקום מסתבר, דהכי סתם

משנה דמסכת טהרות סברה כי חזרה. ובסיפא

גרסינן לה שפיר: החלב בשווקים אין צריך לא

מחשבה ולא הכשר, ובחלב שחיטה אמרינן. וכן

פירש הקונטרס.

ונבלת עוף טהור בכפרים – פירש הקונטרס:

עניים הם, ואין רגילין לאכול עופות. ונראה לפרש שזה אחר: ששוקין שי אוכלין מרובים,

וקונין כל דבר. בכפרים אוכלים מועטין, ולא זבני אלא מידי מעליא.

נבלת בהמה טהורה בכל מקום – מה שיש חילוק בין טמאה לטהורה, ואף על גב

דתרייהו לא מובין אלא לגוי, ותפצין הם בחזיר יוחר, כדאמרין התם חולין

(ז,א) "רביתם מלאים כל טוב" – (בכותיל) וקדילין דחזירי, ואמרין במגילה (ג,א): "ירשנה

טוב" – בתלי דחזירי. מכל מקום, מה שהיא טהורה משני אוכל בראיון מעט, הואיל

וכשנאני נבילה אוכל גמור הוא לישראל. ומתאי טעמא מהני לרבי שמעון בגמל וארנבת

שפן וחזיר סימני טהרה לשוויי אוכל, כדאמר בסמוך. ובקונטרס נמי פירש כאן: נבלת

בהמה טמאה, כל מקום שהיא – סתמא לאו לאכילה קיימא, דמאיסה. ועוד יש עליה

שני דחויין: אחד – שלא נשחטה, ועוד – דטמאה היא. וגבי נבלת בהמה טהורה פירש:

סתמא לאכילת גוי, דלא מאיסה. ועוד, לגבי ישראל אין בהן אלא דחוי אחד, דהלכך אינה

צריכה מחשבה. **והחלב** בשווקים – פירש הקונטרס: רגילים לאכול עופות ושומן.

משמע שרוצה לומר דכל שומן קרי חלב. ולא מיירי דקא מחלב האסור, כגון תותב

קרום ונקלף וחולין מטב.

שהשחט

לחלוקה עובר חמורו דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ) רנג רש"י

הבא

רנ"ד בכורות. פרק ראשון – הלוקח עובר חמורו דף י עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רש"י תוספות

ששחטת עורב להתלמד דמו מבשר – פירש הקונטרס: אם נפל על הורעים. וכל שכן אם שחטו שחיטה גמורה דמו מבשר אפילו לגופיה, דשחיטתו מחשבתו. ואם נחרו ולא שחטו – תו לא פליג רבי אליעזר, דודאי לעלמא מבשר דמו ולא לגופיה, דאיהו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה, עד כאן לשון הקונטרס. ותימא: פירש דרם נחירה מבשר לעלמא. דמה

הכא במאי עסקינן – בגון ששחטו להתלמד בו, ובפלוגתא דנימוס ורבי אליעזר. דתניא, אמר רבי יוסי: סח לי נימוס אחיו של רבי יהושע הנרסי, ששחטת את העורב להתלמד בו – דמו מבשר. רבי אליעזר אומר: דם שחיטה לעולם מבשר. רבי אליעזר היינו תנא קמא! אלא לאו איסורו חישובו איפא בינייהו, תנא קמא סבר: דמו מבשר – לעלמא, אבל לגופיה – בעי מחשבה. ואחא רבי אליעזר למימר: דם שחיטה לעולם מבשר, ואפילו לגופיה נמי לא בעי מחשבה. – מומאי? דילמא טעמא דרבי אליעזר התי – דשאני עורב, הואיל ויש בו סימני טהרה! ומגלן דסימני טהרה מילתא היא – דקתני עלה דהיא, אמר רבי שמעון:

מה פעם – הואיל ויש בו סימני טהרה. וכי תימא: אי משום סימני טהרה, מאי איריא להתלמד? אפילו להתעסק נמי! אין הכי נמי, ומשום נימוס. איתביה: לא רצה לפדותו – עורפו בקופין מאחוריו וקוברו, ואסור בהנאה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר! – אימא: ומחיים אסור בהנאה, ורבי שמעון מתיר. – והא מדסיפא מחיים הוי – רישא לאו מחיים. דקתני סיפא: לא ימיתנו לא בקנה ולא במגל ולא בקרדום ולא במגירה, ולא יכניסנו לחדר וינעול דלת לפניו בשביל שימות. ואסור בגיזה ועבודה, דברי רבי יהודה, ורבי שמעון מתיר! – רישא וסיפא מחיים, רישא – בהנאת דמיו, סיפא – בהנאת גופו. וצריכא, דאי תנא הנאת דמיו – בההוא קא שרי רבי שמעון, אבל בהנאת גופו – אימא מודה ליה לרבי יהודה. ואי תנא בהנאת גופו – בההוא קאסר רבי יהודה, אבל בהנאת דמיו – אימא מודה לרבי שמעון, צריכא. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור. ואמר רב נחמן: מנא אמינא לה? – דתניא: "וצרפתו", נאמר כאן עריפה, ונאמר להלן עריפה, מה להלן אסור – אף כאן אסור. מני? אילימא רבי יהודה – מחיים מיסר אסור! אלא לאו רבי שמעון הוא. אמר ליה רב ששת, ספרא חבריך תרגומה: לעולם רבי יהודה, ואיצטריך, סלקא דעתך אמינא עריפה במקום פדייה עומדת, מה פדייה מתרת – אף עריפה מתרת, קא משמע לן. אמר רב נחמן: מנא אמינא לה? מדתני לוי: הוא הפסיד ממונו של כהן – לפיכך יופסד ממונו. מני? אילימא רבי יהודה – הא מיפסד וקאי! אלא לאו רבי שמעון היא. – איבעית אימא רבי יהודה, ואיבעית אימא רבי שמעון; איבעית אימא רבי יהודה – אפסידא דביני ביני, ואיבעית אימא רבי שמעון – לפחת מיתה. וכן אמר ריש לקיש: מודה רבי שמעון לאחר עריפה שהוא אסור. ורבי יוחנן, ואי תימא רבי אליעזר אומר: עדיון היא מחלוקת. איפא דמתני לה להא דרב נחמן אחא: המקדש בפטר חמור – אינה מקודשת. לימא מתניתין דלא פרבי שמועון? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: לאחר עריפה, ודברי הכל. איפא דאמרי: הא מני? לא רבי יהודה ולא רבי שמעון, אי רבי שמעון – תיקדש בכליה, אי רבי יהודה – תיקדש בהך דביני ביני? אמר רבה בר אבוא אמר רב: לעולם רבי יהודה, וכגון שאינו שוה אלא שקל. וסבר לה רבי יוסי בר יהודה. דתניא: "תפדה" – תפדה מיד, תפדה כל שהוא. רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל. אמר מר: "תפדה" תפדה מיד, תפדה כל שהוא. פשיטא! – איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ואיתקש לכבד אדם, מה כבד אדם – אחר שלשים, ותמש, האי נמי – אחר שלשים, ותמש, קא משמע לן: "תפדה" – מיד, "תפדה" – כל שהוא. רבי יוסי בר יהודה אומר: אין פדייה פחותה משקל. ממה נפשך, אי מקיש לכבד אדם – תמש ליבעי, ואי לא מקיש – שקל מנא ליה? – לעולם לא מקיש; אמר רבא: אמר קרא "וכל ערפק יהיה בשקל הקדש" – כל ערכין שאותה מעריך לא יהו פחותין משקל. – ורבנן: ההוא בהע

טעם יכשיר, כיון דלא הוי דם שחיטה. ודם חללים לא שייך בבהמה אלא באדם. **שאני** עורב הואיל ויש בו סימני טהרה – הוא הדין עשרים וארבעה עופות חוץ מנשר, כדמוכח פרק "אלו טרפות" (חולין סא,ב). **מאי** איריא להתלמד אפילו להתעסק – פירוש: ואפילו נחרו נמי, דלחתעסק נמי לאו שחיטה היא, ובנחרו דמי. ואף על גב דאז לא היה חכשך בדם שחיטה, מכל מקום פריך. כיון דלא אתי לאשמועינן דם שחיטה מבשר, כיון כבר אשמועינן, ולא בא לאשמועינן אלא דאין צריך מחשבה הואיל ויש בו סימני טהרה – זה היה יכול לאשמועינן בלא שחיטה. אמר

כוליה שרי בהנאה. שאינו שוה אלא שקל – סלע. דהשתא ליכא ביני ביני, דההוא שה דיהבין לכוון תותיה בעי למיהוי שוה שקל. תפדה תפדה – תרי זמני כתיב: ודא חמור תפדה בשח" (שמות יג. שם לד). מיד – אפילו בתוך שלשים. איתקש לכבד אדם – דכתיב (במדבר יח): "את כבוד האדם ואת כבוד הבהמה טמאה תפדה". מה כבוד אדם – פרינו לאחר שלשים יום, ופרינו מכן חדש תפדה, וחמשה סלעים בעי למיתב. אף כאן לאחר שלשים יום וחמשה – סלעים בעי למיתב. בהע

הכא במאי עסקינן בגון ששחטו – לפטר חמור. ואי דשחטיה לשם שחיטה גמורה – אפילו לרבי שמעון היא מחשבה, ומטמא. אלא בשחטו על מנת להתלמד בו הלכות שחיטה. ובהך פליג, דרבנן סברי: דך שחיטה משויא לה אוכל בשחיטה גמורה מעלייתא, דאמרין ב"העור והרובע" (חולין קי"ב). השוחט בהמה לגוי כו' כדפרישית לעיל. ורבי שמעון סבר: דך שחיטה לאו מעלייתא היא, ולא היא מחשבה. ובפלוגתא דנימוס ורבי אליעזר. דמו מבשר – אם נפל על הורעים. וכל שכן אם שחטו שחיטה גמורה – דמו מבשר אפילו לגופיה, דשחיטתו היא מחשבתו. ואי נחרו ולא שחטו – תו לא הוה פליג בה רבי אליעזר, דודאי לעלמא הוא דמבשר דמו ולא לגופיה, דאיהו גופיה לא מקבל טומאה בלא מחשבה. אלא לאו איסורו חישובו – הוא דאיכא בהדי שחיטה, כהאי גונא איכא בינייהו. לעלמא – אם נפל על הורעים. אבל לגופיה בעי מחשבה, דאיסורו חישובו גרידא לא אמרין, דך שחיטה לא חשיבא לשווייה אוכל. ואפילו לגופיה לא בעי מחשבה – דך שחיטה משויא לה אוכל. ובהאי נמי פליג, רבנן כרבי אליעזר ורבי שמעון כנימוס. הואיל ויש בו סימני טהרה – כדאמר ביאלו טרפות" (חולין סא,ב), משום הכי הוי אוכלא. אבל לגבי פטר חמור דלית ליה סימני טהרה, אי לאו דחשיב, משום דך שחיטה לא מטמו ליה רבנן. ורבי שמעון, אף על גב דחשיב עליה – פליג, משום דחמור בהנאה לאחר עריפה, כדרכה. ומגלן דסימני טהרה מילתא – לאחותי ליד טומאה, דקתני עלה בברייתא דלעיל: נבלת בהמה טהורה כו'. אפילו להתעסק – דמתבין לחתוך דבר אחר, דלאו לשחיטה איכיון. אין הכי נמי ומשום נימוס – להודיע כח, דאף על גב דשחטו להתלמד בו, דהוי שחיטה חשובה טפי מלחתעסק – אפילו הכי איהו גופיה לא מטמא ליה נימוס. איתביה – אבי ונכריו דאמרו: מודה רבי שמעון לאחר עריפה. בקופין – סבין גדול, שכן דרך עריפה. מאחוריו – ממול ערפו, דכתיב "עצרתו". במגירה = שיג"א, סבן שיש בה פגיונות הרבה. בהנאת דמיו – אם החשיכה לאחרים. בהנאת גופו – כגון גיזה ועבודה. מה פדייה מותרת – דלאחר פרינו דברי הכל שרי בהנאה. הוא הפסיד ממונו של כהן – שלא פדאו בשח ויתגנו לכהן. לפיכך יופסד ממונו – יכפוהו בית דין לעורפו לאחר שלשים, כדמפרש בפרקא י"ג, ויאסר בהנאה. הא מיפסד וקאי – דמחיים נמי אסור, ומאי מפסדא ליה עריפה! אלא לאו רבי שמעון – ולאחר עריפה מודה. דביני ביני – דמחיים נמי אסור בהנאה – מצי פריך ליה בשח בר דנקא, והשתא מפסיד הכל. איבעית אימא רבי שמעון – ואפילו כל בהנאה לא מיתסר. ומאי אפסיד ממונו – לפחת מיתה, מה שמיתה פחותה, דמחיים הוה שוה מנה, ולאחר מיתה אינה שוה אלא דינר להאבילו לכלבו. להא דרב נחמן – דאמר לעיל: מודה רבי שמעון לאחר עריפה. תיקדש כבוליה – דהא

לא היתה הברייתא נוקטת שחיטה להתלמד, ומה שנקטה כן
הוא משום נימוס, כדי להשמיענו שלדעת נימוס אפילו שחיטה
להתלמד אינה מועילה להחשיב את העורב כ'אוכל', אף שהיא
שחיטה מעולה משחיטת המתעסק.
הגמרא חוזרת לדברי האומר שמודה רבי שמעון שפטר חמור
לאחר עריפה אסור בהנאה: אית'יב'ה אבי' לרבא שאמר שרבי
שמעון אסור בהנאה פטר חמור לאחר עריפה, ממה ששינו
בברייתא, לא רצה בעל החמור לפדותו את הפטר חמור,
עורפו בקופין – בסכין גדול, מאחוריו – מאחורי הצואר, שכן
עריפה נעשית מול עורפו, וקוברו, ואסור בהנאה, דברי רבי
יהודה. ורבי שמעון מתיר. ומשמע שרבי שמעון מתיר את הפטר
חמור גם לאחר עריפה.
מתרצת הגמרא: אימא – אמור כך בברייתא, ומחיים אסור
הפטר חמור בהנאה, ורבי שמעון מתיר, דהיינו שהסיפא אינה
עוסקת באיסור הנאה לאחר עריפה, אלא מחיים, אבל לאחר
עריפה גם לדעת רבי שמעון הוא אסור בהנאה.
שואלת הגמרא: והא מדסיפא מחיים הוי – והרי כיון שהסיפא
של הברייתא עוסקת באיסור הנאה שיש על הפטר חמור מחיים,
בהכרח שהרישא לאו מחיים – אינה עוסקת באיסורו מחיים,
דקתני סיפא, לא ימיתנו את הפטר חמור, לא בקנה ולא במגל
ולא בקרדום ולא במגירה – הפטר חמור, שיש לו שיניים, ולא
יכניסנו לתוך וינעול דלת לפניו בשביל שימית ברעב, אלא
יערפו בקופין דווקא, ואסור הפטר חמור בגיזה ועבודה, דברי
רבי יהודה. ורבי שמעון מתיר בגיזה ועבודה, כי לדעתו פטר
חמור אינו נאסר מחיים. וכיון שהסיפא עוסקת באיסור הנאה
מחיים, בהכרח שהרישא עוסקת באיסורו לאחר עריפה, ומוכח
שרבי שמעון מתיר גם אחר עריפה. משיבה הגמרא: באמת בין
הרישא ובין הסיפא של הברייתא עוסקות באיסורו מחיים, אלא
שהרישא עוסקת בהנאה דמיו, שאם השכיר את הפטר חמור
לאחר, דמיו אסורים למשכיר. ואילו הסיפא עוסקת בהנאת
גופו, דהיינו שאסור ליהנות מעצם גופו, כגון בגיזתו ולעבוד בו.
הגמרא תבאר מדוע צריכה הברייתא להשמיענו איסור הנאה הן
בדמיו והן בגופו. אומרת הגמרא: וצריכא הברייתא להשמיענו
שנחלקו בין באיסור הנאת גופו ובין באיסור הנאת דמיו, דאי
תנא רק את הרישא העוסקת באיסור הנאת דמיו, היה מקום
לומר, שרק בהנאה קא שרי – בהנאת דמיו לבדו, התיר רבי
שמעון מחיים, אבל בהנאת גופו אימא – אולי נאמר שמודה
ליה רבי שמעון לרבי יהודה, שאסור ליהנות מחיים. ואי תנא
רק את הסיפא העוסקת באיסור הנאת גופו, היה מקום לומר
שרק בהנאה – בהנאת גופו לבדו קאסר רבי יהודה, אבל
בהנאת דמיו אימא – אולי נאמר שמודה רבי יהודה לרבי
שמעון, שאין איסור הנאה מחיים, לכן צריכא הברייתא
להשמיענו מחלוקתם בשני איסורים אלו.
אומרת הגמרא: וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו, מודה
רבי שמעון בפטר חמור לאחר עריפה, שהוא אסור בהנאה.
ואמר רב נחמן, מנא אמיתא לה – מדיכן למדתי דבר זה,
דתנא, נאמר בפטר חמור (שמות יג א) 'ואם לא תפדה וערפתו',
נאמר כאן לשון 'עריפה' ונאמר להלן לגבי עגלה ערופה לשון
'עריפה', שנאמר (דברים כא ד) 'וערפו שם את העגלה בנחל, מה
להלן בעגלה ערופה, אסור בהנאה אחר עריפה, אף כאן בפטר
חמור, אסור בהנאה אחר עריפה. ודן רב נחמן, מני – לדעת מי
נאמרה ברייתא זו, אילימא לדעת רבי יהודה, הרי לדעתו גם
מחיים מיסר אסור בהנאה, ואילו בברייתא זו מבואר שהכתוב
משמיענו שאסור לאחר עריפה, ומשמע ששוקד לכן היה מותר.
אלא לאו ברייתא זו רבי שרבי שמעון היא, וכיון ששינו בה שלאחר
עריפה אסור בהנאה, הרי שרבי שמעון מודה שלאחר עריפה
אסור בהנאה.
הגמרא דוחה את הוכחת רב נחמן: אמר ליה רב ששת לרב

אלא הקא במאי עסקינו בגון ששחטו את הפטר חמור
להתלמד בו הלכות שחיטה ולא לשם אכילה, שרבי שמעון
סובר שאינה שחיטה גמורה המועילה להחשיבו אוכל, ולכן
אינו מטמא טומאת אוכלין. וחכמים סוברים שדי בשחיטה זו
להחשיבו 'אוכל' הראוי לקבל טומאת אוכלין.
הגמרא מביאה מחלוקת בשחט להתלמד: ובפלוגתא –
ומחלוקתם תלויה במחלוקת דנימוס ורבי אליעזר, דתנא,
אמר רבי יוסי, סח לי נימוס אחיו של רבי יהושע הנריס,
שהשוחט את העורב שהוא עוף טמא, כדי להתלמד בו, אם
נפל דמו על אוכל, דמו מכשיר אותו לקבל טומאה, כי דם הוא
אחד משבעת המשקים המכשירים את האוכל לקבל טומאה,
רבי אליעזר אומר, דם שחיטה לעולם מכשיר.
הגמרא מבארת במה נחלקו תנא קמא ורבי אליעזר. שואלת
הגמרא: רבי אליעזר היינו תנא קמא, ובמה נחלקו. משיבה
הגמרא: אלא לאו סברת 'אפסורו חישובו' אימא פנייהו –
המחלוקת ביניהם היא, אם 'איסורו חישובו' בצירוף שחיטה
להתלמד מועיל להחשיב את הנשחט לאוכל, דתנא קמא סבר
ששחיטה להתלמד אינה מחשיבה את הבשר כ'אוכל' וכן
'איסורו חישובו' לבד אינו מועיל כדי להחשיבו 'אוכל', ולפיכך
דמו של העורב מכשיר לעלמא – רק אם נפל על אוכל אחר,
אבל לגופיה בעי מחשבה – אבל כדי להחשיב את גוף העורב
כ'אוכל' הראוי לקבל טומאה שישחט לאוכלו, וממילא
אין הדם מכשירו, שהרי אינו נחשב כאוכל כלל. ותנא רבי
אליעזר למימר שדם שחיטה לעולם – גם אם אינו אלא
להתלמד מכשיר, ואפילו לגופיה נמי לא בעי מחשבה –
ואפילו כדי להחשיב את גוף העורב עצמו כ'אוכל' הראוי לקבל
טומאה אין צריך מחשבה לאוכלו, כיון שאף שחיטה להתלמד
מחשיבתו לאוכל [בצירוף 'איסורו חישובו']. ונמצא שבמחלוקת
זו של רבי אליעזר ותנא קמא נחלקו רבי שמעון ורבנן בפטר
חמור ששחטו להתלמד.
דוחה הגמרא: ממיא – מנין שרבי אליעזר החשיב את העורב
כ'אוכל' משום שסובר שגם אם שחטו להתלמד נחשב אוכל,
ומשום כך אמרת שסובר כרבנן בפטר חמור, דילמא מעמיא
דריב' אליעזר התם, בשוחט את העורב, משום דשאני – שונה
דין העורב הואיל ויש בו קצת סימני טהרה, ולכן נחשב 'אוכל'
גם ללא מחשבה. אבל בפטר חמור שאין לו כלל סימני טהרה,
שמא מודה רבי אליעזר שאין שחיטה להתלמד מועלת
להחשיבו אוכל. ובהכרח שהטעם שאמרו חכמים שפטר חמור
מקבל טומאה אינו משום ששחטו להתלמד, אלא משום
שמדובר שחשב בפירוש לאוכלו, ואילו רבי שמעון סבר שאף אם
חשב בפירוש לאוכלו, אינו מקבל טומאה, כי הוא אסור בהנאה
לאחר עריפה.
מבשרת הגמרא: ומגלן דסימני טהרה מילתא היא – שאם יש
לו חלק מסימני טהרה נחשב כאוכל גם ללא מחשבה. דקתני
בברייתא (לעיל ע"א) השנויה עלה דתהיא – הבאה לבאר את
דברי רבי שמעון במשנה שאמר שנבלת שפן וחזיר אינם צריכים
מחשבה לאכילה, אמר רבי שמעון, מה טעם, הואיל ויש (בו)
[פה] קצת סימני טהרה, כי חלקם מעלי גרה ולא מפריסי
פרסה, וחלקם מפריסי פרסה ולא מעלים גרה. ואם כן יש לומר
שגם טעמו של רבי אליעזר בעורב הוא משום מקצת סימני
טהרה שבו ולא משום השחיטה.
אומרת הגמרא: ובי תימא – ואם תרצה לדחות ולומר, דאי
טעמו של רבי אליעזר בעורב הוא משום שיש לו קצת סימני
טהרה, אם כן מאי איריא – מדוע נקטה הברייתא דווקא בשחטו
להתלמד, והרי אפילו אם שחטו להתעסק – שרצה לחתוך דבר
אחר, וחתך את העורב בטעות, ולא התכוין כלל למעשה
שחיטה, נמי לא יהיה צריך מחשבה, מפני מקצת סימני טהרה
שבו. משיבה הגמרא: אין הכי נמי – אכן מצד דברי רבי אליעזר

הבכורות שנולדו במדבר לא נתקדשו, ושלא כרבי יוחנן.
הגמרא דוחה את הראיה מהברייתא לריש לקיש: אין כוונת
הברייתא שהקריבו רק את הבכורות שהיו באותו היום שהוקם
המשכן, אלא **אִימָא** – כוונת הברייתא לומר **שְׂמֹאוֹתוֹ הַיּוֹם**
שהוקם המשכן **וְאֵילָף**, הקריבו במשכן בכורות, **וּמֵאֵי קִמְשָׁמַע**
לָהּ, שְׂמֹאוֹתוֹ הַיּוֹם, אֵין – שרק מאותו היום שהוקם המשכן
הקריבו בכורות, אולם **מֵעֵיקְרָא** – קודם שהוקם המשכן, **לֹא**
הקריבו בכורות, כי אין מקריבים בכורות אלא במזבח, ועד
שהוקם המשכן לא היה להם מזבח אלא במות יחיד, **אֲלֶמָּא** –
ומזבח מכך שקרבנות חובות, **בְּכָמָה לֹא קָרִיב** – לא הוקרבו
בבמה, ולכן לא יכלו להקריב את הבכורות עד שהוקם המשכן
ועשו בו מזבח.
הגמרא מוכיחה כרבי יוחנן. אומרת הגמרא: **תָּא שְׁמַע** רביה
לרבי יוחנן, שנינו בברייתא, **נִמְצְאָתָא אֲתָה אֹמְרָא, בְּשִׁלְשָׁה**
מְקוֹמוֹת קִדְּשׁוּ בְּכוֹרוֹת לְיִשְׂרָאֵל, בְּמִצְרַיִם וּבְמִדְבָּר וּבְכַנְיָסֶתֶן
שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֶאֱרֶץ, בְּמִצְרַיִם מִהוּ אֹמֵר (שמות יג ב) **'קִדְּשׁ לִי כָל**
בְּכוֹר', בְּמִדְבָּר הוּא אֹמֵר (במדבר ח יז) **'כִּי לִי כָל בְּכוֹר בְּכֵנִי**
יִשְׂרָאֵל', בְּכַנְיָסֶתֶם לֶאֱרֶץ הוּא אֹמֵר (שמות יג יא) **'וְהָיָה כִּי יְבִיאֲכֶם**
ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי, וְשָׁם (פסוק יב) נֹאמַר 'וְהִעֲבַרְתָּ כָל פֶּטֶר דָּחַם
לָהּ. וּמִפּוֹרֶשׁ בְּבֵרִיתָא זו שקדשו בכורות גם במדבר.
מתרצת הגמרא: **אִמָּר רַב נַחֲמָן פֶּר יִצְחָק**, באמת לא קדשו
בכורות במדבר, וכוונת הברייתא לומר **שְׁבִשְׁלֶשָׁה מְקוֹמוֹת**
הוֹזְהֵרוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַבְּכוֹרוֹת, לִיקְדָּשׁ – לנהוג בהם קדושה
כשיכנסו לארץ, ואולם עד שנכנסו לארץ **לֹא קִדְּשׁוּ** הבכורות.
מקשה הגמרא: איך נאמר שבשלושה מקומות אלו שהזכירה
הברייתא, לא קדשו הבכורות בפועל, אלא רק הוזהרו על
קדושתם, והרי אחד המקומות הוא מצרים, **וּבְמִצְרַיִם נָמִי לֹא**
קִדְּשׁ – וכי ניתן לומר שבמצרים לא הוקדשו הבכורות בפועל,
הָא קְאָמְרִינָן קִדְּשׁ – והרי לעיל הוכחנו שגם ריש לקיש מודה
שהבכורות שהיו בעת יציאתם ממצרים נתקדשו. ובהכרח
שכוונת הברייתא היא, שבשלושת מקומות אלו נתקדשו
הבכורות בפועל, ואם כן שוב יקשה לריש לקיש שאמר שלא
נתקדשו הבכורות במדבר.
מתרצת הגמרא: **הָכִי קְאָמַר** – כך כוונת הברייתא לומר,
בשלושת מקומות אלו הוזהרו על קדושת הבכורות, אך לגבי
הקדשת הבכורות בפועל יש חילוק בין המקומות, שבחלק מֵהֶן
קִדְּשׁוּ הבכורות בפועל, ובחלק מֵהֶן **לֹא קִדְּשׁוּ**.
הגמרא מביאה קושיא על ריש לקיש: מֵתִקְרָא לָהּ **רַב פִּשְׁפָּא** על
דברי ריש לקיש שרק הבכורות שנולדו במצרים נתקדשו, ולא
הנולדים במדבר, וכי **בְּמִדְבָּר לֹא קִדְּשׁוּ** בכורות, **וְהַכְּתִיב** (במדבר
א ג) **'פֶּקֶד כָּל בְּכוֹר זָכָר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעְלָה, וְכִין**
שִׁמְנִין זה נעשה בשנה השנייה שהיו במדבר, נמצא שכל
הבכורות שנולדו במצרים ונתקדשו היו בני שנה ויותר, ואיך
אמר הכתוב לפקד כל בכור מִבֶּן חֹדֶשׁ וּמַעְלָה, הרי שגם במדבר
הוקדשו הבכורות.
הגמרא מעמידה את מחלוקת רבי יוחנן וריש לקיש באופן אחר:
אֲלֵא, אֵי אִיתָמַר – מה שנאמר בשם רבי יוחנן וריש לקיש
שנחלקו אם הוקדשו בכורות במדבר, **הָכִי אִיתָמַר** – על כרחך
שכן נאמר, **רַבִּי יוֹחָנָן אִמָּר**, קִדְּשׁוּ בכורות משעה שנאמר להם
במצרים 'קדש לי כל בכור', **וְלֹא פִּשְׁקוֹן** – ואחר שהתחילו
להתקדש שוב לא נפסקה הקדשתם, אלא כל הבכורות שנולדו
מאז ואילך הוקדשו, ואף הבכורות שנולדו במדבר. **וְרִישׁ לְקִישׁ**
גם **אִמָּר**, שִׁקְדְּשׁוּ בכורות במדבר, אבל רק אלו שנולדו מעת
שנאמר 'קדש לי כל בכור' עד זמן פדיון הלויים במדבר, כי
עליהם נאמר 'פקד כל בכור זכר',

נתקדשו הבכורות לעבודת הקרבנות. **אִמָּר לִיָּה** – השיב לו ריש
לקיש לרבי יוחנן, עבודת הקרבנות במדבר היתה נעשית **בְּאֹתָן**
בכורות **שְׂיִצְאוּ מִמִּצְרַיִם**, שהם התקדשו בעת שאמר הקב"ה
במצרים 'קדש לי כל בכור'.
הגמרא מוכיחה כחשובת ריש לקיש. אומרת הגמרא: **הָכִי נָמִי**
מִסֵּתִיקָא, שאין כוונת המשנה בזבחים לבכורות שנולדו במדבר,
אלא לבכורות שנולדו במצרים, **דָּאֵי לֹא תִימָא הָכִי** – שאם לא
תאמר כך, אלא עבודת הקרבנות במדבר היתה נעשית בידי
בכורות שנולדו במדבר, יקשה לך, שהמשכן הוקם בשנה השנייה
לצאת בני ישראל ממצרים, ומאז ואילך לא עבדו הבכורות אלא
הכהנים, ונמצא שהבכורות שנולדו במדבר היו לכל היותר בני
שנה, וכי **בֶּן שָׁנָה פֶּר מֵעֵיקְרָא עֲבֹדָה הוּא** – וכי קטן בן שנה ראוי
לעבוד עבודת הקרבנות. ובהכרח שכוונת המשנה בזבחים כפי
שביארה ריש לקיש, שעבודת הקרבנות במדבר נעשית בידי
בכורות שנולדו במצרים, וכבר היו גדולים בעת שבאו למדבר.
מקשה הגמרא: **וְדִקְאָרֵי לָהּ, מֵאֵי קְאָרֵי לָהּ** – ורבי יוחנן
שהקשה מהמשנה בזבחים מה הקשה, והרי פשוט שאין כוונת
המשנה בזבחים שעבודת הקרבנות נעשתה בידי בכורות שנולדו
במדבר. מבארת הגמרא: **הָכִי קָא קְשִׁיָּא לִיָּה, אֵי אִמָּרְתָּ**
בְּשִׁלְשָׁה דְּלֹא פִּשְׁקִי קְדוּשַׁתִּיהוּ – מובן הדבר אם תאמר
שקידשו הבכורות לא נפסק בעת יציאתם ממצרים, וגם הבכורות
שנולדו במדבר התקדשו, שאם כן יש לומר הֵנָּה **דְּמֵעֵיקְרָא נָמִי**
לֹא פִּשְׁקִיָּא קְדוּשַׁתִּיהוּ – שגם אלו שכבר התקדשו במצרים לא
פקעה קדושתם, והם הבכורות שהיו ראויים לעבוד את עבודת
הקרבנות במדבר. **אֲלֵא אֵי אִמָּרְתָּ דְּפִשְׁקִי קְדוּשַׁתִּיהוּ** – אולם
אם תאמר כריש לקיש, שקידוש הבכורות נפסק בעת יציאתם
ממצרים, והבכורות שנולדו במדבר לא התקדשו, אם כן הֵנָּה
דְּמֵעֵיקְרָא נָמִי פִּשְׁקִיָּא לִיָּה קְדוּשַׁתִּיהוּ – הרי גם אלו שכבר
התקדשו במצרים ראוי שיפקע קדושתם, ואם כן מי הם הבכורות
שהיו ראויים לעבוד את עבודת הקרבנות במדבר.
מבארת הגמרא את הבנת ריש לקיש: **וְאִידֶּךָ** – וסברת ריש לקיש
היא שיש לחלק בין הבכורות שכבר הוקדשו, לבכורות שנולדו
במדבר, שבכור **קִדְּשׁוּ** – שכבר הוקדש במצרים, נשאר קִדְּשׁ
גם אחר שבאו למדבר, ובכור **דְּלֹא קִדְּשׁ** – שנולד במדבר ולא
הוקדש, **לֹא קִדְּשׁ במדבר**.
הגמרא מקשה על ריש לקיש מברייתא: **אִיתִיבִיהּ רבי יוחנן**
לְרִישׁ לְקִישׁ מְבֵרִיתָא הַשְּׁנִיָּה בְּסֵדֶר עוֹלָם (פ"ה), אֹתוֹ הַיּוֹם
שֶׁהֻקַּם הַמִּשְׁכָּן קָרְבוּ לָהֶם בְּיִשְׂרָאֵל קִרְבָּנוֹת שֶׁל נְדָרִים וְנִגְדָּוֹת
חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת בְּכוֹרוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת, הֵרִי מִפּוֹרֶשׁ שִׁבְכוּרִי
בַּהֲמָה נִתְקַדְּשׁוּ בַּמִּדְבָּר, וּבְדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: הָכִי
נָמִי – גם כאן צריך לתרץ כמו שתרצנו על הקושיא לעיל
מהמשנה בזבחים, שמדובר בְּאֹתָן בהמות בכורות **שְׂיִצְאוּ**
מִמִּצְרַיִם, שמודה ריש לקיש שהם התקדשו במצרים, ולא
נפקעה קדושתם בבואם למדבר.
הגמרא מוסיפה ומוכיחה מברייתא זו כריש לקיש. אומרת
הגמרא: **וּמִיָּנָה** – ואדרבה, מברייתא זו ניתן לדקדק כריש לקיש,
שמבואר בה, שרק ב'אֹתוֹ הַיּוֹם' שהוקם המשכן **הוּא דְּקָרִיב**
קרבנות הבכורות, אך מִיָּנָה וְאֵילָף **לֹא קָרִיב**, כי הבכורות
שנולדו במדבר לא נתקדשו, והיינו כריש לקיש.
אִיכָא דְּאָמְרִי – יש שאמרו שמועה זו בלשון אחר שריש לקיש
הוא שהקשה לרבי יוחנן. **אִיתִיבִיהּ רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן,**
'אֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהֻקַּם הַמִּשְׁכָּן קָרְבוּ לָהֶם יִשְׂרָאֵל קִרְבָּנוֹת שֶׁל
נְדָרִים וְנִגְדָּוֹת חֲטָאוֹת וְאַשְׁמוֹת בְּכוֹרוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת', וְדִיִּיק רִישׁ
לְקִישׁ, 'אֹתוֹ הַיּוֹם' אֵין – באותו היום שהוקם המשכן בלבד,
הקריבו את הבכורות, אבל מִיָּנָה וְאֵילָף, **לֹא** הקריבו, כי

מבררת הגמרא ומשיבה: **בְּהִי לֹא לִבְתוֹב** – במי מבין שלשת
המינים לא יאמר דין הקטרת אימורין, אם תאמר שלא לִבְתוֹב
רְחֵמָנָא בְּבִכּוֹר שׁוֹר, וְתִיתִי מִהֶנָּה – ונלמד לחייבו מכבש ועז,
הרי יש לפרוך, **מִה לְהֶנָּה** ו-**כבש** ועז, **שֶׁכֶּן נִתְּרָבוּ אֶצֶל פְּסָחִים**
– שמביאים מהם קרבן פסח, מה שאין כן שור שאין מביאין ממנו
קרבן פסח. ואם תאמר שלא לִבְתוֹב דין הקטרת אימורין **בְּכֶשֶׁב**,
וְתִיתִי מִהֶנָּה ו-**משור** ועז, הרי יש לפרוך, **מִה לְהֶנָּה** ו-**שור** ועז,
שֶׁכֶּן נִתְּרָבוּ אֶצֶל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים בְּצִיפּוֹר – שמקריבים מהם
קרבנות לכפר על ציבור שעבדו עבודת כוכבים על פי הוראת
שגגה של בית דין הגדול, שמביאים פר לעולה ושעיר עזים
לחטאת. ואם תאמר שלא נִבְתוֹב רְחֵמָנָא דין הקטרת אימורין
בְּעֶז, וְתִיתִי מִהֶנָּה – ונלמד לחייבו משור וכבש, הרי יש לפרוך,
מִה לְהֶנָּה ו-**שור** וכבש, **שֶׁכֶּן יֵשׁ בְּהֵן צֶד רְבוֹי אֶצֶל מִזְבֵּחַ** –
שמביאין עמדם תוספות, כי עם השור מביאים חצי ההזין נסכים,
ועם הכבש מביאים אליה. הִילָכָה צָרִיכִי – הוצרך הכתוב לפרט
חיוב הקטרת אימורין בשלשתם, ודבר זה למד התנא במשנתו
ממה שנאמר 'בכור' בכל מין בפני עצמו.
הגמרא דנה מאין ילמד רבי יוסי הגלילי חיוב הקטרת אימורין
בשלשת מיני הבהמות. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי
שדרש מ'בכור' האמור בכל מין, שולד שאינו דומה לאמו פטור
מבכורה, מהיכן ילמד חיוב הקטרת אימורין בשלשת מיני
הבהמות. משיבה הגמרא: **אִם בֵּן** – אילו כוונת הכתוב היא רק
לחייב הקטרת אימורין בבכור של שלשת מיני הבהמות, לִבְתוֹב
קָרָא 'אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר בְּכֶשֶׁב וְעֶז, ונלמד מכך ששלשת המינים
חייבים בהקטרת אימורין, 'בְּכוֹר בְּכוֹר' שנאמר בכל מין בפני
עצמו **לִמָּה לִי, אֵלָּא לֹא שְׁמַע מִיָּנָה** שאין חיובי בכורה חלים
על הולד, **עַד שִׁיֵּהָא הוּא** ו-**האם היולדת** שור, וְכִבּוֹר – הולד
הנולד, שור כמו אמו, וכן בכור כבש ובכור עז אינם חייבים
בבכורה עד שיהיו דומים לאמם.
הגמרא מבררת מה דורש רבי יוסי הגלילי מכפלות לשון 'פטר
חמור'. שואלת הגמרא: וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי שִׁלְמָד לִפְטוֹר וְלֹד
שאינו דומה לאמו מריבוי 'בכור' שנאמר בכל מין, דרשה
זו שדרש התנא במשנה מהנאמר 'פֶּטֶר חֲמוֹר' 'פֶּטֶר חֲמוֹר' שני
פעמים, **מֵאִי עֲבִיד לִיה** – מה ידרוש ממנה.
משיבה הגמרא: רבי יוסי הגלילי מִיֵּבֶעֱ לִיה – צריך את כפילות
'פטר חמור' לְבִדְתָּנִיא, רַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי אוֹמֵר, מִתּוֹךְ שְׁנֵאֵמֵר
(במדבר יח טו) **'אֵךְ פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר**
הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה' שׁוֹמֵעַ אֲנִי שיש חיוב לפדות כל 'בהמה
טמאה', וְאֶפִּילוּ פֶטֶר סוּסִים וְגַמְלִים, תִּלְמוּד לזֶמֶר (שמות יג יא)
יִכָּל פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בִּשְׂה, שֶׁכֶּן פֶּטֶר חֲמוֹר אֲמַרְתִּי לָךְ
לפדותו בשה, וְלֹא פֶטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים. וְעַדְיִין אֲנִי אוֹמֵר,
שנא רק פֶּטֶרִי חֲמוֹר צריך לפדותם בִּשְׂה ולא בדבר אחר, אבל
פֶּטֶרִי סוּסִים וְגַמְלִים ניתן לפדותם בְּכָל דָּבָר,

בְּכֶשֶׁב. וכן נדרש הכתוב (שם) **'או בכור עז, עד שיהא הוא עז**
ובכור עז. יכול יהא הולד פטור מבכורה אֶפִּילוּ אִם יֵשׁ בּוֹ
מִקְצַת סִימָנִין הדומים לאמו, תִּלְמוּד לזֶמֶר 'אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר',
ו'אך' לשון מיעוט הוא, ובוה חֶלֶק הכתוב, שאם דומה במקצת
לאמו חייב בבכורה.
שואלת הגמרא: **בְּמֵאִי קָמִיפְלָגִי** התנא במשנתו עם רבי יוסי
הגלילי. משיבה הגמרא: **תֵּנָא דִּידֵן** – התנא במשנתו סָבֵר, גְּלִי
רְחֵמָנָא בְּפִטֵּר חֲמוֹר שאין בו אלא קְדוּשַׁת דְּמִים, שאם אינו
דומה לאמו פטור מפדיון, וְהוּא הִדִּין בְּכוֹר בהמה טהורה שיש
בה קְדוּשַׁת הַגּוֹף, שאם אינו דומה לאמו, פטור הוא מדיני
בכורה. וְרַבִּי יוֹסִי הִגְלִילִי סָבֵר, גְּלִי רְחֵמָנָא לִפְטוֹר בכור בהמה
טהורה שאינו דומה לאמו, שהוא קדוש בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף, וְהוּא
הִדִּין לִפְטֵר חֲמוֹר, שאינו קדוש אלא בְּקְדוּשַׁת דְּמִים, וְנִמְר
לִפְטוֹר קְדוּשַׁת דְּמִים, מִהִפְטוֹר שמצינו בְּקְדוּשַׁת הַגּוֹף של בכור
בהמה טהורה.
הגמרא דנה איך ידרוש התנא של משנתו את יתור התיבות
'בכור' שנאמרו בכל מין ומין. שואלת הגמרא: וְתֵנָא דִּידֵן הָאִי
'בְּכוֹר' 'בְּכוֹר' מֵאִי עֲבִיד לִיה – מה ידרוש מיתור התיבות 'בכור'
שנאמרו בכל מין ומין. משיבה הגמרא: מִיֵּבֶעֱ לִיה – צריך אותם
לְבִדְתָּנִי וְיוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאֵמֵר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא על
הכתוב בפרשת בכור בהמה טהורה (שם יח יז) **'אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר או**
בכור בְּכֶשֶׁב או בכור עז לא תפדה קדש הם את דָּמָם תוֹרֵק על
הַמִּזְבֵּחַ וְאֵת חֲלָבָם תִּקְטִיר אִשָּׁה לִרְיִחַ נִיחַח לָהּ, לִמָּה נֵאֶמְרוּ
בפסוק זה דיני האימורין – זאת חלבם תקטיר, בְּכִבּוֹר שׁוֹר,
וְדִינֵי הָאִימּוֹרִין בְּכִבּוֹר בְּכֶשֶׁב, וְדִינֵי הָאִימּוֹרִין בְּכִבּוֹר עֶז, כלומר,
שכיון שפירטה התורה בתחילת הפסוק 'בכור שור או בכור כבש
או בכור עז', נמצא שמה שנאמר אחר כך 'זאת חלבם תקטיר'
נוסב על כל אחד מהמינים בפני עצמו, ולמה לא אמר הכתוב דין
אימורים באחד מהם, וילמדו האחרים ממנו. צָרִיכָא, דְּאִי קָתֵב
רְחֵמָנָא דִּין הָאִימּוֹרִין רק בְּכִבּוֹר שׁוֹר, הִייתִי אוֹמֵר שֶׁכֶּן בְּכוֹר
שור חייב להקטיר אימוריו, שֶׁכֶּן נִתְּרָבָה בְּנִסְכִּים – כי מביאים
עמו הרבה נסכים, דהיינו חצי ההזין ו-**ששה לוגין** יין, בעוד שעם
כבש ועז מביאים רק רביעית ההזין ו-**שלושה לוגין**. ואם היה
נאמר דין אימורין רק בְּכֶשֶׁב, הִייתִי אוֹמֵר שֶׁכֶּן בְּכֶשֶׁב חייב
להקטיר אימוריו, שֶׁכֶּן נִתְּרָבָה בְּאֵלֶיהָ – כי רק בו מקטירים את
האלהיה יחד עם החלב. ואם היה נאמר דין האימורין רק בְּעֶז,
הִייתִי אוֹמֵר שֶׁכֶּן בְּכוֹר עז יש חיוב להקטיר אימורין, שֶׁכֶּן
נִתְּרָבָה אֶצֶל עֲבוֹדַת פּוֹכְבִּים בְּחִיד – כי יחיד שעבד עבודה זרה
בשוגג, מביא רק עז בת שנתה ולא כבש, ולא כשאר חטאות
שמביא או עז או כבשה.
שואלת הגמרא: אכן חָדָא מִחְדָּא לֹא אֲתִיא – אחד מחבירו אינו
נלמד, אמנם עדיין יש להבין מדוע לא נאמר, דִּתִּיתִי חָדָא
מִתִּיתִי – שאחד ילמד משנים, כלומר שיכתב בשנים ממינים
אלו, וילמדו חיוב הקטרת אימורין במין האחד שלא הוזכר בו.

אגרות קודש

ב"ה, ה' ניסן, תשי"ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

...מוסיג'י המחאה מאחד הקופות של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע איש תם
ירא אלקים וסר מרע שבמילא יקויים בזה הנוטל פרוטה מאיוב מתברך כפסק רז"ל - ב"ב ט"ו ע"ב -.

יהושע בן חנניה לוקני אתונא, אִסְקוּ לִי לִכְנִי וּמִינָא – הביאו
לי לכאן לבנים וטיט, וכשתעשו את בקשתי אבנה לכם בית
בבקשתכם.

עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: מַצִּיעֲתִיהּ
דְּעִלְמָא הִיכָא – הראה לנו היכן הנקודה האמצעית של העולם.
וְקִפְשָׁא לְאַצְבָּעֵתִיהּ – הרים רבי יהושע בן חנניה את אצבעו ואָמַר
לְהוֹ, הִכָּא – כאן הוא אמצע העולם. אָמְרוּ לֵיהּ, וּמִי יֵימַר –
מי יוכיח שאכן כאן הוא אמצע העולם. השיב להם רבי יהושע
בן חנניה, אֵייתו אֲשֵׁלִי וּמִיִּשְׁחוּ – הביאו חבלים ומדדו ובדקו אם
אכן כאן הוא אמצע העולם.

עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: אֵית לָן בִּירָא
בְּדִרְגָא, עֵילָא לְמַתָּא – יש לנו באר מים בשדה, הכנס אותה
לעיר. אָמַר לְהוֹ, אֲפִשְׁלִיו לִי חֲבִלִי מִפְּאֲרִי וְאַעֲיִילִיהּ – שזרו לי
חבלים מסובין, ואכניסנה על ידם, ואם אינכם עושים רצוני, לא
אעשה בקשתכם.

עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: אֵית לָן רִיחָא
דְּתַבְרָא – יש לנו ריחים שבורות, תְּחַיִּימָה – תפור אותן. אָמַר –
השיב להם רבי יהושע בן חנניה, בְּרוּכוֹ לִי מִיְנִיהּ גְּרָדִי
וְאַחֲחִימָה – עשו לי מדון חוטים ואתפרן בהם, כמו שמתקני
בגדים מוציאים חוטים מהבגד כדי לתפורו בחוטים המתאימים
לו.

עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: מִשְׁרָא דְסַבִּינִי
בְּמֵאָ קָמְלִי – ערוגת סבינים במה קוצרים אותה. ענה להם רבי
יהושע בן חנניה, קוצרים אותה בְּקִרְנָא דְחִמְרָא – בקרן של
חמור. תמהו זקני אתונא וּמִי אִיכָא קִרְנָא לְחִמְרָא – וכי יש קרן
לחמור. השיב להם רבי יהושע בן חנניה בשאלה: וּמִי אִיכָא
מִשְׁרָא דְסַבִּינִי – וכי יש ערוגה של סבינים.

אֵייתו לֵיהּ – הביאו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה תְּרִי בִיעִי
– שתי ביצים, אָמְרוּ לֵיהּ – אמרו לו, אמור לנו הִי דְוִנְתָא
אוֹפְמִתִי וְהִי דְוִנְתָא חִינְרִתִי – איזו ביצה של תרנגולת שחורה
ואיזו של תרנגולת לבנה. אֵייתִי לְהוֹ אִיהוּ – הביא להם הוא
ורבי יהושע בן חנניה, תְּרִי גְבִינִי – שתי גבינות, אָמַר לְהוֹ, אמרו
אתם הִי דְעִיזָא אוֹפְמִתִי וְהִי דְעִיזָא חִינְרִתִי – איזו גבינה של עז
שחורה ואיזו של עז לבנה.

עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: וְרִצְוִצָא דְמִית
– אפרוח שמת בתוך קליפת ביצתו, מְחִיכָא נְפִיק רִוְחִיהּ –
מהיכן יוצאת רוחו. השיב להם רבי יהושע בן חנניה: מְחִיכָא
דְּעֵל, נֶפֶק – מהיכן שרוחו נכנסה, משם יצאה.

עוד בקשו זקני אתונא מרבי יהושע בן חנניה: אֲהִנוּ לָן מְנָא דְלֵא
שְׁוִי חֲבִילִיהּ – הראה לנו כלי שאינו שוה כנגד הנזק שהוא גורם.
אֵייתִי (כָּל חַד וְחַד) בּוֹדִיא – הביא רבי יהושע בן חנניה
מחצלת, פְּשָׁמִיָּה – פשטה, לֵא הָוָה עֵיל בְּתַרְעָא – ולא היתה
נכנסת בפתח הבית כשהיא פשוטה, אָמַר לְהוֹ, אֵייתו מְרִי
סִיתְרוֹהּ – הביאו מעדר וסתרו את צדדי הפתח כדי להרחיבו עד
שיוכלו להכניס את המחצלת, הִינֵנו מְנָא דְלֵא שְׁוִי חֲבִילִיהּ –
זהו כלי שאינו שוה את הנזק שהוא גורם.

כיון שניצחם רבי יהושע בן חנניה בויכוח, אֵייתִיהוּ – הביא את
זקני אתונא לספינתו, כדי להוליכם אל הקיסר, ובאו כל אחד
ואחד מזקני אתונא בפני עצמו, ונתן לכל אחד חדר בפני עצמו,
כָּל חַד וְחַד בִּי חִזִּי שִׁיתִין בִּיסְתְּרָקִין, אָמַר, בּוֹלְחוּ חֲבִרָא
לְהִכָּא אָתוּ – וכל אחד מהם שראה את ששים הכסאות
שבחדרו, היה אומר לעצמו כל חברי יבואו לכאן, אָמַר לֵיהּ רבי
יהושע בן חנניה לְסַפְּוֹנָא – לרב החובל, שָׁרִי – התר את עוגן
סְפִינְתָךְ וסע.

בְּהִירִי דְקָאָתוּ – כאשר באו חכמי אתונא למקום הקיסר, שָׁקַל –
לקח רבי יהושע בן חנניה עֶפְרָא מְעַפְרִייהוּ – עפר מאדמת
ארצם, והביאו עמו בספינה,

אָמְרוּ לֵיהּ זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה, מֵאִי עֲבִידְתִּיהּ –
מה מעשית. אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה (אֲנָא) חֲבִימָא
דִּיהוּדָאִי אָנָא – חכם היהודים אני, בְּעִינָא לְמִינְמַר חֲכָמָתָא
מִיְנִיכּוֹ – רצוני ללמוד ממכם חכמה. אמרו לו זקני אתונא, אִי
הִבִּי – אם אכן חכם היהודים אתה, נִיבְעִי לָךְ – נשאל אותך
שאלות.

אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה לזקני אתונא, לְחִי – אני מסכים,
אך נסכים בינינו, אִי וְכִיתוּ [לִי] – שאם אתם תנצחו אותי, כָּל
דְּעִיעִיתוֹ עֲבִידוֹ בִּי – תעשו בי כל מה שתרצו, וְאִי וְכִינָא כְּבוֹ –
ואם אני ניצח אתכם, אִיכָלֹ גְבָאִי בְּסַפִּינְתָא – תאכלו עמי
בספינה שלי.

אָמְרוּ לֵיהּ – שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה, הָהוּא
נִבְרָא דְאִוִּיל וְכַעֲי אֲתָתָא וְלֹא יִתְּבוֹ לֵיהּ – אדם שהלך לבקש
אשה ולא נתנה לו, מֵאִי חִזִּי לֵיהּ דְאִוִּיל הִיכָא דְמִדְלוֹ מִיְנִיהּ –
האם ראוי שילך למשפחה יותר חשובה מהראשונה, לבקש מהן
אשה. שָׁקַל סִיבְתָא – לקח רבי יהושע בן חנניה סיכה דְּצָה
לְתַתָּאִי – ותחבה בתחתית כותל, במקום שאין חור, לֹא עָאֵל –
ולא נכנסה, לְעֵלָא, עָאֵל – וכשתחבה בחור שהיה במקום גבוה
בכותל, נכנסה, אָמַר לזקני אתונא, משל הוא, כשם שהסיכה
נכנסת רק במקום גבוה שבכותל, הֵאֵי נָמִי מִיתְרָמִי בַת מְוִלִּיהּ
– כך אדם זה נכון יעשה אם ילך לבקש אשה ממשפחה חשובה
ממשפחת האשה הראשונה, כי יתכן שנודמנה לו בת מזלו
במשפחה יותר חשובה ממשפחת האשה הראשונה שלא נתנה
לו.

עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: גְּבָרָא דְאִוִּיף
וְמִרְיָ, מֵאִי חִזִּי דְהִדֵּר אִוִּיף – אדם שהלוח כסף לחבירו, ולא
היה ללוח מעות לפרוע, עד שנוזק המלוח לגבות בקושי את
חובו מקרקעות שמכר הלוח לאחרים, למה חזר המלוח ומלוח
לעוד אנשים, ואינו לומד לקח ממה שניזוק מהלוח הראשון.
אָמַר לְהוֹ – ענה להם רבי יהושע בן חנניה במשל, גְּבָרָא אוֹל
לְאִמָּא – אדם הלך ליער, קָמַל קְמָא מוֹנָא וְלֹא מַצִּי בִיהּ –
וחרתן חבילת קנים ראשונה, ומפני כובד משאם לא הצליח
להרימם על כתיפו, (הִדֵּר) קָמַל וּמוֹנָא עֵילוּיהּ – שב וחרתן עוד
קנים והניח על חבילת הקנים הראשונה, עַד דְאִיתְרָמִי אִינִישׁ
מִדְלִי לֵיהּ – עד שהודמנו לו אנשים שעזרו לו לשאת את הכל
יחד, כך המלוח כסף לאנשים, אף שפעם אחת ניזוק על ידי לוח
שאינו נאמן, יחזור ויולה לאחרים עד שימצא אדם נאמן לעשות
אתו עיסקה שתרוויח לו.

עוד אָמְרוּ לֵיהּ זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה, אִימָא לָן מִילִי
דְבִרְיָאִי – אמור לנו דברים של שקר. אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן
חנניה, הָוָה הָהוּא בּוֹדִינָתָא דִילִידָא – היתה איזו פרידה
שילדה, וְהָוָה תְּלִי לֵיהּ פִּיתְקָא – והיה תלוי בצואר הולד פתק,
וְכַתֵּב בִּיהּ דְמִסְקִי כְּבִי אָבָא מֵאָה אֶלְפָּא וּזוּי – וכתוב בו
שתובעים מבית אבא חוב של מאה אלף וזו. אָמְרוּ לֵיהּ זקני
אתונא, וּבּוֹדִינָתָא מִי יִלְדָה – וכי פרידה יכולה ללדת. אָמַר
לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה, הִי נִיהוּ מִילִי דְבִרְיָאִי – אלו הם דברי
שקר.

עוד שאלו זקני אתונא את רבי יהושע בן חנניה: מִילְחָא בִי
סְרִיא, בְּמֵאִי מְלָחִי לָהּ – כאשר מלח מסריח במה מולחים אותו,
אָמַר לְהוֹ רבי יהושע בן חנניה, בְּסִילְתָא דְכוֹדִינָתָא – בשליא
של פרידה, תמהו זקני אתונא וּמִי אִיכָא סִילְתָא לְכוֹדִינָתָא –
וכי יש שליא לפרידה, והרי אינה יולדת. השיב להם רבי יהושע
בן חנניה בשאלה, וּמִילְחָא מִי סְרִי – וכי מלח יכול להסריח.

עוד אמרו זקני אתונא לרבי יהושע בן חנניה: גְּנִי לָן בִּיתָא
בְּאִוִּירָא דְעִלְמָא – בנה לנו בית באויר העולם. אָמַר שָׁם –
הזכיר רבי יהושע בן חנניה שם משמות הקודש, וְתִלָּא בִין
רְקִיעָא לְאַרְעָא – ונעמד בין השמים לארץ, אָמַר לְהוֹ רבי

שמעון מודה שלאחר עריפה הוא אסור בהנאה.
אִיכָא דְאָמְרִי – יש שאמרו שמשנה זו עוסקת במקדש בפטר
 חמור מחיים, ולכן הוקשה להם, **הָא מַנִּי** – משנה זו כשיטת מי
 היא בשנית, **לֹא כְרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְרַבִּי שְׁמַעוֹן**, **אִי רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 היא שמתיר פטר חמור בהנאה, יקשה למה אינה מקודשת, והרי
 כיון שהחמור מותר בהנאה **תִּקְנֵשׁ בְּכֹלָיָהּ** – האשה יכולה
 להתקדש בשווי של כל החמור, ו**אִי רַבִּי יְהוּדָה** היא שאוסר
 בהנאה פטר חמור, גם יקשה למה אינה מקודשת, שאף שאסור
 בהנאה, אבל **תִּקְנֵשׁ בְּחֶדְרָא דְרַבִּינִי בִּינִי** – האשה יכולה להתקדש
 בהפרש שיש בין שווי החמור לשווי השה, שכיון שיכולה לפדותו
 בשוה ולקבל את ההפרש שביניהם נמצא שנתן לה שוה כסף
 להתקדש בו.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבוּתָא אָמַר רַב, לְעוֹלָם מִשְׁנָה**
 זו **רַבִּי יְהוּדָה** היא, **וּבְגִזוֹן** – ומדובר באופן שקידש בחמור **שְׁאִינוּ**
שָׁוִה אֶלָּא שְׁקָל, וְכִבְרֵי לָהּ – והתנא במשנה זו סובר **כְּרַבִּי יוֹסִי**
בְּרַי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא, כפל הכתוב בפטר חמור (שמות יג ט, שם לד כ)
תִּתְּנָהּ 'תִּתְּנָהּ', ודרשו מכך **תִּתְּנָהּ** 'מִידָּה' אפילו בתוך
 שלושים יום ללידת החמור, **תִּתְּנָהּ** אפילו בשוה ששווי רק **כָּל**
שָׁוִהוּ. רַבִּי יוֹסִי בְּרַי יְהוּדָה אָמַר, אִין פְּדִיָּה פְּחוּתָה מִשְׁקָל,
 וצריך שיהיה השה שווה לפחות שקל אחד. והתנא במשנה סבר
 כרבי יוסי בר יהודה, וכיון שמדובר במקדש בחמור ששוה רק
 שקל, נמצא שאין הפרש בין שווי של החמור לשווי השה, ולכן
 אין האשה מתקדשת בו.
 הגמרא מבררת את הדרשות שלמדנו מ'תפדה' 'תפדה': **אָמַר מַר,**
 שנינו בברייתא, **תִּתְּנָהּ** 'תִּתְּנָהּ', ודרשו **תִּתְּנָהּ** 'מִידָּה', **תִּתְּנָהּ**
כָּל שָׁוִהוּ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: פְּשִׁיטָא – הלא פשוט דין זה שאפשר
 לפדות את החמור אפילו בתוך שלושים יום ללידתו, ואפילו בשוה
 ששווי כל שהוא, שהרי לא אמרה תורה שיש לפדותו אחר חודש
 ובשווי מסוים. מתרצת הגמרא: **אִי צִיטְרִיךְ** – הוצרך הכתוב
 להשמיענו דין זה, כי ללא היתור **סִלְקָא דְעִתָּהּ אֲמִינָא הוּאִיל**
וְאִתְקַשׁ פֶּטֶר חָמֹר לְכָבוֹד אֲדָם, שנאמר (במדבר יח טו) 'אֶף פֶּדָה
 תִּפְדֶּה אֶת כְּבוֹד הָאָדָם וְאֶת כְּבוֹד הַקְּדֹשִׁים תִּפְדֶּה', והיה
 ניתן ללמוד ולומר, **מָה** – כשם ש**כָּבוֹד אֲדָם** אינו נפדה אלא
לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם ללידתו, ופדיונו ב**חֶמֶשׁ שְׁקִלִים, הָאִי נָפִי** – גם
 פטר חמור יפדה רק **לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם** ללידתו, ופדיונו ב**חֶמֶשׁ**
 שקלים, **קָא מִשְׁמַע לָן** 'תִּתְּנָהּ' 'מִידָּה' – אפילו בתוך שלושים יום
 ללידת החמור, **תִּתְּנָהּ** אפילו בשוה ששווי רק **כָּל שָׁוִהוּ**.
 הגמרא מבארת את המשך הברייתא: **רַבִּי יוֹסִי בְּרַי יְהוּדָה אָמַר,**
אִין פְּדִיָּה פְּחוּתָה מִשְׁקָל. מקשה הגמרא: **מָמָה נִפְשָׁךְ** – מה
 שתאמר קשה הוא, כי **אִי מִקְשָׁה** – אם טעמו של רבי יוסי בר
 יהודה לקבוע את ערך שה הפדיון בשקל לפחות, הוא משום
 שמקיש פטר חמור **לְכָבוֹד אֲדָם, חֶמֶשׁ לִיבְעִי** – יהיה צריך לתת
 חמש שקלים בפדיונו כפדיון כבוד אדם, ו**אִי לֹא מִקְשָׁה** – ואם
 הטעם שאין צריך לתת חמש שקלים הוא משום שאינו מקיש
 פטר חמור לכבוד אדם, אם כן **שְׁקָל מָנָא לִיה** – מהיכן הוא יודע
 שיש לפדותו בשוה ששווי לפחות שקל.
 מתרצת הגמרא: **לְעוֹלָם לֹא מִקְשָׁה רַבִּי יוֹסִי בְּרַי יְהוּדָה פֶּטֶר חָמֹר**
לְכָבוֹד אֲדָם, וְהִטַּעַם שְׁצִיר שִׁיחָה הִשָּׁה שוה שְׁקָל, אָמַר רַבָּא,
אָמַר קָרָא – נאמר בפסוק (ויקרא כו כה) לגבי המתחייב להקדיש
 ואומר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי' שנותן כפי הערך שקבעה
 התורה לכל גיל, **וְכָל עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשִׁקְל תִּקְדָּשׁ**, ודרשו מפסוק
 זה, **שְׁכָל עֶרְכִּינִי שְׂאֵתָה מִעֶרְכִּי לֹא יִהְיֶה פְּחוּתִין מִשְׁקָל** – כל
 פדיון שאתה פודה, לא יהיה פחות משקל, ואף השה של פדיון
 פטר חמור הוא בכלל ערכין אלו.
 הגמרא מבארת את טעמם של חכמים: **וְרַבָּנִי** – טעמם של
 רבנן שאמרו שיכול לפדות אפילו בשוה ששווי כל שהוא,
 הוא משום **שֶׁהוּא** – אותו פסוק שנאמר בו 'וכל ערך
 יהיה בשקל הקודש'

נחמן, **סִפְרָא תְּבִירִיךְ** – רב ספרא שהוא חבירך, **תְּרַגְמוּהָ** – ביאר
 ברייתא זו, **שְׁלֵעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה** היא, שסובר שאסור בהנאה
 מחיים, ו**אִי צִיטְרִיךְ** – ומכל מקום הוצרכה הברייתא לדרוש
 מהכתוב שגם לאחר עריפה אסור בהנאה, כי **סִלְקָא דְעִתָּהּ**
אֲמִינָא שאף שכבר אסור בהנאה מחיים, אבל **עֲרִיפָה בְּמִקּוֹם**
פְּדִיָּה עוֹמְדָת, ויש להשוותם, ולומר מָה פְּדִיָּה מִתְּרַת את
 הפטר חמור מאסור הנאה, **אֶף עֲרִיפָה מִתְּרַת** אותו מאסור
 הנאה, ואפילו רבי יהודה לא יאסור לאחר עריפה, **קָא מִשְׁמַע**
לָן שאינו כן, אלא גם לאחר עריפה אסור בהנאה. ומעתה אין
 להוכיח מברייתא זו את דעתו של רבי שמעון לגבי איסור הנאה
 לאחר עריפה.
 הגמרא מביאה מקור אחר לאיסור הנאה לאחר עריפה לדעת
 רבי שמעון: **אָמַר רַב נְחֻמִּי, מָנָא אֲמִינָא לָהּ שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן אוֹסֵר**
 בהנאה פטר חמור לאחר עריפה, **מִתְּרַתִּי לָיו** לבאר הטעם
 שאמרה תורה לערוף פטר חמור שלא נפדה, משום שהוא
 ו–בעל הפטר חמור שלא פדאו, **הַפְּסִיד מוֹמֵנוּ שָׁל בְּהוֹן**, שהיה
 הכהן אמור לקבל שה תחת הפטר חמור, **לְפִיכָךְ יוֹפְסֵד מוֹמֵנוּ**
 של בעל החמור בכך שיערפנו, ומשמע שמפסידו לגמרי, כי
 נאסר בהנאה לאחר העריפה.
 ודן רב נחמן, **מַנִּי** – לדעת מי נאמרה ברייתא זו, **אִילִימָא** לדעת
רַבִּי יְהוּדָה, הרי אי אפשר לומר כן, **דְּהָא מִיפְסֵד וְקָא** – שהרי
 לדעתו כבר הוא מופסד ועומד בעודו חי קודם שנערף, כי רבי
 יהודה סובר שאסור בהנאה מחיים, **אֶלָּא לֹא** ברייתא זו **רַבִּי**
שְׁמַעוֹן הִיא, וכיון ששנינו בה שעל ידי העריפה הוא מפסיד את
 חמורו, משמע שהוא אסור בהנאה, הרי שרבי שמעון מודה
 שפטר חמור לאחר עריפה אסור בהנאה.
 הגמרא דוחה גם הוכחה זו של רב נחמן. אומרת הגמרא:
אִיבְעִיתִי אִימָא – אם תרצה תאמר שברייתא זו **רַבִּי יְהוּדָה** היא,
וְאִיבְעִיתִי אִימָא ברייתא זו **רַבִּי שְׁמַעוֹן** היא, ומכל מקום אין
 להוכיח ממנה שמודה שפטר חמור לאחר עריפה אסור בהנאה.
 מבארת הגמרא את הדחייה לפי כל צד: **אִיבְעִיתִי אִימָא רַבִּי**
יְהוּדָה היא, ומה ששנינו בה 'יופסד מומונו' על ידי העריפה, אף
 שלרבי יהודה הוא מופסד בעודו חי קודם שנערף, יש לומר
 שכוונת הברייתא **אִפְסִידָא דְרַבִּינִי בִּינִי** – שבעריפתו הפסיד את
 ההפרש שבין שווי החמור לשווי השה, שאם היה פודהו בשוה
 היה מרויח את מה שהחמור שוה יותר מהשה, וכאשר לא פדאו
 הפסיד בעריפתו את הפרש ששווי. ו**אִיבְעִיתִי אִימָא רַבִּי שְׁמַעוֹן**
 היא, ומכל מקום אין להוכיח שמודה רבי שמעון שלאחר עריפה
 אסור בהנאה, כי כוונת הברייתא היא **לְפַחַת מִיתָה** – שעל ידי
 העריפה נפחת ערך החמור, כי מחיים היה שוה הרבה, ועתה
 אינו שוה אלא כפי שמשלמים להאכיל נבילה לכלב, אבל
 הנבילה עצמה מותרת בהנאה, כי לדעת רבי שמעון פטר חמור
 מותר בהנאה גם לאחר עריפה.
 הגמרא מביאה אמוראים שנחלקו בדיון פטר חמור לאחר עריפה
 לדעת רבי שמעון: **וְכֵן אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, שְׁמוּדָה רַבִּי שְׁמַעוֹן**
לְאַחֵר עֲרִיפָה, שְׁהוּא ו–הפטר חמור) **אֲסוּר בְּהִנָּה. וְרַבִּי יוֹחָנָן,**
וְאִי תִּימָא – ויש אומרים **רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר, עֲרִידִין הִיא מִחֲלוּקָתָהּ**
 – גם לאחר עריפה במחלוקת היא שנויה, שרבי יהודה אוסר
 בהנאה, ורבי שמעון מתיר בהנאה.
 הגמרא מביאה לשון אחר המעמיד את דברי רב נחמן על דברי
 רבי שמעון במשנה אחרת: **אִיכָא דְמַתְנִי לָהּ לְהָא דְרַב נְחֻמִּי,**
 שפטר חמור אחר עריפה אסור בהנאה אפילו לפי רבי שמעון,
אָהָא – על משנה זו ששנינו במסכת קידושין (נח), **הַמְּקַדֵּשׁ בְּפֶטֶר**
חָמֹר אֵינָה מְקוֹדֶשֶׁת, כיון שהוא אסור בהנאה, ודנו בני
הִישִׁיבָה, לִימָא מִתְּנִיתִין דְּלֹא כְרַבִּי שְׁמַעוֹן, שהרי לדבריו פטר
חמור אינו אסור בהנאה, ויכול לקדש בו, ועל כך אָמַר רַב נְחֻמִּי
אָמַר רַבָּה בְּרַ אֲבוּתָה, משנה זו עוסקת במקדש בפטר חמור לְאַחֵר
עֲרִיפָה, וְדְבָרֵי תִּבְלִי – והיא נכונה לדעת כולם, כי אפילו רבי

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ו' לפיכך, הלוקט^[76] יבלת^[77] שעל גבי הפגדים, פגון אלו היבלות שבכלי צמר הנשארים בהם מן האריגה,
- 2 וכן קשין וקסמים דקין שנארגו בפגד^[78] שלא במתכונן, הנוטל אותם לאחר האריגה^[79] - חייב משום "מכה
- 3 בפטיש"^[80] אם הוא מקפיד עליהם, דהינו שהוא מסירם בכונה^[81] כדי ליפות הפגד^[82], שיפוי זה הוא חשוב
- 4 גמר עשיית הפגד ותקונו, לפי שמקפיד עליהם.
- 5 אבל אם אינו מקפיד עליהם ואינו מסירם אלא דרך מתעסק בעלמא^[83] - פטור^[84], אבל אסור מדברי
- 6 סופרים^[85]:

חלק ב הלכות שבת, סימן ש"ב סעיף ו, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת:

ביאורי הלכה

חייב⁸⁰.

סב [ליפות הפגד - חייב גם אם אינו מקפיד שלא ללבוש את הבגד ללא שמסירם⁸¹.]
סג [מתעסק בעלמא - אין בדעתו כלל שעל ידי פעולתו נעשית מלאכה או גמר מלאכה כלשהו⁸².]
סד [פטור - דכיון שאינו מכין (ולא צריך⁸³) ליפוי הפגד, אף שנעשה מאליו, אינו חשוב תיקון כלל⁸⁴.]
סה [מדברי סופרים - גזירה שמא יתכוין ליפוי הפגד ויתחייב משום "מכה בפטיש"⁸⁵.]

[נז] הלוקט - המסיר.

[נז] יבלת - בליטה שעל הבגד⁷⁶.

[נח] שנארגו בבגד - בשעת אריגת הבגד, אבל לא כשנכנסו בו לאחר גמר אריגתו⁷⁷.

[נמ] לאחר האריגה - אפילו לאחר שהבגד מוכן ללבישה⁷⁸.

[ס] מכה בפטיש - אף שאינו חייב משום מכבס, מלבן, או קורע כבמנער או מסיר מים, אבק, קוצים וכיו"ב שנתבארו בסעיפים קודמים⁷⁹.

[סא] מסירים בכוונה - אפילו הסיר רק חלק מהם -

ציונים והוספות

משמע שחייב אפילו על הסרת כמה מהן.
 (81) חיוב מכה בפטיש חל גם בכלי המוכן לשימוש כדלעיל סעיף ה, ועיקר גדר "מקפיד" במלאכת מכה בפטיש הוא שכוונתו להוסיף בשלימות הבגד ושלא הסתיימה מלאכתו בעיניו, משא"כ גדר "מקפיד" שבמלאכת "מלבן" דלעיל שהוא התועלת שמביא לבגד (כמג"א ס"ק ה ודלא כט"ז ס"ק ב),
 ועפ"י אסור לשים שמן בצירי דלת חורקת אם עושה זאת בכוונה לשיפור הדלת - אף שרגיל לפותחה גם כשהיא חורקת, וחייב משום מכה בפטיש שזו דרך האומנים, ואף אם עושה זאת בדרך מתעסק אסור מדברי סופרים שמא יכוון עבור הדלת כדלהלן).
 (82) "דבר שאינו מתכוין" פירושו שידוע שנעשית מלאכה אך לא מתכוין לה ולא חפץ בה, "מתעסק" פירושו שאין בידעתו כלל שנעשית מלאכה על ידו, שהרי מבחינתו הבגד גמור ואינו זקוק לפעולה נוספת.
 (83) בסי' שכח סל"ב נתבאר שפטור מתעסק במכה בפטיש הוא כשאינו מכין ולא צריך למלאכה זו, ואם כן, בגד שמקפיד שלא ללבושו ללא הסרת היבלות - חייב, ועוד שכשמקפיד שלא ללבושם הוי תיקון כלי שלא היה ראוי לשימוש, וחייב משום מכה בפטיש - אפילו ללא כוונה, ומה שבסי' שיד סי"א (הובא לעיל) משמע שגם בעושה כלי מתחלתו צריך כוונה, י"ל שכשלא כיוון למאכל אדם אין הקיסם נקרא כלי כלל.
 (84) ע"פ סי' שכח סל"ב.

(85) בסי' שכח סל"ב נתבאר שאף שהעושה פתח למכה כדי להוציא ממנה הליחה ולהכניס בה אויר לרפואה חייב משום

(76) במשנ"ב ס"ק ח: גבשושית, וברש"י שבת עה, ב: ראשי חוטין התלוין ביריעה במקום קשורין, כשנתק בה חוט וקשרוהו.

(77) יש שפירשו שהאיסור הוא מחמת שהם בתוך הבגד ממש, ועפ"י יש לאסור הסרת נוצות שנתחבו בבגד (ראה לעיל על ס"ג), אמנם משמעות שוע"ז "שעל גבי הבגדים" וכן מהלשון "שנארגו בבגד" משמע שעיקר האיסור הוא בדברים שנכנסו בשעת אריגתו בדווקא, ולכך הסרתם בסיום האריגה מהווה חלק ממלאכת האומנים, אבל נוצות או שאר לכלוכים שחדרו בבגד לאחר האריגה - אינן אסורות משום מכה בפטיש שאין זו מלאכת האומנים (אלא פעמים שיש בזה משום מכבס כבסעיפים הקודמים), וכן מוכח מדין הקוצים שבסעיף ד שאין איסור משום מכה בפטיש בדבר שנתחב בבגד שלא בשעת מלאכה, וכן ביאר בס' דעת תורה, (ועפ"י כתב בשו"ת יביע אומר (ח"ה סי' ג) שיש בהפרדת חוטי הציצית משום מכה בפטיש רק כשנעשית מיד לאחר קשירתם וגמר עשייתן, שאז מפריד החוטים שהסתבכו בשעת הקשירה, ולא כשנסתבכו החוטים לאחר מכן).

(78) לכאורה כשהבגד אינו ראוי ללבישה ללא הסרת היבלות חייב גם אם עשה זאת זמן רב לאחר האריגה (כדלעיל סעיף ה לעניין מתקן), וצ"ע אם יש חילוק בין זמן מועט לזמן מרובה בבגד הראוי ללבישה גם ללא הסרת היבלות, (וראה המובא לעיל בעניין הפרדת חוטי הציצית).

(79) הסרת החוטים אינה נחשבת ככיבוס, ואין בה משום קורע.

(80) בפמ"ג מש"ז ס"ק ב הסתפק בלוקט כמה יבלות ועדיין נשארו הרבה מהם אם מקרי גמר מלאכה, אמנם לעיל ס"ה

צינונים והוספות

יש שביארו טעם האיסור מדברי סופרים משום שנראה כגמר מלאכה שלא כניעור טלית (נחלת צבי ס"ק ב), או משום שעושה מעשה הסרה בידים ולא מנער בעלמא (פמ"ג מש"ז ס"ק א), או משום שהיבלות דבוקים לבגד שלא כניעור טלית,

ומדלא הוזכרו ביאורים אלו בשו"ע משמע שסבר שזהו דין בגדר מתעסק (שפטרוהו אבל לא התירוהו), ולא שיש כאן גדר נוסף במלאכת מכה בפטיש ("נראה כגמר מלאכה") או מלבן.

מכה בפטיש, מכל-מקום מותר לעשות פתח למכה כדי להוציא ממנה הליחה בלבד, וכיון שלא כיוון לתיקון המכה - מותר, מחמת שבמלאכת מכה בפטיש פטורים על מלאכה שאינה צריכה לגופה (פס"ר), אלא שלולא צער המכה יש לגזור שמא יתכוין לתיקון המכה, ולכאורה זוהי סיבת האיסור בנדר"ד,

אבל לעיל סעיף ב בניעור בגד שאינו מקפיד עליו לא שייך לגזור שמא יחליט פתאום להקפיד שלא ללבשו ללא נייעור (ע"פ מכון לשבתך ביאור ב),

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות תפילין - לפי לוח "רב יומי"

שכשיגררנה יהיה נראה כב' תיבות ופעמים שתיקון מועיל
ע"י שיגררנה וימשוך האות שלפניה שתמלא מקומה ולא
תהיה התיבה חלוקה כגון לאבותיך שכתב מלא וי"ו אחר
הב' יגררנה וימשוך הב' שלפניה שתמלא מקומה וכן אם
התיקון תלוי בכ"ף או דלי"ת או רי"ש שאפשר להמשיכן
מעט למלא מקום אות היתירה שנגררה אבל אם האותיות
שאפשר להמשיכן הן אחר אות היתירה שאי אפשר
להמשיכן לאחוריהם עד שיגרר מהם תחילה כגון שאר
שכתב מלא וי"ו אחר הא' שאי אפשר למשוך הרי"ש
לאחריה עד שיגרר רגלה תחילה ונמצא שביטל צורתה
וכשמתקנה אח"כ נמצא כותב שלא כסדרן ואין תקנה אלא
א"כ יכול למלאות מקומו ע"י שיעבה קצת האות שלפניה
ושלאחריה שאין בזה משום שינוי האות משא"כ
כשהאותיות שאפשר להמשיכן הן לפני האות היתירה אזי
אפשר להמשיכן הרבה מבלי שיגרר מהם כלום:

לך אמנם יש להסתפק במצ"ת שמשפטה להיות חסר
וכתבה מלא אם מועיל אריכות הצ' למטה אחר שיגרר
הוי"ו כי שמא כל עוד שאינו מאריך האות למעלה נחשבת
כב' תיבות וכן בנת"ן שמשפטה להיות חסר אם מועיל
אריכות הנו"ן למטה אחר גרירות הוי"ו ומכל מקום כל
שנראית כב' תיבות פסולה אבל אם בתחילת הכתיבה
ממשיך רגל התחתון של הנו"ן והצד"י וכותב האות
הסמוכה בתוכה כזה כשר ובלבד שלא ימשוך יותר מדאי
ואם המשיך יותר מדאי כדי למלאות השיטה יש להסתפק
אם כשר אם לאו ויש להראות לתינוק שאינו לא חכם ולא
טפש כמו שעושין בכל אות שיש בה ספק כמ"ש סימן ל"ו:

* * *

לז אם כתב תיבה אחת תירה יגררנה ויהיה מקומה חלק
ואף שאין צריך להיות שם חלק אין זה פוסל כל שאין
במקום החלק כשיעור הריחו שבין פרשה לפרשה שהוא כדי
ט' אותיות ואם סיום התיבה שלפניה הוא אות ה' או קו"ף
אינו יכול להמשיכן למלאות מקום החלק מפני שרגל הה'
והקו"ף צריך להיות בסופן ואם יגרר הרגל ויכתבנו בסוף
נמצא כותב שלא כסדרן אבל אם יהיה חלק כשיעור ט'
אותיות כשיגרר תיבה היתירה ונמצא שיהיה ריוח שבין

לג צריך לדקדק מאוד בחסירות ויתרות שאם חסר או יתר
אות אחת פסולין התפילין ונמצא המניחין אותן
מברכין בכל יום ברכה לבטלה וגם שרוין בכל יום בלא
מצות תפילין ונמצא עונש הסופר מרובה לכן צריך להיות
מאוד ירא שמים וחרד לדבר ה' המתעסק בכתיבת התפילין
ותיקונם וגם צריך להזהיר ולמחות בסופרים המניחים
לנעריהם לכתוב תפילין או מזוזות ואם רואה שנכתבו
כהלכתן אזי מוכרן והוא מחטיא את הרבים ומכשילן
בתפילין ומזוזות פסולין כי הנער נער ואינו מכין בכתיבתו
אלא ליפות הכתב להתלמד ולהתרגל בו ולא לשם קדושה
וכוונת מצוה בעולם והרי עונש הסופר מרובה מאוד ועתיד
ליתן את הדין ולקבל עונשו הרבה מאד ועליו נאמר ארור
עושה מלאכת ה' רמיה לכן יזהר כל סופר מזה וטוב לו:

לד טוב לנסות הקולמוס קודם שיתחיל לכתוב הפרשה
שלא יהא עליו דיו יותר מדי ויפסיד וכן יזהר אם טוב
הקולמוס לכתוב בו את השם שלא יתחיל לכתוב את השם
מיד שלא יפסידנו בריבוי הדיו אלא יעשה כמו שיתבאר
בי"ד סי' רע"ו וכן יזהר קודם שיכתוב כל שם לעיין ולקרות
כל מה שכתוב באותה פרשה שלא יהיה שם פסול ולא יבא
השם לידי גניזה על ידו ואחר שישלים הפרשה יקראנה
כולה בכוונה ודקדוק היטב פעמים ושלש קודם שיכתוב
פרשה שניה וכן בשניה ובשלישית ומלבד זה טוב שיחזור
ויקרא כל פרשה בתפילין של ראש קודם שיתננה בתוך ביתו
שמא תתחלף לו באחרת ולמה יחזור לדקדק ולהגיה כל
פרשה אחר שהשלימה מפני שאם ימצא איזה חסרון אות
באיזה פרשה לא היא לבדה נפסלה אלא כל מה שלאחריה
גם כן נפסל על ידה משום שיהיו שלא כסדרן עם פרשה
המוקדמת שיכתוב מחדש לאחריהן וכן מטעם זה אינו יכול
לתלות האות שנחסרה בין השיטות כדרך שתולין בספר
תורה לפי שבתפילין נאמר והיו בהויתן יהיו שצריך להיות
כסדרן וכן במזוזה:

* * *

לה אבל אם ייתר אות אחת יש לה תקנה ע"י שיגרר אותה
אם היא בסוף התיבה או בתחלתה אבל אם היא
באמצע התיבה פעמים שאין תיקון מועיל משום

פרשה לפרשה במקום שאין שם פרשה ויפסלו התפילין יש להקל למשוך הה"א אף על פי שלא תהא רגלה בסופה מאחר שלא הוזכר זה בתלמוד:

לח היה כותב וטעה ומחקו בעודו לח או שנתייבש וגררו וכן אם נפל דיו על הקלף ומחקו בעודו לח או גררו לאחר שנתייבש מותר לכתוב על מקום המחק או על מקום הגרר אפילו האזכרה כמו שמותר בספר תורה ומכל מקום טוב לכתחילה שלא ימחקו בעודו לח אלא ייבשנו יפה באש כי אז יגרר בקל ולא ישאר לו שום רושם:

לט נדבק אות לחברתה באותיות השם יכול לגוררן ולהפרידן ואין בגרירה זו משום מוחק את השם שהרי מתקן הוא ב[ז]ה:

מ אותיות ותיבות שנמחקו קצת אם רשומן ניכר כל כך שתינוק שאינו לא חכם ולא טפש יכול לקרותן מותר להעביר קולמוס עליהן להיטיב הכתב ולחדש ואין בזה משום שלא כסדרן כיון שגם עכשיו הכתב הוא כשר ומה שמוסיף עליו אינו אלא שמשמרו שלא יתמחק יותר במה דברים אמורים כשקצת צבע הדיו קיים אבל אם קפץ כל הדיו מהקלף ולא נשאר רק רושם אדמיות מהחלודה של הדיו כשמעביר הקולמוס עליהן ה"ז כותב שלא כסדרן ואין צריך לומר אם בתחלת הכתיבה לא היה הדיו שחור אלא דומה ללבן שהוכחה מראיתו או לאדום וצריך להעביר עליהן קולמוס שיש בזה משום שלא כסדרן:

* * *

מא יש לזהר לכתחילה שלא יכנס ראש הלמ"ד של שיטה זו בתוך אויר הה"א והח"ת שבשיטה שלמעלה ממנו אפילו בלא נגיעה ואם נכנסו בענין שהפסיד צורת האות כגון שנכנס לתוך דלי"ת ונראית כה"א פסולה:

מב אם אין הפרשיות שגורות בפיו צריך שיכתוב מתוך הכתב שמא יטעה ואם מקצת הפרשה שגורה בפיו מותר לכתוב אותה מקצת בעל פה והשאר מתוך הכתב:

מג כשכותב בעל פה מפני שהן שגורות בפיו צריך לקרות כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה שמא יטעה ויקדים המאוחרות מחמת שגירותו בהן ואפילו אם אחד מקרא אותו מלה במלה צריך הוא ג"כ להוציא כל מלה ומלה בפיו אבל אם כותב מתוך הכתב א"צ להוציא בפיו שראיתו בכתב שלפניו מועלת כמו הקריאה בפיו במה דברים אמורים כשהן שגורות בפיו ואעפ"כ כותב מתוך הכתב אבל אם אינם שגורות בפיו שצריך הוא לכתוב מתוך הכתב אין ראיתו בכתב מועלת לו לשלא יצטרך להוציא כל תיבה בפיו קודם שיכתבנה:

מד אפילו מתוך הכתב אינו רשאי לכתוב אלא מי שהוא יודע לקרות שאם אינו יודע לקרות אע"פ שיודע לכתוב האותיות יכול לטעות בקל ואינו מרגיש:

מה צריך להניח חלק בכל פרשה למעלה ולמטה מהשיטות כמו חצי ציפורן יש אומרים ששיעור זה למעלה הוא כדי גגה של למ"ד ולמטה כשיעורן ונו"ן פשוטים כדי שגם הם יהיו מוקפים גויל אם יודמנו שם וי"א שצריך להניח חלק כחצי ציפורן למעלה למעלה מגגו של

למ"ד ולמטה למטה מן' ונו"ן פשוטה ויש לחוש לדבריהם לכתחילה אבל בתחילת הפרשה ובסופה אין צריך להניח כלל אך הסופרים נהגו להניח קצת בתחילה ובסוף:

* * *

מו צריך לזהר לכתחילה להניח בין תיבה לתיבה כמלא אות קטנה שהיא יו"ד ובדיעבד אין לפסול אלא א"כ נראית כתיבה אחת לתינוק שאינו לא חכם ולא טיפש כמ"ש ב"ד סימן רע"ד בספר תורה וכן לכתחילה צריך לזהר שלא יהיה בין אות לאות אלא כחוט השערה ובדיעבד אין לפסול אלא א"כ נראית התיבה חלוקה לשתיים לתינוק שאינו לא חכם ולא טיפש כמו שכתוב שם בספר תורה וי"א שלכתחילה צריך להניח ג"כ בין שיטה לשיטה כמלא שיטה כמו בספר תורה ויש אומרים שא"צ לדקדק בזה אלא בספר תורה וכן נהגו הסופרים שאין מדקדקין בזה בתפילין ובמזוזות:

מז בין בספר תורה בין בתפילין ומזוזות אין להניח חלק כלל בין פסוק לפסוק יותר מבין תיבה לתיבה בפסוק אחד מפני שאין אנו בקיאים בהפסק הפסוקים שנפסקו למשה מסיני ומכל מקום אם הניח לא פסל אם לא הניח כשיעור ריוח שבין פרשה לפרשה שהיא לכתחילה כג' תיבות אשר אשר אשר מאותו הכתב ובדיעבד כתשעה אותיות קטנות שהן יודין של אותו הכתב כמו שכתוב ב"ד סי' ער"ה:

מח לכתחילה יש לזהר לעשות כל השורות שוות שלא תהא אחת נכנסת ואחת יוצאת ואפילו אות אחת ומכל מקום אם נזדמנה לו תיבה בת ה' אותיות בסוף השיטה ואינו יכול לכותבה בתוך השיטה באותו כתב שהוא כותב בו יכול לכתוב ג' אותיות ממנה בתוך השיטה וב' חוץ לשיטה אבל לא ב' בתוך השיטה וג' חוץ לשיטה ואפילו תיבה בת ח' אותיות לא יכתוב ה' ממנה בתוך השיטה וג' חוץ לשיטה אע"פ שרוב התיבה בתוך השיטה ואפילו ב' אותיות אם הן תיבה אחת לא יכתוב אותן חוץ לשיטה וכל זה לכתחילה אבל בדיעבד אפילו כתב תיבה בת הרבה אותיות חוץ לשיטה לא פסל:

מט אותיות השם בין שם המיוחד בין שאר שמות שאינן נמחקין ואפילו הנטפל לשם מאחרי צריך שיהיו כולם בתוך השיטה ולא יצא מהן כלל חוץ לשיטה לכתחילה ובדיעבד כשר בתפילין (שאי אפשר לתקן משום שלא כסדרן) אבל בספר תורה יכול למחוק כל השורות העליונות אם אין בהם שום שם משמות שאינן נמחקין ואח"כ ימשוך אותן עד שתהיינה שוות עם השם היוצא:

* * *

נ ד' פרשיות של יד הואיל והן נכתבות בקלף אחד ושייך בהן פתוחה וסתומה שכשמניח מקום חלק בסוף שיטה אחרונה של פרשה ראשונה כדי ט' אותיות ומתחיל פרשה שלאחריה בראש השיטה בדף הב' הרי פרשה שלאחריה נקראת פתוחה כמו שבספר תורה נקראת פרשה המתחלת בראש הדף פרשה פתוחה כשיש ריוח כדי ט' אותיות לפניו בסוף שיטה אחרונה שבדף הקודם לפיכך צריך לכתוב בשל

נא וסתומה שבתורה יש לה ד' צורות אחת לדברי הכל וג' נחלקו בהן הרמב"ם והרא"ש המכשיר בזו פוסל בזו והמכשיר בזו פוסל בזו. דהיינו שאם סיים איזה פרשה בתחילת איזה שיטה וכתב אפילו תיבה אחת מאותה פרשה בראש שיטה זו ואח"כ הניח מקום חלק כדי ט' אותיות בשיטה זו ואח"כ התחיל פרשה שלאחריה בשיטה זו עצמה וכתב אפילו תיבה אחת בשיטה זו מפרשה שלאחריה הרי פרשה שלאחריה נקראת סתומה לדברי הכל. אבל אם סיים איזו פרשה בסוף השיטה או בפחות מכדי ט' אותיות מסוף השיטה והניח חלק בשיטה שלאחריה כדי ט' אותיות והתחיל פרשה שלאחריה הרי פרשה זו שלאחריה נקראת פתוחה להרא"ש אבל להרמב"ם גם זו סתומה היא בין שהיא בשיטה שלאחריה באותו הדף בין שהיא בראש דף הב' רק שאין שיטה שלימה פנויה ביניהם לא בסוף דף הא' ולא בראש דף הב' כמו שיתבאר לקמן. וה"ה אם סיים איזה פרשה והניח חלק כדי ט' אותיות בסוף שיטה זו אחר שסיים הפרשה ולא התחיל פרשה שלאחריה מיד בראש שיטה שלאחריה אלא הניח מעט ריוח אפילו פחות מכדי ט' אותיות ואח"כ התחיל פרשה שלאחריה הרי פרשה זו שלאחריה נקראת סתומה להרמב"ם שכל שאין הפרשה מתחלת בראש השיטה ויש לפניה ריוח כדי ט' אותיות בין באותה שיטה בין בשיטה שלפניה היא סתומה להרמב"ם אפילו היא בראש דף הב' אבל להרא"ש כל שיש ריוח בכדי ט' אותיות בין בראש השיטה בין בסוף השיטה הרי הפרשה שלאחריה נקראת פתוחה. ואם סיים איזה פרשה בסוף שיטה או בפחות מכדי ט' אותיות מסוף השיטה והניח שיטה אחת שלימה פנויה והתחיל פרשה שלאחריה בראש שיטה שלישית או בפחות מכדי ט' אותיות מראשה להרא"ש נחשב מקום החלק של שיטה הפנויה שבין הפרשיות האלו כאלו הוא חלק באמצע שיטה בין ב' פרשיות והרי הפרשה הב' נקראת סתומה אבל להרמב"ם היא פתוחה בין שסיום פרשה הראשונה והתחלת השניה הכל בדף אחד בין שהן בב' דפין והשיטה הפנויה היא בסוף דף הא' או בראש דף הב'.

סימן לב דין כתיבת התפילין:

יד כל פרשה כמו שהיא בספר תורה אם פתוחה פתוחה ואם סתומה סתומה דהיינו שצריך להניח מקום חלק כדי ט' אותיות בסוף שיטה אחרונה שבפרשת קדש כדי שפרשת והיה כי יביאך שיתחיל בראש השיטה הא' שבדף הב' תהיה פרשה פתוחה כמו שהיא בתורה ואם עשאה סתומה פסולה. אבל פרשת קדש לא שייך בה פתוחה וסתומה כיון שאין כתוב לפניה כלום בתפילין ולכן מתחילין אותה בראש השיטה הראשונה ואין מגיחין לפניה כלום אע"פ שבתורה היא פתוחה שכיון שאין כתובה לפניה כלום אין לך פתוחה גדולה מזו שאין כתב אחר סתומה. ובסוף שיטה אחרונה שבפרשת והיה כי יביאך צריך להניח מקום חלק כדי ט' אותיות כדי שפרשת שמע שיתחיל בראש שיטה הא' שבדף הג' תהיה פתוחה כמו שהיא בתורה ואם עשאה סתומה פסולה. אבל פרשת והיה אם שמוע שהיא סתומה בתורה צריכה להיות ג"כ סתומה בתפילין ואם עשאה פתוחה יש מי שפוסל ויש מכשירין בדיעבד שאף שבתורה היא סתומה מכל מקום כיון שבתורה אינה סמוכה כלל לפרשת שמע אין זה נחשב שינוי מה שהריוח שבינה לפרשת שמע הוא פתוח ולא סתום כמו שסתום הריוח שלפניה בתורה כיון שגם בתורה אין הריוח סתום בפרשת שמע שלפניה ויש בינה לפרשת שמע שבתורה ריוח הרבה פתוח משא"כ פרשת שמע אף שאינה סמוכה בתורה לפרשת והיה כי יביאך אין זה מועיל כלל לשלא יצטרך לעשות פתוחה וכן עיקר. אבל אם אין לפניה ריוח כלל בינה לפרשת שמע באיזה שיטה משיטות הדפין שלהן לא בדף שלה ולא בדף של פרשת שמע דהיינו שהתחיל אותה בראש שיטה העליונה שבדף ולא הניח ריוח כלל לפניה באותה שיטה ולא בסוף שיטה של פרשת שמע או שהניח ריוח ואין בו כשיעור ריוח שבין פרשה לפרשה דהיינו כדי לכתוב ט' אותיות הרי זה נחשב (שינוי גמור) ממה שהיא כתובה בתורה ופסולה אפילו בדיעבד אלא צריך להיות לפניה ריוח סתום כמו לפני כל פרשה סתומה שבתורה אבל בסופה אין צריך להניח שום ריוח וכן נוהגין לסיים על הארץ בסוף שיטה התחתונה:

* * *

36

ל'קוטי תורה' פרשת אחרי – הפרשה החסידית

ביאור הדברים בענין "לטהר", "תטהרו"

ממילא יחיה "חיי צער" על מה שרחוק מאור פניו יתברך. ותהיה זאת נחמתו: "אשריה וטוב לך [...] בעולם הזה"

ביאור הדברים בענין "לטהר", "תטהרו":
הנה "חיי צער תחיה"², היינו מהתבוננות מגדולת איך-סוף ברוך-הוא, ששכשמו בן הוא – אין לו סוף כל,

2. (באבות ו, ד: "כך היא דרךך של תורה: פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. אם אתה עשה

1. (פרשתנו טו, ל' "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם, לפני ה' תטהרו").

חַיִּים שֶׁעַר אֲרִיךְ אֲנַפִּין פָּרַק ד', שְׂדָהוּ עֲנִין רָקִיעַ ה' מִבְּדִיל בֵּין
מִיָּם לָמַיִם" (בראשית א, ו).

35 וּמִזֶּה יִיכּוּן גַּם כֵּן עֲנִין "סִסְלָה וְתוֹמָךְ", שְׁנוּבָאָר לְעִיל⁸,
36 דְּעִנִּין הִתְרומְמוֹת הוּא מִבְּחִינַת "לְבוּשִׁיהַּ בְּחֵלֵג"
37 לְבָחִינַת וּמִדְּרַגַּת "שְׁעָר רִישִׁיהָ כו'", וְהִינּוּ כִי "שְׁעָר רִישִׁיהָ"
38 הוּא מִבְּחִינַת כְּתָר־אֲרִיר, שֶׁהוּא מַעוֹלָם אֵין־סוֹף, שְׁלֹמַעֲזָה
39 מִמַּסָּךְ וּמֵהָאֲצִילוֹת (כ)

40 וַעֲלֶה זֶה וְנֹאמַר: "לְבוּשִׁיהָ כְּתֹלַג חִיּוֹר" – כְּמוֹ שֶׁלֵּג,
41 שֶׁתַּחֲלֹת הַחִיּוֹתֶיהָ מִמֵּימַיִם,⁹ וְנִקְפָּא וְנִעֲשֶׂה שֶׁלֵּג, וְאַחֲרֵי כֵן
42 חֹזֵר וְנִפְשֵׁר וְנִמְס וְהָיָה לְמֵימַיִם. וְזֶהוּ "חֲכֻמָּה בְּרֹאשׁ חֲכֻמָּה
43 בְּסוֹף"¹⁰.

44 וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מֶשֶׁל, בְּמוֹ מִשְׁלֵי שְׁלֹמֹה אוּ בְמוֹ שְׁהָרֵב
45 מִסְבִּיר שְׂכָל לְהַתְלַמִּיד עַל פִּי מֶשֶׁל, שֶׁבִשְׁעוֹמוֹד הַתְלַמִּיד
46 עַל כְּוֹנֵת רַבּוֹ בְּמֶשֶׁל וְהוּא, וּמִבֵּין הַשְּׂכָל עִצְמוֹ, הֵנָּה נַעֲשֶׂה
47 אֲצִלוֹ גַם כֵּן בְּחִינַת חֻכְמָה כְּמוֹ שְׁהִיָּה אֲצֵל רַבּוֹ הַחֻכְמָה
48 מִתְחַלֶּה, רַק שֶׁבְּאַמְצֵעַ נִגְלֵד וְנִקְרָשׁ, לְפִי שֶׁהַחֻכְמָה לֹא
49 הִיָּתָה נִתְפַּסֶּת בְּשָׂכָל הַתְלַמִּיד כְּמוֹת שֶׁהִיא בְּעִצְמָהּ
50 בְּשָׂכָל הָרֵב, רַק עַל יְדֵי מֶשֶׁל.

וְכִּי הוּא בַּחֲיִית לְבוֹשׁ עֲלִיּוֹן, הוּא בַּבְּחִינַת שְׁלֵג –
שֶׁנֶּגֶד וְנִקְרָשׁ עֲצָמִיּוֹת הַחֲכֵמָה לְבִלְתִּי הִגְלוֹת נִגְלוֹת
בְּמוֹת שְׁהִיא בַּעֲצָמָה, רַק אַחֵר כִּי חוֹזֵר וְנִמָּס וְהִיא לְמִים
– בַּחֲיִית חֲכֵמָה¹¹ אֲצֵל הַנְּבִרָאִים.

וְעַל עֲנִיִּן זֶה נֹאמַר (תְּהִלִּים קמז, י"ט): "מִשְׁלִיף קָרְחוֹ" ⁵⁵

כַּפְתִּים כ', יִשְׁלַח דְּבָרוֹ וַיִּמָּסֶם, יֵשֶׁב רוּחוֹ יִזְלוּ מַיִם. מִגִּיד
דְּבָרָיו לַעֲקֵב" – שְׁלֵהוּת "מִגִּיד דְּבָרָיו לַעֲקֵב", שְׁהוּא

מִבְּחִינֵי יִירוּשָׁלַם - נִעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַקָּדוֹשׁ שְׂגָרָה וְנִקְּשׁ
בְּעֵין הַקָּדוֹשׁ. וְכֵן הוּא בְּעֵינֵי הַשֶּׁלֶג, אֲלֵא שֶׁהַשֶּׁלֶג הוּא
בְּהַתְחַלְקוֹת טִיפִין טִיפִין, כִּי לִהְיוֹת יוֹרֵד הַהִשְׁפָּעָה מוֹבָרָה

גְּשָׁמִים" ¹² – שִׁיּוּרִידִים עַל יְדֵי הַתַּחֲלָקוֹת, שָׁאֵם לֹא בָּן הָיוּ
מִבּוֹל ¹³ חֶסֶד וְשָׁלוֹם.

וְגַם י"ג תִּיקוּנֵי דִּיקְנָא נִקְרְאִים בְּחִינַת "לְבוּשִׁים" עַל
דְּרַף זֶה, שֶׁהָאֲרָה הַיּוֹרֶדֶת דְּרַף הַשְּׁעֵרוֹת, שֶׁהֵם חֲלוּלִים,

7. (בְּדַפוּסִים שֶׁלפִּנּוּ פָּרָק ו).

8. (לְעֵיל בְּפָנִים הַמֵּאֲמָר דְּבוּר הַמִּתְחִיל "כִּי בְיוֹם הַזֶּה יִכְפֹּר" דָּף כו, סוּף עֲמוּד א וְאֵילָּה).

4. (והובא ב"פרי עץ חיים", שער הקדישים, פֶּרֶק א'. ועיין ב"עץ חיים", שער האֲרֵת המוֹחִין, פֶּרֶק ב'. ועיין מִזֶּה גַם כֵּן ב"מקדש מִלֵּךְ" סוף חֶלֶק א', בהשְׁמֹטוֹת, דְּבוּר הַמַּתְחִיל "בְּרֵאשִׁית").

12. (בְּרָכוֹת ל"ג, א. תַּעֲנִית ב, א. וְעוֹד).

13. (רָאָה בְּבֹא בִּתְרָא טו, א).

פירושים¹⁷; וגם בכל פרק¹⁸ מפרקי המסכתות שבש"ס
נזכר רבי שמעון, ואפילו בכלים ובנגעים ועוקצין; והיה
פסור מתפללה¹⁹, לפי שכל עסק תורתו היה על דרך זה.
וכמו שכתוב (ישעיה נט, כא): "ודברי אשר שמתי בפיר".
אך אין כח זה אלא בתורה עצמה, אבל המצות הן
מצות המלך²⁰, שהוא ביטול היש לאין – שיהיה יש
ויהיה בטל.
ומלכות נקרא בשם "לבוש", כמו שכתוב (תהלים צג, א):
"ה' מלך גאות לבש", שלהיות בחינת מלכות, ועל מי
מולך – הלא כל עצמיות הנבכרים וחיותם הוא מבחינת
מלכות, ואיך שייר לשון מלוכה?
אלא כל ענין מלכות הוא למעלה רק בחינת לבוש,
שנעשה לבוש והסתר להיות בחינת מלכות. וכמו
שכתוב (תהלים פד, יב): "כי שמש ומגן ה' אלקים", שבחינת
"אלקים", הוא בחינת המלכות, היא בחינת "מגן", שהיא
בחינת לבוש²¹. רק בשרש העליון המצות הם גבוהים
יותר, שהמצות הן מבחינת "גולגלתא"²², ותורה היא
בחינת "מוחא". אלא שלפי שהמצות הם גבוהים יותר,
אינם יכולים להיות בבחינת התגלות כי אם בבחינת
לבוש, שהוא בחינת חיצונית ומקיף. אבל התורה,
שהיא בחינת מוחא, נעשית בחינת מזון – "ותורתך בתוך
מעי"²³ (תהלים מ, ט).

הנה השערות הם בחינת לבושים, והן בבחינת פירוד
והתחלקות – בבחינת שלג, ונקרא "חיוור" – ששרש
ההשפעה עצמה היא בחינת חסד וגם השלג יש בו תוקף
הלכנונית יותר מבחינת "עמר נקא"¹⁴, ומים שיוורדים
ממקום גבוה למקום נמוך¹⁵ (אלא שיוורדים בבחינת צמצום
והתחלקות ההשפעה לפירורים):

ב. והנה, מבחינת "לבושיה כתלג חיוור" נמשך בחינת
"שער ישיה פעמר נקא", אלו הן פרטי ההלכות
שבגשמייות.

כמו כל מסכת יומא, שכל הרעש של הכהן גדול,
שהוא פורש משאר העם ונכנס לפני ולפנים, והיה רק
פעם אחת בשנה, והיה צריך חמש טבילות ועשרה
קידושין, וכל העבודה הוא שמוה "מים הפך ומדם
השעיר" (פרשתנו טז, יח) באצבע – אחת למעלה ושבע
למטה, ומונה: אחת ואחת כו',

והנה כח זה שיש בגשמייות דם הפך והשעיר להיות
נוגע להמשכת אור אינסוף ברוך הוא – הוא דרך
בחינת שערות, שהם המשכות מצומצמות, שהשערה
היא המשכה להיות גילוי אור אינסוף למטה גם כן, אך
היינו דוקא על ידי ביטול ומסירת נפש.

ועל דרך זה היה לימוד תנאים ואמוראים. וכל עסק
רבי שמעון בר יוחאי היה בענגלה¹⁶, כ"ד קושיות וכ"ד

השירים רבה (ו, ט) שמונה ס' מסכתות של הלכות.

ומה שמוסיף שנזכר רבי שמעון ואפילו בכלים ובנגעים ועוקצין – כמה נשתנו
מסכתות אלו, אשר, לכאורה, בהם לא היה צריך להיות נזכר רבי שמעון,
ומחדש דאפילו בהם נזכר.

יש לומר דהחידוש בכלים הוא, כי היא כבר היתה סדורה מקודם לזמן רבי יוסי
בן דורו של רבי שמעון, וכדמוכח מדברי רבי יוסי (סוף בלים) "אשריך בלים כו".

ונגעים (והראשון דלשון המורגל בש"ס "נגעים ואהלות" נקט. וגם לאהלות
כוונתו, ואטו כי רובלא ליל ולחישוב) – שהוא לימוד קשה ביותר. וכדמשמע
בבבא מציעא נט, א. ועיין גם כן חגיגה יא, א. יד, א (סנהדרין פו, א).

ועוקצין – מסכת שלמודה אינו מצוי. וכדמשמע בהוריות יג, ב. ועיין גם כן
ברכות כב, א ועדיין צריך עיון בכל זה.

19. (שבת יא, ב).

20. (מלכים ב' יח, לו. אסתר ג, ג. נחמיה יא, כג. ראה זהר חלק ג שלח קעה,
ב. צו לג, ב ברעיא מהימנא. קדושים פב, ב. תהני זהר בהקדמה י, ב).

21. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "יונת" בחגיגה" (לקמן שיר השירים
י, ב). מענין "יפתי". (ועיין סוף דבור המתחיל "ועשית בגדי קדש" (תורה
אור פב, ד). ובדבור המתחיל "יביאו לבוש מלכות" (תורה אור צ, ג).

22. (זהר חלק ג קבט, א).

23. (ועיין ב"אגרת הקדש" (סימן כ דף קלא, ב) דבור המתחיל "איהו
ויהיה". ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "מזמור שיר תנופת הבית"
(לקמן ברכה צח, ד). מענין מזון ולבוש כו').

14. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "הנותן שלג כצמר" (סידור
עם ד"ח סג, ב. ספר המאמרים תקס"ז עמוד קכח).

15. (על פי תענית ז, א).

16. (ראה לקוטי שיחות חלק ז עמוד 343 בהערה דבור המתחיל "התנא הגדול".
אגרת הקדש סימן כו דף קמג, א. וראה לקוטי שיחות חלק כב עמוד 328).

17. (שבת לג, ב).

18. (ובגל פרק נז, ב) "לכאורה קשה ממסכת חלה וכו'. ויש לישב דפורתא לא
דק". – הערת כבוד קדושת אדמו"ר בהערות וצינונים.

ובלקוטי שיחות חלק יב עמוד 194 (משימת כבוד קדושת אדמו"ר).

"בכל פרק מפרקי המסכתות שבש"ס נזכר רבי שמעון ואפילו בכלים ובנגעים
ועוקצין". לכאורה, כמה פרקים ישנם שלא נזכר בהם – אלא הכוונה לאו דוקא
במשנה, כי אם גם בתוספתא וגמרא.

ומה שלא נזכר רבי שמעון בכל פרק שבמסכתות תמיד מדות קנים, "אין למדים
מן הכללות ואפילו במקום שנאמר בהם חוץ" (ערוכין כו, א). ואם יחסרון מפרקי
הש"ס פרקים אנוניים – בכל זאת ראית הלכותי תורה חזקה היא.

ועוד: בלקוטי תורה מדבר על דבר זה שעסק רבי שמעון בנגלה בקושיות
ופירושים כו' ומסכתות הנ"ל אין ענינם הלכות, כי אם מדות בני אדם וכיוצא
בזה. שלכן לכמה מפרשים אין אבות נבנסת במנין סמך מסכתות הש"ס. וכן
תמיד ומדות – אינם אלא סיפור כו' וכמו שכתוב בהקדמת פירוש המשנה
ולקדמב"ם.

(ועל פי זה מתורץ גם כן שלא יחלוק הסמ"ג שמונה ס"ג מסכתות – על שיר

טוב, ולפעמים עולה הכל ונכלל בטוב, ולפעמים להפך.³⁵
 כמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק ד'.³⁶
 והנה בחינה הפנימית יכולים להפך בעצמם מרע
 לטוב. כמו איש אשר בסובאי יין וזוללי בשר³⁷, אם
 למחר מתפלל בבח האכילה, הרי הרע עצמו מתהפך
 לטוב ונעשה מרע טוב, אבל החיצוניות ולבושיה אינו
 נעשה מהם דבר טוב, שיוכל לקבל הכבוד להיות נתפס
 בתוכו שלא יהיה יש.³⁸
 ולכן "פי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם":
 "עליכם" דוקא, מה שהוא בחינת מקיף – "יכפר",
 יקנח ויעביר לגמרי, "ואת רוח הטומאה אעביר" (ויכריה יג,
 ב); "כי תעביר ממשלת דודן"³⁹. אבל "מכל חטאתיכם" –
 פנימית שבכם, "לפני הויה תטהרו" – בעצמכם.
 והיינו "לפני הויה", דהיינו "ממעמקים קראתיך הויה"
 (תהלים קל, א), כאדם הקורא לחבירו שיבא אצלו, כך
 קוראין וממשיכים בחינת הויה על ידי "ממעמקים" –
 עומקא דליבא, שצועק הלב בקרבו, והיא בחינת אין
 סוף שבנפשו, שעל ידי זה מעורר בחינת אין-סוף
 ש"ממעמקים" – למעלה משם הויה.
 והיינו דוקא "ביום הזה", הוא יום הכפורים – עליית
 המלכות⁴⁰ להיות פנים-בפנים, שהמלכות היא מקור
 הנבראים ומחיה אותם, ועתה היא עולה לקבל פנים
 עליונים דאין-סוף, "את פניך הויה אבקש" (תהלים כו, ח).
 ולכן אין עולים לתורה ביום הכפורים רק ששה⁴¹,
 לפי שהמלכות שהיא בחינת שביעית עלתה למעלה⁴².
 (ועיין בפירוש "לפני הויה" בזהר חלק ג', ס"ז, א'. ועל פי
 פירוש ה"מקדש מלך" שם בשם הר"ח, מוכן כמו שנתבאר
 כאן, ד"לפני" היינו למעלה יותר כו').

אכן בזהר תרומה, דף ק"ע, עמוד ב' פירש: כי "מלפני" הוא
 בחינה שלמעלה משם הויה, אבל "לפני" היינו בחינת מלכות,
 שהיא בחינת שקודם לשם הויה – מלמטה-למעלה.
 וגם לפירוש ההוא אין סתירה למה שכתוב כאן דהוא
 בחינת "ממעמקים", שלמעלה משם הויה, כי הנה יום הכפורים

והנה, כדי להיות המשכת המצות למטה, הוא רק
 כמו בן בבחינת שערות, "ושער רישיה בעמר נקא", שעל
 ידי זה נמשך למטה בכח גדול, כמו בסדר עבודת יום
 הכפורים הנ"ל. וגם זה הוא על ידי ביטול, כי כח גדול
 נקרא "כהנא רבה"⁴³, בחינת ביטול. רק לפי שזה הביטול
 הוא ביטול-היש, לכן תלוי בזמן ובמקום – בקדשי
 קדשים דוקא.

אבל התורה, אף על פי שהוא איש זר⁴⁴, ולומד
 בלילה, ד"לאו זמן הקרבה היא"⁴⁵, אף על פי בן מעלה
 עליו הכתוב כאלו הקריב⁴⁶ בזמנו ובמועדו, לפי
 שהתורה היא בבחינת אין ממשי.

והיינו, לפי שעיקר לימוד התורה, "ברעותא דליבא
 תליא מילתא", שהיה בטל במחשבתו ודבורו. וזה יכול
 להיות בעסקו בתורה, אבל במצוה, בעשייה גשמית על
 ידי הגוף העושה, אין זה ביטול ממש, רק ביטול היש
 לאין, שהוא עושה ומקיים מצות המלך, שזהו בחינת
 עבד, שהוא נפרד. מה שאין בן עסק התורה הוא בבחינת
 בן, וזהו "אם כבנים אם כעבדים כו"⁴⁷.

אף הנה "זה לעומת זה עשה האלקים" (קהלת י, ד), וכל
 סטרא דקליפה הוא רק בחינת יש, "הקנאה והתאה
 והכבוד מוציאין את האדם מן העולם"⁴⁸.

ו"כבוד חכמים ינחלו" (משלי ג, לה), שמי שהוא בבחינת
 חכמה, כחמ"ה, אין הכבוד עושה אותו יש. ולכן "מפני
 שיבה תקום" (קדושים יט, לב), וכן "עשית בגדי קדש לאהרן
 אחיך לכבוד כו'" (תצוה כח, ב), מה שאין בן מי שאינו
 בבחינת כחמ"ה, יכול להיות נמשך לבו אחר הכבוד,
 ונעשה יש וגם רוח. וזהו עיקר עבודה זרה, שמחשיב את
 עצמו ליש, "דקרו ליה אלקא דאלהא"⁴⁹. ולכן אמרו
 רז"ל: "מי שיש בו גסות הרוח כו"⁵⁰.

והנה, כמו שבקדושה יש ב' בחינות: תורה ומצות,
 שהן פנימיות וחיצוניות כנ"ל, כך גם בן לעומת זה יש
 ב' דברים – חיצוניות ופנימית: חיצונית היינו גסות
 בבחינת לבושים ומקיפים, ופנימית היינו תאוות "זולל
 וסובא"⁵¹. והכל הוא בנוגה, שחיצונית שלה רע ופנימית

32. (לשון הכתוב תצא כא, כ).

33. (על פי משלי כג, כ: "אל תהי בסבאי יין בזוללי בשר למו").

34. (נוסח תפלת העמידה של ימים נוראים).

35. (פרי עץ חיים שער יום הכפורים סוף פרק א. לקמן שבת שובה טה, ד).

36. (מגילה כא, א במשנה. טור ושלחן ערוך, ושלחן ערוך אדמור הזקן סימן
 תרכ"א סעיף א).

37. (ראה פרי עץ חיים שער יום הכפורים פרק ד. לקמן מסעי צ, ג).

24. (תרגום אונקלוס מסעי לה, כה).

25. (על פי קרח יז, ה: "איש זר – אשר לא מנזר אהרן הוא").

26. (מעילה א, א וברש"י).

27. (מנחות בסופה).

28. (פיוט "היום הרת עולם" בתפילת מוסף של ראש השנה).

29. (אבות ד, כא).

30. (מנחות ק, א).

31. ("ראי לגדעו באשירה". סוטה ה, א).

6 "כי ביום הזה יכפר" – "יכפר ביום הזה, וינקי ליה בקדמיתא,
7 וכל דא 'עליכם'. ופירש ב'מקדש מלך': תחלה יתוקן מדת
8 המלכות, שנקרא 'היום הזה', ואחר כך ישראל. והיינו, שעל
9 ידי עליית המלכות באין סוף, על ידי זה יתוקנו כל הפגמים, כי
10 "אנת' הוא שלימותא דכולהו"³⁸.

1 הוא עליית המלכות בעתיד. אם כן ב' הפירושים עולים בקנה
2 אחד, שהבחנת מלכות שהיא לפני שם הויה ממוטה למעלה,
3 עולה ביום הכפורים לבחינת אין סוף שלמעלה משם הויה,
4 ולכן על ידי זה "תטהרו" גם אתם.
5 והיינו כמו שכתוב בזהר תצודה, דף קפ"ה, עמוד ב' על פסוק

רצ, סוף עמוד ב'.

38. (נעיין עוד על פסוק "כי ביום הזה כו'" – בזהר: ויקרא, ט"ו, ב'.
ובפרשת אחרי, ס"ב, ב'. ס"ד, א'. ובפרשת אמור, דף ק"ב. האזינו, דף

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

30 הפנימית הנק' הבנה שבמוח הנ"ל שהוא מעיין ומבחין
31 היטיב בעיני הדק היטיב בהשגה שבמוח הבינה אשר
32 מלוכש במחשב' (שזהו בחי' מל' דתבונה בחי' אחוריים
33 דאימא כו' שהוא פנימיות המחשבה כו' כמ"ש במ"א
34 בענין דלי"ת רבתיא דאח"ד בחי' לאה שנמשך ומקבל
35 מאחוריים דאימא והוא קשר של תש"ר כו') בפרטי קול
36 הדברים ששומע באזנו (והוא ע"י חללי האזן
37 שמתעקמים ביותר ובהן יש טבע הבחנה גשמית בין טב
38 לביש בחיצוניו' כמ"ש בזהר כמו שאנו רואים שדבר רע
39 יבחין בחלל האזן מיד ולא יחפוץ לשמוע ודבר טוב
40 יבחין וירגיש בחלל האזן ויחפוץ וישתוקק לשמוע כו'
41 וכמ"כ בפנימי' יותר והוא בטו"ר או חו"ג שבאיזה שכל
42 או תענוג רוחני גם בשמיעת קול כינור ששומע דבר
43 עצב בקול המורה עצבות ומרירות או להיפך קול חדרה
44 וכן בשכל כשאנו שומע כפי סברתו לזכות אלא להיפך
45 לחוב המנגד מאד לרצון ושכלו וכה"ג כו' שכל זה נכנס
46 מיד במחשבתו תחלה הנק' דיבור שבמחשבה ושם כבר
47 מבחין היטב בין טו"ר או חו"ג שבדבר ששומע אך בחי'
48 עיון היותר פנימי בהבחנה עמוקה ביותר בכל חלקי
49 הדבר ששומע כבר במחשבה הוא בחי' עיון המוח
50 דבינה הנק' הבנה והשגה עמוקה בדבר זה שעולה
51 בשמיעה במחשבתו וז"ש דבר כי שומע עבדך כלומר
52 מבין היטיב בהבחנ' טובה ועמוקה באותה הדבר
53 ששומע וזהו דוקא ע"י בחי' האזנה כמו האזינו השמים
54 כו' שענינו הוא בחי' ההתקבלות באזנו בכי טוב שאז
55 נק' האזנה בכלי האזן בתוך חלליו שנתקבל שם בכי
56 טוב ששמע והאזין היטב וע"כ און עצמו בבחי' ס"ג
57 דבינה כידוע משום דהא בהא תליא ונק' און שומעת
58 (ובזהר א' דמללי על אודנין דשמעין כו') וכמ"ש און

1 (לח) והנה אמר כאן ג' דברים תשמעון ושמרתם
2 ועשיתם אותם שמיעה ושמירה ועשי'
3 ולנגד ג' אלה אמר ושמר לך את הברית והחסד
4 והשבועה כו' והנה ג' מדריגות הללו דשמיעה ושמירה
5 ועשי' ישנם בשמיעה עצמה כי הנה בשמיעה עצמה יש
6 ג' מדריגו' הללו דשמיעה ושמירה ועשיה כו' להיות
7 יודע דבפי' שמע יש ג' פרושים שהן ג' מעלות ומדריגו'
8 שבמחשבה הא' היותר עליונה שבמחשבה והוא ההבנה
9 שבמוח הבינה להבחין ולהבין היטב בהשגה עמוקה
10 כמה ששומע כמו דבר כי שומע עבדך כלומר מבין
11 כדפרש"י שם כי הנה השמיעה גשמית שהאדם שומע
12 קול דברים הרי הקול גשמי מורכב מאויר של אמ"ר
13 ונכנס בחללי האזן ומחללי האזן הולך ונכנס
14 במחשבה שבמוח שהרי במחשבה שבמוח שומע הוא
15 לקול הדברים שצריכים השגה במחשבה ובלא מחשבה
16 לחשוב ולעיין בקול דברים הללו ששומע בכלי אזנו
17 אינו יודע כלום מה ששומע אע"פ שהאזן מצד טבעו
18 שומע הקול והדבור בפרטיות אינו כלום רק ע"י
19 המחשבה שמקבלת קול הדיבור הזה דרך החללי און
20 כו' והנה שמיעה זו שבמחשבה לקול הדיבור של זולתו
21 נק' בחי' דיבור שבמחשבה דהיינו מה שיש בכח
22 המחשבה לחשוב ולקבל בחי' אותיו' הדיבור וכאשר
23 אותיות הדיבור ששומע מצטיירים במחשבה כששומע
24 אותם במחשבה כנ"ל אז הוא הנק' רק בחי' דיבור
25 שבמחשבה לבד כי בחי' המחשבה מצד עצמה הרי יש
26 לה בחי' טבע אותיות עצמותם כמו שחושב במחשבתו
27 באיזה ענין ודבר מה כמו מחשבת עיון השכל שמהרהר
28 בו או שמהרהר באיזה דבר חמדה כו' ונק' זה בחי'
29 מחשבה שבמחשבה וממנו דוקא באה ענין השמיעה

דוקא כידוע ע"כ בחי' עיון דמוח הבינה הנק' הבנה
שהוא בבחי' מחשבה שבמחשבה נעוץ בסופן שזהו
עשי' שבמחשבה בחינת התקבלות היטב בקיבוץ
הדברים בחלל האזן בהאזנה טובה הנ"ל והא בהא
תליא כו' ולכך נקרא מעשה שבמחשב' לפי שמזה דוקא
יבא הדבר לידי מעשה בפ"מ לפי שאין כל המחשבות
באות לידי מעשה כי יוכל לחזור במחשבה משוב לרע
וכו' אבל הדבר שהאזין היטב בבחי' עשיה שבמחשבה
לא ישנה תפקידו ויביא מחשבה זו לידי מעשה בפ"מ
דוקא משא"כ בחי' דבור שבמחשבה גם ששומע הדבר
שבמחשב' היטב עדיין יוכל להיות שלא יבא לידי פ"מ
גם לא לבחי' גילוי כדיבור כמו וינחם ה' על הרע' אשר
חשב כו' וד"ל:

חזינן. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"ט

מילין תבחין און דוקא תבחין בכח בחי' בינה שבה כו')
ולזה אמרו שמע ישראל השמע לאזניך כו' וכמשי"ת
בסמוך בעז"ה וזהו מדריגה הג' שבמחשבה שהוא בחי'
עשיה שבמחשבה כי פי' הג' דשמע הוא לשון אסיפה
וקיבוץ הדבר כמו וישמע שאול כו' (וע"ז אמר ג"כ
השמע לאזניך מה שאתה מוציא כלו' תאסף ותקבץ
היטב לאזנך להתקבל שם בבחי' האזנה טובה כו') וזהו
ענין כניסת ואסיפ' קול הדברים ששומע באזן שיתקבצו
היטב ויוקלטו בכלי האזן שזהו בבחי' עשי' בפ"מ
משא"כ השומע בלתי הטיית און לדבר כלל שאין
הדברים נכנסין באזנו בקיבוץ והתאחדות הנק' קליטה
אלא כמו זר נחשבו ונפרדים הן ממנו עד שישכח עליהם
מיד כאלו לא שמעם כו' משום דנעוץ תחלתן בסופן

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

אבל באמת מרגלי שיקרי הוה (סוטה ל"ה א') כי ביטול
זה הוא אמיתי' חיות הנבראים ולא כליון ח"ו וכמ"ש
בזהר ע"פ ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם
היום (דברים ד' ד') וכתוב יראת ה' תוסיף ימים (משלי
י' כ"ז) וכך אמר הה"מ נ"ע שלכן המלאכים חיים יותר
מהנשמות שבגופות מחמת רבוי היראה שלהם וא"כ
הרי ביטול זה הוא אמיתי' קיום המציאות, אבל מ"מ
גם זה אמת שנק' תכלת דאכיל ושצי למורדים ופושעים
בה' כמ"ש קומה ה' ויפוצו אויביו וינוסו משנאיך
מפניך (במדבר י' ל"ה) כי הוא גילוי אלקות בבחי'
גבורות וצמצומים וז"ס שהתכלת נמשך מגבו' דאבא
כי הוא בחי' גבו' וצמצום להיות מאיר גם על הנפרד,
וז"ס תכלת דומה לים וים דומה לרקיע (מנחות מ"ג
ב') הוא בחי' מקיף דהיינו התנשאות מדת מלכותו ית'
וטובה הארץ מאד מאד למקבלים עליהם עול מ"ש
בבחי' יראה:

השייכות לזה בביאור פסוקי התורה וראיתם אותו
וזכרתם כו', אני ה' ב"פ: מארז"ל טלית
שכולה תכלת חייבת בציצית כו':

ג) ועתה יש להבין ענין התכלת והלבן שבציצית, כי
הנה בחי' הלבן מורה על המשכת השערות
ממקום גבוה מאד נעלה בחי' ח"ע ששרשה נמשך
מחכמה שלמעלה מאצי' ששם נאמר ושער רישי' כעמר
נקא (דניאל ד' ט') שהם בחי' רחמים פשוטים שאינן
באים מסיבת אור חוזר של הבריורים דב"ן המתבררים
אלא מרבויו תוקף אור החסדים מתפשטים מהם מותר
השפע לחוץ וכמ"כ בענין הציצית מבואר למעלה
שענין הלבן הוא שמתלבנים מחמת אור החסדים
המתגלים מחזה דז"א ששרשם משם כנודע אבל ענין
התכלת הוא מבחי' גבורות כי הנה נודע שיש אשא
חיוורא ואשא תכלא, ופי' אשא חיוורא הוא עצמיות גוון
האש ואשא תכלא הוא הסמוך לפתילה שמשתנית גוון
האש מחמת דבר אחר הנכלל בו כמ"כ יובן בענין
ביטול הנמצאים לה' ית' עצמיות הביטול דש' מ"ה
כמו שהוא אין עוד מלבדו וזהו בעולם האחדות דאיהו
וגרמוהי חד אבל בבי"ע שהם נפרדים וכשהם
מתבטלים אח"כ ביטול היש ז"ס התכלת וז"ש
המרגלים ארץ אוכלת יושביה (במדבר י"ג ל"ב) היא
המל' מקור דבי"ע שהנבראים נכלי' ומתבטלים בה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

דאביך נמשך לך שתעמוד בנסיון והוא יעזורך על להבא
כי אל תאמין בעצמך, או הוא יעזורך לעלות מעלה
מעלה שיש כו"כ ענינים שצריכי' להיות בבחי' אתכפיא
ואתהפכא שיוכל לבא לזה.
ועד"ז הו"ע נט"י, כי כמו שיש שולחן בקדושה
וכמארז"ל פתח במזבח וסיים בשולחן, עכשיו
שולחנו של אדם מכפר עליו, והענין הוא כי מזבח
הו"ע בחי' לחמי לאשי שנמשך ע"י יחוד עליון קרבן
ל' קירוב הכוחות והשמות כמ"ש פ' הרמב"ן, ויש
אכילת מזבח ואכילת כהנים כמ"ש במ"א, וסיים
בשולחן כי ע"י אכילת דברי' גשמי' דנוגה שיש בהם
ניצוצי' קדושי', וכשהוא לומד ומתפלל בכח האכילה
וכענין דכתי' באל"י וילך בכח האכילה ארבעי' יום, אם
שזהו פלאי מ"מ הי' בכח האכילה, והיינו כי זימן לו
ניצוץ גדול שנשא אותו מ' יום, כן כתי' צדיק אוכל
לשובע נפשו בכדי להשביע נפשו דתיקון מנצוצי' תהו
שבהם וע"י תתעלה נפשו במעלה אחר מעלה. וי"ל
שובע ע"ד משביעי' ל' שבועה אשר נשבעת לאבותינו
שזה נמשך מימי קדם שלמעלה מבחי' ימות עולם,
וע"י העלא' מ"ן זה נמשך המשכת מ"ד, וזהו וסיים
בשולחן כו'.

אמנם יש שולחן בלעו"ז כמ"ש כן דרך אשה מנאפת
אכלה ומחתה פי' כו' שהוא בחי' האכילה דכי
אם הלחם שהוא אוכל שנמשך בלעו"ז נשגז', ועי"ז
ציון שדה תחרש ח"ו ע' בד"ה חיי שרה. ולהיות כי
הרע בשרשו אינו רע גמור כי אין רע יורד מלמעלה
לכן נמצא בדרו"ל ענין טהורה להיתר ומ"מ אינו מדרך
הטוב והישר כמארז"ל נדרי' ס"פ שני שולחן ערכתי לו
והפכו, הרי נק' שולחן, ע' במאו"א שין סעי' י"ז שולחן
נק' יסוד דנוק' דקדושה או דקלי' עכ"ל.

להבין בתוס' ביאור שרש נט"י (ב)

להבין בתוס' ביאור שורש ענין נטילת ידים, צ"ל
מארז"ל בתד"א הובא בילקוט ות"י כי תשא
רמז שפ"ו כל האוכל בלא נט"י כבא על אשת איש,
ולכאו' יפלא הלא נט"י לתרומה הוא מח"י דבר (שבת
י"ד) ואיך יהי' בהם חומר כבא על אשת איש חיוב
סקילה דאורייתא. וגם מה ענינם זל"ז.
וצ"ל שורש ענין נט"י, דבסידור מהרי"ק פי' לפי
שבחו"ב מלובשי' חו"ג דא"א הם מי החסדי'
וצריך להמשיך מים אלו ע"י חו"ב לז"א. וזהו ענין
שכל את ידיו ות"א אחכמינון לידוהי פי' ל' שכל
שהמשיך שכל בידים ממקור השכל, כי ע"י נט"י
מתחברי' א"א בז"א ע"י חו"ב. וכענין שפי' הבחי' כי
נתכוון בעשר אצבעות ידיו להמשיך הברכה ממקור
החכ'. ועד"ז יובן ענין נט"י, דהנה כתי' ויפוזו זרועי
ידיו, וארז"ל יצא קרי מיו"ד אצבעותיו, והיינו כמו
שאברהם יצא ממנו כו' שז"ע והידי' כמו"כ בשפע
הפנימי ענין מה שיוצא השפע דרך ה"א הוא מה
שמקבלי' תוס' יניקה ע"י יסוד המשפיע, אבל ענין
ויפוזו זרועי ידיו הוא שנכנס בגופו ע"ד ר' עמרם
חסידא וע' באוה"ח ע"פ וימררוהו ורבו, וע"י שעמד
בנסיון וכבש את יצרו המשיך מבחי' א"א, וכמארז"ל
איזהו גבור הכובש את יצרו שנא' טוב ארך אפים
מגבור ונת' במ"א שממשיך מבחי' א"א. וזהו מאל
אביך הוא יעקב קו האמצעי שעולה עד הכתר בחי'
א"א וע"י, ולי' אל הוא ל' חוזק שז"ע תוקפו דיעקב
כו', או י"ל מאל אביך ע"ד הקב"ה קרא ליעקב אל
שהוא ל"א נתיבות ושרשם בחי' ש"י עולמות כי יו"ד
פעמים ל"א הם ש"י, וש"י הוא מחצה מתר"ך כתר
מחצה בחי' א"א כו', והוא הכח והתוקף כי כל הגבוה
יותר נותן תוקף בשלמטה הימנו, ולכן מאל תוקף

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

ד.

להתגוסס רעיון התדירים ה"מתקנים" של היראים
המתובלים בגוסס אשכנזי כמו "תורה ודרך ארץ",
"בנה" וכו', ועל התדיר עם המלמד מטיפוס היהודי
החם, הושלף הס וכו', ובסיבות מסיבות שונות הותחלו

לכל דבר יש לו סיבתו.
רוב התלמידים הצעירים שייחיו, אשר עתה כבר הם
מתלמדי הישיבה, הנה בעת לימודם בהתדיר התחילו

ה.

42 וּכְשֶׁאֵנִי יוֹשֵׁב מִתְּבוּנָה וּמִתְעַמֵּק בְּאַחֲרִית דְּבָר
43 וְתוֹצְאוֹתָיו, וְרוֹאֶה בְּמַחְזָה כִּי הָאֲנָשִׁים הָאֵלּוּ הֵנָּה
44 בְּמִידָה יְדוּעָה יֵהִיו עֲמוּדֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל, לַחֲוֹת דְּעָה
45 בְּאִסּוּר וְהִתֵּר, וּמִוְרֵי הַרְאָה בְּדִרְכֵי הַחַיִּים, בְּחַיֵּי
46 יִשְׂרָאֵל, חֵיל וְרַעְדָּה תִּאֲחֲזֶנִּי.
47 לִבִּי יִכָּאֵב בְּמֵאֹד עַל הַחֲלָלִים הָאֵלּוּ שֶׁמִּתְקַרְרִים
48 וּמִצְטַמְקִים בְּלִי הַרְגֵּשׁ בְּעֶנְיִן שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם, וְהַכּוֹל
49 אֵצֶלם קָר וְצָנוּם, וְעַל הַחוּרְבָן רַחֲמָנָא-לִיְצֵלָן הַנוֹרָא
50 אֲשֶׁר, חֲסִי-וְשָׁלוֹם וְחֲסִי-וְשָׁלוֹם, יִבְיֹאוּ בְּכֶרֶם ד' צָבָאוֹת
51 יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה.
52 הַיּוֹדֵעַ דְּבָרֵי יָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹלָה בְּשָׁתִי מְאוֹת שָׁנִים
53 הָאֲחֻרָנוֹת, וְשֵׁם לְבוֹ אֵל מִלְחָמָה¹⁶ הַמְשַׁכִּילִים
54 הַחוֹפְשִׁים נֶגֶד הַתּוֹרָה וְנֶגֶד הַרְבֵּנִים הַגְּאוּנִים תִּפְאַרֶת
55 יִשְׂרָאֵל גָּאוֹן יַעֲקֹב וְהַדְרַת הַצַּדִּיקִים הַמְּפֹרָסִים וְזָכַר
56 צַדִּיקִים לְבִרְכָּה, יָבוֹא לִידֵי הַכֶּהֱנָה גְּמוּלָה, כִּי לְאוֹתָהּ
57 הַמְּטָרָה שֶׁשָּׁאֵפוּ הַמְשַׁכִּילִים עֲשִׂירִיּוֹת בְּשָׁנִים, הֵנָּה אֵת
58 זֶה מְבִיאִים חֲסִי-וְשָׁלוֹם עִתָּהּ הַתְּלַמִּידִים שֶׁלֹּא שִׁימְשׁוּ
59 כָּל צוּרָן - בְּשָׁלוֹם וּבְמִישׁוֹר בְּלִי שׁוֹם הַפְּרָעָה.
60 וְלֹא עוֹד אֵלָּא נִתְמַכִּים הֵם הַתְּלַמִּידִים שִׁיחִיו מִחֲזִיקֵי
61 הַהִיתָרִים הַחֲדָשִׁים אֲשֶׁר מְקֻרֹב בָּאוּ - בְּעֶזְרַת כּוֹכְבֵי
62 אֹר תּוֹרָה בְּדוֹרְנוּ יָתוֹם זֶה, אֲשֶׁר הִסְכֵּם זֶה הוּא הוּא
63 הַכֶּתֶם הַשְּׁחֹר בְּשָׁמִי רָקִיעַ עוֹלָם הַיְשִׁיבוֹת.
64 גְּאוּנֵינוּ מְדַרְכֵי עִם הַקּוֹדֵשׁ, ד' עֲלֵיהֶם יָחִיו, מִחֲזִיקֵי
65 הַהִיתָרִים הַיְדוּעִים בְּהִנְהָגַת הַתְּלַמִּידִים בְּנֵי הַיְשִׁיבָה
66 שִׁיחִיו בַּהֲוָה, הֵנָּה בְּמַחֲלֵל כְּבוֹד תּוֹרָתָם קֶצְרִי הָרְאוֹת
67 הָמָּה, וּבִלְתֵּי רוֹצִים לְהַתְעַנִּין בְּתוֹצְאוֹת הַדְּרָכָה כּוֹז,
68 וּמַעֲלִימִים עֵינֵם מִכָּלִי רְאוֹת הַנֶּזֶק הַגָּדוֹל בְּחוּרְבָן,
69 רַחֲמָנָא לִיְצֵלָן, בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּקִיִּים הַמְּצוּת מַעֲשִׂיּוֹת,
70 וְהַקְרִירוֹת בְּכָל הַקְדוּשׁ לְיִשְׂרָאֵל סָבָא, שֶׁמְבִיאָה הַדְּרָכָה
71 זֶה.
72 יֵשׁ לָךְ דְּבָרִים אֲשֶׁר לַחֲשׂוֹת אֵי אֲפֹשֶׁר, וְלַהֲגִיד בְּמִכְּטָא
73 גַּם בֵּן אֵי אֲפֹשֶׁר, וְכֹאֲשֶׁר אֲתָהּ דּוֹבֵר חֲצָאֵי דְבָרִים אֵין
74 הַנוֹשֵׂא יוֹצֵא בְּרוּר כְּמוֹ שֶׁהוּא.
75 וּמִקְרָה כְּזֶה אִם הוּא רַק בְּדָבָר הַטָּפֵל, בְּהִכָּרַת לוֹתֵר
76 וְלִשְׁתּוֹק, אֲבָל כֹּאֲשֶׁר הוּא בְּדָבָר הַנוֹגֵעַ בְּנַפֶּשׁ, וּבַפְּרָט
77 בְּעֶנְיִן צִיּוּרִי, וּמִכָּל שָׁכָן בְּעֶנְיִן כָּלְלִי שְׁנוֹנֵעַ בְּעִיקְרֵי
78 יְסוּדֵי הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמְּצוּת, יְסוֹד מֵהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ שֶׁל
79 עִם אֱלֹקֵי אֲבֹרָהֶם, ד' עֲלֵיהֶם יָחִיו, אֵי אֲפֹשֶׁר לַחֲשׂוֹת,
80 וּבְהִכָּרַת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּפִתְגָם קֶצֶר שֶׁהִנְקוֹד וּבֵין הַשִּׁטִּין
81 מְרֻבָּה עַל הַכֶּתֶב.
82

1 לְהַתְּכַשֵּׁר הַמַּעֲטָאדַעס¹⁴ בְּמִכְּטָא, לְהַסִּיר לִימּוֹד
2 הַקְּדוּת, הַקּוֹדֵשׁ נַעֲשֶׂה חוּלִין, וְהַחוּלִין בְּמִידָה יְדוּעַ
3 הַתְּקַדְּשׁ וְנִטְהַר בְּאוֹנָס וּבְרָצוֹן.
4 (וּבְזֶה יוֹכֵן לָנוּ נֹסֶח הַיְדוּדֵי רַבָּה ד' וְעַל חֲטָא,
5 שֶׁמִּתְחִיל בְּהַיְדוּדֵי וְעַל חֲטָא שֶׁחֲטָאנוּ לְפָנֶיךָ בְּאוֹנָס
6 וּבְרָצוֹן", דְּלִכְאוּרָה אֵינוֹ מוֹכֵן מִדּוּעַ הַתְּחִלַּת הַיְדוּדֵי הוּא
7 בְּפִתְגָם זֶה.
8 אֲךָ הַעֲנִיֵּן הוּא, דְּהֵנָּה כָּל וִידוּי בָּא אַחֲרֵי טִיב הַעִיּוֹן
9 בְּהַחֲטָא אֲשֶׁר חֲטָא וְהַתְּבוּנָנוֹת הַעֲמוּקָה בְּהַסִּיכָה
10 הַגְּלוּיָה אוֹ הַנִּסְתָּרָת אֲשֶׁר הִכִּיָּאָה אֵת הַחֲטָא, וְלִזְמַת הֵנָּה
11 בְּיוֹם הַפִּיפּוּרִים שָׁבָא אַחֲרֵי הַיְשָׁהָר הָאָדָם בְּמַקְצָת
12 עַל-כָּל-פָּנִים בִּימֵי הַסְּלִיחוֹת, וְהַעֲבוּדָה בְּקַבְּלַת עוֹל
13 מְלָכוּת שָׁמַיִם בְּרֹאשׁ-הַשָּׁנָה, אַחֲרֵי הַתְּבוּנָנוֹת וְהַעֲמָקָת
14 הַדַּעַת בְּעֶשְׂרֵת יָמֵי תְּשׁוּבָה בְּדַעוּתוֹ וּמִידוּתוֹ, בְּחִפּוּשׁ
15 פְּנִימִי מִהַנַּעֲשֶׂה עִם הָאָדָם בְּקָרִיאת "מַמְעַמְקִים קְרֹא תִּידִי
16 ה'", וְאַחֲרֵי הַהִכָּנָה בְּמַעֲלֵי דִּיקוּמָא רַבָּה, הֵנָּה אִזּוּ מְגִיעִים
17 לִידֵי הַכֶּהֱנָה וְהַכֶּהֱנָה כִּי הַרְצוֹן הוּא סִיבַת הָאוֹנָס.
18 בְּרִירָא מִלְחָמָה¹⁵ אֲשֶׁר הַחֲפֵץ הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא, הוּא רַק
19 בְּבַחֲרִית הַטּוֹב, וְלִכְל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יִתֵּן הַכּוֹחַ
20 וְהַעֲזֹז לְהַתְּגַבֵּר עַל כָּל הַמַּעֲצוּרִים הַמוֹנְעִים וּמַעֲכָבִים
21 מִתּוֹרָה וְעֲבוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ וּמַקִּיִּים הַמְּצוּת בְּהַלְכָתָן,
22 וְהַנִּסְיוֹנוֹת הֵם בְּשִׁבִּיל לְהַרְבוֹת הַעֲבוּדָה, וּכְמֹאֲמֵר "רַצָּה
23 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֵת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכָךְ הַרְבָּה לָהֶם
24 תּוֹרָה וּמַצּוּת", וְרַק בְּחִלְשׁוֹת הַרְצוֹן מִתְּגַבֵּר רַחֲמָנָא-
25 לִיְצֵלָן הָאוֹנָס חֲסִי-וְשָׁלוֹם).
26 וּבְכוֹא הַתְּלַמִּיד אֵל הַיְשִׁיבָה, כְּכֹר יְדַע, כִּי רוּחַ חֲדָשׁ
27 יֵשׁנוּ בְּעוֹלָמָם שֶׁל הַיְרָאִים, וְהַרוּחַ חֲדָשׁ הַלֵּז אֲחֻזָּה גַּם
28 בְּכוֹתְלֵי הַיְשִׁיבָה, לְשִׁנוֹתָם אוֹ עַל-כָּל-פָּנִים לְשַׁקְלֵלָם
29 וְלַעֲשׂוֹת לָהֶם בְּרַק חִיצוֹנִי.
30 חוֹשֵׁב הוּא הַתְּלַמִּיד וּמִתְּבוּנָן, וְכֹא לִידֵי מִסְקָנָא כִּי
31 הַמְּדַרְכִּים וְהַמְּנַהֲלִים צָעֲדוּ קְדִימָה, כְּכֹר אֵינוֹ בֵּית
32 הַמְּדַרְשׁ הוּא הַשֵּׁן נוֹשֵׁן אֲשֶׁר לְמַדּוֹ תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל תּוֹרָה,
33 תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל לְדַעַת רְצוֹנוֹ וְחֻקְמָתוֹ שֶׁל נוֹתֵן הַתּוֹרָה
34 יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה, תּוֹרָה בְּשִׁבִּיל לְדַעַת הַלְכָה בְּקִיּוּם מַצְוָה
35 בְּהִידוּר.
36 רוֹאֶה הוּא הַתְּלַמִּיד שִׁימַת לֵב מִנְּהִלִי בְּתֵי הַלִּימּוֹד מְגִידֵי
37 הַשִּׁיעוּרִים עַל הַעִילוּי בְּסִבְרָא וּפְלִפּוּל, וְנוֹכַח הוּא לְדַעַת
38 כִּי הַיְשִׁיבָה נַעֲשִׂית לְמַרְכָּז שֶׁל חֻקְמָה וְשִׁכָּל אֲנוּשִׁי,
39 וְהוֹסֵר מַעֲלֵל נוֹתֵן הַתּוֹרָה יִתְבָּרַךְ שֶׁהִיא חֻקְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ
40 יִתְבָּרַךְ.
41 זֶהוּ הַסֵּף-הַכּוֹל הַכָּלְלִי שֶׁל הַהִנְהָגָה הַיּוֹמִית בְּהַיְשִׁיבוֹת.

16. עַל דְּבַר תְּקוּפָה יְדוּעָה שֶׁל מַלְחָמָה זֶה רָאָה בְּקוֹנְטְרַס: ה"צִּמְחָה
צִדְקָה" וְתוֹנַעַת ה"הַשְּׁכֵלָה". — הַעֲרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדָמוֹ"ר.

14. הַמַּעֲטָאדַעס: הַשִּׁטוֹת.

15. בְּרִירָא הַדְּבָר.

19 הרבים, חודר אל הבית מדרש, והתלמידים שיחיו
20 מושפעים מרוח הקר והקלל של הרחוב, ויתן האלקים
21 אשר אור תורת הבית מדרש יאיר את חשכת הרשות
22 הרבים.
23 תקנתי בחסדי אל עליון יתברך תאמצני, אשר יפקח
24 השם יתברך את עין גאוננו ומדריכנו, ד' עליהם יחיו,
25 ובעתיד הקרוב יכירו הכול, ויודו על האמת הגמור, כי
26 ההדרגה האמיתית ימצאו התלמידים שיחיו רק בלימוד
27 ודרכי החסידות.
28 באה העת להרים את המסך, להסתכל אל התווה ובוהו
29 והתבליל אשר בככת עינינו, הן המה צעירינו, הענפים
30 הרפים הראויים בעזרת ה' יתברך לעשות פרי טוב,
31 ולהסיר מעליהם את התולעים הלוחכים את לשד
32 תמימותם, לנקותם מכללך הרוח זר והדעת כוזבת
33 במידת ההשפיות האמורה, ולהעתיקם מעל אורחות
34 חיי העולם הקר והגס, פון דעם וועלטיקן קאלטין
35 גראבין לעבין¹⁸.

1 וכן בענין זה, ידעתי גם ידעתי, יסודי שיטות ההיתרים,
2 טעמים ונימוקים, אבל "מאפע"¹⁷ הוא, אין בו ממש,
3 שיטה נושנת שפכר עבר עליה כלח¹⁸, שיטה אשר
4 תוצאותיה הן: קולות עם-הארצות, השפלת גאון
5 יעקב, שכינת הדרת ישראל, והסרת עטרת תפארת
6 ישראל.
7 שיטה אשר גרמה שכחת קדושת התורה, שכחת
8 תמימות קיום מצוות מעשיות, ופליחה עדינות לב
9 ישראל סבא.
10 ומחת אשר היה בהכרח להתאמן בכל מיני השתדלות
11 לעשות צעד לימין, עוד עושים צעד לשמאל, לפתוח
12 שערים רחבים לכל הפא עם היתרים הפגונים על קלות
13 הדעת ועיוות משפטי התורה.
14 באחת משיחותיי ברבים אודות ענייני ההדרגה
15 בהשיבות, הגדתי ברור מילולי, כי הישיבות פתחו
16 חלונות בית המדרש לרשות הרבים, דרךם של חלונות
17 לשמש בהולכה והובאה, אבל לעת עתה הגה לדאבון
18 לבבנו ולמורת רוחנו, הגה הרוח והרפש של רשות

18. עבר עליה כלח: על פי איוב ל, ב.

19. מחיי העולם הקר והגס.

17. על פי ישעיה מא, כד: "הן אתם מאין, ופעלכם מאפע, תועבה יבחר בכם". וברש"י: "אינכם אלא פועים ומרימים קול".

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

1 מסירות נפש דאברהם אבינו, לא היה בזה מבוקש לעצמו. והיה נדיב בנפשו - שהניח
2 את עצמו והעריבות שלו בהשגה אלקית אל הצד, בשביל טובת זולתו, להסבירו אחדות
3 ה'. אהבת אברהם אבינו - אהבה כמים. ואינו מובן, מהי מעלת אהבה כרשפי אש

11 האלקית שהיא כרשפי אש, וגם נותן ציור בהאש של
12 הנפש האלקית, דרשפי אש של האהבה דהנפש
13 האלקית איננה פאש הפשוט, כי אם היא פאש
14 דשלהבת י"ה, הינו האש שלמעלה, דמפללות הענין
15 מוכן דרשפי אש היא מעלה גדולה ונפלאה, וצריך
16 להבין מהי המעלה בהאהבה דרשפי אש בכלל, דהלא
17 באברהם אבינו עליו השלום שנקרא "אברהם אברהם"²,

4 "רשפיה"¹ רשפי אש שלהבת-י"ה" (שיר השירים ח,
5 ו), ופרש רש"י: "רשפים של אש חזקה
6 הבאה מכח שלהבת של גהנום". וצריך להבין מהו
7 שלהבת של גהנום אשר מכחה באה רשפים של אש
8 חזקה, והיא האש דשלהבת י"ה, והינו דמשלהבת של
9 גהנום נעשה שלהבת י"ה. אך הענין הוא, דהנה פללית
10 ענין "רשפיה רשפי אש" קאי על האהבה של הנפש

1) לכללות מאמר זה - ראה מאמר הנ"ל הערה 1. ושם נסמן.

2) ישעיה מא, ח. וראה רמב"ם הלכות תשובה פרק י הלכה

ב.

(* נדפס בספר המאמרים קונטרסים חלק ב עמוד 772 ואילך.
ספר המאמרים תרצ"ז עמוד 240 ואילך. והוא המשך למאמר
שלפני זה - דיבור המתחיל יפה שעה אחת.

נעלית, שהיא נקדת ההשפלה, ולכן הנה לעצם דקותה
 הרי היא באה בדרך בריקה [הברקה] וסקירה בלבד,
 ומכל מקום הרי בנקדה זו הנה כבר יש כל פרטי
 הענינים שבהשפלה ההיא, ועם היות דקללות החכמה
 נקראת נקדה, דכל גלוי הנה ראשית הגלוי היא בנקדה
 לבד, ומכל מקום הנה הנקדה דחכמה היא נקדת הי"ד,
 דהי"ד עם היותה רק נקדה, ומכל מקום הנה גם אות
 הי"ד היא באה בצירור פרטי כמו כל האותיות, והינו
 דחכמה הגלויה שפאה בהשפלה בגלוי, הרי אינו דומה
 כלל לכת החכמה כמו שהיא בכת המשפיל, דאז הוא
 בתכלית הנעימות וערבות שאי אפשר לו להנתק מזה,
 ער קצן זיך פון דער¹³ ניט אפרייסיג, וכידוע להעוסקים
 במשפלות, וזה היתה נדיבת אברהם אבינו עליו
 השלום, שהיה נדיב בנפשו להניח את עצמו והנעימות
 והערבות שלו בשביל טובת זולתו, והינו דכיון שפא
 לידו, וחפש בכמה עצות גשמיים ורוחניים שיבוא לידו,
 לבאר למי שהוא ענין הבריא, שהוא יתברך בורא
 יחיד מתייהו ומנהיגתו, ולהסביר ענין אחדות הו', הנה
 ותר על הנעימות והערבות שלו בהשגת אלקות דזהו
 מסירת נפש גדולה, ולכן כתיב ביה"ו "ומצאת את לבבו
 נאמן", שהוא ענין תם הלב, דתם הלב הוא די
 הארציגע ערינסטקייט¹⁴ בעבודה בפעל, דכל זה הנה
 עשה רק מצד גדל אהבתו להו', ואיתמר ביה"ו "זכור
 אב נמשך אחרך פמים", הינו דאפן האהבה של עבודת
 אברהם אבינו עליו השלום ומעלתה היא כמעלת טבע
 הפים, אם כן אינו מוכן מה היא המעלה באהבה
 פרשפי אש בכלל, ובפרט להנפש האלקית שיש לה
 אהבה טבעית לאלקות, מה היא המעלה דרשפים של
 אש חזקה, ועוד יותר דרשפים אלו באים מפתה
 דשללכת של גהנום.

ל"ג בעומר תרצ"ז

והוא הראשון שפתח הצנור דמסירת נפש³ באהבת הו'
 שגאמר⁴ "ואהבת את הו' אלקיך", ואמר⁵ "שהיא שם
 שמים מתאהב על ידך", דזאת היתה עבודתו של
 אברהם אבינו עליו השלום במסירת נפש בפעל, שהלך
 ממקום למקום לפרסם אלקותו יתברך בעולם במסירת
 נפש בפעל, דמסירת נפש דרבי עקיבא⁶ היה בו מבקש
 דבר בהרגש טובת עצמו, וכמאמר⁷ "מתי תבוא⁸ לדי
 ואקמנה", ובאברהם אבינו עליו השלום לא היה בזה
 שום מבקש לעצמו, כי אם קנים עצם הדבר בלי שום
 מניעה ועכוב כלל, גם כשאסרוהו בבית האסורים,
 כמאמר רבותינו ז"ל (בבא בתרא צא, א) "עשר שנים
 נחש אברהם אבינו, שלש ככותא ושבע בקרדו", דכל
 זה היה בשביל עבודתו בפרסום אלקות בעולם, כמו
 שפתיב (בראשית כא, לג) "ויטע אשל בכאר שבע
 ויקרא שם בשם הו' אל עולם", ואמר רבותינו ז"ל
 (סוטה י, א) "אמר ריש לקיש, אל תקרא ויקרא אלא
 ויקרא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של
 הקדוש ברוך הוא בפי⁹ כל עובר ושב. ביצד? לאחר
 שאכלו ושתו, עמדו לברכו. אמר להם: וכי משלי
 אכלתם?! משל אלקי עולם אכלתם! הודו ושבחו
 וברכו למי שאמר והיה העולם!" דזהו ענין הנדיבות
 דאברהם אבינו עליו השלום, שהיה נדיב בממונו נדיב
 בגופו ונדיב בנפשו¹⁰, דהנדיבות בנפשו היא¹¹ מה
 שהניח את עצמו בשביל טובת זולתו, והינו דהגם
 שהיה משפיל נפלא בהשגות אלקות, דלכן נקרא אברם
 שהוא אב רם¹², בחינת החכמה כמו שהיא בבחינת רם,
 הינו חכמה סתימאה, ובכחות הנפש הנה היא פח
 דחכמה כמו שהיא בכת המשפיל שהיא גבהה במעלה
 ומדרגה מפרו ענין החכמה כמו שבאה בהתגלות, דעם
 היות דחכמה כמו שהיא בהתגלות היא גם כן במדרגה

(3) [מאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים באור התורה נ"ך
 (כרך ג) עמוד א'דנג; ספר המאמרים תרע"ח עמוד רפג; תרפ"א
 עמוד רצט; תרפ"ה עמוד רמה. ועוד.
 (4) ואתחנן ו, ה.
 (5) יומא פו, ב.
 (6) בכל זה - ראה ספר המאמרים תרנ"ך עמוד קע. ספר
 המאמרים ה'ש"ת עמוד ב. ו. טו. שם עמוד 30. ספר השיחות
 תש"ג עמוד 94.
 (7) ברכות סא, ב.
 (8) בגמרא שם: יבא.
 (9) בגמרא שם: בפה.

(10) ארחות צדיקים שער יז.
 (11) ראה גם [מאמרים] דיבור המתחיל: כל הנהנה תרפ"ט
 פרק י (ספר המאמרים קונטרסים חלק א כו, סוף עמוד ב ואילך).
 הסכת ושמע תרצ"ג פרק ג (ספר המאמרים קונטרסים שם רנט,
 א [נדפס לקמן כרך ג' עמ' 101 ואילך]). ואלה תולדות תרנ"ך
 (ספר המאמרים תרנ"ך עמוד קט). וראה תורת הבעל שם טוב
 נעתקה בספר הזכרונות חלק א עמוד 344.
 (12) ראה תורה אור ותורת חיים ריש פרשת לך.
 (13) אולי צריך להיות: דעם.
 (14) פירוש גשם. וראה גם ספר המאמרים תש"ד עמוד 174.
 ובכמה מקומות.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

1 מי שאינו עיוור לגמרי, ר"ל, בפנימיות התורה,
2 ולומד את המכילתא¹⁹ על הפסוק²⁰ "והר סיני עשן
3 כולו", יכול לראות לא רק את הנשמה של גליא
4 שבתורה, אלא יכול להיות לו מושג בפנימיות התורה
5 שהיא הנשמה של גליא שבתורה,
6 המכילתא אומרת, "הרי אנו מכנין אותו מבריותיו
7 לשכך האזן". במלים ספורות אלו גלום יסוד המוסד
8 של ביאורים והסברים של חסידות חב"ד בענין
9 "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים
10 וגו'"²¹, שבהוי' אלקים צריכות להיות ידיעה והשגה
11 שכלית, כפי שהרמב"ם אומר²² לידע שיש שם מצוי
12 ראשון והוא ממציא כל נמצא". אין הרמב"ם אומר
13 להאמין שיש שם מצוי ראשון. והרמב"ם אומר
14 שידיעה זו היא "יסוד היסודות ועמוד החכמות".
15 דרך אגב, מרמז הרמב"ם את שם הוי' ב"יסוד
16 היסודות ועמוד החכמות".
17 מכילתא זו מראה לנו את הדרך איך להגיע
18 לידיעה זו.
19 המכילתא מאמתת את שיטת החסידות בענין של
20 "כי א-ל דעות הוי' ולא נתכנו עלילות"²³. דיעות -
21 אומר התיקוני זהר²⁴ - תרין. ישנן שתי דיעות: דעת
22 עליון ודעת תחתון. דעת תחתון היא דעת הנבראים,
23 שכל דעתם מבוססת על מה שהם משיגים בהבנתם
24 הגופנית-האנושית, ואילו דעת עליון היא ההבנה
25 האלקית-הרוחנית.
26 חסידות מסבירה שדעת תחתון איננה בערך לדעת
27 עליון, ובמלים פשוטות - דעת תחתון ודעת עליון הן
28 שני הפכים: דעת עליון היא שהאלקות הרוחנית היא
29 ה"יש האמיתי" - והאלקות הטבעית, האלקות
30 היוצרת את כל הנבראים הגופניים - היא "אין".
31 ואילו דעת תחתון היא שהאלקות הטבעית היא "יש",
32 והכוח האלקי היוצר את ה"יש" - הוא "אין", שכן
33 מה שאין הנברא משיג בשכלו הוא "אין", כלומר לא
34 ניתן להבנה. ולמרות זאת מהווה ההבנה של דעת
35 תחתון שלב מסויים של התעלות שכלית ליכולת
36 ההתקרבות להשגה של דעת עליון.
37 שיטה זו מאמתת המכילתא במלים "הרי אנו
38 מכנין מבריותיו לשכך האזן", כלומר, המושג של דעת
39 תחתון הוא להיפך מהמושג של דעת עליון, ובכל זאת

40 מהווה ההבנה של דעת תחתון הקדמה שכלית
41 מסויימת למושג של דעת עליון.
42 מכילתא זו פותחת לנו עיני ההשכלה להתעמק
43 במשמעות הגבורה שהטביע השי"ת בגוף האריה,
44 ובמקור החיים שהטביע השי"ת במים. בכך מראה
45 לנו המכילתא את הגישה של דרך החסידות ושל
46 מבוא ההשגה, כיצד יש להבין אלקות, שמהבנת
47 המשל צריכים להתעלות למושג של הנמשל.
48 כתוב²⁵: "ומבשרי אחזה אלקה", מהגוף שלי אני
49 רואה אלקות. כשנוצר גוף והוא חי ויוצר, הרי כל
50 קיומו הגופני מראה ומוביל להכרת אלקות.
51 חסידות מסבירה את ה"ומבשרי אחזה אלקה",
52 שהאדם מחיי הגוף שלו ויצירתו, הבאים מכוח
53 והחייאת הנפש, מבין את החיים והיצירה של כל
54 הבריאה, והיא יוצרת הנחות שכליות עמוקות במושג
55 של "ואתה מחיה את כולם"²⁶.
56 חסידות פותחת שערי ההשכלה וההשגה ומכניסה
57 את האדם בעולם שכולו אור, בעולם הנשמה. העולם
58 הזה הוא הרי עולם השקר, שכן הוא עולם ארצי-
59 בשרי, עולם של "יש" ו"מציאות", שהבנת ה"יש"
60 שהוא בלבד מציאות - זה שקר גמור. האמת היא
61 הנפש המחיה את הגוף, אך עולם הנשמה הוא עולם
62 האמת שכולו אור.
63 בעולם אור האמת, בו מכניסה תורת החסידות
64 את האדם, הוא מתודע עם הפנימיות והנשמה של
65 כל אשר בעולם, בעולם אור האמת באים כל
66 הנבראים לביטויים הנכון, הדומם - מדבר, הצומח -
67 מנגן, החי - אומר שירה, והמדבר משיג את מה
68 שלמעלה מהשגה אנושית.
69 זה המשמעות שדעת תחתון, ההתעסקות בהשגות
70 של בריאה יש מאין ובהבנות של "ואתה מחיה את
71 כולם" על יסוד ההשגה של "ומבשרי אחזה אלקה"
72 - יש בכך משום התקרבות הבנתית מסויימת למושג
73 של דעת עליון.

* * *

74
75 בהקדמה קצרה זו נבין הארתו של הרבי את
76 פירוש המלה "טבע", שלמרות שאין אנו יודעים מדוע
77 הדבר כך, אך יודעים אנו שכך הדבר, הרי למרות

(23) שמואל א. ב, ג.

(24) תי' סט בתחילתו.

(25) איוב יט, כו.

(26) ברכת ויברך דוד.

(19) פרשה ד' ביהור.

(20) שמות יח, יט.

(21) דברים ד, לט.

(22) יד החזקה בתחילתו.

44 ו) ברמזים אלה מרמז לנו הרבי שלמעלה מן
 45 החכמה, שם ספירת הכתר, הוא למעלה מן הטבע.
 46 ז) מהפלות הענין שחכמה היא טבע ובה אור
 47 אין-סוף ברוך-הוא, הוא מעניק לנו מושג בספירת
 48 הכתר, למרות שספירת הכתר היא למעלה מן הטבע,
 49 בכל זאת ספירת הכתר היא גם כן לא יותר מאשר
 50 לבוש.
 51 ח) מסקנת ההבנה היא שאלקות מתלבשת כביכול
 52 בשני אופני לבושים: א) לבוש הגילוי שלמעלה
 53 מהטבע. ב) לבוש ההעלם שהוא טבע.
 54 ט) שני הלבושים, הרי לבוש הגילוי שלמעלה מן
 55 הטבע הוא אור הסובב כל עלמין, אור מקיף, ולבוש
 56 ההעלם של טבע הוא האור הממלא כל עלמין שהוא
 57 אור פנימי.
 58 י) משני הלבושים, סובב כל עלמין וממלא כל
 59 עלמין, שאלקות כביכול מתלבשת בהם למטה,
 60 מתהווים שני ענינים: א) אלקות טבעית. ב) אלקות
 61 רוחנית.
 62 מביאור קצר זה איך שחסידות מסבירה את הענין
 63 של "טבע" ו"למעלה מן הטבע", מבינים ארבעה
 64 ענינים:
 65 א) הקישור והחיבור של כל המדרגות בנשמה
 66 שהרבי מרמז אותן בשמות הנרדפים טעם - יחידה,
 67 ודעת - חי', ושכל - נשמה, מושג - רוח, ומובן - נפש.
 68 ב) הקישור והחיבור של עולמות: עשיה, יצירה,
 69 בריאה, אצילות, מלכות דאין-סוף שלמעלה
 70 מאצילות.
 71 ג) הקישור והחיבור של מדרגות הנשמה
 72 במדרגות העולמות.
 73 ד) שהמדרגה של האלקות הטבעית, שבשרשה
 74 היא האור הפנימי של ממלא כל עלמין, למרות
 75 שכיום זה העלם - היא למעלה במדרגה מאשר
 76 האלקות הרוחנית שבשרשה היא האור המקיף של
 77 סובב כל עלמין.
 78 זהו הפירוש וההסבר על מאמר הקודש:
 79 כשיהודי עולה לתורה, עולות כל המדרגות
 80 שבנשמה שבכל העולמות עד מלכות דאין-סוף
 81 שלמעלה מעולם האצילות, ועליה זו באה על ידי
 82 פרשת השבוע.
 83 העליה לתורה בפרשת השבוע משלימה ומעניקה
 84 כוח ועוז בירידת הנשמה, שהנשמה תבצע את
 85 שליחותה בעולם הזה בגללה שלחה השי"ת.

1 שבדברי העולם שמהאלקות הטבעית אין לנו יודעים
 2 מי מעורר בהם את ההמשכה לשרשיהם למעלה, אך
 3 בטבע הנפש יודעים לנו שההתעוררות באה מחכמה
 4 שבנפש.
 5 בהדגשה זו מעמיד הרבי את כללות ענין ה"טבע"
 6 על מקומו הנכון, ספירת החכמה, שהיא ראשית
 7 ההשתלשלות. כלומר, שלבושי הטבע מתחילים
 8 מספירת החכמה, ומהספירות שלמטה מספירת
 9 החכמה. במילא מובן שמה שלמעלה מספירת
 10 החכמה הוא למעלה מן הטבע.
 11 ה"תניא" הוא החומש של תורת החסידות. כשם
 12 שבתורה שבכתב המלים מדוייקות בחסר ויתיר
 13 ודרשינן סמוכות, כך גם ב"תניא", שהוא החומש של
 14 חסידות, מדוייקת כל מלה בחסר ויתיר, ומן ההכרח
 15 להתעמק בהבנה האלקית שהרבי מגלה לנו.
 16 הרבי אומר שטבע הנפש הוא חכמה שבנפש,
 17 ומסביר שחכמה שבנפש היא שבה אור אין-סוף
 18 ברוך-הוא. לכאורה, ההסבר שחכמה שבנפש היא
 19 שבה אור אין-סוף ברוך-הוא, אינו נוגע לענין מה
 20 שהרבי מסביר כאן שטבע שבנפש אינו טעם ודעת
 21 ושכל מושג ומובן, אלא הוא למעלה מהדעת ושכל
 22 המושג והמובן. כיצד קוראים למדרגה העליונה יותר
 23 - המדרגה העליונה יותר היא חכמה שבנפש.
 24 במלים ספורות אלו שבה אור אין-סוף ברוך-הוא
 25 מסביר לנו הרבי עשרה ענינים:
 26 א) את מהות חכמה שבנפש - שמהותה היא שבה
 27 אור אין-סוף ברוך-הוא.
 28 ב) הוא מרמז לנו שחכמה שבנפש דומה לספירת
 29 החכמה שבעולם האצילות, אודותה מסביר הרבי
 30 בהגה"ה בפרק ל"ה.
 31 ג) חכמה שבנפש היא טבע, אך בכל זאת אין זה
 32 דומה לטבע של נבראי העולם. לפיכך הוא מדבר
 33 בתחילה על הטבע של אור הנר, ולאחר מכן הוא
 34 מדבר אודות טבע הנפש, שלמרות שגם זה הוא
 35 לבושי הטבע, אך זה אופן אחר לגמרי של לבוש, שכן
 36 חכמה שבנפש היא כלי לאור אין-סוף ברוך-הוא.
 37 ד) הרבי מרמז לנו את שורש הענין של הטבע
 38 שבנפש שהוא חכמה שבנפש, שזה מיחידה הקשורה
 39 ליחיד, והגילוי איננו בדרך השתלשלות, כי-אם בדרך
 40 דילוג על מדרגות נפש-רוח-נשמה.
 41 ה) למרות שחכמה שבנפש היא שבה אור אין-
 42 סוף ברוך-הוא, בכל זאת זה טבע ולא למעלה מן
 43 הטבע.

אל קהל עדת ישורון, וידידינו אנ"ש

בעי"ת ליוענהאף, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

שמחתי לשמוע מהתעוררותם הטובה לייסד ישיבה

במחנס הט', והצעירים שיחיו המעוררים והמשתדלים

בזה, ובחזק מוסדי הלימוד והיהדות ראויים לברכה
בגו"ר.

ובזה הנני פונה אל כבוד הרה"ג שליט"א וכל הקהל
הקדוש יצ"ו כי יתחזקו בהחזקת הישיבה אשר בגללה
יתברכו ברוב טוב, ויהי נועם ד' עליהם בגו"ר.

ידידם הדו"ש ומברכם

יוסף יצחק

אג"ק מוהרי"צ נדך יז

המשך ביאור למס' בכורות ליום שלישי עמ' ב

ויקרא, וּבְעֹפֹת נכפלו דיני הטמאים והטהורים, מִפְּנֵי הָרָאָה, שלא הוזכרה בויקרא. וכל פרשה שנאמרה פעם אחת, ונשנתה פעם נוספת, לא נשנתה אלא לחדש בה דבר. מסיימת הגמרא את הקושיא: וכיון שנתבאר שכפילות המינים נאמרו כדי לחדש את דיני השסועה והראה, אם כן כפילות 'נִמְל' 'נִמְל' נִמְל' לְהִבִּי הוּא דְאֵתָא, ולא כדי לדרוש ממנה את דרשות רבי שמעון וחכמים. מתרצת הגמרא: אף שיש כפילויות שחזרו ונשנו משום דבר שנתחדש, מכל מקום ניתן לדרוש מ'גמל' 'גמל', כי כָּל הַיָּבֵא דְאֵתָא לְמִידְרֵשׁ דְּרִשְׁיָנוּ – כל מקום שיש אפשרות לדרוש את הכתוב, דורשים אותו. הגמרא דנה בדעת רבי שמעון שחולק על הכלל של היוצא מטהור טהור: תָּנוּ רַבֵּנָּה, רַחֵל שְׂלֵדָה מִן עוֹ, וְעוֹ שְׂלֵדָה מִן רַחֵל, פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה, וְאִם יֵשׁ בָּהּ בֹּלֵד מִקְצַת סִימָנִים חֵיטָת בְּבִכּוּרָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֵין דִּי בִמְקַצַּת סִימָנִים, אֵלָא עַד שֵׁיחָא רֵאשׁוֹ וְרֹבּוֹ שֶׁל הוֹלֵד דּוֹמָה לְאִמּוֹ. הגמרא דנה בשיטת רבי שמעון שאסר טמא הנולד מן הטהור, והתירו על ידי סימנים: אִיבְעִיָּא לָהּ, לְאַכִּילָהּ מִי בְּעִי רַבִּי שְׁמַעוֹן רֵאשׁוֹ וְרֹבּוֹ – האם גם לגבי היתר אכילה סובר רבי שמעון שרק אם ראשו ורובו של הולד דומה לאמו הטהורה הוא מותר באכילה, אִלּוּ לֹא, וְדִי שִׁיחָהּ דּוֹמָה לָהּ בִּמְקַצַּת סִימָנִים, כדי להתירו באכילה. ורק לגבי קדושת בכורה הצריך רבי שמעון שיהא ראשו ורובו של הולד דומה לאמו. מבארת הגמרא את צדדי הנידון: האם דווקא לְעֵינֵי בְּכוּרָה הצריך רבי שמעון שיהיה דומה לאמו בראשו ורובו, משום דְּבִכּוּרִי לגבי בכור בהמה טהורה (במדבר יח יז) 'אֵת בְּכוֹר שׁוֹר', ומשמע שאין דיני בכורה חלים עַד שֵׁיחָא הוּא (האם) שׁוֹר וּבְכוּרִי (הולד) שׁוֹר, אֵכֵל לְאַכִּילָה אֵין צוּר שִׁיחָה דּוֹמָה לְאִמּוֹ בִּרְאשׁוֹ וְרֹבּוֹ, וְדִי בִּמְקַצַּת סִימָנִים, משום ד'נִמְל' הוּא דְאֵמֵר דְּחִמְנָא דְאֵסִיר – רק על ולד שהוא 'גמל', דהיינו שצורתו כבהמה טמאה, אסר הקב"ה באכילה, אולם הָא – ולד שהוא דומה במקצת סימנים לאמו הטהורה, כיון שהוא

לְלֶחֱמֵךְ לְלֶחֱמֵךְ בִּיתָךְ וְחִיִּים לְעֶרְוָתְךָ, ומשמעו שיהיה לך די מחסורך, חלב עזים למאכלך ולמאכל אנשי ביתך, ומבואר שמותר לאכול חלב. דוחה הגמרא: וְדִילָמָּה – ושמא אין כוונת הפסוק שיאכלו את החלב, אלא שישתמשו בו לְסַחֲרָה. אומרת הגמרא: אֵלָּא, ההיתר לאכול חלב בהמה טהורה נלמד מְדִבְתֵּיב במלחמת ישראל עם הפלשתים (שמואל א' יז יז) 'וַיֹּאמֶר יֵשׁ לְדָוִד בְּנוֹ קָח נָא לְאַחִיךָ וְגו', וְאֵת עֶשְׂרֵת חֲרִיצֵי הַחֶלֶב הָאֵלֶּה תָּבִיא לְשֶׁר הָאֱלֹף, הרי שמותר לאכול חלב. דוחה הגמרא: וְדִילָמָּה – ושמא לא היתה כוונת ישי שיאכלו את החלב, אלא שישתמשו בו לְסַחֲרָה. דוחה הגמרא את הדחיה: אִמּוֹ – וכי דְּרָקָה שֶׁל מִלְחָמָה לשלוח בה דברים לְסַחֲרָה, ובהכרח שיש שלח את החלב לצורך אכילתו, ומוכח שמותר לאכול חלב בהמה טהורה. וְאִיבְעִיָּא אִימָא, היתר אכילת חלב נלמד מְהֵבָּה – מכאן, שנאמר בשבח ארץ ישראל (שמות ג ח) 'אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ, וְאִי לֹא דְשָׁרִי – ואם חלב בהמה טהורה אינו מותר באכילה, מִשְׁתַּבַּח לָן קִרְא בְּמִידֵי דְלֹא חָזִי – וכי הכתוב משבח את ארץ ישראל בדבר שאינו ראוי לאכילה. וְאִיבְעִיָּא אִימָא, מְהֵבָּה – מכאן, מהמשל שהמשיל הנביא על ההובה ללמוד תורה (ישעיהו נה א) 'לָבוֹ שִׁבְרוּ (א) –קנו אוכל בבסוף] וְאִכְלוּ, וְלָבוֹ שִׁבְרוּ בְּלֹא כֶּסֶף וּבְלֹא מַחִיר יִזְן וְחֶלֶב', וגם על זה נסוב תחילת דברי הנביא 'ואכלו', ומבואר שמותר לאכול חלב. הגמרא שבה להקשות על הדרשה שדרשו רבי שמעון וחכמים מכפילות איסור אכילת גמל. מקשה הגמרא: אֵלָּא מַעֲתָה – מאחר שדרשנו כפילות האיסור של 'גמל' 'גמל', אם כן, 'שִׁפּוֹן' 'אֲרִינְבַת' 'אֲרִינְבַת' 'חִזִּיר' 'חִזִּיר' (ויקרא יא ה–ז, דברים יד ז–ח) לְהִנִּי הוּא דְאֵתָּו – וכי גם כפילויות אלו נכתבו ללמד דרשות אלו שנדרשו מכפילות איסור 'גמל' 'גמל', אֵלָּא בודאי שפרשות אלו נכפלו בויקרא ובדברים, לְבִדְתֵּינָא, לְמָה נִשְׁנּוּ – נכפלו דיני המינים הטמאים והטהורים, בְּבִהָמָה נכפלו, מִפְּנֵי שנאמר בפרשת ראה (דברים יד ז) 'וּמִמִּפְרִיטֵי הַפֶּרְסָה הַשְּׂסוּעָה', והיא בריה שיש לה שני גבין ושני שדראות, שלא הוזכרה בפרשת חמש

קריאת התורה למנחת שבת קודש
 מזו * וידבר יהוה אל משה אחרי מות שני בני
 אהרן בקרבכם לפני יהוה וימתו: * ויאמר
 יהוה אל משה דבר אל אהרן אחיך ואליבא
 בכל עת אל הקדש מבית לפרכת אל פני
 הכפרת אשר על הארץ ולא ימות פי בענין
 ארצה עליה כפרת: * ונזאת יבא אהרן אל
 הקדש בפר בן בקר לחטאת ואיל לעלה:
 * בתנת פד קדש ילפז ומכנסו בד יהיו על
 פשו ויבאנו בד יחגר ובמצנפת בד יצגף
 בגדי קדש הם ורחץ במים את בשרו ולבשם:
 * ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים
 לחטאת ואיל אחד לעלה: * והקריב אהרן
 את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד
 ביתו: * ולקח את שני השעירים והעמיד
 אתם לפני יהוה פתח אהל מועד: * ונתן אהרן
 על שני השעירים גרלות גורל אחד ליהוה
 וגורל אחד לעזאזל: * והקריב אהרן את
 השעיר אשר עלה עליו הגורל ליהוה ועשהו
 חטאת: * והשעיר אשר עלה עליו הגורל

לעזאזל יעמדחי לפני יהוה לכפר עליו לשלח
 אתו לעזאזל המדברה: * והקריב אהרן את פר
 החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו
 ושחט את פר החטאת אשר לו: * (ישראל) * ולקח
 מלא המחתה גחלי אש מעל המזבח מלפני
 יהוה ומלא חפניו קטרת סמים דקה והביא
 מבית לפרכת: * ונתן את הקטרת עליה אש
 לפני יהוה וכפה * ענין הקטרת את הכפרת
 אשר עליה עדות ולא ימות: * ולקח מדם הפר
 והוה באצבעו על פני הכפרת קדמה ולפני
 הכפרת יזה שבע פעמים מן הדם באצבעו:
 * ושחט את שעיר החטאת אשר לעם והביא
 את דמו אל מבית לפרכת ועשה את דמו
 כאשר עשה לדם הפר והוה אתו על הכפרת
 ולפני הכפרת: * וכפר על הקדש ממזאת בני
 ישראל ומפשעיהם לכל חטאתם וכן יעשה
 לאהל מועד השכן אתם בתוך טמאתם:
 * וכל אדם לא יהיה * באהל מועד בבאו לכפר
 בקדש עד צאתו וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד
 כל קהל ישראל:

המשך ביאור למסכת סוטה ליום רביעי לעומר עמ' א

1 הוא כדי לגמוע שלש ביצים זו אחר זו, ואילו הקא - בברייתא
 2 השנייה, אמר שהשעור הוא כדי לגמעה - לגמוע ביצה אחת.
 3 מתרצת הגמרא, מה שאמר רבי יהודה בן בתירא בברייתא הראשונה
 4 שהשעור הוא כדי לגמוע שלש ביצים, אין זו דעתו, שהרי הוא סובר
 5 כדי גמיעת ביצה אחת. אלא לדבריו דרבי עקיבא קאמר, דקאמר
 6 רבי עקיבא שמשערין בצליהה ובגמיעה של ביצה אחת, וכפי
 7 שביארה הגמרא את שיטתו, ולדבריו אמר רבי יהודה בן בתירא,
 8 מדוע אתה משער בצליהה וגמיעה של ביצה אחת, אימא - תאמר
 9 שעור של גמיעה לחודה, כלומר כדי לגמוע שלש ביצים זו אחר
 10 זו, דהיינו צליהה וגמיעה - ששעור זה שווה לצליהה וגמיעה של
 11 ביצה אחת.
 12 שנינו בברייתא, רבי אליעזר בן ירמיה אמר שהשעור הוא כדי
 13 שיקשור גרדי ניקא - שיקשור האורג את החוטים שיוצאים מהבד.
 14 בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן משערים, דמרחק - קשירת שני
 15 חוטים שרחוקים אחד מהשני, או דמקרב - קשירת שני חוטים
 16 שקרובים אחד לשני, ונדרש פחות זמן לקושרם. מסיקה הגמרא,

תיקון.

17 שנינו בברייתא, חנין בן פנחס אמר שהשעור הוא כדי שתושיט
 18 ידה לתוך פיה ליפול את הקיסם. בעי רב אשי לפי איזה שיעור
 19 זמן משערים, דמרחק או דלא מרחק - להוציא קיסם שנמצא דחוק
 20 בין השניים, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. מסיקה
 21 הגמרא, תיקון.
 22 שנינו בברייתא, פלימו אמר שהשעור הוא כדי שתושיט ידה
 23 לסל ליפול בכר ותיטלו. בעי רב אשי לפי איזה שיעור זמן
 24 משערים, דמרחק או דלא מרחק - להוציא ככר שנמצא דחוק
 25 בסל, או שאינו דחוק ונדרש פחות זמן להוציאו. וכן יש להסתפק
 26 האם משערים בחרתא או בעתיקא - בסל חדש או בישן, סל חדש
 27 אינו נוח לשימוש משום שיוצאים ממנו חוטי האריגה, אך סל ישן נוח
 28 לשימוש ונדרש פחות זמן להוציא ממנו את הככר. וכן יש להסתפק
 29 האם משערים בחרתא או בקריקא - בככר חם או קר, בככר חם
 30 צריך להוציאו מן הסל בנחת כדי שלא ימעך ויפול מידו, אך בככר קר
 31 נדרש פחות זמן להוציאו מן הסל.
 32

לוח זמנים לשבוע אחרון של פסח בחו"ל (אחרי באה"ק) בערים שונות בעולם רעז

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	6:07	6:00	8:45	8:41	9:21	9:18	10:29	10:26	13:12	13:12	19:13	19:17	19:40	19:44	18:56	19:55
חיפה (ק)	6:04	5:57	8:43	8:38	9:20	9:16	10:27	10:24	13:12	13:11	19:17	19:22	19:41	19:46	18:51	19:57
ירושלים (ק)	6:04	5:58	8:43	8:39	9:19	9:16	10:27	10:24	13:11	13:10	19:17	19:21	19:39	19:44	18:40	19:54
תל אביב (ק)	6:06	5:59	8:45	8:40	9:21	9:17	10:29	10:26	13:13	13:12	19:14	19:18	19:41	19:46	18:58	19:57
אוסטריה, וינה (ק)	5:54	5:43	8:32	8:24	9:22	9:16	10:34	10:30	13:28	13:28	19:53	20:02	20:29	20:39	19:43	20:54
אוסטריה, מלבורן (ח)	6:51	6:57	8:56	8:58	9:33	9:35	10:30	10:31	12:49	12:48	17:47	17:39	18:14	18:07	17:23	18:18
אוקראינה, אודסה (ק)	6:00	5:50	8:38	8:31	9:26	9:21	10:38	10:34	13:31	13:30	19:52	20:00	20:27	20:36	19:41	20:50
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:29	5:18	8:06	7:58	8:57	8:51	10:08	10:04	13:02	13:02	19:27	19:36	20:03	20:12	19:16	20:27
אוקראינה, דנייפטרובסק (ק)	5:39	5:28	8:16	8:08	9:07	9:01	10:19	10:15	13:14	13:13	19:39	19:48	20:15	20:25	19:28	20:40
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:01	5:49	8:37	8:28	9:31	9:24	10:43	10:39	13:39	13:39	20:08	20:18	20:46	20:57	19:58	21:13
אוקראינה, קייב (ק)	5:53	5:41	8:29	8:20	9:23	9:17	10:36	10:31	13:32	13:32	20:01	20:11	20:39	20:50	19:51	21:06
איטליה, מילאנו (ק)	6:28	6:18	9:07	9:00	9:53	9:48	11:04	11:00	13:57	13:56	20:19	20:27	20:50	20:59	20:07	21:13
אקוודור, קיטו (ח)	6:10	6:08	8:40	8:39	9:09	9:08	10:12	10:11	12:43	12:42	18:16	18:15	18:38	18:38	17:57	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:22	7:26	9:30	9:31	10:05	10:07	11:02	11:03	13:22	13:21	18:24	18:17	18:50	18:44	18:00	18:54
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:22	8:28	10:22	10:24	11:01	11:03	11:56	11:58	14:14	14:13	19:06	18:57	19:36	19:28	18:41	19:39
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:21	6:13	9:00	8:55	9:41	9:37	10:51	10:47	13:39	13:38	19:50	19:56	20:20	20:26	19:37	20:39
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:08	6:00	8:48	8:42	9:30	9:25	10:39	10:36	13:28	13:28	19:41	19:47	20:12	20:19	19:28	20:31
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:09	6:00	8:48	8:42	9:30	9:25	10:40	10:36	13:29	13:28	19:42	19:48	20:13	20:19	19:29	20:32
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:42	6:33	9:21	9:15	10:05	10:00	11:15	11:11	14:05	14:05	20:20	20:27	20:52	20:59	20:08	21:13
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:49	6:43	9:27	9:23	10:02	9:59	11:10	11:07	13:53	13:52	19:53	19:57	20:19	20:23	19:38	20:33
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:14	6:07	8:53	8:49	9:31	9:27	10:39	10:36	13:24	13:23	19:28	19:32	19:56	20:01	19:14	20:12
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:53	6:47	9:31	9:27	10:04	10:01	11:11	11:08	13:52	13:51	19:47	19:50	20:12	20:16	19:32	20:26
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:03	5:55	8:42	8:36	9:25	9:20	10:35	10:31	13:24	13:24	19:38	19:45	20:09	20:16	19:25	20:29
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	6:33	6:25	9:12	9:06	9:54	9:49	11:04	11:00	13:52	13:52	20:05	20:11	20:36	20:42	19:52	20:55
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:01	5:53	8:40	8:34	9:23	9:19	10:33	10:30	13:23	13:23	19:38	19:45	20:09	20:17	19:25	20:30
בוליביה, לה-פס (ח)	6:42	6:43	9:04	9:04	9:35	9:35	10:35	10:35	13:01	13:00	18:20	18:17	18:44	18:40	17:59	18:50
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:35	6:23	9:11	9:02	10:07	10:00	11:20	11:15	14:17	14:16	20:48	20:58	21:26	21:37	20:38	21:54
בלגיה, בריסל (ק)	6:37	6:25	9:12	9:03	10:07	10:01	11:20	11:15	14:17	14:17	20:47	20:57	21:25	21:36	20:37	21:53
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:23	6:25	8:40	8:41	9:12	9:13	10:11	10:11	12:35	12:34	17:52	17:48	18:12	18:08	17:30	18:17
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:10	6:12	8:28	8:29	9:00	9:00	9:59	9:59	12:23	12:22	17:37	17:32	18:01	17:57	17:15	18:06
בריטניה, לונדון (ק)	5:53	5:41	8:28	8:19	9:24	9:18	10:37	10:33	13:35	13:35	20:08	20:18	20:46	20:57	20:02	21:13
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:56	5:43	8:30	8:19	9:30	9:23	10:44	10:39	13:44	13:44	20:20	20:31	21:01	21:14	20:14	21:32
גרמניה, ברלין (ק)	5:57	5:44	8:31	8:21	9:29	9:22	10:43	10:38	13:41	13:41	20:17	20:27	20:55	21:07	20:07	21:24
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:21	6:10	8:57	8:49	9:51	9:45	11:03	10:59	13:59	13:59	20:28	20:38	21:06	21:16	20:18	21:32
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:26	6:29	8:42	8:42	9:14	9:15	10:13	10:13	12:36	12:35	17:52	17:47	18:11	18:06	17:30	18:16
הודו, מומבאי (ח)	6:17	6:13	8:54	8:51	9:25	9:23	10:31	10:29	13:09	13:08	18:58	18:59	19:22	19:24	18:41	19:33
הודו, פונה (ח)	6:14	6:10	8:50	8:48	9:22	9:19	10:27	10:25	13:05	13:04	18:53	18:55	19:17	19:19	18:37	19:29
הונגריה, בודפשט (ק)	5:45	5:34	8:22	8:15	9:12	9:06	10:24	10:19	13:17	13:17	19:41	19:49	20:16	20:25	19:30	20:40
טורקיה, איסטנבול (ח)	5:13	5:04	7:52	7:46	8:34	8:29	9:44	9:40	12:33	12:33	18:46	18:52	19:17	19:24	18:33	19:37
יוון, אתונה (ק)	6:42	6:34	9:21	9:16	10:01	9:57	11:10	11:07	13:57	13:57	20:06	20:12	20:36	20:42	19:53	20:54
מולדובה, קישינב (ק)	6:07	5:56	8:45	8:37	9:33	9:28	10:45	10:41	13:38	13:38	20:01	20:09	20:36	20:45	19:50	20:59

רעה לוח זמנים לשבוע אחרון של פסח בחו"ל (אחרי באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:10	6:14	8:51	8:48	9:22	9:20	10:28	10:26	13:06	13:05	18:55	18:57	19:19	19:22	18:39	19:31
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:19	7:12	9:06	9:09	9:48	9:51	10:43	10:44	12:58	12:57	17:44	17:34	18:16	18:07	17:18	18:20
נפאל, קטמנדו (ח)	5:28	5:34	8:12	8:08	8:46	8:43	9:53	9:50	12:35	12:34	18:32	18:35	18:57	19:01	18:16	19:12
סין, בייג'ין (ח)	5:21	5:29	8:08	8:02	8:49	8:44	9:59	9:55	12:47	12:46	18:58	19:04	19:28	19:35	18:43	19:47
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:59	9:30	9:29	9:59	9:58	11:02	11:01	13:34	13:33	19:08	19:07	19:30	19:30	18:49	19:39
פולין, ורשא (ק)	5:14	5:27	8:01	7:52	8:59	8:52	10:12	10:08	13:10	13:10	19:44	19:54	20:24	20:35	19:34	20:52
פרו, לימה (ח)	6:14	6:14	8:39	8:38	9:08	9:08	10:09	10:09	12:37	12:36	18:00	17:57	18:23	18:20	17:40	18:29
צרפת, ליון (ק)	6:35	6:45	9:23	9:16	10:10	10:05	11:22	11:18	14:14	14:14	20:35	20:42	21:09	21:17	20:23	21:31
צרפת, פריז (ק)	6:38	6:49	9:26	9:18	10:17	10:11	11:30	11:25	14:24	14:24	20:52	21:01	21:27	21:37	20:42	21:52
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:46	5:48	8:20	8:18	8:49	8:48	9:53	9:51	12:26	12:25	18:03	18:02	18:25	18:25	17:44	18:34
קנדה, טורונטו (ק)	6:16	6:25	9:04	8:58	9:49	9:44	11:00	10:56	13:50	13:50	20:11	20:18	20:40	20:48	19:59	21:02
קנדה, מונטריאול (ק)	5:49	5:59	8:37	8:30	9:24	9:19	10:35	10:31	13:27	13:27	19:49	19:57	20:22	20:30	19:38	20:44
קפריסין, לרנקה (ק)	6:00	6:07	8:46	8:41	9:24	9:20	10:32	10:29	13:17	13:17	19:22	19:27	19:50	19:56	19:08	20:07
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	5:27	5:40	8:12	8:00	9:16	9:09	10:31	10:25	13:31	13:31	20:11	20:23	20:54	21:07	20:03	21:26
רוסיה, מוסקבה (ח)	4:57	5:11	7:41	7:28	8:48	8:40	10:03	9:58	13:05	13:05	19:50	20:03	20:31	20:45	19:43	21:05
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	5:13	5:23	8:01	7:53	8:50	8:44	10:01	9:57	12:54	12:55	19:18	19:26	19:53	20:02	19:07	20:17
שווייץ, ציריך (ק)	6:17	6:27	9:05	8:57	9:54	9:48	11:06	11:02	13:59	13:59	20:27	20:36	20:58	21:07	20:16	21:22
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:59	6:02	8:37	8:35	9:08	9:05	10:12	10:10	12:47	12:48	18:32	18:33	18:55	18:57	18:15	19:06

עירוב תבשילין

ביום חמישי ערב יום טוב יקח הפת משבת וגם תבשיל חשוב עמו כגון בשר או דג ויתן ביד אחר לזכות על ידו לכל הקהל ואומר:

אֲנִי מְזַכֵּה לְכָל מִי שֶׁרוּצֶה לְזַכּוֹת וְלִסְמוֹךְ עַל־עֲרוֹב זֶה:

ומי שזוכה נוטל בידו ומגביה טפת, וחוזר ונוטל מיד הזוכה והמזכה מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת עֲרוֹב:

בִּדְרִין יְהִי שְׂרָא לָנָא לְאַפְוִי וּלְבִשׁוּלִי וּלְאַטְמוּנִי וּלְאַדְלוּקִי שְׂרָגָא וּלְתַקְנָא וּלְמַעֲבַד כָּל־צִרְכָּנָא מִיּוֹמָא טַבָּא לְשִׁבְתָּא לָנָא וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת: [בְּזֶה יִהְיֶה מֵתֵר לָנוּ לְאַפּוֹת וּלְבִשָּׁל וּלְהַטְמִין (אֲכָל) וּלְהַדְלִיק נֵר וּלְתַקֵּן וּלְעֲשׂוֹת כָּל צִרְכָּנֵנוּ מִיּוֹם טוֹב לְשִׁבְתָּא, לָנוּ וּלְכָל יִשְׂרָאֵל הַדְרִים בְּעִיר הַזֹּאת]:

סדר מצות הדלקת נרות לשביעי ושבת אחרון של פסח

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול (נותנים בערב החג הראשון גם עבור היום השני, ערב שבת קודש). אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה, ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה. בחו"ל - או בארץ ישראל כשחג חג בערב שבת - נותנים בהדלקה של היום הראשון גם עבור היום השני.

ערב שביעי של פסח

יש להדליק – לפני כניסת החג 'נר נשמה' (או שלהבת גז וכדומה) כדי לאפשר העברת אש להדלקת הנרות שלמחרת. זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים. במידה והתעכבה הדלקת הנרות, והחג כבר נכנס, יש להדליק את הנר על ידי העברה מאש שהודלקה לפני כניסת החג. אסור בשום אופן להדליק על ידי יצירת אש חדשה (גפרור או מצית). מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו.

בחו"ל ערב שבת קודש – אחרון של פסח

אסור בשום אופן להדליק לאחר כניסת השבת. מדליקים את הנרות מנר דולק ואחרי כן מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת וְשֶׁל יוֹם טוֹב:

אין מברכין שהחיינו.

המשך ביאור למס' בכורות ליום שישי עמ' א

12 לְבָחָן, שְׁנָאֹמֶר 'הַזְכָּרִים לָח'. ולכאורה קשה, וְהָא כִּי פְתִיב
13 הָא' – וְהָרִי פְסוּק זֶה בְּקִדְּוֹשֵׁת הַגּוֹף הוּא דְּכֶתִיב – לִגְבִי בְכוֹר
14 בַּהֲמָה טְהוֹרָה הוּא נֹאמֶר, וְאִךְ לְמַד מִמֶּנּוּ רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי לְחִיִּב
15 גַּם שְׁנֵי פְטָרֵי חֲמוּר בַּפְדִּין, אֲלֵא בַּחֲרָח מְשׁוּם שְׁנָאֹמֶר בַּהֲמָה
16 טְהוֹרָה 'הַזְכָּרִים לָח' הַמְלֻמָּד שְׁדִין בְּכוֹרָה חַל גַּם עַל שְׁנֵים
17 שִׁיעָצוּ יוֹחַד, וּמוֹכַח מִזֶּה שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְעַם שִׁיעָצוּ שְׁנֵי וְלָדוֹת
18 כֹּאחַת, וּמִמִּילָא נִשְׁמַע גַּם לִגְבִי שְׁנֵי פְטָרֵי חֲמוּר שִׁיעָצוּ יוֹחַד,
19 שְׁשֵׁנִיהֶם חִיִּבִּים בַּפְדִּין. תִּיּוֹבְתָא דְאַבְי – חוּ הִיא פִּירְכָא עַל
20 אַבִּי שֶׁאִמֶּר שֶׁחֲתוּב 'הַזְכָּרִים' הֵנָּאמֶר בְּבִכּוֹר בַּהֲמָה טְהוֹרָה
21 מִמַּעַט פְּטָר חֲמוּר שֶׁאִין חִיּוּבוֹ חַל עַל שְׁנֵי וְלָדוֹת שְׁנוּלְדוּ יוֹחַד.
22 מְסִיקָה הַגְמָרָא: תִּיּוֹבְתָא.

1 לְצַמְעַם וּלְקַבּוּעַ שִׁיעָצוּ שְׁנִיהֶם יוֹחַד, תִּיּוֹנִי דְלֵא קְתָנִי – לִכֵּן לֹא
2 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁתַּנּוּתֵינוּ כְּמוֹ שְׁשֵׁנִינוּ לַהֲלֹךְ (ח) לִגְבִי בַּהֲמָה טְהוֹרָה 'וְצִוָּנוּ
3 שְׁנֵי רִאשִׁיתָן בְּאַחַד', אֲלֵא שְׁנֵינוּ שִׁילְדָה שְׁנֵי זְכָרִים, כִּי לְפִי
4 חֲכָמִים אֵף שְׁנִירָאָה כֹּאִילוּ יֵצְאוּ יוֹחַד, בִּאֲמַת לֹא יֵצֵא אֲלֵא אֶחָד
5 תְּחִילָה. אֲלֵא לְאַבְי שֶׁהַעֲמִיד אֶת מִשְׁתַּנּוּתֵינוּ גַּם כַּדַּעַת רַבִּי יוֹסִי
6 הַגִּלְלִי שֶׁאִפְשָׁר לְצַמְעַם, וְהַטַּעַם שֶׁאִינוּ חִיִּב לְפָדוֹת אֶת שְׁנִיהֶם,
7 הוּא מְשׁוּם הַכְּתוּב 'הַזְכָּרִים' שֶׁמִּמַּעַט, לִיתָנִי 'וְצִוָּנוּ שְׁנֵי רִאשִׁיתָן
8 בְּאַחַד', שְׁבֹאֲפֹן זֶה הַחִידוּשׁ יוֹתֵר גָּדוֹל, שֶׁאֵף שִׁיעָצוּ שְׁנִיהֶם יוֹחַד,
9 אִין הַקְדוּשָׁה חֲלָה אֲלֵא עַל אֶחָד מֵהֶם.
10 וְעוֹד קִשָּׁה, דְּתַנּוּיָא, חֲמוּרָה שְׁלֵא בִּפְרָה וְיִלְדָה שְׁנֵי זְכָרִים
11 וְצִוָּנוּ שְׁנֵי רִאשִׁיתָן בְּאַחַד, רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אֹמֵר, שְׁנִיתָן

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׂמֻחָה וְלִשְׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחַזְרֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אֹיֵב וְאֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רוֹאֵינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי ד"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00677
21/04/2019

P.P.
שולח
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

